

D. IOANNIS GVTIERREZ HISPANI,

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI

Almæ Ecclesiæ Ciuitatensis Canonici Doctoralis,

PRAXIS CRIMINALIS CIVILIS ET CANONICA

in librum octauum nouæ Recopilationis Regiæ,

SIVE,

Practicarum Quæstionum Criminalium,

TRACTATIO NOVA.

Omnibus Iurisconsultis tum in Scholis versantibus apprime vtilis & necessaria.

Editio vltima à mendis quæ prioribus irrepserant, expurgata.

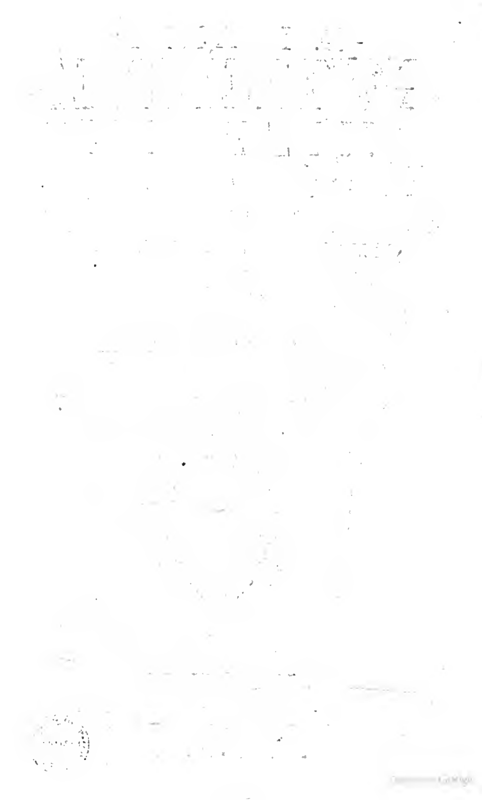
LVGDVNI.

Sumptibus LAVRENTII ANISSON,

M. DC. LX.

CVM PRIVILEGIO.

SVMMA PRIVILEGII SACRÆ CESAREÆ MAIESTATIS.

FERDINANDVS tertius Diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carynthiæ, Carniolæ, & VVirttembergæ, Comes Tyrolis,&c. Imperatoriam Majestatem quemadmodum non armis solùm decoratam, sed etiam legibus decet esse armatam, vt tam harum præsidio ac munimine, quàm illorum vi ac robore, quà belli quà pacis tempore Reipublicæ & tueatur salutem, & prouehat ornamentum: ita quum vel ad armorum gloriam propagandam illustrandamque, vel ad legum vim explanandam, authoritatemque constabilendam nullum sit re litteraria, eiusque diligendi culturâ aptius ac solidius instrumentum, iis qui huic inuandæ atque excolendæ operam pariter ac facultates suas impendunt, Cæsarei fauoris patrocinium vt impertiar fas æquumque est. Quum itaque Nobis nostri & Sacri Imperij fideles dilecti VVolfgangus Iunior, & Ioannes Andreas Enter Bibliopolæ Noribergenses humillimè curarint exponendum se Opera Iuridica IOANNIS GVTIEREZ,&c. suis typis ac sumptibus denuò excudere constituisse, vereri autem se se,quum editiones istæ ingentes requirant impensas, ne dum ipsi rei litterariæ iuuandæ, aliorumque commodis prouehendis pro virili sua infudant, improba hominum alienis laboribus insidiantium, quæstuique ac lucro proprio vel cum aliorum noxa & iacturâ augendo inhiantium cupiditate sperato laboris atque impendij sui fructu destitui insanabilem in re sua domesticâ faciant pauperiem: adeóque Nos supplicabunde rogarint, vti rationibus suis hac in parte consulere, séque contra cuiuscunque æmuli lucripetæ dolum Cæsarei Nostri Diplomatis præsidio munire clementer dignaremur. Nos itaque iustis id genus prædictorum VVolfgangi & Ioannis Andreæ Enter precibus tantò annuimus faciliùs, quanto censemus indignius eos,qui rem litterariam publicam opibus suis liberaliter susti piunt prouehendam, re sua familiari fraudenter euerti. Ac proinde ipsos VVolfgangum Iuniorem,& Ioannem Andream Enter,eorumque hæredes Cæsareo nostro Priuilegio super editione dictorum Operum Iuridicorum IOANNIS GVTTIEREZ, &c. instauranda clementer donauimus: adeóque prudentes,scientes,animo deliberato, & Cæsarea nostra authoritate disertè donamus omnibus ac singulis Typographis, Bibliopolis Bibliopegisque & librorum compactoribus, & aliis quibuscumque librariam negotiationem exercentibus tenore præsentium inhibentes ac vetantes, ne quis eorum supra dictos libros simul omnes coniunctim, aut vnum quemlibet eorum sigillatim ac seorsim postea quam à sæpè nominatis. Enter, eorumve hæredibus fuerint excusi, ad sexennium à prima editionis die proximè computandum intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque Prouinciarum, ac dominiorum nostrorum hæreditariorum fines simili vel alio typo & charactere, vel forma, vel etiam per compendium, aut sub augmentatione alicuius alterius Auctoris, in toto,siue in parte recudere, vel aliò recudentes dare vel alibi etiam impressiones importare, adducere, reuendere, aut distrahere clam vel palam citra voluntatem ac consensum prædictorum VVolfgangi & Ioannis Andreæ Enter, eorumve hæredum ausit, præsumatue: Si quis autem secus faxit, & interdictum hoc nostrum temerario quodam ausu nigrare, negligere, transgredi, & violare non fuerit veritus, is non solùm huiusmodi libris perperam quippe ac fraudulenter recussis atque importatis, quos quidem antedicti Enter, eorumue hæredes, vbicunque deprehensos, siue propria authoritate, vel Magistratus loci illius auxilio apprehendere, ac sibi vindicare poterunt, de facto priuari, sed viginti quoque marcas auri puri pati ex semisse Ærario, siue fisco nostro Imperiali fraudis nimirum vindici: ex altero

verò semisse sæpememoratis VVolfgango & Ioanni Andreæ, eorumve hæredibus omni remissionis ac veniæ spe præcisa pendendarum mulctam dare iam nunc damnas esto. Hac tamen lege, vt prædicti Enter, quaterna vt minus Exemplaria vniuscuiusque libri statim post finitam cuiusque editionem, ad Cancellariam nostram Imperialem suis sumptibus curent transmittenda: Quod si neglexerint hac nostra gratia ac Priuilegio neutiquam gaudere possint: Sed eo statim priuati & exuti esse censeantur. Mandamus ergo vniuersis & singulis nostris, & Sacri Imperij Regnorumque Prouinciarum, ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditis cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis, conditionis aut fortunæ existant tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel proprio vel Superiorum nomine ac loco ius dicunt, Iustitiæque exercent administrationem, atque adeò Imperiali nostro librorum Commissario Francofurti, ne quenquam Priuilegium & interdictum hoc nostrum Cæsareum temerè & impunè transgredi aut violare quouis modo superius expresso ac prohibito patiantur. Quin potius contumaces, si quos fortè compererint præscripta pœna mulctari, aliisque modis idoneis curent coërceri, ni grauissimam nostram indignationem incurrere, & eandem mulctam luere voluerint. Harum testimonio litterarum, manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri Cæsaræi impressione munitarum; quæ dabantur in Ciuitate nostra Imperiali Ratisbonæ die vigesima tertia mensis Maij, Anno Domini millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo tertio, Regnorum nostrorum, Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo octauo, Bohemici verò vigesimo sexto.

Die 2. Octobris 1658. VVolfgangus Iunior, & Ioannes Andreas Enter, Bibliopolæ Norinbergenses ius suum præsentis Priuilegij concesserunt LAVRENTIO ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensi.

CONSENSVS.

Librum hunc inscriptum, D. IOANNIS GVTTIERREZ Iurisconsulti Hispani *Praxis Criminalis Ciuilis & Canonica*, typis mandari, & in lucem edi, sumptibus LAVRENTII ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensis, Ego Regis Consiliarius, & Procurator in Lugdunensi Præfectura non impedio. Lugduni die 19. Nouembris 1659.

VIDAVD.

PERMISSIO.

Librum inscriptum, D. IOANNIS GVTIERREZ, *Praxis Criminalis Ciuilis & Canonica* à LAVRENTIO ANISSON, typis mandari permittimus. Lugduni die 20. Nouembris 1659.

SEVE.

PRAXIS

PRAXIS CRIMINALIS, CIVILIS, ET CANONICA IN LIBRVM OCTAVVM NOVÆ COLLECTIONIS REGIÆ.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio quid sit, & quotuplex, & de praxi Inquisitionis a iudicibus seruanda? & per totam quæstionem, præcipuè, num.* 48.

7 *Inquisitio in criminalibus duobus modis fit, ex officio iudicis, vel ad instantiam, & querelam partis. Et de iure ciuili regulariter iudex non potest procedere ex officio ad Inquisitionem, sed ad querelam, vel instantiam partis, vt in num.* 8. *& quid debeat præcedere ad hoc, vt ex officio possit iudex procedere? num.* 9. *de praxi procedendi, num.* 10. *quid iure canonico, n.* 11. *& num.* 12.

14 *Inquisitio non præcedente fama, nulla & inualida est, ampliatur, num* 15. *& sequentib. num.* 19. *reiicitur opinio contraria Angeli, & num.* 20. *probatur opinio eiusdem in casu de quo hic. Limitatur, num.* 28. *cum sequentibus.*

21 *Fama, quæ præcedere debet ad inquirendum, qualis esse debeat?*

22 *Fama ad inquirendum præcedere debet à fide dignis, & non maleuolis personis, aliàs non sufficit ad formandam Inquisitionem. Et in dubio præsumitur præcessisse à fide dignis, non autem à maleuolis, vt in num.* 23.

24 *Iudici asserenti famam præcessisse ad inquirendum non creditur, nisi de ea aliunde appareat per testes, &c. vt hic.*

24 *Inquisitio nulla ex defectu infamiæ præcedentis, non conualidatur, etiam quod postea testes in ea producti plenè probauerint delictum, de quo inquisitus non erat diffamatus.*

26 *Statutum mandans posse contra non diffamatum inquiri non valet.*

27 *Iudex procedens ad Inquisitionem, fama non præcedente, ad quid teneatur?*

29 *Iudex, vel ciuitas, quæ habet merum imperium, potest creare Officiales publicos, qui denuntient maleficia.*

30 *Inquisitio facta fama, vel indiciis non præcedentibus parte non opponente, valet, & tenet, & num* 31.

32 *Inquisitio facta de mandato Principis motu proprio, fama non præcedente, valet, & tenet, secus si ad postulationem partis. quid aliud requiratur, quando Inquisitio fit de mandato Principis motu proprio? num.* 33.

34 *Inquisitio in crimine hæresis potest fieri etiam nulla præcedente diffamatione, & quomodo hoc intelligatur?*

35 *Inquisitio generalis, & specialis, potest fieri contra Officiales in syndicatu; etiam fama non præcedente?*

36 *Inquisitio potest fieri ad denunciationem vnius probi viri.*

37 *Inquisitio fieri potest generaliter de crimine, etiam non præcedente fama, secus specialiter. Ampliatur, & declaratur, num.* 38. *& num.* 39. *&* 40. *& probatur, num.* 49.

41 *Inquisitio generalis duplex est vt hic, & in n.* 2. *cum seqq.*

42 *Nominatio facta per testes examinatos in Inquisitione generali, de speciali delinquente aperit viam iudici ad specialiter contra illum inquirendum, etiam nulla præcedente fama, & etiam quod tales testes sint examinati parte non citata.*

43 *Inquirere generaliter licet iudici ad veritatem eruendam cadauere reperto, cuius delicti nemo sit infamatus, non tamen de persona particulari, infamia contra eum non præcedente.*

44 *Inquiri potest indiciis præcedentibus loco diffamationis. Debent autem indicia esse legitima, vt in num.* 45. *Et quæ dicantur legitima in proposito, num.* 46. *Et non debent esse tam vrgentia, sicut ad torquendum, vt in num.* 47.

50 *Inquisitio generalis super ipsa fama fieri potest contra aliquem etiam modica, vel nulla diffamatione præcedente.*

51 *Inquirere potest absque diffamatione, quando delictum est notorium, & publicè commissum coram populo, vel maiore parte eius vt hic.*

52 *Inquirere potest absque diffamatione in delicto occulte proditoriè commisso.*

53 *Inquirere potest index ex officio post accusationem formatam à parte ea desistente.*

54 *Inquirere potest iudex ex officio ad impediendum delictum in futurum committendum.*

55 *Inquirere potest iudex de delicto ex sola denunciatione.*

56 *Et an ipsa denunciatio sufficiat ad transmittendam informationem contra ipsum denunciatum & remissiuè, num.56.*

57 *Inquirere iudex potest contra non infamatum, quando est infamatus de crimine annexo, vt in specie de qua hic. Declaratur, n.58.*

59 *Inquirere iudex potest absque infamia praecedente ad sciendum an adsit aliquod secretum impedimentum, vel inhabilitas ad admittendum, vel excludendum aliquem ab officio, vel dignitate.*

60 *Inquirere potest iudex ex officio contra eum, quem ipse iudex vidit committentem delictum, absque vlla querela, denunciatione, vel diffamatione, nisi ipse solus iudex viderit illud committi, vt in num.62.*

61 *Iudex ex officio potest procedere contra testem Tabellionem, &c. coram se falsum deponentem vel committentem.*

63 *Fama quibus testibus, & quomodo probanda sit, & numeris seqq. praecipuè, num.66.67.& 68. cum seqq. vsque ad fin.*

64 *Testes deponentes de fama debent reddere rationem sui dicti, sufficientem, aliàs non probant. Etiam non interrogati, vt in n.65.*

66 *Quid requiratur ad probandam famam, & quod oporteat auditum fuisse publicè a maiori parte hominum populi, num.66. & sequenti.*

68 *Non requiritur quod expressè testes deponant à maiori parte populi audiuisse, num.68. & declaratur, num 69. cum multis sequentibus.*

74 *Fama orta ex interuallo post delictum, & multo magis post accusationem, Inquisitionem, vel incarcerationem nihil valet, num.74. contrarium tamen, num.75. & concordantur opiniones, num.76.*

77 *Testes super fama deponentes an debeant numerare auctores, & eos à quibus famam ortum habuit, & num.78.*

De Inquisitione.

QVAESTIO I.

QVAERO primò, quid sit Inquisitio, & quotuplex & de praxi Inquisitionis à iudicibus seruanda? Norunt omnes etiam leuiter eruditi, inquirere idem esse quod diligentius abdita indagare, quasi intus quaerere, & secreta detegere, & in iudicium deducere Bart. *in l. transigere, num.13. C. de transact.* & ibi DD. idem Bart. potissimum, *in l.2. §. si publico, à num 13. vsque ad num.18. ff. de adult.* Petr.Gregor. *in sua syneagm. iuris vniuersi, lib.32. cap.6. num.1.* sed & aliis modis Inquisitionis diffinitio, seu descriptio à Doctoribus explicat, vt constat ex citatis per Prosper.Fatin. *in suis quaest. criminalibus 1 p. de Inquisitione, quaest.1. num.3.* vbi ipse eam probat, quod Inquisitio nihil aliud est, quam delicti informatio iudicis officio & auctoritate facta secundùm Iodocum *in pract. crim. tit. de Inquisit. c 8. num.1.* & placet etiam Iul. Clar. *in pract. crim. quaest.3. vers. & seq. & aduerte, & quaest.11. in princ.* & Hieron.Magon. *decis. Lucen.22. n.9.* increpantes eos, qui crediderunt quod procedere per viam Inquisitionis sit quando iudex reo Inquisitionem transmittit, cum tamen iste transmissionis actus, non Inquisitionem, sed incitationem cum dimissione copiae libelli Inquisitionis sonet: at Inquisitionis verbum propriè attribuitur primo actui, in quo iudex contra delinquentem procedit, qui quidem primus actus in assumendis de delicto informationibus consistit, & non in aliis sequentibus actibus, totus tamen processus nihilominus dicitur factus per viam Inquisitionis, vt patet.

Inquisitio autem duplex est, vna Generalis, quae in plures alias diuiditur: alia omnino Specialis: illa fit ad inueniendum, haec ad condemnandum, & puniendum, quando habitis indiciis delicti contra aliquem de eo inquiritur, vt declarat Bart. *in d. l.2. §. si publice,* Boss. *in pract. crim. tit. de Inquisit. num.1 cum seqq.* Iul. Clar. *in pract. crimin. quaest.5. vers. poterit igitur, & quaest.10. in princ. & vers. 50. in vers. item quia,* Menoch. *de praesumpt. lib. quaest.88. num.7. &* 8. vbi alios citat. Farin. *d. quaest.1. num.4. in vers. stante hac Doctorum, &c.* Et optimè Anton.Gomez *de delictis, c.1. num.49. in princ. ibi secus vero.* ¶ Vbi quod si in Inquisitione generali iudex reperiat aliquem culpabilem potest ad Inquisitionem particularem, & specialem descendere, & probato delicto, reum condemnare & punire per textum quem dicit expressum, sic intelligendum *in l. congruit, ff. de officio praesidis*, & ibi communiter DD. & tenent alij plures, quos ibi idem citat & Maran. *de ordin. iudic. in 6. p. in princ. tit. de Inquisitione, num.6.* & infra dicemus & tenet etiam Iul. Clar. *d. q.5. ad fin. in versic. quando vero,* vbi alia in proposito vtilia adducit. a 3

Et de praed. duplici Inquisitione Generali, scilicet, & Speciali fit mentio *in l.4. huius tit. lib.8. noua collect. Reg. & in l.11. eiusdem tituli, & libri.* ¶ Aliam & tertiam speciem Inquisitionis vltra supra dictas constituit Azeued. *in l.1. num.42. tit.1. hoc lib.8.* Mixtae, scilicet, generalis simul & specialis, generalis quoad personas, specialis quoad delicta, vel contra generalis ad delicta, specialis ad personas, vt cum iudex syndicatur de officio & in eo gestis de quibus etiam latè nouissimè alios allegans agit Ludouic. à Paramo *de origine Inquisitionis, lib.2. quaest 6. num.1. cum sequentibus praecipuè, num.5. & 8. cum sequentibus,* vbi quod his duobus modis hodie contra delinquentes per Inquisitionem proceditur, imò vbique terrarum practica vsu, & communi stilo receptum est secundùm Innocent. & alios quos refert. Illud est obseruandum in proposito: quod absque eo quod aliquid specialiter praecedat contra aliquem, quotiescumque iudici constat aliquod maleficium commissum fuisse, statim potest inquirere generaliter super ipso maleficio vt inueniat personam, quae commisit maleficium & habito aliquo indicio contra aliquem, vocat deinde illum ad se defendendum & ita seruat totus mundus, vt inquit Innocent. *in c. bona el r. n.5. de elect.* quem refert & sequitur plures allegans Iul.Clar. *in sua pract. crim. d. quaest.5. in vers. bene verum est*, & probatur *in l.1. in versic. por ende mandamos, &c. & in l.6. in versic. Pero si, d. tit. hoc lib.8.* ¶ Praxis igitur erit, quod si non sit porrecta contra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad specialiter inquirendum, sed tantum constet delictum fuisse commissum, 4 5 6

commiſſum, iudex ſtatim ex officio inquirit generaliter interrogando teſtes, quos putat de negotio informatos in genere, an ſciant, quis delictum commiſerit neminem nominando. Quando vero certus eſt delinquens, puta, quia porrecta eſt contra aliquem querela, vel denunciatio tunc iudex non inquirit generaliter, ſed ſpecialiter interrogando teſtes quid ſciant de contentis in ipſa querela vel denunciatione, in qua ille eſt ſpecialiter nominatus ita Iul. Clar. *vbi ſupra* modo eum citauimus & conſtat etiam ex dictis legibus Regiis.

7 Vlterius obſeruandum eſt, quod in cauſis criminalibus (quicquid alij velint) duobus modis, proceditur, ſcilicet, vel ex officio, vel ad inſtantiam & querelam partis; non enim practici in toto iure ciuili vel Canonico, nec in tota practica, quæ ex conſuetudine communiter obſeruatur aliquem alium modum procedendi in criminalibus inueniunt: de illo priori acturi ſumus in præſenti; nempe de Inquiſitione quæ ex officio: ſecundum vero hoc eſt, quando per querelam proceditur ſuis locis declaraturi remittimus.

8 De iure communi ciuili regulariter iudex non poteſt ex officio procedere vt tenuit gloſſa *in d. l.2. §. ſi publice verb. ſine accuſatione, ff. de adult.* & ibi Bart. idem Bart. *in extrauagante ad reprimendum verb. per Inquiſitionem, & in l. Athletas, §. calumniator, ff. de his qui notantur infam.* & illa gloſſ. eſt communiter approbata, teſte Albet. *in l. ea quidem, num. 4. Cod. de accuſat.* prout eum refert Apoſtilla ad Angel. *de maleficiis in verbo, hac eſt quadam Inquiſitio, num. 38. verſic. in quantum Angel.* eſt communis vt cum aliis teſtatur Iul. Clar. *in practica crimin. lib. 5. §. final. quaſt. 3. in verſic. ex aduerſo autem, & quaſt. 5. verſic. quare,* & Farinaceus *in ſuis quaſtionibus criminalibus prima parte, quaſt. 1. num. 7.* vbi eam dicit communem plures allegans, *& num. 9.* limitat in delictis exceptis, & probat late Anton. Gomez *vbi ſuprà, d. num 49. per totum,* vbi nouem caſus fallentiæ congerit & remiſſiue Iul. Clar. *d. quaſt. 5.*

9 *verſic. ſciat etiam.* ¶ Vbi quod ad hoc vt iudex poſſit in aliquo caſu contra aliquem inquirere, & ex officio procedere, non ſufficit dicere quod ille eſt vnus, ex caſibus in quibus eſt permiſſa Inquiſitio, neque quod contra eum eſt aliquod indicium etiam proximum maleficio, nunquam enim poteſt nec debet à ſe ipſo procedere ad inquirendum, ſiue aſſumendas informationes, vel indicia ſpecialiter contra aliquem, niſi aliquid præcedat quod aperiat viam Inquiſitionis, ſcilicet, vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiuſmodi, quia aliter eſſet proceſſus ipſo iure nullus, etiam ſi delictum fuiſſet deinde plenè probatum: & quod in hoc non attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neque illæ, quæ fiunt incerto auctore, & ſuppreſſo nomine notificantis: nam ſuper huiuſmodi notificationibus prohibitum eſt procedi, etiam ſi in eis eſſe nominati teſtes de ipſo delicto informati, & quod ſi ſuper eis fieret proceſſus eſſet ipſo iure nullus ſtante de hoc decreto illius domini in nouis conſtitutionibus *in tit. de accuſatione, c. omnibus, §. nec etiam,* ita Iulius Clarus, *vbi ſupra,* adde Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 1. q. 78. per totam.*

Contra ſuperiorem communem ſententiam, quæ habet quod regulariter de iure ciuili iudex non poteſt ex officio procedere tenet Salic. *in d. l. ea quidem, n. 48.* nempe Inquiſitionem eſſe permiſſam quolibet caſu de iure ciuili, ſicut de iure Canonico, vbi præcedit infamia, vel alia præſumptio, quem ſequitur poſt alios, quos refert Anton. Gomez *in 3. tom. de delict. cap. 1. num 49. in verſ. 3.* vbi etiam quod ita practicatur in hoc Regno: ſequitur etiam Ægidius Boſſius *vbi ſuprà n. 8.* dicens eſſe hanc opinionem ſatis æquam, & ideo tenendam permaximè, quia cum ipſa conuenit communis practica, & quod communiter in Italia vigent ſtatuta, quod omni caſu Officiales poſſint inquirere, & quod Mediolani hoc ſeruatur & communiter DD. dicunt ex conſuetudine ſeruari, de qua conſuetudine prius atteſtatur Gandin. *in tit. quomodo cognoſc. de malef. per Inquiſitionem poſt numerum 6. in verſic. ſed hodie,* vbi etiam ſubdit quod ita vidit obſeruari, quem refert, & ſequitur idem affirmans & probans alioſque allegans Iulius Clarus, *vbi ſuprà, quaſt. 3. verſ. ſed certè, & d. q. 5. verſic. quare,* idem probat cum communi plures citans Farin. *vbi ſuprà, num. 10.* vbi quod dicitur remedium ordinarium ex generali conſuetudine, & tenet cum Nauar. & Ludouic. Lopez, Emanuel, *cap. 3. del orden iudicial, num. 3.*

10 Hæc praxis in noſtris Regnis Hiſpaniæ probata eſt *in l. prima huius tit 1. lib. 8. noua collectionis Regia,* ibi: *Por ende mandamos que ſi algun robo ò otro qualquier maleficio ſe hiziere, que el Alcalde, ò iuez en cuyo termino el dicho maleficio, ò robo fuere fecho haga peſquiſa, è inquiſicion ſobre ello, y oya a la parte, y le de copia y traſlado de la peſquiſa, y ſumariamente proceda, porque los delitos no queden ſin pena, & in leg. 6. infra hoc eodem titulo,* ibi: *Pero ſi tal coſa fuere fecha, quier en yermo, quier en villa, quier de noche, quier de dia, y ningun e diere querella al Alcalde, el Alcalde de ſu oficio ſepa la verdad por peſquiſa, ò por donde mejor la pudiere ſaber. Porque razon es, que los malos, y deſaguiſados: y malechores no queden ſin pena,* & nuncupatim *ſobre los adiuinos, y ſorteros,* que fiat Inquiſitio *l. 6. eiuſdem tituli.*

11 Iure autem Canonico per textum *in c. qualiter,* & quando cum ſimilibus de accuſ. ſuper omnibus criminibus indifferenter poſſunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, ſecundum Archid. *in c. fœlicis, §. fin. de pœnis in 6.* Angel. *de maleſ.* in parte hæc eſt quædam Inquiſitio Ægidi Boſſi *in tit. de Inquiſit. num. 8.* eſt communis ſecundum Marian. Socin. *in c. qualiter & quando, num. 108. in fin. de accuſat.* prout eum refert & ſequitur Iul. Clar. *d. quaſt 3. verſic. & licet,* ſequitur alios allegans Farinac. *vbi ſuprà n. 8.* vbi cum communi, iuxta quem tam de iure Canonico, quam ciuili Inquiſitionis remedium erit extraordinarium. Sed attenta generali conſuetudine erit hodie remedium ordinarium, vt prædiximus.

12 Sed ad hoc vt iudex ex officio procedere poſſit ad inquirendum contra aliquem, debet aliquid præcedere, quod aperiat viam Inquiſitionis, ſcilicet, vel diffamatio, vel querela partis, aut demum citatio, vel aliud huiuſmodi: non enim poteſt à ſe ipſo procedere ad inquirendum, ſiue ad aſſumendas informationes, vel indicia ſpecialiter contra aliquem, niſi quod prædiximus præcedat, aliter enim proceſſus eſſet ipſo iure nullus. Hic eſt textus expreſſus, & capitalis in materia, quem totus mundus in ore habet, ad quem ad hoc allegat *in d. cap. qualiter & quando de accuſat.* vbi habetur: legitur enim in Euangelio quod villicus ille, qui diffamatus erat apud

dominum suum, quasi dissipasset, bona ipsius, audiuit ab illo, *quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris amplius villicare*, & in Genesi Dominus ait: *descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint*: ex quibus locis noui, & veteris Testamenti manifestè probatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cùm Prælatus excedit si per clamorem (& nunc ad rem) & famam ad aures superioris peruenerit, non quidem à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis, nec semel tantum, sed sæpè, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, vt si rei poposcerit qualitas Canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit accusator & reus, sed quasi de denuntiante fama, vel deficiente clamore, officij sui debitum exequatur, & ibi communiter omnes Doctores *text. optimus in c. Inquisitionis, §. tertia dubitationi, eodem tit. de accusat.* vbi quod neque ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, hoc est, quasdam schedulas, procedendum est ad Inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam, & ibi communis Doctorum, Simanc. *de institut. cathol. tit.* 44. *num.* 10. Concil. Toler. celebratum ano. 1365. *action.* 5. *cap.* 12. allegatum per addition. Bernard. Diaz *in pract. crimin. cap.* 6. *litt. C. pag.* 19. & de hoc latè agit Dominicus à Soto *de ratione tegend. & detegend. secr. memb.* 2. *quæst.* 6. *per totam*, & Maran. *de ordine iudic.* 6. *part. in princip. in materia Inquisitionis, num.* 19. *cum sequentibus*, qui *num.* 14. & 32. loquitur in Prælato visitante Ecclesiam, tunc namque inquirit ex officio de moribus, & idoneitate Clericorum, & ista Inquisitio fit solum ad correctionem & pœnitentiam imponendam, non autem ad effectum puniendi, de qua specie agit etiam Hostiens. *in Summa, tit. de Inquisitione, §. & qualiter procedatur*, & Altamit. *in tractatu de visitatione in verb. Metropolitanus vero num.* 24. *cum sequentibus, & n.* 61. *cum sequentibus, & num.* 87. *cum sequentibus*, & generaliter in quacumque Inquisitione, Anton. Gomez *vbi suprà*, & optimè Roland. à Valle, *cons.* 24. *n.* 16. *cum seqq. lib.* 1. *& iterum, num.* 89. *& 90. idem cons.* 57. *num.* 7. *cum sequentibus, lib.* 4. nec non & omnes Criminalistæ, præcipuè Iul. Clar. *d. quæst.* 5. *versic. sed scias, cum sequentibus, & quæst.* 6. *in princ.* vbique est communis sententia Doctorum, & communem plures allegans testatur Roland. à Valle, *d. cons.* 57. *num.* 9 *lib.* 4. vbique diffamatio debet probari per duos testes omni exceptione maiores, aliàs Inquisitio non tenet, & Menoch. *de arbitr. iudic. quæst.* 78. *per totam, lib.* 1. Peguet. *decis. crimin.* 35. Petr. Gregor. *in sua syntagm. iuris vniuers. lib.* 32. *cap.* 6. *in princip.* Tyber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 29. *in princ.* Simanc. *d. tit.* 44. *num* 8. & alios allegans Paramo. *d. lib.* 3. *de orig. Inquisition. q.* 6. *num.* 42. Et hæc est communis sententia, vt plurimos eam sequentes allegans affirmat Farin. *in d. q.* 1. *de Inquisitione, n.* 50. & ex Theologis allegati per Emanuelem Rodriguez *in sua Summa, c.* 3. *del orden. judicial, n.* 1. *&* 2. vbi exemplificat, Salon *de iustitia & iur. quæst.* 69. *art.* 2. *controu.* 6. *pag.* 1500. *cum sequentibus*.

13 Quod adeo procedit, vt non præcedente infamia contra aliquem inquiri non possit contra eum, etiam si sint vnus, duo, vel tres testes qualificati de delicto, *in c. Inquisitionis, §. tertia, de accusat.* vbi dicitur, nullus est pro crimine, super quo aliquis non laboret infamia, seu clamorosa præcesserit insinuatio, puniendus: ergo nec inquiri potest contra eum. Sed hoc intelligendum est vt dicemus *infrà num* 47.

Imò Inquisitio, non præcedente fama, nulla 14
& inualida est, vt constat ex dictis iuribus, estque communis sententia, vt plurimos congerens affirmat Farinac. *in quæst* 9. *de Inquisitione, num.* 1. & annullata Inquisitione omnia contenta in processu inquisitionali formato corruere videntur, etiam si testes probent delictum contra inquisitum, vt cum Socino Iun Marsilio, & Grato probat Roland. à Valle, *d. consil.* 57. *num.* 29. ¶ Ad- 15
dens *num.* 30. hoc procedere etiam si sententia transiisset in rem iudicatam, quia adhuc de ineptitudine Inquisitionis posset opponi ex Iason *in l. eleganter. §. si quis post, ff. de condictione indebiti.* Et ratio est, quia huiusmodi exceptio reddit iudicium, & sententiam ipso iure nullam, Gratian. *consil.* 59. *num* 5. *volumine* 2. & Marsil. *consil.* 130. *num.* 17. Quid autem sit infamia agemus *infra alia quæstione*.

Ampliatur 1. hæc reg. vt procedat etiam in eo 16
iudice, qui à statuto, seu Principe plenum habet arbitrium in procedendo, & puniendo delinquentem: adhuc enim non præcedente infamia inquirere non potest, vt *in cap.* 1. & ibi gloss. *verb. liberam*, & alij DD. *de officio ordin.* & congerit plurimos eos sequutus Farin. *d. q.* 9. *de Inquisitione, n.* 2. intellige, vt *in* 3. *limitatione*, de qua *infrà*.

Secundo ampliatur, vt procedat non solum 17
in iudice delegato, sed etiam in ordinario, secundum communem de qua per Alciat. *in cap.* 1. *num.* 134. *de officio ordin.* & Farin. *vbi suprà num.* 3. tametsi contrarium voluerit Ang. *in l. si vacantia, C. de bon. vac. lib.* 10. quia in hoc Ang. communiter reprobatur secundum Alciat. *vbi sup.* Cardin. Alexand. & Follet. relatos per Iulium Clarum, *d quæst.* 6. *versic. sed retenta*, & Farinac. *vbi suprà, d. num.* 3.

Ampliatur 3. vt diffamatio præcedere debeat, 18
siue iudex procedat ad partis querelam, & accusationem, siue etiam ex officio, secundum communem sententiam, quam refert, & sequitur plurimos citans Farinac. *vbi suprà num.* 4. vbi maiorem videt dubitationem in Inquisitione formata ad partis querelam, quam Inquisitionem formatam ex officio, vt ibi argumentatur resoluens nihilominus, quod in contrarium est communis omnium Doctorum opinio, vt patet ex relatis à se *suprà* auctoribus in quibus omnes vnanimiter, & sine difficultate diffamationem requiri asserunt in Inquisitione formata ad partis querelam, licet dubitent de formata ex iudicis mero officio. Sed nihilominus vide dicta *infrà limitatione*.

Ex quibus reiicienda est altera ipsius Angel. 19
sententia, *in d. l. si vacantia, num.* 177. *in vers. de quinto articulo* tenentis, quod quando Inquisitio formatur, ex puro, & mero officio iudicis non requiritur diffamatio per textum *in d. cap.* 1. *de offic. ordin.* & ideo inquit ipse cautos debere esse Rectores terrarum, vt cum formant Inquisitionem contra aliquem semper dicant, hæc est, quædam Inquisitio, quam facit, & format talis potestas ex puro. & mero officio. & hanc Angeli, sententiam sequitur Arimen. in addit. ad eundem Angel. *de malef. in verb. hæc est quædam Inquisitio, num* 57. dicensque assessores communiter hoc obseruare, Alexand. *cons.* 120. *col.* 2. *volumine* 6. Alex. de Neno, *cons.* 86. *in princ.* prout

eos

eos refert Roland. à Valle, *d. cons. 57. num. 7. volumine* 4. & Ioan. Marsil. Monticell. *in pract. crimin. reg. 1. num. 59. practic.* Contad. *fol. 255. versic. 6.* aliique nonnulli relati per Decian. *consil. 8. n. 51. volum. 1.* verum errant præd. DD. vt constat ex supra dictis in Prælato visitante Ecclesiam, & inquirente, ex officio de moribus, & idoneitate Clericorum, & ita contra Angel. in hoc proculdubio est magis communis opinio, vt ex aliis affirmat Clarus, *d. quæst. 6. in versic. idem etiam:* & contra Ang. in hoc esse communem sententiam alios referens profitetur Roland. à Valle, *d. consil. 57. n. 28. vers. non obstat*, & pessimè loquitur Angel. in hoc secundum Ægidium Bossium *de Inquisitione, n. 21.* & ideo non est recedendum à præd. ampliatione, quæ est verior, & communior, vt per Clarum, & Farin. & alios *suprà* allegatos, & nouissimè eam sequitur Osascus, *cons. 64. n. 3. vers.* & non obstat.

20 Saluari tamen potest præd. Angel. & sequacium sententia, quando non incipitur ab Inquisitione speciali, sed generali, in qua testes examinati nominant specialiter inquisitum quo casu subintrant indicia ex depositionibus dictorum testium, ideo nimirum si fama præcedere non debeat, vt alios allegans probat Farinac. *d. quæstion. 9. num. 22.* & probauimus *suprà in princip. huius quæstionis, in versic. Inquisitio autem, num. 2.*

21 Obseruandum tamen est in proposito, quod fama præcedens Inquisitionem debet esse vehemens, & à clamorosa insinuatione procedens sæpè ad iudicis aures deueniens & talis, quod scandalum generaret, nisi iudex inquireret, sicque non sufficit, quod sit fama simplex, ita Bart. *in l. congruit de offic. præsid. & in l. fin. ff. de officio præfecti vrbi*, Marant. *de ordin. iudic. 6 p. num. 19. in tit. de Inquisitione*, vbi alios plures refert: est communis, vt alios allegans profitetur, Farinac. *d. q. 9. n. 5.* vbi hoc declarat cum Clar. *d. q. 6. vers. quæro nunc, & versic. item quæro*, vt procedat in Inquisitione, quæ formatur contra Prælatum, secus si contra subditum, tunc enim sufficit simplex fama præcedens etiam quod non sit scandalosa, & periculosa, secundum Cardin. Alex. quia ita communiter tenere DD. dicit *in c. de accus. col. 28. in fin. de accusat.*

22 Debet etiam fama præcedens Inquisitionem ortum habere à fide dignis, & non maleuolis personis, aliàs non sufficit vt ex ea formetur Inquisitio, *d. cap. qualiter & quando, de accusat.* vbi Abb. Marant. *de Inquisitione, num. 21.* Emanuel Rodr. *in sua Summa, c. 7. del orden indicial, n. 17.* sequitur plurimos referens Farinac. *d. q. 9. num. 6. & quæst. 47. n. 44. cum sequentibus* post Boss. *tit. de Inquisit. num. 38. in princip.* & Mascard. *de probat. lib. 2. concl. 754. num. 21.* & ita est tenendum, quidquid dubitet de hoc Boss. *vbi suprà*, cuius rationi satisfacit Farin. *d. q. 47. n. 45. cum seqq. vbique.* Nihilominus quando constaret, famam ortum habuisse à maleuolis, & non fide dignis viris, tunc non sufficeret ad inquirendum, sed in dubio (nisi contrarium probetur) præsumitur famam fuisse ortam à fide dignis, non autem à maleuolis secundum Bossium.

23 Et est verum vt *ibi* probat. Sed idem Farinac. *d. quæst. 47. num. 210. cum sequentibus*, iterum agens de hoc eodem articulo, & concludens cum communi sententia quod testes probantes famam debeant esse expectatæ fidei, & optimæ opinionis, vel vt dicunt DD. omni exceptione maiores, secundum quam plures DD. quos *ibi* ad hoc citat, & inter eos Mascard. *de probat. 2. tom. conclus. 740. num. 37. in num. 211.* refert etiam esse communem sententiam plures allegans, quod hoc debeat articulari, & probari quinque prædictos testes deponentes de fama esse maiores omni exceptione, *& n. 112.* refert alios tenentes contrarium, & tandem *n. 113.* refert Boss. *in tit. de Inquisit. num. 38. 39. & 40.* distinguentem in hoc articulo, nempe vt 1. opinio procedat, quando sumus in casu, in quo testes super fama deponentes vel plenè probant, vel indicium faciunt ad torturam: tunc namque requiritur quod articuletur, & probetur testes de fama deponentes esse maiores omni exceptione. 2. vero opinio contraria, vbi tractatur solum ad inquirendum tunc id non requiritur. Et *num. 314.* ipse inquit, hanc distinctionem Bossij rationabilem videri, & de iure etiam admittendam in Inquisit. generali, secus in speciali propter maximum præiudicium, de quo tunc agitur; & tandem *num. 15.* inquit hoc nunquam vidisse obseruatum in praxi, siue agatur ad inquirendum specialiter, siue generaliter: ac etiam siue ad inferendum torturam, nempè articuli quod testes sint omni exceptione maiores quamuis de iure esse articulandum, & probandum magis communiter receptum sit, vt *supra* deduxit.

Ampliatur 4. vt adeo sit necessarium, quod famam præcedat Inquisitionem, quod nec credatur iudici asserenti Inquisitionem famam præcessisse, nisi de ea aliunde appareat per testes particulariter super fama receptos, & examinatos, Fulgos. *consil. 107. col. 2. & consil. 136. in 6. col.* est communis & magis communis, vt plures citans testatur Farinac. *d. quæst. 9. num. 7.* tametsi aliqui relati per Clar. *in practic. criminal. q. 31. vers. fama publica*, contrarium asseruerint præsertim in iudice ordinario, ex officio procedente, & ita communiter DD. tenere dicant in practica, sed nihilominus præcedens magis communiter recepta ampliatio seruatur indistinctè, vbi fama Inquisitionem præcedere debet, secundum Farin. *vbi suprà*, quia si aliter diceremus, secundum Clarum *vbi suprà*, esset in potestate cuiuslibet iudicis, sic asserentis facere fraudem legi, destrueretur que in totum supradicta principalis regula, ideoque ab ea non est recedendum: quam etiam sequitur Osascus, *d. cons. 64. n. 2. in fine, in vers. vnde non sufficit.* 24

Ampliatur 5. vt Inquisitio nulla ob defectum præcedentis infamiæ non conualidetur, etiamque postea testes in ea producti plenè probauerint delictum, de quo inquisitus non erat diffamatus Specular. *in tit. de Inquisitione, §. nunc videndum, num. 6.* vbi Bald. *in addit.* est communis vt plurimos conferens affirmat Farin. *vbi suprà d. q. 9. de Inquisitione, num. 8.* vbi etiam quod talis Inquisitio nulla, non conualidatur per subsequentem confessionem. 25

Ampliatur 6. vt non valeat statutum mandans posse de delicto contra non diffamatum inquiri Cardin. *in Clem. 1. n. 23. de offic. ordin.* Petr. Dueñ. *in reg. 298. in 2. ampliatione*, Decian. *cons. 18. n. 4. lib. 1.* & alios allegans Farin. *d. q. 9. num. 9.* vbique ideo stante statuto, quod in criminalibus potestas possit liberè inquirere, non per hoc tamen poterit inquirere contra non diffamatum secundum communem, & veriorem sententiam, quam ibi refert. 26

Ampliatur vltimo, quod iudex procedens ad Inquisitionem, fama non præcedente teneatur inquisitis in syndicatu, ad damna, expensas, 27

& interesse de quibus contra ipsum iuratur in litem, etiamque cum absoluerit, Amodeus *de syndic. n. 139.* Bald. *in rubr. C. de pœna iudic. qui malè iudic. in princ.* Paris de Puteo *de syndic. verb. Inquisitio, num. 9.* Roland. à Valle, *cons. 3. num. 13. volum. 3. & cons. 94. num. 30. volumine* 4. Osascus, *d cons. 64. num. 6.* quos & alios refert, & sequitur Farin. *d q. 9. num. 10.*

28 N unc regula supradicta communis limitatur 1. vt non procedat in Inquisitione, quæ fit ad denunciationem publici Officialis ad hoc deputati, in qua non est necesse, vt fama præcedat, Bald. & Salic. & communis *in l. ea quidem, Cod. de accus.* Bart. *in d l. congruit, & in l. Diuus, ff de custod. reorum*, Dueñ vbi alios refert *in d. reg. 298. in 4. falla.* & Farin. *d. q. 9. n. 11.* imò tenetur tunc iudea inquirere, alias facit litem suam, vt per Marant. qui vtrumque sequitur *de ordin. iud. tit. de Inquisitione, num. 24.* & Ant. Gomez *d. c. 1. de delict. num. 49.*
29 *vers. 2.* vbi addit, quod quilibet iudea, vel ciuitas, quæ habet merum Imperium potest create Officiales publicos, qui denuncient maleficia & ibi latè probat.

30 Limitatur 2. vt parte non opponente de infamia non præcedente, valeat & teneat Inquisitio etiam fama non præcedente, *c. 2. de accusat. lib. 6.* Marsil. *in pract. crim. §. constante, num. 10.* Angel. *de malef. vsil. quod fama publica, num. 7. & in verb. hac est quadam Inquisitio, n. 31.* Maran. *vbi suprà, n. 7.* Cepol. *cons. crim. 68 n. 3.* P. Dueñ. *in d. reg. 158. in 1. limit.* est communis, vt plures allegans affirmat Farinac. *d. q. 9 num. 12.* post Clar. *d q. 6. vers.*
31 *vlterius facias.* ¶ Idem est, quando similiter pars requisita non opposuit, quod non erant indicia ad inquirendum, tunc namque valet processus, & Inquisitio sine legitimis præcedentibus indiciis formata teatu *in d. c. 2. de accusat. lib. 6.* & tenet plures referens Farinac. *de Inquisitione, q. 1. num. 49. ad fin.*

32 Limitatur 3. in Inquisitione formata de Principis mandato, & scientia motu proprio emanata, secus si ad postulationem partis, iuxta gloss. *in c. 2. verb. fuerat de accus. lib. 6.* est communis, secũdum Mars. *in pract. crim. §. constante post n. 12 vers. sed hanc*, idemque plures allegans affirmat Farinac. *d. q. 9. de Inquisit num. 13. per totum*, vbi etiam hoc declarat procedere dummodo Princeps expressè dicat sibi de delicto, & eius fama constare, secus si simplicitet mandaret inquiri: quia adhuc intelligitur fama præcedente.

33 Requiritur etiam ad hoc, quod Princeps vtatur verbis assertiuis nempè dicendo, & quia nobis constat talem esse infamatum, secus si vtatur verbis narratiuis, vtputa dicendo, & quia multorum clamor ad nos conuenit, quod est infamatus, hoc namque casu necessaria est diffamatio, Ioan. And. in addit ad Speculat. *tit. de Inqusit. §. nunc tractamus vers. hoc autem notandum*, Petr. Dueñ. alios referens *in reg. 299. in 18. falla.* & Mascar. *de probat. tom. 2. concl. 753. n. 35.* est communis, secundum Anan. *in c. cum oportet, n. 2. de accus.* quem refert, & sequitur Clar. *d. q. 6. vers. praterea scias in fine*, & Farin. *d. n. 13. ad fin.* vbi quod non sufficit isto casu assertio Papæ quam facit per narratiuam partis, sed debet esse sui ipsius propria assertio; habemus pro supra dictis bonam *l. 9. tit. 16. p. 3.* ibi: *ò de esta misma edad*, ea quibus intelliges *l. 4. huius tit.* nempè vt Inquisitio generalis possit fieri, sine diffamatione speciali, verb. minime, nisi Princeps assertiuè diceret, sibi constate de crimine, vel quod fama deuenit ad eius notitiam per supra dicta.

Limitatur 4. in crimine hæresis, in quo etiam 34
nulla præcedente diffamatione, ad Inquisitionem iudea procedere potest, *text. in c. excommunicamus, § adiicimus*, & ibi Card. & Ioan. de Anan. *de hæreticis*, & plures referens Dueñ. *in d. reg. 298. in 9 limita.* Boss *de heret. num 6.* Simanc. *in pract. hæres eos, tit. 22. de Inquisit. ordin. num. 6. & 7.* est communis, secundum Felin. *in d. c. qualiter & quando, in princ. in vltimis verbis*, quem refert Clar. *d. q. 6. vers. item scias*, & Farin. *d. quæst. 9. de Inquisitione, num. 14. vbi num. 15.* ampliat hanc limitationem, vt procedat etiam in crimine læsæ Maiestatis, & etiam in omnibus aliis enormibus delictis secundum plures DD. quos ibi ad hoc citat: & quod in crimine hæresis propter ipsius enormitatem possit procedi absque eo qood præcedat diffamasio, sed sufficiat ad inquirendum vehemens suspicio communiter tenetur vt inquit Felin. *in d. cap. qualiter & quando*, Anton. Gomez *d. c. 1. de delict. num 49. versic. 5.* amplians, in crimine læsæ Maiestatis, falsæ monetæ & contra naturam, vel simili, ea iuribus & DD. quos ibi citat Carrer. *de hæres. num. 110.* Arelat. *de heret. notab. 26. num. 3.* Tyber. Deciao. 1. *tom. tract. crim. lib. 5. c. 20. n. 18.* Rojas *de heret. in priuil. Inquisit. num 428.*

Sed Decian. *d. lib. 5. cap. 29. num. 1.* hanc limitationem veram intelligit quoad Inquisitionem generalem nulla præcedente fama, & tandem *num. 4.* resoluit quod erit Inquisitio nulla, & per consequens totus processus, si non præcedant indicia, vt *in d. cap. qualiter & quando, & in l. iustissimos, Cod. de officio rect. prouinc.* & tradit Decius *consil. 170. colum. 2. & consil. 189. colum. vltim.* & in terminis consuluit Crauet. *consil. 291. professor nolle, num. 1. 5. & 6.* vbi id ampliat, etiam si data esset Inquisitoribus potestas procedendi ea arbitrio suo, quia saltem iuata diffamationem debet esse vnus testis, nisi prius abiurasset hæresim, quia tunc leuiora indicia sufficerent vt per Carrer. *de hæres. n. 80.* eandem sententiam, atque distinctionem, contra superiorem limitationem, prius tenuit, & probauit rectissimè cum aliis D. Simanc. *de instit. cathol. tit. 43. de ordine proced. n. 7. cum seqq.* dicens quod pro Inquisitione procedunt Inquisitores plerumque motu proprio ratione officij sui, & interdum ad vlterius promotionem vel denunciationem, idque, vel generaliter, vel specialiter: generaliter inquirunt quoties Prouinciam visitant, & generaliter edicta proponunt ad inquirendos occultos, & incertos hæreticos, & hæc Inquisitio non exigit necessario præcedentem infamiam, sed ratione officij fieri potest ac debet in fidei Catholicæ fauorem, & Christianæ Reipublicæ vtilitatem, vt *in d. §. adiicimus, & §. fin. d. c. excommunicamus*, Bart. *in l. 2. §. si publico, ff. de adult.* specialis etiam Inquisitio est per quam specialiter de certis personis, & criminibus inquiritur, & hæc fieri non debet nisi præcedente infamia, quæ vicem accusationis obtinet: in crimine tamen hæresis procedi potest ad hanc specialem Inquisitionem propter indicia, & suspiciones verisimiles, etiam si infamia non præcedat, quod cautè & secretè fieri debet ac sine damno cuiusquam iuata, *d. § adiicimus*, qui de fama quæ præcedere debeat meminit, & ad hoc refert Simanc. plures DD. ita tenentes, & ita tenendum, atque obseruandum censeo; ibique agit Simanc. an Inquisitores procedere possint aduersus hominem bonæ famæ propter literas secretas, quibus de illo aliqua crimina hæresis, vel apostasiæ indicantur.

In

In crimine autem læsæ Maiestatis non potest procedi per Inquisitionem absque indiciis gloss. & DD. *in l. si quis alicui, Cod. ad l. Iul. maiest.* tenet plures congerens Roland. à Valle, *d. consil.57.num.12.* idem in crimine hæresis,& proditionis contra Regem vel ciuitatem, vt cum vno teste possit inquiri, etiam deficiente infamia probat Emanuel Rodriguez *in sua Summa,cap.3. del orden iudicial, conclus.2.* vbi idem cum communi probat in crimine simoniæ,& iterum,*cap 7. num.17.circa fin.*

35 Limitatur 5. vt non procedat in Inquisitione, quæ fit contra Officiales, & eorum familiam & ministros in syndicatu finito officio, quæ & generaliter,& specialiter etiam fama non præcedente indistinctè contra eos formari potest Paris de Puteo, *in tract. syndic. in verb. proceditur autem in syndic.* Marant. *de ordine iud. 6.p. tit. de Inquisit. num.28.* Petr. Dueñas *in d.reg.298. in 10. limit.* Clar.*d.q.vers.cæterum,* & Farin. *d.q.9.de Inquisit. num.16.*

36 Limitatur 6. quando aliquis denunciatur de crimine, per aliquem probum virum, quia tunc prædicta denunciatio est sufficiens, vt inquiratur contra eum super infamia tantum, & non super crimine:sed reperta infamia potest inquiri de crimine, Abb.*in c licet n.4.& in vltim.notab.* & ibidem Innoc. Ancar. & Felin. *num.3. de accusat.* & Marian.*n.19.*vbi de communi, Dueñas *d.reg.298. in 8.limitatione,*Clar.*d.q.6.vers.sciat etiam.* Farin. *d.q 9. num.17.*

37 Limitatur 7. reg.præd. vt procedat in Inquisitione speciali,quæ fit contra aliquam certam personam, ad quam iudex nullatenus deuenire potest,nisi fama præcedente:secus autem in Inquisitione generali, quando iudex informationes in genere assumit, quis commiserit delictum:quia ad hanc generalem delicti informationum assumptionem index,etiam non præcedente fama, tutè deuenire poterit Innocent. *in c.bona el 1. num.6. de effic. ord.* Dueñas, *d.reg.298. in 16.limitatione,* Bero. *in d.cap.qualiter & quando, num.34. vbique hoc omnes fatentur,* Clarus, *d.quæst.6. versic.sciat etiam.* D. Azeued. *in l.1. num.42. tit.1. hoc lib.8. noua collect.*

38 Idque multo magis locum habebit in Inquisitione illa generalissima de qua *in l. congruit, ff. de officio præsid. & in cap.1. de offic. ordin. & in cap. irrefragabili eodem tit. & in cap. excommunicamus de hæret. & in cap. placuit 10 quæst.5.* ea scilicet, quæ fit non ad inuestigandum vnum delictum: sed plura delicta,& facinorosos in genere, in quo multo minus diffamatio requiritur secundum Innocent. *in cap.1.de postulat.Prælat.* Abb. *in cap. ad nostram el 2.num.2. de iure iur.* Marsil.*in pract. crimin. §.constitute,n.30.* Angel.*de malef. in verb. hæc est quædam Inquisitio, num.51.* Salic.*in l.ea quidem,n.30. C.de accusat.*Caiet.2.2. *q.59.art.1* Petr.Dueñ. *in d.reg 298.in 2 limitatione,*Marant. *vbi supra,n.29.* & Farin. *d. q.9. de Inquisitione, num.18.*

39 Limitatur & 8. non procedat in casibus in quibus præcessit Inquisitio generalis, quia vt *supra in princ. huius c.* dicebamus ex ea potest perueniri ad specialem contra certam personam repertam culpabilem in Inquisitione generali, ad quam non requiritur, quod præcedat famæ pro-

40 batio. ¶ Ex quo generalis illa Inquisitio est præparatoria ad specialem, Bart. *in extrauag. ad reprimendum in verb. Inquisitionem, & in l.4. §. in mandatis, ff. ad l. Iuliam pecul. & in l.2. §. si publico, num.6. ff. de adult.* Dueñ. alios allegans,*d. reg.298. in 11. limitat.* Ioan. Marian. Monticel. *reg.1.num.54. in sua pract. crim.* Et ita est tenendum, tametsi Marant. *de ordin. iudic.6.part.tit.de Inquisitione, num.30.& 31.* dicat, quod si hæc limitatio vera esset, penitus remaneret destructa reg princip. quia omnes Officiales in princip. sui regiminis generalem Inquisitionem,hoc est banna contra facinorosos in genere emittere solent, & sic sequeretur, quod vigore d.generalis Inquisitionis semper posset contra certam personam specialiter inquirere fama non præcedente,quod nil absurdum esse videtur, ad hoc namque optimè respondet Farinac. *de Inquisitione, quæst.9. num.19.*

¶ Duplicem esse generalem Inquisitionem,vt 41 præmisimus,vnam quæ fit per Officiales in principio sui regiminis contra omnes facinorosos in genere de qua *in d. l. congruit, de offic. præsid.* cuius loco hodie succedunt bannimenta per potestatem terrarum emissa: alteram quando commisso vno particulari delicto ignoratur à quo, iudex inquirit, & assumit informationem non specialiter contra certam personam: quia hoc regulariter facere non potest nisi contra diffamatum, sed generaliter,quis illud delictum commiserit, & in hac Inquisitione nulla requiritur præcedens fama: vtroque casu,si post Inquisitionem hanc generalem, vel ex ea præuenient aliqua particularia indicia potest ad specialem contra certam personam deueniri, etiam nulla fama præcedente: sine indiciis autem non, quia indicia succedunt loco diffamationis, vt infra dicemus, & ita distinguendo cessat omnis absurditas vt per Marant. *vbi suprà d. num.31.* & Clar. *quæst.5. in versic. poterit igitur iudex, ex Innocent. in cap.bona el 1. num.5. de elect. vbique ita seruat totus mundus,* quem sequitur Bald. *in l.edicta in repetitione Patau. num.30. Cod. de edendo, & in l.ea quidem,num 42.Cod.de accusat.* Anan. *in cap. qualiter & quando,el 2. §.debet num.9.de accusat.* Cardin. Alexand. *in c.de accusat. col.11. vers.Inquisitio generalis, 2. quæst.8.* ¶ Nominatio enim 42 facta per testes examinatos in Inquisitione generali de speciali delinquente aperit viam iudici ad specialiter contra illum inquirendum, etiam nulla præcedente fama, & etiam quod tales testes sint examinati parte non citata secundum Bart. *in d.l.2. §. si publico, num.9. de adult.* est communis, teste Aret. *in c.cum oporteat,n.14. in fin. de accusat.* quem referunt, & sequuntur Clar. *d quæst 5.in vers. poterit igitur iudex,in fine,* & Farinac. *d. quæst.9. num.18. ad fin.* ¶ Et quia 43 reperto cadauere, cuius delicti nemo sit infamatus liceat iudici generaliter inquirere ad veritatem eruendam, quis scilicet eum hominem occiderit non tamen inquirendo de persona particulari infamia contra eum non præcedente tenent Theologi, quos refert & sequitur Emanuel Rodriguez *in sua Summa,cap.3. del orden iudicial conclus.3.*

¶ Limitatur 9. præfata communis regula, vt 44 non procedat, quando indicia præcedunt Inquisitionem, ea enim succedunt loco diffamationis, imò fortiora sunt indicia quam diffamatio, Ang. *de malefic. in verb. quod fama publica, colum.2. versic. & tenementi, num.3.* & ibi eius additio, & alios referens Marant. *de ordin. iud.6.part. tit. de Inquisitione, num.22.* Hippolyt. *in pluribus consil. relatis in summario tabula, verb. Inquisitio formari:*probat latè Anton. Gomez *3.tom.c.1. de delict. num. 49. versic. 9.* vbi alios allegat, & inquit quod in nostro regno ita pract. & Ægid. Boss.*de Inquisitio*

Inquisitione, *num.*17. idem in indiciis grauibus, & notoriis probat, & tenet cum aliis Emanuel Rodriguez *in sua Summa*, *cap.*3. *del orden indic. num.*1. Roland. à Valle, *consil.*24. *num.*18. *cum sequentibus volum.*1. *& consil.*3. *num.*15. *volum.*5. *& consil.*57. *num.*10. *cum sequentibus volum.*4. vbi ampliat vt procedat etiam in crimine læsæ Maiestatis, & etiam si iudex habeat liberum arbitrium procedendi secundum suam conscientiam, Ioan. Maria. Monticell. *in practic. crimin. reg.*1. *num.*40. Menoch. *consil.*100. *lib.*1. Decian. *cons.*18. *num.*50. *volum.*1. Dueñas *d. reg.*298. *in* 1a. *limitatione* Iul. Clar. *in pract. crim. q.*10. *versic. ad formandam*, Eman. Rudrig. *in sua Summa*, *c.*3. *del orden indic.* vbi latè declarat Farinac. *d. q.*9. *de Inquisitione*, *num.*10. vbi ampliat, & resoluit cum aliis in hac specie requiri indicia propinqua, non autem remota sufficere, nisi sit vnus testis de visu, quia hic sufficit ad inquirendum etiam nulla præcedente fama, & ita est tenendum quidquid cum Nauar. *in cap. inter verba*, *concl.*6. *n.*116. aduersus communem præfatam sententiam, & contra D. Thom. eam tenentem *in* 2.2. *quæst.*69. *artic.*2. contrarium probet Salon *de iustit. & iur. d. quæst.*69 *a* 1.2. *controuers.*6. *col.*1500. *cum seq.* nempe indicia non sufficere ad inquirendum specialiter contra aliquem non diffamatum, etiam si duo, vel tres testes iurati omni exceptione maiores asserant, se vidisse hominem illum delictum illud commisisse, hoc namque aduersus communes, & receptas traditiones est, & præterea contra omnem rationem naturalem, quæ namque quæso maior diffamatio esse potest, quam quæ resultat ex duobus testibus de visu deponentibus, dicente domino in Euang. quod *in ore duorum, vel trium stet omne verbum?* denique plenior probatio delicti est ad condemnandum ea quæ fit duobus testibus, de visu deponentibus, quam de fama, fama namque refertur ad communem & publicam æstimationem, & assertionem hominum, quæ plerumque fallax est & falsa, non enim affirmat verè delictum à tali certo homine esse commissum: sed quod ita fertur, at vero testes de visu deponunt de ipsomet delicto oculis propriis viso commitri. Si igitur hi sufficiunt ad condemnandum quod est plus, quare sufficere non debent ad inquirendum, quod est præambulum ad condemnandum, & minus hoc? Hoc tum intelligendum est, præterquæ, si præd. testes in secreto hoc dixissent Prælato vt de remedio prouideat, tunc enim cum reus de eo crimine non sit infamatus non poterit Prælatus, vel iudex contra eum inquirere, nec publicè eum punire, vt in iuribus de quibus *in d. reg. commum*, ex quibus ita etiam Emanuel Rodrig. *vbi suprà d. c.*3. *del orden indic. num.*2. vbi grauiter reprehendit Prælatos Ecclesiasticos, & regulares contrarium facientes, & docet quid tunc sit faciendum, & sic intelligit *cap. Inquisitionis de accusat. & cap. qualiter, & quando.*

45 Debent autem indicia Inquisitionem præcedentia esse legitima, vt probant, & indubitanter præsupponunt omnes Doctores de hac re agentes dum dicunt, & resoluunt requiri ad Inquisitionem, vt indicia præcedant, & Inquisitionem formatam, sine indiciis præcedentibus esse ipso iure nullam iuxta communem omnium resolutionem, quam infinitos allegans refert, probat, & sequitur Farinac. *in tit. de Inquisitione*, *quæst.*1. *num.*4. *cum sequentibus*, vbi eam ampliat, & limitat pluribus modis: & ibi in terminis *num.*45. quod præd. indicia ad Inquisitionem debeant esse legitima, vt nouissimè scripsit Flamin. Cartar. *in suo tract. de execut. sententiarum*, *c. fin. n.*56. *per l. iustissimos*, *C. de offic. rect. & l. milites*, *C. de qq.*69.

Quæ autem sint ista legitima indicia requisita 46
ad inquirendum, variant DD. & relatis in hoc
quinque eorum diuersis opinionibus Farin. *d. q.*1.
*n.*45. *ad fin.* tertius probat hoc totum iudicis arbi-
trio remittendum cum Conrad. Lanzeloto, quem
refert *in pract. tit. de Inquisit. num.*33. hoc tamen
arbitrium non erit liberum & absolutum, sed
iure regulatum. ¶ Sufficiunt tamen ad inquiren- 47
dum ea indicia etiam, quæ non sunt sufficientia
ad torquendum, & in hoc nemo discrepat, cum
tortura sit maioris præiudicij quam Inquisitio, vt
probat etiam Farin. *d. q.*1. *n.*46. *&* 47. vbi *nume-
ris sequentibus*, alia in proposito vtilia in praxi
aduertit.

Limitatur decimo; quicquid sit de iure, totum contrarium docet practica, quæ communiter obseruatur, vt inquit Iulius Clarus, *in sua practic. criminal. q.*6. *in princip. ibi:* sed certè vbi etiam quod iudex constito de delicto assumit informationes in genere, & interrogat primo testes, quos putat esse de negotio informatos, super veritate criminis, scilicet, an sciant, quis maleficium illud commiserit, & si dicant se nescire, tunc interrogat eos super diffamatione neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret, & si ex eorum dictis resultet probatio famæ contra aliquem, tunc contra eum specialiter inquirit & ad vlteriora contra eum procedit, vel per citationem, vel per capturam iuxta qualitatem indiciorum, & sic eodem contextu iudex assumit informationes super veritate criminis, & super diffamatione: sed semper præcedit querela, vel denunciatio, vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum, repetit idem Auctor *in d. quæst.*6. *in versicul. scias in fine*, *& in versicul. ego verò & in fine quæstionis*, *in versicul. ergo:* quam proximè *suprà* probauimus, & sequuti sumus & in Hispania credo seruari.

Sed hoc videtur contra iura præd. nempè *cap.* 48
Inquisitionis, §.7. *& c. qualiter & quando el* 2. *de accusat.* & contra receptissimas Doctorum traditiones *suprà* relatas: quo fit vt ideo Roland. à Valle *d. consil.*57. *num.*16. *cum sequentibus* existimet dictum Clari de quo modo agimus licet magnum sit, tamen spernendum, cum videamus Doctores antiquos, ac modernos concludere, quod diffamatio requiratur, nec sit aliquis eorum, qui dicat quod de consuetudine aliter obseruetur, nisi, saluando Clarum. dicamus illud procedere in statu Mediolan. in quo ipse moram traxit, quod vltra Roland. constat ex eodem Claro *d. quæst.*6. *versic. præterea circa fin. ibi:* qui (vt dixi) hac practica diffamationis apud nos recessit ab aula. Præsertim quia allegat *cath. consil* 99. *num.*1. *inter consil. diuers. Doctorum lib.*1. dicentem quod totus mundus sequitur, quod Inquisitio non præcedente diffamatione, & non sumptis informationibus est nulla, & quod hac conclusio est valde trita, quam omnes consulentes affirmant.

Sed re vera hæc non videntur inter se con- 49
traria, fatemur enim Inquisitionem specialem contra aliquem formatam esse nullam, si fiat non præcedente diffamatione, vel legitimis indiciis: nihilominus tamen incipi potest ab Inquisitione generali, an testes sciant, quis maleficium illud commiserit, quod si nesciant, tunc

deuenien

deueniendum est ad diffamationem in genere neminem nominando, sicque per hoc aperitur via ad inquirendum in specie contra diffamatum: operatur itaque præd. generalis Inquisitio, vt deueniri possit ad specialem, & sic est præparatoria, siue præambula ipsius, quæ sit ad inuestigandum, non ad puniendum, & iste est eius effectus, scilicet, vt per eam possit deueniri ad specialem vt plures referens, tenet Anton. Gomez *3.tom. cap.1. de delict. num.49. versic. secus vero:* idem Clarus *quæst 50. vers. item quia,* at vero iuramentum præd. atque communis reg. procedunt in Inquisitione speciali facienda contra aliquem, vt ex eisdem patet, praxis vero communis id non negat, sed imò fatetur, attamen haber etiam ioridicè vt incipi possit ab Inquisitione generali absque diffamatione, vel indiciis eo modo, quo inquit Clarus quod communiter Doctores fatentur, vt resoluimus *suprà limitatione* 8. nempe famam non requiri ad generalem Inquisitionem, sed ad specialem tantum. Vnde si ex generali Inquisitione resultet infamia contra aliquam certam personam, vel indicia legitima, hoc sufficit ad hoc vt deinde contra illam certam personam inquiri possit alias secus, praxis itaque præd. nedum non est contra ius, sed imò iuri ipsi consona est, & seruatur prout in terminis tenuit post hæc scripta visus Farinac *de Inquisitione, quæst 9. num.21. per totum,* & Azened. *in d.l.1. num 24. cum sequentibus iuncto, num.41. tit.1. hoc lib.8. noua collect.reg.* & quod ad Inquisitionem omnino generalem, vt in ea iuridicè interroger iudex nulla requiratur infamia, vel clamorosa insinuatio, nullus accusator vel denunciator probat latè Salon *de iustitia, & iur. q.69. artic.2. controuersia 5. col.1496. ad fin. & col. sequenti,* quod iure regio ex *d. l.1.* & aliis probat Azeued. *vbi supra,* & prædictam differentiam inter Inquisitionem generalem, & specialem latè probat Salon *vbi suprà controuersia 7. col.1502. cum sequentibus,* vbi etiam testatur hanc esse consuetudinem vniuersalem totius orbis Christiani, vt inuento cadauere, & si nulla sit infamia de auctore homicidij, omnes iudices timorati ac prudentes inquirant: ibique latè probat plures allegans iudicem iustè posse imò, & debere hoc facere siue secolaris sit, siue Ecclesiasticus, quando crimen graue est, vt furtum vel homicidium sequitur alios allegans Emanuel Rodriguez *in sua Summa, cap.3. del orden iudic. num.3.* resoluentes secus esse in Inquisitione speciali, contra certam personam, quia hæc quamuis delictum publicum sit, formari non potest, nisi præcedente diffamatione præterquam in quibusdam casibus specialibus de quibus *suprà,* & ibi etiam per eos.

50 Vndecimo limitatur præfata communis regula in Inquisitione, quæ fit contra aliquem super ipsa fama, hæc namque fieri potest modica diffamatione præcedente, ita Innocent. *in cap.licet in fin.de accusat.* quem sequuntur communiter DD. secundum Marian. Socin. *ibi num.9.* teste Claro, *d.q 6.vers. sciat etiam,* vbi inquit idem dicendum esse in Inquisitione, quæ fit ad inueniendum ipsum crimen: nam in ea pariter non requiritur, quod præcedat infamia, vt fatentur omnes ex Bero, *in d. cap. qualiter & quando, num.34.* & ita obseruat practic. secundum Clarum, vt scilicet, ad eam Inquisitionem, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad assumendas informationes super fama, non solum modica diffamatio sufficiat: sed imò nolla requiratur quando in genere inquiritur, neminem nominando quod supra iam probauimus.

Duodecimo, regula commonis amittit officium suum, quando delictum est notorium, vt si quis occidat hominem, vel aliud committat delictum in publico coram populo, vel maiore parte eius, vel in præsentia iudicis sedentis pro tribunali, taliter quod habeat facti euidentiam, *text. in l ea quidem versic.veram, C.de accusat.cap. manifesta, & in cap de manifesta, & in cap. quæ Lotarius, §.in manifestis, & in cap. Deus omnipotens,§.quoniam autem 2.q.1. & in cap.tua nos,& in cap. vestra de cohabit. Clericorum, & mul.* cum communi,& Anton.Gomez, *d.c.1.de delict.n.46. versic.3. vbi & in versic.4.* idem probat quando quis delinquit coram iudice, vt si testis falsum testimonium dicat vel pars falsos testes producat, vel Tabellio,&c. Et hoc quando delictum est publicum atque notorium, nec non & delinquens manifestus est: secus si occultus sit, quamuis delictum publicum sit, vt in regula communi de qua *suprà.* 51

Decimo tertio limitatur eadem regula communis in delicto occulto proditoriè commisso, *ex textu in l.1. in principio, & in §.occisorum,ff.ad Syllan.* Specul. *in titulo de Inquisitione, §.quando autem,* Anton. Gomez *vbi suprà, versic.7. sed in hoc idem probo, quod resolui suprà num.34. in crimine atrocissimo hæresis læsæ Maiestatis, & simil.* 52

Decimo quarto fallit, quando delictum iam peruenit in notitiam iudicis per accusationem de eo formatam, & accusator destitit vel mortuos est, quia tunc iudex potest procedere ex officio & inquirere, & punire *l.2. C.de abolit.* & ibi gloss.& DD. *& in l.penult. ff.de public. iud.* & ibi Bartol. Specolat. *vbi suprà §.1.vers.2. si accusator,* Anton. Gomez *vbi supra versic.8.* sed hoc intelligo, quod procedere, inquirere, & punire possit parte desistente, vel mortuo iuridicè & iuxta iuris ordinem. 53

Decimo quinto limitatur communis regula, vt procedat, & intelligatur vbi agitur de delicto iam commisso: secus si ageretur de delicto committendo,& vt dicitur delicto futuro: quia tunc valebit Inquisitio, etiam infamia non præcedente, vt cum Barbat. *in cap. cum oporteat in penult. col.de accusatione* tenet Hippolyt. de Marsil. *consil.126.num.10.* 54

Decimo sexto, dictum denunciantis maleficium sufficit ad inquirendum. Hæc est communis conclusio, vt cum Bossio *in tit.de denunc. post num.2.* affirmat Clarus *quæst.7.in versic.habes igitur,* vbi eam intelligit veram quoad Inquisitionem id est ad recipiendum indicia siue informationes contra eum, qui pro reo nominatur in denunciatione: per hunc namque modum, scilicet per denunciationem aperitur via iudici ad inquirendum, quia denunciatio succedit loco diffamationis, vel querelæ, & sic aperit viam iudici ad inquirendum ex officio contra aliquem, quod alias de iure non posset non præcedente querela, vel diffamatione, vt prædiximus adeo quod ita dicitur procedere iudex ex officio quando præcedit sola denunciatio, sicut quando præcedit sola diffamatio, & ideo facta denunciatione, iudex super ea assumit informationes, & indicia, & eis assumptis format libellum sine Inquisitione in qua narrat, quomodo propter denunciationē, quam per talem Officialem intendit ex officio procedere contra, &c. Vt communiter obseruatur in practica teste practic. Papiens. *in forma Inquisitio* 55

*Inquisitionis in verb. hac est quadam Inquisitio post num.*39. & ita etiam quotidie esse in vsu testatur Bossius *in tit. de denunciatione, num.*2. ita referente Iulio Claro *d. quæst.*7. *col.*1. hæc omnia intelligens tam in denunciatione, quæ fit ea necessitate officij, quam in ea quæ fit ab alio non exercente officium: eandem declarationem, & limitationem principalem hoc est, quando proceditur per viam denunciationis, vel per accusationem partis læsæ tener in terminis cum Soto, Emanuel Rodriguez *in sua Summa c.*3. *del orden indic. n.*5. *ad fin.*

56 An autem denonciatio præd. sufficiat ad transmittendam Inquisitionem contra eum qui de ipso delicto imputatur (loquuti enim tantum sumus quoad inquirendum, id est, ad recipiendum indicia, siue informationes delicti contra eum) distinguit latè Iul. Clar. *d. q.*7. *in versic. habes igitur*, de quo non est noster præsens sermo & ideo id alibi dicturus temitto.

57 Decimo septimo declaratur regula communis præfata, vt procedat, quando crimen de quo seus oon est infamatus anneaum non est ei de quo infamatus est, secus si sit illi anneaom de quo iam infamatus est veluti circumstantia ipsius, vt si inquirendo de infamato cum concubina, deprehendatur esse Monialis, vel ad eam alendam futati: quia tunc potest iudea de isto occulto ita

58 deprehenso inquirere. ¶ Si verò anneaum non sit, & iudea solus illud deprehendit, non potest de illo inquirere: si autem iudea & alij simul conficientes processum, & inquirentes de priori illud deprehendant, potest de illo inquirere, quia quod à multis in iudicio deprehensum est, in iure censetor notorium, ita Soto *de ration. tegendi & detegendi secret. memb.*2. *quæst.*1. quem refert, & sibi probabilior videtur hæc distinctio Soti, Salon. *de iust. & iur. quæst.*69. *art.*2. *col.*1551. *versic. Soto, & col. sequenti in versic. sed opin.* & sequitor Emanuel Rodrig. *in sua Summa de cases de conscienc. cap.*3. *del orden iudic. num.*4. ea quo rectè improbat Salon *vbi suprà* aliam diuersam io hoc sententiam Nauarr. *in cap. inter verba num.*197. & 676.

59 Decimo octauo, limitatur communis regola, vt non procedat, quando specialis Inquisitio fit contra cetram personam non ad punitionem, sed ad scieotiam an adsit aliquod secretum impedimentum, vel inhabilitas ad admittendum, vel excludendum aliquem ad officium vel dignitatem: quia tunc non est necessarium quod præcedat infamia, *cap. postquam, & cap. cum delicto, & cap. nihil de electione, c fin. de clandest. despons.* Innocent. *in c. nihil de excess. prælat.* Emanuel Rodr. *vbi suprà, num* 5. *in princ.* & Salon. *de iust. & iur. in* 2.2. *q.*69. *art.*1. *col.*1509. ibi tertio, *quando inquiruntur merita.*

60 Decimo nono fallit commonis regula præfata, quaodo iudex vidit aliqnem delinquere delictumque illud probari posse testibus à nemine tamen denuoriatur, vel accusatur, tunc namque poterit statim inquirere, & informationes assumere contra præd. delinquentem absque vlla quetela, denunciatione, aut diffamatione præcedente, quoniam ad hoc vt iudea possit iuridicè procedere hæc desiderantur, vt si aliquis accusator, & crimen sit probabile in iudicio, quæ duo hic coocurrunt, præsentia eoim iudicis, & aliorum licet paucorum habet vim accusatoris, & per eosdem qui viderunt potest probari in iudicio, oeque enim iudicium est occultum, quod per testes iuridicè probari potest, maximè si delictum illud aliis nocet denique, quia si aliud diceremus delicta similia remanerent impunita contra bonum Reipublicæ, quod esset absurdum. ¶ Sic etiam videmus, quod 61 procedit Inquisitio, quando in aliqua causa ciuili, vel criminali, quis delinquit coram iudice, vt si testis falsum testimonium dicat, vel pars falsos testes producat, vel Tabellio falsitatem committat, aut Aduocatus, vel Procurator dolum, aut fraudem perpetret, quia tuoc iudex potest, es officio sine accusatore contra eum ioquirere ipsosque punire, *l. nullum, Cod. de testibus, l. penultima, Cod. de probation. & l. penult. Cod. qui accusar. non possunt, & in l.*1. *Cod. de calumniat.* & vtrobique communiter Doctores, Bart. *in l.*2. §. *si publice, num.*10. *in versic.*4. *regula est, ff. de adult.* & ibi communis, Anton. Gomez 3. *tom. variar. resolut. cap.*1. *de delict. num.*49. *versic.*4. *procedit Inquisitio*: ergo ita & eodem modo poterit iudea inquirere ex officio sine accusatore, vel denunciatore super crimine in sua præsentia, & aliorum commisso ab aliquo contra tertiam personam, vel alias, ita tenet Iulius Clar. *quæst.*8 *versic. sed pono, ibi bene ex et*, vbi addis hoc casu dandam esse reo copiam processus, & terminum defensionis prout ille rescripsit Senatui in causa de qua ibi per eum: eandem sententiam probauit Salon *de iustitia & iur. in* 2.2. *Diui Thomæ, quæst.*67. *artic.*2. *col.*1413. *in versic. sed quæret aliquis.* ¶ Vbi hinc deducit aliud esse in 62 delicto, quod solus iudea nouit, vel vidit, oempe vt super eo, ea mero officio procedere non valeat, quia præsentia solius iudicis, nec formalis, nec virtualis accusatoris vicem gerere potest, nec esse simol testis, & iudea: ergo reum condemoare noo poterit, tametsi propriis oculis eum viderit delinquere, nisi aliter probetur delictum, & ita teoent DD. vt inquit Alber. *in s.p. statutorum, q.*53. licet enim lex multum de iudice confidat, vult tameo quod secundum acta, & probata iustitia mioistretur, alias posset iudex aliquem suspendi facere dicens, quod ipse vidit aliquod maleficium ab ipso comoitti, quod non esset tolerandum, vt in proposito rectè consideratuit Iulius Clarus *vbi suprà in d. versic. sed pono in princip.* & probauit latius, *quæst* 66. *in versic. sciat autem*: eandem 19. fallentiam sequitur Salon *vbi sup. quæst.*69. *art.*1. *col.*1509. *ad fin. versic.*5. *qui, in versic.*6. quod prædiaimus de falsum testimonium deponente cum similibus supra adductis etiam probat.

Quæro 2. quibus testibus, & quomodo fama 63 probanda sit? Et in hoc communis resolutio Doctorum est, quod fama debeat duobus ad minus testibus probari, vt probat Bartolus *in l. de minore*, §. *plurimum, num.*19. & ibi Hippolyt. de Marsil. *num.*52. *iuncto, num.*121. *ff. de qq.* Gandin. *in titulo quomodo malef. cognosc. per Inquisit. num.*11. Abbas *in c. vestra, num.*7. *de cohabit. Cleric. & mulier.* Salic. *in l. ea quidem, n.*115. *C. de accus.* Decius *in c.*1. *num.*5. *de appellat.* & ibi Hieron. Gigas *in addit. littera B. num* 36. Foller. *in pract. criminal. in verbo. dentur capitula quod suffocauit vxorem*, *num.*37. propè fin. est communis, secundum Villalobos *in suo erar. commun. opin. verb. fama, num.*9. vbi alios allegat, & in hoc omnes concordant, estque communis sententia, vt affirmat Iulius Clarus *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.*6. *versic. sciendum est tamen*, & secuodom Viulum *in suis communibus opinionum versicul. testes in his, qua percipiuntur sensu corporeo ad fin.* Mascardus plures citans *de probat. lib.*2.

conclus.

*conclus.*749. *num.*1. & Farinac. *in suis quæst. crim. de indic. & tortur. q.*47. *num.*208. *vbi num. sequenti*, quod testis vnus super fama depooens, & contestes non habens de falso suspectus habetur ex rationibus consideratis per Natam *cons.*672. *n.*40. & allegat alios Ioan. Marsil. Monticell. *in suo repertorio testium*, *fol.*434. *col.*2. *vers.*2. *& fol.*388. *col.*1. *vers.*5.

64 Debent tamen testes deponentes super fama reddere sufficientem causam scientiæ alias non probant Bart. *in d. l. de minore*, *§. plurimum post num.*19. *ff. de quæst.* in quo omnes concordant, & communem opinionem esse dicit Simanc. teste Claro *vbi supra versic. illud tamen*, quinimo si fuerint interrogati testes deponentes de fama, nominare debent eos, à quibus audierunt id quod deponunt esse publicam vocem, & famam, ita Bart. *in d. §. plurium*, *n.*23. post looc. *in d. c. qualiter, & quando*, *n.*1. quem sequuntur communiter Doctores secundum Alexand. *consil.*100. *post num.*4. *versiculo sextus testis*, *volumine* 1. & hæc est magis communis opinio, quæ etiam seruanda est in practic. vt ex Aret. *in cap. cum oporteat post num.*58. *versic. communiter tamen*, refert, atque affirmat Clarus *vbi supra in versicul. amplius etiam.*

65 Quinimo testes deponentes de fama, etiam non interrogati debent rationem reddere sui dicti, & sic exprimere causas, indicia & coniecturas, quibus orta est fama, aliter non probant, vt per Alexand. in addit. ad Bart *in d. §. plurium post num.*19. *littera D. ff. de quæst.* Socin. *regula* 114. *in* 2. *fall.* Decius *in cap. veniens*, *num.*35. *de testibus*, & *in cap.*1. *num.*52. *de appellat.* Grammatic. *consil.*42. *num.*9. Cornel. *cons.*133. *littera D. lib.*2. vbi qood in hoc omnes concordant, *& consil.*216. *littera H. lib.*3. secundum antiquam impressionem Villalob. *in suo arar. communium opinionum littera F. verbo, fama*, *post num.*7. *versic. requiritur* 3. Viuius *in suis commun. opinion. sub verb. testis in his*, *quæ percipiuntur sensu corporeo ante medium*, *in versic. idemque videmus*, Michaël Crassus *in communibus opinion. lib.*2. *cap* 19. *quæst.*1. *versic. debet enim talis*, vbi testatur de communi, est etiam communis, secundum Clarum, *d. quæst.*6. *versic. illud tamen*, & ita omnes vno ore concludunt, secundum Bertazol, *consil.*348. *num.*3. *lib.*2. & ita sine dubio communiter à Doctoribus receptum est quidquid Salic. *in d. l. ea quidem*, *num.*127. *Cod. de accusat.* & alij in contrarium sentisse videantur, secundum Farinac. qui alios plurimos citat, *d. quæst* 47. *num.*216. vbi inquit videnda, quæ dixit *lib* 3. *quæst.*70. *num.*48. *cum sequentibus.*

66 Illud tamen in proposito hic examinare libet, quid requiratur ad probandam famam, & quomodo de ea testes deponere debeant, ad hoc vt probentur? Quod profecto satis controuersum, & difficile est inter oostrates, Bart. enim *in l. de minore*, *§ plurimum*, *num.*22. *ff. de quæstionibus*, quem sequitur Mars. *num.*54 *in fin.* censuit testem dicentem, aodiui ita publicè dici, minimè famam probare, nisi adiiciat, audiui publicè à maiore parte hominum huius ciuitatis. Quæ seotentia procul dubio communis, & magis communis est, vt plurimos congerens affirmat Farinac. *in suis quæst. crim.* 1. *p. tit de indic. & tortur. q.*47. *num.*258. *cum sequenti*, vbi inter cæteros refert Mascard. *de probat. lib.*2. *concl.*749 *num.*2. *in fin.* & Volpell. *consil.*5. *n.*7. *& consil.*30. *n.*10. vbi de magis communi, & probat contrariam vrbis obseruantiam, & alios infinitos auctores.

67 Pro qua sententia facit alia communis doctrina einsdem Bart. *in d. §. plurimum*, *num.*13. *&* 19. *cum sequentibus*, & ibi Marsilius, *num.*49. *&* 53. tenentis quod testes super fama deponentes debent dicere se audiuisse à maiore parte populi, & quod aliter noo probant, quæ est magis communis opinio, vt plurimos citans testatur Farin. *vbi supra n.*237. qui *numeris sequentibus*, plurimis modis eam ampliat, & limitat.

68 His tamen nihilominus non obstantibus, contraria sententia in quæstione præmissa est tenenda, nempe quod etiam si testis non dicat se audiuisse à maiore parte populi, si tamen dicat se ita publicè audiuisse sufficiat, prout tenet Bald. *in c. præterea*, *num.*10. *de testibus & in c. litteras*, *num.*2. *de præsumpt. in cap. per tuas*, *num.*1. *ibi publicè*, *de probatione*, cuius opinionem latè defendit Salic. *in l. ea quidem*, *num.*119 *&* 120. *Cod. de accusat.* sequitur Gandin. *in Rubrica*, *qui ad probat. possunt, & debeant de iur. admitti*, *n.*14. Hippolyt. *d. l. de minore*, *§. plurimum*, *num.*14. *versic*, *sed contrarium*, *ff. de quæstionibus*, Conradus *in practica titulo de testibus*, *§. dicta testium assumendo*, *post num.*54. *versic. & adde famam probari*, Portius *consil.*39. *num.*22. *&* 23. & hæc opinio communiter in Rota obseruatur vt testatur Casodor. *decisione* 3. *num.*7. *de probat.* & ita in Curia Romana seruatur vt etiam affirmat Paris *consil.*51, *in fin. lib.*3. sequitur Alexand. *consil.*102. *num.*17. *lib.*7. vbi dicit sibi videri quod opinio Bart. contrarium sentientis magis communiter damnatur. Calcani. *consil.*8. *num.*11. vbique opinio Baldi coorraria est communis, & io iudicando sequeoda, Ferretus *consil.*168. *post num.*19. vbi testatur de eadem obseruantia in Romana Curia, de qua etiam testatur Hieron. de Monte *in tractatu de finib. reg. c* 56. *num.*4. *&* 5. Quam etiam taoquam communem & seruatam sequuti sunt Fraociscus Turzan. *in suis communibus opinionibus opinione* 43. *in fin.* & Iul. Clar. *in pract. crim. §. quæst.*6. *versic. debent etiam*, *in fine*, vbi quod opinio Bartoli contraria est multum aspera, & si teneretur in practica vix reperitur ex mille testibus vnus, qui rectè super fama publica deponeret, & quod obseruantiam Romanæ Curiæ debent omnes aliæ Curiæ imitari, prout apud eum, ita etiam indistinctè seruari testatur Ioan. Marcil. Monticel. *in repertor. testium*, *fol.*386. *col.*1. *versic.*2. *&* 3. *fol.*388. *col.*1. *versic.*2. & bene probat Hypolit. Riminal. *consil.*363. *num.*146. *volum* 4. Bursat. *consil.*87. *num.*47. vbi de magis seruata opinione & *consil.*90. *num.*6. *lib.*1. Mascard. *de probat. lib.*1. *conclus.*496 *num.*19. *& lib.*2. *conclus.*749. *num.*4. Petrus Ant. à Petra *in tract. de fideicommissis q.*13. *num.*110. *in fin.* Ludouic. Pegoera *decisione crim.*17. *num.*25. *versic propterea*, Baldum, & alios refert Farinac. *vbi supra in prima parte*, *q.*47. *num.*257. *de indic. & tortur. vbi num.*259. haoc opinionem sequitur dicens, quod sine dubio propter Rotæ aoctoritatem magis obseruator in practica, licet contraria videatur magis communis. Et hanc secundam ego cum eisdem probo, declarando tamen vt *infra* licet testes de maiori parte ciuitatis non deponant, & ita quoque vidi communiter in practica obseruari.

69 Declaratur nunc primo hæc sententia Baldi, & tenenda vt præcedat quando testes sic deponentes adducereot causas & coniecturas verisimiles, ex quibus orta fama; secus alias, si eas non adducerent, etiamque, dixerit se ita publicè dici audiuisse, sic in terminis limitat præfatam Baldi opinionem Hieroaym. de Monte *vbi supra*, *d. c.*56. *num.*7.

num.7. iuxta tradita per Aymon. *consil.160. ad dubia, num.7. volum.2.* quam etiam in terminis allegat Michaël Crassus in communem opinionem *lib.2. c.19. quæst.15. in fin. in versic. item opinio, Bald. posset intelligi*, Petrus Anton. à Petra *de fideicommiss. quæst.13. num.123. versic. sed omni*
70 *casu*, & Farinac. *d.47. num.259.* ¶ Quod verum intelligo præter quam ad inquirendum tantum, ad hoc enim censeo sufficere quod testes prædicto modo deponant, licet causas & coniecturas præd. non adducerent; cum tunc agatur de præscrutanda & indaganda veritate, cui sufficit testes præd. modo viam aperuisse: cæterum ad condemnandum seruanda est merito prædicta prima declaratio, quia tunc agitur de magno præiudicio & ideo merito quod testes de publico deponentes debeant prædictas causas & coniecturas verisimiles ex quibus orta sit fama adducere.

71 Secundo declaratur secundum nonnullos vt procedat in foro Ecclesiast. & Canonico prout est in auditorio Rotæ, in quo seruatur opinio Bald. secùs in foro ciuili in quo seruatur opinio Bart. secundum Hieronym. de Monte *vbi suprà d.c.56 post num.7. in versic. vel etiam*, vbi in id allegat Paris. *consil.67. num.108. volumine 3.* quam declarationem probat in criminalibus, quia in his seruatur ius ciuile, Farinac. *vbi suprà n.260.* Ego vero eam non probo, sed potius indistinctè in vtroque foro opinio. Bald. dummodo in cæteris, testes deponant de fama, licet de auditu à maiore parte ciuitatis vel oppidi nuncupatim non testentur.

72 Tertio declaratur, vt non procedat opinio Baldi eo casu in quo fama facit plenam probationem, tunc namque neque in ciuilibus, nec in criminalibus, cum semper agatur de graui præiudicio, non sufficit ad probationem famæ, testes dicere ita publicè dici, audiuisse, nisi etiam addant à maiori parte populi; ita in terminis alios allegans tenet Hieronym. de Monte, *d. cap.56. num.8.* & Michaël Crass. *d. lib.2. cap.19. quæst.5. in fine versic. posset tamen conciliari*, Petrus Anton. à Petra *d. quæst.13. num.123. in vers. sed omni casu*, & Farinac. *d.q.47. num 261.*

73 Quarto declaratur præfata sententia Baldi, vt quamuis iuxta ipsam non sit necesse, quod testis dicat se audiuisse dici à maiori parte populi, non tamen per hoc supplentur alia sex requisita probationis famæ secundum Hieronym. de Monte, *d.cap.56. num.8. in versic. vel etiam posset dici*, inferens ex hoc quod non per hoc testes probat, nisi exprimat causam vnde fama orta sit, vt diximus supra in prima declaratione, & nisi etiam dicat quod statim orta est tempore commissi deli-
74 cti, & post illud in continenti. ¶ Non enim sufficit, quod ex internallo orta fuit, nempe post accusationem, Inquisitionem, vel carcerationem, ita Gandin. *in Rubrica, à quo, vel à quibus possit fama incipere, & num.12. in versic. prima, quia fama, quæ statim orta non fuit*, Carrer. *in practica criminal. in 2. tract. de indic. & tortur.* Hieronym. de Monte *vbi suprà c.56. num.3.* & Farin. *d.q.47. num.177.* vbi *num. sequenti* refert Bartol. & alios, qui videbantur contrarium tenere in hoc. Et retenta etiam eorum opinione resoluit veram esse doctrinam, quod regulariter fama orta ex interuallo post delictum, & multo magis si post accusationem, Inquisitionem, vel carcerationem nihil valet, nisi causa ex quibus ortum habet fama superuenit post delictum, accusationem, vel Inquisitionem, vel carcerationem, quia tunc quandocunque superueniat causa famæ potest ipsa fama oriri.

Hanc quartam declarationem sequitur Vulpel. 75
consil.30. num.10. in fine, & num.11. & 12. Contrariam tamen sententiam huic tertiæ declarationi tenet Paulus Gramat. *Theorem.22. num.6.* vbi quod opinio Baldi, & sequacium volentium famam probari per testes, dicentes se ita publicè dici audiuisse, procedat nedum vt dicti testes aliter non teneantur dicere à maiori parte populi, verum etiam, vt nec teneantur nominare auctores, nec exprimere causas, idemque affirmat Capuraquen, *decision.7. p.2* Farinac. *d. quæst.47. num.217.*

Has tamen opiniones concordat ibi Farinac. 76
d.q 47. num.246. dicens, quod in casu quo fama facit plenam probationem, procedat nostra præfata quarta declaratio: in casu vero, in quo fama non facit plenam probationem, procedit secunda sententia modo in contrarium relata, videlicet suppleri per talem testem alia requisita, nempe expressionem causarum, & nominationem auctorum, à quibus orta est fama, quando sumus in foro canonico, secus in foro ciuili, & præsertim in causis criminalibus. Ego vero indistinctè verius credo inquiri nihilominus, quod prædiximus *in prima declaratione supra*, vt ibi probauimus cum aliis, & præsertim cum ipse Farinac. *d. quæst 47. num.259.* præterquam ad inquirendum, vt ibi quoque obseruauimus, & nominatio auctorum si de ipsis interrogetur, prout interrogari debet, & consuetum est, alias secus.

Licet enim testes super fama deponentes de- 77
beant nominare auctores, & eos à quibus fama ortum habuit, vt per Bart. *in d.l. de minore, § plurimum, num.23.* & ibi Marsil. *num.55. cum sequentibus*, est communis, vt plurimos referens tenet Farinac. *d. q.47. num.229.* etiam si testis non sit interrogatus, *vt ibidem, num.230.* resoluit eum magis recepta sententia contra alteram commu-
nem opinionem. ¶ Hoc tamen non procedit, 78
quando fama esset orta ex probabilibus coniecturis & causis, vt dicebamus testes de his deponere debere, tunc namque cum personarum defectus suppleatur per argumenta probabilia, testes super fama deponentes, si exprimant dictas coniecturas & causas, non est necesse quod nominent eos, à quibus dici audiuerint, vt post alios quos allegant, bene demonstrant Ferrar. Gargiar. *inter consil. crimin. diuers. consil.126. num.77. lib.1.* Ioan. Marsil. Monticell. *in repertor. test. fol.387. col.2. vers. antepenult. & sequenti*, Hieronym de Monte, *d.c.56. num.9.* Mascard. *de probat. lib.2. concl.749. num.20.* & hos referens Farinac. *d.q.47. num.135. vbi num. sequenti*, idem voluit simpliciter in terminis opinio Baldi, & sequacium, quam supra probauimus. Sed iuxta à se dicta, *num.157. & seqq. vsque ad num.265.* de quibus *suprà*, ego probo quod prædixi.

SVMMARIVM.

1 *Clamorosa insinuatio, indicia manifesta, vel semiplena probatio quid sint, ad hoc vt inquiri possit contra delinquentem? De infamia, num.2. De clamorosa insinuatione, num.3. & sequentibus. De indiciis, num.14. & seqq.*

7 *Infamia indicium ad inquirendum sumendum est arbitrio prudentis, vt hic.*

8 *Testes ad probandam famam, & infamiam quot requiratur? & numeris seqq.*

13 *Cap. Inquisitionis. §. tertiæ, de accusation. intellectus.*

17 *Iudex quanta cum maturitate debet procedere ex indiciis ad inquirendum contra criminosum.*

18 *Indiciorum distinctiones ad inquirendum hic referuntur, & num seqq.*

19 *Iudicium à lege approbatum dicitur indubitatum.*

20 *Indicium indubitatum oritur ex pluribus indiciis dubitatis.*

21 *Indicia sunt proxima, & remota, & quæ sint illa, & hæc?*

22 *Indicia sunt aliqua leuia grauia, & grauissima. Et quæ sint hæc, n. 23.*

24 *Indicium aliud est necessarium, aliud credibile, seu verisimile, & aliud non repugnans.*

25 *Semiplena probatio quæ sit?*

26 *Inquisitio in criminibus occultis quam probationem requirat? & quid in criminibus manifestis? n. 27. & 28.*

Infamia, clamorosa insinuatio, indicia manifesta, vel semiplena probatio quid sint?

QVÆSTIO II.

1 QVÆRO. Supra q. 1. resoluimus inquiri non posse de crimine, contra aliquem in specie, nisi præcedat infamia, clamorosa insinuatio, indicia manifesta, vel semiplena prubatio, quid sint hæc, vt materiam intelligamus, in theorica, & in praxi?

2 Dico quod *infamia* est, quidam rumor ortus de aliquo crimine, non à maleuolis, vel maledicis, sed à probis, & honestis hominibus sparsus inter multus, & qui non semel, sed pluries procedit, & hic sufficit, vt moueat iudicem ad hoc quod legitime faciat Inquisitionem, vt colligitur ex *text. in c. qualiter, & quando el 2. de accus. & in c. Inquisitionis eodem tit.*

3 *Clamorosa insinuatio* idem omnino est, & pro eodem sumitur, quod infamia, ita Innoc. Abb. & Anania *in d. c. qualiter, quando* quos sequitur Soto *lib. de tegend. secret. memb. 2. q. 9. dub. 3. post primam conclusionem*, & Aragon. *de inst. & iur. q. 69. art. 1. & pag. mihi. 497. in versic. quoniam dictum est, celum. 1.* quidquid Nauar. ab eo citatus post Aret. *in d. c. Inquisitionis n. 3. & in d. c. qualiter, & quando n. 76.* velit inter ista distinguere, qui *in d. c. Inquisitionis*: vt diuersa ponuntur, dum ibi deciditur nullum esse inquirendum pro crimine, super quo quo non laboret aliqua infamia seu clamorosa insinuatio non processit, & *in c. licet Hely de Simon.* dicitur per publicam famam, vel insinuationem frequentem.

4 Quare secundum Nauar. vere ista inter se differunt in hoc, quia *infamia* est, quando viri probi iudicialiter testantur esse talem rumorem, & famam de tali crimine non inter maleuolos, vel maledicos, sed inter viros probos, & honestos. *Clamorosa* vero *insinuatio* est vox totius populi, vel publicus rumor inter multos de tali crimine extra iudicialiter, quod etiam probat, & tenet frater Michaël Salon *de iust. & iur. in 22. D. Thoma q. 69. art. 2. in prima controuers. col. 1480* addens *colu. sequenti* cum Soto, quod quando vel astronomorum indicio, vel alia via iniqua, vel diabolica de crimine alicuius, vt furto, adulterio, vel simili subortu rumor, nullam habet vim, nec efficit infamiam in iudicio.

Sed profecto præd. diff. iure non procedit, nec vera est secundum Soto, & Aragon, vbi sup. & Nauar. dum eam tenet fallitur, necnon & sequaces: tum quia pro eodem vtrumque nomen vsurpatur in iure, vt constat *ex d. c. Inquisitionis, §. tertiæ dubitationi, & c. qualiter, & quando el secundo de accusat.* tum quia cum iudex non possit procedere ad Inquisitionem faciendam, nisi infamia præcedente, vt communiter DD. concludunt, & deciditur expresse *in c. cũ oporteat de accus.* & diximus *sup d. q. 1.* necessarium est, quod ante iudicium infamia existat, atque ex consequenti non solum in iudicio, sed etiam extra poterit, & debet esse, sic vt clamorosa insinuatio, quæ licet extra iudicium sit, in iudicio tamen probari debeat competentibus testibus, idem igitur vtraque est. 5

Infamia ergo in proposito (sicut clamorosa insinuatio, vt per nos) non potest certo hominum numero contineri, sed est rumor sparsus per maiorem, vel bonam partem Viciniæ, Collegij, Vniuersitatis, vel Conuentus in quo ille (scilicet infamatus) habitat, ita Soto *vbi sup.* adducens pro se Bart. *in l. de minore §. tormenta ff. de quæstio.* vbi ait, quod *infamia* est opinio voce manifestata ex suspicione proueniens de re aliqua mala, & quãuis Nauar. nihil tale habere Bart. censeat, imo iuxta ipsum, *infamia* est, Rumor sparsus inter eos, quibus communiter incumbit tale scire: opinio Soti probatur ab Aragon *vbi sup.* & est recepta communior, & tenenda. Secundum Salon *vbi sup.* 6

Vbi ex ea deducit iudicium infamiæ sumendum esse arbitrio prudentis, quando iam opinio dicitur esse communis, nec requiri ad infamiam testes esse oculatos, sed satis esse, quod audierint à fide dignis, vel habuerint indicia, vel coniecturas sufficientes. 7

Inquit tamen Aragon, & Salon *vbi sup.* non sufficere duos vel tres testes, cum iuramento asserentes esse publicam vocem, vel famam talis delicti à tali homine commissi: quia *infamia*, sicut fama, est communis opinio, voce manifestata, & dicitur *communis opinio*: quia paucorum dicta, nec bonam, nec malam famam efficiunt: & dicitur *voce manifestata*: quia interior notitia atque cogitatio, existimatio potius, quam fama appellatur, quæ est quid superius ad famam, & est veluti genus ad illam, quia omnis fama est rumor, & non è contra: quando enim minor pars ciuitatis, vel viciniæ, de aliquo habet opinionem rumor dicitur, quando autem maior pars ciuitatis, vel viciniæ loquitur est fama. 8

Hæc autem opinio in eum sensum tantum vera est, quo intẽditur affirmari, duorum aut trium hominum testimonium maxime iuramento rem testantium non sufficere ad efficiendam infamiã in quibus terminis caute, & bene loquitur Magister Aragon, non enim duo vel tres aut plures testes efficere possunt famam publicam, vel infamiam, nisi per maiorẽ vel bonam partem Ciuitatis, Oppidi, Viciniæ, Collegij, Vniuersitatis, vel Conuentus hoc affirmetur: quia hoc est de essentia, & substantia publicæ vocis, & famæ, vel infamiæ; alias enim talis esse non potest, nec nuncupatur, quare recte dictum censeo, quod duo vel tres testes etiam iurati (si tamen maior, vel bona pars populi, vel vniuersitatis hoc non affirment, vel dicant) famã ipsam, vel infamiã non efficiant: quia ex dictis paucorum fama non efficitur, quãdo enim minor pars ciuitatis, vel viciniæ de 9

aliquo habet opinionem, rumor & dicitur, non vero fama vt dicebamus.

10 At vero fama ipsa, vel infamia, iam orta, & talis effecta per maiorem, vel bonam partem Vniuersitatis, vel Viciniæ, &c. bene probatur in iudicio, duorum vel trium testimonio cum iuramento rem, hoc est, ipsam famam, vel infamiam attestantium, quidquid contrarium dicat Salon *vbi supra*, in quo profecto fallitur ex sequentibus. Primo quoniam publicitatem hanc, vel famam aut infamiam non à numero testium, qui id audierint iudicandum esse constat, sed ab audito publico, hoc est à pluribus in publico: quare cum *in ore duorum, vel trium stet omne verum*, vt in in Euangelio Domini nostri Iesu Christi cauetur, refertur, *in c. in omni negotio de testibus cum simil.* duo vel tres testes de hac publica voce, & fama vel infamia in iudicio eam affirmantes præmaxime ad inquirendum sufficiunt. Secundo quia quodlibet aliud iudicium duobus testibus probatur, vt infra latius in decursu huius operis docebimus.

11 Tertio & in terminis, quod famam duobus testibus probare sufficiat omnes cæteri in hoc concordant, estque communis opinio, & sententia secundum Iul. Clar. *in pract. crim. q 6. vers. sciendum est tamen*: quinimo, & notorium probatur, duobus testibus, & ita se habet communis opin. secundum Salic. *in l. ea quidem n. 28. C. de accusat.*

12 Quarto etiam in terminis, quia testes famam probantes ad minus debent esse duo, licet bene duo sufficiant, hæc est communis sententia, vt plurimos allegantes affirmant Mascard *de probat. lib. 2. conclus. 749. n. 1.* & Farinac. *in suis quæstionibus crim. in. 1. p. q. 47. de indic. & tortur. n. 208.* & iterum *num. 303.* vbi nuncupatim loquitur in probanda alicuius infamia, vel bona fama & *numeris sequentibus* ampliat eum magis communi sententia, vt sufficiant super hoc testes singulares, dummodo sint contestes in specie infamiæ irrogatæ, de quo etiam per eundem authorem, *ibidem n. 265.* vbi *num. sequenti* eam declarat.

13 Neque obstat *text. in d. c. Inquisitionis §. tertia de accus.* cui innitebatur Salon *vbi sup.* ad tenendum contrarium, quia text. ille non agit de testibus deponentibus de fama, sed de affirmatiua, hoc est de visu non tamen præcedente infamia contra inquisitum, & sic in criminibus occultis deficiente igitur substantiali requisito Inquisitionis, vt est infamia corruit Inquisitio, at vero cum ipsa probatur duobus testibus, aperitur via inquirendi: & sic assumendi testes de visu ad inquisitionem specialem, & hæc de fama, & clamorosa insinuatione.

14 Quoad indicia: hæc multis, & diuersis modis à nostris diffiniuntur, vt patet ex pluribus authoribus adductis per Farinac. *in suis quæstionibus crimin. in 1. part. q. 31. de indicus, & tortur. num. 17. cum sequentibus*, & Aragon. *de iust. & iure. q. 69. art. 1. & 2. pag. mihi 501. col. 2. in versic. de indiciis vbique.* Secundum D. Thomam ibi, vbi infamia non interuenit, non qualiacumque, sed adeo expressa debent esse indicia, vt vehementer reum indicent, antequeius emergat procedendi contra illum: adeo enim sanctæ famæ, & honori delitescentis rei, iura consulendum cauere, vt maluerint aliqua crimina impunita manere, quam delinquentes occultos à possessione sui honoris, & famæ, atque vitæ temere depellere: quod & iuri naturæ valde congruum est, atq; consentaneum.

15 Ex quibus ipse (vt clare procedamus) coniicio atque deduco: quod indicia sunt circunstantiæ, & signa ex quibus prudenter, & rationabiliter solemus de actionibus, & operibus fratrum nostrorum iudicare.

16 Quæ triplicia sunt, quædam certa, & expressa: ex quibus quadam certitudine morali, licet coniectate: vt si nudus cum nuda inueniatur in eodem lecto, signum est certum concubuisse, si quis euaginato gladio, & sanguine asperso deprehendatur iuxta occisum maxime inimicum suum, signum est certum, violentum atque euidens: alia sunt non ita certa, sed probabilia, vt si Ioannes Petro minatus sit, & post aliquod tempus reperiatur Petrus occisus, nec cum nullo alio ipse Petrus vnquam rixatus sit, quam cum Ioanne est signum & indicium probabile, non tamen certum: potuit enim ab alio occidi, alia sunt leuia, quorum nulla est habenda ratio, vt si inueniatur cadauer in vno latere viæ, & in alio Petrus transiens, aut quid simile, de quibus singulis generibus indiciorum plurima alia exempla finguntur à Doctoribus nostris de hoc agentibus, & integros tractatus, iustosque libros de eisdem conscribentibus, omnia tamen ad hæc rediguntur.

17 Ex quibus omnibus colligitur, quanta cum maturitate teneantur iudices procedere in Inquisitionibus contra particulares personas factis: ratione indiciorum contra ipsas existentium, nam nisi sint tot adeoque expressa, vt quasi reddant certum iudicem de malefactore, illis vti nullatenus licebit, vt inquit Aragon. *vbi sup.* vbiq; Caiet. *in isto art.* affirmat quod quando D. Thom. dicit indicia debere esse manifesta, id ad tria est referendum: primo ad factum, cuius est indicium, ita scilicet, vt manifeste indicent tale factum. Secundo ad personam: sic vt indicent, quod ipsa perpetrauerit tale facinus. Nam sicut præcedens infamia de crimine intelligitur, non de crimine absolute, sed de crimine huius personæ ita vt persona sit diffamata de crimine: sic etiam in indiciis oportet, quod appareant indicia criminosæ personæ. Tertio ad processum, itaque huiusmodi indicia manifestentur reo, vt sciat se esse in tali articulo, constitutum: quod teneatur obedire iudici præcipienti, extorquentique veritatem, alioqui cum ipse reputet se esse occultum, & illa iodicia non sint iuris, sed facti, ignorantia facti, quod latet ipsum, nisi iudex illi manifestat, excusabit eum: hocq; verum est: & hæc quoad reum ipsum interrogandum iuridice, siue legitime de crimine, debent enim ad hoc secundum D. Thom. & communes indicia esse expressa: cæterum ad inquirendum censeo sufficere etiam indicia probabilia de quibus supra: sufficiunt etiam ad inquirendum, hoc est, ad assumendas informationes super delicto *infra* dicemus.

18 Indiciorum præterea alias diuersas, sed in idem penè tendentes, distinctiones Doctorum congerit late Farinac. *d. q. 31. n. 35. cum sequentibus*, quas hic summarie referam, vt eas in promptu lector hic habeat. Prima est communiter à Doctoribus ab isto relatis sequutis Bald. *in l. ea quidem num. 8. de accusat.* nempe, quod aliud est indicium dubitatum, & non plenum, aliud vero indubitatum, & plenum: indicium dubitatum, & non plenum est præsumptio fortiter mouens animum ad aliquid credendum, & non discredendum, vt tenent plures DD. ibi per Farinac. citati *num. 38.* Indicium vero indubitatum, & plenum, illud est, quod arctat, ita vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinari secundum Paulum de Castr. *in l. fin. num. 5. C. de probat.* quem sequuntur Conrad. & Bohet. citati à Farinac. *vbi sup. num. 36.* vel sic, indicium

indicium iodubitatum,& plenum est demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus in aliquo ranquam in proprio existente quiescit, & plus inuestigare non curat iuxta Bald. *in d. l. oa, quidem sub num.*8. *C. de accusat.* & alios plures quos congerit Farioac. *qui sup. n.*37. inter quos citat. Mcnoch. Mascard. & alios,& exempla indiciorum indubitatorum teferunt DD. de quibus aliis quæstionibus agemus.

19 Illud tamen in proposito obseruandum est, quod quando aliquod indicium reperitur à lege approbatum, tunc vtique illud dicitur indubitatum, in specie. *l. siqui. C. de adult.* ita Brunus *in tractat. de indic. & tortur. par.* 1. *q* 4. *n.* 3. *&* 5. quem refert & sequitur Fatinac. *vbi sup. n.*40. *vbi n.*41.

20 Rursus addit, quod quoties contta aliquem inquisitum vrgent plura dubitata indicia, tunc pariter, ex illa multitudine indiciorum dubitatorum resultat vnum indicium indubitarum, secundum Biunum *vbi sup. n* 5. sed melius hoc comprobant,& exemplificant Guid de Suzar. Bolog. Gaud. Contad. & Hippolyt. Rimin. citati à Fatin. *d. num* 41.

21 Secunda indiciorum distinctio affertur per DD. communiter, de quibus per Fatinac. *vbi sup. num.*44 cum pluribus sequentibus, nempe quod aliud sit proximum, aliud aurem remorum: proximum dicitùr illud, quo posito, ponitur criminis effectus: & quo remoto illius effectus remouetur: vel quod tangit negotium, vel ipsum delictum, vel quod respicit veritatem rei, & delicti immediatè per sensum visus, vel auditus, ioxta subiectam mareriam: indicium vero remotum est illud quod non respicir immediatè veriratem, sed circircunstantias, vt ibi per eum.

22 Tertia distinctio indiciotum est leulum, graoium,& grauissimorum, vt per Iul. Clar. *in pract. crimin. q.*10. *sub princ. Leuia indicia* secundum ipsum sunt, quæ sufficiunt vel ad capruram, vel ad inquitendum, hoc est ad assumendas informationes super delicto: *grauia* sunt illa, quæ sufficiunt, vel ad transmittendam inquisitionem absenti, vel ad ipsum torquendum: *grauissima* autem, quæ sufficiunt ad condemnandum: sed quia hæc distinctio Clari respicit potius effectum, quam indiciorum substantiam, ideo secundum Farinac. *vbi sup. n.*54. *cum sequentibus*

23 Melius dicendum est, quod *indicium leue* est illud, vr supra dicebamus, quod frequenti,& facile contingir abesse, *graue* vero iodicium quod frequentcr, & facile contingir adesse, *grauissimum* autem indicium dici poterit illud quod frequentissime, & facillime contingit adesse, & indicia illa, quæ colliguntur,& sunt ptobata, ex ptopria rei confessione sunt grauiora aliis. vt per Mascard. *de probat. lib.* 1. *conclus.* 15. *n.* 13. quem,& alios tefert,& sequitur Farinac. *vbi sup. n.*57.

24 Quattam distinctionem indiciorum colliges ex Menoch. *de arbit. iud lib.* 2. *casu* 270. *n.*7. scilicet, quod aliud indicium est *necessarium*, aliud *credibile*, seu *verisimile*, & aliud *non repugnans*, de quibus late per Farinac. *vbi sup. vbi num.*65. *cum sequentibus* tefert aliam,& vltimam indiciorum dist. nempe *facti* & *iuris*, *iuris* tantum, & hominis: necnon & *iuris* & *de iure*, vt ibi per eum.

25 *Semiplena probatio* est dictum vnius testis ocularis, ac omni exceptione maioris, vt concludunt omoes in diuersis locis, & nos quoque alibi latius sigillatim agemus Deo duce, inquit tamen Soto *lib.* 5. *de iust. & iure q.*6. *art.*2. semiplenam ptobationem, tunc tantum tribuere ius iudici interrogandi, tam reum qoam testem, quando procedit via accusationis.

Nam ad procedendum via Inquisitionis, neque semiplena ptobatio, imo nec plena duotum, aut ttium testium ad sufficiens, tribuete interrogandi ius ex *text. in cap. Inquisitionis de accus.* vbI præcipitur, quod etiam si duo, vel plures testes iutati affirmant cuiuspiam crimen, de quo tamen ille nulla infamia laborat non procedetur in ipsum in via Inquisitionis. 26

Hæc ramen seotenria Soti solum habet verum, & procedit in criminibus occultis, in quæstionibos: quia iudex procedere non potest, nisi præuio accusatore, vel aliquo eius officium supplente, vt prædiximus *d. q.* 1. & semiplena probatio, imo & plena vicem accusatoris non habens fieri non potest vt ipsa sit sufficiens mouere iudicem ad inquirendum, vt supra respondimus contra Salon; cœterum in criminibus manifestis, quorum ex officio iudicibus incumbit facere Inquisitionem, vt si homo interfectus publice inueniatur, vnus solus testis esset sufficiens, etiam accusatore non existēte (quia publicitas facti viam supplet accusatoris) ad hoc vt contra aliquem in particulari via inquisitionis procederetur, ipseque runc teneretur dicere veritatem: nam si indicia sufficiunt ad hoc, quanto magis probatio semiplena, quæ maiorem haber vim quæstionibus cumque indiciis, ita in terminis, rem hanc declarat Magster Aragon, *vbi sup. d. c.* 69. *art.* 1. *&* 2. addens cum Nauat. *in c. inter verba conclus.* 6. *corolar.* 48. *n.* 118. *cum sequentibus*, quod in criminibus occultis, nec etiam indicia sufficiunt, nisi simul etiam sit infamia. 27

Superest igitur, vtque *sup. in d. quæst.* resoluimus sufficere ad inquirendum solam infamiam, indicia, vel semiplenam probationem procedere in criminibus, & delictis manifestis in quibus constar de corpore delicti: secus vero in occultis, tunc namque, nec sola indicia, nec testes de visu sufficiunt, nisi præcedat infamia iuxta *sup. dicta:* & hæc de semiplena probatione per vnum testem omni exceprione maiore ad torquendum procedunt, vt infra suo loco dicemus. Cœterum, quoad inquirendum & sic ad recipiendas specialiter contra reum informationes sufficit vnus testis de visu etiam inhabilis, aut minus idoneos, vt infra in quæstione sequenti dicemus. 28

SVMMARIVM.

1 *Testis quilibet ad inquirendum an sufficiat loco diffamationis? & numeris seqq. præcipuè, num.* 5. *&* 6.
2 *Quid de teste corrupto, & periuro?*
3 *Quid in periuro emendato?*
4 *Quid in duobus testibus corruptis, vel periuris?*

An quilibet testis sufficiat ad inquirendum loco diffamationis?

QVÆSTIO III.

QVÆRO præterea in mareria Inquisitionis, an quilibet testis sufficiens sit ad inquirendum loco diffamationis? Et in hoc partem affirmatiuam probauit Bald. *in l. seruos, versic. quæstio ergo, C. de testib.* Brun. & Felin. quos refert & seqoitur 1

Boſſius ***in ſua pract.crim. tit.de inquiſit.n.40.& 41.*** **vbi quod infamis bene ſnfficit ad inquirendum,** prout dicunt præfati DD.niſi ſtatntum reſiſteret.
a ¶ Corruptus tamen, & periurus minimè ſufficit ad hoc per textum *in c. ſicut, de teſtib.* ibi, *aliquatenus non eſt admittendus:* quia licet Feli. *ibi in vltim.notab.* & Aret. *colum.* 3. contrarium videantur velle, non tamen dicunt quod teſtis corruptus & periurus ſufficiat ad formandam Inquiſitionem, ſed quod ſufficit in viam Inquiſitionis formandæ, & ſic quoad Inquiſitionem generalem, & ita intelligit, atque declarat Bald. *in d.l.ſeruos*, quidquid teneat contrarium Eman.Rodr. *in ſua Summa, c.7.del orden judicial, n.17.* Et quod teſtis periurus, vel corruptus non ſufficiat ad inquirendum eſt vera & communiter approbata opinio, teſte Boſſio *in tit. de Inquiſitione, n.42.* & Viui. *in ſuis commun.opinio.lib.1.verbo, in teſtem*, & Burſat. *conſil.35.n.5.& 20.volumine 6.* eoſque & alios plures ad hoc refert Rolandus à Valle, *conſ.57.n.16. lib.4.ibi n.20.* ampliat vt procedat etiam in per-
3 iuro emendato. Limitat tamen Boſſius vbi ſupra,
4 *num.50.* contra Decium in duobus teſtibus corruptis, vel periuris, ipſi enim faciunt indicium ad inquirendum.

5 Sed pro vera intelligentia huius quæſt. diſtinguendum eſt: aut quærimus an vnicus teſtis etiam inhabilis, & minus idoneus, de ipſo maleficio immediatè faciat indicium contra tenm quoad inquirendum, id eſt, quoad aſſumendas ſpecialiter contra eum informationes ſuper dicto: aut vero ſuper aliquo indicin. In primo caſu ad inquirendum vnus tantus teſtis de maleficio etiam inhabilis, aut minus idoneus ſufficit, & ita debet intelligi Bald. *in d.l.ſeruos*, loqui in hac ſpecie, vt conſtat ex verbis ipſius dicentis, quod teſtes prohibiti à limine depoſitionis non faciunt hoc indicium, ſed teſtes, qui non ſunt prohibiti à limine depoſitionis, non tamen ſunt idonei ad plenam efficaciam probationis, bene faciunt hoc indicium (quamuis alij cum intelligant lnqui de Inquiſitione generali) & hoc appellat Bald. ibi *indicium ſolis*, ſcilicet, quod dirigat iudicem in viam perſcrutationis ad indagandum an ille talis, qui ab eo nominatur, ſit reus illius delicti, & ſic ad inquirendum ſpecialiter contra ipſum. Cæterum ad hoc, vt teſtis deponens de ipſo maleficio faciat indicium legitimum, quod Baldus ibi appellat *indicium iuris*, requiritur quod ſit integer & omni exceptione maior, id eſt, talis contra quem nulla exceptio opponi poſſit, iuxta communem ſententiam, quam referr & probat Clar *in pract.crimin.§.fin.q.21.verſic.vnus teſtis*, de qua communi infra latius agemus, hic enim non eſt ſuus locus. ibi tamen Clarns prædicto modo intelligit Bald. *in d. l. ſeruos*, fitque ex hoc, vt ad inquirendum ſufficiat vnicus teſtis, etiam inhabilis & minus idoneus & ſic infamis, quod & ſequuntur cæteri DD. ſupra allegati. Et an procedat io teſte corrupto, & periuto, item & in ſocio crimin. & aliis huiuſmodi poſtea agemus in *quæſtione ſequenti*, expedito prius 2. membro noſtræ diſtinctionis.

6 In ſecundo vero caſu, quando agimns de probandis indiciis ad inquirendum (cnm ſupra alia *quæſtione præcedenti* reſoluimus cum communi, indicia probata ſufficere ad inquirendum abſqoe diffamatione) reſoluendum eſt quodlibet indiciom, ſeu adminiculum, maximè ſi ſit remotum à facto, quamuis minimum & leue faciens ad cauſam de qua agitur, ad hoc vt de eo mentio, aut ratio habeatur, de neceſſitate debet ſaltem per duos teſtes probati. Et hæc eſt indubitata in iure concluſio ſecundum Ioann. de Amicis, *conſ.127. num.10.* & fuit gloſſæ *in l. fin. verbo vel indiciis, C.famil.erciſc.* quam ſequuntur communiter DD. vt teſtatur Antonius Gomez *in 3. tom. variar. reſolut.c.13.num.18.* & Angel.de Caſtro, *inter conſil. crimin.diuerſ.* Doctor, *conſil.94. num.26. lib.1.* Socin. *conſil.54. n.2.lib.3.* Marſil. *conſil.59. n.6.* quos tres vltimos refert & ſequitur Clarus *in practic. crimin.§.fin.q.22.* & probat Tiberius Decian. *in 1. tom. tract.crimin.lib.5.c.35.n.20.* & Paulus Paris, *conſil.151.n.1.lib.4.* Didacus Perez, *in lib.8. tit.15. lib.2.ordin.col.596.* eſt communis, vt plurimos allegans teſtatur Farin. *in ſuis quæſtionibus crimin. in 1.p.tit.de indic. & tortur. q.37. n.13. cum ſequentibus*, vbi ampliat hoc procedere etiam in crimine hæreſis, & læſæ Maieſtatis, adde Maſcard. *de probat. lib.1.concluſ.462.n.18. & 19. & lib.2.concluſ. 894.n.1. & 4. & lib.3. concluſ.1385.num.32.* vbi de communi teſtatur & Marc. Anton. Eugen. *conſ.27.n.35.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ad probanda indicia remota an debeant eſſe omni exceptione maiores? & numeris ſequentibus.*
6 *Pupillus doli capax non facit iudicium ad torquendum, ſed tantum ad inquirendum.*
7 *Limitatur vbi alij teſtes haberi non poſſunt actu & habitu.*
8 *In prædicta ſpecie an duo impuberes ſufficiant ad condemnandum? & n.9.*
10 *Quid requiratur probari ad hoc, vt fidem faciat, & n.11.*

An ad probanda indicia remota teſtes debeant eſſe omni exceptione maiores?

QVÆSTIO IV.

QVÆRO modo in propoſito, an ad probanda 1
indicia remota teſtes debeant eſſe non ſolum duo, vt reſoluimus *in calce quæſtionis præcedentis*, ſed etiam omni exceptione maiores? Quæ quæſtio duas habet inſpectiones, vnam quoad inquirendum, de qua hic oportunè agimus, alteram quoad torturam, de qua etiam agemus veluti per tranſennam, vt veram reſolutionem quoad vtrumque habeamus. Et generaliter quoad probandum indicia remota teſtes debeant eſſe omni exceptione maiores, eſt communis ſententia, de qua teſtatur Bonacoſa *in 2.p. ſuarum commun.opinio.criminal.verſ.indicia, quæ ſunt proxima*, ex Beccio *conſil.67. num.11.* refert & ſequitur, & communem dicit Burſat. *conſil. 316. num.25. volum.3.& in conſil.35.n.2.volum.1.* ex Buſſio *in ſua pract.crim.tit.de cōſid.ante tortur.n.18.cum ſequentibus*, Iul. Clar. alios allegans *in pract.crim.§.fin. q.64. verſic. dixi quinimò*, idem Burſat. *conſil. 346. num.8.lib.4.& conſil.146.num.6.volumine 2.* Oſaſcus *deciſione Pedemon.79. num.16.* Antoni. Gomez *in 3.tom.variar. reſolut. cap.13. de tortur. re. n.18. in fine in verſic.ſed certè eorum opinio, & n.19.* Bertazol. *conſil.39, num.15. lib.2.* Maſcard. alios adducens *de probat. 2. tom. concluſ.894. num.3.* Menoch. *de præſumpt. lib.1.q.91.num.5.& 6.* vbi

cam

eam probabiliorem dicit, ex rationibus ab Anton. Gomez. *vbi supra* adductis. Hanc defendit Hippolyt. Riminald. *consil. 361. n. 39. cum sequentibus, usque ad num. 46. volumine 4. & ibi n. 32. & 33.* latè respondet sigillatim contrariis Doctorum quorundam authoritatibus, & ampliat vt procedat etiam in atrocissimis, licet Clarus ab eo citatus contrarium dixerit. Sed is secundum ipsum loquitur non de iure communi, nec de generali consuetudine, sed tantum de obseruantia illarum Prouinciarum, in quibus Clarus conuersatus est, quæ ad alias Prouincias extendi non debet, vt io iuribus *ibi* per Riminald. citatis.

2 Sed contrariam sententiam, imò quod ad probandum indicia remota sufficiant, & admittantur testes etiam non maiores omni exceptione, imò & infames, seu aliàs inhabiles, videtur probare glossa *in l. inuitis la secunda in verbo, sed nec pupillus in fin. ff. de testib.* quam sequitur Socin. *consil. 54 n. 9. volumine 3.* Bald. *in l. cunctos populos, n. 5. in fi C. de summ. Trinit. & Fide Catholic.* Hippolyt. de Marsil. *in sua practic. crimin. §. diligenter, n. 8.* vbi dicit esse notabile verbum, & perpetuo menti tenendum in practica, sequuntur etiam telati per Roland. à Valle, *consil. 24. n. 5. lib. 1. vbi n. 5.* limitat, si testes sint inimici, vel quando agitur contra clericum: & quod testis inimicus etiam cum tortura non sufficiat ad inquirendum tenet Innoc. *in c. cum P. de accusat* quem refert & sequitur Bossius, *tit. de Inquisitione, n. 52.* Eandem secundam sententiam principalem contra priorem sequitur alios adducens Nouel. *in sua pract. in Rubr. de testib. in materia crim. n. 15* & Matth. Gribal. *in suis reg. crimin. inter communes opiniones diuers. in vers. licet ad faciendam semiplenam probationem,* vbi affirmat sic tenere communiter DD. *in d. l. cunctos populos in fine,* Brunus inter *consil. crimin. diuers. 115. n. 38. volumine 2.* Bertaz. *inter eadem cons. crim. diuers. cons. 70. n. 10. eodem volumine, & inter sua consil. volumin. 1. cons. 341. n. 10.* Paulus Meren. *inter eadem cons. crimin. cons. 90. n. 42. volumine 2.* Carret. *in pract. crim. a. tract. de indic. vise erge quid sit indicium, n. 7.* Paul. Granut. *Theorem. 25. n. 13.* & præsertim, quando testes super remotis depoonentes deponunt verisimilia, si infamiam per torturam purgauerint, vt cum aliis probat Mascard. *de probat. lib 2 conclus. 894. n. 14* & idem quando testes sunt plures, quasi quod ex numero testium illorum inhabilitas suppleatur, vt cum aliis Mascard. *vbi supra, n. 13.*

3 Quid tenendum? Ego profectò in primis animaduerto, non omnino esse fidendum allegationibus pro vtraque parte *supra* citatis: comperi enim aliquas earum deficere, quia nec id tenent, nec communem profitentur, quamuis ad id per modernos citentur, tametsi negari non potest quod articulus hic sit difficilis, & controuersus.

4 Deinde eum ita definio resoluens, Quod ad inquirendum sufficiunt duo plureſve testes, etiam inhabiles & minus idonei, deponentes de indiciis remotis. Boss. *vbi supra, n. 51.* Tiber. Decian. *1. tom. tract. crimin. lib. 5. c. 35. n. 8.* secus vero ad torturam, quia duo testes probantes indicia remota sufficientia ad torturam debent esse habiles, & omni exceptione maiores, vt contra prædictam gloss. & sequaces probauit Ant. Gom. *d. 3. tom. c. de tort. reorum n. 18 in vers. sed certè eorum, qui hanc distinctionem & resolutionem,* & Blancus *de indic. ad l. fin ff. de quaestionibus, n. 347.* Marsil. *in l. de minore sub n 42. ff. eodem,* cum aliis per Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 88. n. 14.* & similiter Brun. Gribal. Nouel. & Carret. *vbi supra d. n. 20. allegati,* &

plures alios citans, ita etiam resoluit Farinac. *in suis quæstionibus crimin. 1. p. de indic. & tort. q. 37. n. 25.* cum pluribus seqq. *vbi n. 30. cum seqq.* idem probat contra Clarum etiam in atrocissimis & enormibus atque exceptis criminibus, quoad torturam, nempè, requiri testes deponentes de indiciis remotis, esse omni exceptione maiores.

Glossa autem *in d. l. inuitis la* 2. quæ contra priorem communem sententiam adducitur, non probat quod ad probandum indicium ad torturam sufficiūt testes aliàs inhabiles, sed quod pupillus proximus pubertati, etiam si sit doli capax, non erit per hoc testis in criminalibus, sed quod faciet aliquod indicium. Quo fit, vt DD. eam allegantes & simpliciter sequentes alio non expresso non sint contrarij nostræ sententiæ. Quando quidem non ex eo, quod huiusmodi pupillus faciat aliquod indicium, consequitur sufficiens id esse ad torturam: sunt enim pleraque indicia, quæ ad id non sufficiunt, vt constat ex DD. de re hac agentibus & præcipuè ex præcitatis. Quando quidem quædam sunt indicia, quæ sufficiunt ad inquirendum, quæ ad torquendum non sufficiūt, ad hoc enim grauiora, & vrgentiora requiruntur, quam ad illud; ad torturam namque indicia debent esse clara in genere suo, & de iure probata, ex quibus iudex quasi certus reddatur probabiliter concludere, Rolandus à Valle, *cons. 24. n. 23. lib. 1.* Beccius, *cons. 85. n. 1. cum sequentibus lib.* sicut aliæ probationes in causis criminalibus debent esse luce meridiana clariores, vt *in l. fin. cum simil. C. de probat.* non sic ad inquirendum. Denique indicia ad torquendum, quæ sint sufficientia relinquitur arbitrio iudicis, Beccius *d. consil. 85. n. 18. vbi n. 21.* quod hoc intelligitur de arbitrio regulato à iure, de quo agemus latius *infra ad fin. libri in materia indiciorum.* Et quamuis idem probandum sit à fortiori in indiciis ad inquirendum, negari tamen non potest, quin leuioribus facilius moueudus sit iudex ad inquisitionem formandam, licet sufficientibus in genere suo, quam ad torturam imponendam.

Fit igitur ex supradictis, vt glossa illa dicens, quod pupillus proximus pubertati, & doli capax faciat aliquod indicium io criminalibus, minimè probet, id esse indistinctè sofficiens ad torturam, sed quod iuxta supra d. regulam fit: & ita glossam illam in hunc sensum allegat, & sequitur Angel. *in tractatu malef. verbo comparent dicti inquisiti, n. 13.* & ibi cuius addit. plures allegans dicit in nostris terminis, hoc indicium non esse plenum, sed qualequale ad inquirendum, non vero ad torquendum, vel condemnandum, Carrer. *in practic. crim. in cap. incip. vltime, n. 15.* eandem glossam quod faciat indicium sequitur Salic. *in l. fin. C. de his quib. vt indign.* & quale indicium faciat refert plures DD. Paris de Put. *in tract. syndic. verb. an testis, §. 1 1. n. 10.* sequitur etiam illam glossam alios allegans Brun. *in tract. de indic. & tortur. 1. p. q. 2. n. 16. cum sequentibus* intelligens glossam illa velle, quod huiusmodi indicium non sit sufficiens ad torturam, tametsi Ioann. Andr. *in addit. ad Specular. tit. de teste, §. 1. in versic. item quod est impubes,* & Bald. *in d. l. inuiti, & in l. seruos, C. de testibus,* & alij velint tenere contrarium, eandem glossam sequitur etiam Decius, *in l. 2. §. item impuberes, n. 10. ff. de regul. iur.* & probatur, *l. regia contra tit. 16. p. 3.* ibi: *Mas si recibiessen testimonio de menor de veynte nñes sobre pleyte criminal, è del que fuesse menor de catorze años en otros pleytos, de ximos que como quiera su dicho no empeceria acabadamēte, aquel cōtra quiē testiguare. Pero fiēde de buē entendimiēto,*

à tales menores farian gran presumpcion al fecho sobre que fuesse el testimonio, vbi Gregor. Lopez in glossa gran presumpcion, citat gl. illam in d. l. inuiti, & Bald. in l. fin. C. de his quibus vt indignis.

6 Resoluo ergo in proposito gloss. in d. l. inuiti, pupillum proximum pubertati, dolique capacem regulariter indicium non facere ad torturam neque ad condemnandum, sed ad inquirendum tantum, iuxta supra dicta contra Ioan. Andr. & Bald. vbi supra, nec non & contra Ias. in d. l. fin. num. 6. C. de his quibus vt indign vt cum Marsil. probauit rectius Carrer. vbi supra, Anton. Gomez, & cæteri ad hoc præcitati, cum glossa prædicta eiusque sequaces cootrarium non dicant nec probent, & probat latè cum aliis Farinac. de opposit. contra testes, quæst. 58. num. 18. & melius, num. 48. & 49. vbi plures allegat. & n. 50. si inquit, quod quamuis Ias. vbi supra, & alij qoos citat teneant contrarium, non tamen per hoc recedas à proposita limitatione, quæ non solum magis communiter à Doctoribus recepta est, sed etiam & verior omnino apparet, quinimo pro hac sententia expendo d. l. 9. tit. 16 p. 3. dum dicit testimonium minoris 20. annis in criminalibus & minoris 14. annis in aliis litibus magnam præsumptionem facere, si minor sit doli capax. Ex quo clarè deducitur id locum non habere in criminalibus in minore 14. ann. sed tantum in ciuilibus, quasi propriè velit illa lex, quod ita demum dictum minoris 20. ann. in criminalibus faciat magnam præsumptionem, si & dummodo non sit minor 14. ann. sed maior: at verò dictum minoris 14. ann. & doli capacis in ciuilibus tantum.

7 Hæc tamen nostra sententia limitatur, vt nnn procedat, quando veritas aliter haberi non potest, quia ex natura negotij alij testes haberi non possunt actu & habitu attento communi concursu: tuoc enim huiusmodi testis sufficiens est ad torturam, alias secùs vt probat Alberic. in l. testimonium, num. 2. versic. & maximè si aliter veritas, &c. ff. de testib. & plures allegans Farinac. vbi supra num. 20. cum sequentibus, vbi num. 30. inquit esse ita tenendum contra Decium, & alios: quia non solum hæc limitatio communiter recepta est à Doctoribus, sed etiam verissima, Mars. in l. infans, n. 42. cum sequentibus. ff ad l. Corne. de sicar.
8 Carrer. vbi supra n. 16. vbi etiam ex Alber. in d. l. testimonium, ff. de testibus, quod in ista specie duo impuberes sufficerent ad condemnandum, Marsil. consil. 127. num. 12. vbi se refert aliis in locis. Ias. in l. fi. C. de his quib. vt indign. quod vltimum verum non credo ex additione ad Decium, verbo, ad testium in l. 2. §. item impuberes. ff. de reg. iur. est enim contra communes regulas, & iuris traditiones, vt etiam probat Farinac. vbi supra, n. 34.

Præterea glossa illa ad d. l. inuiti, intelligi de-
9 ber, quando iudex procedit ex officio, secùs si ad instantiam partis, vt cum Guidon. de Suza, & Florian. tenet Angel. de malefic. vbi supra in versiculo, item minor, & Brunus vbi supra, nec non & Carrer. num. 15 vbi hoc verum intelligit in adulto, non vero in impubere, is namque etiam ex officio procedendo non facit indicium (intellige sufficiens ad torturam) nisi alia concurrant, secundum Blancum Modern quem refert in l. fin. versicul. minor sub num. 349. ff. de quæstionibus, eandem declarationem ad d. glossam sequuntur communiter DD. & eos referens Farinac. d. q. 58. num. 37. cum sequentibus, contra Alex. & Cagnol. vbi quod est verissima, intellecta tamen non quoad plenam probationem, sed tantum quoad indicium, & præsumptionem faciendam vt latius probat num. 44. ¶ Debet tamen præfata qualitas
defectus aliorum testium, & probationum in pri- 10
mis constare aliunde, quam ex dictis ipsorum minorum, qui putà examinati dicant alios in facto non interfuisse, nam non creditur ipsis sic volentibus sanare nullitatem eorum depositionum, vt docuit eleganter Alex. consil. 64. num. 6. lib. 1. & alij plures, quos refert Mascard. de probat. conclus. 1246. n. 8 lib. 3. & Farinac vbi supra, n. 35. vbi quod de veritate huius sublimitationis sunt videnda, quæ in simili, & generaliter dixit infra de teste inhabili, q. 62. n. 27. & 69.

Et præterea requiritur quod ex natura facti,
& delicti actu, & habitu verisimiliter alij testes 11
interuenire non potuerint, vt in delicto domi commisso, nemore, prostibulo & similibus. Vnde secus erit si solum alij testes non interuenerint dummodo verisimiliter interuenire potuerint, vt cum Alex. & aliis in terminis probat Farin. de opposit. contra testes d. q. 58. n. 36.

SVMMARIVM.

1 *An Reus interrogari possit de sociis, & num. 2. 3. 4. 5.*

6 *Inquisitio an formari possit ex dicto socij criminis? & numeris seqq. per totam quæstionem*

An Inquisitio formari possit ex dicto socij criminis?

QVÆSTIO V.

QVæro vlterius, an Inquisitio formari pos- 1
sit ad assertionem, vel ex dicto socij criminis? Et vt hanc quæstionem perfectius absoluamus, primo agendum est, an reus inquisitus, vel accusatus possit interrogari de sociis?

In qua quæstione regula vera, & communis 2
est quod regulariter reus accusatus, vel inquisitus, si est seruus indistinctè potest interrogari de sociis: si vero est liber confessus crimen non potest de sociis interrogari, nisi contra eos adsint indicia ad id sufficientia, præterquam in casibus specialibus à iure expressis, & tunc debet interrogari non quidem particulariter, & in specie de hoc, aut illo, sed generaliter, qui fuerint eius socij, vel complices in delicto, vt latè probat, & resoluit de iure Ant. Gom. in 3. tom. cap. 12. de probat. delict. num. 17. qui num. præcedenti enumerat casus præd. speciales, nempe in crimine hæresis, læsæ Majestatis humanæ, falsæ monetæ, in maleficio, & mathematico, in crimine nefando contra naturam, in furto famoso, & in aliis casibus positis & collectis per gloss. & DD. in l. fin. C. de accusat. & in crimine assassinij probat cum aliis Tiber. Decian. 2. tom. tract. crim. c. 30. n. 40. eandem resolutionem, & sententiam testatur communem omnium Ioan. de Amicis, cons. 27. n. 1. prout ex eo refert Iul. Clar. in pract. crim. lib. 5. § fin. q. 21. versi. dictum socij, eamque sequitur etiam in foro interiori Nau. in man. lat. in c. 18 n. 39. 40. & 57. est communis etiam, vt per Mascard. lib. 3. de probat. concl. 131. n. 1. & Farin. in quæst. crim. 1. p tit. de indic. & tort. q. 43. n. 3. vbi eam latè iure & ratione probat plures allegans, & in num. seqq. pluribus modis eam ampliat, limitat, & sublimitat, examinãs singulos casus exceptos, pleniusq; alios: hanc etiã in effectu probat citaos Theologos, & alia obseruãs

Emanuel

Emanuel Rodriguez *in sua Summa cap.* 10. *del orden iudicial, n.* 8. & eam probo, & quod etiam in casibus in quibus reus de consociis interrogari potest, non debeat reus in specie contra aliquem interrogari, sed tantum in genere, nisi contra eumdem adsit aliqua præsumptio, seu aliquod indicium de delicto de quo interrogatur; testatur communem plures referens D. Franciscus Monald *consil.* 3. *n* 65.

3 Vnde reiicio distinctionem Bart. *in l. repeti,* §. 1. *ff. de quæstionibus*, dicentis quod aut agitur de delictis quæ non committuntur principaliter in offensam, vel odium alicuius, sed in commodum ipsius delinquentis, vt falsam monetam, furari, &c. Et tunc potest delinquens de sociis interrogari: aut agitur de delictis, quæ principaliter committuntur in odium, vel offensam alterius vt est homicidium, adulterium, &c. Et tunc non possit delinquens, licet de se confessus de sociis interrogari quamuis Augustin. de Arimi in addit. ad Angel. *de malef. in verbo, fama publica, post num.* 105. dicat quod hodie assessores communiter videntur obseruare hanc doctrinam, & eam sequantur plures alij relati à Farin. *d. q.* 43. *n.* 105. sed tamen eam accerrimè impugnat Salic. *in d. l. fin num.* 6. *C. de accusat.* cuius opinio contra Bart. est magis communis, & vera, & in practic seruatur, vt ex aliis probat Farinac. *vbi supra num.* 106.

4 Reiicio etiam opinionem Salic. *in d. l. fin. n.* 7. *in princ. C. de accusat.* vbi latè distinguens concludit quod in his criminibus, quæ regulariter non solent committi sine sociis, potest delinquens de sociis interrogari, cuius considerationes seruantur in effectu, secũdum Bossium *in tit. de indic. n.* 145. & refert Iul. Clar. *vbi supra*, & est communis hæc opinio Salic. secundum Anton. Gomez, *d.* 3. *tom. c.* 12. *de probat. delict. num.* 16 quam etiam sequitur, & communem profitetur plures alius allegans Farinac. *d. q.* 43. *n.* 107. & 109. vbi *nu.* 110 ampliat, sed contrarium tenent Nata, *consil.* 298 *num.* 2. *ad medium versic. quamquam hac doctrina,* & Peguer *decis.* 5. *num* 8. Ego vero has opiniones tantum probo quatenus, & in his in quibus consonant atque conueniunt cum priori sententia, & resolutione communi, & suis limitationibus.

5 Condemno tamen aliorum opinionem dicentium quod, quicquid sit de iure, hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu, vt testantur plures, quos citant Clar. *vbi supra* dicens quod hæc consuetudo in illo dominio non seruatur: nisi in furibus, fraudatoribus salis, vel bladorum, assassinis & latronibus, qui in viis publicis grassantur: in cæteris autem semper vidit seruari ius commune, & quod ideo laudabile esset suo iudicein adhærere iuri communi, vbi in specie non vigeret talis consuetudo, & Farina. *d q.* 43. *n.* 123. post Mascard. *lib.* 3. *de probat. conclus.* 1131. *n.* 51. *in fine*, vbi plurimos referunt testantes de præd. consuetudine, & inquit Bertazol. *consil.* 341. *num.* 8. *lib.* 2. quod quidquid alij dicant, ita obseruatur de eadem generali consuetudine Italiæ, & quod hæc opinio, tanquam communis est amplectenda, sed contrariam cum Iul. Clar. *vbi supra*, & aliis probat Farinac. *vbi sup. n.* 123. & præcipue ex eodem Bertaz. *consil.* 40. *n.* 10. *volumine* 1. vbi sentit præfatam consuetudinem minimè esse obseruandam, per textum in *l sed licet, ff. de officio præsid.* vbi habetur quod non id, quod fit Romæ, sed quod fieri debet seruandum est, adde ad idem eundem Bertaz. *consil.* 225. *post num.* 19. *eodem lib.* 1. & *consil* 559 *n.* 10. *in fin. & sequenti lib.* 2. vbi declarat d. consuetudinem interrogandi reum super aliis locum habere in diffamatis, & inquit Farinac. *d. n.* 124 quod ipse in vrbe, ac in pluribus locis status Ecclesiastici in quibus versatus est, non vidit reos de se confessos fuisse à iudicibus de consociis interrogatos, nisi in casibus à iure permissis, & sic non contrariam assertam consuetudinem, sed ius commune seruatum semper vidisse, & ita de iure seruari debere, quod ipse quoque affirmo.

Nunc vero agamus, an ad assertionem socij criminis possit procedi ad inquisitionem contra socium, & complicem eiusdem criminis? Quæ est nostra quæstio principalis in proposito. Et sufficere dictum socij criminis ad inquirendum est communis sententia Doctorum, etiam in casibus non exceptis, quam tenet Alex *in d l. repeti*, §. 1. *ff. de quæst.* Brun. & Angel. quos refert, & sequitur Bossius *in tit. de inquisitione, num.* 44. vbi inquit, quod ita seruatur, & quod maxime etiam locum habebit si procederetur sola facti veritate attenta, quod tunc quilibet posset interrogari, vt per Corneum, *consil.* 241 *col.* 3. *volumine primo*, dicit communem *in titul. de indiciis, num.* 282. Paris de Puteo *in tractatu syndicatus, in verbo totius c.* 1. *incip. an stetur dicto torti num.* 25. *ad med. versic. licet, sit sufficiens ad inquirendam*, Angel. *de malef. in verbo, hac est quadam inquisitio, num.* 22. & Augustin. de Arim. in additionibus ad eundem Angel. *in verbo, quod fama publica, post num.* 31. *in versic.* & ideo Angel. vbi ex Romano testatur de communi opinione. Brun. *in indic. & tortur.* 1. *p. q,* 3 *num.* 25. *ad fin in versicul. vbi etiam quis,* Blanch. *in l fin. num.* 387. *ff de quæstionibus in tract. de indiciis*, vbi etiam dicit communem, quam etiam communem profitetur Carrer. *in practic. crimin. in* 2. *tractat. de indiciis, & tortur.* §. *octauum indicium, num.* 21. *in fin.* nec non & Thom. Grammat. *consil.* 21. *num.* 8. & 10. *in versic. & quod quando, & consil* 37. *numer.* 14. & *consil.* 67. *in fine,* Conrad. *in practic. in titulo de negatione crimin. in torment num.* 13. *in fin.* Nata *consil.* 298. *post num.* 3. *lib.* 2. Ioan de Amic. *consil.* 27. *num.* 3. & 5. Crot. *in tract de test. in* 3. *p. num.* 95. & 96. Anton. Gomez *in* 3 *tom. variar. res. c.* 12. *de probatione delicti num.* 17. *in versiculo, ego tamen credo vbique, etiam sufficiat ad capturam personæ*, & ita dicit tenere communiter DD. *in cap.* 1. *de confessio.* Villalob. *In suo Thesauro communium opinionum littera C. num.* 203. vbi de communi testatur; est etiam communis, secundum Iul. Clar. *in practic. crimin.* §. *fin. q.* 21. *versic. dictum socij ibi, si tamen & ibi; retenta igitur,* de communi etiam testatur aliis relatis Bona cosa *in suis commun. opin. in versic. socius criminis solum facit indicium ad inquirendum,* & tenent relati per Menoch. *de arbit. indic lib.* 2 *casu* 472 *num.* 14. *in principio iuncto num.* 41. & Bertazol. *consil.* 241. *num.* 22. *in principio lib.* 2. Decian. *consil.* 18. *num.* 60. *in versicul. attamen aduertendum,* & *num* 62 & *sequenti lib.* 1. vbi testatur de veriori, & communi opinione, & *num* 68. & 69. vbi respondet contrariis, & Menoch *de præs lib.* 1. *q.* 88. *num.* 21. *in versic quartum indicium*, est etiam communis, vt plures allegans testatur Mascardus *de probatione, lib* 3. *conclusio* 1311. *num.* 10. & 25 & inquit Peguera *decis. crimin.* 5 *num.* 3. *per totum*, quod ita se habet magis communis, & apud eum seruata opinio, prout eos, & alios refert Farin. *d quæst.* 43 *n.* 125. & quod in casibus in quibus licita est interrogatio de sociis inquirat iudex contra eos, Maranta *de ordin. iudic. tit. de inquisitione*

tione, num. 178. idque indistinctè habet hæc communis opinio.

7 Contraria tamen sententia, imò quod dictum socij criminis non faciat indicium ad inquirendum est etiam communis, & magis communis quam tenet Fulgos. *consil.* 136. *in fin.* Anania, *consil.* 59. *col.* 2. & alios referens Roland à Valle *consil.* 16. *n.* 6. *cum pluribus sequentibus, & consil.* 51. *n.* 25. *volumine* 1. *& consil.* 57. *nu.* 23. *volumine* 4. Hippolyt. de Marsil. *in sua pract. crimin.* §. *diligenter, n.* 67. & *consil.* 78 *n.* 17. Gramat. *consil* 35. *n.* 52. vbi etiam loquitur in duobus sociis criminis, Ruin. *consil.* 147 *n* 1. *in fin. lib.* 5. vbi dicit communem opinionem esse, vt socius criminis nullum faciat indicium, nec ad inquirendum, neque ad procedendum, siue sponte deposuerit, siue ad interrogationem iudicis, Conrad. *in pract. tit. de testib.* § *per son u testium aggrediendo num.* 39. *in fin.* Ioan. Baptist Plot. *inter consil. crim diuers. consil.* 131. *n.* 3. vbi alios adducit & testatur de communi opinione veriori, & receptiore Roland. à Valle, *d consil.* 16. *n.* 4. *in versic. sed tamen his non obstantibus, & numero sequentibus lib.* 1. *& consil.* 73. *n.* 1. *cum sequentibus eodem volumine* 1. *& consil.* 3. *n.* 31. *cum sequentibus volumine* 3. Cephal. *consil.* 462. *num* 8. *&* 10. *volumine* 4. relati per Menoch. *vbi supra d. casu* 474. *n.* 24. *vers. verum ab hac opinione*, Math. Gribal. *in suis regul. crim. in verbo, assertio socij inter communes opinion. diuers. tom.* 3. vbi etiam testatur de vera & communi opinione, eandem sententiam pluribus defendit tanquam magis communem, & magis à Doctoribus approbatam, Laurent. Kicho *in suis communibus opinion. centur.* 4. *concl.* 33. communem etiam profitetur Viuius *in suis communibus opinio. in vers. testis non admittitur socius criminis*, Bertaz. *consil.* 241. *n.* 22. *in vers. & quod non est etiam sufficiens indicium ad inquirendum, & n.* 23. *vers. cum igitur lib.* 2. *& consil.* 556. *n.* 9. *&* 10 *lib.* 2. Bursat. *consil.* 239. *n.* 37. *lib.* 3. vbi etiam communem profitetur, & testatur communem plures relati per Mascard. *d. concl.* 1311. *n.* 9. & hanc opinionem & veriorem, & receptiorem dicit Ofascus *consil.* 64. *n.* 4. & de communi etiam testatur Flamin. Cartar. *in titul. de exeq sentent. capto bannito, cap. fin. num.* 74. *cum sequentibus*, vbi inde infert, quod stante motu proprio Pij V. volentis legitima ad inquirendum debere procedere indicia ad hoc vt sententia contra contumacem bannitum lata exequi possit, non poterit talis sententia exequi, si lata fuit solum ex inculpatione socij criminis, vt præd. refert Farin. *d. q.* 43. *n.* 126.

Quid tenendum in quæstione adeo controuersa? Ego profectò cum Farin. *vbi supra n.* 127. *cum seq.* post alios, quos ibi refert, probo nempe, vt si dictum socij criminis sit adminiculatum, indistinctè, siue simus in exceptis, siue non exceptis semper faciat indicium ad inquirendum secundum magis communem sententiam, & pro

8 adminiculo erit infamia rei, vel aliud leue indicium, non tamen sufficit leuissimum, vt per Mascard. vbi supra, *n.* 11 *&* 13. *in princ. & n.* 14. post alios quos citat: si vero dictum socij criminis non sit adminiculatum, & tunc indistinctè etiam sufficit ad inquirendum, hoc est, ad assumendas informationes super delicto: secus quoad formandam inquisitionem ac illam transmittendam in criminibus non exceptis, in exceptis tamen, & in quibus à iure permissa est interrogatio de consociis sola nominatio socij criminis sufficit etiam ad transmittendam inquisitionem. Et hoc modo concordari possunt opiniones contrariæ supra relatæ, secundum Clar. *vbi supra d. q.* 21. *in versic si vero quæru*, vbi ex allegatis per eum non solum testatur de communi opinione, sed etiam semper ita vidisse seruari, & Bonacosa, & alij plures quos refert, & sequitur aduersus alios cum magis communi sententia Farin. *vbi supra, n.* 130. sed si socius criminis sit periurus non sufficit nec ad inquirendum, vt cum aliis tenet Monalib *d. consil* 1. *n.* 76.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis remedium an sit ordinarium, vel extraordinarium? & n. seqq.*

4 *Inquisitionis remedium cessare debet superueniente accusatore, & numeris seqq. Et quid in praxi, & vsu seruatur? n.* 6 *cum seqq.*

11 *Iudex inquirens debet officio requirere partem offensam, an velit accusare, & ei terminum præfigere cæteraque seruare, de quibus hic, n.* 12. *& seqq.*

An remedium inquisitionis sit ordinarium, vel extraordinarium.

QVÆSTIO VI.

QVÆRO etiam an remedium inquisitionis sit ordinarium, vel extraordinarium? Effectus est maximus: quia si lex, vel statutum loqueretur de remedio ordinario, non comprehenderet remedium inquisitionis, si esset extraordinarium. Præterea si esset huiusmodi, superueniente accusatore cessaret iudicium inquisitionis tanquam extraordinarium argumento, *l. in causa, l.* 2. *in princ. ff. de minorib. & in l. in prouinciali in princ. ff. de non. oper. nuntiatione.* 1

In hac quæstione *Bart. in l.* 2. §. *si extraneus, ff. de adul.* vult quod inquisitio sit remedium extraordinarium, nisi stantet statutum præcipiens, quod omni casu esset permissa inquisitio: quo fit vt cum iure ciuili sit regulariter prohibita inquisitio, & iure canonico permissa, vt supra resoluimus *q.* 1. de iure ciuili erit remedium extraordinarium, de iure vero canonico ordinarium vt tenent DD. quos refert, & sequitur Tiber. Decian. 1. *tom.* 1. *tract. crimin. lib.* 2. *c.* 21. *n.* 12. est communis, secundum Iul. Clar. *in pract crimin. q.* 3. *in versic. debet autem:* eandem sententiam videtur tenere, aut saltem pro vera præsupponere Marant. *de ordin. iudic* 6 *p. in princ. tit de inquisit. n.* 38. *cum seqq* ex qua communi infertur, quod cum hodie iure nostro Regio attento, & communi praxi huius Regni inquiri possit regulariter super quolibet delicto vt *supra in præd.* 1. *q.* resoluimus, indistinctè hodie remedium inquisitionis erit ordinarium non vero extraordinarium. 2

Nihilominus tamen de iure, communis opinio est, quod inquisitio est remedium extraordinarium indistinctè, siue loquamur attento iure canonico, quo simpliciter est permissa inquisitio, vel etiam de iure ciuili, existente statuto, quod omni casu possit formari inquisitio (vnlone idem erit iuxta hanc communem opinionem etiam attento iure nostro Regio, & praxi communi, quibus idem permittitur) secundum Bossium, *tit de inquisitione, num.* 17. & ante eum Alciat. *c.* 1. *n.* 14. 3

n.14.*de offic.ordin.* & Menoch. *conf.* 160. *n.* 259. *cum seqq.lib.*1.& est magis communis,secundum Clar.*vbi supra*,qui illam probat & sequitur aliosque refert: est etiam communis secundum Cancer.*in suis quæstionibus crimin. tit. de quæst. tangentibus accusat.*2.*qu.num.* 19.*pag.* 52.& Fatin. *in suis quæstionibus crimin.*1.*p.q.*1. *tit. de inquisitione, num* 8.

4 Ex qua communi sententia infertur quod cessare debet remedium inquisitionis superueniente accusatore, prout in nostro proposito DD. omnes fatentur,& ita communiter seruari inquit Alberi. *in* 3.*p.stat.q.*57. vt refert Clar. vbi supra, & Bald.in additionibus ad Speculator *in tit. de sent.col.*17.prout eum refert Boss.*de inquisit.n.*19. dicentem practicam esse, quod si plenior est accusatio super ea proceditur, & pronuntiatur non esse procedendum super inquisitione, eandem illationem sequitur Maran.*de inquisitione, n.* 38.*ad fin.*vbi *numeris seqq.*congerit nouem limitationes eiusdem illationis.

5 Sed in hoc semper recurritur ad longam distinctionem Salic.*in l.ea quidem n.*54. *C. de accus.* duo membra distinguentis,quod scilicet, aut accusator superuenit ante receptas probationes aut post. 1. casu,aut potest imputari negligentia accusatori, & non cessat inquisitio, sed accusator repellitur, si vero ei culpa imputari non potest, tunc auditur,si suam,vel suorum iniuriam prosequatur, & cessat inquisitio, nisi esset suspectus de collusione,quod si neque sui ne suam iniuriam prosequatur non est audiendus accusator. Secundo casu principali,scilicet ,quando accusator superuenit post receptas probationes, tunc si delictum est probarum repellitur accusator,aut non est probatum,& tunc admittitur. Hæc distinctio Salicet. communiter tenetur, secundum Felin. *in d.c.qualiter & quando*,§.*licet autem in fin.versic. de accusat.*& cum eo Marant. *de inquisitione,num.* 38. Bossius *eodem titul. num.* 18. vbi *in fin.d.num.* inquit, & ita passim, & indifferenter tenet cum Salicet.Bernard.Diaz *in practic.criminal.c.6.num.* 9.*versic.nam si inquisitionem*,Clar *d. q.* 3. *in versic. ex hac autem circa fin.* qui omnes restantur eam communiter teneri,quidquid nouissime aliter velit distinguere Cancera *q.*8.*criminal.*

6 Sed cum hodie attento iure nostro Regio , & communi praxi huius Regni , pro quocunque delicto licitum fit iudici procedere ex officio , & sic ad inquisitionem seruatis seruandis ,vt resoluimus *supra q.*1. videtur ,quod inquisitionis remedium sit ita ordinarium , prout est remedium accusationis, quod quasi omnes sequuntur , ex Andr.de Pisis relato per Bald. *in l.* 1. §.*in initio, post n.*7.*versic sed nunquid ff. de officio præfect. vrb.* secundum Ioann. de Anania, *in d.c. qualiter & quando*,§.*licet autem n.*9.& affirmat Clarus,*d. q.*3. *in versic.sed certe,ibi , & si hac consuetudine attenta*, vbi refert,quod in aliquibus locis remedium inquisitionis factum est ordinarium & remedium accusationis factum est extraordinatium , prout est in Regno Neapolitano , in quo nullus admittitur ad accusandum , nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur: & in Francia , vbi, quod plus est , per ordinationes Regias prohibita est accusatio , etiam si quis velit suam , vel suorum iniuriam prosequi, scilicet, quantum ad vindictam publicam , sed dumtaxat permittitur pro suo interesse ciuili , & sic in omnibus causis proceditur per solam viam inquisitionis , secundum Guiller.benedict.& pract.Millei, quos refert ; & præterea in Flandria,ex inolitis iam stylo & consuetudine, pars offensa non potest concludere ad pœnam criminaliter, sed tantum fiscus , vt attestatur pract.locod *fol.* 68. *n.* 13. *de iure communi*, & in his Regnis Hispaniæ,secus est , vt latè per Ant.Gom.3.*tom. var. c.* 1. *de delict. num.* 28. *cum seqq.* & quod hodie cum inquisitio formari possit in omnibus delictis , hoc remedium inquisitionis dicatur ordinatium ex generali consuetudine, quidquid sit de iure , tenent quam plurimi authores,estque communis sententia , vt resoluit Fatin.*d.q.*1.*n.*10.post Clar.*vbi supra*.Ant.Gomez *d.c.*1.*n.*49.*in fin.pract.* Conrad.*de inquisitione, n.*1. Ioan.Mar.Monticell.*in pract. reg.* 1.*n.*61. & Decianus,*consil.*18.*n.* 195.*& sequentibus* , *lib.* 1. diximus *supra q.* 1.

Ex quibus ipse Clarus *ibi in versic. hinc infertur*,deducit, quod licet de iure accusatio , & inquisitio non possint simul cumulari , vt concludunt omnes teste Romano , *in l. edita post num.* 138.*C.edend.* sed accusatio facit cessare inquisitionem iuxta distinctionem Salic.*vbi supra*,communiter approbatam ; nihilominus attenta præd.generali consuetudine, vnum ex istis duobus remediis,accusationis,scilicet, & inquisitionis, non facit cessare alterum , sed ambo simul concurrunt, seu concurrere possunt in principio, medio , & fine totius iudicij criminalis, & ideo etiam si iudex procedat ex officio pro aliquo delicto,quandocunque superueniat pars, quæ velit querelare semper admittitur: & è conuerso , si pars ab initio querelat, non propterea cessat iudex ex officio accipere informationes, & examinare testes etiam non productos, nec subministratos à parte , adeo quod modus procedendi , qui hodiernis temporibus obseruatur, est quidam modus in quo potest concurrere mixtura, seu cumulatio vtriusque remedij, scilicet, ex officio & ad instantiam partis, & vnum ab altero non impeditur , quinimo multoties concurrunt denunciatio,inquisitio , & accusatio in eodem processu, & quod hic modus procedendi à consuetudine introductus conuenit opinioni, quam tenebat Nicolaus de Matharel. 7

In Hispania vero , vt prædiximus , iudex cum primum ad suam notitiam peruenerit aliquod delictum esse commissum ex officio , & ad petitionem partis tenetur omnibus viis , quibus melius possit inquirere veritatem super illo delicto,& audita parte procedere summariè ne delicta maneant impunita,vt *in nostra l.* 1. *& 6. infra hoc tit.*1.*lib.*8.*noua collect. reg.* Eademque ratione credimus verum esse & consuetudine in praxi obtentum , vt etiam si adsit pars accusans iudex ex officio possit inquirere pro verificatione delicti, testesque examinare à parte non productos, etiam si non timeatur de collusione, non tamen eo casu promotorem fiscalem nominat , nec iubet eum ad accusandum exire, nec ei causam defert stante accusatore offenso,sed ex officio,& ad instantiam partis examinat testes , ne duplici iudicio super eodem reus molestetur, aut vexetur, præterquam si iudex iustè timeat partem accusantem colludere , vel eo prætextu negligentem esse in accusando & causam prosequendo : tunc enim,ne delicta maneant impunita,poterit fiscalem constituere,cui referat causam, & eam agat nomine iustitiæ,atque testes producat cæteraque necessaria peragat, quæ iudex ex officio multis negotiis præpeditus ita commode sine fiscali perficere non potest: quo casu non debere iudicem cessare ab inquisitione probauit Maran. *de inquis.n.*45. 8

Quinimo

10 Quinimo iudex ex officio suo modo procedat ad instantiam partis modo per viam inquisitionis potest in quacumque parte processus, & litis vsque ad sententiam, etiam post publicationem, & conclusionem in causa inducere; & recipere testes, & omnes alias probationes ad offensam, & punitionem ipsiusmet delinquentis, vt latè iure comprobat Ant. Gomez 3. *tom, var. resolut. c.* 13. *de tortur. reorum*, n. 34. ne delicta remaneant impunita, vt addidimus, eum sequuti *supra lib.* 1. *pract. q.* 70. *num* 5. vbi n. 6. hinc fundari atque ortam videri praxim communem diximus, quæ habet vt si fiscalis, vel pars accusans, non ratificauerit testes summariæ informationis in causis criminalibus, ipsæque sint conclusæ absque præd. testium ratificatione, ipse iudex ex officio prius quam sententiam diffamatiuam proferat iubet præd. testes ratificari, eosque ratificari facit, ne delicta remaneant impunita.

11 Oportet tamen quod iudex procedens ex officio requirat prius in actis offensum, vel consanguineos qui possunt accusare prosequendo suam vel suorum iniuriam, vt si velint accusare compareant intra certum terminum accusationemque proponant iuxta glossam *in c. presbyter si à plebe* 2. q. 4. Maran. *de inquisi. n.* 38. vbi quod si ista citatio non fieret prius, tunc quandocunque interueniente accusatore cessabit inquisitio: allegat alios Bossius, *titul. de inquisitione*, n 68. dicit tamen non seruari in illis partibus: sed quod est malum, quia melius veritas elucebit, idem credit loquens in iudice Ecclesiastico, vt debeat partem offensam requirere an velit accusare antequam ex officio, vel ad fiscalis petitionem procedat, Bernard. Diaz de Lugo, *in practic. criminal. c.* 6. *num* 9. *in versic. Ego tamen semper intellexi*, & Anton. Gomez. *d. c.* 1. *num.* 17. vbi quod ita practicatur in nostro Regno à peritis iudicibus, quam praxim refert etiam Alexan. in Apostill. ad Bart *in l.* 2. §. *si publico, post numerum* 2. *in verbo,*

12 *modum inquisitionis, ff. de adult.* Eamque sequuntur communiter DD. vt ex Blanco, refert Clarus, *d. q.* 31. *in versic.* & consequenter, & nos quoque ita quotidie in praxi obseruari vidimus, & videmus, est enim de iure indubitatum, quod iudex possit, & debeat statuere parti terminum ad accusandum, & quod vbi in eo termino, non accusauerit, non est postea audienda, textus *in l.* 2. §. *fin. versic. in tantum, ff. de adult.* & ibi Albeic. & alij DD. antiqui, Bart *in l. Papinianus*, §. 1. *num.* 2. *ff. de inofficioso testamento*, probat latè alios allegans Anton. Gomez 3. *tom. var. resol. c.* 1. *de delict.*

13 *num.* 22. & hæc opinio communiter tenetur, secundum Clarum vbi supra, quod verum est, & procedit si post terminum elapsum iudex protulit sententiam interlocutoriam, in qua pronuntiauit partem non esse audiendam: quia tunc amplius non auditur, secùs si talis sententia non sit prolata, quia tunc adhuc res dicitur integra & author, vel accusator est audiendus, & poterit agere vel accusare iuxta textum, & ibi communiter DD *in l. Titia, ff. de accus.* teste Anton. Gom. *vbi supra*, *num.* 25. qui alios allegat, vbi addit, quod quando tempore assignationis primi termini iudex interloquendo dixit, quod eo elapso actor, vel accusator amplius non audiantur, tunc non requiritur alia sententia interlocutoria iuxta Angel. & alios, quos *ibi* ad hoc refert, & quod prædictis non seruatis, pars contra quam impositum fuit silentium potest appellare, quia censetur sententia interlocutoria habens vim diffinitiuæ, cum postea alio remedio non possit reparari, vt *in d. l. Titia*, & ibi Bart. & communiter DD. quod si iudex antequam inquireret interrogasset offensum an vellet accusare, & ille dixisset, quod non, & iudex cepit inquirere, non potest postea offensus, accusare, & impedire processum inquisitionis, vt cum Bald. & aliis probat Marant. *tit. de inquis. n.* 42. & Bernard. Diaz *in sua pract. c.* 6. *num.* 10.

Inquit tamen Clarus *vbi supra*, præd. praxim esse superfluam cum ex generali consuetudine possit iudex omni casu inquirere: sed nihilominus vtilis est atque valde opportuna factis summariis informationibus, vt processus fiat cum parte legitima, quæ etiam officium iudicis inquirentis adiuuet, & ita vidi sæpissime practicari, & est communiter obseruari consuetum in his Regnis: quinimo inquit idem Clarus *q.* 11. *in versic. sed quid*, quod si pars querelauit, de necessitate citanda est: si vero non querelauit quamuis necessario citari non debeat, cauti tamen & iusti iudices illam semper citationem faciant ad subministrandum indicia, si quæ habet ad coadiunandam intentionem fisci, & quod ita seruatur in illo ducatu, etiam si procedatur per inquisitionem. 14

Quod si offensus nolit accusare, vel desistere ab accusatione proposita, iudex tenetur procedere ex officio suo, inquirere, & accusare vt *in l. congruit. ff. de officio Præsid.* & ibi notant Bartol. & Doctores, *l. penultim titul.* 1. *p.* 7. *l.* 3. *cum sequentibus, titul.* 17. *p.* 3. Bartol. *in d. l.* 2. §. *si publico, ff. de adu't.* communis, secundum Anton. Gomez, *d. c.* 1. *de delict. num.* 10. vbi ampliat vt procedat, etiam in casu quo persona offensa non possit accusare, vt quia seruus, & sibi facta sit iniuria causa & ratione personæ non domi, *ni l. item apud Labeonem, § si qui sic fecit, ff. de iniuriis*, & ibi Bartol. & communis. Ex quo infertur in praxi, secundum Anton. Gomez *vbi supra*, quod in casu in quo iudex potest contra delinquentem, ex officio procedere, poterit creare & constituere fiscalem, qui accuset, & quod ita quotidie practicatur, vt probat *l.* 2. *C. de delat. lib.* 10 & ibi Bart. & communiter DD. & Paris de Puteo, *de syndicatu in parte accusatio, num.* 12. 15

SVMMARIVM.

1 *Constare de delicto debet prius quam procedatur ad inquirendum & torquendum, & multo fortius ad condemnandum vt in num.* 4. *distinguitur, n.* 2. *&* 3. *ampliatur multis modis n.* 5. *cum pluribus sequentibus, & limitatur multipliciter, n* 12. *cum seqq.*

28 *Corpus delicti in crimine veneni probatur iudicio medicorum, & n.* 29.

29 *Testes licet bene possint deponere super signis veneni, si viderint corpus antequam sepeliretur, non possunt tamen dicere illum mortuum, vel non mortuum veneno, quia hoc est peritorum medicorum & non testium.*

30 *Corpus delicti in crimine veneni, non censetur probatum ex attestatione medicorum asserentium simpliciter, quem mortuum ex veneno; nisi addiderint ex veneno dato, & non ingenito.*

31 *Medici attestare debent, aliquem mortuum fuisse ex veneno dato, non tamen possunt formare in hoc casu indicium suum ex quo veneno quis obierit an scilicet ingenito, an ex dato, nisi*

niſi aliquo alio extrinſecus apparente, vt in exemplo de quo hic.

32 *Veneni crimen non dicitur probatum in genere ex probatione continui vomitus, vel liuore corporis aut ex ſpumis ore fluentibus, ratione de qua hic.*

33 *Iudex ſtante confeſſione delinquentis, quod aliquem venenaſſet debet interrogare huiuſmodi reum, de qualitate, & quantitate potionis data, & ſuper habita reſponſione recurrendum eſt ad iudicium medicorum, &c. vt hic.*

An ad inquirendum contra aliquem de delicto commiſſo, debeat prius de ipſo delicto conſtare?

QVÆSTIO VII.

1 QVÆRO, an ad inquirendum contra aliquem de delicto commiſſo debeat prius conſtare, de ipſo delicto (hoc eſt) fuiſſe commiſſum? & in hoc communis regula eſt affirmatiua tex. quem omnes communiter DD. ad hoc allegant, licet loquatur reſpectu torturæ imponendæ, *in l. 1. §. item illud. ff. ad Sylan.* cuius verba ſunt hæc: *item illud ſciendum eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum non haberi de familia quæſtionem: liquere igitur debet, ſcelere interemptum, vt Senatus conſulto locus ſit,* ſeu ad inquirendum, idem probat Bart. *ibi, & in l fin. col. 1. ff de quæſtionibus*, vbi admonet iudicem, vt faciat videre mortuum, vel vulnera adhoc vt poſſit poſtea inquirere: idem probat Angel. *de malef. verbo, fama publica, n. 108. in verſi. duodecimo*, & ibi Auguſt. *de crimin.* & late Paris de Puteo *in tractat ſyndicat. verſic. confeſſio*, vbi in tantum dicit hoc procedere, quod etiam ſi quis confiteatur ſe occidiſſe hominem in nemore non debet iudex prius illi credere, niſi præmittat ad inquirendum: ſi homo fuit ibi occiſus, & debet etiam facere exhumari hominem, ad videndum ſi fuit vulneratus, ſi homicidium eſt de recenti, vel ſi ſaltem reperiuntur ibi oſſa ſepulta, quem refert, & ſequitur Maſtant. *de ordin. iudic. in 6. p. 1. in princ. tit. de inquiſi. n. 17. & 18.* & quoad inquirendum ſola querela, vel denunciatio ſufficit, eaque habita tenetur iudex procedere, & inquirere, alias iudex puniri poteſt ſecundum Bald. *in l. mancipia n. 1. C. de ſeru. fugit.* Amodens *de ſyndicatu. n. 72.* Clarus *in practic. crimin. q. 4 inſi. princip.* quare ſecundum Catum *inter conſilia crim. conſ. 99 poſt n. 7. verſic. 2. etiam lib. 1* ab ipſo relatum, practici aſſeſſores ita ſemper faciunt, nempe vt conſtet ſemper de delicto, & hæc eſt communis omnium ſententia, vt plures allegans profitetur Farinac. *in ſuis quæſtion. criminal. 1. part. q. 1. n. 6. ſub titu de inquiſit.* & iterum *q. 2. n. 1.* vbi quod non ſolum hæc eſt communis, & practicata opinio, ſed quod ab ea nemo (quem viderit) diſcrepat, & quod ita omnes DD. exclamant, & allegat vbi plurimos.

2 Sed obſeruandum eſt in propoſito, quod ſi quidem delictum ſit tale, quod ſolo animo perficitur vt hæreſis, vel etiam tale, quod licet facto committatur, eius tamen facti nulla ſolent remanere veſtigia, vt eſt adulterium, & alij coitus, qui ſine fractura committuntur, furtum pariter, ſine fractura percuſſiones, quæ fiunt alapa, vel baculo ſine liuore, iniuriæ verbales, vel ſimilia, tunc non requiritur ad inquirendum alia inueſtigatio delicti, ſed ſtatim porrecta querela poteſt, & debet iudex inquirere contra delinquentem aſſumendo contra eum informationes, & habitis indiciis illum incarcerari, vel citari facere prout qualitas delicti requiret, alias enim præd. delicta remanerent impunita: & hæc pars nullam habet difficultatem, & ita in his delictis eſt intelligendum, quod prædiximus ſolam querelam, vel denunciationem ſufficere, &c.

Si vero delictum ſit facti permanentis, cuius 3
certa remanent veſtigia, nempe homicidij cadauer, incendij locus combuſtos, & ſimilia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur conſtare de delicto, niſi prius iudex, ſeu curia corpus ipſum, ſeu locum incendij, & reliquias combuſtionis oculis ſubiiciat, & in furto videatur fractura facta in arca, oſtio, vel pariete, in ſtupro illato puero, vel vi illata puellæ, vt inſpiciantur partes pudendæ per obſtetrices, vel Chirurgos, vel alias perſonas, vt quotidie fit, & eorum relatione affirmatiua recepta in actis, ſatis dicitur conſtare de delicto, quoad hoc vt contra delinquentem procedi poſſit, & hæc eſt communis practica totius orbis, vt ex aliis refert, & ſequitur Claros *d q. 4. in verſ. quando vero*, vbi alia plura admonet facienda, nempe quod debet cognoſci cadauer per teſtes, qui dum interfectus in humanis erat illum cognouerunt: ſi id fieri poteſt, alias debet per veſtes, & ſigna deſcribi, & particulariter adnotari omnia vulnera, vt docent omnes ſecundum Foller. & quod procedit inquiſitio contra furem narrando quod furatus eſt contra voluntatem domini, licet non ſit aliquis dominus nominatus, etiam ſi ignoretur nomen delinquentis vel offenſi, & quod præd. diſtinctio ſeruanda ſit, quoad inquirendum tenet etiam Farin. *vbi ſup.*

Quod ſi hoc ita verum eſt, quoad inquiren- 4
dum multo fortius, quoad condemnandum procedit, vt minime noceat, niſi verificetur præd. confeſſio, diſtinguendo, *vt ſup.* reſoluit late idem Clarius *q. 55. verſ. poteſt etiam*, idem quoad torquendum vt *in d. §. item illud*, & Clar. *q. 64. verb. debet autem*, eſt communis, vt alios allegans tenet Farinac *d. q. 2. n. 3.* & ante eos agit de hoc late Iaſ. *in 6. iuſiurandum, quod ex conuent. §. fi. num. 20.* vbi idem probat, *ff. de iur. iur.* Bernard. Diaz de Lugo *in reg. 125.* vbi duobus modis limitat, & ibi eius additio alios DD. refert, Cepola *in authen.* ſed nouo iure *num. 79. C. de ſern. fugit.* Hippolyt. *conſil. 14. n. 17.* Gandin. *de præſumpt. & indiciis nu. 6. fol. mihi 175.* Ciſuent. *in l. 79.* Tanr. *in verſ. nono requiritur*, Meneſ. *in l. error. num. 18. C. de iur. & fact. ignor.* Becius *conſi. 7. n. 3. cum ſequentibus, & n. 11.* late Brunot à Sole *in ſuo conſil. crimin. n. 175. cum ſequentibus*, vbi loquitur tam ad torquendum, quam ad condemnandum pro homicidio, furto, & cuſione falſæ monetæ, nempe vt confeſſio de delicto non verificata, & ſic non conſtito de ipſo delicto non noceat: & prius *n. 50. cum ſequentibus* latiſſime id probauerat, quoad torturam, vt non ſufficiat, quod de delicto conſtet per confeſſionem rei confitentis ſe occidiſſe hominem, & proieciſſe in mari, niſi de corpore ad aſpectum conſtet, vel ſaltem per famam probatam legitime, & quod in materia furti requiritur probari rem de qua quæritur tunc fuiſſe in loco, vnde dicitur ſubtracta tempore aſſerti commiſſi furti, & quod aliter non probatur, etiam quando adeſſet fractura capſæ, & loci, & inſuper, quod fuit ſtatim auditus ſtrepitus, ſeu clamor vel acclamatio, vel quod dominus ſtatim conque-

ſtus

ftus eft, fecundum Marfil. & alios plures DD. quos refert: hoc autem intelligendum eft iuxta diftinctionem prædictam, in his nempe delictis facti permanentis quorum certa remanent veftigia, adde Ant.Gom.*in tit.de capt. reorum n.* 1. & Ofafc *conf.*66 *n.* 20 *lib* 1.

5 Ampliatur primo hæc communis regula, vt non conftito de corpore delicti non poffit ad capturam perueniri, vt probat Marfil.*confil.*12.*num.* 34.*& in practic.crimin.in princ.* Ant. Gom.*in titul. de capt reorum n.* 1. Brunor à Sole *n.* 13. *& in fuis quæftionibus legalibus q.* 30. *n.* 20. eft communis fecundum Bonacofam *in fuis communibus opin. par.*2 *verf.captura vt valeat*, & Farin. qui alios allegat.*d.q.*2.*n.*2. vbi idem probat etiam nuncupatim in Clerico, vt capi non poffit, nifi prius conftet de corpore delicti, communis fecundum Corneum,*confi.*325.*littera C.lib.* 4. refert, & fequitur Clarus *q.*28.*fub verfi. quæro nunquid*, idem Farin *fub tit de carcer.quæft.*27 *num.* 74. vbi *num.* 125. quid fi reus fuerit de fuga fufpectus an poffit capi non conftito de delicto, ac illius corpore.

6 Ampliatur fecundo eadem communis regula, quoad torquendum, vt prædiximus. Ampliatur tertio, Vt non folum debeat conftare de delicto fed etiam de illius qualitatibus, & circunftantiis & propterea practica eft, vt iudex vadat, vel mittat officialem ad vifitandum cadauer, & ex eo defcribat, ac etiam in actis referat, quod percuffiones, quot vulnera, punctim, vel cæfim, & in qua parte corporis habeat, & an fint mortalia necne, & cum quo genere armorum illata, & fimilia vt prædiximus, & profequitur latius Farinae.*q.*1.*num.*4. plures allegans, vbique ita feruari mundi confuetudo.

7 Ampliatur quarto communis regula præmiffa, Vt procedat etiam fi Princeps motu proprio mandaret contra aliquem inquiri, adhuc namque intelligi debet fi conftet de delicto, & non alias, ita Brunor. à Sole *vbi fup.n.* 143. & Farin. *d.q.* 2. *num.* 1. *ad fin.*

8 Ampliatur quinto, Vt de delicti corpore debeat conftare, non quidem per coniecturas, & præfumptiones, fed liquide, & per plenas probationes, ita probat tex. *in d. l.* 1. §. *item illud ibi liquere igitur debet,ff.ad Syllan.& in l. fi quando C. vnde vi in verbo patefacta,& ibi* Bald. *num.* 2. Iaf. *num.*4.*in* 4.*notab.*Boer. *decif.*188.*num.* 1. *in fin. in verf.fi vero agitur de maximo præiudicio*, Aymon Cranet. *confil.* 144. *in princip.* & plures referens Mafcard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 830. *n.* 5. Ofafc. *confi.*66.*n.*20.& Farinac.*d.q.* 2. *n.* 6. *vbi in verfic. nifi in delictis*, hoc limitat in delictis, in quibus vel non remanent veftigia, vel in his, quæ funt difficilis probationis, prout eft furtum; in quo cafu intelligit dicta Bofij & Becij, qui alias videbantur loqui contra præfatam quintam communem ampliationem, at vbi ceffat difficultas probationis, & vbi poft factum remanent veftigia, tunc fine dubio ad probandum corpus delicti indicia, & coniecturæ non fufficiunt, fed probatio debet effe liquida, & plena, nempe per teftes, vel euidentiam facti, vbi late probat fub. *d. n.* 6. *in ver.liquide autem,per totum.*

9 Ampliatur fexto, vt conftat ex iis, quæ diximus in principio huius quæftionis, Vt procedat, etiam fi quis confiteatur homicidium commififfe, adhuc namque non poteft ex hac folum confeffione condemnari, nifi aliter de homine occifo conftet, vt etiam Bart.*in l.Diuus ff.de milit.teftam.* eft communis, vt plurimos congerens profitetur eam fequutus, & rationem affignans Farinae. *d. q* 2.*n.*7.vbi cum communi etiam ampliat, vt procedat in confeffione ficta inducta à ftatuto, vel confuetudine volente, contumacem haberi pro confeffo.

Ampliatur feptimo, Vt nifi conftet de corpore delicti, non valeat etiam confeffio dicentis fe occidiffe hominem ignotum in nemore, vel prope litus maris, & illum in mare proieciffe, vt fup.diximus, & tenent plurimi ex Clar.*q.* 55. *verf. quomodo autem*, & Farin. *q.* 2. *n.* 8. vbi quod ex illis apparet, ita à Doctoribus effe communiter receptum, *& n.* 9. quod in ifto particulari cafu fufficiat de delicto, & homine occifo conftare per famam, vt tenent plures, quos *ibi* ad hoc citat, & nuncupatim Mafcard. *de probat vol.* 1. *conclufi.* 354.*n.*5. dummodo fama fit de aliqua certa perfona interempta, fecus de incerta fecundum eofdem. Debet præterea intelligi præfata feptima ampliatio, vt procedat in eo, qui fatetur fe occidiffe, & proieciffe in mare hominem ignotum: fecus fi hominem cognitum, & eum de cuius vita facile liquere poteft. Ruin. *confi.* 80. *colu. fin. verf tertio refpondetur vol.* 4. Alex. *confi.* 19.*co* 2. *vol.*7.Ant.Gabriel *concl.*17.*n.* 5. *lib.*7. hoc namque cafu, fi non reperiatur ille de cuius vita liquere poteft, dicitur ex neceffaria confequentia liquere de eius morte; & propterea fequi poteft condemnatio confitentis, fe illum occidiffe, & in mare proieciffe iuncto tamen aliquo adminiculo fecund. Clar. *in practic. q.* 55. *verfic quomodo autem*, vbi exemplificat in fanguine reperto in loco vbi confitetur fe occidiffe, Bof.*in tit. de delict.num.* 15. vbi pariter pro adminiculo inducit famam, quod ille qui non reperitur fuerit occifus: ifto namque cafu fama dicitur certa, & ideo probat corpus delicti, fequitur Farinae. *d. q.* 2.*num.*10. 10

Similiter etiam funt, quam plurimi DD. qui tenent, vt hæc feptima ampliatio non procedat in hominibus malæ famæ purà in affaffinis, & malandrinis, qui prope litus maris verfantur, & fimilia facere foliti funt, qui fi confiteantur etiam homines ignotos occidiffe, & in mare proieciffe poffunt ex hac confeffione damnari, etiam aliter non conftito de corpore delicti fecund. Angel.*in l.certum ff.de confef.& in l. vnic.col.*2.*C. eodem tit.* Iaf *vbi fup.verfi.*2.*limita*, Bernard. Diaz, *in reg.* 124 *in prima limitat.*Ruin.*conf.*80.*col. pen. verfi.*2.*refpondetur vol.*4. Mafi. in Rubr. *de probat num.* 103. Auguft. Arimi in addit. ad Angel. *de malef.in verf.& veftem cæleftem num.*26. Blanc. *in pract.crim in princ.n.*2. Ant.Gabr.*d.conclufi.*17. *n.*12.*lib* 7.Fuller.*in practic.crim.in verfi. & fi confiteantur n.* 34. nec fufficiens fecundum ipfos ifto cafu huiufmodi confitentes effe malæ famæ, nifi etiam fint foliti verfari, & fimilia facere prope litus maris, idem probat Brun. *de indic. part.*2.*q* 6.*n.*11. *&* 12. & Ioan. Mar. Monrie.*reg. crimin.*19.fed contrarium rectius probarunt, & tenent Boff. *in tit. de delict. num.* 15. *in verfic.* & hæc opinio eft vera Brunor à Sole. *d.conf. crimin. num.*50.& Farinac.*d.q.*2. *fuo n.*11. vbique nifi ad probationem corporis delicti concurreret vel fama, vel aliquod aliud adminiculum, numquam condemnaret iftos, ita confitentes præfertim, fi in tortura fateantur faltem in pœnam ordinariam. 11

Nunc autem regula fupradicta communis, ficut vidimus ampliata limitanda eft, vt non procedat in delictis occultis, & difficilis probationis, quorum de corpore fufficit conftare per coniecturas 12

coniecturas

ctūras vt in terminis etiam Bossius *tit. de delicto n.10* Foller *in practic. crim. verbo, capiat informationem n.* 78. *versi.* fallit tamen, vbi loquitur in coniecturis validis à iure approbatis, Ant. Gabr. *d. conclus.* 17. *n.* 14. *lib.* 7. Clarus *in pract. crimin. q* 66. *in princ.* vbi quod isto casu minores probationes sufficiunt Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 58. *n.* 2. & hoc omnes admittunt teste Farinac. *d. q.* 2. *n.* 12. vbi hanc limitationem iure comprobat ex altera receptissima Doctorum sententia, quæ habet quod in occultis delictis, & quæ sunt difficilis probationis præsumptiua, & coniecturata probatio habetur pro plena, & concludenti probatione.

13 Limitatur secundo in delictis, in quibus post factum nulla remanent vestigia, in his enim sufficit probatio corporis delicti per indicia, Bossius *in tit. de delict. num.* 19 *&* 13. *in fin.* vbi quod ita quotidie seruatur tradit Mascat. *de probat. lib.* 2. *conclus.* 830. *n.* 7. & Farin. *q.* 2. *n.* 13. vt diximus *suprà*.

14 Tertio pro limitatione præfatæ communis regulæ solet assignari crimen furtiin quo D D. communiter maxime sibi ipsis contradicunt, vt patet ex late adductis in proposito per Farinac. *d q.* 2. *n.* 14 *cum sequent.* vbi tandem *n.* 15. resoluit, quod ad inquirendum, assumendumque informationes super furto, de quo quis quætelatur, & illis assumptis, si extant legitima indicia ad capiendum, & torquendum, coniecturæ, & indicia absque alia inuestigatione delicti sufficiunt, puta querela furati iuncta eius bona fama, acclamationes, & in continenti factæ conquestiones, fractura ostij, seu capsæ, fuga famuli, & alia: verum etiam si sequatur confessio, ad condemnandum non debent mouere præcedentia indicia, sed credit debere aliter constare de furto confessato, & propterea quod deueniendum esset ad verificationem confessionis, & si furtum consisteret in pecunia, seu aliis rebus futem interrogaret, quid de dicta pecunia, seu rebus fecerit, & si eius responsio verificatur poterit in pœnam ordioariam condemnari: aliter secus, vt tenent plurimi, quos ibi ad hoc refert, *& num.* 16. *cum sequentibus* septem coniecturas refert & ponit, quibus probatur corpus delicti furti.

15 Quarto limitatur præfatà communis regula, Vt non procedat in crimine falsi, quia cum hoc crimen sit difficilis probationis, & suspiciones, ac præsumptiones ad illius plenam probationem sufficiant, idem pariter de illius corpore sufficiet constare per indicia, & coniecturas, vt cum communi resoluit Farinac. *d q.* 2. *n.* 21. *vbi n.* 22. obseruat hanc limitationem non procedere in crimine falsæ monetæ, in cuius delicti corporis probatione, non sufficiunt indicia, & coniecturæ, sed de illo euidenter, & per inspectionem oculorum constare debet: quia circa hoc nulla adest difficultas probationis, & ideo confitens se falsam monetam fabricasse, nisi de ea euidenter appareat, condemnari minime potest, Cephal. *consil.* 230. *n.* 11. *vol.* 2. Brunor à Sole *in suo consil. crimin. num.* 176.

16 Quinto limitatur, vt non procedat in crimine adulterij de cuius corpore sufficit constare per coniecturas, & indicia, cum ex eo nulla remaneant vestigia Bossius *de delict. n.* 19. *& num.* 32 *in fin.* Plot. *consil. crimin. diuers.* 132 *num.* 26. *vol.* 1. *in magn.* Foller. *in practic. crimin. in verbo, capiat informationem, num.* 20. vbi loquitur etiam in aliis fornicationibus, & Clar. *in practic. crimin. q.* 4. *in verf. scias tamen*, vbi quod in crimine adulterij ex sola querela tenetur iudex inquirere, & assumere informationes contra delinquentem, & sequuta rei confessione præcedente prædicta querela, seu illius loco aliqua alia informatione, sequi etiam potest condemnatio, sequitur Farin. *d q.* 2. *n.* 23.

17 Ampliatur hæc quarta limitatio, vt procedat etiam in crimine sodomiæ, quod pariter est delictum facti transeuntis, & difficilis probationis, vt per Plotum *d consil* 132. *n.* 22. Foller. *d. num.* 20. Boss. *in tit. de delict. d. n.* 19. ¶ Bene verum est, 18 quod in stupro commisso cum puero, sicut cum virgine probari potest corpus delicti etiam per dictum obstetricum, quæ eos viderint, & ita puerum, seu puellas stupratas dixerint secund. Foller. *vbi sup. n* 20. Plorum *d. consil.* 132. *num.* 22. & Clar. *d. q.* 4. *versi quando vero in fi.* & Farin. *d. q.* 2. *num.* 24.

Sexto limitatur eadem communis regula, vt 19 non procedat in crimine hæresis: quia cum sit delictum quod sola voluntate perficitur, ideo ex sola voluntate quæstionis potest damnari, etiam quod de delicto aliter non constet, ita tenet Bald *in l. si quis non dicam rapere, circa princip. in versic. venio ad oppositiones, ibi, istud tamen fallit in hæresi. C. de Episc. & Cler.* congerunt plurima idem sequuti Clar *in pract. crim. d. q.* 4. *in versic. scias tamen & q.* 55 *versic. quomodo autem*, & late, & pulchre Arnald. Abb. *de agnosc. assert. Cathol. & hæret. q.* 25. *in primo dubio n.* 1. *cum sequentibus*, vbi etiam ampliat in confessione extraiudiciali Mascard. *de probat lib.* 2. *conclus.* 859. *num.* 1. *cum sequentibus*, vbi alia in materia, & Farinac. *vbi sup. n.* 25. Idem est in crimine lamiarum, quæ eo 20 ipso, quod dicunt se processisse ad ludos possunt absque alio condemnari, vt alios allegans tradit Farinac. *vbi sup. n.* 26. dicens secus esse si lamia fateatur occidisse infantes, vnum vel plures suis maleficiis, vel alias: tunc namque non est ei credendum, nisi vere, & realiter constet illos fuisse occisos aliter, quam per eius confessionem.

Septimo limitatur, vt sufficiat, quod de delicti corpore constet per famam, ita Ant. Gabriel 21 *conclus.* 17 *n.* 11 *lib.* 7. Sed debet intelligi dummodo fama sit certa, & de certa persona, ac in delictis de quibus post factum nulla remaneant vestigia, secus in fama de incerta persona, seu in aliis delictis, vt cum Foller. Blanc. & Bossio tenet, & declarat Farinac. *d q.* 2. *nu.* 27. dicens quod in hac specie poterit probari contraria fama per validiores probationes, quod scilicet, mortuus sit, non ex delicto, sed ex se, vel propter infirmitatem vel alia simili de causa, & quod quando fama probat corpus delicti intelligitur, si est legitime probata, alias secus, Brunor. à Sole *in d. suo consi. crimin. n.* 50.

Octauo, limitatur, quia si constat de homine 22 occiso licet illius nomen ignoretur, procedi potest, & valet inquisitio *gloss. in l. si. cum exceptione, §. in hoc versi. ignorantia ff. quod met. causa & in c fin. §. libellorum* 22. *q.* 8. Clar. *d. q.* 4. *versi. quando vero*, & plures referens Farin. *d. q.* 2. *num.* 28. ¶ Vbi cum aliis ampliat, vt procedat, etiam 23 in crimine furti, si constat de furto etiam si ignoretur nomen illius, cuius res fuerit subtracta, Mascardus *de probationib lib.* 2. *conclusion.* 89. *num* 8.

Nono, limitatur in delictis, quæ habent se etiā 24 ad speciem non delictorum, & quæ possunt euenire, aut facto hominis, & sic cum scelere, in his

his namque sufficiunt indicia, & coniecturæ ad probandum illius corpus, vt in homine, qui suffocatus reperitur, vt per Boss. *de delicto n.* 10. *&* 11. Clar *d.q.*4. *in vers. fin. & hoc nullam credit difficultatem habere*, Farinac. *vbi sup. n.* 29. vbi ponit duas coniecturas, vnam publicam vocem, & famam adesse, quod talis fuerit strangulatos, vel in puteum ab aliquo præcipitatus, alteram si medici viderint signa suffocationis, & strangulationis in gotture, & de eis fidem fecerint, & admonet medicos, in hoc cautos esse debere: quia sobitanea mors, & naturalis suffocatio solet etiam causare talia, & peiora signa in gutture, & alia parte corporis, & tandem late agit *in versi. sublimita quid dicendum sit, si nulla apparent indicia seu coniecturæ*, & sic quando sumus in dubio, ao illud factum fuerit cum scelere, & delicto commissom, an vero sine eo, an tunc possit per Curiam procedi, & an præsumatut illud, vel hoc & tandem relatis opinionibus io hoe conttariis resoluit totum, hoc boni æquique, non vero iniqui iudicis arbitrio remittendum esse, qui semper ad coniecturas, & ptæsumpriones recurrat, & si de corpore delicti, quod videlicet illud factum fuerit cum delicto commissum præsumptiones habeat, ad vlteriora procedat, vt habetur præfata nona limitatione, sin minus sileat processus: quia in dubio pro non delicto, vt in specie sensit Clar. *d. q.* 4 *versi. fin.* & in dubio etiam pro minori delicto vt in casu, in qno consuluit Vulpell. *in suo primo respons. crimin. num.* 21. *cum sequentibus.*

25 Vbi ad hoc ne succedat confiscatio bonorum illius, qui in fonte publico fuit repertus suffocatus, dicitur io dubio præsumi, quod vel ab alio fuerit in illum fontem impulsus, vel quod ex sua insania se ibidem præcipitem fecerit, potius quam ex metu pattati sceleris, vt d. confiscatio euitetur, & sic in dubio pro non delicto, vel pro minori delicto, vt pœna de qua disputatur locum non habeat, & consequenter erit in dubio semper præsumendum id, quod pœnam excludit, & hanc credit esse puram veritatem Farinac. *d. num.* 29 *in fin.* diximus *lib.* 2. *canon. quæstionum, c.* 3. *n.* 15. *cum sequent.*

26 Decimo, & vltimo limitatur communis regula in crimine veneni: quia cum id sit difficilis probationis, coniecturæ, & indicia probant illius corpus, vt late probat Farin. *d q.* 2. *n.* 30. *cum se-*
27 *quent.* ¶ Signa autem veneni nemo est, qui melius exprimat iuxta venenorum diuersitatem, & cum medicorum authoriraribus, quam Foller. *in practic. crim. verbo, capiat informationem num.* 26.
28 *per totum.* ¶ Corpus igitur delicti in crimine veneni probatur iudicio medicorum, & sic quem fuisse interemptum veneno, vel non, Bossius *de delictis, numero* 6. *& nono*, vbi ampliat etiam, quod deponant de eredulitate, & Foller. *vbi sup. n.* 24. vbi etiam, quod debent deponere cum iuramento, & quatenus opus sit scindere, & aperire cadauer, Ant. Gom 3 *tom. var. res. titul. de homicid. n.* 8. Plaza *de delictis, c.* 20. *num.* 11. Clarus *in practic. crimin. q.* 4. *versi fin.* Mascard. *de probat.*
29 *l* 1. *conc.* 134. *n.* 7. ¶ Testes autem licet bene possint deponere super signis veneni, si viderint eorpus antequam sepeliretur, & in hoc sint idonei testes, vt per Foller. *vbi sup. d. num.* 24. *in fine*, non tamen possunt dicere illum mortuum, vel non mortuum veneno: quia hoc est peritorum medicorum, & non testium, vt per Foller, *vbi supra, in vers. itemque sororem venenauit num.* 14.

Quinimo ex attestatiooe medicotum asserentium simpliciter, aliquem mortuum ex veneno non censetur probatum in hoc crimine corpus delicti, nisi addiderint ex veneno dato, & oon ingenito: quia sæpe contingere potest, quod quis moriatur ex veneno in corpore, ex humorum malitia, & non exhibito, & signa veneni ingeniti à natura sunt eadem, ac illa veneni dati, vt pulchre exponendo venenorum genera, cum medicorum authoritatibus demonstrat, Follet. *d. vers. capias informationem n.* 6. *&* 27. 30

Ideoque medici, in hoc casu, non possunt formare iudicium suum, ex quo veneno quis obierit, an scilicet, ingenito, an ex daro, nisi alio aliquo extrinsecus apparēte, putà, si post assumptionem cibi immediate, quis incidisset in maximam murationem status, tunc possent iudicare esse venenum introductum, & non per se ortum, ex quo venenum in corpore natum non tam repente operatur, sicut venenum datum, & ex quo cibus ille non potuisset producere ex se tale accidens: sed si huiusinodi intrinseci actus non interueniant, non possunt medici aliquid firmare, ita Bos. *in tit. de delict. n.* 6. Foller. *in pract. in parte, item quod* 31
sororem venenauit n. 4. 13. *&* 19. ¶ Vbi quod non 32
dicitur probatum veneui crimen in genere ex probatione continui vomitus, vel ex liuore corporis, aut ex spumis ore fluentibus: quia hæc signa possuot etiam ex pestifera febre, aut acuto morbo, citra veneni causam oriri, & refert prædicta. Farin. *d. q.* 2. *n.* 34.

Ex quibus deducitut vtiliter in praxi, quod si quis confiteatur, se aliquem venenasse, & ex illo veneno mortuum, debet per iudicem interrogari de qualitate, & quantitate potionis datæ, & superhabita responsione recurrendum est ad iodicium medicorum, qui si dicant illam potiooem non fuisse aptam ad occidendum, talis confessio tanquam erronea non sufficit ad capitaliter condemnandum, Alexan. *con.* 106. *in causa inquisitionis vol* 3 Franciscus de Poncibus, *in tract. de lamiis n.* 7. Bossius *de delict. n.* 8 secus si medici deponerent fuisse aptam ad occidendum: quia tunc ex tali confessione, potest sequi condemnatio in pœnam ordinariam, vt per Ant. Gom. *tit. de homic n.* 8. & Plazam. *d. c.* 20. *n.* 10. quod si de nulla medicorum fide appareat, tunc in hac confessione nullum potest fieri fundamentum, & ideo sequi non potest ex ea condemnatio, vt per Hippolyt. *in l.* 1. §. *præterea n.* 37. *in versi & in quantum ff. de sicar.* Foller. *in pract. versi. itemque sororem venenauit n.* 15. *& n.* 27. *in fin. & in vers. & si confitebuntur in* 1. *parte, tertia partis princip. num.* 37. *& in eodem versi. & si confitebuntur in tertia parte, tertia partis princip. n.* 80. & Ant. Gomez, *vbi supr.* & Ioan. Mar. Monticell. *regul. crimin.* 19. *num.* 8. *in fin.* quos refert, & sequitur Farinac. *d. q.* 2. *num.* 35. *per totum* contra Boss. *numero* 8. 33

SVMMARIVM.

1 *Copia nominum, & dictorum testium summariæ informationis, an sit danda reo? & numeris sequent. per totam quæstionem. Et de praxi, quæ seruanda est in hoc n.* 16.

2 *Copia indiciorum danda est reo criminis, cum termino ad se defendendum n.* 3. *Et iudex ad hoc tenetur ex officio, vt in n.* 4.

5 *Copia testium cum nominibus danda est reo, non solum*

solum facta publicatione processus, sed etiam cum sit onus, vel culpa ipsi, vel notificatur ei querela, vel accusatio partis, vel fiscalis, cum termino competenti, vt se defendat.

6 *Copia testium, & nominum summariæ informationis, danda est reo contra addit. Bern. Diaz. Et quid si aduersarius sit potens n.7.*

8 *Copia testium, & nominum in causa hæresis, non est danda reo. Et limitatur, n.9.*

10 *Copia testium, & nominum eorum, an sit danda reo, quando agitur de eius tortura, etiamsi non petatur: & num.11.*

12 *An reus possit validè renuntiare defensionibus suis & quando.*

13 *Copia dictorum, & nominum testium pro ingressu Collegij, vel obtinenda dignitate, an sit danda oppositori eam petenti, vt iterum repetatur testium examen?*

14 *Copia, & nomina testium, an sint dāda reo præsenti propter absentiam aliorum reorum? & n.15.*

17 *Copia processus inquisitionis generalis non est publicanda.*

An reo sit danda copia nominum, & dictorum testium summariæ informationis?

QVÆSTIO VIII.

1 QVÆRO an reo inquisito, vel accusato cuiuscumque delicti, sit danda copia nominum, & dictorum testium summariæ informationis contra eum factæ statim, cum sibi datur copia inquisitionis, vel accusationis, hoc est. *Quando se le haze cargo de officio de la culpa, que contra el resulta del processo, y se le manda dar copia, ò translado del, ò de la acusacion de la parte, ò del fiscal, y del processo.* Et quod copia quoque nominum dari debeat est tex. expressus *in c. qualiter, & quando el segundo, §. debet de accusat.* cuius verba sunt hæc: *debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi super contumaciam absentaret, & exponenda sunt ei ea capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi se ipsum, & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium, vt quid, & à quo sit dictum appareat, &c.* & ibi DD. resoluimus late plures allegando *in nostra iuris allegatione* 13. *per totam*, vbi diximus ita communiter seruari, & iudices aliud facientes lædere conscientiam propriam: idem post nos late probauit D. Segura Aualos *in suo direct. iud. Ecclesi. 2. part. cap. 14. num. 1. cum sequentib.* quia alias esset tollere inquisitis suas defensiones, quas princeps tollere non potest, cum sint de iure naturali, & hæc est communis Doctorum opinio, vt plures allegans testatur Farinac. *in quæstionibus crimin. in 1. par. quæst. 39. de indic. & tortur. num.* 85. & hic est communis sensus *d. §. debet ad literam secund.* Aret. *ibid.* & inquit Bossius, *in tit. de inquisit. n* 70. quod cum de hoc habeamus text. *in d. §. debet*, non videtur aliter dubitandum.

Nihilominus tamen ipse Bossius, ibi inculcans materiam addit, quod ille text. procedit antequam formetur inquisitio, vbi proceditur aliquo inuestigante, vel querelante: secus si ex officio puto: quia hoc casu non est necessarium ostendere indicia, nec diffamationem præcise: tandem *num.* 71. *&* 72. hoc declarat, vt si procedatur iudicialiter, idest, parte citata ante inquisitionem, habeant locum prædicta, quæ non possunt euitari, & quod ita loquitur *d. §. debet*, aut extra iudicialiter ad instructionem curiæ, vt solet fieri, & tunc cessent prædictæ. Denique pro maiori sui claritate resoluit *d. num.* 72. quod non sit constituenda differentia, an ex officio, procedatur, vel non: sed an iudex procedat, citata parte, ante inquisitionem, vt tunc siue ad instantiam partis, siue ex officio procedat *d. §. debet*, secus si non citata parte, procedat ad se informandum hæc tenet pluribus verbis Boss. *vbi sup.*

Profecto Bossium semper iudicaui peritissimum, attamen virum confusum, & plura inculcantem, quæ sæpe nebulam quandam, & obscuritatem potius, quam claritatem ante oculos obiicerent, non sicut Iul. Clar. qui vere nomine, & opere clarissimi ingenij est.

Ad rem igitur, nostra quæstio tantum versatur in eo, an reo inquisito, vel accusato debeat dari copia nominum, & dictorum testium, vt se defendere possit, quoties sibi præcipitur, vt respondeat, & se defendat intra certum terminum, in qua specie non est opus dist. præd. an iudex procedat citata parte, vel non citata, tunc namque incipit fieri, & fulminari processus cum parte, & ideo ei est danda copia nominum, & dictorum testium, vt, se recte defendere possit, non vero agimus antequam negotium perueniat adhunc casum, & statum, nempe cum primum iudex informatus de delicto commisso incipit recipere informationes testium pro eruenda, & inuestiganda veritate, siue ex officio, siue ad instantiam partis, nemine citato prout vere tunc temporis non est citandus, quo vsque fiant informationes summariæ, & sciatur quæstionis delictum quis commiserit. Hoc enim totum fit ad inquirendum sine citatione partis, quod nemo ignorat ex notat. Bald. *in l meuenter in fi. C. de delat lib.* 10. quem refert, ita affirmans Bern. Diaz de Lugo *in sua practic. crimin. cap.* 120. *in fin. in nouis*, & ita communiter in praxi obseruatur, & ideo nulla copia, tunc est danda: quia eo tempore iudex tantum procedit ad sui informationem, & ad inuestigandam veritatem, vt ea sic indagata postea incipiat contra partem noxiam procedere, & cum inceperit aduersus eam procedere dare debet eidem copiam actorum nominum, & dictorum testium, vt se defendat, hic est, text. capitalis, & expressus *in d. §. debet, & l. 4. nostri tit. 1. lib. 8. nou. coll. reg. ibi pero si, & l. 1. versi. por ende, eodem tit. & l. 11. tit. 17. p. 3.* & in crimine nefando contra naturam *l. 1. tit. 21. lib. 8. nouæ collect. reg.* Emanuel Rodrig. *in sua summa c. 10. del orden judicial, n. 3. ad fin.* & Ant. Gom. *3. tom. var. res. c. 1. do del n. 50.* & Greg. Lop *in d l. 11.* & procedit etiam si per viam inquisitionis procedatur, vt patet ex *d. §. debet, & tenet direct. iud. Eccl. vbi sup. n. 4. & 5.* & Simanc. *tit. 64. de test n. 29. vbi n.* 30. quod hæc multo magis locum habere debent, in inquisitionibus, & visitationibus, quæ aduersus iudices, & eorum ministros fiunt.

Hæcque iustissima Iuris decisio comprobatur ex eo: quia defensionis facultas, quæ iure naturali omnibus concessa est, nulli vnquam deneganda est, nec iudicem eam denegantem excusare valet zelus puniendi maleficia: est enim prauus, & non secundum conscientiam, crudelis profecto, & iniquus iudex, qui contra diuina, & humana iura hominem inauditum torquet, aut condemnat, vt late iure comprobat D. Simanc: *de inst. Cath. tit. 65. de torment. n. 17.*

Hinc est, vt copia indiciorum reo danda sit, 2
atque dilatio concedenda ad ea diluenda, & suam innocentiam probandam, id enim, & natura æquum est, & iure probatur, & ab omnibus iuris peritis traditur *l. vnius §. cogniturum, ff. de quæstionibus*

nibus l.3.§.si ad diem de re milit. Clem. pastoralis de re iud.c.1.de causa poss. & prop. Siman. vbi sup. n. 16 late Campeg. in addit. ad Zanchin. de heret. c.9. Ant.Gom.3 tom var.c.13.de tort.reo.n. 21. vbi quod ista est vera, vtilis, & iuridica practica in ista materia, vt ibi per eum Boss.de indic. & consid. ante tortur.n.74.vbi quod ita seruatur, & forensis praxis recipit Segur. Annal. in suo direct. iud. eccles. 2.p.c. 14. n. 33. cum sequentibus, Cantera q.9.per totum, vbi ampliat, necnon & Boss. vbi supr.num.75. & 80.& hæc regula, sine dubio nedum est communiter recepta, sed etiam non habet contradictorem, vt late plures allegans eam iure probat Farinac.d.q.39.n.1.& numeris seq.vbi vsque in fin.eam pluribus modis ampliat,& limitat,& melius quam omnes materiam declarat.

3 Et quod reo danda sit copia cum termino ad se defendum est communis, vt ex Ripa, in l. 2. num.8. C. de edend. & Villalob. in suo erar. commun.opin lit.I.n.22.refert, & probat Iulius Clar. in practic crimin.§ fin. quæst. 49. statim in princip. vbi in vers. 1. inquit quod hæc conclusio nullam habet difficultatem, si reus petat copiam sibi dari: nam regulariter etiamsi contra aliquem procedatur per viam inquisitionis danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, necnon & dicta ipsorum eo petente publicanda sont ad effectum, vt possit se ipsum defendere, & suas exceptiones opponere aduersus eorum dicta, & personas vt colligitur ex d. §. debet, quod ita firmant scribentes omnes, secund. Paris.cons 2. num. 155. lib. 4. & ita tenere communiter DD. attestatur Cæpola cons. crimin. 65. circa fin. & cons. 66. in versi. S' probatur, & direct. indic. Ecclesi.q 2.p.c. 14. nu.9. vbi etiam ampliat.

4 Quinimo iudex ex officio etiam reo non petente tenetur indistincte ei copiam indiciorum, & terminum defensionis præbere non solum ante condemnationem, sed etiam ante torturam, licet enim in hoc art. adsint duæ communes opiniones contrariæ Doctorum, & quædam concordia, hæc tamen sententia, & opinio affirmatiua est magis iuri, & æquitati consona, ac rationi, illi præsertim, quæ ab omnibus vnanimiter, & communiter recepta est, quod scilicet iudex ex officio, ac etiam parte non petente, tenetur rei defensiones quærere, ac veritatem inuestigare, vt habet communis omnium sententia de hac re scribentium: cur ergo non debet pariter teneri ex officio ipsi reo commoditatem se defendendi præbere, & consequenter copias indiciorum decernere, ac defensionis terminum concedere? licet reus sit Doctor iuris peritus, prudens, & sagax, & talis persona, vt verisimiliter sciat petere copiam, & suas defensiones facere, siue non, vt hæc omnia latissime rem excutiens, & adducens præfatas duas opiniones communes contrarias, & concordiam probat Farinac. d quæst. 19. num. 90. cum sequentibus, qui prius num. 35. hanc eandem sententiam magis communiter à Doctoribus receptam appellat, & etiam à iudicibus in praxi seruatam, eamque ibi, & num.40.probat aduersus aliam quandam distinctionem Bossij, eandem tenet Greg. in l.11. tit.17 p.3.in gl. 1. & confirmat Menoch. de arbit. iud.lib.1.q.8. n. 5.& direct.iud. Eccl.2.p c 14.n.10.

Itaque non solum in plenario iudicio facta
5 publicatione processus danda est reo copia ipsius, cum nominibus testium, sed etiam cum sit onus, vel culpa ipsi, vel notificatur ei querela, vel accusario partis, vel fiscalis cum termino competenti, vt se defendat, vt patet ex omnibus suprad.

Itaque ad hoc vt reo dicatur concessa facul- 6
tas sui defendendi: debet ei decerni & concedi copia indiciorum ex processu contra ipsum laborantium, alioqui oppressus & circunuentus diceretur, ita tenent in specie Amad. de syndic. num. 223. versic. quoad quartum. Angel.de malefic. in verb quod fama publica, præced num. 37.vers.item aduertas, & ibi Aug.in fine Additionis, in versic.vnde concludo, Marsil.in l.1.in princ.num.12.ff. de qu. vbi multos adducit concordantes & cons.8.n.23. & seqq.Brun.de indiciis prima parte,q.2.num. 9 & rationem reddit fusissimè Blanc. de indic. ad fin. n.29.seq.ff de q. vbi & ipse in proposito considerat rationes.Roland.de Curte inter cons criminal. diuers.consil.75.n.21.& 22. & ibidem Marc. Angel.cons.30.n.1.Angel.Aret.cons.72. n. 11.& 12. Plot.inter eadem consilia consil.72.n.44.vol 2.Alex. cons.65 habita super contentis n.1.lib. 1. Carrer. in pract in 2.tractatn de indic.§ circa quintum, num.8. Foller.in pract.crimin.verbo, detur copia capitulorum, n.1 fol.mihi 269.& in verb. etsi confitebuntur, in 3.parte 3.partis, n 51.fol.324.Nouell.in tractatn ad defensam, Corrad. in pract.tit. de negat. crimin. n.5.fol 289.Dec.in l.2 n.15.C.de eden. Ant. Gom. var.res tom 3 c.13.de tortur.reol. n. 21. Iul. Clar. in pract. § fin. q. 49. in princ. vbi dicit hanc sententiam esse communem ex multis aliis, quos sequitur.Rursus idem Clar.in d.q.49.sub vers. sed quid si ille, vbi pariter testatur de communi & Abb. in l vnius §.cogniturum,n.3.ff. de qu. quem etiam refert Ias. in cons. 75.col.fin. vers.secundo allego, & multos alios adducit concordantes. Imo quod si prædictæ indiciorum copiæ à reo petantur iam torturæ alligato, negari minimè debent, affirmant Bursat cons.201.n.70.vbi etiam dicit de communi Tib.Dec.cons.8.n.101.vol.1.& cons 93. n. 131. vol.2. Bertaz cons.130.n.1. Idque etiam habetur ex Bulla Pauli III. ordine 58.illius Pontificis generaliter loquenti.

Quæ quidem defensiones & indiciorum co- 7
piæ ita necessariæ sunt, vt neque à iudice habente quodcunque liberum arbitrium, & absolutum denegari possint, vt per gloss. in clem sæpe, §. non sic tamen.in verb.defensiones & ibi Card. Zabarell. col.1.vers quæro, de quib. de verborum sign. Anchar. cons.11. aliique complures ab eodem relati: nec vero etiam ab eo qui habet facultatem procedendi sine iuris solemnitate, ita asserunt Menoch. de arbit.q lib.1.q.77.n.1.& seqq.& q.78.n.5. Carrer.in pract. crimin. in 2. tract. de indiciis §. circa quintum n.17. Afflict.decis. 391.post num. 2. & ibi Vrsill.in addit.pariter, post num.2.vers.in indice habente liberum arbitrium.Ioan.Mar.Montic.reg.crim. 14.n.8.9.& n.11.vbi alios adducit concordantes, & exemplificat maximè quando aduersarius est potens, & vis seu fraus aliqua timetur.

Amplia autem hanc regulam, vt procedat 8
etiam in atrocissimis, in quibus adhuc reo minime esse denegandas defensiones & indiciorum copias scripserunt Carrer.in pract.crim.in.2. tract. de indic.& tort.§.circa quintum, n. 16. vbi allegat Grammat.voto 30.n.2.innct.n.31.Ioan.Mar.Monticel.reg.crim.14.n.3.Boss.in tit.de iud. & consider. ante tortur.n.77 & seqq.Roland.cons. 12. n. 58 in fin.& n.61.vers.non obstat. Et hinc est quod licet crimen hæresis atrocissimum sit, in eo tamen non sunt denegandæ defensiones, secundum Balb. in cons.95.vol.1. quem refert & sequitur Boss. in tit. de indic.& consid.ante tort.n.78.propè fin.& in tit. de hær.n.9.Roland.d.cons. 12.n. 61. vol. 3. Paris. cons.2.n.155.& seqq.lib.4.Vulpell. cons.21.num.3. Franc.Person.in tr.de iudicib n.22.

Limitatur

9 Limitatur tamen hæc conclusio, vt non procedat in crimine hæresis ad hoc scilicet vt nomina testium reo edantur. Ratio est, quia si nominum publicatio fieret pauci reperirentur, qui liberè testimonium perhiberent, ita sentiunt Simanc *in tr. de hær. c. 61. n. 9.* & Clarus *q 49. vers. habetque locum, in fin.* Qua de re etsi nonnulli Doctores dubitarint, eum controuersia videtur sublata per Bullam Pauli III. in ordine 58. vbi dum tradit copiam testium & indiciorum reo esse tradendam, nominatim excipit crimen hæresis, in quo testium nomina publicari non debent.

10 Quod autem copia indiciorum, & testium reo sit danda, quando agitur de eius tortura, probatur per textum *in l. desertorem, §. si ad diem, ff. de re militar.* imo nec poterit torqueri denegatis defensionibus per textum, qui magis in specie id probare videtur ad literam *in l. vnius, §. cogniturum ff. de q. Cogniturum*, item ex text. *in l. defensionis facultas danda est his quibus aliquando inquietudinem fiscus infert.* Itemque ex iure Canonico habetur textus etiam, *in cap. cum inter, ibi, duxim* *respondendum quod prædicto nobili legitima defensio in iudicio reseruatur, extra de except.* & text. *in clement. Pastoralis, ibi per consequens & indefensum*: Et Paulo infra ibi, *per quæ ac crimine præsertim sic graui delato defensionis, quæ à iure prouenit naturali, &c* & ibidem hoc communiter notant omnes scribentes, *de de sent. & re iudic* & text. *in cap. qualiter & quando il. 2 ibi, & exponenda sunt ei capitula, de quibus fuerit inquirendum.* Ex quibus & aliis quamplurimis Doctorum auctoritatibus, quæ in proposito allegari possent, patet sine dubio opinionem propositam non solùm communiter esse receptam, sed etiam non habere contradictorem.

11 Veram autem esse eandem, etiam si à reo non petatur copia indiciorum, est communiter à Doctoribus receptum est, & in practicâ à Iudicibus seruatur, sicut etiam sic in specie affirmarunt Put. & Marsil. relati per Bossium *in tit. de confessione, post num. 6. vers. contrarium tenet &c.* aliosque plures in idem refert Foller. *in practic. criminal. in verbo & si confitebuntur, prima part. 3. partis num. 64 in discursu per totum, vbi præsertim* ex Angel. *de malef. in d. verbo, qui index dictis inquisitis &c. in princip.* dixit, quod practica omnium Criminalistarum est, quod detur copia hæc siue petatur, siue non.

12 An autem reus renuntiare possit defensionibus suis, & si renuntiauerit, an huiusmodi renuntiatio valeat, affirmarunt Doctores nonnulli relati per Angel. *de malef. vbi infra, in verbo, qui verbo, qui index dictis inquisitis, post num. 3. & n. 14.* & per Marsil. *in pract. §. examinanda, num. 1. versic. sed contrariam partem*, & per Duen. *reg. 190. in 4 limitat. in princip* & alios. Communior tamen est sine dubio Doctorum opinio quæ affirmat, Reum nec defensionibus suis renuntiare posse, nec si renuntiet, eam renuntiationem valere, argum. *tex. in l. non tantum* & ibi glossa *in verbo, acquiescit, ff de appellat.* & expresse hoc voluit glossa *in l. pactum inter hæredes, in verb. cum liceat, in vers item pactum ne quis se defendat &c. post medium ipsius glossæ, ff. de pactis*, quam in proposito sequuti sunt Bart *in l custodias, in fine, §. de public. iudic. & in l. quidam sunt serui pœna, ff. de pœnis, & in d. l. non tantum, ff. de appellat* Ias. *in l si quis in conscribendo, n. 18. C. de pact.* Paris. de Put. *in tract. syndic. in verbo condemnatio, cap. 4. incip. an Potestas, qui misit ad supplic. num. 6. in princip. versic. quæ sunt etiam vera.* Angel. *de malef. in verbo, qui index dictis inquisitis, & cuilibet eorum statuit terminum, &c. num 5. in princ.* Afflict. *dec. 391. verbo, fuit sub dubitatum, post n 9. versic. hunc dicimus.* Brun. *de indiciis & tort. 2. p. q. 5. post. n. 51.* Foller. *in practic crim. in verbo, etsi confitebitur, in 3. part. 3 partis.* Anton. Gomez *variar. resolut. tom 3. c. 13. rubr. de tortura reor. sub num 53. in fine versic. poterit probare innocentiam & defensionem suam*; vbi in idem plura iura adducit, & plurimos Doctores allegat eandem tuentes sententiam Quæ quidem sententia locum habet non modo in criminibus enormioribus, sed etiamsi eadem renuntiatio Rei fuisset iuramento firmata, vt per Foll. Duen. & alios *sup. cit. loc.* allegatos comprobatur.

Et licet renuntiationem defensionis suæ à Reo factam, allatâ causâ cur renuntiet, multi Doctores satis probabiliter valere tenuerint; vt Bald. *in l. raptores, in 4. notab. num 4 ff. de Episc. & cler. per glossam, in l. 1. ff. de furibus balnearum*, quem sequutus est Angel. *de malef in d verbo, qui index dictis inquisitis, & cuilibet eorum, n. 5. vers. dicit tamen Baldus.* Vbi testatur se semper practicasse dictum Baldi *in d. l. raptores*, dicitque quod hac practica vtuntur hodie Assessores, quia scilicet faciunt damnandos renuntiare termino, adiecta causa, nullam habent defensionem; Bonacosa *in communib. opinionib. crim. 1. par. vers. defensione persona*, allegans in eadem sententia concordantes Foller. Marsil. Socin. Sen. & alios. Contrarium tamen verius ego censeo, quòd immo nec talis renuntiatio, hoc modo concepta valeat, & quod malè faciant iudices inducendo reos ad renuntiandum suis defensionibus, sub prætextu quod defensionem nullam habeant; & in casu bene consuluit Angel. *vbi supra in d l. sed & si quis, in verbo, qui index dictis inquisitis, & cuilibet eorum, num. 14. versic. clamat enim.* Marsil. *in pract. §. examinanda, num. 11. in fine*, Rub. Alexander *in tractat. de potestat procurat § publicè, ff. de procur. num. 29.* Anton. Gomez *var. resolut tom. 3. cap. 13. rubr. de tortur reorum, sub num 33.* Corrad. *in pract. d. tit. de procedin. ante diffinitiuam, & defensionem post num. 55.* Clar. *quæst. 49. vers. quæro nunc, in fine.* Menoch *de arbitr. quæst. lib. 1. quæst 7. n. 10.* Bonacos. *in suis comm. opin crim. p. 1. vers defensionem autem competentibus, fol. mihi 48. col. 1.*

Limita tamen hanc vltimam & veriorem sententiam, vt primò procedat in delictis notoriis, vel quando Reus deprehensus est in flagranti crimine, tunc enim posse reum defensionibus suis renuntiare præter Bald. Rom. aliosque, scripserunt Angel. *de malef.* Marsil. Foller. Corrad. Bonacos. *in locis supr. cit.* Secundò non procedit in reo confesso, qui si post confessionem suam defensionibus renuntiabit, valebit renuntiatio, vt præter supra cit. auctores, asserit Cæs. Vrsil. in addit. ad Afflict. *decis. 351. n. 2. col. 2.* vbi testatur de communi, & quod totus mundus eam seruat Tertiò nõ procedit in famoso latrone, aut assassino, quem posse suis defensionib. renũtiare suprad. auctores communiter concludunt. Quarto, non in pœnis pecuniariis & non corporalib. nec in defensionibus à iure tãtum inductis vt ex eisdẽ euidenter liquet.

Quæres an in aliis casibus quàm criminalibus; v. g. pro ingressu collegij aut dignitate aliqua sit danda oppositori eam petenti copia testium? Respondeo affirmatiue ob easdem rationes de quibus in numeris superioribus; valent enim æqualiter vtrobique. Neque dicas iniuriam fieri testibus, si eorum nomina edantur oppositori, quem inimicum postea sint habituri, paucosque testes inueniẽdos qui nomina sua non 13

propalare recuſent, propter periculum, quod ab inquiſitis eis ſequi poteſt. Nam vltra reſponſionem ſupra huic difficultati aſſignatam, facile (inquit) eſt ei iterum reſpondere, nempe quod teſtium nomina, ſi expedire viſum fuerit occultentur: dicta autem eorum ſolummodo publicentur, vel in quo defectus conſiſtat detegatur, vt errori, vel falſitati occurratur, vel inquiſitionem repeti iubeatur.

14 Quòd ſi proceſſus criminalis ſimul fulminetur contra præſentes, & abſentes reos, vt ſæpiſſime in praxi contingit fieri, non debet differri proceſſus rei præſentis, donec illi qui ſunt contumaces condemnentur. Communis & iuridica ſecundum Boſſ. *in titu. de ſentent. n.* 85. ſed non ſeruatur in practica ſecundum ipſum *ibi, & in tit. de delict. n.* 46. nec in Prouincia Clari ſecundum ipſum *d. q.* 49. *verſ. ſed pone*, dicentem, quod in ea nunquam publicatur proceſſus offenſiuus præſenti, niſi prius contumacibus condemnatis, & quod, ita omnino ſeruandum eſſe in facti contingentia, Senatus expreſſe reſcripſit prætoribus Fontanellæ, & Romanenghi. 11. Auguſti 1558 & quod iudicio ſuo eſt optima practica, ne (ſi publicetur proceſſus) poſſint contumaces inſtrui de indiciis contra eos exiſtentibus, & ſubornare teſtes, & deinceps comparere. Ipſis autem contumacibus condemnatis fit publicatio proceſſus qnoad præſentes, daturque eis copia deletis tantum prius, quantum commode fieri poſſit, nominibus contumacium, atque his omnibus, quæ ad eos pertinent: quatenus tamen, quæ ad præſentes per huiuſmodi deletionem non tollatur vel in minimo facultas defenſionis; ſed hæc practica non videtur iuridica ſecundum Boſſium *vbi ſupra*, & ideo aliter diſtinguit, vt ibi per eum.

15 In Hiſpania autem, ſimul contra abſentes, & præſentes reos criminum proceditur, nomina tamen abſentium, nec eorum culpæ leguntur, nec dantur præſentibus, ſed vel ipſa non exemplantur, vel non leguntur reis præſentibus, eorumque aduocatis & agentibus, & deinde prius condemnantur abſentes, poſtea vero præſentes, & ita ſæpiſſime fieri, & obſeruari vidi in praxi.

16 Eſt igitur iuris certiſſima concluſio, & communis praxis, vt in criminalibus nemo debeat condemnari, niſi prius data copia indiciorum, & termino competenti ad faciendas ſuas defenſiones, etiam ſi fuerit delictum ipſum ſponte confeſſus. Et hanc practicam ſeruat totus mundus, ſecundum Salice. *in l.* 1. *n.* 7. *C. de cuſt. reor.* Angel. *de Maleſ.* & alios practicos, eoſque referentem Clarum *d. q.* 8. *in verſ. eſt igitur.*

17 Proceſſus autem, qui fit ſuper inquiſitione generali ad inueſtigandum, quis fuerit delinquens, minime publicari debet: cum enim in eo non ſit adhuc aliquis reus certus, non eſt alicui danda copia indiciorum, ita obſeruat conſuetudo, vt ex Anton. de Canar. *de quæſtion. in ſecundo memb. n.* 52. *in fin.* affirmat Clar. *vbi ſup. in verſ. hæc autem omnia*, dicens notandum, quia plerumque ſolent fieri quædam comparationes præuentoriæ, petendo copiam indiciorum, &c. Cum tamen adhuc non ſit formatus proceſſus informatiuus, ſiue inquiſitio ſpecialis, vt eludant iudices imperitos: debet igitur iudex prius formare ipſam inquiſitionem ſpecialem, ſiue proceſſum offenſiuum, & deinde ſeruatis ſeruandis poterit dari copia inquiſito.

SVMMARIVM.

1 *Reo interrogato à iudice de crimine, an liceat in conſcientia veritatem negare, & numeris ſequentibus, per totam quæſtionem, & quando dicatur legitime interrogari? num.* 4.

17 *Reus inique interrogatus ordine non ſeruato, vel à iudice non ſuo, qui ius interrogandi non habet, licet non teneatur reſpondere, & ſi coactus reſponderit, an iuſte, & ſine vitio poſſit fallere iudicem, & verbis ambiguis reſpondere?*

18 *Seruo an liceat fugere à domino, vt à ſeruitute liberetur.*

19 *Teſti ab alio producto an liceat contra ſe reſpondere.*

21 *Bellum ex vtraque parte iuſtum non datur.*

23 *Reus legitime interrogatus à iudice, an teneatur credere, antequam reſpondeat, vel petere copiam proceſſus, ad hoc vt ſibi conſtet an iuridicè interrogetur.*

An liceat reo in conſcientia veritatem negare, per quam condemnaretur?

QVÆSTIO IX.

QVÆRO, an liceat in conſcientia reo inquiſito, vel accuſato veritatem negare? Et in hoc omnes conueniunt, quod quicumque iuridice, hoc eſt, legitime ſecundum iuris ordinem interrogatur de ſuo crimine, tenetur illud ſub peccato mortali manifeſtare.

Quod liceat interrogare probatur ex Sacra Scriptura, Ioſue ſeptimo, vbi ſic interrogauit Ioſue Acham, vt confiteretur ſuum crimen: *Fili mi da gloriam Deo Iſrael, & confitere, ac indica mihi, quid feceris, ne abſcondas.* Date autem gloriam Deo tenetur quiſque iuxta illud 1. ad Corint. 10 *omnia in gloriam Dei facite:* & Ionæ 1. Cum ob peccatum alicuius tempeſtatem illam ortam intelligerent illi viri, & iacta ſorte deprehenſus eſſet Ionas, Iure naturæ gubernator nauis, qui eo caſu erat legitimus iudex illius cauſæ, interrogauit Ionam, *quid feciſti?* 2

Quod ſit etiam neceſſarium medium aliquando probatur: nam exiſtente delinquente infamato, vel ſi habeatur contra eum ſemiplena probatio poteſt, & debet iudex procedere ad punitionem, quod tamen fieri non poteſt niſi per interrogationem, & confeſſionem delicti: non enim licet aliquem condemnare aut punire, qui non ſit confeſſus, vel conuictus per text. *in cap. nos in quemquam, 2. quæſtione. 1. & in cap. iudex, eadem cauſa & quæſtione*, quia iudex agit de bono publico, quod pacifice conſeruari non poſſet, niſi crimen puniretur: & hoc fieri nequiret, niſi iudex teſtimonio, & confeſſione rei cauſam cognoſceret.

Cum hoc igitur ita ſit, iudex habet ius interrogandi reum in hac ſpecie: ergo reus etiam tenetur ſub peccato mortali confiteri veritatem: alias enim darentur duæ contradictoriæ ſimul veræ, bellumque ex vtraque parte eſſe iuſtum, quod eſſe non poteſt. Denique 3

inferior

inferior tenetur ſub mortali obedire ſuperioris mandatis licitis,& honeſtis in rebus grauibus,ad Rom.13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit,& qui poteſtati ſuperioris* (intellige, iuridice procedentis) *reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit:* ſed in noſtra ſpecie ſupponimus iudicem iuridice procedere: ergo reus tenetur ei obedire, ſicque veritatem confiteri. Deinde noſtra aſſertio probatur *in cap.cum dilecti, de accuſat.*

4 Iuridice autem tunc procedit iudex in propoſito, adhoc vt reus teneatur confiteri veritatem, quando præcedit infamia, vel eſt notorium factum contra reum, vel adeſt ſemiplena probatio per vnum teſtem omni exceptione maiorem aſſertiue deponentem, vel per indicia ſufficientia in criminibus publicis,iuxta reſoluta per authores *infra* citandos.

5 His autem deficientibus minime tenetur reus contra ſe confiteri veritatem,ex text *in cap.quis aliquando de pœnitent. diſt.1.* vbi Beatus Chryſoſtomus inquit: *non tibi dico vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuſes ſed obedire te vole prophetæ dicenti, Reuela ante Deum viam tuam,* vt infra dicemus *in quæſtione ſequenti*, & prædictam ſententiam affirmatiuam tenet D. Thom. 2. 2. *quæſt.69. art.1. & 2.* receptus communiter *ibi*, & alibi per omnes, vt patet ex Caietan. & cœteris ſcribentibus ſuper eum,& Soto *de ratione tegend. & detegend. ſecret. in ſecundo membro. quæſt.7.concluſ.1. & 2. & de iuſt. & iur. lib.5. quæſt.6. art.1. & 2.quæſt.7. art.1.* Nauar.*in man. cap.25.num.35.* & eſt communis opinio Doctorum vtriuſque iuris, vt plurimos referens teſtatur Anton. à Cordub.*lib.1 ſuar.queſtion. quæſt.43.fol.350. col.2.* & D.Thom. in hoc eſt communiter receptus,vt teſtatur nouiſſime eum ſequutus Ludouic. Vela *in reſponſio. ad caſus conſcientiæ, caſu 32.* Et eſt doctrina communis vt teſtatur eam ſequutus Ludouic. Carbo *de reſtitutione quæſt.51. in verſiculo, poſtrema* & in eam conueniunt omnes fere Theologi, vt plurimos congerens teſtatur Petr. à Nauarr.*lib.2.de reſtitutione, cap.4.num.138.*& ex noſtris eam plures allegans tuetur D. Couarruuias, *in practicis quæſtionibus,cap.18.num.7.ad finem, & lib.1. variarum,reſolutionum,cap.2.num.2.* Nauarr. *in cap. inter verba, corollario 46. 11. quæſtione 3.* Gregorius Lopez, *in l.4 per text. ibi, tit.29. partit.7.* in gloſſa, *iurar que diga la verdad.* vbi late Rodc. Suar. *in l.4.titu.de las iuras, num.15. lib.2. fori legum*, Antonius Gomez.*3. tom. variarum reſolutionum cap.12. de probat.delict. num.5.* Bernardus Diaz de Lugo *in practic. crimin. cap.126. in nouis num.4.* nos idem ſequuti *lib.1. canonicarum quæſtionum cap.11. num.39. & cap.15. num.15.* & latiſſime eam probat,& ſequitur plures allegans, & dicens quod eſt communis, & receptiſſima ſententia Theologor. & Canoniſt. Salzedo in addition. ad Bernardum Diaz, *vbi ſupra*, & eam omnes tam Theologi,quam Canoniſtæ communiter fatentur ſecundum D. Segura *in ſuo inſtructer.iudic. Eccleſiaſtic. 2.parte cap.24. num.29.* vbi quod alias non eſt abſoluendus reus,eamque ſequitur, & late probat plures allegans Magiſter Aragon ſuper D.Thom.2.2.*quæſtione 69. artic.1. & 2.pag.495. in verſic.mihi ex his,columna.2. cum ſequenti*,& late Vega *lib.2.caſuum conſcientiæ, caſu 507.* iuxta impreſſionem Complutenſ. *ann.1594. fol.83.*

6 Et procedit hæc ſententia, etiam ſi ſine iuramento, reus à iudice legitime interrogetur: quod patet ex fundamentis prædictis, quæ non nituntur in vi iuramenti, ſed ex iure, quod habet iudex ad interrogandum, & ex obedientia, quam inferior debet ſuperiori iuridice procedenti, ita Soto, & Salon *vbi ſup.* ſcilicet *de iuſt. & iur. column. 1472. in fine, & in principio ſequentis*, & iterum *column. 1563. controuerſ.10. in 2. concluſ.*

Sed quamuis præfata opinio D. Thom. receptiſſima ſit, Abb. tamen *in cap.2. column. penultima de confeſ.* Syluester, *verſic. confeſſio delicti, quæſtion.1.* Angel. *eodem verb.* Armil. aurea, *quæſtion.8.* Alcocer *in ſumma, cap 26. §. incip. el Reo,* necnon, & Nauar. ab eo citatus ita in propoſito diſtingunt, vt ſi quidem reus ex confeſſione timeat pœnam temporalem poſſit negare veritatem, ſiue iudex procedat ex mero officio, ſiue ad inſtantiam partis. Si vero pœna imponenda non ſit temporalis, ſed ſpiritualis, vt excommunicatio, & ſimil. teneatur ſub peccato mortali delictum confiteri. Sed eſt falſa hæc opinio, & diſtinctio, & contra omnium Theologorum ſenſum (vt vidimus) ideo non eſt tenenda. 7

Eſt & alia nouior tertia opinio quorundam Recentiorum pie, & probabiliter exiſtimantium, non vniuerſaliter(vt ſecunda dicebat opinio) ſed in cauſa criminali præcipue capitis, poſſe reum in conſcientia veritatem ſecluſo mendacio verborum inuolucro contegere, ita Petrus à Nauarra, *libr.2. de reſtitutione, capit.4. num.142. cum ſequentibus*, & Ignatius Salzedo, in addition. ad Bernard. Diaz, *in practic. crimin. cap.126. verſic. nono denique*, & Pater Frater Emanuël Rodericus, *in ſua Summa de caſos de conſciencia, cap.10. del orden iudicial, numer.1.* vbi idem probat quoties agitur de magno honore, quorum hæc ſunt fundamenta. 8

Primum naturalis æquitatis dictamen, ac vehemens inclinatio, quam natura dedit ad ſui conſeruationem: à qua naturali æquitate proficiſcitur ius aliena ſurripiendi pro ſuſtentatione neceſſaria in extrema neceſſitate: ſimiliter inimicum inuadentem occidere, & ſeruo licet fugere à domino vt liberetur à ſeruitute eius, quæ mors ciuilis eſt: ergo multo fortius natura permittente licebit reo tacere veritatem, quæ probari non poteſt, vt ſuam quiſque vitam ſaluare poſſit.

Secundum fundamentum huius opinionis eſt, quoniam in iure habetur quod conſanguineus compelli non poſſit contra conſanguineum ad teſtificandum, vt *in l.4. cum ſeq. de teſtibus ff.* nec ſimiliter quando magnum aliquod diſpendium timet teſtis in ſe ipſo: non enim poteſt interrogari teſtis, nec ipſe tenetur reſpondere ſuper his interrogationibus, per quas turpitudo ipſius teſtis detegitur, ex ratione *text. in d. cap. quis aliquando, §. non tibi dico, prima diſtinct.* & ideo nec an crimen commiſerit, quod ei obiicitur, ad eruendam eius teſtimonij fidem, cum eſſet iniqua, & iniuſta interrogatio, etiam ſi crimen ſit publicum, vel ſit ipſe teſtis eius cauſa publica nota inſignis, quem vulgo dicimus infamatum, vt ex Innocentio, & probat Couarrouias *in practicis quæſtionibus capit.18. numer.17.* Quis autem eſt magis propinquus conſanguineus quam quiſque ſibi? aut quod maius diſpendium, quam mortis? Nec dicatur quod *in d. l.4.* ſolum agitur de criminibus occultis, in quibus nec indicia, nec infamia, neque ſemiplena probatio præceſſerunt: nam ſi hoc ita eſſet, nullum ibi inueniretur beneficium legis conſanguineis conceſſum, cum nec etiam 9

exttanei tunc compelli possent ad testificandum de simpliciter occultis: & tamen certum est, ex mente omnium, aliquid speciale in ea lege propinquis concedi, ac etiam testibus in proprio crimine, quod aliis in communi non est concessum.

10 His tamen non obstantibus, nec aliis huiusmodi, quæ excogitari possint ad colorandam hanc opinionem, ea falsa est, ac proinde reiicienda omnino, ac non tenenda, nec consulenda reis, aliisve, vtpote contra salutem suam spiritualem: sed potius amplectenda est prima sententia D. Thomæ, quæ est verissima communis, & receptissima tam Theologorum, quam vtriusque iuris Professorum: quis ergo timoratæ conscientiæ audebit ab ea discedere? Fundamenta profecto eius supra relata eam verissimam reddunt etiam in causa criminali, capitali, & honoris, vt deducitur ex mente D. Thomæ, & sequacium vtrumque casum comprehendente.

11 Quandoquidem generaliter, & simpliciter loquuntur in quacumque causa criminali: & nuncupatim, quod reus legitime interrogatus à iudice de crimine iam iuridice notorio teneatur illi confiteri veritatem, etiam si videat certo, & euidenter ex tali confessione imminere sibi mortem, tenent. D. Soto *de iustitia, & iure, lib. 5. quæst. 6. artic. 1. in prima conclusione*, & Salon *de iustitia, & iure, in 2. 2. D. Thom quæst. 69. artic. 2. controuersia.* 10. *column.* 1561. dicens hoc constare ex D. Thom. *in primo artic. illius quæstionis*, vbi probauit in re graui, qualis est hæc: esse peccatum mortale intrinsece ex suo genere mentiri iudici iustè interroganti, & quod hæc est communis omnium Doctorum nemine discrepante præter imperitum vulgus, qui vitam corporis saluti humanæ solet præferre. Eandem doctrinam D. Thomæ, *suprà citati*, & communiter recepti sic interpretatus Nauar. *in Manuali, cap. 25. numero* 35. Ludouicus Vega *vbi suprà, dicto casu* 32. *in princip.* ibi, quamuis ob id sit morte plectendus, & communiter omnes ita volunt ac sentiunt, & nouissimè Carbo *vbi suprà*, admonens confessarios vt caueant ne absoluant reos, qui nolunt veritatem fateri cum iuridice interrogantur, nec eos cogant, cum non recte interrogantur.

12 Quinimo ipsi Doctores probant teneri quem iure diuino, & humano, etiam de proprio crimine respondere, quoties iure fuerit interrogatus secundum Innocentium, *in cap. 2. de confessis*, & ibi Doctores, Diuus Thom. *in secunda secundæ, quæstione 62. artic. 1. & quæstione 76. artic.* 1. Soto, & alios quos in id ipsum citat Diuus Couarruuias, *in practicis quæstionibus, dicto cap. 18. numero 7. circa finem.* Si ergo ad hoc tenetur reus iure diuino, & humano quis quæso interpretum, præcipue iuniorum, audet distinguere inter crimen, & crimen? nonne in vtroque idem ius ligat: & ita merito contra Petrus, à Nauarr. *vbi suprà*, dicit esse longe probabiliorem sententiam, eam sequutos, & bene probans cum quampluribus authoribus quos refert Magistrat. Aragon. *vbi suprà.*

Et quia destructo fundamento corruit ædifitium, vt *in cap. cum Paulus*, 1. *quæstione* 1. Ad primum fundamentum Modernorum, hoc est, naturalis rationis dictamen, ac vehementem inclinationem, quam natura dedit ad sui con-
seruationem, respondemus, Primo hoc procedere, dummodo non agamus alias contra
aliud ius naturale ac diuinum, præcipiens non
esse mentiendum, nec iurandum nomen Dei
in vanum, & sic dum non faciamus contra
conscientiam: quia qui contra eam facit ædifi-
cauit ad Gehennam, & potius debemus omnia 13
mala pati, quam peccato consentire, text. *in
cap. sacris, de his quæ vi, metusve caus. fiunt,
cap. inquisitiones, de sententia excommunicationis*, & ibi glossa *verbo humiliter sustinere, cap.
ita ne*, 32. *quæst.* 5. & mendacium adeo est intrinsece malum, vt nullo modo possit bene fieri, aut honestari ex aliqua circunstantia, vt bene probat Salon *de iustitia, & iure, columna* 1473. *in finem.*

Secundo potest procedere contrarium fundamentum, quando reus de occulto crimine, & sic non iuridice, nec legitime interrogatur, quo casu reus non tenetur confiteri veritatem, sed potest eam verborum inuolucro contexere, vt *suprà*, asseruimos, & *infra* latius probabimus,

Ad primum corollarium, quod ex illo pri- 14
mo fundamento elici videbatur, nempe, vt pro sustentatione vitæ necessaria in extrema necessitate possit quis aliena subripere: Respondetur, ideo hoc tunc licere: quia tempore necessitatis omnia sunt communia: res enim, quæ homini redundant, pauperum sustentationi iure naturæ debentur. Et D. Ambrosius (vt *in Decreto habetur 47. in distinct.*) ait: *Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis miserorum redemptio, & absolutio est., pecunia, quam tu in terra defodis.* Ratio autem naturalis sic colligitur: nullum ius gentium, aut humanum, naturali potest, aut diuino derogare, cum hæc superiora sint; iure autem naturæ diuinaque prouidentia institutum est, vt res inferiores hominum necessitati subueniant, propter quos conditæ sunt: ergo vbi res huiusmodi redundantes possessori non seruiunt, nullo iure humano vetari possunt, quominus in egentium vsum veniant. Quo fit, vt in extrema necessitate, purà, vbi euidens, & ingens est, tunc calamitosus ille licite possit alienis rebus sibi succurrere, siue clam sublasis, siue palam: quoniam, tam innatum est homini ius seruandi sese, vt illi alia cuncta cedant, vt probat Dominic. à Soto *de iustit. & iur. libro quinto, quæstione tertia, articulo quarto*, at vero in specie nostræ quæstionis respondendi iudici competenti, iuste, & legitime interroganti reo, non inuenitur vllo iure permissum mendacium, aut occultatio veritatis: nec enim pro conseruatione corporis, quæ est res minoris valoris, licet animam perdere, quæ est bonum supremi valoris: ita enim hæc inter se differunt, quantum spiritualia distant à temporalibus.

Quinimo non licet vti falsitate, vel menda- 15
cio ad mortem euitandam, *text. in cap. nequis
cum sequentibus*, 22. *quæst.* 2. ex Augustin. *in* 5.
Psal. *& lib. contra mendacium cap.* 17. & ita peccat 16
aduocatus, qui in iudicio, etiam contra aduersarij cauillationes, iudicem, vel eundem aduersarium mendacio, aut falsitate decipit, D. Thomas, 2. 2. *quæst. 71. artic. 3. & quæst. 40. artic.* 3.
communis, vt ex aliis probat D. Couar. *lib. 1. va-
riar. resol. cap. 2. num. 1. vbi num. sequenti* in no- r
stris propriis terminis probat, quod licet iniqne
intertoga

interrogatus ordine non seruato, vel à iudice non suo, qui ius interrogandi non habet, non tenetur respondere: & si coactus responderit, iuste & sine vitio, valeat ipsum iudicem verbis ex communi significatione ambiguis fallere, mētiri tamen nullo pacto debet, alioqui peccato subditur, & hoc com D. Augustino, Thom. Caietan. Adrian. Sot. Nauar. & Ginesio a Sepulued. quos ibi refert. Ergo cum reus iuridice interrogatur iudicem fallere non potest, nec vti aliquo mendacio, aut veritatem contexere: præsertim: quia quādo iudex iuridice procedens ita interrogationibus (vt solent practici, & periti iudices) premit reum, vt absque mendacio veritatem occultare nullo modo possit, quid proderit ei præfata noua, sed falsa opinio modernorum.

Ad secundum corollarium prioris fundamenti, nempe quod pro conseruatione sui liceat, cuique inimicum, inuadentem occidere. Respondemus id licitum esse, ac recte procedere eodem iure naturali, nullo alio iure in contrarium existente, nempe: quia vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, est enim defensio de iure naturali. Quinimo hoc argumentum contra ipsos retorquetur: si enim in hoc moderamine inculpatæ tutelæ vtendum est, vt liceat inuadentem occidere, inde fit non licere mentiri, aut veritatem occultare iudici iusta interroganti: quia non seruatur prædictum moderamen, cum perdat animam.

18 Ad tertium corollarium adductum in contrarium de quo *suprà, num. 8. ad finem*, de fuga serui, quod licita sit, &c. Respondemus contrarium, vt patet ex traditis optime per Molin. Theolog. *de iust. & iur. tractat. 2. disput. 37. colum. 294. cum sequentibus*, & per Aragon. *de iustit. & iur. quæst. 66. artic. 1. & 2. pag. 396. colum. 2.*

19 Ad secundum principale fundamentum partis contrariæ, quod consanguineus non possit compelli ad testificandum contra consanguineum, *lib. 4 cum similibus, ff. de testibus*. Respondetur non facere ad propositum: quia vendicat sibi locum text. ille, quando certum est iudici, socerum, generum, cæterasque personas ibi expressas: quia delicto adfuerunt, deposituras aduersus ipsum reum, vt constat ex ipso text. in illis verbis *vt testimonium litis dicat aduersus socerum*, &c. Hic autem non agimus magis in incerto, scilicet, quando iudex, vt sibi veritas innotescat, post alias probationes non omnino euidentes conquisitas reum interrogat, qui nisi veritatem exponat peccati mortalis reatum incurret, &c.

20 Similiter minus obstat, quod testis ab alio, productus non teneatur contra se respondere, nempe, super iis interrogationibus, per quas turpitudo eius detegitur, ex ratione, text. *in dicto capite, quis aliquando, §. non tibi dico, vt te prodas, etiam si crimen sit publicum*: quia in illa specie iudex non procedit contra testem tanquam contra reum, sed eum examinat, vt testem productum. Tenetur igitur cum iuridice testis interrogatur crimen alterius, quod scit detegere, non vero suum: quia non iuridice de suo crimine interrogatur, cum sit testis, immo est iniusta, & iniqua ea interrogatio.

21 Nec satisfacit responsio Nauarr. *de qua supra, num. 3.* ad rationem factam pro communi, nempe iudicem iuridice, ac legitime interrogare, præcipue cum iuramento, veritatem sibi manifestari, & tamen reus legitime eam abscondit: quia vterque iure suo vtitur, iudex percontando ob commune bonum, & reus celando ob bonum propriæ vitæ. Nec mirari (inquit) quisquam debet, quod detur istud veluti bellum iustum ex vtraque parte, seclusa ignorantia inuincibili: siquidem constat licitum esse iudici damnato ad mortem præcipere, vt è carcere non fugiat, & tamen ipse parere non tenetur, Damnato etiam ad mortem in absentia iudex legitime præcipit, vt compareat, & tamen ipse in absentia venire non tenetur, & sic in simil. Hæc namque responsio nulla est, semper enim est implicatio in adiecto, quod detur bellum iustum ex vtraque parte: quod contingeret si Prælato iuridice, ac legitime Interrogante de crimine, posset reus illud licite celare, præmaxime quod ex iure, quod Superiores habent ad aliquid præcipiendum, euidenter colligitur obligatio subditi ad obediendum: non enim fieri potest quod subditus habeat ius ad non obediendum, & quod illud habeat Superior ad præcipiendum, cum hæc sint correlatina, mutuoque se consequantur, vt constat ex Paul. ad Romanos decimo tertio. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Nec obstant exempla in contrarium adducta: quia in illis, cum inclinatio, quam habent homines ad tuendam propriam vitam, atque libertatem, sit valde naturalis atque vehemens, fit vt non habeant iudices potestatem præcipiendi, ne condemnatus ad mortem fugiat si potest, vel quod absens compareat, quamuis habeant ius ad illud suspendendum: essent enim huiusmodi præcepta valde rigida, & iure gentium nulla. Quare, dum damnati fugiunt, vel citati non comparent, non faciunt iniuriam ministris iustitiæ, nec illis resistunt, aut violentiam inferunt, sed tantum eaosam suam deserunt diffidentes de illa, præsentiamque suam negant, quam vt supponimus ex iure gentium exhibere non tenentur ad mortem, quam inde sibi vident imminere. Et eadem ratio est de seruo, qui se non vendidit, quantum ad recuperationem propriæ libertatis. At vero qui iam præsens in iudicio legitime cogitur respondere, faceret iniuriam iustitiæ, illique resisteret, non respondendo, sicut & qui fugit resistendo, aut qui iussus ascendere patibulum, vel collum gladio iustitiæ exhibere, id facere non vult, ita optime respondet Aragon *vbi suprà, pag. 496. columna 1. & 2.*

Quibus fit, vt nullo iuris colore defendi possit opinio contraria Modernorum aduersus D. Thomam, & cæterorum receptissimam omnium sententiam, audaciam prioris, Petri nempe Nauarræ, omnes merito reprehendent: quia cum esset Theologus leuiter discessit à doctrina D. Thomæ præceptoris communis, tantorumque Patrum communi recepta, securiorique animæ: & eo magis, quod aliis ausam præbuerit à veritate, & solida doctrina deuiandi, incedendique via laxiori cum periculo salutis animarum, nisi horum posteriorum factum quoque increpemus, cum eadem ratione non deberent à doctrina verissima, & receptissima declinare, sequuti iunioris nouam, ac periculosam, quæ potius gratia disputationis, quam vt in actu practico sequeretur, dicta, aut scripta censenda merito foret. Sed miror quoque Ignatum Salzedo, qui cum esset vir perdoctus, & senex, ac 22

in

in florentissima Theologorum Academia Complutensi existens, & publicus professor Sacrorum Canonum, illam singularem opinionem Nauarræ sequutus fuerit, sibimet directo contrarius *in versiculo, paulo præcedenti, incipit. quamuis opinionem contrariam, ibi* sed primam opinionem tanquam veriorem amplectimur, appellaus eam communem apud Theologos, & receptissimam. Igitur de Emanuele Rodriq. amico nostro quid dicam. Nihil profecto, nisi quod cum valde Religiosus, & doctus sit, publicusque professor doctrina Sancti Thomæ, ab eius prædicta sententia approbatissima discedere non deberet, vt vulgo imperito placeret. Hi tamen tres Socij eam solum habere possunt excusationem, nempè, quod ita putauerint iuxta proprias conscientias posse defendi: non tamen debuissent id palam docere, nec publicis scriptis mandare, ne rei deinceps, eorumque aduocati, & consiliarij suum sequuti iudicium faciant reos, contra quos iuste, & legitime proceditur, veritatem occultare, ne dicam etiam negare.

23 Sed virum ad hoc, vt reus teneatur iudici respondere veritatem legitime interroganti (vt supra visum est) sit necessarium quod iudex prius ei notificet contra ipsum esse infamiam, indicia, vel semiplenam probationem, vt sic sciat ipsum iuridice interrogare, an vero teneatur statim ei fidem adhibere, credereque, quod iuridice interrogat, vt veritatem illico manifestet: egimus late *lib. 1. Canonic. quæstionum, cap. 11. num. 43.* Vbi retulimus duas opiniones contrarias affirmatiuam, quæ habet iudicem teneri prius reo notificationem prædictam facere, & negatiuam, quæ contrarium dictat, nempe vt non sit necessarium, quod id reo constet, sed debeat pro iudice præsumi, quod legitimè procedat, & interroget, adhoc vt reus eidem teneatur respondere veritatem. Et hanc diximus communiter practicari, & sequuti fuimus, dum de opposito non constiterit sufficienter. Censuimus tamen, *num. 44.* quod reo postulante debeant illi edi atque legi dicta testium ad hoc, vt sciat an veritatem fateri teneatur, & quod si hoc à iudice denegetur non tenebitur respondere: idem nunc quoque probamus. Tamesi Magister Aragon, *vbi suprà, pag. 497. colum. 1. in principio*, opinionem priorem præfatam affirmatiuam probet, nempe, quod quamdiu reus dubitat, au sint inditia sufficientia, infamia, vel semiplena probatio contra eum, vt sæpe accidit: quia iudices frequenter leui rumore, & leuibus inditijs moti gloriosum sibi existimant, si sub iuramento minis, & aliis vexationibus mille artibus vtentes à reo veritatem extorqueant de crimine occulto, quod commissum suspicantur, non tenetur respondere veritatem, quamuis non debeat mentiri. Nec pro iudice est præsumendum quamdiu de reo non constat, vel rationabiliter constare debet, quod ipse legitime procedit, maxime in rebus grauioribus, & potissimum in his, quæ vitam in discrimen obiciunt. Sed quod in rebus leuioribus possunt, quidem subditi Prælatis fidem adhibere, & non omnibus, sed illis quos probos, prudentes, ac scientiæ peritos cognouerint, eum tamen in rebus grauioribus ius habeant vitam, & proprium honorem tuendi, quousque sibi contrarium rationabiliter constiterit. Addit præterea, quod sibi dicta opinio negatiua contraria nimis dura videtur. Sed cum in dubio pro iudice præsumendum sit, adhuc sustineri potest prædicta opinio negatiua, cum eam sequantur alij Authores, & quidem graues, præsertim quando reo alias constat contra se esse probatam infamiam, indicia, vel esse semiplenam probationem. Non tamen condemnare possumus eos, qui prædictam opinionem affirmatiuam sequuti delictum iudici non propalauerint, neque eorum consultores: siquidem authoritate tantorum Patrum, & probabilitate quoque est munita, & præterea in fauorem reimo securos eos esse censerem, dummodo reo non constiterit prædicta esse probata in processu, quamols ei iudex id non notificauerit. Cæterum proculdubio procederet opinio præfata affirmatiua, si reus certo sciret, vel bona fide crederet contra se nihil posse probari: si quidem delictum omnino occultum fuit. Quod si posset probari, & dubitat an contra se sit semiplena probatio, vel infamia, aut indicia probata, petat à iudice processus copiam antequam respondeat: quo facili medicamento austeritas, & duritiės negatiuæ sententiæ visa Cordubæ, & Aragon mollitur; quod si iudex eam reo negauerit, tunc reus secure non tenebitur iudici veritatem manifestare, cum cesset iam pro eo prædicta præsumptio, ex quo iudex per id suspectus efficiatur reo.

SVMMARIVM.

1 *Reus an testis à iudice, non iuridice interrogatus, quid debeat an possit respondere? & num. seqq.*

3 *Mentiri non licet reo, etiam si iudex contra ordinem iuris interroget, & de aliis in proposito, num 4.*

6 *Testis debet legitime interrogari sicut reus. Et quæ sunt necessaria ad hoc in reo, in teste quoque desiderantur. Fallit quando proceditur via accusationis, vt in n. 9. & 10.*

7 *Interrogatus legitime à iudice negans veritatem peccat contra iustitiam, & tenetur de damnis inde secutis.*

Testis, qui fraude, aut dolo subducit se ne à iudice in testem vocetur ad liberandum proximum suum ab iusta morte, pœna, vel infamia, an peccet, & an aliquam restitutionem teneatur num. 7.

9 *Testis, qui solus vidit committi delictum, quando proceditur via accusationis, tenetur interrogatus dicere veritatem, & n. 10. & 11. Et idem quando plures testes viderunt committi delictum, vt in n. 12. & 13.*

14 *Testis contrarium interrogatus an licitè possit respondere iudici, se factum nescire?*

15 *Testis tenetur testificari, etiam si non interrogetur iuridice, quando in crimen est in fieri, aut instat, vel vergit in damnum notabile Reipublicæ, vel proximi.*

16 *Præterquam in confessione vere Sacramentali, vel secreto commissa, quia hæc nullomodo sunt manifestanda n. 16. & 17.*

18 *Infamia ad interrogandum reum, vel testem, an satis sit de facto, vel requiratur, quod sit de persona, vt in exemplo de quo hic?*

De

De reo, vel teste non iuridice à iudice interrogato quid facere tunc debeat, ac possit?

QVÆSTIO X.

1 QVÆRO, quid dicendum sit, si iudex de occulto crimine, vel alieno illegitime, hoc est, non iuridice interroget reum, vel testem, scilicet, quando non præcedit infamia, nec est notorium factum, nec adest semiplena probatio, vel indicia, vel si non sit proprius iudex, & sic contra ordinem iuris interrogetur?

2 Et quidem in hac specie respectu rei omnes conueniunt, ipsum reum non teneri ad aperiendam veritatem, etiam si sub iuramento interrogetur: sed posse eam occultare vtendo quacumque amphibologia, quam vsuratus sermo citra mendacium ferre possit: nam sit alia verba nullatenus sensum admittetent, mendacium parerer.

3 Mentiri autem nullo modo licet etiam si contra ordinem iuris iudex interroget, vt docent S Thom 2.2. *quæst.69. art.1.& 2.* & communiter Theologi, & Canonistæ.

4 Quoniam mendacium adeo est sua natura malum, & iniquum, vt nullam ob causam qui illud protulerit incolumis à culpa sit. ¶ Tametsi, quando iniuste, ac citra iuramentum interrogatur quis, mendacium illud non sit mortale: quia non perniciosum, sed odiosum est, secus si sit periurium, ita Soto *lib 5. de iustitia, & iure, quæstione 6. artic. 1. in tertia conclusione*, supra dictam etiam conclusionem in reo tenent plerique ex præcitatis *in quæstione præcedenti*, & Soto etiam, *vbi sup. art. 2. in versic si vero: & de ratione tegend. secret. membr. 3. quæstion. 3. conclusione* 4. D. Couarr. *lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 7.* & cœteri omnes de hac re agentes: ex quibus constat hanc esse receptissimam sententiam Theologorum, & Canonistarum de quo latius *infra* agemus *in q. statim sequenti*.

5 Quod autem maiorem habet difficultatem, est respectu testis an interrogatus à iudice teneatur ei aperire veritatem. Et in hoc sit generalis conclusio, quod vbi iusta præcessit accusatio secundum debitam iudicij formam, tenetur homo Superiori subiectus testimonium ferre, in occultis autem de quibus infamia non præcessit minime, & præcipuè Superiori non subiectus. Hæc est conclusio D Thomæ, *quæst. 2. 2. 70. art. 1.* & omnium scribentium *ibi*, sunt eum præcipuè Soti *lib. 5. de iustitia & iure, quæstion. 70. art. 1.* & Salon *eodem tractatu de iustitia, & iure in D. Thom. 2. 2. quæst. 70. artic. columna* 1612. *cum sequentibus*, & ibidem Magister Aragon. *pag. 518. columna. 2. in versic. his constitutis*, vbi quod sicut certum est, quod tenetur reus dicere veritatem quando legitime à iudice interrogatur, ita etiam est certum de teste, & quæ requiruntur ad hoc, vt iudex legitime interroget reum, sunt etiam necessaria ad legitimam testis interrogationem, vt etiam alij DD. argumentatur.

6 Ex quo inferunt, quod qui legitime interrogatus à iudice, de aliqua veritate, vel eam negat, aut occultat, peccat contra iustitiam, & tenetur de damnis inde sequutis: idemque esse in eo qui fraude, aut dolo subducit se, ne à iudice in testem vocetur, secus, si nec vocatus, nec interrogatus tacet ea quæ necessaria sunt ad liberandum proximum ab iniusta morte, pœna, vel infamia, vel quouis alio nocumento, tunc enim quamuis delinquat grauiter ad nullam tamen restitutionem tenetur: quia non contra iustitiam, sed tantum contra charitatem peccat, vt cum Beato Thom. probat, & tenet Aragon *vbi sup.* In occultis autem & de quibus infamia non præcessit non solum testis potest occultare veritatem, sed imo tenetur, si sit in præiudicium tertij vt constat ex prædictis. 9

8 Illud tamen Reperio apud DD. in proposito differre inter reum, & testem, quod in his, quæ sunt in damnum alterius, reus non tenetur ad respondendum iudici, nisi existat semiplena probatio, quando proceditur per viam accusationis, vel infamia, quando procedit per viam inquisitionis. Testis vero etiam si prædicta non existant tenetur ad testificandum, quo sit vt si accusatio sit iusta in vtroque foro, vel in foro tantum exteriori testis tenetur respondere iudici interroganti, eique veritatem aperire, vt probat latè Salon *vbi supra controuers. 1. column.* 1617. *cum sequenti*, dicens se attigisse, *quæst. 69. artic. 2. sed ibi column.* 1519. *in versic. ad quartum* videtur sibi contrarius, dum supponit debere esse semiplenam probationem, vel indicia manifesta, ad hoc vt iudex iuste interroget, quando procedit per viam accusationis, quam vt testis teneatur respondere. Rectè tamen inspectus ibi hoc non requirit de necessitate, sed tantum dicit non requiri infamiam, quando est accusator, sed sufficere accusatorem cum semiplena probatione, vel indiciis manifestis, & clarius *in d. vltimo loco* ex proposito probat, & tenet, quod prædiximus, sed nihileminus eadem sunt necessaria in teste, quæ in reo, vt diximus *sup. num.6.*

Ex quibus deducitur, quod si quando proceditur per viam inquisitionis, testis, qui vidit eum aliis correstibus committi homicidium, interrogatus à iudice non teneatur respondere, nisi vel infamia præcesserit, vel indicia iuxta *supra* tradita: si tamen procedatur via accusationis etiam si solus viderit commitri delictum, teneris adductus in testem testimonium ferre. Reus autem tunc interrogari iuste non potest absque vno præuio iuratoque idoneo teste, ita nuncupatim tenet Soto *d. lib. 5 de iust. & iur. quæst. 7. art. 1. circa fin.* ibi, *item vidisti*, quem refert & sequitur Don Ludouicus Peguera *decisione crimin. 5. numer. 11.* quæ opino probabilis est, ex supradictis, & propter authoritatem Soti, eam teneantis. 7

Nec his obstat generalis conclusio Beati Tho. communiter recepta sup. relata, dum loquitur etiam præcedente iusta accusatione, vt tunc testis de occultis non teneatur respondere: quia respondemus cum eodem D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art. 1. ad tertium*, non esse omnino secretum (saltem iuridice) quod per sufficientes testes potest probari. Vnde quando D. Thom. *q. 70. art. 1.* ait iudicem iuste interrogare in criminibus manifestis, vel de quibus est infamia, sic est explicandus, vt via accusationis liceat interrogare de criminibus manifestis, aut multis, aut saltē his, per quos probari possit in iudicio: sunt enim varij gradus manifesti, quorum vnus est, quod per sufficientes testes potest probari in iudicio, ità Salon *vbi supra* 10

supra d.Contreuers. 1.*super quæst.*70. *D.Thom.art.*1. *col.*1629.*in princ.*

11 Quod si iterum instes dicendo, quod vbi accusatio non est iusta in foro exteriori iudex iuste non interrogat testem: ergo ei tunc non tenetur respondere, sed quando delictum non potest probari, nisi per vnum testem, quia ille tantum, & non alius vidit illud committi, accusatio non videtur iusta: quia non est probabilis eo modo, quo sufficiat ad condemnationem, cum ad minus requirantur duo testes ad condemnandum, iuxta illud Euangelij, *in ore duorum, vel trium stat omne verbum*, transumptiue, *in cap. nouit, de iudic.* idque omni iure est proculdubio, præcipue: quia accusatores in accusatione se offerunt ad iuridice probandum, quod adimpleri non potest, quando vnus testis tantum vidit committi delictum: non igitur est iusta accusatio, nec iudicis interrogatio testi facta: ergo non est vera præcedens proxima deductio Soti, prout re vera non desunt, qui hoc autument sentientes contrarium verius esse. Quod ego probabile quoque iudico, & secutius, licet opinionem Soti, de qua agimus probabiliorem esse existimem.

Qua retenta, non obstat ista vltima replica: quia licet vnus testis de visu non sufficiat ad condemnationem, sufficit tamen ad torquendum, & eruendam veritatem per torturam, modo sit omni exceptione maior. Probabilis ergo, ac iusta est accusatio in hac specie in eum sensum, vt vnico huiusmodi teste possit poni ad torturam, & si confessus fuerit condemnari debet: ergo in ordine, & via ad torturam dici non potest huiusmodi accusatio iniusta in foro exteriori, alias enim compelleremur dicere sublatam esse totam materiam tormentorum, cùm tamen ipsa iustissima sit, & necessaria in Republica (seruatis seruandis) pro eruenda veritate, & punitione criminum iusta: alias enim tota flagraret criminibus, & nemo in hoc æuo tutus viuere posset. Denique raro, aut nunquam continget esse tantum vnicum testem de visu, quin etiam ad sint alia indicia, quibus magis probari, ac iustificari possit accusatio.

Resoluo igitur ex supradictis, probabiliorem videri opinionem Soti, maxime concurrentibus aliquibus indiciis.

12 Quod si duo aut plores testes viderint committi delictum in damnum tertij, qui de eo accusat reum, proculdubio tunc iusta erit accusatio, & ideo iudex iuste tunc interrogat testes illos, ipsique tenentur respondere, & veritatem aperire, cum omnino non sit secretum: quia per sufficientes testes potest probari, vt inquit S.Thom. communiter receptus *supra* relatus.

13 Obserua igitur sufficere posse crimen probari per sufficientes testes, quando proceditur per viã accusationis, & sic aptitudo: ideoque non excusabitur, primus testis à iudice interrogatus ab aperienda veritate hac in specie, si dixerit nullum alium hoc deposuisse in iudicio, cum sufficiat posse probari per sufficientes testes, licet non sint examinati, nec vllus eorum. Et multo minus excusabuntur secundus, cum iam primus de delicto deposuerit, & sic sit semiplena probatio: diuersa igitur causa est in hoc inter reum ipsum principalem, & testem, vt vidimus.

14 Dubium tamen in proposito est commune, atque scitu dignissimum an testis contra ius interrogatus licite possit respondere iudici se factum nescire. Hanc quæstionem, vt grauissimam late examinat Magister Aragon *de iustitia, & iure, quæstion.*70. *artic.*1. *pag.*518. *colum.*2. *ad fin. versic.*1. *conclusio ibi, sed dubitauit, & columnis sequentibus*, vbi eam resoluit duabus conclusionibus. Prima est, quod ad regendum secretum confessionis licitum est, vbique sacerdoti dicere, se illud nescire de qua re ibi late agit. Secunda conclusio est: testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere, tacendo, vel alia conuenienti via: simpliciter potest respondere se nescire, quam conclusionem late ibi probat cum Adriano, *quodlibet.* 11. & Syluestro, *versic. mendacium* §.6. & multis aliis, dicens eam se non tam compertam habere, nec tam certam haberi vult, quàm primam; licet non ignoret grauissimos Doctores, incunctanter affirmantes fas esse Sacerdoti dicere *nescio*, quamuis dubitent de aliis secretis secularibus nosque idem affirmamus, quod Aragon, vt dicemus *infra quæst. sequent.* sed si iudex iniquissimus homo testem interroget hoc modo, *dic mihi, quid scis de hac re, quantumcumque sit secretum, nec reuelari iure possit*, respondetur adhuc esse valde probabile, quod potest dicere *nescio*, vel quia tunc forte ea responsio scilicet *nescio*, non caret mendacio, solum esset obiurgandus interrogans tanquam indignus, cui responsum reddatur, secundum Aragon, *vbi sup. pag* 511. *col.*2. *in fin. in vers. sed est dubium, & in princ. columnæ seqq.*

Illud prærerea erit obseruandum, quod cum crimen est in fieri, aut instat vel vergit in damnum notabile Reipublicæ, vel proximi, tenetur quis testificari, etiam si non interrogatur iuridice: quia in his casibus, quisque debet accusare, vel denunciare, vt probat Ludou. Carb. *de restit. quæst.*51.*in versic.*1.*regula:* quod procedit etiam si homini sub secreto commissum fuerit; in his enim, quæ pertinent ad correctionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando, tunc tenetur quia statim cum ad suam notitiam peruenerit manifestare, nec potest contra hoc debitum obligari per secretum commissum: quia in hoc frangeretur fides, quam alteri debet: secus in his quæ quis prodere non tenetur: quia tunc potest obligari ex hoc, quod sub secreto sibi committitur, & nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris: quia seruare fidem est de iure naturali, & nihil potest præcipi homini contra id, quod est de iure naturali, ita D.Thom. communiter receptus 2.2. *quæst.*70. *art.* 1. *ad secundum*, vt alios allegando resoluimus *lib.*1.*Canonic.quæst.cap.*11. *num.*47. cum imo in hoc vltimo casu, non solum quis non tenetur, sed neque potest reuelare sibi commissa sub secreto, quando non sunt in alicuius damnum, vt probat Salon *vbi sup. q.*70.*art.*1. *col.*1625. 15

Secreta verò commissa in confessione vere Sacramentali, quæcumque illa sint nullo modo sunt manifestanda, etiam si in damnum totius mundi vergerent secundum D. Thom. *vbi sup. d. quæstione* 70.*art.*1. *ad secundum, in princip.* & *in* 4. *distinct.*21. *quæst.*3. *art.*1. *quæstiuncula secunda, ad secundum* Paludan. *in* 4 *distinct.*29. *quæst.*1. Scotus *eadem distinct. quæst.* 2. *littera. E.* Grandens. *quodlib.*9. D. Antonin. 2. *part.titu.*1.*cap.*19. §7. Sot. *de tegend. secret. numer.*1. *quæst.*2. Syluest. Caiet. Victor & omnes discipuli D.Thom. Nau. plures referens *in c. inter verba concl.*6. *num.*300. 16

diximus,

diximus vbi supra num. 46. & probat nouissimè dicens, quod, in hoc omnes conueniunt Salon
17 *vbi supra col.* 1625. *versic. ex hac.* ¶ Addens columna sequenti, ex Innoc. Panormit. & aliis quod quando accedit aliquis non ad confitendum sua delicta, sed ad reuelanda aliqua secreta, etiamsi flectat genua, & præmittat signum crucis, ac confessionem generalem, non est tunc confessio Sacramentalis, nec obligat, nisi sub ratione secreti naturalis.

18 Illud denique in proposito nostræ quæstionis principalis maiorẽ habet difficultatem, est, an satis sit, quod infamia de qua *suprà* sit de facto, vel potius etiam requiratur, quod sit de persona? Verbi gratia, inuenitur corpus hominis occisi, nec aliqua persona in particulari notata est infamia, quod illud occiderit, vtrum sit licitum iudici per viciniam disquirere, quis illius fuerit interfector, qua in re omissis diuersis authorum sententiis atque opinionibus, quas refert Magist. Aragon *de iust. & iure, quæst.* 69 *art.* 1. & 2 *pag.* 497. *cum sequentib.* verior, & probabilior, atque tenenda sententia est, quod in præmissa specie criminis publici, atque manifesti de cuius facto, & corpore notorie, & vere constat, licitum est iudici inquirere, imo tenetur id facere respectu certæ personæ, in generali tamen interrogando, quis crimen commiserit, non autem in speciali an hic, vel ille, nec poterit iudex facere inquisitionem interrogando indistinctè quoscumque voluerit, sed tantum illos de quibus potest esse aliqua probabilis opinio, quod poterunt aliquid scire: vt si homo sit interfectus in aliquo itinere poterit interrogare quoscumque, qui illic transierint, tenebunturque tunc testes, quæcumque sciuerint patefacere; nam cum Iudex legitime eos tunc interroget, propter bonum commune conseruandum, propter bonum erunt etiam ipsi adstricti dicere veritatem, quamuis aliàs, crimine occulto manente, malefactorem nec accusare, nec manifestare teneerentur: facta autem huiusmodi generali inquisitione: si ex ea indicia aliqua, vel semiplena probatio, aut infamia contra aliquem in particulari resultauerint, vel oriantur, tunc poterit contra eum particulariter procedi, & inquisitio fieri iuxta à nobis resoluta *supra. qu st.* 1. & præterea probatur modo hæc nostra sententia, quæ profecto, & aliorum est, ex *l.* 2. *tit.* 17. *part* 3. & clarius *in l.* 3. *eiusdem titul.* ibi. *Si fuesse vn hombre muerte, y no supiessen quien le matara, quier sea hecho de dia, quier de noche, porque vienen muchos males dello, y grandes daños, deven ser las personas pesquisadas, solo que no sea de algunas personas ciertas, ca essonce non se podria.* fa. *cer* &l.6.huc tit. 1. lib 8. nou. collect. reg. ibi. *Si là tal cosa fuere fecha, quier en villa, quier en yermo y ninguno pidiere querella al Alcalde, el Alcalde de su officio, sepa la verdad per pesquisa, ò por donde meior pudiere, por que raçon es que los males, y desaguisadas, y malefactores non queden sin pena*, quibus & aliis rationibus, hanc sententiam post alios, quos citat latius probat & tenet Aragon, *vbi suprà pag* 498. *col.* 1. *vers.* 4 *sententia cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Reus, vel testis contra iuris ordinem interrogatus, & tractus præcise respondere, an possit directè negare veritatem? & num. seqq.*

6 *Reus, vel testis inique interrogatus, si extra iuramentum neget veritatem cum aliquo mendacio, peccat tantum venialiter.*

7 *Reus tunc demum tenetur iudici iuridice interroganti respondere veritatem, cum certior factus est, iure interrogare ipsum iudicem.*

8 *Iacturam vitæ, & bonorum non tenetur quis facere, donec aliud sibi innotuerit, maximè in grauioribus, &c. vt hic.*

9 *Reo danda est copia indiciorum, & semiplenæ probationis, ad hoc vt veritatem propalare teneatur, sed num* 10. *quod contrarium seruat consuetudo, iudiciumque authoris insinuatur hoc dicto, num.* 10.

Reus vel testis contra iuris ordinem interrogatus, coactus præcise respondere, an possit directe negare veritatem?

QVÆSTIO XI.

QVÆRO de dubio sæpe in praxi contingente: quid miser reus sit facturus, quando iuris ordine non seruato interrogatus à iudice, qui ita eum, vel testem premit, vt nulla admissa euasione respondeat, an delictum illud commiserit, vel viderit perpetrari, an tunc possit respondere reus simpliciter *non feci*, & testes, *non vidi, vel nescio, quis illud perpetrauerit?* Et quamuis de teste iam *suprà quæstione proxima* disseruimus, nonnulla hic etiam de eo dicemus, quia DD. de reo agentes, de teste quoque loquuntur. 1

Et in hac re Adrian. *in* 4. *sententia, in quæstion. de sigill. confess.* tenet quod reus contra ius interrogatus potest etiam iuratus respondere, non solum nihil de ea re nouisse, verum interrogatus an fecerit potest (inquit) secundum DD. respondere, *non feci*, habendo intentionem *non feci crimen quod possis à me iuridice inquirere*: sic Caiet. *in opuscul.* 16. *responsione* 5. ait inquisitum præter ius de occultis complicibus, respondere posse, non habere complices: ergo & de se quoque iniustè interrogatus respondere potest, *non feci*. 2

Superuenit Dominic. à Soto, vir quidem religiosissimus, & magnus Theologus, qui *in lib.* 5. *de iustitia & iure, quæst.* 6. *art. in versic. attamen, vsque in fin.* latissimè indubius probat contrarium, & sic non licere dicere tunc reum *se non fecisse*, cùm reuera fecerit, nec testem *non vidi*, cùm viderit: nullumque esse in hac specie remedium, sed miseris esse mortem, velut martyres perpeti, antequam ius naturale, & diuinum mentiendo transgrediantur. Et inquit nescire, qui sint illi omnes Doctores, quos Adrian. asserit contrarium tenere, quia ipse neminem vidit præter Caiet. *vbi suprà*. Et Soti opinionem sequitur Gines Sepulued. *in opusculo de ration. reddend. testimon.* & hanc sententiam vt veriorem in reo non legitimè interrogato (licet opinio Caiet. sua non careat probabilitate) probat & tenet, atque ita inquit Aragon, *de iustitia & iure, quæst* 69. *art.* 2 *ad fin. & quæst.* 70. *art.* 1. *pagin* 521. *col.* 2. *ad fin. & col. sequenti*, vbi in teste aliud dicit, nempè, adhuc esse valde probabile quod in præmissa specie possit dicere *nescio*, quamuis tunc ea responsio non careat mendacio: 3

atque ideo solum esse obiurgandum interrogantem, tamquam indignum cui responsum reddatur, vt retulimus *supra in quaestione proxime praecedenti.*

4 Qui tenendum? Profecto prior sententia Adriani probabilis est, atque teneri potest, eamque latissimè comprobat Salon *de iustitia & iure in 2.2. Diui Thom. quaest. 69. art. 2. controuers. 11. in c. incip.* Magister Soto, *in versiculo oppositum docet Adrian. col. 1573. cum sequentibus*, allegans alios eam tenentes. Et inquit, se nescire qua ratione dicat Soto neminem vidisse in hac sententia, cùm opinionem ipsius nemo sequatur praeterquam Gines Sepulued. *vbi supra*, & opinionem Adrian. sequantur Soto, Caiet. Anton. à Cordub. & Nau. in locis de quibus ibi per eum, & omnes fere recentiores, vt ipse inquit. Fatetur tamen opinionem praemissam Caiet. non esse vsqueq; aque certam, quin ad maiorem securitatem animae sit optimum de tali negatione confiteri. Et opinionem Caiet. probat etiam Ludouicus Carbo, *de restitutione, q. 51. versic nec etiam*, & est cepta secundum Emanuel Rodriguez *in sua Summa de casos de conciencia, cap. 11. del orden iudicial, conclusione 4.*

5 Non enim mentiri videtur tunc reus, vel testis iniuste pressus, quoniam responsio in iudicio non debet esse secundum iniquam mentem iudicis, sed ad sensum, quem iuridice nata est habere interrogatio illius, qui est, an commiserit crimen, quod iuridice inquiri possit: ergo responsio rei, vel testis sumi debet ibi eodem sensu, scilicet, *non feci, aut non vidi crimen, quod tu legitimè inquirere possis, & ego tenear tibi manifestare.* In hoc ergo sensu huiusmodi responsio est vera, & fundamentis Soti respondet Salon *vbi supra.*

6 Illud tamen certum est apud omnes, tam reum, quàm testem iniquè interrogatum, si citra iuramentum negent veritatem cum aliquo mendacio, peccare tantum venialiter, quia illud mendacium non est cōtra ius, vel iudicium etiam si in re graui, cum iudex contra ius procedat. Neque est nociuum, sed officiosum tantum, sicut cùm adultera interrogata à viro an commiserit adulterium (citra iuramentum) negat, mendacium illud veniale tantum est, quia est officiosum & maritus non est eius iudex, ita Salon *vbi supra col. 1569. in versic. denique.*

7 Omnia supradicta in quaestionibus circa obligationem rei manifestandi veritatem, quoties à iudice iuridice procedente interrogatur, procedunt quotiescumque reus certior factus est, iudicem ipsum iure cum interrogare: non enim compellendus statim videtur eam manifestare, sed
8 quousque illi constet iuridice interrogari. Et enim, qui bona sua, honorem, & vitam iure possidet, quousque aliud sibi innotuerit, quod debeat illorum iacturam facere, non adstringitur illa dimittere, aliàs prodigus eorum esset, maximè in grauioribus: sed in his potissimum, quae vitam in discrimen obiiciunt: nam in leuioribus debet subditus fidem Prelato adhibere, illi tamen prorsus, quem probum nouit & scientiae peritum, ita Dominicus à Soto, *d. quaest. 6. art. 2. in versic. ex his autem lib. 6. de iustitia & iure, & de ration. tegend. secret. membro, 2. quaest. 7. conclusione 3*, idque latissimè pluribus allegatis probat Salon *de iustitia & iure, in 2.2. D. Thom. quaest. 69. art. 2. controu. 7.* siue iudex procedat per viam accusationis siue inquisitionis generalis, vel specialis, & Ludouic. Carb. *quaest. 5. versic. postremo*, & Ludouic. de Veja, *d. casu 32. versic. tertium*, Bernard. Diaz, *numer. 4.* & super eum Salced. in addit ad eundem, *in practic. crimin. Canonica, cap. 126. in versic. illud vero scire oportet*, sequitur practic. Papiens. *in forma inquisit. verbo, fama publica, num 8.* dicens male hoc in practica seruari, & latè agens pro, & contra Anton. de Cordub. *lib. 1. quaest. 47. per totam.*

Danda igitur est reo copia indiciorum & semiplenae probationis, vt inde veritatem propalare adstringatur, aliàs enim regulariter non tenetetur verum dicere, vt ex communi Doctorum sententia, quos citat profitetur D. Segur. Aualos *in suo direct. indic. Ecclesiast. cap. 14. num. 30. qui numer. 31.* credit omnes vtriusque fori iudices in hoc errare, quia nunquam indiciorum copiam delinquentibus decernere solent, ante eorum confessionem recipiendam *& num. 31.* inquit, quod vt reus constituatur in mala fide ad veritatem iudici propalandam putaret ipse, quod iudex verbaliter illi dicat delictum esse notorium, aut semiplene probatum, nisi indiciorum copia ipsi reo, eiusque aduocato decernatur: verbo namque iudicis non statur, nisi quatenus legitimis documentis probauerit, *c. quoniam contra falsum in fin. de probationibus.* 9

Sed quidquid sit de iure, consuetudo tamen seruat totum oppositum, quod, scilicet, reus interrogetur & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum, & ita quotidie practicari dicit Foller. *in pract. crimin Canonica, fol. 165. num 9.* Practic. Conrad. *fol. 255. in 6. limitatione*, hunc etiam dicit esse receptum stylum, vsum, & consuetudinem practic. Iadoc *fol. 14. num. 18.* vt refert Iul. Clar. *lib. 5. § fin. practic crimin. quaest. 45. versic. sed quid si reus*, addens quod, stante hac generali consuetudine, malefaceret iudex, qui aliter obseruaret in practica. Quae praxis communis est in hoc Regno, vt semper vidi obseruari, & ita affirmaui, *lib. 1. Canonic. quaestionum cap. 11. numer. 43.* quae forensis consuetudo & si durissima videatur Anton. de Cordub. *vbi supra*, iuuari potest apud nos Hispanos *ex l. 4. tit. 19. p. 6.* vbi eam ad hoc expendit Gregor. Lopez *in glossa magna in final. verbis* dicens, subdubio tamen, forte quod stante illa Regia constitutione, iudex iuste interrogare potest, non data reo inquisitionis copia, quem refert, & sequitur Salced. ad Bernard. *vbi supra littera C.* vbi tamen inquit quod sibi semper placuit ea forensis practica, qua Ecclesiastici & seculares iudices Deum timentes vti solent, vt ante confessionem receptam minime praecipiant informationem receptae copiam dari, sed tantum tabellioni, vel notario praecipiunt, quod testium depositiones absque eorum nominibus coram reo legant, vt inde compertum habeat, quod contra ipsum probatum sit, & veritatem fateatur. 10

Ego laudo hanc postremam practicam si ita se habet, ipsam vero nunquam vidi seruari, sed quam praedixi: existimo tamen, quod etiam hac ex parte, si reus antequam respondeat postulauerit, copiam praedictam, debeat sibi dari, vel legi dicta testium, ad hoc vt sibi constet an iuridice procedatur contra se, ita vt veritatem fateri teneatur. Quod si id à iudice denegetur, non quidem tenebitur respondere, nec ad id compellendus erit à iudice, quia nō iuste procedit. Et in hac specie & sensu intelligi possunt DD. tenentes de iure partem affirmatiuam, nempè, quod reo debeat dari copia indiciorum, vel caeterorum ad hoc vt ipse respondere teneatur, scilicet, hoc

reo

reo postulante, aliàs secus, & ita procedit opinio negatiua contraria, & praxis communis, scilicet, reo non postulante prædictam copiam. Reus namque prædictam copiam non petendo videtur iuri suo cedere, & per consequens nisi eam petat iudici iuridicè procedenti, atque interroganti (prout in dubio præsumitur, nisi aliud constet, vel copia petatur) tenebitur respondere, atque veritatem fateri. His adde, quæ circa eundem articulum prædiximus *suprà quæstione præcedenti ab hinc 2. ad finem.*

SVMMARIVM.

1 *Confessarius an debeat absoluere reum, qui in iudicio iuridicè interrogatus crimen negauit, nec ne? quousque veritatem aperiat, & num. seqq.*

An Confessarius debeat absoluere reum, qui in iudicio iuridicè interrogatus crimen negauit, vel ne.

QVÆSTIO XII.

1 QVÆRO non abs re in proposito, quid facere debeat Confessarius cum reus captus sibi sacramentaliter confitetur, se commisisse crimen illud, quòd in iudicio iudici competenti iuridicè procedenti & interroganti negauit, an debeat eum absoluere nec ne, quousque veritatem aperiat? Videtur namque huiusmodi Confessarium in agone constitutum esse, & anxium nimis. Pro parte namque affirmatiua instabit liberatio hominis, atque ipsius defensio & conseruatio, quæ naturali æquitati innititur, maximè tenendo opinionem fauorabilem reo quorumdam Modernorum, de qua *sup. in q. 9. n. 8.* permittentem in criminalibus in quibus pœna corporalis, vel magni honoris timetur, vel sperantur, verbis amphibologicis veritatem contexere, atque occultare, etiam si iudex legitimè procedat, nam hinc facilè Confessarius adducetur, si opus fuerit, & aliter euadere manus iudicis reus non posset, reum absoluere, qui verum crimen negauit. Denique & secundo, quia si reum huiusmodi non absoluat nisi veritatem fateatur, timebit periculum irregularitatis incurrendæ, si ob id capite, vel membri mutilatione reus veniat plectendus: ergo eum absoluendum putabit.

2 Pro parte vero negatiua vigebit, quod nullus in peccato perseuerans est absoluendus sacramentaliter, sed legitimè interrogatus non respondens iuxta formam interrogationis, & mentem interrogantis peccat mortaliter, quia tunc pertinet ad gloriam Dei veritatem detegere, vt cum Sancto Thomas, & communi & recentissima, atque tenenda sententia resoluimus *in d. quæstione præcedente*, & persistit in illo peccato, cùm non habeat propositum dicendi veritatem: igitur non potest absolui, & si absoluatur committitur sacrilegium, quia impertitur Sacramentum impœnitenti, eritque nulla absolutio, quia datur venia non merenti, *c. peccati venia, de reg. iur. in 6. & in c. legatur, 24. q. 2. cum similibus.* Præterea considerabit Confessarius, quod reus condemnabitur cunctis, & non confessus, & quod sic irrogat grauem iniuriam iudici, cui non reddidit ius suum fatendo veritatem: quam iniuriam cùm possit & debeat, dum est in iudicio resarcire, nisi illam resarciat manet in mortali, & non meretur absolutionem. Infamat etiam reus iniustè negando vt iterem, iudicem, & testes, præbens occasionem populo se commouendi, & scandalizandi, vtpote credenti à iudice reum iniustè occidi, & testes falsum dixisse, quibus non satisfacit per supplicium, sed confitendo manifestè crimen suum, cùm iustè, & iuridicè interrogatus fuerit: licet enim probatio per testes sufficiat ad condemnandum, vt per Anton. Gomez *de delictis 3. tom. cap. 12. num. 9.* & pro iudice semper præsumitur quod præcedentibus legitimis probationibus reum condemnauerit: negari tamen videtur non posse, quin adhuc iniuria fiat iudici interroganti, ex eo quia reus confessus & conuictus iustius condemnatur, nec auditur appellans, *l. 2. C. quor. appellat. non recip.* Iulius Clarus *in pract. crim. q. 91. in princip.* Ecce maxima anxietas, & conturbatio animi Confessarij.

Nihilominus tamen Confessarius sit vir prudens, fortis, & constans, vt animam illam Deo lucretur, nullatenus absoluendo reum in Sacramento Pœnitentiæ, quin veritatem in iudicio declarare promittat, etiam illam qua in mortem ad igitur: si sibi certo constat iuridicè & legitimè fuisse ea à iudice competente interrogatum, hoc est, præcedente vno ex tribus requisitis ad id necessariis, de quibus *in quæstionibus præcedentibus.* 3

Debet tamen Confessarius considerata maturitate tunc vti, ne calamitosum morti temere addicat, sciens in re dubia propendendum esse potiùs in fauorem rei, & ideo nisi meridie clariùs lex illos cogat, non sunt miseri rei cogendi maximè in causa capitali, aut honoris, aut famæ, dum ex altera parte non agitur de tanto periculo alterius tertiæ personæ, sed debet prius rimari an iudex legitimus sit, an reus sit aliquo priuilegio exemptus, putà quia clericus, an denique plenè constet cuncta legis merita fuisse seruata. Ea præterea debet esse confessarius prudentia præditus, vt, & si reus nolit eius auscultare sententiam, dissimulatissimè is ipsi extra confessionem celatam rem seruet: solent namque sæpè iudices de Confessarij facie, & vultu delictum expiscari. Quocirca Confessarius partim à reo, partim ab aduocato (si fieri potest) qui totius processus est conscius, diligenter inquirat, sit ne aliquis defectus in illo processu, aut circa authoritatem iudicis, aut circa dicta testium, aut alias probationes, aut circa ordinem iuris. Et proposita tanta grauitate rei, quanta eti imminere illi reo, vel mortem corporis, si confiteatur, vel animæ si neget, quod debet fateri, contestetur aduocatum & reum, vt ipsi vere & aperte, quæ ex processu constant aperiant: & videant an aliqua via secundum ius reus ille possit liberari, vel non, respondendo, vel per appellationem, vel per aliquam obiectionem testium accusatoris, vel probationum, vel quid simile. Quod si omnibus explanatis, quæ in illo processu existunt, omnibusque tentatis videat Confessarius; nullam esse viam, qua tuta conscientia possit reus ille non respondere, sed esse perspicuum & euidens ac luce meridiana clarius iudicem iuste procedere, nec crimen esse occultum, sed ex illis, quæ tenetur reus manifestare, tunc nob absoluat, 4 5

nisi manifestet, quia non manifestando manet in suo peccato, & ideo non absoluendus, vt est probatum, ita tenet Soto, *d. lib. 5. de iustitia & iure, q. 6. art. 2. in vers. ex his autem, ibi, quo circa reus & de ratione tegend. secret. memb. 2. q. 7.* & Nauar. *in man. c. 25. num. 36.*

6 Quod si aliqua fuerit prudens, & iusta causa ad dubitandum, an iudex inde procedat, tunc inclinet in fauorem rei, & absoluat illum etiam si non manifestet, ita probat Salon *vbi suprà, q. 69. artic. 2. col. 1564.* qui necessario sunt intelligendi in reo capto loqui durante processu, & iudicio aure sententiam, ita vt neque per sententiam iudicia, neque per fugam, nec alia via sit liberatus, vt expressè hoc probat & declarat Salon *vbi suprà, colum. 1563. circa fin. cum sequenti, & simpliciter loquentes*, idem probant Ludouic. Carb. *d. quæst. 51. in versicul. postremo in fin.* & Veja *d. casu 32. in versic. his sic declaratis, 1 part. col. 51. & 3. part. casu 17. fol. 311. cum sequentibus*, & Salced. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. c. 126. versiculo secundo*, probat Salon *vbi suprà, col. 1565. in versiculo, ex his in teste durante iudicio*, cum constat in hoc casu iudicem iustè procedere, & crimen non esse occultum: tenetur namque ad veritatem diceodam, etiam cum periculo vitæ illius rei.

7 Si vero iam reus ex legitimis probationibus damnatus sit, quamuis ipse legitimè interrogatus delictum negauerit, & in hoc peccauerit mortaliter, tamen dum damnatus ad supplicium ducitur, non tenetur amplius verum fateri, quia confessio sua iam nullius erit momenti, siquidem fuit conuictus, & iure permittente condemnatus fuit, nisi notabile aliquod damnum inde alicui probabiliter sequeretur, cum ad eius animæ salutem sufficiat tunc legitima confessio cum absolutione Sacramentali, ita & rectè tenet Nauar. *vbi supra, d. c. 15. n. 38.* cuius sententiam sequitur & probat eum defendens ab errore, & contradictione eorum, quæ dixerat *num. 36.* Ioan. Segur. Daualos *in suo instructor iudic. Ecclesiast. 2 part. c. 14. n. 36.* & Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *in practic. crimin. Canonica, c. 126. versiculo tertio*, & Emanuel Rodrig. *in sua Summa de casos de consciencia, c. 10. del orden iudicial, n. 2.* aduersus Barthol. à Medina *in sua Summa in tract. confes. c. 14. num. 35.* & Anton. à Cordub. *in suo questionar. q. 64 aliud censentes.* Quorum sententia fortè procedere posset, quando reus iniustè fuit condemnatus, nempe absque legitimis probationibus: tunc namque meritò exigi videtur confessio veritatis rei legitimè interrogati per supradicta, secus verò si legitimè condemnatus fuerit, vt probauimus cum Nauar. *d. num 38.* Ignat. Salced. Segura, & Emanuel Rodrig. *vbi suprà*: quia vt praxis quotidiana docet, fermè omnes quotquot delinquunt conuicti potius quam confessi passim condemnantur, nec iudici ob id iniuria aliqua irrogatur, ita Segura *vbi suprà, num. 38. ad fin.*

Modo non obstant supra considerata in fauorem absolutionis in priori casu, scilicet, ante sententiam: quia ipsa non sunt vera nec iuridica, vt *suprà in quæstione præcedenti* ostendimus, nec tunc Confessarius negando absolutionem irregularitatis periculum timere debet, quia per hoc non datur causa propinqua deformationis. Dicitur enim ea in proposito dictum vel factum licitum, directum sufficienter in deformationem inde sequutam, ita vt ex natura sua, vel ex intentione operantis non generali, sed speciali in deformationem teodat, vt latè vltra alios explicat Nauar. *in Manual. cap. 27. num. 211.* & inter hoc applicat Ludouic. Veja *vbi suprà, in versic. nec Confessor, d. casu 32.*

Si vero reus iam euasit iudicium, vel per fugam, vel quia superauit tormenta, & mentitus est iudici, & sic ab eo est absolutus & dimissus, tunc potest absolui à Confessario imposita ei pro illo mendacio pœnitentia salutari: nec est obligandus adire ad iudicem & manifestare illi veritatem, quia iam est extra potestatem iudicis, vt benè probat Salon *vbi suprà in vltima conclusione, col. 1565.* Veja *vbi suprà.* 8

SVMMARIVM.

1 *Reus diffamatus de vno crimine, an possit de aliis occultis interrogari? & num. sequentibus.*

An reus diffamatus de vno crimine, possit de aliis occultis interrogari.

QVÆSTIO XIII.

QVÆRO an reus diffamatus de vno crimine possit de aliis occultis interrogari? 1
Et posse affirmat Petrus de Palude *in 4. dist. 19. q. 4.* Ratio enim, ob quam non licet de abditis iudicare, non sumitur ex eo, quod peccatum sit occultum, sed inde quod secretus sit peccator, qui ideo per vnius delicti confessionem detectus, interrogari deinceps potest, ac debet qualia commiserit: quam opinionem sequitur Syluestr. *in Summa, verbo, Inquisitio, 1. q. 3. dicto 4.* & Anton. *2. p. tit. 9. c. 7. §. 5.*

Sed contrarium regulariter est tenendum, atque in praxi obseruandum: nam vt etiam in superioribus quæstionibus iure probauimus vtriusque infamia requiritur, ex qua ius inquirendi nascitur, & delicti & delinquentis. Potest enim quis adulterij infamia obscurari, qui tamen circa furtum, aliaque scelerum genera serenum habeat nomen, ita tenet D. Thom. 2. 2. *quæst. 70. artic. 1.* & sequuntur Adrian. *quodlib. 11.* & Caietan. 2. 2. *quæst. 69. art. 2.* Dominic. à Sot. *lib. 5. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 2. in versic. nosciitur autem, & de ratione tegendi & detegendi secret, memb. 2. quæst. 6. art. 2.* idem probat Nauar. *lib. 2. de restitutione, cap. 4. num. 171.* & Emanuel Rodrig. *in sua Summa, cap. 10. del orden iudicial, num. 5.* est communis, vt latissimè cum Mascard. & aliis probat Farinac. *in suis quæstionibus criminal. 1. p. quæst. 43. num. 3.* vbi *numeris sequentibus* latè eam ampliat & limitat. 2

Limitat Soto hanc sententiam duobus modis: 3 primo quando notum crimen indicium est alterius, vt si quis infamatus esset, conuictúsque de adulterio, & adulteræ coniux repertus in suo lecto necatus, interrogari posset an reus esset talis homicidij. Secundus casus est, quando vnum crimen alterius est circunstantia, vt qui de consuetudine cum puella conuincitur, iure interrogatur an ipsam deflorauerit. Tertio modo limitat Emanuel Rodrig. in delictis eiusdem speciei, nempè, vt confessus furtum possit interrogari an alia furta commiserit, & sic de similibus. Hoc

tamen

tamen verum intelligunt, & locum habere putaot Nauar. & Rodriguez præcitati, quando ille ex infamia, vel ex insinuatione clamorosa crederetor frequens in eodem peccato, seu crimine, vt io famoso latrone. Quia si de vno crimine taotum sit suspectus & conuictus, minimè poterit de alio etiam eiosdem speciei interrogari cùm omnino sit occulrum, nec infamia laboret, aut indicio alterius de quo rogatur criminis. Quod probo: oon eoim sufficit in proposito de quo agimus illa geoeralis præsumptio, quod semel malus præsumatur malus in eodem geoere mali, cùm ad hoc vt possit qois interrogari de aliquo crimine requiratur vnum de tribus, aut diffamatio in specie illius delicti, vel quod adsint indicia sufficientia contra eum eiusdem delicti, vel semiplena probatio vnius testis omni exceptione maioris, vt *suprà* resoluimus, *quæst.* 1.

Limitatur etiam prædicta communis sententia io casibus exceptis, vt prædiximos *vbi suprà*, & latè resoluit eos enumerans Farinac. *vbi suprà*.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio criminalis an præscribatur spatio 20. annorum, sicut accusatio? & numeris sequentibus. Et omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descendunt, quo tempore durent? n. 3. vbi & numeris sequentibus, quando incipiat currere prædicta præscriptio quoad iudicem? Et an ea completa possit iudex alia maleficia non præscripta aggrauare, & maiori pœna punire? num. 7.*

An sicut accusatio criminalis, ita etiam Inquisitio præscribatur spatio 20. annorum.

QVÆSTIO XIV.

1 QVÆRO denique, an sicut accusatio criminalis, (hoc est) ios accusandi, præscribitur spatio viginti annorum, vt *in l. querelam. C. de fals.* communis secundum Abb. *in c. cum haberet, num. 4. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.* Anton. Gomez *in l. 76. Taur. n.* 5. & Iul. Clar. qoi alios allegat *in practic. crimin. quæst. 51, in princ.* vbi quod ita in facti contingentia obtentom fuit in praxi reis in pace dimissis: est etiam communis vt plurimos citans testatur Farinac. *in suis quæstionibus crimin. in 1. part. quæst. 10. de Inquisitione, num. 1.* vbi numeris sequentibus pluribus modis eam ampliat & limitat, & vltra eum latè idem probat Ant. Thesaur. *decis. Pedemont. 208. in princ.* & per totam: ita vt etiam iudex ex officio non possit de ipso delicto post huiusmodi tempus viginti annorum ioquirere, vel procedere.

2 In qua quæstione gloss. *l. 1. in d. l. querelam sub verbo fortè*, tenet quod noo præscribatur officium iudicis inquirentis, nisi spatio triginta ann. Sed verius est, & communiter Doctores fixo pede tenent contrarium: imò quod officium iudicis inquirentis præscribatur quoque dicto spatio viginti anootum reprobata communiter glossa contraria, secundum Ias. *in l. 1. n. 8. in fin. ff. de iurisd. omn. iudic.* & hanc opinionem contra glossam illam testatur communem plures alios citans & eam sequutus Iul. Clar. *vbi suprà, in vers. & hæc omnia*, & Farioac. *vbi suprà, n. 3. & num. 26. & q. 1. num. 68.* est communis secundum Antoo. Thesaur. *vbi suprà, num. 1.* quia cum Inquisitio procedit loco accusationis merito vt sublato iure accusandi censeatur etiam sublatum ius inquirendi. Et in hoc omnes concordant, vt inquit Angel. de Castro *inter consil. criminal. diuers. Doct. consil 94 n. 16. lib. 1.* relatus per Clarum *vbi suprà*, vbi quod licet criminalis actio, vel Inquisitio 3 præscribatur spatio 20. ann. nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descendunt durant vsque ad 30. annos, secundum communem ex Igneo *in l. cognitione, n. 185. ff. ad Syllan.* quam etiam refert & sequitur Farinac. *d. q. 10. num. 34.* vbi eam ampliat, vt ibi per eum. Quod si terminus ab statuto præfigatur iudicibus ad inquirendum, dubitari maximè solet an incipiat currere à die commissi delicti, an à die scientiæ? Bartol. namque *in l. eum, qui, §. in popularibus, circa fin. ff. de iniur.* tenet quod non currat nisi à die scientiæ, & inquit August. ad Angel. *de malef. in verbo, inchoata, &c.* quod iste passus est valdè dubius, cùm DD. ipsimet varient, quia in vno loco vnum dicunt, & ipsimet in alio loco contrarium dicunt, & quod vidit doctissimos aduocatos multum magnifacientes & exclamantes illam Bart. doctrinam, eamque dicit commonem Natta *consil. 225. num. 2.* Nihilominus tamen cootraria opinio est magis communis, scilicet, vt currat statim à die commissi delicti, secundum Alexand. *in d.* 4 *§. in popularibus, num. 12.* quem refert Carol. Ruyn. *consil. 27. post num. 6. versic. 2. istud, lib. 4.* Hippolyt. *in practic. crimin. §. constante, num. 85. & sequenti, & consil. 87. num. 15.* quos in hoc citat idem sequutus Clar. *d. quæst. 51. versic. sed quæro*, quia regolariter omnes præscriptiones currunt ignoranti, vt per ipsum *lib. 7. §. præscriptio.*

Pro qua quidem commuoi sententia facit alte- 5 ra communis & vera Baldi, & Salic. *in l. fin. Cod. de dol.* & aliorum communiter, quæ habet quod tempus 20. aoo. quo præscribuntor delicta publica & priuata non à die scientiæ accusatoris, seu fisci, sed commissi delicti currit. Quæ est communis, & magis communis sententia, vt ex plurimis quos ad hoc citat & congerit testatur Farin. *d. quæst. 10. num. 12.* vbi quod procedit nedum de iure communi, sed etiam in præscriptione statutaria, secundum Bart. Tege. *in pract. crim. part. 16. num. 47.* Boss. *in tit. quomodo proced. per action. in delict. num. 22 & 24.* & Clar. *d. q. 51. vers. sed quæro si statutum*, & alios ferè omnea, qui generaliter vtroque casu loquuntur. Quam limitat Gar- 6 sias *cons. crimin. diuers. 114. num. 18.* vt procedat quando delictum est taliter occultom & clam commissum, taliterque ignoratur, quod nihilominus faciliter per generalem & diligentem Inquisitionem Curiæ, siue accusatoris potuisset io notitiam Curiæ deuenire: quia tunc si tale delictum non deuenit in notitiam, ac igooretur, currit præscriptio etiam ignoranti; quia imputet sibi Curia & accusator, quod noluerũt facere diligentiam inquirendi, quod licet occultom erat, poterat tamen patefieri per diligentem Inquisitionem. Sed si delictum erat taliter occultum, quod per quamcunque diligentem iouestigationem non poterat de eo notitia haberi, tunc cum nihil sit, quod possit fisco, seo accusatori imputari præscriptio minimè curret à die delicti, sed scientiæ,

Quam limitationem pro tuoc credidit esse veram Farinac. *vbi supra num.* 13. mihi nimis videtur ea restringere præcedentem communem sententiam, quæ indistinctè tenet quod prædiximus: ideo nescio an sit vera, nec tenenda prædicta limitatio, sed potius credo tenendam esse indistinctè communem: quia si toto tempore 20. ann. delictum fuit occultissimum, nec in eo fuit proposita querela, siue accusatio partis, nec aliquis iudex ex officio processit, quare reus post 20. annos debet molestari super eo?

7 Obseruandum est tamen, quod secundum nonnullos ex maleficiis, de quibus obstante cursu temporis non potest cognosci, nihilominus poterit iudex alia maleficia, de quibus cognoscere potest aggrauare, & maiori pœna punire: communis secundum Ias. *in l. si idem cum eodem, ff. de iur. omnium iudic.* quem ad hoc refert Villalpand. *in repetitione, l.* 22. *cap.* 8. *post num.* 4. *tit.* 1. *part.* 7. & ita communiter tenetur secundum Nellum *de bannitis in 2 part. prima temp. quæst.* 6. vbi dicit quod ita communiter seruatur per assessores, quamuis de iure id fieri non possit: & quod rectores illud seruant in animarum suarum perniciem, vt refert Clar. *vbi supra in versi. vnum tamen*, & prius *quæst.* 39. *in versic. pro complemento.* Sed ego id non obseruarem, nec consulerem obseruandum: quandoquidem præscriptione viginti annorum, omnino sublatum est ius inquirendi, & puniendi prius delictum tam principaliter, quam accumulatiuè, & aggrauatiuè aliorum.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis requisita, vt iustè fieri possit.*

2 *Inquisitionis locus & tempus requiritur. Declaratur & ampliatur, num.* 3. *cum sequentibus, limitatur pluribus modis, num.* 4. *cum seqq.*

16 *Inquisitio debet fieri à iudice competente, aliàs erit nulla.*

17 *Inquisitio formata per iudicem secularem contra Ecclesiasticas personas est nulla, & inualida.*

18 *Iudices ciuiles, qui non habent merum. imperium non possunt criminaliter inquirere, & quid si incidenter veniat causa criminalis, & non principaliter? num.* 19. *Et quid è conuerso, num.* 20.

21 *Inquisitio super vulnere an valeat, si ex eo contingat mors, vel sit necessaria alia inquisitio? Limitatur pars affirmatiua tribus modis vt hic, & num.* 22. & 23.

Ad Inquisitionem quæ requirantur.

QVÆSTIO XV.

1 QVÆRO etiam quæ requirantur ad hoc, vt iudex rectè inquirere possit, & sit Inquisitio specifica & certa? Et plura requiri constat ex supra resolutis quæstionibus præcedentibus: vltra quæ etiam requiritur quod Inquisitio sit certa, & clara, continens in se omnes delicti qualitates & circunstantias, taliter quod reo defensio non tollatur: & ideo Inquisitio obscura, generalis, & incerta minimè valet, *l. libellorum, ff. de accusat.* & tradit latè post alios quos refert Farinac. *in suis quæstionibus crimin.* 1. *part. quæst.* 1. *de Inquisitione, num.* 11. *per totum, vbi num.* 12. hoc 2 ampliat in tantum esse verum, vt requiratur quod in Inquisitione exprimatur locus & tempus, putà annus & mensis commissi delicti, aliàs erit nulla & inepta, *l. libellorum, ff. de accusat. & in cap. fin. §. libellorum*, 2. *quæst.* 8. Quæ iura licet loquantur in libello accusationis, idem tamen est in libello, seu capite processus Inquisitionis, quia Inquisitio successit loco accusationis. *l. penultim. ff. de public. iudic. l. congruit, ff. de officio præsid.* & solemnitates requisitæ in accusatione (excepta subscriptione ad pœnam talionis, quæ tamen & hodie non est in vsu) requiruntur etiam in Inquisitione, iuxta glossam, & Doctores *in l. ea quidem, Cod. de accusat.* Bart. *in l.* 2. *§. si publico, col.* 4. *num.* 2. *ff. de adult.* vbi in terminis tenet quod in Inquisitio requiritur expressio temporis: cuius dictum communiter teneri dixit Præposit. *in c. de accusationibus*, 2. *quæst.* 8. *col.* 25. prout eum refert Foller. *in practic. crimin. Canonica, in verbo, aut Inquisitione formata, cap.* 6. *sub num.* 39. & communem dicit Bossius *in tit. de Inquisitione, n.* 90. *&* 91. & per totum mundum de consuetudine seruari dixit Angel. *in l. ea quidem, num.* 3. *Cod. de accusat.* quos & alios refert & sequitur Iulius Clarus *in pract. crimin. quæst.* 31. *in versic. quod de anno præsenti*, vbi quod in practica hæc conclusio non habeat aliquam difficultatem, eandem plures alios referens sequitur, & communem dicit Farinac. *vbi supra num.* 12 *& numeris sequentibus* 3 hoc ampliat, vt procedat etiam in falsitate & periurio commisso per testem falsum deponentem: tunc namque exprimendus est locus & tempus in Inquisitione, secùs in falsitate commissa à notario, seu alio, iuxta communem opinionem plurimorum, quam ibi probat *num.* 13. aduersus Bossium, & alios. Item *num.* 14. quod procedat etiam in Inquisitione formata contra mandatorem, qua si sequutum fuerit delictum exprimi debet locus & tempus non mandati, sed sequuti delicti, vt per Bart. & alios, quos ibi refert: & *num.* 15. cum commuoi ampliat vt in Inquisitione sit exprimendus locus & tempus, etiam parte non opponente, & quod aliàs erit ipso iure nulla Inquisitio.

Limitatur tamen pluribus modis hæc prima 4 ampliatio. Primò, vt non procedat in Inquisitione generali, in qua non est necessaria expressio loci & temporis, vt tenent plures Doctores, quos refert, & sequitur *ibi* Farinac. *n.* 16.

Limitatur secundò stante statuto derogante so- 5 lemnitatibus iuris positiui, vt per ipsum Farinac. *ibi num.* 17.

Limitatur tertiò, secundum ipsum ibi plures 6 alios allegantem, vt procedat in delictis, quæ temporis momento committuntur: secùs in his, quæ habent tractum successiuum, & in quibus locus, & tempus est incertus & indeterminatus.

Limitatur quartò, vt non sit necessaria expres- 7 sio diei, nec horæ, textus expressus *in d. l. libellorum*, & ibi glossa, Bartol. Albertic. & communiter Doctores, & *in l. penultima*, vbi pariter Doctores communiter *C. de accusat.* secundum Anton. Gomez 3 *tom. variar. in tit. qualiter formetur accusat. num.* 4. *in fin.* Bossium *de Inquisitione, n.* 19. *in fin.* & Gigant. *de crimine læsæ Maiestatis lib.* 1. *tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestatis proced. q.* 3. *num.* 2. & Farinac. *vbi supra num.* 18. vbi *numeris sequentibus*, aliquibus modis sublimitat hanc

quartam

quartam limitationem,& *num.*30.agit,quid si in Inquisitione apponatur dies commissi delicti, an debeat sequi condemnatio,si eo die apposito non fuerit probatum.

8 Ampliatur secundò, & principaliter prima conclusio huius primi requisiti expressionis qualitatum,& circumstantiarum in Inquisitione:quod si vna qualitas exprimatur, & non probetur (puta, sit Inquisitio de vulnere cum cicatrice, probatur volnus, sed non cicatrix) sequi non possit condemnatio pro vulnere tantum, nec reos isto casu condemnandos, sed absoluendus sit, nisi pendente iudicio fiat detractio illius qualitatis, textus *in l.in delictis*, *§ si detracta*, *ff. de noxalib.* & ibi Bartol. & Doctores, Clar. *in practic. crimin. quæst.*66. *in versic. sed quid si pro parte*, & plurimos referens Farinac. *d. quæst.*1. *num* 23. vbi quod & si alij contrarium probent, ipse tamen discedere non auderet ab opinione primo loco relata, quæ non solum communis est, sed & magis communis, vt testantur Rom. Anton. Gomez,Marsil.Cornens,Hippolyt.Rimin.& eam sequuntur Seraph. de Seraph. & Ofascus ibi ab eo relati.

9 Sed nihilominus contraria sententia, & sic secunda aduersus communem in his Regnis,potissimum in quibus secundum veritatem iudicandum est, verior est & tenenda in iudicando, & consulendo, si quidem de vtroque fuit accusatus reus. Vnde si vnum tantum probetur, super eo sequi potest & debet condemnatio in illo eodémque iudicio, & de alio absolutio, etiam si pendente iudicio non fuerit detractio facta illius qualitatis non probatæ,quia de veritate facti constat, & vt lites supprimentur, præcipuè apposita clausula illa salutifera in libellis, communiter apponi solita, *super quo, vel quibus omnibus peto mihi iustitiam ministrari*; multoque melius si illa quoque adderetur, *non me adstringens ad probationem superfluam*: vel si diceretur, *anida desta mi relacion por verdadera la parte que baste*, aut quid simile. Sicque vidi semper in praxi obseruari in criminalibus, vt sententia feratur *por la culpa que del processo resulta*; licet in aliis probatio deficiat, cùm super cæteris in accusatione, vel Inquisitione deductis,culpa contra reum probetur. Et ita merito hanc secundam sententiam probaturt quamplures, quos refert & sequitur Anton. Gomez *in* 3.*tom.variar.resolut in tit. qualiter formetur accusat. num.*7. & Blanchus *in praxi crimin. § visis iudiciis, num.*76. *cum sequentibus, fol.*50. & alij relati per Ioan. Marsil. Monticell. *in sua practica reg.*1.*sub n.*61.*in vers. contrarium tamen.*

Et recenta hac secunda,& veriori sententia,ex ea cessant & non sunt necessariæ pleræque illationes, quas ex contraria communi deduxerat Farinac. *vbi supra num.*24. *cum sequentibus*: imò constat de veritate,& præcisa obligatione tenendi & obseruandi præfatam nostram secundam sententiam ex latè adductis in ferius per d. Farin. *d.quæst.*1.*num.*32. *cum sequentibus*, vbi cum communibus & receptis nostrorum traditionibus limitat communem suptadictam contrariam sen-

10 tentiam, quam ipse sequitur, & nos obiicimus probando secundam. Primò, quando in Inquisitione adesset clausula, *super quibus omnibus, & singulis, & annexu petiit sibi ius & iustitiam ministrari*; operatur enim hæc clausula, vt etiam non probata qualitate in Inquisitione deducta sequi possit condemnatio, quia isto casu inquirens non se adstringit ad omnia, sed inquirit de singulis. Quæ clausula,vel æquipollens communiter apponi consueuit in libellis, igitur, &c.

Secundò limitat præfatam communem sententiam Farinac.*vbi supra num.*35.quando procederetur sola facti veritate inspecta, vt tenent quam 11
plures Doctores quos ibi refert, inter quos Ant. Gomez *vbi suprà*, *n.*6.*& in fin.* & alios. Sed in his Regnis hoc modo procedi mandatur eos legibus igitur, &c.

Tertiò igitur Farinac. *num.*34. idem esse quando in libello adesset clausula, *omni meliori modo, &c.* vt cum omni ibi probat. Sed hæc etiam clausula communiter adiici consueuit in libellis, ergo. 12

Limitat præterea Farinac. *num.*36. quando in Inquisitione adesset clausula *non se adstringens, &c.*vt diximus *suprà*,& tenet Bart.*in l. D. Adrianus, col.fin. ff. de acquir. hæred.* Anton. Gomez *d. num* 6.*versic.*2.*limita*, Clar.*in practic.crimin.q.*12. *in versic. sed quid si accusator in fin.* & alij relati ab eisdem. 13

Limitat etiam Farinac.*num* 35.*in vers.limita* 5. vt non procedat quando delictum probaretur ex confessione rei. 14

Tandem limitat,*num.*38.*cum sequenti*,vt quidquid sit de iure, hodie de consuetudine contrarium seruetur secundum quam sequitur condemnatio etiam non probata qualitate in Inquisitione deducta, de qua consuetudine testes sumus, nec non & prius alij grauiores & antiquiores practici, quos ibi citat Farinac. à quibus nullo modo recedendum est in practica, licet adhuc Farinac. *vbi suprà*, contendat quod prædicti Doctores de consuetudine testantes fundant se in præallegatis clausulis, & non simpliciter in consuetudine:ideoque vbi in Inquisitione tales clausulæ non adessent consuetudo cessaret, & hanc putat meram veritatem, eum qua nouissimè inquit concordare Hippolyt. Rimin. *cons.*349. *n.*5. *lib.*3. Sed nihilominus tenet quod prædiximus, præcipuè in his Regnis Hispaniæ, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, vt *in lib.*10. *titul.*17. *lib* 4 *nou. collect. reg.* ibi: *Ansi en los pleytos ciuiles, como criminales*, & ibi: *Seyendo hallada y probada la verdad del fecho por el processo.* 15

Requiritur etiam quod Inquisitio formetur à iudice competenti,aliàs erit nulla, Angel. *de malef.in verbo, hac est quadam Inquisitio, in versiculo, quarto principaliter requiritur*, Marant. *de ordin.iudic part.*6.*num.*102. Bossius *cons.*64. *num.*7. Bossius *tit. de Inquisitione, num.*6. & Farinac. *d.quæst.*1. *de Inquisitione, num.*53. vbi *numeris sequentibus*, plura hinc infert. Primò, quod reus, contra quem inquiritur, debet esse suppositus iurisdictioni inquirentis, aut ratione loci, originis, domicilij, vel delicti, *l.*1, *Cod. vbi de crimin. agi oport.* aliàs index non potest contra eum inquirere, secundum Angel. *vbi suprà, num.*50. Boss. 67. Couarr. *rub. in practic. quæstionibus, cap.*11. *num.*6. Ofascus *d.consil.*64. *num.*7. Farinac.*d.quæst.num.*54. & declarat latius idem *in quæst.*7. 16

Secundò infertur,quod Inquisitio formata per iudicem secularem contra Ecclesiasticas personas est nulla & inualida, vt cum aliis probat Farinac. *d.quæst.*1. *num.*55. 17

Tertiò,idem auctor ibi *num.*56. dicit hinc esse, quod non omnes iudices criminaliter inquirere possint,sed illi tantum qui merum habent imperium, & propterea ciuiles iudices, qui causæ criminalis cognitionem non habent,& qui hec cor- 18

D 4 rigere,

rigere, nec punire possunt, inquirendi potestatem minimè habent secundum Doctores, quos
19 ibi citat, & num. 57. hoc limitat cum aliis, vt non procedat in causis criminalibus incidentibus in causa ciuili, coram ciuili iudice, in quibus si ciuiles iudices inquirendi & procedendi potestatem habent, vt in casu leg. quoties, Cod. de iudic. vbi quod qui principaliter potestatem non habet incidenter eam consequitur. Quæ lex procedit in causa incidenti, quæ tamen taliter est principaliter connexa, vt sine ea eadem causa principalis diffiniri non possit, alias secus secundum Monachum, lib. 1. de arbitr. iudic. quæst. 91. num. 9. per l. 1. Cod. de ordin. cogn. & in l. si quis à liberis, §. si vel parens, ff. de liber. agnosc. & sequitur Farinac. d. quæst. 1. num. 58. qui num. 58. inquit exemplum huius limitationis ponere Doctores in teste fal-
20 sum deponente coram ciuili iudice, & ibi cum numeris sequentibus latè examinat & declarat, an possit & quando eodem iudice puniri. Sed an è conuerso, sicut iudex ciuilis potest de criminali causa coram eo incidenter cognoscere, ita pariter, licet criminales iudices non possint de ciuilibus causis cognoscere, possint tamen in incidentibus causis ciuilibus se intromittere ratione connexitatis, nempe ad restitutionem rerum furatarum, seu damnorum & interesse passorum simul cum pœna delicti & furti criminalitet, agit latissiméque declarat Farinac. d. quæst. 1. num. 62. cum pluribus sequentibus vsque ad num. 68.

21 Requiritur etiam ad Inquisitionem quod superueniente aliqua noua qualitate aggrauante delictum principale in Inquisitione deductum, putà si post Inquisitionem factam de vulnere superueniat mors vulnerati, noua fiat Inquisitio super morte, & homicidio: Inquisitio namque præcedens facta de vulnere euanescit, nec ea ex poteſt sequi condemnatio pro homicidio in pœnam mortis: est communis secundum Farinac. qui alios allegat, d. q. 1. num. 70. vbi in numeris seqq. eam limitat tribus modis. Primò, in Inquisitione facta de vulnere mortali, seu illato animo occidendi, in qua etiam morte sequuta potest absque alio processu, seu noua Inquisitione de homicidio & morte sequi condemnatio, & hoc attento iure communi; secus hodie de consuetudine. Quam distinctionem approbat, & communem dicit Ant.
23 Gomez 3. tom. var. resolut. tit. de homicid. num. 31. Secundò limitat in Inquisitione, in qua adest clausula super dependentibus & connexis, Angel. de malef. in verbo, in platea communi, num. 29. & Boss. de Inquisit. num. 105. 107. & 108. in princip. Limitat & tertio in Inquisitione, in qua iodea expressè protestatur quod intendit etiam super morte inquirere quatenus succedat, & quod in euentum mortis imponet pœnam homicidij ordinariam, iuxta communem opinionem Doctorum de qua per Anton. Gomez d. num. 31. prope fin.

SVMMARIVM.

1 *Inquiri an possitis contra mandantem, non constito de mandatario?*
2 *Testis depositio contra mandantem non valet, nisi etiam de mandatario deponat, & n. 3.*
Et an sufficiat quod de delicto principali constet per indicia, & præsumptiones? n. 4.

An possit contra mandantem inquiri, non constito de mandatario.

QVÆSTIO XVI.

QVÆRO an possit contra mandantem inquiri de mandato, non constito de mandatario, & sic de principali delinquente? 1
Hanc quæstionem optimè absoluit Farinac. in suis quæst. crim. in 1. part. de Inquisitione, quæst. 3. per totam, vbi inquit omnes, nemine quem viderit discrepante, negatiuè respondere per textum, quem nescire esset maximum dedecus (teste Boss. in tit. de delict. num. 35.) scilicet, in l. is qui rem la secunda, §. si tu Titium, & Bart. in l. fin. ff. de furt. Et hanc esse communem opinionem plures allegans, & quod ita omnes sequuntur & practicantur affirmat Farinac. d. quæst. 3. num. 1. Et num. 2. & 3. duas rationes à Doctoribus assignatas huius 2
conclusionis refert: & ampliat, vt depositio testis contra mandantem aliquid testificantis non valeat, nisi etiam de mandatario deponat, secundum Bald. & alios plures, quos refert. Ampliat 3
etiam num. 4. prædictam regulam negatiuam procedere nedum in mandante, sed etiam in auxiliatore, contra quem pariter de auxilio procedi non poterit, nisi constet de principali delinquente, secundum Bart. in d. §. si tu Titium, & in cons. 181. & alios plures quos ibi refert testantes de communi. Et num. 5. quod debet de delicto principa- 4
lis delinquentis plenè constare verè, & certè, non autem per præsumptiones & indicia: adeo quod secundum communem sententiam plurimorum, quos ibi refert, non sufficiat ac hoc ficta confessio per contumaciam, vigore stati volentis contumacem haberi pro confesso. Ipse tamen Farinac. rectius, & pluribus probat ibi contrarium tam attento iure communi, quam practica communi omnium tribunalium Romæ; imò quod sufficiat constare de mandatario & principali delinquente per indicia, & nomioarioorem ipsius, vel sententiam in contumaciam latam. Et num. 6. cum sequent. duobus modis limitat præfatam communem regulam negatiuam, in quibus omnibus rectè meo indicio loquitur Farinac. vbi suprà, ideoque eum sequor nihil aliud addens.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium quid sit? & de aliis in materia, & de Astrologis, & numeris seqq.*
5 *Sortilegiorum species multæ, & diuersæ sunt, secundum diuersas hominum professiones & formas.*
6 *Sortilegiorum duplex est professio, tacita scilicet, & expressa, vt hic.*
7 *Sortilegiorum, quædam sunt quæ sapiunt manifestam hæresim, & puniuntur pœna hæresis, quædam vero quæ hæresim non sapiunt manifestam, & hæc aliis pœnis puniuntur, vt hic.*
8 *Sortilegij crimen in secunda specie manifestam hæresim non sapiens est mixti fori.*
9 *Sortilegia hæreticalia quæ dicantur, & quæ non hæreticalia? num. 10. & 11.*
12 *Astrologi quando dicantur & puniantur vt hæretici.*

13 Chiro

13 *Chiromantici qui dicantur, & quando puniantur?*

14 *Aſtrologia vti quando ſit licitum? & num. 15. 16. & 17.*

18 *Aſtrologia artem contra exercentes adeſt Bulla Sixti V. Pontificis maximi, de qua hic,*

De Sortilegio quid ſit, & de aliis in materia, & de Aſtrologis.

In l. 5. tit. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XVII.

1 QVÆRO circa *l. 5. titul. 1. hoc lib. 8. nou. collect. Reg.* qua cauetor, *que las adiuinos y ſorteros, y los que vſan de Aſtrologia, y aquellos que los creen deuen ſer reputados por hereges, y manda à las juſticias Reales que de ſu officio hagan peſquiſa ſobre ello, y que ſean caſtigados ſegun ſe contine en las leyes de las ſiete partidas, &c.*

2 Qoid ſit *ſortilegium*? In quo dicemus, quod ſortilegium in genere ſumptum, & vt comprehendit omnes ſortilegiorum ſpecies, duplici modo poteſt deſcribi. Primò, quod ſit ſuperſtitio quædam illuſoria, & ſummè noxia, qua vtitur homo dæmonis miniſterio; vt patet ex *c. in ſumma 26. quæſt. 5. & ex cap. qui ſine Saluatore, 26. quæſtione 2. & ex cap. 1. & 2. de ſortileg. & ex l. nemo, & leg multi, Cod. de malefic. & mathemat.* & ex Diuo Thoma *2. 2. quæſt. 95. artic. 4. titul. de ſuperſt.*

3 Secundò *ſortilegus eſt*, qui diabolicam religionem profeſſus, noxia quæque ſuperſtitioſa, aut eluſoria dæmonis inſtructione componit. Et hic ſecundus modus differt à primo potius verbis quam re: ita Proſper. Farinac. *in ſuis quæſtionibus crimin. 1. p. quæſt. 20. num. 73.*

4 Dicuntur autem largè ſortilegia omnes Magorum vanæ obſeruationes, vt ex Plinio, *lib. 28. natur. Hiſtor. cap. 4.* docet Petrus Gregorius *lib. 3. ſyntagm. cap. 1. num. 11.* Et in hac larga ſignificatione comprehenduntur *los adiuinos, bruxos, hechizeros, y encantadores*, & ſi qui ſunt alij, qui cum dæmone, aut tacitam, aut expreſſam locutionem habent, vt inquit Don Ioan Vela *in ſuo tractat. de pœn. delict. cap. 34. de ſortilegij pœna*, de quibus plura tradentes allegant Diuum Thomam *vbi ſuprà, artic. 8.* Syluestr. *in ſua ſumma, verſiculo ſuperſtitio, quæſtione 9.* Abb. *in cap. 1. & fin. de ſortileg.* Alphonſ. à Caſtro, *lib. 1. de iuſta hæret. punit. cap. 13.* Paul. Ghirlland. *in tract. de ſortileg.* Simanc. *de inſtitutionibus Catholic. titul. 62. & 63.* Plaçam *de delict. cap. 20.* Menochium *de arbitr. caſu 388.* & Petrum Gregorium *vbi ſupra*, omnino videndum, & D. Paz *in ſua practic. 1. tom. 8. part. cap. 1. num. 12.* Bernard. Diaz *in ſua practica crimin. in Canonica, cap. 107.* & ibi eius additionat. Clar. *§. hæreſis, num. 25.* Auiles *in cap. 53. prætor. verbo, adiuinos*, Auend. *de exequend. mandat. reg. 2. part. cap. 32.* Didacum Perez *in l. 9. tit. 1. lib. 8. ordinament.* Sed ego omnium optimè de hac re agentem allego nouiſſimum Farinac. *vbi ſuprà cum pluribus, numeris ſequentibus*, à quo non verebor pleraque meliora decerpere, vti doctiſſimo interprete & magno practico.

5 Sortilegiorum autem ſpecies multæ ac diuerſæ ſunt, ſecundum diuerſas hominum profeſſiones & formas. Principaliores vero ac magiſtrales, & ad quas cæteræ aliæ tanquam ſubalternæ reducuntur, ſunt tres ſecundum Paulum Ghirlland. *vbi ſuprà, quæſtione 2. num. 1. cum ſequentibus, Diuinatiua, Amatoria, & Venefica. Diuinatiua* eſt illa, per quam ſortilegi futura quædam, præſentia, vel præterita nobis ignorata vaticinari conantur, de quibus fit mentio *in canon oportet, 26. quæſt. 5. & in cap. ſortilegi, 26. quæſt. 1. & in l. nemo, Cod. de malefic. & mathemat. Amatoria* ſpecies ſortilegij, eſt illud, quod fit propter amorem libidinoſum, & vt plurimum ad flectendum animos pudicos ad libidinem tam mulierum quam virorum, de quibus alia iura loquuntur. *Venefica* autem ſeu malefica ſortilegia, quæ cæteris aliis pernicioſiora reputantur, ſunt illa, per quæ diuerſæ fabricantur infirmitates, morbi & calamitates in humanis, ac brutorum corporibus, ex quibus vel mors ſtatim cauſatur, vel corpus maleficiati paulatim conteritur, virtus debilitatur, & poſt longas & luctuoſas querelas, & lacrymabiles fletus tandem perit & conſumitur, vt latè proſequitur Farin. *vbi ſuprà, n. 74. & 75.* & ante eum latè de his agens Azeued. *in hac l. 5. num. 18. cum ſeqq.*

Sortilegiorum præterea duplex eſt profeſſio, 6 *Tacita*, ſcilicet, & *Expreſſa*. Sortilegi enim profitentes Deum Saluatorem relinquunt illius nomen, Baptiſmum, & reliqua Sacramenta Eccleſiæ abnegant, dæmoni adhærent, eidem perpetuam obedientiam ſpontanea voluntate promittunt, addito etiam iuramento & homagio. Et quando hæc promiſſio per hos ſortilegos fit dæmoni ipſi, vel ſolemniter & publicè, tempore, quo idem dæmon in maieſtatis ſuæ, vel potius tempeſtatis ſolio reſidens more Principis coaduoari fecit vniuerſalem congregationem ſtrigarum, maleficorum, necromantium, & cuiuſcumque generis ſortilegorum, certis nocturnis horis, locis & temporibus, de quibus per Ghirlland. *in tractat. de ſortileg. quæſtione 3. numero 3.* & latiùs *quæſtione 7. per totam*, præſertim *numero 28 & 29.* vel etiam priuatè ipſi dæmoni ſolum abſque illa vniuerſali ſortilegorum congregatione, & ſtrigarum multitudine, tunc propriè dicitur facta *expreſſa* profeſſio. Quando vero hæc promiſſio non ipſimet dæmoni facta eſt, ſed alicui alteri ſortilego magiſtro hanc promiſſionem nomine dæmonis recipienti, tunc non *expreſſa*, ſed *tacita* ſolum dicitor facta profeſſio. Et vtroque caſu dicitur contracta amicitia, vel potius peſtifera quædam ſocietas inter ſortilegum & ipſum dæmonum, qoi è contra ſuo vaſſallo ſubdito & ſortilego ipſum illudendo & decipiendo promittit, quod in poſterum ſemper ſe facilem reddet in obſeqoendo illius appetitui & voluntati, qood multa mirabilia eius medio in vita ſua in muodo conficiet, theſaoros inueniet, de ſuis inimicis vindictam ſumet, præſentia, futura, præterita dignoſcet, cuiuſuis pulchræ mulieris amore quo captus fuerit fruetur, dummodo fide Chriſti abnegata ipſum adoret. Et ij, qui ſunt de *expreſſa* profeſſione, ſunt multo chariores & dilectiores dæmoni, quam illi qui ſunt in *tacita* profeſſione: nihil enim expreſsè profeſſi ſortilegi petunt à dæmone, quod ab eo denegetur ſi facere poteſt, & ſi petunt ea, quæ facere non poteſt, fingit ſe illa facere, & per multas illuſiones eos decipit, ſortilegiaque & maleficia conſtricta ab iſtis ſortilegis expreſsè profeſſis ſunt multo grauiora

&

& atrocinta iis,quæ constituuntur à fortilegis tacitæ professionis, qui licet etiam ipsi sua exerceant maleficia dæmonis ministerio, nihilominus non habent eandem vim & potestatem, sicut ij qui sunt expressè professi, ita hæc omnia ponit & declarat Ghirlland. *dicta quæstione 3.num.6. & 11.* & refert Farinac. *prima parte, de delict. & pœn. quæstione vigesima, num.77. & 78.* nec non & Azeued. *in dicta leg.5.num.23. cum sequentibus*, vbi *numero vigesimosexto*, quod illi iudicantur habere pactum cum dæmone, qui defunctorum animas euocant, & qui excitent pueros, & dæmones familiares circunferunt & qui (vt dicitur) spiritus pascunt in vitro, per quos se prophetare mentiuntur, & qui illusiones & phantasmata edunt, & miracula quædam circulatoriis artibus ludunt, secundum Simancas *de institutione Catholic. titul.63. numero vigesimonono.*

7 Sortilegiorum prætetea quædam sunt, quæ sapiunt manifestam hæresim & puniuntur pœna hæresis; quænam vero, quæ hæresim non sapiunt manifestam, & hæc aliis pœnis puniuntur, vt notant Paulus Ghirllandus *vbi suprà, quæstione 11.* Simancas *dicto titul.63.* Didacus à Perez *vbi suprà*, & ab ipsis Inquisitoribus in priori specie, vt ducet Abbas *in capite 1. de sortileg.* Simancas & Didacus Perez *vbi suprà*, quos refert & sequitur Don Ioan. Vela *vbi suprà, dicto capite 34. in versiculo, huius autem*, idem tenet Azeuedo *in hac leg.5. num.13.* vbi quod in hoc omnes concordant, & iterum sub *num.44.* in versiculo *deuen ser reputados por hereges*, vbi etiam & *num.46.* idem probat quoad credentes prædictis sortilegis, diuinatoribus, anguribus, & Astrologis hæresim sapientibus, quoties iste talis credens credit absque dubio supradictos vera dicere, & ab eis prædicta esse omnino euentura, vel euenisse: nam tone vt hæretici essent tales credentes eis reputandi. In secundo vero prædicto casu iurisdictio non spectat ad Inquisitores, sed ad Ordinarium, qui in hoc crimine potest esse tam secularis quam Ecclesiasticus, secundum Iulium Clarum *lib.5. recept. sentent § hæresis, in versiculo, successiuè quæro.*

8 ¶ Crimen namque sortilegij in hac secunda specie est mixti fori, ita vt vterque iudex possit procedere, vt tenuit Abbas *in cap.1. numero tertio & quarto, de sortileg.* Auiles *cap.53. prætor. in glossa (castiguen) numero primo*, communis secundum Auendañ. *secunda parte, dicto c.32. numero primo*, quem refert & sequitur Clarus *vbi suprà*, dicens notandum, quia in Parlamento Franciæ fuit super hoc diuersimodè iudicatum, vt refert Papo *lib.22. artic.3. Aresto 1. & 2.* & quod sit mixti fori hoc crimen, & sit locus præuentioni inter Ecclesiasticum iudicem & secularem tenet etiam D. Azeued. *in dicta lege 5. num.51.*

9 Illa autem sortilegia dicuntur hæreticalia, quando in illis imploratur auxilium dæmonis ad cognoscendum & faciendum ea, quæ de sui natura scire, aut facere ipse dæmon non potest, cum summus Deus omnium creator illa sibi in priuilegium reseruauerit, nullique alteri creaturæ etiam Angelicæ concesserit, vtpote hominem verum & naturalem creare, vel creatum in melius, aut deterius reformare, aut in aliam speciem commutare, vt habetur Genes. *cap.2. & 5.* D. Thom. *in prima parte, tractat. quæstionum in titulo de potem. gener. & de creatur. quæstione 2. artic.6. & quæstione 3. articul.1.2. & 4.* Item mortuum resuscitare, ita vt verè & naturaliter viuat, sicut fuit resuscitatus Lazarus, vt habetur Ioann.2. & sicut etiam fuit suscitatus filius illius viduæ, dum in feretro deferebatur ad sepulturam, vt habetur Matthæi 18. Item futura scire ex vera & perfecta scientia, vt dicitur Isaias *cap.41.* Item cœli motum sistere, vt inquit Diuus Thomas *in tractat. quæstionum in prima parte, quæst.1. artic.3. & 6.* Item secreta cordis humani cognoscere, cum solus Deus sit perscrutator cordium, vt habetur Matthæi *cap.22.* In his & similibus casibus, quibus dæmoni denegata est potentia, si in sortilegiis illius auxilium imploratur, proculdubio sic implorans sortilegus hæreticus est, & pagano deterior qui attribuit creaturæ quod est proprium creatoris, ita Ghirlland. *de sortileg. q.10. num.1.2.6. & 19.* Clarus *in pract. § hæresis, versiculo, successiuè quæro*, sequitur Farinac. *d. quæst.20. num.79. ad fin.*

Illa vero sortilegia non dicuntur hæreticalia, in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, seu cognoscendum ea, quæ ipse facere & cognoscere potest (diuina virtute non reprimente) prout est homines ad peccata & libidines tentare, vt habetur in Apocalypsi 2. Genes.3. Matthæi 4. Marc.1. Lucæ 4. & tradit Diuus Thomas *secunda secundæ, distinctione 95. quæstione 2. in titul. de superstitione.* Item naturalium & superiorum rerum virtutes cognoscere, ex quibus medicamenta mirabilia ad sanandum, & atrociora veneficia ad causandas diuersas infirmitates confici possunt, vt per eundem Diuum Thomam *in tractatu quæstionum prima parte, quæstione 5. & eodem lib. quæstione 16. articulo 7. de dæmon.* Item præsentia, occolta, & præterita scire, & sic furta iam facta reuelare. Ita in his casibus, & similibus, si dæmonis in sortilegiis imploretur auxilium, non dicitur sortilegium hæreticale, quia nihil dæmoni tribuitur quod ipse (Deo non reprimente) agere non valeat, secundum glossam, Archidiac. & alios *in capite accusatus, §. sanè, de heretic. in 6.* Oldrad. *consilio 210. regularis habet traditio in fin.* Ghirlland. *in tractatu de Hæretic. quæstione 10. numero tertio & decimo*, Gemin. *consilio 54.* Matth. de Afflict. *super prima parte, constitution. Regni, Rubrica 2. num.17.* Abbas *in Rubrica de Heretic. num.13.* vbi quod propterea aliàs fuit iudicatum in Romana Curia in causa talionis, quæ fiunt ex causa amotis non esse Hæreticales, Titaquell. *de pœn. tempera. caus.4. num.3.* Clarus *dicto §. hæresis, sub eodem versiculo, successiuè quæro.* Tametsi Barbat. *consilio 55. lib.1.* teneat quod sortilegia, quæ fiunt ad sciendum furta commissa, sapiant hæresim manifestam: sed eum reprobat Clarus *vbi suprà.* Ad Barbatij tamen opinionis defensionem faciunt eleganter scripta in fratre Bartholomeo Spineo *in Apologia 4. in poncinibus*, eundemque tutatur Pegna indirectò, *quæst.2. comment.67.* prout eos ad hoc refert Farin. *vbi suprà, num.80. ad fin.* 10

Verùm pro declaratione præcedentium obseruandum est primo, quod omnia sortilegia, quæ fiunt à sortilegis, qui sunt de expressa professione, de quibus supra, sunt hæreticalia etiam quod in illis dæmon non inuocetur, in his, quæ facere potest. Licet enim isto casu non possint dici hæreticalia respectu operis, dicuntur tamen hæreticalia respectu operantis, qui cum sit de expressa dæmonis professione, verè & propriè dicitur hæreticus, ex quo relicto Deo pro- 11

prio

ptio creatore dæmonem tanquam vnicum Deum adorat. Inquit namque Oldradus *vbi ſupra*, in ſortilegiis dæmonem inuocari duplici modo, vel per modum imperij & ſuffragij, vel per modum adorationis, & cultum latriæ. Primò caſu dæmon inuocatur à ſortilegis tacitæ profeſſionis, qui nondum penitus ſe remouerunt à diuino coltu, & Chriſtiana Religione, nec dæmonis coltum per diabolica ſacrificia, & adorationes celebrant: & iſto caſu ad iudicandum an ſortilegia ſint hæreticalia, necne, attendenda eſt diſtinctio, *de qua ſuprà*. Secundò caſu, ſcilicet, per modum adorationis, & cultus latriæ dæmon inuocatur à ſortilegis expreſſæ profeſſionis, qui expreſsè abnegarunt Chriſti fidem, & iterum ſe baptizarunt in nomine Beelzebub: & iſto caſu indiſtinctè omnia ſortilegia ab iſtis confecta erunt hæreticalia, ſequitur etiam Geminianus *in dicto capite accuſatus*, §. *ſanè*, Paulus Ghirllandus *in tractat. de ſortileg. quæſtione* 10. *num.* 4. 5. 10. 11. *&* 18. vbi etiam quod indiſtinctè ſunt hæreticalia omnia ſortilegia, in quibus interuenit aliquis hæreticus, vel rebaptizatur aliquis puer, vt per gloſſam *in dicto* §. *ſanè*, Clar. loquens in rebaptizatione pueri *in dicto* §. *hæreſis*, *in verſiculo*, *ſed hic incidenter quæro*, vbi ſic dicit eſſe peritorum omnium communem ſententiam, teſte Simancas *in tractat. de Hæretic. capite* 30. *numero* 9. refert & ſequitur Farinac. *vbi ſuprà*, *dicta quæſtione vigeſima*, *num.* 81. *&* 82. vbi *numero* 83. *&* 84. *cum ſequenti* latè agit quid quando in ſortilegiis miſcetur hoſtia ſacrata, vel non ſacrata, oleum ſanctum, aqua, candelæ, vel rami oliuarum benedicti, pars lapidis ſacrati, purificatorij calicis, aut alia res ſacrata, vel benedicta: & *numero* 86. quid quando ſortilegi in ſortilegiis imagines cereas vel cretæ conficiunt, illaſque baptizant ſub nomine Beelzebub: deinde vocato dæmonis præſidio, eas vel igni adurunt, vel acu perforant, vt dolores, tormenta, & ægritudines inferant perſonæ repræſentatæ per illam imaginem. Et ſecundum ſupra reſoluta intelligenda ſunt, & declaranda verba generalia noſtræ legis quintæ *in principio*, dum inquit, *que los adiuinos y ſorteros, y los que vſan de Aſtrologia, y aquellos que los creen deuen ſer reputados por hereges*: diſtinguendum eſt enim iuxta ſuperiora.

¶ Nunc de Aſtrologis dicemus pro declaratione eiuſdem legis, de quibus ita reſoluendum eſt.

12 Aſtrologi, qui ex ſignis cœleſtibus, & aſtrorum curſu futura prædicunt, ſi ſic futura prædicunt ex certa ſcientia, quaſi quod ſigna illa, per quæ futura conſectantur, ſint cauſæ rerum imponentes futuris rebus neceſſitatem, ſunt hæretici, & vt hæretici puniendi ſunt: quia futurorum notitia certa, prout eſt in eſſe rei, eſt ſolius Dei, vt *in capite conſuluiſti*, 2. *quæſtione* 4. *&* *in capite ſciendum*, 26. *quæſtione* 3. Signa autem cœleſtia non ſunt cauſæ rerum finales imponentes neceſſitatem humanis rebus agendis, aut homini; ſed ſunt ſigna quædam inclinatiua rerum futurarum, ſecundum communiter accidentia per quaſdam regulas & naturas corporum cœleſtium, quæ multoties fallunt, & quibus non ſubiicitur neceſſario natura humana, quin poſſit illas euitare, & vti liberi arbitrij poteſtate, Abb. *in cap.* 2. *de ſortileg.* & Ioan. Lect. *in ſumma confeſſ. eodem titulo*, *quæſt.* 5. Si vero eadem futura iſta Aſtrologi & diuinatores prædicunt demonſtratiuè, præſumptiuè, ſeu inclinatiuè, & non per modum neceſſitatis, tunc non peccant, nec puniuntur, Abbas *in dicto cap.* 2. & optimè latèque Paul. Ghirlland. *vbi ſuprà*, *quæſtione* 11. *numero* 16. *&* 22. *&* *in quæſtione* 3. *num.* 13. *&* 14. nec non & Alphonſ. à Caſtr. *dicto lib.* 1. *de iuſta hæretic. punit. cap.* 13. *per totum*, præcipuè *in verſiculo*, *ad hunc modum*, *columna mihi* 1125. *cum ſequenti*, & Ignac. Salced. ad Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crimin. Canonica*, *cap.* 107. *verſiculo*, *nec caret*, & latè Emanuel Rodriguez *in ſua Summa* 1. *tom. cap.* 7. *de los adiuinos y hechizeros*, *concluſione* 1. & Aceued. *in præſenti*, *leg.* 5. *num.* 38. *ad fin. &* *num.* 37. vbi hoc modo concordat opiniones contrarias, quas ibi latè fundauerat pro vtraque parte, & ſequitur Farinac. *dicta quæſtione* 20. *num.* 111. vbi *num.* 112. cum Ghirlland. *vbi ſuprà* 13 eadem diſtinctione vtitur in Chiromanticis, qui per lineamenta manus futura, vel præterita ſe dignoſcere profitentur: ſi enim præterita enarrant, quæ euenerunt illi, cuius manus intuentur, iſto caſu nec peccant, nec puniuntur: ſi vero prædicunt futura per modum inclinationis, & demonſtratiuè, & tunc pariter nec peccant nec puniuntur; ſecus ſi per modum neceſſitatis, quia tunc vt hæretici puniuntur, D. Thom. *ſecunda ſecundæ*, *diſtinct.* 95. *quæſt.* 27. *artic.* 5. & per Ioan. Lect. *vbi ſupra quæſt.* 2. 3. *&* 5. & Farinac. *dicta quæſtione* 20. *numero* 112. Sed culpam eſſe vti arte Chiromantiæ ad effectum diuinandi, quia eſt ars prohibita, dicunt plores auctores, & conſtat ex Catalogo librorum prohibitorum per Sanctum Officium Inquiſitionis, quos refert & ſequitur Emanuel Rodriguez *vbi ſuprà in dicta prima concluſione*, vbi id limitat cum Alcocer, *quando por burla y paſſatiempo ſe miran las rayas de las manos, porque eſto es ſolamente pecado venial.*

14 Vti tamen Aſtrologia, *para ſaber los mouimientos de los cielos, planetas, y eſtrellas, las conjunciones y opoſitiones, y otros aſpectos, y los eclypſis, y crecimiento de los dias, y todas las otras coſas pertenecientes a la Theorica de la Aſtrologia, leer, y eſtudiar eſtas materias, y vſar de los inſtrumentos neceſſarios para ellas, licito es y prouechoſo, por no auer en eſtas coſas coſa mala ni ſuperſticioſa, antes aprouecha ſu conoſcimiento para conjecturar la humedad, ſequedad, frio, calor, eſterilidad, y fertilidad del tiempo*, vt ex D. Thom. & aliis colligit & affirmat Emanuel Rodriguez *vbi ſuprà concluſione* 2. & prius probauit Caſtro *vbi ſuprà*, idem dicens de medicis, qui prænuntiant de morte, 15 aut conualeſcentia infirmorum. In quibus rebus aliquando prædicunt vera, aliquando falluntur. Hæc namque prænunciatio non poteſt dici diuinatio, quia limites naturalis cognitionis non excedit.

16 Sed Emanuel Rodriguez *in concluſionibus ſequentibus* plura alia in propoſito declarat an ſint licita, nec ne? *Como es por el naſcimiento de alguno conjecturar ſu phiſonemia, eſtatura, hermoſura, complexion, inclinacion, virtudes, ò vicios, ò ciertas artes, habilidad, ſanidad, y enfermedad, porque eſto (dize) es licito. Però dezir con certidumbre lo que depende del libre aluedrio, como que fulano ſerà ladron, luxurioſo, homicida, murmurador, limoſnero, humilde, ſufrido, templado, amado de los Reyes y Principes, es vanidad, ſuperſticion y peccado mortal. Y que tam bien lo ſerà diuinar por la dicha Aſtrologia, que fulano morirà*

muerte

muerte de agua, ò de fuego, ò en batalla, ò en desafio: porque estas cosas, ò semejantes no dependen de causas naturales, como lo tienen Santo Thomas, y otros.

17 *Y que ansi mismo es ilicito, y pecado mortal vsar de interrogaciones Astrologicas, si parecieran las cosas hurtadas, y que la arte magica està prohibida, y que los que tienen libros della no han de ser absueltos hasta que los quemen: y que las mugeres, que vsan de oraciones licitas conformes à la Sagrada Escritura, y doctrina de los Santos, no mezclando en ellas algunas palabras vanas, si son honestas, y prudentes, y de buena fama, no pecan. Empero que los confessores las deuen auisar que no vsen de ellas, si de tal vso toman otras mugeres simples ocasion para las dezir con alguna superfticion*, como lo tiene Nauarro *in Man. cap.* 11. *num.* 36. *Y otras muchas cosas trae alli Fray Manuel Rodriguez, como son del vso de las nominas, quales se pueden traer, y quales no, y en materia de hechizeras.*

18 Vltimo obseruandum est, quod hodie habemus Bullam Sixti V. Pontificis maximi particulariter editam contra exercentes Astrologiæ iudiciariæ artem, & alia quæcumque diuinationum genera, sub data Romæ die 5. Ianuarij, 1585. Quæ in omnibus est seruanda in casibus occurrentibus, vbi innumeris nisus rationibus & auctoritatibus Sacræ paginæ, ac Sanctorum Doctorum, inquit huiusmodi.

Hac perpetua valitura constitutione Apostolica auctoritate statuimus & mandamus, vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ iudiciariæ Astrologiæ artem (præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam) in posterum exercentes, aut facientes iudicia & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate dependentibus, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, quam contra alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur & docent, aut discunt, quive huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt cuiuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi & Prælati superiores, ac alij Ordinatij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiam si in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant & procedant, atque in eos seuerius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant. Deinde prohibet omnes & singulos libros, opera & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Oenomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac vt in indice librorum prohibitorum ex decreto sacri Concilij generalis Tridentini confecto interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscumque Christianis legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & ordinariis locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari & consignari debere: & quod idem Inquisitores liberè & licitè procedant & pœnis eoodignis punire & coërcere possint contra scienter legentes, aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur, non obstantibus, &c.

Iuxta igitur hanc Pontificiam decisionem omnia supradicta, & leg. nostræ decisio intelligenda, redigenda, ac obseruanda sunt in pu-ctetum.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegi, Augures, Astrologi, & his credentes, quibus pœnis puniuntur iure ciuile & Canonico, atque Regio? & numeris sequentibus, vbi per conclusiones proceditur.*

Sortilegi, Augures, Astrologi, & his credentes, quibus pœnis puniantur.

QVÆSTIO XVIII.

QVÆRO circa eodem *lib.* 5. dum in ea cauetur, *que los adiuinos, y sorteros, y agoreros, y los que vsan de Astrologia, y aquellos que los creen, sean castigados segun se contiene en las leyes de las siete partidas*, quibus pœnis hi feriendi sint? Et quidem iure diuino, ciuili, & Canonico, tam contra clericos, quam laicos curiosè & latissimè agit Petrus Gregorius *in sua syntagma iuris vniuers. lib.* 34 *cap.* 15. *per totum*, & de iure ciuili, & Canonico latè prius Paulus Ghirllandus *de sortileg. quæst.* 11. *per totam*, Bernard. Diaz de Lug. *in sua practica criminali Canonica, cap.* 107. & 108. *in nouis*, Auendañ. 2. *parte cap.* 31. *prætor. num.* 2. Auiles, *cap* 53. *prætor. in glossa (castiguen) num.* 3. Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *centuria* 4. *casu* 388. & Azeued. *in dicta leg.* 5. *num.* 47. *cum sequentibus*, Don Iuan Vela *in suo libell. de pœnis delictor. capit.* 34 *per totum*, & latissimè omnium Prosper. Farinac. *in suis quæstionibus crimin. prima parte, quæst* 20. *num.* 80. *cum pluribus sequentibus*, vbi latissimè de hoc agit per 16. conclusiones. Deinde Regio per nostros regnicolas supra citatos, ex quibus tam in iure, quam in praxi deduco sequentes conclusiones magis præcipuas, cæteræ per ipsos videri poterunt.

Prima conclusio. Sortilegi, qui hæreticalia conficiunt sortilegia, cum pro hæreticis habeantur, vt hæretici puniendi sunt indistinctè, siue sortilegia sint ad amorem, siue ad præsciendum futura, siue ad infirmitates inferendas, Ghirllandus *de sortileg. quæstione* 11. *num.* 1. & *num.* 16. *in principio, & num.* 9. Menoch. *vbi suprà, num.* 4. Farinac. 87. 2

Secunda conclusio. Sortilegi de iure ciuili, cuiuscumque generis sint, & quomodocumque faciant sortilegia, pœna mortis naturalis, & bonorum confiscatione puniuntur, *leg. nemo, & leg. multi, & leg. & si excepta, & in leg. eorum, Cod. de malefic. & mathemat.* Ghirlland. *de sortileg. quæstione* 2. *numero decimo, & quæstione* 11. *num.* 5. 7. 11. 12. & 27. Menoch. *vbi suprà, numero* 5. & Farinac. 88 post Clarum *in practic.* §. *fin. quæstione* 68. *versiculo sortilegi, & malefici, & cæteri omnes.* 3

Tertia conclusio. De iure Canonico in foro pœnitentiali sortilegi conficientes sortilegia non hæreticalia, siue laici, siue clerici sint, & siue sortilegia fiant ad amorem, siue ad præsciendum 4

ſciendum præterita, vel præſentia occulta, ſiue etiam ad veneficandum homines, puniuntur pœnitentia 40. dierum, vt *in cap.* 1. & ibi omnes, *de ſortileg.* Ghirlland. *vbi ſupra quæſtione* 11. *numer.* 2 6. *&* 9. Don Ioan Vela *vbi ſupra*, poſt Menoch. *dicto caſu* 388. *numer.* 6. *&* 7. vbi etiam quod hodie fortè iſto caſu pœna erit arbitraria, cum Sacerdotibus omnes pœnitentiæ ſint arbitrariæ, & cum eis tranſit Farinac. *vbi ſupra n.* 90. Et hanc tertiam concluſionem probant cæteri omnes.

5 Quarta concluſio. De iure Canonico, & in foro contentioſo clericus, qui bono zelo & ſimplicitate abſque dolo conficit ſortilegia non hæreticalia, vt in caſu *cap.* 2. *de ſortileg.* ſuſpenditur à diuinis & miniſterio altaris per annum, & vltra iudicis arbitrio ſecundum facti & facinoris qualitatem & turpitudinem, quo termino elapſo ſtatim ipſo iure ad priſtinam adminiſtrationem reuertitur, vt dicto cap. 2. & ibi gloſſa, verbo viſum, Abbas, *num* 4. *in fin.* Ghirlland. *dicta quæſtione* 11. *numer.* 3. *&* 4. Menoch. *vbi ſupra numer.* 8. *&* 9. quo caſu quando clericus peccat deceptus, vel ſimplicitate, aut alia ſimili iuſta cauſa, mitius punitur iudicis arbitrio, Ghirlland. *quæſtione* 14. *numer.* 5. *& quæſtione* 17. *numer.* 4. *&* 5. Farinac. *vbi ſupra num.* 91. 94. *&* 101. & Don Ioan Vela *vbi ſupra, verſic. hodie vero*, Azeued. *in d. l.* 5. *num.* 49. *&* 51.

6 Quinta concluſio. De iure Canonico in foro contentioſo clericus, qui non bono zelo, ſed dolo malo conficit ſortilegia hæreticalia, deponitur ab ordine Sacro, omnibus beneficiis priuatur, & perpetuò in Monaſterium includitur, *cap. ſi quis Epiſcopus*, 26. *quæſtione* 5. & ibi gloſſa Abbas *in d. cap* 2. *de ſortileg.* Ghirlland. *d. quæſtione* 11. *numer.* 3. 8. *&* 10. Menoch. *vbi ſupra numer.* 10. Berber. *in ſuo viator. tur. tit. de ſortileg. num.* 11. Farinac. *vbi ſupra*, *num.* 92. & Don Ioan Vela etiam *vbi ſupra*, & efficitur infamis, vt *in cap. quiſquis*, 2 *quæſtione* 8. & antèquam deponatur tonſuratur, in capite decaluatur in modum ſtultorum, & eorum veſtes ante & retro ſcinduntur, iuxta textum *in cap. de benedicto*, 32. *quæſtione* 1. Foller. *in practic. crimin. Canonica caput.* 33. *num.* 49. vbi quod iſto caſus clericus degradatur, verbaliter ſcilicet, non autem realiter, vt ibi per eum & ſequitur Farinac. *vbi ſupra, numer.* 92. *&* 4. 19. *n.* 49. & Don Ioan. Vela, *vbi ſupra*, ibi vnde textus.

7 Sexta concluſio. De iure Canonico in foro contentioſo laicus conficiens ſortilegia non hæreticalia pro prima vice excommunicatur, & ab Eccleſia remouetur, *cap. ſi quis Epiſcopum, & in c. aliquantis*, 26. *quæſt.* 5. Si vero monitus iterum in eiſdem ſortilegiis perſeuerauerit, ſi eſt vilis perſona debet publice fuſtigari, vel mitra dehoneſtari & ad triremes mitti. Si vero ſit perſona honeſtior, vel relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur, *cap. contra idolorum*, 29. *quæſt.* 5. quoem textum ſing dicit Roman. *ſing.* 660. *in ſcis quod iſti*, & tenent, Ghirll. *d. quæſt.* 10. *&* 11. *n.* 4. *&* 10. Menoch. *num.* 18. & Farinac. *num.* 93. *vbi ſupra*, Don Ioan de Vela, *dicto cap.* 34. *ſub verſic. Pontificium*, & Azeued. *in d. l.* 5 *n.* 12. *&* 49. *ad fin.*

8 Sed hodie tam in clericis quam in laicis pœna ſortilegiorum non hæreticalium etiam de iure Canonico erit arbitraria, ſecundum Abb. *in dicto cap.* 2. *de ſortileg.* quem ſequitur Ghirll. *d. q.* 11. *num.* 7. *in verſic. & circa premiſſa, & n.* 10. *in fin. & n.* 23. *in fin. & n.* 26. *verſic. Abbas tamen, & q.* 16. *n.* 3. *in fin. & q.* 17. *n.* 4. *cum ſeqq.*

Sed hoc arbitrium debet regulari in dubio à ſupra dictis, & infra dicendis concluſionibus. Neque vnquam iſtis ſortilegis eſt minuenda pœna ſtatuta à Canonibus, niſi adſit aliqua iuſta cauſa, putà vel quod decepti, vel ex ſimplicitate peccauerint, vt cum aliis probat Farinac. *d. q.* 20. *num.* 94. 9

Septima concluſio. Licet de iure ciuili non puniantur ſortilegi, qui ſortilegia exercent ad bonum finem, vtputa ad ſanandum ægrotos, maleficiatos, ad ſoluendum aliorum ſortilegorum facturas, ad incantandum imbres ne noceant ſegetibus, arboribus, animalibus & ſimilia, *vt in l. eorum.* §. 1. & ibi notat Bart. *C. de malefic. & mathem.* de iure tamen Canonico ſecùs eſt, quia Eccleſia ſummopere abhorret iſta remedia ſortilega, etiam quod fiant ad effectum recuperandæ ſanitatis, cùm non liceat inuocare auxilium dæmonis etiam pro mille corporum ſanitatibus: quia minus detrimentum eſt quod pereant mille corpora, quam quod pereat vna anima, *vt in capite admonenat*, 26. *quæſtione* 7. *cap. nec mirum*, §. *ad hec autem* 26. *quæſtione* 5. & Diuus Auguſtinus *lib.* 10. *de ciuitate Dei*, cuius verba ſunt relata *in dicto capite, nec mirum*, per Diuum Thomam 2. 2. *quæſtione* 95. *artic* 3. *verſiculo, dicendum*, ſequitur alios allegans Farinac. *dicta quæſtione* 20. *num.* 95. vbi reſoluit propterea iſtos ſortilegos puniendos eſſe, iuxta ſupradicta *in concluſionibus præcedentibus*, nempè 5. & 6. 10 11

Hanc concluſionem ampliant quamplures Doctores, quos refert & ſequitur Farinac. *numer.* 96. *cum ſequentibus*, *vbi ſupra*, etiam quod ſortilegi prædicti in ſpecie dictæ concluſionis 7. miſceant in illis aliquas ſanctas & deuotas orationes Dei, Beatæ Virginis Mariæ, & Sanctorum, vel etiam ſi illas eaſdem orationes mandauerint dici per ipſum maleficiatum: quia ſolent iſto caſu ſortilegi aliquando alia extranea verba publice, vel ſecrete dicere, quæ non ſolum non videntur congruere illis religioſis & deuotis orationibus, ſed quæ naturaliter ad illud opus ſanitatis non tendunt, nec poſſunt naturaliter talem effectum operari. Et aliquando etiam adiungunt nomina quædam ignota & characteres, ſeu alias diuerſas obſeruationes, quas manifeſtum eſt naturaliter efficaciam ad ſanitatem habere non poſſe. Et aliquando etiam mandant deferri ad collum maleficiati aliquas, ſchedulas, breuia, & ligaturas continentes aliquod extrinſecum, ſeu extraneum ſignum, characterem, aut nomen aliquod, quod naturaliter non tendit ad opus illud ſanitatis, ad quod finguntur dici per ſortilegium illas deuotas orationes. Et ſic, cum hæc & ſimilia extranea verba, nomina, ſigna, characteres, ſchedulæ, ligaturæ, & breuia ſint de ſe ſuperſtitioſa, nec fieri poſſint abſque ſuffragio, & inſtructione diaboli, reddunt propterea totum opus ſuperſtitioſum & punibile, vt ſupra. Vnde cauendum eſt ab his, & ſimilibus. 12

Octaua concluſio. Vbicunque ex ſortilegiis ſequuta eſt mors maleficiati, tunc proculdubio ſortilegus tenetur pœna leg Corneliæ de ſicariis, quia plus eſt hominem veneno occidere quam ferro necare, *l.* 1. *C. de malefic. & mathem.* & idem in terminis probat cum aliis Farinac. *dicta quæſt.* 20. *num.* 102. vbi quod iſto caſu ſortilegus comburendus eſt, & *numer.* 103. idem probat, quando in ſortilegiis naturalem in viris, ac mulieribus generandi vim ſortilegus impedit, 13

impedit, aut efficit ne mulier concipere possit, aut grauida pariete, aut lac nutricis desiccat, aut alia similia maleficia in corpore per cibum, & potum, aut extra corpus conficit, is namque sortilegus vt homicida tenetur, *cap. & si aliquis*, & ibi DD. *de homicid. l. si quis aliquid, §. abortionis*, & ibi DD. *ff. de poen. l. eorum C. de malef. & mathem.*

14 Si tamen Episcopus, vel Inquisitor Apostolicus habeat in manibus Hæreticum sortilegum, qui confessus est in sortilegiis fecisse homicidium, vel aliud grauissimum delictum, per quod secundum leges ciuiles deberet damnari vltimo supplicio, non potest de iure talem reum iudici seculari tradere, vt illum morti condemnet, quando pœnitens est paratus publicè abiurare, & condignam subire pœnitentiam, sed debet illum volentem puro & non ficto corde ad gremium Ecclesiæ redire, beneficio, absolutionis ab excommunicatione sibi impenso, & abiurata primitus hæresi, iuxta textum in capite vt officium inquisitionis, *§. si vero, de heret. 6.* ad reconciliationem admittere, vt latissimè probat, tenet, & ab aliis defendit Arnald. Albet. *in tractat. de agnosc. assertio. Cathol. & heret. q. 25. num. 66. cum seqq.* sequitur Farinac. d. q. 20. *num. 105.*

15 Nona conclusio. De iure nostro Regio partitarum, de quibus loquitur nostra l. 5. huius tituli 1. habemus, *l. 3. tit. 23. par. 7.* qua cauetur, *que puede cada vno del pueblo acusar delante del juzgador a los agoreros, a los sorteros, è a los otros baratadores, de que habian las leyes de aquel titulo. E que si les fuere prouado por testigos, è conosencia de ellos mismos, que fazen, è obran con tal desendimiento alguno de los yerros sobredichos, deuen morir por ende, è los que los encubrieren en sus casas à sabiendas deuenser hechados de la tierra del Rey para siempre*, idem probat *lib. 5. & 6. titul. 3.* infra hoc *lib. 8.* vbi loquitur etiam *en los que vsan de hechizerias y adiuinanças, y agoreros, y otras cosas defendidas*, de quibus ibi & *in dict. l. 5.* imponitur etiam pœna medietatis boootum fisco applicata.

16 Decima & vltima conclusio. Quidquid sit de iure; de consuetudine tamen in nostra Hispania hæc rigorosa pœna mortis & confiscationis bonorum non seruatur; sed sortilegi conficientes sortilegia non hæreticalia, vel fustigantur, secundum Auendan. *2. par. cap. 32. numer. 2. prat. folio mihi 259.* vel secundum alios ducuntur in publicum cum mitra depicta in capite, & deinde eiiciuntur, vt testatur Barbat. *in suo tractat. viator. iur. in rubrica de sortileg. circa finem*, prout eum refert Iulius Clar. *§. heresis in fine.* Eandem consuetudinem huius Regni, nempè, vt qui scelus hoc admiserint publicè fustigentur, ducantur que per vias publicas cum mitra, melleque vncti, & plumis circundati, vel circa Ecclesiam, vel domum Episcopi in scala collocentur, vt ab omnibus deludantur ex Abbate *in cap. 1. de sortileg. per textum in capite Episcopi, 26. quæstione 5.* ibi: *Et si aliquem virum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis deiiciant*, refert & affirmat ita receptum esse consuetudine Salzed. ad Bernard. Diaz *in practica criminal. Canonica, capite 107. in fin.* quod & persæpe obseruatum vidi, & obseruari feci in praxi, prout vidit etiam seruari, & seruauit in praxi Auiles *vbi supra, numer. 3.* quem refert Azeued. *in hac lib. 5. numer. 50.* Eandem praxim refert & sequitur Don Ioan Vela *in dicto capite 34. ad fin.* dicens, quod hæc pœna habuit ortum à *dicto capit. Episcopi*, & ex *leg. 4. titul. 31. partit. 7.* ibi. *O le desnudan hazendole estar al Sol, vntandole de miel, porque le coman las moscas, alguna hora del dia.* Eandem consuetudinem priorem Hispaniæ refert etiam Farinac. *dicta quæstione 20. num. 89.* vbi, quod vel alia arbitraria pœna plectuntur, prout in vrbe apud se sæpe seruatur, & vidisse affirmat in diuersis superstitiosis sortilegis, qui vel fustigari fuerunt, vel banniti, vel ad triremes transmissi, vel pecuniariter mulctati, iuxta sortilegii & sortilegorum qualitates. Et iuxta Platonis sententiam, & leges 12. tabul. hanc pœnam pariter arbitrariam esse testatur Menoch. *de arbitr. iudic. casu 388. numer. 1. cum sequentibus.* Et inquit Iulius Clarus *in practica criminal. quæstione 83. in versicule, punitur etiam*, quod extra ordinem puniuntur illi, qui superstitione numinis alios terrent, vt in exemplis ibi per eum positis, quem referunt & sequuntur Menochius *vbi supra, numer. 19. in fin.* & Farinac. *d. num. 89. ad fin.*

Pœnam autem mortis, de qua *in dictis legibus Regiis*, credit Auiles *vbi supra* imponendam esse, quando ex istis sortilegiis, & diuinarionibus aliquis moritur, secus autem si non moriatur, quia tunc debet verberari, & mitrari, & exulare. Quod etiam probauit Azeued. *vbi supra, dicto numer. 50. & 51.* vbi quod in lamiis, vulgo *Bruxas*, nihil est de consuetudioe abrogatum, sed concremantur, secundum Doctorem Didacum Perez, & Canteram, quos refert: inquit tamen videndum de hoc Simanc. *de institutione Catholic. titul. 37. numer. 16. cum sequentibus.* 17

AD TITVLVM SECVNDVM,

De los Iudios y Moros.

SVMMARIVM.

1 *Impediens Iudaos, & Mauros, volentes se ad nostram fidem Christianam conuertere, qua pœna puniatur, & numeris seqq.*

2 *Impediens conuersionem Iudei ad nostram fidem Catholicam quod crimen committat?*

3 *Saluari potest quis sine baptismo in re, sed tantum in voto, deficiente eius copia, & numer. 4.*

5 *Persuadens nouiter conuersos, vt relinquant Catholicam fidem, qua pœna puniatur?*

7 Iudæus

7 *Iudaus tentans, vel tractans hominem alterius ſecta, vt Iudaus effiecatur ; qua pœna puniatur.*

8 *Inquiſitores fidei procedunt contra Iudaos, Saracenos, vel alios Infideles non baptizatos, circuncidentes pueros, & alia probibita facientes, vt hic, & in num.10. & 12. de delictis, quaſt.19.*

De crimine impedientium Iudæos, & Mauros volentes ſe ad noſtram fidem Chriſtianam conuertere, & de eorum pœna.

QVÆSTIO XIX.

1 QVÆRO circa *l.1. huius tit.1. lib.8. non. collection. Reg.* qua cauetur, *que los Iudios y Moros, que ſe quiſieren tornar Chriſtianos, no ſean detenidos ni embargados por perſona alguna, ſo pena que ſe proceda contra los que contra ello vinieren à las mayores penas ciuiles que ſe hallaren por derecho.*

a Quod crimen iure communi hac in ſpecie committatur? In quo inuenio Bald. *conſ.315. Iudais tutela cum ſequent.*, cui ſe plures ibi ſubſcripſerunt *volumine* 1. dicentem, quod ſi Iudæus animum Iudæi inclinatum ad fidem Chriſti dolis, mendaciis, & blanditiis ſubuertat, vel ſi illum de loco tuto in quo erat, & in quo libere poterat libertatem animi ſui exercere, ad locum non tutum, in quo non poterat baptizari traduxerit, vel ſi quo quomodo fuerit ei impedimento ne Chriſtianus fiat, punitur. Et quod hoc crimen dicetur eſſe publici iudicij, quia in publicam Chriſtianorum iniuriam committitur. Et quod in hoc facto plurima crimina verſantur, falſa ſcilicet prædicatio: ſecundo diabolica ſuggeſtio: tertio ſimonia, ſi forte interuenit pecunia ne fiat Chriſtianus: quarto ſacrilegium maius, quia abſtulit ſacrum de ſacro, videlicet animam, quæ ſacra eſt, de Eccleſia Dei, & de theſauris Ieſu Chriſti. Idem etiam tenet Zabarel. *in Clementina 2. de haret. in verſic. Inquiſitoribus, in fine*, ſequitur Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib.5. c.12. num.*8. qui *num.*9. eam adiungit rationem, quia Iudæus habens propoſitum ſumendi baptiſmum iam baptizatus eſt flamine Spiritus ſancti, & ideo ſi in eo propoſito moreretur, cœleſti patria vti Chriſtianus potiretur (intellige, vbi copia baptiſmi haberi non poteſt) *cap. baptiſmi vicem, de conſecratione diſtinctione 4. cap.2 de presbyter. non baptizatum.* ergo talem impediens, nec cùm effectu tranſeat ad fidem, dicitur impedire non Iudæum ſimpliciter, ſed iam Chriſtianum voto.

5 Poteſt enim quis ſaluari ſine baptiſmo in re, ſed tantum in voto, deficiente eius copia, ſecundum Bernard. Epiſtola 77. ad Hugonem Magiſtr. *in 4. & 1. ſententiar. diſtinct.4.* probat optimè & late Magiſter Soto *in 4. diſtinctione 5. quaſtione vnica, articulo 2. in 2. concluſione*, & Candelabr. aureum ſeptem Sacramentorum *de baptiſmo, quaſtione* 67. Concil. Trident. *ſeſſione 6. cap 4.* vbi docetur poſt Euangelium promulgatum neminem transferri ab ſtatu peccati in ſtatum gratiæ ſine lauacro regenerationis aut eius voto, exponens verba Chriſti Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt intrare in Regnum Dei*: & iterum *ſeſſione 7. canon.4* de *Sacrament.* ibi *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem, &c.* Nec obſtat quod definitum ſit, Sacramentum baptiſmi eſſe neceſſarium ad ſalutem: quia reſpondemus, ob id dici neceſſarium, ſecundum Soto *vbi ſupra*, quia abſque baptiſmo in re, vel in voto nemo poteſt ſaluari. Vbi ergo quis deſiderio baptiſmi tenetur, quem adipiſci non poteſt, nihil aliud Deus ab eo exigit, ſed eius voluntatem pro facto reputat.

Perfecta igitur conuerſio ac pœnitentia rectè baptiſmus flaminis dicitur, & baptiſmum aquæ ſaltem in neceſſitate ſupplet, quia perfecta conuerſio & pœnitentia includit veram contritionem & charitatem, & ſimul etiam deſiderium, ſeu votum baptiſmi, cùm non ex contemptu, ſed ex neceſſitate ſine baptiſmo aquæ aliqui decedunt, vt probat Bellarmin. *in 2. tom. controuerſ. Chriſtiana fidei, 1. par. cap.6. de Sacramento baptiſm. lib.1. in verſiculo, ſecunda propoſitio*, & Suarez, *in 3. par. de Sacrament. ſectione 2. diſputatione 27. per totam, fol.*353. vbi optimè id probat. 4

Pœna igitur contrauenientibus noſtræ l. Regiæ merito erit grauiſſima: quandoquidem tot & tam grauia crimina ſimul committuntur, ſed tamen arbitraria. Quod ſi Bald. *vbi ſupra num.*2. eſſe pecuniariam citra ſanguinem & mutilationem membri, putà carceris, exiſtimauerit: ego multum hac grauiorem imponendam eſſe cenſeo Chriſtiano huiuſmodi immane ſcelus committenti: grauius namque multo delinquit in hoc quam Iudæus. 5

Quod ſi quiſpiam nouiter conuerſos perſuaſerit, vt deſerant Catholicam fidem, is vltimo ſupplicio lege regia, *pragmatica* 11. puniendus eſt, vt inquit Doctor Simanc. *de inſtitut. Cathol. titul.* 47. *num.*81. *ad fin.* vbi etiam ad hoc citat *Eccleſiaſt.*8. Strobeum *ſermone* 110. Chryſoſtom. in dictum Apoſtol. *habentes autem eundem ſpiritum, ſermone 3.* 6

Denique *l.6. titul.1. lib.1. noua collect.* cauetur, *que ningun Iudio deſtos Reynos no ſea oſado de tentar ni tratar, que ningun Moro, ni Tartaro, ni hombre de otra ſeta ſe torne Iudio circuncidandolo, ô haziendo otras ceremonias Iudaicas, per ſer en gran vituperio y menoſprecio de nueſtra Fè Catholica, ſo pena que el que lo contrario hiziere, y los que anſi ſe tornaren à ſu ley ſean cautiuos.* 7

Et ſic Inquiſitores fidei procedunt contra Iudæos, Sarracenos, vel alios Infideles non baptizatos, circuncidentes pueros, & contra hæreticorum receptatores, & contra compellentes aliquem vt fidem abneget, vel inducentes illum ad eorum ritus, & publicas ceremonias aut ad alia ſimilia in offenſam diuini nominis, & opprobrium noſtræ fidei Chriſtianæ, vt eſt text. *in cap. nonnullis de Iudais, & Clementina vniuerſa eodem tit.* & tenet Oldrald. *conſ.*36. & ſequitur plures alios allegans, & late id probans aduerſus D. Simanc. & alios Ioann. à Rojas *de haret. 1. par. num.* 556. *cum ſequent.* vbi *num.* 564. indubitatum exiſtimat per Principes, & iudices ſeculares poſſe Iudæos, ſeu Infideles in huiuſmodi delinquentes puniri, *lege nullus, l. Iudaos, C. de Iudais, lege 1. & l. nemo, C. de pagan. cap. ſicut Iudai Iudais*: nam ratione delicti efficiuntur de eorum iuriſdictione, vt ibi iure probat. 8

Poſſunt etiam procedere Inquiſitores contra impedientes Iudæum baptizari, vt in ſpecie noſtræ 9

Iudæis, *c.quiescamus,42. distinct.&c.non satis,* 86. *distinct.& in c.si cupis,16.quæst.*1. & probat supradicta, & alia in fauorem latissime Beccius *conf.* 84.*num.*3.*cum sequentibus lib.*1. Secundo eandem sententia ex eo non parum comprobari videtur, quoniam prædictum edictum videtur promulgatum ad Iudæorum annihilationem, quod esse videtur contra Sacram Scripturam, qua probibetur Iudæos occidi, sed conseruari ad retinendam memoriam violentiæ mortis Christi, Psalm.58.
7 *Deus meus ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei*, quod etiam habetur in 4.Conc.Tolet. *c.*59.*& in c.Iudæorum*,28.*q* 1.

8 Tertio, quia Infideles non sunt cogendi ad fidem, vt tenent Theologi *in 4.distinct.*4 D.Thom. *in 3.p.q.*68.*art.*10.*&* 2.2.*q.*10. Ant.8.Durand. *in 4.dist.*4.*q.*6.Soto *in 4.sent. dist.*5. *quæst.vnica, art.* 10. & in Concil. Tolet.*c.*56 & probatur *in c. de Iudæis*,45.*dist.* Corset.*de potest.reg.parte vlt. n.*10. 13.*&* 14.Et inquit Caiet.*in* 2.2 *q.*10 *art.*12. quod est infamia fidei nostræ, si Infidelium filij violenter trahantur ad fidem, & Suarex *in* 3 *p.* D.Tho. *disput.*25.*sect.*3. *in* 3.*item. vers. nihilominus ibi, vt fundetur hæc conclusio,fol.mihi* 322.*ad fin.* Ludouic. Param.*vbi sup.num.*7 Non enim sunt cogendi Infideles ad fidem Christi, sed monendi: voluntarium enim militem eligit Deus, *c.sicut de Iudæis, c.qui sincera,&c.de Iudæis*, 45.*de l.*6.*tit.*24.*& l.*2. *tit.*25 *part.*7.S.Thom.*vbi sup.& in 4.sent.dist.*13.
9 *quæst.*1.*art* 2.*ad sextum*, Syluester *in summa, verbo baptismus* 4. §.6. *& in verbo Iudæus, num.*11. vbi quod pecunia, & blanditiis ad id allici possunt, iuxta glossam *in c.debet homo,*23.*quæst* 4.non igitur sunt cogendi, cuius enim vult Deus miseretur, & quem vult indurat, vt in proposito inquit D.Simanc. *de instit. Catholic. tit.*35.*n.*13 Didacus Perez,*in l.*1 a *tit.*3.*lib.*8.*ordin.p.*66.*col.*1. vbi alios allegat Greg.Lopez *in l.*2. *tit.*23.*part.*2. *in glossa, acrecentar*, vbi quod ex hoc non sunt bello compellendi suscipere fidem Christi, cum ipse
10 Christus Rex regum, cui data est omnis potestas in cœlo, & in terra, miserit ad capiendam possessionem mundi, non milites armatæ militiæ, sed sanctos Prædicatores sicut oues inter lupos: & Christi vicarius nunc, & quotidie mittit Reli-
11 giosos vt benigne, & mansuete, & in pace fidem Christi prædicent Paganis, Mauris, & Indis. Et grauissime peccaremus si fidem Christi per viam belli ampliare contenderemus, vt ibi late agit, & Bañez *in* 2.2. *quæst.*10. *artic.*10. *per totum.* Ex quo an Indi. iuste debellati fuerint, ob hoc quod Christi fidem non profitebantur, per Hispanos primos, qui in illas partes se primitus contulerunt, agit late Marcardus de Susannis *in tractat. de Iudæis, & in* 1. *parte, cap.*14.

12 Et an pueri inuitis parentibus Infidelibus possint baptixari agunt late DD. quos refert, & congerit D.Azeued.*in l.*1.*n.*5.*tit.*2.*hoc lib.*8. vbi inter duas communes opiniones contrarias refert ex Marcard. *vbi sup.*3.*p.c.*2.*n.*6. esse communiorem, & veriorem, quod non possit id fieri, & quod supradicta sunt intelligenda de coactione præcisa, scilicet, cum coactus, & reclamans, & per vim baptixatur, secundum Mascard. *d.c.*2.*n.*7. qui *n.*8. declarat, quid erit si hic coactus per lõgum tempus non reclamauit, & tacitus permansit, actusque fecit in approbatione suscepti baptismi, & tenet quod proculdubio characterem recipit, & tunc approbasse videtur per actus factos, nisi duraret eadem causa actionis præcisæ, & de his late etiam agit Simanc.*de instit.Cathol.tit.*29.*num.*51. *cum sequentibus*: & supra dicta magis communis sententia fuit prius D.Thom.*in* 3.*p.* *q.*68.*art.*10 *&* 2. 2. *quæst.*10. *art.*12. quam sequuntur omnes eius discipuli vtroque loco, Caiet. Capreol. Palud.Soto *distinct.*5. Ricard. *distinct.*6.*artic.*3. *q.*3. Marsi.*in* 4 *q.*4.*art.*4. Anton.2.*p.tit.*12.*cap.*2. §.4. quos refert, & sequitur late probans hanc partem, & respondens fundamentis contrariæ Suarez *vbi sup.* qui in principio illius quæstionis prius refert contrariam opinionem eiusque fundamenta, sed affirmat quod nullum Theologum inuenit, qui expresse eam doceat, & ideo merito eam postea reiicit, & probat, quam prædiximus communem sententiam negatiuam, loquens nempe de filiis Infidelium, qui nullo modo, nec spiritualiter, nec temporaliter subiiciuntur Ecclesiæ. Alia quæstio est, vtrum filij Infidelium iure baptizari possint inuitis parentibus, quando ipsi parẽtes subditi sunt Christianis Principibus? Quam quæstionem mirifice explicat, & disserit Suarez *vbi sup.sect.*4.statim sequenti.

Ex quibus non laudo edictum promulgatum 13
à Rege Sisebuto anno Domini 616. quo Iudæos omnes, qui in Hispania degerent, sacrum baptisma suscipere coëgit. Simile etiam fuit Dagoberti Fran.Regis edictum, quo sub capitis pœna Iudæos omnes sacra vnda ablui, expiarique coëgit, vt refert Stephan. Garibay in compend. histor. Hispan.*par.*1.*lib.*8.*c.*28.& Roderic. Archiepiscopus Tolet.*lib.*2. Historiæ de rebus Hispan. *c.*17. & Petr.Greg.*in sua syntag.iur.*2.*p.lib.*33.*c.*4.*n.*10. dicens id contigisse ann.595. nempe quod prædiximus edictum Regis Sisebuti. Quorum sane Regum zelus, non factum, à Theologis probatur, vt patet ex Dominic.Soto, & aliis in quarto sententiarum *dist.*5.*art.*10. & Roderic.*vbi sup.* teste Paramo *vbi sup.d.c.*6.*n.*7.*ad fin.*

Et ita hanc primam partem, quod Iudæi non 14
possint sine peccato expelli, nobiscum quiete, & pacifice viuentes, pluribus comprobat Oldrald. *cons.*87.*& cons.*264.illa videtur probabilior Alex. 99. *visa inquisitione col. vltima, in versic. & quod Iudæus,n.*18.*vol.*6. Naræ *cons.*620 *num.*22. Marsil. 121.*num.*56.Roland. à Vall. *consi.*25.*num.*19.*volum.*2 & plura congerit Marcard. de Susannis,*in tractat. de Iudæis*, 1.*p.c.*7.*num.*4. vbi reprehendit Principes qui Iudæos pacifice viuentes expellunt affirmans hanc opinionem esse communem, & cum eo Beccius *d. cons.*84. *num.*8. vbi quod Summus Pontifex, qui Iudæorum est tutor, teste Ioanne de Montegrand.*cons.*428.*inter cons.* Bald. debet persuadere Principibus, imo etiam præcipere ne Iudæos expellant, sed tolerent, & foueant, secundum communem opinionem, vt affirmant Roland. à Vall. *d. cons.*25. *num.*34. adde Paris. *d.cons.*2.*num.*15.*cum sequenti, vol.*2. & Decian. *vbi sup.d.n.*4. qui *numeris sequentibus*, plures etiam congerit in fauorem huius partis. Et inquit D.Simanc.*d.tit.*35.*n.*13. quod præmiis quoque, atque honoribus allici debent ad salutem, & onerari possint exactionibus, & infamia notari, vt in quarto Conc. Trid. *cano.*55. *cap. de Iudæis*, 45.*dist.*

Adde etiam, quod Iudæi cum baptixati non 15
sint, nec Christi fidem professi, hæretici, vel apostatæ dici non possunt, ac proinde Inquisitorum iurisdictioni non subiacent: Ecclesia namque de iis, qui foris sunt, non iudicat, & Inquisitoribus dumtaxat iurisdictio mandata est aduersus hæreticam prauitatem, & apostasiam, *cap. filij cum sequenti, de hæretic. lib.*6. *in superscriptionibus, & ad Corinth.*5.*cap.multi*, 2.*quæst.*1. *c.gaudemus de*

*diuort.*Bald.*conſ.*315. *Iudais, volum.*1. D.Simanc.
*d. tit.*35.*num.*11. Tybet. Decian. *vbi ſup. cap.*14.
*num.*2. vbi quod in Iudæos iuriſdictionem ha-
bent in ſpiritualibus diœceſani, & in ſæculari-
bus ordinarij, & in mixtis erit locus præuentio-
ni, ſecundum Abb. & omnes *in cap.cum ſuper, col.*
2. verſicu. vnde concordando dicta Innocentij, de
voto.

16 Inquiſitores fidei bene tamen poſſunt proce-
dere contra Iudæos, Sarracenos, vel alios Infide-
les non baptizatos circuncidentes pueros, &
contra hæreticorum receptatores, & contra
compellentes aliquem vt fidem abneget, & indu-
centes illos ad eorum ritus, & publicas ceremo-
nias, aut ad alia ſimilia in offenſam Diuini nomi-
nis, & opprobrium noſtræ fidei Chriſtianæ, vt
late probat cum alijs contra Simanc. & Soci.
Rojas de hæret. 1.*p.n.*557. *cum ſequentibus* & di-
ximus *ſup.in quæſt.proxime præcedenti.*

Omnia igitur hæc videntur facere contra de-
ciſionem noſtræ legis Regiæ, atque pro ratione
dubitandi ipſius.

17 His nihilo ſecius non obſtantibus deciſio no-
ſtræ l.Regiæ iuſta, vtilis, atque ſancta fuit, vtpote
pro conſeruatione, & augmento noſtræ Chriſtia-
næ Religionis, atque Catholicæ fidei maxime
neceſſaria, ne Iudæi ſua perfidia noceant Catho-
licis, & peccare eos faciant, aut certe illis fiant in
ſcandalum. Etenim eam retributionem Iudæi ſo-
lent impendere, quam mus in pera, ſerpens in gre-
mio, & ignis in ſinu ſuis conſueuerunt hoſpiti-
bus exhibere, ſicut Innocent. III. Archipiſcopus
Senonenſ. ſatis admodum ſcripſit.

18 Sic tamen expellendi ſunt, vt accepto prius
deliberandi ſpatio, vt vel diſcedere poſſent, vel
eandem cum ciuibus religionem amplecti, ſicut
prudenter Hermaſtermatius *lib.*2.*de inſtaur.relig.*
*cap.*12. loquit in hunc modum. *Et tertio ſui Impe-*
rij anno Iuſtinianus promulgauit legem, vt in iuriſ-
dictione ſua non eſſent pagani, neque hæretici, niſi ſoli
orthodoxi Chriſtiani, datis illis induciis vſque ad
menſes tres ad conuerſionem, author eſt Paulus Dia-
conus *lib.*16. *rerum Roman.* Exod.23.*in fin.cap. &*
ſi Iudaos, de Iudais, Oldral.*conſ.*87.*&* 264. & alios
referens D.Simanc. *d.tit.*35.*n.*6.

19 *Iure igitur optimo* (addit in propoſito idem au-
thor ibi nom.7.) *Expulſi fuerunt Iudæi tota Hi-*
ſpania per hanc l. Regiam Catholicorum Ferdinandi,
Iſabellæ, quibus longa ſapientium conſultatione præ-
miſſa conceſſum fuit quadrimeſtre ſpatium, intra quod
poſſent conuerti ad fidem Catholicam, vel bonis ſuis
omnibus venditis ab Hiſpania diſcedere, & reliqua
in noſtris legibus regiis hac de re loquentibus conten-
ta. Quod ex iuſtis cauſis potuit fieri, vt inquit Ol-
drald.*d.conſ.*87. vbi, & quod bona ab eis auferri
poſſent. vt eum referens ſequitur Repertorium
Inquiſitorum, verbo Iudæus, *verſic. ſed an poſſint,*
& quod tanquam ingrati, & ſcandaloſi debue-
rant occidi cum bona conſcientia. Cum cauſa
igitur potuerunt eiici, ſecus ſine cauſa ſecundum
Alberic. & Ioan.Andr. relatos per Greg. Lop. *in*
*l.*1.*gloſſa, viuieſſen, tit.*24.*par.*7. & Azeued. *in hac*
*lib.*2.*num.*42.

20 Huius mirabilis eiectionis eleganter meminit
Ioann. Picus Mirandulæ Comes *lib.*5. *aduerſus*
Aſtrologos, his verbis. *Gens Hebræorum obruta eſt,*
tanquam, aut ſub Tito, aut ſub Adriano: pulſis nuper
Iudæis omnibus ex tota Hiſpania à Chriſtianiſſimo
Rege illo, nunquam certe ſatis laudato, vbi & nume-
ro, & diuitiis, & authoritate plurimum poterant:
qua eiectione nihil vnquam fere triſtius, vel acer-
bius paſſos, ipſi ſe non diffitentur. Ita multi naufra-
gio, peſtilentia quam plurimi, fame maxima pars
eorum abſumpti, vt nobis etiam Chriſtianis in tanta
calamitate, in qua diuina iuſtitia gloria delectabat,
homines tam extrema adeo patientes commiſeratio-
nem facerent & dolorem, vt ſigillatim refert D.Si-
manc. vbi ſup.*num.*8.*qui num.*9. inquit tunc fuiſ- 21
ſe ab Hiſpania pulſa quadraginta millia Iudæo-
rum, qui ſi diutius creſcere, ac multiplicari per-
miſſi forent, non dubium quin totam fere Hiſpa-
niam, & perfidia infeciſſent, & vſuris expoliaſ-
ſent. Sed, quod melius res habet, nullus enim vel
Iudæus, vel Mahumetanus, vel alterius cuiuſli-
bet ſectæ, aut hæreſis permiſſus eſt exinde in Hi-
ſpania commorari, quod iam olim in 6. Concilio
Toler. Canone.3. maiores noſtri decreuerunt hu-
iuſmodi tenore. *Sanctum Concil. ſimul, & cum*
conſenſu Chriſtianiſſimi Principis, ſuorumque Opti-
matum Illuſtriumque virorum hanc promulgamus
Deo placituram ſententiam, vt quiſquis ſucceden-
tium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non an-
tè conſcendat Regiam ſedem, quam inter reliqua con-
ditionum Sacramenta pollicitus fuerit, nullum non
Catholicum permittere in ſuo Regno degere. Si vero
poſtquam ad Regni gubernacula acceſſerit ipſe te-
merator huius extiterit promiſſi, ſit anathema mara-
natha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum effi-
ciatur ignis æterni ſimiliter, & omnes, qui cum eo con-
ſenſerint. Vt præter alios referunt Albert. *in Ru-*
brica de hæret. lib 6. *quæſt.*3. Lucius Morineus Si-
culus *lib.*19. & D Siman. *vbi ſup. num.*9. *& in en-*
*chirid. tit.*17 *in fin. ex num* 4. *& volum* 1 *commu-*
*nium, pag.*496. *verbo Iudæos de ciuitatibus, & pag.*
497. *verbo Iudæi ſuſtentantur*, & tranſcripſit præ-
dicta Ignatius Salzed. *in pract. crimin. canonica, in*
*c. nouiter, addito quod eſt cap.*3. *num.*9. *&* 10. ta-
metſi aliter referat litteram dicti canon.3. ſexti
Concilij Toler. inſignis ſanctimoniæ, & littera-
rum vir Garcia à Loyaſa Archiepiſcopus Toler.
meritiſſimus, iam vita functus, atque nobis no-
tiſſimus, *in* 1.*tom.Concil. Hiſpan. pag.*387. qui ſu-
per Concilia Toletana, *c.*59. etiam prædictæ eie-
ctionis meminit, *pag.*374. Eandem iure proba-
runt Didac.Perez, *in l.*40.*tit.*3.*lib.*8.*ordin.pag.*79.
& 80. Aniles, *c.*1.*pret. in gloſſa ſeruio num* 5. Rojas
*de hæret.*1.*par.n.*565.*cum ſequentibus, & ſingul.*37.
Bartholom. Mirand. Archiepiſcopus Toletan. *in*
*ſumma parua Concil. ſuper d.canon.*3. & Franciſcus
Tarraph. *de Regib. Hiſpan. ann. Chriſti* 1477.*fol.*33.
Illeſcas *in* 2.*par. Hiſtor. Pontin. lib.*6. *c* 20. §.2. &
bene etiam defendit Ludou. Param. *d.lib.*2.*de ori-*
*gin. officij Sancta Inquiſit. tit.*2. *cap.*6. *num.*8. *cum ſe-*
quentibus.

Iuſtiſſima igitur fuit deciſio noſtræ legis eiuſ-
que conditores Chriſtianiſſimi ſequuti veſtigia
Concilij Toler. merito rem gratiſſimam in con-
ſpectu Summi Dei, atque Eccleſiæ Catholicæ
valde proficuam fecerunt.

Neque obſtant in contrarium fundamenta ad- 22
ducta pro ratione dubitandi: quia reſpondemus
duobus prioribus, quod licet Iudæi ſine cauſa nõ
debent expelli à Principibus à ſuis ditionibus, &
dominiis; attamen cum cauſa poſſunt, & debent
expelli, vt per Oldrald. *vbi ſup. vtrobique*, Alberic.
de Roſat. *in rub. de Iudæis, col.*2. *verſ. item quæri-*
tur nunquid Princeps, Alex. *conſ.*13. *&* 150 *vol.*7.
*& conſ.*99. *vol.*6. refert plures Pariſ. *conſ.*2. *vol.*4.
& ita concludunt omnes, vt atteſtatur Tibet. De-
cian. *d.*1.*tom tract. crimin. lib.*5.*cap.*13 *de pœn. Iud.*
*num.*2. vbi inquit, quod ita expulſi ſæpe fue-
runt, & à Sabaudia, & ab Anglia, & à Gallia, vt
refert ex Suſan. de Iudæis 1.*p cap.*7. *num.*2 Et à
Ciuitate Vtinenſi (inquit ille) expulſi fuerunt

decreto

decreto confirmato ab Illustrissimo Domino suo anno 1566. ob pestem Vtinæ sæuientem, quæ multa Vtinensium millia absumpsit, & quam ipsi Iudæi primum in ipsam Ciuitatem attulerunt. Et Marcard. de Susan. *vbi sup.* cum Cotset. *in tract. de potest. reg par. fin. quæst.* 81. laudat nostrorum Regum factum.

23 Eiusdem eiectionis Iudæorum Hispaniæ, & nostræ legis Regiæ meminit Petrus Matthæus in adnotationibus ad constitutiones Summ Pontif. à Gregor. 13. vsque ad Sixtum V. super primo Motu proprio Alex. Sexti, *pag.* 155. vbi quod paucis diebus expulsi fuerunt centum, & viginti quatuor millia familiarum Iudaicarum, & quod quia duæ Galeæ neglexerunt abire ad constitutum diem, ideo omnes, & singuli venditi sunt & in seruitutem redacti, & quod in itinere abeuntium triginta millia pestilentia absumpsit. Et quod de Hispania centum, & viginti millia Iudæorum expulsi fuerunt circiter ann. 1493. Testatur Sabellic. vt refert Pet. Greg. *in 3. par. Syntag. iuris lib.* 33. *cap.* 4. *num.* 8 *pag.* 518. vbi plura in detestationem eorum congerit, & præceptum de Iudæorum exterminatione ex omni dominio temporali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ præter Romam & Anconam extat in motu proprio Pij V. incipiente, Hebræorum gens, anno. 1568. 4. Kalend. Martij, & tradit Cauallin. *in Ægidiam constitut. lib.* 5. *c.* 10. *in glossa A.* & Petr. Cened. *collectan.* 15. *ad Decretal. num.* 2. *ad finem. pag.* 122. *colum* 2.

24 Ista ergo causa subsistente, hæc erit condigna pœna, vt extorres expellantur.

Quod autem nec vna quidem iustissima causa, sed plurimæ perquam iustissimæ in Hispania subsisterent tempore promulgationis nostræ legis ipsa certissime testatur, & nos sup. quoque retulimus, & veram quoque rationem eorum expulsionis refert Bañez 2.2. *quæst.* 10. *art.* 10. *colu.* 611. *versi. ad secundum respondetur*, & D. Siman. *d tit* 35 *num* 5. & Petr. de Aragon. 2. a *quæst.* 10. *articul.* 8. *pagin.* 290. *versiculo, ad aliud de Regibus.*

25 Sed his seclusis, sufficientissima erat illa (quidquid alij eam non considerauerint) nempe mortis acerbissimæ, quam Christo Redemptori nostro inferri fecerunt, per ipsam enim sunt in seruitutem redacti, *cap. & si Iudæos*, & ibi notatur, *&c. consuluit de Iudæis*, & per Roman. & Alex. *in l. multum interest, ff de verb. oblig.* Et ideo sicut Princeps vti eorum dominus posset eos vendere, multo magis deberet eos expellere, vt tenet Archidiacon. *in c. qui sincera*, 45. *dist.* & plura in hoc adducit Ioan. Anania, *in d. c. & si Iudæos, col.* 2. *versi. in contrarium facit, &* Cotset. *de potest. reg. in vltima p. quæst.* 81. *col.* 3. dicens hanc partem hodie amplectendam attenta malitia eorum, & quia licet Ecclesia eos toleret, vt forte resipiscant, tamen si sint ingrati, & in Christianos sæuiant, veluti liberti ex ingratitudine in seruitutem redigendi sunt, ne ceruicem aduersus nos erigant, argumentum text. *in l.* 2. *C. de libert* & eorum liber. quem refert, & sequitur Tiber. Decian *d. c.* 13. *n.* 2. Cum igitur non solum hæc, sed aliæ plures causæ eorum expulsionis concurrerint in Hispania, tempore quo lex nostra condita fuit, vt ex eius præfatione patet, sanctissime ipsa stabilita fuit, quod & experientia docet.

26 Et ideo omni cura, & diligentia iidem Reges Catholici conati sunt eos penitus è Regno euellere, & ad purgandas eorum reliquias, qui conuersi sunt Sanctum Inquisitionis officium authoritate Apostolica institui fecerunt, vt refert Otalora *de nobilit. secundæ partis, tertia partis cap.* 7. *numer.* 25. vbi quod non minus odiosi dicuntur esse Cæsari nostro Carolo Quinto, & Philip- 27
po Regi: imo vsque adeo, vt ex descendentibus à Iudæis, & nouiter conuersis neminem velit admitti ad militum Commendarorum insignia, neque ad Iustitiæ suprema officia, *como son Consejos, y Audiencias*, neque ad obsequia domus suæ: & si quando secus fit, vel ipso ignorante, vel ex aliqua vrgentissima causa factum fuisse credendum est.

Ad tertium fundamentum partis contrariæ 28
respondemus, quod in prædictis Iudæis conuertendis ad fidem non interuenit violentia absoluta, quæ tollit libertatem actus, sed fuit conditionalis; cum possent edicto non obtemperare Hispaniam egredientes, & qui consenserunt voluntarie consensisse dicuntur: quia talis voluntas sic coacta voluntas est, *l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa, cap. maiores, §. fin de baptism.* & ibi Abb. *cap. merito,* 15. *quæst.* 1. *& cap. displicet,* 23. *quæst.* 4.

Vnde qui voluntate coacta, & conditionali 29
susceperunt baptismum vere sunt baptizati, vt ait Gabriel *in 4. sent. distinct.* 4. *quæst.* 2. *artic.* 2. & D. Antonin. *in sua summa,* 2. *p. tit.* 12. *cap.* 2. §. 4. nam vt ait Greg Papa, licet aliqui coacti veniant ad fidem, & intrinsecus non sint Christiani, & sic non lucremur eos, tamen lucramur eorum filios, qui in infantili ætate baptizati, & inter Christianos enutriti Christianam fidem conseruabunt: ita respondit hæc adducens Ludouic. Param. *vbi sup. n.* 8. Quod & re ipsa compertum est, si quidem Iudæi, qui illo tempore ad fidem Christi conuersi sunt ob prædictum edictum, eorumque descendentes vt plurimum boni Christiani sunt, domino permittente. Vnde ille, qui per vim, & coactus baptizatur, si baptismo consensit, cogendus dicitur ad seruandam fidem absolute, & sine vlla limitatione, vt inquit Pater Suarez, *in 3. partem D. Thom. q.* 68. *sectio.* 2. *versic. primo ergo, pag.* 309.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus an possit esse Christiani tutor?*
2 *Mater Iudæa filiorum suorum tutrix esse non potest.*
3 *Hæreticus non potest esse Christiani tutor.*

An Iudæus possit esse Christiani tutor?

QVÆSTIO XXI.

QVÆRO Præterea an Iudæus possit esse 1
Christiani tutor, in partibus vbi Iudæi sunt tolerati? Et id fieri posse videtur probare text. *in l. Spadonem, §. iam autem, ff. de excusat tut.* vbi inquit text. *Iam autem Iudæi non Iudæorum tutores erunt, quemadmodum cætera administrabunt: constitutiones enim in his solus sine molestia eos esse iubent, per quæ cultus inquinari videtur*, & in terminis tenent Fulg. ac Martin. Landens. *in rubr. de inst. & iure.*

Sed primo obseruandum est, hanc quæstionem esse nullius momenti in Regnis Hispaniæ, à

qua expulsi sunt omnes Iudæi per nostram l. Regiam a.huius titu.imo punientur pœnis, de quibus in ea,si bic reperiantor.

Secundo obserua quod etiam in partibus, vbi Indæi sunt tolerati, adhuc non possunt esse tutores, neque administratores Christianorum, ne eos prauis,& iniquis moribus, & Iudaicis superstitionibus erudiant, itz ex pluribus probarunt Bart. & Ias. *in rubr. ff. de inst. & iure* Tiraquel. alios allegans *de primogen. quæst. 66. num.* 17. necnon & D. Couar. *in clem. si furiosus de homicid.* 1. *par. relect.* §. 2. *num.* 7. *in versi.* sed quæritur an Iudæus, Ignat. Salzed. *in pract. crim. can.* Bernard. Diaz de Lugo *cap.* 23. quod noue additum est *n.* 4. vbi quod non dubitat communem esse, & ibi respondet *ad d.* §. *iam autem*, sequitur etiam Tibet. Decian. 1. *tota. tractat. crimin. lib.* 5. *cap.* 13. *num.* 6. vbi allegat Marcard. de Susaña *in tractat. de Iudæis*, 2. *p. c.* 7. per totnm latissime agentem de hoc & aliis, idem late probat Petrus Gregor. *in syntagm. iur. lib.* 12. *cap.* 4. *numero* 7. *cum sequentibus.*

2 Ampliatur, vt nec etiam mater Iudæa filiorum suorum nutrix esse possit, secundum Bart. & Ias. *in rubr. ff. de inst. & iur.* & tenent alij, quos refert, & sequitur Ignat. *vbi sup.*

3 Ampliatur etiam, vt neque Hæreticns eisdem rationibus possit esse Christiani tutor: serpit enim doctrina eorum vt cancer, secundum Paul. ad Timot. 2. prohibenturque eorum non tantum consortia, sed etiam salutatio, vt neque eis dicendum sit Aue, vt D. Ioan. 1. epistola 2. *c.* 1. admonet ita Petr. Greg. *vbi sup. n.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Officia publica, & dignitates an Iudæis conferenda sint in locis vbi tolerantur? Et quid in descendentibus ab his, qui descendentes fidem Catholicam receperunt, n.* 3 *&* 4.

6 *Iudæus priuatam dignitatem, vt est primogenitum, obtinere potest.*

7 *Iudæus non potest esse Officialis, nec Publicanus Aduocatus, nec Doctor, Tabellio, nec Medicus graduatus, aut Principis.*

8 *Iudæorum gens est infamis, & sunt viles, abiecta, humilesque persona.*

An Iudæis in locis, vbi tolerantur, sint conferenda officia, munera publica, & dignitates?

QVÆSTIO XXII.

1 QVÆRO etiam an Iudæis, in locis & prouinciis in quibus tolerantur, sint conferenda officia, ac munera publica, & dignitates? Et pars negatiua perspicua efficitur *ex l. vlt. C. de Iudæis, & cap. penultim eodem tit. & cap. nulla, 54. distinct.* Sed contrarium videtur probare text. expressus *in l.* 3. §. *vltim. ff. de Decurion.* ex quo constat Iudæos posse esse Decuriones. Nihilominus tamen prior pars est tenenda tam iure communi, vt eam probat Decian. *in* 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *c.* 13. *num.* 4. post alios, quam iure Regio *per l.* 3. *tit.* 24. *par.* 7. vbi vtrumque probatur ibi. *E los Emperadores, que fueron antiguamente Señores de todo el mundo, tuuieron por bien è por derecho, que por tal traycion que ficieron en matar à su Señor, que perdiessen por ende todas las honras è priuilegios que auian: de manera que ningun Iudio nunca ouiese jamas lugar honrado, ni officio publico, con que pudiese apremiar à ningun Christiano en ninguna manera*, & ibi Greg. Lopez in glossa fin. citat prædicta iura ciuilia. Idem probat *l.* 4. *tit.* 8. *lib.* 8. *ordin. veter.* dum disponebat, *que los Iudios no sean officiales ni facederes del Rei, ni de otros caualleros, ni de escuderos, dueñas, ni donzellas destos Reynos.* Et cum hodie per nostram legem omnes Iudæi ab bis Regnis sint expulsi, meritoque lege illa veteris ordinamenti tanquam non necessaria non fuerit in hoc tit. recollecta.

Solet etizm allegari pro hac parte Concil. Tolet. 4. *c.* 65. quod habetur *in c. constitut.* 17. *quæst.* 4. secundum vnum intellectum, est tamen canon, 65. vbi definitur: Præcipiente domino atque excellentissimo Sisenando Rege, id constituit Sanctum Concilium, vt Iudæi, aut qui ex Iudæis sunt, officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt, &c. Habet namque canon hic duos intellectua, primum vt loquatur in Neophytis, idest, in iis qui ex gente Iudæorum procreati nouiter sunt conuersi ad fidem Catholicam vt nedum Iudæi, sed neque hi aspirare possint ad officia publica, & honores, nec ea habere, ita glossa *in d. cap. constituit:* quem sensum sequuti sunt Roman. *singul.* 672. Ias. *in rubr. ff. de inst. & iur. col.* 1. & D. Couar. alios citans *in clem. si furiosus, de homicid.* 1. *par.* §. 2. *num.* 8. *in* 4. *conclus.* Sed hic intellectus non conuenit rei de qua nunc agimus, & perperam dixit illa gl. secundum Didac. Perez *in l.* 9. *col.* 55. *in princ. tit.* 1 *lib.* 1. *ordin.* Est & secundus intellectus eiusdem canonis, quod tantum agat, & procedat in ipsismet Iudæis, qui fidem nostram nunquam professi sunt: hi namque ad publicos magistratus, vel publica munera recipiendi nō sunt: non vero de his, qui ex Iudæorum gente fidem 3
Catholicam susceperunt, quia à secularibus muneribus isti arcendi non sunt, secundum Felin. & Ripam, *n.* 31. *in cap. eam te, de rescript.* tenet idem Felin. *in c. cum sit de Iudæis, probat optima l.* 6. *in fin. tit.* 24. *par.* 7. ibi. *E puedan auer todos los officios, y las honras que an todos los otros Christianos:* loquitur enim lex illa in Iudæis nouiter conuersis ad fidem nostram Christianam, quod & latissime probat Montalu. *in l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 4. *for. leg. cum quo transire videtur*, idem D. Couar. *in d. clem. si furiosus*, 1. *par. relect.* § 2. *n.* 7. *vers.* officia vero, ac munera publica; tametsi postea *n.* 8. priorem intellectum videatur tenere, sed concordat, vt statim dicemus & Montalu. sequitur Auenda limitans *cap.* 19. *prat. in* 1. *p. n.* 20. & Azeu. alios allegans *in l.* 22. *n.* 1. *tit.* 7 *lib.* 1 *non. collect. reg.* & Ignar. Salzed. *in practic. crim. can. c.* 23. quod est nouiter additum *n.* 3. Et hic secundus intellectus verior mihi videtur, & tenendus ad præfatum Concil. Toletan. qui & probatur ex altero antiquiori Concil. Tolet. *nempe* 3. *c.* 14. ibi: nulla officia publica eos opus est agere, per quæ eis occasio tribuatur pœnam Christianis inferre, & expresse probatur *in d. l.* 6. *ad fin. tit.* 24. *par.* 7. *in verbis sup. relatis*, quam intelligit Couar. *d. num.* 8. *in* 5. *conclus.* (& sic concordat præcedentia à se dicta) vt procedat in eo, qui tandiu legem Christi veteranus profitetur, alioqui indecorum est, quod apud Christianos præficiatur is in muneribus publicis, qui nuper falsam religio-

nem

nem mordicus, & animo contumaci obseruauerat.

4 Neque obstat d. l. generaliter, §. fin. ff. de Decurion. quæ ad honores admittit eos, qui Iudaicam superstitionem sequuntur: quoniam non de Iudæis intelligitur, sed de Christianis, qui à Iudæa fuerunt oriundi, vt docet Andr. Alciat. lib. 3. disp. c. 8 in l. quidam ignauia, C. de Decurion. lib 10. quem sequitur Tiraq. de primog. q. 66. n. 4. & Tiber. Decian. vbi sup. d. c. 12. sub. n. 6. Vel secundo responder Couar. vbi sup. quod vel lex illa est correcta, aut tandem obtinuit in municipio quod Iudæos incolas, vel gentiles habet, non de eo, quod Christianorum legem obseruat, & eorum iurisdictioni, ac regimini subditur, & Christi fidem suscepit, sed priorem intellectum, nempe d. §. vltim. abrogatum esse per l. vltim C. de Iudæis, esse communem Bart. & omnium affirmat D. Couar. vbi sup. n. fin. & sequitur Ignat. vbi sup. num. 3. in fin.

5 Superest igitur indubium ex supradictis, Iudæos non esse admittendos ad officia publica, nec ad honores: quod procedit non tantum iure ordinario, sed & delegationis ratione, vt nec ex commissione tanquam delegatus alterius possit Iudæus apud Christianos officia publica exercere, secundum Iacob. de Nigris, quem refert, & sequitur D. Cou. vbi sup.

6 Priuatam tamen dignitatem, nempe primogenium familiæ Iudæus obtinere poterit, vt probat Tiraq d. q. 63. n 40 cum sequentibus, quem sequitur D. Cou. vbi sup. sub. num. 7. Pro quo facit Doct. Ias. in rubr ff. de inst. & iur. col. 2. versi. contra Bart. qui habet quod d. l. final. C. de Iudæis, loquitur tantum de dignitatibus publicis, non de priuatis: quod etiam ante eum videtur sensisse Alber. post Iacob. de Rab. in l. item in potestat. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. Et licet eorum opinionem non sequatur Tiber Decian. vbi sup. num. 4. sed potius contrariam, adhuc tamen in primogenito suæ familiæ verior videtur opinio, Tiraquel. & Cou.

7 Non tamen Iudæus potest esse Officialis, nec Publicanus, Aduocatus, nec Doctor, Tabellio, nec Medicus graduatus, aut Principis, vt late probat Tiber. Decian. vbi sup d. num 4. cum sequentibus, de Aduocato idem probat Couar. vbi sup d conc. 8. n. 6. quia secundum D. August. libro vno, adnotat. in Iob. c. 30. gens Iudæorum est infamis, quod & probat cum aliis Tiber. Decian. d. 1. tom. tractat. crimin lib. 5. capit. 13. num. 9 vbi num. 10. quod sunt viles, & abiectæ, humilesque personæ.

SVMMARIVM.

1 Iudæus delinquens ad Ecclesiam confugiens an gaudeat immunitate Ecclesiæ? Resoluitur negatiue.

2 Iudæus confugiens ad Ecclesiam bono zelo, & animo suscipiendi fidem Catholicam, non ficte, gaudet immunitate Ecclesiastica.

An Iudæus delinquens, ad Ecclesiam confugiens, gaudeat immunitate Ecclesiastica?

QVÆSTIO XXIII.

QVÆRO etiam an Iudæus delinquens ad 1
Ecclesiam confugiens, gaudeat immunitate Ecclesiastica? Et ipsa gaudere notant gloss. in cap inter alia, & ibi Hostiens. Ioan. Andr. & Cardin. quæst. 1. de immun. Eccles. Tiraquel. in tract. de primogenitura, q. 66. n. 8. & allegat alios DD. Couar. lib. 2. var resolu. c. 20. nu. 11. versi. 13. & quamuis ipsam non sequatur, inquit tamen quod hæc sententia fortassis videtur frequentiori authorum calculo recepta. Nihilominus tamen contraria sententia negatiua verior, ac magis communis, ac proinde tenenda in praxi est, quoniam Iudæi sua infidelitate se indignos faciunt hoc beneficio: non enim debemus erga Iudæos perfidissimos Christiani nominis hostes aliqua humanitate vti, nec par est ab Ecclesia defendi eum, qui eius gremio, tutelæ, & fidei committere se ipsum recusat. Atque ideo hanc opinionem negatiuam merito probauit glos. per tex. ibi in l. 1. C. de his, qui ab Eccles. vbi omnes & Azor. in rubr. ibi glos. etiam in auth. de mandat. Princip. §. publicorum, verbo, cogatur, in fin. Abb. in d. c. inter alia, num. 6. communis secundum Hippolyt. de Marsil. in l. ex Senatusconsulto, n. 30 ff. ad l. Cornel. de sicar. quem ad hoc refert Remig. de Egon. de immunit. Eccles. fall. 18. Hanc cum aliis, quos refert, probat D. Couar. vbi sup. eandem profitetur veriorem, & communem, & ab ea non esse recedendum Iulius Clar. in pract. crimi. q. 30. versic. præterea quæro. Hanc etiam magis communem affirmat Tiber. Decian. in 3. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap. 13 de pœn. Iudæo. num. 3. vbi eam sequitur tam iure ciuili, quam canonico aduersus Zanct. in tract. de differ. inter ius ciuile, & canonicum: licet tandem videatur in eam opinionem inclinare, quod Iudæus etiam iure canonico non gaudeat immunitate Ecclesiastica. Et hæc sententia, non solum re vera magis communis est, prout testatur Clar. vbi sup. verum etiam, & verior, à qua non est recedendum secundum Farinac. in suis quæstionibus crimin. 1. par. quæst. 28. num. 68. vbi plures eam sequentes allegat. Certum est enim, quod Synagoga Iudæorum non præstat eis securitatem, sicut præstat Ecclesia Christianis, vt clare dicit Ioan. de Anania in c. Iudæi el 1. in fi. de Iud. Decian. vbi sup. versi. certum.

Limitari tamen potest hæc magis communis 2
sententia, nisi Iudæus confugeret ad Ecclesiam bono zelo, & animo suscipiendi fidem Catholicam, non ficte, vt per Petr. de Ancar. & Immo. in clem. 2. de pœn. & remiss. gloss. & Anton. in d. cap. inter alia, & Felin. in d. c. Iudæi el primero, prout eos refert, & sequitur Tiber. Decian. vbi sup. d. n. 3. versi. quæ tamen.

SVMMARIVM.

1 Iudæus cognoscens carnaliter Christianam, etiam meretricem, & vilem, qua pœna puniatur, & per totam quæstionem, vbi limitatur, & declaratur.

claratur aliquibus modis, & quid si Christianam in figura matrimonij cognouerit. num.5. cum sequentibus, & an requiratur ad incurrendam pœnam scientia Iudæi, quod mulier illa sit Christiana, n.13. & 14.

7 *Matrimonium contractum inter Infideles, altero eorum ad fidem Catholicam transeunte, non dissoluitur, nisi in casu de quo hic, & n.8.*

8 *Christianæ mulieri iacenti cum Iudæo quæ pœna imponatur.*

De pœna Iudæi carnaliter cognoscentis Christianam etiam meretricem?

QVÆSTIO XXIV.

1 QVÆRO, qua pœna puniatur Iudæus carnaliter cognoscens Christianam etiam meretricem, & vilem, (loquor de simplici fornicatione) Et videtur morte esse damnandum, exemplo Thineæ, qui Israelitam, quique scortum Madianitam cognouit, morte vtrumque mulctauit, vt habetur Num. 25. quod ei reputatum fuit ad iustitiam, vt etiam habetur *in c. reos, 23. q. 5. & in c. nos si incompetenter, § his respondetur el 2. 2. quæst. 7.* & tenet Anton. de Butr. *in c. nonnullis de Iudæis*, & alios idem tenentes adducit Boër. *decis. 319. incipiente, si quis volens, num. 5.*

Nihilominus tamen in contrarium est com-
2 munis opinio verior & in praxi tenenda, nempe quod huiusmodi Iudæus non debeat pro hoc delicto pœna sanguinis puniri, sed extra ordinem arbitrio iudicis, vt tenuit Oldrad. *consi. vltim. quod est* 333. vbi refert, quod hoc non obstante vidit iudicatum, & condemnatum Iudæum ad amittendum virilia, & quod ita fuit exequutum. Sed hoc iudicium Ethnicis potius conuenit, quam Iurisconsultis, vt inquit Alciat. *lib. 7. parerg. iur. cap.* 23. cùm legatur Diogenem cum audisset Didymum quemdam in stupro deprehensum sic pronuntiasse: quod iudicium etiam damnat Decius *in authentica, sed nouo iure, num.* 21. *C. de seru. fugit.* Couar. & Clar. infra citandi. Et prædictam opinionem Oldradi testatur communem Boër. *vbi sup.* & eum referens D. Couar. *in 4. de sponsal. 2. p. c. 6 §. 11. n. 3.* Mantua *Cent. 1. n.* 30. & inquit Alciat. *consi.* 458. *n.* 1. quod Doctores magis communiter sentire videntur, quod puniri debeat pœna pecuniaria, & in facti contingentia consuluit Alex. *cons. 13. lib. 7.* & Cornel. *consil. 107. lib* 1. Et opin. Oldradi ex prædictis sequitur, & communem profitetur Iulius Clarus *lib. 5. sentent. §. 1. versi. cùm Iudæis*, vbi inquit se vidisse Iudæum de hoc crimine accusatum transmitti ad triremes per decennium, etiam quod mulier, cum qua se carnaliter commiscuerat, esset meretrix: eandem sequitur Marcard. de Susan. *in tract. de Iudæis, in 2. p. c. 3. n. 2. cum sequentibus.* Et testatur communem Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. c.* 13. *n.* 20. vbi plures citat, & inquit in Italia obseruari prædictam opin. Oldradi, rectéque probat, quod secundum circunstantias aggrauantes, vel minoentes delictum potest aggrauari, vel minui pœna, secundum Paulum Ghirland. Marcum Angelelli, & Bossium, quos citat.

3 Inquit tamen Couar. *vbi sup.* ex Oldrado, & cæteris, Iudæum in hac specie multo grauiori pœna esse puniendum, quam si Christianus fœminam Iudæam carnaliter cognouisset.

Limitatur primo hæc communis sententia in 4
Iudæo committente adulterium cum muliere Christiana maritata, vel alium coitum, qui esset punibilis pœna mortis. Tunc namque credit Clarus *vbi sup.* non debere esse meliorem conditionem Iudæi, quam Christiani, & refert Boër. *d. deci.* 316 *n.* 5. dicentem, quod Parisiis fuit combustus quidam Iudæus, qui ex quadam Iudæa, quam in domo retinoerat, susceperat plures liberos: & Iudæum adulterum cum Christiana censet esse ad triremes perpetuo transmittendum idem Clarus *in §. adulterium, in versicu pone statutum in fin.* Sed eum puniendum esse pœna adulterij, quæ videtur esse de iure communi pœna vltimi supplicij, tenet Tiber. Decian. *vbi sup. d. ca.* 12. *num* 21. addens, quod si alia starent statuta mitiora, secundum illorum formam esset puniendus. Quæ est communis opinio, vt plures referens testatur Clarus *d. §. adulterium, versi. practato pone statutum*, licet ibi ipse eam tantum sequatur in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, secus cum Christiana: quia tunc, vt prædiximus, censet huiusmodi Iudæum esse ad triremes perpetuo transmittendum. Sed esse puniendum pœna mortis tenet cum aliis quos citat Carrer. *in sua practic. crim. in c. incip. nono excusatur maritus, n.* 44. vbi citat Paul. Ghirland. *de pœnis omnifar. coitus, quæst.* 12. dicentem virile amputandum.

Quinimo etiam, si in figura matrimonij cog- 5
noscerer Iudæus mulierem Christianam pœna mortis punietur, non ex causa fornicationis, sed quia scienter contraxit matrimonium cum muliere Christiana, imo vterque si scienter huiusmodi matrimonium contraxerint, quasi adulteri capite punientur, *l. neque Christianum, C. de Iud.* Tale enim matrimonium nullum est, & separari debent in continenti, *cap. caue, & cap. si quis 28.*
quæst. 1. Concil. Tolet. 3. *cap.* 14. Tiber. Decian. *d.* 6
cap. 12. *num* 23. vbi quod per hoc crimen, fit iniuria duobus Sacramentis, quibus abutuntur huiusmodi criminis rei, videlicet, Sacramento baptismi, & Sacramento matrimonij: & ideo neque per Summum Pontificem posse talem commixtionem dispensari, nisi præcedat baptismus *cap. non oportet. 28. quæst.* 1. quem ad hoc allegat Tiber. Decian. *vbi sup.* sed id non probat, & ideo
relinquo correctioni S. Matris Ecclesiæ. Quod 7
autem in Concil. Toletan. 4. *c.* 62. *& in cap. Iudæi,* 28. *q.* 1. cauetur, locum habet quando matrimonium inter duos Infideles contractum est, quorum alter ad Catholicam fidem transit, sicut & loquitur Paulus 1. *ad Corinth.* 7. non enim tunc dissoluitur matrimonium, quod ab initio valuit, nisi Infidelis nolit cohabitare cum fideli absque contumelia creatoris, vt refert. D. Cou. *in 4. de sponsal. 2 p. c. 6. §. 11. n. 3.*

8 Vbi obseruat etiam D. Paulum consilium potius quam præceptum dedisse, ita sane, vt fidelis noper, & post coniugij contractum ad Christi fidem conuersus Infidelem coniugem, etiam cohabitare volentem absque contumelia Creatoris, possit dimittere si velit, quoad thorum: tametsi saniori vtetur consilio, si illam non dimiserit, ne deterior illa fiat, quod ex Augustino, & Chrysostomo adnotauit Ion. Arboreus *Theosophiæ lib. 6. c.* 10 *tom. in 3. sent. dist.* 39. *q.* 1. *art.* 3. & Syluest *verbo matrimonium* 8. *impedimento* 10. idem Couar. *in 4. 2. p c. 7. §. 4. n. 5.*

Sed opinionem illam de virilium amputatio- 9
ne

ne in prædicta ſpecie damnat Alciat. *lib.7.parer. iur.c.23.* vt refert Couat.*d.§. 11. ſub d. num.* 3. vbi etiam quod fallitur Ioan. Bapt. *in l. omnes populi, fol. penultim.verſi.7. de iuſt. & iur.* dicens fortiori pœna puniri Iudæum abſque matrimonio cognoſcentem Chriſtianam, quam ſi eam matrimonio præmiſſo cognouiſſet, & præterea, quod nec ſibi placet quod Ludouic. Gomez, *in cap.mulieres,num.* 12. *de iudic. in 6* notauit ſcribens Iudæum matrimonium contrahentem cum Chri-
10 ſtiana meretrice non eſſe mortis pœna puniendum: nam ad tollendam iniuriam, quæ Religioni Chriſtianæ irrogatur à Iudæo, qui audet Chriſtianam vxorem accipere, parum, aut nihil conducit ipſam fœminam Chriſtianam meretricem eſſe, ſi quidem nihilominus Chriſtiana eſt.

11 Secundo limitatur prior communis ſententia in Iudæo, qui deliquit habendo rem carnalem cum muliere honeſtæ vitæ Chriſtiana, nam grauius certe punietur, quam ſi cum meretrice rem haberet, vt concludunt omnes *ſup.* allegati ſecundum Tiber. Decian. *vbi ſup.d.n.* 21.

12 Tertio limitatur ſi Iudæus cognoſceret carnaliter mulierem Chriſtianam, etiam vilem & meretricem in contemptum, ac vilipendium Chriſtianæ Religionis: hæc enim eſt vna præcipua qualitas aggrauans hoc delictum, argumento legis *Iudæos, C. de Iudæis, &c. & ſi Iudæus, &c. poſtulaſti, & cap. in nonnullis, & in cap. cum ſit nimis, de Iudæis.* Hoc enim videtur factum in iniuriam Ieſu Chriſti Domini noſtri, & omnium Chriſtianorum, ideo grauiſſime vindicandum ſicut crimen læſæ Maieſtatis, vt latè probat Decian. *vbi ſup.n.* 21.

13 Requiritur tamen in ſupradictis caſibus, quod Iudæus ſciens mulierem eſſe Chriſtianam eam cognouerit carnaliter, & præterea ſciens eam nuptam: ignorantia enim excuſat ſi ſit facti, vt in terminis tenet gloſ *in d. c. in nonnullis, in verbo errorem, de Iudæis*, & ibi Abb. & cæteri ſecundum Tyber. Decian. *vbi ſup.n.* 24.

Sed videtur contraria opinio verior, imo quod ſuperiora procedant etiam ſi Iudæus ignorauerit mulierem eſſe Chriſtianam, quia incumbentem rei illicitæ nullus error facti excuſat, vt per Bart. *in l. ſi adulterium cum inceſtu, in princ. col.* 3. *n.* 8. *ff. de adult.* & per Angel. *de malef.* in verbo *Che aya adulterato la mia dona, n.* 66. & in terminis hanc ſecundam partem probauit Marcard. Suſan. *in tractat. de Iud.* 2. *par. c.* 3. *n.* 18. authoritate Grilland *de pœn. omnifar. coi tu, quaſt.* 11 *col. fin.*

14 Sed in re hac ita diſtinguendum cenſeo, vt ſiquidem Iudæus credidit ſe coire cum Iudæa in actu ſimplicis fornicationis, quem etiam credebat ſibi licere, vel ſaltem pro eo puniri non poſſe à ſecularibus Chriſtianis, & tamen in veritate illa mulier erat Chriſtiana & nupta, tunc huiuſmodi error atque ignorantia (quæ in dubio regulariter præſumitur) excuſabit eum: quia licet incumberet actui illicito, quoad eius tamen opinionem non erat illicitus. Si vero Iudæus incumberet actui, quem ſciebat illicitum, & punibilem, quia ſciebat mulierem, cum qua concumbebat, Chriſtianam eſſe, ſed neſciebat eſſe nuptam, tunc eo caſu, quia principium delicti ſcienter, & doloſe fuit commiſſum, non excuſatur ratione qualitatis ignoratæ: quia hæc qualitas acceſſoria eſt delicto, nec ſi deficiat deſinit eſſe delictum. At, quando ignorabat ſubſtantiam delicti, & credidit non eſſe delictum punibile, tunc quia ignorantia verſatur contra ſubſtantiam, non autem contra ſimplicem qualitatem, vt in ſecundo caſu prædicto excuſabitur, ita pulchre declarat Angel. *in dicta lege, ſi adulterium cum inceſtu, § inceſtum, num.* 5. *ff. de adult. ex lege, item apud Labeonem, §. ſi quis virgines, ff. de iniuriis*, iuncta lege penult. *ff. de adulter. & l. quæ adulterium, C eodem titul.* & ita intelligenda & declaranda eſt doctrina Bart. præcitata, prout in terminis reſoluit cum Angelo *vbi ſup.* Tiber. Decian. *d. num.* 14.

Hodie vero *per l. 9. titu. 24. par.* 7. Iudæus, qui 15
Chriſtianam carnaliter cognouerit, pœna mortis puniri iubetur, vbi Gregor. Lopez in gloſſa *mueran* dicit menti tenendam legem illam: quia imo quod non deberet iſto caſu imponi pœna mortis conſuluit Oldrad. *conſil.* 333. quem *ſup.* citauimus. Sicque corrigitur hodie per iſtam legem Regiam communis opinio prædicta. Sed videtur intelligenda lex Regia præmiſſa iuxta reſolutionem præcedentem ignorantiæ, vel ſcientiæ illius qualitatis, an mulier illa eſſet Iudæa, vel Chriſtiana.

Eadem lex regia declarat pœnam imponen- 16
dam mulieri Chriſtianæ iacenti cum Iudæo *que es la miſma pena que deue auer la Chriſtiana que yoguiere con Moro*, quam imponit *l. vlt tit.* 23. *eadem* 7. *part.* *Que es, que ſi fuere virgen por la primera vez, que lo ficiere pierda la mitad de los bienes, y que los herede el padre, o la madre, o el abuelo ſi los ouiere, e ſino que los aya el Rey: y por la ſegunda vez, que pierda todo lo que ouiere, y lo heredan los ſobredichos, y ella muera por ello. Y lo miſmo manda de la viuda que eſto ficiere. Y ſi fuere caſada, que ſea pueſta en poder de ſu marido que la queme, o la ſuelte, o faga de ella lo que quiſiere. Y ſi fuere muger baldonada, que ſea de todos, que por la primera vez los azoten por la villa y por la ſegunda mueran por ello*, quas leges citat Tellus Fernand. *in l. 9. Taur. n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Neophyti an ſint ad ſacros Ordines promouendi, & numeris ſequentibus.*

2 *Neophytus quis proprie dicatur.*

3 *Nouiter conuerſus ad fidem non eſt ad ſacros Ordines, nec ad minores promouendus.*

4 *Neophytus non ſolum non eſt admittendus ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica, ſed nec etiam ad ſecularia officia.*

5 *Deſcendentes à genere Iudæorum indiſtincte debet frui officiis ſecularibus, ſicut alij Chriſtiani.*

6 *Neophytus quacumque ex lege Chriſtianam Religionem profeſſus, tunc demum poterit ad ſacros Ordines, & Eccleſiaſtica beneficia promoueri, cum Epiſcopo viſum fuerit vt hic.*

7 *Is, qui à tempore natiuitatis ſuæ ab ipſa infantia ætate Chriſtianus eſt, non prohibetur ab his contentis, tametſi patrem, auum, aut proauum Iudæum, aut Sarracenum habuerit, ampliatur num.* 8.

9 *Cap. 5. de reformatione Sacri Conc. Trid ſeſſ.* 23. *intellectus, & n.* 10.

11 *Nouiter conuerſus ad fidem an ſit teſtis idoneus? & quid* del Moriſco *n.* 12. *&* 13.

14 *Iudæus teſtis eſſe non poteſt contra Chriſtianum. Et quid contra conſimilem, n.* 15. *affirmatur.*

QVÆSTIO

An Neophyti sint ad sacros Ordines promouendi?

QVÆSTIO XXII.

1 QVÆRO an Neophyti sint ad sacros ordines, & altaris ministerium promouendi? Pro huius quæstionis intellectu atque introductione obseruandum est, Neophytum eum, proprie dici, qui ex Iudaica lege, aut Mahumetica, vel Ethnica nuper legem Christi professus fuerit, non vero is, qui à sua natiuitate iam Christi nomen acceperit, genus tamen à Iudæorum, vel cæterorum, quorum modo memini-

2 mus, gente deducens. Quæstio primò probatur ex D. Paul. testimonio 1. ad Corin. c. 3. dicentis, *non Neophytum, ne forte elatus in superbiam in iudicium incidat, & in laqueum diaboli*, hoc est, in arrogantiam, quæ est diaboli ruina secundum Grat. *in sum. 48. dist.* non enim appellat Neophytum eum, qui ex gente Iudæorum iam olim iamdiu legem Christi fuerit professus, alioqui & ipse Paulus Neophytus diceretur, necnon & reliqui Apostoli. Secundo idem probatur testimonio D. Greg. *li. 7. Epist. c. 11. ad Siagrum Episc.* habetur *in c. vlt. 48 dist.* vbi. Neophytus modo habendus est, qui repente in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos sacros ordines irrepserit, hęc est communis obseruatio vtriusque iuris Doctorum, secundum D. Cou. *in clem. si furiosus de homic. 1. p. relect. §. 2. n. 7. in vers. concl.* & ex eo communem dicit, & sequitur D. Azeued. *in l. 22. n. 1. tit. 7. lib. 1. non. collect. Reg.* Dicitur enim Neophytus in eo quod est nouum, & phytes, quod est fides, quasi nouus in fide secundum Lamb. ab eo ibi relatum *de iur. patr. lib. 2. 2. p. q. 7. princ. ar. 14. per totum.* Eandem communem sequitur, & late probat Hoxeda *de incompatib. benef. 1. p. c. 24. n. 1. & 2.* & Flam Paris. *de resign. benef. lib. 4. q. 4. n. 22. pag. mihi 238.* Bernard. Diaz de Lugo *in praxi crim. canon. c. 22.* Nau. *in man. c. 27. num. 205. vers. nec Sarracenus*, Borjas *de irregul. p. 5. de Neophyt.* & Mayol. *de irregul. lib. 1. cap. 31. num. 1.* & Quintil. Mandos. *in tractat. de resignatione gratia, in titulo, de dispensatione cum Neoph.* Est communis vt ex Couar. *vbi sup.* affirmat eam sequutus Vgol. *de irregular. cap. 2. in princ.* sequitur etiam eam P. Auila *de censur. 7. parte de irregularitate ex defectu animæ, disp. 4. dub. 4 pag. 33. col. 1. versic dubitat. 4.* hoc sic præhabito nostra q. sequentibus conclusionibus resoluitur.

3 Prima conclusio. Neophytus in sensu prædicto, hoc est, nouiter conuersus ad fidem non est ad ordines sacros, nec adhuc ad minores promouendus. Quod primo probatur testimonio Pauli præcitato, & ex aliis quam plurimis in vnum cógestis per D. Cou. *vbi sup. n. 6. versi. de Neophytis & n. 7.* vbi hanc conclusionem tenet, & Hoxeda, *d. c. 24. n. 1. & 3.* vbi in fine huius *n. 3.* inquit, quod præfati etiam Neophyti sunt incapaces Ecclesiasticorum beneficiorum, quia non nisi clericis cócedenda sunt, secundum ius Canonicum. Eandem conclusionem tenet etiam, & probat late Ignat. Salze. *in pract. crim. canonica*, Bernar. Diaz *c. 23.* quod noue editum est *n. 2.* per totum, quod & probauit Montalu. *in l. 2. tit. 3. lib. 4 for. leg. in leg in gl. mag in versi. item alleg. c. constituit* & Flam. Par. *vbi sup. n. 21.* Est communis secundum Vgol. *vbi sup. d. c. 2. §. 2. n. 1.* qui *n. 2.* rationem reddit, & ampliat vt procedat etiam in minoribus ordinibus, & in prima tonsura, & *n. 3. & 4.* quod in hoc dispensat solus Rom. Pont. secundum Borjas, & Nau. quos refert, & sequitur hanc primam conclusionem P. Auil. *vbi sup vers sit ergo.*

4 Quæ communis sententia nedum procedit quoad ordines Ecclesiasticos, & beneficia Ecclesiastica, sed etiam quoad secularia officia, ad ea namque Neophytus eligendus non est, vt probatur in Concilio Tolet. relato *in c. constituit, 17. q. 4* & ibi glossa, & Archid. & probat late alios plures allegans Hoxeda, *d. c. 24. n. 5.* & Auila *vbi sup. vers. 4 concl.*

5 Descendentes tamen de genere Iudæorum indistinctè debent frui officiis secularibus, sicut alij Christiani huius Regni, expressa *l. 6. ad fi. tit. 24. p.* per quam ita tenent Auend *in suo dict. verb. Iudios*, & Otal. *de nob 2. p. 3. p. c. 7. n. 23.* & Alphon. de Heredia *in suo libello vulgo dict de echado de Iueces*, in q. *si el Iudio puede ser Iuez*, & Olan. *in concord. antinom. lit. A. n. 73 & 74.* quos refert, & sequitur Azeued. *in d l 22. sub n. 1.*

6 Secunda conclusio Neophytus quacumque ex lege Christianam Religionem professus tunc demum poterit ad sacros ordines, & Ecclesiastica, beneficia promoueri cum Episcopo visum fuerit, eum iam in moribus, & Christiana disciplina satis instructum esse, ita quidem vt iam veteranus Christi miles censeri iuste possit, text. *in c. 1. 57. distinct.* ex quo Roman. id notauit *singul. 416.* Felin. *in c. cum sit de Iudæis*, Dec. *in c eam te, col. 2. n. 6. versi. vel tertio de rescript.* vbi est tex. secundum hanc conclusionem intelligendus, dum in fine dicit: pro eo vero quod Iudæus extiterit ipsum dedignari non debes; innuit namque aperte tex. his verbis præteriti temporis, quod iam non sit Iudæus, sed conuersus ad fidem Christianam: quo fit vt recte ibi Felin. & Rip. *n. 31.* existimauerint posse ad ordines, & Ecclesiastica beneficia admitti, qui non nuper, sed iamdiu relicta gentilium, aut Iudæorum lege Christianam, & Euangelicam fuerit professus.

Hanc secundam concl. per præd. probarunt D. Cou. *vbi sup. n. 7. in 3 conc.* Borgas *p. 5. de Neoph. n. 12.* & Bern. Diaz *vbi sup n. 7. vers. potest tamen*, & Vgol. *d. §. 2 sub n. 3. vers. 2 & n. 4* & Flam. Par. *n 23.* Ign. Salzed. *n 7.* & Hoxeda etiam *vbi sup n. 4.* admonentes id caute discernendum esse: non enim satis est, vt semel quis, aut vnico actu bonus vir probatus sit, sed vt sæpissime, & in pluribus diuersisque actibus perspectus exploratusque sit, necesse est Et iux. *sup. d.* intelligendus est Montal. *vbi sup.* dum dicit, quod si nouiter conuersi ad fidem libenter zelo fidei informati accedant ad ordines, beneficia, vel officia publica omnis in eis cessat suspicio, maxime si per temporum interstitia quinque vel septem annis sunt in Catholica fide inueterati, quia ex tunc iã Neophyti dici nõ valent. Hoc namq; totũ Episcopi prudentiæ remittendum est iuxta prædicta, non tamen credo verum in nouiter conuersis etiam per decennium, vt magis placet nouissime Th. Sanch. *in sua sum lib. 2. c. 28. n. 12.* contra Nau. *in man. c. 27. n. 205.* Eandem secundam conclusionem tenet etiam Auil. *vbi sup. versi. 2. concl.*

Sic denique multi fuerunt olim ad Ordines sacros, Ecclesiasticasq; dignitates admissi, qui è Iudaica vel gentilium lege fidẽ Christi susceperunt, & tamen vitæ, & morũ probitatem, atque ideo, quia iamdiu Catholicæ religionis institutis fuerant edocti, nomen Neophytorum amiserant.

Tertia

7 Tertia conclosio. Is, qui à tempote natiuitatis suæ ab ipsa infantiæ ætate Christianus est, nec à beneficiis Ecclesiasticis, nec à sacris Ordinibus, nec ab officiis publicis, & secularibus (vt *in prima conclus.* dicebamus) prohibendus est, tametsi parrem, auum, aut proauum Iudæum, vel Sarracenum habuerit, quoniam hic proculdubio Neophytus non est dicendus, secundum propriam huius dictionis significationem, licet vulgo apud Hispanos appelletur Conuersus, aut Marranus, vt probatur *in d.c.cam te de rescript. & in c.si quis agritudine, 57.dist.* Ita tenent, & probant Couat. *vbi suprà, n.8.concl.6.* post Montal. *vbi sup. in vers. interstitiis ergo*, & plures ita tenentes refert, & sequitur Hoxed. *in compat.ben.1.p c.23.n.54.* dicens quod ab hac conclus. nemo recedit, & quod eam tenet Nauar. *in Man.c.27.num.106.* & D.Onzala Theolog. *in suis sacris narrationibus Scripturarum lib.7.verbo, Neophytus*, sequitur etiam Igr. Salzed. *vbi suprà, d.c.23.* nouiter edito *n.8.* vbi etiam citat latissimè hoc tradentem Otalor. *de nobil.2 p. 3 p.principalis, c.7 per totum*, sequitur dicens quod ita tenent communiter DD. Flam. Paris. *vbi suprà, lib.4.de resign.benef.4.q.24.* & Vgol. *d.§.2.num.4. vers.3.* Et licet Ioan. Staphileus *de liter.gratia, & iustitia, vers. fin. n.30.* assenerer consuetodine receptum esse vt istis dispensatio indulgeatur, verius est quod nulla dispensatio necessaria sit, cum nullo Cannnico impedimento astricti sint, vt probat, & affirmat Ignat. Salzed. *vbi suprà, d.n.8.* Eandem tertiam conclusionem sequitur etiam P. Auil. *vbi suprà vers.3.concl.* Man. Rodr. *in sum. 1.tom.in 2.editione, c.160.n.1 & 1.tom.qq reg.q.24. art.7.* P. Suar. *5.tom.3.p disp.43.sect.3.n.8.* Spino *in spec.test.gloss.3 princ.n 48.* & nouissimè Sanch. *vbi suprà*, id ampliatur quamois parentes adhuc Mauri, aut Iudæi perseuerent.

8 Hinc est, vt licet frequentissimè in aliquibus diœcesibus, qui ad sacros Ordines promouendi sunt summaria informatione probare teneantur, quod nec generis notam, nec maculam patiuntur, & sic quod descendunt à veteranis Christianis, atque immaculatis, non tamen repellendi sunt, nisi qui secundum iuris Pontificij sanctiones iuxta prædicta à sanctorum Ordinum perceptione arcentur. Non igitur hi, de quibus *in hac 3. conclus.* agimus, sed potius de rigore iustitiæ sunt admittendi, nisi aliud Canonicum obsistat, vt in terminis rectè probauit Ignat. *vbi suprà, num.23.*

9 Deducitur, & secundo ex superioribus intellectus ad text. *in cap.2. de reformat. sacri Concil. Trident. sess.23.* vbi dum agit, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita, à fide dignis diligenter inquirat, vt per illum verbum de natalibus, non quidem intelligatur nouum aliquod impedimentum, quod antea iure communi non fuerit inductum, inducere, sed de legitimitate iuxta ius commune, secundum Nauar. *in n.28.in addit.ad c 25. Manual.n.68.in princ.* & Petr. Zened. *in sua collect. ad Decretal. collect.77. num.8.*

10 Tertiò infertur similiter idem probandum esse iuxta *c.7.* eiusdem sessionis, quo Episcopis iniungitur, vt antequam ad sacrorum Ordinum ministerium accedant, summa diligentia inter alia inquirant ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem. Non enim ex hoc nouum Ordinis impedimentum induxit Sacrum Concilium, sed dumtaxat quæ antiquo iure statuta erant seruari ad vnguem præcipit, ita in terminis tenet Salzed. *vbi suprà. n.24.* censens hoc non vulgariter notandum, quia multi circa id allucinantur, idem tenet alios allegans Sanchez, *vbi suprà, num.15.* Et quod verbum illud, genus, intelligatur de legitimitate, & libertate probat Petrus Zened. *vbi suprà*, dicens quod ita omnes interpretantur *c.quando, vers.genus, 24 dist. hodie innouatum per d.c.27. Sacri Concil. Trident.* idque etiam satis colligi affirmat, ex eodem Concil. Trident. *sess.21.de reform. c.2.quicumque in princ. & sess.7. de reform. c.1.ad Cathedralium, & sess.24 de reform. c.1 si in quibuslibet*, & illustrissimorum Cardinalium congregatio, die 12. Iunij, ann.1592. ad Episcopum Pacensem ita rescripsit, vt vidi, nempe *d. c.7.* non excludendos eos ab Ordinibus, qui ducunt originem à Iudæis.

Hæc declaratio Cardinalium hodie refertur à Prospero Farinac. *in sua 4 p. decisionum Rota*, decis.8. Pacensis 11. Mensis Iunij, ann.1591. in hunc modum. *Congregatio Concilij censuit quamuis ordinandorum genus, atatem, & conditionem diligenter inquirere debeat, iuxta* cap.7. sessione 13. *non tamen eos ab ordinatione, nisi aliud Canonicam obesset impedimentum, qui à Iudais originem trahunt, vel quorum maiores, & si haretici fuerint, emendatos tamen esse constet, & re incorporatos Ecclesia vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesia pœnitentiam recepisse, quam vel perfecerunt, vel perfectioni eius insistant, aut paratos fuisse ad recipiendum eandem, iuxta constitutionem Bonif. VIII. qua incipit*, statutum, *id tamen intelligendum esse, nisi aliquo priuilegio Apostolico, aut confirmatione caueretur.* Inquit tamen Flamio. Paris. *vbi suprà, d. q.4. num.25. & 26.* hos non posse ad sacros Ordines promoueri statuisse Paulum IV. & confirmasse fœlicis recordationis Greg. XIII. extendentem hoc ad descendentes ex Mauris, vt per Nauarr. *cons.1. de Iudais*, apud quem ego tale quippiam non inuenio, nec vidi hucvsque præd. Pontificum decisiones, quod si adsint, seruandæ erunt, sin minus conclusio *suprà d.5.* quæ est communis vera, & iuridica. Respondet etiam *d.c.7.de refor.* P. Henr. & cum eo Auil. *vbi suprà, vers.si obicies Concilium*, hoc decretum esse ad inuestigandum vtrum sint filij ancillæ, vel hæreticorum.

11 Deinque in calce huius quæstionis inquirendum est, quanta veritate polleat dictum Felini, *in c.cum sit, & in c. Iudai de Iudais*, asseuerantis Neophytum nouiter ad fidem conuersum ad fidem, non esse testem idoneum, nec ad testimonium admittendum contra Christianum per text. *in c.non potest, 2.quast.7.ex Concil. Tolet.4. cap.64.* sequitur Rip. *in d.cap.cam te, num.30. de rescript.* Marsil. *singul.107.& 273.* Carrer. Reg. *in suo tractat. de heretic. in c.incip. modo qualiter, num.26.* sed & *lib.10.* Gothorum fori *lib.12.* hoc expressè præcipiebat.

Nihilominus opinio hæc vera omnino non est, siquidem Concil. Toletan. præcitatum hoc non probat, sed solum de eo agit, qui cum Iudæus esset Christianus effectus fuit, & tandem post in l. Christi est præuaricatus: non autem de eo Neophyto, qui nouam Religionem Catholicè obseruat, vt patet ex eius verbis, quæ sic se habent. *Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis: Iudai ergo, qui dudum Christiani effecti sunt, & nunc in Christi fidem praaricati sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent quamuis esse Christianos annuntient, quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubij habentur: infirmari ergo oportet*

eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis credendum, qui veritatis à se fidem abiiciunt.

Quare merito prædicta sententia Fel. non omnino placuit Couar. *vbi suprà, n.* 8. *in* 4. *concl.* libenter Iudices admonet, vt in hac opinione ad praxim recipienda cautissimè, ac discreti viri arbitrio vtantur: necnon & Ignat. Salzed. *vbi suprà, num.* 5. dicenti quod cum l. illa foti Gothorum antiquata iam sit, iudicis prudentiæ relinquendum censet, qui perpensa qualitate rei ipsorumque testium ex dicta causa fidem adhibeat, vel deneget.

12 Censet prætetea auctor hic *num.* 6. certissimum esse quod nouiter conuersi, qui ad nos peruenerunt ex Granatensi rebellione, ann. 1569. (quos *Moriscos* appellamus) licet baptizati sint, cum tamen contra eos plurimum vtgeat sinistra suspicio, quod fidem Christi non pro animi candore profiteantur, & multi in ea prævaricati sint, & malis impiisque moribus sint imbuti, testes idonei non sunt, nec integra fides eis dabitur: pro quo plurimum conducere ait text. egregius *in d. c. non potest, ex Concil. Tolet. suprà relato*, & hoc in forensibus controuersiis vtilissimum esse affirmat.

13 Sed pro concordia dictatum opinionum Hoxeda *d. c.* 14. *nu m.* 5. *in verf. pro concordia autem*, ita dicendum esse affirmat, quod Felini sententia procedit, quando quæstio vertitur inter Infidelem, & Catholicum, tunc enim non admittitur Neophytus in testem. Si autem quæstio est inter Catholicos, Neophytus bene potest admitti in testimonium, quia pat affectio tollit omnem suspicionem, vt ibi latè iure probat, quæ concordia mihi placet, & tenenda videtur.

14 De Iudæo indubium est testem esse non posse contra Christianum, maximè in criminalibus, vt habetur *in c.* 1. *& c. Iudæi, de testib. & c. pagani, & c si hæreticus*, 2. *q.* 7. tenet Speculat. & post eum Ioan. Andr. in addit. *ad titulum de testib.* §. 1. *in versic. item, quod est Iudæus*, refert plures Tyber. Decian. 1. *tom. tract. crim. lib.* 5. *c.* 13. *n.* 8. Mascat. *de probat.* 3. *tom. conclus.* 1357. *num.* 41. vbi *num.* 42. ampliat & limitat, & allegat alios plures Pett. Zened. *in collect.* 83. *ad Decret. num.* 1. *expressa l.* 8. *tit.* 6. *p.* 3. ibi: *E aun decimos que heme de otra ley assi como Iudio, ò Moro, ò Herege, que no puede testiguar contra Christiano*, & ibi Greg. Lop. in gloss. *Iudio, ò Moro*. Excipitur ibi casus proditionis contra Regem vel Regnum, *ea entonces* (inquit lex illa) *bien puede ser cabido su testimonio, seyendo tal home, que los otros de su ley non lo pudiessen desbechar por derecho para no valer non lo que testiguase, è seyendo el fecho aueriguado por otras pruebas, ò presumpciones ciertas.*

15 Excipit etiam lex illa alium casum, nempe, *quando aquellos que fuessen de otra ley ouiessen pleyto entre si mismos, que bien pueden testiguar vnos contra otros en juyzio, è fuera de juyzio.* Quinimo admittitur contra factum Christianum, & relapsum, & sic contra hæreticum, secundum Marcard. de Susa. *in tract. de Iud.* 2. *p. c.* 5. *num.* 15. *in fin.* quem refert, & sequitur Decian. *vbi suprà, d. num.* 8. *in fin.* Et de iure communi, quod Iudæus testis esse non possit, ponit regulam cum pluribus ampliationibus, & limitationibus Farin. nouissimè *in* 1. *tom. de oppos. contra test. q.* 56. *ff. n.* 105. *cum pluribus sequentibus.*

De filiis hæreticorum an ad Sacros ordines promoueri possint, agit Salzed. *vbi suprà, pag.* 77. *vers. dubitari dicam, infrà in tit. de haret.*

SVMMARIVM.

1 *Statutum, lex, vel constitutio Ecclesiæ, Collegij, vel confraternitatis, &c. præcipiens, ne admittantur, qui originem duxerint à gente Iudæorum, vel Maurorum, an valeat? & numeris sequentibus. Proceditur per conclusiones, & declarationes latissimè, ideo videnda sunt omnia hic dicta in materia.*

An valeat statutum, lex, vel constitutio Ecclesiæ, Collegij, vel confraternitatis, &c. præcipiens ne admittantur, qui originem ducunt à gente Iudæorum, vel Maurorum, &c.

QVÆSTIO XXVI.

QVÆRO denique an valeat statum, lex, vel constitutio Ecclesiæ, Collegij, vel confraternitatis, vel alterius communitatis, aut religionis, præcipiens ne in suis congregationibus admittantur hi, qui originem ducunt à gente Iudæorum, vel Maurorum alteriusve sectæ illicitæ, & reprobatæ, & sic descendentes à Neophytis, & qui communiter Conuersi, aut recentes Christiani vocantur, sed tantum, qui veterani Christiani sunt, atque ex immaculato sanguine descendunt. In hac quæst. multos congerit Petrus Zened. *in collect.* 77. *ad Decretal.* sed nihil resoluit. Ego vero referam opiniones Doctorum & postea procedam per conclus. & declarat. Et in primis inuenio Montalu. *in l.* 2. *verbo, tornadizo, titul.* 3. *lib.* 4. *fori*, latè probantem conuersos admittendos esse ad Ecclesiasticos Ordines, & officia publica, sicut antiquos Christianos (in quo tenendæ sint conclusiones quas supra deduximus in quæstione modo præcedenti) ex quibus audacter nimis scribit, præmissum statutum hæreticam prauitatem continere: inhæhitque contra priuilegium Ciuitati Toleto à Rege Alphonso indultum, quo continetur ne vlli Iudæi, nec ei qui ab eis originem habuerunt publicis muneribus fungi possint, & tandem dicit, ô gloriosa Ciuitatis Toletana, propter Ciuinm tuorum malitiam tua gloria redditur fine glotia, tua stabilitas vocatur instabilis, tuæque constantiæ antiqua soliditas linguis hominum vocatur infirma, quem refert D. Cou. *in clem. si furiosus de homicid.* 1 *parte relect.* §. 2. *num.* 7. & sequitur D. Perez *in l.* 9. *tit.* 1. *lib.* 1. *ordinan. col.* 54. *& in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *ordin. col.* 1316. *circa fin.* data scientia, & prælatione virtutum in ignobili, quamuis esset de nouo ad fidem conuersus, cum Montalu. *vbi suprà*, sequitur etiam Auend. *c.* 19. *prætin* 1. *part. n.* 20. adducens textum *in cap. cantè in fin. de rescript.* ibi, pro eo vero quod Iudæus extiterit, ipsum dedignari non debes: & ibi Abb. norat quod conuersi ad fidem ex gente Iudæorum possunt habere dignitates Ecclesiasticas, ex eo quod magis laudandi sint quam vituperandi, quod Iudæi fuerint, adducit etiam *l.* 6. *titul.* 24. *part.* 7. *in fine*, quæ indistinctè decidit hos nouiter conuersos admittendos esse ad honores, & officia publica.

Limitat

3 Limitat autem Auend. *vbi suprà*, quod prædixerat,nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maurus,nam facilè non admittitur,nisi Conuersus esset persona insignis ; & multum decora secundum Felin. *in d.cap.eam te num.* 12. seruato quod non fi filius ex personis,quæ prohibentur habere officia publica, de quibus in pragmatica Granatens. cæteri vero Conuersi, de quibus dixit in suo dictionario verbo *Iudios*, inquit admitti possē ad officia publica: tamersi propter æstimationem seculi,data paritate,ipse præferret ipsis Conuersis antiquiores Christianos. Ergo si illi Conuersi possunt, & debent admitti saltem in casibus, de quibus *suprà in quæst. præcedenti*, statutum contrarium tanquam contra ius commune, & Regium videtur quod non valeat. Sed & pro hac parte adducit alias rationes Fr.Anton.à Cordub. *lib.*1. *quæstionum quæst.*54. & latissimè agit de hac parte, nouem fundamenta pro ea adducens. Sed eis respondet Hoxeda *de incomp. benef.*1.*part.cap.*23. *à princip.* vsque *ad num.*86. inclusiuè. *vbi num.*81. refert plures auctores huius opinionis.

4 Rursus contrariam partem latissimè tuetur D. Simanc. *de instit. Catholic. tit.*47. *de pœnis.* & *conuers. num* 82. *cum sequentibus*, vbi exorta aspera, & vehementi quæstione, vtrum isti ad fidem recenter conuersi, & eorum liberi veteribus Christianis in omnibus æquandi sint,asserit quosdam, quos vehementer tangit iste dolor, multis argumentis probare conari inter hos, & illos nullum esse discrimen constituendum. Quod facilè (inquit) illis concesserim in his tantum rebus,quæ ad fidem, vel Religionem,vel ad ius naturale, vel ad iustitiam commutatiuam pertinent, in his enim omnes æquales esse debemus, sicut illorum argumenta ostendunt, *cap.* 1.*cum sequentibus*, 56. *distinct.* glossa *in regia l.*2. *tit.*3. *lib.*4. *fori*, quæ quidem est Montalui, Buridianus *lib* 5. *Ethicor. quæst.*11. in honoribus tamen, ac dignitatibus in distributiua iustitia, & id genus aliis, plurimum refert nobilis sit, quis ciuis, an peregrinus,Iudæus,an Græcus, Neophytus,an ex vetustissimis Christianis. Id enim ratione naturali apud omnes gentes constitutum,& apud omnes populos vsitatum, & iure gentium receptum est,quo fit,vt prohiberi possint isti Conuersi à veterum Christianorum Collegiis, & prærogatiuis, sicut in Hispania iure,ac merito arceri,ac repelli solent ab officiis Sanctæ Inquisitionis, à Collegiis scholarum, à Monasteriis multorum Sanctorum, & præcipuè D. Hieronymi & à quibusdam Capitulis Ecclesiarum,& Sodalitatum,& Confraternitatum. Quod iustissimum esse pluribus constitutionibus, & statutis à Summis Pontificibus approbatis, & confirmatis, cuiuis pio, & orthodoxo viro facilè persuasum est, & perspicuum esse poterit, inquit Simanc.& quod postremo accedat maxima vtilitas,rebus ipsis experimentis assiduis comprobata. Denique multi istorum suspecti sunt in fide, inquieti, ambitiosi, seditiosi, & propter parentum, & consanguineorum infamiam, dignitatibus, & honoribus indigni,& Collegiis honestioribus minus idonei:nec vllus inficiari poterit maiores istorum perfidos fuisse Iudæos, & ore Seruatoris nostri vocatos progeniem viperarum, generationem prauam, & adulteram.Sed & contra eos in proposito maximè inuehit alia plura adducens Otalora *de nobilit.*2.*part.*3.*part.princip.cap.*7.*num.*16. *cum pluribus sequentibus*, vbi quod & si non neget, nisi quod ex illis plures tam fœlici sydere nascuntur, vt virtutibus,& bonis moribus, & supremæ scientiæ, & eruditionis datæ polleant, & abundent, quibus non sunt neganda alia virtutum præmia,quia tamen,vt plurimum ferè omnes redolent, vt inclinentur ad suæ naturæ vitia, & ad longum recalcitrant,& ad suos conuertuntur ritus, & mores, expedit potius, vt si qui pauci ex illis euadunt, moribus ingenuis, & virtutibus prædíti, separatim, & specialiter præmientur, quam quod propter eos paucos tota nobilitatis massa corrumpatur, & quod vtique facilè, & breuiter fieret, si illis daretur accessus ad honores, & dignitates, quibus per nobilitatem datur aditus. Quare sanctè & iustè (inquit Otalora *vbi suprà, num.*61.) Collegiorum constitutionibus in nostro Regno excluduntur, eum Collegia sint hodie mundissimi fontes, ex quibus ad totam Rempublicam gubernandam scatent flumina, & deriuantur riuuli perspicuarum virtutibus,sanctitate,& omnigena doctrina integerrimi,quorum ministerio,& diuina,& profana Reipublicæ officia honorificè, sanctè, & iustè administrantur. Et sanctius & iustius est statutum Sanctæ Ecclesiæ Toletanæ per Archiepiscopum Ioan. Martinez Silíceo à Sede Apostolica confirmatum, quo cauetur vt nullus huius generationis in d. Ecclesia de cætero admittatur. Et ad ipsius exemplum,& imitationem in Genensi Ecclesia,aliàs Mentesana, simile statutum promulgatum est,id procurante domino P.Pacheco Cardinali, eius Ecclesiæ Præsule, & vtinam (inquit ille) in omnibus huius Regni Cathedralibos, & Collegiatis Ecclesiis idem fiat: Sperat enim futurum inde Deo honorem & gloriam, Reipublicæ vero perpetuam salutem, & augmentum permansura.Eandem sententiam probat etiam latissimè Anton.à Cordub. *vbi suprà*,cum quadam modificatione, de qua *infrà*, & Azeued. *in l.*11. *num.*1. *cum sequentibus, tit.*7. *lib.*1. *nou. collect. reg.* & Ignatius Salzed. (legitima tamen auctoritate interueniente) *in practic. crimin.* Bernardi Diaz. *cap.*12. *num.*11. *cum sequentibus*, vbi *n.*19. defendit nuncupatim cum Ioan. Otalora prædictum statutum Ecclesiæ Toleta. Et tandem, *num.*18. *in fin.* ea statuta, potissimum quæ superioris auctoritate confirmata sunt, ad vnguem seruanda esse censet,& inquit lapsum fuisse Montaluum in prædicta sua inuectiua contra regiam vrbem Toletanam:siquidem non ipsa ratione dicti priuilegij, seu statuti antiquam gloriam, & Maiestatem amisit, sed potius diutius conseruauit incolumem. Hanc etiam sententiam latissimè duodecim fundamentis comprobat, & tenet Alphons. Hoxed. *de incompatibilit. benef. prima parte,cap.*23.*à num.*87 *vsque ad fin.* vbi *num.*135. inquit, quod ex dictis fundamentis, & responsionibus, quas ibi facit ad argumenta partis negatiuæ, luce meridiana clarius ostenditur præfata statuta iustissima esse, ac omnino conseruanda, & quod ita videtur sentire Martin. Nauarr. *in Manual. cap.*27. *numero* 105. & expressè præfata statuta defendit Simanc. in tractatu particulari, quem fecit in defensionem præfatorum statutorum. Et tandem omnes, & Catholici Doctores, tam iuris diuini, quam humani professores nostræ tempestatis communiter censent præfata statuta æqua, & iustissima atque omnino defendenda, & quod ita tenendum est. Verum id intellexerat prius *numero* 60. cum sequenti de statutis confirmatis auctoritate Apostolica,quia hoc est necessarium: Episcopi namque,& alij superiores, seu inferiores non possunt

Praxis Criminalis. F 2 facere

facere statuta contra ius Canonicum, sicut sunt hæc statuta, vt ibi latè probat.

Ego quidem statuto, lege, constitutione, vel fundatione teneo conclusiones, quas *supra in q. præcedenti* firmaui. Illis vero, vel singulis eorum statutibus, sequentes conclusiones probo.

5 Prima conclusio sit. Statutum, lex, vel constitutio Ecclesiarum, Militiarum, Monasteriorum, & aliarum Communitatum hoc de quo supra præcipiens, à Summo Pontifice, vel Rege nostro, aliove legitimo Superiore confirmatum, vel confirmata, aut approbata, procuobdubio seruandum, vel seruanda est inuiolabiliter ex iustis causis & rationibus, & fundamentis, de quibus *supra in secunda parte*, quibus iustissimè Superior motus fuit ad confirmationem. Hoc tenent ferè omnes, estque verissimum & magna futeret insania, qui contrarium intenderet, sicut fecit Henricus Mautoy, qui verbosa, & licentiosa Apologia in Archiepiscopuui Toletanum contrariam opinionem defendere contra Summos etiam Pontifices fallacibus, & importunis argumentis temerè conatus est, quem nuncupatim reprehendit Simanc. *vbi supra, in priori loco, num.*84. & Ignatius *d c.*23.*n.*19. probans iustissimum esse prædictum statutum post Simanc. & reliquos *vbi supra*.

6 Hodie Summus Pontifex Gregor. XIII. suo motu proprio incip. in Ecclesiis, sub data Romæ Idibus Nouembris, anno 1580. præcepit ac mandauit vt repellantur ab Ecclesiis, præcipuè insignibus, qui propter genus, aut hæresim proprio, sine stirpis cognatorum vitio contaminati, per Canonicas sanctiones, aut statuta à Sede Apostolica confirmata, aut Apostolica priuilegia, prædictis Ecclesiis prohibentur, & quod prouisiones contra prædicta factæ sint nullæ. Ex quo approbata manet hæc nostra prima conclusio, & ampliata ad prohibitionem de prædictis personis factam, non solum per statuta à Sede Apostolica confirmata, sed etiam per Canonicas sanctiones, aut per Apostolica priuilegia.

7 Nec in hac specie admittendam esse censeo opinionem Ant. de Cordub. *vbi supra, conclus.*3. *fol.*438. modificantis, & limitantis nostram primam supradictam conclusionem, in illo descendente à gente Iudæorum, &c. qui morum sanctitate, insignique eruditione decoratus sit, adhuc namque si generis labe infectus sit admitti non debet: non enim decet vt quotidie hoc quæsito colore iustissimæ sanctiones violentur, nec propter probos mores alicuius iura sunt violanda, vt notat Bald. per illum text. *in cap.*1. *vt lite pendent.* sequuntur Barbat. *consil.*10*col.*10.*lib.*2. Ias. *in l. qui iurisdictioni, colum. vltim. ff. de iur. omn. iudic.* Decius *in cap. postremo in fine, de appellation.*

8 Et vbi quærimus de simplici iustitia non curamus merita personarum, Bald. *in cap. sedes, paulo ante fin. de rescript. per l. cum pater*, §. *rogo, ff. de legat.*2. *bonus text. in capit. mulier, verbo Sancta*, 23. *distinctione*, & plura congerit pro, & contra Titaquell. *de pœnitent. temp. causa* 51. Ex quibus præfatam limitationem reprobat Ignat. *vbi supra, numero decimoseptimo*, contrarium & bene probans contra ipsum Anton. de Cord. fatetur tamen tantam posse esse bene meritorum integritatem alicuius, aliaque præclara

9 opera, vt dispensatio à Superiori indulgeri possit, ex Cardin. à Turrecremat. *in cap.*1. 48.*distinct.* quem sequitur Corduh. *vbi supra*, & tenuit prius Hoxeda *vbi supra, n.*3. ibi, & quamuis: & potest ex multis comprobari congestis ab And. Tiraq. *vbi supra n.*150. Verum absque prædicta legitima dispensatione indistinctè tenenda est omnino prædicta 1. conclus.

Secunda conclusio. Statuta prædicta facta ab Ecclesiis, vel aliis communitatibus, non confirmata à Summo Pontifice vel alio superiore, qui ius confirmandi iure habeat, sed solum stando in terminis iuris communis (salua in omnibus Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ reuerentia) non sunt valida, nec seruanda, sed potius ipsum ius commune, de quo *in quæst. præcedenti*, & latissimè per Hoxed. *d. cap.*23. *num.*49. *cum seqq.* cui iuri communi in hoc statuentes præiudicare non possunt absque auctoritate, vel confirmatione legitima superioris. At vero superior potest, cum sit legislator, habeatque legitimam auctoritatem legem condendi, iusque commune interpretandi, distinguendi, & corrigendi, & nouum ius edendi, in pertinentibus ad gubernationem, & politiam Reipublicæ, & ad iustitiam distribuendam. Hanc secundam conclusionem in terminis tenent auctores prioris partis, necnon & Ignatius *vbi supra*, vt constat ex eius verbis supra relatis, & præcipuè Hoxeda *vbi supra. n.*54. dicens, quod scribentes firmiter tenent, & ipse communi, nec à beneficiis Ecclesiasticis, nec à dignitatibus, nec à sacris Ordinibus prohiberi eum, qui à tempore natiuitatis ab ipsa quidem infantiæ ætate Christianus est, tametsi patrem, auum, aut proauum Iudæum, vel Sarracenum habuerit, vt probatur *in cap. eam te, de rescript. & in c. si quis ægritudine*, 57. *distinct.* Et refert plures DD. ita tenentes, & inquit quod ab hac conclusione nemo recedit, & *in num.*69. refert diplomata Apostolica Nicolai S. Rom. Pontif. ad Hispaniæ Prouincias data ann. 1461. & Pontificatus sui ann. 5. vbi acerbissima, & seuerissima obiurgatione auctores huiusmodi statutorum, & eorum defensores compescit, & ad sanam mentem reuocat, illosque appellat nouæ zizaniæ seminatores, vnitatis & pacis Christianæ corruptores, & eius dissidij innouatores, quod per vas electionis Apostolum Paulum extirpatum fuerat. Dicit etiam illos proximorum scandalizatores esse, & à Catholicæ fidei Apostolicæ veritate aberrantes, & qui contra fecissent, eos videri contra Chhristianam doctrinam facere, & sacris arcendos esse. Et *num.*60. inquit quod ratio reuocationis præd. statutorum fuit, quia ea non erant confirmata auctoritate Apostolica, quod erat necessarium, quia Episcopi, & alij superiores, seu inferiores non possunt facere statuta contra ius Canonicum, sicut sunt hæc statuta, vt ibi iure probat *num.*61. 10

Ampliatur hæc secunda conclusio, vt etiam consuetudo antiqua auctoritate Summi Pontificis non confirmata, vel approbata (dummodo non sit immemorialis) quod ignobiles, & descendentes ex genere Iudæorum, ad præbendas, beneficia, & dignitates Ecclesiasticas non admittantur, ens non excludat, dum tamen alias cætera requisita in ipsis concurrant: quod probatur argum. text. optimi *in c. venerabilis* 37. *de præbend.* ibi. Consuetudinem allegans antiquam inuiolabiliter obseruatam, iuxta quam nullum nisi nobilem, & liberum & ab vtroque parente illustrem, honestæ conuersationis, ac eminentis scientiæ in suum consortium hactenus admiserant, iuncta decisio. text. *ibi*: Nos igitur attendentes, quod non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas 11

honestas gratum Deo faciunt, & idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones huiusmodi non duximus admittendas: ideo mandauit Summ. Pontif. Cap. Argentinensis Ecclesiæ, vt recipiant eum, cui Episcopus Portuensis præbendam vacantem contulit. Qui text. *in sua decis.* expressus videtur pro hac sententia, vbi gloss. *verbo non multos*, inquit: Hoc dicit propter Paulum, & B. Bartholomæum, qui nobiles fuerunt, alij vero Apostoli ignobiles, & pauperes fuerunt, & tamen electi fuerunt ad regimen Ecclesiæ, quia apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur, *c. sicut excellentiam*, 23. *quæst.* 4. Quam sententiam cæteri sequuntur secundum Tiraq. *num.* 14. *in loco statim citando*, & ita Abb. *in d. c. venerabilis*, *num* 4. notat non valere statutum, quod viget in multis locis Alemanniæ, vt ignobiles non admittantur in Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, quia apud Deum non est acceptio personarum, vt ibi, & *in c. nouit*, *de iudic.* nam cum consuetudo contraria reprobetur fortius, non valet statutum, cum consuetudo contra canones sit maioris roboris, quam statutum. Eandem sententiam tenet Decius *in cap. cum adeo, col. fin. num. 4. de rescript.* refert, & sequitur Roch. de Curt. *de consuet. sect. 5. num.* 12. vbi quod id notant Abb. & alij *in d. c. venerabilis*, quod etiam fatetur Tiraq. *de nobil. c.* 10. *n.* 18. sequitur etiam Bonus de Curtol *in tract. de nobil. 4. p. col. 6. num.* 33. dicens prædictum textum nullam canillationem, seu interpretationem contrariam recipere posse.

12 Et quamuis Rom. *sing.* 485. heri sui rogatu, velit contrarium tenere, quatenus dicit aduersus talem consuetudinem, seu statutum Episcopum dispensare minimè posse, & sic videtur præmittere, quod valida sit prædicta consuetudo, vel statutum, quem in hoc refert, & sequitur Felin. *in cap. super eo*, *num.* 5, *versic.* 2. *qualitas est nobilitas*, *de testibus*, & Decius *in cap. at si clerici*, §. *de adulteriis*, *col.* 5 *vers.* 4. *conclus. num.* 10. *de iudic.* & Ioan. de Selua *de benef.* 3. *part. in quæst. princip.* & vetam præsupponit Ioan. Rayner *in tract. de nobilit.* 7. *q princip.* & cum eis remanere videtur Tiraq. *d. c.* 20. *num.* 19. cum eam opinionem posteriori loco subiectam reliquerit, nec ab ea expressè recesserit.

Attamen hi DD. postremi male dicunt, & loquuntur contra text. *in d. c. venerabilis*, ad quem non aduerterunt, quia cauillari non potest, quoniam expressè contrarium dicit secundum Rochum, *vbi suprà*, & procedit in consuetudine ordinaria: secus vero est in consuetudine immemoriali, quæ quidem valida est in hoc, vt dicebamus in conclus. quia habet vim tituli, nempe priuilegij, seu confirmationis Romani Pontificis, vt probat Hoxeda *d. c.* 23. *num.* 50. *ad fin.*

13 Sed in specie *d. c. venerabilis*, ita resoluendum est, quod nobiles data paritate morum, & scientiæ, cæteris omnibus concurrentibus sunt præferendi ex mente Felin. *in d. c. super eo*, & Selua *de benef. in tertia parte*, *quæst.* 7. *num.* 13. Tiraquell. latissimè *d. cap* 20. *num.* 1. *cum sequentibus*, præcip. *num.* 17. vbi plures ita tenentes refert. At vero data scientia, & prælatione virtutum in ignobili præfertur hic, non obstante prædicta consuetudine, vel statuto contrario. Istam reso-

lutionem ponit Didacus Perez *vbi suprà, col.* 1316. *in versic. sit igitur conclusio.* Intellige tamen de consuetudine, vel statuto auctoritate legitimi superioris non confirmatis, alias enim si essent confirmata, nulli dubium, quin obseruanda essent ad vnguem, vt resoluimus *suprà, in prima conclusione.*

Et comprobantur præd. quia quod non potest 14 fieri per pactum, non potest etiam fieri per legem, statutum, vel consuetudinem: hæc namque omnia æquiparantur, vt latè probat Euerard. *in cont. legal. loco* 89. à pacto ad legem, statutum, vel consuetudinem, sed per pactum absque auctoritate superioris non possunt excludi prædicti, vt patet: ergo nec per statutum, aut consuetudinem.

Neque obstat si quis dixerit, quod text. *in* 15 *d. capit. venerabilis*, non loquitur in descendentibus à genere Iudæorum, & sic de descendentibus à nouiter conuersis, sed de nobilibus, & plebeis, quibus fauet ille text. vt inquit Hoxeda *dicto capite* 23. *numero* 50. *ad fin.* quia eadem ratio text. in vtrisque militat: imo eos comprehendere videtur ibi. Nos igitur attendentes quod non generis, sed virtutum nobilitas, &c. & ibi, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum, &c.

Ex quibus infero non securè consuluisse Cel- 16 sum *consil.* 54. *per totum*, valere, scilicet, consuetudinem Monasterij Monialium Sancti Benedicti propè, & extra muros Ciuitatis Getundæ, quæ habet, quod nulla possit recipi in Monialem dicti Monasterij, nisi quæ esset de genere militari, saltem ex latere paterno. Negamus namque statuto, aut consuetudine id effici posse, vt *in d. cap. venerabilis* glossa, Abb. & omnes scribentes ibidem, vt prædiximus, itaque corruit fundamentum Celsi.

Nec obstat subtilis responsio ipsius ad *d. cap.* 17 *venerabilis*, nempe quod ratio decisionis illius decretalis sit difficultas qualitatis, scilicet eminentis scientiæ: quam qualitatem plus ponderauit Roman. Pontif. ad irritandam consuetudinem prædictam, quam nobilitatis qualitatem, vt notant Doctores ibi, & ideo inquit textus, quod nedum ad præbendas, sed etiam ad culmina dignitatum vix reperiuntur viri eminentis scientiæ. Ponderauit igitur ibi Roman. Pontifex dictæ consuetudinis impossibilitatem, cum præter nobilitatem exigebat etiam eminentem scientiam.

Hæc autem eminens scientia secundum Bar- 18 bat. *consil.* 34. *column.* 18. *in versic. & si quis piam quæras*, *volum.* 2. quem ibi refert Celsus *num.* 3. dicitur illa, per quam quis scit in promptu, & sine librorum reuolutione difficiles resoluere quæstiones per textum *in l. scire oportet*, §. *fin.* ibi, *maximè disciplinatus homo*, *ff. de accusat. tut. & in l. à testatore*, *ibi magno ingenio*, *ff. de conditio. & demonstratio.* & vltra eum additio. Abbas *in d. cap. venerabilis*, *num.* 3. & 8. vbi declarat quæ sit eminens, quæ mediocris, & quæ sufficiens scientia, necnon & Cepol. *in repetit. l. si contra num.* 10. *cum sequenti*, *ff. de vsucap. pro empt.* Trotius *de vero*, *& perfect. clerico*, *lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 5. nempe, quod eminens scientia dicitur, per quam quis difficiles quæstiones resoluit sine reuolutione librorum, mediocris cum reuolutione, competens vero, seu sufficiens scientia dicitur ea, quæ sufficit illi de quo quæritur secundum qualitatem statuti, in quo reperitur, attento illius officio, & beneficio, considerata

Ecclesiastica dignitate, vt refert nouissimè Dionysius Panlus Valentinus *in floscul. cleric. part.1. num.48. pag.41.* Quamuis ego quoque eminentem scientiam censeam esse, quam illi mediocrem reputant, nempe cum reuolutione librorum difficillimas quæstiones resoluere, eùm experientia nos doceat neminem ferè exactè posse illis respondere sine reuolutione librorum: quinimò sæpè ac sæpius, imò vt plurimum errare eos, qui repentè similibus quæstionibus difficillimis respondent quamuis alias literatissimi sint, atque viri insignes in suis facultatibus. Hæc sint in transitu dicta. Ergo (nunc ad rem) cum sit difficilis admodum cognitio, vtrum aliquis eminentis sit scientiæ, consuetudo huiusmodi tanquam incerta cassata est *in d. cap. cum venerabilis*: hæc Celsus *vbi suprà.*

19 Sed respondemus ponderationem hanc esse magis subtilem quam veram. In primis enim glossa *ibi*, & ferè omnes generaliter deducunt ex illo tex. quod supra diximus non valere, scilicet, statutum vel consuetudinem, vt ignobiles non admittantur in Canonicos Ecclesiarum Cathedralium, sed tantum nobiles sanguine: sic loquitur Celsus contra mentem ferè omnium Doctorum ibidem. Denique Summus Pontifex *in d. cap. venerabilis* non plus ponderauit vnam qualitatem eminentis scientiæ quam alteram, nempe nobilitatis sanguinis, sed vtramque æquè considerauit: & quamuis vna ratio deficeret, altera sustinetur dispositio, quia vtraque fundatur argumento, §. *affinitatis cum simil. instit. de nupt.* Quinimò præcipuè fundatur Roman. Pontif. ad reprobandam prædictam consuetudinem, in qualitate sanguinis ab ea requisita potius, quam eminentis scientiæ, vt patet, *ibi*: Nos igitur attendentes quod non generis, sed virtutum nobilitas (de qua latissimè per Tiraquell. *de nobilit. c.4. per totum*) vitæque honestas gratum Deo faciunt, & idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum: & statim quasi per accidens, & vt omnino satisfaceret allegationi contrariæ Capituli addit, sine adiectione aduerbij, quod & vix ad culmina dignitatum (nedum ad præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri. Sufficientissima igitur profectò ad irritandam prædictam consuetudinem est prior ratio absque secunda.

20 Saluari tamen potest, & debet opinio Celsi, si prædicta consuetudo esset immemorialis, quia cum hæc habeat vim priuilegij valida erit, & obseruanda, vt supra probauimus, & è fortiori idem erit dicendum stante confirmatione, vel approbatione Apostolica dicti statuti, vel consuetudinis, tametsi immemorialis non esset, vt *in prima concl. sup. preposita.*

21 Tertia conclusio principalis, Constitutiones Collegiorum Hispaniæ, quibus ab ipsis arcentur, atque excluduntur patientes notam generis, iustissimæ sunt atque omnino seruandæ: tum quia tempore fundationis, & traditionis rei suæ potest quis apponere conditiones, & pacta, quæ voluerit, *lege in traditionibus, ff. de pact. lege etiam, §.licet, ff. soluto matrimonio.*

22 Vnde est in tempore fundationis Collegij ex proprio patrimonio possit quis apponere eam legem, & conditionem, vt tantum admittantur qui ex sua familia originem traxerint, vel de tali genere, siue patria, vel natione, vt quotidie videmus, & iure probat Ignat. Salced. *vbi suprà, numero decimotertio, in versiculo sic & propter.* § Similiter & fundans Capellaniam respectu vocationis ad ipsam, & ad ius patronatus ipsius idem facere potest, vt iure probauimus *consil.1. & 2.* Eadem igitur ratione excludi poterunt à Collegiis Vniuersitatum horum Regnorum illi, qui ab Hebræis & ab aliis Infidelibus originem trahunt, vt defendit eorum statuta, in hoc dicens esse iustissima Hojeda *vbi suprà, num.136.* Tum etiam, quia prædictæ constitutiones Collegiorum in specie, de qua agimus, sunt approbatæ atque confirmatæ Regia auctoritate, nempe *l.22. tit.7. lib.1. nou. collect. Reg.* quæ est huiusmodi. 23

Porque en algunos Colegios de las Vniuersidades destos nuestros Reynos ay constituciones, en que los dichos Colegios no reciban por Colegiales Christianos nueuos, mandamos que sobre ello se guarden las constituciones, sobre ello dichas por los fundadores de los dichos Colegios. Quam legem in proposito & bene vti expressam citauit Ignat. *vbi suprà, n.14.* qui post Simanc. & Otalor. *vbi suprà, n.26.* hanc nostram tertiam conclusionem tenet: estque certissima, & quæ nec etiam patitur limitationem, quam *suprà* reprobauimus ad primam conclusionem assignatam ex Cordub.

Nec sufficit quem esse iam veteranum Christianum, nempe quod à parentibus Christianis natus fuerit, si tamen à genere Iudæorum descendat, quantumcumque tritauus eius fuerit ille, qui nouiter fuerit conuersus. Licet enim aliàs verbum illud *Christianos nueuos* non comprehendat eum, qui à sua natiuitate baptismum sacrum susceperit, vt suprà resoluimus cum communi opinione, in principio huius quæstion. attamen, quoad Collegia hæc, & confraternitates similia statuta habentes, attendendus est communis vsus loquendi, qui propriæ significationi vocabuli præfertur, iuxta *l. librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de legat.3. & in cap.2. de verbo. signific.* & communem, de qua per Ioan. Orosc. *in l. omnes populi, num.165. ff. de iustitia & iur.* etiam in materia odiosa & pœnali, secundum Ias. *in l. stipulatio ista, §. hac quoque, num.8. ff. de verb. obligat.* & latè Perez *de maiorat. 1. part. quæst.66. num.10.* & sic intelligendum non solum de Neophytis, sed etiam de veteranis Christianis, si tamen à genere Iudæorum originem suam quamuis antiquam ducant: nec in hoc dubitandum, aut disputandum est secundum Azeued. *in d. l.22. n.1. cum seqq.* 24

Nec sufficit quem per priuilegium nobilem fieri, vt ad Collegia admitti possit, si tamen sit descendens ex Iudæis, vt in terminis tenet Pelaez *de maiorat. 1. p. q.51. num.30.* quem refert, & sequitur Azeued. *vbi suprà, in fin. d. l.22.* & Ignat. *vbi suprà, num.17. in fin.* 25

Ex qua tertia conclusione plura deducuntur, quæ congerit & rectè probat Hojeda *d.1. p. de incomp. benef. cap.23. num.138. cum sequentibus.* Primo infert ipse ibidem, *num.137.* defendi posse statuta militiarum Hispaniæ, nempe Sancti Iacobi, & Alcantaræ, Calatrauæ, Sancti Ioannis, & Montesiæ, quæ quidem statuta ad præfatas militias non admittunt aliquem qui à Iudæis, seu Sarracenis originem ducat, sed eos tantum admittunt, qui ex antiquis Christianis originem trahunt, & nobiles simul sunt, vt latius continetur in præfatarum militiarum statutis. Secundò infert *n.138.* quod eisdem rationibus defenduntur similia statuta multarum confraternitatum Hispaniæ. 26

Tertiò

Tertiò infert *num.*139. ex prædictis defendi statuta similia aliquorum Monasteriorum ex Religionibus approbatis.

28 Tandem *sub eodem num.*139. infert à fortiori, statutum Ecclesiæ Hispanensis iustissimum esse, quod quidem solummodo excludit à dignitatibus, personatibus, & officiis ac beneficiis Ecclesiasticis Cathedralis filios, nepotes, ac pronepotes eorum, qui vt Iudæi, seu hæretici condemnati sunt per Sanctum Inquisitionis officium, vel saltem reconciliati. Reliquos autem descendentes minimè excludunt.

29 Et an & quando probatio de auditu in informationibus & Inquisitionibus, quæ fieri solent ratione præfatorum statutorum, sufficiat, vel non, latissimè & optimè declarat Hojeda *vbi suprà, n.*140.*cum sequentibus vsque ad fin.*C.ad quem est omnino occurrendum quoties casus contigerit, quia iuridicè & religiosè id decidit.

SVMMARIVM.

1 *Exportantes, & immittentes prohibita ad Infideles, quibus pœnis puniantur? & numeris sequentibus per totam quæstionem, vbi tam iure communi, quam regio, & Canonico.*

De pœna portantium & immittentium prohibita ad Infideles.

QVÆSTIO XXVII.

1 QVÆRO circa hanc *l.*10.*tit.*2.*lib.*8.*nou. collect. Reg.* qua cauetur, *que ninguna persona sea osada de sacar, ni saque para tierras de infieles pan, armas, cauallos, ni otras cosas vedadas so las penas contenidas en los Derechos communes y destos Reynos. Y que si sacaren, ò dieren fauor, ò ayuda para que salgan Moros mudexares, è que passen en saluo los Moros que aca estuuieren cautiuos, ò males Christianos que se fueren à tornar Moros, è Iudios, que se ân auidos por aleuosos, y mueran por ello, y que los tales Moros mudexares sean cautiuos de quien los tomare, y aya tode lo que lleuaren, y los tales malos Christianos sean quemados en fuego por justicia, y los bienes que lleuaren sean de quien los tomare, lleuando los luego à la justicia del lugar Realenge mas certano de donde los tomaren, para que conozca desta causa y se execute esta ley.*

2 Quæ pœna iure communi & Regio, & etiam iure Canonico, erat ante imposita his, qui ista prohibita ad infideles portant atque immittunt? Et de iure Ciuili capitis pœna, & confiscatio bonorum imponebatur, *vt in l.*2. *C. quares exportari non poss.* Et de iure Regio idem videtur decisum per *l.*12. *tit.*5. *part.*5.*& in l.*4.*tit.*21. *partita* 4. pœna igitur huius nostræ legis 10. vt nouiotis fectuanda erit.

Iure autem Canonico decem pœnas his impositas referunt & congerunt Rebuff. *in Bull. Cœna Domini, artic.*5. *glossa fin.* & Canter. *in suis quæstionibus crimin. tit. de hæres. num.*66. *cum seqq. pag.*416. & Azeued. *in hac l.*10. *num.*20. ¶ Et inquit Canter. *vbi supra*, quod si iudex Ecclesiasticus procederet, posset etiam contra laicos & spoliare eos bonis suis, secundum decisionem textus *in c.ita quorumdam, de iud.* & etiam si iudex Ecclesiasticus procederet, confiscatio bonorum laici esset Principis secularis, bonorum vero clerici, Ecclesiæ, vel fisci Ecclesiastici.

Prima pœna est excommunicationis, vt in dicta Bulla Cœnæ Domini, & antea in aliis iuribus Canonicis & Regiis citatis per Azeued. *vbi suprà. num.*1. 4

Secunda, quod ab alio quam à Papa absolui non possit, vel de eius speciali mandato, teste Abbate *in c.quod olim in fin.de Iudæis.*

Tertia, quod serui efficiuntur capientium, etiam si Christiani fuerint, vt per Boher. §.1. *de consuet. iuris stat. person.in consuet. Bituric.*

Quarta, quod sunt infames, & sic omnibus pœnis, quibus infames affliguntur, puniendi sunt.

Quinta, quod sunt intestabiles tam actiuè, quam passiuè.

Sexta, quod sunt inhabiles ad succedendum ab intestato, & ex testamento.

Septima, quod non possunt ad publica admitti officia.

Octaua, omnes actus legitimi sunt eis interdicti.

Nona, omnia bona eorum sunt confiscata.

Decima, & vltima, quod diebus dominicis excommunicati publicè nuntiari debent. Hæ pœnæ describuntur in extrauaganti prima de Iudæis, inter communes, & referuntur per Doctores *suprà* citatos.

Considerat præterea Cantera *vbi suprà, dicto § num.*66. *in versiculo secundo ex textu in dicto cap. ita quorumdam*, dum dicit capientium fieri seruos, quod si nullus eum capit, si ipse qui portauit arma Sarracenis motus pœnitentia venit ad confitendum suum peccatum coram iudice, est admittendus cum misericordia per iudicem Ecclesiasticum, & dabit ei pœnitentiam, punieturque extraordinariè, ne delictum remaneat impunitum; & quod tunc non priuabitur bonis, nec erit seruus, sed imponetur ei aliqua pœna corporalis flagellorum, vel exilij. Si autem non venerit, sed iudex præhabita informatione capit eum, si est iudex secularis condemnabit eum morte, & confiscatione bonorum. Si est Ecclesiasticus, priuabit eum bonis, & flagellatum mittet ad triremes per aliquos annos ad arbitrium, per textum *in d.c.ita quorumdam.*

SVMMARIVM.

1 *Exportari an possint victualia Infidelibus tempore pacis? & numeris sequentibus per totam quæstionem.*

An tempore pacis possint asportari victualia infidelibus.

QVÆSTIO XXVIII.

QVÆRO secundo circa eandem legem, an tempore pacis possint asportari victualia Infidelibus. 1

Et pro introductione huius quæstionis obseruandum est, quod arma, equi, & aliæ res prohibitæ non possunt ab his Regnis asportari ad Infideles & inimicos Christiani nominis, nec illis vendi, donari, aut accommodari aliove modo dari 2

vllo vnquam tempore, etiam pacis, vt *in l. 2. C. quæ res exportari non deb.* vbi imponitur pœna capitalis & confiscationis bonorum, & quod est crimen proximum proditioni, & *in cap. ita quorundam*, & ibi Innoc. & Abb. & *in cap. ad deliberandam de Iudeis.* Quæ iura loquuntur in armis, ferro, & ligaminibus galearum sub pœnis in illis iuribus contentis, nempè excommunicationis, seruitutis, & amissionis bonorum, vt prædiximus *in quæstione præcedent. & l. 22. in princip. & in fin. tit. 5. partita 5.* vbi dicitur, *que es vna manera como de traycion, y pone perdimiento de bienes, y el cuerpo à la merced del Rey*, & *l. nostra Regia* 10. quæ eisdem pœnis iuris communia & regij punire eos iubet, & latè prosequitur D. Azeu. *in hac l. 10. per totam.* Quo sic præhabito.

3 Inquisitione præmissa principio videtur licite posse tempore pacis asportari victuali Infidelibus, *ex dicta l. 22. tit. 5.* ibi. *Otrosi defendemos que ninguno de nuestro señorio no los lleue à la su tierra, mientra guerrearen con nusco, trigo, ni cenada, nin centeno, nin olio, nin ninguna de las otras cosas è viandas, con que se pudiessen amparar, nin gelo vendan, nin gelo den en nuestro señorio para lleuar a su tierra, y esto so pena de perdimiento de bienes, y del cuerpo à merced del Rey.* Ponderanda enim sunt verba illa, *mientra guerrearen con nusco*, quæ modificant atque qualificant prohibitionem: ergo tempore pacis non est prohibitum, vt notat *ibi* Gregor. Lopez *in glossa trigo, versiculo, tempore pacis*, nisi fieret (inquit ipse) in dispendium Christianorum, veluti si Sarraceni his se muniant ad pugnandum, quia suspicio belli haberetur vt tempus belli. Item in locis subiectis Soldano non liceret etiam tempore pacis, vt habetur in extrauaganti Clementis V. incip. *multa*, in communibus, sub titulo de Iudæis & Sarracen. & tenet post alios quos citat Azeu. *vbi suprà, num.* 9.

4 Secundo idem probari videtur, *in c. quod olim de Iudæis*, ibi. *Quandiu inter nos & illos guerra durauerit duxerint impendenda.* Vbi prohibet transmitti ad eos quocunque modo, aut ingenio tempore guerræ mercimonia, consilia, vel alia subsidia sub pœna incursionis excommunicationis, & iræ Dei. Et ibi hoc tenent Innoc. & Gofred. & Socin. *n. 6.* & hanc esse veritatem restatur Syluest. *in summa verbo excommunicatio* 7. *n. 6.* & Boher. *decisione* 178. *num.* 18. quos refert & sequitur D. Azeued. *in d l. 10. n. 5.*

5 Neque his obstat textus *in l. 1. C. quæ res export. non deb.* dum probat esse vetitum portare ad Barbaros vinum & aliud liquamen, & *leg. mercatores, C. de commerc.* vbi prohibetur omne commercium cum Barbaris, vt probatur etiam *in dicto cap. quod olim, & in cap significauit de Iudæis*: quia iura illa intelliguntur in hostibus, quando cum eis est guerra, quia tunc cùm sint hostes omne commercium cum eis censetur prohibitum, quia Barbari erant hostes populi Romani, vt dicit glossa *in l. non solum, C. de commerc. &* probatur *in l. mercatores, C. eodem* ibi: *vltra ea loca in quibus fæderis tempore, &c.* & in terminis ex textu *in dicto cap. quod olim*, hoc notant Innocent. & Abb. ibi, dicentes quod tempore guerræ omne commercium est prohibitum, & omnes merces sunt prohibitæ portari ad hostes. Si tamen non sit guerra, tunc non intelliguntur merces prohibitæ, & non incidit in pœnam eam portans ad Sarracenos, nisi essent aliqua de mercibus contentis *in dicto cap. ita quorumdam*, scilicet, arma, ferrum, & ligamina galearum, cùm illa etiam tempore pacis sint prohibita. Eandem sententiam per prædicta omnia sequitur, atque defendit, & secundum eam consuluit Rodericus Suarez in sua allegatione 18. per totam.

Hæc tamen sententia ita iure probata, videtur correcta in his Regnis Hispaniæ ex hac nostra l. regia 10. tum ex ratione posita in eius principio: tum etiam ex sua generalitate, inquit enim. *Grandes daños è inconuenientes se siguen à nuestros naturales, especialmente à los de Andalucia, y Reyno de Granada de la gran contratacion que algunos Christianos hazen en tierra de Moros, metiendo, y lleuando a los Moros armas, y cauallos, y pan, y otras muchas cosas vedadas: y metiendo Moros mudexares y captiuos, y malos Christianos por los puertos, para que se queden en tierra de Moros.* Hæc est in primis ratio in præfatione posita, ex qua lux datur ad decisionem, & decisio debet intelligi iuxta præfationem *l f. ff. de her. instit. cum simil.* sed prædicta damna ita militant tempore pacis, sicut tempore guerræ, igitur, &c. 6

Subsequitur nunc generalis decisio, l. quæ est huiusmodi: *Per ende mandamos y defendemos que ninguna, ni algunas personas no sean osados de sacar, ni saquen para tierras de infieles pan, ni armas, ni cauallos, ni otras cosas vedadas, &c.* ergo generaliter debet intelligi, scilicet, quocunque tempore & belli & pacis, argumento *l. de pretio, ff. de public. in rem actio & l. non distinguemus, ff. de arbitris.*

Sed potest huic l. vt supra inductæ responderi, esse intelligendam & declarandam iuxta ius commune, nempè vt arma, ferrum, & galeatum ligamina nullo tempore liceat transmittere ad Infideles sub pœnis dictorum iurium. Victualia vero, aliasque merces tempore guerræ, vel treguæ similiter non liceat ad Infideles transmittere, vt in dictis iuribus, & *in dicto cap. significauit, de Iudæis.* Tempore vero pacis licitè possint victualia illuc transmitti, vt euitemus iurium correctionem, & iura iuribus concordentur. Quæ responsio potest comprobari primo ex littera nostræ l. 10. ibi, *ni otras cosas vedadas*: dictio namque *otras*, latinè, aliàs est repetitiua similium, vt sæpissimè docuimus: ergo præsupponit lex nostra, *que la palabra, pan que precedio es vedado tambien: luego base de entender en tiempo de guerra, ò de tregua, quando el pan, y las demas vitualias, y mercaderias son prohibidas, y no en tiempo de paz, quando son permitidas*, vt in iuribus, & authoritatibus præcitatis. Secundo ex eadem nostra *l. inferius* ibi: *So las penas contenidas en las leyes de los derechos comunes, y de nuestros Reynos, que sobre esto disponen*: ergo cum lex nostra se referat ad illas respectu impositionis pœnarum, iuxta ea debet intelligi, distingui, interpretari, & declarari, & sic quod puniantur Infideles tempore guerræ, vel treguæ transmittentes prædicta, secùs vero tempore pacis, quia eo tempore leges illæ hoc non prohibent, nec puniunt, sed imò permittunt, vt constat ex eisdem à contrario sensu, & tenent expressè DD. præcitati. 7

Nec obstat primum ratio in præfatione nostræ l. posita, quia ipsa tantum videtur concurrere & militare tempore guerræ, vel treguæ: secùs tempore pacis, quo etiam si exportentur res non prohibitæ exportari, non videntur subsequi illa damna & inconuenientia, de quibus in principio nostræ legis. Nec etiam obest secundum de generalitate decisionis nostræ l. qua ipsa bene distinguitur & modificatur ex verbis in ea appositis modo, vt supra perpensis, nempè *so las penas* 8

penas contenidas en las leyes de los Derechos communes, y de nuestros Reynos que sobre esto disponen. Videtur igitur generalitas nostræ legis tantum procedere in rebus exportari & transmitti prohibitis ad Infideles, siuè omni tempore, siuè tempore guerræ, vel treguæ, non vero de permissis tempore pacis. Acceditque quod nec Roder. Suarez, nec Gregor. Lopez, nec alius Regnicola præfatam correctionem notauerit: credendum est enim eos minimè ignorasse decisionem nostræ legis, & tamen adhuc remanent eum prædicta sententia: quod si aliud sentirent expressissent, vtique & ille contrarium in praxi non consuleret; hic autem ad correctionem huiusmodi legis partitæ, quam legit, aduerteret. His igitur fundamentis hanc partem teneo & probo nempè vt euitemus correctionem, & intelligamus nostram l. 10. iuxta dispositionem iuris communis, ciuilis, & Canonici, atque iuxta dictã l. partitæ.

9 Limitantur supra dicta omnia per dictam l. 12. in legatis Infidelibus venientibus ad Curiam Regiam, vel cum lite vt patet ex prædicta l. ibi. *Pero bien permitimos que los que vinieren à nuestra corte en mensagerias, ò con pleyto, que les vendan la vianda que ouieren meuester para comer, ò para beuer, de mientra quey moraren.* Sed & aliæ limitationes colligi possunt ex Roderic. Suarez, *vbi suprà versiculo, sed posito, cum seqq.*

SVMMARIVM.

Operam dantes, vt Sarraceni capiant Christianos, qua pœna puniantur? & numeris sequentibus. Et num. 5. quod de hoc delicto poterunt etiam cognoscere Inquisitores: & contra deportantes arma & cibaria prohibita Sarracenis, vt in num. 6.

De pœna dantis operam, vt Sarraceni capiant Christianos.

In eadem l. 10.

QVÆSTIO XXIX.

1 QVÆRO, qua pœna puniatur dans operam, vt Sarraceni capiant Christianos, veluti tradendo aliquem Christianum Mauris? Hanc quæstionem mouet & examinat Cantera *in suis quæstion. crimin. cap. 1. de hæret. schismat. &c num. 66. cum sequentibus, pag. 426.* & credit quod sit pœna mortis & confiscationis bonorum, qua punitur dans arma Infidelibus per *l. 2. C. quæ res exportari non debeant*: nam si hic hac pœna punitur, à fortiori, qui dat homines exportando, vel vendendo Christianos Sarracenis, & idem si fecerit aliquis Christianus vt Christiani à Sarracenis capiantur, modo id fiat dolo & malitia, vel propter pecuniam & interesse, secus si propter necessitatem, timore scilicet mortis, vel propter libertatem consequendam: quia eum quis esset captus à Mauris promissa fuit sibi libertas, si tradidisset aliquos Christianos, quia tunc punitetur aliqua pœna arbitraria.

2 Ego autem censeo pœnam nostræ l. 10. propriè conuenire in specie huius quæstionis, nempè, *que sean auidos por aleuesos y mueran por ello*, vt patet ex nostra l. præfatione, ibi: *Y metiendo Moros mudexares, & captiuos, y malos Christianos por los puertos, para que se queden en tierra de Moros*, iuncta decisione eiusdem l. ibi: *Y si sacaren, ò dieren fauor, ò consejo, ò ayuda, para que salgan Moros mudexares, ò que passen en saluo los Moros que acà estuuieren captiuos, ò malos Christianos que se fueren à tornar Moros, ò Iudios, que sean auidos por aleuosos y mueran por ello.* Præsupposito, *que los mudexares se llaman Moros nueuamente conuertidos*, vt in lege 5. *in principio, supra hoc titul.*

Imponit prætetea nostra l. 10. pœnam ipsis exportantibus huiusmodi, nempè, *que los tales Moros mudexares sean captiuos de quien los tomare, y aya todo lo que lleuaren, y los tales malos Christianos sean quemados en fuego por iustitia, y los bienes que lleuaren sean de quien los tomare. Pero manda que el que los tomare, y prendiere lleue luego las tales personas y bienes para la iustitia del lugar Realengo mas cercano de donde los tomare, para que conozca de la causa, y se execute esta ley.* 3

Si tamen aliqui fortuitò prætet intentionem portaret Christianos, vel arma Sarracenis, verbi gratia, si dum portaret ex Hispania homines Christianos, vel arma, aut vtrumque in Italiam, & propter tempestatem imminentem eiectus fuisset in Turcas, vel Sarracenos, qui caperent homines & arma, tunc nulla pœna teneretur portans nauem, cùm casu fortuito id acciderit secundum Felin. *in c. significauit, n. 7. ad fin. de Iudæis*, quem refert & sequitur Cantera *vbi supra, n. 67. circa fin.* Id verum intelligas, nisi aliud imputaretur portanti nauem, quod potuit scilicet defendere nauem & noluit. 4

Et de hoc delicto possunt etiam cognoscere Inquisitores contra hæreticam prauitatem, vt latè beneque probat Canter. *vbi suprà, num. 68. per totum*, affirmans ita fuisse practicatum in Inquisitionem Murtiæ, & approbatum per Consil. supremum Sanctæ Inquisitionis. Ex quo etiam esse dicit, quod possint cognoscere & procedere etiam contra deportantes arma, & cibaria prohibita Sarracenis. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Scriptura Maurorum an post eorum conuersionem seruandæ sint, & an iuramenta ipsorum eos ligent? & n. 3. Et quid de Iudæis? n. 4.*

2 *Contractus, & instrumenta Christianorum confecta in fauorem Maurorum ante eorum conuersionem an valida sint, & seruanda, & è contra?*

5 *Iudæus productus in testem non super Euangelia, sed super legem suam iurare debet, & n. 6.*

An scripturæ Maurorum post eorum conuersionem seruandæ sint, & an iuramenta ipsorum eos ligent?

In l. 11. tit. 2. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXX.

QVÆRO circa hanc l. 11. qua cauetur, *que se guarden y cumplan todas las scripturas hechas por los Moros antes de su conuersion*, an intelligitur tantum de scripturis in fauorem Maurorum confectis, vel etiam de illis instrumentis, 1

mentis, quæ contra se sunt, & an iuramenta eorum, vel Iudæorum eos ligent? Et quoad primum indubium videtur, de omnibus instrumentis indistinctè loqui nostram l. inter ipsos Mauros, & per ipsos confecta tam in suum fauorem quam contra se: tum, quia l. nostra generaliter & indistinctè loquitur: tùm etiam,quia hæc fuit concordia sumpta cum illis tempore conuersionis suæ paulo antequam ad nostram fidem conuerterentur, vt omnia instrumenta sua adimplerentur,vt patet ex primo nostræ l. *Porque al tiempo que los Moros del Reyno de Granada se conuirtieron, se asento, que todas las escrituras que tuuiessen hechas hasta el dia de su conuersion, les fuessen guardadas. Y porque de no se auer hecho assi han recibido muchos agrauios, por ende mandamos, &c.* Et licet ex hoc versiculo, *y por que de no se auer hecho assi, &c.* videbatur prima quidem facie dicendum loqui tantum nostram legem de instrumentis factis in fauorem Maurorum, non vero contra se, Attamen eadem ratione idem dicendum est in instrumentis a se confectis in fauorem aliorum Maurorum,cum alias,hi,in quorum fauorem sunt confecta,idem grauamen pateremur. Secundo,& denique cùm sint contractus hinc inde obligatorij, & sic correlatiui dictum de vno contrahente censetur dispositum in altero, *l. Labeo, §. contractum, ff. de verborum significatione*: tempore enim traditionis rei suæ potest quis apponere conditiones & pacta, quæ voluerit & fernanda sunt, *l.*
2 *traditionibus cum simul. ff de pact.* Eisdem rationibus idem probandum venit de contractibus & instrumentis à Christianis confectis in fauorem Maurorum ante eorum conuersionem, & in ab his confectis in fauorem Christianorum ratione qualitatis seruandæ, & vt commercia antea facta & celebrata illæsa remaneant.

3 At vero circa iuramenta Maurorum, an sint seruanda,similiter & Iudæorum? In Mauris videtur absolutum per nostram l. ibi: *Y con las fuerças, y por la forma y manera que se guardauan entre ellos siendo Moros, y conforme à sus leyes, y que en las otras escrituras que entre ellos se ouieren hecho despues que se conuirtieron à nuestra Sancta Fè Catholica se guarden las leyes de nuestros Reynos.*

4 In Iudæis autem videndus est Tiber. Decian. *in 1 tom. tract. crimin. in lib. 5. cap. 12. num. 25.* vbi latè agit plures DD. referens, & resoluit quod Iudæus ligetur iuramento, & illud seruare cogatur; aliàs si peierat veniendo contra proprium iuramentum puniatur à iudice Ecclesiastico, quando à suis iudicibus & magistris non punitur, si periurium sit commissum inter Iudæos ipsos, idest, violatum iuramentum præstitum Iudæo. Quod si præstitum sit Christiano, tunc compelli posset vt seruaret iuramentum,& puniri posset si transgrederetur, ex eo quod sub religionis specie Christianum falleret. Si ergo contractus fieret à Iudæo cum Christiano, & iuret seruare, vel si Christianus deferat iuramentum Hebræo decisiuum, vel si vti testis in causa Christiani deponat & peierat, poterit de periurio puniri, estò iuret secundum legem Moysi, & per decem præcepta, vt solent iurare Hebræi, vel etiam iurare per Christum: nam licet prohibeatur Iudæus iurare per Christum si tamen iurat eoge-
5 tur obseruare,vt ibidem probat adducens Doctores pro singulis supradictis. Iurabit igitur Iudæus, cùm admittitur in testem de veritate dicenda, non super Euangelia (quibus non eredit) sed super legem suam,vt probat Mascardus *2. tom. de probat. conclusione 857. ex num. 12. & conclus. 944. ex n. 15. &* Petros Moncud. in addit. ad Cronum, *in tract. de testib. 4. p num. 151* & Petr. Zeurcd. *in collectan. 83. in Decret. num. 2.* Quod autem diximus Iudæum iureiurando obligari, plures etiam authores contra alios probarunt, quos refert Stephan. Lamberteng. *de contract lib. post. glossas in verbo suis, n. 58. & 59 pag. 439. vbi num. 60.* hanc opinionem affirmatiuam sequitur, & veriorem arbitratur: quoniam dubium non est legi Mosaycæ, & 6
sic veteri Testamento esse adstrictos, & ad eius obseruationem per secularem quoque iudicem cogi posse, vt *ibi* probat. Et *num 61.* intelligit, vt non solum per laicum iudicem cogi possit Iudæus ad iuris iurandi obseruationem, sed etiam per Summum Pontificem, aliumque iudicem Ecclesiasticum. Et *num 63.* inquit, quod præfata opinio affirmatiua, quæ habet quod Iudæus iureiurandu obligetur, præsertim procedit si res agatur inter Iudæum, & Christianum, secundum Paul. de Castro *consil. 90. visa quadam scriptura, fin. versiculo, si tamen lib. 2.* secus si iuret in contractu cum alio Iudæo factu: & quod hanc distinctionem sequitur Maranta *de ordin. Iud. 3. p. n 51. vsque ad n. 58.* vbi latius declarat obseruandum esse sine dubio insinuandum à Iudæo præstitum, quomodo interpositum est super actu valido, puta testimonium perhibendo. vt scilicet si tunc Iudæus falsum iuret de periurio coerceri possit.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus an possit habere Christianum mancipium, & qua pœna puniatur? n. 2. & 3.*
4 *Legatum factum Iudæo, Mauro, aut Heretico Christiani mancipij, an valeat?*
5 *Mancipium Christianum Iudæo seruire non potest, attento iure Canonico, aliàs Christianus potest cum redimere duodecim solidis, siue ad ingenuitatem. siue ad seruitium.*
6 *Iudæi possunt habere ascriptitios ad excolendas terras.*
7 *Iudæi causa mercium emere possunt nondum ad fidem conuersos, & quid si hi postmodum sint, vel fieri desideret Christiani?*
7 *Seruus Iudæi si ad fidem Christianam se conferre voluerit, & à Domino Iudæo prohibeatur grauissimus pœnis castigabitur Iudæus, &c. vt hic.*

An Iudæi possint habere Christianum mancipium?

In l. 14. tit. 1. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXXI.

QVÆRO circa hanc l. 14. præcipient, *que los Moriscos no compren, ni tengan esclauos, &c.* 1
an Iudæi possint tenere Christianum mancipium? Et videtur prima facie posse, cùm in hoc titulo agatur de Iudæis & Mauris, & lex nostra tantum loquatur *en los Moriscos.*

Nihilominus tamē Iudæis remanet res sub dispositione iuris communis, argumento *l. commodissimè ff. de liber & post, cum simul.* ius autem ciuile prohibet ne vllus Christianum mancipium audeat comparare: nefas enim æstimarunt Honorius & Theodosius Imperatores religiosissimi famulos impiissimorum emptorum dominio inquinari, vt *in tit. C. ne Christ. mancip.* & plura de de hoc Concilia adducit D. Simanc. *de instit. Catholic.* 2

*tbolic. tit.*61. *num.*16. vbi etiam & leges regias.

2 Quod si Iudæus teneat Christianum manci-
pium exilio mulctatur,& seruus ille confestim fit
liber,etiam si donatum fuisset sibi mancipium il-
lud,vt *in l.*1.*C. Christ. mancip*. Et licet ibi impo-
natur pro hoc etimine pœna capitalis, glossa
tamen & omnes ibi interpretantur exilium:idem
probatur *in l.vltim.§.his ita dispositis,C.de Episco-
pis & clericis*, secundum Tyber. Decian. 1.*tom.
tract. crim. lib.*5.*c.*12.*n.*30.

3 Hodie vero per legem 10.*tit.*24.*partit.*7.seruus
fit liber sine solutione pretij, & Iudæus emens
seruum, quem sciebat esse Christianum pnnitur
pœna mnrtis, idem probat etiam *l.fin. in princip.
tit.*21.*partita* 4.vbi quod etiam perdit omnia bo-
na sua & snnt Regis,necnnn & Mantus & Hære-
ticns:nec valeat legatum serui Christiani factum
4 Iudæo, Mauro, aut Hæretico, *l.*13.*in versic.è aun
deZimos, tit.*9. *partita* 6.& ibi Gregor. Lopez in
glossa *no es valedera* alia iura allegat: nec valet
promissio huiusmodi, *l.*22.*tit.*1.*partita* 5.

5 Iure autem Canonico cauetur *in c.*1.*de Iudais*,
vt nullum mancipium Christianum Iudæo ser-
uiat, & quod Christianns possit redimere duode-
cim solidis, siue ad ingenuitatem, siue ad serui-
6 tium. Possunt tamen Iudæi habere adscriptios ad
colendas terras,modo illis maiora onera non im-
ponerent, vt *in c.*2.*eod.tit*. Hodie vero, cùm non
pnssint habere immobilia, frustratoria erit exce-
ptio ista secundum Tyber.Decian. *vbi suprà*.

7 Causa tamen mercium emere possunt nondum
ad fidem conuersos.Quod si illi postmodum facti
sint, vel fieri desiderent Christiani, datis duode-
cim solidis pro quolibet ab eorum seruitio sub-
trahuntur.Quod si intra tres menses ipsos vena-
les nnn expnsuerint,vel ad sibi seruiendum eme-
rint ipsi Iudæi, nec vendere, nec alij audeant eos
compatare;sed nullo pretio dato perducantur ad
præmia libertatis, *c.fin.de Iudais*, & inquit dicta
lex *fin. versiculo pero si, tit.*21. *partita* 4. *que si lo
comprase con intencion de lo vender deuelo fazer
hasta tres meses,è que si ante que estos tres meses se
cumpliessen trabajandose el señor de venderle se
tornase Christiano, no perderia por ende el Iudio,
ò el Moro todo el precio que ouiesse dado por el,&c.*
de quibus ibi.

Quod si seruus Iudæi ad fidem Christianam 8
se conferre voluerit, & à domino Iudæo prohi-
beatur, grauissimis pœnis castigabitur Iudæus,
& fiet liber seruus ille, nullo dato pretio tam
iure ciuili quam Canonico, vt habetur in iu-
ribus præallegatis, & ex illis deducit Tyber.
Decian.*vbi supra, num.*30. Neque ideo minus li-
bertatem consequuntur serui, quod domini eo-
rum hæretici, vel Iudæi ad fidem Catholicam
fortè conuersi fuerint: nam & si ad Ecclesiæ vni-
tatem intra tempus gratiæ redierint, & omnia
illis bona fuerint à Rege concessa, seruorum
tamen dominium recuperare non debent, quia
libertas quocumque modo data reuocanda non
est, vt cauetur in instructione Hispalens. *cap.*24.
& probat Simanc. *de instit. Catholic.c.*61.*num.*9.
*expressa l.*8.*tit.*21.*partita* 4.ibi: *E maguer despues
desto se tornase Christiano, aquel que era señor nò
le finca por ende derecho en este, à tal que fue su
sieruo è se torno Christiano ante que el*,vbi Gregor.
Lopez in glossa *desto*,inquit,quod si dominus si-
mul cum seruo conuerteretur ad fidem non per-
deret dominium serui, sicut non perderet Prin-
ceps, qui simul cum populo suo conuertitur ad
fidem, dominium & iurisdictionem, argumento
cap.Iudai el segundo de Iudais, & *in extrauagantl
Ioannis XIII.incip.Dignum, sub tit.de Iudais inter
Extrauagantes communes*. Sed si ex hoc immine-
ret periculum fidei, posset sibi auferri iurisdictio
& dominium.

AD TITVLVM TERTIVM,

De los Herejes, Reconciliados, y Adiuinos, Hechizeros, y Agoreros.

SVMMARIVM.

1 *Haresis definitio, & numeris sequentibus, pracipuè,num.*4. *cum pluribus seqq.*

2 *Hareticus,Apostata, & Schismaticus differunt inter se, & quis sit vnusquisque horum? & num.*3.

27 *Fornicationem simplicem affirmans non esse peccatum, est iudicandus Hareticus.*

28 *Haresis ab electione dicitur.*

29 *Hareticus ad hoc, quis propriè dici possit plura requiruntur, de quibus hic & numeris sequentibus.*

30 *Hareticus vt dici possit quis, debet esse prius Christianus baptizatus: aliàs à iudice seculari puniri posset, vt in n.*31.

32 *Natus & conuersatus inter Christianos in dubio prasumitur baptizatus, secus si sit natus inter Infideles.*

33 *Baptizatum se esse probabili errore ductus putans,cum verè baptizatus non sit,an propriè censeatur Hareticus, si postea haresi aliqua infectus fuerit?*

34 *Hareticus est,qui verè baptizatus, vel pro baptizato se gerens pertinaciter errat, vel tenet contra Catholicam veritatem.*

35 *Catechumenus, qui constanti animo baptismum suscipere statuit, & postea in haresim lapsus fuit, an propriè Hareticus dicendus sit?*

39 *Infans baptizatus, qui captus ab Infidelibus ante vsum rationis didicit impietatem eorum, an sit censendus Apostata? & numeris seqq.*

39 *Hareticus nemo fit absque errore intellectus. Exemplum ponitur n.*40.*&* 41. *& error esse debet in fide Catholica,vt in exemplo de quo hic,num.*42.43.*&* 44.

45 *Ecclesia Catholica, vt regitur ab Spiritu Sancto,non potest errare in fide,& in determinationibus suis dicitur Magistra veritatis.*

46 *Hareticus ad hoc vt talis censeatur scientia requiritur,nempe,vt scienter quis erret in fide*

Catbolica , approbando falsa pro veris , incerta pro certis vel è contra.

47 *Dubius in fide Hæreticus est , si cætera concurrant , quæ ad Hæreticum requiruntur. Et quomodo hoc procedat declaratur num.48. cum pluribus seqq.*

60 *Pertinacia etiam requiritur ad faciendum verum,& absolutum Hæreticum.*

61 *C.super quibusdam,de verb. significatione intellectus.*

62 *Propositio an sit & dicatur aliqua Hæretica secundum se considerata sine vllo respectu ad proferentem?*

63 *Hæreticus an sit, qui metu mortis , tormentorum, vel ex alia causa Christum ore negat , corde credit, & num.64.*

DE HÆRETICIS.

In l. 1. tit. 3. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXXII.

VÆRO circa hanc legem 1. *tit.* 3. *lib.8.nou.coll.reg.* de definitione Hæretici ? Et vt rectius hoc intellIgatur liceat mihi rem à suis principiis enarrare.

1 Vbi soli iostitiæ Cbristus Iesus in terris visus est , & lux Euangelicæ veritatis in roto orbe refulsit , obmutueront idola dæmones fugati sunt, & idolatria omnis detectis fallaciis Satanæ reiecta,derisa & contempta est. Videns aorem inimicus(vt ait Cyprianus *de simplic.prælat.*) idola derelicta, & per nimium credētium populum sedes suas,ac templa deserta , excogitauit nouam fraudem, vt sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos : Hæreses inuenit & Schismata, quibus subuerteret fidem,veritatem corrumperet , scinderet vnitatem. Quod ipsum renouans Augustin. *lib.18.de ciuit.Dei,c.51.*inquit : Videns diabolus templa dæmonum deseri,Hæreticos mouit , qui sub vocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ. Nicephorus quoque in Ecclesiastica histor.*lib.4.c.2. & lib 8 cap.5.*semel atque iterum hæc eadem latius retulit, & post eum recentiores.

2 Differunt autem inter se Hæreticus, Apostata, & Schismaticus,nam vt ex nostris professoribus constat:Hæreticus propriè dicitur, qui recedit ab Ecclesia,in vna vel duabus,vel tribus propositionibus , & sic, qui non deserit totam Catholicam fidem. Apostata autem qui in omni fide recedit ab Ecclesia.Schismaticus vero dicitur ille,qui diuidit vnitatem Ecclesiæ adhærendo & credendo, quod Ecclesia possit habere plura capita , & sic non tenet vnitatem Ecclesiæ , vt docet post alios Cantera Ioquisitor Apostolicus in Regno Murtiæ *in quæst. crim. c.1. de Hæret.apost. & schismat. n.2.ad fin.*Et prædictam differentiam ioter Hæreticum,& Apostatam,tenet Guid. Carmelit.*in sua summa de Hæres* cui se subscribit Ioannes de Turrecrem.*in sua summa Ecclesiast.lib.6.p.2.cap.13.*& plerisque placet,vt constat à Ioanne à Rojas plures referente, *de hæret.in 1.p.n.186. & 187.* & D. Simanc.*de instit.Cathol. tit 31. n.13.* vbi eam defendit ab impugnationibus Alphonsi à Castro, quoniam eius argumenta omnia eò tendunt , vt Apostatam Hæreticum esse probent : quod quidem nemo fere Doctorum negat.

3 Est enim Apostasia circumstantia hæresis , vt ait Beatus Thom.nec ideo seiungunt hæresim ab apostasia , quod putauerint esse vsque adeo separatas,vt eidem conuenire non possint,sed quia sit apostasia tam insignis diuersaque ab aliis hæresibus,vt vix aliqois sit , qui hæresis nomine apostasiam intelligat:quia definitione ac nomine ab hæresi distincta,& iure Ciuili,tam diuersa, & separata, est vt Hæreticus ad fidē conuersus Cæsarum legibus admittator;Apostata vero non item. Hæc Simanc. *vbi suprà.* Est autem Schisma , vt per Tolet.*in summa lib.1.c.19.pag.63. versic,decimum genus* , rebellis separatio ab Ecclesiæ capite, & Vicario Christi. Sunt enim duo necessaria ad peccatum hoc contrahendum , vt habet S.Thomas,*2.2.q.39.art.1.ad* 2. Alterum, vt homo se separet ab Ecclesiæ capite,scilicet,summo Pastore, & Vicario Christi,per inobedientiam , non obediendo ipsi. Alterum , vt sit hoc cum rebellione quadam , nimirum , pertinaciter ipsius iudicium subire nolendo, eiusque præceptum cootemnendo. Talis est schismaticus. Est autem aliquando & schisma coniunctum cum hæresi,aliquaodo sine hæresi. Cum hæresi qoidem , quando homo opinatur,Pontificem Romanum non esse Christi Vicarium , nec caput totius Ecclesiæ : hæc enim hæresis est. Sine hæresi autem est , quando interius quidem non negat esse caput ; tamen malitia,vel passione tractus non vult ipsum recognoscere, nec talem opere confiteri : tunc est schisma purum sine hæresi. Vnde omnis Hæreticus est etiam Schismaticus, non tamen omnis Schismaticus est Hæreticos,quamuis 24. *quæst.3. can inter hæresim.* Hi igitur Schismatici incidunt in hanc excommunicationem , etiam si nullam hæresim habeant admissam.

Ad definitionem igitur Hæretici deueniendo, plures assignant Doctores, quas congerit D. Simanc.*dicto tit.*31.easque summatim referam.

Prima : Hæreticus proprie est, qui sibi ex suo 4
arbitrio doctrinam falsam eligit.

Secunda ex Diuo Aogustino : Hæreticus est, 5
qui alicuius temporalis commodi , & maximè vaoæ gloriæ,principatusque sui gratia, falsas, ac nouas opiniones vel gignit,vel sequitur.

Tertia est Cassiodori:Hæreticus est,qui diuinę 6
legis vel ignorantia, vel contemptu raptus , aut noui pertinax inuentor erroris , aut alieoi sectator , Catholicæ veritati mauult aduersari quam subiici.

Quarta est Iustiniani sic asserentis : Hæreticoa 7
dicimus , quicumque diuersarum sectarum sunt, & insuper quicumque membrum Sanctæ Dei Catbolicæ & Apostolicæ Ecclesiæ non sunt , in qua omnes totius orbis Patriarchæ , & Episcopi vno ore Apostolicam fidem & traditionem prædicant. Qui igitur incontaminata communione in Catholica Ecclesia cum Dei Sacerdotibus non participant , optimo iure vocamus Hæreticos. Tametsi Christiaoorum sibi nomen imponunt , eo tamen ipso , quod à vera Christianorum fide pariter & communione se ipsos separant , Dei se iodicio subdi cognoscunt. Hæc Iustinianus *in constitutione de mulieribus fide Hæreticis.*

Quinta est Valentin. & Martian. *in l. qui-* 8
cunque 8. C. de hæret. & l. 1. C. de summa Trinit. & fide Catholic. qoi eos dicuot Hæreticos , qui oon creduot quæ in Synodis, Nicena , Constantinopolitana , Ephesina , Calcedonensi decreta sunt, quævè credebant Athanasius , Theophilos , & Cyrillus Episcopi Alexandrinæ ciuitatis.

Sexta

9 Sexta eſt Anſelmi, ſiue Heruei: Hæreticus eſt qui generalis Eccleſiæ doctrinam deſerens errorem ſibi peruerſi dogmatis eligit, quem ſpecialiter ſequitur.

10 Septima eſt Thomæ in Epiſtolam Paoli poſteriorem ad Corinth. Hæreticus eſt, qui ſpernens diſciplinam fidei, quæ diuinitus traditur, pertinaciter propriom errorem ſectarur, & idem alibi: Hæreticus eſt qui à Chriſtiana fide, quæ Catholica dicitur, diſcedir contrariæ opinioni vehementer inhærens por electionem.

11 Octaua eſt Lucij III. qui illum hæreticum eſſe definit, qui de Sacramentis Eccleſiæ aliter ſentire, vel docere non metuit, quàm ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſeruat.

12 Nona eſt Gerſon. dicentis: Hæreticus eſt, qui ſcienter tenet contrarium eius quod ſequitur conſequentia neceſſaria ex Sacris litteris.

13 Decima eſt generalior Syluestri: Hęreticus eſt, qui circa ea quæ ſunt fidei errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori per voluntatem.

14 Vndecima: Hæreticus eſt, qui errat in fide, *c. Hæreticus*, 24 *q. 3. c. ad abolendam, de hær.*

15 Duodecima eſt Origenis ab Alberto Pighio relata: Hæreticus eſt, qui ſe Chriſto credere profeſſus aliud de veritate Chriſtianæ fidei credit, quã habet definitio traditionis Eccleſiaſticæ.

16 Decima tertia eſt Lindani: Hæreticus eſt, qui ſeſe Chriſto profeſſus credere aliter de fidei Chriſtianæ dogmatibus ſentit, quam pietatis regula, atque Eccleſiaſticæ obſeruationis puritas expoſcit.

17 Decimaquarta eſt Ricardi: Hæreticus eſt, qui profitetur Chriſtum, & eius dogmata corrumpit.

18 Decimaquinta, eſt Ioan. Torquemadæ: Hæreticus eſt, qui poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam Chriſti fidem generaliter profitens, aliquam in ſpecie opinionem contrariam Catholicæ veritati pertinaciter tenet, vel ſequitur. Loca authorum, qui ita definiont hæreticum, citat Simanc. *vbi ſupra.*

19 Decimaſexta definitio eſt: Hæreticus eſt, qui aliter ſacram intelligit Scripturam, quam ſenſus Spiritus Sancti flagitet, falſas nouaſque ſequitur & defendit in fide opiniones, *c. hæreſis, &c. Hæreticus*, 24 *quæſt. 3. &c. quamuis*, 38. *diſtinctione*, refert Petr. Greg. *in ſyntagm. iuris vniuerſi lib. 33 c. 4. num. 15. in a. p.*

20 Decimaſeptima eſt Alphonſi à Caſtro *lib. 1. de iuſta hæret. punit. c. 7.* huiuſmodi Hæreticus eſt, qui poſtquam verum baptiſmum ſuſcepit, & fuit in fide Catholica ſufficienter inſtructus, pertinaciter errat contra id, quod ſcit ab Eccleſia Catholica pro fide teneri, ſiue oppoſitum veritatis aſſerens, ſiue de ipſa veritate dubitans, vt bene ibi eam probant, & referunt Simanc. *vbi ſup. n. 4.* & D. Canter. *etiam vbi ſupra, num* 2. Sed & idem Alphonſus à Caſtro *lib. 1. de iuſta hæret. punit. c. 1.* hanc diffinitionem ponit inter alias, ſcilicet. Hæreſis eſt enunciatio, ſeu propoſitio falſa, fidei Catholicæ ita repugnans, vt cum illa ſimul eſſe non poſſit. Et hanc diffinitionem magis communem & veram videri inquit Cantera *vbi ſupra, num. 1. pag. 365.*

21 Decimamoctauam ponit Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. ordin. column. 31.* quod Hæreticus eſt homo baptizatus errans per intellectum in his, quæ ſunt fidei Chriſtianæ, manifeſtavè fidei deliberate non credens, pertinaciterque & voluntariè errori adhærens.

22 Decimaoctaua eſt: Hæreticus eſt, qui aliter de articulis credit, quàm ſtatuit Romana Eccleſia, textus *in c. hæc eſt fides, & in c. quoniam*, 24. *q. 1.* cuius fides anountiatur in vniuerſo mundo, *ad Roman. c. 1.* quivè de Sacramentis Eccleſiæ malè ſentit, *c. ad abolendam, de hæret* Petr. Greg. *vbi ſupra dicto n. 15. in fin.* Hanc etiam latius proſequitur Contadus Brunus *lib. 1 de hæret. c. 2.* dicens illum hæreticum eſt, qui ſemel fidem Chriſtianam profeſſus, dogma falſum contra fidem orthodoxam, vel à Chriſto & Apoſtolis nobis traditam, vel vbilibet in Scripturis ſanctis contentam, vel Eccleſiæ Catholicæ definitionibus nobis reuelatam pertinaciter aſſerit, ſiue ad articulos ſymboli pertineat, ſiue ad Sacramenta, ſiue ad authoritatem & iudicia Eccleſiæ, ſiue ad alias res, quas nobis credendas Sancta Romana, & Apoſtolica præcipit Eccleſia, provt eum refert & ſequitur Simancas *vbi ſupra d. tit. 31. num. 9.* hinc deducens non requiri vt contra totam Catholicam fidem erret hæreticus, ſed ſat eſſe ſi ab aliqua fidei parte aberret. Hanc etiam definitionem probat noſtra *l. 1. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.* ibi: *Herege es todo aquel que es Chriſtiano baptizado, y no cree los articulos de la Fè Catholica, ô alguno dellos.*

23 Decimanona. Propriè & merito dicuntur hæretici, qui ab vniuerſali Eccleſiæ doctrina ſe ſeparant, & ſequuntur prauas electiones ſuas, credentes quę colunt, & reſpuentes quæ non appetont, vt ex Theophylact. ad Coloſ. 2. paulò poſt initium, & Iſidor. *lib. 8. Etymolog. c. 3.* & D. Hieron. ad Titum 3. & Tertul. *in lib. de hæret præſcript.* refert Ludouic. à Param. *de origin. & progreſſu Sanctæ Inquiſitionis lib. 3 de hæreſi & eius ſpeciebus, q. 3. n. 5. pag. 547. col. 2.*

24 Vigeſima deſcriptio eſt Param. *vbi ſupra n. 6.* quod hęreſis eſt falſa opinio, & erronea in intellectu aſſertio contra Catholicam veritatem, ab eo qui fidem Chriſti accepit pertinaciter defenſa, vel in dubium reuocata, & allegat authores huius deſcriptionis.

25 In ſumma, Hæreticus propriè (ſecundum aliquos) dicitor in duobus caſibus tantum. Primo, quando ſentit de articulis fidei aliter, quam ſentiat Romana Eccleſia. Secundò, quando malè ſentit de Sacramentis Eccleſiæ: ita inquit tenere communiter Doctores Boſſius *in titulo de hæret. n. 6. 1.* ¶ Sed obſeruandum eſt in hoc, quod non 26 modo hæreticus eſt ille, qui male ſentit de articulis fidei, vel Sacramentis Eccleſiæ, ſed etiam ille, qui habet peruerſum dogma, vel gignit nouas opiniones falſas, aut veteres falſas & ab Eccleſia damnatas ſequitur, vt inquit gloſſa penultima *in Clem. vnic. de vſur.* Tranſquillacen. *in tr. de fide Catholic. c. 14.* & cum eis Iul. Clar. §. *hæreſis, in principio.* ¶ Inde inferens & probans, quod ſi 27 aliquis aſſerat ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum, erit iudicandus hæreticus: pariter ſi quis dicat periurium non eſſe mortale peccatum cenſebitur Hæreticus. ¶ Aliam definitionem hęreſis à Theologis traditam refert nouiſſimè Tho. Sanch. *in ſua Summ. lib. 2. c. 7. n. 1.* nempè, quod hæreſis eſt error intellectus voluntarius contra aliquam fidei veritatem cum pertinacia aſſertus ab eo, qui fidem recepit: eamque per particulas declarat.

Supradictæ definitiones, ſeu potius deſcriptiones omnes ſunt verę, ad idemque tendunt, ideoq; eas retuli, vt ex his omnibus iunctis in ſummâ abſque reſolutione aliorum librorum lector facile cognoſcere poſſit quis ſit hæreticus.

¶ Hæresis namque ab electione dicitur, quia
vnusquisque eam eligit disciplinam, quam putat
meliorem, Diuus Hieronym. super Epistola ad
Galat. habetur *in d.cap. hæresis, 24. quæst.* 1. Deni-
que de supradictis, nempè quis dicatur Hæreti-
cus, & de eius vera etymologia agunt plures alij,
quos congerit Petrus Zened. *in sua collectan.iur.*
Canonici 103. *super cap. excommunicamus el 1. de*
hæret. num. 1.*pag.*260. & Decian. *tom.*1 *tract.cri-*
*min.lib.*5.*c.*17.*fol.*197.*per totum*, vbi plurimos ca-
sus, & species hæresis enumerat: rursus *in cap.*
18.*per totum* enumerat plures species, in quibus
quis hæreticus non est. Ex quibus deducitur
plura esse necessaria ad hoc, vt quis hæreticus
propriè dici possit.

29 Primum, quod fuerit Christianus baptizatus,
vt patet ex prædictis definitionibus, seu descrip-
tionibus & earum authoribus: nam, qui fidem
Christi professus non est, Iudæus, Gentilis, Mahu-
metanus, aut quiduis potius quam hæreticus erit;
etenim ab Ecclesia separatur hæreticus, quam qui
baptizatus non est nunquam initiauit, eius enim
Ianua baptismus est, Alph à Cast. *vbi sup. d c.*7.
col. 1. & hoc receptissimis Doctorum sententiis
comprobatur vt per Iul. Clar. *d §.hær vers. ad hoc*,
& Don Ioan Vela *de delict. c.* 14. *in vers.* ex qua
definitione, *pag.*57. & Canter. *in suis q8. crim c.*1.
*de hær. Apostat.&c.n.*6.*pag.*366.*col.*1. & probat la-
tè Azeued. *in l.*1. *huius tit.n.*13.*cum seqq.* & Param.
*vbi sup.n.*15.*cum seqq.*

30 Hinc praxis communis in tribunalibus S. In-
quisitionis processit, vt promotor fiscalis primũ
in accusatione contra hæreticum porrecta ponat,
quod ille quem de hæresi accusat est Christianus
31 baptizatus. Si enim baptizatus non esset à iudice
seculari puniri deberet, vt post alios docet Si-
manc. *vbi sup.n.*4. & Azeu. *vbi sup. n.* 16. *cum seqq.*
32 ¶ In dubio tamen, quando qui est natus & con-
uersatus inter Christianos, præsumitur baptiza-
tus, & per consequens poterit procedi contra
eum si committit aliquam hæresim. Secus si sit
natus & conuersatus inter Infideles, quia non
præsumitur baptizatus, & per consequens non
poterit puniri vt Hæreticus, ita Cant. *vbi sup.*

33 Hinc etiam fieri videbatur vt is, qui probabili
errore ductus putat se baptizatum esse, cùm vere
baptizatus non sit propriè non censeatur Hæreti-
cus, si postea hæresi aliqua infectus fuerit. Sed
verius est vt Hæreticus iudicetur, & pœnis Hæ-
reticorum subiaceat, quia iste baptizatus est ba-
ptismo flaminis, & quia in hac re plus operatur
opinio quam veritas, ita Simanc. *d.tit.*31.*n.*5. ad-
ducens in id aliam hæretici definitionem Gabriel-
lis *in* 4.*sent dist* 13. *q.* 2. & Alphons. à Castr. *vbi*
*supr.c.*8. & Felin. *in c. si vero el 2. de sent. excom-*
munic Ignei *in l.*1.*§.hoc autem.ff ad Syllan ex c vlt.*
34 *de presb.non baptizato*: ¶ nempè quod Hæreticus
est, qui vere baptizatus vel pro baptizato se ge-
rens pertinaciter errat, vel dubitat contra Ca-
tholicam veritatem. Et hæc erit vigesima prima
descriptio hæretici, & supra d. Simanc. senten-
tiam probat etiam Azeued. *vbi sup.n.* 24. & Don
Ioan Vela *vbi supra.*

35 Deducitur præterea ex supradictis, quod Ca-
thecumenus, qui constanti animo baptismum sus-
cipere statuit, & postea in hæresim lapsus fuit,
hæreticus propriè dicendus sit, ita placuit Alph.
à Castr. *d. c.* 8. quod in foro conscientiæ verum
esse profitetur Simanc. *vbi sup. n.* 6. sed subsistit,
quod attinet ad iudiciale forum, nam ille scit
baptizatum non esse baptismo exteriori, & aliis
rationibus de quibus per eum: quod si in hære-
sim laberetur antequam fuisset plenè de Cath fi-
de instructus talis non esset Hæreticus censen-
dus proculdubio secundum Castro *vbi sup.*

Similiter ex superioribus infertur, infantem 37
baptizatum, qui captus ab Infidelibus ante vsum
rationis didicit impietatem eorum, non esse cen-
sendum Apostatam, quia fides infusa non sufficit
ad credendum, sed præterea opus est aliquo Do-
ctore, iuxta consonam omnium Theologorum
sententiam: non enim fuit hic in fide Catholica
sufficienter instructus, tametsi Christianus fue-
rit effectus per baptismum, ita probauit Alphons.
à Castro dicto *c.*8. & Simanc. *vbi supra num.*7. &
rursus *tit.* 47. *num.* 85. ait mitius cum his agen-
dum esse. inferens inde *d. nu.* 7. interdum venia
dignos esse recenter conuersos, si fortè in aliquo 38
errauerint priusquam in fide Catholica fuerint
sufficienter instructi. Vnde Inquisitoribus Hispa-
niæ ab Apostolica Sede concessum fuit, vt recen-
ter conuersos etiam relapsos Ecclesiæ restituere
possent, si modo constaret illos verè pœniten-
tes esse: quod etiam refert & sequitur Azeued. *in*
*d.l.*1.*n.*26.*&* 27.

Secundum necessarium est ad hæresim consu- 39
matam incurrendam, vt Christianus baptizatus
in intellectu erret: nemo enim hæreticus fit abs-
que errore intellectus. Fit igitur hinc, vt nullum
opus exterius quantumuis impium & horren-
dum, hæresis esse possit sine intellectus errore, ta-
metsi vehementem, aut violentam præbeat sus-
picionem de hæresi. Hæc est constans Theologo-
rum, & Iurisconsultorum sententia, vt affirmat
plures referens D. Simanc *dicto tit.* 31. *n.* 2. & te-
nuit prius Castro *lib.*1 *de insta hær.punit.c.* 1. *& c.*
7.*in versic. secundum quid.*

Vnde si quis imaginem Christi flagellaret, vel 40
Sacrosanctam Eucharistiam in luto conculcaret,
propriè hæreticus non esset, licet inducant hæc
vehementem hæresis suspicionem, cùm tamen
possint absque errore perpetrari, & ideo hære-
sim non probant, vt cum communi probat Don
Ioan Vela *dicto cap.*14.*pag.*58 *ex textu in cap nunc*
autem 21. *dist.* & tenet etiam Paramus *vbi sup.n.*
10 *vbi n.*11. quod sic Marcellinus Papa cùm tem-
pore Diocletiani & Maximiani Imperatorum
à paganis compulsus, templum eorum ingressus
Idolis thurificauit, non dicitur fuisse Hæreticus,
ita decretauit generale Concilium, vt habe-
tur *distinctione* 21. *cap. nunc autem*, vt optimè
tradit Decius *consil.* 151. *magni ponderis*, *in*
principio, Albertin. *de hæretic.* 6. *p. quæst.* 13.
numer. 67. quia compulsus adorauit Idola, sed
non habuit peruersum dogma in mente, nec er-
rorem contra fidem in intellectu: peccauit ta-
men grauissimè non peccato hæresis, vt ibi
probat.

¶ Requiriturque quod error sit in fide Ca- 41
tholica, vt quis dicatur hæreticus. Proinde si
quispiam crederet aliquam propositionem hære-
ticam esse, & illi pertinaciter adhæreret; si tamen
ea esset Catholica grauissimè quidem peccaret,
sed in foro exteriori non iudicaretur hæreticus,
quia nihil asserit contra Catholicam fidem, vt
probat D. Simanc *dict tit.*31.*n.*9. vbi etiam quod
non requiritur quod contra totam Catholicam
fidem errer hæreticus, sed sat esse si ab aliqua fi-
dei parte aberret, secundum Conrad. Brun. *vbi*
supra citatum.

Error igitur requiritur ad costituendam hære- 43
sim circa pertinentia ad fidem, vel contra deter-
minationem Ecclesiæ de rebus attinẽtibus ad fi-
dem, vel ad bonos mores, & necessaria ad conse-
quendam

quendam vitam æternam, ita Albertin. *de agnoscend. assertion. quæst.* 2. *num.* 7. D. Simanc. *dicto tit.* 31. *num.* 9. & Clarus *in dicto* §. *Hæresis, num.* 2. Rebuff. *in Bulla cœnæ Domini, in glossa hæreticos in principio textu in d. l.* 1 & ibi latè nouus glossator Azeued. *num.* 56. *cum sequentibus tit.* 3. *lib.* 8. *non. collect. regia, l.* 1. *tit.* 26. *par.* 7. Vnde si quis affirmaret terram esse maiorem sole contra communem Astrologorum sententiam (quod refert glossa *in ca. solitæ, de maior. & obed. in versiculo, inter Solem & Lunam,*) ille error non esset hæresis, quia non est de pertinentibus ad fidem, ita Archiepiscopus Florent. *p.* 2. *tit.* 12. *c.* 5. *& part.* 4. *tit.* 127. *cap.* 4. § *penult.* Cast. *lib.* 1. *contra hæreses*, & alios referens Param. *de orig. & progress. Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *tit. de hæresi, & eius speciebus quæst.* 3. *num.* 13.

45 Ecclesia namque Catholica vt regitur ab Spiritu Sancto non potest errare in fide, & in determinationibus suis dicitur Magistra veritatis: & cùm determinat aliquam assertionem esse falsam, non tribuit assertioni falsitatem, sed falsitatem latentem ostendit: sicut medicus visitans ægrotum pandit infirmitatem, non introducit, sic Ecclesia errores assertionum manifestat, & quos contra fidem, contra Sacram Scripturam, contra doctrinam generalem Sanctorum Patrum, & vniuersalium Conciliorum esse inuenerit, hæreses esse proclamat: sicut Gabriel *in* 4. *sentent. distinctione* 12. *quæstion. vltim.* vt eum refert & sequitur Param. *vbi supra num.* 14. *pag* 545.

46 Scientia præterea requiritur, nempè quod scienter quis erret in fide Catholica approbando falsa pro veris, incerta pro certis, vel è conuerso, vt tenet Simanc. *vbi supra num.* 10. & Clarus *in d.* §. *hæresis, in versiculo, item requiritur*, vbi quod hæc est omnium Doctorum communis & vnanimis sententia sequitur etiam D. Ioan Vela *vbi supra d. c.* 14. *versi.* 2.

47 Et nō solū ille dicendus est hæreticus, qui contra veritatē fidei Catholicæ sentit, sed quide vetitate fidei dubitat, in his quæ ad Hæreticum exiguntur. Qui enim de fide dubitat ita etiam errat, sicut qui aliquit contra fidem asserit, quoniam ipsa sua dubitatione testatur se credere, sacram Scripturam posse fallere, & Ecclesiam falli: alioqui, si hoc de illis non crederet, nunquam de illarum dictis dubitasset. Denique is, qui dubitat, fidem amittit, quoniam firmitate caret, quæ fidei est annexa: quapropter, dubitatio vehemens (nam de leuissima dubitatione nunc non loquimur) & fides simul in vnum coire non possunt: inquit enim Diuus Bernard. *fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est*, & Beatus Athanasius post datam fidei regulam ita inquit. *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit*, & vt Stephanus Papa ait, *dubius in fide infidelis est, quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt*: hoc latius probat & prosequitur Alphons. à Castro *lib.* 1. *de iusta hæret. punit. c.* 7. *vers. secundum quod potest*, ibi, ex his verbis.

48 Qui hoc verum intelligendum esse declarat de illo solo, qui animo deliberato in dubitatione tali persistit, quæ illum inter vtramque dubitationis partem medium & nutantem tenet. Alioquin si taliter dubitaret, quod magis ad veritatem fidei quam ad oppositam partem declinaret, non esset dicendus hæreticus: præsertim, si ex infirmitate quadam dubitaret, veluti contingit in primis motibus, & in illis qui natura hoc habent, vt sint in qualibet re ancipites & dubij, & affiduis conscientiæ scrupulis vrgeantur: sequitur Rojas plures referens *de hæret.* 1. *p. num.* 272. *cum sequentibus.*

49 Sic etiam inquit Ioan. Andr. *in cap.* 1. *de hæretic.* quem alij sequuntur, vt dicit Lupus *in allegatione hæresis*, §. 5. *in principio*, & Iulius Clarus §. *hæresis, in versiculo, aduerte etiam*, quod tunc dubius in fide est hæreticus, quando in tali dubitatione habuit firmitatem animi, & quandam pertinaciam, propter quam perseuerat in illa dubitatione, aliàs secùs, idem probat D. Simancas *de institutione Catholic. titul.* 28. *num.* 7. dicens illud esse accipiendum cùm aliquis consulto dubitat & in dubio persistit æqualiter se habens ad vtramque partem contradictionis, & quod aliud est si quispiam teneretur aliquo dubio contra Catholicam fidem cum dolore cordis: aut ignorantia aliqua, vel ex infirmitate animi sine pertinacia dubitaret non discedens à fide Catholica, sed paratus assentiri cognitæ veritati, is enim hæreticus non esset, *cap.* 1. *de hæret* & ibi Doctores, & alij plures, quos congerit Simancas *vbi supra*, & Summa Toleti *lib.* 1. *cap.* 19. *pag.* 59. *in versiculo, dubius etiam cum eadem pertinacia*, & optimè præ aliis Param. *de origin. & progress. Sanctæ Inquisitionis lib.* 1. *titul.* 1. *cap.* 3. *de prima mundi ætate, num.* 4. *cum sequentibus, vsque ad fin. cap.* 39. vbi quod illa dubitatio fidei certam perniciem affert, quæ sponte & dedita opera adhibetur, quam deliberatam Theologi nuncupant, Diuus Thomas 2. 2. *quæstione* 4. *artic.* 8. *ad primum.*

Regula igitur, vt ex supradictis patete, st, quod dubius in fide infidelis est, declarata vt supra, quam etiam latè comprobat Tiber. Decian. *in* 1. *tom. tractat. crimin. lib.* 5. *cap* 17 *sub num.* 1. *in versiculo nono, dubius, fol.* 197. ¶ Vbi quinque modis eam declarat: primo, vt non procedat quando quis non dubitatet cum delectatione & pertinaciter persistens in ea dubitatione; sed tantum ex primis motibus, qui non sunt in potestate nostra, *cap. sed pensandum*, 6. *distinctione, cap.* 1. *cap sciendum, & cap. tentatio, de pœnitentia, distinctione* 2. Secundo, vt non procedat, quando quis esset paratus se corrigere, si aliud Ecclesia teneret. ¶ Tertio, vt similiter non procedat quando quis errarer per simplicitatem credens Patrem maiorem esse Filio, prout in hoc seculo pater maior est filio. ¶ Quarto, vt non procedat quando dubitaret de his, quæ non concernunt fidem [illegible] delicet, si dubitaret an Planetæ mouean[illegible] tra, vel cum firmamento, *cap. in qui*[illegible] 22. *quæst.* 2. ¶ Quinto, vt non procedat [illegible] tante circa ea, de quibus variæ forent opinione[illegible] Theologorum, Archidiac. *in cap. hæresis.* 24. *quæst.* 3. Innocent. *in cap. ne innitaris, de constitut.* Quas limitationes prius ex aliis posuit Felin. *in d. c.* 1. *de hæret.* & eas sequitur alios allegan. D. Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 75. & refert plures de hoc agentes Petr. Zeued. *in sua collectan. ad Decretal.* 66. *num.* 1. *pag.* 208.

56 Similiter Didacus Perez *in l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 8. *ordin. pag.* 83. *colum.* 1. *in versiculo, ex quo requisito*, intelligendam esse præfatam regulam censet de illo, qui pleno iudicio dubitat, ita vt si interrogetur de veritate nesciret in quam partem flecteret, nec esset paratus correctioni, quia Hæreticus pertinax est. Sed quod si quis ex ignorantia 57 probabili, vel animi infirmitate dubitaret, non discedens à fide Catholica, sed veritati cognitæ assentire paratus, cùm pertinacia careat, Hæreticus non est censendus secundum Ioan. Andr. &

& Doctores *in d. cap. 1. de haeret.* & alios plures, quos *ibi* refert, & communem esse profitetur ex Nauar. *in cap. inter verba 21. corolario, num. 492. pag. 140. 11. quæst. 3 & in man. c. 11. num.* 17. Castr. *lib. 1. aduers. haeres. cap. 10. eadem distinctione*, sequitur Medin. *in sua Summa in expositione 1. præcepti, §. 2. versic. la 4. pag. mihi 68. ad fin. & 69.*

58 Obseruandum est etiam quod dubietas circa fidem dupliciter considerari potest. Sunt enim aliqui, qui de verbis aut scripturis dubitant circa ea, quæ ad fidem attinent: est quippè penitus interdictum, quid de veritate eorum quæ catholica fidei credenda proponit dubitare. Quo genere dubitationis hæsitauit Nicodemus de verbis Christi dicentis, nisi quis renatus fuerit denuo non potest videre Regnum Dei: dubitauit quidem, quia non credidit verba illa vllo modo posse fieri vera, atque ideo dixit, quomodo potest homo nasci denuo cùm sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iteratò intrare & renasci? Fuit igitur incredulus verborum Christi, vt sententiam Sanctorum Patrum (quorum doctrina fulget Ecclesia vt Sole Luna) sequutus affirmat & probat Alphons. à Castro, *dicto c. 7. in vers. primo dubitationis genere*, aduersus Tirelm. conantem defendere Nicodemum à vitio incredulitatis. Ad eundem modum dubitauerunt Iudæi discipuli, qui erant in Capharnaum, de verbis Christi dicentis, *Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita*, Ioan. 6. dicebant enim, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dubitabant quidem, quia non credebant dictis ab illo, cùm dixerint *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Et tandem *Abierunt retrorsum*, & ob hanc causam Christi discipulatum reliquerunt: putabant enim hoc dicere Iesum, quod eum possent concisim sicut agnum coquere & manducare. Dominus autem exposuit eis ac dixit: *Spiritus est qui viuificat, caro autem non prodest quidquam*, vt ex August. *tract. 11. super Ioan.* probat Castro *vbi supra*.

59 Alio modo consideratur dubietas, non quidem circa verba & Scripturas fidei, quia eis integram fidem præbent, sed de verborum, aut Scripturarum intelligentia dubitant, credunt (inquam) verba esse vera & omni prorsus falsitate carentia: quid tamen per illa verba significetur dubitant. Quod genus dubitationis etiam circa illa, quæ firma & constanti fide credere tenemur, absque h[illegible] & cuiusuis alterius criminis nota haberi potest. [illegible] genere dubitauit Virgo Maria, cùm [illegible] Archangelo, Deum ab illa in vtero [illegible]piendum annuntianti, respondit, *Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco?* Percontatur quidem non quasi verbis Archangeli diffidens, sed eis firmiter credens, & modum quo verba adimpleri possent non perpendens, & de modo edoceri cupiens, vt exponunt Theophylactus & D. Bernardus, & cum eis Castro *vbi supra*.

60 Iuxta hunc etiam modum Scholastici Theologi faciunt: quam plurimas enim quæstiones ad disentiendum proponunt, non quod de re ipsa quæ proponitur dubitent, sed de modo, & illius intelligentia, quod sine vllo peccato & cum magno merito fit.

Tertio principaliter requiritur pertinacia ad faciendum absolutum & consumatum Hæreticum, ipsa namque si deficiat, non dicitur formaliter & absolutè Hæreticus iuxta textum Diui Augustini *in c. qui in Ecclesia, & in c. dixit Apostolus, 24. q. 3. Clem. 1. §. porrò, de summa Trinit. & fid. Catholic.* Castro *d. c. 7. in versiculo quartum & vltimum*, Petr. Gregor. *2. p. syntagm. iuris vniuersi, lib. 33. c. 4. num.* 16. Ioan. à Rojas *de haeretic. 1 p num. 41. cum sequentibus* latissimè D. Simanc. *vbi supra tit. 48. per totum.* Et in hoc omnes concordant secundum Clarum *vbi supra in versiculo, ad hoc autem ibi*, item quod sit pertinax, & late de his agit Spino *in suo speculo testam. p. 12. num. 19. pag. 75.* & Didac Perez *in l. 1 tit. 1. lib. 1. ordinam. colum. 31. in versic. quero etiam*, & latè Parau. *vbi supra, dicto lib. 3. q. 3. num. 19. cum pluribus sequentibus* & Azeu. *in d. l. 1. num. 85. cum pluribus sequentibus* & Don Ioan Vela *de pœnis delict. cap 14. in versic. 3. ex dicta definitione pag.* 58. Summa Toleti *lib. 1. c. 19 fol. 59.* & Ludouic. Param. *de orig & progressu officij Sanctæ Inquis. q. 10. ad fi. operis, de solicitatione ad liuid &c. num. 64 pag.* 852. vbi inquit certum esse & receptissimum tam apud Theologos, quam apud Canonistas, citans plures, nullum dici formaliter hæreticum, nisi illum qui mente, seu animo pertinaciter affirmat aliquam sententiam contra fidem, apud quos erit videndum quid sit pertinacia in proposito, & quis dicatur pertinaciter defendere.

Neque obstat textus *in c. super quibusdam, de verbo. significatione*, vbi declarans qui sint manifesti hęretici, de pertinacia non facit mentionem: 61
quia respondetur Innocentium *ibid.* non agere de hæreticis in genere, sed solum de hæreticis manifestis, nec de illis, sed de istis ibi, *quærebatur*: & sic ad quæsita solum respondet. Non enim ibi dubitabatur qui essent pertinaces, aut Hæretici dicendi, sed qui Hæretici essent pro manifestis habendi, & ob id de pertinacia tacuit illam subintelligens, & solum de manifestatione & euidentia, de qua solum fuerat interrogatus, respondit: ita Castro *vbi sup.* & rectè. Remanet igitur requisitum pertinaciæ, de quo ibi non quæritur, in suo vigore ex Diuo Augustino, & cæteris iuribus præcitatis. Sed alia plura circa pertinaciam in proposito differit Thom. Sanch. *vbi supra nu. 2. cum sequentibus* Verum illa quæstio difficilis 62
controuertitur in proposito inter Doctores, vtrũ aliqua propositio sit & dicatur hæretica secundum se considerata, sine vllo respectu ad proferentem? In qua Adrianus *in 4. q. 1. de confessione*, Turrecrem *lib. 4. p. 2. c. 3.* Ochan *lib 2. Dialog. cap. 11. 1. part.* & Alphons. à Castro *lib. 1. de iusta haeret. punit. c. 1. in versic possibile est enim*, asserunt quamlibet propositionem fidei veritati repugnantem esse, & debere dici secundum se hęreticam, nullo habito respectu asserentis: tamen si proferatur ab ignorante absque pertinacia, talis appellandus non erit hęreticus, cum non sit pertinax.

Rursus & per contrarium, nullam propositionem posse dici secundum se hæreticam sine ordine relato ad dicentem, tenet D. Thom. super Epistola 1. ad Cor. *c. 11. lection.* 4. & Caiet. super Diuum Thom. 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. quos & vtriusque partis fundamenta refert Param. *vbi supra num. 28. cum sequentibus, pag 546. & sequenti*, vbi prædictas opiniones sic dissidentes conciliat in hunc modum, vt sola illa propositio formaliter dicatur Hæretica, quæ cũ errore & pertinacia aduersus res fidei à Catholico prolata fuerit. Illa vero dicetur fundamentaliter & materialiter Hæretica, quæ secundum se considerata est in tali materia, quę (vt iacet) hæresim sonat & significat. Cui concinit doctrina mirabilis Magistri Cano. *li. 12.*

de

de locis Theol. c. 8. dicentis quod ſi ratio hæreſis conſideretur ſtricte & formaliter, vera eſt ſententia D.Thom.& Caiet. Si verò ratio hæreſis conſideretur vt in ſigno, ſicut ratio ſanitatis eſt in vrina, ſic propoſitio ſecundum ſe poteſt appellari Hæretica, quia ſufficienter inſinuat ex parte obiecti id, quod ſufficit vt aliquis ſit Hæreticus, ſi pertinaciter illi adhæreat.

63 Ex quibus omnibus iam clare patet, quod qui metu mortis, vel tormentorum, vel alia ex cauſa ore Chriſtum negat, credit tamē corde, licet quidem mortaliter & grauiſſime peccet iuxta gloſſ. *in c.non ſolum,& in c.fin.*13.*q.* 3. Doctores tamen illum non iudicant hæreticum, nec eſt reconciliandus, vt atteſtatur Calder. *conſ* 4. *de hær.* & ex eo Clar. *in* §. *hæreſis, in verſ. ſed nunquid.* Ex corde enim procedunt hæreſes, non ex ore tantum, & ratio formalis hæreſis non in factis aut dictis, ſed in errore intellectus & voluntatis pertinacia conſiſtit, vt ſupra probauimus. Quare hanc eandem ſententiam ſequitur plures referens & latè probans D.Simanc. *de inſtit Cath.tit.* 17.*n.*35.*cum ſeqn.* vbi *n.* 33. quod qui tali metu lapſus eſt, & corde non diſceſſit à fide Catholica, is nec Hæreticus fuit, nec Hæreticorum pœnis affici debet, ſecundum Cyprian *lib. de dupl. martyr*, Ambroſ. *lib.*1. *de pœn. c* 3. Alexandum Alenſ. 1. *p.q.*138. Albert *in rubr. de hæret. lib* 6. *q.*12. Brun. *lib.*1. *de hæret. c.*4. Idem ſequitur alios referens Rojas *vbi ſup. dict.* 1.*p n.*108. *cum plur. ſeqq.* Vbi tandem *n.* 112 *cum ſeqq.* probat Iulium Clarum *vbi ſup.* dum affirmat quod iſte talis eſt reconciliādus, & quod ab Epiſcopo abſolutionis & reconciliationis litteras impetrare ſolet; quod Rojas ibi dicit eſſe nimis abſurdum, & rationi contrarium. Sed Clarus non loquitur de iure, ſed quod ſolent tales reconciliari, & ſic de praxi & conſuetudine illius Regionis, & refert in hoc alios plures authores Petr. Zened *in ſua collect.* 66 *n.*2 *pag.* 208. *col* 2. Et quod huiuſmodi reus poſſit abſolui à quocunque confeſſore tenet Medina *in ſua Summa in expoſit.* 1.*præcepti*, §.2. *in verſic.* la quinta.

64 Quæ præcedens ſententia generalis in foro interiori veriſſima eſt, vt huiuſmodi reus ſit liber in conſcientia ab excommunicatione, & aliis pœnis contra Hæreticos impoſitis. Sed in foro iudiciali non videtur vera, cum ſolus Deus ſcrutator cordium ſit, & nemo præſumitur loqui quæ non prius mente agitauerit, *l. Labeo, ff. de ſupellect. legat* ita Don Ioan Vela *vbi ſup. in verſ. quod ſi quis metu, &c. pag.* 58. vbi allegat latè hoc diſputantem Rojas *d.*1 *p.* & huius opinionis fundamenta ponentem à *n.*176. Vbi *cum plurib. numer. ſeqq.* latiſſimè iure probat, & authoritate quamplurium Doctorum, quod qui factum Hæreticum confitetur, & prauam intentionem & credulitatem negat, tanquam negatiuus relaxandus ſit, etiam ſi de illo delicto non ſit plenè conuictus. Sed vt veriſimile ſit, quod is non conſenſit, nec Hæreticus, nec Apoſtata fuit, opus eſt vt doleat, & metu ceſſante ſtatim tedeat, agatque pœnitentiam, vt fecit ſic ſanctus Marcellinus Papa, de quo ſupra, & ſic non fuit Hæreticus, vt declaratum fuit in prædicto Concilio generali. Aliàs namque ſi diu tacuerit huiuſmodi reus, & non reclamauerit vtique conſenſiſſe, ac ratum habuiſſe videbitur, 3. *Ethi. c.*1. Concil. Ancyran *c.*3. *l.*2. *C. de his, quæ vi metuvè cauſa fiunt*, & in terminis ita tenet D. Simanc. *d. tit.* 17 *n* 37. & procedent in hac ſpecie tradita per Rojas *vbi ſupra.*

SVMMARIVM.

1 *Hæreſis pœna, atque de eius iudice competente, & an & quando ex cauſa moderari, aut commutari poſſit prædicta pœna? & numer. ſeqq.*

10 *Hæreſis crimen eſt mere Eccleſiaſticum, & ideo eius cognitio ad ſolos iudices Eccleſiaſticos ſpectat, nullo vero modo ad iudicem laicum ſub pœna excommunicationis, niſi condemnatio, punitio, & exequutio ex remiſſione, vel requiſitione Inquiſitorum, vt in n.*11.

12 *Cognitio criminis hæreſis in quacunque parte iudicij ſecularis inciderit ad iudices Eccleſiaſticos remittenda eſt, & n.*13. *De pœna iudicis ſecularis aliud facientis, vel differentis executionem ſententiæ iudicis Eccleſiaſtici, n.*13.

14 *Iudices competentes criminis hæreſis qui ſint?*

15 *Inquiſitor ſolus ſine Diœceſano, nec Diœceſanus ſine Inquiſitore ſimul, tria non poſſunt facere, de quibus hic limitatur n.*16. *in abſolutione. Sed in hoc contrarium probatur, n.*17.

18 *Inquiſitores Apoſtolici ſunt iudices à Pontifice maximo delegati, quibus iure Pontificio data eſt iuriſdictio plena contra omnes hæreticos, & Apoſtatas.*

19 *Inquiſitores Apoſtolici ſunt iudices delegati ad vniuerſitatem cauſarum, non vero ordinarij in pleriſque tamen parum diſtant ab eis vt in num.*21.

20 *Inquiſitores Apoſtolici in vna Prouincia habent iuriſdictionem in ſolidum, & ſinguli ſeparatim procedere poſſunt.*

22 *Reges Catholici Ferdinandus & Eliſabeth Sanctum Officium Inquiſitionis in Hiſpania introduxerunt & cætera, vt hic.*

23 *Inquiſiter Generalis eſt caput, & Princeps officij S.Inquiſitionis, quem eligit Rex noſter, & Pōtifex maximus approbat, eique pleniſſimam poteſtatem tribuit, & quæ ad eius officiū pertineant? & Beatus Dominicus fuit in Hiſpania primus Generalis Inquiſitor, n.*24.

25 *Inquiſitorum officium, & poteſtas à quo tempore originem duxerit?*

26 *Epiſcopi authoritate ordinaria officium Inquiſitionis exercebant. Et quod hodie eorum iuriſdictioni non eſt derogatum per deputationem Inquiſitorum. Et praxis hodierna in hoc refertur, num.* 27. *Et quæ facere poſſint hodie vnus ſine alio? n.*29.

29 *Epiſcopus delegatus à Papa in tali cauſa, erit delegatus in ea, licet alias foret in ea Ordinarius. Et quid operetur tunc talis delegatio ſpecialis? n.* 30.

31 *Delegatus ſpecialis Papæ in cauſa hæreſis tenetur ſeruare in procedendo modum & ſtylum, quem ſeruant Inquiſitores Generales.*

32 *Iudex ſecularis regulariter, quando ab Eccleſiaſtico remittitur ſibi reus puniendus, non tenetur ſtare proceſſui iudicis Eccleſiaſtici, ſed debet ipſe de nouo cognoſcere, nec tenetur præſtare auxilium iudici Eccleſiaſtico, niſi ſibi facta fuerit fides proceſſus, & n.*33.

34 *Iudex ſecularis, cum ſibi traditur ab Inquiſitoribus reus condemnatus de hæreſi ad illum puniendum, non poteſt de illa condemnatione cognoſcere, nec pœnam pro hæreſis crimine commutare.*

35 *Iudex Eccleſiaſticus licet cognoſcat de crimine hæreſis, non tamen condemnat ad pœnam*

ignis, sed tantummodo declarat reum esse hereticum, & remittit iudici seculari puniendum.

56 *Inquisitores remittentes iudici seculari quoscunque Hæreticos pertinaces non incidunt in irregularitatem.*

57 *Praxis Inquisitorum, cum remittunt reos puniendos iudici seculari, refertur.*

58 *Heretici iustissimè igne comburuntur. Idemque est obseruandum etiamsi Hereticus sit nobilis, vt in num.* 39. *& prius strangulantur, nisi Hereticus sit pertinax, quia tunc viuus comburendus est, vt in n.*40. *Et an de iure reperiatur pœna ignis imposita Hereticis? n* 41, *& num. seqq.*

46 *Heresis peccatum grauius est cateris peccatis, & num.*47.

48 *Hereticus monendus est antequam pro tali declaretur, vt si velit pœniteat: quod si hoc faciat, seruandum est quod hic dicitur, nisi esset relapsus, vt in num.*49.

50 *Relapso, vereque ad Ecclesiam & Deum conuerso non denegantur Sacramenta Pœnitentia & Eucharistia, sed tantum Extrema vnctio.*

50 *Heretici, etiam condemnati, si sponte redeant (dummodo non sint relapsi) perpetuo carceri sunt mancipandi. Et praxis, qua in hoc seruatur, n.*52.

53 *Hereticus confessus qua pœna puniatur? distinguitur vt hic, & n.*54.

55 *Hereticus, an quando ante sententiam pœnitere, & abiurare paratus est, non solum vt mortis pœnam euitet, sed etiam confiscationem bonorum? & n.*56. *&* 57. *&* 58.

59 *Hereticus quoadusque admittatur ad pœnitentiam cum numeris seqq.*

24 *Heretici, si sponte noluerint resipiscere, cogendi sunt ad fidem, quam amiserint, recipiendam per rerum suarum subtractionem.*

65 *Heretici pertinaces perseuerantes excommunicantur.*

66 *Heretici ab inferiore absolui non possunt, nisi alicui specialiter commissum sit. Inquisitores Apostolici, & Episcopi hereticos pœnitentes absoluunt hodie per Bullam* in cœna Domini, *Inquisitoribus solum hoc est concessum, num.* 66.

67 *Confessarij non possunt absoluere pœnitentes hereticos, preterquam in articulo mortis, si Episcopi, & Inquisiteres desint, n.*68.

69 *Heretici, qui absolutionem petierunt, & signa pœnitentia ostenderunt, & per eos non stetit quominus absoluerentur, etiam post mortem absolui, & Ecclesia reconciliari possunt.*

70 *Parochus, nec alius Sacerdos in sacro Pœnitentia foro non potest Hereticum absoluere, & quid tunc Parochus, vel alius Sacerdos facere debeat?*

71 *Episcopus hodie attento sacro Concilio Tridentino in foro conscientia absoluere potest occultos Hereticos, imposita illis salutari pœnitentia. Et numeris seqq. an hodie hoc sit correctum per Bullam* in cœna Domini *quotannis legi solitam?*

74 *Hereticus mentalis absolui potest à confessario. Nec hic Hereticus mentalis incurrit excommunicationem, vt in n.*75.

76 *Hereticus præsumptus ab Ecclesia in quas pœna incidat? & n.* 77.

De pœna Hæresis, deque eius iudice competente.

In eandem l. 1. tit. 3. lib. 8.

QVÆSTIO XXIII.

QVÆRO nunc circa 2.p. d. l. 1. quæ sit pœ- 1
na hæretico imponenda, & quis sit eius legitimus & competens iudex? Et in hoc lex nostra postquam exposuit Hæreticum esse omnem illum Christianum baptizatum, qui non credit articulis fidei, vel alicui eorum addit: *Y que este tal, despues que por el iuez Ecclesiastico fuere condenado por hereje, pierda todos sus bienes, y sean para la nuestra Camara.* Quæ lex in hoc videtur desumpta à decisione textus *in cap. secundum leges de haret. lib.*6. ibi, Bona hæreticorum ipso iure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Greg. Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata, Aleiat. *in c.* 1. *n.* 74. *de offic. ord.* D. Simanc. *de instit. Catholic. tit* 9. *n.* 126. & alios allegans Thom Sanch. *in pracept. Decalogi lib.* 1. *c.* 14. *n.* 1. vbi quod communi omnium consensu, & praxi receptum est, vt sicut bona ob crimen læsæ Maiestatis humanæ publicantur à die commissi criminis, *l si. C. ad l. Iul. Maiest.* sic etiam ob hæresim publicantur bona à die commissi criminis: quamuis id non explicat textus *in d. c. cum secundum leges*, nempè à quo tempore bona hæretici publicentur.

Et hoc ius commune respectu confiscationis 2
bonorum omni tempore seruandum est, nec in eo vllum vnquam Inquisitorum arbitrium est ad tollendum ius fisci per mitigationem, vel moderationem pœnæ bonorum, vt ibi notatur glos. *in Clem.* 2 §. 1. & ibi Card. *& in Clem. vlt. §. vlt. de har.* Rojas *de har.* 2. *p n.* 201. Tiber. Dec. 1. *to. tract. crim.*
lib. 5. *c.* 44. *n.* 3. *ad fin. vers. notandum.* Vbi quod In- 3
quisitor non potest post condemnationem facere gratiam, nisi inquisitus rediret post tempus gratiæ, tunc enim si redit non publicantur bona, vt per Zanchin *de har. c.* 25. *n.* 3. vbi Campegius
in addit sub litt. A plures adducit. ¶ Ante senten- 4
tiam vero Inquisitores commutare & mitigare possunt, vt cum Zanchin *de heresi, c.* 21. *in fin.* dicente se ita intelligere iura *in c. per hoc de haret. in* 6. *in Clem.* 1. *eodem tit. & in c. ad abolendam, §. prasenti, & in c. excommunicamus el* 1. §. 1. *& §. adiicimus, de haret. & eodem.* Zanchin *de haret. c.* 19. *n* 2. *& cap.* 16 *num.* 6. & in lucerna Inquisit. *verbo redire, n.*6. probat & tenet Tiber. Decian. *d. c.*
14. *n.* 37. ¶ Alias autem pœnas in hoc crimine 5
possunt Inquisitores hæreticis conuersis ex causa commutare, *cap. vt commissi, de haret. in* 6. Gun-
disaluus *de heretic. q.* 8. *num* 7. ¶ Et ideo ex causa 6
aliqua pœna corporalis, puta carceris temporarij, poterit commutari in pecuniam proptiis locis, vel causis, *c. accusatus, §. de quastionibus, & §. si vero, de haret. in* 6. Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 49. *num.* 1. *&* 3.

Et in hoc hæresis crimine hoc amplius est spe- 7
ciale,

ciale, quo etiam post sententiam potest minui &
immutari pœna, quando visum fuerit iudicibus,
vt *in d.c.commissi,§.necnon de heret.in 6.*& Gundi-
saluus, *d. 9.17. num.5.* & Campeg. ad Zanchio,
8 *cap.19. litera A in versic. addit*, torsus *in versic.cui*
vero in fin. refert & sequitur Deciao.*d.c.49.nam.4.*
Vbi *sub numer.*14. quod quando pœna à iure est
imposita expresse contra hæreticum, & is dam-
9 natur vt hæreticus, non poterit mutari. Sed be-
ne potest, quando non coodemnatur vt hære-
ticus, sed vt suspectus secuodum Zanchin *de ha-*
ret.c.21. quia in his est arbitraria pœna.

10 Crimen ergo hæresis, vt ex supradictis iuri-
bus patet, est mere Ecclesiasticum, & ideo eius
cognitio ad solos iudices Ecclesiasticos spectat:
nec potest iudex laicus aliquo modo in eo se in-
tromittere sub pœna excommunicationis, *vt in*
c.ad abolendam, & in cap. excommunicamus de ha-
retic.& in c.Inquisitionis, §. prohibemus,de heretic.
in 6. Et ita cum hac conclusione transeoot om-
nes indifferenter, vt inquit Aleiat. *in cap.1. n.73.*
de officio ordin. quem refert & sequitur Clat.*lib.5.*
recept.sent.§.haresis,in versic. hoc crimen,& proba-
tor aperte *in d.c.cum secundum leges* & in hac no-
stra l. regia 1.*huius tit.3. lib.8.* & tenet plures ci-
tans Didac.Perez *in l.3.tit.4. lib.8. ordin. pag.86.*
*col.2.*Don Ioan Vela *de pœnis delict.c.14.in versic.*
vltime deducitur,pag.59 & latè allegans Simanc.
de instit. Catholic.tit.36.num.1. & 2. vbi *numeris*
sequentibus. Alta in proposito satis vtilia adducit
Zanchin. *de heret. cap.8.* vbi etiam additio,plura
optima in proposito adducit Carrer. *in practica*
crimin.tit.de heret. num 61. Tiberius Decian. *d.1.*
tom.tract.crimin.lib.4.cap.26.num.4 & D.Azeued.
latè in d.l.1.num.116. cum sequentibus, & simpli-
citer Paramus *de orig.& progress.Sancta Inquisitio-*
nis lib.3.c.4.num.82. pag.587. col.2. Estque com-
munis & magis communis sententia, vt plures
referens testatur Farinac.*in suis quaestionibus crim.*
s.p.q.8. n.127.

11 Quare cognitio huius criminis spectat ad Ec-
clesiasticum, condemnatio tamen, punitio, &
executio illorum, quos Inquisitores declaraue-
rint hæreticos esse, pertinaces, relapsos, aut impe-
nitentes ad iudicem laicum, cum fuerit ab In-
quisitoribus reqoisitus, prout in practica obser-
uari affirmat Palac.Rub.*in c. per vestras,de donat.*
inter vir.& vxor §.48.fol.184.num.22.& iure pro-
bat cum aliis Simanc. *d.tit.36.num.3.* & cum Pa-
lac.Rub.præcitato Clat.*vbi supra*,& Farinac. *vbi*
sup.num.28. quicquid dicat practic.Millei,*fol.75.*
*num.38.*quod hodie etiam iudex secularis cogno-
scit de crimine hæresis,& quod ipse vidit plures
cremari propter hoc crimen à Proposito Pari-
siensi ex indulto Summi Pontificis. Verum in
illo dominio (inquit Iulius Clarus) hoc non
seruatur.

12 Et in quacumque parte iudicij secularis inci-
derit eiusmodi criminum cognitio ad Ecclesia-
sticos iudices remittenda est, *vt in cap.Inquisitio-*
nis, §.prohibemus, de heret. in 6. Abb. & cæteri *in*
cap cum sit generale, de for. comp. Alciat. *in cap.1.*
*de officio ordin.num.73.*Masuer. *in practic.foren.tit.*
de remiss. ad fin. & alios referens Carrer. *vbi sup.*
n.62. Didac.Perez *in l.1.tit.4. lib.8. pag 86.* D.Si-
manc. *d. tit.36. sub num.1. vbi num.2.* quod hoc
amplius iure Regio prohibetur, ne quisquam se-
cularium iudicum quantacumque dignitate, ac
potestate sit præditus, cognoscere vllo modo
præsumat de causis ciuilibus, aut criminalibus,
quarum cognitio pertinet ad Inquisitores, & iu-
dices bonorum publicatorum; nec sub prætextu
quidem subleuandi vi oppressos, quod alioqui
salubertimum & præsentissimum remedium esse
solet, ad propulsandas iniurias iudicum Ecclesia-
sticorum. Si qui tamen appellare voluerint in su-
pra scriptis causis adire debent Senatum Sanctæ
generalis Inqoisitionis iuxta mandatum Regium
datum Burgis 17 die Martij, aon. 1508. tenoua-
tum in aono proximo 53. refert Azeued. *in d.l.1.* 13
nam.117. cum sequentibus. Imò si iudex secularis se
intromiserit in cognitione; & decisione talis cri-
minis, aut executionem latæ senteotiæ super eo
latæ per Ecclesiasticum differat facere, ipso iure
excommunicatur, & si per anoum in tali excom-
municatione perdurauit, vt hæreticus condem-
nandus est, *vt in d. §. prohibemus, & in d.c.cum se-*
cundum leges, in fin.de heret.lib.6.& in c.ad abolen-
dam,de heret. Carrer.*vbi supra, n.61.* & Azeued.
n.119.& 120.

Iudices autem ordinarij huius criminis sunt, 14
Summus Pontifex, Antistes locorum, Concilium
Oecumenicum locale, Prouinciale, & Episcopale.
Delegati autem sunt Inquisitores Apostolici, hæ-
reticæ prauitatis, & potest vterque eorum proce-
dere simul & diuisim, non tamen possunt ali-
quem condemnare, nisi vterque interueniat, vt
probat & declarat optimè Petrus Gregor.*in 3.p.*
syntag. iuris vniuersi lib.33. c.7.num.4.& 5. ¶ vbi 15
quod tria sunt, quæ Inquisitor sine Diœcesano,
seu eius Officiali, vel Sede vacante sine deputato
à Capitulo; nec Diœcesanus sine Inquisitore se-
paratim non potest, nisi vnà conueniant. Primum,
non potest alter solus custodiæ & carceri duro,
qui magis ad pœnam quam ad custodiam perti-
neat (vt plerumque fit) reum mancipare. Secun-
dum; ne possit tormentis exponere. Tertium, vt
solus non possit sententiam condemnationis fer-
re, & ante eum Simanc. *tit.34 n.13.& 18.* & post
eos Don Ioan Vela *de pœnis delict. c.14. vers. tria*
quoque, pag.60.

Absoluere autem potest iuxta glossam *in Cle-* 16
mentina 1.verba contra eos, de heret. ex quo ius an-
tiquum solummodo correctum est in condem-
natione. Est communis secundum practic. Carret.
quem refert & sequitur Clat. *§.heresis, versic. sed*
quis, est communiter recepta, & magis commu-
nis opinio, & ipsa veritas secundum Tiber. De-
cian. *1.tom.tract. crim.lib.5.c.21.n.12.fol.214.colu.*
1.& lib.4.c.26.num.4 vers.4 fol.168.colu.1. Quam
etiam sequitur Petr. Gregor. *vbi sup.num.5.* & est
communis & tenenda secundum Didac.Perez, *in*
l.3.tit.4.lib.8.ordin pag.86. & Don Ioan Vela, *vbi*
supra.

Nihilominus tamen contraria sententia ve- 17
rior est, & multis quoque placet, quibus assenti-
tur D.Simanc.*de Catholic. instit. tit.3., num 8.* di-
cens, quod est de consuetudine Hispaniæ merito
recepta & comprobata: nam constitutione noua,
abrogata sunt iura antiqua, quibus olim permis-
sum erat vt Episcopus & Inquisitor seorsim de
his causis cognoscerent, statuerent & iudicarent.
Et qui condemnare prohibetur, neque absoluere
quidem potest, cum hæc aduersa & contraria
eiusdem sint potestatis, accedat identitas rationis
vtriusque casus, quia simul conferre sententias
debent, vt integrum sit eorum iudicium, *Clemen.*
ex eo de heret. qui condemnare de re iudic. & illic
cum Aretin. Soc. & aliis DD. in Clemen. 1. *de*
heretic. Syluester & Caietan. *verbo excommu-*
nicatio.

Inquisitores Apostolici sunt iudices à Ponti- 18
fice maximo delegati, quibus iure Pontificio da-
ta est iurisdictio plena contra omnes Hæreticos

& Apoſtatas, eorum officium non modo vtile eſt Chriſtianæ Reipublicæ, ſed etiam admodum neceſſarium vt latè probat D. Simanc. *tit. 34. num. 4.*
29 ſunt tamen ij Inquiſitores iudices delegati ad vniuerſitatem cauſarum, non vero ordinarij vt per Rojas *ſingul. fidei* 97. quem ſequitur Azeued. *in d. l. 1. num. 126. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.* Tyber. Decian. *1. tom tract. crim. lib. 4. c. 26. num. 4. in verſiculo, alij ſunt delegati, ibi, & iſti dicuntur, fol.* 168.
20 *colum. 1. paulo poſt princ. vbi in verſic. t.* quod licet ſint plures Inquiſitores in vna prouincia habent iuriſdictionem in ſolidum & ſinguli ſeparatim procedere poſſunt: quod non eſt in altis delegatis ſecundum Abb. *in cap. fi. de re iudic.* & quod
21 probatur *in cap. per hoc de hæret. in* 6. vbi omnes. Nihilominus tamen in cauſarum cognitiône atque in pleriſque aliis parum diſtant ab ordinariis iudicibus *cap. ne aliqui cap. per hoc de hæret. lib. 6.* & ibi DD. Anchar. & collect. *in cap. ad abolendam de hæretic.* Gemin. *conſ.* 54. Alciat. in Rub. *de officio ordin. num.* 19. quos ad hoc refert & ſequitur D. Simanc *d. tit. 34. n. 14.*

22 Reges noſtri Catholici Ferdinandus & Iſabella (ann. ſcilicet, 1476.) Sanctum hoc Officium Inquiſitionis aduerſus omnes hæreticos authoritate Pontificis maximi in Hiſpania introduxerunt & iudicij ordinem, quo etiam hodie Inquiſitores vtuntur, magna ex parte inſtituerunt, per omnes Hiſpaniarum prouincias locis opportunis Inquiſitores Apoſtolicos diſpoſuerunt, quibus vniuerſa Hiſpania cunctis hæreſibus liberata quieſcit; ita D. Simanc. *d. tit. 34. num. 5.* Salced. in
23 addit. ad Bernard. Diaz *in pract. crim. cap. 114. littera F.* & Don Ioan Vela, *cap. 14. verſ. fuerunt autem:* & inquit D. Simanc *d. 34 num. 6.* quod caput & Princeps huius Sancti officij eſt Inquiſitor generalis quem Rex noſter eligit & Pontifex maximus approbat eique pleniſſimam poteſtatem tribuit in cauſis Hæreticorum, & quod ad eius officium pertinet Inquiſitores, & omnes alios miniſtros eligere: viſitatores, ad Inquiſitorum Prouincias mittere: cum pœnitentibus & eorum filiis nonnunquam diſpenſare, ac de rebus grauioribus deliberare conſiliarij autem Senatus Sanctæ ac generalis Inquiſitionis ab Inquiſitore generali nominantur & à Rege noſtro eliguntur, & hi ſummam habent cognitionem, & iuriſdictionem; eorum autem officium eſt, cauſas appellationum excutere, diſſidia Inquiſitorum componere: crimina miniſtrorum punire, & cum Inquiſitore generali de rebus arduis conſultare, vt inquit Simanc. *vbi ſupra num. 7.*

24 In Hiſpania autem primus omnium hoc munus Inquiſitionis aduerſus Albigenſium & aliorum hæreſes Beatus Dominicus exercuit ann. Domini 1200. & poſtea in Italiam tranſmigrauit, & cum Beato Franciſco non mediocrem familiaritatem habuit, & officium Inquiſitionis ſuis filiis exercendum reliquit vſque ad præd. Reges Catholicos, vt inquit Ignat. Salced. *vbi ſupra*, quem refert Don Ioan Vela, qui ſupra, quod nunc radicitus, & latiſſimè enarrauit Paramus Inquiſitor Regni Siciliæ *de orig. & progreſ. Sanctæ Inquiſitionis lib. 2 cap. 1. num.* 12. demonſtrans non quidem ann. 1216. Beatum Dominicum Inquiſitorem creatum fuiſſe, tametſi de anno dubitet Pegna, *p. 5 directorij comm.* 31. Fuit igitur B. Dominicus primus generalis Inquiſitor, qui authoritate Apoſtolica hoc officium delegatæ Inquiſitionis exercuit vt inquit Param. *vbi ſupra in initio cap. 1.* in quo & genus & virtutes excelſas eiuſdem Sancti enarrat.

Quod autem huius ſacri tribunalis primaria & 25
principalis poteſtas à Chriſto Domino (*cui omnis poteſtas data eſt in cælo & in terra*) Petro & eius Sacerdotibus fuerit demandata, & quod deinde Summi Pontifices matura deliberatione decreuerint, viros doctos, & Catholicos eligi, qui tanquam Apoſtolicæ Sedis delegati hoc tam ſanctum officium exercerent, dummodo ipſi Epiſcopi, aut eorum Vicarij præſentes eſſent cum Inquiſitoribus in ſententiis proferendis contra fidei noxios, probat latè Paramus, *d. c. 1. per textum in cap. per hoc, & cap. ne aliqui de hæret. in 6.* hocque contigiſſe citra quadringentos annos.
Quia ante id tempus Epiſcopi authoritate ordi- 26
naria illud exercebant, quod de Epiſcopis probat *text. in cap. ad abolendam cap. excommunicamus, cap. fin. de hæretic. Clementina 1. §. 1. de hæret.* Don Ioan Vela, *vbi ſupra* & Tyber. Decian. *d. lib. 4. cap. 26. ſub num. 4. in verſ. ordinarij ſunt Epiſcopi*, vbi etiam, quod ſede Epiſcopali vacante capitulum erit iudex ordinarius iuxta gloſſam, *in d. Clement. 1 §. 1. & omnes, in d. c ad abolendam.*

Per hanc tamen Inquiſitorum delegatorum iuriſdictionem non eſt derogatum iuriſdictioni Epiſcoporum, *d. c. per hoc de hæret. lib. 6.* poſſunt enim communiter, vel diuiſim de hæreſi cognoſcere, vel inquirere, *d. cap per hoc extrauag. ex eo, de hæret.* Sed quia ex ea diuiſione magna oriebatur confuſio, hoc iure vtimur vt Epiſcopus, eius vicarius, aut alter ab eo delegatus adſiſtat Inquiſitoribus, qui cum eis ſimul Hæreticos inquirat & condemnet: & ſede vacante idem facere poteſt capitulum, *d. cap. ad abolendam.* Poſſunt tamen Inquiſitores ſine Diœceſano aut eius delegato, & Diœceſanus ſine Inquiſitore hæc tria facere, inquirere, citare & capere, id eſt, ponere reos in cu-
ſtodia, Clementina 1. §. 1. *de hæretic. cap. per hoc c.* 27
vt officium, eodem tit. lib. 6. ita Don Ioan Vela *vbi ſupra in verſicul. aduertas, pag. 59. ad fin. & in princ. pag.* 60. Quo iure in praxi vſum fuit me præſente
capitulum huius almæ Eccleſiæ Ciuitaten. ſede 28
Epiſcopali vacante. Ad inſtantiam namque Officij Sanctæ Inquiſitionis oppidi de Llerena hoc munus delegauimus cuidam viro graui vt ſimul cum Inquiſitoribus noſtro nomine cognoſceret & ſententiam ferret in cauſis fidei.

Tria tamen vt prædiximus excepta ſunt quæ
vnus ſine alio facere poteſt de quibus *ſupra*, & 29
hæc de delegatis generalibus à Papa. Speciales namque iudices Papa etiam conſtituit, veluti quando Papa delegat aliquem Epiſcopum. ſpecialiter in tali cauſa: tunc namque erit delegatus,
licet alias foret etiam ordinarius, vt probat text. 30
& ibi ſentit gloſſa, *in d. c. per hoc, in verſic. de legat.* Et talis ſpecialis delegatio operabitur, quod ſi facta fuiſſet alia delegatio generalis omnium cauſarum hæreſis in tali prouincia, non ideo impediretur, quo minus & ipſe Epiſcopus ſpecialiter delegatus non poſſet procedere & ſimul cum delegata generali, & ſeparatim, modo com-
municent vtrique proceſſus & vnite proferant 31
ſententiam ſi conueniant, ſin autem, remittant ad Summum Pontificem. Et hic ſpecialis delegatus tenetur ſeruare in procedendo modum illum, & ſtylum, quem ſeruant Inquiſitores hæreſis generales vt hæc conſtituit expreſſe text. *in d. cap. per hoc de Hæret. in 6. Extrauag. Benedict. 11. ſub tit. de hæret. in Extrauag. communibus, & incipit ex eo, quædam nouella conſtit.* & refert Decianus *vbi ſupra, in verſic. delegati quod fol.* 167. *column.* 4.

Denique licet regulariter iudex ſecularis, quã- 32
do

do ab Ecclesiastico remittitur sibi reus puniendus, non teneatur testare processui facto coram iudice Ecclesiastico, sed debeat ipse de nouo cognoscere, est communis secundum Felin *in c. at si clerici in princ. n.14. de iudic.* quem refert Matth. de Afflict. *super 1.p.constit.Regni Rub.27.num 32.* & Curt. Iun. *in l. Magistratibus num.4 ff. de iuris omnium iudic.*

33 Sic etiam quando crimen est seculare, vel mixti fori, de quo potuisset iudex secularis cognoscere, non tenetur ipse iudex secularis præstare auxilium Episcopo, nisi fiat sibi fides de processu: communis secundum Alciat. *in c.3.n.119.de officio ordin.* provt eum refert, & sequitur Clar. *in practic.crim.quest.96.in vers.quero etiam in fin.ibi, si vero.*

34 Hoc tamen procedit in criminibus de quibus si reus fuisset laicus potuisset iudex secularis cognoscere: secus autem vbicumque crimen de quo agitur est mere Ecclesiasticum, & sic tale, de quo iudex laicus nullo modo cognoscere potest: ideoque si Inquisitor, aut alius iudex Ecclesiasticus condemnet aliquem tanquam hæreticum, deinde illum tradat iudici seculari puniendum, non poterit iudex secularis de illa condemnatione cognoscere, cum crimen hæresis sit mere Ecclesiasticum, vt patet ex supradictis, sed habet Inquisitorum sententiam exequi: hæc est communis opinio secundum Cagnol. *in l.cum quedam puella in princ.num.33.ff de iuris omnium iudic.* Et quamuis Bart. *in l.Magistratibus num.*4. contrarium teneat, & cum eo communiter Legistæ secundum Menchac. *de successión.creat.1.part.§ 6.num.16.* & D.Simanc. *vbi sup. titul.34. num.4.* & Canter. *in questionibus crim.cap.1 de heret.&c.num.56.* & esse vsu receptum affirmat Iodoc *in practic. cap. 61. num.54.* nihilominus prior opinio est communis præsertim Canonistarum contra Bart. secundum Bero *in cap. at si clerici, num.79. cum sequenti de iudic.* Bossium *in sua practic. crimin. tit. de heretic. num.35.* estque verior & receptior sententia, & etiam vsu comprobata, & constitutione Bonifacij VIII. aperte confirmata *in cap. Inquisitionis §. prohibemus de heret. lib.*6. Estque communis Canonistarum sententia, quam & Legistæ sequuntur, vt plures referens hæc omnia affirmat D.Simanc. *vbi sup. num.5.* & communem profitetur eam sequutus Iulius Clar. *vbi sup.* qui *in versic. hodie tamen*, affirmat, quod regnante Catholico Rege Philippo semper vidit seruari, vt lata sententia de hæresi contra aliquem per iudices suos Ecclesiasticos, statimque remittitur iudici seculari, & absque alia cognitione traditur flammis comburendus, & in Hispania receptum esse refert ex Simanc. *vbi sup. qui num.6. & 7. & 8.* refert quosdam casus, quos nonnulli excipiunt ab hac regula, eos tamen recte improbat, ac dicit non esse recipiendos in Hispania, eandem magis receptam appellat contra communem opinionem Legistarum Tiber. Decianus, *1 tom.tractat.crimin.cap 26.fol.167. versic. sed difficultas*, idem *lib.5. cap.25. fol.217.num.2.* vbi latissime eam examinat: eandem testatur veram, & communem opinionem, & quod ita obseruatur in Regnis Hispaniæ Cantera *vbi sup. n.59. pag.417. colum.2.* sequitur, & communem testatur Spino *vbi sup.num.38.* & plures allegans Petr.Cened. *in sua collectan.iuris Canonici 55. numer.2. super capit. excommunicamus 1. §. damnati de haret. pag.186.* vbi quod est approbata motu proprio Innoc.Octaui, incipit. *dilectus filius*, dato ann.1486. die 30. Septembris, & alio Alexand. IV. edito ann.1260. incip. *ad audientiam*, 13. Kalend.Februar. Est verior & receptior sententia, & vsu comprabata, vt cum Simanc testatur Azeued. *in d. l.1. num.125.* vbi se refert late dixisse *in lib. fin.tit.1.num.7.lib.4.* & Extrauag. Vrban. Quarti, & Clement. Quarti, Ex Zanchino *de heret.cap.8. addit.1.* & motu proprio Leonis X. inter motus proprios nouiter constituto. Vnde dubito de limitationibus Tiber.Decian. *vbi sup.*

Sed neque etiam potest; hoc casu iudex secularis pœnam pro hæresis crimine impositam commutare. Est communis secundum Bossium *in tulo, de heret. n.37.* & ita inquit se semper vidisse seruari Clarus *vbi sup.*

Licet autem iudex Ecclesiasticus de hoc cri- 35
mine solus cognoscat, non tamen ipse condemnat ad pœnam ignis, sed tantummodo declarat eum esse Hæreticum, & remittit iudici seculari puniendum, vt obseruat consuetudo secundum Bossium *in tit. de for. compet. post n.161.* & Clar. *d.§.heresis, vers. sic tamen.*

Neque Inquisitores remittentes curiæ secu- 36
lari quoscumque hæreticos pertinaces incidunt in irregularitatem, quia Pontificis Maximi, & legum authoritate hoc faciunt, idque est præcipuum eorum munus. Neque opus est protestatione, aut aliquà intercessione, vt ab irregularitate liberentur, quia id nullo iure cauetur, quamuis Ecclesiasticam mansuetudinem deceat pro istis intercedere, vt cum aliis probat Simanc. *d. tit.34. n.48.* & plures congerens Petr. Cenedus, *vbi sup. num.1.*

Nihilominus praxis, qua hæreticæ prauitatis 37
Inquisitores vtuntur, habet quod post condemnationem hæreticorum eos tradunt iudici seculari, ipsum rogantes ne morte, aut membri mutilatione eos afficiat, sed cum damnato misericorditer se habeat, quod probat *text. in cap. nouimus, de verb. sign. cap. degradatio, de pœnit. dist.7. lib.60. tit.6.p.1.* Cuius praxis meminit Directo. Inquisit dum refert sententiarum formulas, & Zanch. *de heretic. cap.18. num.7. in fin.* vbi Campeg. in addit. *sub litt. A* & Tiber.Decian. *1.tom. tractat.crim.lib.5. cap.38. num.23. fol.232.* & Didac.Perez *in lib.3.tit.4.lib.8.ordin pag.92.col.2.& in princ.colum.3.* inquit hoc haberi in Pontificali Roman.fol.202. Idque satis tutum est secundum Couarr. *in Clement.si furiosus, 2.p.1. §.5. num 5. de homicid.* Tametsi tutius esse dicat, quod Inquisitores non traderent sic damnatos iudici seculari, sed eos condemnarent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria iurisdictione dimitterent, vt denique statim iudex secularis eos morti, & igni traderet, sicut Henric. notat *in cap. ad abolendam, de heret.* quem sequitur Ioann. Igneus *in l.1.§.cum domus, num.37. ff. ad Syllan.* & Didacus Perez *vbi sup.* Probo tamen praxim prædictam, nec tutius esse existimo, quod præfatur Couarr. quandoquidem si in eum finem Inquisitores damnare debent hæreticos in præsentia iudicis laici, atque ita damnatos à iurisdictione sua dimittere, vt denique statim iudex secularis eos morti, & igni tradat, idem est, ac si ipsi eos traderent iudici seculari morte afficiendos. Securior igitur, vel saltem ita secura videtur praxis communis, ac illa opinio Henrici, & sequacium: non tamen probo quod videtur innuere, licet tandem relinquat cogitandum Felin. *in cap. ad abolendam de heretic.* & expresse probat Tiber. Decian. *d. cap.38. num.24. fol.232* nempe, quod etiam Ecclesiasticus iudex posset damnare ad mortem, & mandare seculari vt exequeretur, interfici

terfici faciendo, nec ideo irregularitatem incur-
rere. Sed potius sentio, & teneo contrarium,
nempe, male facere mandando Ecclesiasticum
iudicem seculari vt exequatur sententiam con-
demnati ad mortem per ipsum iudicem Eccle-
siasticum.
38 Late iustissimum autem est atque generali
omnium consuetudini conforme, vt impij igne
comburantur,si noliut ad fidem Ecclesiæ redire,
vt cum aliis latè probat D.Simanc. in suis Catho-
lic.instit. tit.49.num 45. cum sequentibus, & in en-
chirid.titul.67.ex numer.1. Couarr.lib.var.resolut.
cap.10.num.10.Menesius in l.transigere,num.98.C.
de transaction.practic. Iadoci,cap.61. numer.58. &
alios plures referens Clarus d.§. hæresis, in versi.
sed quæro, Didac. Perez, in l.1.tit.1. in glossa,cum
animo pertinax, versi. vlterius etiam dubitatur,co-
39 lumn. 21. & in l.3. titul.4. lib.8. pag.91. in versic.
est & alia pœna: vbi pag.92. versic. quæri potest,
ait, idem esse seruandum, etiam si Hæreticus sit
nobilis, Menoch. de arbitr. iudic. casu 374. n. 2.
Rojas singulari fidei 91. Bossius in tit. de hæretic.
num.26.Bañez 2.1.quæst.11.art.4.pag 653.in vers.
sed non tantum est, & Petr.Cened. plures alios re-
ferens in sua collect.iuris Canon.55.num.3.pag 186.
colum.2.
40 Vbi quod hoc procedit postquam prius
strangulantur: nam si Hæreticus fuerit pertinax
viuus comburendus est, & quod hæretici pu-
niantur pœna ignis ex communi vsu testatur, &
authoritatibus Sacræ Scripturæ probat late Ti-
ber.Decian. 1.tom.tractat.crimin.lib.5.cap.48 n.4.
fol.238. aduersus Ias. consi.vltim. 1.volum. num.3.
tenentem pœnam ignis non infligendam, & sa-
tis esse quod gladio, & vltimo supplicio pu-
niantur.
41 Tametsi nulla lege nominatim reperiatur in-
dicta hæc pœna ignis Hæreticis,nec iure cano-
nico, nec etiam ciuili vsque ad Federicum secun-
dum Imperatorem,qui Rex etiam Neapolitanus,
qui anno Domini 1221. legem promulgauit,qua
Hæreticos viuos iussit comburi, quæ sic incipit,
inconsutilem,& est prima in ordine constit. Reg.
vbi late per Afflict.num.29.in 13 notabil. & n.37.
22. notabil. & etiam num.40. in 24. notab. Sed ni-
hilominus quod præfata consuetudo seruanda sit
tenent Doctores ibi à Decian. citati, in versic. hoc
autem, fol.239. col.2. necnon & sup. relati. ¶ Et
Carol.V.Imperator ann.1540. legem promulga-
42 uit,qua Hæretici pertinaces ignis supplicio dam-
nantur,resipiscentes autem gladio, mulieres vero
putei inhumatione,vt refert Iadoc. in praxi crim.
c.61. n.59.
43 Et prædictam pœnam ignis antiquissimam
esse, & consuetudinem præfatam non esse ini-
quam, sed iuri diuino consonam cum Simanc.
vbi sup.tenet etiam Azeued.in d.l.1.n.176. cum se-
44 quent titul.3.lib.8.nou.collect. Reg. ¶ Vbi etiam ex
Didac. Perez, quod prædicta pœna ignis non est
omnibus Hæreticis infligenda, sed illis tantum,
qui vel relapsi sunt, vel in sua pertinacia, & im-
pœnitentia, vsque ad prolationem sententiæ
persistunt. Eandem pœnam ignis refert D. Ioan
Vela de pœnis delict.c.14.pag.67.in princ.
Graui enim scelere implicantur ante Deum
nisi resipiscant, damnationemque sibi quæsisse
45 satis notum est, cap.firmiter de Hæret. ¶ Quod &
indicant illorum verborum synonima, quibus ad
eos prodendos & notandos vsæ sunt sacræ Scri-
pturæ vocant namque eos organa diaboli, vasa
iræ, ad Roman 8. fures & latrones, Ioan.10. quia
Verbum Dei furantur, & adulterant, vt ait Ori-
gen. in Epistol.ad Roman.lib.2.cap.2. lupi rapaces,
Matth 7. Antichristi, 1.Epistola D.Ioann. cap.2.
Pseudopropheta 1. Epistola D.Ioann.cap.4.Matth.
24. seductores,1.Epistola D.Ioann. cap.1. Pseudo-
Apostoli 2. Corinth. cap. 11. vt deduxi ex Pe-
tro Gregor.2. par syntag. iuris vniuersi lib.33.c.4.
num.17.
Vnde Hæreticus morte æterna afficitur, cum 46
peccauerit aduersus diuinam Majestatem, quam
offendere grauissimum peccatum est, magis, quã
humanam majestatem,cap.vrgentis,& vbi glossa,
de Hæret.cap.clericis de immunit. Ecclesia.in 6. & 47
in l. Gazaros, C. de Hæret. ¶ Et quod peccatum
hæresis sit grauius cæteris peccatis probat tex-
tus, vbi Cardinal. in cap. quid autem num.1. & 4.
24.quæst.3. D.Thom.2.2.quæst.34. art.2. Nauarr.
in man.cap.11.num.14. Didac. Perez in l.1. tit.4.
lib.8. ordin. pag.85. & hos referens Azeued. in d.
l.1. numer.160. & 161. Accedat prædictis illud
D.Ioann.cap.11.siquis in me non manserit mittetur
foras, & arescet (ecce perseuerantiam & pertina-
ciam,de qua sup.egimus) & colligent eum.vide ibi
iudicium seculare quod sequitur,& in ignem mit-
tent & ardebit. Ecce tandem pœnam mortis per
ignem quemadmodum prædicta verba in pro-
posito expendit erudite Petr. Gregor. vbi sup. d.
lib.33. cap.7. n.2. pœna ignis etiam comprobari
potest ex Diuo Ioann. cap.15. in quo Dominus
noster Christus palmitem non ferentem fructum
vult abscindi,colligi & in ignem mitti,vt ardeat,
itaque de consuetudine pœna mortis est ignis,
habuitque originem ex l. veteri,& l.Euangelica,
vt vidimus & tangit Cantera cap.1. de hæretic.
Apostat.&c.num.59. pag.418. & probat latissime
Tiber. Decian. d.lib.5. cap.40.per totum. Sed &
Hæreticorum pœnas Canonicas, ciuiles & mix-
tas,necnon,& vltiones diuinas in Hæreticos dis-
simulantibus Principibus,vel ferentibus,Dei iu-
dicium manifestantes congerit curiosissime Pet.
Gregor. vbi sup. cap.8.per totum,& Tiber.Decian.
d.cap.40. cum sequent.
Cæterum si Hæreticus pœnitens sit ac para- 48
tus redire ad fidem Ecclesiæ, & abiurare suam
hæresim,prout moneri sæpe debet,& viris Reli-
giosis & eruditis colloquentibus de statu causæ,
& animæ salute illi consulendum est, etiam si sit
pertinax (non enim statim in ignem mittendus
est;sed prius faciendum quod dicimus, nec pro-
tinus audiendus est, perire volens, sed sententia
differri debet vt Hæreticus furor elangueat, vt
docet Simanc.d.tit.46.num.49. & Clarus,§.hære-
sis,versic.vnum tamen,& Petr.Gregor.d.lib.36.c.6.
num.2.& Azeued.in d.l.1.num.177.& 178.)euita-
bit pœnas iure Hæreticis impositas,est tamen ad
perpetuos carceres condemnandus, vt in cap. pe-
nult.§.1.de hæret. Est communis,prout eam refert
& probat Clarus, in d.§.hæresis,versi.cæterum, vbi
quod hodie statim pœnam potest superior Ec-
clesiasticus, & eam Inquisitor commutare per
text.in cap.vt commissi, de Hæret.in 6. ¶ Nisi esset 49
relapsus:tunc enim omnino est igne cremandus,
etiam si vellet pœnitere,& ad fidem Ecclesiæ re-
dire,quod de relapso late probat Simanc. tit.57.
n.10. cum sequentibus. ¶ Qui num.16. & 17. iure 50
probat, quod relapso vere ad Ecclesiam, Deum-
que conuerso, non denegantur Sacramenta pœ-
nitentiæ.& Eucharistiæ,sed tantum Extrema vn-
ctio,& Ecclesiastica sepultura.
Sed quod Hæretici etiam condemnati,si spon- 51
te redeant (dummodo non sint relapsi) perpetuo
carceri sint mancipandi tenet cum Igneo Tiber.
Decian.vbi sup.d.lib.5.c.54.n.12.fol.259.col.1.Vbi
quod

quod hæc videtur communis opinio secundum Igneum *in l.1.§.cum Dominus, n.32. cum pluribus sequent. ff. ad Syllan.* & quod absque dubio non sunt eis denegenda Sacramenta, & debent in suis ordinibus continuare.

52 Praxis vero nimis frequens atque vsitata in sacro Sancto Inquisitionis foro versatur, cum damnato ad perpetuos carceres post lapsum triennij Inquisitorem generalem solitum esse dispensare: sed si ad perpetuos & irremisibiles carceres quisquam fuerit condemnatus, si humilis & vetus pœnitens apparuerit, lapsis octo annis dispensatur. Hodie vero loco perpetui carceris Hæretici ad triremes condemnantur, dummodo debiles aut senes non sint: & huiusmodi condemnatio fit non ad minus tempus quam triennij, ne fiscus propter expensas plus incommodi, quam commodi secum afferat, vt refert Ioan. à Rojas *de Heret. 2.par. numer. 202. cum sequenti.* dicens ita superioribus annis per prudentissimos supremi Senatus Sacro Sanctæ generalis Inquisitionis proceres maxima cum ratione decretum fuisse, idque iure communi, *cap. circumcelliones 23. q.1.* ibi, alicui vili operi deputentur, refert Azeued. *in l.3.& 4 num.18. & 19. tit.3. lib.8. non. collect. reg.*

53 Si tamen Hæreticus in limine iudicij ante accusationem confiteatur, ad carcerem temporalem cum habitu pœnitentiali pro breui tempore est condemnandus: si vero post accusationem, augenda erit pœna & pœnitentia. Qui vero post publicationem testium hæreses confitetur ad perpetuum carcerem condemnandus est, quia præsumitur quod metu probationum confitetur, & talis confessio non caret suspicione Instruct. Hispalen. *ann.1484. cap.14.* ita Rojas *de heretic. 2.par n 197. cum sequenti,* quem refert & sequitur, Azeued. *in l.3.& 4. n.14. tit.3. lib.8. nou. collect. reg.* de qua te videndus est etiam Salzed. in addit. ad Bernard Diaz *in practic. crim. cap.136. in nouis, in versi. & licet in crimine, fol.466. colum.2.*

54 Vbi quod qui sponte ante propositam accusationem ad Sanctæ Ecclesiæ gremium redeunt non debent perpetuis carceribus mancipari, nec illi qui post capturam de se ipsis necnon de aliis, quos Hæreticos esse sciunt, integrè pia mente veritatem fatentur: & quod potest etiam pro arbitrio Inquisitorum prædicta pœna perpetui carceris condonari illis, qui ante publicationem testium redierint, secus si post publicationem testium redeunt, & tunc confitentur cum se conuictos esse intelligunt: nam tunc perpetuis carceribus sunt recludendi, vt inquit esse sancitum in instructione Hispal. *cap.8. &* 11. referente Siman. *titul.16. num.17.*

55 Illa tamen quæstio anceps, & controuersa est in proposito, an quando hæreticus non relapsus ante sententiam pœnitere, & abiurare paratus est, non modo euitet pœnam mortis, sed etiam confiscationem bonorum, ipso iure à die commissi delicti impositam? Et euitantem eam quoque, scilicet, confiscationis bonorum, est magis communis sententia, quam attestatur Parisf. *consil.2. num.189. & sequenti lib* 4. secundum Iulium Clar. *in §.heresis, in versi. sed quæro* ibi, & nota, & Inquit Parisf. *vbi sup.* quod hæc est opinio æquior, humanior, & communiter recepta, & quod de misericordia saltem bona sunt huic restituenda, & quod est sequenda, quia est magis pia, æqua ac mitis, & talis æquitas scripta habetur *in cap. vergentis cum simil. de heret.* quo extante iudex procedere debet secundum æquitatem informatam à iure, & quia naturalis & diuina iustitia indicant dictam restitutionem fieri. Sequitur Rebuff. *de pacific. possess. num.196.* & Archiepiscopos Tolet. Mirand. *in 4. Concil. Tolet. canone 59.* & Tiber. Decian. *1.tom. tractat. crimin. lib.5. c.ap 44. num.10.* vbi alia in proposito vtilia adducit, idem Tiber. Decian. *d.lib.5. c.54. n.3. &* 9 vbi quod oportet vt in sententia expresse dicatur, quod recuperet bona & ea recuperet, & ad ea restituatur, & vt in *d. cap. vergentis,* & tenent Cardin. & alij, quos ibi citat, & tandem distinguit, & cum Parisf. *vbi sup.* eandem sequitur, Communem & æquiorem esse refert Farinac. *in suis quæstionibus crimin. 1 parte, tit. de delict. & pœn. q.25. num.16.* vbi etiam distinguit: eandem sententiam pluribus comprobat Roland. à Vall. *consi 63. num.24. cum pluribus sequentibus, volum.3.* cui se subscripsit Marc. Ant. Nata.

Contrarium tamen in hoc verius & tenendum est, nempe, vt hæreticus quamuis sponte, & ante sententiam ad fidem Catholicam velit redire, & recipiatur gremio Ecclesiæ, non ob id euitet publicationem bonorum, vt tenent Anton. Imola, Abb. *in d. cap. vergentis, num.2.* Dominicus *in c. accusatus, §.si vero, n.5. & in d. c. cum secundum leges in 4. & 5.* Gilland *de heret. q.6.* Brunus *de heret. lib.5. cap.6.* D. Simanc. *de instit. Catholic. titul.47. num.15 cum sequentibus.* Et est communiter recepta, vt ex eodem Simanc. (sed in meo libro cum non inuenio in loco, in quo eum citat, nempe *cap.9. num.8.*) testatur Rojas *1. parte de heretic. num.119. & 2. p. n.190. cum sequentibus, & n.198.* vbi etiam citat eundem Simanc. dicentem quod Ita communiter ab omnibus Inquisitoribus seruatur, & alios, necnon & instructionem Hispalens. & aliam Cordub. increpatque Iulium Clar. quod falso *vbi supra,* referat esse communem opinionem contrariam. Hanc secundam sequitur etiam Azeued. *in d.l. 3. & 4. num.15.* & inquit Rojas *in d. 1. p. num.120.* Quod hanc opinionem tanquam tuti & rationi consonam, passim in indicando ipsi Inquisitores sequuntur contra Clarum, & Archiepiscopum Tolet. *vbi sup.* quia cum bona Hæreticorum sint ipso iure confiscata, illud ius fisco quæsitum per pœnitentiam & reconciliationem non tollitur, *l. nec damnosa, C. de prec. Imper. offer. l. fin. C si contra ius vel vtilit. public.* & ita practicatur secundum Canter. *in quæstionibus crimin. cap.1. de heret. &c. sub n.18. pag.397. col.1. in princ.* & tenet Don Ioan Vela *de pœnis delict. d. cap.14. pag.65 in princ.* sequitur D. Thom. Sanch. *in sum. c.14. n.12. lib.2.* 56

Quando vero hæretici conuertuntur intra tempus, quod gratiæ vocant (& declarat Alphons. à Castro *lib 1. de iusta heret. punit. c.12. in versi. solent enim Inquisitores esse,* scilicet, quando hæreticus comparet coram Inquisitoribus intra terminum ab eis assignatum edicto publico ad recognoscendum suum errorem, & Tiber. Decian. *d.l. cap.54. n.3.*) tunc priuilegio Principis bona non auferuntur ab eis, *d. c. vergentis, de her. 1. instruct. c.3. & c.7.* Felin. *consi.10.* Brunus *cons.5. de heret. c.6* & hos referens Simanc. *de instit. Catholic. tit.47. n.16.* vbi *n.17* quod hoc amplius constituerunt Reges Catholici, vt ij, qui ad rectam fidem redeunt, intra tempus ab Inquisitoribus præfinitum bona omnia perinde recuperare, & dispensare queant, ac si nunquam in hæresim incidissent, excepto si bona immobilia alienare voluerint: id enim prohibentur facere sine decreto Principis, ne bonis omnibus venditis ad Religionis hostes transfugiant, 2. instructio, *cap.5.* 57 58

Dubium

Dubium tamen maximum est, quousque admittatur hæreticus ad pœnitentiam? In quo plures opiniones referunt Doctores infra citandi: vnam Ioan. Andr. Abb. & Anan. *in cap. excommunicamus* 1. §. 1. *de hæret.* & aliorum tenentium hæreticum pœnitentem Ecclesiæ gremio excipiendum esse, etiam post sententiam diffinitiuam, donec tradatur Curiæ seculari, quia quandiu est sub Inquisitorum manu, tamdiu videtur esse locus pœnitentiæ, & misericordiæ. Et hæc opinio est mitior, & magis communis secundum Boher. *decis.* 343. *n.* 3. & 4. *practic.* Carrer. *fol.* 642. *post numerum* 159. & inquit Bossius *in tit. de foro compet. post num.* 137. & *de Hæret. num.* 20. quod ita seruatur, & alias obseruatum fuisse inquit Cardin. *in cap. ad abolendam, col.* 1. *de Hæret.* & secundum eam consuluit Bertrand. *cons.* 211. *lib.* 2. *in* 1. *part.* de eadem obseruantia testatur Clarus, qui præd. refert. *d. §. hæresis, versi. sed vsque*, & refert plures authores huius opinionis, eam communem esse profitetur, & Boher. *vbi supra*, Rojas *de hæretic.* 2. *parte num.* 191. & Azeued. *in d. lib.* 3. & 4. *num.* 11. *tit.* 3. *lib.* 8. *nou. collect. reg.* Eandem sequitur plures allegans, & dicens quod eam approbant omnes Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crim. lib.* 5. *c.* 39. *num.* 3. *fol.* 233.

60 Loquens in his, qui semel tamen lapsi sunt: vbi ex directorio Inquisit. *in* 3. *parte* plus dicit, quod si postquam hæreticus est traditus seculari, & vt ad ignem ducitur, aliculus pij viri adhortationibus resipuerit, poterit vt pœnitens recipi, & pœna ignis commutari in murationem, vel aliam similem. Et tandem superiorem sententiam ex Campeg. asserit esse consuetudinem ex longo tempore, & communiter approbatam, & melius latiusque idem Tiber. Decian. *vbi sup. c.* 54. *n.* 3. *per totum, fol.* 258. vbi resoluit, quod licet de rigore iuris verior & magis communis opinio sit, vt vsque ad sententiam admittatur, post autem non, de æquitate tamen (nisi aliæ circunstantiæ obsint) & de misericordia hodie etiam post sententiam admittitur pœnitentia: & quod ita obseruatur de consuetudine, vt per Doctores quos ibi citat. Et quod eam sententiam ipse quoque absolute sequitur, arbitrio tamen iudicis, qui perpendet diligenter an talis pœnitentia ficta sit, vel suspecta secundum qualitatem personæ, & si credit eum ex corde contritum pœnitere, & hoc sibi certum esset, posset etiam post condemnationem, imo & dum ad supplicium duceretur, commutate pœnam mortis in inclusionem muro, vt ex eo tradit Campeg. in addit. ad Zanchin *de hæretic. c.* 16. *in addit.* 6. *in fi.*

61 Sed hanc opinionem reprobat Simanc. *d. titul.* 47. *n.* 37 *similiter, & numeris sequentibus*, vbi refert aliorum opinionem tenentium hoc tempus in arbitrio iudicum non esse, vt modo retulimus ex pluribus relatis per Decian. *vbi sup.* & iterum in Enchirid. *tit.* 58. *n.* 16. & 17.

62 Quare ipse Simanc. *d. tit.* 47. *n.* 40. inquit, prosiliens in tertiam opinionem, sapienter decreuisse maiores nostros, vt Hæretici pœnitentes vsque ad sententiam diffinitiuam admitti possint, nec deinceps veniæ aut clementiæ locus sit, citatque nonnullos huius opinionis authores, & præsertim illam bene probat Alphons. à Castro *lib.* 1. *de iusta hæret. punit. cap.* 22. *in versi. sed hic emissis*, & Rojas *vbi sup.* 3. *parte n.* 192. dicens de hac re esse instr. Hispalens. *c.* 12. & nouissime aliam Mantuæ Carpentan. vulgo *Madrid*, ann. 1561. Et *n.* 193. addit quod si in publico actu fidei Hæretici negatiui conuertantur, eorum conuersio ficta, & simulata præsumitur, & quod metu mortis potius quam fidei Catholicæ zelo cõuertuntur, & quod ob id raro, aut nunquam huiusmodi conuersio admittenda est, nisi vrgentissimæ causæ subeant, veluti si quis multis lacrymis, & signis suos confiteatur errores, non solum de quibus est accusatus, sed etiam de aliis, & detegat alios complices præsertim personas sibi coniunctas & dilectas: & quod ex his & aliis, quæ Inquisitorum fidei & arbitrio relinquuntur, vera vel ficta conuersio perpendi potest, & quod ita dicta instructio Mantuana intelligenda est. Eandem tertiam sententiam tenet alios allegans Petr. Zened. *in sua collectan.* 55. *n.* 7. *pag.* 187. *col.* 2. & inquit Tiber. Decian. *d. c.* 54. *num.* 3. *ad fin.* ex Simanc. *vbi sup.* quod stylus Hispaniarum tenet, quod vsque ad sententiam admittatur hæreticus ad pœnitentiam. Et hæc sententia apud nos obtinuit, vt constat ex prima instructione Hispal. *c.* 12. vt affirmat Don Ioan Vela *de pœn. delict. d. cap.* 14. *versic. aduertas, pag.* 64.

Vnde non est tenenda alia opinio Abbatis *in d. cap. ad abolendam, n.* 5. *de hæretic.* qui per textum ibi: Si continuò post deprehensionem erroris sponte redierint, &c. à contrario sensu notat, quod ex interuallo non sit admittendus Hæreticus ad pœnitentiam. Cuius opinionem communem esse asserit Paul. Girlland. *de hæret. q.* 5 *sed falsò* secundum Rojas *vbi sup. d. n.* 192. quia præcedens 3. sententia eiusdem Abb. est, quæ communis est, & tenenda in praxi, vt vidimus. 63

Quod si sponte hæretici voluerint resipiscere, cogendi sunt ad fidem quam amiserunt recipiendam per rerum suarum sobtractionem, *cap. post me, & capit. quo iure.* 8. *d. cap. ipsa pietas*, 23. *q.* 4. & *cap. qui peccat*, ibidem: & per corporalem animaduersionem, *can. nimirum*, & canon displicet cum sequenti, 23. *q.* 4. *can.* 1. 2. *q.* 3. & 23. *q.* 5. Sunt enim de numero eorum, quos Deus per vias & sepes iussit compelli in Regnum Dei intrare, Lucæ 14. sic D. Augustin. *Epistol.* 40. & 50. non tantum mansuetudine, sed & seueritate reducendos putat. Nec enim aliena videri debet seueritas ab officio pastorali, si vt saluas conseruet animas Deo, flagellis ad ouile redire multas cogat errantes, paratus vlcisci omnem inobedientiam, vt ait Paul. 2. *Corinth.* 10. ab illis namque manu exquirendæ sunt oues, quæ perierint, à Deo, Ezechiel 34. vt late prosequitur Petr. Gregor. *vbi sup. d. lib.* 33. *cap.* 6. *num.* 5. *cum sequentibus*, vbi late & luculenter soluit argumenta, quibus quidam Hæreticis, & disciplinæ Ecclesiasticæ frena laxarunt, & impunitatem concessam incendio fere inextinguibili Gallias vtrasque depopulati sunt, dicentes non esse ad fidem hæreticos cogendos, quæ & refert Brunus *de hæretic. lib.* 3. *cap.* 3. 64

Quod si hæretici pertinaces perseuerent, tolluntur ex forma præscripta à Deo, dum ait per Ioan. *cap.* 11. Siquis non manserit in me mittetur foras: ecce excommunicationis pœnam, de qua est textus *in cap. excommunicamus, in princip. & in cap. ad abolendam, de hæret. cum simil.* gloss. & communis *in clem.* 1. *de sent. excomm.* & quotannis à Pontifice Maximo hæretici excommunicantur. 65

Quamobrem ab inferiori absolui non possunt, nisi alicui specialiter commissum sit: qua ratione Inquisitores Apostolici, & Episcopi Hæreticos pœnitentes absoluunt, *d. cap. excommunicamus, de hæret. & d. cap. ad abolendam, & lib.* 6. *cap. vt officium*, & per Bullam *in cœna domini*, hodie ipse Roman. 66

Roman. Pontifex committit Inquiſitoribus, vt ipſi taotum poſſint abſoluere, vt præd. teferunt & ptobant D. Simanc. *de inſtit. Catholic. tit. 3. num. 1.* & Cantera *in ſuis quæſtionibus criminal. cap. 1. de hæret. apoſt. &c. num. 7. pag. 367.* & Azeued. *in d. l. 1. num. 143. cum ſequenti, tit. 3. lib. 8. noua collect. reg.*

67 Quo fit vt Coofeſſatij electi à pœniteotibus, vt ſacras confeſſiones audiant, quamuis ex clauſula generali diplomatis, ſiue Bullæ Apoſtolicæ, à multis criminibus abſoluere poſſint, Hæreticos tamen abſoluere nequeunt, quia id ſpecialiter Inquiſitoribus reſeruatum eſt: nec veriſimile id generaliter eſſe conceſſum, quod ſpecialiter denegaretur. Nec enim probabile eſt, Pontificem Maximum tot legibus in fidei fauorem lätis tam facilè derogare voluiſſe, *cap in generali, de reg. iur. lib. 6. l. ſi quando, Cod. de inofficioſo teſtamento*: ita D. Couar. *in c. Alma mater, 1. part. §. 11. num. 15. per totum, de ſentent. excommun. lib. 6.* Simanc. *d. tit. 3. num. 2.* Didac. Perez *in l. 3. tit. 4. lib. 8. ordin. pag. 85. verſic. verum.* Rojas *de hæret. 2. part. aſſertione 39. de priuileg. Inquiſit. num. 416.* vbi inquit hoc hodie plenius declaratum eſſe per Motum proprium Pij V. datum Romæ 3. Kalend. Februar. ann. 1572. & Nau. *in Manual. Latin.* edito Valliſolet. anno 1588. *cap. 22. num. 255.* & Azeued. *in d. l. 1. n. 145.* quamuis Dominic. à Soto *in 4. diſtinct. 22. quæſt. 4. art. 3.* diſſentire quodammodo videatur. Cui ſententiæ ad hæret nouiſſimè Tybet. Decian. *1. tom. tract. crimin. lib. 5. cap. 21. num. 26. fol. 212.* quia extrauagans Sixti IV. id expreſsè prohibens incipien. *& ſi dominici*, in deſuetudinem abiit. Sed falluntur profectò: *Y anſi ſe declara oy dia expreſſamente en las Bulas de la Cruzada, que no puedan por virtud della abſoluer los confeſſores del crimen de la Heregia*, quod & latè probat Emanuel Rodriguez *in explicatione Bullæ Cruciatæ, §. 9. num. 7.* & nouiſſimè Henriquez *in ſua Summa Theolog. moral. lib. 3. c. 16. num. 2. pag. 445.* vbi limitant niſi particulariter & diſtinctè hoc concedatur in Bulla, vel Iubilæo, & plures citans Petr. Zened. *in ſua collectan. iuris Canonic. 103. ſuper*
68 *cap. excommunicamus el 1. de hæret. num. 3.* § Vbi etiam, quod in articulo mortis abſolui poſſunt hæretici abſque Bulla, vel priuilegio, à quocumque Sacerdote citans nos ad hoc, & alios plures. Quod intelligendum eſt ſi Epiſcopi & Inquiſitores deſint, vt in Concil. Arauſicano, *cap. 2.* his verbis decretum eſt: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus à Preſbytero cum chriſmate & benedictione conſignari placuit, c. his qui tempore cum ſequenti, 26. quæſt. 6.* Concil. Trident. *ſeſſ. 14. cap. 7.* ita Simanc. *d. tit. 3. n. 3.* & Azeued. *vbi ſuprà, in d. l. 1. num. 145.*

69 Quinimo etiam abſolui & Eccleſiæ reconciliari poſſunt poſt mortem ij, qui abſolutionem petierunt, & ſigna pœnitentiæ oſtenderunt, & per eos non ſtetit quominus abſoluerentur, *cap à nobis el ſegundo de ſententia excommunic.* 4. Concil. Carthagin. *cap. 76. cum ſequenti*, Gerſon *in tractatu de abſolut. defunct.* & Simanc. *dicto titul. 3. num. 4.*

70 Parochus autem, aut alius Sacerdos, cum Hæreticus in ſacro pœnitentiæ foro errores ſuos ei fatetur, nec abſoluere eum poteſt, nec eum prodere debet ſuadeat ei vt conſulatur generalis Inquiſitor, qui pro qualitate cauſarum arbitrio Senatus iuriſdictionem Sacerdoti mandare poterit, eo magis quod abſolutio illa in foro pœnitentiæ nihil obſtat eorumdem criminum cognitioni forenſi: ita Simanc. *vbi ſuprà, num. 5.* Hoc tamen cautè faciendum eſt, ne crimen occultum, & in confeſſione detectum, eiuſque autor pandatur, & publicum fiat.

71 Hodie autem Epiſcopi abſoluere poſſunt occultos hæreticos in foro conſcientiæ, poſita pœnitentia ſalutari, & id gratis facere debent per ſe ipſos, non per Vicarios, vt in Concil. Trident. *expreſsè cauetur ſeſſione 24. capite 6. de reformatione, incip. liceat Epiſcopis, &c.* refert Simanc. *vbi ſuprà, num. 6.* & Tyber. Decian. *vbi ſuprà, n. 16, ad finem.*

72 Nauarrus tamen *in Manual. Latino, cap. 27. num. 271. verſic. 15.* exiſtimat hodie derogatum eſſe huic decreto Concil. Tridentin. per Bullam in Cœna Domini, quotannis legi ſolitam: in ea namque caſu 22. anno 1581. lata inquit Gregorius XIII. Cæterum à prædicta ſententia nullus per alium quam per Roman. Pontif. niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc niſi dè ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita abſolui poſſit, etiam prætextu quarumcumque facultatum & indultorum, quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus & quarumuis Ordinum, etiam mendicantium, & militiarum Regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia meliori dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, &c. ac cuiuſuis Concilij decretorum, verbo; literis, aut alia quacumque ſcriptura in genere; & in ſpecie conceſſorum & innouatorum, ac concedendorum & innouandorum. Quo fundamento opinionem Nauar. *vbi ſuprà*, probabiliorem exiſtimauimus, *d. lib. 1. cap. 13. canon. quæſtionum, num. 28. & num. fin.* adducentes Pium V. & Gregor. XIII. Summos Pontifices idem reſpondiſſe, vt accepimus à viro religioſiſſimo & fide digno, & teſtatur Nauar.

73 Poſt hæc autem Sixtus V. ſucceſſor Greg. XIII. in Bulla in Cœna Domini addidit: Niſi hi caſus in illis litteris expreſsè comprehendantur. Quo extante indubium videtur, quod decretum Concil. Trident. incorrectum & in ſuo robore remaneat: ſicque licebit Epiſcopis vti prædicta facultate Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 6. in fin.* vt voluit idem Nauarr. *in editione anno 1584. num. 260. & 275.* & melius Eman. Rodr. *in explicatione Bullæ Cruciat. § 9. num. 7.* & latiſſimè plures alios citans & bene probans Henriquez *vbi ſuprà, c. 14. n. 7. lit. M. pag. 439. & c. 13. n. 1. pag. 444.* & nouiſſimè idem probat cum aliis Candelabr. aureum ſeptem Sacram. *in tit. de abſolut. n. 13. pag. 234.* & voluit idem Nauar. *conſ. 15. de ſententia excommunicat. n. 1. & 2.* & Petr. Cened. *vbi ſupra, num. 3. in fin.* & ita aduertimus *in 2. edit. can. quæſtionum Matriti facta ann. 1597.*

74 Hæreticus autem mentalis tantum per Confeſſarium poteſt abſolui, cum hæc mentalis hæreſis, quæ exterius non prodiit, non ſit punibilis ab Eccleſia, nec habeat cenſuram annexam, Simanc. *tit. 42. n. 11.* diximus *lib. 1. canon. quæſtionum cap. 13. num. 28.*

75 Quod autem hæretici mentales non incurrant ſententiam excommunicationis eſt communior, & rationi magis conſona, vt latè ibi probauimus *numero tertio, quarto & quinto*, & etiam Didacus Perez, *in l. 3. titul. 4. lib. 8. ordinament. pag. 83. colum. 2. & pag. 84. colum. 1.* & prius *in l. 1. tit. 1. lib. 1. col. 34.* quidquid nouiſſimè aliud velit Cantera *in quæſtionibus crim. cap. 1. de hæret. num. 8. per totum.*

76 Supereſt igitur ex ſupradictis in hac quæſtione,

quod lex nostra Regia 1. *titul*.3. *lib*.8 *nou. collect. reg*.tantum agit de pœna confiscationis omniom bonorum hæretici. Circa cuius intellectum in hoc agemus *in quæstionibus statim sequentibus*, illo tantum hic animaduerso, quod hæc pœna imponitur illi, quem Ecclesia iudicat pro vero hæretico, non vero illi, quem Ecclesia iudicat pro hæretico præsumpto: huic namque non imponitur pœna confiscationis bonorum, sed abiuratio de leui vel vehementi secundom qualitatem præsumptionis, vt in capite vergentis, *& in cap. excommunicamus*, §. *damnati*, *de hæret. & in cap. cum secundum leges*, *de hæret. in* 6. vbi pro vero hæretico publicantur bona, nun pro suspecto hæretico.

77 Quod intelligit Cantera *in suis quæstionibus crimin.cap*.1. *de hæret. apost. &c. num*.54. *pag*.412. quando Ecclesia propter illam suspicionem non iudicat illum hæreticum, scilicet, quando est negatiuus: nam si Ecclesia iudicasset illum hæreticum, vt quando est conuictos, & ipse negatiuus, tunc profecto confiscarentur eius bona, vt *in cap. ad abolendam*, *de hæret*. Suspecto etiam tantummodo de hæresi non publicantur bona, *capit. accusatus*, § *porro. de hæret*. vt cum Zanchin tenet Farinac. *in suis quæstionibus crimin*. 1. *tom. q*. 10. *num*. 40.

SVMMARIVM.

1 *Iura & actiones an comprehendantur in confiscatione bonorum hæretici, & à quo tempore, per totam quæstionem, & num* 9. *cum sequentibus*.

1 *Filiis Catholicis hæreticorum an relinquantur bona parentum, vel alimenta, aut legitima, & an filiæ eorum sint dotandæ per fiscum, & numer*.5 *sequentibus. Et quid in crimine læsæ Maiestatis humanæ? n*. 5.

10 *Bona hæretici occulti an confiscentur?*

11 *Pretium an restituatur ei, qui bona fide contraxit cum hæretico occulto? vbi plures referuntur, & distinguntur, atque declarantur.*

12 *Bona alienata ab occulto hæretico reuocantur, quæ in fraudem fisci paulo ante alienauerit, vt in exemplis de quibus hic.*

13 *Confessio sola hæretici occulti in probatione temporis, ex quo incidit in hæresim, emptoribus, & creditoribus nocere non potest, nisi testibus comprobata sit.*

14 *Hæreticus occultus quoad forum fori est capax legati alimentorum, vt hic.*

An in confiscatione bonorum iura, & actiones comprehendantur, & à quo tempore?

In eandem l. primam.

QVÆSTIO XXXIV.

1 QVÆRO etiam an in confiscatiooe bonorum hæretici iura, & actiones comprehendan-
2 tur, & à quo tempore? Et quoad primum, ¶ quod in publicatione bonorum mobilium & immobilium non veniant iura & actiones, testatur commuoem ex Ario Pinelo Iulius Clarus *in practic. crimin. quæst*. 78. *in versic. successione quæro* qui illum sequitor dicens, quod ex introducta est practica illius prouinciæ, vt in sententia confiscationis apponantur etiam illa verba, iurium & actionum & nominum. Eamdem sequitur & probat, & communem dicit supra dictos & alios allegans Farinac. *in suis quæstionibus crimin*. 1. *parte de delict. & pæn. quæstion*. 25. *numer*. 109.

Sed in crimine hæresis contrarium probat 5
D. Simanc. *de institut. Catholic. tit*. 9. *numer*. 7. dicens quod bona omnia hæreticorum mobilia, immobilia, & mouentia, iura quoque & actiones, & iura sepulchrorum ipso iure publicantur, cap. cum secundum leges *de hæret. lib*. 6. *l. bonorum*, *& l. mouentium*, *ff. de verbor. signi. l*. 1. §. *interdum*, *ff. de suis & legit. hæred*. & sequitur ad literam D. Azeued. *in d. l*. 1. *numer*. 180. & alios allegans Thom. Sanch. *in sum. lib*. 2. *cap*. 14. *num*. 5. Vnde Simanc. *per totum illum titulum* plura hinc adducit, quæ publicantur Hæretico, & alia plura, quæ non publicantur, de quibus ibi per cum: & de iuribus conditionalibus vltra ipsum agit bene Farinac. *in quæstionibus crim*. 1. *tom. de delict. & pæn. quæstionibus* 25. *num*. 142. *cum sequentibus*, & Peregrin. *de iure fisc. lib*. 5. *titul*. 1. *num*. 77. *&* 95. *cum sequentibus*, qui *num*.84. *cum pluribus sequentibus* latissime agit de iuribus, & obligationibus quæ transeunt in fiscum propter crimen hæresis, quæ non transeunt à *num*. 91. *cum sequentibus*. Quoad secundum, à quo tempore bona hæreticorum publicentur, vltra Sanchez *vbi supra*, num ab eo die, quo in hæresim inciderunt, vel postea? lex etenim Pontificia nihil aliud ait, quam quod bona Hæreticorum ipso iure confiscata sint, vt *in d. cap. cum secundum leges*. Et cum text. ille non distinguat, innuit 4
id procedere etiam si Hæreticus habeat filios Catholicos: licet enim bona Hæreticorum filiis eorum Catholicis relinquebantur, *l. Manichæos*, *& l. cognouimus*, *C. de hæret. l*. 2. *titul*. 26. *part*.7. *in versic. otro si decimos*, *& l*.7. *titul*. 7. *part*. 7. Quod quidem iustius esse aiunt quam id, quod hodie constitutum est, horum benignus affectus laudandus quidem est. Expedit tamen Reipub. vt filij quoque hæreticorum egestate laborent. Merito igitur antiqua iura (nempe lex *Manichæos*, *lib. cognouimus*, *Authent. idem est*, *C. de hæret. & cap. Iudæi* 1. *quæstionib*. 4.) sunt abrogata, quamuis non desint qui putent ea hodie seruanda esse, cuius farinæ est Ioann. Anibal. *in l. post contractum*, *numer*. 377. *ff. de donat*. Verum opinio eorum communiter damnata est, secundum Simanc. *tit*.9. *numer*. 4. & contrarium probat text. *in authen. Gazaros*, *C. de hæret. & cap. vergentis*, *de hæret*. & ibi glossa communiter approbata, & tenet etiam glossa expressa *in d. cap. cum secundum leges verbo ipso iure*, ibi: & puto similis *in summa* 23. *quæstione* 7. quam vltra ordinarios ibi approbat Repertor. Inquisit. *verbo confiscatio*, §. *filiam nepotis*. Sequitur Angel. de Clauas. *in summa*, *verbo hæresis*, §. 7. Syluester *eodem verbo hæresis el primero*, *quæstion*.8. *versic*. 3. *pœna* idem *in verbo*, *legitima*, sequitur Palat. Rub. *in rep. cap. per vestras*, *de donat. inter vir. & vx. in* 3. *notabil*. §. 13. *numer*. 14. Est communis secundum Iul. Clar. §. *hæresis*, *in versic. & scias*, & eam bene probat Simanc. *vbi suprà*, *cum numeris sequentibus*, communem etiam eam testatur Didac. Perez, *in dict. lib*. 1. *titul*.1. *lib*. 1. *ordinam col*. 33. & de consuetudine seruatam, & ita

practica

practicatur secundum Canter. *vbi supra, num.* 14. *pag.* 373. *colum.* 2. *in princip.* & *num.* 20, vbi eam sequitur, probat & defendit, ac communem profitetur, communem etiam dicit Iulius Clar. §. *hæresis num.* 4. Rojas *de hæret.* 2. *part. assertione* 16. *num.* 191. Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 217 & 218. sequitur & ampliat pluribus modis Tyber. Decian. 1. *tom. cap.* 45. *num* 2. & 3. & *numeris sequentibus* pluribus modis limitat: est etiam communis secundum Farinac. *in suis quæstionibus crim.* 1. *parc. q.* 14. *num.* 44. Et in hoc fetuandum est prædictum ius Canonicum, non vero leges Partitarum, vt late probat Gregurius Lopez, *in d. l.* 7. *tit.* 7. *partita* 6. *glossa* 1.

5 Quod & in crimine læsæ Maiestatis humanæ locum habet, vt aduersus Badæum & Igneum cum aliis probat Simanc. *vbi suprà, n.* 6. affirmat Farinac. *vbi suprà, n.* 57 *per l. quisquis*, § *filius, C. ad l. Iul. Mai. auth. bona damnatorum, in fin. C. de bon. proscript.* & probatur iure Regio *in l.* 2. *tit.* 2. & *in l.* 9. *tit.* 31. *p* 7.

6 Inquit tamen Cantera *vbi suprà, num.* 28. *in fin.* quod vidit ex misericordia per Inquisitorem generalem, & Consilium Inquisitionis fuisse cautum, vt filiæ cuiusdam hæretici dotarentur ex bonis confiscatis patris: & quod sic fuit bis factum tempore, quo fuit Inquisitor. Imo & iure idem cum aliis probat dicens esse communem opinionem Peregrin. *de iur. fisci, lib.* 5. *titul.* 1. *num.* 76. & latius Farin. *d. quæst.* 24. *num.* 46. *cum communi*, & *num.* 47. ampliat vt procedat etiam in crimine læsæ Maiestatis secundum communem.

7 Similiter D. Simanc. *d. titul.* 29. *num.* 12. inquit, maiores nostros quodam instructionis capite decreuisse, vt filij hæreticorum impuberes, qui priuati fuerint parentum bonis, educentur, & alantur cura Inquisitorum apud aliquos viros Catholicos & religiosos, qui eos fidem Catholicam doceant, vt in prima instruct. Hispal. *cap.* 21. Lupus Senior *in tractat. de hæres. cap.* 18 & Lup *in cap. per vestras*, §. 72 & Couras. *in l. qui liberos num.* 62. *ff. de rit. nupt.* Quemada *quæst.* 24.

8 Imo indistinctè, quod onus liberos alendi, vel etiam vxorem inopem, in fiscum successorem in bonis publicatis transeat, tenet & probat cum communi Beccius *consil* 8. *per totum*, & eum aliosque referens Peregrin. *vbi suprà, num.* 75. & 76. vbi tandem inquit, quod in hoc negotio Curiarum consuetudines sunt explendæ, & attendendæ. Filio autem orthodoxo, & fideli procuidubio pater hæreticus, Iudæus, vel Infidelis tenetur exhibere alimenta, *lege cognominus*, §. *sed ne videamur, Cod. de heretic.* & ibi Salicet. probat latè plures allegans Petros Surdus *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 4. *per totam*, vbi quod eadem ratione tenetur dotare filiam, quæ sit ad fidem conuersa. Imo & quod talis filius ad fidem conuersus potest compellere patrem adhuc viuentem ad consignandam sibi legitimam, vt *ibi* latè probat cum Anania contra Ioannem Licitier.

9 Sed redeundo ad quæstionem secundam principalem prædictam à quo scilicet tempore bona hæreticorum confiscentur, communi omnium consensu receptum est vt exemplo eius, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ commisit, de quo *in l fin. C. ad l. Iuliam Mai.* & *d. l.* 2. *tit.* 2. *p.* 7. à die commissi criminis bona hæretici omnia publicentur, vt testatur D. Simanc. *d tit.* 9. *n.* 21. & tenent omnes scribentes *in dictum c. cum secundum* leges, & Cantera *vbi suprà, num.* 14. *cum seqq.*

Hinc plura efficiuntur, quæ deducunt & latius prosequuntur Simanca & Cantera *vbi suprà*; concernentia prohibitionem alienationis bonorum ab hæretico faciendæ, atque ipsorum administrationem ex die commissi criminis. § Si tamen crimen hæresis sit omnino occultum, & sic mentale, quod exterius non prodiit, vel si prodiit omnino non potest probari, bona prædicta non confiscantur, vt probat Cantera *vbi suprà, num.* 18. Tametsi Bursat. *consil.* 289. contrarium senserit plures allegando, quem sequitur Petrus Surdus *de alimenc. titul.* 9. *num.* 8. vbi quod ita à paucis mensibus citra, Senatus ille Mantuanus iudicauit, & quod sic etiam seruant hæreticæ prauitatis Inquisitores, vt sibi super eo facto interroganti respondit quidam Ciuitatis Inquisitor. Facit etiam secundum ipsum ibidem, *numero tertio*, quia Hæreticus occultus non minus amittit rerum suarum dominium, & administrationem ante sententiam, quam si esset manifestus, & sententia condemnatus ex Geminian. quem refert *in cap. cum secundum*, §. *confiscationis*, *de Hæretic. in* 6. Sed nihilominus de rigore iuris tenet primam superiorem sententiam, nisi aliud csutum vel obseruatum fuerit, vel sit in officio Sanctæ Inquisitionis. In hæretico mentali cessat controuersia, quia eorum bona non confiscantur, quod si probari potest, licet sit occultus Hæreticus, fiscus vendicans res venditas ab eo non tenetur pretium emptori restituere, vt profitentur omnes *in d. cap. cum secundum leges*, & Sylvester *in summ. verbo restitutio* 5. §. 7. & cauetur secunda instruct. Hispaleos. *cap.* 6. & communi sententia receptum est secundum Simanc. *dict. tit.* 9. *num.* 27. § Vbi *numero vigesimonono, cum pluribus sequentibus*, refert multos casus, in quibus pretium restituitur ei, qui bona fide eum Hæretico occulto contraxit, cumulauit, atque rectè meo iudicio probauit: quos hic summatim referam, vt in promptu à lectoribus habeantur, & sunt huiusmodi.

Quando nummi soluti extant in bonis Hæretici, quia reddendi sunt protinus emptori, ne fiscus & rem & pretium habeat.

Idem est in parte nummorum extante.

Pecunia quoque reddenda est emptori, & ei qui occulto Hæretico bona fide mutuum dedit, si ex ea pecunia factus sit Hæreticus locupletior, vt putà si prædium, aut alias rem emit: nam aut nummi restituendi sunt, aut res nummis empta.

Idem est si Hæreticus omnis illis res suas meliores fecerit, aut hypothecas liberauerit, aut censum redemerit: vel si proprios creditores ex eà pecunia dimiserit: vel etiam quando pecunia soluta versa fuit in rem Hæretici: vel tantundem ipse consumpturus esset ex bonis suis: vel si pecunia data Hæreticus se ipsum, vel familiam vestiuit & aluit: vel si ea horreum, vel quippiam simile ædificauerit: si ædificium ruens refecerit, si oliueta defecta restaurauerit: si vites propagauerit, vel arbores [illegible], aut flumina auerterit: si in valetudinem suam, aut familiæ, aut in funus suorum pecuniam sibi datam Hæreticus occultus impenderit. Omnibus enim istis casibus is, qui bona fide eidem pecuniam dederit, tantundem à fisco recuperare poterit, quinimo sat est impensam esse pecuniam in res necessarias, aut vtiles, quamuis postea casu perierint. Nec est dilucida probatio exigenda ab eo, qui bona fide rem aliquam ab occulto Hæretico emerit: quia non est quod ei possit

possit imputari, qui diuinare non valuit. Et in hoc probabiles coniecturæ sufficiunt (secundum veriorem opinionem) quas nuncupatim refert Simanc. *vbi suprà, n* 41. *cum sequentibus*, vbi quid de melioramentis, de quibus omnibus agit etiam Tiber. Decian. *d. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 4. Et quod pretium sit restituendum, quando conuersum fuit in vtilitatem hæretici, & quod hoc præsumatur quando hæreticus fuit mercator, ex aliis probat Did. Perez *in l.* 1. *col.* 35. *in verf. postremo quæro, tit.* 1. *lib.* 1. *ordinam.*

12 Quinimo non tantum à die hæresis commissæ bona alienata ab occulto Hæretico reuocantur, sed etiam ea, quæ in fraudem fisci paulo ante alienauerit, vt si dixerit, se metu confiscationis ea bona alienate, vel si omnia bona sua sine euidenti causa alienauerit, si post alienationem ea possidere repetiatur, si statim post alienationem hæresis eius detestata fuerit, *l. in fraudem, ff. de iure fisci, l. omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraud. cred.* tradunt DD. *in l. post contractum, ff. de donat.* & in terminis Simanc. *vbi suprà, num.* 56.

13 Denique circa nostram quæstionem obseruandum erit, solam rei confessionem in probatione temporis, ex quo quis in hæresim incidit, emptoribus & creditoribus nocere non posse, nisi testibus comprobata sit, Simanc. *vbi suprà, num* 60.

14 Hæreticus occultus quoad forum fori est capax legati alimentorum, ita vt ante delatam sententiam declaratoriam ius illi quæratur, vt probat Bursat. *consil.* 14. & probat late Pett. Surd. *de a iment. d. tit.* 9 *quæst.* 33 *n.* 8. 9. & 10. aduersus Menoch. *consil.* 185 *num* 7. & *seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Bona hæretici, quæ confiscantur ipso iure à die commissi delicti, quæ dicantur?*

2 *Bona futura hæretici, acquisita post condemnationem non veniunt in confiscatione.*

3 *Hæreditas patris, matris, vel fratru delata bannito post publicationem bonorum eiusdem, fisco non acquiritur.*

4 *Bona, in quibus delinquens non habet, nisi vsumfructum, an veniant in confiscatione bonorum ipso iure facta propter delictum? & n. sequentibus.*

5 *Prohibitus alienare per contractum, vel vltimam voluntatem, non etiam potest per delictum.*

6 *Vsufructuarius non potest alienare vllo titulo vsumfructum, quem habet, alias illum amittit, & consolidatur cum proprietate.*

8 *Quæ non possunt transire ad hæredes extraneos, non possunt etiam transire in fiscum.*

9 *Vsusfructus bonorum fideicommissi, propter delictum fideicommissarij potest ex confiscatione fisco adici. Limitatur tribus modis, n.* 10.

12 *Bona alienari prohibita, vel fideicommisso subiecta regulariter non veniunt in confiscatione bonorum. Ampliatur pluribus modis per totam quæstionem. Limitatur num.* 21. & 26. *duobus modis, & n.* 27. *alio mod.*

13 *Prohibitio testatoris, ne bona sua veniant in fiscum, sed in alios, quos vocauit, valida est, & num.* 14. & *seqq, vbi idem probatur in constitutione maioratus.*

22 *Grauamen in legitima apponi non potest, & appositum ipso iure reiicitur, minusque alienationis prohibitio in legitima facta valet, vt in n.* 23. *Limitatur num.* 25.

24 *Prohibitus alienare simpliciter non censetur prohibitus alienare vsque ad legitimam, & trebellianicam.*

De bonis Hæretici, quæ confiscantur?

In eamdem l. 1.

QVÆSTIO XXXV.

QVÆRO, vlterius, quæ dicantur bona Hæretici, quæ confiscantur ipso iure à die commissi criminis? Et in hoc resoluo, quod illa tantum bona confiscantur, in quibus ipse hæreticus habet verum & liberum dominium, à tempore commissi criminis vsque ad tempus sententiæ, in propria & stricta significatione, non vero illa, in quibus habet vtile dominium, vel tantum possessionem, vt latissimè iure probat Cantera *in suis qq. crim. c.* 1. *de heret. apostat. &c. n.* 10. & 20. Hinc plura deduci poterunt vtilia in praxi, quæ cumulat latissimè D. Simanc. *in suis Cathol instit tit.* 9. *n.* 61. *cum seqq.* & Cantera *vbi suprà, cum n. seqq.*

Illud tamen præcipuum est in proposito, quod in hac confiscatione bonorum non veniunt bona futura acquisita post condemnationem, text. est *in l. si mandauero, §. is cuius bona, ff. mandati*, ibi: quia publicatis bonis, quidquid postea acquiritur non sequitur fiscum, &c. & ibi Bal. & alij, tex. *in l. eius qui, §.* 1 *ff. de testa.* ibi. Bona quoque, quæ tunc habuit cum condemnaretur, publicabuntur, & ibi Bald. & Paul. *de Cast. l. certa forma*, vbi DD. *C. de iure fisc. lib.* 10. *text. in c. fœlicu, §. verum ibi, de post modum acquisitis repetitio non negetur*, & ibi DD. *de pœnis in* 6. Simanc. & Canter. *vbi suprà*, Ant. Gom. *in* 3 *tom. var resol. c.* 14. *de confisc. bon. n.* 1. Arias Pinel. *in Rub. C. de bon. matcr.* 1. *p. n.* 13. Boss. *in pract. crim. tit. de bon. confisc. n.* 15. & 66. Est communis, vt plures allegans resoluit Iul. Clar. *in pract. crim. §. fi q.* 78. *verf. vlterius*, vbi refert aliam praxim illius Ducatus: & hác sequuntur, & communem testantur plures authores quos refert & sequitur Far. *in suis qq. crim* 1. *p tit de delict. & pæn. n.* 133. Sequitur plures referens & amplians Peregr. *de iur. fisc. lib* 5 *tit.* 1. *n.* 132. ¶ Qui in sequent. 3
ex hoc infert, quod ideo hæreditas patris, matris, vel fratris delata bánito post publicationem bonorum eidem fisco non acquiritur, cum Baldo & aliis, quos *ibi* ad hoc refert. Et insuper addit, quod idem est in legitima, nempe, quia patre viuente non est filio debita. Et an bona prædicta futura computentur à tempore sententiæ criminis declaratoriæ per iudicem latæ, ita vt bona vsque tunc acquisita publicentur, non autem post sententiam acquirenda, an potius computentur à tempore commissi criminis, agit late Th. Sanch. *in Decalog. præcept. lib.* 2. *cap.* 14. *numer.* 9. & 10.

4 Hinc illa quæstio examináda se offert, an bona, in quibus delinquens non habet nisi vsumfructú, veniant in confiscatione ipso iure facta propter delictum, per quod omnia bona delinquentis publicantur? Et vsumfructum prædictū in hac specie non venire in confiscatione bonorum deducitur ex supradictis, idque & dixerunt Bald. *in lib.* 1. *C. de bon. lib. per text. in l. corruptionem, ff. de vsufruct.*

vſuſfruct. Alex. *conſ.* 23 *num* 14. *vol.* 1. Contad. *in pra:t. tit. de pub. bon. num.* 3. *verſ.* 3. *limita, pag.* 419.
5 *col.* 2. ¶ Comprobatur prætcrea hæc ſententia, & ſecundo, quia ille, qui non poteſt alienare per contractum, vel vltimam voluntatem, nec etiam poteſt alienare per delictum, *l. Imperator,* & ibi Bart. & communiter omnes, *ff. de fidei-*
6 *com. liber.* ¶ Sed vſufructuarius vſumfructum, quem habet. alienare non poteſt quouis tit. oneroſo, vel lucrariuo per contractum, vel vltimam voluntatem, imo ſi defacto alienet ſtatim ipſo iure illum amittit, & conſolidatur cum proprietate. *l ſi vero fructus, in verſ. & ſi extraneo*, & ibi gloſſ. Bald. & Salic. *ff de iure dot.* §. *finitur*, & ibi gl. Faber. Ang. & communiter DD. *inſt. de vſufr.* & alibi: ergo nec per delictum.

7 Tertio, quia illa, quæ non poſſunt tranſire ad hæredes extraneos, non poſſunt etiam tranſire in fiſcum, quia habetur loco hæredis extranei, *l.* 2. *C. ad l. Iul. de vi pub l. eorum, ff. ad l. Iul. mai. l. iura libertorum, ff. de iure patron. gloſſ. in l.* 1. vbi Bald & alij, *C. de bon. qua liber. & in l.* 3. vbi Bart. & DD. *ff de interd & releg.* eſt communis reg. vt plures allegans reſoluit Farin. *d. q.* 25. *n.* 51. ſed talis vſuſfructus non tranſit ad hæredes, *vt in d.* § *finitur, cum ſimil.* ergo nec ad fiſcum.

8 Nihilominus tamen contraria in hoc ſententia eſt verior, communis, & tenenda, imo quod confiſcatis bonis delinquentis, confiſcari etiam debeat vſuſfructus, quem ſolum habet idem delinquens in dictis bonis, non reſpectu commoditatis perceptionis fructuum, durante vita ipſius delinquentis condemnati, quam tenet Bart. *in l. ſi poſtulauerit*, & ibi etiam Angel. Peruſius, & communiter DD. *ff. de adult.* idem Bart. *in l. ſi quis in tantam, col. ſi in vlt. quæſt. C. vnde vi*, idem Angel. *in l. eorum, co. ſi. num* 3. *ff de damn infect.* Paul. de Caſtr. *in l. ſi finita,* § *ſi de vectigalibus, co. ſi. ff de damn. infecto*, Iaſ. *in* §. *actiones autem de peculio, num.* 65. *inſt de act.* Angel. *de malef. in verbo, & eius bona publicauit, num.* 40 Salic *in l ſi quis poſthac,* §. 1. *num* 4 *ff de bon. proſcript.* Eſt communis, vt plures allegans eamque bene probans affirmat. Anton. Gom. 1 *tom. var. reſol. cap* 15 *de ſeruit. num.* 16. vbi reſpondet fundamentis prioris partis contrariæ ſup. adductis, ſequitur alios allegans Pereg. *de iure fiſc lib* 5 *tit. num.* 73. & 116 vbi limitat & diſtinguit.

9 Sed & pro hac communi, & vera ſententia adduco bonum text. *in l. Statius Florus*, §. *Cornelio Fælici, ff. de iure fiſc.* vbi probatur, quod propter delictum fideicommiſſarij vſuſfructus eorum bonorum, quæ fideicommiſſo ſubiecta ſunt, poteſt ex confiſcatione fiſco adiici durante vita eiuſdem, & ibi communiter DD. hoc notant, vt inquit D. Mulin. *de Hiſpan. primog. lib.* 4. *cap.* 11. *n.* 11. & ita practicatur ſecundum Iul. Cla. *in pract. crim.* §. *fin. q* 78. *ſub. verſ. item quæro*, ibi ſi vero fideicommiſſum: & eam ſequuntur plures, & communem teſtantur, quos refert & ſequitur latè eam probans Farin. *d. q.* 25. *n.* 34.

10 Quod ſolet communiter reſtringi, quando vltra tacitam prohibitionem, quæ ex fideicommiſſo reſultat bona expreſſe alienari prohibita ſunt, quo caſu omnes ſcribentes cenſent non eſſe etiam vſumfructum eorum bonorum viuente poſſeſſore fiſco adiiciendum. Hæc eſt communis & vera ſententia, quam refert, & probat pluribus allegatis D. Molin. *vbi ſup. num.* 11. & latius *lib.* 1 *c.* 20. *num.* 9. & late idem facit Farin. *d. q.* 25. *num.* 36. *cum ſeqq.* & ita eſt tenendum, quidquid plura pro vtraq; parte adducat Pereg. *de iure fiſc. lib.* 5. *tit.* 1. *num* 98. *cum pluribus ſeq. & num.* 120. *in verſ. & nota.* Limitatur ſecundo, vt per eundem Fatin. *vbi ſuprà, num* 35. Tertio limitatur, vt per ipſum Farinac. *ibid. num.* 39. *ad ſi.* Vera igitur eſt opinio præfata Bal. & communis contra & ſequaces.

Sed pro concordia dici poteſt ſecundum Farin. 11
d quæſt 25. *num.* 150. quod aut quærimus vtrum reo mortuo vſuſfructus, qui erat penes eum, in fiſcum deuenire debeat vigore confiſcationis factæ de eius bonis, & dicendum quod non, & iſto caſu procedat prima opinio Baldi negatiua (ſed profecto de hoc nemo dubitat, nec loquitur in ea ſpecie Bal.) Aut quærimus an reo viuente, & eius bonis publicatis vſuſfructus, qui erat apud eum, in fiſcum deueniat durante ſolum vita vſufructuarij delinquentis, & tunc verior eſt, & procedit ſecunda affirmatiua, & communis Bart. opinio, vt ſic in effectu omiſſis aliis capitibus diſtinctionis, quæ non faciunt ad propoſitum poſt multa hinc inde adducta concludit Nellus *in tract. bannit. in* 1. *p. ſecundi tempor. quæſt.* 27. *prope fin. in verſ. ſed mihi videtur dicendum*, & Nellum refert, & ſequitur Gigas *de crim. læſæ Mai. lib.* 2. *titul. de pæn. commit. crim. in tract. læſæ Mai. quæſt.* 19. *verſic. in hac materia diſtingue:* in ſumma igitur Farin. omnino probat opinionem Bartol. & communem contra Bal. & ſequaces.

Secundo ex ſuperioribus deducitur, quod bo- 12
na alienari prohibita, vel fideicommiſſo ſubiecta non veniunt regulariter in confiſcatione bonorum tex. *in auth. res quæ, C. comm. delegat. l. Imperator*, vbi Bart. *in princip. ff. de fideicom. libert.* Quam concluſionem, & regulam ſequuntur, & communem profitentur quam plurimi authores, quos refert, & ſequitur Farinat. *d. quæſt.* 25. *numer.* 22. Sed vltra ipſum hoc apud omnes communi decreto receptum eſt ſecundum D. Molin. *de Hiſpan. primog lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 1. *cum ſequentibus*, & quod res per teſtatorem expreſſe alienari prohibita fauore familiæ, vt in familia permaneat, non tranſeat in fiſcum, ſed quod publicatis bonis delinquentis poſſit per illos de familia ſtatim vindicari, vt *in d. l. Imperator* tenet etiam plures citans Pereg. *de iure fiſc. lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 98.

Hæc regula ampliatur primo, vt multo magis 13
bona fideicommiſſo ſubiecta, & prohibita alienari non tranſeant in fiſcum, quando teſtator expreſſe in teſtamento, vel prohibuit alienationem in fiſcum ex delicto, vel in caſu delicti, alios puta proximiores ſibi bene viſos fiſco remoto ſubſtituerit. Tunc namque cum vnus quiſque in rebus ſuis habeat liberam teſtandi, & diſponendi facultatem, iniquumque ſit ingenuis hominibus tollere rerum ſuarum liberam alienationem, *l. ſed & ſi lege,* §. *conſuluit, ff. de petitione hæreditatis, l. non vſque adeo, ff. ſi à parent. quis fuerit*
manumiſſus, ¶ ideo huiuſmodi teſtatoris expreſ- 14
ſa prohibitio, ne bona ſua tranſeant in fiſcum, valida eſt ſecundum Socin. Iun. *conſil.* 49. *in cauſa nobilium, col.* 2. *in princip. verſic. aliquando & ſecundo, lib.* 3. vbi aſſerit omnes DD. abſque difficultate hoc tenere, prout illum refert & ſequitur Tobias Nonius *conſil.* 97. *num.* 1. idem Socin. Iun. *conſil.* 34. *numer.* 7. & 8. *eodem lib.* 3. Ruin. *in l. filius famil.* §. *Diui, in* 4. *notab. ff. de legat.* 1. cum aliis quos refert Farin. *vbi ſup.* & Hippol. *ſing.* 314. Et licet prædictæ prohibitionis alienationem, tanquam prima facie factam in fraudem fiſci, minime valere videbatur

ex text. *in d. l. filius famil.* §. *Dini*, ibi: nec fisco fraudi esse, vbi præsertim Ripa, *mon.* Batt. *in l. post contractum num* 9. *vers. sextus & vltimus*, *ff. de donat.* Gabriel *conclus.* 14. *n.* 7. *lib.* 7. *de crim.* Alciat. *consil.* 785. Cardin. Albao. *consil.* 1. *n.* 13. *& sequenti*, non tamen dici potest in hac specie aliquam fraudem esse commissam in fiscom, cum testator vtatur iure suo, & allegata in contrarium loquuntur, & intelligi debent, vt procedant quando disponens est ille, qui deliquit, vel delinquere cogitauit. Secus vero si sit pater, aut alius testator, qui nihil deliquerit, nec delinquere cogitauerit, habueritque rationem delicti committendi à filio, seu ab hærede: tunc enim valet hæc dispositio, & non solum non dicitur facta in fraudem fisci, sed imò potius vt dicti filij, ac hæredes à delinquendo terreantur, & sic ob publicam vtilitatem, vt per Tobias Nonlum *vbi suprà*, & Marzar. in epitome *de fideicomm. part.* 5. *quæst.* 47. Bossium *in titul. de bon. publ. num.* 30. *ad fi. vers. vnde videmus*, & Roland. à Vall. *consil.* 98. *n.* 26. *vol.* 2. quos refert, & sequitur Fatin. *d. q.* 25. *num.* 26.

15 Quod nedum procedit in specie præmissa, nempe in prohibitione translationis vtilis dominij, vel iuris vsusfructus, cum hæc omnia sub alienationis prohibitione comprehendantur, vt *in l. fi. C. de reb. alien. vel non alien.* Sed etiam habere locum videtur in simplici prohibitione testatoris, ne scilicet possent ex delicto fisco adiici commoditates bonorum maioratus, durante vita possessoris, illos ab ipso possessore non auferendo: licet enim id solo fauore possessoris introductum esse videatur. Et quod non possit institutor maioratus efficere, vt commoditates bonorum ipsius maioratus possessoris fisco non adiiciantur, cum ex hoc præiudicium aliquod maioratui non inferatur, iamque in hoc non de ipsius maioratus conseruatione, sed de fisco frandando. Et de possessore delinquente subueniendo absque aliqua alia ratione agatur, quod maioratus institutori permissum non est, *l. filius familias* §. *Dini*, ibi, nec fisco fraudi esse, *ff. delegat.* 1. Nec possit maioratus institutor facere, vt leges in testamento suo locum non habeant, *l. nemo potest*, *ff. delegat.* Ex quibus hoc in terminis contra prædictam ampliationem tenet & procul dubio probat D. Molin. *d. lib.* 4. *c.* 11. *n.* 13. 14. *& 16. ad fin.*

16 Adhuc tamen ex superioribus verior videtur & tenenda prædicta ampliatio institutoris maioratus, ne scilicet commoditates bonorum ipsius possessore delinquente ad fiscum perueniant, valeat & seruanda sit: quoniam non ex hoc dici potest aliquam fraudem commissam esse in fiscum, cum de iure sit vt in rebus suis vnusquisque habeat liberam disponendi & testandi facultatem, *l.* 1. *cum simil. C. de sacrosanct. Eccles.* & nemini facit iniuriam, nec fraudem, qui vtitur iure suo, *l. Gracchus*, *C. ad l. Iul. de adult. l.* 1. & ibi DD. *ff. quod quisque iuris*, *l. quod Reipublicæ*, *& l. qui iniuriarum*, §. 1. *ff. de iniur. l. nemo damnum*, *l. nullus*, *ff. de reg. iur. l.* 3. *ff. de lib. hom. exhib.* Et *d. l. filius*, §. *Dini*, *in verbo sup. relatis*, in contrarium allegata loquitur, & intelligi debet quando disponens est ille, qui deliquit, vel delinquere cogitauit, secus aliàs vt probauimus: nihil igitur nobis ille text. obest in proposito. Præterea nulla maior ratio est, quare magis valeat prohibitio testatoris ne dominium vtile, vel ius ipsius vsusfructus transferatur in fiscum, vel commoditates bonorumque simplex de qua agimus prohibitio, cum voluntas ipsa testatoris sit attendenda ex summa illa libertate, quam lura concedunt testatoribus disponendi de rebus suis prout voluerint: vtroque igitur casu hæc ratio præsto est ac concurrit. Nec obstat quod in specie præmissæ ampliationis non agatur de maioratus conseruatione, sed de fisco fraudando, nec de subueniendo delinquenti, sed imo de arcendo eum à delicto committendo, & sic de bono publico: quod si forte delinquat contra intentionem, & voluntatem institutoris subuenitur successoribus, & sic sequentibus vocatis, vt ipsi potius commoditatibus bonorum fruantur quam fiscus. Quod minime est prohibitum: potest enim quis tempore traditionis rei suæ apponere quæcumque pacta & conditiones voluerit, *l. in traditionibus, de pactis.* Nec similis prohibitio est contra ius, siquidem nullo iure probari potest, quod stante prohibitione eiusmodi institutoris commoditates honorum perueniant ad fiscum, sed tantum quod committens crimen læsæ Mai. diuinæ, vel humanæ, sodomiæ, vel perduellionis amittat omnia bona sua. Sed hæc bona maioratus non fuerunt simpliciter sua effecta, sed cum illa modificatione, & prohibitione à primo institutore adiecta, ne scilicet vocati ad successionem, & ad eam per se inuitati tale crimen admittant. Quod si secus fieret, bona ipsa, vel vsusfructus, aut commoditates eorum voluit, & disposuit ne transeant ad fiscum, sed ad sequentem immediate vocatum. Quis igitur infringere potest hanc dispositionem, & voluntatem institutoris maioratus? Accedit præterea, quod qui commisit aliquod delictum, ex quo bona eius veniunt fisco adiicienda, tantum amittit bona sua propria & libera, non autem illa, quæ à genere vel à maioribus suis habuit, gentique restituenda sunt *l.* 3. *ff. de interd. & relegat. l. emancipatum*, § *fi. ff. de Sena. l. si decem cum simul. C. de iur. dot* idem Mol. *d cap.* 11. *n.* 9. Non enim testator hic facit in hac specie quod leges in suo testamento locum non habeãt, siquidem nulla l. cauetur quod testator hoc in re própria adiicere non valeat. Præterea sicut Mol. *vbi sup n.* 15. fatetur valere similem prohibitionem, ne scilicet dominium vtile, vel ius vsusfructus per delictum transferatur in fiscum, fateri oportet idem in prohibitione quoq; commoditatum bonorum: vtrũque namque eodem iure operari debet voluntas testatoris in re propria, cum nulla recta ratio differentiæ assignari valeat inter vtrumque casum, nec in hoc stans fisci considerari magis potest quam in illo, aut è conuerso. Et ita hanc opinionem, hoc est, præmissam ampliationem, pluribus comprobat fundamentis, & authoritate plurium DD. Pereg. *de iure fisc. lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 103. *cum seqq.* vbi quod sic fuit pronuntiatum contra fiscum in quadam causa solemniter discussa, sed quod in aliis fuit per aduocatos contrarium responsum, & quod sic pro fisco seruatum.

Sed quãuis hæc ampliatio vera sit, & iure procedat, attamen ad fugiendas opiniones pro maiori securitate oportebit consulere, vt in institutione vinculi, vel maioratus adiiciantur verba apposita per D. Moli. *vbi sup. n.* 16. nempe, quod non possint confiscari commoditates bonorum etiam in vita possessoris, nec per momentum, sed statim dum tractatum fuerit de delicto committendo bona in sequentem successorem & vocatum pertransseant, vt per Ant. Gom. *in l.* 40. *Taur. num.* 91. *in vers. quod tamen singulariter limita & intellige*, & probat latius alios allegans idem Mol. 17

lib. 2.

lib.2. cap.12. num.56. Et ita fit & cauetur in his maiotibus, & vinculis institutis absque Regia facultate, sed legum tantum auctoritate, nempe vt hora præambula delicti, vel tot diebus præcedentibus bona in sequentem successorem pertranseant. Quod iustè fieri posse probat Molin. *d. num 56. & 58.* Sed *in num 57.* secus esse dicit, & rectè, in maiotatibus facultate Regia institutis, vt latè probauimus *lib.2. practic. quæst.66. per totam*, & nouissimè tenet Cantet. *in suis quæstionibus crimin. cap.1. de hæret. apostat. &c. num.51. cum sequentibus.*

18 Sed & multo magis bona ptobibita alienari, vel subiecta restitutioni non transeunt in fiscum, quandò patet expresse in casu delicti committendi à filio illum exhæredasset iusta de causa, & alium instituisset, vt per Boss. *d. tit. de bon. public. num.30. cum sequentibus*, vbi ampliat, & plures adducens Marzar. in epitom. *de fideicomm. 2. part. quæst.47. in fin. versic. verum, quia hodie*: sequitur etiam Farinac. *d. quæst.25. num.27. &* 28. vbi *n.29. cum sequentibus*, quod ad tollendas omnes difficultates, qoæ pro parte fisci moueri possent circa istam expressam prohibitionem, ne hæredis bona transeant in eum, cautela erit, vel quod huius testamenti procuretur confirmatio à Principe, qui ante delicti euentum facilè illam concedet, secundum Caeelian. Cot. *in suis memor. verbo, testamentum in quo, in versic. laudarem tamen.* Quod apud nos nunquam vidi, nec audiui obseruatum fuisse, nec opus est vti simili cautela & præuentione, vel quod testator expresse mentem suam in testamento declaret, se talem prohibitionem facere principaliter, non causa fraudandi fiscum, sed conseruandi bona in sua familia, vt per Marzar. *d quæst.47. versic. additum tamen fuit.* Et hæc est optima cautela, & qua vidi semper vti institutores vinculi, & maioratus, eam ampliando aliis verbis vberioribus.

19 Secundò principaliter regula superior ampliatur, vt procedat non solum in bonis prohibitis alienari, sed etiam in prohibitis diuidi vsque ad certum tempus: talia enim bona, sicut bona alienari expressè prohibita, non veniunt in confiscatione bonorum, vt in specie dixerunt Ruin. *consil.23. lib.5 num.15.* Roland. *cons.84. num.30. cum sequentib u volum.1.* vbi respondet contrariis: est comunis, vt cum aliis affirmat Farinac. *vbi suprà, num.31.* eam latè iure probat quidquid valdè dubitet de hac ampliatione Pereg. *de iure fisc. lib.5. tit.1. num.98. ad fin.*

20 Tertiò ampliatur, vt procedat etiam in bonis prohibitis alienari extra certum genus personarum puta extra familiam: adhuc namque talia bona minimè in fiscum transeunt, ita tenet Bart. per illum textum *in d. l. Imperator, ff. de fideicommiss. lib.* & de magis communi, & seruata opinione testatur Bossius *tit. de bon. public. num.31.* Et quamuis ipse ibi contrariam opinionem in puncto iuris tanqoam veriorem posse sustineri dixerit (qoam etiam tennerunt Immo. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, col.1. ff. de damn. infecto*, & Alexand. in apostillis ad Barthol. *in auctor. ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles.* & Ias. *in l. si quis ita, §. ea lege, colum penultima, ff de verbor. oblig.*) per hoc tamen non est recedendum in iudicando & consulendo à priori sententia magis communi, & etiam in practica seruata secundum Farinac. *d quæst.25. num.32.* vbi *num.33.* hoc præsertim verum intelligit quando vltra prohibitionem alienationis extra familiam testator adiecit causam, quia scilicet volebat eadem bona permanere in familia, seu agnatione: quia tunc dicitur inductum fideicommissum non solum in casu contrauentionis & alienationis, sed etiam in casu mortis, & legitimæ successionis, secundum veriorem, & magis communem sententiam, quam ibi refert, quam plurimorum auctorum.

Limitatur præmissa regula sic ampliata, vt 21
non procedat in legitima: hæc enim non confiscatur, quamuis cætera bona sint fideicommisso subiecta, & prohibita alienari in fiscum transeunt ex delicto confiscatione bonorum digno, Bald. *cons.8. in 4. vol.* quem ad hoc refert & sequitur Gigas *de crim. læsæ maiest. lib.2. tit. de pœn. q.13.* Roland. à Vall. *consil.31. num.28. cum sequent. lib.1. & cons.98. sub num.11. vol.2.* Clarus *d. q.78. versic. item quæro nunquid, prope fin.* ibi, & etiam in omnem casum Farinac. *d. quæst.15. num.40.*
cum tribus seqq. ¶ Quæ sententia probatur eo 22
vulgari fundamento, quod in legitima nullum apponi potest grauamen, & appositum ipso iure reiicitur, *l. quoniam in prioribus*, & ibi communiter DD. *C. de inoffic. test.* Roland. *cons.78. num.1. cum seqq. & cons.25. num.4. volum.1.* Cephal. *consil.145. num.2. vol.1.* Paris. *cons.17. num.6. lib.7.* Bursat. *cons.102. num.12. lib.1.* & latè materiam persequit Menoch. *in d. l. quoniam in prioribus, §.10. lib.1. de success. creat.* vbi constituit regulam cum centum limitationibus Hieron. Chucal. *in tract. de legit. §. legitima nullum grauamen admittit per totum*, Gabriel. *tit. de legitim. conclus.1.*
per totam, lib.6. Bernard. Diaz *in reg.11a.* ¶ Mi 23
nusque in legitima alienationis probibitio facta valet, Berttad. *consil.197. in fin. vol.1. & cons.173. col.3. vol.3.* Gabriel. *d. conclus.1. num.15.* cum aliis relatis per Ioseph. Ludouic. *decis. Lucens 28. n.23.*
cum sequent in 1. part. ¶ Et prohibitus alienare 24
simpliciter, non censetur prohibitus alienare vsque ad legitimam, & trebellianicam, Bald. *consil.99. factum tale est*, Nicol *lib.2. & cons.161. super eo, quod quæritur, lib.4.* hæc & alia adducit, & sequitur Farinac. *vbi supra*, pro comprobatione d. limitationis, quam veram & tenendam esse quoque censeo.

Sublimita hanc limitationem, vt non procedat 25
quando testator prohibuisset alienationem omnium bonorum suorum vsque ad certum tempus, putà 25. ann. propter imbecillem ætatem filiorum suorum: quia cum tunc valeat huiusmodi prohibitio etiam quoad legitimam, cum non onerosa, sed fauorabilis à iure iudicetur, iuxta communem Doctorum sententiam, quam refert & sequitur Farinac. *d. quæst.25. num.44.* merito in hac specie, vt nec quoad legitimam bona sic ad tempus alienari prohibita in fiscum transeant, vt cum communi Doctorum sententia resoluit quoque ibidem Farinac. *n.45.* loquens etiam in trebellianica.

Secundò & præcipuè limitatur præfata refata 26
regula communis, vt procedat quando bona per testatorem sunt prohibita alienari fauore alterius quam prohibiti, vt putà, quia aliter in casu alienationis, vel mortis sit à testatore vocatus: tunc enim verum est talia bona in fiscum non transire. At secus est, si probibita sint tantum fauore ipsius prohibiti: quia tunc verius est probibito delinquente bona in fiscum transire, quia propter delictum perditur fauor ille, ita docet Bart. *in l. si quis in tantam, n.22. C. vnde vi*, idem Bart. *in d. l. si finita, § si de vectigalibus, num.13.* est communis secundum Rube. *cons.154. n.2.* & D. Cou. *in reg. possess. in 3. p. §.1. n.6.* & plures allegantem

D. Molin. *lib.4. de Hispan. primogen. cap.11. numero 5.* & Farinac. *vbi suprà, num.46 dubio sequentibus*, quod & alibi scribentes passim dicere solent.

27 Hinc est, quod quando personæ, quarum causa facta est prohibitio omnes defecerunt, & sic qnando fideicommissum extinguitur in persona ipsius delinquentis, tunc bona fideicommissatia, & alienari prohibita in fiscum transeunt fine difficultate, vt per Mendel. *cons.7. num.19. cum sequenti*, & Marsil *singul.314.* quos refert, & sequitur Farinac. *vbi suprà, d.q.25. num 49.*

Et post hæc scripta de suptadictis, & aliis pluribus in materia opportunis latissimè agit Thom. Sanch. in Decalog. *precept.lib.2. c.18. per totum*, qui omnino est videndus, quoties casus contigerit, & sequenda quæ magis vera, & tenenda videbuntur.

SVMMARIVM.

1 *Vxor, & cæteri creditores hæretici an præferantur fisco pro dote, & suis creditis? & numeris sequentibus. Et in dote distinguuntur an vxor ante contractum matrimonium sciuerit maritum futurum esse hæreticum, vel non cum suis declarationibus, & ampliationibus, & modus restituendi dotem in hac specie ponitur? num.16. & 17. & de cæteris creditoribus mariti agitur n.60. cum sequentibus.*

5 *Confiscatio bonorum hæretici non debet aliis esse damnosa. Vnde bona aliena reperta inter bona hæretici suis dominis sunt illico restituenda, vt in n.6. Similiter & bona subiecta restitioni, quæ possidet hæreticus, vt in num.7. & 8.*

18 *Vxoris dos propter ipsius delictum an confiscetur, quando, & quomodo? & numeris sequentibus.*

21 *Dos vxoris non confiscatur regulariter propter delictum mariti, confiscatione bonorum suorum dignum, num.1. cum numeris sequentibus. Ampliatur & limitatur pluribus modis hoc num.21. cum pluribus & sequentibus. Et quid de dote confessata? n.25. cum sequentibus.*

30 *Confessio dotis recepta an probet, quando præmissio dotis, aut dotale instrumentum præcesserit? & numeris sequentibus, & an tunc præiudicet creditoribus inter medius hypothecariis, num.32. cum seqq.*

35 *Dos constituta à marito vxori ante crimen ab eo commissum non confiscatur.*

36 *Bona paraphernalia vxoris, & alia eius propria non veniunt in confiscationem bonorum mariti ob crimen ab eo commissum, nec donationes propter nuptias, nec arra vxori data, vt in num.37.*

39 *Donationes factæ vxori à consanguineis viri, & è contra, an confiscentur ob crimen viri? & numeris sequentibus, vbi plures casus referuntur, in quibus prædictæ donationes acquiruntur ei, cui nominatim fiunt.*

48 *Donatio inter virum, & vxorem constante matrimonio facta regulariter non valet, morte tamen confirmatur, si reuocata prius non fuerit. Ampliatur in morte ciuili, num.49. Ampliatur etiam, num.seqq. limitatur, n.54. cum seqq.*

60 *Creditores hæretici qui præferantur pænis fiscalibus? & num.sequentibus præcipuè, n.66. cum seqq.*

64 *Fiscus non tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non fecerit inuentarium, & n.83.*

65 *Fiscus in omni casu, in quo capit bona confiscata, tenetur satisfacere creditoribus delinquentis de bonis incorporatis, necnon & ad delegata, fideicommissa, & ad alia omnia hæreditaria, ad quæ ipse delinquens tenebatur, & plura circa hoc num.70. cum sequentibus.*

66 *Fiscus habetur loco hæredis, quando ob crimen delinquentis confiscantur eius bona.*

67 *Omnes actiones actiua, & passiua transeunt in hæredem, ex quo plurima deducuntur, de quibus remissiuè, num.68.*

70 *Fideiussor debitoris condemnati pro crimine hæresis, vel tertius possessor conuentus à creditoribus eiusdem debitoris, quid facere debeat, & quo remedio vti debeat, & posse, ad se excusandum à prædicta conuentione, & numeris sequentibus, & num.81. cum seqq.*

83 *Delinquens restitutus ad bona confiscata tenetur suis creditoribus satisfacere, sed potest in eorum fauorem cedere suis bonis, & hoc faciendo liberatur.*

84 *Fiscus hæres testamentarius, inuentario non confecto, non tenetur vltra vires hæreditarias.*

85 *Fiscus non tenetur satisfacere creditoribus ex alio delicto, vt hic.*

86 *Fiscus hic demum tenetur soluere creditoribus hæreditatis condemnati, quoties succedit in omnibus bonis ipsius, vel quota eorum: secus si reus fuisset condemnatus in certam pecuniarum summam, quia tunc in subsidium tenetur, vt hic.*

An vxor & cæteri creditores hæretici præferantur fisco pro dote, & suis creditis?

In eandem legem primam.

QVÆSTIO XXXI.

Q VÆRO denique, quid dicendum sit de dote mulieris, & de cæteris creditoribus hæretici, an præferantur fisco? Et in hoc quoad primum de dote vxoris hæc distinctio est seruanda.

Mulier, quæ ante contractum matrimonium 1 sciebat maritum esse hæreticum, non repetit dotem, imo confiscatur dos simul cum bonis mariti. Si vero ignorabat, non confiscatur eius dos, etiam si postea sciuerit eum esse hæreticum, textus expressus iuncta glossa *in cap.decreuit, de hæret. lib.6.* quam ibi sequuntur DD. & Tyber. Decia. *1.tom. tract. crimin lib.5.cap.45.n.10.* § Idem 2 dicendum est, si post contractum matrimonij fuit vir eius hæreticus: dummodo ipsa vxor non fuerit hæretica, nec hæresi viri consenserit, vt argumento eiusdem text. & gloss. probat D. Cantera *in suis quæstionibus crimin. c.1. de hæret. apost. &c. n.22.* Ratio autem prioris patris huius distinctionis est, propter delictum vxoris contrahentis scienter matrimonium cum Hæretico, & ideo punitur

punitut in boc ſicut Hæretica & fautrix Hære-
3 tici.¶ Et procedit etiam ſi ipſe Hæreticus ſe obli-
gauetit ad reſtituendam dotem, vel bona ipſius
vaoris eidem, vel alij tertio faciendam, cum non
poſſit contrahere poſt commiſſam hæreſim, Can-
tera *vbi ſuprà, num.24. circa fin.*

4 Similiter hac in ſpecie amittit vxor omnia alia
bona tam paraphernalia, quæ ipſa tradidit ma-
rito, quam alia, & vltra hoc punitur ſicut ſuſpe-
cta de hæreſi & fautria hæreticorum, vt probat
Cantera *d. n.24.* id limitans duobus modis pri-
mo, quando dos non erat libera ipſius vxoris,
quia tenebatur eam alicui tertio reſtituere ſoluto
matrimonio, vel poſt mortem ipſius vaoris, quia
fuit ſibi data ſub ea conditione, vel grauamine,
vt fieri poteſt in dote aduentitia, & etiam in pro-
fectitia, in eo quod excedit legitimam, vel ſi in
teſtamento eſſet ſibi relicta dos ab extraneo ſub
ea conditione; tunc enim huiuſmodi dos non
confiſcatur, quia eſſet in præiudicium tertij, cui
debet reddi dos, & mulier non habeat in ea ple-
5 num, ac liberum dominium. ¶ Et quia confiſcatio
bonorum Hæretici non debet aliis eſſe damnoſa,
vt probauit Simanc. *in inſtit. Cathol. tit.9. n.64.*
6 ¶ Addens *n.65.* hinc effici, vt ſi quid alienum re-
pertum fuerit inter bona hæretici, vt purà depo-
ſitum, commodatum, conductum, id omne illicò
domino eius erit reſtituendum.

7 Sic etiam bona reſtitutioni ſubiecta, quæ poſ-
ſidet hæreticus, non publicantur, ſed reſtituenda
ſunt ei, cui poſt aliquod tempus relicta erant,
l. Imperator, ff. de fideicom. lib. Simanc. alios refe-
rens *vbi ſuprà, num.93.* quod latè diſſeruimus *in
quæſt. præcedenti.*

8 Similiter ſi filio ſuo rogatus ſit Hæreticus ali-
quid reſtituere, id à fiſco reſtituendum eſt illi, quia
pertinet ad filium non tanquàm ad hæredem, ſed
vt ad creditorem, *l. vnum ex familia, §.1. & ſeq.
ff. de legat.2.* Ioan. Monachi. *in cap. cum ſecundum
leges de hæret. in 6.* Simanc. *vbi ſuprà, num.94.*
& Cantera *vbi ſuprà.*

9 Secunda limitatio Canteræ ad eandem primam
partem diſtinctionis ſupradictæ eſt, vt ipſa proce-
dat quando dos mulieris, vel bona ipſius eſſent
in bonis mariti. Secus autem erit quando ea
non eſſet in bonis mariti, verbi gratia, ſi mulier
habeat dotem, vel alia bona penes aliquem co-
gnatum, vel non erant data marito: tunc enim
non confiſcantur, donec ipſa mulier condemne-
tur tanquam fautria.

10 Nunc deſcendamus ad ſecundam partem di-
ſtinctionis, quando mulier tempore contractus
matrimonij ignorauit maritum eſſe hæreticum
(quod in dubio præſumitur, niſi probetur con-
trarium, *l. verius cum ſimil. ff. de probat.* Simanc.
11 *in propoſito d. tit.9. num.89.*) ¶ vt tunc minimè
confiſcentur dos nec bona ipſius, ſi hæreſi non
conſenſit, iuxta gloſſ. *fin. in d. c. decreuit,* & ibi
communis, Didac Perez alios allegans *in l.1. tit.1.*
12 *lib.1. ord. col.34. in verſ. vlterius dubitatur.* ¶ Quod
eſt regulare, ſcilicet, vt dos vaoris non confiſcetur
propter delictum mariti, etiam quod eſſet cri-
men læſæ Maieſtatis, ſeu aliàs in caſu, in quo
eius bona confiſcari deberent, vt *in l. ſi marito in
princ. ff. ſol. matrim. in l. ſi quiſquis, §. vxores ſanè,
C. ad Iul. Mai. & in l. ſi quis poſt hac,* vbi DD. *C. de
bon. proſcript.* Anton. de Butr. *conſil.61. ſtrictè
non reputo, num.3.* Socin. *conſ.121. præmittenda,
num.6. verſ.4. & vlt. reſpondeo, volum.4.* Plotus
conſ. crim. diuerſ.130. num 50. volum.1. Conrad.
*tit. de public. bon. num.9 pag.431. colum.a. in fin. &
num.11. prope fin. verſ. vxoribus, pag.433. colum.1.*

Roland. à Valle *conſ.31. n.33. cum ſeqq. vol.1.* Clar.
in pract. crim. q.78. ſub verſ. quæro ſi bona, ibi, pu-
blicatis autem bonis mariti, & Boſſ. *in tit. de bon.
pub. n.73. & 75.* vbi ampliat etiam, quod vxor ſe-
quatur virum de rebellione condemnatum. Et eſt
communis, vt teſtantur Eman. Suar. *in ſuis comm.
opin. verbo confiſcatio, n.268.* Bonacoſa *in comm.
opin. p.1. pag.37. col.a. in fin. verſ. confiſcatis bonis
vxoris,* quos ad hoc refert, & ſequitur Farinac. *in
ſuis qq. crim.1. p. q.25. de delict. & pœn. n.111.* ſequi-
tur etiam alios plures referens, & amplians Pe-
reg. *de iure fiſci, lib.5. tit.1. n.82. cum ſeqq.* & ite-
rum *num.118 cum ſeqq.*

Cuius regulæ ea eſt ratio, quia vir in his bo- 13
nis non habet verum, & liberum dominium, &
ideo fiſcus tenetur eam dotem vaori, vel eius
hæredibus reſtituere. Et præterea vaor pro ma-
rito pati non debet, *l. ob maritorum, & per totum
titulum, Cod. ne vxor pro marit.* nec ex delicto
mariti debet vaoris conditio in eius bonis fieri
deterior, *l.1. C. ad l. Iul. de vi public. & l.1. Cod. de
priuileg. fiſc.* cum aliis in propoſito adductis per
Gigantem *de crimin. læſæ Maieſt. lib.3. tit.1. q.18.*
¶ vbi quod ſtatim viro bannito poteſt vaor do- 14
tem ſuam repetere, ſiue bona mariti ſint publica-
ta, ſiue non: ¶ quia exilium paupertatem inducit 15
iuxta gloſſ. *in auth. de exhibend. & intromit. reis in
princ.* cum aliis allegatis per Ioan. Andr. in addit.
ad Specular. *in tit. de donat. § fin. verſ. quod ſi vir
eſt in banno,* Alex. *in l. ſi cum dotem, §. ſi maritus, in
verſ. ex his infert Imol. ff. ſolut. matrim.* Angel. *in
l. cum acutiſſimi, §. illud, Cod. de præſcript. 30.
ann.* Romao. *conſil.187.* & Farin. *vbi ſuprà, ad fin.
d. num.111.*

Modus autem reſtitutionis prædictæ dotis, vi- 16
ro exiſteme hæretico, hic eſt, vt reſtitutio fiat in
ipſis bonis dotis ſi extant, ſi vero ſint conſumpta,
ea bonis mariti.

Sed quando dos eſt in bonis mariti, iterum di- 17
ſtinguitur, vt ſi quidem dona immobilia fuerunt
dotalia data inæſtimata, vel etiam æſtimata in
eum finem, vt ſciretur eius valor, non vero vt
æſtimatio faceret emptionem, tunc ipſamet bona
in ſpecie ſunt per fiſcum reſtituenda mulieri, vel
eius hæredibus, prout fuerint, niſi eſſent diminu-
ta, vel deteriorata dolo, vel culpa lata, aut leui
mariti: nam tunc ſicut ipſe maritus tenetur id
damnum reſarcire mulieri, vel eius hæredibus, ita
etiam ad idem tenebitur fiſcus in locum mariti
ſuccedens, ſiquidem ſuccedit deducto ære alieno;
niſi dos penes vaorem eſſet etiam peritura, vel
minoranda, quia tunc non eſſet culpa mariti. Si
vero bona immobilia in dotem fuerint data æſti-
mata ea æſtimatione, quæ fecit emptionem, prout
in dubio pretio iuſto facta præſumitur, vt *in
lege quoties, Cod. de iur. dot.* iuxta latè à no-
bis tradita, & reſoluta in materia, *conſil.17.
per totum,* tunc fiſcus tenetur mulieri eiuſque hæ-
redibus ſoluere eam æſtimationem, nec libera-
retur, aut ſatisfaceret offerendo prædicta bona,
vt in terminis tenet & probat Cantera *vbi ſuprà,
num.25.*

Sic etiam è contra, licet ſoluto matrimonio 18
propter vxoris viduæ delictum, cum de eiuſdem
vxoris ſolo præiudicio agatur dos eius confiſce-
tur, vt cum communi plures allegans reſoluit Fa-
rinac. *vbi ſuprà, n.112,* ¶ Si tamen vxor delique- 19
rit conſtante matrimonio, tunc cum agatur etiam
de intereſſe viri, qui eo tempore dicitur dominus
dotis, *l. doce ancillam, Cod. de rei vendicat.* ideir-
co multo verius eſt, in eiuſdem viri præiudicium
dotem minimè confiſcari poſſe, niſi in quinque
caſibus;

casibus, videlicet, Maiestatis, vis publicæ, patricidij, beneficij, & sicarij, vt probat text. *in l. quinque legibus*, & ibi Doctores, *ff. de bon. damnat.* Est communis vt alios allegans concludit ibi Farinac. *num.* 113. *&* 114. vbi *num.* 115. quod luetum dotis debitum marito ex vi alicuius statuti, nec etiam propter delictum vxoris confiscatur in dictis quinque casibus constante matrimonio, per text. *in d. l. quinque legibus*, & ibi glossa, & Doctores. iuncta *l. omnes, vbi etiam scribentes, ff. de bon. damnat.* & Pereg. *de iure fisc. lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 83. *&* 118.

21 Nunc autem præfata communis regula, de dote vxoris non confiscanda propter delictum mariti confiscatione bonorum suorum dignum, ampliatur primo vt licet in hac specie vxor non possit eiusdem doris confiscationem impedire, quia non habet pro eius restitutionis securitate nisi hypothecam in bonis mariti, sed bene possit dotem postea à fisco repetere, vt tenent quamplures Doctores congesti per Farinac. *vbi suprà, num.* 116.

22 Si tamen in instrumento dotali vxor haberet clausulam constituti, per quam & dominium, & possessio transferrur, vt per DD. *in l. quod meo, ff. de acquir. poss.* tunc, & eo casu posset vxor insistere possessioni bonorum dotalium, & eorum publicationem impedire, donec sibi fuerit satisfactum de dote, & donatione propter nuptias, de quibus in d. instrumento, vt optimè probat Roland. à Valle *consil.* 31. *num.* 37. *cum sequentibus, vol.* 1. quem refert, & sequitur Farinac. *vbi suprà, num.* 117. qui *numero sequenti* plures citans probat, quod & si eadem vxor in instrumento dotali clausulam constituti non habuerit, sed

23 tempore confiscationis vel penes se habeat res dorales, aut alia bona mariti sibi pro dote hypothecata, vel etiam reperiatur in possessione bonorum eiusdem mariti sibi pro dicta dote obligatorum, quæ viuente marito iure familiaritatis possidebat, tunc pariter & eo casu fauore dotis datur vxori retentio, & consequenter poterit bonorum confiscationem impedire, donec sibi de dote fuerit satisfactum: & quod non est necessarium vxorem declarare animum suum, scilicet bona retineat iure hypothecæ dotalis, cum sufficiat causam possidendi superuenisse: quicquid contrarium consulendo tradiderit Roland. à Valle *cons.* 77. *n.* 28. *cum sequentibus vol.* 1. Sed cum causa possessionis alleganda sit, consequitur necessario addendum fore ratione retentionis dotis se possidere.

24 Addit Angel. *in l. si quis per illum text. in vers. veluti, &c. C. de bon. damn.* quod si maritus tempore confiscationis habuerit penes se vltra doté aliqua alia bona, seu res spectantes ad vxorem tune & eo casu vxor potest propria auctoritate in res suas detentas per virum ingerere manus, ne occupentur per fiscum. Subdens propterea, quod cauta debet esse vxor, vt cum timet bona mariti confiscari, vel eadem videt confiscata, non expectet iudicis auctoritatem pro occupando bona sua, sed ipsamet manum iniiciat, quantumcumque illa bona per virum detineantur, sequitur Angel. *de malef. verbo & eius bona publicamus, num.* 10. & Conrad. *in pract. tit. de public. bon. n.* 9. *pag.* 432. *col.* 1. *vers. subiungit tamen* Angel. & Farinac. *vbi suprà num.* 119.

25 Ampliatur secundò prædicta communis regula, vt procedat etiam in dote confessata, quando lapsa sunt tempora ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis. Fiscus namque in hoc nullum habet speciale priuilegium, sed sicut maritus priuatur potestate opponendi exceptionem non numeratæ dotis, quando lapsa sunt tempora ad illam opponendam, ita pariter & fiscus iuxta communem plurimorum sententiam, quos refert & sequitur Farinac. *d. q.* 25. *n.* 120. *cum duobus sequentibus.* Sola namque confessio mariti receptæ dotis non sufficit adhoc, vt solum eius virtute fiscus teneatur vxori dotem restituere, nisi ipsa aliis quoque probationibus viro traditam esse docuerit, nisi in casibus de quibus per Anton. Gomez in loco statim citando. Hæredes namque 26 mariti atque ideo fiscus qui eius successor est, vti possunt aduersus vxorem exceptione dotis nonnumeratæ: ita tamen, vt intra annum continuum à morte, vel condemnatione mariti ea exceptio proponatur, *l. vlt. C. de dot. caut. non num.* ita Simanc. alios allegans *d. tit.* 9. *num* 67. *&* 69. intellige vero cum declaratione Authenticæ positæ post, d. l. circa tempus, quo proponi debet prædicta exceptio, vt declarat bene Ant. Gom. *in l.* 51. *Taur. cum sequenti, num.* 52. Eandem ampliationem principalem, vt sola confessio mariti de dote recepta non præiudicet fisco, testatur communem Boss. *de bon. public. num* 49. & sequitur Cantera *vbi supra, num.* 61. qui tamen fallitur, dum 27 eam limitat, quando esset notorium dotem traditam fuisse: quia tunc teneretur fiscus illam dotem reddere absque alia probatione. Hoc namque falsum est fisco negante dotem traditam fuisse, vt patet, nisi traditio probetur, vel confessio huiusmodi adiuuaretur aliquibus indiciis, vel coniecturis, ex quibus verisimiliter coniecturari possimus verè dictam dotem esse receptam, vt latè probat D. Couar. *lib.* 1. *var. resol. c.* 7. *n.* 6 *vers. sic ex confessione*, Mascard. *d. prob.* 1. *tom. conclus.* 362. *num.* 14 15 *&* 16.

Similiter verum esse non credo alterum dictum 28 eiusdem Canteræ, dum censet quod si confessio prædicta esset emissa ante delictum fisco negante traditionem dotis, etiamsi transactum sit biennium à tempore confessionis ante delictum, adhuc ipsa mulier teneretur probare numerationem dotis, nam prædicta confessio censetur donatio inter virum & vxorem, quæ non confirmatur nisi morte viri, sed eo tempore vel tempore sententiæ non potest aliquid donare: ergo confirmatio locum non habet, ita Cantera *vbi sup. in vers. ergo certè credo.* Nam præterquam quod in illo articulo, an confessio dotis receptæ a marito matrimonio constante habeat vim donationis (prout censet habere Cantera *vbi suprà*) adsunt duæ opiniones sibimet inuicem repugnantes, & media quædam alia sententia, quas refert D. Couar. *vbi supra, num.* 4. *in vers. sic. primum, & in versicul. sed quod etiam*, & quatuor sententias diuersas in hoc refert Thomas Sanchez *lib.* 6. *de matrimonio disputatione* 9 *per totum.* Vera 29 & communis sententia atque tenenda est, quod lex *si quis post hac, Cod. de bon. proscript.* non admittens contra fiscum dotem confessatam, procedit in dubio si post reatum fuit confessata, secus si ante reatum, & transierint tempora opponendæ exceptionis, quia tunc non potest fiscus opponere, sicut nec is cui succedit, vt in terminis tenet Salic. *ibidem, colum.* 2. *versicul. quæ tamen hic de dote*, sequitur Afflict. *decis. Neapolit.* 402. *col.* 4. *in fin.* & Isernia, *in cap.* 1. *§. diffidamus, de statut. & consuet.* & Rub. Alex. *consil.* 78. *colum* 2. *in fin. num* 4. *in versic. non obstat textus*, communem dixit Bald. *nouel. in tract. de dot. part.* 10. *colum.* 7. *in princip. versic. nisi in primo,* quos

quos refert & sequentibus Roland. à Valle *consil.*51. *num.*40. *cum sequitur vsque in fin. consil. vol.*1. Plotus *cons.crim.diuers.*130.*num.*51. *vol.*1. & probat bene Farin. *d. q.*25. *n.*122. & diximus *suprà* in principio huius ampliationis. Stante igitur hac vera & communi sententia, iure procedere non potest contraria præfata Canteræ, quam improbamus.

30 Quod si dotis promissio, aut dotale instrumentum præcesserit, & postea confessio secuta sit, videtur probatam esse dotis numerationem ex textu *in l.in contractibus*, *§.sed quoniam, Cod.de non numerata pecun.* vbi dicitur illis etiam securitatibus, quæ post confessionem dotalium instrumentorum, de soluta dote, vel ex parte, vel in solidum, exponuntur, nullam non numeratæ pecuniæ exceptionem penitus opponi, ex quo textu ibi communis intelligit, vt ea confessio vim habeat veræ dotis. Et hæc est communis & receptissima sententia probata *in d. §.sed quoniam*, vt affirmat D. Couartu. plures citans *vbi suprà, num.*6. est etiam communis secundum Anton. Gom. *in l.*51. *Taur. cum sequentibus, n.*52 *vers.*4. *limita*, & alios vbique. Est communis, vt plures referens inter quos, & nos affirmat Thom.Sanch. *vbi suprà, num.* 10.

31 Dotale namque instrumentum dicitur etiam id, quo dos marito fuerit promissa, vt notatur *in lege exigere dotem*, *ff.de iudic.* tamersi secundum glossam fin. Albetic. Barthol. & Bald. *in d. §.sed quoniam*, ibi dotale instrumentum possit referri ad id, quo maritus semel confessus fuit se dotem recepisse, quasi geminata ex interuallo confessio excludat exceptionem non numeratæ dotis. Quam sententiam probat etiam, & sequitur alios allegans Anton. Gomez *vbi suprà*, *versic quinte limita*. Sed sat est eum textum priorem interpretationem commodè recipere, vt probet præfatam communem sententiam: tametsi ab ea discedat Aretin. *in l.*2. *§. creditum*, *num.*17. *ff si cert. petat. ex textu in lege vltim. Cod. de dot. caut. non numer.* cui respondet Couarr. *vbi suprà*, defendendo prædictam communem sententiam, quam etiam sequitur plures citans, & magis communem profitens aduersus Roman. Angel.& alios Mascard. *de prebat.*1.*tom.concl.*566. *num.*7.& 8.

32 Quinimo secundum Matthæum de Afflict. *decisione Neapolitan* 41. *versic. sed in contrarium*, *num.*10. huiusmodi confessio dotis receptæ post præcedentem dotis promissionem præiudicat creditoribus hypothecariis intermediis, vbi affirmat sic ex concordi sententia à Regio prætorio decisum fuisse, idem voluit Boër. *singul.*56.*verbo confessio*, citatus à Mascard. *vbi suprà*, *num.*9. ergo & fisco præiudicabit in nostra specie.

33 Nihilominus tamen in specie præmissa contraria opinio in puncto iuris verior & tenenda videtur, nempe, vt altis quoque præsumptionibus, & verisimilibus coniecturis opus sit, ne confessio in fraudem fisci, aut creditorum fortè simulata sit, vt his io terminis probauit Simanc. *dict. tit.*9. *num.*68. Et quod præcipuè in criminalibus contra fiscum dicta confessio cum cautione doris non probet datam esse, sed oportere vt reuera constet ab vxore traditam, constat ex Matthæo de Afflict. *in constitutione Neapolitan. vt Magister iustitia, Rubrica* 40. *num.*40. *n.*5. *lib.*1. quem ad hoc citat idem probans Mascard. *conclus.*362. *num.*5.

34 Et quod prædicta confessio, præcedente etiam promissione dotis, creditoribus non præiudicet, tenuit etiam Bald. *nouell. in tractat. de dote* 10. *parte princip. num.*18. *versic. septimo fallit*, idem *in l.*1.*num.*148.*in versic. aut contrarium*, *ff. solut. matrim.* scribens hanc dotalem hypothecam minimè fore præferendam creditoribus, quibus post dotis promissionem ante eius receptæ confessionem maritus bona iure hypothecæ obligauerit: idem consuluit Gratus *consil.*36. *versicule, preterea in præiudicium creditorum, volum.* 1. Et cum hac opinione ex eo videtur transire D.Couar. *vbi suprà, num.*6. *versic. cæterum*, quod eam vltimo loco retulerit, nec ipsam improbauerit, aut priorem contrariam probauerit. Quinmo non tantum anterioribus, sed nec etiam posterioribus creditoribus præiudicare consuluit Ruinus *consil.*137. *in princ. vol.*3. cum quo videtur transire eodem modo expensus, quo Couarr. Mascard. *d. concl* 566. *n.*10. qui est vltimus eiusdem conclusionis.

Ampliatur tertio principalis regula, vt procedat etiam in dote constituta à marito vxori ante crimen commissum (vt solet fieri propter inæqualitatem personarum, vel alia ratione) nam si de hoc constiterit, fiscus tenebitur soluere huic mulieri dotem huiusmodi: secus si post crimen communem id fiat, ita & rectè declarauit Cantera *vbi suprà, d.num.*26. *vers. ego intelligo*. 35

Ampliatur & quarto, vt procedat etiam in bonis paraphernalibus vxoris, & aliis eiusdem propriis, quocumque tit. quæsitis, & in medietate lucrorum constante matrimonio acquisitorum, cuius augmentum crescit vsque ad sententiam publicationis bonorum declaratoriam, vt *in l.*77. *Taur.* Omnia enim prædicta non confiscantur propter delictum mariti, sed vxori eiusque hæredibus sunt restituenda, vt in d.lege regia: imò ea propria auctoritate vxor capere potest & retinere, vt prædiximus. 36

Donationes quoque propter nuptias, nec arræ vxori datæ, marito hæresis damnato confiscantur, sed ad vxorem pertinent, quia pudicitiæ præmio cedunt: similiter & pars eorum, quæ data sunt sponsæ osculo interueniente, vt hæc omnia nuncupatim post alios probauit Simanc. *dict. tit.*9. *num.*70. 71. & 72. & latius Cantera *vbi suprà, num.*27. *cum seqq.* 37

Ampliatur quinto etiam in dote, quæ debetur vxori pauperi sine dote, vel cum modica dote viro diuiti nuptæ, iuxta dispositionem authentic. *præterea, Cod. vnde vir & vxor.* Confiscatis enim bonis mariti non censetur confiscata eorundem bonorum quarta pars, & sic dos quæ vxori debetur ex dispositione dictæ anthent. *præterea*, ita apertè probat textus *in authentica, bona damnatorum*, vbi glossa & Doctores, *C.de bon. proscript. & in §.fin.* vbi Angel. *in authentica vt nulli iudic.* & est communis vt per Socin. *cons.*121. *præmittenda, num.*1. *& sequenti voluminе* 4. Conrad. *in practic. tit. de pub. bon. num.*11. *in fin. in versicul. vxoribus eorum dotem*, &c. *pag.*433.*col.*1. Plotus *consil. crimin. diuers.*130. *num.*41. *& sequentibus lib.* 1. quos refert & sequitur Farinac. *dicta q.*25. *num.*123. vbi ampliat vt procedat etiam si confiscatio fieret vigore alicuius particularis statuti, vel constitutionis, & etiam quod confiscatio fiat propter crimen læsæ Maiestatis, vt ibi bene vtrumque probat. Eandem quintam ampliationem sequitur & probat Peregrin. *de iure fisc.lib.*5. *tit.*1.*num.*81. 38

Sextò ampliatur dicta communis regula, vt procedat etiam in donationibus factis vxoris à consanguineis viri, & è contra: sunt enim illius, 39 cui

cui donantur, ac proinde propter hæresim viri non publicantur donationes huiusmodi factæ vxori à consanguineis viri, nisi tempore donationis dictum fuisset vt marito acquirantur, vt tenent Simanc. & Cantera *vbi suprà, in numeris sequentibus*. Idemque esset in casu conuerso, Simanc. *num.* 76. Cantera *pag.* 361. *in versic. & secundum hoc*. Ego vero censeo veritatem huius articuli necessario pendere ab illa difficili & perplexa quæstione, cui acquirantur prædictæ donationes cum fiunt? Hoc namque cognito facilis & in promptu erit responsio ad nostram.

40 Quare eam resoluendam esse existimo ex regula cum sex fallentiis, quibus illam absoluimus *lib. 2. pract. quæstionum, q.* 120. *per totam*, præcipuè *num.* 12. *cum seqq.* nempe vt in dubio donata à consanguineis vel amicis viri vxori, censeantur donata contemplatione viri, ac proinde sibi suisque hæredibus acquirantur, & sic fisco eius successori, si vir crimen hæresis commiserit, non vero vxori, nec suis hæredibus: & è contra consanguineis vxoris donantibus eius marito, quia tunc vxori quæruntur in dubio: ac proinde propter hæresim mariti non publicentur, sed vxori eiusque hæredibus restituenda erunt, secundum magis communem & veriorem sententiam Bart. quam ibi adduximus, *num.* 8. *cum seqq.* vbi latè eam probauimus.

Ab hac communi regula excipiuntur sex casus, in quibus ferè omnibus donationes prædictæ acquiruntur ei, cui nominatim fiunt: ac proinde in eisdem propter hæresim alterius ex coniugibus, cui non quæruntur, minimè in præiudicium alterius catholici publicabuntur: sed tantum propter crimen proprium hæresis eius, cui quæruntur prædictæ donationes. Et in his casibus saluari potest, & vera erit opinio summaria Simanc. & Canteræ.

41 Primus est quotiescumque constaret, donatorem consanguineum, vel amicum viri voluisse donare vxori ipsius contemplatione, & præ maximè si hoc fuerit expressum. Idem erit etiam si contemplatione viri donaret. Si tamen intenderet principaliter donare vxori, eique acquiri voluisset, non vero viro, in hac enim specie proculdubio vxori acquiritur, non vero viro. Idem est è conuerso in donatis à consanguineis vel amicis vxoris viro.

42 Secundus est quoties in casu regulæ vir nihilominus post ea intenderet donare, donaretque cum effectu easdem res vxori, hocque constaret: quia confirmatur hæc donatio morte viri præcedente traditione rei donatæ, ac proinde ipsius erunt. Idem erit è conuerso. Sed quoad nostram speciem attinet, nempe committente crimen hæresis vno ex coniugibus, contrarium est dicendum, cum ob id non potuerit confirmari morte donatio prædicta; quinimo tacitè censebitur reuocata, vt voluit Cantera *dicto cap.* 1. *de hæretic. apostat. &c. num.* 21. *circa fin.* & dicemus infra *in sequenti tertia limitatione ampliationis*, sicut expressè reuocari poterat & reuera reuocatur præcedente vxore, cui facta fuit donatio, vt illic resoluimus.

43 Tertius casus est quoties vxor, cui donatur à consanguineis viri, esset æquè consanguinea, vel proprior ipsis donatoribus, & è conuerso: quia tunc donatio acquiritur ei cui fit. Et in hac specie idem dicendum erit respectiuè in nostra.

44 Quartus casus est stante consuetudine, vt sic donata in dubio acquirantur ei cui donantur, non vero alteri coniugi, cuius consanguinei, vel amici donant. Et similiter in hac specie idem dicendum erit respectu confiscationis affirmatiuè, vel negatiuè.

Quintus casus est, vt regula communis prædicta procedat quando fuit donata res, vel materia conueniens marito ab eius consanguineis, vel amicis vxori, veluti arma, equi & similia. Idem si esset materia indifferens, quæ poterat competere vtrique coniugi, tunc enim erit mariti. Secus, si res donatæ conueniebant tantum vxori, veluti vestes muliebres, vel ornamenta gemmarum, & similia: hæc namque erunt vxoris. Idem in casu conuerso. Et iuxta hanc considerationem iudicabitur etiam in nostra specie respectiuè circa confiscationem horum bonorum faciendam, vel non, propter hæresim vnius ex coniugibus. 45

Sextus & vltimus casus est quoties consanguineus, vel amicus mariti donans eius vxori, prius ab ea aliqua seruitia receperat, vt quia magnam diligentiam adhibuisset in curando eum in ægritudine constitutum, vel quid simile, & postea ille donauit ei aliquam rem: tunc enim res sic donata efficietur propria vxoris & non viri, quia potius videtur facta in compensationem atque remunerationem seruitiorum sibi impensorum ab illa vxore, quàm contemplatione consanguinitatis mariti. Idem erit in casu conuerso: ac proinde & in nostra specie confiscationis respectiuè. Cæterum de prædicta nostra quæstione practic. 120. *lib.* 2. latè post nos agit Thom. Sanch *de matrimonio, lib. 6. disputatione* 26. *per totam*. 46

Ampliatur & septimo sæpè dicta regula communis de dote mulieris non confiscanda propter crimen viri, vt in omni casu, in quo vel ex qualitate criminis, vel ex forma statuti, aut constitutionis delinquentis bona confiscantur, talis confiscatio non trahatur ad bona per maritum vxori donata, vel è contra: & hoc regulariter præter quam pro crimine hæresis & similium, de quibus infra dicemus. 47

Licet enim regulariter donatio inter virum & vxorem à iure sit prohibita, vt in toto titulo *Cod. & ff. de donat. inter vir. & vxor.* si tamen donans vsque ad mortem in eadem voluntate persistendo donationem non reuocauerit, valebit huiusmodi donatio tanquam morte confirmata, *l. Papinianus*, *& l. cum hic status*, *ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. donationes quas parentes*, *Cod. eodem*: latè Anton. Gomez 2. *tom. var. resolut. cap. 4. de donat. num. 23. versiculo aduertendum tamen*: communis, vt per Clarum, *§ donatio, quæst. 9. versic. scias autem.* Quatuor tamen conditiones ad hoc requiruntur, quas congerit bene declarans Thomas Sanchez *d. lib. 6. disp.* 14. *num.* 6. 48

Et non solum morte naturali, sed etiam ciuili 49
ea donatio confirmatur: & ideo viro bannito ac
condemnato illius bona vxori donata, & è contra
non veniunt in confiscatione bonorum, vt pro-
bat *l. res, quæ legata*, *& in l. res vxoris*, *Cod. de*
donat. inter vir. & vxor. Bossius *in titulo de bon.*
public. num. 36. in principio, versiculo, non ita est
in donatione inter vir. & vxor. & n. 52. post prin-
cip. versiculo: nam donatio inter virum & vxor.
Petr. Dueñas *in reg. 226. in fin. in nona limitatio-*
ne, & hos refert & sequitur Farinac. *d. quæst. 25.*
n. 128. ¶ vbi *n. 129.* quod hoc multo magis pro- 50
cedit in donatione, quam vir facit vxori ex causa
augmenti dotis, vt ibi cum aliis latè probat. 51
Quinimo & in donatione causa mortis facta inter
coniuges:

coniuges: hæc namque morte ciuili etiam coniugis sic donantis confirmatur, ac propterea dicta bona in fiscum minime transeunt propter coniugis donantis delictum. Ita tamen, vt ei donanti non censeatur adempta potestas reuocandi eam donationem vsque ad eius mortem naturalem, *l. sed si mors, ff. de donat. inter vir. & vxorem l. res vxoris, C. eodem titulo*, & pro singulari notat Bald. *in l. executorem, col. 9. in versiculo, quaero quidam ti-*
52 *mens, C. de executione rei iudic.* ¶ vbi propterea dicit esse singulare remedium fraudandi fiscum, videlicet, vt qui timet ne bona sua à fisco vendicentur possit facere vxori donationem causa mortis, quia sequuto banno & sic morte ciuili donatio conualidatur: & non per hoc ipse vir priuatur potestate reuocandi donationem vsque ad illius mortem naturalem, *vt in dicta l. sed si mors*, & Bald. sequuntur Paul. de Castr. *in l. post contractum in vltimis verbis, ff. de donat.* Ias. *in l. si stipulatus fuerim, §. 4. in penultima col. in princip. ff. de verborum oblig.* Marsil. *singul. 516. incip. accipe*, Plotus *consil. crimin. diuers. 130. num. 25. volum. 1.* & latè comprobat Bossius *in tit. de public. bonorum num. 36. cum sequentibus*, vbi testatur de communi opinione, & *numer. 52. post principium in versiculo, idem est in donatione inter virum & vxorem causa mortis*, Catel Cotta *in suis memoral. versiculo, donatio causa mortis facta à marito*, vbi pariter dicit, quod omnes Doctores vbique commendant decisionem Bald. *in dicta l. executorem*; nec dissentit Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 124. numer. 71.* quos refert & sequitur Farinac. *dicta quæst. 25. num. 131.* Ego vero hanc communem sententiam ita demum probo, si in fraudem fisci non fiat: alias secus per regulas communes & generales, & in specie dicemus statim.

Er procedunt omnia prædicta in hac septima
53 ampliatione etiam quod maritus esset reus criminis læsæ Maiestatis in primo capite commissi contra personam Imperatoris: adhuc namque si propter tale crimen eius bona publicentur, non veniunt in huiusmodi confiscatione res prius per maritum donatæ vxori, vel propter nuptias, vel inter viuos, vel causa mortis: quia donatio confirmatur etiam viro damnato propter crimen læsæ Majestatis, vt cum Ploto *vbi sup. n. 48.* & Socin. tenet Farin. *vbi sup. n. 132.*

54 Limitantur nunc primo omnia dicta in hac septima ampliatione, vt non procedant quando donatio prædicta siue inter viuos, siue ex causa mortis, vel augmenti dotis esset vxori facta in fraudem fisci: tunc enim morte ciuili ipsius mariti non confirmatur, & illius bonis publicatis censentur etiam publicata vxori donata in fraudem fisci, l. post contractum. vbi glossa, Bart. & alij *ff. de donat.* Boss. *in tit. de bon. public. num. 52. in principio*, ibi, si sunt factæ concurrentibus suspicionibus, & iterum *dicto n. 52. post medium, vers. 2. dubitatur hec conclusio*: ¶ vbi amplius, quod hæc
55 donatio potest dici facta in fraudem, non solum si fiat post delictum, quo casu absque alio donatio dicitur fraudulenta, sed etiam si sit facta ante delictum concurrente aliqua fraudis suspicione, *vt in l. in fraudem, ff. de iure fisc.* Anton. Gom. *3. tom. variar. resolut. c. de confiscat. bon. sub num. 4.* & de communi testatur Farin. *vbi sup. n. 134.* post Piceum, Boss. & Clarum *in pract. crim. q. 78 versic. soles etiam*, quos ibi citat.

56 Limitantur & secundo superiora dicta pro septima ampliatione, vt procedant quando mulier tempore banni, & sic mortis ciuilis sui viri, reperitur in possessione rerum sibi donata um: tunc enim dictæ res non transeunt in fiscum, quia donatio per viri mortem ciuilem confirmata censetur. Secùs si tales res donatæ penes vxorem non reperiantur, quia tunc transeunt in fiscum, nec donatio per bannum confirmatur, ita voluit Boss. *vbi supra dicto num 52. ante medium*, ibi, interim igitur vxor staret in possessione. Et ex professo tenet & probat Farin. *d. quæst. 25. num. 136.*
¶ ex eo quod generaliter statutum sit in iure, 57
quod ad hoc vt donatio inter virum & vxorem morte confirmetur, necesse est vt ante mortem mariti interueniat traditio vera, vel saltem ficta, quæ vice traditionis veræ fungatur: alias enim si sola promissio interuenisset donatio non firmatur morte, vt tenet Bald. *in d. lege Papinianus.* Est communis sententia, vt testatus Cepul. *cons. crimin. 8. numer. 3.* Conatru. *in Rubrica de testam. 3. part. num. 3.* Clar. *in §. donatio, quæst. 9. vers. secus autem*, Fatinac. *vbi sup. num. 137.* & est communis, vt plures allegans affirmat, & eam late probar Thomas Sanch. *lib. 6. de matrim. disput. 14. num. 6.*

Tertio & vltimo præfata septima ampliatio 58
declaratur, vt non procedat quando memoria defuncti damnaretur: tunc enim licet alias donatio facta vxori confirmaretur per mortem ciuilem ipsius donantis, & propterea res donatæ non transeant in fiscum; non tamen sic est quando eiusdem viri delinquentis, & donantis defuncti memoria damnatur, quia tunc talis donatio non confirmatur, sed reuocatur, *l. cum hic status 33. §. si donator, versicul. si maritus vxori, ff. de donat. inter vir. & vxorem* Bart. *in l. post contractum, versiculo, septimo adde, ff. de donat.* Salicet. *in l. si quis post hac, colum 3. C. de bon. proscrip.* Bossius, *de bon. public. num. 36. post principium, versiculo, quæ tamen lex recipit limitationem, & numer. 52. ante medium, versiculo, limitatur tamen hac conclus.* vbi idem probat in dotis augmento, refert & sequitur Farinac. *d. 25 num. 135* & Thom. Sanchez, *lib. 6. de matrimonio, disputatione 14. num. 1.*

Ex quo infertur, quod cùm pro crimine hæ- 59
resis damnetur persona defuncti, *vt in cap. si quis Episcopus, de heretic. l. quoniam venerabilis, C. de Episcopis & clericis*, Zanchin. *in tract. de heretic. q. 23. n. 4* Farin. *dicta 1. p. q. 10. de Inquisit. n. 38.* Et si talis donatio morte non confirmetur, quinimo tacite censeatur reuocata, vt est prædicta, talis donatio facta à viro vxori transibit in fiscum, vt patet ex prædictis, & præterea tenet in terminis Cantera *in d. c. 1. de heret. schismat &c. n. 21. circa fin.* & diximus supra in secundo casu donationis factæ vxori à consanguineis, vel amicis viri, & sic de similibus.

Quoad creditores mariti agamus modo.

QVæro an creditoribus hæretici existentibus 60
ante crimen commissum satisfaciendum sit ex bonis postmodum publicatis? In quo affirmatiue respondendum est: hi namque præferuntur pœnis fiscalibus, nec possunt vlla bona ad fiscum pertinere, nisi quæ supersunt dedncto ære alieno, *l. C. de pæn. fiscal. &c. lib 10.* & in terminis ita late probat & tenet D. Simanc. *de instit. Catholic. titul. 9. numer. 121.* & Cantera *in suis qq. crimin. in capit. 1. de heretic. apostat. &c. num. 21.* vbi quod debet constare clare de debito, & quod realiter sit debitum, & quod obligatio

obligatio non fuerit facta in fraudem fisci. ¶
61 Ampliat Simanc. vbi sup. n.122. vsque adeo fiscum teneri creditoribus hæretici satisfacere, vt etiam si Ecclesiæ reconciliatus locuples postea efficiatur, aut aliquid bonorum ex indulgentia Principis impertauerit, creditores ex antegresso non habeant cum eo actiones, sed ære alieno ex præcedenti tempore pœna liberatus sit, excepto si partem bonorum recuperauerit, nam pro rata portione obligatus erit, Quemada q.20.dicemus infra latius.

62 Et quod fiscus capiens bona tanquam confiscata teneatur ad onera legatorum & fideicommissorum,& creditoribus hæreditariis quasi hæres, & sic teneatur persoluere omnia debita condemnati, testatur communem ex aliis Iul.Clarus in practica crimin.quæst.78.in versic.sed an tenetur. Sed quando capit bona vt vacantia non tenetur ad legata, neque ad fideicommissa, iuxta sententiam communiter receptam ex Ripa in l.ex facto,
63 §.ex facto,num.6.ad Trebell.ita Clar.vbi sup.¶ addens, quod si bona deferantur ad fiscum ex successiuo edicto deficientibus aliis successoribus, fiscos in hac specie non tenetur ad legata & fideicommissa, secundum magis communem sententiam & practica obseruatam, & ideo non esse ab ea in iudicando recedendum, cõtra Bald.in l.eam quam n.5 in fin.C.de fideicomm. contrarium tenentem, & Salicet.in l.vnic.§ penult.n.59.C.de caduc. tollend. dicentem quod communiter tenetur opinio Bald.idem cum Clar. vbi sup. contra Bald. & Salicet.sequitur & profitetur Farin. n.186.in loco infra citando.

64 In omnem tamen casum quando fiscus succedit alicui, siue tanquam in bonis vacantibus, siue ex confiscatione, nunquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non confecerit inuentarium, vt cum communi resoluit Iul.Clar. vbi sup. in verf. vnum scias, de quo supra.

Sed vt materiam hanc habeatis perfectè absolutam, atque declaratam, constituo regulam generalem in proposito cum suis ampliationibus & limitationibus cum Farin. nouissimè post hæc scripta viso in suis quæst.crimin.1.p.q.15.de delict. & pœn. n.169.cum pluribus sequentibus, in modum qui sequitur.

65 Fiscus in omni casu, in quo capit bona confiscata, tenetur satisfacere creditoribus delinquentis de bonis incorporatis, nec non & ad legata fideicommissa, & alia onera hæreditaria, ad quæ ipse delinquens tenebatur. Hæc est communis sententia (vt prædiximus) quod etiam profitetur & sequitur alios allegans Farin.ibi sup.n.170. sequitur & probat Peregrin. de iure fisc. lib.5. tit.1. n.54. in versic. sic etiam, vbi in versiculo sequenti hoc intelligit in debitis contractis ante commiss. crimen, non post contractum Couarr. in quarta de sponsal. 2.p.c.6. §.8.ante num.10.nisi ex causa alimentorum & defensionum ipsius rei, de quo su-
66 pra diximus, & probatur iure:¶ quia tunc fiscus habetur loco hæredis, l.tutores in fin. & ibi glossa, C.ad legem Iul.de vi priuat. l.inter eos,& ibi etiam glossa, Bart. ff.de fideiuss.l.non intelligitur,§.ex causa,& ibi glossa in verbo,pertinet,ff.de iure fisc.Bald. in l.penult. §.1. C.ad Trebell.& in l.4. C. ad legem Falcid. commonis secundum Aymon Crauet. consil.265. numer.7. prout eum & alios idem sequutos refert & probat Farinac. d. quæst.25. numer.169. & vltra eum Peregrin. de iure fisc.lib.5.
67 titul.1. num.53. ¶ Et in hæredem omnes actiones actiuæ & passiuæ transeunt, quia hæres & defunctus censetur vna eademque persona, vt in authentica de iureiur. à morient. præst. post princip. latè Ioseph. Ludouic. in suis commun. opinionibus conclusione 16. per totam. ¶ Hinc plurima dedu- 68
cuntur, quæ latè examinat Peregrin. de iure fisc. dicto lib.5.tit.1.num.69. cum sequentibus. ¶ Et de- 69
bet constare de vero credito, alias chartula confessionaria foret assertum creditorem & reum condemnatum non probaret, quia suspecta & simulata præsumetur, nisi ex probationibus vel aliis legitimis præsumptionibus fides illius chartulæ confirmaretur:& si parùm ante delictum, vel post facta appareret, augeretur fraudis suspicio, vt vtrumque iure probat Peregrin. de iure fisc. lib.5. titul.1. numer.54. ad fin. fol. mihi 132. columna 2.

Ampliatur primo hæc cõmonis sentẽtia, quod 70
fideiussor ipsius debitoris condemnati, vel tertius possessor bonorum conuentus à creditoribus eiusdẽ debitoris, poterit opponere discussionem prius esse faciendam in fiscum, tanquam principalem debitorem, vel tanquam principali debitori succedentem: sicut hoc facere posset aduersus ipsum proprium principalem debitorem, si delinquens non fuisset beneficio, Authentica præsente, C.de fideiuss.& Authentica, quod si debitor, de pigno. Fiscus igitur in hac specie in primis discutiendus est, ita glossa in l.sententia, vbi Bald. C.de fideiussor. quam sententiam plures sequuntur. Et licet contrarium verius crediderit Bart. in l.fin.in final. verb. ff. si cert. pet. & in l.decem ff.de verbor. obligat. cuius opinionem late defendit Abb. consil.29.columna penultim. lib.2.Ancharan.consil.194. & 317.Socin.consil.46.col.5.volumine 4. Iacob.de S.Georg.in dicta l.fin.n.3.verf.3.fallit:prior tamen sententia non solum commonis, sed etiam magis communis à Doctoribus nuncupatur, vt videre licet apud Gabriel.lib.5. titul.de fideiuss.conclus.1. numer 4. in versic. & quia prima opinio, Aymon consil.273.num 7 Anchar.Regien.quæst.25.num.4. p.2. Michaël Crass. in suis communibus opinionibus lib.1. cap.11. quæst.7. & Farinac. qui præd. citat vbi supra,num.171. dicentem quod non recedas ab ea.

Hæc tamen ampliatio vera est, & procedit 71
quando bona debitoris vniuersaliter confiscantur, secus si certa tantum res confiscaretur, vt cum aliis probat Peregrin.d.lib.5.tit.1.n.66.

Ampliatur & secundo præfata regola, vt si de- 72
linquens habuerit bona sita in diuersis territoriis, & creditores pro consequendis suis debitis agant contra fiscum illius territorij, in quo ipsi creditores contraxerunt cum debitore delinquẽte, non potest idem fiscus illos remittere ad fiscũ alterius territorij & iurisdictionis, vbi alia bona confiscata sunt, ex regula iuris quæ habet, ¶ 73
quod in eo loco, in quo contractus celebratus est in eo debitor soluere debet, & non in alio inuito creditore, l. is qui certo, & ibi Bart. ff. de eo quod cert.loco, Angel. & Alexand. in l.qui Romæ in princip. ff. de verborum obligat. & in specie ita tenet Immol. in l. ex facto, ff.de hæred.instit. & in consil. 25.colum.10.& sequenti, Paul.de Castr.consil.209. num.1. versic.si enim, quos refert & sequitur Anchar.Iun.Regien.in suis quæst. famil.quæst.25.n.5. iuncto num.12. p.2. sequitur Roland. à Vale de lucro dot. quæstione 20. numer.10. & iterum consil.78. numer.15. volumine 2. ¶ quod sicut quilibet fiscus potest agere in suo territorio contra 74
nomina debitorum ibidem existentia, & ad condemnatum spectantia: ita pariter & quilibet fiscus debet correspondere & satisfacere creditoribus eiusdem condemnati, secundum Canonistarum

noniftarum & Legiftarum communem opinionem, prout eos refert & fequitur Farinac. *dicta quæst.* 25. *n.*172. vbi alios citat dicens, quod quilibet fifcus tenetur creditoribus fuis ibi in illo territorio exiftentibus pro rata bonorum, & prout quifque habet bona condemnati, & non pro virili.

75 Non tamen tenetur fifcus vnius territorij fatiffacere creditoribus alterius territorij, vbi alia bona confifcata funt, ne fraudetur fifcus vnius territorij illum priuando omnibus bonis confifcatis, altero fifco illæfo remanente, fecundum Cyn. Petr. Bald. & Angel. *in dicta l. ex facto, ff. de hered. instit.* eft communis fecundum Auguftin. ad Angel. *de malef. verbo & eius bona publicamus, num.*9. prout refert & fequitur aduerfus Immol. contrarium tenentem Iul. Clar. *in practic. crimin.*

76 §. *fin. quæst.* 78. *versic. sed quare an hoc casu,* ¶ vbi limitat, præterquam fi bona vnius territorij non fufficerent: tunc namque, ne creditoribus iura pereant, & ne in rorum eorum credito fruftrati remaneant, eis fatisfaciendum eft etiam de bonis fitis in alio territorio, & ita plures apud fe in Magiftratu Mediolani feruatum fuiffe teftatur, refert & fequitur Farinac. *dicta quæstione* 25. *numer.*173.

77 Ampliatur tertio, vt fi condemnatus habuerit aliqua nomina debitorum, quæ poftmodum fuerint confifcata, non poteft fifcus eifdem creditoribus dare in folutum pro concurrenti debiti quantitate dicta nomina debitorum, ficut nec debitor ipfe non poteft creditori fuo affignare debitoris fui nomen in folutum, *vt in leg. cum à quo,* & ibi Bald. & Salicet. *C. de solut.* ita Anchar. Iun. *d q.*25. *n.*6. *in fin. iunctis n.*10. 11. & 13. *p.*2. & Farinac. *vbi sup. n.*174.

78 Ampliatur & quarto, quod in huiufmodi caufis creditorum agentium contra fifcum pro recuperatione eorum creditorum procedi debeat fummariè & fine dilatione, licet iudices male feruent contrarium in animarum fuarum detrimentum, vt ex Salicet. refert Clar. *dicta quæst.* 78. *versic. sed quare an hoc casu, in fin.* & Roland. *consil.*31. *num.*36. *volumine* 1. & Farinac. *vbi supra num.* 176.

79 Ampliatur etiam & quinta regula præmiffa, vt bonis debitoris confifcatis liberatus fit ipfe debitor pro parte & quantitate confifcata, adeo, vt creditores non poffint amplius contra ipfum debitorem agere, fed contra fifcum, qui debitoris bona confifcata retinet, textus *in l.*2 vbi Bald. & Salicet. *C. ad legem Iul. de vi publica, & l. si maritus,* vbi gloffa, *ff. solut. matrim. & in l.* 1. *cum ibi notatis. C. de fideiuss.* Peregrin. *de iure fisc. lib.*5. *tit.*1. *n.*55. Plotus *consilio crimin. diuerfor.*130. *num.*8. *volum.*1. vbi quod non per hoc eft liberatus fideiuffor, per textum *in dicta l.* 1. & *l. fin. C. de duobus reis, lege capitis, ff. de fideiuss.* Pereg. *vbi supra versiculo illud,* vbi *num. sequenti* hoc declarat & per Caftrenf. *consil.*109. *volumine* 2. & bene declarat Auguftin. ad Angel. *de malef. in dicto verbo & eius bona publicamus, num.*9. & Farinac. *dicta q.*25. *num.*178. *qui num.*179 hoc ampliat etiam quod prædictus debitor reftitutus & aggratiatus de delicto deuenerit ad meliorem fortunam, iuxta *leg.*4. *C. de sentent. pass.* qui textus eft mirabilis in hoc, vt per

80 Doctores ibi ab eo citatos. ¶ Quod procedit quando debitor ipfe non ad bona, fed folum à delicto fit reftitutus & aggratiatus: fecus, fi reftitutus effet etiam ad omnia bona confifcata, vel ad aliquam quotam partem illorum, & tunc (licet fecus fit fi ad rem tantum particularem reftituretur) cùm per hanc reftitutionem referuæ dicantur in ipfum actiones paffiuæ, remanet denuo obligatus eifdem fuis creditoribus, qui propterea poterunt contra ipfum debitorem agere pro recuperatione fuorum creditorum, ficut poterant ante condemnationem, *vt in l.*3. vbi Angel. Bald. & Salicet. *C. de sent. pass. & in leg. si deportatio, C. eodem tit. & in l.*2. & 3. *ff. eodem,* citat plures ita tenentes eos fequutus Farinac. *vbi sup. n.*180. amplians vt procedat etiamfi reftitutus ifte negligat à fifco recuperare bona, ad quæ fuit reftitutus, ad hoc ne teneatur fuis creditoribus, quia non per hoc erit liberatus, fed adhuc conueniri poterit, *l. penult. ff. de sentent. pass.* gloffa in *l.*4. *C. eodem,* & Angel. *in l. si debitor in fin. C. eodem titulo.*

Fideiuffor tamen datus poft publicationem bonorum non obligatur, cùm nulla adfit principalis obligatio, cui adhærere poffit, vt cum Paul. & aliis tenet Peregrin. *vbi sup.* vbi quod nec etiam naturaliter teneatur, nec pro poftquæfitis excuti poffit debitor principalis iam liberatus per publicationem bonorum. 81

Sublimitatur præcedens limitatio, fi dictante ftatuto, feu aliqua fpeciali conftitutione fifcus emififfet proclama, vt creditores infra certum tempus comparerent & docerent de fuo credito, quo elapfo & de credito nõ docto amplius ad aliquid perendũ non admitterẽtur: quia tunc fi creditores in petendo eorum credita negligentes fuerint, non poterunt ampius contra fifcum agere, nec etiam contra debitorem principalem ad bona reftitutum, ita confuluit Petr. Anton. Auguft. *consil.*10. *num.*17. *cum sequentibus, lib.*3 Et licet contrarium ex multis verius effe Boff. *in tit. de proclamo quod fit in bonis publicationis, n.*15. & 16. hanc tamen fublimitationem optime defendit Sforcia Oddus Peruf. *de restitutione in integ. p.*2. *quæst.*97 *art.*3. *per totum, numer.*15. *cum sequentibus,* & fequitur Farinac. *vbi supra, numer.*181. voluit etiam Peregrin. *de iure fisc. lib.*5. *tit.*1. *numer.*54. *in versic. creditores autem, fol.*132. *col.*3. 82

Sublimita fecundo eandem præcedentem limitationem, vt licet ad bona reftitutus teneatur fuis creditoribus fatisfacere, non tamen prohibetur (fi vult) dictis fuis bonis cedere in fauorem eorundem creditorum: & fic cedendo liberatur, ficut & liberaretur alter debitor. Quæ eft verior & æquior aduerfus quamplures tenentes contrarium, vt per Brun. *in tractat. de cess. bon. p.*4. *quæstione* 15. *versiculo in hoc autem,* & alios quos refert & fequitur Farinac. *vbi sup. num.*182. quam optime defendit Sforcia Oddus *vbi supra, art.*4. *per totum num.*19. & *sequentes.* Sed in hoc diftinguendi funt tres cafus, vt bene per Brunor à Sole *in suis quæstionibus legal. in q.*19. *numer.*68. *cum sequentibus.* 83

Limitanda tamen eft primo fupra dicta regula communis affirmatiua, quæ habet quod fifcus capiens bona confifcata delinquentis teneatur fatisfacere fuis creditoribus, legatariis, & fideicommiffariis, &c. vt procedat, fcilicet, in quãtum bona confifcata fufficiunt, & non vltrò de fuo proprio, etiam quod inuentarium non confecerit fecundum communem fententiam, de qua teftatur Iaf. *in l. scimus in principio, num.*1. *C. de iure deliber.* & cum eo & pluribus aliis Farinac. *vbi supra num.*183. *cum duobus sequentibus,* vltra Clarum fupra citatum paulo poft principium huius quæftionis. ¶ Imò etiam fifcus hæres teftamentarius, inuentario non confecto, non tenetur 84

creditoribus vltra vires hæreditarias, secundum veriorem opinionem Bart. & Bald. contra alios, teste Peregrin. *de iure fisc. lib. 4. tit. 1. num. 3.* A fortiori idem erit quando fiscus non capit bona vt hæres, sed vt vacantia vel publicata, secundum eundem Peregrin. *dicto lib. 4. titul. 3. numer. 25. & num. 64.*

85 Secundo limitatur præfata communis regula, vt licet fiscus teneatur satisfacere creditoribus delinquentis ex cōtractu, non tamen teneatur satisfacere creditoribus ex delicto, quibus fiscus præferri debet etiam in pœnis pecuniariis, vt de communi testatur D. Couarr. *lib. 1. var. resol. c. 16. post n. 8.* Claudius Balrand. *in regula crimin.* 140. *num.* 1. Iul. Clar. *d. q. 78. in versic. vidi quandoque,* & eos referens Farinac. *d. q. 25. num.* 188. vbi *num. sequenti* aduertit, quod si ex eodem delicto, pro quo bona confiscantur, & ex eadem sententia venit de iure delinquens etiam condemnandus ad interesse partis offensæ, tunc ea concurrente cum fisco pro sua pœna præferri semper debet pars pro emenda damni passi: & quod ita sæpius seruatum vidit, & æquitati etiam magis consonum dixit idem Claud. *vbi sup. dicta regula* 140. *in fin.* & esse verissimum censeo.

86 Tertio limitatur, vt procedat cum fiscus succedit in omnibus bonis, vel quota eorum; secùs si reus fuisset condemnatus in certam pecuniariam summam, quia tunc fiscus non tenetur illius creditoribus, sed debitor ipse. Fiscus autem in subsidium posset conueniri pro quanto in eum peruenisset à creditoribus anterioribus, si debitor non esset soluendo, vt cum Socin. Iun. *cons. 74 n. 23. volum. 3.* tenet Peregrin. *d. lib. 5. tit. 1. num. 59.* Sed post hæc scripta latissimè agit de hac materia Thom. Sanch. *in sua Summa lib. 2. c. 17. per totum* omnino videndus. Superiora tamen sufficiunt in proposito, vt ad alia magis necessaria in praxi deueniamus.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus ius Ecclesiasticum an comprehendatur in confiscatione bonorum vniuersali? Quatuor conclusionibus resoluitur per totam quæstionem.*

An ius patronatus Ecclesiasticum comprehendatur in confiscatione bonorum vniuersali?

1 QVÆRO an confiscata bonorum vniuersitate ob delictum possessoris ius patronatus Ecclesiasticum censeatur etiam confiscatum? Hanc quæstionem tangunt & examinant latissimè antiqui & moderni professores nostri Pontificij à glossis vsque ad nouissimos, in pluresque opiniones scinduntur, atque distinctionibus pene confunduntur. Ideoque vt obscuritatem fugiamus, claritatem & receptas sententias amandu, omissa disputatione, breui resoluam sermone quod alias amplo campo dispersum est. Sit igitur.

2 Prima conclusio. Confiscatis vniuersis bonis, seu vniuersa hæreditate ius patronatus in ea cohærens in fiscum transit, ita volunt glossa *in cap. filiis vel nepotibus, verbo propinquis,* 16. q. 7. quam
sequuntur cum communi Abb. *n. 9.* Decius *n. 6.*
Felin. 3. *in c. quanto de iudic.* Roch. de Curt. *de iu-*
re patronat. verbo ipso, vel is, quæstione 8. & 29.
numer. 69. communis secundum Citadin. *in eo-*
dem tractat. 9. p. quæst. 20. num. 28. Ferter. *cons. 179.*
num. 1. & 2. Aufrer. *in tractat. de potestat. secul. re-*
gula 4. fallentia 21. Iul. Clar. *lib. 5. recept. sentent. §.*
fin. quæstione 78. in versiculo quaro modo. Et pro-
culdubio vera & communis est, quando confis-
catio à iudice Ecclesiastico fit, atque tunc absque
contradictione procedit secundum D. Molin. *l. 1.*
de Hispan. primog. c. 24. num. 26. Canter. *in suis qua-*
stionibus crimin. cap. 1. de hæret. apost. & c. numer. 50.
pag. 408. vbi quod in crimine hæresis non est
dubium, quia hæreticus priuatur omni honore,
& est infamis iure Canonico, & per iudicem Ec-
clesiasticum ¶ Sed quando confiscatio fit à iudi- 3
ce seculari, etiam vniuersitatis bonorum, pluri-
bus dubia visa est hæc communis sententia: quo-
niam ius patronatus non potest transferri in fis-
cum, nec ipsi applicari, nec iudex secularis illius
cognitionem habere potest, cùm sit incapax co-
gnoscendi de iure spirituali vel ei annexo, prout
est ius patronatus, *d. c. quanto, de iudic.* quod qui-
dem transferri non potest nisi per modos à lege
Pontificia probatos, *cap. ex litteris, c. cum seculum,*
c. cura, c. quia clerici, de iure patron. sed confiscatio
non est huiusmodi saltem lege Pontificia: ergo
ius patronatus non venit in confiscatione bono-
rum, ita glossa *in Clementina pastoralis, verbo sub-*
iecta, per textum ibi *in §. cùm etsi illa, de re iudic.*
quam sequitur Barbat. *in d. c. quanto num.* 17. & ibi
Decius. *num.* 6. Cassan. *in consuetud. Burgund. in*
Rubric. 2. §. 2. glossa 2. *num* 9. & est communis se-
cundum Couarr. *lib. 2. variar. resolut. cap. 18. n. 7.*
& Gigas *de crimin. læsæ Maiestatis lib. 2. titul. de*
pœnis, quæst. 4. in principio, num. 3. vbi quod secun-
dum eam ita aliàs & consultum & iudicatum in
Venetorum dominio testatur Et esse communem
cum Gigante & Couar. *vbi sup.* refert Clar. etiam
vbi supra, & communem & magis communem
plures allegans testatur, & eam sequitur Farinac.
in suis quæstionibus crimin. 1. p. quæstione 25. de de-
lict. & pœn. num. 152. eamque etiam sequitur Pe-
regrin. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num.* 121. D. Costa *in*
c. si pater, de testament. in 6. 2. p. verbo Trebellianica,
num. 7. & Cantera *vbi supra, num.* 49. ¶ Quod qui- 4
dem verum esse tenet Clarus vbi supra, quando
ius patronatus non erat transitutum in extraneos
hæredes: tunc namque nec transit in fiscum. Se-
cus, si tale ius erat transitorium etiam ad extra-
neos hæredes, quia tunc sibi placet opinio glos-
sæ, quod transeat etiam in fiscum: non enim vi-
det cur non debeat in fiscum transire, qui per
omnia habetur loco hæredis. Sed de hac distin-
ctione & doctrina Clari multum dubitat Fari-
nac. *vbi supra, num.* 153. qui distincte tenet præ-
fatam secundam sententiam negatiuam, quam
esse communem affirmat: quia iudex laicus in-
capax est cognoscendi vtroque casu super iure
patronatus, quod spirituale est, *vt in dicto c. quan-*
to, nec etiam durante vita delinquentis, vt per
ipsum ibi *n.* 54.

Nihilominus tamen adhuc verior verissima- 5
que opinio est, ius patronatus cùm vniuersitate
villæ, seu hæreditatis confiscata in fiscum transi-
re, etiam si iudex laicus confiscationem fecerit
vniuersitatis villæ vel hæreditatis, dummodo id
non specifice de iure patronatus loquens faciat,
sed generice vniuersitatem, cum qua patronatus
ex sui natura transire debet, fisco adiiciat, vt per-
multi Doctores aduertunt: & in terminis probat

Cæsar

Cæsar.Lambert.*de iurepatronat.lib.3. quæst 8 art. 8 in 8.casu num.* 20. loquens in vniuersitate villæ vel castri; quamuis in vniuersitate hæreditatis contrarium & absque iuridico fundamento existimauerit ibi in nono casu,*num.*21 secundum D. Molin. *vbi supra dicto num.* 16. *versiculo caterum*, qui hanc opinionem probanit, & verius credit Petr. Greg *in syntag.iur.vniuersi lib* 3 *c.*17.*num* 5. estque verissima propositio & ita secure tenenda secund.D.Sahagum *in dicto c.quanto,num.*33. *cum sequentibus*, vbi respondet fundamentis contrariis. Iuridicus enim modus est transeundi ius patronatus cum vniuersitate bonorum etiam inter laicos, iuxta receptas nostri iuris traditiones,vt *in d.c.ex litteris,& c.cum seculum, de iure patronat.* ergo & per confiscationem vniuersitatis bonorum. Non enim potest ratio diuersitatis congrua in hoc assignati inter eam & venditionem, conductionem, donationem, permutationem,vel successionem,sed ex omnibus his transfertur ius patronatus cum vniuersitate bonorum,vt in dictis iuribus & communibus traditionibus: ergo idem in confiscatione vniuersitatis bonorum,cui ius patronatus cohæret, inte optimo dicendum est Hinc est,vt vendita à fisco bonorum vniuersitate in emptorem ius patronatus bonis infitum transferatur ex dictis iuribus, & ita in practica frequentissimum esse probat idem Gigas *vbi sup.q.*1. & 4. & frequentior scribentium sententia recepta est, vt plurimos referens affirmat D. Molin. *vbi supra num.* 25. Denique quamuis verum sit iudicem laicum de iure patronatus principaliter nec accessorie cognoscere posse, attamen quando de bonis, quibus inest, pronuntiat in ciuili, vel criminali,ius patronatus non consideratur respectu sententiæ, sed respectu bonorum.

6 Secunda conclusio.In omnibus casibus in quibus ius patronatus cum vniuersitate bonorū confiscatur, non debet transire exercitium eius iuris patronatus in fiscum,nec etiam in hæredes delinquentis, sed Ecclesia ipsa libera remanere debet sub Episcopi potestate, vt late pluribus comprobat Roch de Curt.*vbi sup.qu.*19.*n.*68. & sequuntur omnes secundum Cæsar Lambert. *vbi sup. n.* 22. qui idem probat, & Bernard. Diaz *in sua practica crimin.Canonica,c.*131. in noua impressione, & ita obtinuit secundum Simanc. *in suo institut. Catholic. tit.* 9. *n.* 96. argumento *cap.fin.de hæret.* & *l. iura libertorum , ff. de iure patronat.* sequitur etiam D. Molin. *d. lib.*1. *de Hispan.primog. c* 24. *num.* 77. Qua in specie Ecclesia remanet libera patrono, vel aduocato,itaque ille, ad quem primo spectabat institutio,non habeat liberam collationem: & sic ius patronatus prædictum euanescir, ita vt neque Ecclesia præsentationem habeat,vt concludunt Innoc.Ioan. Andr. Dominic.& Cardin. Abb. & cæteri communiter: estque vera & communis opinio secundum Roch. de Curt. *vbi supra , quæst.* 3. eamque tenent omnes, vt affirmat eos sequutus Lambert. *vbi supra in* 9.*art.statim sequenti.* Non enim ex hoc præiudicium fit sequentibus patronis vocatis: quia in hac specie de qua agimus,nempè,quando ius patronatus Ecclesiasticum infitum est vniuersitati bonorum, castro scilicet, villæ, vel ciuitati,aut hæreditati liberæ, non sunt alij patroni vocati, sed dominium prædictæ vniuersitatis est liberum domini sui,delictum confiscatione omnium bonorum suorum dignum committentis. & ideo merito vt ad filios,nec ad fiscū transeat,sed quod potius euanescat & Ecclesia remaneat libera, vt habet communis sententia prædicta.

Limitatur primo prædicta secunda conclusio, quando delinquens habeter compatronos: nam tunc totum ius patronatus deueniret ad alios patronos. Secundo limitatur, quando ex fundatione vel constructione constaret ius patronatus debere deuenire ad aliquam certam personam, vel alias personas:nam tunc non remaneret libera Ecclesia,sed ad eos nominatos deueniret,vt in specie probat & tenet rectè D. Cantera, *vbi sup. numer.*50. *in versicul. sed tanquam , pagin.*408. *colum.*1.

Quod si vniuersitas, cui inest ius patronatus, esset antiqui vinculi, vel maioratus, tunc idem dicendum & censendum est, quod in rebus maioratus distinguendo resoluimus *supra lib.*1.*pract. q.*66.*per totum.* 8

Quibus sic firmiter constitutis & in praxi obseruandis, reiiciendæ sunt aliæ diuersæ opiniones, quas alij Doctores in hac materia tenebant, prout refert & merito eas reiicit atque improbat D Sahagun *vbi supra numer.* 29. *cum sequentibus.*

Præfatæ duæ conclusiones tenendæ loquuntur,vt vidimus, quando ius patronatus Ecclesiasticum infitum est vniuersitati bonorum (quod sæpissimè contingit)nempè vt dominus talis Oppidi,Castri,vel Ciuitatis habeat ius præsentandi in tali Ecclesia, Collegio,vel Monasterio. 9

Cæterùm si ius patronatus huiusmodi non sit, hoc est reale,sed personale, vt putà quia nominantur personæ,quæ hoc iure patronatus vti debeant, certæ & in specie, vel etiam alij certificandi,veluti proximiores consanguinei,prout cōmuniter contingit in fundationibus Capellaniarum & huiusmodi,tunc sit tertia conclusio.

Tertia conclusio. Ius patronatus personæ cohærens,non vero bonis(quod verificatur vt modo dicemus) non euanescit facta confiscatione bonorum,nec etiam dicta sententia criminis per iudicem laicum,nec cum bonis transit, quia non est reale, sed personale:idemque vsque ad Ecclesiastici sententiam patronus erit, vtique poterit iure præsentandi, siue crimen hæresis commiserit,*vt in c. cum secundum leges, verb. confiscationis, de hæret.lib.*6. *cum simil.* siue aliud dignum etiam confiscatione bonorum ad forum iudicis laici pertinens, veluti læsæ Majestatis humanæ, & simil. quia, cùm ius patronatus sit annexum spirituali, incapax profectò est iudex secularis, siue principaliter,siue incidenter & accessorie confiscationis & priuationis ipsius, iuxta dictum *cap. quanto,de iudic.*donec à iudice Ecclesiasticō competentet confiscentur & ab eo priuetur.Quod est verissimum,vt patet,& securè tenendum,vt affirmat D. Sahagum *vbi sup.n.*38. 10

Quarta conclusio. Facta à iudice Ecclesiastico competenti priuatione huius iuris patronatus personalis, id non euanescit, nec Ecclesia remanet libera, sed totum remanet vel penes compatronum aut compatronos, ad quos deuenit, vel ad eam personam vel personas successiue in fundatione contentas vel nominatas,tanquam bona restitutione grauata per fundatorem,dicta de crimine sententia per iudicem Ecclesiasticum, non vero antea (vt prædiximus) vel ad proximiores iuxta fundationis formam, vt patet, & tenet in terminis D.Sahagum *vbi supra,n.*39 & 40.Vnde non erit necessaria (sed tamen vtilis ad tollendum omne dubium) conditio fundatoris, quam in fundatione consulit apponendam Didac. Perez, *in l.*1. *tit.*6.*lib ordin. colum.*230. nempe,vt ad 11

fiscum venire non possit ius patronatus, sed ad suos hæredes & descendentes. De quibus & aliis opportenis in materia latè nouissimè agit Tho. Sanchez *in Decalog. precept. lib.2. cap.19. à numer.2. vsque ad* 17. qui est videndus quoties opus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis an transeat in fiscum, confiscatis bonis emphyteuta & per totam quæstionem.*

5 *Emphyteusis Ecclesiastica ad hæredes extraneos non transit, & n.7. cum seqq.*

6 *Ea, quæ ad extraneos hæredes non transeunt, nec etiam in fiscum, qui in bonis confiscatis loco extranei hæredis habetur.*

9 *Authent. de alienatione & emphyteusi, §. si vero contigerit el 1. collat. intellectus.*

10 *Confiscata emphyteusi propter crimen domini directi ipsius cum reliquis eius bonis, emphyteuta soluet pensionem fisco, quam domino soluebat.*

12 *Commoditas & vsusfructus emphyteusis Ecclesiastica, durante vita emphyteuta delinquentis, transit in fiscum; sed contrarium, num.13. Idem in bonis feudalibus, vt in n.14.*

An emphyteusis, confiscatis bonis emphyteutæ, transeat in fiscum?

QVÆSTIO XXXVIII.

1 QVÆRO etiam, an emphyteusis concessa priuato, vel Ecclesiæ confiscatis bonis emphyteutæ transeat in fiscum? Et in hac quæstione prius agemus de emphyteuta priuati, postea de emphyteuta Ecclesiæ.

2 Circa primum aliqui simpliciter dicunt, quod bona emphyteutica non transeant in fiscum. Sed nihilominus Bart. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, n.6. ff. de damno infect.* ita distinguit in hac specie emphyteutæ priuati, vt si quidem ex natura conuentionis, siue inuestituræ est transitoria ad extraneos hæredes, transibit etiam in fiscum: si vero non est transitura ad extraneos hæredes, non transibit quoque in fiscum. Est communis secundum Apostillam ad Angel. *de malef. verbo eius bona, n.16.* vt refer Clar. *§. emphyteusis, quæst.29. in princ.* vbi ipse resoluit cum communi, quod siquidem emphyteusis est simpliciter concessa priuato, non videtur dubitandum quin transeat in fiscum, sicut & alia bona ipsius delinquentis. Si vero in ipsa concessione apposita sint aliqua verba, ex quibus appareat cõtrahentes noluisse emphyteusim ad extraneos hæredes transire, tunc non trãsibit in fiscum, qui habetur loco extranei hæredis: est communis vt cum Clar. & aliis affirmat D. Mol. *lib.4. de Hispan. primog. c.11. n.4.* Eandem distinct. Bart. testatur cõmunem & sequitur alios allegans Farin. *in suis qq. crim. 1. p. q.25. de delict. & pæn. n.59. &* 60. sequitur etiam eam plures citans Peregr. *de iure fisc. lib.5. tit.1. n.120.* Et iuxta præmissã distinctionẽ cõmunem intelligo Quemad. *q.11.* & Simanc. *in suis instit. Catholic. tit 9. n.97.* emphyteutesim hominis priuati in fiscum transire propter hæres. emphyteutæ, sed ius suum integrum domino conseruari, quia fiscus in ius priuati succedit. Hoc namque tunc procedit iuxta præcedentem communem resolutionem, quando emphyteusis priuata transitura erat, vel transire poterat ad extraneos hæredes, aliàs secùs.

Nihilominus tamen nouissimus Cantera *in quæst. crim. c.1. de hær. apost. &c. n.46. vers. sed certe, pag.403.* tenet contra prædictam resolutionem, credens quod licet in emphyteusi priuati sit clausula quod transeat ad hæredes extraneos, adhuc tamen non transeat in fiscum confiscatis bonis emphyteutæ, & à fortiori si nihil est dictum; sed consolidatur dominium vtile cum dominio directo. Affirmans præterea, quod secundum istam opinionem fuit declaratum per Auditores supremi Consilij Inquisitionis in Regnis Hispaniæ, vt est instructio in tangentibus ad inuicem bonorum, incip. *Quanta à la cosas.* 3

Secùs tamen dicit esse idem author ibi *n.48. vers. sed deueniendo, in censu:* quia propter delictum illius, qui dedit rem censualem, non potest ipsa confiscari, cùm nullum habeat tunc ille dominium; sed tantum confiscabitur ius illud quod habet ad accipiendum illam pensionem, & non consolidabitur cum dominio, cùm illud ius percipiendi pensionem sit separatum à dominio directo & vtili. Propter delictum tamen illius qui accepit censum hoc est rem censualem, bene potest ipsa confiscari, pensio tamen soluetur danti illam rem censualem, prout dicit esse declaratum per instructionem Inquisitionis, *fol.12.* ¶ Ego quoad emphyteusim priuati teneo prædictam communem resolutionem & distinctionem, nisi aliter praxis supremi Consilij Inquisitionis in hoc se habeat, prout haberi dicit Cantera *vbi sup.* cui standum erit. Quoad rem censualem probo quod idem author dicit.

Quoad secundum, scilicet, emphyteusim Ecclesiæ, communis sententia Doctorum est quod non transeat in fiscum propter crimen emphyteutæ, Ecclesiæ publicatione suorum bonorum dignum, quam tenet Bart *in dicta l. si finita. §. si de vectigalibus, n.6. ff. de damn. infect.* Ruyn. *cons.155. quantum ad casum, n.10. & 11. volum.1.* Gigas *de crimine læsæ Majestatis lib.2. tit. de pæn. comittent. crimen læsæ Majestatis, q 6 n.1. & 2.* Nellus *de bannit. in 1. p. secundi temporis, quæst.34.* Dec. *cons.441. n.19.* Martin. Laudens. *in tract. de fisc. quæst.3.* Curt. Sen. *cons.59.* Dux. *n.18. in versiculo, est quoque verum,* Anton. de Butr. *consil.61. strictè non repuio,* Plotus *consil. crimin. diuers.130. nnmer.67.* Ruyn. *consi.24. num.11. & sequentibus, & cons.117. col.2. volumine 1.* vbi de magis communi testatur. De qua etiam testatur idem Ruyn. *consil.161. num.7. eodem volumine 1.* Socin. *consil.121. num.18. lib.4.* Franciscus Turza post Alexand. quem allegat *in suis communib. opinionib. opinione* 147. Augustinus ad Angel. *de malef. verbo & eius bona publicamus, num.16.* Bonacosa *in communib. opinionib. 1. part. pag.37. colum.1. versic.1. incipit, confiscatis bonis,* & iterum *pag.14. column.1. versic.3. incipit confiscari nequeunt bona Ecclesiastica,* & hos referens Farinac. *d. quæstion.25. num.52.* Vbi hi duo vltimi hoc ampliant adeò procedere, vt neque in contrarium valeat decretum, seu constitutio alicuius Principis secularis: & probatur hæc opinio *in c. fælicis, §. si qua vero, de pæn. 1. in 6.* vbi hæreticus priuatur ipso iure feudo & aliis ab Ecclesia receptis, quæ libere ad Ecclesias reuertuntur. 4

Ratio huius receptissimæ sententiæ est, quoniam Ecclesiastica emphyteusis ad hæredes extraneos non transit secundum magis communem 5

Doctorum

Doctorum opinionem, de qua post alios plures quos refert latè Iul. Clar. §. *emphyteusis. q. 28. versic. 3. est casus, & sequentibus*, vbi *in versic. quidquid tamen transit*, cum hac sententia magis communi, quod emphyteusis Ecclesiastica concessa pro se & hæredibus, siue cum debitis solemnitatibus, siue sine illis, numquam transit ad extraneos hæredes, sed tantummodo ad filios, siue descendentes ipsius recipientis, nisi vltra debitas solemnitates expresse concessa fuerit etiam pro hæredibus extraneis, vel si in ipsa inuestitura apposita sint talia verba, quæ hoc importent, putà *pro se & quibus dederit, vel pro se & pro hæredibus quibuscumque, &c.* Et in materia confiscationis bo-
6 norum hæc est præcipua & principalis regula, quod ea, quæ ad extraneos hæredes non transeunt, nec etiam transeunt in fiscum, qui in bonis confiscatis loco extranei hæredis habetur, *l. 2. C. ad legem Iul. de vi. l. eorum ff. ad l. Iul. Maiest. iura libertorum ff. de iure patronat. gloss. in l. 1.* vbi Bald & alij, *C. de bon. quæ lib* est communis, vt plures citans testatur Far. *d. q. 25. n. 51.*

Nihilominus tamen contrariam sententiam, imò quod emphyteusis Ecclesiastica transeat in fiscum in præmissa specie, tenent plures authores, & communis videtur secundum Carol. Ruyn. *consil. 23. n. 33. volum. 5.* & in effectu eam videntur tenere Batt. & alij *in d. §. si de vectigalibus*, vt refert Iul. Clar. *§. emphyteusis, q. 29. in princ. in vers tu dic. ibi: aliqui vero.*

Sed hoc non obstante præcedens sententia negatiua est tutior: æquior, & magis communis, imò quod fauore Ecclesiæ emphyteusis Ecclesiastica in fiscum non transeat, vt affirmat Clar. ibidem *in versic. breuiter, & verior meo iudicio, iuxta d. c fœlicis, §. si quã verò.* Tum etiam, quia secundum Clar. si aliud diceremus ex eo efficeretur conditio ipsius Ecclesiæ longè deterior, cum proculdubio fiscus sit potentior quam priuatus, non solum difficultate conueniendi, sed etiam ex infinitis priuilegiis, quæ habet, præsertim quia numquam esset spes caducitatis, cùm semper fisco competat restitutio in integrum: neque quod propter finem lineæ res ad Ecclesiam reuerteretur, quia fiscus nunquam moritur. Neque est aliquo modo verisimile, quod Ecclesia eo animo aliquam rem in emphyteusim concedat, vt possit casus euenire, propter quem ad ipsam res emphyteutica vlterius non reuertatur, quod esset in maximum ipsius Ecclesiæ detrimentum.

7 Quæ sententia limitanda aliquibus videtur in casu, quo ex pacto, vel ex consuetudine, vel ex aliqua Pontificia constitutione emphyteusis Ecclesiastica esset ad extraneos hæredes transitoria: tunc namque videtur vt in fiscum quoque transeat, vt senserunt Socin. *consil. 266. col. 11. versic. 3. confirmatur, & col. 12. in versic. ex quibus infero, vol. 2.* Ruin. *d. consil. 155. quantum ad casum eol. fi. circa princip vol. 1.* Alex. *in l. etiam in princip. col. penult. versic. hac tamen secunda*, & ibi Curt. *in apostl. l. ff. solut. matrim.* cum aliis relatis per Gigant. *de crim. læs. Maiest. q. 6. n. 4 & 5.* & latè hanc comprobat opinionem respondens contrariis Boss. *tit. de bon. public. n. 60.* & post eum Bonacosa *in comm opin. crim. 2. p. pag 17. col. 2. vers. 3. incip. confiscari nequeunt bona Ecclesiastica, &c.* Ex quibus vereor ne hæc opinio communis sit, ac proinde tenenda in praxi.

Nihilominus tamen verius videtur contra hanc limitationem, vt emphyteusis Ecclesiastica minime transeat in fiscum, etiam quod sinus in casibus in quibus ad hæredes extraneos sit transitoria, vt voluit expresse Clar. *vbi supra, d. q. 29. versic. breuiter*, ibi, *si vero emphyteusis sit ad extraneos transitoria, &c.* ex rationibus prædictis ex quibus suo iudicio hæc opinio est tutior, & æquior & etiam magis communis: eandem sequitur Farin. *d. q. 25. n. 55.*

Dato tamen quod limitatio præcedens esset 8
verior & tenenda tanquam communis, Ecclesia posset intra biennium rem illam emphyteuticam à fisco petere si vellet, iuxta textum *in auth. de alien. & emphyteus. §. 1. incip. si vero contingerit el 1. collat. 9.* Erit igitur in arbitrio Ecclesiæ an velit remipsam apud fiscum dimittere, aut ab eo auferre, iuxta illum textum & communem opinionem Carol. Ruin *d. consil. 25. num. 33. lib. 5.* quam esse magis communem ex ipso profitetur Iul. Clar. *vbi supra*, sed Ruin. non dicit esse magis communem, sed quod videtur ea communis, & eam sequitur cum aliis quos refert D. Simanc, *de instit. Catholic. tit. 9. num. 104. & 105.* Et licet 9
ille textus in *d. §. si vero contigerit*, videatur loqui in emphyteusi concessa ab Ecclesia Constantinopolitana, communiter tamen intelligitur vt disponat in concessa etiam à quacumque alia Ecclesia, teste Alex. *in d. §. si de vectigalibus, post n. 30.* secundum Clar. *vbi supra* vbi etiam probat, validam esse prædicti textus decisionem, quamuis sit constitutio Imperatoris circa res Ecclesiasticas, cùm concedat in hoc priuilegium Ecclesiis, iuxta tradita per Doctores *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* Et ita censeo tenendum cum hac declaratione, quidquid contrarium latè probet Boss. *vbi supra*, imò quod quando emphyteusis Ecclesiastica transit ad extraneos hæredes, transeat etiam in fiscum irreuocabiliter, dicens secundum eam aliàs fuisse iudicatum contra monasterium Sancti Regundi Mediolani: cuius opinionē, in hoc contra Clarum sequitur Farin. *vbi supra n. 56.* dicens se nescire quomodo Clar. hanc opin. fauore Ecclesiæ dixit magis com. cum re vera ex præallegatis contra Ecclesiæ non solum sit magis communis, & magis à Doctoribus approbata, sed verior & aliàs seruata, vt per Boss. *vbi supra*. Ego verò cum Clar. censeo in hoc in fauorem Ecclesiæ circa prædictam opinionem & electionem sibi concessam infra biennium à *d. § si vero contigerit*, comm. & magis receptam sent. & veram, ac proinde tenendam ex *d. §. si vero contigerit.*

Quod si dominus directus emphyteusis commiserit delictum dignum confiscat. omnium bonorum, confiscabitur dominium directum, & emphyteuta soluet pensionem fisco quam domino soluebat, & habet fiscum pro domino, vt in praxi se vidisse seruari in crimine hæresis affirmat Cantera *vbi sup. n. 46.* qui *n. 44.* idem dicit in feudo, quod in emphyteusi. 10

Secundo limitatur præfata communis sententia negatiua, quæ habet quod emphyteusis Ecclesiastica non transeat in fiscum, vt non procedat quando confiscatio bonorum fit à iudice Ecclesiastico, quia tunc in ea venit etiam emphyteusis Ecclesiastica, vt per Martin. Laud. *in tractatu de fisc q. 3.* qui alios allegat, & sequitur Gigas, *de crim læsæ Maiestatis lib. 2. tit. de pœn. committ. crim. læsæ Maiestatis, q. 6.* & Farin. *d. q. 25. num. 57.* 11

Tertio limitatur, quod in casu, in quo emphyteusis præsertim Ecclesiastica non transit in fiscum, non tamen prohibetur fiscus durante vita emphyteutæ delinquentis percipere fructus & 12

commoditatem illius dominij, quod in emphyteusi habebat ipse emphyteuta delinquens, soluendo tamen annuum canonem directo domino & Ecclesiæ, cui postmodum mortuo condemnato res emphyteutæ deuoluitur & reuertitur: ita materiam hanc declarat Nellus *de bannitu in 1. p. secundi temp. tit. de pæn commiss. crim. læsæ Maiest. q. 6. n. 9.* sequitur Farin. *d. p. 15. n. 58.* dicens facere pro hoc in simili tradita à se *n. 34. de bon. fideicommissariis.*

13 Ego verò multum dubito de hac tertia limitatione, imò eam non esse veram omnino censeo, sed potius contrarium, scilicet, vt in casu ipsius nō solum tunc non confiscetur emphyteusis quoad illius proprietatem, sed nec etiam quoad commoditatem & vsumfructū durante vita emphyteutæ delinquentis, sequentibus rationibus & fundamentis. Primo ex textu *in d. c. fælicis, vers. si qua vero, de pæn. in 6.* vbi dicitur quod hæreticus ipso iure priuatur feudis, locationibus, officio, vel beneficio spirituali vel temporali, si quæ ab aliquibus Ecclesiis obtinet, quæ sic libere ad Ecclesias reuertantur, quod Ecclesiasticorum Rectores de ipsis pro sua voluntate disponant: fiscus ergo in his nihil se immotari potest, nec vti commoditate horum durante vita hæretici Et eadem ratio militat in emphyteusi Ecclesiarum, ergo & idem ius.

14 Secundò, quia sic videmus quod in casu, in quo bona feudalia non confiscantur (quod regulare est, vt infra statim *in q. proxima* dicemus) non solum tunc non confiscatur feudum, quoad illius proprietatem, sed nec etiam quoad commoditatem & vsumfructum durante vita feudatarij delinquentis, iuxta veram & communem sententiam, quæ seruatur in praxi, quā tuetur & defendit aduersus nonnullos idem Farinac. *d. q. 25. n. 68. 69. & 70.* Ergo idem eadem ratione dicendum est in emphyteusi Ecclesiastica, argumento *l. illud cum simil. ff. ad legem Aquil.* nulla namque congrua ratio differentiæ in hoc inter emphyteusim Ecclesiasticam & feudum assignari potest, nec eam assignat Farinac *vbi sup* prout assignare debuerat, si memor fuisset se contrarium probasse in emphyteusi Ecclesiastica *n. 58.*

Tertio, quia non obstant tradita à se *n. 34. de bon. fideicommiss.* quia eam statim limitauit ipse *num. 35. & 36. cum sequentibus*, in duobus casibus de quibus *ibi* per eum, quorum ratio & in nostro quoque militat præcipuè cum emphyteusis Ecclesiastica regulariter ad hæredes extraneos non transeat, & sic extra descendentes alienari non possit iuxta communem resolutionem, de qua *supra*. Et supradictis & aliis opportunis in materia latè agit nouissimè Thom. Sanchez *in Decalogi precept. lib. 2. cap. 19. à num. 19. vsque ad 38.*

SVMMARIVM.

1 *Bona feudalia an veniant in confiscatione bonorum, & num. sequent.*
3 *Feudorum tria sunt genera, de quibus hic.*
4 *Feudum, quod hareticus habuit, non est confiscandum, sed Catholico domino restituendum.*

An bona feudalia veniant in confiscatione bonorum vassalli?

QVÆSTIO XXXIX.

QVÆRO præterea an bona feudalia confiscentur, vbi aliàs de iure, vel vigore statutorum bona vassalli delinquentis essent confiscanda, vel ad agnatos aut dominum deuoluantur? 1

Et in hoc partem negatiuam tenet Bart. *in l. si finita, §. si de vectigalibus num. 3. ff. de damno infect.* estque communis opinio, vt plures citans testatur Iul. Clarus *in §. feudum, quæst. 84. in principio*, qui tria genera feudorum considerat Primum est de quo vassallus non potest libere disponere sine licentia domini & sine consensu agnatorum, cuiusinodi est feudum antiquum ex pacto & prouidentia. Et huiusmodi feudum, etiam quod vassallus delinquat & eius bona fisco applicentur, nunquam venit in confiscatione bonorum, cuiuscumque generis sit delictum: iniquum enim videtur atque absurdum, quod vassallus possit delinquendo præiudicare domino, aut agnatis, quibus non posset præiudicare alienando. Secundum autem genus feudorum est, de quo vassallus potest cum consensu domini libere disponere etiam in extraneum, in præiudicium filiorum vel agnatorum, & huiusmodi est quodcumque feudum, sub quocumque tenore conceptum sit: & hoc casu quoque non confiscatur feudum, sed indistinctè & absolute consolidatur vtile dominium cum directo, & sic applicatur domino. Tertium genus feudorum est, de quo vassallus tam in præiudicium domini quam agnatorum poterat libere disponere, putà quia erat concessum pro se & quibuscumque hæredibus, vel pro se & quibus datet, &c. Quæ omnia feuda possunt sine domini licentia in quoscumque etiam extraneos transferri, & tunc applicantur fisco cùm cæteris bonis vassalli, si sit idem fiscus qui & domini directi; si verò est alius distinguit, vt ibi per eum. 2 3

Feudum igitur, quod hæreticus habuit, non est confiscandum, sed Catholico domino restituendum, textus *in cap. fælicis, §. si qua vero, de pæn. lib. 6.* excepto si feudum huiusmodi libere alienari potest in quoscumque etiam extraneos hæredes, vt constat ex supradictis, & tenet etiam alios allegans D. Simanc. *de institutione Catholic. tit. 9. num. 120.* & regulam prædictam negatiuam cum sua limitatione sequitur etiam & communem profitetur plures allegans Farinac. *in suis quæstionibus crimin. quæst. 25. de delicto & pæn. n. 61. & 71. cum sequentibus* & Peteg. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num. 106. cum sequentibus.* Qui quidem in quamplurimis numeris latissime agunt de hac materia, eamque declarant & exornant ampliationibus & limitationibus, & ideo ad eos erit recurrendum quoties ex facto casus acciderit: pro nunc sufficiat resolutio præcedens communis, quæ quæstioni respondet. Et post hæc scripta de hac materia agit Thom. Sanch. *in sua Summa lib. 2. c. 19. n. 39.* 4

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Confiſcatis bonis patris, an confiſcetur vſuſfructus, quem ipſe habet in bonis aduentitiis filij ſui familias? per totam quæſtionem. Et num. 7. cum ſequentibus, quid de peculio profectitio filij? Et quid, quando bona patris occupantur à fiſco propter debitum peculiarium patris? num. 9.*

10 *Confiſcatio bonorum patris non trahitur ad legitimam filiorum ipſius delinquentis. Ampliatur & limitatur pluribus modis, vt in num. 11. cum ſequentibus, vſque in finem quæſtionis.*

An confiſcatis bonis patris confiſcetur vſuſfructus, quem habet in bonis aduentitiis filij ſui familias?

QVÆSTIO. XL.

1 QVÆRO etiam, an confiſcatis bonis patris propter ipſius crimen confiſcetur etiam eius vſusfructus, quem habet in bonis aduentitiis ſui filijfamil. pro tempore vitæ ipſius patris? Et in hoc ſunt duæ opiniones inuicem ſibi contrariæ. Prima habet non confiſcari prædictum vſumfructum, ſed quod debetur filio & conſolidatur cum proprietate ſecundum Gigantem, qui concordantes adducit de crimine læſæ Maieſtatis *lib. 2. tit. de pœn. committ. crimen læſæ Maieſtatis, quæſt.* 13. *n.* 4. & ante eum Bald. *in l.* 1. *C. de bon. quæ lib. Corn. conſil.* 268. *ad fin. lib.* 3. quam ſententiam aliquibus rationibus fundat Anton. Gom. licet eam non probet 2. *tom. variar. reſolut. c. de ſeruit. num.* 16. *in principio*, inter quas illa magis aſtringere videtur, quod cum hic vſusfructus, quem pater habet in bonis aduentitiis filij, non ſit tranſmiſſibilis ad hæredes, nec in fiſcum, qui loco hæredis habetur, *l. 2. C. ad legem Iul. de vi, l. eorum, ff. ad legem Iul. Maieſt. l.* 4. *ff. de iure patronat. l.* 1. & ibi gloſſa, & communiter Doctores, *C. de bon. quæ lib. l.* 3. & ibi etiam Bart. & communiter Doctores, *ff. de interd. & releg.* Sed hæc ratio inefficax eſt, quoniam etſi hic vſusfructus non tranſeat ad hæredes & ideo nec ad fiſcum, ſola tamen commoditas quis prohibet quod non tranſeat ad fiſcum: ſicut poteſt in quemlibet extraneum tranſire per alienationem, vel locationem vſufructuarij pro tempore vitæ ſuæ, *l. arbori-*
2 *bus, verſic. vſufructuarius, ff. de vſufruct.* & ibi communiter Doctores, *l. non vtitur, verſic. plane, eodem tit.* & ibi etiam gloſſa ordinaria, & communiter Doctores, textus *in l. neceſſario*, §. *fin. ff. de peric. & commodo rei venditæ*, & ibi gloſſa & communiter Doctores, *l. ſi quis domum*, §. 1. *ff. locat.* §. 1. *inſtit. de vſu & habit.* & ibi Faber, & alij Doctores, *l.* 24. *tit.* 31. *p.* 3. & confirmat Ant. Gom. *d. c.* 15. *num.* 15.

3 Merito igitur contrariam priori ſententiam probauit Ant. Gom. *d. c.* 15. *n.* 16. *verſic. ſed his non obſtantibus*, imo quod propter patris delictum confiſcetur etiam vſusfructus, quem ipſe habet
4 in bonis aduentitiis filij: ¶ & eſſe generale in confiſcatione bonorum, vt veniat vſusfructus reſpectu commoditatis, quem delinquens habet eius vita durante in bonis alicuius, pro quo eſt bonus text. *in l. ſi poſtulauerit.* §. *iubet, ff. de adult.* per quem textum ita etiam tradiderunt ibi Bart. & communiter DD. vt plures referens affirmat Ant. Gom. *vbi ſupra*, necnon & Farin. *in ſuis qq. crimin.* 1. *p. tit. de delict. & pœn. q.* 24. *num.* 31. & Petr. Plaça *in epitome delict. lib.* 1. *c.* 22 *n.* 39 *ante med. verſ. ſiquidem patre delinquente*, diximus *ſupra* alia quæſtione quæ dicantur bona hæretici.

Sed in hac ſpeciali quæſt. de vſufructu peculij aduentitij filij famil. pro concordia diſtinguendum eſt: quod aut patris delictum eſt tale, per quod ipſe patitur maximam vel mediam capitis diminutionem, & conſequenter in totum ſoluitur patria poteſtas, & tunc qui ceſſat oomen patris, vſusfructuſque dicitur extinctus & cum proprietate conſolidatur, *l. corruptionem*, *C. de vſufruct. cum ſimil.* ideò non publicatur, ſed ad filium reuertitur. Si vero delictum oon eſt tale, per quod patria poteſtas & patris nomen aboleatur, tuncè contra, quia vſusfructus ſeu illius commoditas non eſt extincta, ideo publicatur ad fiſci commodum durante vita patris delinquentis, ita Salic. *in l. ſi quis poſt hac*, §. *ſi quid etiam q. vlt n* 4. *verſ. ſed nunc quæro, C. de bon. damn.* Alex. poſt Roman *in l. ſi finita*, §. *ſi de vectigalibus*, *n.* 30. *verſ circa hæc, quæ ponit hic Bart. ff. de damno infect.* Curt. Iun. *conſil.* 4. *n.* 29. Plaça *d. c.* 22. *n.* 39. *fere in medio, verſic. ſed pro conciliandâ Doctorum ſententia. pag.* 373. *in fi.* Menoch. *in* 9. *remed. recup. poſſ num.* 244. Plot. *conſil. crimin. diuerſ.* 130. *num.* 24. *tom.* 1. quos refert & ſequitur Fatinac. *d. q.* 24. *n.* 33. 5

Ex qua recepta concordia deducitur plene, quod in crimine hæreſis publicatis bonis patris non publicatur eius vſusfructus, quem habet in bonis ſui filij famil. aduentitiis, cum per hæreſim commiſſam à patre filius habeatur pro emancipato, ſicque efficiatur ſui iuris, & extinguatur vſusfructus patris & conſolidetur cum proprietate, textus *in c. a.* §. *vltim. de hæret lib.* 1. *iuncto textu in* § *finitur, de vſufruct.* & in ſpecie ita cum Ruin. & Boër. tenet D. Simanc. *de inſtit. Catholic. tit.* 9. *num.* 81. & probat latè Cantera *in ſuis quæſtionibus crimin. in c.* 1. *de hæret. apoſt. & c. num.* 35. & Azeued. *in l.* 1. *n.* 208. *tit.* 3. *hoc lib* 8. *nouæ collect.* Id ipſum eadem ratione erit dicendum in aliis criminibus à patre commiſſis, ob quæ eius bona publicantur, & ipſe patiatur maximam, vel mediam capitis diminutionem, ex qua ſoluitur patria poteſtas, & ſic filius efficitur ſui iuris: quia tunc extinguitur vſusfructus patris, & conſolidatur cum proprietate per ſupradicta. 6

Peculium autem profectitium filij publicatur publicatis bonis patris ob eius crimen hæreſis, vel ſimiliter quia ipſius patris peculium eſt, ita Cyn. Bald. Immol. & Alex. *n.* 45 *cum ſequentibus in l. ſi finita*, §. *ſi de vectigalibus, ff. de damno infect.* quos refert & ſequitur D. Simanc. *d. tit.* 9. *n.* 17. Et hanc ſententiam latè comprobat & ſequitur Cantera *vbi ſupra, n.* 36. vbi *numeris ſequentibus* duobus modis eam limitat. Primo vt non procedat in delictis, ob quæ pater non perdit ciuitatem nec patriam poteſtatem, ſicut perdit ob hæreſim. Secundo, vt non procedat quoties tale peculium profectitium eſſet deputatum ad ſatiſfaciendum creditoribus peculiaribus, refert & ſequitur D. Azeu. *in d. l.* 1. *n.* 209. *tit.* 3. *lib.* 8. *nou. collect. reg.* Et probatur primo ſupradicta principalis concluſio, quia pater in peculio profectitio habet 7

habet verum & liberum dominium: ergo cadit in confiscationem iuxta resolutionem veram & communem, *de qua supra q.37.n.10.* Secundo ex textu *in l.1.§.alienatio ff. quando act. de pecul. est annal. in versic. sed si cl.* 2. prout eum expendit Alexand. *vbi supra.*

8 Contrariam tamen opinionem, imò quod peculium profectitium non confiscetur ob crimen patris, sed ipsum remaneat penes filium illud habentem, probat *l.3.§. sed vtrum, ff. de minor. in versic. nec eo*: vbi quod magis intereft patri habere peculium quàm filio, licet aliquo casu peculium ad fiscum spectet, vt puta si patris eius bona ad fiscum propter debitum pecuniarium occupata sunt: nam peculium eius ex constitutione D. Claudij separatur. Ecce ergo textum, vbi etiamsi bona deueniant ad fiscum non venit peculium profectitium, quod filius habet: quem textum dicit se nescire alibi Batt. ibi *num.* 4. post Alber. *col.* 3. ad hoc quod publicatis bonis patris non publicatur peculium profectitium, & ad idem expenderunt Imm. *in d.§ si de vectigalibus, col.fi. num.6.& ibi* Alex. *num.*44. Angel. & Imm. *in l. si filiusfamilias, ff. de damno infect.* Bald. *in l. penult. in fin. C. qui bon. ced. poss. & in l. executorem, n.*34. *C. de executione rei iudic.* Aretin. *in §. actiones autem de peculio, col. penult.* & ibi Ias. *n.*64. *instit. de actionib.* Nellus *in tractat. bann. 1. p. secundi temp. q.* 26. Alber. *in 3. p statut. q.*12. Roderic. Suar. *in repetit. l post rem. iudicatam, notabil* 13. *n* 6. *cum sequentibus*, vbi *in fin. n.* 9. dixit hanc esse communem opinionem, quam etiam sequitur D. Cou. *lib.*2. *var. resol. c.*8. *num.*7. *in vers. hinc apparet*, ibi *sicut nec publicatur, &c* sequitur & dicit communem Anton. Gom. a *tom. variar. resol. c* 15. *de seru. n* 14. *versic. imò quod magis est*, sequitur Conrad. *in practic. de officio prat. in caus. ciuil. tit. de execution. sentent num.* 14. *versic.* 4. *in peculio, pag.*218 *col.*2. D. Menoch. *in* 9. *remed. recup. poss num* 72. Plotus *consil. crimin. diuers.*130 *num* 13. *tom* 2 dicit communem Salicet. *in l. si quis post hac, §.* 1. *num.*3. *C. de bon proscript.* & Clar. *in pract. crimin. q.*78. *versic. quaero nunquid*, & Farinac. *d. q.* 24. *num.*26. est communis secundum Peteg *de iure fisc. lib.*5. *tit.*1. *num.*26.

Nihilominus tamen in nostra specie criminis hæresis & similium tenenda est prior pars, tanquam verior & à Doctoribus recepta, nempè vt propter crimen hæresis patris, vel simile, ob quod ipse amittat ciuitatem & filius sui iuris efficiatur, publicetur peculium profectitium ipsius filij ex fundamentis supra pro ea adductis. Et hæc est communis opinio, quando pater ex ipsa condemnatione amitteret patriam potestatem, secundum Boss. *de bon public. n.*71. *in fin.* & Clar. *vbi supra*, qui sic limitat & intelligit communem opinionem contrariam præcedentem, & Roderic. Suarez *vbi supra n.* 11. sequitur alios allegans Farin. *d. q* 24 *n.* 28. vbi eam dicit esse magis communiter à Doctoribus receptam, & per fisci procuratores in practica obseruatam secundum Bossium *vbi supra.*

9 Cui non obstat littera dictæ *l.* 3. *§. sed vtrum, ff. de minor.* pro contraria parte *supra* expensa quoniam loquitur in debito pecuniario patris, hoc est, quando bona patris occupantur à fisco propter debitum pecuniarium, vt patet ex litera: tunc enim, inquit textus quod, peculium profectitium spectat ad filium, nam peculium eius ex constitutione Diui Claudij separatur, & merito vt satisfiat creditoribus peculiaribus, quibus non præiudicatur in peculio ob debitum non peculiare fisci in bonis extra peculium à patre contractum, quod & tenuit sic etiam limitans præcedentem communem opinionem Roderic. Suar. *vbi supra n.*11.

At vero nos agimus in crimine hæresis & similibus, pro quibus pater non solum amittit bona, sed etiam ciuitatem & patriam potestatem. Meritò ergo, vt tunc confiscetur quoque peculium profectitium filij, cum enim ipsum peculium profectitium habeat fundamentum in patria potestate, ipsa sublata non remanet peculium, *l. fin. C. de inofficioso testamento.* quod autem filius efficiatur sui iuris propter hæresim patris est textus *in c.* 2. *§. fin. de heret. lib.*6. & diximus *supra quæst. præcedenti*, qui intellectus probatur ex dicto *§. sed vtrum*, ibi: *Licet aliquo casu peculium ad filium spectet*, & ibi: *vt puta si patris eius bona à fisco propter debitum pecuniarium occupata sunt, &c.* Quibus verbis apertè innuitur regulariter extra illum casum esse contrarium dicendum, nempè in nostro confiscari peculium illud ob crimen huiusmodi patris, quia exceptio firmat regulam in contrarium iuata *l. nam quod liquide cum simil. ff. de penul. legata.*

Pro quo etiam adduco legem 1. *§. sed & si alio, versiculo, sed & si morte ff. quando de pecul. actio est annalis*, vbi quod si morte vel deportatione patris filius sui iuris efficiatur, de peculio intra annum hæres patris (nempe mortui) vel fiscus eo deportato, tenetur: & in terminis ita tenent & declarant hanc materiam Cynus Bald. Roman. & Alexand. quos refert & sequitur Cantera *vbi supra num.*37 *&* 38. tametsi ab eis dissentiat Anton. Gomez *vbi supra* sequutus secundam opinionem prædictam indistinctè. Sed nihilominus nostra resolutio tenenda est, quia magis veritati accedit ac litteræ dictorum Iurium quam in specie nostra hæresis commissæ à patre tenent nuncupatim Simanc. & Cantera *vbi supra* aduersus contrarium tenentes, & in crimine læsæ Maiestatis, idem faciunt Imm. & Alexand. *in dicto §. si de vectigalib. n* 46. & eos referens Roderic. Suar. *vbi sup. n.*10 dicens probari in *l. quisquis cum ibi notatis, C. ad legem Iul. Maie.* & Cantera *vbi sup.* & est magis communis & in practica obseruata, vt constat ex Boss. & Farin. *supra citatis.* Nec obstat responsio Batt. *in dicto §. si de vectigalib. n* 11. ibi, *tu responde, assignata ad dictum §. sed & si alio, in versiculo, sed & si morte*, ne probet præfatam sententiam, scilicet, quod licet fiscus teneatur, tamen à filio recuperabit retinendo de peculio, vt *dicto §. sequenti* dicit patere: hoc namque minime dicit, nec probat §. *sequens.* Non obstat etiam alia responsio Guillelm. de Cun. nempè quod publicatis bonis patris peculium principaliter pertinet ad fiscum, vt *in dicto §. alienatio*, sed filius debet postea illud habere de manu fisci, & fiscus à creditoribus peculiaribus debet conueniri: vnde debebit exigere cautionem à filio quod defendat ipsum aduersus creditores peculiares, argumento *l.* 1. *§. heres, ff. quando act. de pecul. est ann.* Quia respondetur vt per Alex. *vbi supra dicto num.*46.

Deinde obseruandum est, quod sic etiam regulariter confiscatis bonis patris ob delictum eius, talis confiscatio non trahitur ad legitimam filiorum ipsius delinquentis, immò salua remanere debet, ita Bald. *dicto consil.* 175. *volum.* 1. *& consil.*156. *condemnat*, *volum.*3. Decius *consil.*253. *colum. penult. in princip.* & est communis, vt plurimos allegans testatur Farinac. *d. quæst.*14. *num.*34. vbi quod licet Ioan. de Lignian. Cardin. Cassan. 10

& Boſſ. teneant contrarium, non tamen per hoc recedendum eſt à præfata priori ſententiam, non ſolum magis communi, ſed etiam æquiori & veriori, prout tanquam veriorem latè comprobat & à contrariis defendit Roland. à Valle *conſil. 97. per totum volum* 2. quem refert & ſequitur Clarus *in practic q. 78 verſ. videndum eſt etiam.* Bonacoſ *in ſuis communib opin crim p. 2. pag. 16. n tergo, colum* 2. *litern C. verſic. decretum generaliter*, & Tobias Nonius *conſil. 95. num.* 12. vbi pariter de communi teſtatur & probatur præcipue *in l. cum ratio ff. de bon. damn.* & latè Farinac. *queſt.* 14. *num.* 34.

11 Et hæc communis regula & ſententia ampliatur primo, vt eius ſpecie legitima debeatur filiis à die publicationis & confiſcationis bonorum & condemnationis, & ſecundum illud tempus æſtimatio facienda eſt, non autem à die mortis ipſius patris, vt probari videtur *in l.* 1. *ff. de bon damn* ibi *accipiunt*, quod verbum eſt præſentis temporis. Licet enim regulariter legitima conſideratur & debetur ſecundum facultates, quæ tempore mortis patris repetiuntur, & ab eo die & non antea, vt eſt notum in iure: non eſt tamen abſurdum quod hoc caſu conſideretur & debeatur à die condemnationis & publicationis bonorum, quoniam mors ciuilis æquiparatur naturali, vt per Doctores in *l. Gallus*, §. *& quid ſi tantum ff. de lib. & poſt* & alibi ſæpiſſime: ita tenet Boſſ *in tit. de bono public. n.* 6. & latè defendit ac pluribus comprobat & concordantes adducit Roland à Valle *dicto conſil* 97 *n.* 34. *cum ſequent. volum.* 1. Et licet contrarium ſenſerit Rubeus Alex *in l. Titia*, §. *Imperator num.* 122 *ff de legat.* 2. non per hoc tamen recedas à priori ſententia, quæ & verior eſt & æquior ſecundum Farinac. *d. q.* 14 *n* 36

12 Ampliatur ſecundo præfata communis regula, vt licet legitima filiorum regulariter ſit triens hæreditatis quando filij ſunt quatuor aut pauciores, & dimidia quando ſunt quinque vel vltra, vt notatur *in authentica nouiſſima*, *C. de inofficioſo teſtamento*: nihilominus legitima, quæ ex bonis paternis publicatis detrahitur, ſi pater habeat vnum, vel duos filios, erit non triens, ſed dimidia totius hæreditatis, *l fin.* ibi: *Dimidia parte ærario vendicata, alia eis reſeruatur*, & ibi Cynus & Doctores *l. ſi deportatus*, & ibi gloſſa Odofr. & Salicet, *C. eodem gloſſa in leg. in verbo etiam portionem & in l. cum rationem, & § ſi plures, in verbo, ſi plures ff. de bon. damnat.* Plotus *conſ. crim dinerſ.* 130. *n.* 87. *vol.* 1. eſt communis ſecundum Roland. à Valle *d. conſ.* 67. *n.* 30. *&* 31. *lib.* 1. Si vero pater habeat tres vel plures filios, tunc non eſt tractandum de quota hæreditatis, nec de legitima, quia tota hæreditas & omnia bona paterna ex diſpoſitione Adriani Imperatoris filiis reſeruantur, vt in *d l fin.* §. *ſi plures*, iuncta gloſſa, & ibi etiam Cyn. & Angel *ff de bon damn.* ſequitur alios allegans Roland. à Valle *d. conſil* 97 *n.* 32. *cum ſequentibus*, vbi ampliat hoc etiam habere locum in filiis adoptiuis, dummodo non ſit facta in fraudem adoptio. Eandem hanc ampliationem ſequitur etiam Plotus *conſ.* 130. *n.* 87. & Tobias Nonius *conſil* 98 *n* 8. *& conſil.* 15. *n.* 12. & Farin. *vbi ſup. n.* 87. *cum tribus ſequ* vbi quod ab ea non eſt recedendum in iudicando, ſi quidem iuris expreſſa authoritate firmata eſt & Doctorum communi calculo recepta.

13 Hodie tamen bona damnatorum ſeu proſcriptorum non fiunt lucrum iudicibus, aut eorum officiis, nec ſecundum veteres leges fiſco applicantur, ſed vel aſcendentibus & deſcendentibus & ex latere vſque ad tertium gradum ſi ſuperſint, vt *in authentica, bona damnatorum, & in corpore, vnde ſumitur, C de bon. proſcript.* præterquam in crimine læſæ Maieſtatis, in quo veteres leges ſeruari iubentur ibidem, & concordat *l* 6. *tit.* 7. *& l.* 8. *tit.* 10. *& l.* 5. *tit* 31. *p.* 7. & ibi Greg Lopez.

Limitatur nunc primo prædicta communis regula, vt non procedat quando bona materna confiſcantur propter matris delictum, quia tunc filij nihil debent de illius bonis habere, *l. de bonis matris*, *C de bon. proſcript.* Hanc limitationem indiſtincte approbant Doctores ſecundum Auguſt. ad Angel. *de maleſ. in verb & ei* *bona*, *ſub n.* 28. refert & ſequitur Clar. *d q* 78. *verſ. videndum eſt etiam in ſi* & Farin. *d. q.* 14. *n.* 41.

Limitatur 2. vt procedat in filiis conceptis ante condemnationem & public. bonorum, ſecùs in filiis conceptis poſtea, quibus nulla debetur legitima ex bonis paternis confiſcatis ante conceptionem, ita Bald. *in dict* *l. fin. col.* 1. ſequitur Roland à Valle *d conſil* 97. *num.* 38. *in verſic. hoc velle videtur*, & eſt verior & communior ſecundum Boſſ. *in tit. de crimin. læſæ Maieſtatis num.* 138. vbi ſubdit eſſe bene aduertendum quod Doctores loquuntur in filiis conceptis & natis poſt deportationem patris; vnde ſecùs ſi pater non deportaretur ſed banniretur, ex ratione differentiæ de qua ibi per eum, ſequitur Farinac. *vbi ſupra num.* 42. *&* 43. 14

Tertio limitatur non procedere in crimine hæreſis, in quo filij priuantur paterna hæreditate in totum & per totum, & ſic etiam quoad legitimam, etiam quod filij ſint Catholici, v *in c. vergentis*, & ibi Doctores omnes, *de hæret* Et iure ciuili idem eſt diſpoſitum *in auth Gazaros. C. de hæret.* eſt communis, vt plures allegans affirmat Farinac. *vbi ſupra num.* 44. 15

Limitatur quarto in crimine læſæ Maieſtatis, vt *in dicta authentica bona damnatorum in fin. & in l quiſquis*, §. *filij vero*, *C. ad legem Iuliam Maieſtatis*, *l.* 2. *tit.* 2. *& in l.* 9. *tit.* 31. *p.* 7. diximus *vbi ſupra.* 16

Et poſt hæc ſcripta de ſupradictis latè agit Thom. Sanchez *in Summa lib.* 2 *c.* 16. *n.* 8. *cum pluribus ſequentibus*, cuius dicta ad ſuperiora reducenda ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Peculium profectitium, vel aduentitium filij familias, an veniat in confiſcatione bonorum eius, & numeris ſequentibus. Et, quid in peculio caſtrenſi, vel quaſi? num.* 11. *cum ſeqq.*

18 *Heretici bona auocantur à quocumque herede poſſeſſore. Idem in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, num* 18.

19 *L.* 3 *incip. ſi filius, C. de bon. proſcript. intellectus, & num. ſequent.*

22 *Bona deportati morientis ſine liberis peruenire debent ad fiſcum. Et quomodo hoc intelligatur, num.* 23. *&* 24.

An peculium profectitium, vel aduentitium filij famil. veniat in confiscatione bonorum eius? Et quid de peculio castrensi, vel quasi castrensi?

QVÆSTIO XLI.

1 QVÆRO è contra, an confiscatis bonis filij familias propter eius crimen veniat in confiscatione peculium profectitium, vel aduentitium ipsius filij? Et quoad profectitium quod non veniat probat *l.certum, C. famil. ercis-cund.& l.cum oportet, C.de bon. quæ lib* proprietas namque huius peculij & vsusfructus eiusdem non filij sed patris est, & solùm filius habet administrationem, vt in dictis iuribus, & tenent Angel. Immo & Doctores *in l. si filius fam ff. de damno infect.* Bart. Angel. Imm. & Alex. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. eodem tit.* Conrad. *in pract. crimin. de public. bon n. 5. versic. 4. similiter limita, pag.* 429. Plotus *consil. crimin.* 130. *n.* 20. *tom.* . Gigas *in tract. de crim. læs. Maiest. lib. 2. tit. de pœn. comit læsæ Maiest q.* 10 Boss. *tit. de bon. publ. num.* 71. vbi quod in hoc nulla est difficultas, sequitur D. Simanc. *de Catholic. instit tit. 9 n.* 80. & de communi testantur Curt. Sen *cons.* 59. *n* 12. Socin. Iunior. *cons.* 77. *num.* 6. & Peregr. *de iure fisc. lib* 5. *tit.* 1. *num.* 125. Ruin. *cons.* 24. *num.* 5. *volum.* 1. vbi quod in hoc nemo dubitat, Clar *in pract. crimin. q.* 78. *versic. præterea quæro*, Alciat. *cons.* 6. *num.* 12. *tom.* 1. *lib.* 2. Eman. Suar. *in commun. opinionibus, vers. confiscatio. n.* 266. Octau. Vulpell. *respons.* 15. *lib.* 1. D. Couar. *lib. 2. variar resol. c.* 8. *n.* 7. *versic. sic delinquente filio*, Ant. Gom. 2. *tom variar. resolut. c.* 15 *de seruit. n.* 14. & plures referens Farinac. *in suis quæstionibus crimin in 1. p. q.* 24. *de delict. & pœn num.* 3. *vbi num.* 4. 2 cum Boss. & Ant. Gomez *vbi supra* ampliat hoc procedere etiam quod pater concesserit filio liberam & absolutam administrationem eiusdem peculij profectitij: quia non per hoc censetur data facultas alienandi.

3 Sed nec etiam peculium aduentitium, in quo pater habet vsumfructum, venit confiscatione bonorum propter delictum filij in præiudicium patris, nec quoad proprietatem, nec quoad vsumfructum: si enim filiusfamilias nullo modo potest alienare proprietatem bonorum aduentitiorum per contractũ vel vltimam voluntatem, sine consensu & voluntate patris, ne ipsi aliquod fiat præiudicium in suo vsufructu, & ne inquietetur ab extraneo proprietario, vt *in l fin. § filius autem, C. de bon. quæ liber.* ergo eadem & maiori ratione non poterit per delictum alienare, vt *in l. Imperator*, & ibi Bart. *ff. de fidei commiss. lib.* & in terminis ita tenuerunt Bar. *in l. si finita, § si de vectigalibus, in 6 q. principali, n.* 12. & ibi Paul. de Castr. *col. fin.* Imm. *n* 6 Alex. 44. *ff de damno infect.* sequitur plures allegans & latè fundans Ant. Gom. 2. *tom. var. res. c.* 15. *de seruit. n.* 22. *cum duobus sequentibus*. Rojas *de success. c* 7. *n.* 59. *&* 60. vbi dicit communem, & quod executio non est in his bonis facienda, *Decis. pedemont.* 94. per totam, est communis secundum Couar. qui eam sequitur *vbi supra, in versic. ex his patet*, & Petr. Dueñas *in reg.* 275. *limitati ne* 1. & Clar. *in pract. crim. q.* 78. *versic. sed quid in aduentitiis*, *& q.* 86. *versic.* 2. *infertur ibi*, quinimo pro delicto filij, Menoch. *in 9. remed recuper. n.* 75. *in fin.* Alciat. *cons* 6. *n.* 12. *tom.* 1. *lib.* 2. Octauian. Vulpel, *respons.* 15. 1. *p.* Emanuel Suarez *in communibus opinionibus littera C. num.* 266. Curt. Sen. *consil.* 59. Dux Philippus *num.* 11. Ruin. *consil.* 24. *numer.* 6. *lib.* 1. *& consil.* 109. *in fin. & consil.* 117. *numero* 6. *lib.* 1. *& consilio* 149. *numero* 15. *lib.* 3. Boëcius *concilio* 57. *num.* 17. *lib.* 1. Conradus *in practica lib.* 1. *capit.* 9. §. 2. & ita fuisse in hoc casu aliàs iudicatum testatur Capella Tolosana *decisione* 120. *item fuit quæsitum* & Boër. *decis.* 7. *num.* 10. Et hæc opinio non solum est communior, sed etiam verior, prout post alios eam latè defendit à contrariis & comprobat pluribus rationibus & iurium autoritatibus Menoch. *vbi supra n.* 65. *& pluribus sequentibus*, teste Farinac. *d. q.* 24. *num.* 5. *per totum*, vbi eam sequitur & plurimos citat, & communem, communiorem & veriorem appellat contra communem sententiam Iacobi de Aren. Cyn. & aliorum, quam etiam sequebatur D. Simanc. *vbi supra tit* 9. *num.* 16. quam ipse verissimam esse censet, loquens tamen in filio hæretico, de quo statim agemus.

4 Quid tenendum? Ego profectò in filio condemnato ob crimen hæresis læsæ Maiestatis diuinæ, vel etiam humanæ, secundam opinionem supra relatam & sic affirmatiuam probo ex his, quæ in terminis latè fundat Decisio Pedemont. 94 Octauian. *n.* 8. *cum sequentibus vsque in fin.* vbi quod ex illis fundamentis hanc opinionem sequutus fuit Senatus in causa cuiusdam filij famil. crimine læsæ Maiestatis damnati: censuit enim proprietatem peculij aduentitij eiusdem filij condemnati in publicatione venire saluo vsufructu patri, (quod intelligo pro tempore vitæ suæ) crimen enim læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ æquiparantur lege 1. *ff ad legem Iul Maiestatis, c. vergentis de hæret. in* 6. *cum duobus sequentibus, c. accusatus, §. in eo, & cap. cum secundum leges eodem titulo lib.* 6. ergo idem in vtroque, ita Octauian. *vbi supra num.* 29. vbi hoc vrgentissime probat, quem sequitur Farinac. *vbi supra num.* 9. aduersus Gigant. qui aliud voluit, & in terminis filij famil. crimine impietatis damnato etiam rectè probauit Simanc. *vbi supra d. tit.* 9. *num.* 16.

5 In reliquis verò criminibus (his exceptis) sequor priorem & magis communem sententiam negatiuam, secundum quam sæpissimè in praxi consului & informaui, estque verissima. Et propterea constitutio *l. si quis in tantam, C. vnde vicum simil.* non habet locum in filio, qui propria authoritate occupat bona sua aduentitia in præiudicium patris, vt tenuit ibidem Bart. *n.* 11. *&* 12. *& in dicto §. si de vectigalibus, n.* 14. & ibi Alexand. *num.* 24. Tiraquel. *in legibus connubial. gloss.* 3. *num.* 148. Petr. Plaça *in epitom. de delict c.* 23. *num.* 11. *versiculo* 2. *connestiri*, Menoch. *vbi supra num.* 65. & alios referens Farinac. *d. q.* 24. *n.* 5. *versic. & propterea.*

6 Ex quibus fieri videtur, vt in casibus in quibus pater non habet vsumfructum in bonis aduentitiis filij, publicatis bonis filij huiusmodi peculium aduentitium publicatum censeatur, siquidem tunc filius de illo disponere poterat, vt *in §. 1. in authentica, vt liceat matri & auiæ.* Nec patri vllum præiudicium fieri ex hoc videtur, siquidem vsumfructum non habet in illis bonis, ita Gigas *de crimine læsæ Maiestatis lib.* 1. *de pœn. commiss. crimin. læsæ Maiestatis, quæst.* 11. *versiculo, in casibus autem*, vbi in hoc citat Crotum *in lege frater à fratre num.* 21. *ff. de condic. in deb.* &

Ruin.

Ruin.*consil.*24.*num.*26. *lib.*5. dicemem hanc esse communem sententiam, à qua non videtur dissentire Menoch. *vbi suprà, num.*84. *cum seqq.* ita Farin. *vbi suprà, n.*6. qui contrarium tenet, vt statim videbimus.

7 Contrariam tamen sententiam in hoc potius videtur tenere Carol. Ruin. *vbi supra, num.*14. ibi, secundo respondetur, dicens priorem opinionem procedere & habere locum, quando quis indistinctè potest alienare, & sic tam inter viuos quàm in vltima voluntate: sed filius in potestate licet possit alienare, quando habet etiam vsumfructum, non potest tamen per vltimam voluntatem alienationem facere, *lege penultima. & finali, C. qui testam. fac. poss.* quia igitur non est peculium ex testamento transmissibile ad hæredem extraneum, non est transmissibile ad fiscum, ita Ruin. Non igitur bene citatur à Gigante in contrariam partem, nec eam dicit communem, eum potius teneat hanc negatiuam *d. n.*14. & præterea non habet in illo consilio plusquam 14. numeros, & ita meritò hanc secundam partem probauit Iul. Clar. *d. q.*78. *versiculo, sed quid in aduentitiis,* ibi, sed certè quidquid dicat Gigas, *& versiculo, quaero etiam quid in peculio castrensi in fin.* ibi: Et ideo propter hanc rationem, vbi inquit ipse, si propter delictum filij non confiscatur peculium castrense, secundum magis communem Doctorum opinionem, etiam quod de eo possit filius liberè disponere tam inter viuos quàm in vltima voluntate, multo magis non debet confiscari peculium aduentitium, etiam quod in eo pater non habeat vsumfructum, ac etiam quod in eo filius habeat alienandi inter viuos potestatem. Eandem sententiam aduersus Gigantem cum Socin. quem citat, sequitur etiam & probat Farinac. *vbi suprà, dicto num.*6. *versiculo, quibus non obstantibus,* vbi eam existimat æquiorem & veriorem. Nec obstat auctoritas Menoch. in contrarium allegati, quia tandem in resolutione cogitandum relinquit, subdens quod auctoritas Ruin. magna est, & in dubio contra fiscum, & in benigniorem partem, ita Farinac.

8 Quid tenendum? Ego proculdubio hanc secundam partem vt veriorem & tenendam probo, non solum rationibus supra pro ea adductis; sed etiam illa potissimum, quod iuxta magis communem sententiam, quam *sup. q. praeced. n.*10 adduximus & probauimus, confiscatis bonis patris talis confiscatio non trahitur ad legitimam filiorum ipsius delinquentis, quæ non obstante dicta confiscatione illis salua remanet, & sibi debetur à die publicationis, & secundum illud tempus æstimatio facienda est, vt ibidem quoque probauimus, *n.*12. quia mors ciuilis æquiparatur naturali: ergo idem est dicendum in casu conuerso filij, vt ipsius bonis confiscatis propter crimen legitima patris non censeatur confiscata; sed stati ei debeatur, cum par ratio sit vtriusque legitimæ, *l. cum ratio cum simil. ff. de bon. damn.* Vnde cum hodie iure Regio ascendentium legitima in bois suorum descendentium, his non relictis sint omnia bona filiorum ab intestato descendentium, & cum testam. duæ tertiæ partes, consequitur vt hæc legitima ascendentium minimè confiscetur per delictum descendentium, & quod statim ei debeatur, præterquam in crim. hæresis & læsæ Maiestatis humanæ, vt *ibid. n.*15. *&* 16. probauimus.

9 Quod à fortiori procedet quando pater, licet in aduentitio peculio filij non habet vsumfructum, habet tamen spem futuri vsusfructus: quia tunc illud per delictum filij non confiscatur in præiudicium spei quam in eo pater habet, secundum Carol. Ruin. *dicto consil.*24. *num.*13. *versiculo, tertio praedicta,* quem sequitur Socin. Iun. *cons.*77. *num.*13. *&* 14. *lib.*2. & Menoch. *in dicto* 9. *rem. recup. poss. num.*87. *cum sequentibus,* & Farinac. *vbi supra, num.*7. *per textum in l. fin. §. filius autem, C. de bon. quae lib.* cùm negat filium posse alienare bona, in quibus pater habet vsumfructum, vel quid aliud: spes namque in multis aliis casibus moltum operatur, vt latè docet Tiraquell. *in legibus connub. post leges ipsas, num.*34. *cum sequentibus,* Ruin. *consil.*19. *num.*4. *& consil.*98. *num* 15. *lib.*1. Socin. Iun. *consil.*91. *num.*30. *lib.*3. Alciat. *respons.*171. *in fin.*

Ex quibus deducitur, quod etiam si pater filio liberam administrationem concesserit in peculio castrensi, nihilominus adhuc ipsum non confiscetur propter delictum filij suorum bonorum confiscatione dignum, sicuti idem in peculio profectitio diximus supra in principio quæstionis propter præiudicium patris, de quo *suprà*, & ita in terminis tenet & probat Farinac. *vbi suprà, num* 8. aduersus Barthol. & alios quos ibi citat, existimantes in hac specie huc peculium ob filij delictum confiscari quoad proprietatem, patri reseruato vsufructu. Sed hi auctores non considerarunt id quod supra addiximus de legitima debita patri, quæ minimè confiscatur, sicuti contra nec legitima filij ob delictum patris vt supra deduximus: ergo nec etiam proprietas legitimæ confiscatur, cùm statim per condemnationem & publicationem bonorum delinquentis morte ciuili debeatur parentibus, & filiis respectiuè. 10

Nunc condescendamus ad secundam partem quæstionis respectu, scilicet, peculij castrensis vel quasi castrensis, an confiscetur per delictum filij confiscatione omnium suorum bonorum dignum? Et in hoc articulo sunt contrariæ opiniones, quas hîc examinare decreui, vt veritas eluceescat, & quid tenendum sit doceamus. 11

Primò igitur indubium videtur, vt filiofamilias impietatis damnato peculium eius castrense, vel quasi publicetur, sequentibus rationibus & fundamentis. Primò, quia filiusfamil. in peculio castrensi vel quasi vice patrisfamil. fungitur, nec patri aliquid ex castrensibus bonis, vel quasi debetur, *l.*2. *C. ad Senat. Consult. Macedon. l.*4. *& l. nota Marcelli, ff. de castr. pecul. lege Senatus consulto, §.*1. *ff ad Sylanian. lege filiusfamilias in fin. ff de donat.* Secundò, quia filius habet verum & liberum, plenum, & perfectum dominium in his bonis, vt dicunt Doctores: ergo confiscantur ob ipsius crimen, vt *in cap cum secundum leges cum simil. de haeret. in* 6. Nec enim paterfamil. in castrensi peculio vel quasi proprietatem habet, aut vsumfructum, quinimo actionem & persecutionem castrensium rerum semper filius inuito patre habet, *l.*3. *C. de castr. pecul. milit. lib.*12. *l. miles, & l. pater in fin. ff. eodem.* Tertiò, quia filiusfamilias potest hodie cedere & alienare bona peculij castrensis vel quasi, & sic per contractum & distractum alienare, *l. cum filij, Cod. qui bon. ced. poss.* ergo & per delictum. Quartò, quia licet olim iure antiquo filius in castrensi peculio non haberet hæredem, sed illud ipso decedente ab intestato pater occupabat, non iure hæreditatio & successionis, sed tanquam bona propria, *l.*2. & ibi gloss. *ordin. ff de castr. pecul.* ideo nimirum si eudem iure dictum peculium castrense non confiscaretur, vt *in l.*3. *C. de bon. proscript.* Non sic hodie de iure nouo C. & Authenticorum, & secundum 12 13

quod filius habet hæredem in quibuscumque
bonis suis, etiam castrensibus vel quasi, quæ patribus vel successoribus suis deferuntur iure hæreditario & successionis, & non alio modo, *l.3. C.de bon.qua lib.& l fin. C.eodem, Auth.de haeredit qua ab inrest.defer.§.si igitur defunctus,collat.9. Authent. in successione, Cod. de suis & legit. har. Authent. defuncto, C.ad Tertull. l.6. Tauri*: ergo abrogata ratione legis antiquæ censetur etiam abrogata ipsius legis dispositio. Et in terminis hanc opinionem tenent Angel.& Roman.*in d.l.si finita, §.si de vectigal. n.25. ff de damno infect. & in l.si filiusfamil. ff.eodem*, Nellus *in tractat. bannit. 1.p. secundi tempor. quaest.25.* & his assentitur Anton. Gomez *d.cap.15. 2.tom.var.resol.num.13. versiculo, sed his non obstantibus*, & eam procoldubio probauit D.Siman. *d.tit.9.num.15.* Et veriorem videri in puncto iuris in crimine hæresis & in crim.læsæ Maiestatis humanæ affirmat eam sequutus Cantera *vbi suprà, num.40.* vbi credit quod hoc seruaretur in praxi. Nec obstat dicta *l.3. C. de bon. proscript.* quia vt prædiximus procedit de iure antiquo, quo filius nullo modo habebat hæredem ab intestato in peculio castrensi vel quasi, sed illud occupabat tanquam bona propria illius, vt *in d.l.2. ff. de pecul.* hodie verò occupat iure hæreditario, vt per Anton. Gomez *vbi supra*, & Octauian. *d. decisione Pedemont.94. num.27.*

14 Contraria tamen omnino in hoc sententia, imò quod publicatis bonis filiifamil. ob eius crimen peculia castrensia, vel quasi non publicentur, sed quod imò ad patrem deferantur, probat expressè *d.l.3.incip. si filius, Cod.de bon. proscript.* cuius verba sunt hæc. *Si filius tuus, cùm esset in tua potestate, in insulam deportari meruit, peculium eius, nec quod in castris acquisiuit, vel quod ei militaturo donasti auferri tibi debet*, vbi hoc ita tenent Odofr.Petr. Cyn.Alb. Bald. Faber. & Saliect.Bart.Imol. *in dicto §.si de vectigalibus, num.6.* & ibi Alexand. *num.40.* idem Bart. & Imol. *in dicta l filius, ff.de damno infect.* sequitur bene probans Roder. Suarez *vbi suprà, num.2. cum sequentibus*, dicens quod opinio Bart. in hoc *in d. §.si de vectigalibus* in veritate non est opinio, sed legis dispositio tam olim quam hodie, vbi duobus modis eam limitat: sequitur etiam Palac. Rub. *in Rubrica de donatione inter vir & vxor. § 66.num 24.* & Bernard.Diaz *in practica crimin. c.132. num.6. in nouis*: sequitur etiam & dicit communem Paris. *consil.157. num.36. volum.4.* Eandem sequitur & communem profitetur & tenendam olim & hodie D.Couar. *vbi suprà, n.7. versic.& quod publicatis*; Bossius *in tit de bon. public. post num.71.* Suarez *in suo Thesauro recept. sent. littera C. num.266.* & in terminis criminis hæresis idem probat Quemad. *quaest.19.* estque crebrior hæc opinio secundum D. Simane. *dicto num.15.* licet eam non sequatur, & magis communem testatur Clarus *d. q.78. vers.quaero etiam*, dicit veriorem & crebriorem Menoch. *in d.9. ref. recup.poss. n.69.& 70.* & non esse recedendum in iudicando & consulendo ab hac opinione, secundum Canter.*vbi suprà, d.n.40.* Et non solum est communior, sed etiam æquior & verior, vt plures allegans & bene eam probans aduersus priorem sententiam affirmat Farinac. *d.quaest.24. n.11.12. & 13.* necnon & Peregrin. *de iure fisc. lib.5. tit.1. num.150.* Neque obstat responsio *sup.* assignat ad *d. l. si filius*, si quidem ante mortem naturalem ipsius filiifamil. tempore, quo hæredi locus non est, patri peculium castrense filiofamil. delinquente deferetur in solatium patriæ potestatis, quod voluit prius Bald. *in d.l.si filius.* Et ideo ipsa Codicis constitutio non fuit ea ratione sancita, quod filiosfamil. non haberet ab intestato hæredem in castrensi peculio: quamobrem ea ratione sublata minimè dicendum est dictam constitutionem antiquatam esse, ita Couar. *vbi suprà, sub eodem versic. hinc apparet propè fin.* & sensit expressè Clar. *d. quaest.78. versic. quaere etiam quid in peculio castrensi, ad fin.* & laudat Farinac. *vbi suprà, num.13 ad fin.* Non ergo, quod hodie filius in castrensi peculio habeat hæredem & successorem, sequitur quod illud possit alienare per delictum, sed potius contrarium, cum (vt superius dicebamus) legitima non veniat in confiscatione bonorum.

Non etiam obstant cæteræ rationes, & argumenta pro priori parte adducta: quia ea bona debent publicari, quæ iure communi ad delinquentem pertinent. 15 Secus in eo quod ad eum pertinet de iure speciali, vt est castrense peculium quod habet miles: ita respondent plerique DD. qui hanc secundam tenent opinionem.

Quid tenendum in hoc difficili articulo, & admodum controuerso? 16 Ego quidem omnibus hinc inde ponderatis, atque in mente ruminatis (saluo meliori iudicio) censeo, tenendam primam sententiam in confiscatione bonorum ob crimen hæresis filiifamil. vel læsæ Maiestatis humanæ, ex fundamentis de quibus supra adductis pro ea, quam vltra supradictos latè probat Decis. Pedemont.94. *num.8. cum sequentibus*, quamuis loquatur in peculio aduentitio: sed multo magis idem dicendum est in peculio castrensi, vel quasi, in quo idem filius plus iuris habet, quam in aduentitio. Et in terminis eam etiam probat & tenet Gigas *de crim. lesa Maiestatis lib.2. titul. de poen. commit. crim. lesa Maiestatis q.12. in fin.* & Farin.*d.q.24.num.14.* & Peregr. *de iure fisc. lib.5. tit.1.sub num.130.limit.1.& 3.* ea potissimum ducti
ratione, quod lex *quisquis, §.filij vero, Cod.ad* 17
*legem Iul.Mai.*mandat filiumfamil. propter tale crimen amittere omnia bona sua, non distinguendo inter bona, quæ sunt sua de iure communi, & ea quæ sunt de iure speciali: & quia si aliter diceremus frustratoria diceretur illius legis dispositio, imponens filio huius criminis reo pœnam confiscationis bonorum suorum, cum is non habeat alia bona, quæ possint sua dici quam castren-
sia vel quasi. ¶ Et in crimine læsæ Maiestatis di- 18
uinæ aufcantur bona à quocunque hærede, & possessore, *cap.fin.de praescript.in 6. cap.accusatus, §.in eo, & cap.cum secundum leges*, & ibi glossa, & Ioan. Andr. *de haeret. in 6.* & crimen læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ æquiparantur à lege, *l.1. ff. ad legem Iul. Mai. cap. vergentis de haeret. in 6. & cap.quaero, cum duobus & sequentibus, 6. quaestione prima*, & in vtroque horum crimine hanc partem etiam vt veriorem probat Azeued.
in l.1.n.210. tit.3. hoc lib.7.noua collect.reg. ¶ Ne- 19
que in his criminibus obstat *d.l.3. in cap. si filius, Cod. de bon. proscript.* quia ipsa non loquitur in crimine læsæ Maiestatis, cum tantum agat de pœna deportationis, quæ non irrogatur damnatis de crimine læsæ Maiestatis, quibus mortis naturalis, & confiscationis omnium bonorum imponitur, vt *in d. l. quisquis in princ.* & cum Alex. post Imol. respondet Decisio Pedemont. prædicta 94 *num.32.ad fin.* Et hæc est melior responsio, quam assignata eidem legi à Cantera *vbi suprà, d.num.40.* dicente, quod text. *in d.l.3.* non loquitur quando bona confiscantur, nec de hoc

vllum

20 vllum verbum in illa l. sed tantum dicit quod quando filius, qui est in potestate patris, propter delictum deportatur in insulam, remanet peculium penes patrem etiam castrense, nun enim pro omnibus criminibus, quæ merentur deportationem, bona confiscantur, prout videmus quotidie: multi enim deportantur & in exilium mittuntur, imo etiam & ad triremes quorum bo-
21 na non publicantur. Non tamen mihi placet hæc responsio, quia illo iure attento bona deportati describebantur & confiscabātur & mox ad Principem mittendam esse descriptionem cauebatur
22 *in l. si quis intra 7. Cod. eodem tit.* ¶ Denique quod bona deportati morientis sine liberis peruenire debeant ad fiscum text. expressus *in l. fin. in principio, Cod. eodem tit. de bon. proscript.* debet tamen intelligi propter crimen læsæ Maiestatis cum hodie iure communi regulariter bona non
23 confiscentur, nisi pro crimine læsæ Maiestatis *authent. bona damnatorum, Cod. de bon. proscript.* quam ad hoc citat post Alber. Decius *consil. 442. num. 6.* & sequitur Decis. Pedemont. præcitata 94. *num. 5. &* 18. est communis vt plurimos allegans profitetur & sequitur Farinac. *vbi suprà, quæst. 25.*
24 *num. 1.* ¶ Sed in omnibus iurisdictionibus & locis, in quibus insulæ non reperiuntur, dictæ pœnæ cessetunt ab vsu & aula, ita est receptum communiter ab omnibus, teste Iul. Clar. *in pract. crim. §. fin. q. 67. vers. deportatio etiam in princ.* & Farinac. *quæst. 19. num. 15.*
25 Sed in casibus in quibus fallit hæc communis regula, & in eis confiscantur bona delinquentis pro aliis criminibus quam læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ, prout etiam iure nostro Regio sunt plures, in illis vera est, & tenenda magis communis sententia secundo loco *suprà* fundata, nempe vt in eis peculium castrense, vel quasi non confiscetur propter crimen filiifam. ex fundamentis de quibus *suprà.*

De supradictis nouiter post hæc scripta agit Thomas Sanchez *in Decalogi precept. lib. 2. c. 15. à num. 3. vsque ad* 17. qui etiam erit videndus quoties casus contigerit.

SVMMARIVM.

1 *Pater in vita non tenetur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente? num. sequentibus. Limitatur num. 7. cum sequentibus.*

2 *Filius in vita patris non est dominus bonorum patris, neque ei est debita legitima.*

3 *Legitima filij non venit in confiscatione bonorum ipsius filij viuente patre, etiam si post eius obitum in fiscum deferantur bona. Ampliatur num. 4.*

5 *Filio reo læsæ Maiestatis pater non solum viuens, sed etiam moriens tanquam patriæ proditori non tenetur relinquere legitimam, illumque exhæredando vel prætereundo non rumpitur testamentum. Ampliatur n. 6.*

11 *Filius an in diuisione bonorum parenti teneatur conferre quod pater in eius vita soluit pro eo sponte, hoc est, quantitatem pecuniarum quam soluit, & num. 13. cum sequentibus.*

Praxis Criminalis.

An pater in vita teneatur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente.

QVÆSTIO XLII.

QVÆRO modo, pro complemento materiæ quæstionis præcedentis, an pater teneatur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente, saltem quatenus est in legitima? Et ipsum ad hoc non teneri nec agi ad id posse palam est: quia filius in vita patris non est verè dominus bonorum patris, neque ei est debita legitima, ita tenet Bart. per text. ibi *in l. 1. §. si impubere, versic. vltimo isto text. ff. de coll. bon.* 1 2 est communis vt plures allegans affirmat Padilla *in l. 3. num. 33. D. de iur. & fact. ign.* & nos *in rep. §. sui, num. 90. instit. de hered. qual. & diff.* idem profitetur plorimos citans Farinac. *in suis quæstionibus crimin. prima parte, quæstione vigesimaquarta, de delict. & pœnis. numero decimoquinto & decimosexto.*

Ampliatur primò hæc recepta sententia, vt 3 procedat etiam si confiscentur bona filij pro eius crimine: quia adhuc non confiscatur eius legitima ei debita ex bonis parentis, qui tempore sententiæ viuebat, etiam vt post ipsius obitum in fiscum deferantur, Bald. *in l. si qua, ff. de his qui sunt sui vel alieni iur.* Alexand. *cons. 37. lib. 1. col. vnte penult.* Socin. Iun. *consil 51. lib. 1.* & hos referens D Couar. *lib. 2. var. resol. c. 8. num. 7. ad fin. vers. & his addendum,* & nos *in d. §. sui, num. 94.* idem probauimus alia etiam ratione, nempe, quia confiscatio ad bona futura non extenditur, vt *suprà alia quæst.* latè resoluimus.

Ampliatur secundò, vt procedat etiam in cri- 4 mine læsæ Maiestatis: adhuc enim filio huius criminis reo existente in confiscatione bonorum non venit legitima ipsius, viuente patre, ita tradit Gigas *de crimin. læsæ Maiestatis lib. 2. tit. de pœn. commit. crim. læsæ Maiest. q. 9. per totam,* ea potissimum ratione: quia filio reo læsæ Maiestatis pater non solum viuens, sed etiam moriens tan- 5 quam patriæ proditori non tenetur relinquere legitimam, illumque exhæredando vel prætereundo non rumpitur testamentum, vt ibi probat & prosequitur atque idem tenet Farinac. *dicta quæstione 24. num. 17. &* 18. banc etiam ampliationem contra Mattin. Laudens. probauimus *in d. §. sui, num. 90. & 94.*

Ampliatur & tertiò, vt procedat etiam quod 6 post sententiam pater moriatur: tunc namque legitima illa non confiscatur, sed venientibus ab intestato defertur, ita tenet Specul. *in tit. de executione sententiæ, §. sequitur videre in quibus, versic. quid si filiusfamil.* Gigas *de crimine læsæ Maiestatis, lib. 2. tit. de pœn. commit. crimin. læsæ Maiestatis, quæst.* 18. Bald. *in d. l. si qua,* & Couar. *vbi suprà,* & alios allegans Farinac. *d. quæst. 24. num. 19.*

Limitatur tamen primò prædicta communis 7 sententia, de qua in princ. huius quæstionis, vt licet fiscus non possit patrem cogere ad soluendam legitimam pro filio delinquente & condemnato, poterit tamen ipse filius, si propter delictum teneatur in carceribus, & ex illis euadere non possit, patrem iudicis officio cogere vt ipsi legitimam assignet, vt à dictis carceribus redimatur.

Et iste est vnus ex casibus, in quibus pater tenetur legitimam assignate filio in eius vita, vt per Dueñas *regula 156. in quinta fallentia, vbi id probat*, necnon & Farinac. *d. quaest. 24. num. 21. cum sequentibus.* Idem concludo pro alimentis filij, vt *in l. cum oporteat, §. cum autem, Cod. de bon. quae lib.*

8 Limitatur secundo stante statuto, quod pater teneatur soluere condemnationem pro filio, quia tunc pro eo tenetur, quae est magis communis sententia, vt eum glossa alios allegando resoluimus *in d. §. fui, num. 91.* & Farinac. *d. quaest. 24. num. 160.* vbi contra Bald. Angel. & Imol. cum communi opinione Doctores plurimos citans resoluit valere huiusmodi statuta, & tanquam laudabilis esse seruanda propter publicam vtilitatem, & vt delinquentium audacia reprimatur. Et *num. 161.* hoc ampliat, vt procedat non solum quatenus est in legitima, sed etiam in omni alio peculio profectitio, aduentitio, & castrensi, cum in poenis temporalibus ob aliorum scelera etiam innocentes ex causa puniri possint, vt per Couar. ibi per eum citatum, & per ipsum Farinac. ibi *num. 153. & 155. in versic. & rursus*
9 *in specie.* Sed procedit haec secunda limitatio respectu poenae pecuniariae, secus respectu poenae corporalis, vt cum communi resoluimus *in d.*
10 *§ fui, num 92.* vbi quod possit etiam statutum obligare patrem pecuniariter pro delicto filij vltra legitimam, & quod tale statutum est intelligendum de filiis legitimis tantum, vel de naturalibus tantum: & est etiam communis praefata declaratio, vt plurimos congerens affirmat & sequitur eam Farin. *vbi suprà, num. 189. & num. 190.*
11 ¶ Deinde praefata secunda limitatio communis de statuto obligante patrem ad soluendam condemnationem pro filio sublimitatur aliis pluribus modis, vt per Farin. *d. q. 24 n. 162. cum pluribus aliis sequentibus*, apud quem fuot videndi quoties casus occurrerit.

12 Illud denique in proposito discutiendum erat, an si pater cum non teneretur soluit tamen condemnationem pro filio, filius postea tenetur conferre post mortem patris aliis fratribus quod pro suo delicto pater commonis soluit? nisi eam quaestionem iam absoluissemus *in d. §. fui, numero 92.* ibi namque resoluimos distinguendo cum Barthol. communiter approbato *in leg. Stichus, numero secundo ad fin. ff. de pecul. legat.* scilicet, qood aut pater soluit ex necessitate, qoia fideiussit pro filio, vel coactus per statutum, & tunc computabitur in partem legitimam ipsius filij, & sic conferre tenetur per iura, quae ibi allegat: aut soluit non ex necessitate, sed voluntariè, & tonc videtur caosa pietatis concedere, nec à filio poterit repeti, nec ipse id tenetor conferre, argumento *l. 1. Cod. de neg. gest.* nisi filius haberet peculium, & pater esset eius legitimus administrator, quia tunc in dubio videtur administratorio oomine soluere, & ita esse tenendum diximus in iudicando, & consulendo aduersus alteram communem opinionem contrariam, quae indistinctè habet quod imputetur in legitimam filij.

13 Hoc autem limitauimos eo casu, qoo pater prius fecisset meliorationem tertij & quinti bonorum suorum in alterum filium, vel nepotem irreuocabiliter: quia tunc cum pater non possit facere duas donationes tertij & quinti metam excedentes, nec vllo modo praeiudicare filiis plus, quam in vno tertio & quinto, huiusmodi filius delinquens tenebitur conferre condemnationem, quam pro eo soluit pater etiam volens. Hac vero melioratione non facta, non tenebitor conferre condemnationem tanquam sibi donatam, sed imputabitur in tertio, & quinto, in quibus eum poterat pater meliorare, & si excedat, excessus computabitur in legitimam: quod si pater prius fecerat praedictam donationem reuocabiliter, satis videbitur reuocata pro quantitate condemnationis solutae voluntariè: & haec quantitas condemnationis soluta & melioratio prius facta reducetur ad vnum tertium & quintum bonorum patris, & in amplius non valebit meliaratio, quàm reliquom fuerit dempta condemnatione, ex tertio, & quinto, ita resoluimus *vbi suprà*, & ad oos nomine proprio citato io praedicto loco se remittit D. Couar. *d. lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 7. versic. sic delinquente filio ad fin.* in oona additione secundum impressioneto Salmaot. factam ann. 1578. io aedibus Dom. à Portanatis.

Superuenit nouissimè Ceuallos Tolet. *in suis communibus opinionibus contrariis, quaestione 513. per totam*, qui referens praedictas duas opiniones communes contrarias & nos *vbi suprà, numero sexto, cum sequentibus*, veriorem inquit sibi videri secundam supradictam sententiam, quae habet indistinctè condemnationem solutam à patre pro filio delinquente imputandam esse in suam legitimam, & filius teneatur eam conferre, nisi in quatuor casibus. Primò, quando pater est fideiussor filij. Secundò, quando habet bona aduentitia illius. Tertiò, si fuit particeps criminis perpetrati à filio. Quartò, quando prius fuit facta filio melioratio irreuocabilis tertij & quinti, quia tunc imputabitur quod datum est in tertium, & quintum, secus si donatio fuit facta reuocabiliter, vt ego existimo *vbi suprà.* Haec Ceuallos *vbi suprà.* 14

Nihilominus tamen verior, communis & tenenda est praefata distinctio, & nostra sententia supra posita, & casus limitationis assignati per Ceuall. *vbi suprà*, ad suam contrariam sententiam non sunt veri, quia imo in ipsis, quod sic solutum est computari debet in legitimam, atque conferri, quod nullus negat. 15

Postremo de supradictis iam resolutis numeris praecedentibus vsque ad 14. agit, licet non ita latè, Thom. Sanch. *in Decalog. praecept. lib. 2. c. 15. num. 19. cum sequentibus.*

SVMMARIVM.

1 *Bona Clerici heretici an confiscentur, & cui fisco applicentur? & num. seqq.*

An bona Clerici haeretici confiscentur.

QVAESTIO XLIII.

QVAERO an bona Clerici haeretici confiscentur? Et in hoc obseruandum est, vt siquidem acquisita sint Ecclesiae noo publicentur, si vero sunt propria, sed tamen intuitu Ecclesiae acquisita publicari non debent, sed eidem Ecclesiae restituenda & applicanda sunt: & si à pluribus Ecclesiis ea recepit, applicantur Ecclesiis & diuiduntur inter eas, *cap. excommunicamus el primero §. 1.* & ibi glossa, & Doctores 1

de

de heret. *DD. in cap. relatum* x. *& cap requisisti, de testam.* Anchart. *in cap. cum secundum leges de haret. lib. 6.* ita resoluunt post alios Beroardus Diaz *in pract. crim. cap.* 132. *in nouis. num.* 7. vbi quæ sit cura Episcopi, in hoc & prius *cap.* 114 *numer.* 4. & D. Simanc. *in suis instit. Cathol. tit.* 9. *numer.* 88. & 89. D. Cantera *in suis quæstionibus crimin cap.* 1. *de haret. apostat. &c. num.* 51. *pagina* 398. Petr. Cened. *collectan.* 55. *num.* 6. *pag.* 187. *col.* 1. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *n.* 12. *in princ.*

Addit Simanc. *vbi suprà*, *num.* 90. quod cum verior sententia sit, quod Clerici verum dominium habeot fructuum suorum beneficiorum, & moribos ab legibus Hispaniæ receptum sit, vt clerici libere eosdem fructus etiam in vltima voluntate alienare ac distribuere possint, relinquitur vt propter hæresim confiscati queant, citans in id Maiorem. *lib.* 4 *sentent. distinct.* 24. *quæst.* 20. Gabriel. *distinct.* 15. *quæst.* 8. Syluest. *verbo*, *clericus*, 4. Corneum, *consil.* 314. *vol.* 3. Zasium *consil.* 9. *lib.* 2. Couarr. *in cap. cum in officiis, de testament.* idque non procedit in Prælatis, quia intestabiles sunt.

2 Bona vero Clerici hæretici patrimonialia, & alia vndecumque quæsita ad Episcopum pertinent, ita tamen vt ea distribuat in pios vsus, DD. *in d. cap. excommunicamus*, §. 1. *de haret.* late Ignat. Salxed. in addit. ad Bernard. Diaz, *in d. cap.* 114. *litt. F.* & Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 44. *num.* 2. Verior tamen & iustior in hoc sententia est, vt ad fiscum ea bona pertineant pro alimentis eorundem Clericorum pœnitentium & aliorum pauperum, & aliis impensis Sancti officij Inquisitionis, quod cautum est Extrauaganti Bonifacij, vt Bossius retulit, & eo iure semper vtuntur Inquisitores, vt etiam iure probant alios citantes D. Simanc. *num.* 91. & Cantera *vbi suprà*, & prius Bernardus Diaz *dict. cap.* 132. *n.* 7.

3 Bona tamen immobilia Clerici committentis crimen hæresis pertinent ad Principem secularem, ita tenent & probant Oldrad. *consil.* 17. siue is habuerit beneficium, siue non habuerit, Guilerm. Benedict. *in repetitione*, *cap. Raynutius*, *de testam. verbo & vxorem*, *num.* 242. & Rupell. *forens. instit. lib.* 3. *fol.* 307. cuius rationem assignat. Felin. *in cap. irrefragabili*, §. *caterum*, *colum vltima*, *de officia ordin.* Quia scilicet ad ipsum Principem secularem spectat executio confiscationis pœnæ huius criminis, *d. capit.* cum secundum leges, quin addit idem Felin. eam constitutionem sublatam esse per Extrauagantes quasdam Romanorum Pōtificum & deinde sancitum, vt bona cuiuscumque hæretici diuidantur pro æquis portionibus inter Romanam Ecclesiam, Episcopum, & hæreticæ prauitatis Inquisitorem.

4 Sed hoc minime seruatur saltem in Hispania, vbi bona siue mobilia, siue immobilia etiam Clerici Hæreseos damnati, etiam habenti Ecclesiasticum beneficium, ad fiscum Regium pertinent, atque ita praxis obtinuit, quæ non est aliena à iure, cum præter Oldradum, & aliorum sententiam Rex ipse Catholicus curam habeat constituendi summum illud prætorium, quod in eius cura, & apud ipsum Principem causas totius Hispaniæ ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui præest vnus ex summis Hispaniæ Præsulibus, qui expensis Regiis per totam Hispaniam constituit, ac mittit hæreticæ prauitatis Inquisitores ad labem istam ex stirpandum. Mirum igitur non est, omnium Hæreticorum bona ad Principem & Regium fiscum deferri ad tot expensarum subministrationem, ita tenet D. Couar. *d. lib.* 2. *varia. resol. cap.* 9. *numer.* 12. vbi aliis id confirmat quod iuste introductum fuit, vt affirmat author Repertorij Inquisit. *in verbo diuisio bonorum circa fin.* & Couarr. *in supradictis* refert Iulius Clar. *in* §. *heresis*, *versic. item bona ibi*, sed hoc etiam in practica, vbi refert aliam praxim illius ducatus, eandem Couarr. sententiam, & praxim eo tacito refert, & sequitur Igna. Salced. ad Bernardum Diaz *d. cap.* 114. *litt. F.* & Don. Ioan. Vel. *de pœn. delict. cap.* 14. *de heret. in versic. apud nos tamen*, *pagin.* 63. Azened. *in lib.* 1. *num.* 200. *cum sequenti*, *titul.* 3. *lib.* 8. *non. collect. reg.* & melius Couar. citans Paramus Inquisit. *de origin. officij Sancta Inquisitionis lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 2. *num.* 14. *versic. hinc sequitur recte*, *pag.* 142. *col.* 2. qui *à princ. d. num.* 14. refert & congerit varia iura per diuersa secula in hæreticorum bonis confiscandis sancita, & præcipue quam plurium summorum Pontificum decreta, & tandem finit cum prædicta praxi hodierna, de qua per Couar. *vbi suprà*.

Cui accedit alia non infirma ratio, ea nempe, quod Reges nostri Catholici Ferdinandus, & Elisabeth Sanctum officium Inquisitionis ad prædictam labem pessimam purgandam ab Hispania in eam primi introduxerunt, vt historiæ Hispaniæ testantur: quamuis primum in Hispania Beato Dominico commissum fuit, vt suprà, *quæst* 33. præuarrauimus. Merito igitur, quod ad Principem secularem eiusque Regium fiscum bona hæreticorum, siue laicorum, siue clericorum pertineant, & ideo recte nostra *l.* 1. *titul.* 3. *hoc lib.* 8. cauetur, *que todos los bienes del hereje indistincte, despues que por el inez Ecclesistica fuere candenado por hereje, sean para la Camara del Rey.* Procedit ergo hæc l. ex supradictis etiam in bonis Clerici hæretici: & in Hispania omnia ea bona data sunt à Regibus nostris Catholicis officio Sanctæ Inquisitionis pro salariis, alimentis, & aliis pluribus necessariis impensis, vt in secunda instructione Hispal. *cap.* 12. ita Simanc. *dict. titul.* 9. *numero centesimo trigesimosecundo*, & Cantera *dict. capite primo*, *de haret. apost. &c. numero quadragesimosecundo*, *versic. verum est.* 5

SVMMARIVM.

1 *Confiscatio bonorum heretici in terris dominarum particularium ad quem fiscum pertineant? & num. sequentibus.*

Confiscatio bonorum hæretici in terris dominorum particularium ad quem fiscum pertineat?

QVÆSTIO XLIV.

VÆRO, viso quod bona publicata hæreticorum ad fiscum Principis secularia pertineāt, vt *in q. proxime praced.* in terris dominorum particularium recognoscentium Superiorē, nempe Regē veluti Ducū, Comitum, & Marchionum aliorumque huiusmodi domi- 1

norum ad quem fiscum pertineant, an ad eorum Cameram, vel ad fiscum Regium, vel alterius Domini superioris, non recognoscentis alium superiorem temporalem?

2 Et in hac quæst. Guid. Papa *decis.76.* & Bonif. *in Clem.8.n.85.de heret.*& Tiber Decia. *in 1. tom. tract. crim.lib.5.cap.44.num.3.*existimant ad fiscum inferioris immediatique Domini habentis merum & mixtum imperium prædicta bona pertinere eo, habeant fiscum, quod gloss.& Imol. *in c.quia diuersitatem,de conces.preb.* Felin. *in cap. excommunicamus 1. de heret.* Cou. & cæteri citati *in q. praced.*

3 Cæterum contrarium, imo quod ad Regem ea bona pertineant iure optimo probant D.Simanc. *in instit.Catholic.tit.9.num.128.* & Cantera *in suis quæstionibus crim. cap. 1. de heret. & apost. &c. num. 42. per totum*, vbi quod ita seruatur in practica: & quod se Inquisitore multoties seruauit sine aliqua contradictione. ¶ Quod si bona pu-
4 blicata hæretici sint in aliis Regnis, quilibet Rex occupat ea, quæ in suo Regno inuenerit & hæc à plurimis est recepta sententia, *in cap. vergentis, de heret. &* tradunt omnes *in cap. cum secundum leges de heret. lib.6.* & cum eis alios plures referens D. Simanc. *vbi suprà, n.129.*& Cantera etiam *vbi suprà.*

5 Et an confiscatio bonorum ob crimen extendatur ad bona exquisita extra territorium confiscati agit latissime Prosp. Farin. *in suis quæstionibus crimin. 1. parte quæstion. 25. num.94.cum pluribus seqq.* vbi ponit sex conclusiones cum suis ampliationibus & limitationibus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus an ante condemnationem teneatur in foro conscientia bona fisco offerre? & n. sequentibus pracipue* n.16.& 17.*vbi pars negatiua declaratur.*

5 *Cap. cum secundum leges, §. confiscationis de hereticis libro 6. intellectus, & numeris sequentibus.*

8 *Legislatori non licet talem condere legem, qua reum obliget in foro conscientia ad magnam aliquam pœnam in se ipso exequendam, nec id expedit, nec in dubio hoc velle legislatorem est præsumendum, vide n. 24. Leges 4. titul.2 partita 7. intellectus.*

10 *Maritus constante matrimonio in seruo, & ancilla dotali habet dominium legale.*

An hæreticus ante condemnationem teneatur in foro conscientiæ sua bona fisco offerre?

QVÆSTIO XLV.

1 QVÆRO denique an hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia offerre fisco, alioqui tanquam res alienas retinens tamdiu sit in reatu peccati mortalis, quamdiu bona quæ possidet non restituit fisco?

2 Et quidem quando pœna à lege non statuitur ipso iure, aut ipso facto crimine commisso incurrenda, conueniunt omnes non deberi ante latam sententiam, qua delinquens ad eam soluendam à iudice condemnetur.

Controuersia extat, quando pœna amissionis proprietorum bonorum à lege vel canone statuitur ipso iure, aut ipso facto incurrenda, quo pacto & hæreticis & contrahentibus incestas nuptias & plerisque aliis delinquentibus est pœna confiscationis amissionisve omnium bonorum statuta? Hanc disputationem difficilem reddit Alfons. à Castr. *lib.2.de potest.leg.pœn. cap.8. cum sequenti*, vbi copiosius & neruosius omnibus partem affirmatiuam probat, cuius opinionis sex fundamenta in summa colligit ex eo D. Simanc. *de institut.Catholic.tit.9 num.159. cum seqq.*& quinque refert Moli. *de inst. & iur. 1. parte disputatione 95. col. 573. cum sequentibus*, quorum illud præ cæteris fortissimum esse videtur, nempe quod hæreticus priuatus est ipso iure dominio bonorum suorum, & in fiscum translatum est, vt *in cap. cum secundum leges de heret. lib. 6. cum simil.* ergo vero Domino bona illa reddere debet. Reliqua fundamenta non ita astringunt, vt opus sit hic ea referre, præsertim cum Simanc. & Mol. *vbi suprà*, illis sufficienter satisfaciant sigillatim. Hæc fuit prius opinio Abbatis, & aliorum quam plurium, quos præfati authores citant, necnon & D. Cooar. *in 4. de spons. cap.6. §. 8. num. 10.* eamque tenere videtur Ant. Gom. 3. *tom. var. res. cap.2.num.5.* 5

Contrariam sententiam, & sic negatiuam generaliter, & in specie criminis hæresis, de quo agimus, probarunt & tenent magis communiter Doctores, estque verissima & tenenda proculdubio, prout aliàs in aliis nostris scriptis sæpe latè docuimus cum suis declarationibus, & limitationibus, præcipue *lib. 2. canon. quæstionum, cap.5, num.14. cum sequentibus*, estque receptissima sententia Theologorum & Iurisperitorum, quam latissime & optime pluribus fundamentis loquentes in hæretico, vltra Dominic. à Sot. *de inst. & iur. lib. 1. quæst.6 art. per totum*, probant & defendunt respondentes fundamentis contrariis Simanc. *d.tit.9. numer.158. cum pluribus sequentibus vsque ad num.251.* inclusiue, dicens eam esse celebriorem, æquiorem, & veriorem, opinionem autem contrariam durissimam ac pene impossibilem, & Molin. Theolog. *vbi suprà, col 578. in vers. contrariam sententiam*, vbi citat Adrian. *quolib.6. q.1.* Caiet. *2.2.q.62. art.3. & in summ. verbo pœna,* Victor. *in relect. de Indis insulan. p.1. num.6.* Sot. Cooar. & Simanc. *vbi suprà*, necnon & Nauar. *in man.cap.23.num.66.* Syluest. *verbo heresis 1.q.8. & versic. assassinus, quæst.5. &* Archid. *in cap. felicis, de pœn.* & tandem inquit, quod est communis hodie inter Theolog. & Iurisperitos. Sed & sunt alij quam plurimi authores eam tenentes, imo iam nunc eam omnes tenent, vsque adeo, vt siquis ab hinc contrarium tenere tentaret non audiretur, imo sperneretur. 4

Huius receptissimæ sententiæ primum solidissimum fundamentum est text. *in c.cum secundum leges, §. confiscationis, de her. lib. 6.* cuius verba hæc: Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes aut alios dominos temporales, iuxta Greg. Pap. prædecessoris nostri declarationem, antequam per Episcopum loci, per aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem sententia super eodem crimine fuerit promulgata. 5

Huic text. respondet Alphons. à Castr. senten- 6
tiam

tiam illam iodicis Ecclesiastici, de qua *in d. §. confiscationis*, non esse necessariam declarantem crimen esse commissum, vt hæreticus incidat in pœnam illius c. quoniam hæreticus à tempore com-
6 missi criminis, etiam ante iudicis sententiam, amisit dominium bonorum suorum, sicque non requiritur declaratio adhoc vt pœna incurratur, est enim iam incursa, sed adhoc vt bona possint apprehendi per fiscum, cum non constet de delicto iocutso. In summa hæreticus statim ante sententiam amittit dominium bonorum suorum, & tantum habet possessionem eorum sine dominio, fiscus aotem è contrario habet dominium sine possessione: vnde Papa *in 1. p. d. cap. cum secundum leges*, priuat hæreticum dominio bonorum suorum, & nihil prorsus in illa parte loquitur de priuatione possessionis. Tandem *in illo §. confiscationis* agit de possessione, & præcipit vt quamuis hæreticus sit à tempore commissi criminis priuatus dominio bonorum suorum, fiscus tamen non potest tollere possessioneo eorum ab hæretico, nisi prius iudex Ecclesiasticus declaret illum esse aut fuisse hæreticum. Hæc Castro *vbi supra*. Et quod hæreticus statim amittit dominium bonorum suorum ipso iure *ex d. cap. cum secundum leges* tenet etiam nouissime Tiber. Deciao. *1 tom. tractat. crimin. cap. 10 num. 3.* & communiter DD. hoc tencut, teste Molin, *vbi supra, col. 582, vers.* dubium vero.

Nohilominus tamen text. *in d. §. confiscationis* est fortissimum fundamentum præfatæ receptissimæ sententiæ contra Castr. vt patet ex eius litt. super relata. Nec obstat responsio Castr. supra eidem textui assignata: nam respondemus.

7 Primo, quod textus ille agit io foro exteriori vt patet ex eo, & nihilominus ad occupationem bonorum hæretici à fisco faciendam requirit sententiam iudicis Ecclesiastici: ergo à fortiori erit dicendum in foro interiori animæ, in quo & si perquam maximum & grauissimum crimen hæreticum commiserit, vt puta quia Maiestatem diuinam læserit, non tamen inuenitur eidem imposita pœna priuationis bonorum, sed tantum à iure Pontificio, quod forum exterius respicit: & nihilominus adhuc io eo, ad hoc vt fisco bona hæreditaria tradantur & à fisco occupentur, requiritur sententia iudicis Ecclesiastici: ergo ante eam io neutro foro tenebitur bona fisco restituere, siue impetita sponte tradere. Non petit fiscus, ergo reus non soluet ante petitionem & condemnationem: quinimo nec post sententiam, nisi à se pœna petatur: tantum enim tenetur pati executionem sententiæ, non vero se offerre eidem, vt resoluimus *vbi supra d. lib. 2. canon. quæst. cap 5. n. 28.*

8 Quinimo nec legislatori licet talem condere legem, qua reum obliget in foro conscientiæ ad magnam aliquam pœnam in se ipsum exequendam, quod si liceret nullo modo expediret: & in dubio non est præsumendum, quod legislator voluerit obligare quempiam ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequendam, vt latissime aduersus Castr. probat D. Simanc. *vbi supra, à num. 191. cum sequentibus, vsque ad d. num. 227 inclusiue.*

9 Secundo modo respondetur, quod hæreticus non est priuatus ante sententiam vero dominio bonorum suorum, secundum veriorem sententiam: quia neque propter hæresim, neque propter aliquantumuis horrenda crimina priuatur aliquis ipso facto dominio bonorum suorum iure naturali, diuino, aut gentium, quia sicut acquiritur apprehensione ex iustis causis, & titulis, sic etiam è conuerso certis ex causis amittitur, quarum nulla est peccatum eius qui dominium habet, quod verum quidem est, & omnium consensu receptum, D. Thom. 2. 2. *quæst 12 art. vltimo*, Vbald. *tom. 1. lib. 2. cap. 81. cum sequentibus*, Scotus, Gabriel, Almain & cæteri *lib 4 sent. dist. ultione 15.* Conrad. *de contract. quæstion.* 7 prout eos refert Simanc. *vbi supra, num. 229.* Nec fiscus sine traditione, vel apprehensione dominium bonorum hæretici acquirit: hæc autem post sententiam fieri debet, vt *in d. cap. cum secundum leges*: ergo ante sententiam fiscus naturale dominium non habet, quod si aliquod habet, erit improprium & quoddam ciuile, & non aliud quam ius prosequendi iudicio bona illa, quæ quidem non antea proprie fisci esse poterunt quam de crimine sit pronontiatum, & fortasse nec tunc, sed apprehensione subsequuta. Traditionibus enim & vsucapionibus dominia rerum acquiruntur, non autem verbis legum, *l. traditionibus, C. de pact. cum simil. facit l. quæsitum ff. qui & à quibus*, ibi, quoniam aute damnationem Dominus est, vbi loquitur in reo Maiestatis criminis.

Neque obstat l. Regia 4. *tit. 2. par. 7.* quæ in specie rei criminis Maiestatis inquit: *la muger fue en tenencia de les bienes à la sazon que los enagenaua, perdido auia ya el señorio por su maldad, è era ya de la Camara del Rey*, vbi late Greg. Lop. Dominium namque illud non est actuale, nec reale, de quo loquitur *d. l. quæsitum*, sed tantum improprium, hoc est, dominium iuris, quod habet fiscus ad illa bona capienda post condemnationem, quod sufficit ad impediendam alienationem, & translationem dominij realis, quod retinet reus criminis Maiestatis in præiudicium iuris fisci factam, vt in eademmet l. 4. cauetur cum similibus, quod probo ex *lib. 3. praced.* ibi. *Deue el Rey iuzgar al muerto por infamado de traycion, e mandar tomar à su heredero todos sus bienes que ouo de parte del traydor.* Expendo primum pro nobis, quod lex illa non dicit, *que el dominio sea del fisco, sino que tome al heredero del trayd r sus bienes*: ergo quod lex sequens appellat dominium lex præcedens innuit esse ius occupandi, siue capiendi bona tei: sicque improprie & large dicitur dominium. Secundo expendo verbo suum est, es, fui ibi *sus bienes*, scilicet, *del heredero*, quod denotat dominium ipsius hæredis, quod ipse acquisiuit successione io hæreditatem rei criminis Maiestatis: quia cum hæredes facti sumus omnia ad nos transeunt, præterquam possessio, vt *in l. cum heredes, ff. de acquir. possessione*: ecce ergo probatam *in illa l. 3. iuncta l. 4.* statim sequenti nostram distinctionem dominij realis, actualis, & naturalis, siue proprij, & improprij nempe iuris, quod competit fisco occupandi illa bona. Expendo etiam in idem l. 1. ibi, *y perder los bienes*, & l. 2. ibi, *todos sus bienes para la nuestra Camara*, tit. 18. *de las trayciones* lib. 9. Coll. reg. ergo declaratio requiritur ad hoc vt bona rei criminis Maiestatis proprie & vere efficiantur fisci. Idem videmus in rei vendicatione, quæ competit domino rei, & tamen actuale dominium cum possessione est penes detentorem, & sic de similibus. Neque obstat iuris regula, quæ habet, quod duo in solidum non possunt esse domini eiusdem rei: quia intelligenda est in vno eodemque modo dominij, nempe proprio, vel improprio, secus in diuersis dominiis & respectu ipsorum, vt patet io exemplis prædictis & aliis similibus. ¶ Et præcipue 11
K 4 hoc

hoc videmus io seruo dotali, in quo maritus habet ciuile dominium, hoc est legale, vxor autem naturale, *l. 3. C. de iure dot. & l. quamuis, ff. eodem titul.* ¶ Similiter etiam marito constante matrimonio competit rei vendicatio ancillæ dotalis: quia habet in ea dominium à lege introductum & sic ciuile, non vero vxori, *l. doce ancillam, C. de rei vendic.* & tamen vxor habet dominium naturale rei doralis, vt probat textus expressus *in l. in rebus, C. de iure dot. ibi:* Cum eædem res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius permanserint dominio, & reddit text. rationem huiusmodi: Non enim quod legum subtilitate transitus earum (scilicet, rerum dotalium) in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta, vel confusa est. Filius quoque viuo patre dicitur quasi dominus bonorum eius, quorum tamen verum dominium apud patrem est, *l. in suis, ff. de lib. & post.* Sic igitur dicendum est in nostra specie, vt quamuis concedamus dominium legale bonorum hæretici esse penes fiscum à die commissæ hæresis; naturale tamen apud ipsummet hæreticum est, ac proinde ante condemnationem non tenetur hæreticus bona sua fisco tradere aut restituere, donec condemnetur & ab eo petantur. Denique considero quod verba illa text. *in d. cap. cum secundum leges*, scilicet, hæreticorum bona ipso iure decernimus confiscata, nihil aliud videntur significare quam quod ea bona ipso iure delata sunt fisco & obnoxia confiscationi, sicque ad fiscum pertinent, sed tamen opus est vt fiscus ea petat, & hæreticus accusetur, & ordine iuris seruato condemnetur, vel declaretur hæreticus & bona eius occupentur à fisco: hoc autem facto, alienationes à die commissi criminis viribus non subsistunt, ac proinde alienata à possessoribus vendicari poterunt per fiscum, antea vero minime, sed tantum confiscari quousque sententia feratur, vt statim dicetur.

13 Et ita merito quod huiusmodi delinquentes habeant dominium bonorum suorum à tempore commissi delicti vsque ad latam sententiam renuerunt Archid. Victor. Soto, & alij, quos refert & sequitur Molin. *Theol. supra, 1. parte de iust. & iur. disputat. 95. column. 58. versic. dubium vero*, ibi contrarium tamen: dicens in hoc sensu accipienda esse iura, quæ contrarium innuunt, & quod nec aliud voluisse videntur plerique ex Doctoribus contrariæ sententiæ. Sic etiam intelligenda sunt quæ diximus *d. lib. 2. canon quæst. cap. 3. num. 67. cum sequentibus*, quæ alias videbantur contraria supradictis, nempe, vt procedant in dominio ciuili & improprio, prout est legale, secus in dominio naturali & proprio.

14 Nec sup. nostræ sententiæ principali quicquam obsunt Regiæ leges nonnullæ, quæ obligant expressim ad pœnam in foro conscientiæ præstandam, vel soluendam: illæ namque leges duplici ratione toletari possunt. Tum quia de quibusdam hominibus loquuntur, quibus officia publica commissa sunt ea lege, ne quid vltra salarium accipiant, alioqui ad pœnas ibi statutas teneantur. Tum etiam, quia suo iuramento se illi astringunt ad eas pœnas soluendas. Quibus casibus dubium non est quin pœnas illas soluere teneantur, quod longe distat à quæstio. proposita, vt respondet Simanc. *vbi supra*

15 *num. 16.*

Secundum principale fundamentum huius receptissimæ & verissimæ sententiæ est nostra hæc l. Regia 1. *titul. 3. lib. 8. nou. collect. Reg.* ibi: *Y esto tal, despues que por el iuez Ecclesiastico fuere condenado por hereje, perda todos sus bienes, y sean para la nostra Camara:* ergo ante condemnationem, licet eius bona sint ipso iure confiscata vt in d. cap. cum secundum leges, non tamen sunt amissa. Quod si fateamur quod sint amissa, non tamen ideò sunt in dominio naturali fisci, sed tantum in ciuili.

Licet autem hæreticus aut quicunque alius, 16 qui in crimen incidit, cui est pœna amissionis bonorum ipso iure statuta, non teneatur bona sua fisco tradere ante latam sententiam, ea tamen lata retro agitur confiscatio à tempore commissi delicti, ita vt bona omnia, quæ à tempore commissi delicti illius fuerunt, ad quemcumque quocumque tit. deuenerint pertineant ad fiscum, etiam si hæreticus post suam mortem damnetur. Et hac de causa rescinduntur omnes alienationes, & quicumque alij contractus, etiam causa dotis ab eiusmodi delinquentibus à tempore commissi delicti facti, vtpote nullius momenti: nec fiscus tenetur soluere pretium, quod hæreticus in commutationem pro bis bonis accepit exceptis quibusdam casibus, vt latè disseruimus *vbi supra dict. 67. cum pluribus sequentibus*, & tenet Soto *d. lib. 1 de iustit. & iur. quæst. 6. artic. 6. versic. 3. conclusio, pag. mihi 63.* & omnium Molin. Theolog. *vbi supra, col. 581. cum sequentibus.*

Prædictam autem conclusionem receptissi- 17 mam quæ habet, quod reus non teneatur ad pœnam soluendam in foro conscientiæ ante sententiam, & condemnationem, pluribus modis declarauimus *d. cap. 3. numer. 15. cum pluribus sequentibus*, & quæ ibi dicta sunt hic iterum memoriæ recolenda erunt.

Et post hæc scripta multis retro annis hanc quæstionem pertractant Thomas Sanch. *in præcept. Decalog sua Summ. lib. 2. cap. 22. numer 6. cum pluribus sequentibus, pag. 334.* vbi nostram sententiam prædictam probat cum suis declarationibus & limitationibus, & Fr. Ludouic. de Mirand. *in manuali Prælatorum, tom. 2. quæst. 25. art. 19. per totum, pag. 260.* vbi quinque conclusionibus eam resoluit, omnino videndis & tenendis, quæ à supradictis non dissonant.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus negans crimen an teneatur ad restitutionē bonorum, damnorum, & expensarum in foro conscientia, & numeris sequentibus. Resoluitur hæc quæstio sex conclusionibus omnino videndis.*

5 *Appellantes & lites protrahentes iniuste, & scienter, vt aduersarium lædant, tenentur ad restitutionem.*

Hæreticus negans crimen an teneatur ad restitutionem bonorum in foro conscientiæ?

QVÆSTIO XLVI.

1 VÆRO nunc in proposito, an accusatos de hæresi à se commissa negans crimen, quod si confessus fuisset suis bonis priuandus veniret, reneatur,

teocatur & sic obligatus io foro conscientiæ ad testitutionem corum?

In hac quæstio. Sotus *vbi suprà, art.6. concl.4. in fin.* inquit hunc de quo quærimus teneri soluere eam pœnam, quam solueret si crimen commissum confessus esset, nisi pœna esset corporalis, quam nemo à se ipso sumere tenetur, ad exilium tamen tenetur, & ad soluendum omnia, quæ soluenda fuissent si crimen confessus esset.

Nauar. tamen *in enchirid. c.14. n.49.* contrarium potius tenet, quia leges pœnales non obligant in conscientia nisi post latam sententiam, vt latè probauimus *suprà*. Quid tenendum?

Et quidem sententia Soti est nimis aspera & contra praxim: quare rem hanc rectè mihi absoluisse videtur sex conclusionibus Ludou. Carb. *in tractat. de rest. quæst.31. per totam*, quæ sunt huiusmodi.

2 Prima cooclusio, quando pœna futura erat corporalis, qui negat verum crimen non tenetur ad eam soluendam. Et hæc est doctrina certa, in qua etiam Sotus conuenit, & est communis opinio.

3 Secunda conclusio. Iste tenetur ad restiturionem damni, quod se dedisse negauit, veluti si negault se cuipiam damnum intulisse, aut aliquid debere: tenetur namque ad hoc damnum resarciendum. Ratio est, quia etiam ante negatiooem erat obligatus.

4 Tertia conclusio. Qui in iusto iudicio iniustè negauit crimen, teoetur restituere omnia damna & expensas, quæ ex tali negatione tertia persona patitur: v.g. dum iste veritatcio occultat, oportet producere nouos testes, noua iura, noua chitographa, seu testamenta describere, quæ fieri sine expensis non possunt. Hæc & id geuus alia damua sesarcienda sunt.

5 Quare qui appellant & lites protrahunt, vt aduersarium lædant, & vident se contra iustitiam facere, tenentur ad restitutiooem: ita D. Aotoninus *in sua Summa* 2. *part. tit.2. cap.2.* §.3. & est commuuis doctrina secundum eundem Carb. *vbi supra.*

6 Quarta conclusio. Quando ex negatione veritatis non subsequitur damnum tertiæ personæ, & pœna exilij infligenda erat à iudice, qui verum crimen etiam iniustè negauit non tenetur ex se illam subire, vt probatur contra Sot. quia hoc peccatum est contra iustitiam legalem, non vero contra iustitiam commutatiuam: ergo non obligat ad restitutionem. Nihil enim aufert ciuitati, nec detinet, qui non exulat & relegandus erat si crimen confessus fuisset: ita Carb. *vbi suprà*, cuius opinionem probo, quamuis eius fundamentum non vrgeat. Offendit namque huiusmodi delinquens partem læsam & Rempublicam. Nihilominus tamen, quia exilium est pœna, non vero interesse, negans crimen verum, ex quo imponenda sibi veniebat pœna exilij, non tenetur ex se illam subire io foro conscientiæ, nec in exteriori.

7 Quinta conclusio. Negaos iniustè verum crimen non teoetur in conscientia ad soluendam pœnam pecuniariam ante condemnationem, & executionem, sed tantum peccat mortaliter secundum probabiliorem sententiam, quam quatuor rationibus fundat Carb. *vbi suprà.*

8 Sexta cooclusio. Absolutus à iudice etiam iniustè ad nullam restitutionem est obligatus. Sed hoc verum intelligo de pœna, non vero de damno illato parti, nec de eius interesse debito, ad quod antea & nunc in rei veritate erat & est obligatus, nec sententia iniusta illum liberauit ab illius restitutione.

SVMMARIVM.

5 *De pœnis hæreticorum, vltra confiscationem, bonorum, referuntur, & examinantur plures pœna in num. seqq.*

15 *Abiurare hæreticum errores quid sit? Et plura de hac abiuratione declarantur in numeris sequentibus.*

23 *Hæreticus abiurare debet errores, vt in n.15. cum seqq. Et non solum hæreticus hoc facere debet, sed etiam is, qui in suspicionem hæresis venerit.*

Abiurare errores propter vehementem suspicionem, aut leuem, multum interest, vt hic n.23.

14 *Abiuratio publicè fieri debet, si suspicio duxit originem à publico actu, secus si secrete fit.*

25 *Clericus quando tradendus sit Curiæ seculari, si labatur in hæresim post abiurationem.*

25 *Abiuratio errorum coram quibus fieri debeat.*

27 *Abiurare nolens errores ad arbitrium Episcopi, & Inquisitorum vt pertinax, & impœnitens iudici seculari relinquendus est. Ampliatur num.28.*

29 *Purgatio canonica quibus casibus, & quomodo fiat, & de ordine in ea seruando? remissiuè.*

De aliis pœnis hereticorum vltra confiscationem bonorum.

QVÆSTIO XLVII.

QVÆRO vlterius, quænam sint aliæ pœnæ, 1
quæ à iure imponuntur hæretico vltra amissionem & publicationem bonotum, de qua tantum egimus in quæstionibus superioribus? Et in hoc de iure Ciuili nouem pœnas congerit D. Ioan. Vela *de pœn. delict. delict. c.14. de hæret. verb. puniuntur autem.*

De iure autem Canonico Zanchin *in tract. de hæret. c.13. n.4.* quem refert & sequitur Farin. *in suis quæstionibus criminalibus 1.p.q.10.n 38.* quatuor pœnas congerit. Primò, quod damnatur me- 2
moria defuncti, vt *in cap. si quis Episcopus in fin. de hæret. & in l. qaoniam venerabilis, C. de Episcopis & cleric.* Secundò excommunicatur, talisque excommunicatio non ideo fertur vt illa amplius alligetur, quia iam æternaliter est damnatus, sed id fit in criminis detestationem, vt cæteri hoc iudicium terribile Ecclesiæ audientes similia committere contremiscant, secundum Archidiac. *in summ.24 quæst.2.* Et licet hodie non videatur necessaria talis excommunicationis seotentia, cum à iure hæretici sint eo ipso excommunicati *c. excommunicamus el primero, de hæret.* non tamen tollitur præterea, quin possit & ab homine excommunicari, iuxta glossam & Doctores *in c. quorundam de Iud.* & tradit Gundisal. *in tract. de hæret. q.22. num.7.* Tertiò imponitur pœna confisca- 3
tionis bonorum, de qua *sup.* Quartò debent etiam hæretici exhumari, vt Ecclesiastica careant sepultura, *cap. sacris de sepult. c. quicumque de hæret. in fin.* quod verum est, si modo eius ossa poterunt ab aliorum fidelium ossibus discerni, alias secus; Imò secundum Ant. Gom. *in 3. tom. var. resol. c.1. de delict. n.79. vers. ex quo primo infertur*, exhumata

mata ossa concremantur, vel si ossa non habentur côburitur effigies, & ita in Hispania practica-
4 tur & in Regno Franciæ, vt testatur Clarus §. *hæresis, in verf. item de crimine*, quæ consuetudo vbi viget proculdubio toleranda est, vt per Guodisalu. *d. quæst.* 22. *de hæret. num.* 5. & Farinac. *d. n.* 38.
5 *ad fin.* ¶ Quintò priuantur hæretici manifesti omni debito fidelitatis, dominij & obsequij, quo illis quicunque tenebantur astricti, *c. fin. de hæret.* vnde eorum liberi efficiuntur sui iuris, *c. 2. §. fin.*
6 *de hæret. in* 6. *& infrà, num.* 9. ¶ Illud autem de excommunicatione probat quam pluribus iuribus D. Ioan. Vela *de pœn. delict. c.* 14. *de hæret. in verf. iure vero canonico, ex text. in c. sanè*, 24. *q.* 2. *c. canonica*, 11 *q.* 3. *c. ecce, c. resecanda*, 24. *q.* 3. *c. ad abolendam, c. excommunicamus, de hæret.* docet Nauar. *in Man. cap.* 21. Rebuff. *in pract. benef. ad Bullam in Cœna Domini, verf.* 1. & latè Azeued. *in l.* 1. *n.* 134. *cum seqq. tit.* 3. *lib.* 8. *non. collect. reg.* post Simanc. *tit.* 27. *num.* 1. & latius Castr. *lib.* 2. *de iusta hæret. punit. cap.* 18. *verf. hanc pœnam*, vbi probat hoc esse iure diuino conforme, scilicet, quod hæretici sint excommunicati.

7 Sed & quintò vltra supradictas pœnas hæretici perpetua notantur infamia *c. infames*, 6. *q.* 1. *c. alieni*, 2. *q.* 1. probat latè Azeued. *vbi suprà, n.* 61. vnde nec iudices esse, nec aduocatos, nec alia offic. publica habere possunt, *c. nulla officia*, 54 *d.* Simanc. & Carter. quos refert & sequitur Azeued.
8 *vbi suprà, n.* 65. *cum sequentibus.* Imo eorum filij vsque ad secundam generationem ad nullum officium publicum, nec ad beneficium Ecclesiasticum admitti possunt, *cap.* 2. *§ hæretici, c. statutum el primero de hæret. lib.* 6. *& l.* 8. *huius tituli lib.* 8. Quod est limitandum iuxta benignam interpretationem text. *in cap. statutum el segundo §. hoc sanè, eodem lib. & tit.* ex quo apparet non extendi ad descendentes per sexum fœmineum nisi ad primum gradum, & filios hæreticorum esse infames, quando eorum pater fuit condemnatus & in hæresi durauit, secus autem si reconciliatus fuisset Ecclesiæ.

9 Sextò priuantur hæretici manifesti omni debito fidelitatis, dominij, obligationis, & totius obsequij, quo illis tenebantur astricti *c. fin. de hæret.* & eorum liberi efficiuntur sui iuris *cap.* 2. *§. de hæret. lib.* 6. de quo per Alph. à Castr. *de iusta hæret. pun. lib.* 2. *c.* 7. *col. mihi* 1240. *cum seqq. & c.* 8. & non gaudent immunitate Ecclesiarum, vt arg. *c. fin. de immun. Eccles.* docet Bolier. *decis.* 110. & Simanc. relati & sequuti per D. Ioan. Vel. *vbi sup. verf.* 4. *priuantur*, vbi allegat pro hoc *l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *nou. collect. reg.*

10 Septimò puniuntur hæretici pœna mortis æternæ, si in sua reprobata opinione decesserint impœnitentes, vt probat Azeued. *vbi suprà, n.* 160. *cum sequenti.*

11 Octauò puniuntur, quia igne corporaliter in hoc seculo comburuntur de generali omnium consuetudine, vt latè adduximus *suprà*, Clericus namque hæreticus pertinax, relapsus, vel impœnitens, vltra pœnam priuationis suarum officiorum & beneficiorum Ecclesiasticorum, vt *in c. ad abolendam, & c. excommunicamus, §.* 1. *pen. de hæret. c.* 1. & ibi DD. *de hæret. lib.* 6. est communis per Simanc. & alios quos citat Clarus *§. hæresis, verf. item clericus, degradandus est, & iudici seculari relinquendus.*

12 Quæ quidem degradatio ab vno Episcopo dumtaxat hodie fieri potest ex decreto 4. *sess.* 13. Conc. Trid. Param. Inquisitor *de orig. offic. Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *q.* 4. *n.* 37. *p.* 598. *col.* 1. *c. ad abolendam, c. excommunicamus*, 1. *c. pen. de hæret. c.* 1. & ibi DD. *de hæret. in* 6. Et quomodo hæc degradatio fieri debeat agunt latè Simanc. *tit.* 46. *n.* 69. *&* 70. Paul. Gril. *de hæret. quæst.* 7. Villadieg. *eodem tract. q.* 19. & alij plures citati à Petr. Cened. *in sua collect. intra Canon.* 55. *n.* 5. *pag.* 187. & Tybet. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 27. Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 163. *cum seqq.* vbi *n.* 175. *cum seq.* ¶ quod laicus hæreticus pertinax, vel re- 13
lapsus, siue impœnitens, est tradendus Curiæ seculari, & contra eum, vel clericum hæreticos pertinaces, siue impœnitentes, post clerici degradationem proceditur per iudicem secularem ad executionem pœnæ corporalis mortis naturalis igne vltore, *l. Arriani, C. de hæret.* Castr. *de iusta hæret. punit. cap.* 12. Simanc. *tit.* 46. *num.* 42. *cum sequentibus.*

Fallit in hæreticis, quos citò pœnitet errasse, & 14
deponentes errorem ad fidei Catholicæ redeunt vnitatem abiurantes omnem hæresim, vt *in c. ad abolendam, & in c. vergentis de hæret.* vbi docent Abb. Fel. & alij, Clarus *in §. hæresis, n.* 8. & alios allegans D. Ioan. Vela *vbi suprà, in verf. aduertas tamen*, & Param. *de origine Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *q.* 4. *num.* 19. *pag.* 596.

Abiurare errores in proposito, est damnare ac 15
detestari errores: qui enim naufragium fecerunt in fide Catholica & ad mentis sanitatem redeunt, non ante recipiendi sunt quam errores abiurent & palinodiam canant, id est, recantent errores & meliore sententia corrigant & contraria erroribus asserant. Quod quidem ab Apostolis ipsis traditum & constitutum est, vt Basilius Episcopus Ancitæ in septima Synodo generali cst auctor, teste D. Simanc. *tit.* 1. *de institut. catholic. num.* 3.

Fuit sanè olim salubriter institutus abiuratio- 16
nis vsus ob continuas frequentesque fraudes impias, vt abiurationis robore adacti, & quasi firmissimo vinculo alligati cogerentur in vnitate & puritate Ecclesiæ permanere, ne eis liberum esset impunè quoties vellent recedere, vt grauiter constituit Leo huius nominis primus epistola 84. vt refert Conrad. Brunus *lib.* 3. *de hæret. cap.* 6. Est enim abiuratio res antiquissima in Dei Ecclesia, de qua fit mentio in prima Nicæna Synod. *d cap.* 8. & eiusdem abiurationis fit mentio in Concil. Ephes. sub Celest. I. celebrato, & in Concil. Laodic. *cap.* 7. & probat latè Gratia. *in cap. saluberrimum, & cap. donatum*, 1. *quæst.* 7. refert Addition. ad pract. Bern. Diaz *in pract. crim. c.* 114. *litt. E. verf. aut abiurauerit eam*, & Simanc. *vbi suprà, num. seqq.* bene probat, ¶ quod ad hoc vt 17
hæreticorum conuersio simulata non videatur, quatuor ab eis exiguntur: primum vt errores detestentur: alterum vt fidem Catholicam veram, sicuti est, confiteantur: tertium vt promittant & iuramento confirment se nunquam à recta fide recessuros: quartum vt hæc omnia libello ab eisdem subscripto comprehendantur. Præterea hæreticus, qui abiurat errores, iurare debet etiam se nunquam ad eos esse rediturum, quemadmodum omnibus abiurandi formulis constitutum est: indignus est enim, vt eius simplici affirmationi credatur qui ab ea fide, qua se in baptismo obligauerat, impiè discessit, vt inquit Simanc. *vbi suprà, n.* 8. ¶ Libellus abiurantis prætcrea mitti debet 18
ad eas Ecclesias, quæ scandalum passæ sunt, vt quæ prius dolueant de homine auerso & peruerso, postea gaudeant de reuerso & conuerso: & qui eius sermonibus præceptisque fuerant collapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscant

vt

19 vt docet Simanc. *vbi suprà, num.* 11. ¶ vbi *num.* 12. quod omnes hæreses abiurate debet qui ad Ecclesiam Catholicam redit, etiamsi in vnam tantum inciderit, prout antiqua consuetudine inductum est, & omnibus abiurandi formulis planis-
20 simè continetur. ¶ Addit prætetea *num.* 13. quod abiurandi sunt errores nominatim, nec sat est vt generaliter abiurentur, vt ibi bene probatur.
21 ¶ Et *n.* 14 quod purè, perspicuè, & simpliciter abiurandum est.
22 In summa abiuratio solemnis hæresum est detestatio cum assertione catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento & pœna munita permanendi in fide Christiana, ita colligitur ex *cap. ego Berengarius de consecratione dist.* 2. *c. ad abolendam*, §. *illos quoque de heret.* & *c. super eo*, & *c. accusatus, de heret. lib.* 6. & *in c. inter solicitudines, de purgatione canonica.*
23 Illud autem animaduertendum quoque est, quod non solum hæreticus, sed & is etiam, qui in suspicionem hæresis venerit, abiurare debet errores de quibus suspectus est. Plurimum tamen refert vtrum quispiam propter vehementem suspicionem hæresis abiuret errores, an propter leuem. Is enim, qui propter vehementem suspicionem abiurat hæreses, & postea inuentus fuerit hæreticus, censetur quadam iuris fictione relapsus, & confestim iudici seculari relinquendus est. Qui vero ob leuem suspicionem abiurat, quamuis postea hæreticus esse reperiatur, grauius quidem puniri debet, non tamen relapsus esse censetur *c. accusatus de heret. lib* 6. ita aduersus alios obseruat Simanc. *vbi suprà, num.* 19. & 20. *cum sequentibus*, & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap.* 14. *versic relapsi*, & Canteta *in suis quæstionibus crimin. cap.* 1. *de heret. apost.* & c. *num.* 56. *cum sequenti*, Rojas *de heret. singul.* 1. *n.* 26. Eymeric. *in* 3. *part. direct. tit. de form. ferend, sent. seu iniung. pœn. num.* 165. & ibi Franciscus Peña *comment.* 40. *instruct. Hispal. ann.* 1500. *fol.* 14 *pag.* 2. Inquisitor Patam. *de orig. Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 9. *n.* 154. *pag.* 825. *col.* 1. & iterum *lib.* 3. *q.* 4. *n.* 10.
24 *pag.* 594. *col.* 1. vbi quod si suspicio duxit originem a publico actu, publicè abiuratio fieri debet, sin minus si secreto, secreto fit secundum Summ. Tabien. & alios quos ibi refert. Additque, quod post abiurationem debet reus commoneri ne vlterius incidat in aliquam hæresim, quia sine misericordia pœna relapsis debita punietur, & vt relapsus brachio seculari tradetur vltimo supplicio feriendus, *cap. accusatus*, § *cum vero de heret. in* 6 Et *num.* 21. *cum sequentibus*, agit quando quis dicatur violenter, vel leuiter suspectus de hæresi.
25 Ex superioribus intelligendum venit quod alias generaliter dixit Bernard. Diaz *d. can.* 114. nempe Clericum tradendum esse Curiæ seculari si labatur in hæresim post abiurationem, scilicet, hoc verum esse quando abiurauit de vehementi, secus si de leui tantum: nam tunc quamuis reincidat in hæresim, siue abiuratam siue aliam, non putatur relapsus, nec relapsorum pœnis plectendus est, vt latè ibi probat Ignat. Salzed. eius addit. *lit. E. versic. quod vero autor, fol. mihi* 385. *col.* 1.
26 Abiuratio autem errorum olim in Conciliis Generalibus & Prouincialibus fiebat; hodie vero sat est vt coram clero & populo errores abiurentur, sed semper id publicè fieri debet, etiam ab eo qui impubes doli capax in errores incidit, *cap. si quis Episcopus*, 1. *quæst.* 7. *cap. ad abolendam, de heret. cap. inter solicitudines, de purgatione canonica*, ita Simanc. *vbi suprà*, *num.* 23. qui postea *num.* 24. inquit, quod publicè abiurate non debent poeri intra pupillarem ætatem, neque hi qui occultas hæreses sponte confessi sunt. Neque propter leuem suspicionem publicè iurare solet, sed priuatim in foro, siue auditorio Inquisitorum, iuxta instr. 1. Hispal. *cap.* 5. & 3. Vallisol. *cap.* 12. de qua re latè per Patam. *vbi suprà, lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 15. *cum seqq.*

Qui autem errores abiurare non vult, ad arbitrium Episcopi & Inquisitorum is vt pertinax & impœnitens iudici seculari relinquendus est, vt ibi quoque tenet & probat Simanc. *vbi suprà, num.* 25. qui tandem *num.* 25. refert formulas abiurandi, necnon & Patam. *d. pag.* 594. *n.* 20. *vers. rursus, ex text. in d. c. ego Berengarius*, & ex aliis auctoribus. 27

Quod si hæresis alicuius plenè probata sit, & ille puro corde errorem confiteri noluerit, paratus hæresim abiurare & iniunctam pœnitentiam subire, tanquam pertinax & impœnitens iudici seculari relinquendus est, quamuis millies protestatur se fuisse & esse Catholicum, & in fide Christiana viuere ac mori velle, Rota *decis.* 875. Bernard. de Bisignet. *tit. de heret.* & probat late plures allegans Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 48. *num.* 25. 26. & 27. ex quo receptam esse refert Iulius Clarus *in* §. *heresis*, *versic.* & *nota*, vbi etiam refert Rebuff. *in praxi benef. fol.* 469. *num.* 10. & *seq.* idem tenentem, & dicentem se ita vidisse seruari contra quendam astutum hæreticum. Inquit tamen Iul. Clar. *vbi suprà*, quod hæc sententia semper sibi visa fuit rigorosa, remittit tamen se determinationi S. Matris Ecclesiæ: sed nihilominus sub eadem correctione S. Matris Ecclesiæ mihi prior sententia verior videtur, & tenenda, tum ex adductis per Simanc. *vbi suprà*, tum etiam, quia decreta est in prima instruct. Hispal. *cap.* 14. quam citat Simanc. *vbi supra*, secundum Velam *vbi suprà, d. c.* 14. *pag.* 66. *in princ.* 28

De purgatione autem canonica, quibus casibus & quomodo fiat, & de ordine in ea seruando agunt latè DD. in locis ordinariis, & præ cæteris Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 56. *per totum*, Patam. *d. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 2. *cum seqq. pag.* 591. 29

SVMMARIVM.

1 *Beneficia Clerici heretici an ipso iure vacent, vel requiratur sententia priuationis?* & *numeris seqq.*
3 *Sententia declaratoria heresis requiritur*, & *idem in aliis criminibus.*
4 *Clericus hereticus rediens ad fidem ante sententiam recuperat beneficium, secus autem si post sententiam reuertatur, nisi ex dispensatione concurrentibus his, de quibus hic.*
5 *Clericus hereticus post crimen commissum non potest renunciare beneficium.*
6 *Hereticus non facit fructus suos officij, vel beneficij.*
7 *Collatio beneficij facta heretico est ipso iure nulla.*
8 *Confessarius solicitans fœminas in confessione Sacramentali est puniendus ab Inquisitoribus priuatiuè.*

An beneficia Clerici hæretici vacent ipso iure, vel requiratur sententia priuationis.

QVÆSTIO XLVIII.

1 QVÆRO an beneficia Clerici hæretici vacent ipso iure, vel requiratur sententia priuationis? Et in hoc videtur sententiam priuationis requiri, & sic quod clericus hæreticus non sit priuatus ipso iure beneficio Ecclesiastico, primo ex textu *in cap. vt commissi, §. priuandi, de hæretic. in sexto*, dum dicit priuandi, &c. Secundò, quia iura, quibus hæc pœna statuitur, non apponunt aliqua verba latæ sententiæ, vt patet *in cap. ad abolendam, & in cap. excommunicamus, § credentes, de hæret.* & in terminis ita tenet Alphons. à Castr. *lib. 2. de iust. hæret. punit. cap. 9 versic. altera est*, cui vehementer assentitur D. Simanc. *de instit. cath. tit. 47. num. 72.* dicens quod est æquior & benignior.

2 Contraria tamen sententia, imo quod clericus hæreticus ipso iure sit priuatus beneficiis obtentis, verior, communis, & in praxi tenenda, primo ex textu iuncta glossa *in cap. quo iure, 8. distinctione*, secundo ex textu *in d. § priuandi*, dum addit statim textus, vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis, ita vt dictio *vel* exponatur id est, vt ibi exponunt ac præterea tenent hanc partem communiter Doctores. Tertiò adest pro hac opinione textus *in cap. ad abolendam, §. 1.* ibi, *sit omnino beneficio spoliatus, de hæret.* hæc namque verba executionem inducunt, probantque priuationem ipso iure indui, atque infligi ex his, quæ adducit Anton. de Butr. *cap. vltimo, colum. 2. de postul.* Hanc opinionem sequitur plures referens Bern. Diaz de Lugo *in sua pract. crimin. canonica, c. 113. in nou. impress. num. 2.* est communis secundum D. Couar. qui eam sequitur *lib. 2. variar. resolut. cap 8. sub num. 4.* ibi, *sed & obtentis, &c.* sequitur etiam Rebuff. *in praxi benef. 3. part. in tit. de mod. amittend. benef. num. 4.* & videtur verior Ignatio in addit. ad Bernard. *vbi suprà, litt. A.* quam asserit hodie nouissimo iure confirmatam Bulla Pij V. incip. *Cum ex apostolatus*, ann. 1566. lata, dum diffininit omnia beneficia, cuiuscumque generis fuerint, propter hæresis crimen à quocumque commissum ordinarioni & dispositioni Apostolicæ esse reseruata. Ex hac namque reseruatione secundum ipsum apertè supponitur ea beneficia ipso iure vacare, sed meo iudicio hæc Bulla id non probat. Addit Ignatius idem clarius probari eo decreto, de quo meminit Locatus in fine operis iudicia. impress. Romæ ann. 1570. pag. 473. quo cautum asserit quod cum hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis, si ea resignentur nullum ius resignatariis acquiritur, quia hæretici omne ius suum amiserunt, & ideo sunt reseruata ordinationi Apostolicæ, quod dicit referre etiam Franciscus Peña *in direct. Inquisit. lib. 3. scholio 155.* Vt cumque sit, hæc opinio saltem iure communi est verior, communis, & tenenda.

3 Sententia tamen declaratoria est necess. arg. text. *in l. eius qui delatorem, ff. de iure fisc.* & text. *in cap. cum secundum leges de hæret. lib 6.* & ita ex aliis probat Ignat. *vbi suprà, versic. fateor:* & verum credo, quia etiam in pœnis ipso iure impositis adhuc sententia declaratoria commissi criminis requiritur, vt patet ex Tiraquell. plurimos referente *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 400. C. de reuoc. donat.* Anton. Gomez qui alios allegat *3. tom cap fin. num. 3.* Roman. a Valle *consil. 18. num. 11. lib. 1.*

Clericus tamen hæreticus rediens ad fidem an- 4
te sententiam recuperat beneficium, secus autem
si post sententiam reuertatur, quia tunc illud non
recuperat nisi ex dispensatione, vt cum aliis pro-
bat Bern. Diaz *vbi suprà, n. 2. ad fin.* Septem tamen
requiruntur ad hoc, quod hæreticus semel lapsus
retinere possit beneficium, quæ congerit Rebuff.
vbi suprà n. 6. cum seqq. & Peña *vbi suprà.* Effectus
autem resultantes ex eo quod clericus amittat
ipso iure beneficium enumerat Bern. Diaz *d. n. 2.* 5
nempe, quod non poterit renuntiare post com-
missum delictum, propterea quod agenti petito-
rio pro beneficio, quod semel habuit, obstat ex-
ceptio quod sit hæreticus secund. Abb. post Innoc.
in c. inter dilectos, de excess. prælat. & tenet Tyber.
Decian. alios allegans *1. tom. tract. crim lib. 5. c 44.
sub num. 19 & num. 21.*

Quinimo hæreticus, quamuis officium vel be- 6
neficium ipso iure non amitteret, sed adhuc re-
tineret vsque ad condemnationem, non faceret
fructus suos, quia est priuatus iure exigendi re-
ditus, quod vt iuri magis consonum probat Alph.
à Castr. *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 9. versic.
sequitur* ibi *potest etiam*, quem sequitur Salzed.
in addit. ad Bernard. Diaz *vbi suprà, litt. A. vers.
sicque.* Contrarium tamen cum aliis probare vide-
tur Tyber. Decian. *vbi suprà, d. c. 44. n. 1. fol. 241. ad
fin.* dum dicit requiri declaratoriam propter fru-
ctus medij temporis bonorum hæreticorum,
quamuis ipso iure confiscentur.

Ex quibus deducitur, collationem beneficij fa- 7
ctam hæretico esse ipso iure nullam, id quod
comprobat Lamber. *de iure part. lib. 2. p. 1. art. 9.
nona q. princ. num. 7.* & sequitur Salc. in addit. ad
Bern. Diaz *vbi suprà, in vers. sicque.* ¶ Et de supra-
dictis post hæc scripta latè agit Thom. Sanch. *in
summ. lib. 2. c. 6. à num. 3. vsque ad numerum 9.* qui
potest videri quoties opus fuerit.

De confessariis solicitantibus fœminas pœni- 8
tentes ad actus impudicos, & quomodo hoc cri-
men probetur, & quod eius cognitio pertineat
priuatiuè ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, &
quod ipsæ fœminæ sollicitatæ teneantur id de-
nuntiare Inquisitoribus, & de aliis pluribus in
proposito circa intellectum decretorum de hoc
loquentium Summorum Pontificum Clem. VIII.
& Pauli V. videndi sunt omnino Ludou. à Paramo
*de offic. & progressu Sanctæ Inquisitionis lib. 3. q. 10.
à n. 115. cum pluribus seqq.* & nouissimè Rodr. à
Cuña in libro quem scripsit pro Sanctiss. D. N.
Papæ Pauli V. statuto nuper emisso in confes-
sarios fœminas solicitantes in confessione, &c.
per totam.

SVMMARIVM.

1 *Receptatores hæreticorum qua pœna puniantur omni iure, & an ignorantia eos excuset numeris seqq.*

12 *Receptator hæretici ignorans an teneatur innocentiam suam probare? & n. 7. seqq.*

20 *Receptans hæreticum bono zelo, vt conuertatur, & non aliàs, crimen non committit coram Deo,*

Deo,nec pœna receptatoris punietur, præsertim si de illius emendatione aliquam habeat spem Et quomodo quoad Ecclesiam hoc probetur? num. 21.

De pœna receptatorum hæreticorum.

In l. 2. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO XLIX.

1 QVÆRO qua pœna puniantur receptatores hæreticorum, & an ignorantia eos excuset? Quoad primum l. nostra 2. *tit.* 3. hoc *lib.8.nou.coll.reg* cauetur *que los condenados por la Inquisicion que se an absentado destos Reynos, no bueluan à ellos so pena de muerte, y de perdimiento de bienes, y que las justicias los prendan y executen en ellos las dichas penas, no embargante qualesquier excepciones, reconciliaciones, seguridades, y otros priuilegios que tengan. so pena de perdimiento, y confiscacion de todos sus bienes, en la qual pena incurran qualesquier otras personas que à los tales encubrieren, ò receptaren, ò supieren donde estan, y no lo manifestaren a las justicias.*

2 Magistratus enim laici requisiti recusantes præstare auxilium vt hæretici puniuntur, vt *in c. vt off §. si de haret. in* 6. & per Carrer. *de haret. c.* 2. *n.* 56. & Menoc. *de prsump. lib.* 5 *præs.* 8. *n.* 31. *pag.* 491. Tiber. Dec. 1. *to m. lib.* 5 *c.* 17. *vers. quadrag fol.* 198. *col.* 4. & iterum *fol.* 219. *n.* 21 *col.* 1. *& fol.* 252. *n.* 11. *cum pluribus sequentibus, & n.* 26. 27. *&* 33.

3 Iure Ciuili, Pontificio, & Regio diuersæ pœnæ statutæ sunt contra receptatores hæreticorum, vt patet ex late adductis per Carr. Reg *in tract. de hæretic si per totum*, & per D. Siman. *de inst. cath. tit.* 15. *n.* 14. *cum seqq.* vbi refert *l* 5. *& vlt. tit.* 26 *p.* 7. & pragmaticam Regiam in hac nostra l. 2. insertam. Et de iure Can. *c. excommunicamus el* 1. §. *credentes*, & ibi Doctores *de haret.* & Bern. Diaz *in pract. crim. canonica c.* 125. in noua impressione Paul. Griland. *de haret q.* 9. & Gundis. de Villad *eodem tract q.* 16. Locat *in operè indic. verb fautores*, Zanchin. *de hæret. c.* 3. 4. *&* 5. & Latius Direct. Inquis. 2. *p.* §. *credentes. n.* 5 & latissimè Didac. Perez *in l.* 3. *tit.* 4 *lib.* 8. *ordin. ex pag.* 121. *col.* 2. *vers. quaritur decimotertio*, Sylu. *in sum. verb. hæresis el* 1. *n.* 10. Francis. Pegn. *in p. direct. scholio* 56. *vsque ad scholium* 59. Castr *lib.* 1. *de iusta haret. punit. c.* 17. Belluga *in specul. princ. Rubr.* 11. §. *viso n.* 20. vbi Camil. Borel. *in addit litt. P.* Petr. Arag. *in* 22 *q.* 11. *art.* 3. *ex pag.* 339. *ad si tex.* Tiber. Dec 1. *to tr. crim. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 64. *cum seqq. & n.* 79. *cum seqq.* Rojas *singul.* 172. Et Pius V. Pontifex maximus in suo quodam rescripto & Bulla incip. *Si depromendi*, quod continetur in Bullario litterarum Apostolic. *fol.* 117. grauissimas pœnas statuit contra hæ-
4 reticorum defensores, ¶ & vt fautores & receptat. hæreticorum non solum indigni efficiantur ad beneficia obtinenda, sed etiam ad iam obtenta Nouissimè plures remissiones refert collectan. iur. Canonici 28. *n.* 3. *ad textum in. c.* 2. § *hæretici, de*
5 *hær. in* 6. *pag* 427 *col.* 1 ¶ Receptator enim hæretici dicitur de hæresi aliquando vehementer suspectus, vt per Monach. *vbi sup. n.* 19.

6 Quoad secundum, an ignorantia receptatorum hæreticorum eos excuset à prædictis pœnis, & an teneantur probare ignorantiam, vel innocen-
7 tiam suam? Et quidem in aliis quibuscumque receptatoribus, quam hæreticorum notissimum in iure est ignorantiam illos excusare, vt proba-
nimus *consil.* 36. *n.* 26. *&* 27. quemadmodum & 8
illi iustè excusantur, qui per vim coacti sunt hæreticos, aut alios facinorosos recipere *l.* 1. *C. de desert, & occult. lib.* 2. & ibi Doctores, *l.* 3. *ff. de incend.* Ruin. & Naufr. Carrer. *vbi supra num.* 30. & Tiber. Decian. *d cap.* 51 *n.* 71. & Masc. *n.* 11. *&* 12. in loco statim citando: probat eum aliis Simanc. *vbi supra n.* 17. hinc fundans idem esse in receptante ignorantem hæreticum, quod non faueat in hoc hæreticis, nec peccet in Ecclesiam catholicam. Pro qua sententia allego *d. l* 5. *tit.* 26. *pag.* 7. ibi: *Por ende defendemos à todos los omes de nuestro señorio, que ninguno dellos no sea osado de recibir à sabiendas en su casa à ningun hereje, &c.* & ita etiam tenet in terminis Castr *lib.* 1. *de iusta hæret pun lib.* 1 *c.* 16. *ibi*, *receptores el primero,*
estque verum. ¶ Probabilis namque ignorantia 9
excusat receptatorem hæretici, glossa *in c. accusatus in verbo non posset, & in c. quicunq; verbo scienter, de hæret. in* 6. quas refert & sequitur in proposito Camer. *vbi supra n.* 26. & plures allegans
Tiber. Decian. *d. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 70. ¶ Illi ergo re- 10
ceptatores hæreticorum culpari dicuntur, qui hæreticos ex industria & certa scientia recipiunt, siuè occultè, siuè manifestè id faciant. Nec refert an talis receptator pluries, aut semel tantum: vnum aut plures hæreticos receperit: & qui sic hæreticum occultasset puniendus est vt hæreticus.

Receptans namque exulem & malefactorem 11
quemcumque, siuè bannitum, siuè rebellem furem, vel hæreticum, præsumitur particeps delicti ab eo perpetrati, vt cum aliis probat Mascard. *de probat.* 2 *tom. conclus.* 1219 *n.* 1. *&* 2. vbi *numeris sequentibus* eam conclusionem aliquibus modis limitat.

Illud tamen circa præmissa maiorem dubita- 12
tionem habere videtur an receptator hæretici ignorans teneatur suam innocentiam probare? In dubio namque ignorantia præsumitur ne delictum præsumamus *l. verius, ff de probat. l. merito. ff. pro soc. cum simil.* & in terminis receptantis generaliter delinquentem, quod requiratur probatio scientiæ contra eum, & quod alias ignorantia præsumatur, & ita particeps delicti non dicatur etiam Bolog. *cons.* 27. *in princip.* & sequuntur plurimi, quos refert & etiam sequitur Mascard. *vbi supra n* 3. *vbi n.* 4. quod credatur & stari debeat iuramento receptatoris circa ignorantiam delicti à receptatore facti secundum D. Simanc. *vbi supra n.* 16. & alios, quos congerit ipse Mascard.
ibid. d. n. 4 ¶ qui *n* 5 *&* 6. hoc temperat, vt non 13
procedat in receptante exulem publicatum: nam istius delicti ita notoriè publicati scientia præsumitur, secundum communem sententiam, quam ibi refert & sequitur.

Nihilominus tamen Castr. *vbi supra* in rece- 14
ptatore hæretici probat contrarium, imo quod receptatores hæreticorum debeant ignorantiam suam probare, vt se à culpa immunes ostendant, præsertim si antea fuerant manifestè in hæresim lapsi, aut vehementem dederant hæresis suspicionem.

Rursus Carrer. *vbi sup. n.* 26. in hac eadem spe- 15
cie inquit, ignorantiam probari per iuramentum 16
receptatoris ex Bald. *in c.* 1. §. *conuenticulis, in* 5. *notabil. de pac. senen.* & Decis. Rotæ 415. & addit. *n.* 29 quod accusator debet articulare & probare scientiam, aliàs succumbet, vt plenè per Decium *in c. à nobis de except.* & Felin. *in cap. si quis*

Episcopus de heret. & alios, quos refert & sequitur Tib. Deeian. *vbi supra n. 70.* nisi notorium esset quod ille foret hæreticus, vel quia per sententiam publice fuisset condemnatus, quia tunc præsumitur scientia, vt ibi per eum.

17 Sed in hoc resoluo priorem sententiam Castri procedere & recipiendam esse quum verisimiliter præsumi possit receptatorem sciuisse hæresim eius, quem occultauit, putà quia publice notum erat, quod ille hæreticus erat, vel quia erant amici, vicini, consanguinei, vel quippiam simile, itaque præsumptio erat contra receptatorem, aliàs secùs, vt constat ex eodem Alph à Castr. *vbi sup.* quamuis per dictionem amplificatiua, *præsertim.* Sed expresse hoc sic esse intelligendum iure probat Simanc. *vbi sup. n.* 18. & 19. & ante eum probauit Carter. *vbi sup. n.* 27. dum limitat suam contrariam supra relatam sententiam, quod esset famosus & notorius hæreticus, vel pronunciatus, quia tunc præsumitur scientia & non ignorantia. Non enim diceretur probabilis ignorantia quæ excusat, si fuisset notorius, aut pronunciatus hæreticus, bene tamen si occultus: alioqui enim regula notissima iuris est in facto alieno præsumi ignorantiam, vt *in d l. verius cum simil. ff de prob.* & per alia iura & Doctores de quibus per Menoch. infra citandum *num.* 51. latius per Mascard. *tom.* 2. *de probat. conclus.* 879. *in princip. fol. mihi* 182. etiam in receptatore iuxta glossam & Bart. *in l* 1. §. *vlt. ff. de recept.* & dictum est supra, & probat plures allegans loquens tam in specie nostræ quæstionis, quam generaliter in aliis receptatoribus Simanc. *vbi supra n.* 19. ¶ dicens non

18 sufficere præsumptionem illam, quæ oriri videtur contra receptatorem, eo ipso quod aliquem occultauerit, nempe eo quod qui male agit odit lucem & se abscondere solet: quia nemo tam perditus est, qui plane fateatur quod se ipsum occultat quod hæreticus est, imo fugere solent omnes, qui metu creditorum latitant, vel saltem ob leue aliquod crimen. Quam ob causam tutius est, ne dolum & crimen de receptatore præsumamus, sed misericordes simus, & omnia in partem benigniorem interpretemur, & nisi scientia probetur, aut vehementer præsumatur, nos eum receptatorem absoluamus, qui iureiurando confirmauerit se illud ignorasse, vt sup. probauimus &

19 sequitur Menoch. *l.* 6 *præs.* 15. *n.* 54. & Masc. *d. conc.* 1259 *n.* 3. *cum seq.* & confirmari possunt præd. limitationes similiter & limitari potest eadem resolutio ex traditis per Menocb *d. præs.* 13. *n.* 66. *cũ seqq.* & Masc. 1. *to. concl.* 1104. *fol.* 413. & *d. concl.*

20 876. *n.* 6. *cum seqq. fol.* 182.

Si quis vero hæreticum domi suæ ex industria recepisset, non vt illum occultaret aut defenderet, nec vt illius hæresi faueret, sed solum vt illum ab hæresi renocaret, & vt ad Catholicam fidem conuerteret, etiam si pluries illum recepisset, non diceretur receptator hæreticorum quoad Deum, nec pœna receptatoris punietur, præsertim si de illius emendatione aliquam habet spem: imo

21 opus veræ charitatis efficit, quo vix vllum maius proximo præstari potest. ¶ Ecclesia tamen, quę de interioribus nun iudicat, sed de his solum, quę foris patent illum propter talem receptionem merito puniet, nisi bona intentione nec bonoq; fine id fecisse aperto probaret testimonio: quod nullum aliud certum & apertum dari potest, nisi idoneis testibus probauerit se reprehendisse illum ob hæresim quam tuebatur, admonuisseque illum vt hæresi deserta ad fidem Catholicam rediret: aut aliis huiusmodi testimoniis probauerit se bona intentione hæreticum domi suæ recepisse secundum Alph. à Castr. *d. lib.* 1. *de iusta hær. punit. c.* 17. *versi. si quis vero.*

SVMMARIVM.

1 *Filius vel alius consanguineus receptans hæreticum an puniatur, & qua pœna? num. siqq. Et de vxore maritum hæreticum receptante, num.* 5.

5 *Amicitia magna an excuset receptantem hæreticum?*

De filio, aut alio consanguineo receptante patrem, vel consanguineum.

QVÆSTIO L.

QVÆRO secundo circa eandem l. Regiam secundam, an consanguineus, vel filius receptans scienter consanguineum, vel patrem hæreticum teneatur pœna receptatoris. Hanc quæstionem late ad vtramque partem examinat Greg. Lop. *in l.* 6. *gl.* 1 *tit.* 26 *par.* 7. & cogitandum relinquit nihil decidens: tamen si velit, quod si forte pater esset pertinax in hæresi, ita quod filius nihil ad eius correctionem proficeret non deberet eum receptare, imo & tenebitur reuelare: secus si filius verisimiliter speraret de correctione patris, quia tunc durum esset eum receptantem patrem ita dure puniri, sicut si receptasset hæreticum extraneum. Nihilominus statim dicit: tu latius cogita sup. his. 1

Verum loquens in consanguineo receptante scienter consanguineum hæreticum patrem affirmatiuam proculdubio probauit Alph. à Castr. *lib.* 1. *de iusta h r punitione, c.* 17. *versi. & hoc verum esse censeo*: quia cum filii puniantur pro delicto patris propter criminis atrocitatem, multo iustius est vt pro delicto proprio puniantur quando parentes suos receptassent. Et sic idem probat Castr. in filiis receptantibus patres hæreticos. Et quod consanguinitas non excuset a receptationis hæretici crimine tenet glos. *in c. excommunicamus*, §. *credentes, verbo receptatores, de heret. c. legi* 23 *q.* 8. *c si infidelis* 28. *q.* 1. Gonzal *de heret. q.* 13. & Grilland. *de heret. q.* 9. *n.* 2. Carter. *de heret c. fi. num.* 32. vbi quod nec inueterata amicitia excusat. Eandem sententiam cum Gunsald. *q.* 16. *in fi.* sequitur Tiber. Dec. *in* 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 32. sic limitans *l.* 2. *ff. de recept.* propter atrocitatem criminis, & D. Spin. *in suo specu lo testam. parte sine gloss.* 11. *n.* 22. vbi quod puniuntur grauissima pœna receptantes consanguineum, filium, vel maritum, patrem hæreticum aut matrem. 2

Sed pro contraria parte præstat nobis argumẽtum *d. l.* 1. *quæ est si de recep.* vbi probatur, quod receptatores aliorum delinquentium affinium vel consanguineorum nec sunt absoluendi, nec seuere admodum puniendi: non enim par est eorum delictum & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt late Pet. Dueñ. *in reg.* 393 *ampl.* 1. Ant. Gom. *lib.* 3. *var. resol. c.* 3. *de homicid. n.* 50. Auend. 3. *p. c.* 7. *prætor, n.* 7. & optime Gandin. *in tract. de furib. & latron. num.* 8. *cum sequentib.* & de patre, auo & auia & de vxore 3

recepta

receptatoribus agit Bonif. *in tr. de rece. n. 4. cum seq.* & Auend. *vbi sup. n.* 10. & de supradictis Roland à Vall. *conf. 45. n. 46. cum seq. vol. 1.* Carter. *in reper. prax. crim. in addit. ad verbum receptare*, vbi ampliat in magna amicitia, & vtrumque late probat Dic Perez *in l. 1. tit. 16. lib.* 8. *ordin. pag.* 323. *col. 2. & pag. sequenti.*

4 Quare in specie nostræ quæstionis videtur tenendum vt filius patrem hæreticum, vxor virum, aut frater fratrem scienter receptans pœna quidem ordinaria aliorum extraneorum receptatorum non puniantur, sed miriori arbitrio Dominorum Inquisitorum. Negari enim non potest minus in hoc consanguineos delinquere quam extraneos receptatores; credendi enim sunt illi receptare consanguineos tanquam consanguineos, non autem tanquam hæreticos: nam vt ait Cicero in Lælium, *cum propinquus amicitiam natura ipsa peperit*, at causa naturalis potentior est, ac proinde semper illa consideranda & præferenda est, & in terminis quod prædictæ personæ non sint vel certè leuissima pœna coërcendi, & consanguinei cæteri non seuere admodum puniendi iure probat D Siman. *tit. 15. n* 21. & Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crim. lib. 5. c. 51. n. 68. fo* 254. *co.* 1. vbi quod etiamsi non liceat consanguineum & affinem hæreticum receptare, vt *per glos. & omnes in c. excommunicamus el primero § credentes, de haret.* probatur *in c. si quis Episcopus, & cap. seq. eodem tit.* nulla enim cognatio præferenda est religioni *c. leg. 23. q. 8. c si infidelis*, 28. *q.* 1. eum his tamen indulgendum etiam naturæ & humanitati, & præcipue in coniunctis arctissimo vinculo, vt si filius patrem, vel è contra, frater sororem & è contra, ideo arbitrio iudicis, hoc est, Dominorum Inquisitorum (vt prædiximus) erunt puniendi etiamsi occultauerint, vt *in d. l. vltim. ff. de recep.* Multa enim eorum arbitrio relinquuntur, vt de probat. & de pœn. in his debent æquitatem seruare, vt cum aliis probat Tiber. Decian. *d. lib. 5. c.*

5 24. *n.* 28. ¶ Quinimo secundum eundem Decian. *d. c. 51. n.* 69. vxor receptans maritum non punitur, quia hodie non fit separatio matrimonij ex aliquo delicto, vt *in cap. 2 & in ca gaudemus de diuort.* & tradunt Alexand. & alij quos ibi refert.

Amicitia autem, etiam maxima, & inueterata, non excusat receptantem hæreticum, sicut nec receptantem bannitum, vt per Salic. *in l. nullus, C. de malef.* Ananias Afflict. & Carrer. quos refert & sequitur Dec. *d. c. 51. n. 74.* vbi putat minuendam pœnam prout ex consanguinitate minuendam dixerat de hospite & caupone ibi per ipsum *num.* 73.

SVMMARIVM.

1 *Puniri an iuste quis possit pro alterius culpa? & num. sequent.*

2 *Filij hæreticorum credentiũ receptatorum, & fautorum vsque ad secundam generationem sunt incapaces beneficiorum Ecclesiasticorum & officiorum publicorum dicto n.* 1.

3 *Filij hæreticorum nati ante hæresim patris an puniantur pœnis, quibus puniuntur postea nati, & num. sequent.*

An iuste quis pro alterius culpa possit puniri.

In l. 3. & 4. tit. 3. lib. 8.

QVÆSTIO LI.

QVÆRO lege 3. & 4. huius tit. 3. l. 8 cauetur, *que los reconciliados por el delicto de heregia, y apostasia, ni los hyos y nietos de quemados y condenados por el dicho delicto hasta la segunda generacion y hasta la primera por linea feminina no puedan tener oficios Reales ni publicos, ni de honra como son los expresados en estas dos leyes sin especial licencia y mandado de su Magestad, so las penas en que caen e incurren las personas priuadas, que vsan de oficios para que no tienen habilidad ni capacidad, y de confiscacion de todos sus bienes para la Camara, y fisco de su Magestad, en que incurran por el mismo hecho sin otro processo, ni sentencia ni declaracion alguna.* Idem prope cauebatur, imo & ad benef. Eccles. extenditur *in c. 2. §. hæretici, de hæret. lib. 6.* vbi ita disponitur. 1

Hæretici autem credentes receptatores, & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium publicum admittantur, quod si secus factum fuerit decernimus irritum & inane. Et *in c. vt commissi, §. priuandi, & in c. statutum el segundo eodem tit. lib.* 6. declaratur 1. & 2. gradum per paternam lineam comprehendere, per maternam vero ad primum duntaxat hoc velle extendi: de quo late per D. Simanc. *de cath. instit. tit. 29. num. 15.* & Canter. *c. 1. de hæret. apostat &c. n. 11. & 12. pag. 371. cum sequenti*, & Rojas *de hæret. 2. p. assert. 42. n 336. cum seq.* Et de his causis hodie Inquisitores mandato Regio cognoscere, & arbitrio suo statuere possunt secundum Simanc. *tit. 29 num. 13. ad fi.* Rationem autem, quare puniantur filij ob crimen parentum, assignat Param *de orig. & progres. offic. Sanctæ inquis. lib. 3. de accusat. q. 9. n. 162 cum seqq. pag* 826 & per Ceu. *in suis practic. qq. commun. contra commun. q. 653. num. 3. fol.* 250.

An iuste quis pro alterius culpa possit puniri, & an filij nati ante hæresim patris his pœnis puniantur? 2

De primo late egimus *lib. 2. can. qq. c. vlt. in pri. & per plures n. seqq.* & post nos regulam negatiuam communem cum pluribus ampliationibus, declarationibus, & limitationibus ponit, & latissime prosequitur Prosp. Farin. *in suis qq. crim. 1. p. cap. 14. per totum.*

Quoad secundum, an filij nati ante hæresim patris puniantur pœnis iuris, de quibus in hac nostra l. Regia, quibus puniuntur filij nati post crimen hæresis à patre commissum, sunt in hoc duæ communes contrariæ & magis receptæ sententiæ, sic appellatæ à Doctoribus. Prima quidem negatiua, altera vero affirmatiua, & vtraque quamplurimis rationibus & fundamentis, ac numero authorum munita & comprobata, vt constat à nobis traditis & congestis *d. li. 1. can. qq. d. c. 30. n. 30. cum seq per totum vsque in fi. vbi n 37. cum seq* affirmatiuam vt veriorem, receptiorem, atque vsu & consuetudine in praxi receptam sequuti sumus atque probauimus, respondentes fundamentis contrariæ partis. ¶ Sed quia posteà 3

in publieum prodierunt modernorum feripta, qui verbofe & prolixe fatis negatiuam priorem opinionem late probare nituntur plura adducentes & inculcantes, & magis communem & in praxi obferuatam affirmantes, optimum atque neceffarium duxi, meo folito ae claro ftylo breui fermone docere, quid adhuc tenendum fit in q. hac perquam difficili, loquendo folum de filiis natis ante hærefim patris, de quibus eft nofter præfens fermo, non vero de alio criminæ læfæ Mai. humanæ, rametfi de vtroque promifcue loquantur præfati authores.

4 In primis adducunt præfati moderniores pro parte negatiua authoritatem D. Auguftini fuper Deut. *quæft.* 42. *tom.* 4. *fuorum operum* interpretantis cap. 42. vbi dicitur, non morientur patres pro filiis, inquit: *Quod eft ergo quod alibi dicitur, Deus reddens peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem? de filiis nendum natis illud intelligitur, hic autem de filiis iam natis eft facta diftinctio: non enim trahit aliquid à patre, qui iam natus erat quando pater eius peccauit.* Et eiufdem Auguft. fuper Pfalm. 84. verfi. 5. littera F. his verbis. *Etenim peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes iam natis filiis: iam enim nati filij ad fe pertinent, & parentes ad fe pertinent*, & ibi Magifter fentent. *verfic.* 9. affirmando hanc opinionem effe receptam inter omnes Theologos. Eandem late probat Nauar. in confilio manufcripto, & fua fubfcriptione roborato in fauorem nobilium Sotelorum Zamorenf. *verfi. la fegunda cabeça, n.* 11. *cum fequentibus*, vbi ad fin. confilij inquit fe ita iudicaturum abfque vllo ferupulo, *y penfaria que en ello feruia mucho à Dios*, quod ego impreffum habeo ann. 1594. in libell. allegation. iuris nuper typis mandato in fauorem D. Petri Ponce de Leon fuper negotio Comitatus de Baylen, *fol.* 81. *cum fequentibus*, vbi late eam probat allegans Cald. & alios. Sed ex profeffo eam quamplurimis fundamentis probat ac defendit licentiatus Lorenço Polo aduocatus d. D. Petri Ponce in prima allegatione in præd. libello pofita, vbi refert 71. authores huius partis, *los veynte y dos que hablan indiftintamente en todo genero de delicto, y los veynte y quatro efpecialmente en el crimen lefa Maieftatis humana, y los veynte y cinco reftantes en el crimen de la heregia.* Et idem aduoeatus in fecunda fui iuris allegatione pro eodem in prædicto libello infertis, *fol.* 233. *cum fequ.* nititur probare opinionem affirmatiuam contrariam non effe magis communem, & toto zelo errare eos, qui eam dicunt effe magis communem, obferuatam, atque vfu receptam, cum contrarium fit certum nempè, *que ay feys vezes mas de authores por la parte negatiua que por la affirmatiua, y mucho mas graues, y que tiene por fi textos expreffos tam de iure Ciuili quam Canonico & Regio, y la contraria no es mas que opinion, fin que aya texto alguno, que expreffamente comprehenda los ante nacidos: y que es la caufa mas pia, y de interpretacion mas benigna, y con todas las caufas y razones de iufticia, equidad, fauor, y clemencia*

Efta mifma opinion figuen tambien Henriquez *lib.* 14. *fuæ Summæ moralis, cap.* 5. *n.* 4. & Flamin. Parif. *lib.* 3. *de refig. ben. c.* 1. *n.* 85. *in fi.* & Alph. à Cartagena *in quodam conf. incip. Rex Vngariæ, q.* 7. Quint. Mand. *in tr. de ætat. min. c.* 2. *n.* 22. Bald. *in l. curialib in prin. C. de Decu. lib.* 10 & Iacob. Rebu. *in l. priuil in fi. C. eod. tit.* & Alph. Mont. *in l.* 6. *in prin tit.* 27. *p.* 2. & Tiraq. *de prim. q.* 13. *n.* 10. Sunt itaque 79. authores pro hac parte fecundum prefatum aduocatum Polo, vbi quoad vfum & obferuantiam contrariam refert fententiam latam in fauorem dictorum nobilium Zamor. pro quibus confuluit Nau. vbi fup. *los quales por fentencias del Confejo de las Ordenes, a quien vino remitido de Malta, y ellos por orden de fu Mageftad, lo fentenciaron, fueron declarados por habiles y capaces de tener habito como oy dia lo tienen, no embargante que fu madre auia fido hereje, declarada por tal, y auer eftatuto del Orden, que hijos de penitenciados no puedan tener habito:* ita aduocatus Polo *vbi fup. fol* 234. *col.* 2. *ad fi.* Eandem fententiam negatiuam probauit Eman. Rodr. *in fua Sum. c.* 127. *n* 5. adonde dize, *que conforme à ella fe ha juzgado en muchos tribunales deftos Reynos:* & eam effe adnotandam inquit D. Io. de Vela *de pœn delict. n.* 11. *verf.* 2. Tandem nouiffime art. hunc late examinat in vtramq; partem eafdem duas communes contrarias fententias adducens perdoctus Ceual. aduocatus Toler. *in fuo fpec. p. a. qq. comm. opin. contra communes, q.* 653. *per totam, pag.* 249. *cum feq.* vbi nos & alios quamplures authores citat: & tandem hanc eandem fententiam negatiuam latè comprobat, amplectitur & fequitur, dicens effe veriffimam de iure communi & femper magis communem & receptam, & de iure regio indubitabilē *per l.* 9 *tit.* 22. *p.* 4 & *l.* 6. *tit.* 27. *p.* 2. & *l.* 5. *tit.* 31 *p.* 7. Et addit præfatus author *n.* 19. & 30 quod hęc opinio eft fulta iure Canonico, Ciuili & Regio, & ex authoritatibus Sacræ paginæ, & quod fic fatuus effet iudex qui ab hac opinione recederet, & quod tanquam ipfa veritas eft tenenda & fequenda in palatiis & in fcholis, tam in aduocando quam in confulēdo. Et in fi. illius quæftionis inquit, hanc opinionem effe veriorem & receptiorem, & quod nuper pro ea in fupremo Regis Confilio fuit iudicatum. Non tamen author hic tangit difficultatem huius opinionis, quam patitur ex iuribus fexti libri decretalis, de quibus infra ftatim agemus.

Hæc funt, quæ pro ifta parte nouiffime poft noftra fcripta inuenio aucta.

Nihilominus tamen in filiis natis ante crimen hærefis à patre commiffum (quidquid fit in crimine læfæ Mai. humanæ, & in aliis criminibus, in quibus pro filiis antea natis & fentio & teneo, præter hærefim) verior, communior & receptior, atque in praxi obferuata eft opinio contraria affirmatiua, quam defendimus & probauimus *vbi fup.* vt conftat ex eius fundamentis & authoribus in fpecie hærefis loquentibus, & ab eis & negatiuam tenentibus relatis, tex. ineuitabili fua expreffa decifi. qua præcife comprehenduntur filij antea nati, *in c. filij de hær. in* 6. vbi filij eorum, in articulo mortis hærefim commiferunt, pœnas canonicas patiuntur: igitur de iam natis nulli poteft effe dubium, cum poft mortem quis generare non poffit, & tex. qui eadem inductione conftat *in c. ftatutum el fegundo* § *hoc fane eod. tit lib.* 6. vbi quod filij hæreticorum, qui tales effe vel tales etiam deceffiffe probantur, incurrunt præd. pœnas. Quibus plerique ex authoribus tenentibus partem negatiuam non refpondent, vel quia ad ea non aduertunt, vel quia quæftionem ex profeffo non examinant, fed fummarie aut ex tranfitu difficultatem non penetrantes eam opinionem indigefte & crude pro arbitrio & captu proprio fequuntur. Cæteri vero (& hi quidem pauci) fentientes contradictionem vrgentem, quam fibi faciunt præd. iura, nituntur eis aliquibus modis refpondere, ne obftent fuæ opinioni: verumtamen eorum refponfiones reuera nihil valent, quia potius funt fubterfugia & euafiones, 5

quam

quam ſatisfactiones, quæ animum vnius cuiuſque vel medioeriter ſapientis quietum aut ſecurum reddant, quin potius ſemper in mala fide conſtituant ſuam opinionem. Superant namque iura illa & euacuant vires contrariæ partis, quæ niſi eadem iura extarent profecto erant maximæ, & inuincibiles: verum eis extantibus cætera contraria prorſus concurrunt, quia vbi eſt tam expreſſa & ineuitabilis iuris Pontificij deciſio non licet aliàs argumentari. Et quod inſufficientes ſint prædictæ reſponſiones quatenus ad aſſignatas per D. Simane. *vbi ſupra*, qui melius cæteris rem agitauit, conſtat euidenter à nobis in terminis dictis dicto *cap. 30. num 41. cum ſequentibus.*

6 *Vengamos pues à las reſpueſtas de Nauarro* vbi ſupra verſiculo nono, fol. 83 *adonde dize, que no prueua nada in propoſito el dicho capitulo* filij. *Por que lo primero no habla de fama ni infamia de hijos. Lo ſegundo, que no habla mas de hyos, que de eſtraños herederos, legatarios, y otros ſuceſſores. Lo tercero, que no habla de ſola heregia cometida al tiempo de la muerte. Lo quarto, que habla de la heregia infamada, ò ſoſpechoſa antes de la hora de la muerte. Lo quinto, que no habla mas de hyos que de otros herederos, parientes, ò eſtraños ex teſtamento, ò ab inteſtato. Lo ſexto, que por otros muchos reſpectos, fuera de la infamia de que tratamos, conuiene à los hyos, y anſi à los otros deudos y amigos defender la innocencia del muerto, pudiendoſe hazer iuſtamente, y que anſi no ſe deue dezir que aquel texto prueua manifeſtamente lo contrario, antes ſe deue afirmar, que ni aun obſcuramente lo prueua: y que por algo deſto Villadiego, que tuuo la parte affirmatiua, no dixò que eſte texto probaua la parte contraria, ſino ſolamente que hazia algo por ella, y que ſi el aduirtiera à todo lo ſuſodicho dixera que no hazia nada, aunque Couarruuias diga que es texto manifieſto para ello.* Hæc ſunt verba & reſponſiones Nauarri *vbi ſupra.*

7 *Mas eſtas ſoluciones no excluyen la fuerça del texto. Porque en quanto à la primera (que es dezir, que no habla de fama ni infamia de los hyos) reſpondo, que aunque es verdad que allì ſolo ſe trata de ſi los hyos, ò herederos de aquellos, que in articulo mortis pidieron que los conſolaſen los hereges por impoſicion de las manos, ſi ſe admiten ò no aprouar ſu inocentia, por dezir que eſtaua entonces fuera de ſu iuyzio, ò ſin habla, pero el texto decide en eſto, que no ſean admitidos à prouar eſto, ſi los tales defuntos quando viuian eſtauan infamados ò ſoſpechos de heregia, ò ſi legitimamente conſtare que eſtando en ſu ſano y bueno entendimiento, pidieron la dicha conſolacion de herejes, que mas verdaderamente es deſolacion. Y anſi baſta eſto poſtrero, que es eſtar en ſu iuyzio quando pidieron lo ſuſodicho, aunque antes no eſtuuieſſen infamados ni fueſſen ſoſpechoſos de heregia: pues lo vno ò lo otro alternatiuamente ſe requiere, y no entranbas coſas iuntamente, para que ſus hijos y herederos no ſe admitan à prouar ſu innocencia, como conſta por la diccion*, aut legitimè conſtiterit, &c. *que es alternatiua, como es notorio de derecho y lo prueua y tiene Octau. Vulp.* de aduerb. & præb. in dictione aut, pagin. 12. in principio, *y anſi le reputan, y han de tener por herejes y credentes, como conſta de aquel texto, que eſtà ſituado en el titulo de ellos. Luego ſi ſon herejes los dfuntos por ſolo pedir en ſu iuyzio*, in articulo mortis, *aquella diabolica conſolacion è impoſicion de las manos de los herejes, bien ſiguen las penas canonicas à los hijos de los tales antes nacidos: y anſi tuuò mucha razon el ſeñor Obiſpo Couarruuias en dezir que era manifieſto aquel texto por eſta parte affirmatiua, y a mi parecer no tiene reſpueſta.*

La ſegunda reſpueſta de Nauarro al miſmo texto (que es dezir, que no habla mas de hyos, que de eſtraños herederos legatarios, y otros ſuceſſores) digo que es de ningun momento, porque baſta hablar de hiios para nueſtro intento, como habla de ellos: y que hable de eſtraños herederos, legatarios, y ſuceſſores, no quita la fuerça de lo primero, porque deſtos tambien habla para en razon de ſi han de lleuar la herencia, y mandas, ò no.

A la tercera (que es dezir, que no habla de ſola heregia cometida al tiempo de la muerte) digo que ſi habla, como ſe dixò en la reſpueſta a la primera ſolucion, pues loquitur textus ille alternatinè, y no copulatiuè vt patet ex dictione aut, &c.

A la quarta ſe reſponde lo miſmo.

A la quinta eſt a ſatisfecho baſtantemente, por lo reſpondido a la tercera que es la miſma

A la ſexta, que baſta para lo que tratamos que el prouar la inocencia conuenga à los hyos, aunque conuenga à los eſtrañor tabien para otros muchos reſpectos fuera de la infamia: y no por eſſo dexan de ſer infames los hyos de los que in articulo mortis *ſon y mueren herejes, aunque antes no eſtuuieſſen infamados, ni fueſſen ſoſpechoſos de herogia. Aſſi que ninguna coſa concluyente reſponde en efecto Nauarro à aquel texto, como ſe vè euidentemente por qualquiera que eſtuuiero libre de afi cion de ſu porecer. Y lo eſtoy deſto (ſi no me engaño) porque no he eſcrito como Abogado, ni aconſejando, ſino en lectura ordinaria, ſin tener el caſo* in facti contingentia.

Reſponde tambien Nauarro al texto in c. ſtatucum, §. hoc ſanè, de hær. lib. 6. *que no concluye nada. porque ſolamente dize, que los hyos de los que mueren herejes ſin conuertirſe ſon infames, pero no eſpecifica de los que nacieron antes ò deſpues de la heregia, ni aun añade diccion vniuerſal, todos. Y no ſe ſigue de las dichas palabras, que tambien los hyos que nacieron antes de la heregia ſon infames: ſino ſolamente los que nacieron deſpues de la heregia: porque aunque hable generalmente aquel texto de los hyos del que muere herejo, ſo ha de limitar por otras leyes, &c.*

Sed hæc reſponſio excluditur penitus ex littera illius textus, quatenus loquitur de filiis hæreticorũ alternatiuè, nempè, qui tales eſſe vel tales etiã deceſſiſſe probentur; quamuis enim verba illa priora, *qui tales eſſe, &c.* poſſent admittere interpretationem & limitationẽ Nauarri: cæterum ſequentia, ibi, *vel tales etiam deceſſiſſe probentur*, nullo modo abſque violentia eam admittunt, ſiquidem eo caſu filij neceſſario nati eſſe debent ante hæreſim Nec obſtat ſi dicatur, poſſe tunc etiam eſſe filios natos ante hæreſim inceptam & poſt eam incurſam, quæ multo tempore durauit ante condemnationem & declarationem ipſius: quia etſi in hac ſpecie procedere poſſet reſponſio & interpretat Nauar. alteram quoque ſpeciem expreſſe comprehendit deciſio illius textus, in qua minime locum habere nec verificari poteſt eadem reſponſio & limitatio, nempè, cum hæreſis incepit & conſumata fuit in articulo mortis tantum, ita vt hæreticus deceſſiſſe probetur, tunc namque clarum eſt filios eius relictos fuiſſe antea natos, & de his loqui dictus §. *hoc ſanè.* Quod patet ex verbis prædictis ipſius ibi, *vel tales etiam deceſſiſſe probentur*, ad differentiam

eorum qui in vita hæresim incurrerunt, de quibus prius textus loquutus fuit. Loquitur igitur siue in vita, siue in morte quis hæresim incurrerit dummodo talis decesserit.

8 Nunc agamus de aliis responsionibus eidem textui assignatis per aduocatum præfatum Laur. Polo in sua prima supra citata allegatione iuris in fauorem prædicti D. Petr. Ponce de Leon, *fol. 37. ad fin & fol. sequ.* Primo oamque inquit textum hunc habere duas partes: in prima confirmat Bonifac. VIII. Pontifex dispositum ab Innocent. & Alexand. IV. suis prædecessoribus, declarans inhabiles & incapaces officiorum & beneficiorum publicorum hæreticorum filios. Et hoc est planum, quod solùm comprehendat postea natos, hi si quidem solum possunt probari filij hæreticorum, vt prius latè probauerat idem author. Secunda pars textus, quæ incipit ibi *hoc sanè*, minime agit de pœnis filiorum, sed potius tota ea venit ad temperandum positas contra eos quampluribus modificationibus & exceptionibus, quibus dicit quod filij iam comprehensi sub regula primæ partis, qui erant antea nati, euitant prædictas pœnas si patres eorum Catholici decesserunt. Et similiter quod exclusio officiorum & beneficiorum publicorum, *puesta hasta la segunda generacion*, debeat extendi vsque ad primam in linea materna; & quod ex hac benignitate & fauore nullo modo pœna inferri potest contra iam natos, vt ibi latius prosequitur.

Sed hæc responsio minime tollit difficultatem ex modo prædicto contra secundam responsionem Nau. Tum præterea, quia verus & literalis sensus primæ partis illius textus est, quod Summus Pont. Bonif. VIII ibi referens statutum fœlicis recordationis Innoc. & Alexandri, prædecessorum suorum, ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secùs factum fuerit sit irritum & inane, declarat primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere, per maternam vero ad primum dumtaxat vult hoc extendi Itaque hæc est propriè declaratio, vt patet ex se, & constat ex eodem textu ibi, *declaram* u. At in secunda parte eiusdem textus ibi, *hoc sanè*, similiter hoc declarat idem Pontifex Bunifacius intelligendum esse de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur (in quibus verbis consistit tota vis nostræ sententiæ) non autem illorum, quos emendatos esse constiterit & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, &c.

Quamuis igitur prima pars illius textus egerat simpliciter de filiis hæreticorum, & sic dato quod non comprehenderet iam natos, in secunda vero parte hoc ampliat & intelligendum esse videtur (inquit Summus Pontifex, vt videmus in littera) de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur. Et sic loquitur non solum de illis, qui probantur esse hæreticos, & sic quando probatum fuit in vita eos tales esse, sed etiam qui probantur tales scilicet hæreticos decessisse. Quamuis ergo prædicta secunda pars textus benignitatem, fauorem, & moderationem primæ contineat, nihilominus continet etiam intellectum ampliationis filiorum & nepotum hæreticorum, non solum eorum qui probantur esse hæreticos, sed etiam tales decessisse probantur. Cessat igitur omnino & euacuatur præfata prima responsio, seu potius euasio aduocati D. Petr. Ponce, & remanet textus ibi in suo robore pro nostra sententia & magis communi affirmatiua.

Secunda responsio eiusdem aduocati, quæ est D. Simanc. *de inst. Cath. c. 29. n. 23.* etiam cessat & conuincitur ex his, quæ in terminis adduximus *dicto lib. 2. canon. q. dicto c. 36. n. 41. cum sequ.* Nec obstat si quis dixerit, illud quod Pontifex dicit *in dicto §. hoc sanè* ibi, *vel tales etiam decessisse probantur*, ea ratione requiri, vt planè constet illos nec emendatos fuisse, nec Ecclesiæ vnitati restitutos, non autem vt filij ante illorum hæresim nati contra omnem iuris rationem pœnis à iure statutis comprehendantur. Quoniam hoc procedere posset, si nun præcederent in textum verba illa, *qui tales esse*, scilicet, *probantur*, prout præcedunt: verum illis stantibus, sequentia, scilicet, *vel tales etiam decessisse probantur*, includunt non solum casum, quo probatur & conuincitur hæresis actualis in vita alicuius, sed etiam quando probatur aliquem hæreticum decessisse, & sic post mortem eius hoc constat & probatur, prout in casu & specie *cap. filij, de hæret. eodem lib. 6.* vbi sufficit, quod qui in articulo mortis sanæ mentis hæreticorum consolationem, seu potius desolationem per manus impositionem petierit, ad hoc vt eius filij vel hæredes innocentiam eius probare non possint post mortem: ergo fuit hæreticus, ac proinde eius filij incurrunt pœnas à iure statutas, & eius hæredes atque successores extranei fiunt incapaces bonorum ipsius. Facit igitur non solum aliquid, sed etiam multum, imò est apertus pro ea vt censuit Villadieg. *de hæret. quæst. 23.* quidquid eos, scilicet, Couar. & Villad eg. mirentur. Nauar. & Polo *vbi supra* nitentes nihil facere, sed reuera eam probant vt vidimus.

Non obest etiam quod ipsi dicunt, nullum textum esse expressum, quo decidatur filios ante hæresim natos incurrere in pœnas iuris, eum tamen sint plures probantes contrarium. Quia respondemus satis expressum dici, quod salua ratione recti sermonis aliud significare non potest.

Sic postquam scripseram contenta in dicto meo *c. 30. can. quæstion.* dum essem in Curia Regia Matriti mandato Regis, dictus D. Ponce de Leon eiusque præfatus aduocatus me consuluerunt super dicta quæstione, vt meum quoque proferrem iudicium in fauorem dicti D. Petr. pro parte negatiua, quam in meis scriptis improbaueram quamuis nondum in lucem editis: quia tunc illis super successione Comitatus de Bailem pendebat in gradu reuisionis, & mihi ostenderunt præfatas duas iuris allegationes aduocati Laurent. Polo desiderantis summe eidem Domino P. fauere, cuius lacrymis mouebar ac compatiebar suæ calamitatis innoxiæ. Et nihilominus respondi eam partem benignam, fauorabilem, atque æquissimam esse, nec non iure probandam, nisi adessent iura præcitata *dicti tituli de hæret. in 6.* quibus si mihi congruæ responsiones darentur libenter illis assentirem, sed quod tunc datæ non placebant: & tandem nullæ aliæ potuerunt inueniri, sicque nolui subscribere prædictis iuris allegationibus.

Postea paucis diebus labentibus sententia diffinitiua in gradu reuisionis prolata fuit per prope omnes Dominos de Consilio supremo Regali in prædicta causa iuxta præfatam nostram sententiam affirmatiuam & magis communem,

decimo

decimo die Ianuarij, ann. 1594. quæ est posita ad fin. prædicti libelli, qua pronuntiarunt & declararunt remedium l. Tauri & suarum declarationum intentatum per dictum D. Petrum Ponce de Leon locum habere & præceperunt vt eidem daretur tenuta & possessio bonorum, super quibus fuit iis illa, *con que el dicho D. Pedro Ponce de Leon no se intitule ni llame Conde de Baylen, ni vse ni exerça la jurisdicion de la dicha villa por su persona, sin orden y licencia de su Mageftad* Ecce enim quomodo nuper D.P. Ponce natus ante hæresim patris (de quo non fuit dubium) per Consilium supremum fuit priuatus dignitate & officio publico Comitatus & iurisdictionis per supra à nobis fundata: quo fit vt secus atque à prædicto Ceuall. refertur, pronuntiatum fuit in Consilio Regio supremo. Accepimus tamen postea, Regiam Maiestatem illi ex gratia & priuilegio concessisse præfatum titulum Comitis, & iurisdictionem.

Post hæc scripta multis annis elapsis articulum hunc latè examinant Thom. Sanch. *in præcept. Decalog. lib. 2. cap. 27. per totum*, & Fr. Ludou. de Mirand. *in suo manuali Prælat. tom. 2. quæst. 1. art. 2. pag. 6.* qui in contraria sunt sententia in fauorem filiorum hæreticorum, qui ante hæresim patris nati sunt Et nituntur respondere prædictis iuribus contrariis, non tamen concludenter: quia prædicti textus indistinctè & generaliter loquuntur, & ideo teneo contra eos, vt supra in crimine hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum an ad sacros ordines promoueri possint? & numeris seqq distinguitur. Et num. 5. quid filiis & nepotibus eorum, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ commiserunt?*

An filij hæreticorum ad sacros ordines promoueri possint?

QVÆSTIO LII.

1 QVæro secundo circa easdem leges 3. & 4. *titul. 3 lib. 8 nou. collect. reg* an filij hæreticorum ad sacros ordines promoueri possint? Quod indubium videtur cum hoc non sit iure prohibitum, ergo censetur permissum: & quia sumus in odiosis & pœnalibus in quibus benignior est interpretatio facienda iuxta communes & vulgatas regulas.

Nihilominus contrarium verius censet & probat D. Simane. *de instit. Catholic. tit. 29. num. 14.* & in tertia instructione Hispalens. *cap. 11. approbatum*, & sequitur Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crimin. canonica, c. 13. in nouis, numer. 12 pag. 77. in versic. dubitari etiam:* quia filij hæreticorum non admittuntur ad Ecclesiastica benef. & publica officia consequenda, vt in nostris legibus, & *in cap. 2. §. hæretici, & in cap. statutum el segundo de heret. lib. 6.* sed ordines sacri ad maxima Ecclesiastica officia ministranda instituti sunt: ergo & hi censentur filiis hæreticorum prohibiti. Denique, quia filij hæreticorum infamia notantur, & aliis inferioribus honoribus priuantur, *vt in cap. clerus. 21. distinctione & cap. fœlicis, § nulli, de pœn. 6* late D Couar. *lib. 2. var. resol. cap. 8. num. 2. in principio*, & cæteri omnes: ergo ad sacros ordines promoueri non debent.

Benigna tamen interpretatione inductum est, vt illi tantum hæreticorum filij ab honoribus & publicis muneribus repellantur, quorum parentes Ecclesiæ vnitati non fuerunt restituti & reincorporati. Et vsque ad secundum per lineam masculinam, per lineam vero fœmininam vsque ad primum gradum dicta infamiæ nota tantum extenditur, *vt in dicto cap. statutum el segundo, §. hoc sanè, de heretic. lib. 6.* & in his nostris legibus Regiis. 2

Cuius discriminis ratio ea potissima esse potest: quia deterior est infectio viri quam fœminæ, maiori enim bono maius malum opponitur, vt docet Aristot. *lib. 8. Ethic.* sed præstantior est mas quàm fœmina, & primæ causæ efficienti propinquior: quidquid enim fœmineum est censetur esse imperfectum, vt quod patiatur magis quam agat. 3

Potest etiam altera ratio differentiæ assignari, nempè quod sicut nobilitas, dignitas, & familiæ honores descendunt in posteros à sexu virili, sic ex contrario maiorem iacturam ex paterno crimine iustissimum est quod soboles patiatur: ita Simanc. *vbi supra, numer. 55.* & Salced. *etiam dicto num. 12. prope fin.* Sed quare magis ad secundum gradum per lineam masculinam, ad primum vero per fœmininam, & non ad vlteriores gradus hæc infamia extendatur? Potest dici sic leg. statoribus beneplacitum visum fuisse ob bonum Reipublicæ, & ne præterea Catholici vltra præmissos gradus inquietarentur. 4

Sed an idem seruandum sit in descendentibus ab illis, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ cõmiserunt? dubium facit, quia istas leges nec probat, nec laudat Dionysius Halicarnas. *lib 8. de antiq Rom.* easque quodammodo ab eius Republica relegauit Plato *lib 9. de legib.* vt refert D. Couar. *d. lib. 2. var. resol. c. 8. n. 2.* 5

Nihilominus tamen decisionem nostrarum legum in filiis & nepotibus hæreticorum loquentium, ad nepotes ob crimen læsæ Maiestatis humanæ commissum à parẽtibus, vt nepotes eorum quoque afficiantur infamia & officiorum publicorum indignitate, extendunt, iuxta communem sententiam Cyn. Albet. *num. 4.* & Salic. *num. 3. in l. quisquis, C. ad l. Iul. Maiestatis*, aduersus Bart. *in l patri, ff. de adul.* & Philip. *in d. c. statutum el segundo* & Dec. *consil. 64. col. 1.* Licet dicta *l. quisquis §. 1. & l. 2. tit. 2. par. 7.* de filiis tantum meminerint, vbi Gregor. Lopez *in glossa magna, verbo sus hyos, col. 2. versi. sed an intelligatur*, fatetur eam esse communem sententiam.

Sed quidquid sit de iure communi, ipse Greg. Lop. *de iure Regio* adhæret verbis dictæ l. 2. quæ tantũ loquitur de filiis, & non extẽdit eius dispositionem ad nepotes, neque ad vlteriores: quia in materia odiosa verbum *filiorum* non extenditur ad nepotes, & aliis rationibus de quibus ibi per eum. Et sic profitetur quod dispositionem dicti *cap. statutum secundo, de heretic. in 6.* loquentis in crimine hæresis, & nostrarum legum non extenderet in hoc ad crimen læsæ Maiestatis temporalis. Quod verius & tenendum videtur attenta dispositione dictæ leg. 2. Regiæ, quæ si aliud voluisset id expressisset, sicut exprimunt nostræ leges Regiæ loquentes in crimine hæresis, & dictum *c. statutum el segundo*. 6

7 Quare in ſpecie noſtræ quæſtionis principalis cenſeo, filios Catholicos hæreticorum vſque ad ſecũdam generationem per lineam maſculinam, & vſque ad primam per fœmininam eſſe infames, ac proinde ad beneficia Eccleſiaſtica & officia publica Regia & ad Sacros ordines, nec ad aliquod prædictorum eſſe admittendos; vlteriores vero poſſe admitti. Quod ita declarauit ſacra Congregat. illuſtriſſimorum Cardinalium Rom. qui Conc. Triden. interpretationibus præſunt, die 12. Iunij anni 1592. ad Epiſcopum Pacenſem, addentea hoc. Quin etiamſi filij, vel nepotes eſſent eorum, qui licet hæretici fuerunt, conſtat tamen emendatos eſſe & vnitati corporique Eccleſiæ reſtitutos, nimirum, quod ſuſceperint pro admiſſa culpa ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam, quã aut perfecerunt, aut ei perficiendæ inſiſtunt, vel certe quoad eam perficiendam parati ſunt iuxta conſtitutionem Bonifacij VIII. quæ incipit, *ſtatutum*, &c. nempè poſſe eos admitti, niſi vbi Apoſtolico aliquo priuilegio, aut confirmatione contrarium cautum fuerit.

8 Filios vero illius, qui crimen læſæ Maieſtatis humanæ admiſerit, cenſeo non eſſe admittendos ad prædicta vſque ad primam tantum lineam & generationem indiſtinctè, iuxta præcedentem reſolutionem.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum, &c. an priuentur beneficiis iam obtentis? & numeris ſequentibus. Et quid de nobilitate ſanguinis, vel antiquo priuilegio parentum? n. 8.*

An filij hæreticorum, &c. priuentur beneficiis iam obtentis?

QVÆSTIO LIII.

1 QVÆRO etiam circa eaſdem leges Regias an filij hæreticorum, receptatorum, & cæterorum contentorum in prædicta prohibitione priuentur beneficiis iam obtentis, necne?

2 In qua quæſtione bonas remiſſiones refert Petr. Zened. *in ſua collectan. 28. num. 3. ſuper 6. lib. Decret.* ſed nihil decidit. Eam tamen latè in vtramque partem examinat D. Couarr. *lib. 2. var. reſol. cap. 8. num. 8. verſiculo, cæterum quod filij hæreticorum.*

3 Et quod obtentis priuentur etiam ipſo iure probarunt Ioan. Andr. *in cap. vt commiſſi, colum. 2.* Dominic. ibi *in §. priuandi, de hæret. in 6.* Henrich. *in cap. vergentis, colum. 4.* & ibi Anania *colum. 2. de hæret.* Imol. *in l. inſulam in principio, ff. ſolut. matrimonio,* Præpoſit. *in cap. ſetus peruerſum, 56. diſtinctione,* Ioan. Lup. *in tractat. de iuſta obtent. reg.* Nauar. *5. p. §. 8.* vbi fatetur hanc opinionem magis communem eſſe, & ſimiliter profitetur Iul. Clar. *in § hæreſis, verſic. item Clericus,* ex relatione Conat. licet eam non probet: ſequitur tamen eamdem Pelaez *de maiorat. 1. p. quæſt. 1. num. 66.* & Tiber Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap. 45. ſub numer. 4.* Et probatur hæc ſententia argumento textus *in cap. fœlicis, §. quod ſi quis, de pœn. in 6.* ex quo patet filios percutientis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ipſo iure priuari beneficiis, quæ tempore commiſſi criminis obtinebant: & tamen crimen illud multo minus ac leuius eſt eſt quàm crimen hæreſis.

Nihilominus tamen contraria opinio verior eſt & tenenda imò quod filij hæreticorum nec ipſo iure, nec per ſententiam priuentur beneficiis Eccleſiaſticis, quæ tempore commiſſi criminis iam obtinebant. Licet enim ob parentis culpam inhabiles efficiantur ad Eccleſiaſtica beneficia obtinenda, non tamen bonis propriis priuantur, & ideo poterunt retinere beneficia obtenta, præſertim quia nullo iure contrarium probatur: quare cum hoc ſit pœnale non debet extendi, ſed potius reſtringi, regula odia, de reg. iur. *in 6.* & qui inhabilis ſit ad beneficia, regulariter obtenta non priuatur iuxta gloſſam in Clement. 1. *§. ipſius de pœnis* & ibi Zabatel. Imol. & Bonif. Vital. *numer. 54.* 4

§ Sicut etiam videmus, filios ob crimen læſæ Maieſtatis commiſſum à parentibus non priuari beneficiis obtentis eo tempore, quo pater ſcelus perpetrauit iuxta gloſſam *in cap. ſatis peruerſum, 56. diſtinctione,* quam ſequitur Roman. *ſingul. 681.* dicens idem eſſe ſiue ſit crimen læſæ Maieſtatis ſecularis ſiue Eccleſiaſticæ. Quamuis hoc gloſſæ teſtimonium commodè adduci pro hac opinione non valeat, quippe quæ expreſſim loquatur in crimine læſæ Maieſtatis ſecularis & vtatur ea ratione: quia Princeps ſecularis non poteſt propriis legibus Clericos punire, eoſvè priuare Eccleſiaſticis dignitatibus, vt in propoſito perpendunt Imol. Henrich. Abb. & Hippolyt. quos refert & ſequitur D. Couar. *d. num. 4. verſic. hac vero gloſſa.* Sed nihilominus noſtra verior opinio in ſpecie noſtræ quæſtionis aduerſus primam partem tenenda eſt per prædi. quam in terminis probant Anton. de Butr. & Panormit. *in cap. vergentis, de hæretic.* Gundiſalu. à Villadieg. *de hæreſ. quæſtione 23. num. 2.* & Repertorium Inquiſit. *verbo filij.* Couar. *lib. 2. var. reſolut. cap. 8. num. 4. verſiculo, contrariam ſententiam,* D. Simanc. *de inſtitutione Catholic. tit. 29. num. 20.* Didac. Perez *in l. 1. titul. 7. lib. 8. ordin. pag. 197. col. 2. in principio:* & hanc ſequitur Decian. ſibi contrarius *vbi ſup. dicto numer. 4. verſiculo, limit. 7.* Iulius Clarius *in § hæreſis, verſiculo, item clericus,* vbi, quod hæc opinio mitior atque benignior eſt, & Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *in practic. crimin. cap. 114 in nouis, littera A. verſiculo quinimo:* qui duo vltimi referunt Simanc. *dicto tit. 29. num. 7.* dicere pia & benigna interpretatione receptum eſſe, quod neque per ſententiam priuentur, & Salced. addit, Simancam aſſenerare ita pronuntiatum fuiſſe per Inquiſitores Valliſoletanos, neutrum tamen apud Simanc. inuenio *dicto num. 7.* nec 20. quo loci eum pro hac parte citauimus. Eandem ſententiam veriorem ſequitur alios allegans aduocatus Polo in ſua prima iuris allegatione pro D. Petro Ponce de Leon, *fol. 47. col. 2. & fol. 97. col. 1.* & ante eum Hoxeda *de benef. incompatib. cap. 23. num. 100* & ſequitur alios allegans Inquiſitor Param. *de origin. & progreſſ. offic. Sanctæ Inquiſitionis lib. 3. de accuſ. in cauſ. fid. quæſt. 9. num. 203. cum ſequentibus, pag. 83. cum ſequenti:* & eam latè iure probat & multo probabiliorem affirmat Thom. Sanch. *in ſua Summa lib. 2. cap. 28. numer. 26.* & præcipuè *num. 28.* 5

Sic etiam licet filij hæreticorum admitti non debeant ad nouos honores & dignitates, non tamen priuantur habitis, aut his ad quas ſibi ius quæſitum eſt ex diſpoſitione aſcendentium, qui ante crimen patris deceſſerint, vt latè probat D. Brunel. 7

D.Brunel.Consiliarins Regius Italiæ in sua allegatione iuris impressa in fauorem D.Petri Ponce de Leon ann.1594.*fol.98.versiculo,hoc autem præsupposito, cum sequentibus*, & aduocatus Polo *vbi supra.*

7 Nec obstat textus in dicto *cap. fælicis, §.quod si quis, de pœn.in* 6.pro contraria parte expensus: quia non sequitur, maiora & grauiora crimina esse vindicanda maioribus, aut saltem eisdem pœnis quibus minura: sæpè enim Respublica minora crimina variis ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitandam delinquentium audaciam, vt respondet Couar.*vbi supra.*In pœnis itaque non licet arguere de minori ad maius, sed ea pro vnoquoque delicto imponenda est, quæ in specie inuenitur iure imposita, aduocatus Polo alios allegans *vbi supra,fol.50. col.1. versic.lo segundo,*& Brunel. *latè ibi fol.60. col.2.*

8 Ex qua opinione veriori teneda infertur, filios hæreticorum minimè priuari nobilitate sanguinis, vel antiquo parentum priuilegio, ad eos deriuata, vel deriuato. Licet enim minoribus beneficiis habeantur indigni, & paterna infamia notentur, omnibusque honoribus priuentur, ac proinde in eis locum habeat dispositio nostrarum legum & iuris Canonici; nihilominus ea, quæ non à patre, sed à maioribus proueniunt, non auferuntur à nepotibus & aliis descendentibus propter patrum suorum crimina *l.quisquis,§.1.C.ad legem Iul.Mai. l.3.ff.de interdict. & releg.* & illic Batt. Ioann.Lup.de regn Nauar.*p.5.§.6. cum sequentibus*, Dec.*consil.*318.Igneus *in l.3.§.fin. & in l.vltim.ff.ad Sylan.*ita probat Oralor.*in 4.p.de nobil.cap.vltim.* & Simanc.*dicto tit.29. num.*18. vbi quod hæc sententia est verior, & quod hoc iure vtimur, quia non inueniuntur aliqua lege nobilitate ista priuati, nec leges pœnales extendendæ sunt, sed restringendæ.

SVMMARIVM.

1 *Filij Catholici hæreticorum an priuentur successione aut vocatione suorum maiorum? & numeris sequentibus per totam quæstionem. Et proculdubio non priuantur, quando pater nunquam successit in illo iure, vt in n.12.*

3 *Maioratus dicitur dignitas.*

7 *Quilibet vocatus ad maioratum habet suam propriam vocationem & substitutionem. Et primo vocatus debet præferri postea vocatis. Quod procedit etiam in primogenio in testamento instituto, vt in num.8. & à fortiori in iure acquisito per contractum: quia illud non abstulit lex quisquis, C. ad l.Iul.Maiest.nec lex Regia, vt in n.9.*

10 *Iura prouenientia ex contractu oriuntur ex iure gentium, atque illa nemini auferuntur.*

11 *Filij emancipati non priuantur bonis à patre eis donatis, ante quam crimen læsæ Maiestatis committeret.*

13 *Filius quando non agit de succedendo patri, sed auo vel agnato transuersali, delictum patris nullo modo præiudicat filio quoad feudi successionem.*

14 *Praxis huius quæstionis in causa Comitatus de Baylen refertur, sententia lata in Consilio supremo Regali.*

15 *Iurisdictio & dignitas Ducatus, Comitatus, &c. obtineri non potest per infames, & sic per filios hæreticorum.*

An filij hæreticorum Catholici priuentur successione, aut vocatione bonorum suorum maiorum.

QVÆSTIO LIV.

QVÆRO circa prædicta an filij catholici hæreticorum priuentor successione deferenda, vel delata ex fideicommisso, vel maioratu ab auo, proauo, vel aliis maioribus relicto, vinculo vel maioratu bonorum instituto cum vocatione descendentium, collateralium, & aliorum consanguineorum suorum? Et in hoc partem affirmatiuam, nēpe quod filij hæreticorum non solum priuentur successione paterna, sed etiam auita, imò & agnatorum & cognatorum, tenuarunt Cyn.*in l. quisquis, §.filij,C.ad legem Iul.Maiest.*Ancar.*in cap. statutum el segundo num.2.de hæret.in 6.* Zanchin. *de hæret.cap.28. num.2.* Angel. *in l.C.de hered.instit.*vbi Corn. *num.*21.Henrich. Boi. *c.vergentis,col.fi.de hæret.*Decian. *1.tom tract. crimin.lib.5.cap.45.num.*12 & de filiis & aliis domest.hæreticorum Pelaez *de maiorat.2.p. quæst.4. in 2.illatione:*& in terminis maioratus instituti in testamento hanc partem tenet & probat Greg. Lop.*in l 2.tit.2.partita 7.in glossa las mandas, versiculo,si vero talia bona*, dicens secùs esse in primogenio instituto ex contractu. 1

Quæ sententia in primis probatur ex eo, quod licet argumentari à crimine læsæ Maiestatis humanæ ad crimen læsæ Maiestatis Diuinæ cap. cum secondum leges *de hæret.in* 6. vbi Doctores; at filij committentium crimen læsæ Maiestatis humanæ priuantur omni successionis commodo *d.l.quisquis, §.filij,cap.si quis cum militibus,6. q.1. cap. vergentis de hæret.in* 6. & vtrobique omnes: ergo,&c. 2

Secundo eadem affirmatiua sententia probari videtur ex nostra leg.3.*hoc tit.3.lib.8.nou.coll.reg.* in qua statuitur, quod Ecclesiæ reconciliati propter hæresim, necnon & filij nepotesque per lineam masculinam eorum, qui ob hanc causam combusti sunt, non possint esse Consiliarij, neque Auditores Cancellariarum, nec pariter habere possunt alia officia de quibus in hac l. agitur, sub pœna contra illos comminata, qui cùm priuatæ essent personæ officia vsurpant: ergo sunt inhabiles & infames ad honores & dignitates, officia publica & beneficia, iuxta dispositionem textus *in c.2.§.filij,& d.c.statutum el segundo,* 3

Tertio, quia maioratus dicitur dignitas, vt scribunt post alios D.Couar. *lib.3.variar.resol.cap.5. num.5.versiculo sexto,& lib.1.cap.15.num.14.propè fin.*& alij plures, quos refert licet eos non sequatur Molin. *lib.1. de Hispan.primog.cap.13.num.1.* & Burg.de Paz *in 1.p.quæstionum ciuil.quæst.3.n.5.* & ad dignitatem non admittuntur hæreticorum filij ob infamiam, quæ à dignitatibus excludit, *c.infamibus, de reg.iur.*

Hæc & alia adduci possunt pro hac parte, præcipuè si maioratus haberet vassallos cum iurisdictione, vel etiam titulum dignitatis, Ducatus, Comitatus, vel Marchionatus & simil.etiam in consequentiam & cohætentiam territorij, per iura supra allegata,

Sed nihilominus in specie quæstionis nostræ in principio propositæ, semota iurisdictione & tit. dignitatis prædictæ, sed stando in terminis maioratus 4

maioratus antiqui non habentis aliquam dignitatem annexam verior eſt contraria ſententia: tum ex dictis in calce quæſtionis præcedentis, nempè quod ea,quæ non à patre ſed à maioribus proueniunt, non auferuntur à nepotibus & aliis deſcendentibus propter parrum ſuorum crimina *l.quiſquis,§.1.C.ad legem Iul. Maieſt.l.3.ff. de interd.& releg cum ſimil.* Tum etiam ex *l.iura libertorum de iure patronat. & l.eorum, ff. ad legem Iul. Maieſt.* nonobſtantibus reſponſionibus eiſdem aſſignatis ne probent hanc ſententiam à quibuſdam aduocatis tenentibus priorem, à quibus eadem iura vt hanc ſecundam fortiſſime probent defendit Brnnel *vbi ſup. fol.90.*

5 Sed & tertio eadem ſententia negatiua potiſſimum ex eo probatur, quod filiis hæreticorum ob parentum ſuorum crimina non auferuntur ea, quæ proueniunt ab antiquis aſcendentibus maioribus, vt in prædictis iuribus. Cùm enim hæc ſucceſſio vere & propriè proueniat, atque pendeat ex diſpoſitione & fundatione primi inſtitutoris,eo ipſo quod primogenitus naſcitur ſtatim eidem cum iure primogenituræ ſpes quædam certa atque incommutabilis, ac ius ſuccedendi in habitu ad maioratus ſucceſſionem ſuo loco & tempore acquiritur,vt opinantur Oldrad.*conſil.224.num.27. cum ſequentibus*, Alber. *in proem. ff.vet.§.diſcipuli, n.12.* & Paul.de Caſtr. *conſ.164. col.4. num.4. i. vltimis verbis,lib.2.* Abb. *conſ.85. num.2. lib.2* & ante eos Bart.à quo ipſi acceperunt, *conſ.59. num.3.lib.1.* Decius *conſ.498. n.19.* Pariſ. *conſ.72. num.4. lib.4.* Socin.Iun.*conſil.108. num.3.lib.2.* Alciat.*reſponſ.585.num.7.* cum aliis, quorum meminit D.Molin. *lib.1. de primog. Hiſpan.cap.1.num.17.& lib.3. cap.6.num.37.* & Brunel. *vbi ſupra fol 93. & 94. col.1.* vbi etiam quod pariter vocatis ſub conditione ea pendente dicitur ius quæſitum, vt ibi latè probat; ſequitur etiam ibi aduocatus Polo *fol.43. col.2.* vbi alios
6 allegat ¶ Quod ius etiam alio poſſidente formatum & conſiderabile nulla lex de crimine læſæ Maieſtatis loquens filio auferre voluit, nec debuit, quia ius illud prouenit non ex diſpoſitione legis vt aliæ ſucceſſiones hæreditariæ, ſed ex fundatione teſtatoris, vt in terminis conſiderat Anton.Gomez *in l.40.Tauri num.91. verſic.3.non obſtat*,Molin.*lib.4.de Hiſpan.primog.cap.11.n.52.* & cùm conſiſtat in bonis,ac rebus à maioribus vltra patrem & auum prouenientibus, non vero conſiſtat in honoribus, beneficiis Eccleſiaſticis, nec officiis publicis, merito vt illis priuari non debeant prædicti filij hæreticorum.Quod & voluit Angel. *in dicta l. quiſquis, col.1. ad fin.verbo, proximorum*,quatenos inquit illud,quod ibi dicitur filios committentium crimen læſæ Maieſtatis priuari ſucceſſione proximorum, accipi debere ex teſtamento,quaſi ſentiat omnem aliam ſucceſſionem, quæ ex antiqua ſucceſſione proueniat, prohibitam non eſſe, vt clarius aduertit Boher. *decis.6. num.7.* dum dicit, dictam *l. quiſquis* priuantem filios ſucceſſione intelligi de poſt aduenientem;non vero de ſucceſſione ante crimen commiſſum delata.Et in terminis dictæ legis quiſquis expreſſe id decreuit Anton. Contius *in eius repetitione, verſiculo, omnium proximorum pag.45.* dicens quod filij eius, qui crimen læſæ Maieſtatis commiſit,non amittunt ſucceſſionem eorum bonorum, in quibus iam ante patris reatum fuerat ſpes eis quæſita ex fideicommiſſo, necnon & Menoch. *conſ.99. num.218. cum ſequentibus lib.1.* poſt Cortaſ.*in l filiam, ff. de Senat.* quod & ſenſit *dicta lib.2.* ibi: *Ni puedan heredar à pariente que ayan, ni à otro eſtraño que les eſtablieceſſe por herederos, ni puedan auer las mandas que les fueren fechas*, dum loquitur in ſucceſſione hæreditatis & obtentione legatorum poſt crimen delatis.Extendendum igitur hoc non eſt ad antea competentia,prout in terminis,probant latiſſimè plures alios authores allegantes aduocatus Polo in ſua prima iuris allegatione pro D.P. Ponce de Leon impreſſa ann.1594.*fol.44.per totum cum ſequentibus*,& D.Brunel.in alia ſua iuris allegatione pro eodem ibidem coniuncta, *fol.88.colum.2. cum ſequentibus,& fol.90.col.1.*vbi dicit indubitatum,& *fol.91.per totum, & fol.92.col.1.*vbi ad ſaturitatem, & optimè D. Molin. *vbi ſupra dicto lib.4. cap.11. num.50. cum ſequentibus*, & comprobat latè Proſper.Farin. *lib.1.quæſt.crimin.quæſt.25. n.76. & 77.* & ante eos D.Simanc. *de inſtitut. Catholic. tit.29. num.19.*

Quæ ſententia veriſſima,communis & tenen- 7
da comprobatur,quia tot cenſentur inſtitutiones & vocationes ad maioratum,quot ſunt perſonæ, & ſic quilibet habet ſuam propriam vocationem & ſubſtitutionem, & primus vocatus debet præferri poſtea vocatis, vt tenet Paul.Caſtrenſ. *dicto conſil.164. num.6. in verſiculo,item non obſtat*, Abb. *dicto conſil.58.num.5.& 6.*& alij plures à nobis relati *conſil.13. numer.9.* ergo vnius delictum alteri præiudicare non poteſt,vt ſcribit in ſpecie Bald. *in cap.num.3.ſi vaſſall.feud.priuetur,& in cap.1. de vaſſall.qui contra conſtit.Lothar.*&c.ſequitur Curt. *in tract.feud. p.5. verſic. limitate*, vbi alios refert Thom.Marin. *in tract. feud. titulo de feud.ex pacto & prouident.antiq.num.90. & 91.* Socin.Sen. *conſil.38.num.3.lib.4.* Ruyn. *conſil.149.num.14.lib.1. & conſ.117.num.19. lib.3.* Gozad. *conſ.84 num.19.* Zaſ. *de feud. ſub Rubrica de amiſſione feud. n.102.* & optimè in propoſito Paul.de Caſtr. *conſil.311. num.3. lib.1.* vbi quod quando prima inueſtitura fuit facta expreſſe pro ſe & liberis & deſcendentibus, tunc quilibet ex magis vltimis deſcendentibus cenſetur potius habere ab auo, ſeu primo inſtitutore quam à patre ſuo immediato, qui non fuit primo inſtitutus, & ideo delictum patris, à quo nec habet nec habere cenſetur, non nocet ſibi, nec poteſt vel debet eſſe cauſa auferendi à filio quod ab eo non habet, ſed ab alio, vbique citat ad hoc Cyn.& alios idem Paul.*in l. adoptiuum,§.patronum,num.4.ff.de in ius voc.*& ibi Fulgoſ. *num.6.* Ancar. *in c.1.num.5.in principio de nat.ex lib.ventr.*Bald.*in l.1.num.5.6.& 7.C.de bon. lib.*& in lege duodecim tabularum, *num.2. C. de legit.hered.*Abb.*conſil.13.quæſtione 7. lib.2.*Platea *in l.paterna,num.1. verſic.& hæc faciunt, C. de Decur.lib.10.*Molin.*in conſuet.Pariſ.1.p. §.10. n.133.* Ioan.Igneus *in lege fin.num.31.ff. ad Sylan.* dicens quod tunc filius non ſuccedit tanquam ipſe, id eſt patris ſui hæres,ex ſubſtitutione aui,& proaui,ſed tanquam quilibet alius habens acquirendi poteſtatem,vt in ſimili inquit Conſultus in lege ſi pater famil.*ff.de adopt.*& probant latè cum ſupradictis & aliis aduocatus Polus,& Brunel. *vbi ſupra* Quæ omnia eorumque rationes idem concludunt ac militant in filiis Catholicis hæreticorum, & ſic in crimine læſæ Maieſtatis Diuinæ, prout in terminis vnico verbo ſignificauit Calder.*conſil.3.titulo de heret.*dum aſſeuerat, opinionem pro filiis ante hæreſim natis maximè procedere in his,quæ à patre non proueniunt, ſed ſunt omnino extrinſeca,id quod probant etiam communiter Doctores ſupra citati.

Et ſuperiora procedunt etiam in primogenio 8
ex teſtamento inſtituto,vt aduerſus Greg. Lopez

vbi

vbi supra, fundat & probat & tenet D. Molin. *dicto lib.4.cap 11.num.51.cum sequentibus*,& latius cum eo increpans Gregor. Lopez *vbi supra*, contrarium tenentem D. Bruñol *vbi supra*, *fol.95. col.1.versiculo, nec obstabit authoritas* Greg. Lopez *& fol 96.*

9 Sed à fortiori procedunt in iure acquisito per contractum, quod nullo modo sustulit *l. quisquis nec dicta l.2. tit.2.partita 7.* vt resoluit in specie Greg. Lopez ibi in glossa *las mandas, col. penult. in fin.* ibi, *peruenerunt ex titulo donationis inter viuos*, & sequuntur D. Molin. *vbi supra dicto n.51. cum sequentibus*,& Bruñol etiam *vbi supra*, & hoc idem probat latissimè iure & authoritate quamplurium Doctorum aduocatus Polo *vbi supra, fol.46.column.1.versic.qua omnia,col.1.& 2.* & Menoch. ibidem *in sua iuris allegatione, fol.74. col.1. vers.4. suffragatur.*

10 Iura namq; prouenientia ex contractu oriuntur ex iure gentium, atque ideo nemini auferuntur, vt tradit Bart. *in l. quidam serui* per textum ibi, *ff.de pœn* & leges pœnales de testamentis loquentes ad contractus non extenduntur, teste Bald. *in l.testamentum ideo, num.5 de testament is.*

11 ¶ Hinc est, vt filij emancipati non priuentur bonis eis donatis à patre antequam crimen læsæ Maiestatis committeret *l. si quis posthac, §.1.C de bon. proscript.* notat glossa *in dicta l. quisquis, §. emancipatienes, verbo, non valeant*, & ibi Cyn. *num.1.versic.septimo nota,& num.5. versic. præterea*, Salicet & Faber. *ante fin.* ergo à fortiori non debent priuari donationibus sibi factis à maioribus, & in quibus habebant ius quæsitum & formatum, antequam eorum pater crimen committeret.

12 Similiter permaximè & proculdubio superiora procedunt, si pater crimen committens nunquam successit in illo iure,fideicommisso,vel maioratu, & sic eius filius non agit de succendendo patri, quia ipse nunquam successit, sed auo, vel alij transuersali agnato vt in terminis in filio nato ante crimen læsæ Maiestatis patris probauit Matth.de Afflict.*cap.1. versic. in gloss.3. num.16. quæ sit prima caus. benef. amitt. in vsibus feud.* & latè plures allegans aduocatus Polo *vbi supra,fol.47.versic. y estas doctrinas*, & Bruñol ibi, *fol.65.column.2.versiculo prædict.* & iterum *fol.92. col.1.ad fin.& col. sequenti.*

13 Et generaliter quod quando filius non agit de succedendo patri,sed auo, vel agnato transuersali, quod delictum patris nullo modo præiudicet filio, quoad feudi successionem tradit Bart. *in l.3.num.2. versiculo,si non esset quæsitum, ff.de interd. & releg.* Corras. *in l. emancipatum, §.si quis patrem,num.4.in fin.ff.de Senat.* Petr.Costal.*in eadem l. emancipatum ad fin.* Zasius *de feudis*, 10.p. *num.40. versiculo,quoad delicta vel offensas*, Iacob. de Sancto Georgio *in institut. feud. verbo delique vassalli,num.60.*Lanzelot.Galiaul. *in lege Gallus,§. & quid si tantum,num.6.ff de lib.& posthum.*& alij plures, quos refert.Petr.Dueñ.*in regula 346. numer.5.* Andr. Gail. *lib.2. de pace publica, cap.13. num.25.*

14 Et ita prædicta & alia plura adducta per præcitatos consulentes in suis iuris allegationibus pro d. D. Petro Ponce de Leon super causa successionis maioratus & Comitatus de Bailem, in Consilio supremo Castellæ iampridem fuit pronuntiatum in fauorem D.Per.Ponce de Leon sibi per contractum transactionis prouenientis à maioribus suis,ac delatæ post mortem patris sui,qui ob crimen hæresis fuit combustus, cùm ipse filius ante fuisset natus, dempta dignitate Comitatus eiusque iurisdictione Hi namque tanquam dignitatibus fuit priuatus propter infamiam ex regula iuris vulgari,vt patet ex tenore ipsius sententiæ, quæ est impressa post dictas iuris allegationes: *Por la qual se mandò, que al dicho don Pedro Ponce de Leon le fuesse dada la tenuta, y possession de los bienes sobre que auia sido el pleyto, con que el dicho don Pedro Ponce de Leon no se intitule, ni llame Conde de Baylen,ni vse ni exerça la iurisdicion de la dicha villa por su persona, sin licencia y orden de su Magestad.Y fue dada esta sentencia definitiua por los Señores del Consejo Real en Madrid à 10. dias del mes de Enero de 1594.años, y està la original en el oficio del Secretario de Ioan Gallo de Andrada.*

Quamuis igitur iurisdictio & dignitas Ducatus, Comitatus, vel Marchionatus & simil. in consequentiam successionis bonorum quibus cohærent videbantur transire in infamem, vt latè iure comprobat cum Bald. *in l.1. num.1. C.de secund. nupt.* & aliis D. Molin. *lib.1.de Hispan.primog.cap.13.num.13.cum sequentibus*, & Bruñol *vbi supra fol.98.cum sequentibus*: nihilominus verius est ac proinde tenendum, iurisdictionem nec prædictam dignitatem principaliter incidenter, nec in consequentiam posse obtineri per infames, & sic per filios hæreticorum, vt tenet & probat Gregor.Lopez *in dicta l.2. tit.2.partita 7. in glossa las mandas que le fueren fechas,versiculo & pro resolutione:*& denique eam sequi videtur idem Molin. *dicto lib.4. cap 11. num.54.* & expressè Didac.Perez *in l.1.tit.7. lib.8. ordin.pag 199. in fin.* vbi in terminis tenet, quod filij proditoris non venient ad istam, scilicet, iurisdictionem & dignitatem Ducatus,Marchionatus,Comitatus,vel huiusmodi, sed ille qui fuerit pronepos, & sic post secundam generationem per lineam virilem, vel collateralis in defectum descendentium ad maioratum vocatorum. 15

His sic rectè constitutis & resolutis non obstant fundamenta supra adducta pro priori parte in principio quæstionis; quia eis sufficienter satisfaciunt prædicti consulentes, & præcipuè nostræ *leg.3. tit.3.hoc lib.8.nou.collect.reg.* nempè: quod in d.l. nihil disponitur de hæreditatibus & aliis successionibus, in quibus versatur nostra quæst. & ideo nihil obstet in proposito, prætterquam quod eadem lex non trahitur ad ius quæsitum aliter quam ex facto partis per supradicta, cum aliud sit tollere ius quæsitum, aliud tollere quærendum.

Et post hæc scripta plurima in prædicta quæstione congerit Thom. Sanch. *in sua Summa l.2. cap.30. per totum*, qui est videndus quoties opus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Legis 3. & 4 tit.3.lib.8.nouæ collect. Reg.prohibentium reconciliatis eorumque filiis & nepotibus officia publica intellectus & numeris sequentibus, præcipuè n.6.& 7.*

3 *Graduum differentia inter descendentes ex lineâ virili hæretici vsque ad secundum gradum, & fœminina vsque ad primum, ad non obtinenda beneficia publica.*

4 *Hæreticus ad hoc ve quis dicatur consummatus tria requiruntur, de quibus hic & n.5. infertur ex hoc, quod in eo habetur.*

Circa

Circa intellectum verborum legis 3. & 4. tit. 3. lib. 8. collect. Reg. prohibentium reconciliatis eorumque filiis & nepotibus officia publica.

QVÆSTIO LV.

1 QVÆRO circa easdem leges Regias, dum prohibent, *que los reconcilsados por el delicto de la heregia, ni los hijos y nietos de quemados, y condenados por el dicho delicto hasta la segunda generacion por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan tener oficios Reales publicos de honra, &c.* de intellectu horum verborum?

2 In quo illud proculdubio planum est, nempè, eas procedere in filiis hæreticorum io sua pertinacia decedentium; secus vero illorum, quos emeodatos esse constiterit, ac reincorporatos voitati Ecclesiæ, & pro culpa huiusmodi ad maodatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt ad recipiendam eandem. Horum enim filij etiam post crimen hæresis nati incapaces minimè sunt beneficiorum, nec officiorom publicorum, vt expresse decisum extat *in cap. statutum el segundo, §. hoc sane, de haret. lib. 6. Rojas alios* allegans *de haret. 2. p. assertione 42. num. 337.* & hoc benigna interpretatiooe legumlatoribus placuit, vt inquit D. Simanc. *de instit. Cathol. tit. 29. num. 15.* & cum eo Igna. Salced. io addit ad Bernard. Diaz *in practic. crim. can. cap. 23. in nouis, sub num. 22. vers. id tamen,* 3 ¶ vbi assignat rationem differentiæ graduum prædictorum inter lineam virilem & fœmininam: vel quia deterior est infectio viri quam fœminæ, maiori enim bono maius malum opponitur, sicut Aristot. docet *lib. 8 Ethic. capit. 10.* quoniam præstantior est sexus mas quam fœmina, & primæ causæ efficienti propinquior, vt ait Philo, *lib. de victimis*, nam qoidquid fœmineum est imperfectum censetur, & subditum vt putatur magis quàm agat: vel quia quemadmodum familiæ dignitas, nobilitas, & hooores descendunt in posteros à sexu virili, sic ex contrario longiorem iacturam io eisdem soboles pati debeat pro delicto paterno.

4 Quæ declaratio nostrarum legum etiam comprobatur ex textu, *in cap. dixit Apostolus ibi:* Qui errant & parati sunt corrigi nequaquam inter hæreticos sunt computandi, & *in cap. qui in Ecclesia* ibi, sua pestifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, 24. *quæst. 3. in cap. ferrum 50. dist.* ibi: quia iam incipit esse quod non fuit. Tria enim concurrere debent ad hoc vt quis dicatur hæreticus consummatus. Primum falsa credulitas ex parte virtutis animæ, siue potentiæ rationalis Secundum peruersa voluntas in concupiscibili. Tertium impugnationis pertinacitas ex parte irascibili, vt tradunt DD. Paul. Grilland. *in tractat. de haret. cap. 1. n. 5.* Alphons. à Castr. *lib. 1. de iust. haret. punit. cap. 7. vers. haretici asserentes,* &c. Simanc. *de instit. Cathol. tit. 30. num. 3.* Rojas *de haret. vbi sup. assert. 45. num. 363.* Ægid. Bossius *in sua practic. crimin. tit. de haret. in princ.* Iulius Clar. *§. haresis verbo, ad hoc* Alphons. Guer. *in Thesaur. Christian. relig. tit. de haret. n. 2.* & diximus latius *sup. alia quæst.*

Ergo si lapsus semel in hæresim ad fidem Ca- 5
tholicam reuertatur, vnitatique Ecclesiæ sit reincorporatus, & pro culpa prædicta ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam receperit atque perfecerit, vel humiliter eius prosecutioni insistit, vel paratus fuit ad eam recipiendam, iam amplius hæreticus dici non valet, ac proinde eorum filij, ac nepotes sub prohibitione nostrarum legum minimè continentur, vt iure probat latissimè licenciatus Polo aduocat. in sua allegatione iuris pro D. Pedro Ponce de Leon *sobre el Condado de Baylen*, impressa ann. 1594. inter alias iuris allegationes diuersorum pro eodem, *fol. 5. cum sequentibus*: & ante eum eamdem principalem sententiam, & intellectum ad nostras leges Regias tenet, probat, ac constanter ex pluribus defendit Nauar. in suo consil. manuscrip. pro nobilibus Sotelis Zamoren. hodie impresso *por allegacion de Derecho en fauor del dicho D. Pedro Ponce* inter alias iuris allegatiooes diuersorum pro eodem, *fol. 80. col. 1. cum seqq.* vbi optimè expooit, intelligit, atque declarat nostrarum hanc l. Regiam, ne obstet supradictis in sua generalitate, nempe, *que inhibe à los mismos reconciliados: pero no à sus hijos: porque no dize à los reconciliados ni sus hijos, sino solamente los reconciliados, ni los hijos de los condenados, significando claramente que otra cosa se ha de dezir de los hijos de los reconciliados: y que causa de auer parecido lo contrario à algunos à sido el auer leydo de corrida las dichas prematicas, y como hablan de los reconciliados, y de los hijos de los condenados, auerse los figurado que hablan de los reconciliados y de los hijos, y no mirar que hablan de los reconciliados, y de los hijos de los condenados, y no pensar que entender los de otra manera es dezir que la moderacion del Papa Bonifacio en el dicho cap. statutum el 2. nunca auria lugar, ni considerar quanto mas razon ay de incluyr à los mismos reconciliados que à sus hijos inocentes: y que dezir lo contrario seria dezir que los Reyes Catholicos quisieron derogar à aquella muy sancta declaracion del Papa in d. cap. statutum, que declaro que los inocentes no pidiesen sus honras por el pecado de sus padres, quando se conuirtiessen, y no muriesen herejes pestinaces, lo qual sus Altezas no auian de querer hazer en manera alguna, tanto por el gran acato que siempre tuuieron à la Sancta Sede Apostolica, quanto por el poder seglar en esta materia es menor que el Ecclesiastico*, vt in cap. vt offic. §. prohibemus, &c. statutum el 1. de hæretic. lib. 6. *y para derogarla era menester poder mayor* cap. cum inferior, de maio. & obed & Clemen. ne Romani, de electio. *Y ansi concluye que tiene por sin duda esta conclusion, y que por clara la tiene el D. Siman. y el Dean de Segouia, y Ioan Andr. Domin. Perusino, y la comun in d. cap. statutum el. 2.* & vltra eum & sup. allegatos eam tenent Roj. *in singul. fidei 66.* & Grat. *in reg. 223. hareticus*, & Cant. *de haret. num. 11. 12. & 13.* & eos referens sic declarans nostram l. D. Azeu. *in d. l. 3. & 4 huius tit. 3. lib. 8. num. 28.* & est communiter recepta sent. sine contradictore aliquo in terminis præd. de simplici lapso reconciliato, vt affirmat idem Lic. Polo in alia eius iuris alleg. *interp. vbi supra, fol. 230. col. 1.*

Neque obstat, quod eædem ll. Regiæ loquantur de filiis condemoatorum, quos inhabilitant vsque ad secundam generationem per lineam masculinam, & ad primam per lineam fœmininam: quia debent intelligi de condemnatis pertioacibus, non verò de reconciliatis & reincor-

poratis

poratis vnitati Eccleſiæ, & eorum filiis. Tum quia eædem ll. hoc declarant, ſi quidem, vt perpendimus, dicunt quod inhabilitant reconciliatos & filios condemnatorum, & non filios reconciliatorum, quos certum eſt, ſi vellent includere quod hoc exprimerent. Tum etiam, quia conſulto hos omiſerunt propter deciſionem Pontificiam *d. c. ſtatutum* 2. vt patet ex ſupradictis & in terminis.

7 Quod adeo verum eſſe affirmat Polo in vtroque *loco ſup. citat.* vt procedat etiam in filiis lapſorum traditorum brachio ſeculari, quia etiam in his, dummodo pœniteant & conuertantur, filiorum pœna ceſſat, & ita inquit nouiſſimè teneri in terminis. Henriq. *in ſua ſum. moral. lib. 4. tit. de irreg. c. 5. n. 4.* Eccleſia namque ad iudicandum aliquem hæreticum pro reincorporato in ſua vnitate ſolum requirit quod ſe reducat & conuertatur etiam in vltimo vitæ ſpiritu, vt probat *text. in cap. firmiſſimè, de heret.* ibi, bis hæreticus ſchiſmaticus participabit de igne æterno, niſi ante finem vitæ Catholicæ fuerit reintegratus & reincorporatus Eccleſiæ, ad quod perpendit illum text. Paul. Gril. *de her. q. 5. n. 7. verſ ego autem.* Quã extenſionem latius comprobare nititur Polo *ubi ſup. fol. 6.* quæ quamuis ſubtilis & colorata videtur, non ita certa eſt ſicut præcedens communis ſententia, iuxta quam reſoluimus noſtras leges Regias minime comprehendere filios ſimplicium lapſorum, reconciliatorum, & reincorporatorum vnitati Eccleſiæ *que quedan viuos impeniendoles alguna penitencia, para que la cumplan: porque entregandolos al braço ſeglar, aunque no ſean relapſos, y ſe reconcilien, y reincorporen en la vnidad de la Igleſia,* diuerſa ratio militat, vt patet ex adductis pro ſecunda opinione, in quæſt. ſtatim ſequenti. Et ideo non probo prædictam extenſionem, & ampliationem, imò non benè ſentio de ea, & contrarium ideo rectè tenet Cantera *in ſuis quæſt. crim. c. 1. de heret. apoſta. & c. n. 11. verſ. ſed eſt dubium.*

SVMMARIVM.

1 *Filij relapſi ad fidem iterum conuerſi an comprehendantur ſub diſpoſitione ll. 3. & 4. tit. 3. lib. 8. nou. coll. Reg.*

2 *Relapſus conuerſus ad fidem an reputetur hæreticus, & quoad quid?*

3 *Relapſus conuerſus ad fidem quis dicatur?*

4 *Hæreticum eſſet dicere, quod quis quantumuis grauia peccata commiſerit non poſſit vſque ad mortem pœnitere, & ad Eccleſiam redire, & numer. 5. & ſeqq. vbi bene probatur, & num. 21. & 22.*

9 *Correctio legum in dubio eſt euitanda.*

10 *Extenſio legis pœnalis non eſt facienda, etiam ex identitate rationis, & etiam ſi fauor animæ verſetur.*

11 *Generalitas vnius legis diſtinguitur per aliam.*

12 *Lege antiqua loquente diſtinctè, & ſecunda indiſtinctè, per ſecundam non derogatur primæ, ſed ſecunda diſtinguitur per primam.*

13 *Verbum vniuerſale non eſt vniuerſaliter intelligendum, quando profertur in materia, quæ per alia iura, vel aliam diſpoſitionem eſſet reſtricta.*

15 *Indefinita quando æquipolleat vniuerſali, & quando non?*

17 *Relapſi ſine audientia Curiæ ſeculari traduntur, etiam ſi ſint emendati, & n. 18.*

18 *Relapſis quæ Sacramenta ſint adminiſtranda?*

23 *Filij hæreticorum poſt delictum patris nati an ex eorum culpa dicantur puniri?*

An diſpoſitio ll. 3. & 4. tit. 3. lib. 8. nou. collect. Reg. procedat in filiis relapſi iterum ad fidem conuerſi?

QVÆSTIO LVI.

VÆRO vlterius circa eaſdem *ll. 3. & 4. tit. 3. lib. 8. nou. collect. Reg* an earum prohibitiua deciſio procedat & locum habeat in filiis relapſi iterum ad fidem conuerſi? Et quidem viris grauiſſimis videtur adhuc filios relapſorum pœnitentium minime eſſe incapaces beneficiorum & officiorum publicorum ac per conſequens ipſos non comprehendi, nec intellectos eſſe ſub prohibitione Iuris Canonici, & noſtrarum legum Regiarum, nec ſubiacere earum pœnis. 1

Quamuis enim ipſe relapſus, qui ſe conuerſum eſſe dicit, reputetur hæreticus quantum ad hoc vt ei non pareatur in vita temporali *cap. ad abolendam, §. illos, de heret. c. ſuper eo, de heret. in 6.* attamen poſtquam eſſet Catholicus non debet reputari hæreticus, quoad alios effectus: cum enim nouiſſima iura diſponat, quod relapſi etiam ſi conuertantur tradantur Curiæ ſeculari, nec de cidant quod aliæ pœnæ, quæ imponuntur ratione hæreſis, habeant locum in illo caſu, antiqui canones reuerſis fauentes in q præced. citati remanere videntur incorrecti quoad alias pœnas, maxime ad liberandos filios, qui cum ex alieno delicto puniantur, benigna eſt circa eos interpretatio facienda, vt in terminis probauit Dominicus de Sancto Gemin. *in cap. ſtatutum el ſegundo § hoc ſanè, num. 2. de heret. lib. 6.* quem ſequitur Repertorium Inquiſit. *Verbo, filij, § nunc videndum, verſ. ſed circa præd.* Simanc. *de Cathol. inſtit. tit. 29 n. 17.* Pariſ. *conſi. a. num. 188. & 190. lib. 3* Quam etiam opinionem eſſe magis iuri conſonam teſtatur Hubertin. Locatus *in iudic. Inquiſit. fol. 108. verſ. filij, num. 5.* Villadieg. *in tract. de heret. q. 23.* Monralu. *in l. 2. tit. 26. p. 7. verſ. eſt ergo concluſio,* & Decanus Segouenſ. *in tract. de heret. c. 18.* Et eam ſequitur & probat Cantera *in ſuis quæſtionibus criminc. c. 1. de heret. Apoſtat. & c. n. 13. pag. 372. cum ſequenti,* dicens ita vidiſſe pronuntiatum in Inquiſitione Conchenſi, & quod eſt verior de rigore iuris, & fundamentum contrariæ opinionis falſum, quem refert & ſequitur D. Ioan Vela *de pœn. delict. cap. 14. de heret. verſ. deinde & a. in fi. pag. 61. in fi.* Et hæc opinio magna veritas viſa fuit Nau. *in ſuo conſi. manuſcri.* hodie impreſſo inter iuris allegationes diuerſorum pro D. P. Ponce de Leon, *fol. 80. col. 2. verſ. lo tercero ibi, mas digo,* &c. eandem dicit veriorem & maiori numero authorum comprobatam lic. Polo inter præd. iuris allegationes pro eodem D. P. Ponce, *fol. 8. col. 1. cum ſequentibus,* vbi eam late probat, & conatur reſpondere noſtris legibus, quæ contrarium videntur probare indiſtinctè in filiis condemnatorum, & iterum idem author in ſua ſecunda iuris allegatione ibid. inſerta *fol. 230. col. 2. verſ. y lo que Ioan Andres,* vbi hanc dicit magis communem opinionem, niſi fallitur profectò tanquam patris aduocatus, vt infrà dicemus. 2

Quæ prima sententia ex eo quoque potissi-
mum potest comprobari fundamento, quia re-
conciliatorum filij non comprehenduntur sub dispo-
sitione, & pœnis nostrarum ll. vt probauimus *q.*
3 *præcedenti.* ¶ At reconciliatus dicitur qui conuer-
sus fuit ad fidem & hæresim abnegauit, licet re-
laxetur brachio seculari, quia vltimus finis Ec-
clesiæ est, vt hæreticus conuertatur, & pertinax
non decedat: quare receptum est eum admitten-
dum gremio & vnitati Ecclesiæ reincorporandũ
si semper velit emendari, & paratus sit recipere
pœnitentiam ad mandatum Ecclesiæ etiam post
sententiam, vt docet Abb. *in c. excommunicamus,*
n.10. vers. extra glossam de hæret. Et hæc opinio est
mitior & magis communis, vt resoluimus *sup.*
alia quæst. sup. secundam partem l.1. huius tit. & vl-
tra ibi citatos eam tenet etiam Franciscus Squi-
lac. *in tract. de fide Cathol. cap.19.* Bursat. qui plures
refert, & communem esse testatur *cons.14. n.31.*
Paul. Grilland. *de hæret. q.5. n.7. vers. ego autem,* per
textum *in cap. firmissimè, de hæretic.* idem probat
Zanchin. *de hæret. c.16. n.4.* dicens quod etiam si-
quis conuertatur post sententiam, & tradatur
Curiæ seculari, ipsa tamen Ecclesia admittit præ-
dictam conuersionem, & recipit ad Ecclesiastica
Sacramenta, & absoluit ab excommunicatione,
qua hæreticus tenebatur astrictus *d. cap. super eo,*
de hæret. lib.6. optimè Syluest *in Summ. verbo, hæ-*
resis, q.12. ibi: Quia conuersionem esse ante sen-
tentiam vel post nihil interest, sed dumtaxat at-
tenditur veritas conuersionis, quæ quocumque
tempore fiat credenda est, & ea interueniente
hæreticus reintegratur mystico corpori Ecclesiæ,
quod consistit in Sacramentis, vt inquit Ioann.
Lup. Senior *in tractat. de hæret. cap.18.* idque con-
stat ex forma absolutionis, quæ fit in huiusmodi
4 casibus Inquisitionis. ¶ Et inquit Oldra. *con-*
sil.271. in principio, quem sequitur Decius *con-*
sil.137. num.2. hæreticum esse, dicere quod quis
quantumuis grauia peccata commiserit non pos-
sit vsque ad mortem pœnitere, & ad Ecclesiam
redire, & quod qui contrarium asserunt ipsius
Ecclesiæ claues despicere videntur *cap. pœnite-*
ret. 50. dist. optimos textus *in c. his qui 26. q.6.* ibi.
Misericordiæ Dei nec mensuras possumus pone-
re, nec tempora diffinire, apud quem nullas pati-
tur veniæ moras conuersio, dicente Spiritu Dei
per Prophetam, *cùm conuersus ingemueris tunc*
5 *saluus eris,* &c. 18. Ezech. ¶ *In quacunque hora pec-*
cator fuerit conuersus, omnium iniquitatum, quas
operatus est, amplius non recordabor: & salutem ho-
mini adimit, qui eum ad subueniendum sufficere,
6 vel in momento posse non credit. ¶ Vera ergo ad
Deum conuersio in vltimis positorum, mente
potius est existimanda, quàm tempore, vt inquit
Cœlestin. Papa *epist.2. ad Episcopos Galliæ, cap.2.*
refertur *in cap. agnouimus 26. quæst.6.* extant pul-
chra verba in proposito D. Cypriani in sermone
7 de cœna Domini in hunc modum. ¶ *Sed in eo-*
dem articulo temporis cum iam anima festinet ad
exitum, & egrediens ad labia spirantis emerserit,
pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non asper-
natur, nec serum est, quod est verum, nec irremissi-
bile, quod voluntarium, & quæcumque necessitas
cogit ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec
breuitas temporis, neque horæ extremitas, neque vitæ
enormitas excludit à venia. Et hæc conuersio ani-
mæ est, quæ reincorporat delinquentem vnitati
Ecclesiæ, quamuis Curiæ seculari traditus fue-
rit, sicut videmus contingere in cæteris delin-
quentibus, qui vltimo supplicio puniuntur, vt in-
quit Siman. *d. tit.19. n.17.*

Dum vero nostra l. regia 3. loquitur *de los hijos* 8
y nietos de los quemados y condenados por el delicto
de heregia, que no puedan tener officios publicos,
&c. Videtur intelligenda *de los hijos de quema-*
dos y condenados, que son pertinaces hereges, pero
no de los reconciliados, vt in prima parte legis
per omnia supradicta in præcedentibus quæstio-
nibus, & ne aliàs inducatur iuris communis
Pontificij correctio, nempe *d. cap. statutum 2. §.*
hoc sane, de hæretic. in 6. quinimo, & eiusdem
l. in principio, dum solum excludit ab officiis
publicis hæreticos reconciliatos, non vero eo-
rum filios, sed relapsus reconciliatus est huius-
modi: ergo ipse tantum, non vero eorum filij
excluduntur ab officiis publicis, & honoribus
per nostras leges 3. & 4. ¶ Quod autem cor- 9
rectio in dubio sit euitanda *l.1. C. de inoffic. dot.*
cap. cum expediat, de elect. lib 6. cum infinitis
vulgaribus, & tradit Molin. *de Hispanor. pri-*
mogen. lib.3. cap.13. numer.41. & Mieres *de ma-*
iorat. 1. parte quæst.1. numer.41. & est commu-
ne omnium assertum, præmaxime, quia lege
nostra regia tertia aliter intellecta, non solum
esset correctoria, sed etiam pœnalis ¶ Quo ca- 10
su etiam si eadem adesset ratio (quod negatur)
extensio non esset facienda iuxta gloss. *in Cle-*
ment. ei qui, verbo eisdem, de ætat. & qualit. citat
plures Crauet. *de antiquit. tempor. 4 p. numer.85.*
Dominic *in cap.1. de tempor. ordin. lib.6. nu-*
mer 9. vbi dicit procedere etiam si versetur fa-
uor animæ.

Nec præcedentibus obstare videtur generali-
tas nostræ leg.3. ibi, *ni los hijos y nietos de que-*
mados, y condenados por el dicho delicto, quæ
comprehendere videntur filios & nepotes rela-
psorum pœnitentium, quandoquidem relapsi,
vt prædiximus, non obstante sua pœnitentia
concremantur. Nam responderi potest, quod
licet lex generaliter loquens generaliter debet
intelligi iuxta legem de pretio cum *simil. ff. de*
public. in rem action. nihilominus intelligi, ac
distingui debet per alia iura, præcipuè *d. §. hoc*
sanè. ¶ Non enim inconuenit, quod generali- 11
tas vnius legis distinguatur per alteram, vt pas-
sim videmus in iure nostro, & ex pluribus pro-
bat Corneus *consil.8. numer.9. lib.2. & cons.180.*
numer.3. lib.3. & consil.155. in principio, versic.
præterea lib.1. Parisi. *consil.106. numer.44. lib.1.*
& consil.105. numer.23. & consil.75. numer.20. &
consil.68. numer.81. lib.4. Socin. *consil.119. nu-*
mer.20. lib.1. Carol. Ruyn. *consil.2. numer.3.* vbi
dicit hoc procedere, quamuis lex sit multum
præcisa; Laurent. de Pinu *consil.4. num.31.* Molin.
lib.3. cap.7. numer.9. & ante eos Bald. *in l. omnes*
populi, numer.16. column.8. versic. tertio modo,
ff. de iust. & iur. ¶ Dicens quod si lex anti- 12
qua loquitur distinctè, & 2. indistinctè, per se-
cundam non derogatur primæ, sed secunda di-
stinguitur per primam, refert & sequitur Corn.
consil.199. numer.67. lib.2. Decius *in l. fin. num.3.*
ff. de edend. Ruyn. *cons.135. numer.7. lib.3.* Ceph.
consil.18. num.40. lib.1. Vincent. de Franch. *de-*
cis.149. num.14. ¶ Et inquit Dominicus *cons.92.* 13
n.9. quod verbum vniuersale non est vniuersali-
ter intelligendum, quando profertur in materia,
quæ per alia iura, vel aliam dispositionem esset
restricta. ¶ Et inquit Oldrad. *cons.148. num.7.* 14
nullum verbum adeo vniuersale, aut indistin-
ctum esse, quod ex consideratione debitarum cir-
cunstantiarum non debeat ciuiliter intelligi, &
limitationem recipere, sequuntur plures relati
per Ioann. Neuizane. *cons.40. num.12.* Chacheran.
decis.169.

decis. 169. *num.* 9. Ergo verba prædictæ nostræ l. regiæ *de los quemados y condenados por el dicho delicto*, quamuis generalia & vniuersalia, limitari, interpretari, ac intelligi debent *de los quemados y condenados pertinaces, y no de los reconciliados.*
15 ¶ Licet enim indefinita æquipolleat vniuersali, & comprehendat aliàs omnes casus, non tamen eos comprehendit, quando est diuersa ratio in aliquo particulari, vt tenet Dyous *in proœm. de regul. iuris lib.* 6. *num.* 8. Bart. *in l. pluribus num.* 6. *versic. sed certe, ff. de legat.* 2. *& in l. Cæsar. numer.* 17. *ff. de public. & vectig.* & alios citans Crauetta *in quodam consilio posito post decis.* 122. Senat. Pedem. *num* 8. Sed quod sit diuersa ratio in filiis relapsorum pœnitentium, quàm in filiis pertinacium, est decisum *in d.* §. *hoc sane*: & generalitas legis cessante ratione restringitur secundum Abb. *consil.* 44. *col.* 3. *num.* 3. *vers. & hoc communiter, lib.* 2 *sequit.* Crauetta *consi.* 3. *in prin.* Cephal. *consi.* 76. *num.* 88. *lib.* 1. Syluan. *consi.* 56. *num.* 17. *lib.* 2. & ita Burg. de Paz *in l.* 2. *Tauri*, dixit nostram hanc legem idem probare quod dict. §. *hoc sanè*. Sed & alia adduci possunt pro hac 1. par. in fauorem filiorum relapsorum pœnitentium, vt minimè comprehendantur sub prohibitione nostrarum legum regiarum; imo liberè remanere videantur iuxta distinctionem dicti §. *hoc sanè*.

16 Nihilominus tamen contraria opinio aduersus filios horum relapsorum quamuis pœnitentium & reconciliatorum, vt minimè liberentur per decisionem dicti §. *hoc sane*, sed imo comprehendantur sub prohibitione nostrarum legum, verior & communis est, ac proinde in praxi tenenda & obseruanda, ex sequentibus.

Primò, quia textus in dict. §. *hoc sanè* tantum excipit filios & nepotes illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnit. receperint, &c. Itaque duo vel tria copulatiuè requiruntur & interuenire debent, 1. quod constet eos emendatos esse, 2. quod sint reincorporati vnitati Ecclesiæ, 3. quod pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam receperint, &c. Hæc autem omnia semel tantum lapsis conueniunt, & sic illis, qui vltimi supplicij pœnam euadunt, quia non traduntur brachio seculari; non vero relapsis: ergo horum filios non liberat textus ille, sed tantum illorum. Antecedens probatur, ¶ quia
17 relapsi sine audientia curiæ secularis traduntur, etiam si sint emendati, textus expressus in *d. c. ad abolendam*, §. *illos quoque, de heret. Illos quoque* (inquit Summus Pontifex) *qui post abiurationem præfati erroris, vel postquam se* (*vt diximus*) *proprij Antistitis examinatione, purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos*, *& infra*: textus etenim clare idem probans *in cap. super eo, de heret. lib.* 6. ibi: *Si deprehensi fuerint in abiuratam heresim recidisse, seculari decernuntur iudicio sine vlla penitus audientia relinquendi, quamuis eis* (*si postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta*) *Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistia non sint deneganda, humiliter petita.* Ergo textus in *d.* §. *hoc sanè* non loquitur in relapsis pœnitentibus, quia hi non dicuntur reincorporati vnitati Ecclesiæ, sed tantum in lapsis semel, qui si emendati fuerint, reincorporantur eidem vnitati Ecclesiæ. Illi namque dicuntur proprie Ecclesiæ reincorporati, qui per Inquisitores absoluti & in gremium Ecclesiæ per debitam absolutionem & obedientiam reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur: quod cùm relapsis non possit conuenire, non poterit eorum filiis accommodari dispositio *d.* §. *hoc sanè.*

Secundò hæc eadem sententia probatur ex eodem §. *hoc sanè*, dum dicitur in eo: *& pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, &c.* quia hæc pœnitentia publica de mandato Ecclesiæ ponitur tantum lapsis, quibus remittitur pœna ignis, & vita condonatur, vt patet: quia pœnitentiam debent adimplere, vel humilitet prosecutioni eius insistere, aut paratos esse ad recipiendam eandem, vt inquit textus in sui fine; at relapsi sine vlla penitus audientia seculari decernuntur iudicio, vt *supra*; ergo, consequentia patet.

Tertio eadem nostrà & communis sententia 18
non parum astruitur ex eo, quod etsi relapsis penitus non sint deneganda Sacramenta pœnit. ac Eucharistiæ, si humiliter petantur, vt in d. cap. super eo insi. (quamuis hodie de consuetudine relapsis non datur Sacramentum Eucharistiæ propter periculum, quod posset obuenire ex alteratione quam recipit relaxandus) nihilominus tamen remanent traditi, aut relicti iudicio seculari, vt igne statim concrementur, vt in dictis iuribus, & habet communis praxis. Sicque quantum ad forum exterius remaneant puniti ratione relapsiæ, vt illis sit punitio & aliis exemplum; licet quoad forum interius, & sic quoad Deum prosit sibi sua pœnitentia, & ideo eis administrari præcipitur præd. Sacrament. si humiliter petantur: ergo ita etiam quoad forum exterius filii eorum puniri debent infamia patris.

Quarto etiam probatur ex lit. plana nostræ 19
l. 3. absque suppletione & subauditis intellectibus, nempe *in* 2. *par.* dum dicit, *mandamos que los reconciliados por el delicto de la heregia y apostasia*, nempe de illis, qui curiæ seculari puniendi non relinquuntur: aliàs namque opus non erat dicere, quod hi officia publ. &c. obtinere possent. Patet etiam ex 1. p. eiusdem l statim sequenti, ibi: *Ni los hijos y nietos de quemados y condenados por el dicho delicto.* Ex hac namque coniunctione & littera patet in priori parte loqui de illis reconciliatis, qui non comburuntur, & sic de lapsis tantum pœnitentibus: hi autem soli, non vero eius filii inhabiles à l. regia redduntur ad officia publica. In 2. autem p. excludit filios & nepotes *de quemados y condenados por el dicho delicto*, non vero ipsos condemnatos, quia opus non erat eos inhabilitare, eum cremati sint, vel cremari debeant prout hæretici lapsi pertinaces, & relapsi etiam pœnitentes. Ergo prohibitio hæc clarè comprehendit filios & nepotes, iuxta enumerationem graduum nostræ l. vtrumque nempe lapsorum pertinacium, & relapsorum etiam pœnitentium, cùm tam hi, quàm illi comburendi sint. Ipsos autem semel lapsos, reincorporatos tamen vnitati Ecclesiæ, excludit ab officiis publicis, quia viui relinquuntur cum publica pœnitentia ad mandatum Ecclesiæ imposita: eorum tamen filij & cæteri descendentes minimè prohibentur à iure Canonico, nec à nostris legibus habere officia publica & beneficia: imò expresse indulgetur eis vt possint ea habere & obtinere *in d.* §. *hoc sanè*, & *in nostra l.* 3. *citata* idem eis permittitur; quandoquidem eis non prohibetur, sed filiis tātum *de quemados y cōdenados por el dicho delicto.*

Et hic est verus & planus sensus dicti §. *hoc sanè*, & nostræ l. Regiæ: quem & hanc secundam opinionem in terminis tenet glossa *in d. §. hoc sanè*, verbo *reincorporatos* dicens, *quia lapsi fuerant sim-* 10 *plicer, non relapsi*, quam sequuntur ibi Ioan. Andr. & Francus, *n.4.* & Franciscus Pegna in addit. ad directot. Inquisit. *in 3.p. directory, scholio 157. pagin. 181.* rametsi fateatur esse grauissimam quæstionem & non definitam & quod eget Pontificia declaratione: eandem sententiam sequitur D.Simancas sibi contrarius *in Enchirid. titul. 63. num.7.* ptout eum refert probans etiam hanc assertionem Ioan à Rojas *de heret.2.p.assertione 42. num.336. cum duobus sequentibus.* Et hæc opinio videtur communis & seruatur in practica secundum D. Cantet. *vbi supra*, licet ipse priorem sequatur. Hanc secundam sequitur etiam Ignat. Salced. in addit. ad pract. Bernardi Diaz *dicto capit.23.num.22* melius Zanchin *de heretic.cap.28. num.3.& 4. part.2* & Hoxed *de incompatib.benef. 1 part.cap.24.num.1.* Azeued. in addit. ad Curiam Pisan. *lib.1. cap.12. num.8.* ptout eos refert idem *in lege 3.& 4.num.26. & 27.titul.3.lib.8. noua collect. Reg.* & nouissime Inquisitor Paramus *de origin.& progres. offic. Sanctæ Inquisitionis lib.3.de accusat.in causis fidei, num.206.cum sequenti, pag.834.*

Et hæc secunda sententia meo iudicio est longè verior & iuri Pontificio magis conformis, & praxi recepta.

11 Quæ retentâ non obstant fundamenta contraria supra pro prima adducta, quia ex supradictis iam diluuntur: sed nihilominus singulis per ordinem respondebimus.

Ad primum, quod habet, hæreticum semper esse recipiendum ad gremium Ecclesiæ, atque vnitati eiusdem reincorporandum, etiam post sententiam & quocumque tempore ingemuerit, misericordiamque implorauerit, respondemus procedere quoad forum poli, & sic saluationem animæ, & vt ei Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ exhibeantur, si fuerint humiliter petita, secùs quoad forum fori vt cauetur in cap. super eo, *de heret.lib.6.* & constat ex authoritatibus *supra* pro contraria parte adductis. Ita respondet Tiber. Decian. *in 1.tom.tract crimin.lib.5. cap.56.num.7.fol.263.col.1.* vbi citat S.Thom. *2.2. quæst.11. art.4* & inquit quod Ecclesia militans semel tantum parcit hæreticis propter grauitatem delicti: nam si venia sæpius daretur, occasio delinquendi præberetur, & sic tota Ecclesia conturbaretur.

12 Sed neque quoad forum fori contradicit authoritas Pauli ad Titum tertio cùm dicit, *hereticum vnum post primam & secundam admonitionem deuita*: nam vt inquit Alphons. à Castro *lib.2. de iusta heret. punit. cap.2.* corruptè legitur; alij textus habent, hæreticum hominem post vnam correctionem deuita. Et præterea, quia vt ipse Castro inquit, Paulus eo in loco non loquitur de illo, qui postquam ab aliqua hæresi recessit, ad illam aut alteram rediit, sed de illo, qui in eadem hæresi persistit, quam semel atque iterum admonitus, si tamen ipse resipisceret & iterū relaberetur, quid agendum de eo Paulus non definnir. Tertio respondet Decian. *vbi supra n.15.* quod ibi loquitur Paulus de admonitione extraiudiciali & de indicio priuato, non de admonitione iudiciali & iudicio publico, prout nos loquimur, vt ibi latius prosequitur declarando authoritatem prædictam Pauli.

Secundum de correctione iuris vitanda etiam corruit, quia hæc materia hic non conuenit, cùm dictus §. *hoc sanè* solum agat de lapsis simel tantum reconciliatis, vt probauimus, prout loquitur etiam lex nostra regia *3.in principio*, non vero de relapsis: & sic nulla datur correctio per secundam partem eiusdem legis ibi, *ni los hijos, y nietos de los quemados y condenados por el dicho delito*, dum loquitur de filiis hæreticorum pertinacium, vel relapsorum etiam pœnitentium.

Tertium de lege generaliter loquente, quod debeat intelligi & distingui per alias antiquas, verum esse fateor; attamen in specie nostra nihil conuincit: quoniam dictus §. *hoc sanè*, non agit de relapsis pœnitentibus, sed tantum de reconciliatis & reincorporatis vnitati Ecclesiæ, & sic de lapsis tantum pœnitentibus, vt probauimus: ergo nulla lex antiqua, nec alia est, quæ filios relapsorum pœnitentium liberet à prædicta infamia & inhabilitate. Quinimò idem §. *hoc sanè*, eos inclusos reliquit in sua prohibitione antiqua, prout antea erant, cùm ipsos ab ea non exemerit, sed tantum filios lapsorum pœnitentium, & nostra lex 3. literaliter illos comprehendat, & hos, scilicet filios lapsorum pœnitentium non condemnat. Fit igitur ex hoc, vt idem probet nostra lex quod dictus §. *hoc sanè*, in eum nempè sensum, quod filij lapsorum pœnitentium iuxta formam textus *in dicto §. hoc sanè*, non comprehendantur sub prohibitione iuris, nec inhabilitentur ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica, atque honores, sed pater eorum tantum, nec non & filij hæreticorum pertinacium, vel relapsorum quamuis pœnitentium, cùm tam hi quàm illi tradantur brachio seculari puniendi. Meritò igitur vt eorum filij iuxta graduum distinctionem, de qua in his iuribus, infames sint & inhabiles ad beneficia Ecclesiastica & publica officia atque honores.

Ad quartum, quod sit diuersa ratio in filiis relapsorum pœnitentium, quàm in filiis hæreticorum pertinacium, id negamus quoad forum exterius, vt prædiximus. Nec contrarium probat dictus §. *hoc sanè*: quia non loquitur in filiis relapsorum, sed lapsorum tantum, vt aperte supra ostendimus.

Denique verum non est absolute filios hære- 13 ticorum puniri ex alieno delicto, siquidem filij post delictum patris geniti non tam ex aliena culpa, quam ex propria puniuntur, vt sentit Alexand. Alens. *in 3. parte sua Summæ, quæst.41. membro 4. art.1.* ibi. In peccato originali non punitur filius pro peccato alterius: solum enim erat vnusquisque nostrum in persona, aut saltem in radice, cum primus delinqueret parens, & quia sic in illo eramus consentimus interpretatiuè, & probat latius ex aliis nouissime Ceuall. *in suis practic. quæstionibus communibus contra communes, quæstione 653. num.6.cum sequentibus*, & optimè Cosmas Philiarchus Pistotiens. Canonicus *de officio Sacerd.2.tom.lib.3.de dogmatic.fidei, c.16.pag.492. cum sequenti.*

Ex quibus omnibus verè, vt præmittitur, perpensis & rectè collatis apparet clarè veritas huius secundæ sententiæ communis & tenendæ, & improbabilitas contrariæ.

SVMMARIVM.

1 *Pœna de los sorteros y adiuines, y de los que van à ellos, & num. seqq. vsque in finem.*

Sorteros y adiuinos, y de los que van à ellos: y quale sean estos, y de sus penas per totam quæstionẽ.

De

De pœnis de los Sorteros y Adiuinos, y de los que van a ellos.

In l.5. 6. & 7. tit.3. lib.8. noua collect. Reg.

QVÆSTIO LVII.

1 QVÆSTIONES in lege 5.6.& 7. loquentes *de las penas, en que caen los Sorteros y Adiuinos y los que van à ellos, y los que vsan de hechizerias y adiuinanças y agoreros, y otras coſas defendidas* poſuimus in lege 5. *tit.1.hoc lib.8.* & latiſſimè agit de hac materia per 22. capita Petr. Gregor. *lib.34. ſyntag. iuris vniuerſi*, poſt Paulum Grilland. *in tractat. de ſortileg.* & alios. Materia ſuperſtitionis hic conuenit, quam exactè declarat D.Simanc.*de iuſtit Catholic.tit.63.per totum*, à quo nonnulla breuiter de ſummam.

2 Deuteronomio cap.18.legitur: *Caue ne imitari velis abominationes gentium; neque inueniatur in te qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui Ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pytones conſulat, neque diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos.* Somniis igitur credere ſuperſtitioſum & impium eſt: *Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia*, inquit Sacra ſcriptura Leuitic.21. Eccleſiaſt.34. Diuus Thomas 2.2. *quæſtione 95. artic.6.*

3 vbi hoc intelligit de ea diuinatione ſuſcepta in ſomniis, quæ ex dæmonum reuelatione procedit, quia hæc eſt ſuperſtitioſa & omnino illicita; ſecus de illa ſuſcepta in ſomniis, quæ ex diuina ſunt reuelatione, aut quauis naturali cauſa intrinſeca vel extrinſeca, quia hæc diuinatio illicita non eſt. Somnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram & perſequitur ventum: ſic & qui attenderit ad viſa mendacia & ſomnia maleficientium. Non eſt igitur ſomnis adhibenda fides, quia vana ſunt, & ex repletione, aut vacuitate, aut ægritudine, aut illuſione dæmonum, aut ex cauſis naturalibus eorum imagines & phantaſma prouenire ſolent, Simanc.*d.c.65.n.5.*

4 Qui putant dies quoſdam fortunatos, alios infœlices eſſe, hi proculdubio vehementer errant, vt probat Simanc. *dicto tit.63.n.6.* referens Beatum Auguſtinum dicentem magnum peccatum eſſe dies obſeruate, menſes & annos & tempora: ſicut obſeruant qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt & nolunt aliquod inchoare, eo quod ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora, *cap. non obſeruetis cum ſequentibus, 26.quæſt.7.* vbi latè hoc improbatur.

5 Superſtitioſum eſt etiam ex ſyderibus & cometis, & faciebus cœleſtibus futura prædicare, quorum omnium impia temeritas coërcenda & reprimenda eſt; ſed illorum præcipue, qui omnia pendere ab aſtris, & ab eis largiri putant: hi enim conſummati hæretici ſunt; inquit enim Iſaias 47. *Augures, qui contemplabantur ſydera & ſupputabant menſes, vt ex eis annuntiarent ventura tibi, ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos* & per Hierem.cap.10.Dominus: *Iuxta vias gentium nolite diſcedere, & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent gentes nolite timere, ea, quæ neque male poſſunt facere neque bene*, & D. Hieronym. inquit: *Obſeruare auguria, requirere ſtellarum curſus, & euentus ex his futurorum rimari, cæteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari, opprobrium Ægypti eſt Idololatriæ matris, cap. ſed & illud, 26. quæſtione 2.* Simanc. *dicto titul. 63. numer.7. & 8.* Hoc tamen intelligendum eſt, niſi per rationes & cauſas naturales inquiratur, vt prædiximus *vbi ſupra*, & ita concludit Diuus Thom. 2. 2. *quæſtione 95. articul. 5.* in concluſione dicens. Contingentium & caſualium per certitudinem diuinatio ſuperſtitioſa & illicita eſt: diuinatio vero naturalium futurorum, quæ ex cœleſtium diſpoſitione neceſſario eueniunt, non illicita ſed honeſta eſt, & ibi in reſponſione hoc magis declarat, necnon & Caiet. ſuper eo articulo.

Per ſortes quoque de occoltis, aut futuris inquirere ſuperſtitioſum eſt, Gratian. *in capite hi qui, & capit. ſors, 26.quæſt.2.* & inquit, D.Auguſt. *epiſt. 119.* Hi qui de paginis Euangelicis ſortes legunt, etſi optandum eſt vt id potius faciant quàm ad dæmonia conſulenda concurrant; attamen iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere. Et D Thom. *dicta q.95. artic.8.* agens vtrum diuinatio ſortium ſit illicita, concludit quod diuinatio per ſortes dæmonum imperio commiſſas illicita ſit, vt vero in Deum referuntur non illicitum eſt quidpiam per ſortes diuinari. 6

SVMMARIVM.

1 *Magia an liceat vti ad bonum finem, nempe ad curandum morbos & ſanandum infirmitates? & per totam quæſtionem.*

2 *Licet per preces ſacrorum verborum procurare ſalutem, vel alia vtilia, dummodo habeant ſolum reſpectum ad ſacra, & ad virtutem diuinam.*

4 *Encantadores maleficos, y otros que guardan varias ſuperſticiones, y ſus penas.*

5 *Aſtrologos, Mathematicos, y otros qualeſquier que exercen arte judiciaria de Aſtrologia; &c. de quibus hic, y ſus penas.*

An liceat vti magia ad bonum finem.

In eandem l.6.

QVÆSTIO LVIII.

VERO circa intellectum dictæ legis 6. ibi, *ni cortar la roſa del monte porque ſane la dolencia que llaman roſa, ni de otras coſas ſemejantes à eſtas por auer ſalud, ò por auer las coſas temporales que codician*, an liceat vti magia ad bonum finem, nempe ad curandos morbos & ſanandas infirmitates? Lex noſtra 6. in præmiſſis verbis hoc improbat, & D. Auguſt. quoque *in ſecundo de doctrin. Chriſtian.* dicens *ad ſuperſtitionem pertinere molimina magicarum artium, & ligatura & remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſiue in quibuſcumque rebus ſuſpendendis atque inſignandis*: & declarat Sanctus Thom. 2. 2. *quæſtione 96. art.2. ad ſecundum,* 1

dum. Interdum enim dæmones & Magos eadem ratione, qua possunt morbos inferre, posse & curare palam est, vel cum superstitione vel sine ea,& cum rebus,quæ curandi vires habent,adhibitis latenter, vel sublata causa impedimenti sanitatis, quam ipsi norunt, vel imposuerunt Dei voluntate, & permissione. Interdum tamen ipsi simulant morbos curare, qui cum curati verè non sint,tamen ad tempus curatos videri faciunt adhibitis quibusdam, quibus leniunt dolorem quem tollere non possunt. Exempla pauca profert.Petr.Gregor.*secunda parte syntag.iur.uniuers. lib.34.cap.17.*vbi *num.5.*ait,quod neque istis Magis, qui remedia iactant, impunitas semper data est, quinimo & fuit pœna constituta meritò. Quamuis enim medicamenta & iucunda per se, & desiderabilia sint, modus tamen per magicam curandi displicuit, vt loquens de sacri morbi per incantationes curatione affirmat Hippocrat. *l.4. de sacro morbo*,& de aliis morbis,& alij authores, quos ibi citat Petr. Gregor. & tandem Anton. Caracallan.damnantem eos,qui remedia quartanis febribus collo annexa gestarent. Similiter idem Petr.Gregor. *ibidem cap.18. in principio*, inquit,quod licet magia probata videatur quibusdam,quæ certis bonis finibus concludi existimatur, veluti ea, quæ ad conciliandos homines & ad amorem philtra conficit,vel iucunda quædam exhibet,vel morbis medetur,hæc tamen omnia, quia bene non fiunt & sceleſtissima sunt,sunt improbata. Et tandem profert in medium horum exempla ex quibusdam historiis, & addit quod hæc,quæ veteris artibus scimus facta,& quæ credulorum mentes decipere possunt, pœnam merentur: atque hos, qui obiecta specie finis boni interim malo,seu magia vtuntur, puniendos esse rectè definit, non quod bonum quod quærunt malum sit; sed quod male illud assequi desiderent; nec sunt facienda mala vt inde proueniant bona, quod ibi latius prosequitur, & ita merito pœna mortis per nostram l.6. his imponitur. Et vt inquit D.Augustin. *de ciuitate Dei*, & habetur *in cap.qui sine, 26. quæstione 2.* qui sine Saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia existimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger; non prudens,sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in necessitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio,& omnis curatio,quæ à diuinis & magicis artibus,vel ab ipsis dæmoniis in Idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quam vita, & qui ea sectantur si se non correxerint ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente, *omnes dij gentium dæmonia, &c.* & prosequitur. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum Angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, quandam scientiam futurorum & infernorum,& per inuentiones eorum inuenta sunt aruspicia & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula & necromantia.Et probat textus *in cap.ex tuarum, de sortileg.* vbi non fuit licitum inspicere Astrolabium ad furtum cuiusdam Ecclesiæ recuperandum, etiam bono zelo & simplicitate; quinimo id grauissimum est & non modica inde peccati macula contrahitur.

Sed contra supradicta omnia videtur textus *in*
2 *l.4.C.de malef.& mathem.*vbi dicitur: Eorum est scientia punienda & seuerissimis,nempè, legibus vindicanda,qui magicis accincti artibus,aut cōtra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres,aut venris, grandinisque lapidatione quaterentur,quibus non cuiusque salus aut æstimatio læderetur, sed quorum proficerent actus ne diuina munera & labores hominum sternerentur, vbi Bart. dicit quod illa lex,facit contra dictum B.Thomæ,qui reprobat istas incantationes. Et cum dicta l.4.concordat l.3.*tit.23.part.7.*ibi: *Pero los que fiziessen encantamiento, ò otras cosas con intencion buena, assi como sacar demonios de los cuerpos de los homes, ò para desligar à los que fuessen marido è muger, que no pudiessen conuenir, ò para de satar nube que hechase graniço ò niebla, porque no corrompiesse los frutos, ò para matar lagosta ò pulgon, que daña el pan ò las viñas, ò por alguna otra razon prouechosa semejante destas, no deue auer pena; ante dezimos que deue recibir galardon por ello.* Ergo habemus leges permittentes magiam illam concernentem salutem, & bonum aliquod procurantem. ¶ Nihilominus tamen rectius statutum inuenimus apud Leonem Cæsarem & hanc quoque magiam prohibendam & puniendam esse, qui de hac re constitutionem 65 edidit,teste Petro Greg.*vbi sup.c.18.n.8.*& iustissime per leg.nostram 6. pœna mortis punitur huius criminis reus.

Obseruandum est igitur in praxi, de iure Canonico & etiam nouiori Regio per nostram l.6. hodie ista non licere etiam ad bonum finem, vt in iuribus supra allegatis, & probat D. Simanc. *de instit. Cathol. tit.63. a.17 cum sequentibus*, & Greg.Lopez *in dicta l.3.*in glossa *razon prouechosa*,vbi citat hanc nostram l. Regiam & Angel. *in d.l.4.C.de malefic.&c.*hoc intelligens,nisi istæ incantationes fiant virtute diuina,non per inuocationem dæmonum, quia istud est prohibitum omni iure. Itaque illa,quæ sunt superstitiosa, & quæ de per se non possunt naturaliter causare istos effectus, nec possunt operari tanquam causæ,sed solum quasi signa,& sic pertinent ad pacta significationum cum dæmonibus inita, sunt illicita secundum D.Thom.*2.2.quæst.96.art.2.in conclus.& ad secundum*, sequitur Greg.Lop.*vbi supra*, 3
¶ hinc deducens licere per preces sacrorum verborum procurare salutem, vel alia vtilia, dummodo habeant solum respectum ad sacra & ad virtutem diuinam secundum Alber. *in dicta l.4.* & inquit Bald.*in l.fin.in principio, col.1.C.commun. de legat.*ex D.Thom.quem citat, quod aliquando dæmones, qui sunt infra Lunam & aërem, permissione diuina affligunt nostra corpora & bona, & ideo sunt quædam incantationes, per quas Angeli boni nos tuentur contra malitiam dæmonum: habetque Ecclesia contra huiusmodi eminentem tempestatem fulgurum & grandinis particularem exorcismum, vt patet in manuali Ecclesiastico,quo Parochi communiter vtuntur, & in fine Breuiarij Romani. 4

Aduersus autem incantatores,maleficos,& va- 5
riarum superstitionum obseruatores est motus proprius Alexand.IV. incip. *cum acceperimus*: & contra maleficos & sortilegos est alius motus proprius Leonis X. incipiens, *honestis*,datus ann. 1521. die 15. Februarij. Et de libris Astrologiæ iudicialis & Chiromantiæ latè agit Pegna *in secunda parte director. Inquisit. scholio 41. versiculo, inter hos libros, & schol.43. versiculo, scilicet libros Necromantiæ*, Paul. Fuscius, *de visitat. lib.1. capit. 31. numer.6.* ¶ De omnibus supradictis est hodie motus proprius Sixti V. dat. anni Incarna

Incarnationis dominicæ 1585. nonis Ianuarij, ann. 1. sui Pontificatus, vbi Summus Pontifex magna & sancta præfatione præmissa, in qua affirmat, non esse dubitandum in huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euentuum cognitione & præcognitione (futuris euentibus ex naturalibus causis necessario vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) diaboli operationem se fallaciter immiscere, vt sua fraude, ac dolis misellos homines à via salutis auertat & laqueo damnationis inuoluat, damnans & reprobans omne genus diuinationum, quæ diabolo authore ad fidelium deceptionem à curiosis, vel perditis hominibus fieri solent, illa perpetuò valitura constitutione Apostolica authoritate statuit & mandauit.

5 Quod tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ iudiciariæ Astrologiæ artem (præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam) in posterum exercentes, aut facientes iudicia & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, aut protestentur, quam circa alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces & perniciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur & docent, aut discunt, quivè huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera & delicta (vt præfertur) faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscumque dignitatis, gradus & conditionis existant, tam Episcopi & Prælati superiores ac alij Ordinarij locorum, quàm Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiamsi in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant & procedant, atque in eos seuerius canonicis pœnis & aliis eorum arbitrio animaduertant Insuper & prohibet omnes & singulos libros, opera & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Oenomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes ac superstitiones continentur, &c. prout latius continentur in d. constitutione Sixti V.

SVMMARIVM.

1 *Iterationis Baptismi pœna, & n. 5. cum sequ. vltra peccatum mortale, vt in n. 4.*

2 *Baptismus in dubio conditionaliter potest iterari.*

3 *Baptizans conditionaliter vere non dicitur baptizare.*

11 *Baptizans bis an efficiatur irregularis? & an si absolutè baptizet n. 12. Et n. 13. quid quando ignoranter baptizat filios infidelium?*

14 *Irregularitas non contrahitur ob solam ceremoniarum iterationem.*

15 *Baptizati irregularitatem incurrant. Limitatur in rebaptizato ratificante postea sciente extra actum Baptismi, vt in n. 16.*

De pœna iterationis Baptismi.

QVÆSTIO LIX.

VÆRO qua pœna iure quis puniatur pro crimine grauissimo iterationis Baptismi? 1
Et hoc quidem grauissimum esse peccatum patet ex variis sententiis Pontificum, Conciliorum & Patrum, de quibus *in c. non licet secundo cum sequ. de consecratione dist.* 4. Rebaptizat namque in tantum odio habentur, quod qui non ignari rebaptizantur dicuntur quasi iterum crucifigere Christum, vt *in cap. quibus eiusdem tituli*: & inquit Clemens Papa VI. *c.* 15. *constit. Apostolic.* quod qui initiatos iterum baptizare præsumunt, crucifigunt Dominum, & iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt. Idem docent Damasc. *lib.* 4 *de fide orthodox. cap.* 1. Leo Papa ad Rustic. Episcopum *epistola 70 cap. si nullo, de consecratione dist.* 4. S. Thom. *in* 3. *parte q.* 66. *art.* 9. communiter Theologi *in* 4. *Sententiar. distin.* 6. Alphons. à Castr. *lib* 2. *de heres. cap. de baptism. heresi* 5. Greg. Lop. *in l.* 9. *glossa* 1 *tit.* 4. *part.* 1. Hodie in Concil. Trident. *sess.* 7. *cano.* 11. ita cauetur: *Si quis dixerit verum, & ritè collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur, anathema sit, & sess.* 14. *cap.* 20. Rationem assignat Pater Suarez in 3. partem D. Thom. 3. *tom q* 71. *disput.* 31. *sect.* 6. vbi obseruat tunc proprie hoc præceptum violari, scilicet de sacro baptismo non reiterando, quando constat hominem esse baptizatum sufficienti ritu externo, saltem quoad substantiam Sacramenti, & nulla est probabilis ratio dubitandi de intentione debita ministri, quæ semper præsumitur sufficiens, nisi aliunde sit probabilis suspicionis ratio. Cum vero ita de baptismo constat, non solum erit peccatum absolutè iterum baptizare, sed etiam sub conditione, vt ibi latè probat.

In casu autem dubij, quando sunt aliqua indicia ad suspicandum puerum nõ esse baptizatum, 2
non tamen sufficientia ad ferendum absolutum aut definitum iudicium, tunc licitum est talem puerum baptizare, vt *in cap. paruulus, cum sequentibus, de consecratione dist.* 4. ex Leone Papa *epistola* 3. *c.* 1. & *epistola* 92. *c.* 16. & ex Gregor. *epistol.* 4. & Concil. Carthaginen. 5. *cap.* 6. Et tunc ad tollendum omnia pericula addenda est conditio *si non es baptizatus, ego te baptizo*, vt præcipitur *in c.* 2. *de baptismo.* Antequam tamen in huiusmodi casu iterum detur baptismus, adhibenda est moralis diligentia ad tollendum dubium: nam si statim absque vllo examine detur baptismus, valde temere fieret, & contra reuerentiam Sacramento debitam, vt rectè docuit Sotus *in* 4. *dist.* 3. *art.* 9. reprehendens contrariam consuetudinem aliquorum parochorum, qui maiori reprehensione digni sunt, si quem constat esse priuatim domi baptizatum, iterum sub conditione baptizant. Sed in eo casu debent ceremonias & ritus baptismi supplere, & ea quæ sunt substantialia omittere; Nauar. *in summa c.* 17. *num.* 146. sequitur Suarez *vbi supra, in versicul.* 2. *est aduertendum*, & tenet Victoria *in summ. de baptism num.* 35. *versic. est pessima abusio.* & Ignatius Salced. *in addit ad practic.* Bernardi Diaz de Lug. *c.* 18. *versic. aqua quidem*, *ibi nec aliquid*

M 4

quid dicta clausula operatur. Inquit tamen Cardin. Tolet. *in sua summa lib. 1. c. 64. ad fin. versic.*
3 *quinto*, quod qui baptizaret secundo sub conditione dicendo, *si non es baptizatus*, quamuis esset ignorantia crassa, qui potuit scire esse baptizatum, imo etiamsi sciret, non esset irregularis, quia verè non dicitur rebaptizare, qui sub conditione baptizat secundum Nauar. *in Sum. cap. 27. num. 246.* Et est longè verior hæc sententia Nauar. contra Sot. Vict. & Cordub. affirmantem contrariam esse veram & communem *in Sum. q. 37.* secundum Suar. *vbi sup. in versi. atque ex hac doctrina, pag. mihi 459. col. 2.*

Et supradictum præceptum non iterandi Baptismum non minus obligat baptizatum quam
4 baptizantem: peccat enim grauiter qui cum sit baptizatus eique hoc sufficienter constet, iterum se baptizari consentit, etiam si metu mortis id faciat; ideoque etiam peccabunt parentes, vel quicumque alij, qui puerum iam baptizatum iterum ad baptismum offerunt, eumvè baptizari procurant: quia cooperantur actui intrinsecè malo. Admonere ergo debent de baptismo iam suscepto, solumque ad supplenda accidentalia quę desunt, puerum offerre, ita Suar. *vbi sup. vers. vlt. est aduertendum.*

His sic breuiter editis, superest vt de pœna huius criminis agamus. Duabus enim personis
5 impositæ sunt huiusmodi pœnæ, scilicet, baptizanti & baptizato, qui in ea ætate est, vt consentiendo iterationi baptismi delinquere posset. De aliis autem personis nulla mentio in iure fit: quia licet interdum possint cooperari huic delicto, valde tamen per accidens & remotè concurrunt.

Iure igitur Ciuili tam rebaptizanti, quàm culpa sua rebaptizato pœna capitis imponi-
6 tur *in libro secundo, C. ne sanctum baptisma iteretur.*

Pœna autem Ecclesiastica rebaptizantis ponitur *in l. 1. C eodem tit. ne sanctum baptisma, &c.* vbi dicitur: *Antistitem, qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus.* Quibus verbis pœna aliqua non iniungitur, sed criminis acerbitas exaggeratur, nec potuit iure Ciuili aliqua huiusmodi pœna introduci.

Nihilominus tamen communis senteotia vera & certa est, quod bis conferens Baptismum
7 efficitur irregularis ex textu *in cap.* a. *de apostat.* vbi loquens in Acolyto reiterante baptismum præcipit, quod ad superiores ordines promoueri non valeat, si publicum est delictum: secus si occultum. Ex quo textu omnes DD. docent manere irregularem, qui rebaptizando peccat, vt latè tradunt Theologi *in 4. dist. 5. &* 6. Soto *dist. 3. art. 9.* Beatus Antoninus *in 3. p. sua Summa, tit. 14. cap.* 13. §. 1 a. *& tit* 28. *c.* 6. §. 3. Nau. *vbi sup. d. c. 37. num.* 246. *in princ.* Couar. *in Clem. si furiosus 1. parte in princ. num.* 8. *de homicid.* est communis, præter Summistas *verbo irregularitas*, secundum Suarez *vbi supra, in vers. nihilominus communis sententia*, vbi quod eam vsus & consuetudo, quæ est optima legum interpres, satis confirmat, & textum illum declarat, & hoc sequitur & probat additionator Bernard. Diaz *vbi supra litt. B.* Et hoc communiter Doctores tenent *ex d. c. 1. de apostat.* secundum Cardin. Tolet. *vbi sup. versicul. 4. qui bis confert*, vbi quod licet ille textus loquatur in Acolyto, quia interfuit rebaptizanti, multo magis procedit & locum habet in eo, qui bis baptizauit, quando est publicum delictum, non autem quando est occultum *vt in d. cap. 2.* Similiter efficiuntur irregulares qui rebaptizanti ministrant, noo solum Acolyti, sed etiam Subdiaconi vel Diaconi officio fungeotes, & Compatres scientes, quia isti sunt rebaptizationis participes *cap. vos autem de consecrat. dist.* 4. Mayolus *lib. 3. de irregula. cap.* 14. *num.* 6. refert & sequitur Ignatius Salced. in addition. ad Bernardum Diaz *in practic. criminal. & Canonica capit.* 18. *littera B. versiculo, efficiuntur etiam.*

Circa cuius textus *in cap. a. de apostat.* & communis præcitatæ praxis intellectum obseruan-
dum erit primo, quod & si Ledesma *in 4. 1. part.* 8
quest. 7. art. 9. dub. a affirmet quod si est promotus Acolytus, de quo *in d. cap.* a. non potest exercere officium suum: nihilominus tamen reuera, cum tex. ille solum impediat ascensum ad superiores ordines, neque alia in eo fiat irregularitatis mentio & pœnæ sint restringendæ, non est vlterius hæc talis pœna extendenda, neque in illo Acolyto ministrante rebaptizanti, nec in ipso rebaptizante: quia licet hic maiori dignus sit pœna, nihilominus tamen quia hæc maior pœna, qua dignus est, non reperitur in iure expressa, non censeo impedimentum hoc etiam respectu illius esse ampliandum vltra id, quod verba ipsius capitis sonant, vt rectè censuit Suarez *vbi sup. ver. sed ad explicandam*, addens *in versic. sequenti* prædictam pœnam incurri ipso facto ante iudicis sententiam & declaratiooem, vt ibi rectè probat.

Secundo obseruandum est, quod vt constat manifestè *ex d c. a. de apostat.* prædicta irregula-
ritas in Acolyto ministrante rebaptizanti tan- 9
tum incurritur quando est publicum delictum, non vero quando est occultum, quidquid aliud absque fundamento censeat Scotus *in 4. dist. 6. q.* 8. dicens quod quando est occultum contrahitur etiam irregularitas, licet Episcopus possit eum eo dispensare.

Sed cootrarium est verius, vt in prædicto crimine occulto minimè incurratur præfata irregu-
laritas, nec sit necessaria vlla dispensatio, vt te- 10
net Abbas *in d cap. a. notabili 2.* sequitur Syluester *verbo irregularitas, n.* 4. & cæteri Summistæ: & hanc opinionem sequuntur communiter iuris Interpretes, vt asserit Suarez *vbi sup.* tertium tamen, vbi late agit an præfata distinctio de crimine publico, & occulto solum habeat locum in Acolyto cooperante, an vero quoque in ministro rebaptizante, & relinquit cogitandum. Toler. *vero vbi sup.* inquit non videri baptizantem esse irregularem, nisi quando crimen est notorium, sed in rebaptizato secus, quia etiam occultus est irregularis, vt ibi latè probat: fatetur tamen, sicut & Suarez *vbi sup.* esse communem opinionem bis baptizantem etiam occulte esse irregularem. Hoc tamen intelligit verum, quando scienter bis baptizat. vel ignoranter ignorantia crassa, secus si ignorantia fuit facta inuincibilis, quia non esset irregularis: iuris autem ignorantiam inquit non excusare.

Tertio summopere obseruandum erit, eum, qui exterius rebaptizat sine interna intentione con-
ficiendi Sacramentum, tametsi in foro exteriori 11
præsumi posset esse irregularem, re tamen vera coram Deo non contrahit irregularitatem propter tale crimen. Vnde si aliquo modo Ecclesiæ constare posset de tali intentione, etiam in foro exteriori non deberet huiusmodi homo iudicari irregularis, tametsi posset alia pœna puniri,

niri, vt indicat Nauar. *vbi sup. d. c. 27. num. 146. in fin.* in illis verbis: *Quia intentio eorum non fuit iterare baptismum, & actus agentium non debet operari vltra eorum intentionem l. non omnis, ff. si cert. peta.* & probat latius & optime Suarez *vbi supra versic. 4. inquiri potest* quod in praxi iam vidi obseruatum & consului obseruandum tam in foro interiori, quam exteriori.

12 Quarto valde disputant Doctores de eo, qui ob ignorantiam rebaptizat absolute, non sub conditione an incurrat hanc pœnam irregularitatis? De qua te larè agunt alios allegantes Ignatius Salced. *vbi sup. lit. C. verbo ignoranter*, & melius Suarez *etiam vbi sup versic. sextum dubium* Ex quibus colligitur rebaptizantem, aut rebaptizatum ex iusta ignorantia, ob quam peccatum mortale non incurrerit, non esse irregularem, nisi propter mortalem culpam: tametsi Archidiaconus *in cap. qui bis, de consecratione dist. 4.* vt rem in tuto constituat, censeat, quod rebaptizatus etiam iusta ignorantia ab Episcopo dispensationem impetret, licet de iure absque aliqua dispensatione istum ad sacros ordines promoueri posse censeat, quod verius existimat Ignatius *vbi sup. ad fin.* vbi inquit esse in rebaptizatore iustam ignorantiam, vt ab irregularitate excusetur, si filios infidelium rebaptizet: nam iuste ignorare potuit eos fuisse baptizatos, *vt in cap. placuit, de consecratione dist. 4.* habetur in Concil. Carthaginen *ca 6.* Idem esse censet de infantibos expositis sine vllo signo, aut scripto attestante de baptismo, vt tenet Mayolus *de irregular. d. lib. 5. cap 14. num. 4.*

14 Quinto obseruandum erit, quod propter solam ceremoniarum iterationem non contrahitur irregularitas hæc: quia solum est iniuncta propter peccatum rebaptizandi.

15 Sexto & vltimo ipsimet rebaptizati irregularitatem incurrunt, vt latè probat Suarez *vbi supra, versi. circa rebaptizatum, fol. 461. col. 1. circa fin. cum sequentibus*, vbi an hæc irregularitas contrahatur ab his, qui ignoranter rebaptizantur, & resoluit cum vera & communi sententia negatiuè: est lex 9. *in princip. titul. 4. part. 1.* quæ ita se habet. *Atreuido seyendo alguno para facerse batear dos veces, seyendo cierto que era bateado, non deue fincar sin pena, porque bien semeja que lo fizo despreciando el Sacramento del baptismo. E por ende tuuo por bien la Sancta Iglesia que si fa esse lego que non lo ordenassen despues, o si fuesse Clerigo que le tollessen las ordenes. Otro si tuuo por bien que si el que lo bateasse fuesse Obispo, o otro Perlado qualquier que fuesse depuesto de la dignidad, è de las ordenes que auie, assi como home que passa los mandamientos de Sancta Iglesia.* Ibique quod solus Papa cum rebaptizato dispensat, sicut cum rebaptizante, non vero Episcopus. Quod vltimum tenet & probat Ignat. Salced *vbi sup. in versi.* istorum autem omnium, dicens quod Papa vix cum illis dispensabit vt Religionem ingrediantur, textus *in c. 2. de apost.* Tab. *in vers. dispens. n. 13. versi. 14.*

Addit insuper Suarez *vbi sup. in versi. quin potius contra alios*, quod etiamsi rebaptizatus postea sciat quid circa illum actum sit, & ratum habeat ac consentiat, non manebit irregularis vt ibi latè probat, & voluit Ignat. *vbi sup. col. fin.* ibi, quæ interpretatio mera diuinatio est, tametsi prius *litt. B. in versi. & non solum* aliud tenuerit: qui prædicti Doctores agunt de rebaptizato per vim vel metum. Et tandem Suarez ibid. *col. fin.* resoluit, quod si ille habet intentionem vt rebaptizetur reuera manere irregularem, si vero talem intentionem non adhibeat, siue per absolutam vim, siue per solum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, non manebit irregularis: imo si metus sit grauis nihil peccabit non resistendo, dummodo nec exterius significet se consentire, quia in reliquo nihil operatur, sed patitur potius. 16

AD TITVLVM QVARTVM,

De los blasphemos de Dios, y de nuestra Señora, y del Rey.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemus quis dicatur? & de grauitate huius criminis cum pluribus numeris sequentibus, & num. 8.*

4 *Blasphemus an sit qui iurat per membra Christi eiusque Virginis Matris & n. seqq.*

9 *Blasphemi pœna iure Ciuili & Iure Diuino cum suis limitationibus, & numer. sequent. Et iure Canonico num. 16. & 17. & de iure Regio num. 18. & in q. sequenti per totam.*

De Blasphemis.

QVÆSTIO LX.

Vaero primo circa leges huius tituli 4. quis dicatur & sit blasphemus, & de grauitate huius criminis?

Quoad primum respondeo, proprie blasphemum esse, qui negat aliquid de Deo quod ei conuenit, aut tribuit Deo aliquid, quod ei nequaquam conuenit. Blasphemiæ namque nomen importare videtur quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipue diuinæ. Atque ideo blasphemus est, qui diuinæ Maiestati derogat, eius potestati, aut bonitati detrahens, vt docet S. Thom. 2. 2. *qu. st. 13. art. 1. in responsione*, & ibi Caietan. *omnes in c. fin. de maled.* Syluest.

Syluest. *in Sum. verbo blasphemia, quæst.* 1. Alphons. à Castr. *lib* 1. *de iust. hæret. punit cap.* 12. & comprobat optimè authoritate Sancti Euangelij & alios allegans Arnald. Albert. *de agnosc. assert. Catholic. & hæret. quæst.* 6 *num.* 13. *& sequentibus, & quæst.* 27. *n.* 1. Dominic. à Soto *lib.* 8 *de iust. & iur. q.* 2. *art.* 3. *versi. est namque blasphemia*, D. Couat. *in c. quamuis pactum*, 1 *parte*, §. 7 *num* 8. D. Simanc. *de instit. cathol. tit.* 8. *num.* 1. Auendan. *in* 2. *part. cap.* 5. *prat. num.* 9. vbi plures citat, Auiles *cap.* 15. *prætor. à n.* 1. Anton. Gom. 3. *tom. var. c.* 1. *num.* 3. Barabon. in addit. ad Palat. Rub. *de donat inter vir. & uxor.* §. 78. *litt.* C. Didac. Perez *in Rub. tit.* 8. *lib.* 8. Ordinam. *in glossa blasphemias in princip. pag.* 203. Franciscus Squilacens. *de fide catholic. cap.* 16. Brun. *de hæret. lib.* 2. *qu.* 2. *& lib.* 5. *cap.* 20. Cantera 2. *parte, cap.* 3. *n.* 1 *pag.* 462. vbi ampliat Clarus §. *blasphemia per totum*, Rojas *de hæret.* 2. *p. cap.* 167. Paz *in sua practic.* 1. *tom.* 8. *partis cap. vni. num.* 14. Ioan. Gratian. *in reg.* 55. *n.* 41. Salced. in additiom ad Bernard. Diaz de Lugo *in sua praxi crimin. canonica cap.* 110. *versic. & quia sæpissimè, pag.* 375. Med *in sua Summ.* in expositione primi præcepti diuini §. 2. *versi la tercera cabeça*, Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *cent.* 4 *casu* 375. *n.* 3. Mascard. *de probat.* 1 *tom conclus.* 195. *n.* 2. *&* 11. Petr. Greg. *in sua syntagm. iuris vniuersi. lib.* 33 *c.* 12. *n.* 3. *&* 4. Decian. 2. *tom. tract cap.* 1. *n.* 1. & generalius ibi *num.* 5. est communis omnium Summistarum secundum ipsum ibi *cap.* 2. *num.* 1. sequitur plures referens Farinac. *in suis quæstionibus crimin.* 1. *p. q.* 20. *num.* 11. & D. Ioan. Vela *de pæn. delict. c.* 4. *versi. est autem, pag.* 19.

a Ex quo primo infertur quod omnis ille, qui aliquo sermone negat potentiam Dei, vt putà Deus non potest facere hoc, & his similia, cum ex hoc loquendi modo derrahat Deo suam potentiam, quæ ei conuenit, erit blasphemus secundum Couat. *vbi sup. num.* 9. *versic.* 4. *eadem*, & cum eo Menoch. *vbi sup n.* 5. *vbi cum numeris sequentibus* hoc tunc demum procedere declarat, quando scilicet proferuntur verba super eo, quod verè Deus facere potest: secus si super eo, quod nec ipse facere valet, vt putà si quis diceret Deū virginem semel corruptam restituere non posse *cap. si Paulus* 32. *quæst.* 5. vel si diceret Deum efficere non posse vt quod factum est factum non sit, vt ex Arist *lib.* 6. *moral. ad Nicomed. cap.* 2. & post Bart. *in l. non dubium, num.* 14. *C. de legib.* & alios plures Legistas & Theologos quos citat latè & tradit Tiraquel. *de iur. const. possess. p.* 3. *limitatione* 7. *num* 6. *&* 7. vbi etiam *numer.* 8. in fine in proposito citat Alex. *consil.* 15. *num.* 7. *lib.* 3. & Socin. Seniorem 102. *lib.* 1. consulentes in eadem specie illum non blasphemasse, qui dixit Deum efficere non posse quod rem vnam permutauerit cum altera, quam reuerà non permutauerat. Verùm & in proposito exemplo contra Alex. Tiraquel. Menoch. & sequaces, quod imò sit etiam blasphemia & illius pœna locum habeat optima ratione defendit & contrariis respondet Claud. ad Bertazzo. *consil.* 553. *versic. primum itaque, iuncto versic. restat vt respondeam, lib.* 2. quem refert & sequitur Farinac. *d. quæst.* 20. *sub num.* 12. & contra Menoch. *vbi sup.* imo quod vt blasphemus puniatur qui diceret, Deum factum infectum facere non posse: nam licet Doctores per viam doctrinæ & scripturæ id affirment: non tamen id licere debet homini idiotæ & imprudenti dicere per iocum, risum, vel iram sine pœna.

5 Secundo ex superioribus deducitur, quod blasphemus dicatur etiam, is qui iurat per caput, per pedes, per oculos, per corpus, per capillos, per iecur, per sanguinem, seu alia Dei membra. Ex quo enim Deus huiusmodi membra non habet, quia spiritus est, spiritus autem nec carnem nec ossa habet, & per consequens sic dicens tribuat Deo quod ei non conuenit, necessario sequitur quod blasphemus reputetur iuata præcedentem communem resolutionem, & probat in terminis ex textu *in cap. si quis per capillum*, 22. *quæst.* 1. & ibi notant Archidiaconus & Turrecremata. Probatur etiam hæc eadem deductio *in Authent. vt non luxur contra nat.* ibi. Et ab aliis blasphemis verbis, & iurare per capillos & caput, &c. vbi glossa interpretatur scilicet Dei: & Bart. *in secundo notabili* expresse dicit, quod iurans per membra Dei dicitur Deum blasphemare, & quod propterea pœna, quæ ex forma statuti imponitur blasphemanti Deum, habet etiam locum in sic iurante per eius membra. Hanc etiam sententiam latè comprobat Arnald. Albert. *in tract. de agnoscend. assert. cathol. & hæret. q.* 27. *n.* 14. *cum sequentibus vsque ad n.* 39. vbi non solum concludit hanc esse blasphemiam, verum & etiam hæresim sapere, vt ibidem *num.* 35. *&* 36. & Azeued. *in l.* 6. *numer* 51. *cum sequentibus, tit.* 4. *& num.* 60. *cum sequentibus, hoc lib.* 8. post Anton. Thesaurum & alios.

Sed contrarium in supradictis sentire & tenere videntur S. Antonin. Archiepiscopus Florent. *in* 2. *parte Summa, tit.* 10. *cap.* 4. *in princ.* Syluest. *in sua Summ. verbo blasphemia*, §. 2. & Angel. declarat *verbo iuramentum*, §. 12. & Rayner. *in Sum. lib.* 1. *parte* 1. *tit. de iurament. versi. sciendum, & in summa confess. lib.* 1. *tit.* 8. *quæst.* 7. *in princip. quid de iis, qui iurant per membra Dei:* Cardinalis de Vio *in sua Summ. verbo blasphemia*, quos refert Arnald. *d. quæst.* 27. *num.* 24. *&* 25. Caietan. & Nauarra in locis relatis per Claud. ad Bertazzo. *consil.* 553. *sub versi. ex his constat, lib.* 2. eandem tenet Ludouic. Lopez *in suo instruct. conscient.* 1. *p. cap.* 51. *pag.* 183. *& cap.* 282. *pag.* 778. & Emanuel. Rodrig. *in sua Summ.* 1. *parte cap.* 34. *conclus.* 1.

Horum fundamentum est, quod postquam verbum caro factum est Deus habet & corpus & sanguinem, ideo per talia iuramenta blasphemia non inducitur, quia nihil tribuitur Maiestati diuinæ, quod ei non conueniat, & in Euangelio legitur: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, &c.

Sed hoc non obstat, quia licet Christus sit Deus habeatque sua humana membra prout est de fide, nominando tamen Deum absolute intelligimus solam naturam diuinam, vel personas diuinas solùm quantum ad diuinam naturam, non autem quantum ad humanitatem assumptam à verbo: & secundum naturam diuinam circunscripta humanitate Deus non habet membra nec corpus, ideo per illa iurare blasphemia est, vt per Arnald. Albert. qui sic obiectioni contrariæ respondet *d. q.* 27. *n.* 31. Et hanc etiam partem, & hanc deductionem nostram tenet Angel. *de malef. verbo verba iniuriosa, n.* 14 *vers. quæro quæ erit pœna*, & ibi August *in addit. in princ.* Bonifa. de Vitalin. *in titul. de pœna blasphemanti, num.* 1. Carald. *in tract. de Syndic. num.* 104. Bernard. Diaz *in pract. cap.* 110. *verbo blasphemi num.* 2. Conrad. *in practic. tit. de iniuriantibus, pag.* 409. *col.* 1. *in fin. & sequenti, sub num.* 25. Bossius *in tit. de inquisit. num.* 130. *versi. sed si quis, & num. sequenti*, Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 2. *centuria* 4. *casu* 135. *num.* 12.

num. 12. & 14. Maſcard. de probat. d. lib. 1. concluſ. 195. numer. 6. & Claud. ad Bertaz. vbi ſup. d. conſi. 553. verſ. ex his conſtat, & in verſi. ob hac concurro, & verſi. de 2. p. ad med. lib. 2. quos refert & ſequitur Farinac. d. q. 20. num. 19. & vltra eum Auend. vbi ſup. num 9. verſi. à concluſ. & Soto lib. 8. de inſt. & iur. quæſt. 2. art. 3. verſi. ſunt & blaſphemiarum, pag. mihi 732. & Decian. 2. tomo tractat. crim. lib. 6 cap. 2. n. 13. & 14. & Anton. Theſaur. deciſ. Pedemont. 241. num. 4. & ita eſt tenendum, licet alij communiter diſtinguant, vt ibi per eum num. 2. verſi. quidam verò, eandem tenet Azeuedo in lege 6. numero 60. hoc titulo 4. lib. 8.

4 Ex quibus ſecus videtur dicendum in iurantibus per membra Chriſti eiuſque Virginis Matris, vel Sanctorum, vt putà per eius cor, ſanguinem, corpus, oculos, & his ſimilia: hi namque videtur, quod non ſint blaſphemi, cum Chriſtus eiuſque glorioſa Virgo Mater, & Sancti hæc omnia habeant, & ſic iurando per præd. nihil eis tribuatur, quod non conueniat, prout eſt de mente Theologorum ſupra citatorum 2. p. & in ſpecie tradit Boſſius vbi ſup. d. num. 131. verſic. & ideo ſi diceretur, & poſt alios ſic aperte reſpondet Arnald. Albert. vbi ſup. d. q. 27. n. 31. tametſi dicat, quod licet non ſit blaſphemia per ſupradictam rationem, habet tamen in ſe neſcio quid inhoneſtatis, & irreuerentiæ, ex rationibus de quibus ibi per eum.

Sed quod ſit blaſphemia tenet Angel. de maleſ. vbi ſup. d. n. 14. & Auenda. vbi ſup. necnon & Couar. etiam vbi ſup. verſ. 8. & Azeu. in rub. huius tit. 4 n. 22. & in d. l. 6. num. 60. cum ſequentibus, & numer. 55. & Anton. Theſaur. vbi ſupra num. 3. & 4. Quia quemadmodum cum quis per Dei vitam iurat & execrationis forma vtitur, in eum ſenſum vt Dei vitam in diſcrimine conſtituatur, ſi quod affirmatur verum non ſit, ita & quando quis vtitur his verbis, per caput Chriſti, & ſimilibus capiti Dei malum imprecatur, ſi falſum aſſertioni ſubſit, atque ideo hæc formula execrandi, vel blaſphemiam attinet, vel ineptiſſima eſt, plurimum Maieſtati diuinæ derogans.

5 Sed in hoc vera diſtinctio videtur, quam ponit Decian d. c. 2. n. 14. ad fin. verſ. aut iuratur per membra Chriſti, nempe vt ſi iuramentum per membra Chriſti fuerit ſimplex aſſertorium, non poſſit tunc dici proprie blaſphemia, nec ſoleat puniri in foro ſeculari, neque etiam in Eccleſiaſtico, niſi falſum iuraret. Si vero iuretur per membra Chriſti per verba in iniuriam, & contumeliam ſeu opprobrium dicta, ex tunc tanquam blaſphemus puniendus eſſet, quod etiam prius dixerat idem author num. præcedenti, nempe 3. verſi. fateor.

6 Iure tamen noſtro Regio proculdubio, *les que hazen juramento malos, y feos en deſacato de nueſtro Señor Dios, ò por otro algun miembro ſanctiſſime de nueſtro Señor, incurren en las penas que incurren los blasfemos*, vt in l. 6. huius tit. 4. lib. 8. & dicemus latius infra quæſtione iſta. Et de proferente quid opprobrioſum, vel iniurioſum contra Deum, vel eius Sanctos, quod ſit blaſphemus probat late cum aliis Decian. vbi ſupra, numer. 9. ad finem, & num. 10. & probatur in cap. 2. de maled. & ibi, notat Anan. eſt communis ſecundum Couarru. vbi ſup. & Iul. Clarum §. blaſphemia in princip. & Maſcard. de probationibus 1. tom. concluſi. 195. numer. 3. & Farinac. quæſt. 20. num. 16. & 17. & 22. vbi alios plures citant. Et licet nonnulli ex ſupradictis hoc de impropria, & larga blaſphemia intelligant verum eſſe, vera tamen blaſphemia eſt etiam iuxta Thomæ definitionem, ſi quidem nec maledictio, nec conuitium Deo poteſt aliqua ex parte conuenire, ita tenet Couarruu. vbi ſup. d. num. 8. dicens vnam tantum eſſe ſpeciem blaſphemiæ, ſcilicet proprie, prout eſt illa de qua loquimur, & ſequitur bene probans cum aliis Azeued. in rub. huius tit. 4. n. 15. cum pluribus ſeqq. aduerſus alios, quos prius citauerat à num. 10. cum ſeqq.

7 Quod ſi quis iuraret per Membra Chriſti, quæ in hominibus reputantur turpia, vt putà per anum, per vuluam, per priapum, & ſic per hominis pudibunda, & his ſimilia, tunc propter ſolam irreuerentiam, quæ in his verbis conſideratur & contemptum, & quod talis ſermo referatur in Chriſtum, & multo magis ſi in Deum, proculdubio eſſet blaſphemus, & vt talis puniendus veniret, vt tradit Cataldin. de ſyndic. n. 104. & 105. & omnes Summiſtæ relati per Arnald. Albert. de agnoſc. aſſert. catholic. & hæret. quæſt. 17. & 25. & quæſt. 6. num. 19. & 21. & hoc communiter ab omnibus ſine controuerſia recipitur ſecundum Farinac. qui prædictum Boſſium allegat d. quæſtio 20. numer. 21. ſequitur alios allegans Tiber. Decian. d. lib. 6. cap. 2. num. 10. loquens etiam in iurante per membra pudibunda Mariæ Virginis vel Sanctorum, & addit eſſe ſpeciem hæreſis idem probat cum aliis Azeuedo in dicta lege 6. numer. 55. cum ſequentibus, & Emanuel Rodrig. vbi ſup.

8 Quoad ſecundum de grauitate huius criminis blaſphemiæ, eiuſque acerba pœna, plura cumulat ex Sacris litteris, & Summorum Pontificum decretis Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo in practic. crimin. canonica cap. 110. in principio, litt. A. in nonis, pag. mihi 373. cum ſequenti. quibus adde, quod blaſphemia omnibus aliis delictis, & facinoribus deteſtabilior eſt, vt late comprobat Farin. d. q. 20. n. 3. cum plurimis ſeqq.

9 Blaſphemi Iure Ciuili pœna mortis plectebantur, vt in auth. vt non luxurientur homines contra natur. §. & quæſtionem, col. 6. & ibi gloſſa, Bart. Angel. & communiter omnes, gloſſa in cap. fin. de cleric. maled. & in cap. ſi quis per capillum 22. quæſt. 1. Angel. de maleſ. in verſi. verba iniurioſa, num. 14. & ibi eius addition. Couar. in repeti. cap. quamuis pactum, part. 1. §. 7. num. 10. de pact in 6. Boët. deciſ. 301. num. 10. Bonif. de Vital. in tit. de pœn. blaſphemant. num. 1. Catald. de ſyndic. num. 206. Foller. in practic. crimin. in fragment. num. 15. in fin. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2 cent 4. caſu 375. num 25. vbi quod omnes recipiunt diſpoſitionem d. Auth. Clarus in §. blaſphemiæ verſi. ſed quæro in principio, eſtque communis hæc ſententia, à qua nemo diſcrepat ſecundum Claud. ad Bertazzo. conſi. 553. in verſi. de ſecunda parte, vbi in ſequentibus verſi. hanc communem declarat procedere in blaſphemia iuramento annexa, ſecus ſine iuramento, vt ibi per eum, qui pluribus rationibus hanc comprobat declarationem, referente hoc & ſequente, pluresque alios authores allegante pro præd. communi ſent. Farin. d q. 20. n. 2.

10 Quæ pœna mortis iure Diuino imponebatur blaſphemis, quia hi lapidibus opprimebantur, vt Leuit. cap. 24. & poſt alios probant latè Clarus §. blaſphemia, verſi. ſed quæro, in principio, Fab. à Monte Leone in ſua prax. arbit. 4. p. num. 725. & 729. fol. 251. Menoch. d. caſu 375. num. 24.

vbi

vbi plures ex antiquis,& sacris litteris refert casus, quibus Deus omnipotens blasphemantes morte percussit, de quibus & multis aliis per Mascard. *de probat.* 1. *tom. conclus.* 194. *in princ.* & Ignat. Salced. *vbi supra*, refert supradictos præter hunc posttremum Farinacium *vbi supra num.* 10.

11 Limitantor tamen primò supradicta de pœna mortis imponenda blasphemantibus in Deum, vt locum non habeant in blasphemantibus in Sanctos,quia de his non loquitur d.auth.vt non luxur.&c.vt optimè contra alios probat Farinac. *vbi sup.*

12 Limitatur secundò, vt procedant in eo, qui solitus & consuetus sit blasphemare,secus si non sit solitus, vel consuetus, vt iure bene probat & plures authores ita in terminis adducens Farinac. *vbi sup. num.* 43. vbi quod isto casu non soliti blasphemare possunt aliter puniri,quàm pœna capitis, putà pœna fustigationis, vel carceris, vel alirer arbitrio iudicantis. Quinimo ad pœnam mortis imponendam blasphemo non sufficit, quòd quis conuictus sit blasphemare semel,vel his,sed requiritur, quod pluries blasphemauerit,aliter dicta pœna mortis locum non habebit,vt plures allegans Farin.*vbi sup.n.* 43. idem probat Azeued. *in l.*6. *num.* 29. *cum seqq. hoc tit.* 4 *lib.* 8.

13 Tertiò limitantur in eo,qui ira vel aliqoo iusto dolore motus blasphemat:is namque mitius puniendus est, vt cum aliis late probat idem Farinac.*ibi num.*47. & 48. vbi quod hoc ita demum procedit, si iraottum habuit ex iusta & non leui causa, secùs si ex iniusta, vel leni, quia tuoc ira non excusat blasphemanrem. Et ibi refert nonnulla exempla causarum, ex quibus iusta ira procedere potest, & quod hoc casu vt iracundia excuset debet probari quod fuerit talis, vt alienationem mentis induxerit, & qoo aliter blasphemantem non excusabit à pœna ordinaria. Et *num.* 49. quod qui in ludo blasphemat tanquam daus opetam rei illicitæ non potest ex ira se excusare secundum Ahh.& alios plures, quos ibi refert.

14 Quarto limitantur, vt non procedant in blasphemante per ebrietatem, & lasciuiam, quia tunc sic blasphemans excusatur saltem vt minus poniatur, nempe extra ordinem pœna arbitraria iuxta communem sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Farinacius *vbi supra, num.* 50. *cum sequentibus*. Rusticitas tamen blasphemantem oon excusabit à pœna ordinaria, vt cum veriori opinione ex pluribus ibi probat, *n.* 53. *cum seqq.*

15 Quintò limitantur in eo, qui in continenti postquam blasphemauerit, blasphemiam reuocat, vel retractat: quia is vel nulla prorsus, vel leuissima pœnitentia dignus est, vt cum Aroald. Albett. *in tractat. de agnosc. assert. cathol. quæstio.* 17. *num.* 9. & 13. late probat Farinac. *vbi supra, num.* 57. *cum sequentibus*, vbi refert signa contritionis.

16 Sextò limitantur de Iure Canonico, vt *in cap. si quis per capillum* 22. *quæstio.* 1. & per textum *in cap.* 2. *de maledicis*, vbi aliis pœnis punitur blasphemans. Similiter & attento Concil. Lateran. sub Leone X. ann. 1514.celebrato,de qoo *infrà* agemus.

17 Septimò limitantur, vt præd. pœna mortis pro blasphemia recesserit ab aula, & de consuetudine non seruetur,vt latè per Farin. *d. quæst.* 20.*num.* 64. *cum seqq.* vbi *num.*67. *vers. sed quid*, inquit,quod quidquid sit de iure, nunquam vidit pro qualibet atroci blasphemia imponi mortis pœnam; sed tantummodo ad plus ad triremes damnari, & hoc raro & forte nunquam,nisi pecuniariam,vel alias, vt ibi per cum. Erit igitur pœna arbitraria, vt plures referens tenet Menoch.*d.casu* 375.*num.*30. & Farinac.*vbi sup. num.* 66.

Et hæc de iure communi tam Canonico, & Ciuili, quàm consuetudinario, vt vidimus. Cæterum iure nostro Regio aliter statutum est,vt in legibus huius tit.4.*lib.*8.*non.coll.reg.*& videbimus in quæstionibus statim sequentibus super eas dictas leges regias constitutas. 18

SVMMARIVM.

De blasphemiis punibilibus per leges huius Regni, & de earum pœnis.

QVÆSTIO LIX.

QVÆRO nunc quas blasphemias & iuramenta, & quibus pœnis leges huius Regni, & præcipue huius tituli puniant? Et in hoc deduco sequentes summarias conclusiones à nostris legibus Regiis huios tit. quarti gratia clarioris intellectus: postea verò alias quæstiones proponam in praxi perquam vtiles.

Prima conclusio. *Qualquiera que renegare, ò denostare a nuestro Señor Dios, o la Virgen su Madre, ò à otro Sancto, ò Sancta, incurre en las penas de las leyes de las partidas, que hablan en* 1

en esta razon. Assi lo dispone la ley 1. deste tit. 4. l. 8. de la nueua Recop.

2 Iure communi omnia superius tradita de blasphemantibus Deum habent etiam locum in blasphemantibus Beatissimam Virginem, ac etiam Sanctos, vt in specie tradunt Angel. *de malef. verbo verba iniuriosa, num.* 14. Bonifac. de Vital. *in tit. de pœn. blasphemans, num.* 3. D. Couarru. *in cap. quamuis pactum*, 1 *part.* §. 7. *num.* 9. *sub versic. sexto hinc*, Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *cent.* 4. *casu* 375. *num.* 14. vbi quod quando Virgo Maria Mater Dei, vel Sancti blasphemantur. Deus ipse blasphematur, Fab. à Monteleone *in practica erbitr. part.* 4. *fol.* 249. *num.* 720. Arnald. Albert. *de agnosc. assert. catholic. & heret. quest.* 6. *num* 23.

3 ¶ Vbi qood & blasphemi reputantur, qui infamaor Euangeliom. Mascard. *vol.* 1. *de probat. conclus.* 195. *num.* 4. quos refert & sequitur Farinac. *in suis quæst. crim.* 1. *p. quest.* 20. *num.* 25. *&* 26. vbi *num. sequenti*, latè probat non eadem pœna mortis, qua iure communi ciuili punitur blasphemans Deum, esse poniendum blasphemantem eius Sanctos, sed pœna aliqua extraordinaria, vt putà lingua.

4 Sed iure Regio partitarum, de quo fit mentio in hac nostra l. 1. hoc est, per l. 3. *tit.* 28. *p.* 17. *El Cauallero, ò escudero, que tenga tierra, si denostare à Dios, ò Sancta Maria, por la primera vez pierde por año lo que tuuiere del Señor, y la segunda vez por dos años, y la tercera por toda la vida: y sino tuuiere tierra, y tuuiere cauallo, y armas pierdo lo por la primera vez: y sino lo tuuiere, y tuuiere vna bestia la pierda, y sino la tuuiere, ò ouiere panos nuenos se los quite el señor, y le aparte de si, y si el señor no lo hiziere peche al Rey doblado quanto il Cauallero, ò escudero del señor tenia. Ts si en todo esse año otro alguno lo recibiere echando lo el señor de si, ò partiendole el del por essa razon, peche por el doblado quanto del señor tenia. Y si lo tuuiere Cauallero, ò escudero, que no tenga ninguna cosa del Señor que lo hecho de si, peche por el cient marauedis. Y si qualquiera de los sobredichos en esta ley, ò en la antes desta denostaro a otro Santo incurra en la mitad de la pena sobredicha.* Quæ lex dum duplo maiorem pœnam imponit his, qui blasphemaut Beatissimam Virginem, quàm eis qui cæteros Sanctos, iustissima est secundum D. Simanc. *de institut. cathol. tit.* 8. *num.* 8. *in fin.* Couar. *vbi suprà, dict. n.* 9. *versic. nono hinc patet*, & D. Azeued. *in dict. rub. huius tit.* 4. *num.* 28. *ad fin.* & inquit Gregor. Lopez *in d. l.* 3 *gloss.* 2. esse menti tenendam d. l. 3. quia in hoc seruari iubetur per *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 8. *ordinamenti. Maximis enim blasphemiis annumeranda est illa, quæcumque dicta fuerit contra Sacratissimam Virginem: cuius rei exemplum mirabile Nicephor. commemorat *lib.* 18. *Histor. Eccles. cap.* 33. & ex eo transcripsit Simanc. *in princ. dict. num.* 8. Sic nefas est iurare per intemeratam Deiparæ virginitatem, vt constat ex prædictis, & tenet Sot. *lib.* 8. *de iustit. & iur. quæst.* 2. *artic.* 3. *versic. sicuti nefas est*: & sic iurans vt blasphemus punietur, si credimus Couar. *d.* 1. *pare. de pactis in* 6. §. 7. *num.* 9. *vers. decimo*, & Azeued. *in l.* 6. *huius tit. num.* 37. *&* 38. sed nititur in quibusdam eonst Curiar. Madritiis, *c.* 68. *à n.* 1528. *& c.* 34. Cnriar. de Madrit. ann. 1570. quæ tamen non sunt insertæ in hac noua collect. reg. ideoque caret fundamento.

5 *Mas el cindadano, ò morador en Villa, ò en aldea, que denostare à Dios, ò à nuestra señora Sancta Maria, por la primera vez pierda la quarta parte de todo lo que euiere; y por la segunda vez la tercera parte, y por la tercera la mitad: y si de ay adelante lo hiciere de ser hechado de la tierra. Y si fuere otro hombre de los menores que no tenga bienes, por la primera vez tiene pena de cinquenta açotes, y por la segunda que le señalen con hierro caliente en los beços, que sea fecho à semejante de B. por la tercera vez que le corten la lengua*, ita disponit *l.* 4. *d. tit.* 28. *part.* 7.

Si fuere rico home el que denostare à Dios, ò à Sancta Maria, por la primera vez pierde la tierra que tuuiere por vn año, y por la segunda vez por dos años, y per la tercera vez la pierde de llano, vt in l. 2. *tit.* 28. vbi Gregorius Lopex *in glossa, primera vez*, inquit quod istas pœnas approbat nostra lex 1. cum adiectione tamen, quam lex 1. *titulo* 8. *libro* 8. *ordinamenti*, hodie l 1. nostri tituli quarti facit, quæ in adiectione illius pœna videtur intelligenda de denegantibus Deum, in quibus Gregorius Lopez arbitratur practicari pœnam abscissionis linguæ, de qua in dicta lege 1. quam arbitratur inferendam esse etiam pro prima vice, cùm ea lex non exigat consuetudinem, & veniat adiiciendo pœnam legibus partitarum, & in homine cuiuscumque conditionis, vt per eundem Gregorium Lopez in dicta lege 4. *glossa* 2. & tenec alios allegans Axeuedo *in hac lege* 1. *num.* 10. Sed hodie nouis constitutionibus praxis alias recepit huius criminis pœnas, vt dicemus infra in quinta conclusione. Et hæc sufficiant circa primam conclusionem principalem supradictam.

6 Secunda conclusio. *Aliende de la dichas penas qualquiera que blasphemare de Dios nuestro Señor, ò de la Virgen Sancta Maria en la Corte, ò dentro de las cinco leguas, incurra en pena de que le corten la lengua y de cien azotes publicamente, y si blasphemare fuera de la Corte incurra en pena que le corten la lengua, y pierda la mitad de sus bienes, la mitad dellos para el que lo acusare, y la otra mitad para la Camara del Rey: y assi lo dispone la ley segunda deste titulo:* cuius meminit Gregorius Lopez *vbi suprà*, & D. Coarruuias *de pactis in sexto, prima parte*, §. 7. *sub numero* 11. vbi quod nouis constitutionibus praxis alia recepit huius criminis punitionem, nempe *l.* 5. *infrà* in hoc titulo de qua in quinta conclusione infra ponenda. Tametsi Didacus Perex *in lege* 2. *titulo* 8. *libro* 8. *ordinamenti, pagina* 209. *columna* 1. *in fine, & columna sequenti* aliud velit, dicens quod eum ratione loci magis grauetur delictum, meritò acerbissima pœna flagellotum, & abscissionis linguæ venit puniendus blasphemans io Curia Regis, vt in præsenti lege sanctè sancitum est, & quod ad litteram esset seruanda, vt delinquentes in linguâ in ea puoiantur, provt iuris æquitas & ratio expostulat, vt *in cap. an sit ibi, cum in eo quis puniendus sit, in quo deliquit, de appellationibus, capite pastoralis de iure patronatus*, & in aliis iuribus, quæ ibi ad hoc allegat. Ista tamen linguæ fixio secundum eudem Couarruuiam *vbi suprà*, & Didacum Perez *vbi suprà*, *pag.* 207. *columna* 1. *in fine*, quibusdam in locis practicatur, alibi loco fixionis verberibus afficitur, ac ligno premitur lingua blasphemantis, quod lignum Hispanè *mordaza* diximus, refert Axeuedo *in hac nostra lege* 2. *numero* 17. *ad finem, & numero* 18. vbi *numero* 19. quod aliquando blasphemo lingua perforatur, & ex causa hoc fieri posse secundum Afflict. quem refert, & quod

si aliquando honorabilis persona incidat in hoc delictum, potest eum eo haberi misericordia dando magnas eleemosynas. Et tandem inquit Azeuedo, quod in harum pœnarum impositione abscindendi, aut perforandi, aut ligandi linguam plurimum præualebit consuetudo.

Ego verò iure nostro Regio prohibitum expressè inuenio iudicibus sub pœna, ne dispensent in aliquo cum blasphemis, sed in eos non habita distinctione personarum exequantur leges huius tituli quarti, & pœnas in eis contentas per *l.10. titulo 6. lib.3. noua collect. regia.* Et ideò quod prædixit Azeuedo nempe, quod eum honorabili persona potest in hoc haberi misericordia dando magnas eleemosynas, verum non puto in his Regnis saltem in foro seculari, in Ecclesiastico tamen potest ex causa locum habere.

7 Vlterius circa eandem nostram l.2. obseruauit Cantera *cap.5. de blasphem. num.5. pagina 450. in principio*, quòd loquatur etiam pro prima vice, considerata tamen qualitate personæ & blasphemiæ: nam licet pœna dictæ l.2. sit posita ita generaliter, credit intelligendam esse in homine vili, nam in nobili viro, & alicuius qualitatis commutaretur illa pœna in alia pecuniaria, vel in exilium, vel in alia simili pœna. Cui obstat ea d.l.10. *supra citata*, ipsa tamen non loquitur in iudicibus supremis Curiæ Regis, quorum praxis in hoc seruanda erit, sed tantum in assistente, gubernatoribus, prætoribus, & aliis iudicibus syndicatus Regni, in quibus seruanda est.

¶ Et pœnam dict. leg.2. non incurret dicens aliquam blasphemiam ex grauibus contra aliquem Sanctum, vel Sanctam, non contra Deum vel Beatissimam Virginem Mariam, putà dicendo, *reniego de tal Sancto, ò Sancta*, licet grauius sit puniendus, quam si diceret alias minores blasphemias contra ipsos Sanctos, secundum Azeuedo *in dict. leg.1. numero 11. & 12.* tametsi sub dubio, & maiori deliberatione.

8 Tertia conclusio. *Los que de malicia blasphemaren, y dixeren palabras injuriosas, y feas contra el Rey, ò Reyna, è contra su estado Real, ò contra el Principe, ò infantes sus hijos, y contra qualquiera dellos: si fuere hombre de mayor guisa, y estado sea luego preso por la justicia do esto acaesciere, y le embien preso al Rey para que le mande dar la pena que entendiere que merece. Y si fuere hombre de ciudad, ò villa, de qualquier ley estado, ò condicion que sea, si tuuiere hijos de bendicion pierde la mitad de sus bienes para la Camara del Rey, y la otra mitad es de sus hijos: y no los teniendo pierde todos sus bienes, las dos partes para la Camara del Rey, y la otra tercera parte para el acusador. Y los bienes que ansi pierden se entiende sacadas las deudas, dote, y arras de su muger. Y si el que assi blasphemare fuere Conde, ò rico hombre, ò Cauallero, ò Escudero, ò otro hombre de gran guisa, la justicia ha de hazer pesquisa, è embiar à hazer relacion de ello al Rey. Y si algun frayle, ò clerigo, ò hermitaño, ò otro Religioso dixere alguna cosa de las sobredichas, le prendan y embien preso à buen recado al Rey: assi lo dispone la ley tercera, de este titulo*, quam nouissimè legit, D. Azeued. ibidem.

9 Quarta conclusio. *Qualquiera que oyere blasphemar à otro le puede prender por su propria autheridad, y atraerle à la carcel publica, y poner en cadenas*, ita disponit l.4. huius tituli quarti, quam ad hoc citant ibi. Azeuedo *in principio*, & Don Ioan Vela *de delict. cap.4 num 10.* Quoniam huius criminis accusatio cuilibet de populo competit, vt testantur Barthol. & ferè omnes *in leg.1. D. de publicis iudic.* Imò hodie in nouissimis pragmaticis, *qualquiera que oyere blasfemar à otro, y no le denunciare ante el juez, tiene pena de vn mes de carcel, como tambien lo nota Don Iuan Vela*, vbi proximè, *num.11.*

Quinta conclusio, *qualquiera que dixere, (à despecho de Dios, in despectum Dei,)es blasfemo*, quidquid dixerit Baldus *in consi.476. lib.3. incipit: Ille qui dicit*, nam eius sententia ferè ab omnibus repudiatur: nam hæc verba nullo modo possunt à blasphemiæ culpa excusari, quandoquidem manifestè tendunt in derogationem potestatis diuinæ, quasi blasphemus vellet agendum esse etiam si Deus omnipotens noluerit, quo quidem sensu Dei omnipotentis maiestatem lædi nemo est qui non videat, atque ita Baldi sententiam refellunt Imol. *in l. his verbis, §.1. D. de hæred. instit.* Boërius *decis.301.* Grammatic. *decisione 50.* & in pragmatica Regni nostri hæc verba annumerantur. 10

Sexta conclusio, *en la misma constitution se condena tambien y castigan por blasfemias las palabras siguientes, si alguno dixere, (no cree en Dios, reniego de Dios,)* quoniam grauissimum blasphemiæ crimen est Deum cuius nutu conditi sumus, cuius prouidentia gubernamur abnegare, & quod prodigiosum est Deum ipsum renegare, quæ verba fidei atque eius confessioni aduersantur, secundum ea quæ considerat Couarruuias *vbi suprà, §.7. num.12. versiculo, secundo.* 11

Eodem modo damnantur illa verba, *malgrado aya Dios*, quæ cum tribuant Deo quod ab eo omnino alienum est, nihil enim malè Deo potest accidere, manifestam continent blasphemiæ culpam. Item & illa, *no ha poder en Dios*, quæ potestati Dei omnipotentis aduersantur, & tandem illa, *pese à Dios*, Deum tædeat, displiceat Deo: quæ detrahunt sanè excellentiæ diuinæ, non enim conuenit Deo displicentia nisi de his quæ ab hominibus prauè committuntur. 12

Ex quibus deduci potest quid dicendum sit de verbis illis, *por vida de Dios*, per Dei vitam, quæ Carolus Imperat. apud Toletum anno 25. eadem qua cæteras blasphemas damnauit. Et profectò hæc Oratio, *per Dei vitam*, non habet eum sensum quem illa, *viuit Deus*, quia cùm dicimus per Dei vitam non inuocamus Deum simpliciter in testem, sed est execratorium verbum, quemadmodum & illud, per vitam patris, etenim salutem patris quis in pœnam astringit, & vltionem si aliter res est, quam is affirmat, Vnde blasphemia est maxima, per Dei vitam iurare, aut execrari, quia ipsam Dei vitam designat: quia ita execratur vltioni ac si Deus de se ipso supplicium sumere posset. Deinde ex his verbis significatur, vitam Dei posse finiri, & eum mortalem esse, quod admodum blasphemum est, sequitur Menoch. *lib.2. de arbitrar. iud. cent.4. casu 375. num.12.* ¶ Tiber. tamen Decian. *in 2. part. tract. crimin. lib.6. cap.2. num.13.* referens feriatim præd. verba, Couarru. inquit quod quicquid sit per leg. Hispaniæ sancitum, & sic per hanc nostram l. regiam, quia in hoc 13

Regno

Regno fortè ex communi vsu loquendi verba illa, *per vitam Dei*, sonabant blasphemiam, putat quod sit verè blasphemia talium verborum prolatio, non secus ac si diceret per Deum, nisi animo execrandi & iniuriandi, & contemnendi proferentur hæc verba, quia tunc transitent in blasphemiá. ¶ Sed nos in his Regnis habemus præd. l. regiam expressam præcipientem, iurantem per Dei vitam incurrere in pœnas impositas à l. præcedenti blasphemis, & sic non est locus disputationi, & opinio Couarru. approbatur in hac nostra l. 6. imò etiam ea non stante adhuc vera esset opinio Couarru. prout eam probat & defendit contra Deciao. *vbi suprà*, D. Azeued. *in d. l. 6. num. 35.* cum Sot. *lib. 8. de iustit. & iur. q. 2. artic. 3. & eodem lib. quæst. 1. artic. 6.* ¶ Ampliatur vt iurare per vitam sanctorum sit etiam blasphemia, vt per Azeued. *vbi suprà, num. 36.* cum instruct. conscient. F. Ludouic. Perez *part. tit. de blasphemis sub cap. 281. vers. postquam de malitia, pag. 778.*

13 Septima conclusio. *En los casos, que se ponen penas corporales à los que blasphemàn de Dios nuestro señor por las prematicas destos Reynos, an de ser demas dellas condenados en diez años de galeras: y en el caso, que conforme à ellas, en la especie y generos de juramentos en ella contenidos, por la tercera vez se pone pena de enclauar la lengua, demas de la dicha pena en el dicho caso han de ser condenados en seys años de galeras*, ita disponit l. 7. huius tit. quod ita practicatur secundum additionat. Didac. Perez *in d. l. 1. tit. 8. lib. 8. ord. pag. 207.* dicentem esse iustissimam hanc additionem pœnæ.

14 Octaua conclusio. *Los juezes han de executar las leyes contra los que dizen mal a nuestro Señor, y à nuestra S[illegible]ora, que son las arriba referidas, y las penas en ellas contenidas en las personas que contra ellas fueren y passaren sin excepcion de personas de mayor ni menor condicion, so pena que si dispensarea en ellas en poco, ò en mucho, passea ellos la pena que el transgressor de las dichas leyes auia de passar, assi lo dispone el cap. 25. de Corregidores, que es la l. 20. titul. 6. lib. 3. desta nueua Recop.* de qua *supra in 2. conclus.* & contra iudices & Principes super his impiis blasphemiis connuentibus oculis pertransseuntes, pluribus rationibus inuehitur Tyber. Decian. *d. 2. tom. tract. crim. cap. 6. num. 27.* tenentur enim honorem Dei ardentissimè vindicare argum. text. *in cap. non inneaitur, 23. q. 4. & c. Imperatores, 11. quæst. 4.* & in specie, *Petrus eos monet in tract. de syndic. sub tit. de reg. princ. & Duc. excessi, num. 12.* nam si iniuriam suam, imò & cuiusque priuati acerrimè & vsque ad interitum vindicare solent & debent, quomodo possunt horrendas blasphemias in Deum creatorem patrem & saluatorem nostrum patientia execranda relinquere impunitas? Ea namque quæ in nos committuntur facilè possumus dimittere: ea vero, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretione, nec sine pœnitentia possumus relaxare *c. si is qui 23. quæst. 4.* nec enim dissimulare debemus illius opprobrium, qui probra nostra deleuit, *Cod. de delat. lib. 10. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Blasphemus an sit, qui dixerit*, hoc fiet à despecto de Dio, *sicut Doctores Itali re-* Praxis Criminalis. *feruat. Affirmatur. Ampliatur, num. 2. in eo, qui dixerit*, Deum, tædeat, Deo displiceat, *Et his similia. Et in num. 3. idem probatur indicente*, al despecho de la Virgen, vel Sancti Pietro, vel Sancti Paulo, *& sic de aliis Apostolis & Sanctis.*

4 *Blasphemus est, qui protulerit verba illa*, mal grado aya Dios, *idem in dicente*, no ha poder en Dios, *vt in num. 5.*

6 *Blasphemus an sit, qui dixerit verba illa*, abnego Deum, vel non credo io Deum.

7 *Blasphemus an sit, qui dixerit*, deuoueo Deo, vel deuodeo à Dios.

8 *Blasphemus est manifestus, qui dixerit*, reniego de Dios, ò de la fè, ò de crisma que recibi.

9 *Blasphemus est ille, qui in Christianam fidem aliquid iniuriosè obiecerit, & 8. vel Deum iniustum, aut improuidum esse, vt in numero 10.*

11 *Blasphemia sunt quinque verba in Hispania damnata, de quibus hic.*

12 *Blasphemia an sit dicere*, viuit Deus.

14 *Blasphemia an sit dicere*, sicut Deus est veritas, *vel*, vt Deus est filius Virginis Mariæ, *& similia sic*, quod asseto est verum.

De dicente hoc fiet à despecho de Dios, *an sit blasphemus.*

QVÆSTIO LXII.

QVÆRO in proposito an sit blasphemus, 1 qui dixerit, *hoc fiet à despecto de Dio*, sicut Doctores Itali referunt? Et in hoc Bald. *consil. 476. ille qui dicit, lib. 3.* in ea est sententia, vt opinetur verba illa ad blasphemiam non pertinere ex communi vsu loquendi, quia potius sunt verba iniuriosa: eumque sensum habere videntur, quod sicut multa mala fiunt Deo nolente speciali concursu, & quæ diuinæ Maiestati displicent; ita & hoc malum fieri, etiamsi Deo displiceat, quibus verbis non derogatur immensæ Dei potestati, quam opinionem imprudenter sequitur Alexand. in additionat. ad Bart. *in l. apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniur.* & Felinus *in proœm. Decretal. num. 11.* Angel. *in l. his verbis, §. 1. ff. de hæredit. instituend.* & sequi videtur Socin. *consilio 119. præsupponitur in facto, num. 4. volum. 4.* & nonnulli alij.

Sed nihilominus contrarium est verius, & tenendum, tum iure communi, tum etiam iure nostro regio: imò quod præd. verba sint blasphema: non enim possunt vllo modo à culpa blasphemiæ excusari, siquidem manifestè tendunt in derogationem potestatis diuinæ, quasi huiusmodi blasphemus velit id agendum esse, etiamsi Deus omnipotens noluerit quo quidem sensu omnipotentiæ Dei Maiestas læditur. Et ita Baldi sententiam contrariam falsam esse meritò censent Imola *in dict. leg. his verbis, §. 1.* Socinus, *consil. 102. lib. 1.* Boerius, *decisione 301.* qui in principio illius decisionis affirmat hanc opinionem esse veriorem, tam secundum Theologos, quam secundum Canonistas, & Legistas: idem etiam iudicauit

 Consilium

Coofilio Neapolitan. vt atteftatur Grammatic. *decifione* 50. & fuper conftitotione Regni *folio* 114. *columna* 3. quos referunt & fequuntur hanc opinionem D. Couarruuias *vbi fupra, numero* 9. & Clarus *dict. §. blafphemia verficulo, fed nunquid*, dicens quod apud illud dominium non folum reputatur blafphemia, fed etiam connumeratur inter atroces, ita declarante Senatu 2. Auguft. anno 1556. & 14. Iunij, 1550. fequitur Menochius *de arbitrar. iudic. libro* 2. *cent*.4. *cafu* 375. *numero quarto*, Mafcard. *de probation. primo tomo, conclufione* 194. *numero quinto & fexto.* Hanc obferuant Veneti *in tota fua ditione*, *& eft in puncto* iuris veriffima 2. Decianus *fecundo tomo, tract.cap.*2.*num*.4. vbi alios allegar & eam latè probat, & eft non folum magis communis, fed etiam verior fecundum Farinacium *in fuis quaftionibus criminal. prima parte, quaftione* 20. *num*. 13. & dictum Baldi contrarium *vbi fupra*, eft communiter ab omnibus reprobatum fecundum Azeued. in Rubrica, huius *titul*.4. *num*. 19. *& in l.*5. *numero* 3. *eiufdem titul.* & in his Regnis Hifpaniæ hoc exprefsè cautum habemus *in d.l.& conclu f.*5. ibi, *y defpecho de Dios*, & ita obferuandum eft proculdubio in praxi.

2 Ampliatur præcedens magis communis fententia contra Baldum, vt procedat etiam, & idem fit in eo, qui dixerit: *Deum tedeat*, *Deo difpliceat*, & his fimilia: per hæc enim & fimilia dicitur quis blafphemus, ita D. Couarruuias *vbi fupra, dict. num*.9. *verficulo* 5. idem Soto *de iuftit. & iur. lib*.8.*quæft*.2. *artic*.3. *pag*.697. *colum*.2. Decian. *d. lib*.6. *cap*.2. *num*.8. Magifter Bañez *in fecunda fecundæ, quæft*. 13. *artic*.1. *in fin.* & Azeued. contra Ludouicum Lopez *in dict. l*.5. *num*.5. & Farinac. *dict. quaftion*.20. *num*. 14. poft Menuch. *dict. cafu* 375. *num*. 11. Vbi tamen hoc procedere declarat, quando hoiufmodi verba funt prolata fuper facto licito, quod Deo non difplicet, fecus fi fuper facto illicito, vt putà, fi dicatur, *difpliceat Deo quod fœnus exerceam, quod adulterium committam*, & fimilia: ex quo enim hæc vt illicita & peccata Deo difplicent, ideò non erit blafphemia fic dicere. Sequuntur hanc declarationem Decian. & Farin. *vbi fupra*, nec diffentit Claud. ad Bertaz. *conf*.553 *verbo, ob hac concurro.*

3 Ampliatur fecunda eadem magis communis fententia, vt blafphemia quoque fit dicere *al defpecho de la Virgen, vel fan Pietro, vel fan Paolo*, & fic de aliis Apoftolis, & fanctis, vt optimè probat Tiber. Decian. *dict. cap*.2. *num*.5. vbi tamen fatetur quod cum maior reuerentia debeatur Deo quam fanctis, atrocior erit blafphemia, quæ directè in Deum dirigitur, quàm quæ in fanctos, licet mediatè & per indirectum blafphemetur Deus. Grauior tamen eft blafphemia in Virginem Mariam, quam in alios fanctos, vt per Abb. *in cap fin*. 1.*nota.de maledict*. & ideò quando pœna remittitur arbitrio iudicis, maior effet inferenda blafphemantibus gloriofam Virginem Mariam, quam fanctos, vt ibi per Abb. & Anan. *col*. 2. *in fin.* quos refert & fequitur Azeued. *in d.l* 5. *num*.7. qui num. præcedenti addit quod quando quis blafphemat circa fanctos Dei, vel aliquem eorum, non incurritur integra pœna, *dict. l*.5. fed dimidia ex *l*.3. *titul* 28. *part* 7. nam cùm *in d. l* 5. nihil prouifum fit de Sanctis feruabitur difpofitio d. l. paritæ circa eos fpecialiter difponentis. Et tandem inquit quod ita
4 practicatur quotidie. ¶ Similiter verba hæc: *mal grado aya Dios*, manifeftam habent blafphemiæ culpam, vt *in d. l*.5. tribuit enim fic blafphemans Deo id, quod eft omninò ab eo alienum, quia Deo nihil mali poteft contingere, vt inquit Couar. *vbi fuprà, d.num*.9. *verfic. tertio in eadem*, quem refert, & fequitur Azeued. *in d.l*.5. *num*.4.

Idem io dicente, *no à poder en Dios*, vt *in d.l*.5. 5
& Couar. *d.num*.9. *verfic. quarto eadem conftitutio*, & Azeued. *in d.l*.5. fuper eifdem verbis, vbi *num*.5. idem effe dicit in illo, qui dixit: *non lo por far Dio*, vel *non lo potrebbe far Dio*, vt per Decian. *d.cap* 2. *num*.6.

De verbis autem illis, *abnego Deum, non credo* 6
in Deum, obferuandum eft effe crimen Apoftafiæ, fi ad falfam affirmationem, aut negationem referantur: nam qui ait fe non credere in Deum, nifi id quod falfum eft verum fit, iam Deum diffitetur, quod fi ad verum referantur, blafphema erunt dicta verba, quoniam Deus fub hac forma non allegatur in teftem, fed potius eius nomen blafphematur, quia diuinæ Maieftati tribuitur, quod aliquo cafu temerè negari poffit, ita probat & tenet D.Couart. *vbi fuprà*, 1.*part. de pactis in* 6. §.7.*num*.9 *verfic.fecundò*, fequitur Menoch. *d.cafu* 175. *num*. 10. Decian. *d.lib*.6. *cap*.2. *n*.7. & Cantera, *cap*.3. *de blaf hemis, num*.3. *pag*.447. vbi latè hoc probat.

Idemque etiam deduci valet à noftra, l.5. huius tirul. relata *in* 5. *conclu f. fupra dicta*, ibi, *ò otras tales, ò femejantes palabras que las fufodichas en fu offenfa*, cùm præcederent verba illa, *defcreo de Dios, &c.* Et præterea ex *l*.6. *eodem titul.* ibi, *y no creo en la fè de Dios, &c.* & ibi, *y otras juramentos malos y feos en defacato de nueftro feñer*: his namque fimilia funt dicere, *abnego Deum, non credo in Deum, &c.* & ita receptum eft longa confuetudine 2. Menoch. *vbi fuprà, dict. num*. 10.

Idem probat Cooar. *dict.num*.9.*verfic.feptimo*, 7
in verbis illis, *deuoneo Deo*, *denodeo à Dios*, quorum regia conftitutio Toletana meminit (nempe anni 25. in Curiis de Toledo, *cap*.75. hodie pofita fub l.6. huius tit.4. vt in margine eius cauetur) ea exæquans præcedentibus. Hæc namque verba ferè eundem fenfum habent, quem illa, *defcreo, non credo in Deum, abnego Deum*, id eft, *maledico Deum*: & quòd hoc vltimum fit blafphemia probat latiffimè Decian. *dict. lib*.6. *cap*.2. *num*.9. Illa autem oratio *voueo Deo*, non tam ad iuramentum, quàm ad expreffum votum, pertinet: quam ob rem cùm hæc verba ad futurum aliquid referuntur quod pollicemur, voti formam, & fpeciem habeor, ideoque tunc ad voti materiam attinet, & infpiciendum eft, quid, fuerit promiffum. At fi nihil promittatur futurum, fed velut iuratoria verba proferantur affertionis, aut negationis, ineptiffima locutio eft, cùm Deus in teftem minimè allegetur, fequitur vtrumque Azeued, *in l*.6.*huius tit.num*.43.*cum feqq.* vbi latè probat.

Similiter blafphemia erit manifefta, eifdem- 8
que pœnis veteris pragmaticæ, ac Toletan. l.punitur, dicere, *abnego fidem, aut chrifma quod recepi*, *reniego de la fè, ò de la chrifma que recibi*, legeque Madritia improbata atque punita, pofita fub *l*.6. *huius tit*.4. vt in margine eius obferuatur: ita tamen D.Couarruuias *d*.1.*part.de pact. in* 6.§.7.*num*.9.*verf undecimo.* & Azeued. *in dict. l*.6.*num*.37. contra Auend. *cap*.5. *per totum, n*.16. *lib*.2.

Sic

9 Sic etiam blaſphemia eſt, ſi quis in Chriſtianam fidem aliquid iniurioſè obiecerit, quod eius auctoritati, & certitudini deroget, quaſi verè in Deum ipſum fidei auctorem, & patronum dictum eſſe videatur, cum fides Catholica ab auctore ipſo certitudinem infallibilem habeat, vt cum Socin. *conſ.* 119. *lib.* 4. probat D. Couar. *vbi ſuprà, d. n.* 9. *verſ. duodecimo.* Omnes enim, qui in Deum, vel eius contemptum iniurioſa, vel obſcena, vel turpia verba proferunt, blaſphemi ſunt, & blaſphemiæ pœnam ſubire debent, vt probat latè plurimos allegans Farinac. *d. q.* 20. *num.* 16.

10 & 17. ¶ Vbi etiam inſert ad eum, qui dixit Deum iniuſtum, vel improuidum, vt per Menochium *d. caſu* 375. *num.* 17.

11 In ſumma Dominicus à Sot. *lib.* 8. *de iuſt. & iur. quæſt.* 8. *n.* 3. *verſ.* 3. inquit blaſphemia ſunt illa quinque verba in Hiſpania damnata, ſcilicet, *non credo in Deum* (ſeu vt fingunt, *de Deo diſcredo*) item *de Deo reniego*, quod eſt ipſum abnegare, & abiurare, & *peſe*, hoc eſt, Deo diſpliceat, *cumque tædeat huius, aut illius rei*, ac demum, *per Dei vitam*: & quod prima tria genera ſignificationem infidelitatis habent, & fidei abiurationis; quamuis huiuſmodi blaſphemiæ re vera non ſint apoſtaſia, vt ibi probat. Inquit tamen quod de fide blaſphemare, quam in baptiſmo profitemur, etiam apud Turcas & impuriſſimos idolatras eſſet exhorrendum: & quod ideò non eſt æſtimanda huius impietatis immunitas de ſola ciuili pœna, quæ leuiſſima eſt, cæteris, quia eſt citra controuerſiam latiſſimè grauior culpa apud Deum, quam homicidium, quando quidem eſt fidei contraria, quæ ad primum legis mandatum attinet, ob idque Inquiſitores etiam hæreticæ prauitatis in blaſphemos ſolent animaduertere: imò antiquitus pœna acerrima mortis plectebatur blaſphemus. Leuitic. 24.

12 Quamuis autem iurare per vitam Dei ſit blaſphemia, vt ſupra probauimus, dicere autem *viuit Deus*, illa non eſt, ſed nefandiſſima execratio, vt optimè in propoſito probant Sot. *vbi ſuprà*, ibi: *ſicut nec illud*, & Couar. *d. num.* 9. *verſic.* 6. & conſtat ex adductis per Decian. *dict. cap.* 2. *num.* 13.

13 Illa autem verba, *ſicut Deus eſt veritas*, vel *vt Deus eſt filius Virginis Maria*, & ſimilia ſic, *quod aſſero verum eſt*, ſi blaſphemiæ non ſunt ſaltem proximè accedunt, quocirca dum falſitas ſic affirmatur, fœdiſſimum eſt periurium blaſphemiæ affine. Et quando affirmatio veritate poſſet non tamen eſſet à blaſphemia longè dictans: nam quamuis veritas, vt aiunt Philoſophi, eo quòd adæquatio eſt rei ad intellectum, ac proinde in indiuiſibili conſiſtens, non recipiat magis & minos, tamen quia diuinæ veritates ipſiſſimæ ſunt veritatum omnium fontes, non ſunt à nobis acceſſibiles, atque ideo inſolentiſſima ſuperbia eſt tantam nobis fidem arrogare, vt veritates caducas noſtras cum illis ſempiternis conferamus: ita Soto *vbi ſupra*, *verſ. ad hæc profectò*, & *in relect. de iuramen. cap.* 6. quem refert & ſequitur Couarr. *vbi ſuprà*, *d. num.* 9. *verſ. vndecimo*, addens quod imò eſt quædam hæc non infima blaſphemiæ ſpecies, quæ vel à noſtra ſuperbia procedit, vel noſtra infirmatur iracundia dum tantam nobis fidem præſtari affectamos, qui & decipi ſolemus & decipere, quanta inuertibili debetur veritati diuinæ: vnde cenſet, quod hæc blaſphemia eadem lege regia ad hunc & eundem modum punietur, quod etiam probanit latè Azeued. *in dict. l.* 6. *num.* 37. *cum ſequentibus*, vbi

Praxis Criminalis.

hoc intelligit verum, niſi ex coniecturis appareat ſimilitudinariè, non verò comparatiuè eſſe talia iuramenta prolata, prout diſtinxit Metinna *in ſua inſtruct. confeſſ. in expoſitione*, 1. *præcepti*, §. 2. *verſ. mas ſi dize*, *pag. mihi* 70. *colum.* 2. quem ſequuntur Ludouic. Lopez *in* 1. *part. ſui inſtruct. conſcientia*, *cap.* 51. *verſ. inſuper aduerto*, *pag.* 18. & iterum latius *in eodem lib. cap.* 281. *verſ. tertio de iſto*, *pag.* 778. vbi idem vult de illo, qui dicit, *hoc eſt verum ſicut Euangelium*, volens exaggerare verum eſſe quod dicit: & diſtinctionem præd. Metinnæ ſequitur etiam Fr. Emanuel Rodriguez *in ſumm. in* 1. *part. cap.* 34. *num.* 2. ¶ Nihilominus Azeued. *vbi ſuprà*, *num.* 40. verius iudicat cum Soto, & Couar. in dubio, niſi aliud appareat, verba prædicta comparatiuè eſſe prolata, & non ſimilitudinariè, & ideò, niſi aliud probetur, vt blaſphemia eſſe punienda: ſed quod multum proderit ad elidendam hanc animi blaſphemi coniecturam bona fama iurantis, quod non eſt conſuetus iurare, vt ſaltem de blaſphemia non puniatur, ſi aliud in contrarium non probetur, ſcilicet de malo animo iurantis, & proteſtatiuè affirmantis à ſe dictum eſſe verum ſicut Deus eſt veritas, vel ſicut Euangelium, &c. Quæ ſententia mihi ſatis placet, & ita metito Azeued. allegat pro ſua opinione, cap. 34. Curiarum de Madrid anno 1528. quo cum hoc fuerit expreſsè petitum, reſpondetur, *que eſto eſtà à faz proueydo por las leyes, y prematicas de eſtos Reynos, que cerca dello diſponen, y eſpecialmente por la ley y prematica fecha en las Cortes de Toledo el año paſſado de* 1525. *la qual manda que ſe guarde y execute, que es la l.* 6. *deſte tit. referida en la* 6. *concluſion arriba pueſta*, qoibus verbis ſatis hoc inſinuatur, quicquid aliud velit Auend. 2 *part. cap.* 5. *num.* 16. *prat. verſic. & ſic*, ibi, *& ſic vltra.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex competens quis ſit ad puniendos blaſphemos? & num. ſeqq.*

3 *Punitus ab vno iudice, ab alio non plectetur.*

4 *Iudice Eccleſiaſtico praueniente contra laicum blaſphemum in huius criminis punitione, leuiter tamen eum puniuit, an iudex ſecularis poſſit de huiuſmodi cauſa iudicare, & pœnam ſupplere? Et quid quando iudex Eccleſiaſticus prædictum reum iniquè abſoluit, num.* 5. *&* 7. *&* 8. *Et numero* 6. *quid è conuerſo, quando iudex ſecularibus prauenit in huius criminis cognitione.*

6 *Blaſphemus laicus ſe ipſum denuntians coram iudice Eccleſiaſtico, an mitius puniatur.*

De iudicibus competentibus ad puniendos blaſphemos.

QVÆSTIO LXIII.

QVÆRO præterea, quis ſit iudex competens ad puniendos blaſphemos? In quo obſeruandum eſt, quod propter offenſam Dei blaſphemiæ crimen eſt mixti fori, text. *in cap.* 2. *de maledic.* & ibi Cardin. & Anan. Felin.

& Decian. *in c. cum sit generale de foro comp. vers. alius est casus, num.* 18. Bart. Soc. *consil.* 119. *lib.* 4. Auend. 2. *part. cap.* 5. *prat. num.* 3. D. Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 8. *num.* 4. Ignat. Salzed. in addit. ad Betnard. Diaz *in pract. crim. Canon. cap.* 110. *in nouis, in vers. equidem*, Didae. Perez *in Rubr. tit.* 8. *lib.* 8. *ordin. vers. & punitus, pag.* 205. Clar. §. *blasphemia, vers. hoc crimen*, Tiber. Decian. 2. *tom. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 10. *in* 12. *limit. & c.* 26. *num.* 13. *&* 2. *tom. lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 1. estque communis ac receptissima sentent. nostrorum, atque in praxi sæpissimè obtenta, eam sequitur Farinac. *quæst.* 20. *num.* 39. *in* 1. *p.* 94. sequitur plures allegans Bouad. *in sua Politica de correg. d. lib.* 2. *cap.* 177. *num.* 77.

2 Ampliat Auend. *vbi suprà*, superiorem conclusionem, vt procedat etiam in Iudæo blasphemante, ea Anchar. *cons.* 15. & DD. *in c. postulasti de Iudæis, & l.* 34. *tit.* 3. *lib.* 8. *ord. vet.* eamque sequitur Farinac. *vbi suprà, sub num.* 41. *ad fin.* vbi quod ita apud eum seruatur in vrbe, ea quo ibi Iudæi sunt sub protectione, & iurisdictione etiam iudicis Ecclesiastici.

Verùm enim verò Anchar. *vbi suprà*, resoluit contrarium in quodam Iudæo, qui ex specula coniecerat immunditias, & deturpauerat crucem, quam in processione & litaniis quidam deferebat cum imagine Christi Domini nostri, oempe, vt punitio huius criminis ad iudicem laicum pertineat, non verò ad Ecclesiasticum, & quod sit puniendus pœna mortis. ¶ Rursus d. l. 34. licet præcipiat iudicibus secularibus, vt procedant contra Iudæos blasphemantes, & detestantes maledicentes Ecclesias & Christianos, &c. Non tamen priuatiuè loquitur, sicque non tollit cognitionem iudici Ecclesiastico. Denique cùm Iudæi sint iam expulsi à nostra Hispania iussu & pragmaticata Catholicorum Regum Ferdinandi, & Elisabeth, non ponitur nec est inserta d. l. 34. in nostra noua collect. legum huius Regni, imò neque est necessaria in his Regnis ista hæc inuestigatio, quamuis pœna mortis iustè sit imponenda in præmissa specie, vt præter Anchar. *vbi suprà*, tenent Paul. Gril. & Menoch. relati, & sequiti per Azeued. *in d. l.* 6. *num.* 66. & Farinac. 1. *p. quæst.* 20. *num.* 68. Sed de hoc videndus est Anton. Thesaur. *num.* 6. *in loco statim citando*, & dicemus *alia q.* ¶ Nihilominus tamen in partibus, vbi Iudæi commorantur, sic blasphemantes puniuntur tantùm per iudicem secularem, non verò per Ecclesiasticum iuata text. *in cap. à nonnullis de iud.* & Anchar. *vbi suprà*, est communis vt ea Steph. Auf. *de potest. secul. in* 4. *reg. num.* 17. & Boër. *decis.* 301. *num.* 18. & Clar. §. *blasphemia col. vltima*, & aliis, & cum hac opinione Anchar. transiuit Senat. Pedemont. secundum Anton. Thesaur. *decis.* 241. *num.* 7. *vers. tertio*, aduersus Felin. & Anan. *in d. cap. postulasti*, & Calder. *cons.* 1. *de iudic.* & Præpos. *in cap. gaudemus, num.* 5. *vsque in fin. de diuers.* eandem contra Auendan. testatur magis communem Bouad. *vbi suprà, versic. pero de las dichas*, refert sequitur Tybet. Decian. *d. lib.* 6. *c.* 4. *num.* 2. vbi *num.* 3. hoc intelligit esse verum, nisi iudex secularis esset negligens in puniendos blasphemantes, vt per Socin. latè *consil.* 129. *n.* 8. *& sequenti per totum, volum.* 4. est communis vt alios allegans testatur Farinac. *vbi suprà, num.* 41. Ampliatio igitur Auend. non est vera & potius est contra communem, nisi præd. modo intelligatur & declaretur.

3 Punitus tamen ab vno iudice ab alio non plectetur: id enim iniquissimum esset, multisque legibus prohibitum *l. Senatus, ff. de accusat. l. licet,* §. *vltim. ff. naut. caupon. & stabul. c. de his de accusat. c. Presbyter* 81. *distinct.* quidquid contrarium velit Tybet. Decian. *d. c.* 4. *num.* 1. eius tamen opinio & sequacium saluari potest in casu statim sequenti.

Dubium tamen est circa hoc in praxi sæpissimè contingens, an si iudex Ecclesiasticus præuenerit laicum in huius criminis punitione leuiorquo pœnam pro eo laico blasphemo imposuerit iudex secularis, nihilominus possit de huiusmodi causa iudicare suppleteque vsque ad condignam condemnationem? Et posse tenet Bald. *in authentica clericos, C. de Episcopis & cleric. & in l. placet, num.* 5. *C. de summ. Trinit. & fid. catholic.* & probatur argumento text. *in c. fælicis*, § *per hoc de pœnis in* 6. est communis & in praxi seruanda secundum Couar. *in cap. Raynutius in princip. n.* 39. & eundem D. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 10. *n.* 6. vbi dicit in praxi vtile fore & forrassis obseruandum secundum Alciat. *in cap.* 1. *de offic. ordin. in vltim. gloss.* in terminis latissimè probat, & tenet appellans eam magis veram & communem Anton. Gomez *in* 3. *tom. var. resol. cap.* 1. *num* 40. *in* 4. *conclus.* Auend. 2. *part. cap.* 15. *prat. num.* 18. vbi alios allegat, communis secundum Simanc. *de instit. catholic. tit.* 8. *num.* 5. & secundum Iul. Clarum *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 57. *ad fin. versic. sed quæro*, & sequitur Decianus *vbi suprà*, estque opinio verissima & communis secundum Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica cap.* 110. *in versic. est equidem*, sequitur Auiles *in cap.* 15. *prætor. gloss.* 1. *num.* 12. Didac. Perez alios allegans *in Rubrica tit.* 8. *lib.* 8. *ordinamenti, pag.* 205. *col.* 2. *versic. & punitus*, diximus *lib.* 1. *canonic. quæst. cap.* 12. *num.* 12. *cum sequentibus*, & sequitur D. Ioan. Vela *de pœn. delict. cap.* 4. *in fin. pag.* 23. *in principio*, & plurimos congerens eandem sequitur & communem appellat Bouadill. *in sua politic. de correg. lib.* 2. *c.* 17. 5 *num.* 94 ¶ Idem erit à fortiori si reus mixti fori, & sic blasphemus fuerit iniquè absolutus à iudice Ecclesiastico, id quod est communi omnium consensu receptum secundum D. Couar. *vbi sup. in principio num.* 6. & Simanc. *d. num.* 5. & Bouadi. *vbi sup.* ¶ Aliud esset dicendum si prius fuisset puni- 6 tus à iudice laico, nam secundum eum non posset deinde ab Ecclesiastico molestari, prout colligitur ex mente omnium Doctorum, & sequitur Clarus *vbi suprà*, dummodo pœna imposita per iudicem laicum, non esset minor illa quam pro eo crimine posset imponere iudex Ecclesiasticus, loquendo de pœna corporali, vel pecuniaria: nam licet pœna excommunicationis, quam iudices Ecclesiastici passim imponunt, secundum quid sit grauior omni pœna temporali, eum tamen tendat potius ad salutem animæ, & sic sit potius medicinalis quam afflictiua, non est in hoc connumeranda inter graues pœnas secundum ipsum. Attamen quando pœna imposita per iudicem laicum esset minor illa, quam pro illo crimine posset imponere iudex Ecclesiasticus: tunc merito quod sicut è conuerso iudex secularis posset supplere iustam condemnationem, ita Ecclesiasticus idem è contra facere possit, vt eum communi resoluit Bouadilla *vbi suprà, in sua politic. de correg lib* 2. *cap.* 17. *num.* 94.

Licet tamen quando per iudicem Ecclesiasti- 7 cum non est imposita pœna condigna aduersus blasphemum, aliumne reum mixti fori, possit iudex secularis vsque ad condignam supplere, vt habet communis præcedens resolutio, mitiorem

tamen

tamen pœnam tunc temporis imponet hic iudex laicus, quam à principio cognouisset secundum Nicol. Bober. *decis.*189. & Robert. Maranr. *de ordin.iudic.6.parte num.*97. Couar. *vbi supra.n.6.* Auend. *etiam vbi supra*, & nos quoque *vbi supra, num.*14.nec noo & Ignat. Salced. admonens, vt iudices Ecclesiastici in puniendis his criminibus contra laicos non benigoitste, sed potius rigore vtantur, ne snss detur iudicibus secularibus vt seuerius eos puniant in ignominiam Ecclesiasticornm tribunalium: eandem moderationem sequitur Azeued. *in l.1.num* 42 *tit.4.hoc lib.*8.

8 Hæc tamen licet ita se babeant, in puncto iuris, omnino solida non videntur; contrarium siquidem, imo quod in specie prædicta iudex laicus noo possit itertuo de eo crimine cognoscere, de qno Ecclesiastieus contra laicum mixti fori processit, & pronunciauit, nec leuem pœnam ab eo impositam supplere, tenet Hostiensi. *in cap. sua de procurat,* & ibi Anton.de Butr. *columna 2.num.*18. idem Anton. de Butr. *in cap.* 1. *de officio ordinar. columna fin.num.*16.& ibi Immol.*l.final.columna*; & Alciat.*super glossam fin.* & Anan. *in cap. postulasti de Iudeis,columna fin. in fin.* & inquit Ignat. Salced. *vbi supra*, quod in actionibus forensibus nunquam vidit hoc pœnæ supplementum à iudice laico imponi, sicut & nos, nec vidimus inquam pluribus annis, quibus in eis fuimus versati, quod forsan contigit, vel quia iudex secularis non teneatur stare processui iudicis Ecclesiastici ad supplendam pœnam, vel propter maximam incertitudinem, quæ versatur in discernendo, quomodo & quando pœna legitimè suppleatur vel non: vel quia ad iudicem Ecclesiasticum tanquam digniorem spectat hæc declaratio, & semper declarabit condignam pœnam impositam

9 fuisse. ¶ Addo ipse quod laici blasphemi plerunque se ipsos denuntiant puniendos coram iudice Ecclesiastico, & mitius agitur cum sponte confesso quam cum conuicto, *cap. Presbyteros* 50.*distinctione,cap.in primis,versiculo si autem Episcopi, secunda quæstione* 1. *cap. innotuit* 20. *in principio, & in versiculo multa de electione*, communis secundum Beroum *num.*88.Burgens.25. & cœteros præcipuè nonioces, *in cap.at si clerici, versiculo, si vero de Iud:c.*Iulium Clarum,*in pract.crim.* §.*fin. quæst.* 60. *versicnle, non desunt*, quod procedit & intelligitur quando liberaliter & sponte quis confitetur, prout contingit in se vltroneo & sponte dennntiante, vt in nostra specie, secus vero quando quis timore probationis confitetur, tunc enim non agitur mitius cum confesso, quam cum conuicto iuxta glossam, *in c. de hoc verbo, in iure, de simon.*& ibi Anania & Felin. *num.*5. Tiraquel. *de pœn.temper.caus.*30 *num.*90. Sahagum, *in d. c. at clerici,versic.si verò,num.*13.quamuis ipse contrarium ibi cum aliis præcipuè Iulio Claro *vbi suprà*, probet, quam perdifficile foret liberalem confessionem distinguere ab ea, quæ fit timore probationis, & idcò merito quod iudices de hoc non curent, vt inquit Iulius Clarus, & Alberic. *in l.*1.§.*quæstionum,num.*3.*ff.de quæst.*& dicit nunquam seruari vidisse contrarium, nempe, vt quis propter liberalem confessionem mitius puniatur, estque communis secundum Decium *num.*9. Bero.91. Mantuan.3. *in d.versic. si vero*, eamque bene probat Sahagum *vbi suprà, num.*14. *cum seqq.* resoluens confessum & conuictum simili pœna afficiendum esse ex illo text. & *cap. nos in quemquam* 2. *quæst.*1. *cap. cum olim de rerum permutatione.* Et tandem *num.*17. *cum seqq.* respondens iuribus contrariis primo adductis resoluit in pœnitendis & dispensationibus mitius agi cum confesso, & its obtinere illud vulgare de quo supra, nempe mitius agi cum confesso quàm cum conuicto, & probari *in d.c.Presbyteros, & in d. c. innotuit*; secus autem in pœnis, in quibus iuxta communem secundum sententiam, & veriorem confessus & conuictus simili pœna afficiendus est iuxta criminis naturam.

Nihilominus tamen nostra additio fundata in illo vulgari in proposito bene fauet praxi, siquidem pœna blasphemis imposita à iure nostris legibus regiis nedum pœnam, sed etiam pœnitentiam concernit, eo, vel maximè quod in nostra specie prima communis locum haber & iure obtinet, quia blasphemus se sponte denuntiat coram iudice Ecclesiastico ab eo minimè præuentus, nec forsan præcognitus, quare meritò, vt cum eo mitius agatur, quia tunc cessat timor probationis. Et in hac specie limitari inte potest secunda communis sententia, quoniam ipsa loquitur in eo, qui postquam à iudice præuenitur & capitur, liberaliter crimen confitetur timore probationis, vel alias: & ideo quia difficile foret hæc in specie distinguere liberalem confessionem ab ea, quæ fit timore probationis, meritò vt confessus & conuictus simili pœna plectatur. Non vero loquitur secunda communis præfata sententia, nec agit in eo, qui se sponte denuntiat non captus, vocatus, nec compulsus à iudice respondere, sed vltro comparet, & confitetur petens misericordiam. In hac namque specie bene distinguitur spontanea confessio ab ea, quæ necessario fit, atque ideo merito mitiori pœna plectenda. Omnia hæc eò tendunt, vt intelligamus in nostro principali dubio non immeritò in praxi non esse obseruatum, aut obtentum, quod iudex secularis posset iterùm punire laicum blasphemum, à iudice Ecclesiastico prius condemnatum, vsque ad supplementum pœnæ condignæ, præsertim hoc cssu, quo blasphemus sponte se denuntiauit & liberaliter, non vocatus, nec præcitatus, se sistit coram iudice Ecclesiastico & confessus fuit suam culpam, petens ab eo pœnitentiam cum misericordia. *Aun que Bouadilla* vbi suprà, *dice, que en lo que toca à suplir el segundo juez, la pena que dexò de imponer el primero, no lo vè practicar, sino que sentencia la causa como halla por justitia, en especial en el caso de blasfemia, en que ay pena tassada; que en otros delictos segun Boerio, toda via se mitiga la pena arbitraria por el segundo juez. Pero Boerio en el lugar que le cita antes tiene que no puede proceder el segundo juez, y es la comun en contrario. Y lo que dize Bouadilla, que no vè practicar, es conforme à lo que vamos fundando de practica contra la dicha comun.*

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores hæretica prauitatis an possint cognoscere de crimine blasphemia, eiusque reos punire? per totam quæstionem.*

2 *Blasphemie quadam sunt hæreticales, quadam non hæreticales, vt hic: de his cognitio est mixti fori inter iudices ordinarios, de illis Inquisitores Apostolici cognoscunt vt in n.3. Et qua pœna in iudicio Inquisitorum imponitur num.4.*

5 *Sacerdotibus blasphemie publica pœnitentia imponenda non est, sed alia pœna de quibus num.6.& 7. cum seqq.*

10 *Blasphemus apud dominos Inquisitores & per Ordinarios Ecclesiasticos pœna arbitraria plectitur pro persona & facti qualitate, & consuetudine blasphemandi, vel non, & aliis circunstantiis, de quibus n.11.& 12.*

13 *Hæreticalia verba per iocum proferens, qua pœna puniatur? Et ab Inquisitoribus puniri potest, vt in num. 14.*

15 *Fides facilè non est accommodanda illis qui per iocum hæreticalia verba dixisse asseuerant; sed maturiori consilio res expedienda erit, vt hic.*

16 *Verba Sacræ Scripturæ ad iocosa, scurrilia & inania trahentes, & ex diuinis rebus impudenter componentes* pasquines, burlas, faltas, adulseiones, detractiones, supersticiones, encantaciones, diuinaciones, suertes y libelos famosos, *hi & similes temeratores, & violatores verbi Dei, iuris & arbitrariis pœnis per Episcopos coerceri debent. Quando tamen hæresim sapiunt, Inquisitores ad punitionem & correctionem illorum procedunt.*

18 *Qui animo indeliberato, veluti per lubricum, vel lapsum linguæ in blasphemiam, vel hæresim prorumpit, puniendus est.*

18 *Incumbens rei licitæ, si percussit Crucem vel Christum, aut aliam imaginem nolens, & non in contemptum, an excusetur.*

19 *Ebrius blasphemiam, vel hæreticalia verba proferens an excusetur.*

20 *Hæresis à furioso dicta vel ab insano, amente, frenetico, & à dæmonio agitato, an sit impunita? Et n.21. hoc esse generale in omnibus delictis, vt ebrietas excuset à pœna ordinaria. Declaratur num.22.& 23.*

24 *Dormientes blasphemiam proferentes excusantur.*

25 *Defensiones & excusationes blasphemiæ, & cuiuscumque alij delicti remissiuè.*

26 *Iudices Ecclesiastici ex causa possunt mitius punire blasphemos.*

26 *Blasphemiæ pœna de Iure Canonico quæ sit? & num.27.*

28 *Iudices laici nullo modo possunt dispensare in pœna blasphemiæ; alias incurrunt in pœnam talionis.*

29 *Verba admiranda D. Chrysostomi referuntur contra blasphemos, & in eorum correctionem & punitionem.*

An Inquisitores hæreticæ prauitatis possint cognoscere de crimine blasphemiæ, eiusque reos punire.

QVÆSTIO LXIV.

1 QVÆRO vlterius, an Inquisitores hæreticæ prauitatis possint cognoscere de crimine blasphemiæ, eiusque reos punire?

2 Pro huius quæstionis intelligentia obseruandum est, quasdam esse blasphemias hæreticales, quia cum hæresi connexionem habent, eique sunt confines, & quæ speciem hæresis præseferunt, vt si quis dicat vel faciat aliquid, quod diuinæ deroget bonitati, credens de Deo ita esse, vel si per blasphemiam ab eo prolatam non modicam suspicionem hæresis dederit, veluti si dixerit, *abnego Deum, non credo in Deum*, id est *descreo de Dios, reniego de Dios, ò de la fê. ò de la crisma, ò reniego de la puridad de nuestra Señora*, & similes blasphemias. Habent enim verba hæc nefandam significationem infidelitatis; fideique confessioni opponuntur.

Aliæ vero blasphemiæ sont, quæ Hispanè sonant, *Pese à Dios, por vida de Dios, mal grado aya Dios, ò despecho de Dios*, vel si quis iurauerit per membra Christi, aut Sanctorum pudenda, cum illorum vituperatione & ignominia, vel impia iurandi consuetudine aliquid inconderatè, & inconsultè dixerit, & similes: & hæ non sunt hæreticales, quia quamuis grauissimæ sint, fidei tamen confessioni non opponuntur. ¶ Harum cognitio & punitio est mixti fori ad ordinariosque iudices pertinet, vt resoluimus suprà in quæstione modo præcedente. Illarum verò, quæ hæreticales sunt cognitionem habent Inquisitores Apostolici, vt constat ex Alphons. à Castro *lib.1. de iusta hæret. punit. cap.12. vers. ex quo manifestè*, & præcipuè *in versic. cùm igitur tanta sit*, vbi quod si quis dicat Deum iniustè punire aliquem, aut non posse hoc, aut illud efficere, aut insipienter rem aliquam egisse: hic talis blasphemus est, & ab hæreticorum Inquisitoribus examinandus, non propterea solum quod blasphemus est, sed quia per talem blasphemiam dedit non modicam de hæresi suspicionem: nam vt summa veritas sit, *Ex abundantia cordis os loquitur*, ibique latè prosequitur quid tunc Inquisitores considerare oporter: præfatam etiam distinctionem sequitur D.Simanc. *de instit. catholic. tit.8. num.6.* Franciscus Squila lacens. *de fide catholic c.16.* Albertin. *de agnoscend. assert. quæst.6. num.14. & quæst 22. num.65. & quæst.27. & 36. num.18.* Nicol. Boër. *decis.301.* Afflict. *in constit. Siciliæ lib.3. rubrica 54.* Grammatic. *decisione 50.* D.Couar. *de pact. lib 6. 1. part. cap.7. num.13. versic. crimen*, Rojas *de hæret. 2 part. num.179.* Bañez *in 2.2. quæst.13. art.1.* Emanuel Rodriguez *in sua Summ. 1. parte cap.34. num.3. in fin.* & Bouadill. *in sua politic. de correg. lib.2. cap.17. num.77.* & optimè late Farinac. *dict. quæst.20. num.29. cum sequentibus*, vbi plura alia in proposito & Azeued. *in l.1. num.3. & in l.6. num.49. cum pluribus sequentibus, tit.4. hoc lib.8. noua collect. reg.* vbi cum aliis auctoribus, quos citat, tenet quod iuramenta scelerata hæresim sapiunt, nempe illa, quibus iuratur per caput, capillos, vel pedes, aliave membra Dei, vel per corpus Dei, contra Ludouic. Lopez aliud tenentem. Imo secundum Bald. *in l. accusationem sub num.6.* ibi, *idem si dico*, iurans per membra pudibunda Christi animo indubitato, species hæresis est; secus si per lasciuiam & ebrietatem, quem refert Albertin. *in dict. quæst.27. num.33.* & sequitur Boër. *decis.301. sub num.1. ibi*, & Bald. Decian. *2. tom. tract. crimin. lib.6. cap.2. num.11.* & Azeued. *vbi suprà, in dict. l.1. num.6. & in l.6. num.56.* Adde quod si impia iurandi consuetudine inconsideratè & inconsultè id dixerit, non videtur esse hæreticalis iuxta opinionem Castri *vbi suprà.* 3

Pœna autem in iudicio Inquisitorum hæc vsu recepta est pro his blasphemiis, in quibus cognitionem habent, vt pro atrocioribus blasphemiis blasphemus plebeius trahatur in speculum publicum infami quadam mitra capiti imposita, & lingua ligata ferro, & sine chlamyde, & publicè sententia pronunciatur, & confestim flagellis cæsus in exilium mittitur, ita D.Simanc. *d. tit.8. n.10.* Ioann. vero à Rojas *de hæret. 2. part. num.176.* idem propè dicit: addit tamen abiurationem de 4

leui

leui & pœnam triremium, quem ſequitur Ignat. *vbi ſuprà, in verſiculo, pœna autem*, & refert Azeued. *in dict. leg. 1. num. 8.* Si vero blaſphemus nobilis, aut honeſtus fuerit, ſine mitra pœnitentiam publicam ſimiliter agit, & ad certum tempus in Monaſterium detruditur, & mulctam aliquam ſoluit, & nonnunquam propter ſuſpicionem abiurare cogitur. Honeſtiores enim fuſtibus cædendi non ſunt *l. capitalium, §. 1. ff. de pœn.* ita Simanc. *d. num. 10.* Rojas vero & Ignatius *vbi ſuprà*, ſimpliciter dicunt, hunc pœna pecuniaria condemnandum & in Monaſterium ad certum tempus detrudendum.

In aliis autem blaſphemiis leuioribus ſolent Inquiſitores damnare blaſphemum, vt aliquo die feſto in Eccleſia dum ſacra ſolemnia celebrantur ſtet nudo capite ſine chlamyde, ſine crepidis & calceis, reſti ſuccinctus, & dextera præferens ardentem facem: & ſacris peractis, legitur publicè ſententia qua ieiunia quoque & precationes indicuntur; & præterea mulcta aliqua punitur maledicus, vt teſtatur Simanc. *vbi ſuprà, n. 11.* quem refert & ſequitur Ignatius *vbi ſuprà, in verſiculo, in aliis autem*: ex conſuetudine vero blaſphemandi creſcit pœna, vt ex aliis docet Rojas *vbi ſuprà, num. 177.*

5 Sacerdotibus autem blaſphemis publica pœnitentia imponenda non eſt, de qua *in cap. 2. de maledic.* ne grex fidelium ſcandalum patiatur, & vileſcat clericalis ordinis auctoritas, ita communiter teneri atteſtatur Abbas *in dict. cap. 10. n. 8.* ſequitur D. Couarruuias *de pact. in 6. 1. parte. §. 7. num. 10. verſic. ſed quia ſequitur*, & latiſſimè comprobat Simanc. *vbi ſuprà, num. 13. cum ſequentibus*, & communem ex eo teſtatur Clarus *in §. blaſphemia, verſiculo, ſed quæro*, & Ignatius *vbi ſuprà. in verſiculo, clericos non ſubire* poſt Bernardum, *ibi, num. 2. verſiculo, pœnam vero*, D. Cantera *cap. 3. de blaſphem. num. 4. pagina 448.* Petrus Gregorius *in ſua ſyntagmat. iur. vniuerſi lib. 31. cap. 12. num. 5. in fin.* & Tibet. Decian. *2. tom. cap. 6. num. 3.*

6 Sed quamuis Sacerdotes non agant pœnitentiam publicam, non tamen idcirco eorum blaſphemiæ erunt impunitæ, imo tanto ſeuerius puniri debent pro blaſphemia mulcta, ſcilicet, ieiuniis & orationibus, & præterea ſacris interdicendus eſt ad certum tempus & in Monaſterium detrudendus vt vtrumque probat latè Simanc. *vbi ſuprà, num. 15. & 16.*

Et ideo clerici blaſphemi deponendi ſunt ab ordine Eccleſiaſtico & clericali, text. optimus *in cap. ſi quis per capillum 22. quæſt. 1.* quæ quidem pœna obtinere debet data incorrigibilitate, vel conſuetudine blaſphemandi, prout notant Hoſtienſ. & Alexand. quos refert & ſequitur Cou. *vbi ſuprà*, aut ſecundum ipſum ibi, cum ita grauis fuerit blaſphemia, quod maximam inducat diuinæ maieſtatis iniuriam, ſicuti Abbas exiſtimat *in dict. cap. 2.* quem ſequitur Bernard. Diaz *vbi ſuprà, num. 2.* qui plura in propoſito addit, cum alias pœna dict. canonis ſit iam olim antiquata per deſuetudinem vt teſtantur Hoſtienſ. *in ſumma de maledic. §. blaſphemantes verſiculo, grauiora etiam*, Bernard. Diaz & Couar. *vbi ſuprà*, & Don Ioan Vela *de pœnitent. delict. cap. 4.*

7 *pag. 21. in princ.* vbi cum ſupra dict. & aliis reſoluit, hodie pœnam eſſe iudici arbitrariam, niſi ob aſſiduam blaſphemandi conſuetudinem & blaſphemiæ grauitatem Iudex exiſtimauerit practicandam eſſe pœnam *dict. cap. ſi quis per capillum*, & monet Vicarios Epiſcoporum vt ſemper arbitrentur contra clericos blaſphemantes iuxta pœnas eiſdem impoſitas à Concil. Lateranenſ. ſub Leone X. relato à Couar. Bernard. Diaz & Cantera, & illud de pœna arbitraria ſequitur bene declarans Cantera *vbi ſuprà, num. 4. verſiculo, aut blaſphemus eſt clericus.*

Hodie vero ex Concil. Lateran. ſub Iulio II. 8
cœpto & ſub Leone X. continuato anno 1514. ſeſſ. 9. cauetur quod clericus vel Sacerdos blaſphemus prima vice eo ipſo mulctetur fructibus vnius anni ſuorum beneficiorum: pro ſecunda vero vice ſi vnum tantum beneficium habuerit, eo priuetur, ſi autem plura, quod ordinarius maluerit: pro tertia vice dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcumque habuerit eo ipſo priuatus exiſtat, ad eaque vlterius retinenda inhabilis reddatur, libereque impetrari & conferri poſſint aliis pœnis contra blaſphemos huiuſmodi per ſacros canones expreſſis in ſuo robore manentibus, cuius Concilij deciſionis meminerunt Bernard. *d. cap. 110. circa fin.* & latius Couar. *vbi ſuprà, n. 10.* & Menuch. *de arbitr. iud. centuria 4. lib. 2. caſu 375. n. 29.* Don Ioan Vela *vbi ſuprà*, & alij præcipuè, Prnſper. Farinac. *2. tom. quæſtionum crim. quæſt. 20. n. 63.*

Nouiſſimè tamen motu proprio Pij V. Ponti- 9
ficis Maximi Kalend. Aprilis, ann. 1566. lato, quicumque clericos in hoc blaſphemiæ crimen contra Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vel glorioſam Virginem Mariam eius Genitricem incurrerit, pro prima vice fructibus vnius anni omnium & quorumcumque beneficiorum ſuorum, pro ſecunda beneficiis ipſis priuatur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponitur & in exilium mittitur. Quod ſi clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro ſecunda carceribus mancipatur: pro tertia verbaliter degradatur & ad triremes mittitur. Qui reliquos Sanctos blaſphemauerit, pro qualitate blaſphemiæ arbitrio iudicis punitur, qui motus proprius eſt inſertus, atque poſitus in ſecunda parte Bullarij *folio 924. in ordine 5. ſub verſic. ad abolendum*, & refert Fario. *vbi ſuprà.*

Contra laicos vero aliæ pœnæ imponuntur per dict. Conc. Lateran. & motum proprium præcitatum, quas nuncupatim refert Farin.

Nihilominus tamen blaſphemus apud domi- 10
nos Inquiſitores pœna arbitraria præd. plectitur, & per Ordinarios Eccleſiaſticos ratione circunſtantiarum contingentium etiam erit atque imponetur, vt modo dicebamus, & tenet Hoſtienſ. *in dict. §. blaſphemantes verſiculo, grauior*, Anchar. Anton. Butr. & Cardinal. *in cap. 2. de maledict.* vbi Abbas, dicit, quod ita communiter tenetur ſecundum Bernard. Diaz *dict. cap. 110. num. 2.* & Canter. *vbi ſuprà, num. 4. pag. 448.* idem conſtat ex Simanc. *d. tit. 8. num. 16.* & probat nouiſſimè Tibet. Decian. *2. tom. tract. crimin. lib. 6. cap. 6. n. 7.* poſt Menoch. *vbi ſuprà*, alios allegantem *num. 29. in fin. & num. 30. cum ſeqq.* vbi quod iudex pro perſonæ & facti qualitate pœnam indicere poterit, qua, is qui blaſphemare conſuerit, & qui incorrigibilis eſt, grauiter puniendus eſt. ¶ Et è 11
contra ille erit mitius puniendus, qui non conſueuit blaſphemare, & ille qui calore iracundiæ blaſphemauit, vt cum aliis idem probat Menoch. in hæreſim ita inconſueta proferente, & Simanc. *tit. 17. num. 47. cum ſequentibus*, Sed hoc debet intelligi modo calor iracundiæ à iuſta cauſa oriatur, ſecus ſi ex iniuſta vt ex Abbate, Anan. & Iaſon. D. Couarr. *dict. §. 7. num. 13. verſic. quid*

de

de consuetudine, ibi excusatur tamen, Greg. Lopez *in rubrica tit.* 28. *pag.* 7. estque communis hæc distinctio secundum Mencha. *controuers. illustr. c.* 18. *num.* 19. vt refert D. Azeued. *in l.* 1. *num.* 17. *tit.* 4. *hoc lib* 8. & Clarus *§. fin. in practic. quæst.* 60. *vers. est etiam ira*, vbi *in versic.* reperio tamen inquit, quandoque eos, qui etiam sine iusta causa calore iracundiæ in verbis excesserant, purà contumelias alicui inferendo, fuisse mitius puniros, & refert Afflict. dicentem quod per Curiam Neapolit. fuit absolutus quidam rusticus, qui faciendo computa cum domino suo iratus dixit, quod Deus non potuisset facere quod esset debitor tot operarum, sed ibi concurrebat etiam causa rusticitatis, & sic duplex causa excusans magis debet excusare quàm vna solum, & non potest dici quod ira fuerit iniusta, vt obseruauit Farinac. *quæst.* 20. *sub num.* 48. qui *num.* 52. simpliciter refert Clarum *vbi suprà*, cum eo transiens. Sed contrarium probat Decian. 2. *tom. tract. crimin. cap.* 2. *n.* 10. dicens quod iudices diligenter considerent qualitatem blasphemiæ & causam & modum, quo profertur, neque ita passim admittant excusationem rusticitatis: quia pleromque isti rustici peiores sunt cæteris, neque Deum venerantur, aut timent. Ego attenta simplicitate vel malitia rustici blasphemantis hoc æstimarem, non enim blasphemantem iracundia semper excusat, sed cum tanta esset iracundia, quod eum à mente alienauerit vt cum Hostiens. & aliis probat Auend. 2. *part. c.* 5. *prat. num.* 12. *ad fin.* & Azeued. *vbi supra, num.* 17. *&* 18. & Canter. *cap* 3. *de blasphem. num.* 2. *pag.* 449. & cum aliis Farinac. *sub dict. n.* 48. vbi quod hoc debet probari, & Didac. Perez *in rubric. tit.* 8. *lib.* 8. *pag.* 205. vbi hoc intelligit arbitrio boni iudicis.

Non enim semper blasphemantem iracondia excusat, sed cùm tanta esset iracundia, quòd à mente alienaret, vt cum Hostiens. & aliis probat Auend. 2. *p. c.* 5. *prat. n.* 12. *ad fin.*

Nihilominus tamen qui ira, vel aliquo iusto dolore motus blasphemat, licet non in totum blasphemiæ pœnam euadat, mitius tamen puniendus est secundum Goffred. Henrich. Archid. *in cap. quid ergo in fin.* 23. *quæst.* 5. quos & alios plures referens idem probat & tenet Farinac. *dict. quæst.* 20. *num.* 47. dum tamen, vt prædiximus cum communi, ira habuerit ortum ex iusta & non leui causa; secus si ex iniusta vel leui: quia tunc iracundia non excusat blasphemantem, quod etiam alios allegans tenet Decian. *d.* 2. *tom. cap.* 5. *num.* 9. & Farinac. *d. quæst.* 20. *num* 48. *in principio*, vbi ex Fab. à Monteleone refert exempla causarum, ex quibus iusta ira procedere potest, vt purà in eo, qui habet nuntium de morte filij vel alterius coniuncti. Item in eo, qui ex improuiso patitur aliquam læsionem in bonis, vel maioris partis bonorum. Item in eo, qui recipit aliquam atrocem iniuriam, & iis similia. Per contrarium autem ira, quæ consurgit ex ludo, dicitur prouenire ex causa illicita & iniusta, cum ludus præcipuè alearum & taxillorum sit à iure reprobatus & illicitus iuxta textum *in le. alearum vsus*, *Cod. de relig. & sumpt. fun.* & communem sententiam omnium Doctorum, de qua alibi diximus: ideoque qui in ludo blasphemat tanquam dans operam rei illicitæ non potest ex ira se excusare, vt plurimis in specie tradit eos sequutus Farinac. *d. q.* 20. *n.* 49. & Didac. Perez *vbi suprà*, & Gregor. Lopez *vbi suprà*.

12 Similiter & habenda ratio erit loci, in quo blasphemia prolata est secundum aliquos, an ex malo more illius regionis ita passim homines blasphemare consueuerint, ita siquidem consuetudo aliquantulum excusat secundum Bald. & Angel. quos refert Iason. *in leg.* 3 *§. iurari, num.* 16. *ff. de iureiuran.* Bellon. *consilio vltimo, num.* 6. Mascard. 1. *tom. de probat. conclusione* 294. *num.* 3. 9. *& sequentibus*, Auend. alios referentem *dict.* 2. *part. cap.* 5. *prat. num.* 13. & Didac. Perez *in l.* 2. *pag.* 207. *tit* 8. *lib.* 8. *ordinamenti*, vbi tenet mitius puniri, dum tamen calor iracundiæ ex causa prouenerit: qui mouentur ea ratione, quia consuetudo loci facit de licito illicitum, excusatque à pœnis temporalibus contrahentes, homicidas, falsarios, & alios quoslibet delinquentes iuxta glossam celebrem *in cap. cùm venerabilis in verbo migrasse*, & ibi Anchar. & Abbas, & communiter Doctores *de consuet.* & plures congerit Farin. *dict. quæst.* 20. *num.* 45. & nos alibi latius diximus.

Sed nihilominus contrarium in hoc verius est & tenendum, imò quod prædicta consuetudo loci blasphemandi non excuset, ita tenent Immol. *in l. his verbis*, *§.* 1. *ff. de hæred. instit.* Iason. *in dict. leg.* 3. *§. iurari, num.* 3. Bellon. *dict. consilio vltimo, num.* 6. Grammat. *decis.* 56. *col.* 2. & D. Couar. *vbi supra*, *num.* 12. *versiculo*, *quid de consuetudine*, Menoch. *dicto casu* 375. *num.* 34. Arnald. Albert. *de agnosc. assert. cathol. & hæret. quæst.* 6. *num.* 26. Clarus *in pract. § blasphemia*, *versiculo*, *item potest in fin.* & hoc credit verius & communis Farinac. *d. quæst.* 20. *num.* 45. *versiculo*, *contrarium*, & sequitur bene probans post alios Decian. 2. *p. tract. crim. cap.* 5. *n.* 4. vbi *num.* 5. quod consuetudo blasphemandi eius, qui accusatus est, non modo non excusat, sed potius aggrauat: sic Senatus Italiæ illam consuetudinem non admittit; quinimò plerumque & quidem iustissimè iussit reiici capitula, in quibus imputati de blasphemia volebant huiusmodi consuetudinem probare: talis enim non consuetudo, sed abusus potius dicendus est, cuius nulla ratio haberi debet, ita Iulius Clarus *vbi suprà*, *versiculo*, *fin. in fin.* cuius meminere Mascard. & Farinac. *vbi suprà*, nec non & Decian. *vbi supra, cap.* 4. *num.* 10. In his namque, quæ de sui natura mala & detestabilia sunt, & præsertim contra ius diuinum & naturale, consuetudo etiam totius mundi non excusat *cap. flagitia*, 32. *quæst.* 7. *cap. obiiciuntur*, 32. *quæst.* 4. glossa *in cap. sanè de tempor. ordin. & in cap. cum secundum leges de hæret. in* 6. allegat plures Farinac. *dict. quæst.* 20. *num.* 46. & præd. sequitur Azeued. *in leg.* 1. *num.* 10. *cum sequentibus*, *hoc tit.* 4. *lib.* 8.

13 Sed quid de illo dicendum erit, qui per iocum hæreticalia verba protulit? Regulariter enim dictum, vel factum iocosum pœnam non meretur *l. sicut semel*, *Cod. de liber. caus. l.* 1. *§. Diuus*, *ff. ad leg. Cornel. de sicar. leg. obligationum substantia*, *§. vltimo*, *ff. de action. & oblig. cap.* 1. *de sententia excommunic.*

Nihilominus tamen in crimine hæresis aliud iudicandum est, nam si quis aliquid in Deum, vel fidem, vel in Sanctos prorumpat, pœna condigna plectendus est, Cardin. *in Clementina* 1. *de hæret. quæst.* 1. *num.* 7. & alios referens Ignatius Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *dict. cap.* 110. *versiculo*, *sed locus iste*, & Azeued. *in l.* 1. *huius tit.* 4. *num.* 25. Nam vt inquit Gerson *in* 2. *part. vltim. tractat.* non patitur ludum fama, fides, oculus: nonnunquam iocus & facetia efficere possunt, vt dicterium aliquod impiè sonans defendi queat, ne sit hæreticum, cum videlicet repente, celeriter, inconsulto, & ex occasione, ac sine deliberatione

dictum

dictum fuerit: nec id aliam ob causam, nisi, vt qui illud dixerit facetus esse videatur, præsertim cum suspectus non erat iosulsus ineptus ille, *leg. obligationum substantia, ff. de action. & oblig.* Sed & si hæreticus non sit is, qui talia temerè effudit, puniendus tamen tuoc est vt maledicus & temerarius, vt latè comprobat D. Simanc. *de instit. cathol. tit. 17. num. 22. cum sequentibus,* & reliqui.

14 Sed cum suspectus efficiatur, qui dicteria impia per iocum dixerit ab Inquisitoribus puniri poterit secundum Cardin. *vbi suprà*, & Rojas *in singul. fidei 103.* estqoe communior sentent. secuodum Franciscum Pegna ad directo. Inquisit. *3. parte, scholio 17.* vt refert & probat Ignatius *vbi suprà, versiculo, sed vtrum*, qui *in versiculo sequenti,* inquit, esse quidem iuris exploratissimi, non fore hunc tanquam hæreticum puniendum (id quod coostat ex supra dictis) sed leuius, qoi minimè interueniunt, quæ ad hæresim constituendam necessaria sunt, videlicet error in intellectu & pertinacia in voluntate. Punietur igitur pœna pecuniaria piis locis eroganda, vt scribunt Villadieg. & Rojas ab eo citati: quæ quidem pœna augenda vel minuenda erit iuxta personæ iocantis qualitatem. Perpendi etiam debet iocus, scandalum, si aliquod inde ortom fuerit, nec non qualitas personarum audientium: quapropter viri Theologi & Religiosi in hoc delin-
15 quentes seuerè sunt plectendi. ¶ Non tamen facilè est fides accommodanda illis, qui per iocum hæreticalia verba dixisse asseuerarent, sed maturiori consilio res expendenda erit; nec hac occasione sumpta impij & sceleratissimi homines, & qui verè hæretici sunt, condigoas tanti criminis pœnas effugiant, & ideò non debent Inquisitores faciles esse ad credendum talem excusationem, vt scribit Calder. *in tract. de form. proced. contra inquisitos de heresi. in rubrica de heret. cred. num. 6.* quem refert & sequitur Ignat. Salced. *vbi suprà.*

16 Idem obseruandum etir aduersos eos, qui verba Sacræ Scripturæ ad iocosa scurrilia & inania trahunt; neque erubescunt sæpè numero ex diuinis rebus impudentet componere, videlicet, *Pasquines, y burlas, falsas adulaciones, detractiones, supersticiones, encantaciones, diuinaciones, suertes, y libelos famosos*: hi namque & similes temeratores & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coërceri debent, vt expressè cauetur in Concil. Trident. *sess. 4. in fin.* Et licet ibi horum criminum punitio Episcopis demandetur; quando tamen hæresim sapiunt, iure optimo Inquisitores ad punitionem & correctionem illorum procedunt: *Y ansi en el catalogo de la Inquisicion entre otras reglas que se ponen para que las heregias sean stirpadas, se prohiben los libelos famosos, y pasquines, como lo refiere Manuel Rodriguez en su Summa 1. parte, cap. 34. y lo tiene Salcedo, vbi suprà, versiculo, qua sanè,* dicens, quod nouissimè delicti libelli famosi & pasquines prohibiti sunt ab Inquisitore generali D. Gaspare Quiroga Cardinali & Archiepiscopo Toletano in catalog. librorum prohibit. edito ann. 1583. in principio.

17 Ex superioribus venit decidenda quæstio illa, an qui animo indeliberato, veluti per lubricum vel lapsum linguæ in blasphemiam, vel hæresim prorumpit, puniendus sit? Videtur enim minimè puniendum, quia non facilè lubricum linguæ ad pœnam trahendum est *leg. 1. Cod. si quis Imperat. maledixi, leg. famosi, ff. ad leg. Iul. maiestatis, cap.* quod autem ait *22. quæst. 2.* notat Zanch. *de heret. cap. 7. num. 9.* non enim censeodus est hæreticus, præsertim cùm se incontinenti correxerit secundum Simanc. *tit. 17. num. 19.* & ideò lubricitas linguæ, si appareat non dolosè, aut considerate blasphematum, excusabit, vt habetur per omnes *in dict. leg. 1.* & in specie tradit Lucas de Peña *in leg. omnes, n. 7. C. de delat. lib. 10.* Alexand. *cons. 15. num. 8. volum. 3.* quos refert & sequitur Tiber. Decian. *d. cap. 5. num. 11.* vbi quod vt appareat, quod ex lubricitate linguæ quis blasphemauerit, probandum est, quod non sit consuetus blasphemare, vt per Iason. *in §. item si quis el segundo, num. 62. cum seq. instit. de action.* & etiam quod blasphemaoerit absque contemptu, vt per Boër. *decis. 301. num. 14.* ¶ Et ideo excusatur 18
etiam, si quis incumbens rei licitæ percussit Crucem, vel Christum, aut aliam imaginem nolens & non in contemptum, vt inquit Anan. *in c. vlt. de maled. col. 9.* Et tandem concludit Decian. *vbi suprà, num. 12.* quod cùm iniuria in homines & minus in Deum non potest esse sine dolo, quælibet causa colorata excusabit à dolo, vt minus puniatur secuodum Alexand. quem citat: putat tamen Decian. hoc relinquendum arbitrio prudentis iudicis, qui illud æstimabit ex persona, loco, tempore, causa & aliis circunstantiis; aliàs namque nullus esset, qui non excusaretur, cùm quilibet posset prætendere imaginariam causam, licet iniustam, quæ secundum Alexand. excusaret à dolo, quod rectè non admittit Decian. præsertim in hoc crimine, propter ipsius atrocitatem. Quod si appareat secundum ipsom ibi *num. 13.* blasphemantem statim pœnituisse, & reuocasse, ac se correxisse, præsumetur ex hoc lubrico linguæ blasphemasse, vt per Grammar. Alexand. & Felin. quos ibi ad hoc citat. Nihilominus tamen erit pœna extraordinaria puniendus secundum Rojas *de heret. 1. part. num. 66.* Salced. *vbi suprà, vers. supra dictis,* ibi, *sed verius alias allegaus*, vbi quod erit plectendus pœna pecuniaria in vsus pios eroganda, vel alia arbitraria, consideratis circunstantiis & qualitatibus de quibus ibi: & quòd erit magoi momenti ad dictam pœnam minoendam, vel nullam infligendam, quando qui ea verba dixit statim palinodiam recantauit & pœnituit, licet grauiter sit reprehendendus & summè monendus vt deinceps caueat, sequitur Azeued. *in d. l. 1. n. 31. hoc tit. 4. lib. 8.*

Excusabitur etiam is, qui blasphemiam, vel 19
hæreticalia verba cùm esset in ebrietate protulit, nam perinde de eo iudicandum est ac de furioso & mente capto *leg. respiciendum, §. delinquunt, ff de pœn. leg omne delictum, §. per vinum, ff. de re milit. cap. à crapula de vit. & honest. cleric.* Zanchin. *de heret. cap. 7. num. 10.* Salced. *vbi suprà, vers. excusabitur*, vbi quod cessante ebrietate grauiter erit corrigendus: & prædicta excusatio proficiet saltem vt mitius puniatur, vt per Bonifac. de Vital. *in tit de pœn. blasphem. n. 2.* Arnald. Arbert. *de agnoscend. assert. cathol. & heret. quæst. 6. n. 21. & quæst. 27. n. 15.* vbi quod isto casu ebrius potest extra ordinem puniri pœna arbitraria secundum Abbatem antiquum *in cap. 2. de maled.* quem sequuntur commmuniter Doctores teste Gramm. *super constit. regn. fol. 113. num. 6.* sequitor Gregor. Lopez *in rubrica tit. 28. part. 7.* Clarus *in practic. quæst. 60. versic. præterea quæro*, Mascard. *de probat. primo tomo, conclusione 194. num. 4.* quam etiam sequitur & communem appellat cum Grammat. *vbi suprà*, Farinac. *d. quæst. 20. num 50.* & probat latissimè plures allegat Didac. Pelez *in rubrica tit. 8.*

tit.8.l ib.8. ordinam. pag.203. columna 2. cum sequentibus, propter culpam, quam habuit in se inebriando. Vnde si sine culpa fuisset factus ebrius, putà quia socij ipso inscio sal in vinum coniecissent, tunc esset à culpa & dolo prorsus excusandus, vt credit Clarus *ubi supra*, ibi *caeterum, &c.* sequitur Azeued. *in dict. leg.1. num.29. hoc tit.4. lib.8.*

20 Sic etiam hæresis à furioso dicta impunita esse debet, idemque erit si ab insano, amente, phrenetico, & furiis, seu dæmonibus agitato, hi enim omnes & id genus alij nec errorem intellectus habent, nec pertinaciam voluntatis *leg. Diuus, ff. de officio præsid. leg. vltim. ff. de administrat. tut. cap. aliquos cum sequentibus, 15. quæst. 1.* Tiraquel. *de pœn. temper. caus. 2.* Simanc. *de instit. cathol. tit.17. num.12.*

21 Generale est præterea, non solum in crimine blasphemiæ, sed in omnibus delictis ebrietatem delinquentis illum excusare ab ordinaria pœna, vt in iuribus supra citatis, & *in cap. sane, 15. q. 1.* vbi glossa & communiter Doctores teste Anton. Gou. 3. *tom. var. resol. tit. de delict. cap. 1. num. 73.* Marsil. *in leg. 1. in principio, num. 48. C. ad legem Corneliam de sicar.* Ripa *in l. fin. num. 79. Cod. de reuoc. donat.* latè Tiraquellus *de pœn. temper. causa 6.* Petrus Dueñas *regula 259. in 4. ampliatione.* Plaça *in epitom. de delict. c 30. num. 1. cum sequentibus*, vbi pariter restatur de communi Clar. *in d. quæst. 60. in eodem vers. praetrea quaro*, Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 326. num. 2. cum sequentibus*, Aneharanos regien. *quæst. 13. num. 4. in principio & in fine, & num. 6. p. 2.* & hos referens Farinac. *dict. quæst. 20. num. 51.* vbi etiam testatur communem, & eam sequitur latè Didaeus Perez *vbi suprà*.

22 Sed tunc demum ebrietas ab hæresi, vel blasphemia excusare potest, cùm omninò mente priuauit: nesciunt enim ebrij quid loquantur, quinimo vino indulgeor & sepulti iacent, ita Simancas *dict. tit. 17. num. 17.* Auendaño *2. part. cap. 5. prætor. num. 19.* Cantera *dict. cap. 3. de blasphem. num. 2.* vbi quod si non erat talis ebrietas, vt tolleret iudicium, sed ebrius erat (vt dicunt) hilaris, non excusaret, licet minus puniretur, quicquid alio modo postea ipse distingat *col. fin. illius cap. pag. 450. col. fin.*

23 Is tamen, qui semel ebrius blasphemat, aut hæreses dicit, puniendus quidem est, sed mitius pro modo voluntarij & scandali secundum Simanc. *d. §. 17. num. 50.*

24 De dormientibus autem asserendum est, quòd à pœna immunes sint, si blasphemiam dormiendo proferant, vt latè probat Simanc. *dict. cap. 17. num. 16.* post Albert. *de agnoscend. assert. cathol. & heret. quæst. 38.* & Tiraquellus *de pœn. temper. caus. 5. num. 1.* sequitur Salced. *vbi suprà, in vers. eruni etiam.*

25 De aliis etiam defensionibus & excusationibus blasphemiæ, & cuiuscumque alij delicti videndi sunt latè id agentes, Tiraquellus *in dict. tractat. de pœn. temper. per totum*, & Simancas *dict. titul. 17. per totum*, & Auend. *d. cap. 5. prat. 2. partis per totum*, nec non & Iulius Clar. *d. quæst. 60. per totam*, & nouissimè Tiber. Decian. *d. cap. 5. per totum* Superiora ideo exposuimus, quia solent in praxi communiter contingere.

26 In summa obseruandum est, quod iudices Ordinarij Ecclesiastici ex causis prædictis poterunt mitius punire blasphemos, cum hoc iura & Doctores permittunt expressè, non solum quando pro blasphemia est imposita pœna certa & determinata, (prout est per Concilium Lateranens. & Motum proprium Pij V. quibus hoc non excluditur) sed etiam si ipsa pœna certa & determinata imposita non sit, veluti cùm quis blasphemat contra Sanctus Dei, quoniam tunc ex dict. Concilio Lateran. & Motu proprio arbitrio iudicis pro qualitate blasphemiæ & personæ punienda est. Sicque intelligendum censeo, quod Hostiens. & cæteri Canonistæ præcitati *in versic. nihilominus tamen blasphemus* affirmant, nempe, pro blasphemia pœnam arbitrariam esse imponendam: & ita inquit Cantera *d. c. 3. blasphemum, n. 4.* quod pœna de iure Canonico est pœnitentia publica, scilicet, vt audiat Missam in forma pœnitentis, & soluat aliquam pœnam pecuniariam, & hoc quando habet de consuetudine, nam pro prima vice hodie non datur pœnitentia publica, sed aliqua pecuniaria arbitrio iudicis. 27

Iudices vero laici dispensare nullo modo possunt, nec audebunt in pœnis ordinariis, & cæteris impositis à nostris legibus regiis pro crimine blasphemiæ ob timorem pœnæ talionis, quam alias ipsos iudices dispensantes pati præcipit *e. 25. prætor. hodie l. 20. titul. 6. lib. 3. huius nouæ collect.* quod etiam præcipiebat Concilium Lateranens. præcitatum *in versic. statuimus etiam*, & notat Abbas *n. 5.* per textum ibi *in cap. 2. de maled.* Et quamuis forsan prædictæ constitutiones iuxta ios commune veniant intelligendæ, nempe, de iudicibus dispensantibus in pœna iusta, & iusta dici non valeat quæ iure mollitur, vel mitigatur, tunc enim dispensari non dicitur, sed iustè procedi: & ita in terminis inquit Hostiens. ibi, nec non Abbas & Anania quod ex magna causa possit adhiberi misericordia & sic dispensatio, vt si est persona nobilis, vel honorabilis, quam non deceat sic publicè pœnitere: & vult hanc pœnitentiam eleemosynis redimere per *c. 1. de voto, & c. mulieres, de sententia excommunicationis, & in c. medicina de pœnitentia, dist. 1.* quos sequitur alios allegans Didac. Perez *in l. 1. tit. 8. ordinamenti, pag. 208. col. 1. ad fin.* 28

Nihilominus tamen, quando innocentia omninò non excusat, sed reus venit puniendus pro blasphemia licet mitius ex causa, à pœna certa legis nec latum (quod aiunt) vnguem recedere licebit ex d. l. regia, qua attenta nec dictum Hostiens. & sequacium procedere potest, nec practica contraria, nempe quam aliqui iudices illiterati tenent, mutando pœnam carceris in oleum pro lampade Ecclesiæ, vel iubendo expendi aliquam pecuniam pauperibus, non est tuta, nec potest fieri per illam leg. ibi: *Si dispensar en en poco ni en mucho*, secundum Aujles ibidem *num. 4. in fine.* Expende etiam pro hac parte verba alia eiusdem leg. ibi: *Sin excepcion de persona de mayor, ni menor condicion, &c.*

In calce huius quæst. libuit hîc referre verba admiranda D. Chrysost. 5 *opere, homil. 1. ad populum Antioch.* quæ ita se habent: *Quia de blasphemia dictum est, vnum vos omnes petere volo retributionem, pro concione hac atque sermone, vt in ciuitate blasphemantes mihi castigatis, & si quemquam in biuio, vel foro Deum blasphemantem audieris, auidè increpa, & si verbera infligere oportet, ne recuses, ipsius faciem alapa percute, contere os ipsius, percussione manum tuam sanctifica: & si vlli accusaurint & in carcerem duxerint, sequere: & si pœnas iudex pro tribunali rependerit, dic cū libertate, quod Regem Angelorum blasphemauit. Si enim Regem terræ blasphemantem puniri oportet, multo magis illum contumelia afficientes, commune crimen est, publica iniuria,* 29

iniuria, cuique licet accuſare volenti. Hactenus D. Chryſoſtomus, quem refert Petrus Greg. *in ſua ſyntagm. iuris vniuerſi lib. 33. c. 12. numer. 11. pag. 533. in ſecunda parte,* vbi *in numeris ſequentibus* plurima in deteſtationem huius criminis vltra ordinarios & noſtrates *vbi ſupra* congerit, & copioſè & miro ordine Tiber Decian 2 *tom. tra. crimin. c. 3. per totum, & cap. 6. per totum* agit de pœnis blaſphemiæ.

SVMMARIVM.

1 *Verba dubia proferens, & aliquo modo excuſabilia, an ſit puniendus?*
2 *Delictum in dubio non eſt præſumendum.*
3 *Actus quando eſt dubius, qui poteſt ad delictum, & ad non delictum referri, illa via capienda eſt, vt excludatur delictum.*
4 *Blaſphemia in dubio non eſt præſumenda. Sed contra n. 5. Ampliatur n. 6.*

De proferente verba dubia, & aliquo modo excuſabilia, an ſit puniendus?

QVÆSTIO LXV.

1 QVÆRO modo an proferens verba dubia & aliquo modo excuſabilia ſit puniendus: Et in hoc Hoſtienſ. *in Summa de Iudæis, §. & in quibus ad fin. ſub num. 6.* tenet prædicta verba ſemper in duriorem partem eſſe interpretanda, & quòd ideò pœna pecuniaria puniuit quemdam, qui dixit potius vellem eſſe ſuſpenſus ſicut ille fuit (cùm eſſet crucifixus circa) quàm magis vellem reddere computum coram vobis, & ille intelligebat de quodam homine, qui erat ſuſpenſus in patibulo verſus Septentrionem, quod dictum laudat Felin. *in cap. auditis, num. 32. verſic. ita tranſeat de præſcript.* & Matthæus de Afflict. *in conſtit. Regn. Sicil tit. de blaſphemant. quæſt. 5.* licet ipſe velit adhuc ruſticum excuſare, ſequitur etiam eos referens Auendan. *2. parte cap. 5. prat. num. 10. verſic. ſexta concluſio,* & Decian 2. *tom. tractat. crimin. cap. 2. num. 10. & cap. 5. num 15.*

2 Sed quòd in dubio non ſit præſumendum delictum, ſed potius interpretatio ſit facienda in meliorem partem, eſt regula iuris generalis deſumpta ex *leg. meritò, ff. pro ſocio, leg. Arrianus, ff. de action. & obligat. leg. ſemper in obſcuris, ff. de reg. iur. cap. dudum ne præſcriptionib. cap. eſtote de regul. in antiq.* tenent plurimi congeſti per Ioannem Rojas *de hæret. 1. parte num.* 109. Satius enim eſt nocentem damnari *leg. abſentem, § ſatius, ff. de pœnis cum ſimil.*

3 Similiter quando aliquis actus eſt dubius, qui poteſt ad delictum & ad non delictum referri, illa via capienda eſt vt excludatur delictum *leg. ſi quis intentione, ff de iudic.* Innocent. *in cap. dudum de electione,* Bart. *in leg. non ſolum, §. ſed vt probari, ff. de non. oper. nuntiat.* Ergo idem meritò dicendum eſt in verbis dubiis in delictis, quæ ſanè in mitiorem partem ſunt capienda, ne præſumatur delictum, vt pluribus relatis affirmat Rojas *vbi ſupra num.* 200.

4 Quinimo in ſpecie & in indiuiduo in blaſphemia hoc tenent relati per Decian. *dict. cap. 5. num. 15.* & in crimine hæreſis hoc affirmat eſſe verum Albert. *de agnoſcend. aſſert. quæſt. 29. num. 19. & quæſt. 8. numer. 11.* & latius ac melius *quæſt. 34. numer 48. cum ſequentibus, & in rubrica de hæret. lib. 6. quæſt. 13. num. 19.* dicens quòd ſi verba alicuius propoſitionis duplicem habent ſenſum, catholicum, videlicet, & hæreticum, potius in ſenſum catholicum quam in hæreticum ſunt intelligenda fauore rei, ne præſumatur delictum, & ita verba dubia ſunt interpretanda: nam quod multipliciter intelligitur, eius veritas ignoratur, vt inquit Boëcius, quem refert Rojas *vbi ſupra num. 201. cum ſequentibus,* & latiùs alios allegans *num. 366. cum ſequentibus,* & iterum *in ſecunda parte aſſertione 10. numer. 164.* in quibus locis alia exempla adducit apud ipſum videnda Ergo in materia blaſphemiæ verborum male & bene ſonantium idem dicendum videtur, vt ea verba dubia proferens, quæ duplicem ſenſum habent, malũ & bonum in mitiorem partem interpretanda ſint, vt excuſemus delictum & ſic in totum reus excuſetur, vt voluit Matth de Afflict. *vbi ſupra.*

Quid tenendum? Ego profectò ratione exempli, & vt ſubferamus omnem occaſionem proferendi ſimilia verba, potius accederem priori parti in noſtra quæſtione blaſphemiæ, ſequutus opinionem Hoſtienſ & ſequacium puniendo pœna leui arbitraria huiuſmodi reum. Quod præcipuè & abſque dubio id obſeruarem, quando verba dubia prædicta præponderarent, atque plus inclinarent in malum ſonum, vel ſi ſecundum communem vſum loquendi malum ſonum haberent: quia verba ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquendi, qui plerumque propriæ ſignificationi eorum derogat *leg. cum Delanionis, §. aſinam molendinariam, ff. de fundo inſtruct. inſtrum. legat. leg. librorum, §. quod tamen Caſſius. ff. de legat. 3. cap. ex litteris primo de ſponſal. cap. intelligentia verborum, cap. præterea de verborum ſignificatione. cap.* Matchio 1. *quæſt.* 1. & in terminis noſtris Rojas *de hæret. 1. parte, num.* 380. ſicut per contrarium communis vſus loquendi poteſt interpretari verba dubia, vt non ſonent in blaſphemiam, vt tenet Decianus *dict. cap. 5 num.* 3. vbi etiam agit an communis vſus loquendi excuſet ab ea, & ſequitur Azeued. *in leg. 1. num. 22. & 23. hoc titulo 4.* 5

Denique ſi contra proferentem tamen prædicta verba dubia eſſet aliqua ſiniſtra ſuſpicio, vel præſumptio, non in meliorem, ſed in deteriorem partem ſunt intelligenda, veluti ſi iſte talis verba dubia in materia blaſphemiæ proferens eſſet conſuetus blaſphemare, vel ſtando in materia hæreſis eſſet de genere Iudæorum, vel Maurorum, vel ex aliqua regione, prouincia, vel Regno hæreſibus infecto, vt ex Anglia, Vngaria, Germania, vel Gallia *leg. aut facta, §. perſona, ff. de pœnis, leg. quod ſi nolit, §. quia mancipia, ff de ædilit. edict.* ibi: *Seruos bonos eſſe, qui nationis non infamata, quoſdam malos videri, qui ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt, leg. 1. C. vbi pupill. educ. debeant.* ibi, *inſpecta perſonarum qualitate, leg. vidua, C. de nupt.* ibi, *ſi eius rei ſuſpicio præceſſerit*: ex qualitate enim perſonæ præſumitur dolus & malus animus *auth. quibuſcumque, C. de Sacroſanct. Eccleſ gloſſ.* Bart. Bald. & Paul. *in leg. in ciuile, C. de furt.* allegat alios plures ad hoc Rojas *de hæret. 1. parte num. 206.* qui *à num. 205. cum ſeqq.* prætedentem reſolutionem, tenet & probat in materia hæreſis, & iterum *numer. 378. cum ſequenti,* quod in 6

exponendis propositionum verbis attendenda est loquentium qualitas, & conditio, & si verba sunt prolata ab homine rustici, & grossi ingenij, grosso modo, & citra dolum & malam credolitatem; si veto ab homine docto & subtilis ingenij subtili modo, quia tunc non sine dolo sunt intelligenda.

SVMMARIVM.

An absolutus in foro conscientiæ à blasphemia possit pro ea puniri in foro iudiciali.

QVÆSTIO LXVI.

1 QVÆRO, an blasphemus absolutus in foro conscientiæ possit puniri pro blasphemia in foro iudiciali? Et non desunt, qui putent huiusmodi non esse puniendum in foro iudiciali, eo quod blasphemus absolutus à Sacerdote pacem habeat cum Deo, quem in primis offenderat, vt tenet Bart. *cons.* 167. *quod minister fratrum*, Anch. & Anan. *c.a.n.6. cal. de maled.* Felin. *in c. de his, num. 5. vers. tertio fallit, de accusat.* Dec. *cons.* 137. *num.* 3. Thom. Ferat. *cent.* 25. & Firmian. *in suo report. verb. blasphemia versic.* 7. dicens se ita practicasse per dictum Bartoli, Nellus Debannitis *in* 3. *p.* 2. *temp. q.* 46. & Bart. hæc opinio est forsan magis communis, Vulpel. *in tr. de pace, quæst.* 26.

2 Est tamen falsissima hæc opinio, tum quia iudicium interios diuersum est à iudicio exteriori, & licet quis sit absolutus in foro interiori, remanet tamen offensa Respublica Christiana, quare opus est, vt ei quoque satisfiat, ne aliàs tota criminibus obruatur, paxque & etiam tranquillitas publica, & Christiana turbetur. Tum etiam, quia ex contraria opinione multa consequerentur absurda: nam & apostata & hæreticus, & idolatra absolutos à Parocho puniri non posset à iudice, quo quid absurdius

3 dici, cogitative potest. ¶ Præsertim cùm forum aliud arcanum nihil commune habeat cum foro iudiciario. Hinc est quod pœnitentia in foro conscientiæ non tollit pœnam legalem, & ideò licet quis acceperit pœnam specialem de delicto, non minus punitur in palatio, ita Bald. *in l. placet in fi. C. de sacrosanct. Eccles.* quem sequitur Anton. Franc. in addit. ad Abb. *in cap. Quintauallis, num. 6. verb. in loco, de iureiur.* & Iuan. de Anan *in cap. de his de accusat. col.* 2. *vers. nota, iunct. gloss. fin.* Auiles *in cap.* 25. *prat. gloss.* 4. *num.* 11. sic gloss. *fin. in fi. in c. de his de accusat.* tenet qood reus pœnitentiam agens occulte apod Deum absolutus est, sed accusatio in iudicio facienda non cessat propter hoc communis secundum Couar. *in c. Raynnut. in princ. num.* 18. *de testam. & lib.* 2. *var. res. c.* 10. *num.* 3.

Quod procedit etiamsi pœnitentia imposita 4
in foro interiori esset publica secundum Abb. *in d.c. de his*, contra Hostiens. *in c. tua, de procurat.* quia pœnitentia imposita in foro iuteriori esset publica secundum Abb. *in d c. de his* contra Hostiens. *in c. tua, de procurat.* quia pœnitentia, quæ imponitur in foro animæ, non imponitur pro punitione delicti, & ait opinionem Abb. in hoc esse veram, & tenendam aduersus Hostiens. Anton. & Anan. probat latè Auiles, *vbi sup. numer.* 18. *cum seqq.* & D. Couar. alios allegans *vbi sup d. num. 3. per totum*, Anton. Gom. 3. *tom var. resol c.* 1. *num.* 40. & Azeu. *num.* 33. *in loco statim citando*, & in terminis hanc secundam sententiam contra priorem Bart. & sequacium rectius tenent, & probant Ias. *in l. ait prætor, § iurari, num.* 15. *ff de iureiur.* D. Sim. *de inst. Cath. tit* 8. *num.* 18. Auend. *in* 2. *p. c.* 5. *prætor. num.* 17. *versic. item procedit*, & latissimè sex fundamentis, hanc opinionem comprobat Auil. *vbi sup. d. num.* 10. *cum seqq.* Menoch. *de arb. iudic. lib.* 2 *cent.* 4. *casu* 375. *num.* 36. Couar. *vbi sup. numer.* 3 *circa fin.* ibi: *quicquid sit*, additio Didac. Per. *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 8. *ordinam. pag.* 107. *col.* 1. Et hæc opinio est verior & tenenda, vt bene probans testatur toto pectore ei assentiens Decian *in* 2. *tom tract. crimin c.* 5. *num.* 6. eamque probat cum aliis Vulpel. *vbi sup.* & non est recedendum ab ea, quia melioribus videtur fundata rationibus secundum Farin. *in* 1. *p. qq crimin. c.* 10. *num.* 42. & sequitur additio Didac. Per. *in l.* 1. *versic. nunc quæro*, ibi, *sed contrarium, tit* 8. *lib.* 8. *ordinam. pag.* 107. *col.* 1. & Azeu. *in l.* 1. *num.* 9. *tit.* 4. *num.* 33. *lib.* 8. ¶ Quod si blasphemia esset occulta, tunc sola confessione sacramentali & remissione confessarij intelligitur blasphemus habere pacem ab offenso. Et in hac specie potest intelligi, & saluari opinio contraria Bart. & sequatium secundum Auiles *vbi sup. n.* 17.

Quod si quis eadem continuatione, eodemque impetu plures blasphemias protulerit, vnius tantum blasphemiæ pœna punitur, diutius tamen puniendus erit: vnum namque dumtaxat crimen committit *l. inficiando, §. infans, ff de furt. gloss. in l nunquam plura, ff. de priuat. delict.* & in terminis, ita tenet Cepol. *cons. crim.* 77. & Alciat. *de præsump. reg.* 3. *præsump.* 6 *numer.* 4. *& in c. cùm non ab homine, num.* 33. *de iud.* D. Couar. *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 10 *num.* 8. *vers. tertio eodem pacto*, D. Simanc. *de instit. Cath. tit.* 8. *num.* 14. vbi adducit Boer. *decis.* 301. & Hippol. *in l. vlt. ff. ad l. Cor. de Sicar.* idem tenentes sequitur etiam Auil. *in c.* 25. *prat gloss.* 1. *num.* 23. Azeued. *in l.* 1. *n.* 44. *tit.* 4. *hoc lib.* 8.

Quod si quis assiduè blasphemauerit de hæ- 5
resi suspectus dicetur, vel præsumetur, vt scribit Carrer. *de heret. cap.* 2. *num.* 44. post Afflict. *in commentar. ad constitutiones Neapol. in verb. inconsutilem, num* 48. Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 6. *nu.* 29.

¶ Quinimo pœna mortis Iure Ciuili imposi- 6
ta blasphemo, per textum *in auth. vt non luxur. contra natur.* de quo *supra*, tunc locum habebat, cum quis ex consuetudine, & incorrigibilitate Deum blasphemauerat, secundum Pet. Cyn. Bald. & Salic. *in l.* 2. *C. de reb. cred.* Alex. *cons.* 233. *col.* 1 *num.* 26. Cantera, *cap.* 3. *de blasphem. num.* 5. *pag.* 448. *in fi.* Nec sufficit probare, quod bis vel ter quis blasphemauerit, sed necesse erit

probara

probare ſæpius blaſphemaſſe, vt tenent plerique ex ſupr. citatis, & plures referens Maſcard. 1. *tom de probat. concl.* 194. *num.* 1. & Decian. *vbi ſup c.2.n.5. & c.6.n.4.* & alios plures referens Farinac. *in ſuis quaſtionibus crimin.* 1. *part. numer.* 43. & 44.

SVMMARIVM.

1 *Carceris & vinculorum pœna per vnum menſem blaſphemo iure regio impoſita quomodo intelligatur, an tempus debeat eſſe continuum, vel ſufficiat eſſe interpolatum n.5. cum ſeqq. pracipue, num.8.*

2 *Conditio libertatis ſeruo appoſita*, ſi ſeruierit per triennium, *an impleat ſeruitudo per illud tempus diſcontinue, & numer.* 7.

3 *Tempus appoſitum in aliquo actu, vel diſpoſitione, regulariter non requiritur, quod ſit continuum, ſed ſufficit interpolatum.*

5 *Tempus condemnationis exilij debet eſſe perpetuum, fauor publicus verſatur in punitione delicti, & pracipuè blaſphemia.*

De intellectu & praxi legis regiæ imponentis pœnam carrerum, & vinculorum vnius menſis pro prima blaſphemia.

QVÆSTIO LXVII.

1 QVÆRO circa 5. conc. & l. 5. de qua *ſup. in princ. huius tit.* 4. dum per eam imponitur pœna carceris, & vinculorum, blaſphemo per vnum menſem pro prima vice, de intellectu & praxi huius l. & concluſionis, an tempus hoc debeat eſſe continuum, vel ſufficiat eſſe interpolatum, & quomodo debeat eſſe captus in carcere blaſphemus? & quoad primum videtur ſufficere quod tempus menſis ſit diſcontinuum, quia ſumus in pœnalibus & odioſis, & lex noſtra contrarium non dicit: ergo reſtringamus odia & ampliemus fa-
2 uores, vt in reg. iuris, *odia reſtringi, &c.* ¶ Secundo argum. text. *in l. Paul. §. fin. ff. de liber. cauſ.* vbi conditio legato libertatis ſeruo appoſita, *ſi ſeruierit per triennium*, ſi ſeruus poſtquam inceperat ſeruire aufugiat, & poſtea reuerſus impleat triennium ſeruitij incepti, cenſetur impleta conditio, & erit liber, & ibi gloſſ. notat & Roma. *in l. fin. §. quoties, ff. de pub. & vectig.* necnon & in terminis Iaſ. *in l. ſi idem cum eodem, ff. de iuriſd. omn. indic. col.* 2. *in fi.* Si ergo in conditionibus quæ debent in ſpecifica forma adimpleri, vt in *l. qui haredi. in princ. & in l. in conditio, ff. de cond. & demonſtrat.* cum ſimilibus tempus, in dubio non intelligitur, continuum, ſed ſufficit quod interpolate adimpleatur: ergo à fortiori idem erit di-
3 cendum in pœnalibus. ¶ Tertio ex gloſſ. 1. *in l. 1. C. ſi mancip. ita ſuos. alien. &c.* vbi etiam quod regulariter tempus appoſitum in aliquo actu, vel diſpoſitione non requiritur quod ſit continuum, ſed ſufficit eſſe interpolatum, & ibi Salced. & alij DD. & illam gloſ. ordin. appellat Ant. Gom. 3. *tr. var. reſol. c.* 1. *num.* 2. inferens ex ea quod ſi Doctor debeat gaudere certo priuilegio, ſi legerit per aliquod tempus, ſufficit quod legat per tempus interpolatum, prout in Vniuerſitate Salmantina in praxi obſeruatur ſecundum eundem Anton. Gomez *ibidem.*

Nihilominus tamen in terminis noſtræ l. 4
contrarium verius eſt atque in praxi obtentum: imò quod iſte menſis carceris & vinculorum debeat eſſe neceſſariè continuos, alias debeat de nouo adimpleri, ſi ſemel aut iterum cœptus interruptus fuerit, ex eo quod in dubio regulariter receptior eſt regula, quod tempus poſitum, vel requiſitum à lege debeat eſſe continuum, arg. *tex. in l.c.5. ff. de adul. & in l. relig. ff. de pœn. & in l. fin. §. quoties ff. de pub & vectig.* & ita tenet gloſſ. *in rub ff de diu. & temp. praſcript.* ibi: *ſed hic notandum eſt*, vbi Bart. & cæteri eam ſequuntur, necnon & alij relati per Tiraq. *de vtroque retract. 1. p. gloſ.* 1. §. 11. *num* 21. & teſtatur eam eſſe commun. Soc. *in l. cum filius, col penult. num. 9. ff. de verb oblig* Ant Gom. *tom. variar. reſol. c. 1. num* 3. & Azeued. *in l. 3. tit. 1. lib. 4. nou. collect. reg. num. 7. cap.* vnicam & ſingularem vocat Ant. Gom. *vbi ſup & c.8 de exil. & releg. n.* 2. vbi in terminis noſtræ l. hanc opin. ex prædict. probat, & ante eum Greg Lop. *in l. 2. gloſ. magna qua* eſt fin. ibi: *an verò ſufficiat, &c. tit.* 28. *p.* 7. & nos *lib. 1. Cnnon. quaſ. c.* 12. *n.* 24. & 25. & alios allegans Auend. *in 2. p. c. 5. prat. n. 21. in prin.* vbi etiam quod non poteſt iudex facere quod condemnatus ad carces per ſpatium 30. dierum poſſit eam pœnam implere per interualla dierum, quia immutaretur forma legis, in qua diſpenſari non poteſt per *c. 25. prat hodie, l. 20. tit. 6. lib. 3. nou. collect. reg.* Eandem etiam ſententiam probat & tenet Cantet. *c.3. de blaſp. verſ. de iure reg.* ibi, *& iſte menſis, pag* 150. *gloſ.* 1. Azeu. *in l. 5. n. 15. cum ſeqq. hoc tit. 4. lib.* 8. & hæc noſtra ſent. approbat hodie *in l. 58. circa fin. tit. 4 de los adelantados, y merinos, lib 3. huius nou. collect. reg.* ibi: *Y mandamos que los preſos por blasfemias cumplan los 30. diaz de la priſion continua, y que lor dichos Alcaldes Mayores no permitan, que cunplan por dias interpolados, quinze diaz en vn tiempo, y quinze en otro,* & ita obſeruatur in praxi.

Quoad ſecundum reſoluo, non ſufficere con- 5
demnatum pro blaſphemia ſtetiſſe intra carceres per triginta dies, niſi ſteterit captus in vinculis, hoc eſt, *con priſiones*, duo namque copulatiuè requiruntur, vt probant illa verba, *ſea preſo y eſte en priſiones vn mes.* Ad veritatem enim copulæ requiritur concurſus vtriuſque non ſolum iure communi Romanorum, vt in l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit, *ff. de verb. oblig. cum ſimil.* Greg. Lop. *in l. 34. in gloſ. ayunta, tit. 11. p* 5. ſed etiam iure noſtro patrio Regio atque Hiſpano vt *in d. l. 24. & l. 13 tit. 4. part. 6.* ita in terminis tenet & probat Auend. *d. cap. 5. prat. num.* 22. Qua ratione non ſufficit quod blaſphemus ſit in carcere detentus cum vno vinculo tantum per triginta dies; ſed requiritur quod habeat vincula in numero plurali, & ſic duo genera vinculorum naturaliter & non fictè, vt patet ex illis verbis, *ſea preſo y eſte en priſiones*, non enim dicit lex, *en priſion*, quia hoc nomen ſermone noſtro Hiſpano vt plurimum in ſingulari numero ſumitur pro ipſo loco carceris, vt probatur *in l. 4. in fin. tit. 29. part.* 7. ibi: *En la carcel, ò en otra priſion que ſea bien recaudado*, & *in l. 5.* ibi: *meter lo ya en priſion*, &

in l. 6. ibi : *de la carcel ni de la prisson*, & *in l. 7. & in cateris ll. eiusdem tit. & in l. 8. tit. 15. part. 7.* Prisiones autem in numero plurali non locus carceris, sed ipsa vincula, quibus detinetur persona carcerati, significantur, vt sunt cipi, & catenæ, vt probat expressè, *l. 6. tit. 29. p. 7. Y ansi no bastará, que el condenado en la pena desta ley por blasfemo este preso con vna arropea en lugar de grillos, ò cadena; sino que ha de tener dos prisiones, como sean dos*, vt in terminis probat, & tenet Aoend. *vbi sup.* & prius *in 1. p. c. 20. n. 8.* & Azeu. *in l. 15. num. 14. tit. 6. lib. 3. nou. collect. reg.* & ita vidi semper obseruari io praxi io mea patria.

SVMMARIVM.

1 *Tempus, quo quis fuit in carcere detentus pro crimine blasphemia, an computetur in mense pœnæ, blasphemo imponendæ? & num. seqq.*

2 *Carceratio saltem de iure ciuili est ad custodiam, non vero ad pœnam.*

3 *Blasphemus cum informatione, vnius testis potest statim incarcerari, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento, si tamen neget delictum, debet statim sub fideiussione relaxari, donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari, & num. 4.*

An tempus, quo quis stetit in carcere dum cognoscitur de crimine, computetur in mense pœnæ blasphemo impositæ?

QVÆSTIO LXVIII.

1 QVÆRO vlterius an tempus, quo quis existit in carcere detentus, dum cognoscitur de isto crimine blasphemiæ, computetur in mense carcerationis pœnæ à l. nostra blasphemis impositæ pro prima vice? & videtur quidem minimè computandum esse, sed quod post sententiam condemnatoriam tantum incipere debeat præd. triginta dies carcerationis & vinculorum: quia licet regulariter carceratio sit ad custodiam, non verò ad pœnam, saltem de Iure
2 Ciuili *l. aut damnum, §. solent, ff. de pœn.* vbi communiter DD. hoc tenent, teste Ant. Gom. 3. *tom. var. resol. c. 9. de captur. reorum, num. 6. vers quia carcer*, Bonacosa *in suis communibus opinion. 1. p. vers. quia carcer non est inuentus ad pœnam*, & tenent alij plurimi authores, quos refert & sequitur Farinac. *in suis quæstionibus criminal. 1. part. question. 27. num 95.* Tamen quando punitio delicti non expectat aliam pœnam à lege, vel statuto expressam, vel ex consuetudine, tunc carceratio datur loco, & nomine pœnæ, vt est tex. *in l. 1. in fi. ff. de aleat. & in l. nemo*, & ibi Angel. *C. de aleat. lib. 10.* Angel. *in tract. malef. in part. quod fama publica, sub numer. 79.* Corsetus *singul. versic. custodia. text. in l. Senatus Consulto cauetur, ff. de iniur.* Ergo ante condemoationem noo incipit currere executio pœnæ, nondum impositæ, quia esset actus præposterus, & dum agitur, & discutitur vtrum incursa sit pœna, vel non iniquum profecto esset, & plerumque parti grauosum atque iniuriosum, in eundem pœnam ordinariam exequi.

Captura enim, quæ statim recepta summaria informatione blasphemiæ fit, & durat vsque ad sententiam, non est in pœnam, nec exequutio pœnæ, sed præambulum necessarium ad exequendam pœnam, si postea declaretur incursam: interim ergo nullo modo dici potest loco implementi haberi, quæ nondum scitur an sit imponenda.

Hinc est, quod cum carceratio 30. dierum, qua *in nostra lib. 5.* pro crimine blasphemiæ, imponenda cum vinculis detur nomine pœnæ & non custodiæ causa, licet in aliis criminibus reus possit & debeat capi, & incarcerari cum informatione vnius testis iuxta notata per glossam *in l. 3. C. ad legem Iul. maior. cum simil.* Attamen in casu nostræ l. re- 3
giæ, licèt cum infor. vnius testis possit reus incarcerari, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento iuxta formam *l. 4. tit. 19. part. 7.* Si tamen reus neget se dixisse blasphemiam, debet statim sub fideiussione relaxari donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari, ita tenet Auend. *numer. 25. in loco statim citando*; aliter namque vnico teste ordinariam pœnam pateretur, quod maximam induceret iniquitatem, vt inquit Ignar. Salced. sæpissimè consuluisse, & obtinuisse in addit. ad Bernard. Diaz *littera D. in loco statim citando*, sequitur Azeued. *in l. 5. huius tit. 4. numer. 17. & 18.*
§ Quinimo & captura asserti blasphemi cum 4
vno tantùm teste prohibita videtor & non facienda, vt cum Bernard. Diaz. *in practic. crim. canon. cap. 101.* & in nouis est *c. 124. numer. 9.* probat Auend. *2 part. cap. 5. prat. numer. 26.* Sed Bernard. Diaz *vbi supra* tantùm dicit, quod vbi ex constitutione, vel consuetudine pœna carceris est statuta delicto, tunc non est aliquis in carcere detinendus sine plena probatione delicti, aliàs enim contingere posset, quod sola informatione summaria, iam ordinaria plecteretur pœna, & si iudex tunc possit ad solam capturam procedere, vt satisdatiooe fugæ personæ prouideatur: cuius opinio verior mihi videtur, nempè, vt cum vno teste reus huius criminis capi & incarcerari possit in prædictum finem: & hæc opinio est verissima & in forensibus actionibus recepta secundum Ignat. Salced. *vbi supra littera D.* Quinimo etiam in eum finem hoc fieri potest, quod alij testes examinentur statim de eo crimine, ne interim, aut fugiat reus, & crimen impunitum relinquatur. Perfecta autem iam summaria informatione, ita vt alius testis adesse ignoretur, factis omnibus diligentiis necessariis tempore debito absque fraude, tunc quidem teneo reum relaxandum esse sub fideiussione idonea, si contra eum non sit repertus de crimine nisi vnus testis. Quibus fit, vt hanc *1. p. in quæst. principali supra dict.* sentire visus sit Auendan. *vbi supra, numer. 24. cum sequentibus.*

Nihilominus tamen contrarium iure arbitratur Greg. Lop. *in d. l. 2. glos. magna, versi. sed an in pœna carceris*, imò quod in pœna carceris nostræ legis computetur tempus, quo delinquens stetit

steterit in carcere ante sententiam, ne maior afflictio addatur *l. omnes C. de pœn.* secundum Petr. & Salic. ibi: & ita censet Greg.Lop. ibi seruari de consuetudine. Ego verò eam praxim obseruauit obseruandamque tunc censeo, quoties delinquens captus pro blasphemia vult quod statim (dico ante sententiam) tempus illud cedat in prædictos triginta dies, hoc declarando, & testimonium petendo à tabellione quomodo stat incarceratus, & cum vinculis ob illam causam, protestando absque præiudicio sui iuris se velle connumerari tempus illud in dictos triginta dies, eo casu, quo iustè in eam pœnam debeat condemnari, vel alias æquipollentur. Et ita hanc materiam, & Greg.Lop. *vbi sup.* intelligit Azeu. *in l. 5.n.20. huius tit.4.lib.8.* dicens ita se videre fieri & iuberi per iudicem prout deberet fieri præsupponit, alias secus erit & ita procedunt pro priori parte adducta.

Quod si quis esset captus pro alio crimine, quod non sit blasphemiæ, & interim quod de illo cognoscitur condemnatur pro blasphemia in pœna 30. dierum ad catenas, & cum vinculis iuxta formam nostræ legis, nihilominus vna eademque captura operabitur duos effectus, dummodo hoc exprimatur: nam in dubio finita 1. carceratione incipit 2. iux. doctrinam Azeu. *d.c.5. num. 24. in princ.* vbi quod ad hoc, vt operetur illum effectum debet à iudice exprimi. ¶ Sed ao nobili blasphemo possit assignari palatium extra carcerem publicum, in quo adimpleat 30. dies vinculorum, egimus latè *lib 4. practic. quæstio 22. per totam super l. 11. titul. 2. lib. 6. collect. reg.*

SVMMARIVM.

1 *Iurans per viscera Dei an sit puniendus pœna blasphemis imposita per leges huius Regni?*

3 *Iurare per membra Dei etiam honesta, vel Domini nostri Iesu Christi, Virginis Mariæ, vel aliorum sanctorum, an sit blasphemia. Et num. 4. quomodo & quando sit puniendus?*

De iurante per viscera Dei

QVÆSTIO LXIX.

1 QVÆRO circa l. 6. *huius tit. 4. lib. 8.* an iurans per viscera Dei sit puniendus pœna legum huius Regni imposita blasphemis, & iurantibus per membra Domini nostri? Et videtur partem affirmatiuam veram esse, ex eo quod iurare per capillum, caput & alia membra Dei, est blasphemia, & grauissima pœna mortis iure communi puniebatur, vt *in authent. vt non lux. contra nat. §. 1. & finali, & in cap. si quis per capillum 22. quæst. 1. cum simil.* supra adductis. Et idem est in iurante per iecur, vt per Domin. à Soto *de cauendo iurament abusu, num. 6.* ergo & de iurante per viscera Dei, & ita in terminis tenet Cyn. *in l.2.num.4.C.de reb.cred.& iur.iur.* & Ang. *in §.item si quis postulante, num. 9. inst. de action.* Anania *in cap. 2. num. 12. & 13. de maled.* loquens in iurante per sacra prohibita, nempè per sanguinem, per corpus, per viscera, per humanitatem, per caput, per ventrem Dei, & latè Ias. *in d. §. item si quis postulante, n. 58. cum sequ.* vbi expresse loquitur quando quis iurat sacramenta prohibita, & scelerata, putà per viscera Christi, vel capillos, aut caput Dei & similia istud appellatur proprie blasphemia, siue blasphemare Deum, & quod talis blasphemia, siue verum dicat, siue falsum, punitur vltimo supplicio attento iure communi: quia tales blasphemiæ tendunt in contemptum Christi & fidei nostræ, vt *in d auth. vt non lux. contra nat.* eandem opinionem referendo alias plures probat Bossi *in sua practic. crimin. tit. de inq. num. 130. cum sequenti*, loquens in iurante per capillos, sanguinem, ventrem, & similia Dei; & in terminis loquens in iurante per viscera Christi quod sit blasphemia, & puniatur præd pœna, tenet Marant *de ordin. iudic. 7. p. c. de iure num. 43.* & probatur, quia viscera sunt membra, vt Medici, & Anatomistæ affirmant, imò & plura membra dignissima comprehendunt præterea, si iurare per capillos blasphemiæ annumeratur, *in d. cap. si quis per capillum*: ergo multo magis erit blasphemia, & pro tali puniretur iurare per viscera Dei. ¶ Quæ opinio 2 intelligenda est primo, quando ex passione, vel ira detestando, vel vituperando, quibus iuraret præd. modo, secus si affirmando, vel deprecando, vt constat ex Hostiens. *in sum tit. de maled §.fin.num.5.* Anan. *in d.c.2. sub n.13.* ibi, vbi quærit de illis, & constat ex Caiet. *in sum. verb. blasphemia, ad fin.* & Dec. *in 2. tom tract. crim.c. 2. num. 13 & 14.* Secundo eadem opinio intelligi debet si ex consuetudine hoc fieret, quia tunc esset locus pœnæ, *d. auth. vt non lux cont. nat.* hoc namque casu propter contemptum saltem præsumptum diuinæ Maiestatis puniendus esset præd. pœna, ita Petr, & Cyn. Bald.& Salced. *in d. l. 2. C. de reb. cred. & iur in* Bald. *in l.2. C.ad l. Iul. Maiest.* Ioan. de Anan. *in d. cap.2. num.12. de mal.* Ias. *in d.§. item si quis*, D. Couar. *in Rubr de pact. lib.6 §.1. num.6. versi. hanc tamen opinionem*, diximus *supr q.60.n.12.& q.64. num. 10.*

Quid tenendum? Et quidem iurare per membra Dei etiam honesta blasphemia est, quia attribuitur Deo quæ non habet, loquendo de Patre & Spiritu sancto, vt *in d auth. vt non lux.* Idem à fortiori & absque controuersia est in iurante per membra pudenda Dei, vel Virginis Mariæ, aut aliorum sanctorum, ac proinde licet non pœna mortis, vt olim, huiusmodi iurans puniendus sit, saltem pœnis à ll nostris regnis impositis castigandus erit, vt *sup.* resoluimus. ¶ Iurante verò per membra honesta Domini nostri Iesu Christi, Virginis Mariæ, vel aliorum Sanctorum, nempe per caput, capillos, corpus, ventrem, sanguinem, vel per viscera, & similia assertiue, vel deprecando absque irreuerentia, & resoluit optimè Dec. *d. cap. 2. num. 13. & 14.* & hoc iure communi. ¶ At verò attentis nostris 5 ll. regiis præcipuè l. 6. huius tit. 4. lib. 8. ibi, *ó por algun miembro sanctissimo de nuestro señor*, puniendus erit sic iurans indistinctè pœnis impositis pro blasphemiis, de quibus in *hoc eod. tit.* scilicet *qualquiera que iurare por algun miembro sanctissimo de nuestro señor. Porque aunque la dicha ley sexta no dize que sea blasfemia este iuramento, pero pone le entre los iuramentos malos y feos: y manda que se castigue por la misma pena que las palabras* ... *son*

blasphemia, que lo pudo bien y con justa razon hazer el Legislador. Y con esto cessan las razones y fundamentos de los authores, que dezian y tienen no ser blasfemia iurar por los miembros de Christo. Porque sino lo es, à lo menos se castiga justamente por tal, por ser vn juramento que contiene irreuerencia. Generaliter igitur prohibetur per dictam l. 6. iurare per membra Christi, quia est irreuerentia: ergo procedit hoc, siue affirmando, siue detestando hoc fiat, vt tenet Albert. contra Host. *de agnoscend assert. cathol. & de haeret. quaest.* 27. *num.* 32. quia semper est blasphemia, vel saltem quoad punitionem pro tali habetur & connumeratur à d. l. 6. quia irreuerenter nominantur Christi membra, & quodam exquisito modo iurandi diuidunt sic iurantes ipsum Christum, quasi membratim, vt inquit Albert. *d. quaest.* 27. *num.* 16. *vbi n.* 31. ex hoc inquit quod iurare per Christum absolutè, qui Deus est, bonestius est, (& licet, non detestando, sed affirmando) quam iurare per partes corporis ipsius Christi, quem refert & sequitur in supradictis Azeued. *in d. l.* 6. *num.* 60 sic intelligens praedicta verba dictae l. 6. & tenens expresse quod ea attenta in praedictis verbis praediximus, dicens esse ibi textum expressum contra Conar. *vbi sup. n.* 6. qui circa haec dubius loquitur, scilicet tandem ad dictam l. 6. se referat, quae quidem est haec (inquit Azeu.) Clarissimè probatur, nam cùm antea in verbis praecedentibus lex illa loquuta sit de malis & faedis iuramentis, nunc materiam hanc iuramentorum prosequendo inquit, quod neque per aliud membrum Domini nostri iuretur, quia repetitiua est dictio illa *otro*, & cùm distingui debeat à supradictis iuramentis faedis & malis, necessariò fatendum est in his verbis, *ni iure por otro ninguno*, de aliis iuramentis loqui, quae scilicet apparenter faeda non sint, sunt tamen iurari prohibita, & ita censeo tenendum, quod etiam voluit Canteta *vbi supra dicto n.* 5. *versic. ex quo videtur*, dicens quod iurans per membra Christi, siue honesta, siue inhonesta dicit blasphemiam, & praesumitur malo animo dixisse, nisi qui dixit contrarium probet, & posset probare per coniecturas. Quod vltimum de probatione contraria per coniecturas aequum videtur, non tamen verùm omnino, attenta generalitate & indistinctione d. l. 6. in verbis praecitatis.

SVMMARIVM.

1 *Poena corporalis quae sit imposita blasphemis per leges huius Regni? Quibus additur per l. 7. tit. 4. l. 8 nouae coll reg. poena triremium per decennium, & numeris sequ.*

3 *Blasphemo pro prima vice an vltra poenam carceris & vinculorum sit imponenda poena triremium? & numeris sequ.*

5 *Carceris poena, & vinculorum imposita pro prima blasphemia corporalis dici non potest.*

6 *Exilium non est poena corporalis.*

7 *Triremium poena addita per nouas leges nostri Regni habet locum pro tertia blasphemia, pro qua imponitur poena de enclauar la lengua, nempè vt tunc etiam condemnetur reus en seys años de galeras.*

De casibus, in quibus blasphemus condemnatur in poena corporali, vt ei addatur poena triremium.

In l. 7. eiusdem tit. 4. lib. 8.

QVAESTIO LXX.

QVAERO circa l. 7. huius tit. 4. lib. 8. dicentem, *que de mas de las penas corporales que por las leyes y prematicas destos Reynos estan puestas à los que blasphemaren de Dios nuestro Señor, sean condenados en diez años de galeras, &c.* qui sint casus, in quibus per leges huius Regni sunt impositae poenae corporales blasphemis contra Deum, vt in eisdem addatur poena triremium per decennium? 1

Et non est dubium poenam corporalem imponi à l. 2. huius tit. nempè *al que blasphemare de Dios, ò de la Virgen Maria en la Corte, ò cinco leguas al derredor, que manda le corten la lengua, y den cien açotes publicamente por justicia. Y si blasphemare fuera de la Corte en qualquier lugar, le corten la lengua, &c.* 2

Similiter in casu l. 5. eiusdem tituli, vbi contra blasphemos imponitur pro prima vice *carcel con prisiones por vn mes, y por la segunda destierro de seys meses y mil marauedis, y por la tercera vez que le enclauen la lengua, saluo &c. y al esclauo cincuenta açotes, si quisiere su señor mas que le den esta pena, que no que este preso por los dichos treynta dias.*

Videtur quod pro prima blasphemia vltra poenam carceris 30. dierum pro prima vice mittendus sit blasphemus ad triremes per spatium decem annorum, & pro tertia vice per spatium sex annorum iuxta 2. *p. d. l.* 7. quia incarceratio per 30. dies videtur poena corporalis, & de infixione linguae pro tertia vice non est dubium quod sit poena corporalis afflictiua, & ita in vtroque practicatur, si credimus additionatori Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 7. *ordin. pag.* 207. *col.* 1. pro cuius opinione facit l. 6. huius tituli ibi: *So pena que qualquiera persona, que dixere las dichas palabras y iuramentos, incurra en las penas que incurrien, si dixesse qualquiera de las palabras contenidas en la ley precedente, que es la misma ley quinta. Y aquella misma pena sea dada y executada en su persona y bienes.* Expendo verbum *en su persona*: ergo poena carceris 30. dierum pro blasphemia prima vice imposita à praedicta l. 5. personalis & sic corporalis est. Habet igitur tunc locum adiectio triremium per decennium facta à nostra l. 7. 3

Nihilominus falsam esse censeo hanc huius nouissimi authoris opinionem, necnon & assertam praxim ab eo, quatenus attinet ad poenam carceris cum vinculis pro prima vice blasphemis imposita; immò tunc nulla poena triremium addenda est vllo temporis spatio. 4

Poena si quidem carceris & vinculorum in 30. aut plures dies corporalis minimè dici valet, nec corpus laedit, de qua in nostra l. 7. Hic namque blasphemus etsi in carcere & vinculis detinendus sit in poenam primae blasphe- 5

blasphemiæ, non tamen ex hoc corpus læditur aut verberatur. Et quamuis largo modo & impropriè per relationem ad locum & vincula, quibus corpus detinetur, huiusmodi diei valeret, propriè tamen & verè dici non potest hæc pœna corporalis, secundum communem modum loquendi ac vsum & intelligentiam huius vocabuli *pena corporal*, sed illa mortis, mutilationis membri, verborum & similium. At in materia pœnali, præcipuè adeo graui, *como es añadir diez años de galeras sobre la pena corporal, no se ha de entender de pena corporal impropria, si no de la muy propria y verdadera, hoc est, quando por leyes y prematicas destos Reynos se impone esta, y no quando solamente se pone aquella, que impropria, larga y no verdaderamente se puede llamar corporal. Y està la razon en la mano, por la mayor gravedad del delicto, quando por la blasfemia se pone pena corporal, que no quando se da solamente pena de treynta dias de carcel en prisiones por la primera vez, pues aun por la segunda no se pone pena de carcel, sino de destierro por seys mezes del lugar don de viuiere, y de mil marauedis aplicada en la manera contenida en la dicha ley quinta. Luego cosa sin buen orden y razon seria, y contra la mente è intencion de los legisladores por la segunda vez, que es mayor delicto y se pone por ella mayor pena, dar la menor que por la primera vez, si por ella se omiesse de añadir diez anos de galeras, y por la segunda vez no, como lo quiere y presupone el dicho addicionador de Diego Perez. Iten, porque la prision se haze en los delictos y deuidos, porque se incurre solamente en pena pecuniaria, y no corporal, aunque es de derecho que el tal preso sea suelto con fianças, vt aliàs resoluimus. Luego si la prision fuesse pena corporal seria absurdo prender al que no à incurrido en pena mas que pecuniaria. Esto es ansi, porque la practica y el derecho enseña lo contrario, scilicet, que se puedan prender y prendan los que an incurrido solamente en pena pecuniaria, y no corporal, aunque los ayan de soltar luego en fiado*: ergo, &c

6 Præterea ita etiam videmus *que el destierro no es pena corporal, como se prueua por la prematica de los amancebados* hodie l.2.tit.19.hoc lib.8 ibi: *Pues segun la ley susodicha no bade lleuar pena corporal, sino de marco y destierro*, vbi latius diximus, & tamen in exilium condemnatus prohibetur & arcetur ab ingressu loci, à quo in exilium mittitur & eiicitur. Denique confunditur prædicta iunioris opinio contra, quia si vera foret, aliud non minus absurdum sequeretur ex ea, nempe vt pro tertia vice, pro qua à dicta l.5. grauis pœna corporalis proprie imponitur, nempe *que le cortauen la lengua*, breuius tempus triremium adderetur quàm pro prima vice, nempe, pro hac decem annorum, & pro illa infixionis linguæ, & sic pro tertia vice sex annorum tantum, cum omni iuri & rationi congruum sit vt crescente contumacia & consuetudine delinquendi, maior & seuerior pœna sit imponenda, vt in authent. vt non lux. contra nat. &c. & in reliquis supra in materia eius adductis circa consuetudinem blasphemandi.

7 Poterit igitur in casu dictæ *l.5. huius titul.4. lib.8.* verificari addititio pœnæ triremium facta per nostram leg.2. eiusdem tituli pro tertia vice, vt sonant verba nostræ leg. ibi: *Y que assi mismo en el caso, que conforme à las leyes y prematicas destos Reynos en el especie y generos de juramentos en ellas contenidos por la tercera vez se pone pena de cortar la lengua, de mas de la dicha pena en el dicho caso sean condenados en seys años de galeras.*

SVMMARIVM.

1 *Blasphemus an gaudeat immunitate Ecclesiæ?*
2 *Hæreticus an gaudeat immunitate Ecclesiarum?*

An blasphemus gaudeat immunitate Ecclesiæ?

QVÆSTIO LXXI.

QVÆRO an blasphemus gaudeat immunitate Ecclesiæ? Et non gaudere probatur ex ratione posita *in c.fin.de immunit.Eccles.* quia scilicet frustrà legis implorat auxilium, qui in ipsam legem deliquit, *c. quia frustra de vsur.l.auxilium in fi. ff. de minor.* qui enim delictum in Ecclesia, vel contra Dei sponsam commiserit, gaudere non debet Ecclesiastica immunitate, vt *in d.cap.fin.* ergo à fortiori gaudere non debet eadem immunitate is, qui deliquit in Deum; locus enim non sanctificat hominem, sed homo locum, vt 40. distinctione per totam: ergo sicut illam perdit is, qui Ecclesiæ locum offendens in Ecclesia deliquit, multo magis debet perdere si in Deum delinquendo per blasphemiam ipsum immediatè offendit authent. *multo magis, C. de*, propter quod enim vnumquodque tale & illud magis, vt ibidem probatur. Quis enim dubitat, vt iniuria facta Deo sit facta etiam Ecclesiæ & è contra? Quibus rationibus hanc opinionem rectè probat Boer. *decis.*1 10. *a. t. cum sequentibus*, dicens sic fuisse decisum à Senat. Burdeg. & Fabius à Monteleone *in sua praxi arbitraria num.*170. *fol.*259. *in* 4.*p.* sequitur etiam Rebuf. *in* 2.*tom.constit.Franciæ,tit.de immunit.Eccles.art.*1.*glos.*1.*num.*23. Decian. *in* 2.*p. tract. crim. lib.*6.*cap.*3.*num.*5.& 35.& *cap* 6.*num.*23. D.Couar. *lib.*2. *var.resol.cap.*20.*n.*1 *t.ad fin.* & Remig. *de immun.Eccles.fallentia* 18. & nos *lib.*3. *practic. quæst.*4. *in fin. num.*19. eandem opinionem tenet dicens se credere esse verissimam Farinac. *in suis quæstionibus crim.*1.*p.q.*28.*num.*67. qui omnes authores eam probant indistinctè, siue blasphemia sapiat hæresim, sine non, prout est de mente omnium supradictorum: quia in blasphemia etiam non hæreticali militant & iure concurrunt omnes prædictæ rationes, quamuis in blasphemia hæreticali fortior ratio non gaudendi immunitate Eccles. adstipuletur. ¶ Hæreticus enim procuIdubio non gaudet eadem immunitate, vt probauimus *vbi supra* cum aliis, & cum magis communi & veriori sententia, loquens in hæreticis & apostatis aliisque infidelibus resoluit plures allegans Farinac *vbi supra num.*68. & tenent omnes, vt plures allegans affirmat Boadilla *in sua politic.de correg. lib.*2. *cap.*14 *num.*53. Sed nihilominus idem probandum est secundum omnes in quocumque blasphemo indistinctè ex rationibus vrgentissimis supra adductis in principio huius quæstionis, tametsi Nauarrus *in manuali latino cap.*25. *num.*20. dicat hoc suo iudicio non 2

O 4 probari

probari per rationes Nicol. Boer. *vbi supra*, malè directas, & censeat quod si blasphemia hæresim non sapiat, blasphemus non sit extrahendus ab Ecclesia, sed tunc demum cùm blasphemia cum hæresi committitur, & tunc non qua parte est blasphemus, sed qua parte est hæreticus & infidelis: & Nauar. refert & sequitur Azeued. *in l.1.huius tit.num.*27. dicens quod sic videntur declaranda dicta per nos *vbi supra*, dum indistinctè tenuimus blasphemum non esse in Ecclesia defendendum, sed potius ab Ecclesia extrahendum.

Sed parcat mihi Nauar. quia rationes Boerij bene probant priorem sententiam indistinctè, quam nos citans & alios allegans sequitur Bouadilla *vbi supra*, dicens omnes concludere nemine discrepante, quod hæreticus & blasphemus non defenduntur ab Ecclesia.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemans Deum, vel Virginem Mariam similibus, vel grauioribus verbis expressis in legibus regiis, qua pœna puniatur? & per totam quæstionem.*

2 *Similia verba dicuntur, quæ sunt idem in qualitate, vel cum par subest ratio, vt in num.* 3.

7 *Fœmina blasphemans eadem pœna punitur, qua masculus.*

8 *Exteri ab his Regnis blasphemantes in eis eadem pœna puniuntur: & non solum quando verbo id faciunt, sed etiam per scripturam, & etiam si de crimine constet iudici incidenter.*

De blasphemantibus similibus, vel grauioribus verbis, quam expressis in legibus regiis.

QVÆSTIO LXXII.

In l.5. tit.4. lib.8.

1 VÆRO qua pœna puniatur, qui aliis verbis similibus vel grauioribus blasphemauerit Deum vel Virginem Mariam, quàm expressis in nostris legibus regiis? De proferentibus similia non est dubium, quòd eisdem pœnis puniendus sit vt in l.5. huius tituli ibi, *ò otras tales, ò semejantes palabras que las susodichas,&c.* Et sic requirit eandem quidditatem, qualitatem, & essentiam. Similia namque dicuntur, quæ sunt idem

2 in qualitate, vt notat Bald. in addit. ad Specul. *tit. de disputatione*: vnde arbitrio iudicis relinquitur quod dicatur simile, vt notat Innoc. *in c. causam, que de iudic.* Cyn. *in l. non possunt, ff. de leg.* plures refert Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2. centur.*1. *casu* 84. *num.*7. vbi refert Syluest. *nupt. lib.*5. *num.*89. hortantem iudices vt si hæsitant

3 ipsi consilium assumant peritioris. ¶ Ipse autem Menoch.ibid.*num.*8. dubio proeul, admittit, casus dici similes cum par subest ratio ex sententia Bald. *in l.illud,col.*2.*C.de Sacrosanctis Ecclesiis*, & aliorum plurium, quos ibi refert, vbi quod tanto magis hoc procederet, quanto maior subest ratio *auth. multo magis*, *C. de Sacrosanctis Eccles.* & loquens in terminis nostræ quæst. quod arbitrio iudicis relinquatur, quod dicatur simile cum Socin.tradit Auendañ.*in* 2.*p.c.*5.*prat.num.*16. Sed meo iudicio intelligendum est iuxta declarationem præcedentem Doctorum & tenet expresse Auendañ.*vbi supra,vers.* & *sic* addens *in versic.sequenti* quod nisi in d.pragmatica esset expressum, quod eius dispositio extenderetur contra proferentes verba similia, eius dispositio cum sit correctoria, saltem in imponenda eadem pœna, non extenderetur, sequitur nouissimè præd. Azeu. *in d.l.*5 *huius tit.*4.*n.*7.*cum seqq.*

Proferentes autem alias blasphemias grauiores & scandalosas puniendi sunt maiori pœna, 4
nam quod non mutatur, quare stare prohibetur *l. sancimus, Cod. de testament. cum simil.* sed iure communi, nempe authent. *vt non lux.contra natur.* & per *l.*1. *cum sequentibus, tit.*28.*part.*7. maiores blasphemiæ maioribus pœnis puniuntur: ergo incorrectæ hac in specie manent.

Vnde cessat, quod sine vlla distinctione inaduertenter dixit Cellus *in suo repertorio in parte blasphemia*, quod pragmatica contenta 5
in hac l. regia 5 corrigebat iura Partitarum: nam in maioribus blasphemiis, quàm in ea expressis, minime ea corrigit, sed tantùm in expressis & similibus, vt rectius voluit Auendañ *dicto num.*16. *circa fin.* ibi & ex supradictis: id quòd patet expresse ex l.1. huius tituli dum decidit, *que qualquiera que renegare, ò denostare à nuestro Señor Dios, ò la Virgen gloriosa su madre, ò à otro Sancto ò Sancta, incurra en las penas de las leyes de las Partidas, que hablan en esta razon*, quam legem , ad hoc citat Auiles *c.*21. *prat.glos.*1.*numer.*1.*&* 2. addens quod prædictæ leges 1 & 2. ordinamenti *tit.*8.*lib.*8. quæ loquuntur de blasphemantibus in curia (quæ hodie sunt itidem l.1. & 2. huius tituli) & similiter pœnæ Partitarum *d. tit.*28.*p.*7. habent locum solummodò, *quando vno derrenegò*, vt colligitur ex præfatione dictæ pragmaticæ, & melius ex l.1.*in principio huius tit.*4. quamuis postea addat, *ò denostare.* Relinquitur igitur ex supradictis maiores blasphemias expressis in dicta pragmatica & sic in d. l.5. huius tituli proferentes maiori pœna esse puniendos iuxta dispositionem aliarum legum, quæ remanent incorrectæ, vt in terminis ita probat Auendañ. *d.c.*5 *n.*15. & 16. & cum Salzed. tenet etiam Azeued. *in l.*1.*huius titul. num.*12.

Hæc quamuis ita se rectè haberent, nihilominus inquit D.Couar.*de pact.in* 6.1.*p.*§.7.*n.*11. (& 6
supra retulimus) loquens in terminis *l.*2. *supra* hoc titulo, praxis nouis constitutionibus aliam recepit huius criminis punitionem, nempè per l.5.huius tituli: sed adhuc eum ratione loci magis grauetur delictum, meritò vt acerbissima flagellorum pœna & abscisionis linguæ puniatur blasphemans in Curia Regis, vt in *l.*2.*huius tit.*4. *lib.*8. quæ ad litteram est seruanda secundum D.Didacus Perez, vt ibidem diximus *supra*.

Denique dispositio præfatæ pragmaticæ, & sic 7
nostræ l.6.practicanda erit non solùm in masculis, sed etiam in fœminis, vt probant eius verba ibi, *assi hombres como mugeres*, etiamsi delinquentes sint exteri à Regno, & non solum si verbo blasphemiæ proferantur, sed etiamsi per scripturam, imò tunc maior arguitur deliberatio, ita tenet Auendañ. *d. cap.*5. *num.*17. vbi quoque ait quòd

quòd practicanda erit etiamsi de crimine constet iudici incidenter, nam pœna ordinaria imponetur nouo inchoato processu secundum Abbatem, quem refert, & sequitur Azeued. *in l. 1. n. 34. cum duobus sequentibus, & in l. 6. in principio n. 28. hoc tit. 4. lib. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Maledicentium personis Regiis pœna tam communis, quam regia, per totam quæstionem.*
8 *Maledicentium Papæ pœna.*
Religiosi in suis sermonibus Ecclesiarum Prælatis detrahentes, aut maledicentes, qua pœna puniantur.

De pœna maledicentium Regiis personis.

QVÆSTIO LXXIII.

In l. 3. tit. 4. lib 8.

1 VÆRO circa legem 3. hoc *tit 4. lib. 8.* de blasphemantibus & verba iniuriosa proferentibus contra personas Regias statumque Regium loquentem, de intellectu huius legis & de pœna maledicentium Principi? In quo Didac. Perez *in leg. 3. tit. 8. lib. 8. ordinamenti, pag. 211. & 212.* sic distinguit, quod maledicens Principi ex leuitate, aut insania, aut propter iram quam ipse habebat ex iniuria sibi illata sua existimatione, à Principe est ei parcendum. Si autem id fecerit animo iniuriandi Principem, tunc sicut malignus & maleuolus est remittendus iuxta expositionem glossæ *in l. vnica, C. si quis Imperat. maledix. verbo, si ab iniuria,* dum exponit idest iniuriose & ex animo, & in verbo *remittendum* dicit glossa ad nos. Princeps tamen arbitratur an puniendus sit vel non, vt probatur *in d. l. vnic. versic. vnde, & l. 6. tit. a p. 7.* & facit l. nostra 3. ibi *con malicia,* & probat latè Plaça *in sua epitom. delict. lib. 1. cap 4 num. 1. cum sequentibus,* & Azeu. *in d l. 3. n. 5. cum seqq. hoc tit. 4. lib. 8.* Melius tamen omnibus quatuor casus in hoc distinguit Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 4. casu 377.* per totum, illos benè declarans.

2 Primus est, cum quis temulentia & ebrietate impulsus Principi maledixit, & tunc licet videatur aliqua pœna hunc non esse puniendum *vt in d. l. vnic.* Menoch. tamen *vbi supra num. 6.* verius censet hunc non esse omnino impunitum relinquendum, sed puniendum esse etsi leuius quam is, qui mente benè composita maledixerit Principi, vt ibi bene probat *numeris sequentibus, & n. 8.* respondet *d. l. vnic.* quæ contrarium videbatur probare.

3 Secundus casus est, cùm quis ex leuitate & linguæ lubrico Principi maledixit, & tunc is iudicis arbitrio punitur *vt in d. l. vnic* ita respondet Crauetta *consil. 2. & 6. numer. 4. & 71.* probat latius Menoch. *vbi supra numer. 10. & 11.* dicens ordinarie non esse puniendum, & diximus supra.

4 Tertius casus est, cum stultitia, dementia, atque furore quis Principi maledixit, & tunc puniendus, vel puniendus non est iuxta distinctionem traditam ab eodem Menoch. *casu 325. per totum,* dum ibi agit qua pœna puniendus est, qui furore vexatus deliquit.

Quartus casus est, cùm quis ex proposito & per iniuriam Principi maledixit, & tunc pœna ipsius Principis arbitrio plectendus est vt *in d. l. vnica* & supra probauimus, sequitur alios allegans Menoch. *dicto casu 377. numer. 13.* 5

Hodie iure nouiori nostro Regio cauetur *in l. 11. titulo fin. hoc lib. 8. que quien dixere mal del Rey, ò de sus hijos es aleuoso por ello, y la mitad de sus bienes es para la Camara del Rey, y el cuerpo à sa merced,* & per nostram *l. 3. huius tit. 4. lib. 8.* disponit, *que los que con malicia blasfeman y dizen palabras iniuriosas y feas contra el Rey, y contra la Reyna, ò contra el estad Real, ò contra el Principe, ò Infantes hijos del Rey, y contra qualquiera dellos, si fuere hombre de mayor guisa y estado sea luego preso por la iusticia donde esto acaesciere, y le embien preso al Rey, y à donde estuuiere, para que le mande dar la pena que entendiere que merece. Y si fuere hombre de Ciudad, ò villa de qualquier ley, estado, ò condicion que sea, si hijos ouiere de bendicion, que pierda la mitad de sus bienes para la Camara del Rey, y la otra mitad que sea para sus hijos, y sino los tuuiere que pierda todos sus bienes, las dos partes para la Camara del Rey, y la otra tercera parte pura el acusador.* Y esto se entiende, sacadas las deudas y el dote y arras de su muger. *Y si el que assi blasphemare fuere Conde ò rico hombre de gran guisa, que la iusticia del lugar haga informacion, y embie a hazer relacion dello àsu Magestad para que lo mande castigar.* 6

Et per hanc legem censeo intelligendam & declarandam esse dispositionem generalem dictæ *l. 11. titulo fin. hoc lib 8. supra* relatam. Ambæ tamen intelligendæ sunt, si ex iniuriandi animo blasphemia vel maledicto contra Regem & cæteras personas Regias proferatur, & non aliàs per *d. l. vnic.* & patet ex verbis nostræ *l. 3. num. 5.* post Pet. Plaz. *d. c. 4. n. 3.* 7

Eodem modo intelligenda est decisio *cap. 1. de maledic.* dum asseuerat quòd maledicens Romano Pontifici est puniendus ab inferiori, vt locum habeat & procedat, cùm animo iniuriandi verba protulerit maledica, non verò aliàs, vt cum Hostiensi probant Plaza *num. 2. ad fin.* & Didac. Perez *vbi supra.* Quinimo & Ecclesiastes 10. dicitur: In cogitatione tua Regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui non maledixeris diuiti, quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas annuntiabunt sententiam. 8

Si verò Religiosi in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detraxerint, verbaque maledicta in eos prorumpant, per duos menses debent pœnis illis subiacere, quæ secundum illorum regulam statutavè pro criminibus grauibus consuetudine inductum est eis imponi, sicut extat Concilium Viennense in Clement. I. §. *quibus, de priuileg.* 9

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Maledicens Principi an incurrat crimen læsæ Maiestatis? & numeris sequentibus per totam quæstionem, vbi quid de iure communi & regio. Et latè declarantur & referuntur duo casus differentes, in quibus delinquens punitur pœna extraordinaria eruitionis oculorum, vt in num. 2 & 6.*

De maledicente Principi, & de eius pœna.

In eadem l. 3. huius tit. 4. lib. 8.

QVÆSTIO LXXIV.

QVÆRO secundò, circa eandem l. tertiam, an maledicens Principi incurrat crimen læsæ Maiestatis? Et videtur id non committere, quia crimen læsæ Maiestatis, & maledictionis contra Principem ponũtur sub diuersis titulis, & ex separatione titulorum diuersitas criminum arguitur *l. si idem, C. de codicill.* quo argumento vtuntur sæpè Doctores vt Oldrald. *consil 21. column. 1.* Abb. *consil. 57. column. 3. versic. 3. principaliter lib. 1.* Aymon Crauetta *consil. 6. numer. 1. cum sequentibus*, & alij passim, & in terminis ita tenet Aymon Crauetta *vbi supra*, & Gigas *in tractatu de crimine læsæ Maiestatis quæstione* 48. *pag.* 28. vbi multa pro intellectu *l. 1. C. si Imperat. maledix, & nostra l.* tenet Azeued. in hac *l. 3. num 6* citans ad idem Didac. Perez, Menoch. & addit. Bernardi. Diaz, idem probat Petr. Plaza *de delict. cap. 1. in fin.* Rursus alii tenent contrarium, vt refert Iul. Clar. *in practic. crimin. lib. 5 §. læsæ Maiestatis in principio*, ibi secundum aliquos, & inquit de hoc videnda esse quæ in facti contingentia scripsit Ruyn. *cons. 145. lib. 5* & Crauet. *cons. 6. & 9.* Et inquit Angel. *in l. famosi, ff. ad legem* Iul. Maiestatis quod si in contemptum Principis obloquutus est aliquis, incidit in Maiestatem, & cum pœna sit arbitraria vt *in d. l famosi & in l. 1. C. si quis Imp. maledix. & in cap. 1. de maledic.* poterit Princeps arbitrari ad pœnam mortis imponendam, quem sequitur Franciscus Luc. *in tractatu de fisc. 2. p. 2. num. 34. tom. 6. tractat.* & eos referens Auiles *cap. 25. prat. glos. 1. num. 4.*

Ego priorem partem probo, præterquam si maledicens Principi desideraret eius mortem, vt quia affectabat Regnum pro se vel pro filio, vt fecit Agrippa, qui Imperium affectabat pro Caio nepote Imperatoris Tiberij, dicens vtinam viderem mortem importuni senis, scilicet Tiberij, & Caium dominum totius orbis: tunc enim crimen læsæ Maiestatis committitur.

Vnde præfatus Agrippa accusatus de crimine læsæ Maiestatis, quia Deum orauerat pro morte Imperatoris, detrusus fuit in carcerem iussu Tiberij, in quo stetit sex mensibus vsq; ad mortem Tiberij, quem Caius eius successor liberauit pariter & sublimauit, vt refert Matth. de Afflict. *decisione Neapolit. 265. numer. 62.* Didac. Perez *in l. 3. glossa 2. pag. 210. & 211. tit. 8. lib. 8. ordinamenti.*

Pro quo habemus Hispani expressam *l. 1. ti-* 2
tul. 13. part. 2. ibi: *Cà segun fuero antiguo de España todo home que cobdiciase ver muerte de su señor, diziendolo paladinamente, si le fuere prouado, deue morir por ello como aleuoso, è perder quanto que ouuiere, è si le quisiesen dexar la vida, la mayor merced que le pueden hazer es que le saquen los ojos, porque nunca pueda ver con ellos lo que cobdiciaria.*

Circa quam legem primò obseruandum est, 3
quòd cùm ponatur ibi illa qualitas *paladinamente*, debet ea articulari & probari, aliàs non punietur pœna illius l. vt probauit ibi Greg. Lopez
super eodem verbo, in versic. *& cum ponatur.* ¶ 4
Secundò, quod punitur ibi eodem modo delictum palam commissum propter malum exemplum: vnde secus erit si clàm committatur, nam non punietur reus ita seuera pœna, vt adnotatur ibi etiam Gregor in versiculo *& nota*, quem sequitur cum prædicta nostra resolutione Didac. Perez *vbi supra pagina 210. column. 2. & pag. sequenti column. 1.* Humad. *in dicta l. 1. glossa 2. nu-*
mer. 2. titul 13. part. 2. ¶ Tertiò obseruat Gre- 5
gor. Lopez ibi quod ad hoc, vt dicatur dictum fuisse palàm, sufficit si dicatur manifestè in loco publico, quod ibi comprobat Humad. *super eadem glossa numer. 1.* dicens publicè dici fieri, vel dici, quod omnibus seu pluribus videntibus seu
videre volentibus fit, vel dicitur. ¶ Quartò 6
obseruandum erit, quod similis pœna eruitionis oculorum imponitur aliâ lege regia his, qui discordiam intendunt facere in Republica in pœnam ne videant id quod desiderant *l. 4. titul. 28. part. 2.* ibi: *Por ende antiguamente fue puesto, que qualquiera que metiese desacuerdo en la hueste, ò en la caualgada, ò en otra cosa, en que fuessen los homes en fecho de guerra, de que les fuesse prouado, que segun el mal que ellos querian fazer, que a tal pena ouiessen: si lo fiziessen con voluntad que aquel fecho no se acabasse, entonce deuen ser presos è sacarles los ojos por el aleue que fizieron, porque nunca vean con ellos lo que cobdiciauan ver*, cuius legis meminit in proposito Didac. Perez *in l. 2. pag. 209. column. 2.* ibi, *quo etiam fit, tit. 8. lib. 8. ordinamenti.*

Similiter diffamantes proprium Regem 7
committunt crimen læsæ Maiestatis proditionis, *vt in l. 4. titul. 13. part. 2.* ibi: *Cà el pueblo que disfama à su Rey diziendo malo del, porque pierda buena prez è buena nombradia, porque los homes lo ayan de desamar è aborrecer, faze traycion cognoscida, bien assi como si lo matassen, cà segun dixeron los Sabios, que hizieron las leyes antiguas, dos yerros son como yguales, matar al home, ò infamarlo de mal. Porque el home despues que es enfamado, maguer non aya culpa, muerto es quanto al bien, è à la honra deste mundo, è de mas tal podria ser el enfamamiento, que mejor le seria la muerte que la vida:* (dixit enim Apostol. 1. ad Timoth. 7. *bonum mihi est magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet*) *onde los que esto fiziessen deuen auer pena como si le matasen, quanto en sus cuerpos, y en otros sus bienes. Pero si tan gran merced le quisieren hazer, que le dexasen la vida, deuenle cortar la lengua con que lo dixo, de manera que nunca con ella fable.*

Hæc tamen lex regia parte differt *à l. fin. ti-* 8
tul. 2. part. 7. & à l. vnica, C. si quis Imper. maledix. nam ista loquitur quando male dicitur de Rege ad infamandum eum, & vt à subditis odio habeatur dicta verò l. fin. & dicta l. vnica loquuntur quando non ob hoc fit, sed aliàs ex leuitate,

leuitate, insania, vel iniuria, seu odio, non tamen ad dictum effectum: & ita ista l. parte est notabilis, quæ limitat dictas leges, & nostram hanc tertiam *titul.4. lib.8. nou. collect. reg.* secundum Gregor. Lopez *in d. l. 4. titul.13. part.2. in glossa nombradia*, inquiens ex hoc posse inferri, quòd omnes illi, qui temporibus communitatum infamauerunt Regem, dicentes quod imponebat de nouo subditis multas & illicitas exactiones, & dederunt causam vt subditi eum odio haberent, ex quo multa & ingentia scandala & damna orta sunt in his Regnis, quòd meruerunt puniri pœna illius legis, & quòd ista l. propriè fuit ad illum casum, cùm propter illa mendacia tot, seditiones & crimina peruenerunt: & ideò dixit illa lex, quòd isti committunt proditionem notam, & quòd facit *l.1. in principio, ff. ad legem Iul. Maiestatis* ibi: quoue cœtus conuentusuè fiant, hominesuè ad seditionem conuocentur: idem refert & sequitur Didac. Perez *in dicta l.3. titul.8. lib.8. ordinamenti pagin.111. columm.1. ad fin.* ibi, *vel quia*, idem latè *in l.1. titul.7. lib.8. ordinament. pag.197. column.2. vers. est praeterea* post Anton. Quesad. *lib. diuers. quæstionum capit.6. numer.30.* quem refert.

9 Hodie iure regio nouiori indistinctè cauetur, *l.11. tit.29. infra hoc lib.8. que quien dize mal del Rey, ò de sus hijos es alenoso por ello, y la mitad de sus bienes es para la camara del Rey, y el cuerpo à la merced de su Magestad.*

SVMMARIVM.

1 *Blasphemias facto committentes in imagines Dei Saluatoris nostri, Virginis Mariæ, vel Sanctorum, vel eas deturpantes & percutientes, & his similia facientes, qua pœna puniantur? & per totam quæstionem. Et num.4. & sequentibus quis sit iudex competens huius criminis?*

De percutientibus & deturpantibus sacras imagines.

QVÆSTIO LXXV.

1 VÆRO qua pœna puniantur, qui facto blasphemias committunt in imagines Dei Saluatoris nostri, Virginis matris, vel Sanctorum, vel eas deturpant & percutiunt, & his similia faciunt?

Et hos pœna mortis naturalis dignos esse, originaliter allegatur dictum Angeli *in l. ex Senatusconsulto, ff. ad legem Cornel. de sicar. & in sua disputatione incip. in refulgenti diuit.* quem sequuntur Marsil. *in practic. crimin.§. & quia, numer.25.* Conradus *in practica titulo de iniuriand. numer.25. in fin. pagin.409. columna 2.* Boer. *decisione 301. numer.18.* vbi ait quendam pro hoc crimine fuisse condemnatum, vt prius amputaretur ei manus, & posteà caput, Franciscus Marc. Delphinat. *decis.509. in fin.* vbi quòd quidam Iudæus, qui proiecerat lapides in imaginem Beatissimæ Virginis Mariæ, multasque contumelias in eam protulerat; fuit viuus excruciatus, sequitur alios allegans Tiber. Decian. *1. part. tract. criminal. lib.6. cap.6. numer.9.* Cassan. *consil.1. in quinto præsupposito, numer.69.* vbi mortè dignum credit, qui dum ipse existeret Mediolani, pugione imaginem Saluatoris percussit, his impiissimis verbis prolatis: Vtinam Christe, ita potuissem te in vtero matris tuæ transfigere, quemadmodum hanc tuam transfixi imaginem, ex qua imagine sic transfixa miraculosè sanguinem effluxisse. Idem Cassian. refert, & domum, in qua ingressus est ille facinorosus post facinus commissum, statim eo ingresso corruisse: sequitur prædicta de pœna mortis in specie præmissa saltem de mero iuris ciuilis rigore Ghirland. *in tractatu de sortileg. quæstione 11. numer.18. in fin.* & Farinac. *in suis quæstionibus criminal. 1. part. quæstione 20. numer.68.* Si enim is, qui imaginem Principis vel eius statuam fœdauit & dehonestauit, grauiter puniendus est *l. non contrahitur l. sequenti, & l. famosi, ff. ad legem Iul. Maiestatis, l. capitalium, §. ad statuas, versiculo, eum quoque qui imaginem Cæsaris, &c. de pœn.* quanto grauius puniendus est deturpans & dehonestans Dei omnipotentis imaginem, quo argumento vtitur Boer. *decision. 301. num.17.* quem referunt & sequuntur Menoch. *de arbitrar. casu 376. numer. 1. & 2.* Farinac. *vbi supra numer. 70.* & Azeued. *in l.6. huius titul.4. num 65.*

Sic etiam consuluit Aneharan. *consil.15 incip. spiritualis*, vltimo supplicio plectendum fore illum Iudæum, qui ex specula proiecerat immundiriam & deturpauerat crucem per viam transeuntem tempore, quo preces publicæ per Ciuitatem Deo offerebantur, quem sequuntur Doctores quos *supra quæstione 63.* quis sit iudex competens ad puniendos blasphemos citauimus.

Limitanda tamen erit principalis sententia primò adducta, vt non semper imponi debeat pœna vltimi supplicij, sed tunc demum, si facti qualitas id suadeat, aliàs secùs, ita in specie declarat Menoch. *dicto casu 376. numer.3. & 4.* & hanc esse pœnam arbitrariam saltem de iure Canonico probatur *in capite si canonici, §. fin. iuncta glossa penultima de officio ordinar. in 6.* quam in hoc sequuntur Boer. *dicta quæstion.301. num.17.* Fabius à Monteleon *in sua praxi arbitrar. 4. part. num.974. cum sequentibus*, Ghirland. *d. quæstione 11. num.18.* Paris de Puteo *in tract. de sudic. num.62.* Decius *in l. si quis id quod num.4. ff. de iurisdict. omn. iud.* Simancas *de institut. Catholic. titul.10.* & refert Angel. *in d. l. ex Senatusconsulto, ff. ad l. Corneliam de sicar.* quod Perusij ei, qui fregit Dei imaginem, fuit amputata manus, & ab his non dissentit Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæstione 68. versiculo, imaginem in fin.* Azeued. *in dicta l.6. numer.64.* & Farinac. *dicta quæstione 20. numer.71.* vbi quod erit pœna huius casus regulariter mortis naturalis, & aliquando etiam mitior iuxta facti & personarum qualitatem.

Sed quis quæso erit iudex competens in specie nostræ quæstionis principalis? Et quidem si credimus Ghirland. *in tractat. de sortileg. quæstione 10. sub numer.12. & de pœnis omnis. communibus, quæstione 1. numer.9.* licet hoc sit grauissimum peccatum, non tamen dicitur factum hæreticale, *in cap. si canonici, §. fin. de officio ordin. in 6.* Vnde delinquens huiusmodi contra sanctas imagines puniri potest per iudices ordinarios, Ecclesiasticos, aut seculares, quia crimen hoc mixti fori est, & à quolibet accusari

& à quocumque iudice ordinario coërceri debet, vt probat Didac. Simancas *de institut. Catholic. titul.* 33. *num.* 17. *vbi num.* 19. & 20. inquit quod pœna eorum, qui sacras imagines frangunt, conspurcant, irrident, aut quoquo modo eis sacrilegas manus afferunt, in æstimatione & arbitrio iudicis est, ita tamen vt nequid grauius aut remissius constituat quàm causa deposcit, aliter tamen puniret iudex secularis, aliter Ecclesiasticus, quia ille pœna mortis punire potest, hic verò sine sanguinis effusione crimina
5 coërcere debet. ¶ Iudex igitur secularis interdum pœna capitis puniet illum, videlicet, qui sacram imaginem Christi aut Sanctæ Crucis, aut Beatissimæ Virginis insigni aliqua contumelia affecerit, interdum etiam sacrilegam manum amputabit, vt Angelo visum est, de quo supra, quod & legibus regiis septem partitarum contra plebeios constitutum est: sæpè etiam exilio, verberibus, aut pœnis pecuniariis iuxta criminis qualitatem vtetur. Iudices autem Ecclesiastici punire istos itidem debent, perpenso iudicio, & arbitrio recto: interdum grauiter dura & vltrici sententia, quemadmodum Gregor. X. in Concil. Lugdun. *constit. hodie*, habetur in dicto *cap. si canonici*, §. *fin.* sæpè etiam publica pœnitentia vel ieiuniis, eleemosynis & orationibus, vel multa pecuniaria, vel ictibus fustium, vt *in l. respiciendum, ff. de pœn. cap.* 2. §. *vltim. de officio ordin. lib.* 6. *cap. vniuersitatis*, & *de sententia excommunic.* & ibi Felin. Hæc Simanc. *vbi supra, d. num.* 19. & 20.

6 Sed nihilominus Inquisitores hæreticæ prauitatis solent de his criminibus cognoscere propter suspicionem hæresis, quam prima fronte præseferunt: non enim est verisimile vt is, qui rectam fidem habeat, perpetrare audeat talia crimina. Neque est in hoc facinore quippiam, quod allicere aut mouere queat voluntatem in imaginum sacrarum iniuriam, nisi pertinax error intellectus perperam sentientis de veneratione illarum, vt rectè probauit Simanc. *vbi supra, d. tit.* 33. *num.* 18. & sequitur contra Ghirland. *vbi supra*, Farin. *dicta quæst.* 20. *sub num.* 68. vbi citat Alphonsi à Castro tenentem, quod imò hoc factum sapiat manifestam hæresim & reprobam, tenet Ghirland *vbi supra*. Sed ego non inuenio Castrum in loco citato per Farin. nec alio loco hoc dicentem.

7 Vnde Inquisitores de hoc crimine cognoscentes eisdem pœnis quòd iudices ordinarij Ecclesiastici vti possunt, sed hoc amplius ad eorum officium pertinet, vt scire laborent, si forte intellectus errore pertinaci facinora ista perpetrata sunt, quod si reperierint aut suspicati fuerint non secùs, aduersus istos procedent atque aduersus alios quoslibet hæreticos vel suspectos. Poterunt ergo Inquisitores tormentis, abiuratione, purgatione canonica, & aliis arbitrariis pœnis vti, pertinaces quoque atque impœnitentes curiæ sæculari relinquere, vt docet Simanc. *vbi supra n.* 21. & in facti contingentia ita fuit obtentum in supremis tribunalibus, vt Inquisitores hæreticæ prauitatis cognoscerent in prædicta specie contra *vn Morisco, que apedreò la Imagen de nuestra Señora, que estaue en alto en vna puente, y la quebro*, quem iudices seculares pœna mortis condemnarunt, sed fuit posteà remissa cognitio causæ ad dictos Inquisitores cum reo & processu.

SVMMARIVM.

1 *Repulsa testium an admittatur in crimine blasphemiæ? & numeris sequentibus.*
3 *Testes periurij non admittuntur etiam in criminibus exceptis.*
4 *Testis inimicus nullo in casu admittitur. Et quæ dicatur in proposito inimicitia capitalis? tunc & num.* 5.
6 *Inimicitiæ suspicio non sufficit ad repulsam testis, sed vera inimicitia requiritur.*
7 *Inimicitiæ testis repulsa habet etiam locum in criminibus exceptis.*
8 *Minor* 16. *annorum non potest esse testis in criminalibus ad plenam fidem faciendam.*
9 *Testes singulares fidem non faciunt in crimine blasphemiæ.*
10 *Testes de auditu interposito pariete in causa criminali non probant.*
11 *Testes aliàs inhabiles quando admittantur in crimine blasphemiæ?*
12 *Appellatio quando locum habeat, & quando non, à sententia condemnatoria lata in crimine blasphemiæ? & n.* 14.
13 *A pœna legis appellari non potest, sed bene à declaratione incursus illius.*
15 *Blasphemi repelluntur à testificando in his causis, quæ testes exigunt omni exceptione maiores.*
16 *Blasphemus licet non sit infamis infamia iuris, post condemnationem tamen efficitur infamis infamia facti, ac proinde non erit testis idoneus.*

De repulsa testium in crimine blasphemiæ an & quando locum habeat.

QVÆSTIO LXXVI.

VÆRO præterea an in crimine blasphemiæ admittatur repulsa testium de eo deponentium, quando à reo delictum negatur? Et in hoc obseruandum est, regulariter in causa blasphemiæ non habere locum repulsam, aut reprobationem testium, prout tenent in terminis Paris de Puteo *in tractat. syndicat. in parte condemnatio, col.* 4. & Robert. Marant. *de ordin. iudic.* 6. *p. c. de testium repuls. n.* 18. Auend. 2 *p. cap.* 5. *prætor. n.* 4. & 29. *versic. nam regulariter*, & sic quod omnes testes admittuntur indistinctè, præcipuè quando proceditur contra vilem, quem lex appellat Racz, vt per Auendañ. *dicto num.* 4. Auiles *c.* 25. *præt. gloss.* 1. *num.* 8. *l.* 1. *tit.* 28. *p.* 7. *ibi, è si &c.* & inhabiles & infames secundum Decian. *in* 2. *p. tract. crim. cap.* 3. *n.* 22. & *c.* 4. *n.* 7. Azeued. *in l.* 1. *n.* 29. *hoc tit.* 4. *lib.* 4. 1

Hoc tamen non seruatur in dominio Mediolan. secundum Iul. Clar. *in* §. *blasphemia versic. reperio etiam*, nec in supremis Curiis Franciæ teste Boer. *decisione* 301. *in fin.* & ideò semper admittitur reus blasphemiæ ad probandum contra testes quicquid vellet, vt in aliis criminibus, vt refert Mascard. 1. *tom. de probat. conclusione* 194. *numer.* 15. 16. & 17. & Decian. *dicto cap.* 4. *num.* 9. 2

Limitat tamen Auend. *vbi supra* præcedentem 3
conclu

conclusionem in testibus periuriis, qui quidem non admittuntur etiam in criminibus exceptis, vt tenent plures, quos ibi refert *num.* 5. & est communis sententia vt plurimos congetens affirmat Farinat. *in* 2. *p. quæstionum criminal. q.*43. *num.*180. *cum sequentibus.* Quod adeò verum est, vt non requiratur de periurio sententia, sed sola confessio eius sufficiat, vt probat Auend. *d. n.*5. Quinimo etiam testibus probari potest in proposito periurium.si ab ipso negetur,etiam ante condemnationem saltem iure regio per *l.* 8. *tit.* 16. *p.*3 *ibi. Otro si no puede ser testigo ome,contra quien fuesse prouado que dixera falso*, licet iure communi attento aliud esset, vt ibi quoque probat & tenet.

4 Secundò limitat superiorem conclusionem Gramatic. *consil.*15.*criminal.* & cum eo Tiber, Decian.*d. cto c.*4.*a.*8.& Auendan.*vbi suprà. a.* 8. in casu admittitur in testem,quia inimici odio ipsorum repelluntur, vt ibi iure communi probat Auendan. cum communi opinione, quam etiam dicit communem Iul.Clar.*in practic.crimin.*§*fin. q.*24. *versiculo item quæro*, loquens in inimicitia capitali,nam leuia non sufficiet secundum communem, probat etiam Ant. Gom.3. *tom. variar. c.*12.*de probat. delict.a* 14. & iure regio probatur
5 *in l.*13.*&* 22 *tit.*16.*p.*3.*& l.*6.*tit.*3.*p.*7. ¶ Ex quibus legibus colligitur, quæ sit inimicitia capitalis repellens testem, nam alia minor vltra expressas in illis legibus non sufficeret, vt in eis
6 probatur. ¶ Nec sufficeret suspició inimicitiæ ad repulsam testis, cùm vera inimicitia debeat interuenire, ita vtrumque in terminis probat Auendan.*vbi suprà, d. num.*6.& Latius in *suo di-*
7 *ctionario verbo enemigo.* ¶ Hæc namque repulsa testium inimicitiæ habet etiam locum in criminibus exceptis, nempè læsæ Maiestatis & huiusmodi *c.per tuas de simon.*quem Doctores reputant esse in hoc proposito singularem secundum Marsil. *consil.*65 *n.*20.& cum eo Clar. *vbi suprà*,Ant. Gom. *vbi suprà* : ergo & in crimine Blasphemiæ, vt prædiximus, & præterea tenet Iul. Clar. *in* §. *blasphemia, a.*4. & cum eo Azeu. *in l* 1. *n.*29. *hoc tit.*4. *lib.*8.

8 Tertiò limitatur, quando inhabilitas testium prouenirer ex defectu intellectus, vt quia fortè esset minor 16. ann. quia maior ista ætate debet esse testis in criminalibus ad plenam fidem faciendam,vt *in l.*9.*tit* 8.*lib.*2.*for. leg. approbata* per *l.*1. *vers.è ansi declare,tit.*4.*lib.*3. *ordin.* per quam limitatur *lib.*9.*tit.*16.*p.*3. ita Auendan.*vbi suprà, n.*7.quamuis ipse non videam dictam l.1. aliquid probantem in proposito.

9 Quartò fallit, quando testes sunt singulares, hic enim defectus benè potest allegari in crimine blasphemiæ : vnde si vnos testis deponeret, quòd audiuit Petrum dicentem, *no creo en Dios*, & alius deponeret dicentem *por vida de Dios*, *ò no creo en Dios, vna destas palabras no se acuerda qual*, vel aliàs essent singulares, non probarent sufficienter crimen blasphemiæ, nisi iterum statim interrogati concordarent secundum Auen-
10 dan.*d.c.*5.*a.*8.¶ Vbi etiam quod testes de auditu si est interpositus paries non probant, quia causa est criminalis,vt ibi per eum : & quod testes singulares non admittantur in crimine, Alex. *consil.*72.*num.*7.*in principio* iaf. *in* §.item si quis *et* 1. *n.*63.*de action* Bernard.Diaz *in practic.crim.c.*110. *in nouis, colum. penultima*, prout idem refert Decian. *d. ca.*4.*num sequitur* Azeued. *in l.*5 *num.*19. *hoc tit.*4. *lib.* 8.

11 Quintò obseruandum erit in hac materia,quod ita demum admittuntur testes aliàs inhabiles in hoc crimine blasphemiæ, si tres aut plures testes concurrant ex quibus fiat integra probatio, quia si duo tantùm testes inhabiles sint, imponetur tamen pœna extraordinaria, vt cum aliis probat Auendan. *vbi suprà,n.*5.*versic. quod supra dico*, & Azeued. *in l.*1.*n.*29. *hoc tit.*4. *lib.*8. Sed profectò hæc obseruatio videtur contra sententiam, de qua supra pro resposione huius quæstionis principalis in principio, quæ habet quod regulariter in causa blasphemiæ non habet locum repulsa, seo reprobatio testium, qua attenta & inocta l. regia præcipiente ne iudices dispensent in pœna ordinaria huius criminis,non videtur tenendā præcedens obseruantia,nisi attenta bona qualitate rei & defectu & vilitate testium arbitrio boni viri & recti iudicia aliud videatur; tunc namque iustè obseruanda videtur supradicta declaratio & moderatio Auend. & sequacium. Quandoquidem prima sententia & opinio negatiua non est inconcusa,nec sine controuersia, cùm plures alij teneant contrarium, vt vidimus, & non habeamus legem expressam in specie blasphemiæ prohibentem repulsam testium in crimine blasphemiæ, sed generaliter id caut um sit in criminibus exceptis, de quibus hoc videtur cùm sit crimen læsæ Maiestatis diuinæ. Nihilominus tamen arbitrio recti iudicis hoc relinquendum videtur.

Appellatio autem à sententia condemnatoria 12
in pœna ordinaria blasphemiæ locum non habet, quando blasphemus est conuictus & confessus argumento *l.* 2. *C. quorum appell. non recip.* Idem dicendum est proculdubio si fuerit tantùm confessus secundum Marant. *de ordin. iudic.* 6. *part. tit. de appellat. n.*349.& Carter. *in d. l.*2. *in principio num.* 45. quos refert & sequitur Auend. *dicto c.*5. *num* 28. *versic. in ista difficultate.* Si verò tantum fuerit reus conuictus testibus de blasphemia,quia crimen ipsum negauit, & in prima instantia testes fuerunt repulsati legitimè iuxta supradicta,tunc quidem quia iniustè fuit condemnatus appellationi deferendum est : quemadmodum etiam habet locum appellatio,quando grauiori pœna condemnaretur,quàm pro tali crimine iuxta leges mereretur, vel si pro blasphemia condemnaretur pœna ordinaria quæ verè talis non esset, tunc enim licitè ab excessu & declaratione iniusta appellari iustè potest, & deferendum erit appellationi. ¶ Quia licet aliàs à pœna 13
legis appellari non possit iuxta legem, *si qua pœna* 144. *ff. de verborum significatione*, tamen à pronunciatione, qua declaratur incidisse in pœnam benè potest appellari, quando constat non incidisse, vel est dubium iuxta glossam *in cap. cupientes verb. priuatos de electione lib.*6. quæ glossa est singularis & Legistis incognita secundum Cur. Iun.qui plures optimas remissiones allegat. *in l. vnic. in principio, num.* 41.*ff. si quis iudic.non obtemp.*

Quòd si in prima instantia non fuerunt probatæ legitimè repulsæ testium appositæ, non habebit locum appellatio,nisi falsitas opponatur contra huiusmodi testes : imò cùm graue sit falsitatem testium probare, ferè in nullo casu, vel saltem raró possunt blasphemantes admitti ad appellandum. Si tamen iudex appellationem admiserit grauiter punietur, & causa deuoluitur ad superiorem,vt ex aliis omnia prædicta *in hoc versiculo quod si* resoluit Auendan. *dicto cap.* 5. *numer.*29. 14

Blasphemus similiter,licèt Iure Ciuili infamis non sit nisi post sententiam authore Bald. *consil.*152. 15

fil. 152.*col.*1.*versic.item si blasphemauerit l.* 1. quem sequitur Aymon *cons.*6.*col.* 2.*n.*4. Auend. *d.c.*5.*in fin.*& alios referens Decian. *tom.*2. *c.*6. *n.*20. pro quo est bonus textus *in l.famosi, ff. ad legem Iul. Maiestatis*,vbi lubricum linguæ non debet facilè trahi ad pœnam;nihilominus tamen repellendus est à testimonio in his causis, quæ testes exigunt omni exceptione maiores secundum Alexand. *consil.*152.*col.*4.*n.*7 *lib.*5. Deci. *cons.*163. *num.*10. Thom.Gramat.*voto* 22 *n.* 5. *&* 6. modò blasphemus fuerit semel saltem etiam pœna pecuniaria pro hoc crimine damnatus, vt notat Boer. *decis.*301.*n.*15.sequitur D.Couar.*de pact. in* 6.1. *p.* §.7.*n.*17.Azeued.*in l.*1.*num.*28.*hoc tit.*4. *lib.*8. ex textu *in c.licet causam de testib.*vbi in causa ardua non admittitur testis,cuius fides aliqua ex parte diluitur.¶ Nam licèt blasphemus non sit infamia 16 infamia iuris, negare minimè possumus post condemnationem esse infamem infamia facti,atque ideò non esse omninò testem idoneum,quod & sequitur Auend.*d.*5.*n.*30.& Mascard.plures citans *concl.* 194.*n.*13.*&* 14.*&* *in* 3.*tom concl.*1357. *n.*39 & Tiber.Decian.2. *tom. tractat.*.*c.*6. *n.*21.& præsertim in causis arduis, vt in causa matrimoniali & similibus,*&* *n.*20.probat blasphemum de iure Canonico incurrere infamiam ipso iure.

IN TITVLVM QVINTVM,

De los descomulgados.

SVMMARIVM.

1 *Absolutus ab excommunicatione, in qua diu steterat incursus, an possit denuntiari & conueniri pro pœna temporis, in quo stetit in excommunicatione? & numeris sequentibus. Et coram quo iudice, & quibus pœnis condemnandus sit? ibidem. Et quid in pauperem.* 5.

De pœnis permanentium diu in excommunicatione, per totam quæstionem.

De pœnis permanentium diu in excommunicatione.

In l. 1. *&* 2. *tit.* 5. *lib.* 8.

QVÆSTIO LXXVII.

1 VÆRO an absolutus iam ab excommunicatione, pro qua fuerat publicè in Ecclesia denuntiatus iuxta formam l. 1. & 2. huius tit.5. possit denuntiari ac conueniri pro tempore, quo contra earum tenorem in excommunicatione permansit? Hanc quæstionem latè in vtramque partem examinauimus *lib.* 1. *canonic. quæstionum c.* 12.*num.*8. *cum pluribus seqq.* vbi *n.* 19.resoluimus hoc minimè fieri posse,nec condemnari à iudice Ecclesiastico in dictis pœnis, concessa absolutione imposita eidem salutari pœnitentia nisi ipse ante absolutionem incepisset procedere contra huiusmodi excommunicatū ad pœnam huius l.regiæ:& postea, si tamen sine præiuditio ipsius processus atque accusationis, iussisset eum absoluere, licèt consultius faceret ipse iudex Ecclesiasticus, si prius excommunicatum puniat quam absoluat.vt habet praxis.Et itē in effectu probauit Ignat.Salzed.ad Bern.Diaz *in pract. crimin. canonica*, *c.*117. nouiter addito, dicens quòd possunt etiam iudices Ecclesiastici (imò maiorem ad hoc iurisdictionem & potestatem habent)punire laicos pecuniaria mulcta, qui per tempus illud regiis legibus expressum excommunicatione fuerint innodati, & quòd ita forēsi vsu receptum est: sicque absolutionis tempore post Ecclesiæ satisfactionem solet pecuniaria pœna imponi, quæ iustè exigi potest, & in pios vsus conuerti, vt præcedentibus annis cœtus Cardinalium, Paulo III. Pontif. Maxim. respondit,vt testatur D.Simanc. *de instit. Cathol. titul.*27.*n.*5. & quòd apud nos secundum l.regiam tertia pars Prælato applicata iustè per eum exigi potest. Sed intelligendus est Ighat.iuxta prædictam nostram distinctionem, vt patet ex ipso, dum loquitur quandò absolutionis tempore pecuniaria pœna imponitur,& affirmat in terminis sic declarans & nos citans *d.n.*19. Azeu.*in l.*2.*huius tit. n.*10.*&* 11. dicens od ita vtitur & practicatur quotidie.

Iudicem tamen secularem resoluimus *vbi suprà*. posse à prædicto excommunicato iam absoluto pœnam iam anteà incursam exigere, quam opinionem esse sequendam affirmat nunc Azeu. *in l.*1.*huius tit.n.*209. idemque nos confirmamus. 2
¶ Et quòd iudices Ecclesiastici soleant punire excommunicatos pœnis, de quibus in hac l. habet praxis communis, cuius nos testes sumus: duæque partes pœnarum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum tanquam ad excommunicatorem & exequentem, & tertia pars Ecclesiæ Cathedrali, vt affirmauimus *d.c.*12. *n.*6. *&* 7. sequitur Azeu. *in d.l.*1.*n.*215.*cum seqq.*vbi id late probat, nempè quòd duæ partes pœnarum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum circa legem secundum huius tit.5. Quando vitandus sit publicè excommunicatus,& quando toleretur latissimè egimus *dict. lib.*1.*canonic.quæst.c.*1. *per totum*, & ideò hic non repeto. 3

Qui verò per annum in excommunicatione 4 permanserit, contra eum tanquam de hæresi suspectum procedi potest.vt in Concil. Trid.*sess.*25. *in decret.de reformatione c.*3.*in fin.*cauetur, de quo egimus *d.c.*12.*n.*12. *cum seq.* sed latius nouissimè per sex assertiones & declarationes Ignat. Salzed. *vbi suprà n.*4. *cum seq.* quem & alios refert Azeued. *in d.l.* 1. *num.*213.

Pauper tamen, qui ob paupertatem non potuit 5 soluere, neque exire ab excommunicatione excusabitur à pœna l. regiæ, cùm impeditus sit soluere ob nimiam paupertatem, dùm tamen ad hoc non sit procurata, vt ibidem tenet Azoued.*n.*210.

IN TITVLVM SEXTVM,

De las vſuras, y logros.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi & Mauri an poſſint licitè vſuras exercere, tam iure communi, quam regio, & de eorum pœnis, necnon & iure Diuino, per totam quæſtionem.*

7 *Deuteronomij cap. 23. non fœneraberis fratri tuo, ſed alieno intellectus: & cap. 22. Deuther. num. 8.*

9 *Iudæi nunc, nec Chriſtiani à nullo poſſunt recipere vſuras ſine mortali. Et an valida ſit conſuetudo contraria? num. 10.*

De prohibitione vſurarum.

In l. 1. tit. 6. lib. 8.

QVÆSTIO LXXVIII.

QVÆRO circa l. 1. huius tit. 6. *de vſur. lib. 8. non. collect. reg.* præcipientem, *que los Iudios y Moros no den a logro, ſin embargo de qualeſquier cartas, fueros, y priuilegios que para ello tengan y dan eſtos ſe reuogan, porque por ningunos, por ſer contra ley.*

1 An Iudæi de iure communi poſſint licitè vſuras exercere? Ipſe namque vſuræ omni iure ſunt prohibitæ, vt latiſſimè probauimos *lib. 2. carranic. quæſtionum cap. 18. in principio num. 1. cum ſequentibus*, & poſt nos optimè Molina Theolog. *2. part. de iuſtitia & iure diſputatione 304 per totam, col. 330. cum ſequentibus*, & prius Magiſter Arag. *de iuſtitia & iure 2. 2. q. 78. art. 1. pag. 665. col. 1. cum ſeqq.*

2 Sed de Iudæis nihil ibi loquuti ſumus: quare nunc in eis idem probamus, nempè quod non poſſint vſuras exercere. Hæc eſt communis opinio ſecundum Curt. Iun. *in l. eius qui in prouincia ſub num. 5. ff. ſi cert. pet.* Vnde peccant ipſi Iudæi fœnerando Chriſtianis ſecundum communem opinionem, Theolog. & Canoniſt. vt affirmat Alexand. de Neuo *conſil. 100. num. 1.* & probatur Abb. *in cap. poſt miſerabilem* per illum textum, & Hoſtienſ. *in cap. ſalubriter de vſur.* Petr. Gregor. *in ſua ſyntagm. iur. vniuerſi, 3. p. lib. 22. cap. 3. num. 23. pag. 106.* & communem profitetur Clarus ſtatim citandus; & Azeued. *in lib. 1. num. 66. huius tit. 6.* & probat latè Aragon *vbi ſuprà, pag. 676. in fi. cum ſequenti*, vbi cum D. Thom. ibi ad ſecundum & aliis tenet & probat, quod neque materialiter, neque formaliter fuit Iudæis vſura conceſſa, ſed tantum permiſſa erga alienigenas. Quòd eſt dicere, fuiſſe Iudæis permiſſum, vt poſſent inter gentiles vſuras exercere ſine pœna, non tamen ſine culpa, ſed ſi
vſuras erga ſe exercebant, & culpa & pœna
mulctabantur. ¶ Adeò quòd Eccleſia non de- 3
bet nec poteſt hoc peccatum permittere nec tolerare, non infligendo pœnam, neque propter aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum, quòd exinde ſequi ſperatur, eſt communis opinio Theologorum & Canoniſtarum ſecundum Alexand. de Neuo *dicto conſil. 100. num. 9. & num. 13. in fin. & conſil. 101. poſt numer. 14.* vbi inquit ſe dolere malitiam Doctorum Chriſtianorum, qui conſuluerunt contra tam apertam veritatem: & hanc communem refert etiam Iul. Clar. *lib 5. recept. ſent.
§. vſura, verſic. hac autem.* ¶ Et quòd Papa non 4
poſſit diſpenſare, vt communitas concedat licentiam fœnerandi, communiter tenetur ſecundum Ioann. Montolon. *in promptuar. vtriuſque iur. 2. p. verbo vſura, in verbo nec vſuris opprimes, fol. 325. col. 2.* Angel. de Clauaſ. *in ſumm verbo vſura 2. §. 14.* Sylueſt. *eodem verbo in 9. §. 22.* quos & alios plures referens idem profitetur ac probat Didac. Perez *in l. 3. tit. 8. lib. 8. ordinam. pag. 48. in verſic.* & quòd Papa non poſſit, id amplians vt etiam communitas ſecularis, vel Eccleſiaſtica, quæ recepit Iudæos in ſuis oppidis cum licentia, & facultate dandi ad fœnus & vſuras, peccent mortaliter & ſint excommunicati: & ipſi tenentur tanquam fautores ad reſtitutionem vſurarum ex tali conuentione ſolutarum in ſubſidium, ſi Iudæi non ſoluerint, ſecundum Angel. & Sylueſt. *in locis precit.* & alios, quos ibi refert. Et quòd Papa in vſura diſpenſare non poſſit, probat etiam Didac. Perez *in hac rubrica, pag. 24 col. 2. ibi*, hinc deducitur, poſt Couar. optimè hoc agentem *lib. 3. var. reſolut. cap. 1. num. 8.* ſequitur etiam Azeued. *in lib. 1. huius titul. num. 48.* quidquid contrarium poſt longam diſputationem magis probet Alexand. *conſ. 1. volumine 7.* & alij nonnulli, quia vix quærendum eſt de peccato mortali inter Iudæos, qui iam condemnati ſunt. Quæ ſententia meritò ſuſpecta eſt Petr. Gregor. *vbi ſuprà*, cui videntur pugnantia, velle amicitiæ beneficium mutui in Iudæos concedere, & poſteà hoc prætextu velle bona illorum vt ab hoſtibus exercere, cùm potius Iudæi inter Chriſtianos conuerſantes inde poſſint legem noſtram improbare, potiùs quàm ad fidem ſuſcipiendam impelli. Quam ob rem exiſtimat vel omninò à cœtu Chriſtianorum expellendos, vt in Gallia (& in noſtra Hiſpania) vel ſi aliqua ex cauſa ferantur, bono exemplo legis Chriſtianæ inſtruendos vt videant opera noſtra bona, & ne ſimus illis ſcandalo: vſura enim vetita non naſcitur ex perſona, ſed ex re. Quæ etiam optimè probat Molina Theolog. *2. part. de iuſtitia & iur. ſectione 304. verſic. illud in calce, pagin. 344.* vbi quòd publicæ poteſtates tenentur pro ſuo munere vſuras prohibere;

prohibere, non solùm Christianis, sed etiam infidelibus sibi subditis, letaliterque peccare permittendo illas Iudæis, aut aliis infidelibus sibi subditis suæ Reipublicæ pro tributis, quæ eis soluunt, aut pro quouis alio modo: & quòd eodem modo lætaliter peccant, admittendo Iudæos, aut alios infideles ad habitandum in eorum terris, cum pacto vt illis vsuras exercere permittatur, estò pro huiusmodi habitatione pinguia tributa promittant. Et *col. sequenti* tenet & probat, quòd in bis dispensatio etiam per summum Pontificem non cadit, ex textu *in cap. super eo de vsur.* cuius verba sunt hæc: *Super eo verò, & infra. Respondemus quòd cùm vsurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non vidimus: quia cùm Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluatur.* ¶ Addit præterea Molin. *vbi suprà*, quòd nihilominus permittere vsuras non solum infidelibus sed etiam fidelibus ad vitanda maiora mala & scandala, quæ orirentur si potestas publica in raro aliquo euentu eas impedire tentaret, non esset peccatum, sed licet. Sed hoc non probo, quia est contra communem sententiam supra relatam, imò falsum reputo & non tenendum, salua correctione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cui in omnibus me subiicio.

5 Quare iure optimo puniuntur etiam Hebræi exercentes vsuras absque licentia Principum, sub quorum degunt dominio, & puniuntur criminaliter etiam ab Ecclesiastico iudice secundum Philippum Corneum *cons.* 19. videtur prima fronte per totum, & maximè *colum.* 3. *volum.* 3. & alios plures referentem Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *de pæn. iud. c.* 12. *numer.* 32. Quæ omnia rectè probantur, atque deducuntur ex dispositione nostræ l. dùm renouat priuilegia Iudæis concessa in contrarium dicens, *como aquellos que no pudieron ser dados ni deuen ser mantenidos, porque son contra ley.* Iudæi ergo iute communi attento non possunt fœnerare, nec Principes eis licentiam concedere, aut cum ipsis in hoc dispensare, vt Catholici Hispaniarum Reges hac nostra l. sin-

6 gulari, sancta, & morali præceperunt. ¶ Quo fit vt nec etiam Iudæi possint retinere licitè acquisita per vsurarum, sed sunt restituenda accepta post legem Euangelicam secundum Beat. Thom. *in opusc.* 21. & quæ tradit Conrad. *lib.* 2. *de contract. quæst.* 24. *versic. tertia conclusio*, & fortiu ante non licuit vt per ipsum ibi, quia vsura est contra ius naturale, & est prohibita lege diuina & humana, vt pluribus rationibus probanit ibi Contad. *quæstion.* 22. Didae Perez *in dict. l.* 3. *pag.* 48. *colum.* 2. & nos etiam latissimè *vbi suprà*. Et quòd Iudæus exercens vsuras in Iudaismo, deinde effectus Christianus teneatur ad restitutionem vsurarum, quas ante baptismum extorsit, probat Iul. Clar. §. *vsura, num.* 7. & cum eo Azeu. *in d. l.* 1. *huius tit. num.* 68.

7 Nec supradictis obstat textus Sacræ Scripturæ Deuteron. cap. 23. *Non fænerabis fratri tuo ad vsurarum pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno, &c.* Ex illo namque sufficienter colligitur vsuram secundum se esse illicitam, ea quippe de causa prohibita fuit circa fratres, hoc est, filios Israël.

Illud verò sed alieno, quibusdam placuit ita esse intelligendum, vt vsura Iudæis minimè fuerit permissa, nec licita etiam erga alienigenas, sed tantum dissimulatione quadam ea permissio processerit, & concessa fuerit Iudæis ad maius malum effugiendum ob duritiam & auaritiam eorum, ne fratribus ad vsuram pecuniaa mutuarent, sicuti & eis permissus est libellus repudij, & sicut inter nos permittitur meretricium, quod cum iure naturæ repugnat, ad maiora mala vitanda. Imò eo modo, quo illo eodem cap. paulò ante dicitur, *non erit meretrix de filiabus Israël*, non erit permissio illa meritricum alienigenarum. Quo argumento à contrario sensu inde colligitur, quòd vsura non tanquam impunita licita, sed tanquam ad maiora mala vitanda est intelligenda: ita priorem locum intelligunt D. Thom. *quæst.* 13. *de mal. art. vlt.* & idem S. Thom. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. & ibi Caietan. Soto *lib.* 6. *de instit. & iur. q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Castr. *aduersus hæreses, verbo vsura* Nicolaus de Lura *super illud locum Deuteron. num.* 4. Cardin. *in clement.* 1. *de vsur.* §. *vlt. quæst.* 13. Conr. *de contract. quæst.* 24. *conclus.* 2. Hostiens. *in summ. de vsur.* §. *in aliquo, versic. octauo*, Anan. *in cap.* 1. *col. vlt. de vsur.* Alex. Alens. & alij, quos refert D. Couar. *lib.* 3. *var. resolut. cap.* 1. *num.* 7. & sequitur Aragon *vbi suprà, pag.* 677. *colum.* 1. & 2. Molina Theolog. *vbi supra, versic. satisfaciendum superest, col.* 342.

Secundo modo text. Sacræ pag. *suprà*, relatus intelligitur ab aliis, inibi vsuras permitti Iudæis propria permissione, & earum approbatione, non erga omnes alienigenas & exteros, sed tantùm erga eos, cum quibus bellum iuste gerebant: quia tunc non possunt exactiones istæ dici vsuræ propriè, sed impropriè, & potius iustæ exactiones, nempè ab his, quorum bona iure belli capi iustè possunt secundum D. Ambr. à Gratiano relatum *in cap. vltimo* 14. *quæst.* 4. *glossa ibi, & in lib. de Tobia c.* 8. *& sic de nostra fidei* secundum interpretes, vt affirmat Petr. Gregor. *vbi suprà*, & illum textum *in d. cap. vlt. ad hoc dicit singul.* Roman. *singul.* 269. *alias* 165. & Panorm. *in cap. post misericordiam de vsur.* & hoc in recompensationem damni ab hoste illati iniustè, & sic verbum illud, *lieno*, in tali hoste intelligitur. Terra enim promissionis erat Iudæorum, Deus enim dedit illam Abrahæ, quam multi ex gentibus sub tyrannide possidebant, vt erant Iebusæi, Philistæi, & reliqui, & quia isti gentiles contra fas, & ius terram Iudæorum tenebant, ipsi verò Iudæi illam armis expugnare non valebant, eùm innumera esset multitudo gentilium, eaque potentissima, ideo Dominus præcepit Iudæis vt ad vsuras pecunias darent illis gentibus, vt vel sic recuperarent quod iustitia, & iure suum erat: ita intelligunt locum illum sacræ Scripturæ Conrad. *de contract. quæst.* 24. Medina *de reb. per vsur. adquisit. quæst.* 2. Gabriel *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 11. *ad fin.* 1. *art.* Maior *ibidem quæst.* 29. *ad secundum*, & Florenc. *in* 2. *p. cap.* 7. §. 2. *sub tit.* 1. & sequuntur relati per Couarr. *vbi suprà*. Stell. sup. Lucæ cap. 6. late Didac. Perez *in d. l.* 3. *pag.* 49. *colum.* 1. & refert cum aliis Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 69. & nouissimè Molina *vbi suprà*, vbi, alij aliter, &c. Sic Clemens Alexand. *lib.* 2. *Stromat. in addit ad sacrum textum Biblia* exponit verba illa, *sed alieno* Infideli scilicet, vel iniquo, cui pecuniam damus ad vsuram: qui enim potest offendi in persona, multo fortius potest expoliari bonis, glossa

glaſſa ſingul. ſecundum Bald. *in cap. in litteris de reſt. ſpoliat. verbo prædo.* Iaſ. *in l. ſi quis mihi bona, § ſi coram, num. 6. ff. de acq. hered.* pro quo eſt bonus text. *in l. nec in ea, §. fin. ff. de adult.* ibi, ſed qui occidere poteſt adulterum, multo magis contumelia poterit eum afficere, & declarat Alexand. in addit. ad Bartol. *in 3. §. fin. ſub numer. 5. in part. facit ad multa, ff. de adimend. legat.*

Sed profectò hæc ſecunda interpretatio, ſi accipiatur vt eam gloſſa, Roman. & alij accipiunt, falſa eſt omnino ſecundum communem, authore Anan. *in cap. 1. col. vltim. de vſur.* Couar. *vbi ſuprà, d. num 7. in verſic. & profectò*: quia licèt mihi liceat bellum iuſtum gerere, & capta in eo bello efficiantur capientis, vt latè per Molin. *de iuſt. & iur. 1. part. diſput. 117. verſic. 2. concluſ. pag. 665. & in 4. concluſ. pag. 667.* non tamen mihi licet cum hoſte contractum inire, qui naturæ lege reprobatus ſit: & potiſſimum, quia conuentiones iſtæ iàm non fiunt cum hoſte iure belli, ſed iure pacis, & commerciorum: ſic non licet ab hoſte emere rem, quæ illius propria eſt, prius quam iure belli capiatur, carius iuſto pretio, provt ita eſt, plane reſpondendum communi omnium conſenſu.

Erit igitur hic ſecundus intellectus verus, quoties ab hoſte accipitur vſura & retinetur in compenſationem damni ab hoſte iniuſto & inique illati: vel vbi bona ab hoſte poſſeſſa ſunt ipſius mutuantis, aut ad eum pertinent quemadmodum bona & prædia hoſtium incolentium terram promiſſionis ad Iudæos pertinebant diuina largitione, ſic ſanè ſententiam iſtam intellexerunt Conrad. & Theologi citati à Couar. *vbi ſuprà*, qui eus ſequitur, necnon & Azeu. *d.*
8 *num. 69.*

Non abeſt etiam *cap. 18.* Deuteron. ibi, *fœnerabèris gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies*: quia fœnerari eo in loco idem ſignificat quod dare mutuo, & in illis verbis in præmium promittitur tanta bonorum abundantia, vt ipſi mutuo dare poſſint cæteris gentibus, & accipere ab eis non indigeant; ita Soto *vbi ſuprà, q. 1. art. 1.* Molina Theolog. etiam *vbi ſuprà col. 344. in*
9 *prin.* & Azeu. *in d l. 1. n. 70. tit. 6 lib. 8.*

Nunc autem ipſi Iudæi à nullo poſſunt recipere ſine mortali, nec Chriſtiani à Iudæis: nam in ciuili conuerſatione, vbi ſunt tolerati, non ſunt inimici noſtri, & parati ſunt ſeruire, *c. diſpar. 23. q. 4.* Didac. Perez *vbi ſup. pag. 49. col. 1. & 2.*

Sed quicquid ſit de iure contrarium ſeruatur de conſuetudine: vbique namque tolerantur Hebræi fœnerantes etiam in terris Eccleſiæ, vt refert Iul. Clar. *d. §. vſura, verſic. ſed certe*, vbi refert Alexand. de Neuo *conſil. 102. numer. 13. in princ.* improbantem eam conſuetudinem, & dicentem, quod tanquam nutritiua peccati non valet. Quinimo ſi aliquis Iudæus exerceret vſuras in iudaiſmo (vt ipſi communiter faciunt) & deinde efficiatur Chriſtianus, tenebitur ad reſtitutionem earum, quas ante baptiſmum extorſit, ſecundum Clar. *vbi ſuprà*, & diximus etiam *ſuprà*.

Circa l. 2. & 3. Huius tit. nihil quæro, quia in his Regnis Hiſpaniæ non ſunt neceſſariæ, cum ab eis ſint iuſtiſſime expulſi Iudæi, & ſub grauiſſimis pœnis præceptum ne in eis degant, vt vidimus *ſup. in l. 2. tit. 2. hoc eod. lib. 8.*

Praxis Criminalis.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quis ſit competens in cauſa & crimine vſurarum, & per totam quæſtionem.*
5 *L. 36. tit. 6. lib. 3. noua collect. regia intellectus, præcipientis quod iudices ſeculares maxime curent punire vſurarios.*
7 *L. 1. tit. 21. lib. 4. noua collect. reg præcipientis admitti exceptionem vſuræ contra executionem inſtrumentorum guarentigiorum, intellectus.*
8 *Vſura quæſtione iuris prius pendente coram iudice Eccleſiaſtico, an poſtea impediatur executio inſtrumenti publici coram ſeculari iudice petita? Et an tunc poſſit iudex ſecularis inhiberi à iudice Eccleſiaſtico? & n. 9. cum ſequent.*

De iudice competente in cauſa vſurarum.

QVÆSTIO LXXIX.

QVÆRO præterea, quis iudex ſit competens in cauſa & crimine vſurarum? Hanc quæſtionem latiſſimè examinaui *lib. 2. canonic. quæſtionum, cap. 18. num. 13. cum pluribus ſequentibus*, vbi reſolui quid ſit tenendum. Et quamuis hoc contenti eſſe poſſemus, ſed quia alij poſt nos eandem tractauere quæſtionem, operę pretium duxi hic iterum eam diſcutere omnes allegans, ſed non diſſentiens ab ibi reſolutis. 1

In primis omnium conſenſu in eam itum eſt ſententiam, vt exiſtiment iuris vtriuſque profeſſores vſurarum crimen merè Eccleſiaſticum eſſe, vt authoritate gloſſæ, *verbo malefactores*, & omnium *in cap. cùm ſit generale de form. compet. & in cap. 1. de officio ordin. & in clementina diſpendioſam de Iud.* teſtatur Couarr. lib. 3. var. reſolut. cap. 3. in principio, alios adducens, & refert plurimus dicens hanc eſſe communem opinionem, & duas ampliationes Iul. Clar *in practic. crimin. §. fin. quæſtion. 37. verſic. quæro igitur*, necnon & D. Sabagum *in cap. decernimus, num 139. de iudic.* Azeued. *in lib. 1. numer. 185. cum ſequenti, titul. 21. lib. 8. nou. collect. reg. & in lib. 1. num. 86. tit. 6. hoc eodem lib. 8.* eſt communis & magis communis, vt plures congerens affirmat Proſp. Farinac. *in prima part. quæſtionum crimin. quæſtion. 8. num. 134.* vbi etiam alias gloſſas idem tenentes refert: tametſi Couar. *vbi ſuprà num. 1.* latè probet contrarium, plura inde deducens & obſeruans, de quibus per nos *vbi ſuprà*.

Et quamuis nouiſſimè D. Molin. Theolog. 2
ſecunda part. de iuſtitia & iure, diſputatione 333. in principio, colum. 1. pag. 481. aliud velit & probet, nempe crimen hoc ſecundum ſe ad ſecularem iudicem ſpectare, declarare verò num vſura peccatum ſit, & num in contractu aliquo vſuræ peccatum interueniat ad Eccleſiæ iudicium ſpectet, illiuſque diffinitionibus ea parte ſit ſtandum: & quòd cohibere vſuræ vitium Eccleſiaſticis pœnis, & aliquibus temporalibus, ſi animarum ſaluti expedire fuerit iudicatum, ad Eccleſiam etiam attinet: & quòd

rum à multis seculis in defectum ciuilium legum, atque ad secularium Principum negligentiam supplendam, consueuerit Ecclesia cognoscere de hoc crimine, illudque punire, eatenus indices Ecclesiastici in vnaquaque Prouincia possunt ac debent se intromittere in punitione & prohibitione huius criminis, quatenus consuetudine fuerit in ea receptum, nihil impediente quod crimen secundum se ad tribunal seculare spectet.

Quamuis enim pleraque ex prædictis in se vera sint, attamen quoad cognitionem & punitionem huius criminis hisce temporibus, quibus & legibus laicis vsuræ indistinctè vetantur, crimen hoc ex rigore quodam & iuxta veram iuris cognitionem est censendum mixti fori, vt tandem inter laicos iudex secularis tantum de eo cognoscat, Ecclesiasticus autem inter Clericos, sicuti de homicidio, furto & similibus secundum Couar. *vbi suprà, versiculo* 3. quinimo secundum ipsum, ibidem *vers*. 4. ex iuris Canonici decisionibus potest optime deduci etiam hoc seculo iudices Ecclesiasticos habere huius criminis punitionem aduersus laicos, quemadmodum & iudex secularis eam habere dixit, quod praxis obseruat, vt ibi benè probat, & habet hoc secunda opinio sequens.

3 Vnde alij probant crimen vsurarum esse mixti fori, & ideò laicum iudicem posse inter laicos causam istam iudicare, Ecclesiasticum verò inter Ecclesiasticos, ita Salicet. *in l. eos*, §. *vltim num*. 8. *C. de vsur*. Archid. *in c. quid dicam* 4. *quæst*. 4. Cald. Baib. & Carol. Molin. relati à Couar. *vbi suprà, vers. rursus* Sed indistinctè crimen vsurarum esse mixti fori tenet glossa *verbo malefactores, in d. c. cum sit generale*, quia inter Ecclesiasticos iudices & seculares erit locus præuentioni ex text. *in cap. ad nostram* 20. *de iur. iur.* ibi, *ante iudicem secularem vel Ecclesiasticum*, c. *post miserabilem de vsur.* ibi, *Principibus secularibus*, & hanc appellat communionem sententiam D. Sahagun *vbi suprà*, *num*. 140. communem Axeu. *in l*. 1. *num* 87. *hoc tit*. 6. & communem & quod ita praxis obseruat ex Couar. Fariuat. *vbi suprà, versic*. 2.

4 Tertia verior & magis communis sententia est, vt siquidem vertatur quæstio iuris, iudex Ecclesiasticus, sit competens: si verò quæstio facti, possit etiam cognoscere iudex secularis vt resoluimus plures allegantes. *vbi suprà num*. 1. *cum sequentibus*, & de iuramento confirmatur. 1. *part. cap*. 2. *num*. 35. vbi exempla vtrinsque membri posuimus. Eandem communem sententiam sequitur Didac. Perez *in Rubrica tit*. 2. *lib*. 8. *ordin. pag*. 27. *in versic*. & etiam, *col*. 2. & iterum *in l*. 5. *tit*. 19. *pag* 364. *col*. 1. *lib*. 8, nec non & Iul. Clar. *vbi supra, versic. quæro igitur* ibi, *ante loquitur*: eandem distinctionem communem plures referens testatur Farin. *vbi suprà n*. 135.

Sed quamuis hanc distinctionem communem primo probauerit Couar. *in epitom. de sponsal*. 2. *p. cap*. 8. §. *vltim. num* 3. 4. & 5. vt ipsemet fatetur *d. lib*. 4. *var. resol. d cap*. 3. *in princip*. sic intelligens *l*. 4 *tit. de las excepciones, lib*. 3. *ordin. hodie l*. 1. *tit*. 21. *lib* 4. *nou collect reg*. Nihilominus inibi *versic. ego vt liberè*, censet vsurarum crimen non esse mere Ecclesiasticum, ac proinde eius cognitionem inter seculares & laicos ad iudicem laicum pertinere siue sit quæstio iuris, siue facti, eundemque iudicem rectissimè hac de causa inter sibi subditos cognitum, quidquid communis Doctorum traditio hactenus obseruauerit, quam erroneam esse suamque verissimam ex pluribus ibi probare conatur, necnon & Ioann. Bap. Lup. *in tract. de vsur*. §. 4. *comment*. 4. *num*. 68. *vers. quam ob rem in fin*. & Paris. *in tract. de vsur. num*. 55. Ias. *in l. quoties, num*. 7. *C. de iud*. Dec *in cap. decernimus, col*. 24. *versic*. 4. *fallit, de iudic*. Osac. *decis. Pedem*. 137. *num*. 10. *in fi*. & non sine ratione secundum Farin. *d. quæst*. 8. *d. num*. 135. *ad fi*. ibi, *verum quia*.

Iulius tamen Clar. *in* §. *vsura, versic. hoc crimen, & in d. quæst*. 37. *versic quæro igitur*, præfatam communem Doctorum distinctionem, tunc demum procedere declarat, quando ciuiliter & principaliter agitur: quod si criminaliter ad pœnam agatur, vel incidenter, inquit nullam esse difficultatem laicum iudicem procedere posse, etiam quod sit quæstio iuris, & hanc ex Guidon. Papæ *cons*. 180 *num*. 2. nedum asseris esse communem Legistarum & Canonistarum opinionem, sed aliquando seruatam se vidisse testatur: & Clarum in hoc referunt, ac sequi videntur Bonacosa *in commun. opinio. lib* 1. *versic. vsuras punire*, *pag*. 186. *col*. 3. Suarez *in commun. opin. vers. vsura*, *n* 80. Ludouic. Peguer. *decis. crim*. 50. *num*. 15 *ad fi vers hanc opinionem, vsque ad n*. 24. & Azeued. *in l* 1. *huius tit. num*. 87. *cum sequentibus*, vbi *num*. 91. primum membrum distinctionis Iul. Clar. præd. intelligit quando Ecclesiasticus iudex præbet inhibitionem aduersus iudicem laicum, ne procedat in causa illa in via executiua, vsque dum declaretur an sit contractus ille vsurarius, & sic quoties de q. iuris est tractandum iuxta Matian. & eundem Clar. *d q*. 37. *num*. 2.

Sed Farinac. *vbi sup. d. quæst*. 8. *num*. 136. *versic. ego in hac controuersia*, nedum dubitat de præd. communi distinct. iuris & facti, per rationes adductas à supra citatis contra eam sententibus, sed nec etiam Iulij Clari declaratio seu subdistinctio sibi admodum satisfacit ex rationibus de quibus ibi per eum, dicens quod inanis est distinctio præd. & pro resolut. facit conclus. sequentes in hoc art.

Prima conclusio. Quod si agatur de quæst. facti, tunc indubium est, & nemo contradicit vsurarum cognitionem etiam ad secularem iudicem spectare, vt patet ex communi Doctorum sententia, quos ibi refert. Et ideò si vsura sit notoria, ita quod pars non inficietur contractum vsuratium, & sic simus in casu claro, agaturque tantummodo ad repetitionem vsurarum, quæstioque sit super solo calculo est in dubium secularem iudicem competentem esse ex magis communi sent. DD. quos refert *n*. 137. & *n*. 138.

Secunda conclusio Farinac. Quando agitur de vsuraria prauitate à Iudæis commissa, tunc in huiusmodi causa iudex secularis competens est, nec hoc negatur ab his, qui crimen hoc mere Ecclesiasticum esse affirmant, vt est videre apud Doctores ibi per eum citatos *n*. 139.

Tertia conclusio. Idem est dicendum quoties ex decreto alicuius secularis Principis, seu laicorum statuto vsuræ sint sub aliqua pœna prohibitæ: quia si deinceps quæstio de super contigerit, idem secularis iudex de ea cognoscere poterit, dummodo talia statuta seu decreta sint à Romano Pontifice confirmata, alias secus, vt per Roland. à Vall. & alios ibi ab eo relatos, *numer*. 140. vbi quod huiusmodi decreta vigent in Regnis Franciæ, Hispaniæ, Neapolitano, Montis Ferrati, & Pedemontium.

Quarta

Quarta conclusio. Quoties vertitur quæstio iuris super vsuris,non vero quæstio facti, licet tunc sit maxima inter DD. controuersia, an crimen hoc possit per secularem iudicem cognosci, ipsi tamen Farinacio *vbi suprà, d. num.*140. *vers. quarta sit conclusio*, semper vti verior & magis in praxi recepta placuit opinio affirmatiua, licet negatiua forsan sit magis per DD. sed inaduertenter ni fallitur recepta. Et in summa indistinctè concludit huiusmodi crimen esse mixti fori, illiusque cognitionem etiam ad secularem iudicem inter laicos spectare, & quod ita si iudex esset fetuaret: & quod vtcumque sit, satis est in proposita materia, quod in crimine vsuratum laicus potest coram iudice Ecclesiastico conueniri iuxta communem Doctorum sententiam, quam ibi refert dicens, quod de hoc nemo dubitat & merito, quia verum dicit & quotidie ita seruatur in praxi, quod etiam sequitur & testatur Azeued. *in l.*1. *huius tit.*6 *num.*87.

Quid tenendum? ego semper censui, veriorem & receptiorem esse præd. distinctionem communem.

5 Ex qua deducitur primo intellectus *ad l.* 36. *tit.*6. *lib.*3. *huius nou. coll. reg.* præcipientem iudicibus secularibus vt maximè curent punire atque puniant vsutarios, & ad nostram *l.* 1. *huius titul.*6. *hoc lib* 8. idem probantem ibi, *y mandamos a todos los iuzgadores*, vt debeant intelligi, quando quæstio vertitur super facto,secus si vertatur super iure iuxta communem distinctionem supradictam, & colligitur ex verbis d.l.36. quibus innititur, vt tunc demum iudex secularis punire possit vsurarios, quando scilicet tales sint, & sic quoties non dubitatur de iure an sit vsura, necne, sed constat quod sit vsura, dubitatur tamen de facto, quod sic voluit. & probat Auiles *in in cap.*50. *prat. in glassa vsura per totam*, & ex professo latè probamus eu *d. cap.*2. *de iuramento confirmatorio*, 1. *p. num.* 37. & Didac. Perez nouissimè *in l.* 5. *tit.* 19. *lib.* 8. *ordin. pag.*364. *colum.* 2. *in principio*,dicens quod in casu dubio,nempe cum est quæstio iuris super vsuris, poterit iudex Ecclesiasticus petere remissionem delinquentis & contractus ad cognoscendum de delicto merè Ecclesiastico, non aliàs, & quod ita seruatur in iudiciis.

6 Hæc quamuis ita iure communi rectè se habere videantur, nihilominus tamen attenta generalitate nostræ l. 1. & l.fin.*infra eodem*, & præsertim d. l.36.*tit* 6.*lib.*3. *nou. collect. reg.* aliquando iudices seculares criminaliter procedunt contra laicos ad eos puniendos indistinctè,siue quæstio iuris sit, siue facti,& sic de vtroque cognoscunt, quam praxim refert & probat D. Couar. *d. lib.*3. *var. resol cap.*3. *num.*1. *versic.*4. *non est*, quem refert & sequitur Iul. Clar. *lib.* 5. *recept. sent.* §. *fin. pract. crim. quæst* 37. *versic. quero igitur*, ibi, *tu verà*, & voluit idem Couar. *in* 4. *de Sponsal.* 2. *p. cap.*6.*in principio, num.*19.& Auendana.2. *p. cap.*28. *prat num.*1.& D. Sahag. *in d.cap. decernimus,num.*144. Quam praxim suspicor iam iudices seculares pro viribus conatuos deinceps conseruare, cum sit recepta, & in fauorem suæ iurisdictionis, & mihi quoque nunc placet, & probatur ex conclusione quarta Farinacij *supra* adducta.

7 Secundò ex supradicta communi distinctione deducebatur etiam similis intellectus ad legem 4. *tit.*8.*lib.*3. *ordinam. veteris*, *hodie l.*1. *tit.*21. *lib.*4. *nou. colleg. reg.*præcipientem, vt contra executionem instrumentorum habentium executionem paratam admittatur exceptio vsuræ: vt procedat & intelligatur iuxta supradicta, nempe,vt si quidem quæstio iuris super vsura oriatur, iudex secularis remittat illam ad iudicem Ecclesiasticum, & interim supersedeat in executione, præcipuè si ab ipso iudice Ecclesiastico inhibeatur. Si verò quæstio sit super facto, possit ipse iudex secularis de ea cognoscere, & hoc casu probanda erit intra decem dies. de quibus *in d. l. regia*, quod primò probauit D.Couar.*in* 4.*de sponsal.*2. *p. cap.*8.§.12. *num.*5. *in principio*, & voluit etiam Auiles *vbi suprà,colum.*3. *in d. glossa vsuras*, cum quibus idem probaui *d.cap.*2.*num.*30:& post nos Azeued. *in d. l.*1. *num.*186. *tit.*8 1. *lib.*4. Quamuis idem author *in l.*1. *huius tit.* 6. *num.*95. cum sequenti aliter distingat, nempe, vt quoties non est clarum contractum exequendum esse vsurarium, tunc exequatur non obstante exceptione vsuræ, præstita cautione reddendi bona executa, si contractus prædictus declarabitur vsurarius à iudice Ecclesiastico: & quod hæc cautio & fideiussio danda est vltra fideiussionem *de la ley de Toledo*, secus vero, si certum esset contractum esse vsurarium: neque ad hanc declarationem necessaria est sententia iudicis Ecclesiastici, tunc enim bene impeditur talis contractus via executiua, neque debent iudices seculares illum exequi.

Nihilominus tamen maximus practicus Roder. Suar. *in repet. l. post rem iudicatam*, *versic. nunc circa iudicem,num.*15.16. & 17. *ff. de reiud.* scribit iudicem secularem ex l. Regia posse, ac debere persequi ipsam executionem non obstante iudicis Ecclesiastici inhibitione, si intra decem dies minimè docuerit reus vsurarium esse contractum illum. Quam sententiam vltimo loco probare videtur Couar. *d* 2.*parte de sponsf.c* 8. §. 12. *num.*5. *vers.*imò Rod. Suar. & idem *lib.*3. *var. resol. cap.*3. *num.*1. *circa fin. versic. vtcumque sit*, & de experientia quotidiana idem affirmat D. Sahagum *vbi suprà*, *d. n.*144. necnon & Iul. Clar. *d.quæst.*37. sub *versic.quæra igitur,in fin.* ibi, tamen omnia, dicens prædictam distinctionem commonem intelligendam esse, & procedere, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio vsuratum, secus quando incidenter opponitur per modum exceptionis, nempe contractum esse vsurarium: tunc enim secondum eum bene potest iudex secularis cognoscere etiam super quæstione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare & rescindere, & quod hæc est communis opinio tam Canonistarum quam Legistarum, vt dicit Guido Papa *consil.* 180, *n.*2. & quod vidit quandoque ita seruari, tametsi prios retulerit aliam communem contrariam ex Alexand. *in l.quoties, post num.*4. *versi. extra dictam, C.de iudic.* nempe quod nec etiam incidenter iudex secularis possit cognoscere de vsura; quam probat Azeued. *in d.l.*1.*n.*186.*vers.adeo.*

Nihilominus tamen praxis prædicta sustineri potest, & debet, quinimo iudices seculares eam proculdubio obseruabunt, tum propter authoritatem præd. authorum,& quia suæ iurisdictioni fauet, tum etiam quia fundatur in communi opinione præd. relata à Iul.Clar. scilicet ratione incidentiæ, necnon & in quarta conclus. Farinacij, *suprà* posita & relata, tenentis indistinctè huiusmodi crimen esse mixti fori. Et ita merito, re hac maturius considerata, hanc sententiam, & praxim circa intellectum d. l. 1. *titul.*21. *lib.*4. *nou. collect.reg.*probauimus *lib.*2.*Canonicar.quæst. cap.*18.*num.*26.& 27.

8 Deduci tamen hinc videtur, quod si ante executionem petitam quæstio iuris vsuraria penderet coram iudice Ecclesiastico, & postea peratur executio instrumenti coram seculari, reusque opponeret exceptionem vsuræ contra executionem ipsam, reo hoc petente remittendam esse cognitionem causæ vsurariæ ad iudicem Ecclesiasticum, coram quo prius ipsa pendet, eumque inhibere posse secularem iudicem, ne interim in executionem procedat, & quod is tenebitur supersedere, quousque per Ecclesiasticum quæstio iuris super vsura decidatur, tum ex præd. tum etiam, quoniam etsi crimen vsurarum sit mixti fori, iudex Ecclesiasticus præueniendo laicum occupauit iurisdictionem, ac proinde Ecclesiastici causa ac iurisdictio potior potior esse videtur, iuxta iuris dispositionem manifestam, quod cum aliis probauimus *dict. cap.* 8. 1. *partis de iuramento confir. num.* 9. *iuncto num.* 11. *cum sequentibus*, & nouissimè nobiscum idem sentire videtur Azeued. *in d. l.* 1. *titul.* 21. *num.* 187. *circa fin.* ibi, quos ob res, iuncto numero sequenti. Sed nihilominus ex resolutis modo, versiculo nihilominus tamen, contrarium verius videtur & tenendum, quamuis artic. hic dubius & difficilis sit, vt posttemò & pluribus probauimus *dict. l. canonic. quæstion. cap.* 18. *num.* 29. *per totum*, *& num. cum sequentibus.*

9 Quod præmaximè procedit inhibitione iudicis Ecclesiastici non data, etiamsi in cognoscendo de quæst. vsuraria ipse iudex Ecclesiasticus præueniret, adhuc namque secularis potest procedere in executione, quamuis allegetur vsuræ exceptio: quandoquidem de tali vsura est per iudicem Ecclesiasticum altius indagandum & cognoscendum, data tamen cautione iuxta legem Regiam Toleti *de receptis restituendis*, si per iudicem Ecclesiasticum contractus ille iudicabitur vsurarius, ne interim impediatur executio instrumenti habentis paratam executionem, vsuræ exceptione non probata, nec liquidata coram iudice seculari in illo breuissimo termino dilationis 10. dierum, quam patitur via executiua, ad oppositionem probandam concesso, iuxta præd. l. regiam 1. *titul.* 21. *lib.* 4. *nou. collect. reg.* ex d. l. regia, prout quotidie practicatur teste Azeued. *d. num.* 186. ibi. Etsi quotidie, & Sahagum *vbi suprà num.* 144. Quæ probatio non erit sufficiens in hac specie coram iudice seculari, si adhuc pendeat lis à reo introducta coram iudice Ecclesiastico, cùm requirat altiorem indaginem ab eo faciendam via ordinaria: & in huius euentum iubetur præstari cautio quam prædiximus, vt reo executo succurratur. Quare cautius ipse reus aget, si non præueniat proponendo querelam de vsura; sed potius cum fuerit contra eum petita executio coram seculari iudice, & ipse citatus ad vltimam pignorum aditionem, hoc est *para remate*, se opponat coram eodem iudice seculari exequente allegando exceptionem vsuræ, eamque in termino 10. dierum oppositionis ibi probet, qua probata obtinebit breui négo iuxta dict. l. regiam.

10 Nam si postquam contra se fuerit petita executio coram iudice seculari, introducat causam vsurariam coram iudice Ecclesiastico etiam super quæstione iuris, proculdubio in praxi non obtinebit remissionem iudicis secularis ad Ecclesiasticum, etiam præmissa inhibitione ipsius, imò nec etiam si ipse Ecclesiasticus iudex præuenerit in cognoscendo de causa vsuraria, vt præmisimus.

11 Nec obstant supradictis tradita per Lancelot. *de attemat.* 22. *parte cap.* 20. *num.* 79. *cum sequentibus*, vbi plurimis authoribus citatis docet omnes in hoc conuenire videri, quod iudex Ecclesiasticus possit iudici seculari inhibere: *& num.* 89. *&* 90. refert ex Mandess. esse de stylo, quod huiusmodi inhibitiones iudicis Ecclesiastici seruantur, & quod est tutior opinio, præsertim, quia inhibitio de stylo, siue iusta, siue iniusta est timenda, Rota *decis.* 26. aliàs 307. *nota quod aud. in fin. de appellat. in antiquis.*

11 Quia hoc verum est, & procedit secundum ipsum Lancel. *ibidem num.* 91. quando causa est spiritualis vel spirituali annexa, & dependens, aliàs secus; at causa vsuraria est mixti fori proculdubio, vt *suprà* docuimus: ergo iudex secularis de ea cognoscere potest, nec impediri debet exequi instrumentum guarentigium, præmaximè attenta d. l. Regia, qua datur ei cognitio super exceptione vsuræ coram eo opposita. Quod procedit etiam si iudex Ecclesiasticus præuenerit in cognoscendo de quæst. vsuraria per viam actionis principaliter, quoniam ea altiorem indaginem requirit quàm patiatur via executiua in qua iudex secularis incidenter cognoscit de vsura, non verò principaliter: & data cautione prædicta reo succurritur, dato quod per iudicem Ecclesiasticum postea contractus executus vsurarius iudicetur, quo re vera nullum præiudicium eidem nec suæ cognitioni fit.

12 Secus erit, si causa vsuraria prius cœpta esset coram iudice Ecclesiastico, quoad punitionem, & sic criminaliter, & postea coram iudice seculari introduceretur principaliter ex officio, vel ad petitionem partis criminaliter ad punitionem, & sic in eundem finem: tunc namque iudex Ecclesiasticus, qui præuenerit, erit potior & præferendus cum sit crimen mixti fori, & iure optimo inhibere poterit iudicem secularem, qui posteà in eundem finem cœpit cognoscere de eadem causa, prout quoad manifestos vsurarios omnes conueniunt, & quoad non manifestos idem probat verior & communior sententia, vt bene resoluit & comprobat D. Sahagum plures allegans *vbi suprà, num.* 148. Sicut è conuerso iudex secularis præueniens erit præferendus in cognitione & punitione huius criminis, & Ecclesiasticus aliud intendens vim faciet seculari, quæ merito auferenda erit, & causa ad secularem remittenda. Cæterum cum secularis agit de executione instrumenti guarentigij, cuius contractus prætenditur esse vsurarius, indistinctè, siue ipse præueniat, siue Ecclesiasticus, quoad executionem perficiendam potest secularis procedere cum prædicta cautione, non obstante inhibitione iudicis Ecclesiastici, cum eius iurisdictioni & cognitioni per viam ordinariam procedentis nullum præiudicium fiat, neque eius authoritati in aliquo derogetur aut subtrahatur.

SVMMARIVM.

1 *Vsurarius qua pœna puniatur iure communi, Ciuico Canoni & Regio? per totam quæstionibus.*

2 *Vsuram & quomodo testibus singularibus probari*

bari poſſit? Et quid deponere & proteſtari debeant teſtes deponentes de vſura, vt probent num. 12. Et numeris ſequentibus alia plura in propoſito adducuntur.

De pœna vſurarij.

In l. 4. & 5. tit. 6. lib. 8.

QVÆSTIO LXXX.

1 QVÆRO qua pœna puniatur Chriſtianus, qui pecuniam vel rem ſuam dedit ad vſuram? Et primum agendum eſt qua pœna is puniatur de iure communi, Ciuili & Canonico, deinde de iure noſtro Regio.

Quoad primum dicendum eſt, quod in foro ſeculari, quando iure Ciuili aut quod in foro ſeculari, quando iure Ciuili ultra modum eo iure conceſſum vſuræ exactæ fuerunt, pœna ſaltem extraordinaria iudicis arbitrio plecti poterat huiuſmodi vſurarius, ita Iacob. Butric. *in l. improbum fœnus C. ex quibus cauſis infam. irrog.* dum iuxta illius textus ſanctionem loquitur, & cum eo expreſſe Carol. Molin. à Menoch. in loco ſtatim citando relatus, Corneus *conſil. 19. libro 3.* Ioann. Baptiſta à Sancto Seuer. *in repetitione l. cunctos populos, numer. 49. C. de Summ Trin. & fide Cathol.* & latè optiméque Octaui. Chacher. *deciſ. Pedemont.* 137. *numer.* 12. & 161. *numer.* 17. ſcribit Senatum Taur. ſequutum fuiſſe hanc opinionem, & ab ea non videtur diſſentire Roland. à Valle *conſil. 75. lib. 1. numer.* 15. 30. & 34. Rubeus *conſil. 65. in fin.* D. Couarr. *lib. 3. variarum reſolutionum cap. 3. num. 1. verſic. his tamen prænotatis, & in quarto de Sponſal. 2. parte, cap. 6. in initio numer.* 17. Iul. Clar. *§. vſura, verſic. & ex hoc*: quam ſententiam optimè & latè probat & ſequitur reſpondens fundamentis contrariis Menoch. *lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 4. numer. 14. cum pluribus ſequentibus, vbi num.* 21. quod hæc eſt vera & recepta Doctorum ſent. quam etiam probauimus *lib. 2. canon. quæſt. c.* 18. *num.* 16.

3 Si verò fœnerator ſolùm exegit vſuras intra modum à prædictis legibus ciuilibus conſtitutum, olim in foro ſeculari puniri non poterat, eiuſque cognitio ſolius iudicis Eccleſiaſtici erit, crimenque hoc tantum lege naturali, diuina & pontificia prohibebatur, vt cum aliis probat Couar. *vbi ſuprà verſic.* 3. *apparet.* & latè Menoch. etiam *vbi ſuprà, num.* 28. *cum ſeqq.* & nos *num.* 17.

4 Hodie autem, cùm vſuræ omni iure ſint prohibitæ indiſtinctè, in foro etiam ſeculari laicus fœnerator à iudice ſeculari puniri poteſt & debet, etiam attento Iure Ciuili ſecundum Cou. *vbi ſuprà, verſic.* 3. *apparet.* & nos *num.* 18. eſtque crimen mixti fori, vt *ſuprà, quæſt. proxima* latè reſoluimus.

5 Quinimo & ſi maximè controuerſum ſit an fœnerator non manifeſtus in foro canonico à iudice Eccleſiaſtico aliqua pœna puniri valeat; nihilominus tamen verior communis & tenenda ſententia eſt, quod iudex Eccleſiaſticus in ſuo foro Canonico criminaliter extra ordinem & ſic ſuo arbitrio hunc fœneratorem punire poſſit, vt pluribus adductis reſoluimus *vbi ſuprà, numer.* 20. vbi quod etiam contra Iudæos, & quod iudex ſecularis in ſuo foro laicum fœneratorem huiuſmodi poterit arbitrariè punire, & cum communi probat D. Ioann. Vela *de delict. cap. fin. verſic. puniendus igitur, pag.* 196. *paulo poſt principium*, & Azeued. *in l.* 1. *huius tit. 6. num.* 5.

6 Quoad ſecundum, qua pœna puniatur vſurarius manifeſtus de iure noſtro Regio, facio duas concl. ſequentes.

Prima concluſio. *Qualquiera Chriſtiano que diere à vſura, pier de todo lo que diere, ò preſtare, y es de aquel que recibiere el empreſtido: y mas ha de pechar otro tanto como fuere la quantia, que diere à lo gre, la tercia parte para el acuſador, y las dos partes para la Camara del Rey; y por la ſegunda vez, ſiendo condenado por la primera, pier de la mitad de ſus bienes applicados en la miſma forma, y por la tercera vez, ſiendo condenado por la ſeganda, pierde todos ſus bienes, y ſe reparten como dicho es.* Ita cauetur *in l. 4. huius tit. 6. lib.* 8.

7 *Pero por la l. 5. deſte miſmo tit. ſe manda, que la ſuerte principal ſea para la parte contra qui en ſe exercitaren las vſuras, como lo diſpone la dicha l. 4. y que de las demas penas la mitad ſea para la Camara del Rey: y la otra mitad ſe parta en dos partes, la mitad para el acuſador, y la mitad para los muros, y ſino los euiere, que ſea para el reparo de los edificios publicos del lugar do eſto acaeſciere, y que demas deſto el vſurario, o logrero quede è ſinque inhabil è infame perpetuamente*, quæ lex in forenſibus diſceptationibus eſt in practica ſecundum Didac. Perez *in lib. 1. tit. 1. lib. 8. ordinamenti, pag. 38. in gloſſa pierda lo que diere in princip.* & præd. leges earumque deciſiones refert etiam D. Molina Theolog. *in 2. p. de iuſt. & iur. diſput.* 334. *col.* 484. vbi etiam leges Luſitaniæ de hoc loquentes, & leges noſtras refert etiam D. Ioann. Vela *vbi ſup. pag.* 197. *verſ.* iure verò Regio, & præd. pœnas noſtrarum legum refert etiam D. Couarr. *d. lib. 3. var. reſol. cap. 3. num. 2. circa fin.* & iuſtiſſimè præcipiunt vſurarios his pœnis puniendos ſecundum eundem Couarr. *in 4. 2. part. cap. 6. in princip. n.* 19. Auend. 1. *p. cap.* 28. *præt. num.* 2. *in princip.* & nos *de iura. confirm. 1. p. cap. 1. num.* 36. probantes poſſe lege ſeculari pœna aliqua vſurarios puniri iuxta communem opinionem, quod & probarunt prius Couarr. & Auend. *vbi ſuprà*, necnon & idem Couarrouias *dicto lib. 3. variarum reſolutionum, cap. 3. num. 1. circa finem in verſiculo, hinc eſt*, & nos poſtea *d. l. 2. Canonicarum quæſtionum cap.* 18. *num.* 10. eſt communis ſecundum Couarruuiam *d. cap. 3. num. 2.* & Didac. Perez *in rubrica tit. 1. lib. 8. ordinam. pag. 25. colum. 2. gloſſa, vſureros in l. 4. tit. 6. part. 7.*

8 Sed prædicta noſtra l. 4. huius tituli 6. eiuſque pœnæ, necnon & lex ſequens procedit contra veros vſurarios, & ſic loquitur contra manifeſtos & notorios vſurarios, vt patet ex principio legis ſequentis, ibi, *deſuergonza, damente dan à vſuras*, non verò contra illos, qui non ſunt manifeſti: hi namque, vt prædiximus *ſuprà n.* 5. arbitrio iudicis puniuntur, ita & rectè animaduertit Azeued. *in d. l. 4. n.* 6.

9 Secunda concluſio. *El que vendiere alguna coſa a otro con condicion que ſe la buelua por el miſmo precio, con que no ſe le buelua el precio haſta cierto tiempo, y que entre tanto goze de los fructos, y eſquilmos de la coſa vendida el comprador, ſe entienda que lo haze en fraude de las vſuras. Y moſtrando el vendedor que ouo eſta poſtura, puede cobrar la coſa que vendio, pagando el precio que recibio*

cibio por ella el comprador, contaado ea el los fru- ctos, y esquilmos que huuo el comprador de la cosa vendida del tiempo que la tuuo. Ita cauetur in l. 4. huius tit.

10 Sed circa hanc legem eiusque dispositionem, an & quando ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarios, quia longiorem requirit tractatum, agemus *infra quest. statim sequenti.*

Illud hic addentes, posse etiam indices eos mercatores punire, qui merces egentibus vendunt habita fide de pretio, & postea easdem merces per se vel per ioterpositas personas viliori emunt pretio, quas conuentiones Hispanè dicimus *mohatros*: continent enim vsuram palliatam, ideoque grauiter puniendi sunt ex *lib. 29. titul. 4. lib. 3. noa. collect. reg. 22. titul. 11. lib. 5.* eleganter Molina *de vsur. numer. 13. & 14.* provt enim eum refert Don. Ioann. Vela *vbi suprà, pag. 197. ad fin.* Et quando hi contractus sint iusti & validi declarat Nauar. *iu manu. c. 13. num. 91.* Et iudex Ecclesiasticus poterit illos rescindere, vt docet Saleed. in addit ad Bernardin. Diaz *cap. 89. littera C. versiculo, illud autem,* quem ad hoc refert & sequitur Vela *vbi suprà, versic. sed ille est, cap. 88.*

11 Tertia conclusio. *La vsura y contractos vsurarios se pueden probar por testigos singulares, que con juramento digan que recibieron algo de alguno alogro, aunque cada vno diga de su hecho: siendo los testigos dos, o tres, o mas, y tales que entienda el juez que son de creer. Otro si auiendo otras algunas presumpciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dizen. Y esta manera de prueua es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece a la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca a los mismos testigos, por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio. La misma l. 4. deste titul. 6. en el versica y porque los que dan à vsura,* per quam hoc idem probarunt Couarr. *d. lib. 3. varia. resolut. cap. 3. num. 5.* Didac. Perez *in rubr. titul. 2. lib. 8. ordin. pag. 27. col. 1.* Spino *in suo speculo testam. glossa 13. numer. 19.* Azeued. *in d. l. 4. num. 52. cum sequentib.* Don Iuan Vela *de pœn. delict. cap. si pag. 198.* vbi quod iustissima est huius l. constitutio secum. Couar. & Auend. quos citat. eandem nostram l. refert nouissime Ceuall. *in suis communibus opinioni. quaest. 537. num. 9.* & hoc propter fraudes & simulationes, quibus ad tegendas palliandasque vsuras hoc genus fœneratorum quotidie vtitur. Sed & iure communi quoque vsuram probari testibus singularibus tenet Bald. *in l. 1. num. 21. C. de testam. & in l. rogasti, §. si tibi, num. 11. ff. si cert. pet.* & probat latè Crauet. *consil. 73. num. 35.* Paris. *consil. 57. num 46. volum. 1.* Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. num. 38.* Nell. de S. Gemin. *in tractat. de test. num. 187.* Abb. *consil. 81. volum. 2.* Viuius *in suis communibus opinionib. versic. testes singulares sufficiunt*, vbi de veriori & magis communi opinione attestatur, & Apostil. ad Abb. *in cap. licet ex quadam de testam.* Decian. *consil. 62. n. 92. volum. 3.*

Contrarium tamen tenet Ias. *consil. 78. col. 2. versic. 1. principaliter, vol. 3.* ex doctr. Bald. *consil. 459. vol. 4.* vbi ampliat etiam fama concurrente cum testibus singularibus, quod etiam censuit Anton. de Butr. *in cap. cum oporteat, q. 9. de accusat.* Feder. de Senis *consil. 64.* pridiè Abbas sibi contrarius *consil. 42. ex multis agitis lib. 1.* vbi quod non valet statutum Episcopi, quo cautum esset, vt per testes singulares quis probaretur vsurarius, ex doct. Feder. de Senis *consil. 17.* & Anton. de Butr. *in d. cap. cum oporteat,* sequitur Ias. *vbi suprà, col. 2. versic.* imo fortius, vbi de communi, & Honded. quoque *cons. 33. num. 98. volum. 2.* & benè dicunt de statuto Episcopi recognoscente superiorem, secus de alio non recognoscente, vt distinguendo affirmat. Decian. *consil. 62. num. 17. vol. 3.* hanc etiam secundam & sic contrariam opinionem tenuerunt Alexand. *cons. 72. n. 3. vol. 1.* & Ioan. Crot. *de test. p. 7. n. 314.* & Abb. vbi de communi, *in c. cum in diœcesi in fin. de vsur.*

Has duas sententias contrarias refert Mascard. *de probat. 3. tom. conclusio 1419. num. 11. & 12. & num. 13.* eas sic conciliat, vt prima procedat, quando ageretur de probando in genere aliquem esse vsurarium, quia tunc probarent testes etiam singulares: secunda verò, si in specie de aliquo actu siue contractu, ita censuit Bald. *in d. l. rogasti, §. si tibi, num. 11.* ex doctrina Innocent. *in cap. qualiter, & quando de accusat.* idem voluit Abbas *consil. 113. columna 3. versic non obstat. quod dicitur de singularitate, parte 2.* & latissime Couarruuias *lib. 3. variarum resolutionum c. 5. num. 5.* & Ioann. Baptista Lupus *de vsuris commento. 4. in præfatio. num 27. versiculo, bene verum est*, quos refert & sequitur Mascardus *de probationibus vbi suprà, dicto numero 13.* Sed vltra ipsum eandem sententiam sequuntur, & magis communem esse profitentur plures, quos congessimus *lib. 3. practicarum quaestionum. quaest. 12. numer. 9* & Ioann. Vincent. Honded. *consil. 33. numer. 95. lib. 2.* vbi dicit hoc sine dubio procedere. Sed nihilominus contrariam etiam sententiam in hoc, scilicet, vt etiam si agatur de probando aliquid in genere non sufficiant testes singulares, dicunt alij esse etiam magis communem, & primam periculosam, & omnino falsam, vt *ibidem* retulimus *n. 20. & 21.* Ideò iure communi attento, nihil firmum & tutum in hoc articulo reperitur.

Ideò consultissimè cautum fuit nostra l. regia 4. vsuram & contractus vsurarios probari posse testibus singularibus, concurrentibus iis de quibus in eadem l. 4. nempe, *Que sean dos, o tres, o mas, y tales que entienda el juez que son de creer. Y otro si auiendo otras algunas presumpciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dizen, y que esta manera de prueua es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece à la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca à los mismos testigos: por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio*, & cum aliis hoc etiam probat Honded. *vbi suprà.*

Quamobrem, vt inquit Iason d. *consil. 78. versiculo, item isti testes, volum. 3.* testes debent protestari quod non intendunt ex eodem testimonio aliquod ius, alioquin essent repellendi, & sequitur alios allegans Mascardus *vbi suprà, numer. 15.* Sed hoc non censeo esse necessarium, siquidem sufficit quod nostra l. regia prouidet, nempe, *que ellos no ayan de auer, ni agan ninguna cosa desto que dieren su testimonio*, absque eo quod protestentur se non intendere ex eorum testimonio aliquod ius: hoc namque non est de substantia, sed tantum quod nihil consequatur ex eorum dictis. 12

Illud tamen verum esse censeo in proposito, quod ex magis communi opinione plurimos allegans tradit Mascardus *vbi suprà, numer. 14.* nempe,

nempe, hoc de teſtibus ſingularibus ad probationem vſuræ poſſe ampliari, vt procedat etiam ſi ipſi teſtes eſſent participes criminis, & deponerent ſoluiſſe vſuras, contractuſque vſurarios iniiſſe cum vſurario: quia etiam tunc probatent, dummodo deponerent ad fauotem tertij, vt in noſtra l. & per eam ita tenet Auendan. *in 1. part. cap. 2. prator. num 19. verſic. & quamuis, & in 2. p. cap. 28. numer. 2. verſic. & quamuis*, non autem proprium, nempe, ad repetendas vſuras.

13 Et ſimiliter ego addo dummodo cætera, de quibus in hac noſtra lege regia 4. ſimul concurrant: vnde his concurrentibus proxenetæ & mediatores ſufficient pro teſtibus, Cardin. *in clement. 1. §. cæterum, num 2. de vſur.* Cepol. *de ſimul. contract. præſumptione 26. n.185*. & eum eis Maſcardus *vbi ſuprà n. 19.*

Vnde ſuppleri debet Auendan. *vbi ſuprà*, dum omiſit addere ſimul cum prædict. teſtibus ſingul. alias præſumptiones & coniecturas vel circunſtantias, quod hæc etiam requiruntur ſimul concurrere, vt expreſſe cauetur in hac noſtra lege regia 4. ibi: *Otro ſi auiendo otras algunas preſumpciones y circunſtancias*, quod oculis linceis perſpexit D. Couarr. *lib. 3. variarum reſol. cap. 3. ſub. num. 5. in verſiculo, hinc profectò*, ibi: modo his teſtibus, & Didacus Perez *in d. l. 1. pagin. 46 colum. 2.* & Spino *in ſpeculo teſtamentorum, in 10. part. n. 19. pag. 56.* ſecundum priorem impreſſionem.

Alia plura circa probationem vſurarum congerit Maſcard. *per totam illam concluſionem 1419.* quæ ſunt videnda quoties caſus contigerit. Verùm ſemper deciſio dictæ noſtræ l. 4. circa teſtes ſingulares obſeruanda erit cum ſuis requiſitis. Quod ſi in aliquibus fuerint eis contraria tradita in propoſito per Doctores, in his ſaltem Regis minimè admittenda erunt.

14 Quomodo autem quis probetur vſurarius manifeſtus agunt latiſſimè Maſcard. *d. 3. tom. concluſione 1420. per totam*, & Geuall. *d. quæſt 537. per totam* & de pœnis: quam pluribus manifeſtorum vſurariorum agit latè Molina Theolog. *2. parte de iuſtitia, & iure, diſputat. 334. columna 485. cum ſequentibus.*

15 Deinde optimè obſeruauit Couarruu. *lib. 3. variarum reſolut. cap. 5. ſub numer. 5. verſic. ex quibus*, admonendos eſſe Regios iudices vt caute noſtra regia conſtitutione 4. vtantur in praxi, quoties de puniendis vſurariis apud ipſos tractetur, ſiquidem in pœnam ſtatutum eſt quod vſurarius tot numos, quot mutuo dedit, reddere cogitur Regio fiſco & accuſatori. Nam ſi de pluribus mutuis per teſtes ſingulares iuxta legem regiam probatum fuerit, non omnino eſt vſurarius integram legis pœnam ſoluere cogendus, ſed mitiorem arbitrio iudicis, niſi ipſi ex circunſtantiis viſum fuerit quodlibet nuntium ſatis planè probatum eſſe, qua in re oportet iudicem diligenter omnia, & æquo iudicio perpendere. Et Couarruuiam *vbi ſuprà*, refert & ſequitur D. Azeuedo *in dicta lege 4. numer. 1.* libet aliter eius verba referat, ſed non benè: quia vt exiſtimo, Couarruuias loquitur quando vnum quodque mutuum non eſt plene probatum teſtibus etiam ſingularibus. Non enim ſufficit ad pœnam ordinariam, quod teſtes ſingulares deponant vnuſquiſque de ſuo mutuo, ſed requiritur, quod vnumquodque mutuum probetur duobus vel tribus teſtibus quamuis ſingularibus, cœtetis inſuper concurrentibus de quibus in noſtra lege 4. aliàs autem mitior pœna erit imponenda arbitrio iudicis. Et hoc eſt quod ego intelligo voluiſſe, & admonuiſſe Couarruuias *vbi ſuprà*, eſtque eius opinio iuſtiſſima & prudentiſſima, & voluerunt relati per Honded. *conſil 33. num. 94. volumine 2.* & ipſe cum eis.

Ex quibus ſequitur primò, ſecundum Auendao, *2. p. c. 28. n. 2. verſiculo, ex quo*, quod ſi aliquis ex prædictis teſtibus patiatur exceptionem, non facit fidem etiam in crimine vſurarum, in quo multum operatur iudicis arbitrium ſecundum Innocent. & Bald. quos ibi refert. 16

Secundò infertur, ſecundum eundem Auendan. *vbi ſuprà*, quod in crimine vſurarum contra teſtes ſingulares deponentes de facto proprio admittitur repulſa & reprobatio, cum noſtra l. regia requirat quod ſint idonei. Quod ſecus eſſet ſi duo eſſent conteſtes in eodem facto, nam etiam ſi aliàs paterentur exceptionem, adhuc non repelleretur in cauſa vſurarum propter difficultatem probationum in probandis excogitatis fraudibus fœneratorum, niſi teſtes eſſent inimici ſecundum Auendan. *dicto cap. 28. numer. 3.*

¶ Vbi etiam quod vnus teſtis de facto proprio deponens in iſto crimine vſurarum, quamuis alia indicia concurrant, non probant contra vſurarium ſecundum Iaſ. quem refert, & rectè ex noſtra l. dum requirit ſimul cum iudiciis duos vel tres teſtes ſingulares de facto proprio, quod etiam plures allegans probauit Maſcard. *vbi ſupra n. 16.* ſaltem quando agitur criminaliter, vt ibi per eum *n. 18.* 17

Quinimo etiam attenta noſtra l. regia Auendan. *dicta 1. part. cap. 2. num. 19. verſiculo & quamuis*, requirit quod adſint tres teſtes ſingulares deponentes ſinguli de facto proprio, & quod non ſufficit minor numerus. Coi opinioni videtur contradicere littera noſtræ l. regiæ ibi, *dos; ò tres, o mas*: alternatiua enim illa, *ò* non requirit concurſum trium teſtium, ſed potius duos ſufficere innuit, aliàs eadem ratione nec tres teſtes ſingulares ſufficerent, cum eadem l. poſtea dicat *tres, ò mas.* 18

Verius igitur ſenſus eſſe mihi videtur noſtræ l. quod duo, tres, vel vlteriores teſtes ſingulares ſufficiant, non verò vnus: & ſic quod quando plures adfuerint quàm duo, ſufficientior probatio ſit. Duo tamen ſufficiont, non tamen vnus etiam cum aliis indiciis, adminiculis & præſumptionibus, quæ etiam requiruntur cum teſtibus ſingularibus ſimul, vt prædiximus. 19

SVMMARIVM.

1 *Clericus vſurarius qua pœna puniatur? & per totam quæſtionem, præcipuè n. 7.*

2 *Vſurary adhuc poſt peractam pœnitentiam ſunt infames ad teſtimonium & dignitatem.*

3 *Laicus vſurarius quo pacto efficiatur infamis?*

4 *Sententia declaratoria requiritur etiam in pœnis, quæ ipſo iure imponuntur. Fallit quatuor in caſibus, vt in num. 5.*

6 *Clericus infamis repellitur ab obtinendo beneficio.*

7 *Clericus vſurarius præter infamiam deponendus eſt ab officio & beneficio.*

8 *Clericus vsurarius est inhabilis ad sacrorum ordinum susceptionem.*
9 *Infamis infamia iuris, vel facti, est irregularis ad ordines sacros suscipiendos.*
10 *Irregularis eligi, seu præsentari ad Ecclesiasticum beneficium seu dignitatem non potest.*

De pœna clerici vsurarij.

QVÆSTIO LXXXI.

1 QVÆRO modò qua pœna puniatur clericus vsurarius? Et in hoc resolutiuè procedens obseruandum est, clericum vsurarium infamem esse ipso iure eo pacto quo laicus iuxta textum secundum Abb. ibi *in cap. inter dilectos de excess. prælat.* textus etiam *in cap. infames*, §. *porrò*, 3. *quæstione* 7. D. Couar. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 3. *numer.* 2. & 3 Bernard. Diaz *in practica criminali canonica cap.* 88. *in nouis, numer.* 1. vbi additionat. *in princip. littera. A* refert esse communem ax Couarr. *vbi suprà, num.* 2. vbi tamen non loquitur in clericis, sed simpliciter & generaliter in vsurario: sed *num.* 3. vbi agit de clerico vsurario, id probat eo pacto, quo laicus vsurarius est infamis non tamen dicit esse communem opinionem.

2 ¶ Addit Bald. *in l. improbum fœnus, C. ex quibus causis infam. irrogat.* quod adhuc post peractam pœnitentiam vsurarij sunt infames ad testimonia & dignitates, dicens hoc esse menti tenendum, quem refert & sequitur Bernard. Diaz *vbi suprà, dicto num.* 1. Verùm contrariam opinionem tenuit idem Bald. *in l. Cassius ad finem, ff. de Senat.* scribens quod si vsurarij pœniteant & vsuras restituant, de æquitate canonica famam recuperant, quem sequitur Felin. *in cap.* 1. *colum.* 12. *versiculo, limita octauò, de probat.* & Mathesyl. *singul.* 196. & eos refert contra suum authorem Salzed. *vbi suprà, littera B.*

3 ¶ Modò pro intellectu præcedentis obseruationis est videndum quo pacto laicus vsurarius efficiatur infamis, vt eodem modo dicamus clericum huiusmodi effici.

Qua in re Salicet. *in dict. lib. improbum fœnus numer.* 2. censet vsurarium publicum etiam ante sententiam notatum & affectum esse infamia facti & iuris; at vsurarium occultum nec iuris infamia affici, donec eius crimen detectum fuerit per sententiam. Pro qua doctrina expenditur *d. l. improbum fœnus*, dum exercentes improbum fœnus infamia afficit, quasi exercitium eius criminis requirat quod publice pateat: idem probat *dict. cap. inter dilectos*, dum frequentiem mutui dationem exigit. Tertiò idem probatur, quia infamia etiam iuris ex delicto nascitur, vt in lege cognouimus, ff. de variis, & extraordinar. cognitio. si vt fama & illæsæ dignitatis status ex bonis moribus; neutrum autem sine publica rerum notitia potest contingere, vt patet: ergo, &c. Hocque ipsum generaliter de quacumque infamia iuris ipso facto à lege irrogata censet Alphons. à Castro *lib.* 2. *de potestat. l. pœnal. cap. vltimo*, quem refert idem in specie nostra pr. hans Couartunias *vbi suprà, num.* 2. *versicul.* scribit tamen aduersus Paul. Castrens. in ea nuncupatim contrarium existimantem in dicta lege *improbum fœnus* in fine, eandem præcedentem resolutionem cum Couarr. sequitur D. Molin. Theolog. 2. *tom. de iust. & iur. disputatione* 334. *colum.* 483. *cum sequenti*, vbi ampliat secundum communiorem, & veram opinionem, vt procedat hodie etiam aduersus eos, qui exercent vsuras Iure Ciuili antiquo permissas.

4 Nec contra supradictam communem & veram resolutionem obstat altera non minus recepta sententia, quæ habet quod etiam in pœnis, quæ ipso iure imponuntur requiritur sententia declaratoria facti, ex quo pœna ipso iure lata est lege eius, qui delatorem, & ibi Bartholus *ff. de iure fisci, textus in cap. cum secundum leges*, §. *confiscationis*, & ibi Doctores *de hæret. lib.* 6. & refert innumeros authores hanc opinionem tenentes Tiraquel. *in lib. si vnquam verbo reuertatur, numer.* 400. *C. de reuocat. donat.* & Anton. Gomez *in* 3. *tom. var. resol. cap. fin. num.* 3. & Roland. à Vall. *consil.* 18. *num.* 11. *lib.* 1.

5 Quia respondemus, hoc non procedere primò cùm factum est adeò notorium, vt nulla sit opus declaratione. Secundò cum qualitas ipso iure inducta competit, & adest lite iam inchoata. Tertiò respectu fructuum. Quartò cùm pœna trahit secum executionem, nullamque facti executionem requirit, vt infamia de qua agimus, excommunicatio, & aliæ huiusmodi, vt optime & latè declarat Felinus *in cap. Rodulph. de rescriptis, & in capite, cum non ab homine de iudic.* quem refert & sequitur Tiraquell. *vbi suprà, numer.* 401. & tenet etiam Bald. quantum ad pœnam infamiæ, *in lib.* 1. *circa medium, versiculo, posset hic dubitari, ff. de his, qui notantur infamia.*

6 Ex supradictis planè deducitur, quod clericus vsurarius huiusmodi repellatur ab obtinendo beneficio iuxta glossam *in cap. præterea de vsur. per regulam infamibus de regul. iur. in* 6. tametsi Episcopo licitum sit hanc infamiæ notam tollere & abolere ab eo, qui iam pœnituerit, ad effectum obtinendi beneficia Ecclesiastica: quod glossa communiter recepta docuit *in d. cap. præterea verbo suspendas*, teste Couarr. *d. lib.* 3. *variarum resolut. cap.* 3. *numer.* 3. & tenuit Bernard. Diaz *dict. cap.* 88. *numer.* 1. & ibi addit. *littera A. versiculo, poterit tamen*, vbi eam communem esse dicit ex testimonio Couarruu. *vbi suprà*, qui ambo hoc verum intelligunt quantum ad beneficia obtenta; non verò quoad obtinenda, quæ infames assequi non possunt absque Romani Pontificis indulgentia: quod glossa expresse obseruauit *in dict. c. inter dilectos de excess. prælato.* Sed vt arbitratur Molina *vbi suprà columna*, 485. glossa illa non negat posse Episcopum post pœnitentiam & satisfactionem reddere habilem clericum vsurarium ad obtinenda beneficia, quæ de nouo vacent, & ad quæ de nouo post talem pœnitentiam acquirat ius, quo pacto intelligenda est glossa *dict. cap. præterea*, sed solum asserit glossa *dict. cap. inter dilectos*, ad ea beneficia obtinenda, ad quæ ante pœnitentiam & satisfactionem erat electus & habebat ius non posse reddi habilem per Episcopum, sed omnino esse ab eis repellendum, confitendaque esse alteri, posse tamen dispensare vt maneat iniam obtentis. Hic tamen sensus atque intellectus Molin. diuinatorius est ad glossam, quæ expressim dicit, quod clericus propter vsuram indistinctè repellitur ab obtinendo: ideò non tenendus, sed communis resolutio

solutio supra adducta ex glossis & Doctoribus præcitatis & Vela *de delict. capite vltim. pag.196.*

7 Clericus præterea vsurarius præter infamiam ob id ab eo contractam deponendus est officio, & beneficio, textus est insignis *in capite primo, de vsurar.* vbi notant Ioann. Andreas, Abbas & Rauen. Alexander *consil.72. lib.1. in principio.*

Contrarium tamen videtur probare text. *in dict. cap. pratérea*, ex quo patet clericum vsurarium arbitrio iudicis ad certum vsque tempus officio, & beneficio suspendendum esse, non verò deponendum.

Quare pro vera resolutione huius puncti obseruandum est, quod clericus vsurarius primò quidem suspensione puniatur: demum eo se non corrigente procedatur ad degradationem contra illum, & sic deponendus erit ab officio & beneficio, vt voluit Hostiensis *in summa de vsurar. §. fin. versiculo, alio à iudice.* Et hæc est practica pro iudicibus secundum Bernardus Diaz *vbi suprà*, quam sequitur absque illo de degradatione Couarruuias *vbi suprà, dict. num.3.* Didacus Perez *in rubric. tit.2. lib.8. ordinament. pag.26. colum.2.* quibus astipulantur verba textus *in d. cap.1.* dum dicit vsurarum luctis insistat.

8 Similiter vsurarius est inhabilis ad Sacrorum Ordinum susceptionem, textus *in cap. maritum 33. distinctione, cap. seditionaries 46. distinctione, cap.1. 47. distinctione*, Didacus Perez *vbi suprà, pagina 16. columna prima*, Salced. *vbi suprà, in principio, litt. A.* nec mirum id videri debet, siquidem vsurarius est infamis, vt præmisimus.

9 Et infamis infamia iuris vel facti est irregularis ad Ordines Sacros suscipiendos *cap. qui in aliquo 51. distinctione, cap. Eleutherius, §. hinc colligitur 2. quæstione tertia*, vbi loquitur de infamia iuris, Ricardus *in 4. sententia distinctione 25. artic 6. quæstione 1.* & ibi *quæstione 2.* loquitur de infamia iuris Canonici, Angel. *verbo infamia, §.10.* & Syluest. *quæst.3.* idem de infamia facti probat *cap. omnipotens de accusat.* Ricardus *vbi suprà, quæst.3.* Villadieg. *de irregul. cap.1. versic. item est irregularis infamis*, Didac. Perez præd. referens *vbi suprà.*

10 Vsurarius itidem eligi, seu præsentari non potest ad Ecclesiasticum beneficium, seu dignitatem *cap. de Petro 47. distinct.* Bertachin. *in tract. de Episc. 2. lib. 1. part. quæst.33.* Lambert. *de iure patron. 2. lib. 1. part. art. 21. q.9.* Didacus Perez & Salced. *vbi suprà.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de retrouendendo licitum omnino est de Iure Cesareo, Regio & Canonico, & n.2. & 3. per totam quæst.*

4 *Pactum de retrouendendo quandocumque expressum in instrumento venditionis, simul cum obligatione bonorum, an sit personale tantum, an reale, ita quod sequatur fundum, & quemcumque singularem successorem, & num.5. & 6.*

7 *Pactum de retrouendendo cum modicitate pretij an inducat sufficientem suspicionem vsuræ, & num. seq. cum suis limitationibus, necnon & num.38.*

11 *Cap. ad nostram de emptione & venditione intellectus, & num.19.*

14 *Contractus in dubio potius reputari debet illicitus quoad forum conscientiæ, quam licitus fauore animæ, secus, quoad pœnam corporalem.*

25 *Paruitas pretij in pacto de retrouendendo quomodocumque probatur, vt hic.*

26 *Contrahentes cum pacto de retrouendendo, si reuera emere ac vendere intendant, vsura in foro conscientiæ non committitur, etiam si pretium sit valdè diminutum: erit tamen emptio iniusta prater pretij inæqualitatem, &c. vt hic, secus in foro exteriore, vt num.27.*

28 *Res minus valet, quando venditur cum pacto de retrouendendo in perpetuum, quam cum limitatione temporis, & plus valebit si fiat venditio cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus, quam ad longius.*

30 *l.4. tit.6. lib 8. noua collect. Reg. intellectus, & num. seqq.*

31 *Cautiones & clausulæ insolita simulationem & fraudem præseferunt.*

32 *Pactum appositum in emptione censuum redimibilium, quod possit redimi intra certum quoddam tempus, & non postea, an sit licitum.*

33 *Pactum de retrouendendo post certum tempus, & non antea, simul cum clausula quod interim lucretur fructus, conseetur factum in fraudem vsurarum, & idco fructus computandi sunt in sortem principalem, & n.34. vide etiam num.39.*

36 *Pactum de retrouendendo cum pacto negatiuo de non redimendo in fauorem solius fœnerari sufficienter conuincit ipsum de prauitate vsuraria, deficiente etiam modicitate pretij.*

37 *Annuus redditus contractus, co pacto adiecto, quod redimi non possint intra certum tempus, est nullus: vide melius numero 41. vbi contrarium probatur annullato tamum præd. pacto.*

40 *Didacus à Couar. defenditur à quadam contradictione sibi imputata.*

40 *Pacta restringentia facultatem censum redimendi tam à parte ante, quam à parte post, ex natura rei non esse illicita, si census appenantur, modo, quo plus restringitur libertas redemptionis, eo plus emptor census accrescat in pretio, quatenus, quo plus periculi imminet ne census irredimibilis euadat, eo plus valet census, num.40. versic.* Nihilominus.

42 *Pactum quod venditor census teneatur intra certum tempus censum redimere, reddit ipsum contractum vsurarium.*

43 *Emptio cum pacto de retrouendendo maiori pretio, & an res interim dum non redimitur locari possit licitè venditori? remissiuè.*

44 *Emptio cum pacto de retrouendendo in emptoris fauorem an sit licita? Et vtrum sim, quando contractus dissoluitur, ad quem pertineant fructus ex re vendita, medio tempore percepti? remissiuè.*

Praxis Criminalis. Q An

An ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarius, necne.

In eadem l.4.

QVÆSTIO LXXXII.

QVÆRO circa eandem l.4. de qua *supra, in 2. conclusione, quæst.*80. an ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarius necne? Et in hoc sit prima conclusio.

1 Pactum de retrouendendo licitum omnino est iure Cæsareo *l.2. Cod. de pact. inter emptorem & vendit.* vbi Angel. & Paul. Castr. Socin. *iun. consil.27. num.5. vol.4.* Crotus *consil.141. n.2.* Cephal. *cons.289. num.33.* Nata *cons.198. num.2.* Berosus *cons.212 num.6. vol.3* Neuizanz. *cons.88. num.5. in fin.* Decius *cons.308. & 591.* Corn. *cons.23. in princ. vol.3. decis. Pedemont.* Octau. 42. *sub num 8. ad fin.* & eos referens Roland. à Valle *consil.58. n.9 volum.4.* Couar. *lib.3. var. resol. cap.8. num 4.* Anton. Gomez *in 2. tom. var. resol. cap.2. num.27.* Et de iure nostro Regio est expressa l.42. tit.5. *part.5.* vbi ita cauetur: *Por cierto prec o vendiendo vn home à otro alguna cosa, poniendo tal pleyto entre si en la vendida, que quando quier que el vandedor ò sus herederos tornasen el precio al comprador, ò à los suyos, que fuesen tenudos de tornarlo aquella cosa que assi vendiesse, dezimos que si tal pleyto fuere puesto en la vendida, que deue ser guardado. E si el comprador, ò sus herederos no quisieren gardar el pleyto, ni tornar la cosa assi como es sobredicho, si pena fuere puesta en el pleyto deuela pechar. E si el vendedor, ò sus herederos quisieren recibir la pena, deuese partir de la cosa vendida, fueras ende si el pleyto fuere puesto que tornase la cosa è pechase la pena. E si pena non fuesse puesta en el pleyto, entonces el comprador es tenudo de tornar la cosa en todas guisas, si es en su poder, è si en su poder non es, deue pechar al vendedor todos los daños è los menos cabos que lo vinieren por que no tornò aquella cosa que assi auia vendida.* Idem probat l. nostra Regia 4. huius tituli 6. *lib.8. noua collect. reg.* per locum ab speciali & à contrario sensu in versiculo *y por que algunos,* dum ad hoc vt pactum de retrouendendo reddat contractum vsurariom duo requirit, nempe, *que no pudiesse dar el precio que recibio hasta cierto tiempo, y que entre tanto gozasse de los frutos, &c.* Ergo his deficientibus pactum præfatum licitum est, & contractus non erit vsurarius.

Sed & iure Pontificio pactum hoc licitum omninò esse per locum etiam ab speciali deducitur ex textu *in cap. ad nostram de emptor. & vendit.* ibique adnotant Ancharan. Abb. & Imol. idem Ancharan. *consil.30.* D. Couarru. & Anton. Gomez *vbi suprà*, licitumque esse hoc pactum in animæ iudicio probatur Leuitic. cap.25. *vnde cuncta regio* (inquit Dominus) *possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur,* & tenent Albert. *in d.l.2.* Archid. *in c. plerique* 14. q.3. Contad. q.83 & eos referens Couarru. *vbi suprà*, nec non Anton Gomez *d. num.27.*

Et quod pactum de retrouendendo omni iure sit de se licitum affirmat esse communem sententiam tam ius Cæsareum quam Pontificium profitentium ac Theologorum Cagnol. *in d.l.2. num.7.* Tiraquell. *de retract. conuention. in præfatione, num.1. vsque ad num.3.* & cum eis Mascard. *de probat. volum.1 conclus 441 num.3.* loquens expressè in pacto affirmatiuo, vt patet ex eodem ibi *num.4.* eandem sequitur plures alios allegans Felician. de Solis *de censib. lib.1. cap.6. num.12* & hæc est vera & communis sententia secundum Molin. Theolog. qui eam latè probat 2 *part. de iustitia & iur. disp.375. colum.784 cum sequenti*, & Emanuel Rodriguez *in sua summa 2. tom. cap.85. per totum*, vbi cumulat plura requisita ad iustificationem huius contractus: & præfatam conclusionem, nempe quod pactum de retrouendendo in se sit licitum de iure Ciuili, Diuino & in foro conscientiæ & animæ, tenet etiam plures allegans Ioan. Vincent. Honded. *consil.33. n.64. lib.2.* vbi *num.65.* quod quando non concurrit modicitas pretij omnes tam Canonistæ, quam Legistæ & Theologi communiter conueniunt quod pactum de retrouendendo etiam post certum tempus de per se non sit illicitum, sed suspectum, vt testatur Tiber. Decian. *consil.2. num.130. cum sequentibus, & num.135. lib 1.* & latè Azeued. *in hac l.4. num.8. cum seqq.* ¶ Vbi *num.12.* cum communi ampliat, vt procedat etiam si pactum hoc apponatur ex interuallo imò non est ita suspectum quando fit ex interuallo, sicut quando in continenti apponitur, vt cum Bald. *in cap. cum M. de constit.* & Doctores *in d. c. ad nostram* tenet Thom. Grammatic. *decisione Neapol.78. num.8.* est communis secundum Octau. *decis. Pedemon.41. n.19.* refert alios Mascard. *de probat. 1. tom. conclus.447. num.30.* tametsi Alexand. *cons 51, num.2. & consil.119. in fin. lib.4.* contrarium velit, nec non & Crauet. *consil.156. num 18.* imò quod ex pacto adiecto ex interuallo maior arguatur suspicio, quia ad cautelam tempus interiectum videtur: hoc tamen minimè est verum, nisi vbi aliæ extarent coniecturæ, vt placuit Tiraquel. *de retract. conuent. in præfatione, num.6. 9. & 12.* Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2 centuria 1. casu 13. num.3. ad fin.* vbi *num 4.* quod ex arbitrio iudicis totum erit iudicandum ex Crauet. *vbi suprà, num.17. versic. non obstat tertium*, & sequitur Mascard. *lib.1. conclus.441. num.9. circa fin. versic. & hinc est, & d. conclus.447. num.32.* ¶ Et quod quando 3 pretium iustum conuenit, pactum præd. sit licitum probat Gregorius Lopez *in l.28. glossa magna, columna penultima, tit.8. part.5.* & Nauarrus *in Manual. Latin. cap.17. num.247. cum sequentibus*, & Didacus Perez *in l.1. tit.8. lib.8. ordinamenti, pag 39 col.2.* & Caualcan. *in 2. decis.16. aliàs 62. num.6.*

4 Dubium tamen satis controuersom est an pactum de retrouendendo quandocumque expressum in instrumento venditionis cum obligatione bonorum sit personale tantum, vel reale, ita quod sequatur fundum & quemcunque singularem successorem, & sic secundum vel tertium possessorem? Et in hoc Paul. de Castr. per textum ibi *in l. si cum venderet, ff. de pignorat. actione*, tenet oblato pretio à venditore statim in ipsum ipso iure & sine noua traditione transire dominium vtile, ideoque ipsum venditorem posse à quolibet possessore vendicare, etiam si emptor transtulerit in alium ante oblationem pretij, quia non poterat transferre nisi cum sua causa, & sic oblato postea pretio resoluitur ius illius, qui emit ab eo, per *l. lex vectigali, ff. de pignorat.* nihilque hoc casu differre inter id pactum reuenditionis & illa additionis in diem, & legis commissoriæ, nisi quod in hoc transfertur dominium

minium vtile tantum ipso iure, In illis etiam di-ctum per notata *in l. 1. verbo, mortis causa donatio, ff. de donat.* idque dicit notandum, quia quotidie contingit de facto. Et hanc opinionem Paul. Castrensf. sequuntur plures, quos citat Tiraquel. *de retract. conuent. §. 1. glossa 7. num. 6.* vbi *numeris sequentibus* refert alia fundamenta huius r. opinionis. Eandem sequitur cum aliis quos citat D. Couar. *lib. 3. variar. resolut. c. 8. num. 3. versic. hinc apparet*, vbi opinatur hanc sententiam in praxi recipiendam fore: eam etiam sequitur Ioan. Medin. *quæstione vltima de vsur.* & esse communem plures allegans & consuetudine dicentes esse receptam testatur Ioan. Orosc. *in l. ab emptione, num. 35. ff. de pact.* vbi eam magis sequi videtur, & plurimos cogentes Caualcan. *in 2 part. decisione 16.* aliàs 62. *num. 6. & 7.* vbi refert Hieronym. Magon in Rota Lucan. *decis. 8. num. 1. cum sequentibus*, hanc esse magis communem, & ita obseruari, & Rotam Lucanam iudicasse. Et tandem inquit ibi Caualcan. quòd hæc opinio verè est magis communis, & etiam æquior & rationabilis, quia venditor, qui vendidit cum tali pacto, non vendidisset rem si crediddisset emptorem eam alienaturum in alium, taliter quod ipse eam recuperare non posset, & maximè quando res alienata esset maioris pretij & valoris, vt præsumitur propter tale pactum retrouendendi factum in fauorem venditoris, ob quod emptor non vult dare veram æstimationem nisi liberè eam habeat, sed vult tertiam, aut quartam partem pretij retinere.

Contrariam tamen opinionem in hoc articulo, imò quod ex hoc pacto de retrouendendo non transferatur dominium ipso iure, oblato pretio siue noua traditione, neque competat rei vendicatio, neque possit res à tertio possessore vendicari, tenuit idem Paul. de Castr. *in l. si à te, C. de pact. inter empt. & vendit. & consil 306. quanquam longa columna vltima, lib. 2.* & alij plures auctores relati per Tiraquel. *vbi suprà, num. 12.* vbi refert Raphaëlem Comment. dicentem ita habere communem opinionem, & *num. 13.* inquit illam sibi videri præcipuam rationem inter alias huius opinionis, quia ex huiusmodi facto competit actio personalis, vt notatur *in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* Ex quo sequitur non transire dominium, dicit etiam communem ex Alexand. & alios referens Ioano. Orosc. *vbi suprà*: eandem sequitur & latè probat Anton. Gomez. *in 2. tom. variar. resolut. cap. 2. de emptione & venditione, num. 29. per totum*, & Gregor. Lopez *in l. 42. tit. 5. part. 5. verbo, el comprador*, & *verbo, deue pechar.* Et hæc opinio est communior & amplectenda secundum Molin. Theolog. *2. tom. de iust. & iure disputatione 374. col. 780. in fin. versic. dubium est*, ibi contraria tamen opinio, quæ probari videtur secundum eum & Anton. Gomez. *vbi supra, in d. l. 42. tit. 5. part. 5.* in illis verbis, *que el comprador es tenudo de tornar la cosa en todas guisas, si es en su poder, y si en su poder no es, deue pechar à el vendedor todos les daños y los menos cabos que le vinieron, por que no torno aquella cosa que ansi auia vendida*: ergo quando res iam non est in potestate emptoris solùm primo venditori conceditur actio ad interesse aduersus emptorem. Hoc tamen expressè decisum non est in *d. l. reg.* & ita Gregor. Lopez *super ea glossa fin.* dicit quod illa lex non concludit pro hac opinione, quia potest intelligi vt vtrumque habeat venditor, vel agendi ad interesse contra primum emptorem, qui rem alienauit, vel vtilem rei vendicationem contra secundum emptorem, vt dixit Paul. de Castr. *in primo loco suprà citato* prò prima opinione. Quod idem in effectu respondit Ioan. Orosc. *vbi suprà, num. 38.* dicens primum eam l. de pacto loqui, quod verbis obliquis conceptum sit, redditionis scilicet, siue restitutionis, vt patet ex illis verbis *que fuesen tenudos de tornarle aquella cosa que ansi vendiesse*: vel secundò quòd l. illa dicat teneri emptorem modis omnibus ad rem reddendam, non tamen negare dominium, aut directum, aut vtile ipso iure transferri: possunt enim illa de noua facti traditione intelligi, ad quam emptor teneatur. Quid tenendum?

Ego profectò articulum hunc satis difficilem esse existimo, in quo vt vidimus duæ opiniones communes & magis communes contrariæ reperiuntur: nihilominus tamen veriorem & tenendam esse censeo præfatam secundam in pacto de retrouendendo personali, de quo loquitur d.l. partitæ, dum dicit, *que quando quier que el vendedor, ò sus herederes tornasse el precio al comprador ò à los suyos, que fuesen tenudos de tornarle aquella cosa que ansi vendiessen.* Quod procedit etiam si adiecta foret hypotheca generalis omnium bonorum pro securitate & adimplemento eiusdem pacti: tunc namque oblato pretio non transfertur dominium absque traditione, nec cõpetet rei vendicatio venditori aduersus tertium rei possessorem non hæredem primi emptoris, imputet enim sibi hic, qui aliter sibi non prouidit de remedio in pacto, vt potuit. Et licet d. l. regia 42. non neget dominium directum, aut vtile ipso iure transferri oblato pretio, & possit intelligi vt vtrumque remedium habeat venditor: nihilominus tamen concedendo l. illa remedium prædictum venditori aduersus primum emptorem tantum, *diziendo que si pena no fuesse puesta en el pleyto estonce el comprador es tanudo de tornar la cosa en todas guisas si es en su poder: è si en su poder non es, deue pechar al vendedor todos los daños è menescabos que le venieren por que ne torno aquella cosa que assi auia vendida*, & non loquendo nec procedendo vlterius contra tertium rei possessorem nec obligat eum; tacitè videtur denegare actionem contra ipsum, nec in te adeo necessaria deficisse lex videatur. Sicque multum vrget d. l. 42. pro hac secunda opinione negatiua in fauorem tertij possessoris non hæredis primi emptoris, præsertim attenta decisione textus *in l. quoties, Cod. de rei vendicat.* cui consonat *l. 50. & 51. eodem titul. 5. part. 5. & l. 14. titul. 13. eadem partita*, quibus cauetur quod re duobus vendita diuersis temporibus præfertur secundus emptor, cui tradita fuit possessio ipsius, de qua materia latè egimus *in nostro tractatu de iuramento confirmatorio 1. part. cap. 30. per totum*: ergo à fortiori idem est dicendum in pacto de retrouendendo præcedenti.

5 Si verò pactum de retrouendendo verbis directis fiat, quemadmodum fieri solent pacta legis commissoriæ & addictionis in diem, ita scilicet, vt restituto siue oblato pretio venditionis intra certum aliquod tempus, vel quandocumque res sit inempta, sunt qui teneant primam sententiam affirmatiuam in hac specie, quos refert Tiraquellus *vbi suprà, num. 14. & 15.* quam communem appellat, probat & sequitur Ioan. Orosc. *vbi suprà*, aduersus alteram communem contrariam & Caualcan. etiam *vbi suprà*: quæ opiniones Inulcem inter se pugnantes sunt in

Q 2 effectu

effectu quas supra attulimus. Nihilominus tamen adhuc in hac eadem specie secunda prædicta negatiuæ sententia verior & communior ac tenenda videtur ex supra adductis pro ea, & præterea ex Tiraquel. *vbi suprà, num.*16. vbi inquit, quòd plerisque videtur speciale esse in pactis legis commissoriæ & addictionis in diem, vt ex verbis directis in illis appositis, quòd transeat dominium ipso iure, nec id procedere in cæteris, hancque esse communem ex Alexand. profitetur alios plures pro eadem parte allegans. Vnde profectò in vtroque prædicto casu sequor opinionem supra dictam negatiuam.

6 Quam limitat Molina Theolog. vbi suprà *columna* 781. *versiculo*, *obserua tamen*, quando in prima venditione simul cum pacto de retrouendendo ex pressè apposita fuisset conditio, quod emens interim dum venditor facultatem haberet redimendi rem, non posset eam alteri alienare quàm primo venditori, quia tunc primus venditor extrahere posset rem illam de eius potestate, cui ab emptore vendita ac tradita fuisset. Quæ limitatio comprobatur ex traditis per nos *dicto cap.*30. *num.*7. vbi cum aliis pro constituto docuimus, quod pactum de non alienando cum hypotheca speciali in fauorem primi emptoris appositum impedit dominij translationem, & secundum emptorem eiusdem rei, ac proinde præfertur prior: sicque consultius erit in proposito de quo nunc hic agimus, vt vltra pactum de non alienando adijciatur ad hoc specialis hypotheca rei venditæ cum pacto de retrouendendo.

7 Quod autem non minorem difficultatem habet, est, an pactum de retrouendendo cum modicitate pretij induat sufficientem præsumptionem vsuræ? In primis enim sunt quamplurimi auctores tenentes huiusmodi contractum cum pacto de retrouendendo & modicitate pretij esse censendum vsuratium ex textu, quem in hoc velut expressum adducunt, in d. cap. ad nostram de emptione & venditione, vbi inquit textus: Cùm reuerà contractus vsurarius ageretur, quod patet ex eo quod creditor debitori promisit, quòd quandocunque à septennio vsque ad nouennium daret sexaginta vncias tarenorum, quæ vix dimidium iusti pretij contingebant, domos eius restitueret & oliuas, &c. Ex quo textu hoc prius deduxit, ac tenuit glossa *in cap. conquestus*, *verbo de feudo*, ibi, *item si de vsuris*, quam sequuntur ibi Abb. *num.*9. & 10. & alij, item Anton. de Butr. Abb. Barbat. & Burgens. *num.*46. *in d. cap. ad nostram*, vbi Ioann. de Imol. & Barbat. *consil.*51. *volumine* 1. Abb. *consil.*76. *in primo dubio*, *volumine* 1. Capra. *in regula* 87. *num.*173. Ferret. *caut.*17. Suarez *in suis communib. opinionib. verbo*, *venditionis*, *num.*20. hanc partem vti communem amplexi sunt, eamque in praxi seruari inquit Iacob. de Sancto Georg. *in l. si quis nec causam*, §. 1. *ff. si cert. pet.* & de facto se ita obtinuisse coram magnificis Iurisperitis testatur Albertic. de Rosat. *in l. emptione*, *Cod. plus val. quod agitur*, eaque videtur magis communis, vt inquit Decius *consil.*692. *num.*3. Paris. *consil.*54 *num.*62. *volum.*1. Cassador. *decis.*1. *de vsur.* vbi ait quod illa pars in iudiciis securior est & magis communis saltem quoad Canonistas, quibus magis quàm Legistis in huiusmodi materia peccati credendum est, & fuisse sæpè seruatam in prætorio Rotæ, & in Neapolitano Senatu affirmat Matth. de Afflict. *decis. Neapolit.* 339. & Thom. Grammat. *decis.*76. *num.*7. & 29. & communi sententia probatam esse affirmat Abb. *d. consil.*76. *num.*1. eamque sequuntur præd. & alij plurimi citati à Couarruuia *d. num.*4. & nouissimè à Rolxnd. à Vall. *consil.*58. *num.*1. *lib.*4. vbi quòd ista pars in iudiciis securior est, & magis communis saltem quoad Canonistas, quibus magis placet quàm Legistis, id quod probat Anton. Gomez, alios allegans *d. num.*27. est communis sententia, vt ex Crauet. affirmat Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.*2. *centuria* 1. *casu* 13. *num.*2. est communis secundum Afflict. *decis.*40. *num.*17. sequitur eam idem Afflict. *decis.*65. Gregor. Lopez *in l.*18. *glossa magna*, *colum. penultima*, & *fin. tit.*8. *part.*5. & magis communem, & ita etiam fuisse Ferrariæ iudicatum dicit Hippolyt. Rimin. *consil.* 218. *num.*108. *cum sequenti*, *volumine* 2. latè Decian. *consil.*105. *num.*12. & *sequenti*, *volumine* 2. Cravalcan. *d. decisione* 16. *in* 2. *part. num.*6. & est magis communis, vt ex aliis refert decis. Pedemont. Octauian. 42. *num.*1. vbi quod hæc maximè procedere deberet vbi pactum huiusmodi luendi conceptum simpliciter non fuit, sed qualitate quod redempto fieret intra Festum Sancti Martini & Natalis Domini nostri cuiuslibet anni, ex quo apparet emptorem animum habuisse lucrandi fructus, ipsumque certum esse voluisse de lucro, quo casu duo sufficiunt ad arguendum contractum simulatum & vsuratium secundum Bald. *consil.*487. *volumine* 1. & *consil.*114. *volumine* 3. quem refert & sequitur Crauet. *dicto consil.*156. *num.*5. & quod multo magis locum habet, quando vltra prædij modicitatem & pactum de retrouendendo intra certum tempus concurreret immoderata quantitas redditum siue pensionis secundum Abb. & Alexand. quos ibi citat. Hanc etiam primam sententiam communem esse profitetur ex aliis nouissimè Ceuallos *in suis practic. quæstion quæst.*214. *in principio*, licèt eam non sequatur, sed quam infra dicemus: eandem affirmatiuam sententiam sequuntur alij plures congesti per Feliciam. de Solis *de censib. lib.*1. *cap.*6. *num.*13. & refert esse magis communiter receptam Ioann. Vincent. Honded. *consil.*33. *num.*10. *volum.*2. vbi *num.*68. quod si hæc opinio esset regulariter sequenda, non propterea noceret in casu isto, quoniam illa procederet quando pretium est citra dimidiam, vt declarant Curt. Iun. *consil.*279. *num.*42. & 47. *lib.*3. & latius Mascard. *conclus.*447. *num.*7. & 9. & etiam procederet in pacto de retrouendendo post certum tempus iuxta terminos d. c. ad nostram, quod est magis suspectum, non autem in simplici pacto de retrouendendo infra certum tempus, quo casu requiritur quod emptor sit etiam solitus fœnerari, vt contrarias opiniones conciliantes declarant Neuizanz. *consil.*88. *numero* 3. & *sequentibus*, Corneus *consil.*241. *numero* 2. *lib.*1. & Cephal. *consil.*496. *num.*48. *in fin.* & *sequenti*, *lib.*4. & Vincent. Honded. *dicto consil.*33. *num.*69. & 70. quia quando pactum fuit conceptum de retrouendendo post certum tempus negat potentiam redimendi infra illud tempus, & non requiritur probatio quod emptor sit solitus fœnerari, quoniam illud pactum negatiuum æquipollet probationi quod sit solitus fœnerari secundum Crauet. Hieronym. Gabr. & alios plures, quos citat Mascard. *dict. conclus.*447. *num.*14. quos sequitur Honded. *dict. num.*70.

Rursus sunt alij plurimi non inferioris conditionis auctores contrarium probantes: nam si exactius

exactius pensemus decisionem *d. cap. ad nostram*, planè constabit, præcedentem communem sententiam ibi minimè probari. Apparet namque in littera illius textus emptorem mutuum à venditore petitum negasse, eaque causa coactum fuisse venditorem vrgente inopia domos & oliuas eidem vendidisse, pactione apposita pacti de retrouendendo & viliori pretio, quàm ipsæ res iusta æstimatione valerent, vt apertè patet ex principio illius textus, quod est huiusmodi: *Ad nostram noueris audientiam peruenisse, quod cùm R. laicus lator præsentium à M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra vsurarios editum posset in posterum conueniri, domos & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm reuerà contractus vsurarius ageretur, &c.* ita considerant Couarr. & Decian. statim citandi. Constat igitur ex littera illius textus quod originaliter actum fuit de mutuo, quia debitor, hoc est, venditor prius pecuniam ab emptore mutuam petiit, & creditor ne per canones contra vsurarios editos possit in posterum conueniri, emit à debitore illa bona cum prædicto pacto de retrouendendo & viliori pretio, cum tenera contractus vsurarius ageretur, vt patet ex littera illius textus. Vnde quando non constat quod originalis causa fuerit causa mutui, vel quia non fuit factus sermo de mutuo, non præsumitur contractus vsurarius, vt post Odofred. declarant Bald. Cyn. Iacob. de Aretin. & Salicet. *in l. 3. Cod. plus valet quod agitur, &c.* Franciscus Marcus *decis.* 483. *num.* 24. *part.* 1. Betoius *consil.* 169. *num.* 12. & 20. *lib.* 1. Mascard. *dict. conclus.* 441. *num.* 10. & eos referens Honded. *vbi suprà, num.* 39 vbi *num* 37. quod hæc opinio procedit etiam si emptor solitus esset fœnerari secundum Cyn. & alios, quos ibi refert, & præcipuè Euerard. *consil.* 150. *num.* 4 & 5. latè supradicta omnia probante: & *num.* 38. *cum sequenti*, ait Honded. *vbi suprà*, sufficere ad exclusionem contractus fœneratitij, quod emptor arbitraretur emere, licet alter existimaret accipere mutuum, & ita vnus simularet, alter verò non, vt cum aliis probat Mascard. *d. conclusione* 441. *num.* 11. & quod licet, quando emptor sentit quod venditor non habebat animum vendendi, Cepol. *de simul. contract. num* 90. *versiculo, quarto casu* teneat contractum esse fœneratitium & illicitum in foro conscientiæ, admittit tamen valere in foro fori, quando emptor habuit animum emendi, & probari videtur in *d. cap. ad nostram*, ibi, *cùm reuera, &c.* Nihilominus tamen contractus iniustus erit.

Deinde & secundò aliud in eo pacto deductum fuit, quod maximam suspicionem fraudis iure optimo exhibet, nempe, definitio illa & restrictio temporis, quo res erat redimenda à creditore: nam vt retulimus conuentum fuit ibi, quod venditor ab emptore à septennio vsque ad nouennium posset rem ipsam oblato vel reddito pretio prioris venditionis recuperare; quæ conuentio eo manifestè suspecta redditur, quia emptor ipse certus est in quemcumque euentum se habiturum præcipuos fructus septem annorum, quos vltra sortem percepturus erat atque percepit. Relinquitur ergo primò ex supradictis, quod pactum simpliciter de retrouendendo quocumque tempore, vel ad certum tempus cum iusto pretio, esse licitum proculdubio.

Secundò, quod in casu d. c. ad nostram contractus vsurarius iudicatur non ex prædictis duabus conditionibus, nempe pacti de retrouendendo & modicitate pretij, vt præcedens communis sententia arbitratur, sed ex aliis coniecturis, quæ efficacem vsuræ præsumptionem inducunt, addit Couarr. *vbi suprà, dict. lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 8. *num.* 4. *versiculo, è contrario, post medium*, illam præsertim nempe quod in eiusdem decretalis specie non ita simpliciter actum est pactum de retrouendendo, sed potius conuentum, quod si venditor pretium reddidisset, aut obtulisset, res venditæ illi restituerentur: quod pactum longè distat à pacto de quo agitur retrouendendi, atque maiorem habet vsuræ suspicionem, cùm potius naturæ pignoris conueniat, cuius ea est vt sine noua conuentione oblato pretio res pignorata debitori restituatur *l. si rem, §. omnis, ff. de pignor. actione*, & ideò pactionem illam, cuius meminit textus *in dict. cap. ad nostram*, maiorem simulationem arguere, vt tradunt Corn. *consil.* 4. *lib.* 1. & Carol. Ruyn. *consil.* 16. *num.* 11. *lib.* 4. & Decian. *respons.* 2. *num.* 33. quos refert & sequitur Azeued. *in hac l.* 4. *numero* 15. Imò eam pactionem contractui venditionis adiectam vsurariam esse, seclusis aliis coniecturis, scribit Hieronym. Paul. *in pract. Cancell. fol.* 24. cui in hoc minimè consentit Couar. propter auctoritatem Cæsarum, & quia absque vlla labe & vitio, si fraus absit, pactum id contractui venditionis cedere poterit, quod etiam patet ex dicta *l.* 41. *titulo* 5. *part.* 5. in verbis supra relatis ibi: *que fuessen tenudos de tornarle aquella cosa, que assi vendiesse.*

Tertiò contra superiorem communem sententiam facit, quia ratione pacti de retrouendendo venditio minori pretio fieri debet ad iustitiam commutationis, quàm si liberè absque redimendi pacto fieret: quia ipsum pactum tanquam onus minuit rei aliàs absolutè iustum pretium, quia pars pretij censetur *l. fundi partem, ff. de contrah. empt.* Sic res minoris est æstimanda cùm venditur cum aliquo onere, sub aliave conditione, quàm si liberè venderetur, textus *in c. cùm Ioannes, de fide instrument.* quem ad hoc ibi notat Abb. & in terminis pacti de retrouendendo hoc idem probat Abb. *in d. c. ad nostram, colum.* 2. *num.* 9. & ibi cæteri Doctores, idem Abb. *in cap. aliquibus, num.* 2. *de decim.* Caietan. in D. Thom. 2. 2. *quæst.* 77. *artic.* 1. & omnium latissimè Tiraquell. *de retract.* 2. *lib. in præfatione, num.* 20. & Couar. *vbi suprà, dict. num.* 4. *versiculo, quibus adstipulatur*, & *d. lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 10. *num.* 1. Angel. de Clauas. *in summ. verbo vsura* 1. Ioan. Gerson. *de contract.* 1. *part. conclus.* 8. Metymna *de restitutione de censib. redim. § ex dictis alia nascitur. fol.* 166. *colum.* 4. Didac. Perez *in rubrica tit.* 8. *lib.* 8. *ordin. pag.* 31. *colum.* 2. Octauian. *decisione Pedemont. decis.* 41. *num.* 14. & plures alios citans Roland. à Vall. *d. consil.* 38. *num.* 12. *cum sequentibus, lib.* 4. & Azeued. *in hac l.* 4. *num.* 25. *ad fin.* Ioan. Vincent. Honded. *consil.* 33. *num.* 29. & 30. vbi alios refert, & Molin. Theolog. *vbi supra, colum.* 786. *ad fin. & colum. sequenti*, vbi quod hæc est Doctorum communis sententia, eamque bene probat contra Henrich. quod procedit etiam elapso termino assignato ad redimendum, quia in hoc tempus venditionis attenditur, vt firmauit Rota Auenion. *decis.* 121. *num.* x. Et licet non fuerit per l. definitum ad quam vsque quantitatem huiusmodi pactum pretium diminuere soleat, & propterea id totum iudicis arbitrio remittatur, vt post alios firmant Caguolus, Couar. Rota Auenion. & Mascard. *de probat. volum.* 1. *conclus.* 447. *num.* 11. & 12. hæc

hæc diminutio iusti pretij ratione pacti de retrouendendo integram tertiam partem comprehendere non debet, sed paulo minus est constituenda secundum Socin. *consil.* 15. *num.* 55. *lib.* 1. vel saltem vltra ipsam tertiam partem non erit admittenda secundum nonnullos, quos ad hoc refert D. Couar. *d. cap.* 10. *num.* 1. quem & alios plurimos citat Caualcan. 2. *part. decis.* 1. *aliàs* 47. *num.* 25. & 26. *fol.* 4. dicens cum illis quod seruitus pacti de retrouendendo diminuit pretium ad rationem ad minus scutorum triginta pro quolibet centenario, & seruitus libelli perpetui diminuit pretium arbitrio iudicis regulandum: debet tamen huiusmodi arbitrium regulari, vt ex illo pacto diminuatur pretium, quoniam obligatio ad reuendendum compensanda est aliquo pretio secundum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 78. *artic.* 2. relatum per Cagnol. *in l.* 2. *n.* 58. *Cod. de pact. inter empt. & vendit.* & Honded. *vbi suprà*, *num.* 31. qui *num.* 32. cum aliis quos citat inquit non defuisse ex nostris Doctoribus qui existimauerint, rem venditam cum illo pacto esse minoris valoris in tertia vel quarta parte, seu quod res valoris centum sine illo pacto sit valoris septuaginta, seu septuaginta quinque adiecto illo pacto secundum Socin. seniorem *d. consil.* 15. *num.* 55. *in fin.* & 56. *lib.* 1. & alios quos ibi citat.

Hine est, vt res aliàs iusti valoris centum florenorum vendita cum pacto de retrouendendo, non valeat nisi septuaginta ratione dicti oneris, seu seruitutis adiectæ venditioni, quia dicta dilatio dicitur pars pretij *l.* 1. §. *editiones ff. de eden.* secundum Socin. *d. consil.* 15. *num.* 57. *volum.* 1. Et subdit quod infallentissimè arbitratur, quod nullus sanæ mentis & prouidus paterfamil. emeret sub dicto onere rem valentem centum pro septuaginta, & quod ipse non emeret, Caualcan. alios allegans *vbi suprà*.

Nihilominus tamen prædicta diminutio arbitrio boni rectique iudicis & moderatoris facienda erit, vt rectè docent Afflict. *decis.* 40. *num.* 9. Paris. *consil.* 54. *num.* 63. *volumine* 1. Socin. iunior *consil.* 104. *num.* 104 *cum sequentibus, volum.* 3 Mascard. *conclus.* 447. *num.* 11. & 12. Honded. *vbi suprà*, *num.* 31. sequitur etiam Molin. Theolog. *vbi suprà*, *disp.* 375. *colum.* 790. *versiculo, Doctores*, vbi quod res hæc prudentis arbitrio est in vnaquaque regione decidenda spectata consuetudine illius regionis communique hominum in illa existimatione, quæ multum facit vt pretium in vnaquaque regione iustum sit censendum, illudque iure optimo addere Doctores minus valere rem cum pacto de retrouendendo in perpetuum, aut sine vlla temporis præfinitione, quàm cum limitatione temporis, & valere plus si fiat cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus quàm ad longius, & Couar. *n.* 1. vbi admonet certum esse in annuis redditibus, vt cumque vtamur benigna interpretatione, pactum redimendi eos non posse iustè diminuere redditus perpetui pretium vltra dimidiam eius.

9 Sed quoad pactum de retrouendendo aliis venditionibus, quàm annuorum redditum adiectum ex superioribus deducitur, quod si ratione dicti pacti diminutio iusti pretij fieret circa dimidiam eius, aut plus, esset pretium iniustum & nimis immodicum, ac proinde suspectum, vt in casu dicti c. ad nostram patet ex eo ibi, quæ vix dimidium iusti pretij contingebant, & tenent Anchar. *consil.* 9. *colum. penultima*, Iason. *consil.* 151. *colum.* 3. *in principio*, *volum.* 4. & *in consil.* 153. *colum.* 3. *eodem volumine*, quos refert & sequitur Roland. à Vall. *d. consil.* 58. *num.* 11. Honded. *vbi suprà*, *num.* 62. & decis. Pedemont 42. *num.* 9. *vers. primam tamen*, vbi quod quando excessus in pretio esset immoderatus, vt putà si excedat dimidiam, & sic læsio esset enormissima, arguitur contractus illicitus secundum Cagnol. *in l.* 2 *n.* 59 81. & 98. *Cod de pact. inter empt. & vendit.* post Roman. Bart. Corn. & Decium, quos allegat Grammat. *decis.* 76. *num.* 14. tunc enim æquiparantur dolus re ipsa & dolus ex proposito, vt ibi per Octau. *d. num.* 9.

Si tamen pactum de retrouendendo concurrat cum pacto de plus soluendo vltra sortem datam, sufficit in octaua parte, nec requiritur læsio maior, textus est formalis & expressus *in cap. illo vos de pignor.* & communis opinio, vt plures allegans testatur Caualcan. *d.* 2. *part. decisione* 3. aliàs 47. *num.* 65. vbi *num* 66. quod dicta paruitas pretij in tali casu sufficit in minima & vili parte, adeò quod illa nedum sufficit probari in dicta octaua parte, verum etiam videtur probati in nona & decima parte secundum Socin. iun. *cons.* 104. *num.* 5. & 6. *lib.* 3. 10

Quibus fit, vt in casu dicti *cap. ad nostram, de emptione & venditione*, ideò contractus vsurarius iudicatur ex tribus scilicet simul in eo contingentibus, pacto nempe de retrouendendo modico pretio, & ipsius emptoris consuetudine exercendi artem vsurariam: hæc namque tria ibi concurrerunt, immò necessaria sunt ad hoc vt contractus præsumatur vsurarius, nec sufficiunt illa duo priora, nempe pactum de retrouendendo & modicitas pretij, vti contra communem priorem sententiam probarunt Bald. Salicet. Iacob. de Aren. Cyn. & Din. *in l. ab emptione*, *Cod. plus valet quod agitur*, &c. Cardin. in *Clementina* 1. §. *vltim. quæstione* 18. *de vsur.* quam sententiam sequitur & dicit magis communem Alexand. *consil.* 109. *num.* 17. *lib.* 4. eamque sequitur Cepol. *de simul. contract. conclusione* 1. *sextus casus principalis*, *columna* 5. *versiculo, ex his*, vbi quod ista opinio est verissima & tenenda in iudicando & consulendo, & Corneus *consil* 4. *lib.* 1. Corras. *lib.* 3. *miscell. cap.* 9 & plures citans Tiraquell. *lib.* 2. *de retractat. in præfatione*, *num.* 5. vbi testatur esse magis communem, & cum eo decisio Pedemont. 21. *num.* 9. Anton. Burg. *in dict. cap. ad nostram*, *de emptione & venditione*, vbi Ancharan. & Cardin. eandem sententiam probarunt Decius *consil.* 167. Cephal. *consil.* 289. *num.* 37. Menoch. *de arbitrar. iudic. casu* 217. *num.* 3. est magis communis, vt pluribus anctoribus citatis affirmat Cagnol. *in l.* 2. *col.* 3. *C. de pact. inter empt. & vendit.* prout eum refert D. Couar. *lib.* 3 *var. resolut. cap.* 8. *num.* 4. sequitur etiam Nata *consil.* 586. *col.* 1. Ambros. de Vignat. *in d. cap. ad nostram, colum.* 1. vbi dicit quod iam bis legit illam materiam & vidit consilia plurium, & sæpius consuluit & iudicauit & adhuc iudicaturus erat, & *in* 6. *notab.* quod si esset iudicaturus in conspectu Dei, non iudicaret contractum vsurarium ex modicitate pretij & pacto de retrouendendo, nisi esset consuetudo fœnerandi: & inquit Laurent. de Rodulf. *in tractat. de vsur. quæst.* 6. in practica seruari quod ista tria requirantur. Hanc eandem sententiam sequuntur & testantur esse communem alij plurimi auctores, quos in vnum congerit Roland. à Valle *dicto consil.* 58. *num.* 10. dicens quod stantibus tot & tantis auctoritatibus Doctorum, vtique negari non potest quin contraria opinio & sic prima

fit

sit multum dubia & forsitan hodie non sequenda. Et hæc secunda est magis communis, & tenenda, vt ex aliis refert Caualcan. *vbi suprà, n.7.* & Ceuall. *quæst.224. ad fin.* nec non & Felician. *vbi suprà*, & Molin. Theolog. *vbi suprà, col.789. ad medium*, vbi in idem citat Aluar. Valasc. & Anton. Gam. eandem testantur magis communem sententiam plures citati per Honded. *dicto consil.66. & 67. volum.2.* vbi quod multi etiam dixerunt satis non esse ad præsumendum contractum fœneratitium prædicta tria, nisi etiam concurrunt aliæ coniecturæ fœneratitij contractus.

12 Sunt tamen qui existiment quod quando pactum de retrouendendo fuit ex longo interuallo appositum, non inducat præsumptionem fraudis, vt cum Bart. & communi obseruat decis. Pedemont. 42. *supradicto num.* 10. eamque sententiam probarunt Alexand. Abb. & Corneus relati per Menoch. *dicto casu 13.num.3.* & plores alij relati per Mascard. *de probat. 1.tom. conclusione 141. num.9.* & diximus *suprà*. Sed hoc, vt ibidem probauimus, ex arbitrio iudicis totum erit iudicandum.

Quid tenendum in hoc controuerso passu, in quo difficile est cognoscere quænam sit magis communis opinio pro varietate Doctorum, vt inquit Octauian. *dict. decisione Pedemont.42. n.8.*

13 *ad fin. & in principio, num.9.* ¶ Mihi omnibus pensatis in hoc arbitrio tenenda videtur sequens conclusio, & tertia opinio priores reconcilians.

Sit igitur hæc principalis secunda conclusio in hac materia & quæstione pacti de retrouendendo. Arbitrio iudicis discreti ac boni viri relinquitur an pactum de retrouendendo simul cum modicitate pretij sufficiat ad præsumendum atque reddendum contractum vsurarium, vel non, ita vt etiam consuetudo fœnerandi in emptore, vel aliæ coniecturæ huiusmodi requirantur, vt rectissimè opinatur insignis vir D. Couar. *lib.3. variar. resolut. cap.8. num.4. versiculo, cæterum*, cuius quidem sententia & iudicium mihi in hoc admodum placet, eamque probauit Menoch. *vbi suprà*, cum Crauet. vt prædiximus, & Molin. *vbi suprà, colum.789.* ibi, *atque hanc iure optimo*, & voluit etiam Azeued. *in d.l.4. num.27. cum sequentibus.* Bonus igitur vir, ac discretus iudex ex variis coniecturis arbitrabitur contractum huiusmodi vel iniquum esse, vel iusta ratione tolerandum, prout etiam visum est Corneo *consil.4. lib.1.* Quandoque enim ex pacto isto de retrouendendo & modico pretio absque alia præsumptione iudex æstimabit contractum vsurarium & illicitum esse; quandoque præter hæc duo & alia erunt exigenda ad vsuræ & fraudis suspicionem, prout merita causæ postulabunt.

Sic enim cum pacto de retrouendendo contingat valdè modicum pretium pro re ipsa dari (non loquor de moderatione conueniente pro iustitia pretij respectu diminutionis valoris propter appositionem dicti pacti de retrouendendo ipsiusque onus, quam circiter tertiam partem & non vltrà iusti pretij ipsius rei aliàs absolutæ & citra prædictum pactum venditæ iam supra moderatiumus, arbitrio tamen boni viri, cùm certa regula semper in hoc dari non possit; sed de illa moderatione pretij, quæ præfatam tertiam partem excederet, atque prope dimidiam, aut plus contingeret) tunc profectò maximum signum erit eum contractum fraudis & vsuræ esse participem absque eo quod probetur fœnerandi consuetudo, vt censet Alex. *consil.54. lib.6.* & cum eo D. Couar. *vbi suprà*, & probatur hæc assertio ex alia, quam adduximus *suprà versiculo, sed quoad pactum, num.9.*

Idem esset quando adesset pactum negatiuum, vel læsio vltra tertiam partem, & sic in magna quantitate, vt sentit Bursat. *consil.153. num.31.32. & 33. volum.2. & per totum*, & Decian. *consil.2. num.17. & 18. volumine 1. & consil.105. num.21. & 28. volum.2.* Crauet. *consil.491. num.10. vol.3.* & eos allegans Caualcan. *vbi supra, d. dec.3. aliàs 47. num.7.* ibi, *tamen ista eorum opinio*, & Honded. *consil.33. num.40. cum sequentibus*, bene expendit textum *in cap. ad nostram, de emptione & venditione.* 14

Nihilominus tamen verius est conditionem pacti negatiui, nempe, quod intra tale tempus redimi non possit res vendita, sed tantum lapsò illo tempore, non efficere venditionem vsurariam, neque vtcalem præsumi, vt tenuerunt Faber & alij relati per Decian. *d. consil.2. num.31.* & D. Couar. *d. lib.3. variar. resolut. cap.8. num.8.* vbi citat Tiraquell. post alios innuens hanc esse communem opinionem, idem refert & sequitur Azeued. *in l.4. num 36.* ¶ Pactum tamen hoc ita appositum, vt non liceat nisi post aliquod tempus redimere, facilius præsumptionem vsuræ inducere, quàm si simpliciter fuisset appositum sine præfinitione temporis secundum Tiraquellum *lib.2. de retract. §.1. glossa 2. num.69.* quem refert & sequitur Couar. *vbi suprà.* ¶ Sic & ex diuerso secundum eundem Couart. *vbi suprà, num.4. versiculo, sic secundum*, ab hoc contractu venditionis cum hac retrouendendi pactione & vili pretio aberit vsuræ præsumptio, si emptor bona fide contraxit omnino ignatus huius grauissimæ læsionis, quæ ex modicitate pretij venditori fuerit illata: cùm enim emptor putauerit iusto pretio emere, satis æquum est eum censeri fraudis, deceptionis ac vsuræ, expertem, sequitur Azeued. *in hac l.4. num.29.* 15 16

Quibus adde quod prior communis sententia, de qua supra, quæ habet quod pactum de retrouendendo cum modicitate pretij faciat contractum vsurarium, non vendicat sibi locum vbi probatur emptorem esse timoratæ vitæ & conscientiæ ac bonæ famæ: quia tunc dicta duo, nempe, pactum de retrouendendo & modicitas pretij, non sufficiunt ad iudicandum contractum vsurarium, ita Socin. *cons.248. columna fin.* Crauet. *consil.145. in fin.* & Roland. à Valle alios citans *d. consil.58. num 21. volumine 4.* Azeued. *in d.l.4. num.31.* & plures allegans Ioan. Vincent. Honded. *d. consil.33. num.43. cum sequentibus, lib.2.* & Caualcan. *vbi suprà, d.2. part decis.3.* aliàs 47. *num.84. in principio*, vbi statim hoc declarat vt non procedat quando bona fama est probata in genere, quia tunc nihil releuat, nec excludit aliam præsumptionem in specie vsuræ probatam contra emptorem: nam hæc specialis probatio præfertur probationi generali, & attendi debet & non generalis, vt plures allegans probat ibi *num.85.* Verùm loquitur Caualcan. ibidem in proposito eius conclusionis, quam firmam appellauerat *num.83.* nempe quando adsunt tres vel plures coniecturæ vel præsumptiones à iure & Doctoribus approbatæ ad iudicandum contractum vsurarium. 17

Similiter prior communis sententia non habet locum, si huiusmodi contractus cum pacto de retrouendendo & modicitate pretij à rustico vel muliere fiat: non enim sic præsumen-

dus erit vsurarius, ac si ab alio esset factus secundum Bald. *in l. cum allegas*, & ibi Folgos. *Cod. de vsurar.* Iason. *in l. si quis id, quod, notabil. 5. ff. de iur. omnium iudic.* Tiraquell. *vbi suprà, lib. 1. de retract. in principio, num. 34.* qui in eadem præfatione posuit aliquot coniecturas, ex quibus in hac pactione poterit vel augeri, vel minui præsumptio vsuræ, idem & alia tradit *lib. 1. de retract. in præfatione, num. 37.* quem refert & in præd. sequitur D. Couar. *d. num. 4 versiculo, his accedit*, eandem fallentiam similiter sequitur
19 Azeued. *in d. l. 4. num. 31.* vbi *num 32.* § idem probat cum Decian. in persona in maxima dignitate constituta, vel si palàm publicè fiat, & non occultè.

20 Est & alia coniectura exclusiua fraudis, cùm huiusmodi contractus valdè frequentatur in regione ex doctrina Bart. *in l. quis sit fugitiuus, § apud Labeonem*, per illum textum, *ff. de ædilit. edicto*, vbi inquit quod si quis faciat aliquem actum, qui æstimetur communiter licitus, licèt in contrarium sit veritas, quia sapiat vsuram, ex hoc non dicitur vsurarius: quam doctrinam sequuntur plures, & eos referens eamque in propriis terminis applicans Roland. à Valle *dict. consil. 58. num. 18. cum sequentibus*, & plurimos congerens Caualcan. *vbi suprà, colum. fin. versiculo, quam distinctionem*, vbi quod ratione consuetudinis iudex debet iudicare instrumentum non esse vsuratium, sed licitum, cùm ab
21 omnibus indistinctè approbatur. § Hoc tamen verum est & procedit quoad pœnam iudicialem, quia ob talem consuetudinem excusatur ab infamia & pœna pecuniaria & corporali, secus quoad validitatem contractus & rei restitutionem transacto tempore retrouendendi, quia non obstante tali consuetudine contractus declararetur vsurarius & pignoratitius, emptoremque teneri ad restitutionem rei sibi traditæ cum fructibus, non obstante tempore apposito, & etiam eo transacto fauore animæ & salutis æternæ, vt plurimos citans cum communi probat Caualcan. ibidem paulo infra contra Decium aliud male tenentem.

22 Illud tamen procul dubio erit obseruandum cum magis communi, & recepta sententia, quod concurrentibus pacto de retrouendendo cum modicitate pretij & consuetudine fœnerandi creditoris, iudex debeat contractum huiusmodi fœneratitium iudicare, vt communiorem esse ex aliis auctoribus affirmat Caualcan. *d. decis. 3. aliàs 47. num. 70. & 71. in 2. part.* & diximus
23 latè supra. § Quod nedum procedit in prædictis tribus coniecturis nominatim approbatis à iure & Doctoribus, sed etiam in aliis tribus coniecturis, quæ à l. & Doctoribus considerantur ad conuincendum vsuram, in quibus militer eadem ratio & etiam fortior: quia Doctores bene illas priores frequentius nominant per modum exempli & demonstrationis, vt ad minus adsint tres coniecturæ ad conuincendum contractum vsurarium, vt *in d. cap. ad nostram*, & ibi Doctores, de emptione & venditione: ergo illis deficientibus, si aliæ tres similes & æquiualentes interueniant, sufficere debent ad iudicandum contractum vsurarium, quia vbi est eadem ratio idem ius militare debet *l. à Titio, ff. de verborum obligat. l. illud, ff. ad l. Aquil. cum simil.* & in terminis latè probat Caualcan. *vbi suprà*, modo eum proximè citauimus, *num. 9. cum sequentibus, & num. 3.* & ita fuit pluries iudicatum vt per ipsum ibi *num. 110. fol. 11. col. 1.*

sequitur alios referens Ioan. Vincent. Honded. *dict. consil. 33. num. 1. & 2. volum. 2.* vbi *num. 4.* quod arbitrio iudicis relinquitur quæ coniecturæ sint sufficientes, & *num 9. cum sequentibus*, congerit in proposito vndecim coniecturas, qui tamen posteà *num 50. cum sequentibus*, latè agit quomodo & quando hoc intelligendum sit. § Et 24
non solùm in claris, sed etiam in dubio contractus potius debet iudicari illicitus & fœneratitius, quàm licitus, quoad exonerationem conscientiæ, & sic ad rei restitutionem fauore animæ, secus quoad pœnam corporalem, vt ibidem cum aliis per eum *num. 102. & 103.* & hoc secundum tenet plures alios referens Honded. *vbi suprà, num. 103.* cum veriori & communi sententia referendo plures eam tenentes, licet secus sit in foro fori, in quo delictum in dubio non præsumitur *l. merito, ff. pro socio cum simil.* & ideò in foro fori contractus non præsumitur fœneratitius & vsurarius, sed potius iustus, licitus & legalis, *l cum precibus*, vbi Bald. *C. de probat.* & tenent alij quamplures Doctores, quos refert & sequitur Honded. *vbi suprà, num. 23. 102. & 103.*

Nec quando prædictæ, vel aliæ tres coniecturæ concurrunt, consideratur seruitus pacti de retrouendendo, quæ aliàs diminuit partem pretij, vt per ipsum ibi *num 25. cum sequentibus*, qui *num. 67.* resoluit etiam cum communi sententia, de qua attestatur in proposito Anan. *consil. 49.* & Craoet. *cons. 491. num. 13. & 15. & 26. volum. 3.*
§ quod paruitas pretij in proposito quomodo- 25
cumque probatur, nempe, non tantum plenè, sed etiam semiplenè, quia vsurarij sunt personæ cautæ in eorum contractibus, & ideò adinueniunt multas figuras & simulationes, ad hoc vt conuinci non possint de vsuraria prauitate. Vnde propter difficultatem probationum iura admittunt probationes per coniecturas & per alia adminicula, recedendo à regulis iuris in huiusmodi materia ciuiliter intentata & sentit Decian. *respons. 2. col. 1. & 2. volumine primo*, & Crauet. *dicto consil 491. num. 9.*

Illud denique obseruandum est in proposito, 26
quod si contrahentes cum pacto de retrouendendo reuerà emere ac vendere intendant, vsura in foro conscientiæ non interuenit, etiam si pretium valdè sit diminutum: quoniam in eo contractu nec virtute cernitur mutuum, sine quo vsura esse non potest: erit tamen emptio iniusta propter pretij inæqualitatem. Vnde emens illo modo, pretio valdè diminuto, peccat quidem contra iustitiam, atque ad restitutionem tenetur, non tamen incurrit in conscientiæ foro vsurariorum pœnas: & in hoc conueniunt Doctores communiter, vt affirmat Molin. Theolog. *de iustitia & iure, 2. tractatu, disput. 375. colum. 788. versiculo, si contrahentes.* § Vbi quod 27
in foro exteriori, si res cum pacto de retrouendendo ematur, & pretium sit valdè diminutum, censetur ementis animum non fuisse emere, sed mutuo dare accipiendo rem ita emptam in pignus, atque lucrando fructus illius interim dum mutuum non soluitur, neque illos in sortem computando, ac proinde is contractus in foro exteriori vsurarius censetur: quam sententiam sequuntur quamplurimi auctores eam colligendo *ex cap. ad nostram, de emptione & venditione*, quos inter alios referunt D. Couarru. *lib. 3. variar. resolut. cap. 8. num. 3. & 4.* & Aluar. Valasc. *consultatione 70.* licet multi non immeritò obseruant hoc non sufficienter colligi ex illo texto,
quia

quia ibi concurrunt aliæ coniecturæ. Atque ideò iure optimo Couarruuias *vbi suprà*, censet stando in solo iure Canonico arbitrio prudentis iudicis esse definiendum an quando non omnes illæ quatuor circunstantiæ, de quibus in eo textu, interueniunt, sed solum quædam earum, contractus ille iuris præsumptione habendus sit vsurarius secundum Molin. *vbi suprà, columna* 789. Quare Doctores præcitati meritò cum aliis asserunt rem hanc prudentis arbitrio esse in vnaquaque regione definiendam, spectata consuetudine eius regionis, communique hominum in illa existimatione, quæ multum facit vt pretium in vnaquaque regione iustum sit cen-
28 sendum. ¶ Illud iure optimo addunt, minus valere rem cum pacto de retrouendendo in perpetuum, aut sine vlla temporis præfinitione, quàm cum limitatione temporis, & valere plus si fiat cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus quàm ad longius.

29 Dubium tamen est in proposito non omittendum an in casu *c. ad nostram*, intelligendum sit iustum pretium de pretio iusto rei illius, si venderet sine pacto de retrouendendo, an potius de pretio iusto illius cùm eodem pacto de retrouendendo, siquidem pretium iustum eiusdem rei posteriori modo spectatæ longè minus sit, quàm si priori modo attendatur? In quo Aluar. Valasc. *vbi suprà, num.*10. *&* 11. arbitratur cum Pinel. *in l.* 2. *Cod. de rescind. venditione, part.*3. *cap. vltim. num.*19. intelligendum id esse de pretio iusto rei spectatæ sine vllo pacto de retrouendendo.

Sed hæc opinio falsa est: textus namque in d. c. ad nostram rectius intelligendus est de pretio iusto rei consideratæ sub eodem pactu de retrouendendo, vt affirmant Gam. *decis.*138. *num* 2. *& decis.*178. & cæteri Doctores communiter, estque magis in praxi receptum, vt Pinel. & Aluar. Valasc. *vbi suprà* confitentur, æquitasque ipsa postulat, vt probat Molina *vbi suprà, col.*790. *versiculo, dubium vero est*, vbi *in versiculo, dubium deinde, col.*791. agit quo pacto in prædicto casu facienda sit restitutio, in foro conscientiæ, quando obligatio est restituendi.

30 Tertia conclusio principalis in materia pacti de retrouendendo iure nostro regio attendit *l.*1. *tit* 1. *lib.*8. *ordin.* quæ hodie est nostra *l.*4. *tit.*6 *lib.*8. *noua collect. regia*, secundum antiquam, litteram, de qua *in dicta l.*1. Contractus venditionis ex eo vsurarius censetur, quod fuerit appositum retinendi pactum pretio intra certum tempus restituto, vel post certam diem, non prius restituendo, dummodo in vtroque casu adiectum sit fructus rei venditæ interim dum non redimitur ad emptorem pertinere, vt iure probat Azeued. *in d. l.*4. *num.*34. *cum sequentibus*, dicens *num.*39. quod hic est verus nostræ l. intellectus.

Sed quoad priorem casum illius l. attinet, nempe apposito pacto de retrouendendo intra certum, limitatum & restrictum tempus; & quod interim emptor fructus lucretur, conclusio nostra, imò potiùs d. l. 1. difficultatem habet, etenim pactum de retrouendendo intra certum diem pretio reddito licitum, esse modò iustum pretium rei venditioni accesserit, omnes fatentur, & probatur ex prima conclusione supraposita & probata in principio huius quæstionis. Respondent tamen nostrates, ideò dispositionem d. l. 1. procedere, quod simul cum prædicta pactione de percipiendis fructibus ab emptore interim dum res ipsa non redimitur conuenit. Quamuis enim conditio sit propria pacti de retrouendendo vt ante redemptionem emptor fructus sibi omninò percipiat, nec eos in sortem principalem teneatur imputare, vt *in l.*2. *Cod. de pact. inter empt. & vendit. cum simil.* Mascard. *de probat.* 1. *tom. conclusione* 441. *num.*13. attamen quia hæc conditio expressa & scripta fuit in contractibus præsertim suspectis, inducit fraudis suspicionem ex Bald. *in l.*3. *Cod. plus val. quod agitur, versiculo, quod si in instrumento*, Felin. *in cap. si cautio; de fid. instrum. num.*70. ¶ Cùm in- 31
solitæ cautiones & clausulæ simulationem & fraudem præseferant, argumento glossæ *in l. si quis sub conditione, ff. de condit. & demonstr.* vbi Bald. & Angel. idem Angel. *in l. penult. Cod. de euict.* Gerard. de Petrasancta *singul.*77. Tiraquell. *de vtroque retract. tit. de retract. conuent. in præfatione num.*17. *&* 18. vbi plures citat, & Didacus Perez *in d. l.*1. *pag* 40. Menoch. *lib.*5. *præsumptione secunda, num.*103. *cum sequenti*, ita in terminis conclusionis nostræ l. primum eius membrum hoc defendunt D. Couar. *dicto lib.*3. *variar resolut. cap.*8. *num.*6. Didac. Perez & Azeued. *vbi suprà*, nec non & Felician. de Solis *vbi suprà, dicto lib.*1. *de censib. cap.*6. *num.*14. vbi etiam in idem citat Anton. Gomez. 2. *tom. cap.*2. *num.*27. Gregor. Lopez *in l. penultima, tit.*3 *part.*5. *glossa* 3. & Caldas Pereira in loco de quo ibi per eum, nec requiritur in specie nostræ l. modicitas pretij, vt constat ex Couarruuia *vbi suprà, num.*7. *&* 8. & tenet Azeued. *in hac l.*4. *num.*29. *cum sequenti*, & Felic. *vbi suprà, num.*14. contra Gregor. Lopez & Cald.

Hinc Couar. *vbi suprà, n.*7. iure probat in em- 32
ptione annuorum redituum, quæ proculdubio odiosa est, non esse hanc pactionem admittendam, vt venditori liceat intra certum tempus redimere redditum constitutum, posteà verò remaneat is perpetuus. Sed imò potius pactione huiusmodi sublata etiam post tempus conuentum licita redemptio erit, non tamen erit contractus vsurarius, & quod in Granatensi prætorio sæpè pronuntiatum est pactionem istam à contractu reiiciendam fore, liberamque venditori comperere annui redditus redemptionem post tempus etiam à contrahentibus redemptioni præfinitum, imò vidit semel concordi iudicum sententia decisum fuisse ea pactione sublata venditionem ipsam semoto vitio validam esse, & ita est tenendum in hac specie.

Nihilominus tamen prædicta responsio & defensio prioris partis huius tertiæ conclusionis insufficiens videtur, & difficultas contra eam mota adhuc in suo robore remanere: nam si conditio de fructibus interim percipiendis ab emptore in venditione cum pacto de retrouendendo celebrata tacitè à iure subintelligitur eius expressio nihil operari debebat, præsertim quando eodem modo exprimuntur vt *in l.*3. & ibi Doctores, *ff. de legat.* 1. ¶ Quare hac 33
forsan ratione littera noua nostræ l.4. veteri sublata in hac parte aliter se habet exprimens, nempe, secundum casum tantum huius tertiæ conclusionis; scilicet, *quando vno vende à otro alguna cosa con pacto de boluersela por el mismo precio, con que no pudiesse dar el precio que recibio hasta cierto tiempo, y que entre tanto gozasse de los fructos y esquilmos de la cosa vendida, que este tal contracto sea entendido ser fecho en engaño de vsuras: y que mostrando el vendedor que fue este concierto, pueda cobrar la cosa que vendio pagando el precio que recibio por ella, y que sean*

contados

contados al comprador los fructos y esquilmos, que ouo de la cosa vendida del tiempo que la tuuo, en el precio que le ouiere de tornar. Et sic nostra l.4. regia omisit primum casum d.l.t. quasi illum vsurarium non iudicauerit, nempe, quando fuerit appositum reuendendi pactum pretio intra certum tempus restituto, & rectè quidem attento iuris rigore, nisi aliàs vsurarius præsumi iure debeat.

34 Secundum membrum nostræ tertiæ conclusionis atque l.4.regiæ,& sic de pacto de retrouendendo post certum tempus, & non antea, simul cum clausula de fructibus interim ab emptore sibi percipiendis,quod reddat ipsum contractum vsurarium iuridicum est plaoè, præcipuè attenta opinione Henric. *in c.in ciuitate,in fin. de vsur.* Bald. *cons.487.lib.1.cons.114.lib.3.* Guidon. Pap. *in tract. de contract. num.16. & singul.479.* & *in quæst.516.* Imol. *cons.23.* existimantium eam pactionem contractui venditionis appositam, quod non liceat venditori rem venditam redimere nisi post decem annos, absque alia suspicione vsurariam esse, quasi emptor certus omninò per eam constituatur de lucru vltra sortem, de fructibus scilicet eo tempore, quo redimi res vendita non potest, sibi percipiendis, quod etiam probannt plures auctores congesti per Caualcan. *vbi suprà, num.71. & 73.* & Mascard. *dicta conclusione 441. num.1.* dicentem ita apertè cautum esse per textum *in dicto cap.ad nostram de emptione & & venditione*,& per Felic. de Solis *de consib.lib.1. cap.7. num.6.*

35 Sed verius & magis communiter receptum est, non ex eo solùm contractum vsurarium præsumi, quod venditioni adiectum sit pactum vt venditori liceat post decem annos, non prius, rem venditam oblato, vel restituto pretio redimere, quod tenuerunt Ioann. Faber. *in l.vltima, Cod. de pactis pignor.* & Bald. *in cap.1. de feud. dat. in vim leg. commiss.* Cepol. *de simul contract. præsumptione 10. & 12. num.5. & 12.* Tiraquell. *lib.2. de retractat. § 1. glossa 2. num.67. cum sequentibus*, intendens *num.69.* pactum ita appositum, vt non liceat nisi post certum tempus redimere, facilius præsumptionem vsuræ inducere quam si simpliciter fuisset appositum sine præfinitione temporis, idem probat Couarruuias *vbi suprà, num.8.* addens ex Tiraquello *vbi suprà*, esse hanc communem opinionem, & Didacus Perez *in dicta l.5. numero 40. columna 2.titulo 2. lib.8.ordinamentis*,& Mascard. *dicta conclusione 441. numero 4.* dicens eum Fabro *in l. vnica de pactis pignor. in fin.* (debuit dicere *in l. vltima Codicis*) pactum istud ne liceat venditori nisi post certum tempus redimere rem venditam esse validum per se, dummodò terminus præfixus non excedat tempus triginta annorum, quia tunc non valeret, & refert etiam Tiraquellus *vbi suprà*, Baldum sequentem in hoc: sequitur etiam Decian. *dicto consilio 2. numero 131.* & commonem profitetur ex Tiraquel. eam sequutus Azeued. *in hac l.4. num.36.* vt supra diximos, & Feliciao. *vbi suprà*, plures alios referens. Hæcque communis sententia fortius probatur *in dicto cap. ad nostram*, & in hac nostra l. regia, vbi ad præsumendam vsuram sola hæc conditio non facit contractum vsurariom, sed simul cum ea requiritur ad hoc quod sit vsurarius conoentio expressa de fructibus percipiendis & lucrandis per emptorem. Vnde licet ex illa præsumatur contractus simulatus, vt tenent Henrich. & sequaces *suprà* citati, non tamen ex hac sola præsumptione probatur pignoratitius, aut vsurarius, sed coniunctum cum aliis præsumptionibus,videlicet,ex tribus vel duabus, nempe, maxima læsione pretij, & illum emptorem consueuisse fœnus exercere, vt cauetur in dicto cap.ad nostram,vel apposita clausula de interim sibi lucrandis fructibus per emptorem, vt nostra specie, vt plures ita tenentes referens probat maximè commendans Mascard. *vbi suprà, num.2.* Adiecta verò dicta pactione de lucrandis fructibus, proculdubio erit contractus vsuratius censendus tam iure communi attento iuxta supradictos auctores cum communi, quam iure regio per nostram l.4. quæ aliud à contrario sensu esse probat,& sic communem opinionem supradictam deficiente conditione & clausula de lucrandis fructibus, vt optimè perpendunt Couar. & Didac. Perez *vbi suprà*.

Pactum præterea de retrouendendo cum pacto negatiuo de non redimendo in fauorem soliti fœnerati sufficienter conuincit ipsum de prauitate vsuraria, deficiente etiam modicitate pretij, ex communi opinione de qua per Caualcan. *vbi suprà,sub n.73.ibi,qua modicitate,decis.3.*aliàs *47.in 1.p. suarum decisionum.* 36

Hinc deducit Couar. *vbi suprà ,sub dicto numero 8.* ibi,*qua ratione*, pactum vt annui redditus redimi non possint intra certum tempus adeo nullum esse, vt ex eo in hac annua redditus emptione apposito totus contractus vitium habeat, & nullus omnioò sit censendus, & probari inquit ex decisione Romani Pontificis de censibus agente, dum requirit, hanc redimendi facultatem statim post venditionem venditori competere: quam sententiam Couar. eum & alios referens sequitur & probat Mascard. *d. concl.441. num.6.* & Azeued. *in hac l.4. num.38.* id quod etiam hodie probari videtur motu proprio Pij V. super forma creandi census lato anno 1569. ibi: *Volumus nihilominus, quandocumque redditum extingui posse,&c.* Et procedit proculdubio hæc sententia quando restrictio illa facultatis redimendi nullo pretio iusto compensatur, sed pretio aliàs ordinario,& communi census ille venditur,nempe ad rationem quatuordecim millium pro quolibet milliario, in quibus terminis loquitur simpliciter Couar. 37

Cæterùm si distinctio præfata arbitrio boni viri iusto pretio compensetur, ea pactio libera erit ab omni vitio, vt censuit Conrad. *de contract. quæst.83.conclusione 8.& quæstione 84.* Ioan. de Medin. *in suo Cod. de restitutione, cap.de cens. redimib. columna penultima*, Soto *de iustitia & iure lib.6. quæstione 5. articulo 3.* & Molina *secunda parte, de iustitia & iure, disputatione 391. columna 912.*sequitur idem Couatruuias *vbi suprà, num.7.*ibi, *qua in re.* Et hoc modo concordantur hæ duæ opin. & alij quos refert, sequitur & probat Pelician. *dicto cap.7. sub numero 9. cum sequentibus*, quæ in effectu non sunt contrariæ, sed in diuersis casibus, vt patet, loquuntur & procedunt; tamersi alij non benè eas pro contrariis habeant. Addit & bene Felician. *vbi suprà,num.13.*in proposito,§ quod si restrictam per pactum facultate redimendi censum vsque ad certum tempus expressè quoque ageretur vt emptor lucrifaceret redditus interim perceptos, in foro exteriori contractus vsurarius censeretur per nostram legem regiam 4. in foro verò pœnitentiali non ita, quoniam leges regiæ præsumptione nituntur, & leges fundatæ in præsumptione non obligant in conscientia, vt ibi latè probat. 38 39

probat. Hoc tamen inquit locum obtineret vbi creditor verè intendit emere censum, quia tunc constat de veritate: secus si mutuum reuera contrahatur, & partes census contractum simularunt, quia tunc idem erit in iudicio animæ: tunc namque redditus interim percepti vltra sortem capiuntur, quod in neutro foro est licitum, sequitur Azeued. *in hac l.4.num.40.ad fin.*

40 Non tamen assentire possum nouioribus existimantibus, D.Couar. secum pugnare in supradictis *num.7. & 8.* quatenus *num.7.* professus est pactum esse iniustum & illicitum, sed non vsurarium, valereque contractum, nec vitiari, sed pactum reiici:& *num.8.* docet pactum vsurarium esse, nullumque efficere contractum, siquidem nulla contrarietas reuera adest. Loquitur namque Couar. *in dicto num.7.* in diuersa specie, nempe, quando in emptione redditus annui apponitur conditio, vt venditori liceat intra certum tempus redimere redditum constitutum, posteà verò maneret is perpetuus. At verò *in num.8.* loquitur in pacto quod annui redditus redimi non possint intra certum tempus, inter quæ duo longa est differentiæ ratio, vt patet ex supradictis circa primum membrum præcedentis tertiæ conclusionis. Et præterea, quia licet in vtroque casu, nempe, pacti de retrouendendo affirmatiui limitat ad vsque certum tempus, & negatiui vt non liceat nisi post certum tempus redimere, æquè videatur restricta facultas redimendi; nihilominus tamen in priori iniustitia pretij tantum innenitur post tempus redimendi elapsum, si census perpetuus posteà remanere, non verò vsura, quia potuit redimi alio die sequenti post eius constitutionem, & vendi à principio perpetuus suo iusto pretio: igitur post tempus redimendi elapsum, si fortè redemptus non fuerit, solùm repetitur iniustitia in pretio Ergo nimirum, quod pactum ipsum vt post illud tempus census perpetuus remaneret reiiciatur, contractu census redimibilis valido permanente. At in secundo casu vsura adesse videtur ex pacto negatiuo redemptionis vsque ad certum tempus, ex quo interim emptor certus remanet de lucro, & præterea fit circa naturam censuum redimibilium & formam dicti motus proprij iudicantis contractus sub alia forma celebratos fœneratitios, quod non contingit in priori casu. Vnde iuxta resolutionem à nobis traditam *lib.2. practic. quæst.176. per totam*, subsistere videtur præfata differentia inter prædictos duos casus assignata per Couar. *vbi suprà d. n.7.& 8.*

Nihilominus D.Molina Theologus *vbi suprà, dicta columna 912. versiculo, arbitror, in 2.part. de iustitia & iure, disp.391.* arbitratur cum Conrad. Medin. & Soto, vt modo retulimus, ea pacta restringentia facultatem censum redimendi tam à parte ante, quam à parte post, ex natura rei non esse illicita si censui apponantur, modò tamen quo plus emptor restringitur libertas redemptionis, eo plus emptor census accrescat in pretio, quatenus, quo plus periculi imminet ne census irre-

41 dimibilis euadat, eò plus valet census. ¶ Addirque ibidem versiculo *illud obserua*, quòd cùm in hoc Regno census redimibiles sine vlla restrictione non possint instè emi, nisi ad rationem 14. pro vno, iniusta est in eo emptio eorumdem censuum cum restrictione facultatis ad redimendum pro eodem pretio, ac proinde merito in tribunalibus huius Regni pronuntiari nulla pacta restringentia facultatem eos redimendi, si census solùm sint empti ad rationem 14. pro vno, vt emi regulariter consueuerunt. Innuit igitur in vtroque casu prædictos validos esse contractus reiectis prædictis pactis, & sic circa differentiam Couar. *vbi suprà.* Quæ sententia vt fauorabilior validitati actus verior mihi videtur, & in praxi tenenda. Hodie iure nouissimo huius Regni cauetur quod census redimibiles emi, aut vendi non possint nisi ad rationem viginti pro vno.

Quod si in census constitutione aliud & tertium pactum à prædictis duobus diuersum adiiceretur, nempe, quod venditor teneatur intra certum tempus redimere, redderet ipsum contractum vsurarium, quia mutat naturam contractus emptionis & venditionis, eumque reddit contractum pignoris, in quo fructus & redditus debent computari in sortem principalem, vt etiam resoluimus *d.quæst.176. n.3. vers. quinto, & quæst.162. num.9.* 42

Ex supradictis igitur plures defensiones in fauorem rei accusati vel inquisiti de vsurario contractu, in quo appositum pactum de retrouendendo cum modicitate pretij, nec non & coniecturas contra ipsum inuenies atque decerpes, & etiam ex præcitato consilio Houded.33. *volum.2. per totum.*

Vtrùm autem licita sit emptio cum pacto de retrouendendo maiori pretio, & an res interim dum non redimitur locari licitè possit venditori, agit latè & optimè Molin. Theologus 2 *part. de iustitia & iure, disp.376. per totam, colum.791. cum sequentibus*, & Emanuel Rodriguez *in sua Summ. 2.tom.cap.85.num.7.& 8.* 43

Et an licita sit emptio cum pacto de retrouendendo in emptoris fauorem, & vniuersim quando contractus dissoluitur ad quem pertineant fructus ex re vendita medio tempore percepti, agit latè idem auctor ibidem *disputatione 377. per totam, columna 796. cum multis sequentibus*, de quo etiam per eundem *disp.374. colum.777. versiculo, fructus rei.* 44

Ex prædicta materia nostratum legum, & cognito in genere quibus pœnis feriantur vsurarij, tam iure communi Ciuili, quàm Canonico & Regio, condecentissimum atque perquam vtile in praxi censuimus in nonnullis quæstionibus sequentibus examinare aliquas species, in quibus an vsura committatur dubium est, vt hoc cognito iudices atque alij prudentes, necnon & confessarij intelligant quid iudicare, aut consulere debeant.

SVMMARIVM.

1 *Vsuram mentalem an omnis spes, vel intentio consequendi lucrum ex mutuo constituat? numeru seqq.*

9 *Simoniacus an sit Canonicus, qui distributiones quotidianas intendit tanquam pretium pro diuino officio? Affirmatur cum sua limitatione.*

10 *Vsura an sit ex mutuo aliquid sperare ex mera liberalitate accipientis, etiam si id exprimatur.*

11 *Lucæ 6.* mutuum dantes, nihil inde sperantes, *intellectus.*

De

De spe & intentione obtinendi lucrum ex mutuò an vsuram constituat.

Qvæstio LXXXIII.

Qværo vlterius circa materiam huius tituli 6. de vsuris agentis, an omnis spes atque intentio obtinendi lucrum aliquod ex mutuo vsuram mentalem constituat, necne? Et in hoc omissis quorundam opinionibus, quam cum suis fundamentis latè refert Magister Aragon *de iustitia & iure, quæst. 78. art. 1. pag. mihi 669. col. 1. cum seqq.*

1 Prima conclusio est. Spes atque intentio comparandi per mutuum lucrum aliquod, aut commodum vltra sortem, quod ex beneuolentia, gratitudine ac liberalitate mutuatarij prouenit, non efficit mutuantem vsurarium mentalem, esto intendatur tanquam principalis finis ad quem mutuum ordinetur: & esto mutuans non fuisset mutuaturus nisi speraret tale lucrum, aut commodum, & idcirco quod ea via accipitur non est obnoxium restitutioni. Vsura namque, vt omnes concedunt, non est posita in eo quod accipiatur aliquid ex gratitudine ac liberalitate mutuatarij gratificare volentis mutui beneficium, quod non solùm licitè facere potest, sed etiam tenetur ex quadam morali honestate, sed solum in eo est posita, quòd pro mutuo aliquid quasi in pretium accipiatur, vt patet: ergo non est vsura intentio mutui interuentu lucri, aut commodi, quod ex beneuolentia, gratitudine, aut liberalitate mutuatarij prouenit.

Præterea vsura idcirco illicita est, quia inuoluntaria mixtè ex parte illam soluentis, vt patet; sed qui per mutuum lucrum aliquod, aut commodum ex gratitudine & liberalitate mutuatarij intendit, nihil intendit inuoluntarium mixtè: ergo non vsuram intendit, ideoque non est vsurarius mentalis. Quibus & aliis rationibus hanc primam conclusionem probarunt & affirmant Dominicus à Soto *lib. 6. de iustitia & iure, quæstione 1. art. 2.* Caietan. *secunda secundæ, quæst. 78. artic. 1. ad 4. & in summa verbo vsura, cap. de vsura mentali, & tom. 2. opuscul. tract. 8. cap. 2. & 3.* Almain. *in 4. distinct. 15. quæst. 2.* Nauar. *in Man. cap. 17. num. 209. & in commentar. de vsur. 14. q. 3. cap. 1. n. 20.* & videtur expressa doctrina D.Thom. *quæst. 13. de malo, artic. 4. ad 13.* concinitque *secunda secundæ, quæstione 78. artic. 2.* & hos referens D. Molina Theologus *2. part. de iustitia & iure, disp. 305. col. 347. versiculo, dubium,* & Emanuel Rodriguez *in summa primo tomo, cap. 111. num. 6.* est communis, vt eam benè probans & declarans affirmat Aragon *vbi suprà, pag. 672. colum. 1. cum sequentibus.*

2 Ex quibus deducitur, quod si quis videns Regem pecunia indigere, speransque eum gratum ac liberalem in illum futurum, qui per mutuum ei subueneritt, illi offerat mutuo copiam pecuniæ, Regis liberalitatem ea via sperans & intendens; alioquin illi non mutuaturus, neque esse vsurarium, neque restituere teneri, si quid ei vltra sortem Rex contulerit, siue id sit officium, commenda, aut dignitas, siue pecunia, aut aliquid aliud: modò tamen sufficienter præsumatur Regem ex gratitudine, animoque liberali id conferre, vt de Regibus regulariter est præsumendum: & modo is, qui mutuo dedit, ex Regis gratitudine ac liberalitate id speret atque intendat, ita Molin. *vbi suprà, col. 348. versiculo, hinc colligo,* quod etiam prius tenuit Aragon *de iustitia & iure, quæst. 78. art. 2. pag. 684. col. 1. cum seq.* & optimè declarans tribus conclusionibus, quæ sequuntur loquentes in mutuante Episcopo, quæ sunt huiusmodi.

Si quis mutuans Episcopo vel Regi solùm intendit eos sibi facere amicos, vt postcà non ratione mutui, sed ratione amicitiæ aliquod sibi conferant officium, vel dignitatem, non peccat peccato vsuræ, etiam si eius principalis intentio sit, vt ex amicitia sibi posteà liberaliter officium tribuatur.

Si mutuans Episcopo vel Regi intendat per mutuum accipere aliquod officium vel beneficium, siue id principaliter, siue secundariò intendat, erit vsurarius.

Qui mutuat Regi vel Episcopo sperans se ab eis ratione amicitiæ aliquod officium impetraturum, cuius non est dignus, peccat peccato præsumptionis. Non igitur curandum est de opinione glossæ in capite, consuluit, de vsuris, dicentis quod si animus mutuantis principaliter tendit ad dignitatem, vel Magistratum pro mutuo spectandum, tunc ille erit vsurarius, secus autem minimè.

Secunda conclusio est. Intendere aliquid vltra sortem non ex mutuatarij liberalitate, sed tanquam pretium & recompensationem non gratuitam & liberalem pro mutuo, efficit mutuantem vsurarium mentalem, siue ea intentio principalis sit, siue minus principalis, ita quod nihilominus sine illa mutuaret, vel propter amicitiam, vel aliquid aliud. In hac conclusione conueniunt Doctores supra citati, vt affirmat eam probans contra Nauarrum, Molina *vbi suprà, dicta columna 348. versiculo, secunda conclusio,* vbi eam bene probat, & est communis omnium recentiorum Theologorum, secundum Aragon *vbi suprà, pagina 671. in principio,* vbi inquit sensum illius esse quod semper quod lucrum spectatur, siue primaria, siue secundaria intentione, tanquam debitum ex mutuo (esto non præcisè, sed simul cum amicitia intendatur, sintque ista duo motiua terminantia voluntatem mutuandi, quamuis non ex æquo nec immediatè) est peccatum & vsurarium. 3

Confessarij igitur secundum eundem Molinam *vbi suprà, colum. 349.* iuxta præcedentem bimembrem doctrinam, & qui de huiusmodi rebus consuluntur, tam dantis pro mutuo, quam accipientis intentionem examinare debent: nullus enim melius scire potest intentionem suam in spectando & accipiendo à mutuatario, quàm mutuans ipse, qui vltra sortem accipit. Si itaque ex gratitudine & liberalitate solùm mutuatarij sperauit & accepit, sibique semoto dubio persuadet mutuatarium eodem animo dedisse, tunc nec peccati vsuræ est damnandus, neque restituere est cogendus, nisi posteà constet mutuatarium quasi in pretium voluntarieque mixtè vltra sortem reddidisse. Si verò tanquam pretium pro mutuo aliquid intendit, aut accepit, peccati vsuræ est condemnandus, nec non & restitutionem. Quod si de mutuatarij animo dubitans acceperit, est itidem peccatum vsuræ: quia vel iniustitiam exercere voluit, vel periculo eam exercendi se exposuit, ita intendendo accipere, aut recipiendo aliquid vltra sortem animo id retinendi. 4

Sicque in hac specie quando de animo dantis 5

non

non constat qualis fuerit, tunc ex qualitate illius si diues sit aut pauper, si liberalis aut parcus vel auarus, & ex cæteris circunstantiis est coniiciendus: quod etiam latiùs probat nouissime Cosin. Philiarcus *vbi supra, versiculo, ad cognoscendam*, dicens attendendam esse qualitatem personæ an sit notabiliter pauper, qualitatem rei datæ in lucrum, damnum quod pateretur mutuatarius ex restitutione pecuniæ, quantum illa pecunia negotiando lucraretur, an indigeat frequenter ab eo mutuo accipere: & quod attendenda est etiam liberalitas mutuatarij ex virtute, vel naturali conditione, an soleat esse gratus erga illos à quibus recipit beneficia, an mutuans soleat ægrè ferre, quando mutuatarij nihil ei donant, & citius repetere mutuatum, & an tempure mutuationis verbis vel gestibus significauerit se aliquid desiderare vltra sortem: & quod licet confessarius in foro conscientiæ debeat cuilibet credere pro se & contra se, nihilominus debet has coniecturas inquirere, tum quia ex illis potest cognoscere an pœnitens ficte accesserit, tum etiam quia potest contingere quod pœnitens bona fide aliquid tanquam donatum acceperit, & quod eius credulitas sit indiscreta, cum potius debuerit credere contrarium, imò sæpè melius id coniicere scit confessarius aut quiuis alius prudens vir (vt inquit Molina) quàm pœnitens, isve qui interrogat, si vel scrupulosus sit, vel non tanto polleat iudicio, aut non adeò expertus in rebus agendis sit.

6 Quòd si adhuc dubium perseuerauerit in accipiente, num plenè voluntariè datum id sit, aut non, offerendum illi erit, à quo fuit acceptum, quousque de plena libertate ac liberalitate dantis constet, aut liberaliter id remittat, idque sine eum dubio & peccato fuerit acceptum, siue bona fide, postquaque dubium insurgat, ita & rectè Molina *vbi supra col. 350. in principio.*

7 Si tamen mutuans explicaret mentem suam mutuatario, & etiam qui fateretur se nullatenus mutuare nisi spe lucri obtinendi, tanquam suspectus de vsura erit habendus. Quare confessarius discretus aut Doctor de hac re consultus regulariter debet eos d'mnare, vel saltem non approbare secundum Aragon *vbi supra fol. 673. versiculo, tertia conclusio*, vbi dicit sequi tales regulariter non esse absoluendos, nisi certo constet ipsos ex gratitudine & non ex mutuo lucrum intendere.

8 Superest igitur ex supradictis, quod si mutuans intendat aliquid vltra sortem tanquam pretium pro mutuo, est vsurarius: secùs, si id ex alio capite intendat, nempe, ex liberalitate mutuatarij, & tanquam debitum ex gratitudine & honestate morali, eodemque animo detur, licet alias mutuum non daret, nisi id ita futurum speraret, & etiam si hoc intendatur tanquam principalis finis.

9 Sic etiam si Canonicus distributiones quotidianas intendat tanquam pretium pro diuino officio, est simoniacus: secus, si non illas intendat tanquam pretium, sed tanquam debitum in sustentationem ministris Ecclesiæ, ordinatumque ab eadem Ecclesia, vt ex his, quæ populus tribuit, id detur solis interessentibus diuino officio, sitque eo ipso eis debitum: quia tunc simoniacus non est, esto principalis intentio ipsius sit ea via efficere illas sibi debitas, ita Molina vbi supra, versiculo *accommodatum*. Quam sententiam non modicùm fulcit *cap. 3. in decret. de reformat. sessione 21. sacri Concil. Trident.* vbi præcipitur, quod in Ecclesiis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues vt verisimiliter negligantur, tertia pars fructuum & quarumcumque proventuum & obventionum separetur, & in distributiones quotidianas conuertatur, quæ inter dignitates obtinentes & cæteros diuinis interessentibus proportionabiliter, &c. diuidatur. Principalis igitur Canonici intentio efficiendi ea via sibi debitas in sustentationem non inducit simoniam, nisi quando eas intendit tanquam pretium pro diuino officio, quia tunc erit simoniacus. Et hæc videtur vera distinctio, melior que altera, qua Doctores communiter solent assignare in proposito inter principalem intentionem & secundariam, vt cum illa eas intendens canonicus efficiatur simoniacus, cum hac verò minimè. Sed oportet hanc communem sententiam prædicto modo declarare, vt procedat quando prædicta principalis intentio dirigitur in pretium pro diuino officio; secùs, si in debitum sustentationis ministris Ecclesiæ ordinatum iuxta ordinationem ipsius Ecclesiæ (prout in dubio est præsumendum) per supradicta.

Quinimo etiam mutuans exciret mutuatarium ad mutui beneficium remunerandum, vt si dicat æquum esse vt illud remuneret, aut se ab ipso sperare, & mutuatarius ita excitarus aliquid vltra sortem mittat, non erit vsurarius, nec ad restitutionem tenebitur, modo ea via solùm intendat lucrum illud ex liberalitate & gratitudine mutuatarij, verisimiliterque sibi omninò persuadeat mutuatarium eo modo excitatum ex liberalitate plenèque voluntariè daturum vltra sortem, ita Caietan. 2. 2. *quæst. 78. artic. 1.* quem refert & sequitur Molina *vbi supra col. 350. versiculo, interrogabis*, arbitratus euentum hunc moraliter non esse impossibilem, si mutuatarius liberalis ac generosus sit, aliæque interuenient circunstantiæ: fatetur tamen ibidem periculosum esse ex eo modo incitare mutuatarium, & quod confessarij reprehendere id debent; sed nihilominus instruendi sunt prædicta Caiet. doctrina vt prudentes sint, idque restituere non præcipiant, quod restitutioni non est obnoxium. 10

Nec supradictis obstat illud Lucæ 6. *mutuum dantes, nihil inde sperantes, &c.* transumptiuè *in c. consuluit de vsur.* vbi ex eo testimonio Vrbani III. definiuit quod quando lucri spe datum fuit mutuum, aliquidque fuit acceptum, mutuans censetur vsurarius, atque in foro animæ cogendus est restituere quod accepit. Quoniam testimonium illud Lucæ si vt præcepti vim continet accipiatur, intelligendum est de spe lucri, de qua *in secunda supradicta conclusione* egimus, nempè non ex mutuatarij liberalitate, sed tanquam in pretium & recompensationem non gratuitam nec liberalem pro mutuo; non verò de spe de qua in prima conclusione, nempè, ex mera liberalitate & gratitudine mutuatarij. Eodem modo intelligit Vrbanus III. de ea namque spe, de qua *in secunda conclusione supradicta*, interrogatus fuerat in principio cap. adque ad interrogationem respondet in fin. ita Molina *vbi sup col. 351. in principio.* 11

SVMMARIVM.

1 *Vsura mentalis an obliget ad restituendum? & numeris sequentibus per totam quaestionem. Proceditur per casus.*

De vsura mentali an obliget eo quando ad restitutionem.

QVÆSTIO LXXXIV.

1 QVÆRO modo, an capta per vsuram mentalem sint restituenda, & cui? In quo communis sententia est in partem affirmatiuam per textum *in cap consuluit de vsur.* vbi communiter Doctores, & resoluimus *lib. 2. canonicarum quaest. cap. 13. num. 32.* Nunc verò rem latius explicando quatuor aut quinque casus considerandos esse censemus.

2 Primus est, quando non fuit processum ad acceptionem, licet mutuans prauam intentionem accipiendi lucrum in pretium pro mutuo habuerit, tunc licet peccauerit ex praua intentione quam habuit, interim tamen quod effectus non sequitur, obligatio non consurgit restituendi, cùm nihil datum aut acceptum fuerit, vt est notissimum & commune cuicumque alij intentioni iniustæ aliquid accipiendi aut damnum dandi.

3 Secundus est, quando mutuatarius ex mera gratitudine & liberalitate dat, & mutuans accipit vt eo modo datum: & in hoc casu palam est nec peccatum vsuræ admitti, nec vllam obligationem restituendi consurgere, vt supra resoluimus *in quaestione modo proximè praeced. in 1. conclusione.*

4 Tertius est, quando mutuatarius tanquam mutui pretium id inuoluntariè dat, & mutuans eodem modo accepit: & in hoc casu planum esset committi peccatum mortale cum obligatione restituendi, vt *in d. c. consuluit*, idque habet proculdubio communis Doctorum sententia de qua supra, & eam probant & tenent moderni Aragon & Molina statim citandi.

5 Quartus casus est, quando mutuatarius vt mutui pretium inuoluntariè id dat, sed mutuans bona fide id accipit credens ex gratitudine ac merè liberaliter dari, & tunc tenetur ipse id restituere statim ac, eo pacto fuisse datum attenderit ac nouerit. Quod si perseuerante bona fide id consumpserit, solùm tenebitur restituere si quid ex ea remansit, aut si in aliquo tactus ex illa fuerit locupletior, vt benè probat in terminis Magister Aragon *de iustitia & iure quaestione 78. artic. 1. pagin. 675. columna, versiculo, tertia conclusio*, Molin. Theolog. *5. p. de iustitia & iur. disputat. 306. col. 352. versiculo, tertius.*

6 Quintus est, quando mutuatarius ex gratitudine & liberalitate dat, sed mutuans vsuraria intentione accepit tanquam pretium mutui: & in hoc casu quid censendum sit sunt opiniones diuersæ.

Prima fuit Ricardi *in 4 distinctione 15. art. 5. quaestione 5.* & Scoti ibidem *quaestione 2.* docentium, quod quando vsurarius non manifestauit mutuatario intentionem suam pacto aliquo externo, aut alia ratione lucrum ex mutuo illo exigendum, peccare quidem ea intentione accipiendo lucrum, non tamen teneri illud restituere; secus autem quando intentionem suam prædicto modo illi manifestauit. Sed hanc opinionem esse falsam & contra *cap. consuluit de vsur.* rectè probant Dominic. à Soto *lib. 6. de iustitia & iure, quaestione 1. artic. 4.* & Ioann. de Medina *de reb. per vsur. acquis. quaestione 4. ad secundum*, & Molin. *vbi supra, versiculo est, tamen.*

Secundo fuit Panormit. & aliorum *in d. cap. consuluit*, & Almain. *in 4. distinctione 15. quaestione 2.* & aliorum multorum quos refert D. Couar. *in regula peccatum 2. p. in initio num. 4.* tenentium indistinctè in hac specie id esse restituendum, nempe, quoties vsurarius intentione vsuraria quidquam accepit, licet mutuatarius liberaliter id dederit, etiam si id constet postea vsurario: idque pluribus probant, non tamen conueniunt cui facienda sit restitutio an eidem, qui illud dedit, vel pauperibus. Sed Aragon *vbi supra column. 2.* contrarium probat nempe, quod cesset restitutionis obligatio constito de animo mutuatarij liberaliter & gratiose dantis.

Sed his opinionibus reiectis, duabus conclusionibus resoluendus est hic quintus casus. Prima est. Interim dum huiusmodi vsurarius ignorat mutuatarium liberaliter dedisse, illi tenetur restitutionem facere, si non ex ipsa rei materia, certè propter conscientiam: & in hoc omnes conueniunt secundum Molin. *vbi supra, versiculo, dubius*, vbi eam probat.

Secunda conclusio est. Eo ipso quòd mutuans scit mutuatarium liberaliter dedisse, licitè retinere potest quod intentione vsuraria accepit, estque legitimus dominus illius, esto accipiendo peccauerit, ita tenent Sotus & Medina *vbi supra*, Caietan. 2. 2. *quaestione 78. artic. 1. & verbo, vsura, cap. de vsura mental. tom. 2. opusc. tract. 8. cap. 3.* & Couar. *vbi supra* post alios plures, quos citat, nec non & benè probans respondensque fundamentis Ricardi & Scoti Molina *vbi supra, vers. secunda conclusio.*

Hic locus exposcebat declarare rationem rationis differentiæ inter vsuram mentalem & simoniam huiusmodi, scilicet mentalem, quare illa obliget in suo casu ad restitutionem, hæc verò non. Sed quia late de hoc agimus *lib. 2. canonicarum quaestionum, capit. 13. num. 31. cum pluribus sequentibus*, vbi nostram nouam, quam veram censemus, aliisque pluribus improbatis adduaimus, nunc omissum facimus. 7

Aliam similiter nouissimam referendo excogitatam per Cosmam Philiarcum 2. *tom. de officio sacerdot. capit. 16. pagin. 188.* affirmantis, veram & propriam rationem differentiæ esse, quia vsura est contra iustitiam commutatiuam, nam vel venditur id quod non est, vel idem bis venditur, & propterea semper obligat ad restitutionem. Per simoniam autem non fit contra iustitiam commutatiuam, quia hinc inde datur & accipitur, & fit commutatio & quædam emptio & venditio, licet iniqua & sacrilega: & propterea ex natura rei simonia non obligat ad restitutionem, nisi quatenus in pœnam præcipitur. Quæ ratio probabilis videtur, sed non omninò certa: quoniam in mutuo vsus pecuniæ vendi videtur, & sic datur hinc inde iniusta

iniuſta tamen acceptio. Veriorem igitur eſſe cenſeo noſtram quam *vbi ſupra* aſſignauimus rationem.

SVMMARIVM.

1. *Vſura an ſit mutuare cum pacto, vt mutuatarius comitetur vxorem mutuantis, vel vt mulier copiam ſui faciat, vel vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam? & numeris ſequentibus.*

Vſura an ſit mutuare ob cauſas de quibus hîc.

QVÆSTIO LXXXV.

1 QVÆRO præterea an ſit vſura mutuare cum pacto vt mutuatarius comitetur vxorem mutuantis, vel vt mulier copiam ſui faciat, vel vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam? Et quidem horum deciſio pendet à reſolutis à nobis *ſupra duabus quæſtion. præcedentibus*, vt ſiquidem hæc fiant cum pacto vel intentione illa habendi in pretium pro mutuo, non liceant; ſi vero ex liberalitate & gratitudine mutuatarij, non ſint vſura.

2 Quare quoad primum non ſolum mutuum cum pacto vt mutuatarius vxorem mutuantis ad Eccleſiam comitetur, vel quoduis aliud obſequium præſtet, ſed etiam id oneris ac commodi tanquam pretium mutui intendere, nullo expreſſo pacto, eſt vſuræ peccatum cum onere reſtituendi æſtimationem obſequij, quod fuerit ea ratione præſtitum, quandoquidem pretio eſt æſtimabile. Quando verò huiuſmodi obſequia exhibita eſſent inuoluntariè mixte in recompenſationem pro mutuo, attamen poſtquam eſſent præſtita, is, qui illa exhibuit, recompenſationem nollet æſtimationis illorum, ceſſaret tunc reſtituendi obligatio ob tacitam aut præſumptam mutuatarij remiſſionem. Obſequia verò ex gratitudine ac liberalitate exhibita in recompenſationem pro mutuo obnoxia reſtitutioni non ſunt, quin potius licitè accipiuntur (intellige ſi turpia ac illicita non ſint) ita Molin. *de iuſt. & iur. 2.p. diſp. 307. in princip. col. 355.*

3 Quoad ſecundum, ſi quaſi in pretium pro mutuo copia mulieris accipiatur, obligatio reſtituendi orietur cùm iam ſit pretio æſtimabile, niſi intelligatur quamuis illa inuoluntariè mixtè vt mutuum obtineret id ſit paſſa, non tamen ſperare, nec velle pretium, quòd non ratò in eo euentu continget, Secus, ſi mutuans id ab ea non peteret tanquam pretium & recompenſationem pro mutuo, ſed vt rem mutuanti gratam & tanquam beneficium (tametſi turpe) gratis ſibi alioquin concedendum: quaſi mutuans concedere ei nollet beneficium mutui, niſi illa viciſſim in ea re turpi morem illi gereret, quia tunc inquit Molin. *vbi ſupra in verſiculo, quoad ſecundum,* fortè ad nullam reſtitutionem teneretur, eſto illa inuoluntariè mixtè conſentiret ob mutuum obtinendum, & eſto talis eſſet, quæ libenter acciperet reſtitutionem æſtimationis ſi offerretur, aut ſibi eſſet debita.

Sed hæc additio mihi non placet, nec vera nec tenenda videtur, vtpote in effectum non differat à priori ſpecie, qua conſtituimus vſuram committi, nempe, quando quaſi in pretium pro mutuo copia mulieris accipitur. Quinimo idem author omninò non firmat pedes in ſua prædicta additione, ſiquidem ait in ea *fortè, &c.* Et tandem in fine huius puncti inquit hæc verba: *qui autem arbitraretur in hoc euentu vſuram interuenire, præciperet teneretur reſtituere æſtimationem copia illius.*

Quoad tertium de mutuo facto vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam an ſit vſura, ſiquidem ſi ſermo ſit de pacto remiſſionis iniuriæ quòd mutuatarius deſiſtat ab inimicitia, quatenus indebitè illam exercet volens priuata ſua authoritate ſumere vindictam, atque vt euitentur damna & ſumptus, quos is, qui iniuriam intulit, facit vt ſe ab eo defendat, homines ſecum habendo, qui ipſius incolumitati proſpiciant, nulla tunc interuenit vſura, vt rectè probauit Molina *vbi ſupra column. 356. verſiculo, quoad tertium.* Idemque eſt, ſi timeatur quod per viam iuſtitiæ vindictam petet modis iniuſtis & calumniis atque fraudibus, vt cum Syluest. Maſcard. Soto & Medin. tenet Manuel Rodrig. *in ſua ſum. 1. tom. c. 111. n. 4.* 4

Si verò loquutur de pacto remiſſionis iniuriæ ceſſando ab actione iuſta, quam mutuatarius ob iniuriam ſibi illatam aduerſus mutuantem habebat, quamuis Soto *lib. 6. de iuſtitia & iure, quæſtione 1. artic. 2.* arbitretur non interuenire vſuram in eiuſmodi pacto, licet iniuriam paſſus ea actione recompenſationem exigeret in pecunia læſionis honoris, quia ſolet hæc iactura per amicitiam condemnari, & Nauar. *in Manual. cap. 17. num. 237.* in hac re diſtinguat: verius tamen eſt ſemper indiſtinctè committi vſuram in hac ſpecie, quando tanquam in pretium mutui accipitur, vt tenent Conrad. *de contract. quæſt. 37.* Angel. *verbo vſura 1. num. 3.* Medin. *de reb. per vſur. acquir. quæſt. 1. §. lucrum,* & alij quos refert & ſequitur benè id probans Molina *vbi ſupra, d. columna 356. verſ. ſolùm ergo, per totam.* 5

Secus erit ſi remiſſio iniuriæ non petatur, nec accipitur tanquam pretium mutui, ſed ex vrbanitate & gratitudine & liberalitate mutuatarij inſinuando iniuriato, nolle mutuantem eum ad id obligare, præcipuè inter nobiles, ita tenet Nauar. *lib. 3. de reſtitutione cap. 2. numer. 385.* & cum eo Emanuel Rodriguez *vbi ſupra.* ¶ Reſoluit igitur rectè in propoſito aduerſus Soto & Nauar. Aragon *de iuſtitia & iure quæſt. 78. art. 2. pag. 685. column. 1. & 2.* dicens, quod qui mutuaret offenſo ea lege, vt iniuriæ à ſe latæ remiſſionem faceret ex debito mutui, & non ex amicitia aut vrbanitate grati animi liberè donantis, eſſet vſurarius, ſicut & quicumque alius extorquens à mutuatario vltra ſortem quemcunque alium contractum pretio æſtimabilem, & qui mutuat mulieri ſub conditione vt ſui copiam faciat. Cæterùm, qui mutuaret offenſo eo fine, vt eum illo amicitiam iniret, ex qua poſteà ipſe iniuriæ faceret remiſſionem, nec eſſet vſurarius, nec peccatum committeret, quia tunc tantum ſperaret ratione mutui amicitiam, quæ non eſt pretio æſtimabilis. 6 7

SVMMARIVM.

1 *Vsura an sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius tantum de mutuo in futurum det? & numeris sequentibus, per totam quæstionem.*

An sit vsura mutuare cum pacto, vt sibi tantundem mutuo detur?

QVÆSTIO LXXXVI.

1 QVÆRO etiam vtrùm vsura sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius tantundem mutuo in futurum det? Et in hoc opinionem negatiuam probarunt Angel. *verbo, vsura prime, num.*4. Maior *in* 4.*distinct.*15.*quæst.*29.*ad secundum*, Almain. *ibidem quæst.*2. & Adrian. *de rest. in materia de vsur.* §. *sed contra:* modo duo in futurum eueniant, videlicet, æqualis indigentia eius qui modo dat mutuo, & quòd mutuatarius æquè benè possit tunc dare mutuo, atque is potest, qui in præsenti dat. Adrianus verò aliis verbis vtitur *vbi supra.*

2 Sed verior communis & tenenda sententia habet, esse vsuram mutuare eo pacto adhibito, de quo *supra.* Cuius ratio est: quoniam grauamen illud vt in futurum velit nolit ciuiliter teneatur mutuo dare, est quid pretio æstimabile, eaque de causa exigere obligationem illam pro mutuo, est exigere vltra sortem quippiam pretio æstimabile, & ideò vsura committitur: & ita pactum illud non obligat in conscientia, neque in exteriori foro, eo quod vsurarium sit. Quare si vi illius mutuo esset acceptum in recompensationem præcedentis mutui, teneretur accipiens ad restitutionem danti, quantum arbitrio prudentis viri æstimaretur constrictum illum habuisse ad mutuandum, eaque via mutuum accepisse: & ita hanc opinionem affirmatiuam tenet D.Thom.2.2.*quæst.*78. *artic.*2. *ad secundum & ad* 4. *& ibidem* Caietan. & Aragon *pag.*681. *col.*2. *ad fin.* Conrad. *de contract. quæst.*36. *exemplo* 7. Syluest. *verbo, vsura* 1.*quæstione* 2. Medin. *de reb. per vsur. acq. quæst.*1.& latius *quæst.*4.*ad* 1.*princip.* Sotus *lib.*6. *de iustitia & iur. quæst.*1. *artic.*2. *ad primum*, Gabriel *in* 4. *distinct.*15. *quæst.*11.*art.*1. Couar. *lib.*3. *var. resol. cap.*2. *num* 5. *versiculo, est enim*, vbi quod est hoc omnium consensu receptum, Nauar. *in manuali cap.*17. *num.*223. & ita tenent Doctores communiter secundum Molin. Theolog. *in* 2.*p. de iustitia & iur. disputat.*308 *columm.*357.*ad fin. & col. sequenti.* ¶ Hinc ipse post Sotum *vbi supra* obseruat, pecunia esse æstimabile quempiam obligatum esse mutuo dare aliis: posseque quemque in Republica certam mercedem licitè accipere vel à Republica ipsa, vel à mutuatariis, vt se astringeret ad mutuo dandum quibuscumque mutuum accipere vo-
4 lentibus, præstita cautione debita de mutuo restituendo: & præterea licitum esse astringere quempiam alium ad sibi in futurum mutuandum decem, verbi gratia, mensuras tritici, vt vicissim ipse alteri obligetur ad mutuandum ei tantumdem in vino, aut oleo, neque esse vsuram neque iniustitiam, modo onera sint æqualia, quoniam est æqualis contractus vtrinque.

Fas tamen nihilominus esse arbitratur *co-* 5
*lumn.*359. *versiculo, fas*, admonere mutuatarium dum ei mutuum conceditur, ea spe mutuum illi dare, quod simile beneficium vt par est præstabit: & quod si intelligatur mutuatarium non habere animum mutuandi vicissim vt ex naturali ac morali honestate tenetur, licitum est mutuum ei tanquam indigno denegare. Sic etiam licitum erit, non alia ratione velle mutuo dare pecuniam, aut quodvis aliud, nisi mutuatarius in præsenti mutuo etiam det triticum, vel quidpiam aliud, si id exigatur tanquam conditio, sine qua mutuans non vult mutuare: quia indignus est mutuatarius, qui in præsenti non vult vicissim concedere mutuum aliud, quod ab eo exigitur, cui conceditur quod ipse petit. Quia longe diuersum est exigere obligationem mutui in futurum vt concedatur mutuum in præsenti, & exigere mutuum in præsenti tanquam conditionem, sine qua non vult quis concedere mutuum quod ab eo exigitur. In primo namque casu prædicta ciuilis obligatio pretio æstimabilis postulatur, tametsi mutuum, cuius obligatio postulator, commutari licitè non possit pro aliquo vltra sortem. In secundo verò nulla exigitur obligatio, sed solùm exigitur mutuum, pro quo mutuans nihil potest vltra sortem accipere, vt obseruat Molina *vbi supra, versiculo, dubium est.*

Similiter hinc colligit statim idem author, 6
quod quando alicui duo mille aurei debentur soluendi post duos annos, nulla interueniet vsura, si debitor in fine primi anni cum creditore paciscatur, *soluam tibi mille vno anno ante terminum præfixum, dummodò concedas vt mille alij soluantur vno anno post eundem terminum*, aut si è contrario creditor idem petat & obtineat à debitore, quia sunt beneficia mutui vicissim vtrinque exhibita, vnum sub conditione alterius, quod licet, vt patet ex supra resolutis. Quæ sententia mihi probabilis videtur, tametsi rem non ita perscrutans contrarium in his terminis proculdubio affirmet Emanuel Rodriguez *vbi supra sub num.*5. post Aragon *vbi supra*, ea ductus ratione, quod hoc nihil aliud sit quam mutuare creditori mille anticipando solutionem vno anno, vt alio anno pro residuo creditor differat solutionem. Sed tollit hanc difficultatem ratio assignata per Molin. nempè, quod id solum est concessio de præsenti vnius mutui virtualis pro alio etiam virtuali de præsenti, sine vlla obligatione mutuandi iniuncta in futurum: etenim soluere debitorem mille aureos anno vno ante terminum præfixum, est virtualiter mutuo illos dare creditori in totum eum annum. Econtra verò creditorem concedere in præsenti dilationem solutionis reliquorum mille aureorum per annum vltra tempus præfixum, est ex nunc mutuo illos concedere ac dare in totum eum annum. Non igitur erit necessarium ad hoc, vt iste contractus licitè fiat, reuocatio prioris cum suo termino celebrando hunc de nouo, vt obseruat cum Arag. *de iust. & iur. in* 2 2.*quæst.*78.*art.*2. Rodrig. *vbi sup.* siquidem absque hoc licitè fieri potest quod prædiximus ex Molin. præsertim, quia si contrarium diceremus, circuitus ille cautelosè & in fraudem fieri videretur, ac proinde eadem labe vsuræ laboraret, qua pactum de quo agimus; rectius igitur est, iudicare eum licitum per supradicta.

7 Deduci etiam videtur ex supradicta communiore sententia D. Thom. & aliorum, eum qui mutuo dat centum per annum, ita vt intra id tempus repetere non possit mutuum, posse iniungere grauamen vt mutuatarius in futurum teneatur ad annum aut breuius tempus tantumdem mutuare. Itemque eum, qui formaliter aut virtualiter mutuat centum per annum, vt si iusto pretio credita tamen pecunia per annum aliquid vendat, posse aliquid exigere vltra pecuniam illa ratione talis mutui per annum sine facultate intra id tempus exigendi suam pecuniam. Verùm etsi non desint, qui hanc opinionem teneant, ea tamen non solùm noua & inaudita est, sed etiam periculosa, & quæ viam aperit vsuris, vt benè probat Molin. *vbi supra, columm.* 360. *versic. est tamen opinio.*

SVMMARIVM.

1 *Vsura an sit mutuare, vt pretio iusto mutuatarius teneatur aliquid facere, vt in exemplis hic positis? & per totam quæst.*

3 *Mutuans alicui cum pacto quòd teneatur ad curandum eum, vel patrocinandum pro eo gratis, restituere eis tenetur pretium iustum pro his operibus, & insuper aliquid pro illo grauamine, &c. vt hic, & numer. 4. cum seqq.*

7 *Mutuanto aliquo cum pacto, vt mutuatarius teneatur metere fruges mutuantis pretio iusto, ac colere agros illius, vel quippiam aliud facere, quid sit tunc eis consulendum?*

8 *Mutuans pecuniam ad certum tempus soluendam cum pacto, vt mutuatarius ei teneatur vendere triticum suum pretio tunc communi, vel det mutuo modum tritici, vt mutuatarius teneatur ei vendere caseos aut aliud pretio communi suo tempore, an committat vsuram?*

9 *Mutuum dare cum pactis, quòd alius extra sortem soluat debitum liquidum alterius, an licitum sit?*

De mutuo cum pacto quod alius teneatur aliquid aliud facere gratis, vel iusto pretio.

QVÆSTIO LXXXVII.

1 VÆRO modo an sit vsura mutuare vt pretio iusto mutuatarius, teneatur curare, patrocinari, metere segetes, colere agros, molere in molendino, vel emere ex officina mutuantis? Et videtur primò in his omnibus vsuram interuenire, aut peccatum, dummodo duæ adsint conditiones. Prima, quod pretium, quod datur pro medicatione, patrocinio, &c. aut accipitur pro tritico, aut oleis molendis, vel pro mercibus, quæ venduntur, sit iustum. Secunda quod is, cum quo huiusmodi contractus iniuntur, non grauetur ea de causa in aliquo alio, vt esset si multum à mutuantis molendino distaret, & ratione contractus relicto proximiori accedere teneretur, ad id quod longius distat, tunc nam-

Praxis Criminalis.

que mutuans eo pacto restituere teneretur mutuatario, quantum hoc aliud grauamen æstimaretur, ita Adrian. *de restitut. in mat. de vsur. quæst.* 4. *seu* §. *iuxta prædicta*, & Maior *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 25. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 7. §. 10. & voluit Angel. *verbo vsura* 1. *n.* 5. & quidam alij, quos refert Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 2. *n.* 5. *versic.* 3. *ibi, quod mutuans.*

Sed communis sententia habet, contractus hos omnes esse vsurarios, licet mutuatarius in nullo alio grauetur, & hoc ratione illius obligationis ciuilis, vinculi & grauaminis illud faciendi in futurum, quod est pretio æstimabile, vt de obligatione ciuili ad dandum mutuum *in quæstione præcedenti* resoluimus, ita Caietan. 2. 2. *quæst.* 78. *artic.* 2. ad doctrinam S.Thom. ibidem, *& in Summ. verbo, vsura, cap.* 2. *à casu* 7. Gabriel *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 15. *artic.* 3. *dubio* 1. Medin. *de reb. per vsur. acquis. quæstion.* 4. *in respons. ad* 1. *principal. fol. mihi* 146. *&* 147. Conrad. *de contract. quæst.* 36. Sotus *lib.* 6. *de iust. & iur. quæst.* 1. *artic.* 2. Syluest. *verbo, vsura* 1. *quæst.* 7. vbi eam dicit esse communem Nauarr. *in Man. cap.* 17. *numer.* 220. vbi quod quamuis non teneatur sic mutuans quicquam ex pretio aut vtilitate iusta, quam ob illud accepit, restituere, tenetur tamen eum ab illa obligatione in futurum liberare, & pro pretio iudicio boni viri satisfacere: eandem sententiam tenent Doctores *in cap. fin. de vsur.* communem & veriorem sequutus plures allegans testatur D. Couar. *vbi sup. d. lib.* 3. *var. resol. cap.* 2. *sub num.* 5. *versic.* 3. *tamen*, ibi quam ob rem, vbi quod in hac specie debitor non est cogendus in iudicio exteriori nec in interiori prædictas pactiones vsurarias obseruare propter earum iniquitatem, communem etiam dicit Aragon *de iust. & iur. quæst.* 78. *artic.* 2. *pag.* 681. *col.* 2. alios citans Manuel Rodriguez *d. cap.* 11. *num.* 5. *in* 1. *tom.* Ludou. Lop. *in suo instruct. negotiant. capit.* 39. *per totum, fol.* 137. *cum sequentibus*, & D. Molin. Theolog. 2 *p. de iust. & iur. disp.* 309. *col.* 363. *versic. communis tamen Doctorum*, quo loci & columnis sequentibus tradit alia plura vtilia circa modum restitutionis faciendæ in præd. specie.

Limita prædictam communem sententiam, vt non procedat quando prædicta conditio non ponitur sub obligatione, sed mutuatario manente in sua libertate id ab eo petitur tanquam ab amico, quia tunc nullum est peccatum, nec talis contractus est vsurarius, quia nulla iniuria fit ei, vt constat. Secùs si talis conditio ponatur sub obligatione, ita vt mutuatarius teneatur illam adimplere: tunc namque talis contractus erit vsurarius, quia mutuans accipit vltra sortem aliquod pretio æstimabile, nempe, illam obligationem, ita Gabriel *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 11. *artic.* 3. *dub.* 1. quem refert & sequitur Arag. *vbi supra.*

Circa illud de Medico & Aduocato obserua, quod siquis eos mutuo astringeret ad curandum, aut patrocinandum, gratis, restituere illis teneretur pretium iustum pro illis operibus, & insuper aliquid pro grauamine habendi illos ad id adstrictos. Quod si solùm illos astrinxisset ad curandum vel patrocinandum pretio iusto, quando illi sub reatu peccati ad id non tenerentur, solùm tenetur restituere quantum spectatis circumstantiis concurrentibus æstimaretur grauamen illud. 3

Si verò re ipsa id nullum esset grauamen, quia illi libenter suam operam pro eo pretio

impendissent, tunc ad nullam teneretur restitutionem. Idemque est in reliquis euentibus in tit. nostræ quæstionis propositis. Ita Molin. Theolog. *vbi sup d. col. 363. versic circa illud.*

4 Circa quos omnes simul obseruat Molina, quod quando pretium iustum persoluitur pro operibus, ad quæ mutuo quis astringitur, non solùm debetur restitutio pro grauamine, vt Caietan. *in Sum.* Couar. Medin. & alij rectè affirmant; sed etiam si ea via mutuatarius impeditus est accedere ad alios, quibus carius locasset operas suas, aut quibus vilius emisset, aut qui illi triticum aut olea viliori pretio molerent, circunstantiæ hæ & aliæ similes quantitatem augent grauaminis, atque ideò obligationem plus restituendi pro maiori grauamine. Quod verum intelligo, vt voluit etiam idem author, dummodo illud carius sit intra latitudinem iusti pretij, & sic esset iustum pretium rigurosum; secùs in eo quod id excederet. Quòd si ex parte mutuantis iniustitia in pretio interueniret: quia ipse mutuatarius vilius infimo cogeretur locare operas suas ratione mutui, aut carius pretio iusto emere merces, aut molere triticum aut oleas id quoque esset restituendum, vt patet secundum Molin. *vbi supra.*

5 Qui etiam illud rectè animaduertit, in huiusmodi restitutionibus iniungendis non esse attendendum ad emolumentum, quod mutuanti ex his contractibus euenit, sed ad damnum quod mutuatariis inde sequitur, & ad quantitatem grauaminis quod vi mutui eis imponitur; & quod audiendi non sunt contrarium affirmantes, neque Syluest. *verbo vsura* 1. *quæst.* 7. falso asserens vsuram esse quempiam credito vendere, quo plures emptores ad se trahat, vt ibi bene probat.

6 Et addit Molina *vbi supra* quod in omnibus supradictis pactis, in quibus dictum est interuenire vsuram, quando nihil ex parte mutuatarij executioni est mandatum, teneri mutuantem liberare illum ab onere ratione mutui ex iniuncto, rescindendo quoad id contractum, neque ad aliam tunc restitutionem teneri, ad idemque in foro exteriori esse cogendum. Si vero mutuatarius ex parte onus executioni mandauit, & adhuc aliquid oneris subeundum supersit, liberandum esse ab illa parte, restituendumque eidem esse quantum onus, quod subiuit, æstimabitur secundum Caiet. Medin. Couarruuiam, & alios, quos ibi citat.

7 Illud etiam obseruat ibidem *colum.* 365. quòd circa mutuum cum pacto, vt mutuatarius teneatur metere fruges mutuantis, pretio iusto, aut colere agros illius, vel quippiam aliud facere, posset consuli, sine vlla vsuræ aut alterius iniustitiæ labe vtrique contrahentium, si is, à quo mutuum petitur, & qui opera mutuum petentis indiget, respondeat, nolo mutuum tibi dare: attamen conducam statim pecunia anticipata operas tuas, quibus in tale, vel tale tempus indigeo: dummodo pretium iustum ei pro illis constituatur, quantum, siue paciscendo tantum illi dare, quantum aliis eo tempore communiter tribuetur, siue ad præsens conueniendo illi dare quantum plus minus, speratur operas illas tempore, quo præstandæ sunt, valituras, vtique neque vsura committitur, neque iniust. aliqua, sed celebratur contractus locationis & conductionis iustus, quidquid Sot. *lib. 6. de iust. & iur. quæst.* 1. *art.* 2. in contrarium dicat.

8 Sed in eo contractu, scilicet, siquis det pecuniam soluendam ad certum tempus cum pacto, vt mutuatarius ei teneatur vendere triticum suum tempore messis, pretio tunc communi, vel det mutuo modium aut modios tritici, vt mutuatarius teneatur ei vendere caseos sui gregis, aut vinum suum, pretio tempore vindemiæ communi, inquit inesse vsuram propter onus illud celebrandi in futurum illos contractus ratione mutui impositum, quod pecunia est æstimabile. Si tamen absque aliquo mutuo statim pecunia anticipata ab eo emat triticum tempore messis tradendum, vel pretio, quo traditionis tempore valebit, vel pretio, quo nunc plus, minus speratur valiturum, nulla committatur vsura aut iniustitia, vt ibi bene probat. Idemque esse dicit, si eodem modo casei gregis, lana, aut vinum tradendum tempore quo percipientur, pecunia anticipata emantur, vel siquis dederit 20. aureos soluendos sibi in tritico tempore messis, pretio tamen communi. Verum in tritico tradendo tempore messis in his Regnis habemus legem omnino obseruandam disponentem. *Que no se pueda comprar pan adelantado, sino fuere pagandolo à las personas que lo vendieren, al precio que comunmente valiere en la cabeça del lugar donde le compraren quinze dias antes, ò despues de nuestra Señora de Septiembre de cada año.*

Illud denique in proposito obseruandum est licitum esse dare mutuum cum pacto vt alius extra sortem soluat, quod aliunde nobis est debitum: modo scandalum cesset, debitumque sit liquidum & ex iust. debitum, alias secus, vt probat Molina *vbi supra d. disputat.* 309. *in princip. columm.* 362. 9

SVMMARIVM.

1 *Vsura an sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius teneatur conducere, locare, emere, aut vendere aliquid? & per totam quæstionem.*

3 *Mohatras no son licitas vt hic.*

4 *Vsura an sit mutuare cũ pacto, quod mutuatarius partem accipiat in pecunia, & partem in debito, quod non facile potest recuperari?*

5 *Vsura est mutuum dare cum pacto tacito, aut expresso, cuiuscumque muneris, siue à lingua, siue ab obsequio, vt in exemplis de quibus hic.*

6 *Vsura est mutuo dare Reipublicæ vel alij cum pacto tacito, aut expresso, quod mutuatarius eximatur à tributis, &c. vt hic.*

7 *Vsura an sit accipere beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum concedere ob mutuum? & num.* 8.

9 *Mutuare frumentum tempore egestatis ipsius pretio communi, quo tunc valet, reddendum eo pretio, quo tempore redditionis valuerit, an sit licitum?*

10 *Vsura an sit mutuo dare triticum vetus, vt reddatur nouum, remissiuè. Et num.* 11. *an liceat mutuo dare triticum, vel alias merces, vt tantundem reddatur quando plus valebunt?*

12 *Vsura an sit mutuare cum onere, vt mutuatarius teneatur reddere pecuniam rariorem, vel meliorem in hominum æstimatione, vt in exemplo de quo hic.*

De

De mutuo cum pacto respectiuo vt hic?

QVÆSTIO LXXXVIII.

1 QVÆRO etiam an sic vsura mutuare cum pacto vt mutuatarius teneatur conducere, locare, emere, aut vendere aliquid? Et in hoc vsuram committi palam est, vt probant Doctores & cũ eis contra alios Arag. *de iust. & iur. quæst.78. art.2. pag.68. col.2.* & Emanuel Rodriguez *in sua summa tom. cap.111. sub num.5. versiculo, si guesse lo quarto,* & melius Molina Theolog. *in 2.p. de iustitia & iure disputat.* 310. *in principio, col.*367. *cum sequenti,* vbi quod obligatio consurgit restituendi in hac specie, non solum si vltra pretium iustum aliquid ei locatum aut venditum est, vel infra iustum conductum aut emptum quidpiam ab eo est, sed æstimationem grauaminis illius, quod eo maius est, maiorique compensatione dignum, quo minori precio ab alio emisset aut conduxisset, vel maiori alteri vendidisset aut locasset, aut quo magis inutile aut nociuum ei fit celebrare eiusmodi contractum.

2 Nihilominus tamen, si colonus reuerà conducere vellet agros, sed tamen id opere præstare non potest, nisi mutuum ei daretur ad sumptus in illis colendis necessarios, vt ad semina vel boues emendos, aut ad se & suos alendos, tunc vsura non esset mutuo illi dare vt mutuantis agros conduceret: quoniam tunc conductum non esset quasi in pretium pro mutuo, sed potius mutuum esset medium ordinatum, vt ille conducere posset agros vt optat. Quare si tunc pretium locationis non excederet iustum rigurosum, vtique neque vsura, neque iniustitia alia interueniret. Quod ergo in responsione ad quæstionem hanc nostram resoluimus, & tanquam vsurarium damnamus, est eum qui pecuniæ, tritici, aut alterius rei indigentia premitur, nullaque ratione conducere agros, aut aliquid aliud mutuantis vellet induci e mutuo, vt illos inuoluntariè mixtè conducat: in eo namque euentu probamus mutuantem non solùm restituere teneri, si in pretio locationis excedat; sed etiam quantum æstimabitur grauamen, quod miser ille subit conducendo ita inuitè eam rem, vt rectè tenet Molina *vbi sup. col.*368. *vers. obserua.*

3 De contractibus autem, quos *de mohatras* appellamus, non esse licitos constat, si mercator merces illas credito vendat, animo iterum pecunia numerata easdem viliori pretio ab illo emendi, committit namque vsuram palliatam. Secus, si sineere vendidisset credito absque animo iterum eas emendi ab eodem pecunia numerata, si iterum posteà ab eo emeret pecunia numerata, intra latitudinem iusti pretij, eo pacto quo quiuis alius posset licitè illas ab eo emere, modo tamen ecclaret scandalum, vt tenent Caiet. *in summ. verbo, vsura, cap. de vsur. implicitè, casu* 10. Angel. *verbo vsura* 1. *n.*60. Nauar. *in Man. cap.*17. *n.*244. & Molina *vbi sup. col.*369. *vers. obserua.*

Vbi *in columna sequenti, versiculo, quoad tertium,* asserit vsuram similiter esse mutuo dare cum onere, vt mutuatarius partem accipiat in pecunia & partem in debito, quod non facile potest recuperari, quod & probat Aragon *de iustitia & iure quæst.78. artic.2. pag.*685. *colum.*2. *in versiculo, in foro secundo.* Et quod iuxta communem Doctorum sententiam tenetur mutuans restituere quantum grauamen illud æstimabitur, nisi mutuatarius non inuoluntariè mixtè, sed sua sponte susciplat mutuum in huiusmodi debito, vel quia ipse facilè illud recuperabit, vel quia ex liberalitate vel gratitudine vult onus illud suscipere ob mutui beneficium: quia tunc non est vsura, neque iniustitia mutuo eo modo dare, licet mutuans offerat genus tale mutui, cedatque in ipsius commodum; sed quod in dubio, an plena libertate acceptetur, peccatum est eo pacto mutuare, cum onere restituendi grauamen illud, interim dum de libera mutuatarij voluntate non constat.

Similiter autem vsura est mutuum dare cum pacto tacito, vel expresso cuiuscumque muneris, siue à lingua, vt alloqui Principe vel quemvis alium in mutuatarij fauorem, psallere: & his similia, quæ lingua præstantur. Item siue ab obsequio, vt comitari mutuatarium, aut vxorem, negotia illius gerere, aut similia. Item siue à manu, vt aliquid elargiri, cum onere restituendi, quantum huiusmodi manus æstimabitur, vt constat ex dictis in hac & nonnullis aliis quæstionibus ex proximè præcedentibus, & tenent omnes Doctores, præcipuè Molina *vbi supra col.*371. *versic. quoad secundum,* vbi *in vers. sequenti.* 5

Quòd est vsura mutuo dare Reipublicæ, Principi, aut cuicumque alteri cum pacto tacito aut expresso, quod mutuatarius ad tempus vel in perpetuum eximatur à soluendis tributis, aut à quocumque alio onere cui iuste subiacet, cum obligatione non gaudendi deinceps eo priuilegio, & insuper restituendi tributa, quæ non soluit, aut quantum æstimabitur quodvis aliud onus à quo fuerit liberatus, vt patet ex *supra dictis,* in eo Doctores conueniunt, & tenuit Aragon *vbi supra pag.*685. *col.*2 vbi limitat in tributis, quæ per tirannydem & iniustè exiguntur, quia tunc tantum redimitur vexatio, nihilque pretio æstimabile recipitur vltra sortem. 6

Sed an sit vsura accipere beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum concedere ob mutuum, merito dubitari hic potest? Sed resoluit Molina *vbi supra colum.*372 *versiculo, quoad vltimum,* quod quando hoc fit ex gratitudine ac plena libertate illud conferentis ob mutui beneficium, nulla esset simonia aut etiam vsura id accipere: quin quando accipiens dignus eo esset, licitum esset mutuo dare animo alliciendi collatorem, vt ex gratitudine mutui vellet cæteris paribus præferre mutuantem, aut eius filium, vel consobrinum aliis, sicut etiam licitum hoc eodem intuitu inseruire Principibus aut Episcopis. Quæ doctrina licet, in se sit vera, periculo plena est, tum ratione scandali, tum etiam aliis iustis rationibus, ideo dissuadenda potius quàm consulenda. Si verò collatio officij publici est inuoluntaria mixtè ob mutuum, vsura est illud in mutui recompensationem accipere, siue officium hoc sit vendibile, siue non, secundum eundem authorem, vt ibi latè probat & deinde declarat. 7

Quare bene resoluit rem hanc Aragon *vbi supra pag.*682. *ad fin. & pag sequenti,* dicens quod si prædicta conditio non ponatur sub obligatione, sed Rege manente in sua libertate id ab eo petatur tanquam ab amico, nullũ est peccatum. Cæterum si conditio ponatur sub obligatione contractus erit vsurarius, imò & simoniacus si circa 8

ſpiritualitia verſetur, officium tamen ſeculare ſic acceptum: non tenetur tamen reſtituere aliquid ad arbitrium boni viri pro grauamine obligationis, quod vltra ſortem accepit ſecundum eundem authorem ibidem, *pag* 683. *col.* 2.

9 Vlterius obſeruandum eſt, licitum eſſe tempore egeſtatis frumenti id æſtimatum, vt tunc communiter valet alteri mutuare in frumento reddendum eo pretio, quo tempore redditionis valuerit: quoniam hoc potius eſt venditio tritici pretio iuſto, quo tempore traditionis valet, & emptio ſimiliter tritici pretio etiam iuſto, quo tempore traditionis valebit, quàm mutuum. Quod autem ſolutio pretij primæ venditionis vſque ad tempus traditionis alterius tritici differatur, beneficium eſt, quod ei qui primò triticum pretio currente emit impeditur, aliàs autem mutuans in damno remaneret, qui nullum animum aut intentionem habuit aliquid lucrandi vltra ſortem, ſed tantum benefaciendi amico abſque proprio incommodo, & hoc verum eſt iuxta omnium mentem *in cap. in ciuitate de vſur.* & tenet Anton. *in* 2. *p ſuæ ſummæ c.* 17. §. 13. Nauar. *in man. c.* 17. *num.* 224. Conrad. *de contract. quæſt.* 38. *concluſione* 5. Sylu. *verbo, vſura* 1. *quæſt.* 16. Medina *de reſtitutione, quæſtione vltima*, & nos *lib.* 1. *canonicarum quæſtionum cap.* 39. *num.* 58. vbi hoc verum intelleximus poſt Nauar. *vbi ſupra*, dummodo circa valorem frumenti reddendi attendatur ad *deciſ. l.* 17. *tit.* 11. *lib.* 5. *nou. collect. reg.* vbi habetur quod non poſſit emi frumentum ante tempus collectionis ipſius, niſi eo pretio, quo communiter valuerit 15. diebus ante vel poſt natiuitatem B. Mariæ Virginis. Quam declarationem non adduxit etſi præcedentem doctrinam ſequatur Molina *vbi ſupra diſputatione* 311. *col.* 376. *verſiculo, quoad ſecundum*: ſed vtrumque ſequitur Emanuel Rodriguez *in ſumm.* 1. *tom. c.* 111. *ſub num.* 14. ibi *limitaſe tambien.*

10 Verùm autem ſit vſura, mutuo dare triticum vetus vt reddatur nouum, agit Molina ibi *col.* 376. *ad fin.* ſed latius & diſtinctius nos egimus *d. cap.* 39. *num.* 49. *cum ſequentibus*, & Emanuel Rodriguez *vbi ſup. n.* 15.

11 Et an liceat, vel non, mutuo dare triticum vel aliquas merces, vt tantundem reddatur quando plus valebunt, latè diſtinguit Molina *vbi ſupra col.* 373. *cum ſequent.*

12 Deinde vſura eſſet dare mutuo cum onere, vt mutuatarius reddere teneatur pecuniam rariorem & meliorem in hominum æſtimatione, vt mutuare æream, quando illius eſt magna abundantia, cum onere vt reddatur aurea aut argentea, eo quod grauamen illud iniuſtè vltra ſortem apponatur, niſi libenter à mutuatario id fieret in gratitudinem beneficij mutui, aut quia facile id poteſt efficere, aliàs peccatum vſuræ ſit, cùm eo onere mutuo dare teneretur, quàm ante ſolutionem id remittere. Poſt ſolutionem verò ſolum erit reſtituendum mutuatario, ſi quos ſumptus fecit in ea pecunia conquirenda, aut detrimentum aliud incurrit, ſecus, ſi nullum damnum inde reportaſſet, quia tunc nihil eſſet reſtituendum, vt tenet Molina *vbi ſupra diſputatione* 313. *colum.* 381. *verſiculo, duo obſerua.*

SVMMARIVM.

1 *Mutuans an poſſit deducere in pactum damnum ſibi emergens ex illo mutuo, vt in exemplo de quo hic & n. ſequ.*

5 *Mutuum accipiens ſub vſuris, an alij à ſe mutuum petenti poſſit ſub eiſdem vſuris concedere reſpectiuè cum num. ſequent. vſque in finem.*

De damno emergente tempore mutui an poſſit deduci in pactum?

QVÆSTIO LXXXIX.

QVÆRO nunc vtiliter in praxi, an mutuans poſſit tempore mutuationis licitè deducere in pactum damnum ſibi tunc emergens, ex eo quod pecuniam quam mutuat paratam habebat ad triticum in familiæ ſuſtentationem emendum, aut ad reficiendas domos, vel quia propter moram mutuatarij mutuans cogitur pecunias ad vſuram accipere hodie ſub annuis redditibus, vel quia pecuniam quam mutuat habebat paratam ad redimendos cenſus, quibus erat oneratus, & ob mutuum domus corruit, vel frumentum carius venditur, vel cenſus non redimitur, vel aliud ſimile? 1

Et in hoc pars affirmatiua eſt tenenda, nempè, licitum eſſe pactum de competenti pretio vltra ſortem, pro huiuſmodi damno emergenti, ita tenet D. Thom 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad primum* & conſentit Soto *lib.* 6. *de iuſtit. & iure quæſt.* 1. *art.* 3. *col.* 3. *eiuſdem artic.* quamuis immeritò dicat non eſſe in ea tantum certitudinis, quantum eſt in aliis, de quibus in quæſtione ſequenti erit ſermo: eandem ſententiam probauimus *in noſtro tract. de iuram. confirm.* 1. *parte cap.* 2. *ſub num.* 5. & 2. & eſt communis Doctorum ſecundum Molin. Theolog. qui eam bene probat 2. *p de iuſt. & iur. diſput.* 314. *col.* 386. ibi conſtituenda, &c. & Eman. Roder. *in ſum.* 1. *tom. c.* 111. *n.* 7. & 8.

Debet tamen mutuans id facere rogatus, nam ſi vltroneus faciat, nec mutuatarium admoneat, nihil vltra ſortem petere poterit. Item requiritur quod mutuans verè damnum illud incurrat ratione mutui, ad hoc vt illud in pactum deducere poſſit, aliàs erit vſura palliata ſub ſpecie euitandi damni. Item quod aliàs mutuans non teneatur damnum illud ſubire, vt cum Caietan. probat Aragon. *vbi ſup. col.* 2. 2

Damnum autem quod ex mutuo emergit, antequam mutuatarius in mora ſit ſoluendi, quod mutuans non deduxit in pactum, videtur quoque eſſe ſoluendum mutuanti ſaltim in foro conſcientiæ, quamuis in foro exteriori cogi non poſſit id ſoluere mutuatarius, eo quod gratia ipſius id incurrerit mutuans, occaſioque illius fuerit mutuum exigendo & accipiendo, prout in terminis videtur affirmare Maior *in quarto diſtinct.* 15. *quæſt.* 20. 5

Nihilominus tamen contraria ſententia omnino negatiua eſt tenenda: quoniam licet mutuatarius tacitè ex mutui contractu teneatur ad damnum, quod ex mora ipſius in ſoluendo tempore 4

pore

pore præfixo mutuanti obuenerit, vt infra dicemus, non tamen tenetur ad damnum, quod intra terminum præfixum nulla interueniente ipsius mora eidem mutuanti obuenit, & mutuans sibi imputet cur de eo non cauerit, idque in pactum non deduxerit, & quia fortasse mutuatarius nollet cum eo onere, si sibi diceretur mutuum accipere, neque id forte illi expediret. Quare si mutuans intenderet vt mutuatarius de damno; si quod fortè emergeret, teneretur, debebat ea de re illum admonere, deducereque id in pactum: ita merito præd. sententiam tenet D. Thom. *quæst.* 13. *de malo, art.* 4 *ad* 14. Soto *d.* 3. *art. vbi sup. col.* 3. Nauar. *in comment. de vsur.* 14. *quæst.* 4. *num.* 46. *& in Manual. cap.* 17. *num.* 211. quos refert & sequitur Molina *vbi sup. colu.* 387. *versic. interrogabis, vt in princ. col. sequentis.* Quod idem longe maiori cum ratione dicendum est de lucro cessante ratione mutui cessante, quod in pactum non sit deductum, vt tenet Eman. Rod. *vbi supra numer.* 7. *ad fin.*

5 Sed quid quæso erit si quis mutuo acceperit sub vsuris, alius que ab eo mutuo petat, an licite possit illi concedere totum aut partem mutui cum eodem onere, cum quo illud accepit, nempe, vt pro rata soluat vsurario vltra sortem quod ipse eidem erat soluturus? Almain. *in* 4. *distin.* 15. *quæst.* 2. negatiuam partem tenere videtur? Angel. vero *in sum. verbo vsura* 1. *n.* 22. & Syluest. *eodem verbo, q.* 20. cum Anchar. affirmatiuam probant. Et Molin. *vbi sup. col.* 338. *versi. cum damno*, distinguit in hunc sanè modum.

6 Vt siquidem perseuerat adhuc causa, ob quam is, à quo mutuum exigitur, sub vsuris mutuum acceperat, ita quod nondum ipsum pœnitet accepisse ea de causa sub vsuria, respondeti licite poterit exigenti, si vis cum eodem onere, vt videlicet pro rata vsurario soluere tenearis vltra sortem quod ego ei sum soluturos, concedam: quia tunc vsura in eo non cernitur ex parte huius mutuantis, sed solum seruare se indemnem admittendo oneris comparticipem comparatione vsurarij, atque se ipsum priuando mutuo aut parte mutui, non obstante causa ob quam illud accepit, quæ adhuc perseuerat, quasi vendat damnum sibi ex eo emergens quod mutuo det.

Si vero causa solùm ex parte perseueret, vel minus vtilem illam comperiat, ita vt ipsum pœniteat sub vsuris sumpsisse mutuum, tunc pro quantitate causæ perseuerantis & emolumenti aut lucri, quo se mutuando illa pecunia priuat, poterit reiicere partem oneris soluendi pro rata vsuram, non vero totum.

Quod si causa denique omnino cessauit, quia omnino non indiget ea pecunia, aut quia ad rem vanam eam mutuo accepit, pœnitetque eum ad id illam accepisse, tunc vsura sit cum eo onere mutuam illam dare, vt ibi late probat, quid tenendum?

7 Ego in specie præmissa, loquendo de vsuria quatenus vsuræ in se sunt, indistinctè teneo partem negatiuam, nempe, minime fas esse dare mutuum sub vsuris, quod quis sic ab alio accepit, siue perseueret prima causa, siue non quia adhuc ex parte, huius secundi mutuantis species vsuræ cernitur, licet se indemnem solum seruare prætendat admittendo oneris comparticipem respectu vsurarij: si quidem in eiusmodi noua admissione nouus contractus celebratur sub nomine vsuræ iniquæ à se extortæ per priorem, ipsius onus transfundendo in alterum mutuatarium. Neque quod se indemnem solùm seruare prætendat, tollit vitium & malitiam iniquæ conuentionis: non enim eo quod prior mutuans sibi sub vsuris dederit mutuam suam pecuniam, licebit secundo idem facere ex postfacto cum tertio. Si enim prior contractus iniquua fuit, eadem ratione & nouus secundus similis primo eiusmodi erit, quia reuera vterque in se vsuarius videtur, & non ideo quod mihi iniustè ab alio damnum inferatur, possum, vt me indemnem seruem, alteri idem damnum inferre. Quod & argumento quoad iniustitiam pretij ostenditur: vendens mihi domum vel fundum, aliasvè res decepit me in pretio iusto ipsius, re ipsa, possum ne idcò, vt me indemnem huius læsionis seruem, ex post facto alteri etiam scienti eorum iustum valorem easdem res eodem iusto pretio vendere? minimè quidem, nisi concurrentibus his de quibus per nos *lib.* 2. *pract. quæst.* 181. *n.* 12. Regula enim generalis in materia empt. & vendit. est quoad iustum pretium exigendum, vt non inspiciatur an res viliori vel cariori pretio empta prius fuerit, sed pretium commune, quod nunc tempore venditionis viget. Vnde fallacissimum est si quis semper quanto emit pretio, quantumque laboris & periculorum subiit tanti vellet vendere cum lucri accessione, iuxta latè à nobis tradita in hac materia *vbi sup. quæst.* 182. *n.* 8. *&* 10. & prius *quæst.* 180. *num.* 32. Ergo nec sub his vsuris, quibus dare licet ab alio, iste mutuans acceperit. Quare teneo in præmissa specie, quod prædixi; præterquam si antequam tradatur mutuum priori mutuatàrio, alius petat ab eo partem eius vel totum sub eisdem vsuris quibus sibi datur: quia tunc videtur eidem impartiri posse eodem modo, quo ipse conuenerat cum priori mutuatario, quia potest facere eum socium illius contractus mutui, quam eidem aliquid de nouo mutuare, ex his quæ cum Mercado aduersus Mexiam resoluimus in præmissa specie dictæ emptionis & vanditionis tritici vltra pretium taxæ *dicta quæst.* 180. *num.* 34.

Præterea libenter admitterem primum membrum distinctionis Molin. quoties huic secundo mutuanti ex rogatione secundi mutuatarij & concessione sibi facta ab eodem, damnum aliquod verè emergeret iuxta supradicta in principio huius quæstionis, vel lucrum cessaret sibi iure debitum iuxta infra statim dicenda. Tunc namque proculdubio licebit pro modo damni, vel lucri prædicti alteri mutuare, quod ab alio sub vsuris mutuo accepit per supradicta.

SVMMARIVM.

1 *Lucrum cessans an possit deduci in pactum à mutuante vltra sortem principalem? & n. sequ.*

6 *Lucrum cessans duplex est, vt hic.*

8 *Lucrum cessans ad hoc vt ratione mutui cessare dicatur, quæ requirantur, & num. sequ.*

12 *Mercatoribus non licet vendere ad creditum vltra precium rigorosum, quo res valet pecunia numerata, vt hic. Limitatur n.* 13. *tribus concurrentibus. Declaratur n.* 14.

15 *Lucrum cessans ad hoc vt in pactum deduci valeat, quid requiratur, & n. sequ. agitur de quibusdam conditionibus ad hoc requisitis à Doctoribus, precipuè n.* 18. *cum sequent.*

De

De lucro cessante an in mutuo possit deduci in pactum?

QVÆSTIO XC.

1 QVÆRO præterea vtrum licitum sit aliquid vltra sortem accipere ratione lucri, quod ob mutuum cessat, necne? Et hoc generaliter licitum esse in homine solito negotiari, quando apparet, quasi pro certo, quod ex sua pecunia lucratus fuisset, nempè, vt tunc lucrum cessans propter retardatam solutionem pecuniarum sibi debitarum petere possit; secus si ille, cui debebantur pecuniæ, non consueuit mercati, latè cum communi resoluimus de iuramento *confirm. 1. p. cap. 2. num.* 4. cum certis declarationibus, de quibus *ibi num.* 5. vbi etiam addidimus cum communi licitum esse à principio hoc interesse lucri cessantis, sicut & damni emergentis in pactum deduci ab homine solito negotiari absque eo quod videatur vsura. Similiter numeris sequentibus alia in proposito in praxi satis vtilia adduximus, & tandem quod exactior ratio habenda est damni incursi, quàm lucri cessantis. Quia lucrum cessans non exigit æqualem recompensationem, sed ad arbitrium boni viri; at verò damnum incursum illam exigit secundum iustitiam commutatiuam, vt quantum læsionis fuit susceptum, tantum resarciatur?

2 Sed loquendo in specie mutui, an licitum sit aliquid accipere vltra sortem ratione lucri, quod ob mutuum cessat, tres casus constituendi sunt.

Primus est, quando mutuo dat inuitus.

Secundus, quando quis sponte mutuo dat ad certum terminum aut diem.

Tertius, quando quis sua sponte mutuo dat ad preces alicuius, an licitè possit cum eo pacisci de lucro, quod ea de causa sibi cessat intra terminum ad quem mutuum concedit, ante moram illud soluendi.

3 Circa primum casum huiusmodi conclusio tenenda est. Quando quis mutuo dat inuitus, exigere licitè potest interesse lucri ea de causa sibi cessantis ante terminum solutioni destinatum, atque de eo pacisci; imò si ad tale mutuum cogatur, licet nullum pactum interueniat, tenetur cogens integrum illud lucrum ei soluere, non secus atque is qui à mercatore furatur pecunias, quas paratas habebat ad negotiandum, vt probat latè cum S. Thom. & Soto Molina 2. *tom. de iust. & iur. disput.* 315. *in principio, colum.* 389. *cum sequenti*, vbi exemplificat cum eodem Soto. Id ampliat vt procedat non solum quando iniustè cogitur quis mutuo dare, sed etiam quando cogitur iustè, vt si Rex ingruente bello, omninoque id postulante bono publico sumeret mutuo pecunias à mercatoribus inuitis, quia aliter subuenire non posset Reipublicæ: tunc enim & mercatores possent pacisci de lucro cessante & damno emergente, & Rex ipse, licet pactum nullum interuenisset, teneretur id illis restituere vltra suam pecuniam. At si Rex soluendo non esset, cogere teneretur reliquas Reipublicæ partes, vt contribuerent ad soluendum, quandoquidem in Reipublicæ bonum, cui partes omnes æque proportione quadam subuenire tenentur, fuerit pecunia illa sumpta à mercatoribus, propterea quod vrgens Reipublicæ necessitas locum non dederit vt ab omnibus partibus tunc exigeretur aut sumeretur. Quod si necessitas locum ad id daret, iniquitas esset plus quasdam Reipublicæ partes grauare, quam alias, sumendo ab illis solis totam pecuniam, non obstante quod animo eam illis restituendi sumeretur. Et conclusionem prædictam simpliciter sequitur Eman. Rodrig. *in sua summ.* 1 *tom. cap.* 121. *num.* 7. & Iacobus de Grafiis *lib.* 1. *suarum decis. cap.* 105. *num.* 10. & 24. *cum sequentib.* vbi *num.* 26. *cum sequentibus* probat & tenet quod in proposito coactus etiam & inuitus dicitur, qui per preces importunas mutuat: eandem conclusionem dicit esse communem omnium Doctorum sent. Aragon. *vbi sup pa.* 686. *col.* 1. *vers. hu supposītis.*

Circa secundum casum prædictum statuo hanc, quæ sequitur conclusionem. Qui sua sponte mutuo ad certum terminum aut diem dat, licite potest pacisci, non solum de damno emergente, vt quæstione præcedente diximus; sed etiam de lucro cessante, si quod ei ex eo cesset quod mutuatarius in termino præfixo non soluat, ita probat Soto *de iust. & iur. lib.* 6. *quæst.* 1. *art.* 3. *conclusi.* 3. videtur tamen innuere necessarium esse pactum antecedens, vt mutuanti damnum emergens aut lucrum cessans ex tali mora debeatur. Sed verius & tenendum est, illud quidem pactum ad hoc non requiri, sed etiam absque eo deberi mutuanti damna prædicta persolui, eo quod in termino præfixo solutio non fiat, etiam sine culpa mutuatarij, vel quod soluendo non fuerit, vel alia simili causa, quæ tamen ex parte mutuantis non proueniat, ita late probans tenet cum D. Thom. Medin. & aliis Molina *vbi sup. col.* 390 *cum sequentibus, versi.* 2. *conclus.* qui *in versi. illud est obseruandum*, idem probat, quando mutuans idcirco sub vsuris ab aliquo alio mutuo accepit, quod mutuum ipsi in termino præfixo non fuit solutum, tenetur namque mutuatarius soluere illi damnum illud vsuratum, quod propter moram solutionis sibi faciendæ incurrit, quod ibi latè prosequitur & declarat. Et quod licitum sit pro interesse lucri cessantis aliquid exigere, quando mutuatarius est in mora soluendi, tenent communiter Iurisprudentes secundum Aragon. *de iust. & iur. quæst.* 78. *art.* 2. *pag.* 687. *colum.* 1. 4

Circa tertium casum præfatum quamuis Innoc. & alij teneant partem negatiuam; communis tamen atque communior sententia Doctorum & vera atque tenenda est affirmatiua, nempe illum, qui à nemine cogitur, sed sponte sua mutuo alicui dat, licitè posse cum eo pacisci de lucro, quod ea de causa sibi cessat intra terminum ad quem mutuum exigitur & conceditur, & antequam mutuatarius sit in mora illud soluendi. Veluti si quis destinatam haberet certam pecuniæ quantitatem ad negotiandum hoc anno, ex quo sperat lucrum centum aureorum, & alius eam petat ab eo soluendam post annum: poterit enim hoc in pactum deduci, dummodo lucrum sit certum futurum probabiliter, vt supra declarauimus. Aut si quis pecuniam habeat paratam ad emendos annuos redditus, & alius eam petat mutuo, impedimentoque sit ne eos emat: poterit namque hoc interesse in pactum deduci, quantum scilicet æstimabitur iuxta probabilitatem, quæ est vt illos inueniat, & iuxta alias circunstantias concurrentes, ita tenent Conrad. 5

Contad. *de contract. quæst.* 30. Caiet. 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad primum*, Medin. *de reb. per vsur acquir. quæst.* 3. *causa* 2. Adrian. *de restit. quæst.* 92. *quia tantum est de interesse*. Maior *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 20. Gabriel *ibidem quæst.* 11. *art.* 1. *notabili* 2. Almain. *ibidem q.* 1. Angel. *verbo, vsura* 1. *à num.* 15. Syluest *eodem verb. quæst.* 19. Nauar. *in man. cap.* 17. *num.* 211. *& in commentar. de vsur.* 14. *quæst.* 4. *à num.* 47. est communis vt alios allegans affirmat Douat. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 4. *num.* 5. *col.* 2 *illius l.* vbi eam intelligit quoties fraus abest, & est verisimilis certitudo lucri cessantis, ac verè sit lucrum cessans, & nos *vbi supra num.* 5. *& lib.* 1. *canonic. quæstionum cap.* 39. *num.* 24. & plures allegans eam probat & sequitur Aragon. *vbi supra col.* 2. *& pag. sequenti ad fin versiculi, vnde sit quarta conclusio, & pag.* 689. *col.* 2. *cum sequentibus* respondet latè fundamentis contrariis, & Emanuel Rodriguez *vbi supra num.* 10. vbi congerit quatuor conditiones & declarationes, quæ debent concurrere & seruari ad hoc, vt hæc communis sententia locum habeat. Eandem communem sententiam receptiorem appellat, & eam sequitur, dummodò seruentur omnes conditiones, de quibus per ipsum in numeris præcedentibus, D. Iacob. de Grafiis *vbi supra num.* 31. eandem communem opinionem supradictam hoc nomine appellat, & proculdubio amplectendam, eam melius latiusque probans, respondensque fundamentis contrarium tenentium, nempè Innoc. Sori & aliorum, Molina *vbi sup. col.* 392. *ad finem cum sequentibus.*

Nec D. Thom. aduersatur huic communiori Doctorum sententiæ, quamuis contra eam allegetur *quæst.* 13. *de malo, artic.* 4 *ad* 14. *&* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad primum*, dum concedens mutuantem pacisci licitè posse de damno ob mutuum emergente, subiungit pacisci non posse de lucro cessante, quia nondum illud habet, & potest multipliciter impediri, & quod tale est vendi non potest. Non inquam aduersatur hæc doctrina

6 D. Thom. superiori communi sententiæ: ¶ quoniam lucrum cessans duplex est, quoddam in potentia propinqua, quia pecunia aut aliud, quod mutuo datur, destinatum erat negotiationi & ob mutuum impeditur negotiatio, neque aliunde compensatur quod illa lucrari sperabatur. Aliud verò in potentia remota, quando scilicet pecunia vel aliud, quod mutuo datur, non erat destinatum negotiationi, poterat tamen destinari, & tunc si mutuo esset datum, ex tali mutuo eueniret vt lucrum, quod prouenire ex tali negotiatione poterat impediretur, Diuus igitur Thom. *vbi supra* loquitur, vt patet, in lucro cessante, quod erat in spe hoc posteriori modo, at proinde quod poterat multipliciter impediri, vt inquit Sanctus Doctor, de eoque verissimè dixit non posse ratione illius accipi aliquid vltra sortem, in quo cæteri authores conueniunt. De lucro verò cessante, quod erat in spe priori modo, nempè ratione destinationis ad negotiationem, de quo solo authores communis sententiæ loquuntur, non intendit D. Thom. non posse pro eo accipi aliquid vltra sortem; quinimo contrarium colligitur ex iis, quæ præmisserat in eisdem locis supracitatis, & quæ docuit 2. 2. *q.* 62. *artic.* 4. *in corpore, & ad primum ac ad secundum*, ita & rectè Molina *vbi sup. columna* 397.

Secundo modo explicatur sententia D. Thom. *vbi supra*, vt per Aragon. *vbi supra pag* 692. *col.* 1. *ad fin. versiculo, non enim*, vt prædicta verba non sic accipienda sint vt omninò neget posse aliquid pacisci ad arbitrium boni viri per interesse dandum: quia aliàs nec pro lucro agricolæ, vel segetum posset aliquid exigi, cùm id etiam non habeatur & possit multipliciter impediri, quod est falsum & contra eundem D. Thom. Sed quod negat, est, posse totum lucrum speratum aut verisimiliter cognitum à mutuatario exigi, quia id esset iniquum, cum non habeatur & possit multipliciter impediri. Et quod hic sit verus sensus colligitur ex eodem D. Thom. *quæst.* 62. *art.* 4. *& in* 4. *distinctione* 15. *quæst.* 2. *artic.* 5. *quæstiuncula secunda ad quartum*, vbi fatetur impedientem ab assecutione lucri, vel alterius boni habendi teneri ad restitutionem, non in solidum, sed arbitrio prudentis viri: quia inquit non est habitum, & impediri potest multipliciter, vt latius per Aragon. *vbi supra.*

Pactum autem prædictum seu conuentio non valebit vltra id, quod verè interest, sed in vim probationis & confessionis eius quod interest, donec altera pars probet non tantum interfuisse, vt deduximus *dicto cap.* 2. *sub num.* 5. vbi & alia in proposito adduximus: & *numer.* 6. idem esse probauimus in homine non solito negotiari, si probet soluta pecunia potuisse emere domum, vel fundum, vt in vxore, quæ si sibi solueretur dos tempore debito, emeret fundum, nam ob non solutam dotem potest petere lucrum inde cessans. 7

Obseruandum est deinde, quod ad hoc vt lucrum ratione mutui cessare dicatur, in primis requiritur vt verè ratione mutui impediatur, neque aliunde compensetur; aliàs enim non censeretur cessare, ac proinde pretium non posset licitè accipi pro portione, quæ ita cessare non censeretur. 8

Hinc est, vt si lucrum sit solum in spe & potentia remota, quia pecunia aut res alia, quæ mutuo datur destinata non erat negotiationi, nullum censeatur lucrum cessare, licet destinari in futurum posset, & forrasse foret negotiationi applicanda, nisi mutuo fuisset data, ac proinde non habebitur ratio huiusmodi lucri incerti, vt pro eo pretium licitè possit accipi, vt docuit optimè D. Thom. *vbi supra*, consentiuntque cæteri Doctores, reste Molina *vbi supra col.* 397 *in fin. & in principio columnæ sequentis.* ¶ Vbi etiam quod si pecunia, quæ mutuo datur, destinata quidem erat negotiationi, non tamen adeò firmiter ac certò, quin fortasse contrarium eueniret, aliquid detrahendum est de valore lucri cessantis, prout plus vel minus euenire posset, vt negotiationi non applicaretur, vel quia poterat non occurrere occasio negotiationis, quam intendebat, vel quia variis aliis modis poterat à negotiatione impediri: quo enim lucrum magis incertum est, eò minus valet, vndecumque ea incertitudo proueniat, & tenet etiam Emanuel Rodriguez in sua Summa 1. *tom. c.* 111. *num.* 10. *versic. la tercera.* 9 10

Vnde etiam fieri dicitur, vt si pecunia destinata quidem erat negotiationi, licet eam mutuo det, non proinde minuitur negotiatio, quia vel applicabit aliam, quam reseruare decreuerat, vel mutuo pecuniam ab aliis accipiet aut aliunde sibi subueniet, ita vt nihil minus habeat lucri in termino ad absolutionem mutui destinato, quam esset habiturus si non mutuasset, nullum pretium pro eo posset licitè accipere, nisi pro ea parte, quæ fortè ob mutuum verè lucrum, alias cessasset, non verò alterius partis quæ verè ei non cessat. Quod si propter mutuum negotiari quidem 11

dem omnino desinat mercator, attamen vel totum lucrum, quod ea negotiatiòne spetabat, vel partem illius opificio, aut alia sua industria, compensét; quam tamen appositurus non fuisset, si negotiationi illi insisteret, tunc sanè tantum minùs lucri illi ex mutuo cessat, quantum aliunde sua industria compensat, ac proinde non licebit ei accipere pretium partis, quam ita aliunde compensat, nisi hac alia industria molestior sit ac laboriosior, quia tunc aliquod pretij incrementum poterit licitè accipere, vt in mutuatarij gratiam negotiationem minus laboriosam & molestam omittat, & in hac potius se exerceat. Iuxta hæc igitur examinandi sunt mercatores diligenter, qui ob mutuum affirmant lucrum eis cessare, eaque de causa paciscuntur aliquid accipere vltra sortem.

12 Similiter etiam obseruandum erit, minime licere mercatoribus vendere credito vltra pretium rigorosum, quo eadem res valet pecunia numerata, dicentes se esse mercatores, lucrarique sua pecunia, quam semper negotiationi expositam habent, multoque plus lucri ipsis ex eo cessare, quod non statim eis soluatur pretium mercis. Esset enim contrarium verè vsura, eo quod nullum lucrum verè illis cesset, ac proinde nullum iustum titulum habent, vnde incrementum illud exigere atque accipere possint, si res attente expendatur: siquidem si prædicti mercatores solum venderent pecunia statim numeratâ, certè in fine anni non tot merces vendidissent, quot vendunt, vendendo simul credito, quia longe pauciores emptores inuenirent. Neque ex eo, quod credito multis vendant, desinunt vendere pecunia statim numerata omnibus, qui pecunia numerata ab ipsis volunt, & ita hanc partem merito probauimus cum plutibus aliis authoribus eam tenentibus aduersus Conrad. Abb. & Anan. Caietan. Medin. & alios *d. lib. 1. canonic. quæst. cap. 39. num. 24. & 26. cum sequentibus* & nouissimè hanc etiam partem nullos referens sequitur & probat Molin. Theolog. *vbi sup. col. 339. per totam*

13 Est tamen casus, in quo hæc nostra sententia communis limitari iuste potest, quem constituimus *vbi supra num. 25.* nempè tribus concurrentibus. Prima quod mercator, vel alius vellet & posset statim merces suas vendere præsente pecunia, quia erant emptores, qui eas in promptu soluendas emere volebant, & præterea statim cum prædicta pecunia præ manibus haberet aliam negotiationem, ex qua certum vel verisimile esset sibi lucrum. Secundo, quod precibus & importunitate alterius id omitteret, vt illi ad creditum venderet, ex quo certè ac verisimiliter omisit lucrari certam quantitatem pecuniæ. Tertio, quod hoc casu non exigat totum quod ex illa negotiatione lucrari potuisset, sed id minus, quo æstimantur expensæ labores, & incertitudo dicti lucri, hoc est, quanto valet minus lucrum non habitum, licet speratum, ob eius incertitudinem, quam valet actu habitum. Quibus omnibus interuenientibus (vt etiam docet Molin. *vbi sup col. 400. vers. pro lucro*, vbi idem probat de periculo capitalis, & 401. *vers. hinc iam*, ibi *præterea etiam*) vel si tunc non erat merces venditurus, sed eas seruaturus in tempus, quo essent plus valiturę, & rogatus vendat, licitè potest haberi consideratio totius damni emergentis & interesse lucri cessantis detractis sumptibus, laboribus, & aliquid amplius ratione incertitudinis illius lucri, vt augeatur pretium secundum hoc in his venditionibus ad creditum. Aliàs his deficientibus minimè licebit carius credito vendere vltra pretium rigorosum, quo res pecunia de præsenti numerata communiter valet, per supradicta.

Et quod in hac taxatione haberi debeat respectus ad pericula labores, & expensas, quas verisimiliter passurus esset negotiator, probat etiam, & tenet Iacobus de Grafiis in sua summa decisionum, *lib. 1. c. 105. n. 23.*

Obseruandum præterea est, quod pro lucro cessante licet plus accipere, quam arbitrio prudentum spectatis omnibus circunstantiis concurrentibus illud valeat: aliàs si vltra iustum pretium rigorosum aliquid accipiatur, restituendum est in foro conscientiæ, vt probat Molina vbi supra *columna 400. versicul. pro lucro.* Non igitur erit licitum accipere tantundem pretij pro lucro cessante, quantum erit lucrum quod probabiliter sperabatur, vt suprà dicebamus, & docet Caiet. 2. 2. *q. 78. art. 1. ad primum*, & cæteri communiter probant. 14

Duobus autem modis lucrum cessans posse deduci in pactum inquit Medina *de rebus per vsur. acquisit. q. 3. & vlt.* Vno modo, quemadmodum lucrum est incertum quantum sit futurum, ita pretium, hoc est, interesse conuentum, incertum sit ac dependens ab eo quod rei euentus probauit in alia re. 15

Similiter deductis expensis, & aliis, si quæ iuxta hactenus dicta deducenda sunt, vt si quis habeat mille aureos negotiationi destinatos, & ex eis det quingentos mutuo cum pacto, vt quantum aliis quingentis fuerit lucratus, tantum illi mutuatarius tribuat ratione lucri cessantis, deductis expensis, si quas maiores erat facturus negotiando cum mille aureis, quam cum solis quingentis, & detrahendo aliquid ratione periculi capitalis, si alieni periculo negotiationis expositum subiacebat. Aut deducendo in pactum, quod si nihil fuerit lucratus aliis quingentis aureis, tantundem retineat. Vel si mille aureos integros mutuo illi det cum pacto, vt quantum compertum fuerit, quemdam alium in simili negotiatione cum mille aliis esse lucratum, tantum deductis expensis restituat, aut retineat de capitali, si de capitali aliquid ille alius amiserit: contractus namque hic licitus est, quoniam seruatur æqualitas, & quanta certitudo est in lucro cessante, tanta est in pretio secundum Angel. *in sum. verbo vsura 1. n. 17.* & Gabriel *in 4. distinct. 15. qu. 11. art 3. dub. 2.* 16

Alio modo lucrum cessans deduci potest in pactum, vt tantum pro illo restituatur, quantum æstimatur modo, dum adhuc est in spe, siue rei euentus postea in re simili probet quod plus, aut minus, aut nihil mutuans esset lucraturus. Quos duos modos deducendi in pactum lucrum cessans rectè obseruauit Medina *de rebus per vsur. acquisit. quæst. 3.* secundum Molin. *vbi supra dict. 4. disputat. 316. col. 401. cum sequentibus.* 17

Nunc videamus an conditiones, de quibus per Conrad. & Emanuel. Rodriguez & Iacob. de Grafiis *vbi supra*, ad hoc vt lucrum cessans in pactum licitè deduci possit in mutuo, sint veræ? Et quoad octo conditiones Conrad. eas non esse necessarias tenent & probant Doctores præcipuè Nauar. Arag. & Molin. *vbi supra.* Et quoad quatuor Emanuelis Rodrig. prima quidem quod lucrum cessans & interesse sit verisimili tempore contractus, plana est & vera, vt ex supradictis melius 18

19 melius declarata patet ¶ Secunda quod mutuum
sit causa amissionis lucri, similiter vera est, vt
20 non semel *supra* docuimus, & eam tenent om-
nes secundum Nauar.*cap.*12. *num.*212. Verum si
quis multa millia aureorum habens, solùm qua-
tuor millia destinauit negotiationi, ex quibus
quingentos lucri aureos sperabat, & alius ab eo
mutuo petat, vel partem illorum, vel integros
quatuor mille aureos, poterit mutuans ille acci-
pere æstimationem lucri illius cessantis; si modo
negotiationem illam resarcire non velit aliis
suis aureis, sed illam propter mutuum illud
omittat; neque aliunde lucrum illud compen-
set, quia aliam pecuniam ad alios fines, scilicet,
ad fortuitas necessitates reseruare prudenter po-
test: aut non velle exponere illam negotiationi,
vt ante licitè eam non exponere decreuerat, ita
Nauar. *in manual. cap.* 12. *num.* 212. sic limitans
& intelligens opinionem simplicem contra-
riam Caietani & Medinæ, quam etiam proba-
uerat simpliciter Iacob. de Graf. *vbi supra nu-
mer.* 18. & 31. eandem Nauarri declarationem
& præcedentem doctrinam affirmatiuam sequi-
tur etiam Aragon. *vbi supra pag.*692.*col.* 2. Ema-
nuel Rodriguez *vbi supra num.* 10. & probat op-
timè Molina *vbi supra col.* 400. *versiculo. du-*
21 *bium est.* Tertia conditio, quod lucrum non ex-
cedat interesse, imò neque totum lucrum, sed
minus exigatur, etiam vera est vt prædiximus.
Quarta est, quod lucrum cessans non exigatur
statim tempore mutui, sed postea quando mu-
tuum erit soluendum, ita tenet Conrad. & eam
latè probat & defendit Aragon. *vbi supra pag.*
693. *per totam cum sequenti.* Sed vt vera sit hæc
conditio, intelligenda est quando ex acceptio-
ne statim talis pretij lucrum cessans minuitur,
& non minuitur de pretio quantum ea de causa
minus cessat lucrum, quo dato plus acciperetur
pro lucro quia esset lucrum cessans, vt in exem-
plo de quo per Molin. *vbi supra col.* 402. *ad fin.*
verbi gratia, si ex mille aureis, quos negotiatio-
ni expositos habebas, mutuo mihi des quin-
gentos, & lucrum cessans æstimetur triginta,
atque quando mutuo illos mihi das accipias
triginta, solum mihi tradis quadringentos &
septuaginta, ex quibus minus lucrum tibi cessat,
quàm 30. quo fit vt accipere non debeas inte-
gros 30. sed detrahere ratione eorum quibus tu
negotiaris, & quos non accipio mutuo, aliquid
debeas ¶ Et quoad conditiones Iacob de Graf. *d.*
lib. 2. *suarum decis.* 105. *à num.* 11. *cum sequentibus*,
ex quibus dilucidabuntur decem prius congestæ
per Nau. *in man. c.* 17. *num.* 212. ipse Iacob in hunc
modum eleganter procedit, & distinguit pri-
mum ex parte dantis mutuum, secundò ex parte
id recipientis, deinde & 3. ex parte lucri cessan-
tis. Qua obseruatione & distinctione facilius
intelligetur hæc materia, quamuis iuxta supra-
dicta sit iam declarata, sed magis resolute vt se-
quitur.

22 Ex parte dantis mutuum tres conditiones
inquit requiri, adhoc vt tuta conscientia pos-
sit exigi interesse lucri cessantis. Prima est, vt
ipse creditor & sic mutuans non sit solitus fœ-
nerari iuxta Afflict. *decis.* 20. Aymon. *consil.* 189.
Sed hæc conditio non procedit in foro conscien-
tiæ, in quo veritas præualet præsumptioni *c. tua*
de spons. sed tantum in foro exteriori, nam in foro
animæ sufficit, quod verè coram Deo habeat pe-
cuniam illam expositam industriæ vel negotia-
tioni *l.* 3. *§. fin. ff. de eo quod certo loco*, Afflict. *vbi*
supra, Soto *lib.* 6. *de iust. & iur. q.* 1. *art.* 3. Nau. *d.*
n. 212. *in* 4. *conditione, & in tract. de vsur. n.* 54. *cum*
sequentibus, quos refert & sequitur Iacob. de
Graf. *vbi sup. n.* 12.

Secunda conditio ex parte mutuantis est, vt 23
ipse creditor mallet pecuniam suam negotia-
tionibus occupare quam mutuare cum interesse,
quia principalis causa mutuandi debet esse sub-
sidium proximi indigentis, vel vt saltem habeat
se indifferenter, vt non magis animus eius de-
clinetur ad mutuum dandum cum certo lucro,
quam ad negotiandum cum lucro incerto, vt per
Medin. *C. de restit. tit. de vsur. q.* 3. *conclus.* 2. Caiet.
ad D. Thom. 22. *q.* 78. *art.* 2. *ad primum*, & esse ne-
cessariam hanc conditionem dicit etiam Syl-
uest. *verbo, vsura, q.* 19. Iacob de Graf. *vbi supra*
num. 13.

Sed nihilominus contrarium rectè probat
Nau. *vbi sup. d. n.* 212. *in octaua conditione*, nempè,
non esse necessarium d. conditionem, licet sit ho-
nestissima, & est de mente Molinę *vbi sup. col.* 402.
versic. pratermissis.

Tertia conditio ex parte mutuantis est; quod 24
faciat pactum præd. sine scandalo pusillorum &
malo exemplo aliorum, nedum actiuè, sed etiam
passiuè. Sed hæc conditio, quamuis ad euitandum
peccatum scandali necessaria sit, non tamen ad
euitandam vsuram & obligationem restituendi,
quæ ex sola iniustitia nascitur, quale non est pec-
catum scandali, quod est contra charitatem, vt
benè probat Nau *vbi sup. versic. octauo, el primero*,
& Iacob. de Graf. *vbi sup n.* 14. *cum sequentibas*,
præcipuè *nu.* 16. vbi quod ad euitandam om-
nem suspicionem poterit fieri contractus pe-
nes actu curiæ de restituendo sortem principa-
lem, vna cum interesse lucri cessantis; quia illa
obligatio fouetur calore iudicij, & ita creditor
totus erit in vtroque iudicio. Sed hæc cautela
non est in vsu, nec item necessaria, dummodo
cætera seruanda seruentur; quinimo patitur in-
conueniens, an iudex similem obligationem ad-
mittat necne.

Ex parte verò accipientis mutuum duplex 25
conditio requiritur secundum eundem Iacob. *vbi*
sup. n. 17. Prima, vt debitor sit admonitus de in-
teresse tam damni emergentis quam lucri cessan-
tis, & ita admonitus velit accipere cum illo one-
re. Sed hoc verum esse probo ab initio, quando
mutuum fit: tunc namque requiritur admonitio;
secus quando lapso termino solutionis & resti-
tutionis mutui prætenditur lucrum cessans vel
damnum emergens, quia tunc ratione moræ abs-
que alia admonitione potest iustè peti interesse
lucri cessantis, & damni emergentis iuxta su-
pradicta.

Secunda conditio ex parte mutuatarij est se- 26
cundum ipsum, vt mutuum accipiens non sit in
extrema, vel quasi extrema necessitate, itavt sit
præceptum mutuo dare & non consilium, vt cum
Afflict. *decis.* 20. & Nau, *ibi* probat. Sed imò ipse
Nau. *d n.* 212. *in* 6. *condit.* inquit, non videri ne-
cessariam hanc conditionem, quia non tenetur
ex præcepto subuenire illi gratis; imò satisfacit
mutuando, vt cum poterit soluat; & mutuare sine
interesse, esset donare.

Ex parte ipsius lucri cessantis sequentes con- 27
ditiones requiri commemorat idem Iacob. *n.* 18.
cum seq. Prima est, vt danti mutuum lucrum verè
& non fictè esset: & hæc est vera, vt *sup.* resolui-
mus. Exemplum, quando quis habet pecuniam,
qua non vult negotiari, vel nescit, dando hanc
pecuniam mutuo non potest pacisci de interesse
lucri cessantis.

28 Secunda conditio est, quod lucrum sit iustum; alioqui non potest exigi interesse lucri cessantis: & hæc conditio est vera. Et inde infertur *num.* 19. quod viduæ solitæ mutuare dotem suam, nisi adsit contractus iustus census, vel societatis, non possunt accipere interesse, quia est vsura.

29 Tertia conditio est, quod interesse sit intrinsecum & moderatum, non autem extrinsecum secundum Nau. *de vsur. n.* 43. v. g. extra rem, vt si propter mutuum serui mutuantis fame perierit, & simil. quod probo.

Quarta conditio est, vt interesse lucri cessantis æstimetur arbitrio boni viri, non quantum est in re, sed quantum est in spe, Soto *lib. 6. de iust. & iur. q. 1. art. 3. in fi.* estque verissimum, imò & tunc minor quantitas in pactum deducenda est quam sit lucrum cessans, scilicet, non totum interesse quod verisimiliter expectatur, sed spes eius, vt prædiximus.

30 In somma supra dictas conditiones quatuor necessariæ omnino deducuntur, quas obseruat rectè Arag. *vbi sup pag. 692. col. 1. & 2.*

Prima est, quod lucrum cessans sit verum & non fictum. Secunda, quod mutuum sit causa amissionis lucri. Tertia, quod lucrum non excedat interesse verisimile & probabile, ita vt sit dubium probabile an lucrum cessans plus minusvè sit valiturum iuxta determinationem textus *in c. in ciuitate de vsur.* Quarta conditio est, quod mutuator non exigat tantum, quantum futurum creditor lucrum cessans, sed deductis laboribus & expensis, attentoque etiam quod lucrum est in futuro & in periculo, & quod valet minus non dum habitum, licet speretur, ob eius incertitudinem, quod valet actu existens. Adde, quod hoc arbitrio boni & prudentis viri est moderandum, vt supra probauimus.

SVMMARIVM.

1 *Gener, qui interim quod ei dos non soluitur pignus fruendum accipit, an committat vsuram fructus pignoris in sortem principalem non computando? & num. seqq. per totam quæstionem, vbi plures casus distinctè declarantur.*

2 *Creditor fructus pignoris in sortem principalem non accipiens vsurarius est, cum sua limitatione.*

3 Cap. salubriter de vsur. *materia & intellectus, & num. seqq.*

15 *Iura ad ea, quæ frequentius accidunt, adaptantur.*

28 *Vidua an teneatur fructus pignoris traditi suo marito, interim quod sibi dos non persoluitur in sortem principalem computare? cum num. seqq.*

26 *Vidua domicilium mariti retinet, & in eius matrimonio permanere dicitur.*

31 *Vidua an possit petere ab heredibus viri, interim quod sibi dos non soluitur, certam quantitatem loco alimentorum intra annum soluti matrimonij, & qui post annum? n. 32.*

De fructibus pignoris dati pro dote soluenda an computentur, vel non in sortem principalem?

QVÆSTIO XCI.

QVÆRO modo an gener, qui interim dum dos ei non persoluitur pignus fruendum accepit, non computando fructus in sortem, vsuram committat, necne? 1

Et in hoc partem negatiuam, quod licitè eos potest percipere non computando ipsos in sortem principalem, decidit expresse tex. *in c. salubriter de vsur.* his verbis: *Sanè generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum, cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda*, quibus apertè definit Innoc. III. illius textus author, generum non teneri computare in sortem fructus pignorum, quæ pro dote promissa interim dum ei non solueretur accepit; & ibi communiter Doctores, & recipitur etiam vbique communiter ab omnibus Doctoribus vtpote definitum in d. *c. salubriter* ¶ Cum tamen alioquin creditor vsurarius 2 sit, si fructus pignoris vltra sortem sibi præcipuos habuerit *c. 1. c. conquest de vsur. l. 1. &* 2. *C. de pig act. cum sim. l. 20. tit* 13 *p. 4.* & probat Cosmus Philiar. *de officio Sacerd. 2. to c. 8. vers tertia conclusio, pag. 52.* vbi limitat in his, quorum vsus gratis inter amicos concedi solet, veluti si accepit quis in pignus libros, cimbalum, testudinem, & eis vtitur, maximè si pignus sit de his, quæ vsu perfectiora redduntur, vel si etiam accepit quis tot fructus, seu tantam vtilitatem in pignoris vsu, quantum in eo conseruando impendit, vel quantum est interesse, quod ex mutuo moram patitur, dummodo fructus non excedant interesse, & excedentes computentur in sortem.

Quare nostri interpretes tam Iuristæ quam 3 Theologi maximè variant circa intellectum & rationem *d. dec. Pont. in c salubriter de vsur.* de quo latè agit Palac. Rub. *in repet. c. per vestras ad fin. oper. de don. inter vir. & vxor §. incip. octauo infertur, n. 1. cum seq. fol mihi* 249. Aluar. Valasc. *consult. 2. per totam*, & plura prolixè & confuse inculcat Palat. *in sua praxi Theol. de contr. & rest. lib. 4. c. 5. versic. de pignoribus autem dotalibus, fol.* 282. *cum pluribus seqq.* licet non referat alios modernos authores seniores præ se, qui prius de eadem tractauere materia.

Nos verò distinctius procedentes resoluimus 4 communem illius textus intellectum esse, quòd ea constitutio tunc admittenda sit, cum ipse gener, attenta eius industria & officio, posset ex dote statim sibi soluta, lucrari tantam quantitatem, quantam ex fructibus pignorum quotannis percipiebat, non aliàs, & sic ratione lucri cessantis, ita Host. Ioan. Andr. Abb. Ant. & communiter Doctores *in d. c. salubriter*, Bart. *in l. in insulam, §. vsur. ff sol. matr.* refert plurimos alios authores, qui eum sequuntur & communem esse profitentur, D. Cou. *lib. 3. var. res. c. 1. n* 3. qui *in vers. quamobrem.* verius esse censet fructus pignoris dati pro dote soluenda, tunc non esse in sortem computandos, cum interesse dãni emergẽtis, aut lucri cessantis æquale sit verisimili, licet non exacta censura, fructibus ipsius rei datæ in pignus: atque iuxta hanc senten

sententiam esse accipiendum Romani Pontificis responsum *in d. c. salubriter*, quod ipse inquit se colligere ex mente Doctorum inibi, & aliorum quos ibi refert, dicens ipsum minimè dubitare esse hanc opinionem frequentiori authorum iudicio probatam, esseque communem fatentur Palac. *vbi sup. pag.* 284. *col.* 1. & eam sequitur Eman. Rodr. *in sua summ.* 1. *to c.* 97. *n.* 4. vbi citat Con. *vbi sup.* Caiet. Sotum & Nau. eam tenentes: eandem prius fuit sequutus Adrian. *in* 4. *in q. de vsur. vers. sed dubium*, Almain. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. Sylvest. *verbo vsur.* 3 §. 2. Medin. *de reb. per vsur. acquis. q.* 2. *vers. ad c. salubriter*, & est communior Doctorum sententia secundum Ludouic. Mol. 2. *p. de iust. & iur. disp.* 301 *col.* 414. *ad fin.* vbi alios allegat, licèt ea non sequatur, & necnon Felic. de Solis *de censib. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 10. *versic. vnde succedit.*

5 Hic tamen intellectus & sententia pluribus aliis non placet, nec mihi, tenentibus sufficere in casu *d. c. salubriter*, vt ratione interesse hoc casu percipiantur fructus pignoris præcipuè vltra sortem, quod is, cui dos est promissa aut debita, interim dum ea non soluitur sustineat onera matrimonij ex propriis bonis, quæ quidē onera ex dote soluta posset sustinere, pro quibus sustinendis dos datur *l. pro oneribus cum simil. C. de iur. dot.* & ideo de damno euitando agit maritus fructus pignoris præcipuos habens, non de lucro acquirendo. Nec hi Doctores requirunt interesse lucri cessantis, quod dote statim soluta maritus consequeretur attenta eius solita industria & negotiandi exercitatione, ita tenent Ioan. de Anan. *in d. c. salubriter n* 8. Bald. Nouel. *de dote* 7. *p. prin. priu.* 3. Alex. *consil.* 31. *col.* 3. *lib.* 6. & voluit idem *cons.* 141. *in princip. lib* 5 Palac. Rub. *in c. per vestras* 6. *notab.* §. *octauo infertur, pag. mihi* 249. *n.* 3. Carol. Molin *de vsur q* 74 *n.* 525. Caiet. 2. 1. *q* 78. *art.* 1 *ad* 6. quos ad hoc citat Conat. *vbi sup.* & Solis etiam *vbi sup. versic. quo circa, & præd.* priorem sententiam falsam esse profitetur & probat Mag. st. Arag. *de iust & iur q.* 78. *art.* 1. *pag.* 698. *col.* 1. resoluens *col.* 2. quod tantùm propter onera matrimonij, etiamsi nullum sit lucrum cessans, potest gener fructus pignoris recipere non computatis illis ad solutionem principalis, vt illis sustentet onera matrimonij, cum Caiet. Sot. Gab. Abb. & aliis, & Mercad *de er. y contr. tit. de vsur. c.* 8. *fol.* 101. præsertim quod dos salua mulieri remanere debet, vt patet in iure, quod tenet etiam Solis *vbi sup.* quicquid contrarium probet Palac. Rub. *vbi sup in versic, caueat tamen.*

Et quod communis intellectus præcedens verus non sit patet, quia diuinat ad litteram *d. c. salubriter*: quoniam textus ille non eam rationem reddit, sed longe diuersam, nempè licitè id accipi vltra sortem pro sustinendis oneribus matrimonij, ad quæ sustinenda ait textus fructus dotis statim solutæ non sufficiunt. Quare quando dos differtur (quasi diceret Summus Pontifex) licitè accipiuntur fructus pignoris pro sustinendis oneribus matrimonij, qui excedere non solent fructus dotis statim persolutæ.

Deinde & secundò, quoniam Summus Pontifex in eo capite aliquid peculiare voluit declarare circa generum ratione onerum matrimonij, non verò tradere radicem communem genero cum cæteris omnibus licitè acquirendi aliquid vltra sortem, propter lucrum cessans, aut damnum emergens.

Tertiò quoniam, si solum ratione lucri cessantis aut damni emergentis, licitum esset genero accipere fructus pignoris vltra sortem, tunc si dos soluenda esset in pecunia & gener non esset negotiaturus cum ea, sed se vxoremque suam sustentaturus esset ex redditibus sui patrimonij, nihil accipere posset vltra sortem, quippe ex dilata dote nullum lucrum ei cessaret, aut damnum emergeret, hoc autem esset contra decisionem generalem & distinctam *d. c. salubriter.* igitur procedere non potest.

Quartò, quoniam si ratione solùm lucri cessantis aut damni emergētis licitum esset genero accipere fructus pignoris, tunc si illi excederent lucrum cessans aut damnum emergens, non liceret profectò ei accipere integros fructus, vt authores contrariæ partis, & sic communis sententiæ profitentur; hoc autem est contra absolutam decisionem *d. c. salubriter*: ergo procedere non potest.

Quintò, quia si communis sententia vera esset, sequeretur inde quod si vir esset industrius, qui ex dote statim soluta maiores fructus speraret, quam ad onera matrimonij sustinenda illi essent necessarij, tunc sanè ratione lucri cessantis licitè posset accipere maiores fructus, quam quibus indigeret ad matrimonij onera sustinenda Non ergo Summus Pontifex ibi ex capite lucri cessantis aut damni emergentis fuit motus ad id ita definiendum; alioqui declarasset interdum plus, interdum minus quam essent fructus, illi licere genero accipere. Item sequeretur quod illos fructus tantum gener posset recipere, quando esset expositurus negotiationi pecunias iuxta resoluta *qq. praced.* Consequens autem est falsum; quia omnibus generis id communiter conceditur, vt omnes fatentur: igitur communis ratio & intellectus procedere minime potest.

Sextò quid pluta? quoniam in tex. illo à Summo Pont. redditur ratio suæ decisionis, quæ non est ratione damni emergentis aut lucri cessantis, quæ profectò non esset generalis; sed quia frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supplenda, quasi diceret ad onera matrimonij valent fructus integræ dotis statim solutæ, licet in possessionibus fructiferis persoluatur. Loquitur igitur ibi Summus Pontifex, quando aliquis constituit se daturum genero certam dotis quantitatem, & quia non potest eam soluere statim, interim illi in pignus tradit possessiones aliquas fruendas, quousque ei dos persoluatur, idque siue socer certum constituat terminum, in quo dotem sit soluturus recepturusque sua pignora, siue non, sed dicat se dotem esse soluturum, interimque dum non soluerit fruatur gener illis pignoribus. In hoc ergo euentu consultus Rom. Pont. an gener vsurarius esset non computando fructus in sortem, negauit respondet, huic rationi innixus; quod fructus illi non accipiantur in recompensationem pro expectatione solutionis dotis (id namque esset vsura palliata, vt patet) sed in recompensationem onerum matrimonij, interim dum dos non soluitur, quæ onera illos valent, ita & rectè meo iudicio obseruat Mol. *vbi sup. col.* 417. *vers. vt legitimam, & col sequenti*, vbi id amplius declarat, & voluit Solis *vbi sup. fol.* 188. *cum sequ.* 6

7 Ex quibus omnibus minus rectè contrarium in supradictis censuit Palac. Rub. *vbi sup.* veram rationem & intellectum *d. c. salubriter*, non considerans, Ant. Gom. *in l.* 50. *Tauri, n.* 30. contra quem nostram præced. sententiam cum aliis rectius probauit, & secundum eam respondit Aluar. Valasc. *d. consult.* 8. *n.* 3. *in* 1. *tom.*

Hinc etiam eiiciendi merito sunt alii intelle-

ctus à quibusdam Doctoribus assignati ad *d. c. salubriter*, nempe ille Medinæ *vbi sup.* qui communi opinione retenta inclinat potius Innoc. III. *in d.c.salubriter*, præsumptioni niri socerum intendisse donare genero fructus pignoris, interim dum dos illi non soluitur ad matrimonij onera sustinenda, quod etiam sentire videtur Nau. *in man.c.17.n.213.* in editione nouissima. Sed hoc de præsumptione donationis Summus Pontifex ibi non cogitauit, imo verò nec huic inniti deberet, vt rectè considerat Mol. *vbi sup.col.416.vers. Ioannes, &c* post Arag. *vbi sup.col.sequ.* vbi inquit quod suo iudicio præd. Nau. sententia multo minus probabilis est quam prima, nam Papa in illo loco non de donatione, sed de iustitia fuit interrogatus, sicque determinat id quod iure fieri potest, quod verum habet etiam socero retinente, nullamque donationem faciente. Et intellectum Medinæ per supradicta exempla docent Nauar. Palac. & Solis *vbi sup.fol.188.col.1.*

Nec etiam ratio alterius præsumptionis à Soto considerata *lib.6.de iust.& iur.q.1.art.2.* in responsione ad vltimum vera est, emptorum scilicet illum fuisse ex dote aliquid, vnde dote ea salua vxorem aleret, vt tribus optimis rationibus illam conuincit Molin. *vbi sup col.417.in princ.* & Solis *vbi sup.* post Nau. quem citat.

8 Denique nouus intellectus Magistri de Palacio *vbi supra pag.285 col.2. ad fin.* mihi non placet, nec verus nec literalis videtur, quamuis ipse asserat quod sibi plana capitis prædicti intelligentia hæc est, videlicet, si socer tantum soluit dotis partem genero suo, & pro residua soluenda pignus eidem tradit vtendum fructiferum, vt inde suppleat dotis defectum, vt possit ex parte dotis solutæ & ex fructibus pignoris, quandiu reliqua dos non soluatur, se & vxorem & familiam alere: tunc fructus huiusmodi supplent vicem dotis soluendæ, ideo non debent computari in sortem, vt ibi latius ratiocinatur, quasi differentiam constituere velit in specie *d. c. salubriter* inter hunc casum, nempè partis dotis solutæ, & totius dotis insolutæ. Non inquam mihi placet hic intellectus, quoniam diuinat ad litteram illius textus; imò potius textus ille loquitur generaliter de pignoribus datis pro dote numerata insoluta. Et præterea, quia maior & fortior ratio concurrit, vt licitè possit gener fructus pignoris pro tota dote insoluta constituti vltra sortem percipere, quam constituti pro parte dotis insolutæ. Et tandem, quia saltem nulla congrua ratio differentiæ assignati potest inter vtrumque casum.

9 Placet tamen 4. conclusio eiusdem authoris *ibid. col. 1.* dum probat quod si pignus egeat aliquauis administratione, vt. v. g. si Princeps tradens nuptui filiam illam dotauit magna pecuniæ summa, & interim quod est insoluta genero dat pro pignore oppidum aliquod, si hoc oppidum iustitiæ administrationem sortirur à genero, fructus oppidi in sortem non computabit, non tantum sua ratione, scilicet, quia propter opus administrationis & regiminis curam tributa dantur Principibus, & propter defensam & tutelam ab hostibus: ergo fructus oppidi (inquit ille) vel sensus seu redditus, qui constituti sunt propter huiusmodi regimen, tribuendi Rectori aut Principi. Hæc poterit referre gener, si tota administratio illi incumbit; si vero pars incumbit, referre pro rata licebit: namque hic gener non refert fructus propter dotis dilationem, sed propter administrationis laborem, sed etiam illa ratione præd. nempe, cum frequenter dotis fructus non sufficiat ad onera matrimonij supportanda, vt in *d. c. salubriter.*

10 Sic etiam inquit Palacius *vbi sup.* si mutuauit Princeps Principi magnam nummorum copiam, oppidũ huiusmodi potest sane referre oppidi redditus constitutos pro administratione, quos solebat mutuatarius referre, & quod iste contractus liber est ab vsura, quia fructus non sunt pretium mutui, sed laboris. Et hæc conclusio est etiã vera, dũmodo eam intelligamus in casu quo loquitur, nẽpe, de redditibus tantùm constitutis pro administratione; secus de aliis quæ sunt propria Principis illius oppidi, vltra constitutos pro prædicta administratione alia ratione, nempè *como son las rentas de las tercias y alcaualas y de hesas, montes, casas, mesones, y otras cosas desta manera*: quia hi redditus, deductis impensis, proculdubio sunt computandi in sortem principalem.

11 Ex supradictis primò deducitur, decisionem *d. c. salubriter*, locum habere non solum in genero comparatione soceri, sed etiam alterius cuiuslis, qui vxorem dotauerit eisdem rationibus, vt prima facie voluit Cou. *vbi sup.d.lib.3.var.resc. c.1.n.3.vers. hinc primo*, Molin. *vbi sup. col.418. ad fin. eodem vers* & latius, *col.416 vers.Couar.* ibi tamen refert Couar. tenere contrarium prout vere tenet *in vers. cæterum plura*, ibi *omittendam tamen cum Fortun. Garc.* sed quod prædiximus tenet etiam & probat Valasc. *consult.8. n. 2.in 2.tom.* & est verissimum; eandem sententiam refert Palac. *vbi sup in 7.concl pag.286.col.2.* ibi *& quod de genero*, tametsi idem statim *pag.287.col.2.vers.at verò, cum sequ.* contrarium probet cum Fortun. Garc. contra Nau. Prior tamen sententia est communis Doctorum secundum Molin. *vbi sup d.col.416.* cum Nau quem citat, & Solis *vbi sup.fol. 189.col. 1.* cum frequentiori sententia, cum Nau. Valasc. & Nau. contra Fortun. & Cou. *vbi sup.* quod si text. *in d.c.salubriter*, loquitur in genero erga socerum, id est gratia frequentioris vsus: frequentius namque filias dotamus quam extraneas, & verba scripta in l. gratiã frequentioris vsus non mutuant in aliis iuris dispositionem *gl. in clemen. 1.verb.Præsidentes, de rescript.* Peralta, Costa & Mieres allegati per Solis *ibi*.

12 Secundò deducitur, idem seruandum fore etiamsi aliàs maritus non teneatur integrando rem conseruare vxori veluti quando aliqui contractu medietatis bonorum celebrant matrimonium, vt in Lusitania: adhuc namque procedet dispositio *d. c. salubriter de vsur.* vt bene probat Molina *vbi sup.col.419.in princ.*

13 Tertiò deducitur, nihil referre in proposito quod genero lucrum aliquod cesset, aut non cesset, ex eo quod dos ei non persoluatur statim, vt licitè accipere possit fructus pignoris non computandos in sortem interim dum dos ei non persoluitur, vt rectè cum aliis probauimus *sup. n. 6.* quicquid perperam velit Cosm. *vbi sup.d.c.8.pag. 47.* vt bene etiam probat idem author ibid. *versic. tertiò colligo*, vbi inquit se non negare generum etiam ex parte lucri cessantis posse accipere iustã recompensationem ob dilationem solutionis dotis, qualem quicunq; alius, cui ob dilationem solutionis lucrũ æqualis quantitatis cessaret, iustè posset accipere. Quare si gener valde esset industrius, cui plus lucri cessaret ex dilatione solutionis dotis in pecunia soluendæ, quã essent fructus pignorum quæ ei traduntur, licitè posset exigere vltra eos fructus incrementũ lucri, quod plus ei cessaret: quod verũ credo, si à principio id in pactum

ctum deduxisset prout posset, aliàs secus, quia se contentum reddidit prædictis fructibus, & dilationem dedit ad solutionem dotis, dummodo socer non sit in mora quia post moram incrementum prædictum petere genet poterit iuxta su-
14 prad. *in qq præcedent.*

Quartò deducitur, dubia reddi opinionem Sylu. *in sum verb. vsura* 3. §. 2. *in tertia condit.* dum requirit ad hoc vt referri possint in specie de qua agimus fructus vltra sortem, quod fructus onera non excedant, quia tunc si gener ille perceperit fructus vltra quam sit onerum exigentia, ideò tenebitur socero aut hæredibus eius restituere residuum, si socer expresse aut tacitè genero illa donauerit, sequitur Palac. *vbi sup fol.* 287. *col.* 1. vbi quod non est vsura si ex dotis insufficientia referantur fructus & non deducantur in sortem: sequitur etiam Sylu. Eman. Rodr. *vbi sup.* & probare etiam videtur Aragon. *vbi sup* dum dicit non longe à veritate aberrare, & sequitur eam alios allegans Ant. Gom. *in l.* 53. Taur. *n.* 30. & Cosmus Philiar. *vbi sup & pag* 48. *in princip.*

Sed præfata Syluestri opinio eo apud me male audit, quoniam frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera supportanda, vt inquit Summus Pontif. *in d. c. salubriter de vsur.* Vnde licet aliquando eueniat contrarium, non ideò cessare debet decisio *d c salubriter*, dummodo prædicta
15 ratio non cesset in communi, licet in particulari deficiat. ¶ Nam ad ea quæ frequentius accidunt iura adaptantur *l. nam ad ea* 5. *l. iura cum duabus sequ ff. de leg l. ea qua rarò, ff. de reg. iur.* Soto *de iust. & iur. lib.* 1. *art.* 8. *q.* 7. *ad si.* Arag. *de iust. & iur. q* 62. *vers. sed restat, pag. mihi* 161. *col.* 2. & *q.* 67. *col.* 1. *vers. quarto est aduertendum, pag.* 467. & Salon *de iust. & iur. q.* 5 *de dom art.* 4. *col.* 497. *vers. nunc ad argumenta*, præsertim quia vt Doctores in hac materia dicunt non solùm consistunt onera matrimonij in sustinenda & alenda vxore & familia sed etiam in reliquis, quibus homo totus penè sufficit, vt inquit Mercad. *vbi supra*, & nostram hanc sententiam cum aliis probat Solis *vbi sup.* ibi, *ideoque pro certo*, & iterum melius *fol.* 189. *col.* 3. *cum* Medin. & Valasc. *consult.* 8 *num.* 3. quia nunquam fructus excedunt laborem ipsum, quoniam personalis illa sollicitudo & anxietas laborque mariti in alenda vxore, curandaque familia non habet æstimationem, vt *ibi* latius pro-
16 sequitur Solis.

Quintò deducitur, quod si gener matrimonij onera non sustineret, interim dum dos ei non soluitur, quia videlicet vxor post matrimonium celebratum in domo patris perseueraret, à patreque aleretur, itavt propter illam nullum maritus onus gener sustineret quam alioquin esset habiturus; tunc vtique accipere ex eo capite non posset fructus pignorum non computandos in sortem interim dum dos ei non persolueretur, quoniam cessat titulus ille iustus, ita Aragon. *vbi supra col.* 2. Palac. Rub. *vbi sup.* & Eman. Rodr. *dicto c.* 97. *sub num* 4. & Molina *col.* 419. *versic. quarto colligo*, & cum aliis Gaspar Rodr *lib.* 3. *q.* 7. *n.* 6. *fol.* 103. *col.* 2. quicquid Mercad. *vbi sup.* teneat contrarium in casu, de quo ibi per ipsum
17 *col.* 1. ibi *In secundo.*

Sextò deducitur, quod si socer cum genero conuenisset in tanta dote ad certum tempus soluenda, & solùm pro securitate solutionis in tempore præfixo socer illi traderet pignora, tunc etsi genet ante illum terminum sustineret matrimonij onera accipere non posset fructus pignorum non computandos in sortem, vt. rectè probat Praxis Criminalis.

Molina *vbi sup. versic. quintò colligo.* Et à fortiori idem erit dicendum si pactum interueniat, quod ob nullam rationem gener fructus sibi percipiat, sed quod eos in sortem principalem deducat: seruandum namque est hoc pactum, nisi ex dolo factum fuisse comprobetur, ita Palac *vbi supra vers. septima concl pag.* 486. *col.* 2. & Cosm. *d. par.* 147 ibi *primus.* 18

Septimò infertur, quod etiam si gener liberè concedat socero, ne per aliquod tempus dotem soluat, suscepto tamen pignore fructifero adhuc poterit recipere fructus illius, nec erunt computandi in sortem principalis; quia in eo ipso quod gener pignus recipit pro dote censetur differre terminum solutionis iuxta consuetudinem vel dispositionem iuris, ita scilicet vt fructus recipiat vltra sortem, dummodo gener non dixerit explicitè se velle quod fructus illi computentur in sortem principalis, quia tunc essent computandi, vt probat Aragon. *vbi sup. col.* 1 *pag* 699. 19

Octauò infertur, decisionem dicti *c. salubriter*, procedere etiamsi valor fructuum sit maior interesse, quod deducerent ex dote, si statim soluta fuisset, vt probat Rodriguez *dicto c.* 97. *sub num.* 4. & nos latius supra *n.* 6. quicquid contrarium velit Cosm. *d. pag.* 48. 20

Nonò deducitur vtiliter in praxi, quod non solùm potest gener quandiu non soluitur illi dos fructus pignoris recipere, sed etiam (hoc omisso) certam pensionem quotannis postulare, & pacisci vltra sortem: non enim illud recipitur pro expectatione solutionis, sed quia dote salua tenetur familiæ prouidere. Et præterea, cum gener in recompensationem iustam pro oneribus matrimonij sustinendis licitè accipiat fructus possessionis alienæ pignori datæ, nulla profectò est ratio, cur similiter non possit iustè pacisci, vt sibi quotannis tanta pecuniæ quantitas persoluatur, quantum æstimabuntur onera quæ sustinet, & ita merito hanc sententiam tenent Calderin. Ancharran. & Abb. *in dicto c. salubriter*, Bald. Nouel. *de dot.* 7. *par. princip. priuileg.* 3. & quamplurimos alios referens Couatruu. *lib.* 3 *var. resol. c.* 1. *sub num.* 3. *versiculo*, *quarta hinc*, vbi ex aliis eam dicit communem & veriorem aduersus Ioann. Andr. Cardin. Ioann. de Lignian. Ambros. à Vignat. Laurent. à Rodulf. Alexand. Florentin. & Palac. Rub. quos ibi citat, & hos vltimos posteriores dicentes eam contra priorem communem esse, & Aluar. Valasc. *dicta consultatione* 8. *num.* 5. qui *in versic. verum ego*, eam semper veriorem existimasse fatetur. 21

Sed nihilominus prior sententia communis verior est longè & tenenda in iudicando & consulendo ex supradictis, estque communis & magis communis secundum Ant. Gom. *in dicta l.* 63. *Tauri, num.* 30. & plurimos citantem Felician. de Solis *vbi supra num.* 21. qui eam sequitur, eamque proculdubio probant Palac. Rub. *vbi supra sub n.* 4. *& dicto num.* 5. Aragon. *vbi supra dicta quæstione* 78. *artic.* 2. *pag.* 698. *col.* 2. ibi *ex hoc infero*, & Molina *col* 421. *vers. dubium est*, vbi quod iustum pretium tunc erit quantum dos ipsa in possessionibus tradita redderet deberet; & priorem supradictam sententiam magis communem esse profitetur Couarruu. Baeça & Gama *decis.* 272. secundum Valasc *vbi supra.*

Qua ratione validum erit statutum simile pacto præstito, nempe, quo sanciretur quod dum dos genero non solueretur teneretur socer ei soluere certam pecuniæ quantitatem ad sustinenda onera matrimonij, ad rationem vnius v. g. pro

S 3 quatuor

quatuordecim æstimationis dotis, quæ illi esset promissa, vt tenet Caiet. *vbi supra*, rectè obseruauit Molina *ibidem versiculo, controuertunt*, & probat Couarruu. *dicto lib. 3. c. 1. sub num. 3. versic.* 8. hoc intelligens vbi ex causa frequentis annorum redditiuum redimibilium emptionis, ea quantitas iustum censebitur lucri cessantis interesse: & quod hac inspecta ratione vidit iam profectò sæpissime in Granatensi Regio prætorio, soceros aliosque dotium promissores vocatos in iudicium damnari, vt intra decem aut viginti dies dotalem pecuniam soluant, alioqui post eandem constituant super proprio patrimonio annuum redditum redimibilem ad rationem vnius pro decem, aut duodecim iuxta quantitatem dotis: & quod iusta est ista condemnatio cùm propter onera matrimonij à marito sustinenda, tum ob communem & facilem horum redditum venditionem. Nunc autem in his Regnis noua pragmatica sanctione cautum est, vt in posterum non constituantur annui redditus redimibiles, nec fundentur, nisi ad rationem vnius pro viginti milliaribus. Et idem in pacto probo ad rationem vnius pro quatuordecim æstimationis dotis, & tenet in terminis Mascard. *vbi supra de vsur. c.* 8. *fol.* 103. *col.* 1. vel etiam ad rationem duodecim vel vndecim, quia hæc conuentio non est census, vt probat Solis *vbi supra, versiculo, licet ergo.*

22 Decimò eodem iure constat non esse admittendum quod Ant. de Butr. docet *in d. c. salubriter num.* 6. ibi *& sic posset intelligi*, existimans eum textum procedere vbi nulla dilatio ad soluendam dotem data fuerit socero; secus si gener fecisset pactum de recipienda dote ad certum terminum, quia si interim perciperet fructus computarentur in sortem, cum socer ex eo pacto in mora fuerit, & Butrium in hoc sequuntur Palac. Rub *in c. per vestras in 6. notab.* § 8. *num.* 5. & Almain. *in* 4. *distinctione* 15. *quæst. de vsur.* ex quo præcedentem illationem de pacto certæ quantitatis quotannis soluendæ interim dum dos non fuerit soluta, quod valeat huiusmodi pactum & licitum sit, intelligendam esse putant Ant. Rub. *consilio* 108. & Aymon Crauetta *cons.* 189 *column. penultima*, nempè nulla data ad soluendam dotem dilatione, ea verò data minimè procedat, nec vera sit, aliàs verò ea data non sit vera prædicta illatio, & sic quod non sit licitum prædictum pactum.

23 Hæc namque distinctio & intellectus in vtraque specie veritate non pollet, siquidem iustiori ratione & causa habeat locum perceptio fructuum, aut certæ quantitatis quotannis ex pacto soluendæ, interim dum dos non soluitur, pro supportandis oneribus matrimonij, quando libera ex pacto datur facultas ipsi debitori fruendæ sortis, quam si creditori licitum esset eam quocumque die petere, quod est omninò adnotandum ex Abbate *in d. c. salubriter*, Immol. & Roman. *in d.* §. *vsuras*. Nouell *dicto priuileg.* 3. & Carol. Molin. *de vsur. quæst.* 74. *n.* 524. ita obseruat Couar. *lib.* 3 *variar resol. c.* 11 *sub num.* 3. *versiculo, quintò*, vbi quod in hoc parum vrgent Conradi rationes de contract. *quæst.* 35. *conclusione* 2 sequitur plures alios allegans & dicens esse communem Solis *vbi sup.*

24 Quòd si socer à principio constituisset se daturum genero in dotem filiæ duo millia aureorum, aliamve pecuniarum quantitatem, post celebratum verò matrimonium videns se non posse statim soluere, ab eo petat dilationem solutionis vsque ad annum, vel alium terminum, cum pacto vt interim gener possessione soceri fruatur, erit vsura, si pro dilatione solutionis, aut pro mutuo illorum aureorum, accipiat gener à socero fructus possessionis illius, nihil impediente quod matrimonij onera sustineat, ita probat Molina *vbi supra column.* 420. *versic. fortè*, vbi secus esse dicit quando prior contractus dissoluitur & alius iustus de nouo initur, vt pro sustinendis matrimonij oneribus, interim quod dos non soluitur, gener fructibus possessionis pignoris fruatur, quia tunc contractus hic iustus & non vsurarius erit. Ego in vtraque specie iustum & licitum contractum esse arbitror, dummodo pro oneribus tamen matrimonij supportandis fiat ex dicto *c. salubriter*, eiusque generalitate & ratione; non verò si pro dilatione solutionis, aut pro mutuo illius quantitatis in dotem promissæ accipiat gener à socero fructus possessionis illius, quia tunc asser tio Molinæ, qui in hac tantum posteriori specie loquitur, non verò in priori, nempè quando pactum prædictum fit pro sustinendis oneribus matrimonij tantum, & sic non sumus contrarij; quinimo idem in hac specie de mente Molinæ esse videtur, licet nuncupatim in ea non loquatur.

Vndecimò ex supradictis fit palam, quod si socer velit soluere dotem, & gener noluerit solutionem recipere, sed petat vt detur sibi in pignus ager fructifer, ex quo quotannis fructus recipiat saluo capitali, erit vsurarius, quia tunc vellet lucrum ex mutuo, quod est illicitum. Similiter est certum, quod si gener semel accipiat dotem, & iterum illam mutuet socero petito fructu alicuius agri vltra sortem, erit vsurarius; nisi fortè id faciat ratione damni emergentis vel lucri cessantis, iuxta supradicta in quæstionibus præcedentibus ita Arag. *vbi sup. pag.* 698. *col.* 1. 25

Duodecimò infertur, quod si extraneus petat à genero pecuniam, quam pro sustinendis oneribus matrimonij accepit, non poterit ille mutuans celebrare cum illo similem contractum accipiendo ab eo aliquid vltra sortem pro matrimonij oneribus sustinendis, interim quod pecuniam illam non soluit, si ex dilatione solutionis pecuniæ nullum ei lucrum cesset: non enim spectat ad extraneum compensare onera matrimonij, quemadmodum spectat ad socerum, vel alterum, qui dotem dat sponsæ, vt probat Molin. *vbi sup. col.* 420. *ad fin. vbi in column. sequ.* quod similiter gener, postquam licite accepit à socero possessionem aliquam fruendam loco dotis non solutæ, indigeat tanta pecunia, quanta est dos illa quam mutuo petat ab aliquo extraneo, non licebit tali extraneo accipere fructus possessionis illius pro ea pecunia, quam mutuo dat genero, licet pactum interueniat quod mutuans accipiat à socero solutionem in dote, quam genero debet, quod latè probat & sequitur Aluar. Valasc. *cons.* 8. *n.* 6. *&* 7. contra plures alios quos citat, quorum opinionem sequitur Palac Rub. *vbi supra n.* 3. 26

Illud tandem obseruar Anton. Gom. *in d. l.* 30. *Tauri ad fin.* quod si maritus post mortem debitoris recipiat dotem, non potest petere vsuras vel interesse, quæ non fuerunt promissæ: & idem esse, si toto tempore matrimonij non petiit dotem neque vsuras, quia videtur eas remittere & donare, vt ibi latè probat, & quid si per decennium tacuit, agit latè Valasc. *dicta consult.* 8. *nu.* 9. & Gaspar Rodriguez *d. lib.* 3. *de ann. reddit. quæst.* 7. *num* 65. Interesse autem doris non testimitæ soluto matrimonio an liberè petere possit dicemus infra *num.* 32. 27

Hactenus

Hactenus de genero aliisque maritis percipientibus fructus pignoris pro dote soluenda constituti, vt non teneantur eos in sortem principalem computare.

28 Nunc verò videamus an idem dicendum sit in vxore vidua in terminis dicti capitis *salubriter de vsur.* an iustè percipere possit fructus pignoris pro sua dote persoluenda constituti, si forte eius maritus decessit antequam ei & ipsi mulieri solueretur, non computando eos in sortem principalem, sicut nec vir eius tenebatur eos computare, necne? Et prætereà an matrimonio soluto possit vxor vidua erga mariti hæredes vti eodem priuilegio dicto *cap. salubriter*, interim quod sibi dos non persoluitur ab eisdem, quæ fuit soluta eo testatore defuncto?

Et quoad primum videbatur quidem vxorem viduam non posse gaudere priuilegio dicti *cap. salubriter*, aduersus dotantem eiusque hæredes pro dote ounquam soluta; siquidem decisio dicti *cap. salubriter*, solùm loquitur in genero, & sic durante matrimonio ad eius onera sustinenda, quæ fuit ratio & causa finalis eius decisionis, vt ex ipsomet textu patet. Cessante ergo causa finali, prout cessare videtur soluto iam matrimonio, cessare debet eius dispositio argumento *l. adigere*, *§. quamuis*, *ff. de iure patronat. cap. cum cessante cum simil. de appellat.* & in terminis ita tenet Caietan. *in 2. 2. quæst. 78. artic. 2.* num liceat expetere damnum lucri cessantis ad fin. ibi *& quia fructus dotis deputati sunt, &c.* & Angl. *de contract. mutui, artic. 2. difficult. 7.* Gasp. Rodriguez *lib. 3. de ann. reddit. cap. 7. num. 53. & 54.* § Nihilominus contrarium in his terminis probauit Mercad. *de tract. y contract. cap. 8. de vsur. versic. de la misma licencia, fol. 103. col. 2.* & Aragoo *d. quæst. 78. art. 2. pag. 699. col. 1. versic. in foro tertio.* & Emanuel Rodriguez in sua Summa *1. tom. cap. 97. num. 5.* eo niti fundamento, quia vir tenetur vxorem iuxta suum statum & conditionem alere, quoadvsque integram recipiat dotem; ergo sicut maritus poterat fructus pignoris recipere vltra sortem quandiu dos illi non soluebatur, ita etiam viro mortuo potest vxor idem efficere. Quibus adde, quod cum priuilegium dicti *cap. salubriter* sit concessum propter onera matrimonij sustinenda, & adhuc durent in alenda vxore eiusque familia, quæ sunt etiam onera matrimonij præteriti, non videtur cessare decisio illius textus, *quia propter quod vnumquodque tale & illud magis, authentica, multo magis, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis.*

29 Accedat prætereà, quod mulier vidua domicilium mariti amissi retinet, & eius in matrimonio permanere dicitur, *l. vltima, C. de bon. mater. l. filij 22 §. vidua, ff. ad municip.* congerit plura in proposito D. Aot. Pichat. *in l. 3. & 7. num. 55. cum sequentibus, de mutileg. lib. 11.* Nec potest dici quod in hac specie cesset iustus ille titulus non accipiendi fructus in dotem, & in sortem principalem, de quo in dicto *cap. salubriter*: quia vt prædiximus non cessat, nec extinctus est; quinimo ratione illius & eadem ratione subsistente eadem procedit iuris dispositio iuxta legem, *illud cum simil. ff. ad legem Aquil.* Et ita censeo hanc opinionem probabiliorem esse veram ac tenendam aduersus Caietan. & Angl. qui non discurrendo contrarium leuiter probarunt: & hanc probat & ampliat duobus modis Gaspar Rodriguez *de ann. reddit. lib. 3. quæst 7. n. 54.* vbi hoc verum intelligit quatenus damni, aut cessantis lucri fructus pignorum pro dote datorum quantitatem non excedant.

Sed profectò adhuc vt probabiliorem sequor secundam supradictam opinionem indistinctè cum Mercado & cæteris supracitatis contra Caietan. & Angl. atque Gasparem Roderic. *vbi supra.* Si enim maritus incœpit frui fructibus pignorum, quare hoc eius vxori non concederetur? Quod si pignora data non sint pro securitate dotis, tunc merito quia vidua intercisse tantum damni emergentis vel lucri cessantis ob dotem non solutam exigere possit secundum omnes, & plures citat Rodrig. *vbi supra d. n. 53.*

Quoad secundum an possit vxor soluto matrimonio vti priuilegio dicti *cap. salubriter*, aduersus mariti hæredes, cum sibi pignus datum sit pro restitutione dotis, Aragon *vbi supra* idem affirmatiuè probat: sed longe diuersa species est hæc à casu dicti *cap. salubriter*, ac proinde meritò vt ad eum non sit trahenda. Quare melius Ionoc. quem aliter communiter sequuntur secundum Abb. ibi *num. 4.* existimat eam constitutionem esse accipiendam io fauorem vxoris matrimonio soluto erga hæredes mariti, cum ea non sustineat tunc matrimonij onera, & tenet ibi Annan *num 8. versic. quæritur etiam*, Bart. *in l. atque natura, § non tantam, num. 1. ff. de neg. gest.* Anchar. *consil. 150.* Matth. de Afflict. *decis. 284.* latè Crauet. *consil. 189. num. 7. ad fin.* & Caiet. *vbi supra*, & cum communi tenet Valasc. *consultat. 8. numer. 4. tom. 1.* & alios allegans D. Couar. *lib 3. var. resolut. cap. 1. num. 3. versiculo sexto, hinc*, vbi quod profectò ratione interesse damni emergentis, aut lucri cessantis poterit vidua fructus pignoris percipere præcipuos, & prætereà pacisci, vt interim dum soluitur dos, certam annuam quantitatem percipiat. Quod manifestum est, neque ab his authoribus negatur, imò eam expresse tenent plures Doctores quos citant ibi Couar. sic intelligentes communem præcedentem sententiam, quam etiam sequitur Molina *vbi supra column. 425. versic. his ita constitutis*, & Cosmus Philiarc. *de officio Sacerdot. tom. 2. cap. 8. versic. secunda conclusio*, Gaspar Rodrig. *vbi sup. num. 53. & 55.*

Dubium tamen in proposito est, an si vidua non habeat præter dotem bona ex quibus percipere possit alimenta, poteritne ab hæredibus mariti exigere certam quantitatem dum dos sibi non soluitur loco alimentorum, cum per eam non stet quin ei reddatur dos? 31

Et in hoc partem affirmatiuam tenet Anchar. in regula peccati venia. *4. quæst. de regulis iuris in 6.* sequitur alios allegans Crauet. *vbi supra columna 2. & penultima*, Paul. Castrens. & alij congesti per Couar. *vbi supra*, vbi inquit hanc opinionem passim receptam videri, sed sibi non placere; quamuis in Neapolitano prætorio fuerit iudicum sententia comprobata authore Matth. de Afflictis *dicta decisione 284.* Sed nihilominus eam impugnat Couar. ibi aliquibus rationibus, quas manifestas appellat: fatetur tamen qood vbi alimenta ab hæredibus mariti viduæ inopi iure debentur, hæc alimenta posse ad certam deduci annuam quantitatem ex pacto partium, prout debentur prædicta alimenta viduæ inopi ab hæredibus mariti intra annum viduitatis, quo mariti hæredes cogi non possunt pecuniam dotalem viduæ soluere glossa, Bart. & Doctores *in l. vnica, § exactio, C. de rei vxor. actione*, & communiter Doctores *in l. diuortio in principio, ff. solut. matrimonio*, Anton. Gom. *in l. 53. Tauri, num. 48.* Bernard. Diaz de Lugo *in reg. 481.* & ibi latè eius addit. & ideò cautè Abb. *in dicta cap. salubriter*

S 4 *num. 6.*

num.6. scribit ratione horum alimentorum, quæ intra annum dilationis datæ à lege debentur, posse ex statuto viduam certam quantitatem vltra sortem dotis recipere: ergo idem ex pacto partium fieri poterit, quia eadem est ratio, modo æquè & iustè fiat alimentorum æstimatio, vt ex Abb. & aliis probat Gasp. Rodriguez *de ann.*
32 *reddit. lib.3. quæst.7. num.56.* ¶ At vbi iure non debeotur vxori viduæ alimenta (prout est post annum) quia potest vxor exigere pecunias ab hæredibus viri, & si non faciat sibi imputet, & si hæredes sint in mora restituendi, poterit petere interesse sicut pro alio quolibet debito secundum Doctores quos refert & sequitur Anton. Gom. *vbi supra, versicule, post annum vere.* Inquit Couar. se non videre qua ratione, etiamsi verum sit post annum constitui hæredes mariti in mora, quia nullibi cauetur, licere creditori post moram debitoris aliud recipere vltra sortem, quam interesse damni emergentis aut lucri cessantis. Alimenta verò, etiam si creditor pauper sit, nec debentur, nec ei dari absque vsuræ vitio alicubi est permissum. Neque obstat (inquit) si dicatur, hanc quantitatem posse à vidua recipi iure alimentorum tanquam interesse, vt scribit Cardin. *in clementina de vsur. in principio num 8.* cui prædicti Doctores conueniunt, dum etiam nomine interesse hac in controuersia vtuntur, quia nullum hic secundum Couar. interesse damni emergentis aut lucri cessantis verè dici potest, & Couar. sequitur contra communem Cosm. Philiarc. *vbi supra dicto cap.8. pag.49. vers. sed dubium est.*

Profectò hæc sententia Couar. subtilis & suo ingenio digna mihi videtur, sed admodum stricta: quare communis tute sequi & teneri potest in iudicando & consulendo, siquidem excusabitur in vtroque foro qui communem sententiam & quidem probabilem sequatur. Præcipuè apud Hispanos attento & considerato communi vsu, quo frequentissimè tractatur emptio annuorum redituum redimibilium: est enim facillimum habentem pecuniam statim paratos inuenire multos venditores horum reddituum, & ideò si pecunia dotalis viduæ soluta foret, posset ex ea annuum redditum emere. Vnde propter hoc interesse lucrum cessantis communis opinio in praxi locum habebit, vt agnoscit & profitetur idem Couar. *ibidem*, quod imò idem esset in vidua diuite, si obseruemus decisionem dicti *cap. salubriter*, etiam intelligendam esse matrimonio soluto, quantum ad interesse damni emergentis & lucri cessantis, vt habet communis præcitata sententia, quod est animaduertendum secundum ipsum.

Pro communi sententia facit etiam doctrina 33
Abb. *in cap. conquestus de vsur. num.6.* quæ habet quod viduæ possunt petere interesse lucri cessantis, quia solent ponere pecuniam in blanchis, & aliquod lucrum consequi ex honesto matrimonio, vt in *cap. per vestras de donat. inter. vir. & vxor.* quem sequitur Gomez *in §. actionum, num.18. instit. de act.* & ita se haber praxis Supremorum tribunalium in fauorem viduarum. Pro solutione namque suarum dotium & aliorum debitorum post moram præcipitur litteris executoriis eis solui interesse ad rationem vnius pro singulis 16ꝟ. vel 17. aut 18. millibus diponditorum, prout dominis iudicibus videtur, & non ad rationem 14ꝟ vt aliquid minus eis soluatur ratione incertitudinis, & quia non debet taxari eodem pretio id quod speratur quàm quod re ipsa possidetur, vt diximus *supra in quæstione 90.* Hodie non possunt iura redimibilia ad minus quam ad 20ꝟ. millia pro quolibet milliario constitui, noua pragmatica Regia lata hoc anno 1608.

An autem validum sit statutum præcipiens 34
quod viduæ interim dum sibi non soluitur dos ab hæredibus mariti detur certa quantitas moderata quidem ad rationem decem pro centum quolibet anno, agit benè Couar. *vbi supra, versicul.7. ab eadem*, & Molin. etiam *vbi supra columm.425. versicule, contreuerunt Doctores*, & Palac. *vbi supra, versic. nona conclusio, pag.287. col.1. & 2.* & Cosm. Philiarc. *vbi supra, d. cap.8. pag.51. sic. de dicto autem statuto.*

AD TITVLVM SEPTIMVM

Lib.8. nou. collect. Reg. de los juegos, y de los jugadores de ellos.

SVMMARIVM.

1 *Alearum ludus & similes an sint in se liciti, vel non? & num. sequentibus, & præcipuè num.4. cum sequentibus, & num.13. 14. & 30. cum sequentibus.*
2 *Ludi omnes ad tres species reducuntur, vt hic.*
3 *Alearum nomen generale est ad omnes ludos.*
6 *Alearum seu taxillorum vsus sexdecim vitia & crimina producit, & 21. peccata vt in numero 7.*
8 *Ludorum prohibitionum plures rationes assignantur n.4.5.8.9.10.11.*
12 *Blasphemia permaxima & horrenda dicuntur à lusoribus.*
13 *Ars faciendi chartas lusorias est peccatum.*
15 *Alearum vsus quo tempore & à quo fuit inuentus?*
16 *Ludorum prohibitorum plures species referuntur, & num. seqq.*
23 *Ludo præsentes esse est prohibitum, & n.24.*
25 *Lusores laici si non desistant à ludo excommunicantur, & ab Episcopo pœna arbitraria puniuntur de Iure Canonico, & suorum bonorum lapidatores reputantur, & illis tanquam male vtentibus substantia sua sicut & prodigis interdicitur administratio: & quod multo magis ludus prohibitus sit & ludi pœna incurritur,*

curritur, quando in ee fraus aliqua ſeu falſitas interuenit, & 26. & 27.

28 *Ludus Iure Ciuili & Canonico prohibitus eſt. Et quid de iure diuino?*

29 *Ludere non auaritia & cupiditatis cauſa, ſed recreationis & ſolatij, prout precipuè contingit in infirmo ludente, licitum eſt in laicis & clericis, niſi in caſu de que hic. Vide etiam n.31 cum ſequentibus.*

32 *Sorte in aliquibus caſibus licet vti, vt in rebus dubiis, & n.33.*

35 *Dubius euentus à fortuna non facit contractum eſſe illicitum, & n.36.*

37 *Sponſiones, hoc eſt,* las apoeſtas ſon licitas. *Et quo modo hoc ſit intelligendum? & numeris ſequentibus.*

39 *Sponſiones inter ludentes ſunt licita.*

40 *Alearum ludus, qui ex fortuna ſeu ſorte pendet, non eſt ſua natura ſeu ex ſuo genere malus, nec peccatum, imò res licita & honeſta, adeò vt poſſit eſſe virtus, & numeris ſequentibus.*
- *Quod probatur ex n.30. cum ſequentibus vſque ad hunc numerum 40. & n.47. cum ſequentibus contra adducta à n.1. cum ſeqq.*

42 *Clericus & monachus interdum abſque vlla culpa ludere poſſunt, vt hic.*

43 *Ludere in Eccleſia an liceat? & n.44.*

45 *Ludere in diebus feſtiuis an & quando liceat?*

51 *Ludentes in magna quantitate, vel nimia aſſuetudine, peccant mortaliter,* como ſon los que llama mos tahures, *aliàs ſecus tam in clericis quam in monachis, vt in n.52.*

53 *Ludus recreationis cauſa exercitatus permiſſus eſt, præterquam in magna quantitate, & qua ſalis dicatur? n.54.*

55 *Ludus malus & vitioſus redditur ex circunſtantiis de quibus n.55.*

56 *Ludus ad hoc vt prohibitus ſit, & ludi pœna incurritur, requiritur quod in eo aliqua fraus erat falſitas interueniat, quod multis modis contingere poteſt.*

56 *Ludus non ſit mortalis ex ſola circunſtantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile ab eo, qui donare poteſt, nec etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, niſi cum extenditur ad alicuius l. quæ obligat ad mortale, violationem, & num.57. cum ſequentibus.*

61 *Prelati & Clerici ratione dignitatis, perſona & ſcandali prohibentur ludere aleis, pila & ſimilibus ſub mortali. Et quæ ſit pœna impoſita de Iure Ciuili? n.63.*

64 *Ludus laruales, hoc eſt,* de maſcaras *probibitus eſt Clericis ſub mortali, & de eius pœna, necnon & contra Religioſos.*

65 *Ludi mimorum & hiſtrionum prouocantes circunſtantes ad turpitudinem ſunt prohibiti.*

66 *Clerici prohibentur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnuſquiſque confert partem ſuam. Vide tamen n.67. & 68.*

69 *Ludus ſchacorum, hoc eſt,* de axedrez, *an ſit licitus?*

70 *Ludus alearum & chartarum quando & quomodo ſint illiciti, & quando non?*

71 *Monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus conſtituti, lege prohibente ſub mortali peccato, non poſſunt ludere ludis prohibitis.*

72 *Ludens valde peritus, attrahendo alium valde inferiorem ad ludum id diſſimulans, peccat mortaliter & cætera vt hic & num.76. Et an teneatur ad reſtitutionem? n.75. & 77.*

73 *Luſor, qui ſcienter ait ſe habere plura puncta quam habeat, & ideò lucretur, & alij de quibus hîc, peccat mortaliter?*

74 *Meſſem ludens ad quid teneatur?*

78 *Ludo inuoluntariè attracto cupiditate lucrandi an ſit reſtitutio facienda eius, quod amiſit?*

79 *Ludens per errorem, vel falſo affirmans ſe habere* primera, *altero colluſore proijciente chartas ſuas, an lucretur?*

80 *Ludus quando liceat & quando non?*

De ludis alearum & ſimilium.

QVÆSTIO XCII.

QVÆRO primò an alearum ludus & ſimiles ſint in ſe liciti, vel non? 1

Pro huius quæſtionis introductione obſeruandum erit primo, omnes ſpecies ludorum reduci ad tria genera. Primum, in quo natura & ars plurimum valent, fortuna verò parum vel nihil, vt in ludo choreæ, palæſtræ, & ſcachorum, &c. Secundum, in quo fortuna & caſus multum valent, ars autem vel ingenium parum vel nihil poſſunt, vt in ludo taxillorum, id eſt, *de los dados*, & in ludo chartarum quoad aliquas ſpecies, vt in his quæ hiſpanè dicuntur *quinolas ò al quinze*. Tertium, in quo licet fortuna habeat ſuas partes, ars nihilominus & conſilium habet quoque ſuas, vt in ludo taxillorum & tabellarum, in quo licet ſucceſſus & iactus taxillorum pendeat à fortuna in componendis, ducendis, ordinandiſque tabellis, iuuant plurimum conſilium & ars. Idem accidit in ludo chartarum quoad aliqoas ſpecies, vt in ludo qui hiſpanè dicitur *de las malillas, ò del triunfo, y el de la primera*, ita conſtat ex Doctoribus infra citandis præſertim Salon *de iuſtitia & iure, in 2. 2.* D.Thom. *quæſt.5. de domin. art.6. col.547.* & aliis plurimis citatis ab Azeued. *in rub. huius tit. n.11.* 2

Secundò obſeruandum eſt, aleæ nomen generale eſſe ad ludos omnes, qui omninò vel aliqua ex parte pendent à caſu ancipiti, veluti in fortuna, vt foliorum, teſſerarum, talorum, aſtragalorum, tabularum & ſimilium, & ſic alea Iuriſconſultis eſt quid incertum *l. nec emptio 8. ff. de contrahenda emptione.* Conſtat hæc aſſertio ex Calepino dicente, ludus tabulæ eſt, & omnis ludus in varietate fortunæ conſiſtens, vnde aleator dicitur qui ſæpe alea ludit, & Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica, cap.70. in principio,* in noua impreſſione Compluti facta anno 1587. expreſſius per Petrum Gregor. *in ſyntagm. iur. vniuerſi, 3 p. lib.39. cap.3. num.11.* & patet ex pleriſque hac de re agentibus, eſtque de mente omnium teſte Nauar. *in man. cap.19. num.7.* & ludus ad tabulas, qui licet multum nitatur induſtria, magis tamen fortuna: & quod de his videntur etiam eſſe ludi chartarum luſoriarum, quorum aliqui magna quidem induſtria nituntur, ſed maiori fortuna: & per Salon *vbi ſupra col.548.* & nouiſſimè Parlad. *lib.2. rerum quotidianarum cap.7. num.7.* vbi quod alea fortunæ ludus eſt magis quam artis aut conſilij, ſicuti plurimorum authoritate oſtendit Eraſm. *chiliade 1. centuria 3. adagio 32.* & nouiſſimè Molin. Theolog. *2.p. de iuſtitia & iure, diſputat.112. in principio, col.1665.* & Don Ioann. Vela *de pœn. delict. cap.22. col.4.* vbi quod nihilominus ſub illa prohibitione omnes ludi continentur, 3

nentur, etiamsi à casu ancipiti & industria hominum simul pendeant, vt chartarum, tabularum & similes, vt docet Clarus *lib. 5. sentent. §. ludus, num. 2.* exceptis iis qui græcè ab Imperatore recensentur *in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.*

4 Quo sic præhabito, prima quidem quod aiunt facie quod hoc ludi genus sit in se illicitum & reprobatum, his demonstratur rationibus. Prima authoritate Aristotelis *lib. 4. Ethic. ad Nicom, cap. 1.* vbi aleatores fures atque lattones illiberales dicit esse, qoia turpi in lucro versantur & omnia quæstus causa sustinent probra. Hoc autem rationi consentaneum non esset, si alearum ludus ex se non esset honestatis expers: nec etiam Cato, vel qui fuit illius opusculi author dixisset, *Aleas fuge.*

5 Secunda, quia alea & reliquæ artes perniciose à Dæmone Theuth inuentæ fuerunt, & ad Thamum Ægypti Regem delatæ, vt Plato rectè videtur adnotasse secundum Petr. Gregor. *vbi supra num. 7.* & addit. Bernard. Diaz *in practica crimin. canonica cap. 70. littera B.* Et quod diabolus inuenerit ludum chartarum ad solatium lusoris, qui posuit quatuor differentias chartarum, in quibus ipse etiam maximè colitur & veneratur, testatur addit. Didaci Perez *in l. 37. tit. 19. lib. 8. ordinamenti, pag. 388. versic. quid autem,* & in sacris litteris male audiunt ludi, vt per Sot. *de iustit. & iure lib 4. quæst. 5. art. 2. vers. accidentia, pag. 304. ibi quantique.*

6 Hinc est vt Hostiensis in Summa, *titulo de excessib Prælat. §. clericus,* taxillorum, seu aleatum vsum sexdecim vitia & crimina producere notat quibusdam versibus, quæ apud illum iuribus suffulta videbis & postea per Auiles *cap. 29. prætorum, glossa 1. num. 1.* eosque referunt quamplures authores, & nouissimus Azeued. *in rubr. huius tituli, numer. 6.* Vitia autem, quæ in summa ex aleæ & cæterorum lusibus oriuntur hæc sunt.

7 Ecclesiæ spretio, vsura, siue rapina, scandala, nugæ, blasphemia, faciendi furti doctrina, violentia, crimina falsi, causa mortis, deceptio, perditio temporis, desiderium, atque corruptio, adulatio, & vitia turpia.

8 Beatus Antonin. Archiepiscopus Florent. in summa *2. p. titulo 1. cap. 23. §. 6. col. 1. cum sequentibus,* tot etiam crimina ex ludo nasci arbitratur & probat, quot sunt in taxillis puncta, & enumerat 21. peccata quæ in illo interueniunt, cui se subscribit Petrus de Raben. *in suo alphab. verbo, ludus,* & referunt Bernard. Diaz & Auiles *n. 2. vbi supra,* & Petr. Greg. *n. 10.*

Tertia ratio est, quia huiusmodi ludus vel omninò, vel aliqua ex parte committitur sorti & fortunæ, cui nihil præsertim ab homine Christiano committendum est *c. sortes, c. si quis clericus 26. q. 5.*

9 Quarta, quia ludens his lusibus res suas exponere fortunæ videtur, quod est quoddam genus prodigalitatis, & ideò Philosophus aleatores tanquam prodigos vituperat, quod res suas non vt deberent expendunt: igitur vt prodigi peccant, ita propè aleatores peccabunt.

10 Quinta, quia hoc ludi genus solùm lucri causa vsurpari solet, cùm in eo non adsit vel animi vel corporis relaxatio, sed potius quidam perpetuus animi cruciatus, dum expectatur quid fortuna possit, quare cùm careat ludi fine non videtur honestus.

11 Sexta ratio fit propter euitanda innumera incommoda & peccata, quæ plerumque ex ludo sequuntur, vt experientia docet, quorum supra meminimus. Male ergo faciunt, qui ludos illicitos, putà chartarum & alearum, aperiunt & constituunt in domo sua loco hospitum, quoscumque lusores admittentes, vt inquit Tiber. Decian. *in 2. tom. tract. crimin. lib. 6. cap. 2. num. 23.* ¶ In ludis 12
enim permaximæ & horrendæ dicuntur blasphemiæ à lusoribus, vt est textus *in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.* tradit Angel. *de malef. in versiculo, Mecti dor de muli dadi num. 6. versiculo, potest etiam mulctari arbitrio iudicis,* Gerard. de Petra sancta *singul. 83. num. 2.* & reliqui præcitati: atqui causam & occasionem dant blasphemandi multum quidem peccant, ideò Nathan Propheta multum exagerauit factum Dauid, quod inimicos fecisset blasphemare nomen Domini, vt habetur 2. Regum cap. 12. in hæc verba: *Verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius, qui natus est tibi, morte morietur.*

His forsan rationibus motus quidam Thomas 13
Illiricus Franciscanus, cuius meminit Nauarr. *in d. cap. neque enim de pœnitentia distinct. 5. num* 20. tenuit esse illicitum alearum ludum, in quo est aliquid fortunæ, & ideò apud Tolosates persuasit artem faciendi chartas lusorias esse peccatum mortale. Præsidesque vrbis, qui hos artifices permittunt, peccare mortaliter docuit, cuius ratio ita apud illos potuit, vt chartarum formas publicè igni tradiderint. Eandem sententiam, nempe quod ludi illic iti sint, qui aut prorsus à sorte seu fortuna, aut partim à fortuna, partim & ab arte reguntur, iure latè probat cum glossa & omnibus *in cap. clerici ac vit. & honest. clericorum* Parlad. *vbi supra d. num. 7.* citans etiam Decium *consil. 115. volumin. 1.* & testantem hanc esse communem opinionem Bertach. *de Episcopo lib. 4. part. 1. num. 10.* & Costam de ludo, *art. 1. num. 34. per textum l. 1. ff de aleator. & in dict. authent. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.* & *authent. interdicimus, C. de Episcopis & cler. & in proœmio Digestorum § illud, & in l. 5. huius titul. 7. lib. 8. nou. collect. reg.* vbi cauetur, *que porque son muy notorios los daños que se recrecen de auer en ellos tubleros publicos para jugar dados y otros juegos de tablas, y neypes, y azares, y chuecas, &c. se executen las penas de los juegos, &c.* & probat latissimè omni iure ludos taxillorum & chartarum regulariter esse prohibitos Azeued. *in l. 1. num. 1. cum pluribus sequentibus, hoc tit. 7. lib. 8.* vbi citat plures authores Theologos hoc tenentes, & alios plurimos cum communi Farinac. *in 3. tom. sua prax. crimin.* 14
q. 109. p. 1. num. 6. qui num 7. cum aliis plurimis id ampliat in ludo aleatum, vt sit prohibitus tam laicis quam clericis, vbi numeris sequentibus 15
ampliat plurimis modis, & declarat quis dicatur alearum ludus: & quo tempore & à quo iste alearum ludus fuerit inuentus; nempe quod antiquo tempore apud milites in bello frequens erat; postea autem ad alios omnes homines se porrexit, vt *in l. fin. C. de relig. & sumpt. fun.* & inquit Florian. *in rubr. ff. de alea lusu, &c.* aleam esse quemdam ludum vel instrumentum quo luditur, ab Alea milite quodam nuncupatum; vnde aleatorium dicitur locus in quo luditur, alearium verò, locus vbi hoc instrumentum reponitur, Paris de Puteo *in tract. de ludo num. 5.* vbi inuentorem ludi alearum dixit esse Palamedem in exercitu Græcorum contra Troianos, & illum quidem inuentum ad otiandum milites, idem dixit Cacialup. *de ludo num. 7.* ¶ Et ampliationes sunt in

in ludo chartarum, conſiſtente vt plurimum in mera fortuna & ingenio ſuo.

17 Et in ludo tabularum, qui & clericis & laicis prohibitus eſt, vt *in authentica, interdicimus*, & ibi gloſſa 1. *C. de Epiſcopis & clericis*, & eſt verior & magis communis opinio, vt ex aliis affirmat Farinac *vbi ſup. n.* 15.

18 Ampliatur etiam in ludo taxillorum, qui eſt etiam prohibitus clericis & laicis *cap. clerici el ſegunde, de vita & honeſt. clericorum*; allegat plures ita tenentes Farinac. *vbi ſup. num.* 19. contra alios quos refert *num.* 20. *&* 21.

19 Ampliatur etiam in ludo azardi, qui pariter prohibitus eſt & præſertim clericis, vt cum aliis probat idem author *num.* 25.

20 Ampliatur generaliter in omni ludo conſiſtente in ſola fortuna, nedum in taxillis, & chartis, de quibus ſupra, vt per ipſum ibi *num.* 27.

21 Ampliatur etiam, vt non liceat ludere non ſolum ludo conſiſtente in mera fortuna, ſed neque ludo mixto conſiſtente in fortuna & ingenio ſeu ſcientia, vt cum communi reſoluit idem author *ibidem num.* 31. *vbi num.* 33. quod non liceat ludere tam in publicis quam in priuatis domibus, vt *in l. fin. §. commodus igitur, C. de relig. dom.*
22 *& ſumpt. fun.* ¶ & *num.* 34 latè probat cum pluribus authoribus, quod prohibitum ſit laicis &
23 clericis, non ſolum ludere, ſed etiam ludo præſentes eſſe, parique pœna puniendos & inſpectores & luſores vt *in d. l. fin. §. omnis igitur, C. de relig. dom. & ſumpt. fun.* & in aliis plurimis iuribus ibi per eum allegatis, & Baldo dicente quod ita punitur ille, qui inſpicit ludum, ſicut ille, qui ludit.
24 ¶ Sed in his Regnis Hiſpaniæ nec eſt lex, quæ hoc diſponat, nec in praxi ſeruatur, nempe quod inſpicientes ludum & qui ei præſentes ſunt puniantur aliqua pœna. Sed & ſunt aliæ
25 ampliationes, quas ibi refert idem author. ¶ Illam autem non omittam, quod de iure Canonico laici luſores ſi non deſiſtant à ludo, excommunicantur vt *in cap. Epiſcopus* & ibi Præpoſit. Alexandrinus *in ſum. diſtinct.* 35. Zabarel. *in clement.* 2 *§. ſed tales, num.* 10. *in fin. de vit. & honeſt. cleric.* Ignat. Lopez in ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica cap.* 70. *in verbo, alcatores, littera ſub verſiculo, hoc de clericis*, & cum aliis Farinac.
26 *vbi ſupra num.* 59. *cum ſequenti*, ¶ vbi etiam cum Menoch. quod ab Epiſcopo laicus luſor pœna arbitraria punitur, & quod non ſolùm luſores pœnas prædictas tam de iure Ciuili quam Canonico incurrunt, ſed etiam eodem iure ſuorum bonorum lapidatores reputantur, & propterea illis tanquam malè vtentibus ſua ſubſtantia, ſicut & prodigis, interdicitur adminiſtratio ſecun-
27 dum Bald. & alios, quos *ibi* citat: ¶ *num.* 61. quod multo magis ludus prohibitus ſit & ludi pœna incurritur, quando in eo fraus aliqua ſeu falſitas interuenit, quod multis modis contingere poteſt, vt *ibi* per eum & alios quos citat & *num. ſeqq.*

28 Et quamuis prædictus ludus iure Ciuili & Canonico prohibitus ſit, de ſe ac ſui natura non eſt prohibitus, videlicet de iure diuino vel gentium, prout furtum, ſacrilegium, rapina, vſura, & ſimilia, ſed ex humana conſtitutione & de iure poſitiuo, & non principaliter propter ſe, ſed & propter accidens, cum ex ludo proueniant inſaniæ, blaſphemiæ, patrimonij diſſipatio, furta & alia peiora, vt latè cum aliis probat Farinac. *vbi ſupra n.* 84.

29 Quando autem luditur non auaritiæ & cupiditatis cauſa, ſed recreationis & ſolatij, prout præcipuè contingit in infirmo ludente, licitum eſt. Cauſa namque recreationis facit ludum alias prohibitum licitum & permiſſum in laicis & clericis, vt cum Immol. tenet Farinac. *vbi ſupra, numer.* 85. *& num.* 87. hoc declarat niſi in hac ratione interueniant aliquæ operationes vel verba turpia, aut laſciuæ diſſolutiones ſecundum Abb. & alios plures quos ibi citat: & ampliat etiam cauſa recreandi ſocium, qui recreatione indigeat. Et *numer.* 88. quod proptereà licitum eſt ludere tempore peſtis ad effugiendas melaucholicas paſſiones.

Nihilominus tamen contraria opinio eſt verior, communis & tenenda; imò quod alearum ludus, qui ex fortuna ſeu ſorte pendet, non ſit ſua natura vel ex ſuo genere malus nec peccatum; imò res licita & honeſta, adeò vt poſſit eſſe virtus. 30

Quod primò probatur, quia poteſt hic ludus delectationis gratia exerceri ad animi relaxationem, (vt prædiximus) & qui lucrum haberet in ludendo propoſitum, modo illud vellet ad aliquem finem honeſtum referre, nihil peccaret, vt patet in omnibus artibus quas homines non ſine ſpe lucri exercent, vt poſſint ſe ſuoſque ſuſtentare, vt tenet in terminis Nauar. *in manual. cap.* 19. *num.* 3. ibi *quia finis:* ergo ludus non eſt in ſe intrinſece malus, cum poſſit ex aliqua circunſtantia fieri bonus. Hinc eſt vt ex ſe non ſit peccatum alcæ luſum inſpicere: cum enim ludus ſit actus principaliter factus ad recreandùm animum per voluptatem ſecundum Ariſtotel. 4. *Ethic.* & S. Thom 2. 2. *queſt.* 168. *art.* 1. & tunc dicitur bonus ludus cum ſit ad honeſtam animi recreationem ſine vlla mala circunſtantia, vt docet Nauar. *vbi ſupra num.* 2. conſequitur vt nec ſic ludens peccet, nec etiam inſpectores huiuſmodi ludi. 31

Secundò pro hac parte arguitur à ſimili, quoniam in aliis caſibus ſolemus vti ſorte, vt patet in rebus dubiis, idque docet & probat ex Auguſt. D. Thom 2. 2. *quæſt.* 95. *artic.* 8. & in contractu aſſecurationis, quem communiter Doctores approbant teſte Soto *de iuſtitia & iure, lib* 4. *quæſt.* 5. *artic.* 2. de quibus latè per Molinam Theolog. 2. *p. de iuſtitia & iure, diſputation.* 507. 32
& 509. ¶ & in electione Canonici Doctoralis & Magiſtralis Eccleſiarum Cathedralium huius Regni, duobus electis æquali ſuffragiorum numero cæteris paribus, indulto & Bulla Apoſtolica cauetur vt ſorte dirimatur hæc dubietas: igitur, &c. 33

Tertio, quia ſi oppoſita ſententia eſſet vera, ſequeretur inde omnem ferè artem omneque officium ad quærendum victum illicitum eſſe, & ita neminem eis vti poſſe. Homines namque omni arte male vtuntur hodie iuxta illud Pſalmi, *præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ*, & illud, *omnes inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum*, & illud *ſaluum me fac, quoniam defecit ſanctus*, quòd latius proſequitur & neruoſe probat Nauar. *vbi ſupra num.* 2. 34

Quarto quoniam dubius euentus à fortuna non facit contractum illicitum, textus eſt & ibi Paul. Caſtr. *in l. in naue Saupheli, ff. locat. cap. nauiganti de vſur. l. à Titio, ff. de verb. obligat.* 35
¶ vbi notat Paul. & Alex. eſſe licitas conuentiones pendentes à futuro euentu fortunæ, quas nos Hiſpani *apueſtas* appellamus, communis ſecundum Dec. *conſil.* 115. & cum eo Couar. *in regula peccatum, 2. p. §. 4. num. 2. de regulis iuris in* 6. Meneſ. *in l. de fideicommiſſe, num.* 9. *C. de tranſact.* Molina 36

Theolog.

Theolog. *in 2.p. de inst. & iur. disputat.* 508. *colum.*656. Quod ampliat Decius *vbi supra*, vt
procedat etiamsi alter sciat certò iam euenisse il-
lud, de cuius euentu pactio fit: adhuc enim ipsa
valida erit, liciteque ex ea acquiri potest quod
lucratur, & sequitur Couar. *vbi supra num.5. ad
fin.* & benè declarans Nauar. *d. cap.*19. *num.*18.
nempe quod sine dolo fit, nec aliud ad sponsio-
nem inducit: quoniam si dolosè id fieret, certò
sciens à se assertum esse verum, idque dissimula-
ret, vel alium ad sponsionem induceret, non li-
ceret absque peccato, vt ibi per eum; quicquid
Maior *in 4. distinct.*15. *quæst.*15. *& sequenti* &
Adrian. *in 4. de restitutione, quæstione de ludo*, &
Pedraza *in summa in expositione 7. præcepti diuini*,
§.35. *fol.*94. contrarium significare videantur,
nempe non valere prædictas sponsiones, & pec-
care lucrum ex eis acquirunt. Sed priorem sen-
tentiam iure probat, & communem affirmat cum
supradicta declaratione Ludouic. Carb. *de resti-*
37 *tutione quæst.*40. *versi. sed peteret.* ¶ vbi *in versicu-
lo, quartum dictum* inquit, quod cum his spon-
sionibus nihil aliud spectetur nisi lucrum, hinc
fit vt ferè semper sint peccatum saltem veniale,
quia est contrarium virtuti liberalitatis, quod
prius tenuerunt Caiet. Maior, Adrian. & Nauar.
vbi supra, qui prædicta sic procedere intelligit.
Similiter priorem opinionem, quando sponsio
fit super re dubia, ad quod sufficit habere vtram-
que partem etiam perdendi, dubitando de lucro,
probat etiam Emanuel Rodriguez in Summa
38 1.*tom. cap.*174. *num.*1. ¶ vbi quod etiam certis-
simus, quia habet euidentiam & certitudinem,
potest cum bona conscientia acquirere quod
sponsione lucratus est si alteram partem certio-
rem fecerit prædictæ & euidentiæ & certitudi-
nis, sequitur Ludouic. Lopez *in suo instructorio
negotiant. lib.2. cap.*15. *versiculo, præterea, pag.*353.
vbi secùs dicit esse aliàs, vt si adhuc certioratus,
quia subsunt sibi rationes probabiles dubitandi,
ob quas non debuit omnimodam adhibere fi-
dem, ideò pergit esse proteruus in spondendo
qui certus est, etsi certiorauerit eum quantum
est de se, sed non cum effectu: quia tunc non po-
test cum eo inire sponsionum contractum, ne-
que ex tali contractu præmium expositum lu-
crari, vt ibi latè prosequitur. Superuenit nouissi-
mè Molina Theolog. qui vbi supra latè probat
indistinctè, quod qui certus omninò esset, eum,
pro quo spondet, ita se habere, vt nulli omninò
se exponeret periculo amittendi, nihil lucrari
posset ab altero, etiamsi alter se ipsum decipien-
do, se quoque certum de contrario arbitraretur,
diceretque nihil impediente certitudine, quam
prior ille se habere affirmaret, velle deponere &
amittere, contra Medinam, Couar. & Dec. *vbi
supra*, & sic in effectum cum Maior. Adrian. &
Pedraz. præcitatis. Quæ opinio profectò proba-
bilis est; sed contra quam supra probauimus
communis: atque ideò iuxta eam securè excu-
sarem sic lucrantes sponsiones, & multo magis
si quis non vult spondere, quia certus est rem ita
se habere, dubitare tamen incipiat, ne fortè de-
cipiatur, eo quod alius asseuerer nihil impe-
diente ea certitudine velle spondere, & quia
aliquando arbitratur aliquid esse sibi certum,
posteà comperit se fuisse deceptum secundum
Molin. *vbi supra, colum.*1657. qui in hac specie
& alia statim sequenti, de qua ibi per eum, li-
mitat suam priorem sententiam communi con-
trariam.
39 Hinc etiam est in terminis sponsiones quas
inter ludentes fieri contingit, validas esse, at-
que ideò ex eis acquisita non fore necessa-
riò ex propria natura restituenda, vt pro-
bat Couarru. *vbi supra d. numer.* 2. *versiculo,
quibus tandem fit.* Ludus namque est quidam
contractus liberè susceptus, sed postquam su-
sceptus est cogit ludentes velut quædam lex,
cui voluerunt sic contrahentes se deuincere,
vt probat Salon. *vbi supra artic.*6. *column.*543.
& est quidem mixtum ex contractu in nomi-
nato, vt declarat Molina *vbi supra, disputat.*510.
*col.*166.

Et in terminis hanc secundam sententiam
principalem, nempe quod alearum ludus, qui 40
ex fortuna seu sorte pendet, non sit sua na-
tura vel ex suo genere malus nec peccatum,
immò res licita & honesta, adeò vt possit
esse virtus, tenet & probat D. Thom. 2. 2.
quæstione 168. *artic.* 2. *in conclusione ad secun-
dum*, vbi respondet ad authoritatem D. Chry-
sostomi dicentis, non dat Deus ludere, sed
diabolus, audi quid ludentes passi sunt. Sedit
populus manducare & bibere & surrexerunt lu-
dere: & sic videbatur quod circa ludos non po-
test esse virtus. Hoc namque secundum D. Tho-
mam est intelligendum de illis, qui inordinate
ludis vtuntur, & præcipuè eorum qui finem
in delectatione ludi constituunt, sicut de qui-
busdam dicitur Sapientiæ 15. *Existimauerunt
esse ludum vitam nostram.* Et ad tertium inquit,
quod ipsæ operationes ludi secundum suam spe-
ciem non ordinantur ad aliquem finem, sed
delectatio, quæ in talibus actibus habetur,
ordinatur ad aliquam animæ recreationem &
quietem: & secundum hoc, si fiat moderatè, li-
cet vti ludo. Eandem etiam partem, quod lu-
dus scilicet in se sit licitus, tenent Syluest. *in
summa, verbo ludus*, §.1. Medin. *in suo C. de
restitutione quæstion.*20. Dominicus à Soto *lib.*4.
*de iustitia & iure, quæstion.*5. *artic.* 2. Nauarr.
*in d. cap. negotium, numer.*2. *&* 21. *cum sequen-
tibus*, dicens quod etsi ea omnia, quæ concio-
nator ille (de quo supra) dicebat & faciebat,
tunc visa sibi fuerunt iustissima, nunc autem
rem altius perpendenti zelus quidem illius viri
heroici pius, vtilis & laude dignus fuisse vide-
tur, extirpatio item illorum officiorum res san-
cta, nec minus Reipublicæ vtilis: at artem
illam reprobam esse capitaliter in se, eamque
exercentes mortaliter peccare, non satis vi-
deri expeditum, ac proinde contrarium latè ibi
probat idem Nauarr. *in manual. d. cap.*19. *nu-
mer.*3. ¶ vbi quod sine vllo peccato & cum 41
merito potest quis ob honestam causam lu-
dere, putà, qui infirmus, qui illic est recrea-
tur, quo otium pellatur, aut solatium capiant
milites tempore belli custodientes, quamuis
sine vlla causa id ibi facere sit saltem veniale
peccatum, secundum Caietan. quem citat: ¶ & 42
quod neque ex circunstantia personæ efficitur
illicitus, nam sine vlla culpa, etiam veniali, cle-
ricus & monachus interdum etiam talis & char-
tis lusoriis ludere potest ob honestam causam,
putà, ad excitandum vel recreandum so-
cium ægrotum hac re indigentem, modo
non frangat legem vllam ad mortale obli-
gantem.

Nec etiam ex circunstantia loci sacri, quia 43
nullo id iure cauetur, nisi cum specialiter talis
ludus in eo loco prohibetur, qualis est come-
diarum profanarum *cap. cum decorem de vit. &
honest. cleric.* aut nisi fiat cum notabili scandalo,
vel

vel irreuerentia Dei, vel Ecclesiæ *c. decet. §. cessent, de immunit. Eccles. lib.6.*

44 Contrarium tamen, imò quod quando luditur in Ecclesia ratione loci ludus aliàs licitus & permissus efficiatur illicitus & prohibitus, argumento textus *in cap. Deus qui de vit. & honest. clericor. &c. non oportet, distinct. 42. & cap. licet de immunit. Eccles. in 6.* tenet Præpos. Alexandrinus *in cap. Episcopus, num post medium, in versiculo, item ratione loci, distinctione 35.* Capra *conclusione 86. num.234. practic.* Conrad. *in rubr. de Infor. in fin. numer. 14. in septima limitatione* Summa Angelici *verbo, ludus, num. 5.* & ibi addit. *littera A.* vbi hanc conclusionem à contrariis defendit, prout contrarium in ludo schachorum voluit Summa Syluest. *in eodem verbo ludus, num. 3. versiculo, ratione circumstantia loci*, quos refert & sequitur Farinac. *3. tom. quæst. 109. 3. par. num 126. pag. 472. col. 5.* vbi refert banoimenta status Ecclesiastici generalia edita de anno 1599. *c. 3.* prohibentia ludus etiam pilæ ante Ecclesias tempore quo diuina celebrantur officia, quæ mihi iustissima videntur.

45 Neque ex circunstantia temporis, quia quamuis peccatum sit totum diem festum in ludis præsertim operosis consumere, quales sunt ludus pilæ, prælij vmbratilis & similes; tamen peccatum mortale non est, nisi Missa aut aliud diuinum officium, præceptum, vel votum omittatur, maximè stante consuetudine ludendi in diebus festiuis, iuxta tradita per Farinac. *vbi suprà, num. 136.* vbi cum Immol. *in cap. clerici, el se gundo numer. 12. in fin. de vit. & honest. cleric.* & aliis inquit (loquens in festiuitatibus Natalis Domini nostri) quòd stante consuetudine ludendi in illis diebus, quamuis tunc esset potius diuinis quàm ludo vacandum, idcircò amissum in ludo non reperitur, dummodo non interueniat blasphemia aut aliud malum accidens, per quod ludus probibetur. Hæc tamen conclusio principalis non est expedita, plures siquidem tenent contrarium in prædictis diebus festiuis, & Natali Domini nostri, quos retulerat ipse Farinac. *num. praced. 135.*

46 Nec in eo, quod potius fortuna aut euentu quàm industria nitatur, nisi alioqui lege prohibeatur: imò ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit, tanto aptior est, quanto magis fortunæ quam arti & industriæ nititur, quia intentionem animi magis remittit.

Hanc prætereà secundam partem probauit D. Couarruu. *vbi suprà, dicto §. 4. num. 2.* estque communis Doctorum sententia & omninò retinenda secundum Ludouic. Carbon. *de restitutione quæstione 38.* & iterum *quæstione 41. in 2. conclusione*, latè & optimè Salon *vbi suprà de iustitia & iure in 2. 2.* D. Thom. *quæstione 5. de domin. artic. 6. an liceat ludere, columna 543.* ad fin. cum sequentibus, vbi *columna 546. versi-*
47 *culo, quod si*, ¶ quod ludens aleis, taxillis, similibusque ludis moderatè, citra scandalum ad solam animi recreationem oblata iusta occasione, & sine periculo iurandi, exponendi multam pecuniam, aut alterius vitiosæ circunstantiæ, non peccat: & quod ita videmus viros honestos his etiam ludere in aliquo conuiuio, vel festo, nec propterea à gubernatoribus iudicari lusores, aut transgressores legum, quæ prohibent ludos alearum vt *in lib. quod in conuiuio, ff. de alea lusu*, & docent Angel. in Summa, *verbo, ludus, numer. 4. supplement.*

verbo, ludus alea, §. 1. & 2. Richard. *in 4. di- 48*
stinctione 18. art. 8. quæstione fin. & Ludouic. Carbon. *dicto quæstione 37. in 9. Conclusione* idem probat in clericis, qui modicum luderent & tardò animo relaxandi, remoto scandalo, & Ignat. Salced. *in practic. crimin. Canonica, capite 70. littera A.* & Ludouic. Vega *casu 61. versiculo, notandum, pag. 325.* & Don Ioann. Vela, *dicto cap. 25. in principio*, & Azeued. *in d.*
l. 2. huius tituli 7. num. 7. & 15. ¶ Et quod lu- 49
dus chartarum & tesserarum, stando solo iure naturali seclusa prohibitione iuris humani, iustè ac licitè exerceri valeat probat bene Molina *vbi suprà, disputatione 510. colum. 1661. versiculo quoad secundum*, & in principio disputationis 511. vbi alios authores idem tenentes citat, & *colum. 1605.* bene probat non esse verum quod quidam voluerunt, nempè ludum de quo loquimus ex sui natura esse illicitum, proptereà quod pecunia illa subiiciatur fortunæ, ociumque nutriat. ¶ Et ita Azeued. *in d. l. 2. num. 19.* 50
cum sequentibus sex casus contigerit, in quibus ludus est licitus, nempè, recreationis causa, & exercendæ virtutis, & propter vrbanitatem, & in festo Natali Domini, & causa vescendi, & in modica quantitate. Extra quos casus (inquit) qui ludunt committunt & delinquunt contra sex leges, nempè, diuinam, naturalem, Canonicam, Ciuilem, & Regiam, & communem Theologorum doctrinam, vt resoluit D. Thom. *2. 2. quæstione 168. art. 2.* & hoc ob plurima damna ex ludo euenientia: quos casus & alios refert & differit Prosper. Farinac. *tom. 3. quæstione 109. p. 3. num. 108. cum sequentibus*, vbi *numer. 113. cum seqq.* latè agit de ludis permissis clericis, & de prohibitis.
Ex circunstantiis tamen ludi reddi potest ma- 51
lus & vitiosus, vnde ludentes aleis, taxillis, similibusque ludis in magna quantitate, vel nimia assuetudine, quos hispanè vocamus *taures*, peccant mortaliter, quia circa huiusmodi lusores leges prohibentes tales ludos in vsu sunt, nec desuetudine abrogatæ: vnde sic ludentes non modo clerici, verum etiam seculares peccant mortaliter, cum hæ leges sint iustæ & obligent, vt credit contra Sotum Salon *vbi suprà, colum. 546.* vbi quod Batt. & alij asserentes ludentes aleis peccare mortaliter ob innumera crimina, quæ huiusmodi ludis solent misceri, intelligendi sunt de ludentibus in magna quantitate, & vitiosa consuetudine, non de ludentibus tardò, moderatè, & communiter ad honestam tantum recreationem iusta causa oblata. Non enim hi mortaliter peccant, dummodo aliàs fraus cesset, aut alia causa non accedat, quæ noxia sit, vt aduersus Alphons. à Castro probat & tenet Parlad. *d.*
lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 9. ad fin. ¶ Sed dum 52
ibi *num. 20.* excipit clericos, innuens eos ludendo peccare mortaliter, quoniam eos sacri Canones & Concil. Trident. in Summa *verba ludus*, & Soto *de iustitia & iure, lib. 4. quæst. 5. art. 2. conclusione 3.* & Nauar. *d. c. 19. num. 7. &* 12. debet intelligi nisi quando clericus vel monachus moderatè ob honestam causam ludit, & citra scandalum, vt *supra*, deduximus ex eodem Nauar. *numer. 3. vbi suprà*, asserente hoc citra vllam culpam etiam venialem fieri posse. Nec Nauar. *dict. numer. 7.* & 12. contrarium in hac specie dicit; sed imò potius idem tenet *d. numer. 7.* ibi *dixi* (quo luditur ob lucrum principaliter) ad excludendum eum, qui potius causa honesta recreationis quam lucri paruo tempore ludi, vt

ibi benè probat. Et *d. num.* 11. loquitur de clerico sine laico ludente cum eo, qui donare non potest: peccat enim mortaliter, nisi in casibus de quibus ibi per eum. Sed de hoc nunc non agimus, & sic Nauarr. *in prædicto numer.* 12. nostræ assertioni non contradicit, imò eam probat *dicto num.* 3. & nouissimè supradicta probare videtur Vela 5. *part. casu* 61. *per totum, pag.* 118. *columna* 4. *cum sequentibus.*

53 ¶ Ludus igitur recreationis causa exercitatus permissus est seruatis debitis circunstantiis, etiam inter Religiosos & intra sui septa monasterij, vt per eundem Nauar. *in cap. consideret*, §. *paueat de consecratione*, *distinctione* 5. vbi inquit non esse peccatum si quis eo die, quo confessus fuerit & communicauerit, ludis honestis cum sociis se immiscuerit, quod refert & sequitur Azeued. *in rubrica huius titul* 7. *num.* 34 & 35.

54 ¶ Et quod in magna quantitate non liceat ludere etiam in ludo permisso, vt putà pilæ, schacorum seu alio consistente in solo ingenio, vel etiam in virtute corporis, nec clericis nec laicis tenet Farinac. 3. *tom. quæstione* 109 *parte* 4. *num.* 130. vbi etiam quod magna quantitas dicitur, si ludatur in toto tempore, in quo quis ponit se ad ludendum & ludum continuat, vltra vnum aureum, sine ludens sit pauper & ignobilis, sine etiam dives & nobilis ex textu *in l. fin.* §. *sed nemini*, *C. de relig. & sumpt. fun.* & plures Doctores, quos ibi refert, hanc opinionem tenent. Mihi autem ea videtur nimis arcta & stricta, & ita censeo standum esse arbitrio recti iudicis in hoc, qui iuxta conditionem & qualitatem personarum, & pro modo facultatum cuius iudicabit quæ dicatur magna quantitas in proposito.

55 Similiter etiam ludus malus & vitiosus redditur ex sequentibus circunstantiis, nempè si plus temporis in eo insumatur quam oportet, aut si fiat quando, aut vbi non oportet, vt si clericus, Religiosus, aut Prælatus ludo sibi indecenti ludat, præsertim quando lucrum in ludo non ordinatur ad oblectationem ex ludo capiendam, vt proposito pro ludentium qualitate præmio competenti, serio maiorique cum animi oblectatione fiat, sed potius dirigitur ludus ad lucrum, quod inde speratur, euenire solet ludentes variis modis deordinari, nunc periuriis, rixis, aut etiam blasphemiis aduersus colludentes, interdum conuertendo noctes in dies, & dies in noctes, sacraque diebus festiuis omittendo, & interdum proprium patrimonium, vxorisque ac filiorum bona dissipando, atque cum ingenti familiæ aliorumque negotiorum dispendio longum tempus in eo consumendo: multisque aliis modis, ex quibus varia alia vitia ac dispendia in perniciem propriam, Reipublicæque malum oriri solent, maximè ex tesserarum (hoc est *dados*) & chartarum ludo mala ac dispendia solent euenire, ita nouissimè Molina *vbi suprà, col.* 1662. cum *sequenti, disput.* 511. post Nauar. *in manual. d. cap.* 19. *num.* 4. & 5. & Azeu. *in rubr. huius tit.* 7. *n.* 6. & 7.

56 Hic perpendere licet verum esse quod Farinac. ex aliis probat 3. *tom. praxim. crimin. quæstione* 109. 1. *p. num.* 61. nempè vt ludus prohibitus sit, & ludi pœna incurratur quando in eo fraus aliqua seu falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest, de quibus per Marian. Socin. & alios quos ibi citat, vbi *numer.* 62. quod statur iudicio peritorum quando in ludo sit commissa fraus aut falsitas: & *numeris sequentibus* plura alia adducit de fraude & falsitate commissa in ludo, & eius pœna.

57 Non tamen ludus fit mortalis ex sola circunstantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo qui donare potest, neque etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, nisi cùm extenditur ad alicuius l. quæ obligat ad mortalem violationem, qualis est in casibus supra modo proximè dictis cum Molin. vt tenet Nauar. *d. num.* 4. Azeued. *num.* 6. *vbi supra*, idem prius probauit: & tenet ex doctrina D. Thom. Caiet. 2. 2. *quæstione* 168. *art.* auaritia non est peccatum mortale secundum se.

58 Neque obstat quod Abbas *in cap. penultim. num.* 12. *de vit. & honest. cleric.* & Gabriel *in* 4. *distinctione* 15. *quæst.* 13. *art.* 2. *conclusione* 3. & quidam alij teneant vsque adeo ludum esse vitiosum, si ita ad lucrum ordinetur quod ludens præcipuè lucrum intendat ludo, vt affirment culpam esse lethalem, modo lucrum intentum notabile sit, quia intenditur damnum notabile proximi, resque contra decimum Decalogi præceptum, cum eiusmodi proximi damno concupiscitur, tametsi colludens voluntariè legibus ludi se subiecerit, & voluntariè soluat quod alius lucratur: quoniam in ea solutione deprehenditur inuoluntarium mixtè, non secùs atque in solutione vsuræ.

59 Hæc namque opinio merito à Medina & Sot. & plerisque aliis reprobatur, vt latissimè probat exponens prædictum decimum Decalogi præceptum, quomodo sit intelligendum Molina Theologus *vbi supra, columna* 1663. *cum sequenti*, vbi resoluit nec venialem culpam ex eo præcisè obuenire, quod quis magis ordinet ludum ad lucrum iustum, quàm ad oblectationem ex ludo accipiendam. Quod si appetitus lucri immoderatus esset, vt solet in multis, poterit esse peccatum auaritiæ, ex suo genere veniale, quod in causa esse poterit vt ludens eo effrenato appetitu quoad multa alia detorquetur, attamen non prouenit ex eo quod lucrum ludo appetatur, sed quod nimis atque inordinatè appetatur, ita Molina: ¶ tunc autem ludens ex auaritia peccaret mortaliter, quando auaritia esset mortalis secundum Salonem *de iustitia & iure*, *vbi suprà colum.* 546. ibi, *vbi quod addit Ricardus, &c.* Et iuxta supradicta intelligendi & declarandi sunt Syluest. in Summ. *verbo, ludus*, *num.* 2. & Caiet. *verbo, ludus*, & August. de Arim. *in tractatu malefact. in parte, meditore, &c. in finali apostilla*, quos præter Syluest. refert & sequitur Auend. *in* 2. *p. cap.* 9. *prat. numer.* 4. tenentes quod ludens auaritiæ causa peccat mortaliter. Hoc enim simpliciter intellectum non est verum, sed tantum quando auaritia est mortalis iuxta exempla supra relata, vt in terminis benè obseruat Azeued. *vbi suprà numer.* 7. non enim aliàs ludens ex auaritia in casibus licitis & honestis peccat mortaliter, nec veniáliter regulariter, nisi appetitus lucri immoderatus esset, vt prædiximus, & tenet cum plurimis authoribus quos citat Farinac. 3. *tom quæstione* 109. *num.* 136. *limitatione* 5. *fol.* 473. dicens quod ludere causa auaritiæ & cupiditatis & animo alium spoliandi est illicitum, & quod ludentes hoc modo & vincentes teneantur restituere quod tali ludo acquisierunt.

60 Neque vocatur quis ludere ex auaritia ex eo quod vellet vincere, hoc namque ludo supposito, est naturalis appetitus effectus, quia ludus in quadam pugna ludentium consistit, & naturaliter homo refugit defectum in quo consistit

sistit perdere, & appetit excellentiam in qua consistit vincere. Sed vocatur quis ludere ex auaritia quando principale motiuum ad ludendum est lucrum, quod quisque de se optimè nouit quando ex tali intentione principaliter mouetur, ita Caiet. ad D.Thom. 2 2 *dicta quæst.* 168 *art.* 3. *ad secundum dubium*, ibi, *& similiter non vocatur, &c.*

61 Prælati tamen & clerici ratione dignitatis, personæ & scandali prohibentur ludere aleis, pila & similibus sub mortali, quia sic ludentes solent esse scandalo *c. Episcopus distin'tione* 35. qui est Canon. Apostolorum 35. *cap. clerici el secundo cap. cum decorem de vit. & honest. cler. c. inter dilectos de excess. prælat. auth. de sanctis. Episcopus*, §. *interdicimus* & in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 1. præcipitur vt seruentur iura omnia super ludo & luxu clericorum per Pontifices & Concilia statuta *l.* 57. *tit.* 5. *& l.* 34. *tit.* 6 *part.* 1. ita Salon. *vbi supra col.* 545. Et inquit Molina *vbi supra disput.* 512 *col.* 1672. *in versiculo, quod verò*, ibi
62 *eodem etiam modo*, § Quod etsi ludus pilæ & *del tejuelo*, de quibus *in d. l.* 57. publicè exerceantur, non ita clericis sint decentes, quod nudari interdum clericos oporteat ad illos exercendos: si tamen exerceantur vbi conspici ab aliis quam à familiaribus non possint, parum sanè aut nihil indecentiæ habent, & voluit sic intelligere Salon, *vbi supra col.* 545. *ad fin.* Vnde cessante scandalo in prædictis ludis, crederem minimè
63 in eis committi peccatum mortale. § Quinimo pœnam dicti §. *interdicimus*, *& auth. interdicimus. C. de Episcopis & clericis*, prohibentis clericis ludum tabularum, sub pœna vt tribus annis arceantur à ministerio, & in monasterium redigantur, ita tamen vt si intra id tempus pœnituerint liceat Episcopo minuere illis tempus & ante triennium suo ministerio illos restituere, non tenentur Prælati mandata exequi, cum ea pœna sancita non sit iure Canonico, vt cum Bernard. Diaz rectè censuit Greg. Lopez *in d. l.* 57. nec est in vsu ea pœna, sed alia arbitraria, vt *infra* dicemus.

64 Ludus præterea larualis, hoc est *de mascaras*, prohibitus est clericis sub mortali Angel. *verbo, ludus, n.* 2. Salon. *vbi sup. col.* 545. *vers. vbi non*, vbi quod forsan sub eadem censura, qua prohibentur Religiosi ne sine iusta causa habitum suæ Religionis mutent. Sed hoc de censura in clericis non Religiosis verum non credo, nisi ipsa imposita
65 expressè inueniatur à iure, vel Prælatis § Addit ibidem Salon quod ludi mimorum & histrionum prouocantes circunstantes ad turpitudinem similiter sunt prohibiti.

66 Clericis similiter prohibetur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnusquisque confert partem suam, vt probatur *in c. nullus, de consecratione distinct.* 5. *& in cap. non oportet ministros*, *& in cap. non liceat distinct.* 44. quæ iura in hoc allegat Flotian. *in l. quod in conuiuio, in principio, numer.* 2. *ff. de aleatorib.* ex quo deducitur non etiam licere clericis pro conuiuio ludere, vt tenent plures Doctores quos referunt Decian. *in tract. crimin lib.* 2. *cap.* 19. vbi quod ita tenent omnes *in c. inter dilectos, de excess. prælat.* & Farin. *in sua pract. crimin. tom.* 3. *q.* 109. *p.* 3. *n.* 122.

67 Contrarium tamen, imò quod clerici possint etiam in ludo prohibito ludere pro conuiuio, voluit glos. 1. *in fi in cap. Episcopus dist.* 35. *& in d. c. inter dilectos in verbo*, *voluptuosos*, Alber. & alij quos refert Farinàc *vbi supra n* 123. vbi *num.* 124. refert quandam concordiam, vt prima opinio procedat, dummodo illa conuiuia inter clericos non transeant in dissolutionem & luxuriam; secunda autem quando in dissolutionem transifent, & hanc dicit esse rationabilem distinctionem. Et *n* 25. aliam assignat, quæ est Abbatis *in d. c. inter dilectos de excess. prælat.* vt prima opinio procedat in foro fori, & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis, secunda autem in foro poli & conscientiæ. Et tandem inquit quod hæc distinctio videtur etiam rationabilis, & quod eam sequuntur Troil. Maluat & Augustin. ad Angel. quos ibi citat.

Ego autem has concordias veras esse credo, 68
intelligendo eas è conuerso (Farin. namque incuriose eas refert, sumendo vnam opinionem pro altera) nempè vt secunda opinio supra relata affirmatiua procedat dummodo ista conuiuia non transeant in dissolutionem, & luxuriam: prima autem quando in hæc transirent. Et similiter secunda opinio prædicta affirmatiua procedat in foro fori & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis: prima autem negatiua in foro poli & conscientiæ, & ita censeo tenendum.

Schacorum autem ludus quem Itali vocant, 69
Hispani *de axedrez*, Galli *eschex*, ex se non est malus, imò magis licet quam alij, qui lege prohibentur iuxta glossam receptam in dicta authentica *interdicimus verbo, ad tabulas, C. de Episcopis & clericis*, licet loquatur per verba fortè; *& in d. c. clerici el secundo, de vit. & honest. cleric.* vbi Panormitan. & alij teste Nauart. *in manual. cap.* 19. *num.* 3. *ad fin.* quamuis sit ineptissimus omnium ludus contra vulgi opinionem: eandem sententiam probauit Ludouic. Carbo *vbi supra versiculo, tertia conclusio*, contra quosdam Doctores aliter existimantes, & præcipuè clericos & religiosos hoc ludi genere vti non posse putantes. Contrarium etenim verius esse, vt ibi rectè probat, affirmans hoc genus ludi non multum habere delectationis, sed plurimum laboris animi: ac proinde scholares (vt quidam scribunt) ab eo abstinere deberent, cùm magis animus in eo defatigetur quam si in rerum difficillimarum studio versaretur, de quo Paris de Puteo scripsit esse perniciosum scholaribus ob temporis consumptionem: & quod clericis etiam liceat ad schacos ludere tenet Ioan. Andr. *in cap. clerici de vit. & honest. cleric.* vbi Abb. *num.* 4. inquit hanc esse communem opinionem, & Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *ludus, versiculo, quæro nunquid*, Gregor Lopez *in d. l.* 57. *in glossa, tejuelo*, & hos aliosque referens addit. Bernardi Diaz *in practic. crim. Canonica cap.* 70. *littera A. versiculo, sed an clerico*, est communis vt per Bertach. *de Episcopo lib.* 4. *quæst.* 1. *num.* 10. prout eum refert Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidianar. cap.* 7. *num.* 5. vbi hoc verum intelligit dummodo modum & honestatem in ludendo non transiliant, sequitur etiam Salon. *vbi supra colum.* 547. *versiculo, quo fit*, est communis vt plurimos referens affirmat Farinac. 3. *tom prax. crimin. quæstione* 109. *part.* 3. *num.* 114 *folio mihi* 470. *in fin. & folio sequenti*, vbi *numer.* 115. refert nonnullos tenentes contrarium, & *num.* 116. *cum sequenti* inquit non esse recedendum à prædicta prima opinione, quæ magis communiter recepta est, dummodo ludatur causa recreationis, & non causa voluptatis aut auaritiæ vel cupiditatis & in pecunia, secundum Archidiacon. & alios plures quos ibi refert. Et *numer.* 117. secundò declarat clericis licitum esse schacorum ludo ludere, nisi ludendo à diuinis distrahantur

propter magnum tempus quod in tali ludò conteritur, & dummodo ludatur temporibus & horis congruis, in quibus clerici diuinis vacare non debent, & dummodo per hoc non desinant Domino inseruire iuxta Doctores quos ibi ad hoc allegat.

Quibus sic expositis ad argumenta partis contrariæ supra in principio huius quæstionis posita respondetur. Ad primum, secundum & sextum ex latè adductis & resolutis per Nauar. *in d. cap. negotium per totum*, nempè, pœnitentes redire non posse ad illam artem, officium seu negotium, quod sine capitali peccato exerceri nequeat, qualis est ars faciendi idola & ars fœnerandi, necromantiæ & id genus. Similiter oportere quidem non redire nec accedere ad illam, quæ sine veniali peccato exerceri non possit, & non solùm consilium, sed etiam præceptum esse non tamen ad salutem necessarium, quia non est necessarium ad salutem à peccato veniali absolui, vt ibi latè probat; attamen non est illicita ars illa nec ludus, cuius operibus homines vt plurimum male vtuntur: sic namque videmus quod magna pars hominum etiam ipsis naturæ legibus male vtitur. Sic igitur in proposito dicendum est, vt quamuis mala pars hominum ludis male vtatur, indeque quamplura peccata exoriantur atque perpetrentur, vt præmisimus; nihilominus tamen ludus in se & ex sua natura licitus est, & quo honestè & benè vti potest, vt faciunt perquammulti, quamuis alij eo malè vtantur. Ludus namque vt ex multis accidentibus honestatur, sic & ex pluribus viciatur, vtrumque probat atque exemplificat Soto *vbi sup.* & cæteri de hac re agentes.

Ad tertium & quartum iam ex superioribus pro hac secunda parte adductis remanet satisfactum, eisque respondet Carbo *d. quæstion.* 38. *pag.* 254.

70 Superest tamen ingens difficultas contra superiora huiusmodi: nam cum ludus alearum & chartarum iure communi, Ciuili, Canonico, & Regio, necnon & Sacro Concil. Trid sit prohibitus & punitus, vt probat Salon. *vbi sup. col.* 548. *in princip.* & latè Molin. *d. disput.* 512. *per totam, & in quæstione infra* proxima latè dicemus, videtur quod prædictus ludus indistinctè sit illicitus, & ludendo peccetur saltem venialiter, vt tenet Nauar. *d. c.* 19. *num.* 6. & Ludouic. Carbo *d. q.* 38. *versiculo, quinta conclusio*, & aliquando imò sæpè mortaliter ex variis circunstantiis de quibus supra, & tradit Ludouic. Veia *d. casu* 61. *vers. nihilominus, pag.* 324.

Sed nihilominus resoluimus, quod si huiusmodi ludi cunctis suis prauis qualitatibus denudentur, cum non sint genere suo aut contra charitatem, aut contra iustitiam, non sunt mortali charactere denuntiandi, etiamsi causa auaritiæ ludatur, vt supra latè probauimus allegando plures authores ita tenentes, & præterea latè probat Ludouic. Veia *in suis casibus conscientiæ, casu* 61. *in principio*; quin verò vel ad conuiuium ludere vt *in l. quod in conuiuio, ff. de aleat.* vel in parua quantitate pecuniæ virtus esse potest iuxta supradicta, & in terminis probat Soto *vbi supra, versic. an verò* & sine vllo peccato & cum merito potest quia ob honestam causam ludere, vt supra etiam probauimus.

Licet enim alearum & chartarum vsus sit prohibitus regulariter, illa iusta & honesta causa excusat à culpa: animus namque & voluntas distinguunt maleficia, vt in iuribus vulgaribus.

Lege autem obligante ad mortale prohibentur monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus constituti ludere huiusmodi ludis aleæ, siue fortunæ illicitis, notabilem quantitatem, præsertim de fructibus Ecclesiasticorum beneficiorum secundum Nauar. *dicto cap.* 19. *num.* 9. qui idem putat quoad peccatum de his, qui ludunt de bonis patrimonialibus, diximus *in tract. de iuramento confirmatorio*, 1. *part. cap.* 53. *numer.* 2. *ad fin.* est communis Doctorum sententia, secundum Carboo. *dicta quæstione* 38. *conclusione* 8. qui eam latè probat, & refert Hugon. Nauar. Hostiens. Angel. & alios eam tenentes. Sed supplendus est hic author per supradicta in hac communi conclusione, dum omisit illud de notabili quantitate, nam in parua non committeretur peccatum mortale; imò nec veniale in casibus de quibus supra cum Nauar. & cæteris ad hoc supra citatis. Eandem communem sententiam tenet & probat Veia *dicto casu* 61. *versiculo, notandum præterea*, vbi quod iura Canonica in proposito loquuntur in clerico vel monacho aleæ deseruiente, & sic de eo qui valde seruit ludo, itavt consuetudine ludendi scandalum præbeat. 71

Peccaret tamen mortaliter valde peritus in ludo id dissimulans, si alium attrahat ad ludendum longe inferiorem, & qui falsis talis vel chartis vtitur, legesvè ludi cum notabili damno conclusionis transgreditur, quia vtitur dolo & fraude Nauar. *vbi supra numer.* 17. ¶ inde infertens peccare mortaliter, qui sciente ait se habere plura puncta quam habeat, & ideò lucretur, & qui aduertit collusorem errori calculi dicere se pauciora habere, & ideò perdat si eum non moneat, & qui accipit locum non suum, quem manum appellant, quia primus decipit, secundus accipit quod iam alter lucratus est, tertius quia subripit ius aptius lucrandi collusori, quamuis non teneatur restituere quantum ob id lucraretur, sed quantum id ius prioris loci valet: ¶ sicut qui lædit messem non tenetur restituere quantum illa in area redderet, sed quantum æstimaretur in herba secundum D. Thom. 2. 2. *quæstione* 62. *artic.* 4. Nauarr. *in manual. cap.* 17. *numer.* 27. & aliis: & quod hæc tria tunc & tantum procedant, cùm damnum notabile infertur. Et superiora ex Nauar. adducta sequitur Ludouic. Carbo *de restitutione quæstione* 40. *versiculo, tertia conclusio, pag.* 261. vbi cum Couarru. hoc declarat, scilicet, eum non ludere fraudulenter, qui eas adhibet cautelas, quæ secundum leges ludi adhiberi solent. ¶ Et illud de peritissimo in ludo id dissimulans, attrahente alium ad ludendum longè se inferiorem in eo ministerio, quod teneatur ad restitutionem lucrati probat etiam Salon. *vbi supra columna* 548. *versiculo, fraudes verò*, vbi hoc limitat in perito ludi nesciente alterius ignorantiam, sed bona fide credente illum similiter peritum, quia tunc non tenebitur ad restitutionem eius quod ab eo lucratus fuerit. ¶ Idem etiam erit quando imperitus dixit peritissimo, *jugad que todo lo que ganaredes yo os lo doy.* Et idem quando imperitus sciens excessum scientiæ in ludo collusoris libenter cum eo ludit, non enim hi tenentur ad restitutionem, vt cum aliis contra Alcoçer in hoc vltimo tenet & probat Emanuel Rodriguez *in sua Summa*, 1. *tom. cap.* 173. *conclusione* 6.

72 73 74 75 76

77 Extra prædictos casus, quando inter lusores est

77 Extra prædictos casus, quando inter lusores est magna disparitas, ita quod vnus certus sit vincere alium, quia magis instructus, peritus & exercitatus, tunc nec etiam licitum est illi qui magis instructus est ludere cum eo, qui minus est instructus, etiam in ludo permisso: & isto casu datur repetitio pecuniæ amissæ, & vincens tenetur restituere saltem in foro conscientiæ, vt cum aliis quos citat tenet Farinac. *in sua practic. crimin. quæst.* 109. 3. *part. num.* 127. *cum duobus sequentibus*.

78 Quod si quis inuoluntarios attractus fuit ad ludum cupiditate lucrandi, datur obligatio restituendi in ludo quæsita in animæ iudicio secundum D. Thom. communiter receptum secundum Couar. *in regula peccatum* 1. *p*. 4. *num*. 7. *de regulis iuris in* 6. modo attractio leuis non sit, sed tanta, quæ inuoluntarium alterum efficiat, nempè conuitia, opprobria, preces adeò vehementes, quod his alter non sit ausus contradicere, quemadmodum à mente D. Thomæ deducitur, & fatetur Caiet. Alphons. à Castro & alij, quos refert & sequitur Couarr. *vbi suprà*, aduersus Adrian. & tenent omnes vt affirmat Nauarr. *vbi suprà num*. 18. *versiculo octauò*, & hæc est communior opinio Canonistarum in *cap. clerici de vit. & honest. clericorum*, vt testatur Ludouic. Carbo. *de restitutione quæst*. 41. *versiculo, tertiò, pag*. 269. vbi in idem citat Syluester. Caietan. & Alphons. à Castro, sequitur etiam Salon *de iustitia & iure, colum*. 549. Ludouic. Lopez *in suo instructorio negotiant. lib*. 2. *cap*. 22. *pag*. 389. *cum sequenti*, Rodriguez *in sua summa*, s. *tom. cap*. 173. *num*. 7. vbi *num*. sequenti secus esse probat in eo quod lucratur sic compulsus à collusore attrahente eum inuitum ad ludum, quæ fuit opinio probabilis Cani, licet contraria Victoriæ tutior sit secundum Luduuic. Lopez *vbi suprà. pag*. 390. *versiculo neque obstat*, vbi *versiculo sequenti* bonam quæstionem in proposito examinat.

Denique in aliis casibus ad sciendum an ex ludo peccetur mortaliter, necne, ex natura & grauitate operis perpendendum est, vt inquit Soto *lib*. 4. *de iustitia & iure, quæst*. 5. *art*. 2. *versic. an verò*

79 Hinc probanda videtur opinio additionat. Didac. Perez *in leg*. 37. *titul*. 19. *lib*. 8. *ordinam. pag*. 387. *columna* 2. *versiculo, sed est dubium*, asserentis quod si quis in ludo dicat se habere *primera* cùm non habeat, & socius id audiens, qui 39. puncta habebat, proiiciat chartas suas tanquam victus & superatus, postea verò patefiat veritas; ille tamen velit consequi manum, quia hic per proiectionem chartarum ius suum amiserat; tamen in odium mendacij etsi puncta prædicta non demonstrauerit creditur ea habuisse, & sic iouuit hunc lucrari debere manum. Hoc si de dolo dicentis falso *primera* constiterit verum videtur, quia nemini sua fraus vel dolus patrocinari debet. Si tamen id casu deceptus & absque dolo dixerit (qui dolus in dubio non præsumitur) secus videtur dicendum, quia lex ludi recepta à lusoribus habet, vt collusores sibi ipsis in ludo aliquid asserentibus credere minimè teneantur, nisi publicè ostendatur & verum appareat: quocirca cauti esse debent, vt chartas suas versas non proiiciant, quousque videant an dicentes habere *primera, ò flux, ò otros punctos* verum dicant, alias iuri suo videntur renuntiare.

Nihilominus tamen si de melioribus punctis proiicientis chartas aliquo modo constiterit, ipse ratione mendacij collusoris vincet. Quod si de hoc non constiterit, æquius & securius videtur vt inter sic contendentes diuisio fiat *de lo que va a la mano*.

80 Ludus igitur vt priora resoluamus duplex est, bonus & malus. Bonus est, qui fit ad honestam animi recreationem absque vlla mala circunstantia, ex quo frequenter generantur actus & consuetudo honestè ludendi & iocandi, quæ est virtus quam Aristotel. *lib*. 4. *ethic. cap*. 8. *tom* 5. & Sanctus Thom. *vbi supra* eutrapeliam vocant: idem probat Soto *vbi suprà*, & Salon *de iustitia & iure*, 2. 2. D. Thom. *quæst*. 5. *de domin. artic*. 6. an liceat ludere, vbi ex Cicerone probat ludo & ioco vti licere, sicut somno & quiete, quæ ob se ipsa non sunt necessaria, sed vt recreati vegetiores ad labores redeamus, & nouissimè Parlad. *lib*. 1. *rer. quotid. c*. 7. *in principio*.

Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema excessus & defectus interiacet iuxta eundem Philosoph. & glossam *in* §. *hæc quæ de pœnitentia distinctione* 2. sub *cap. charitas* 3. ita hæc interiacet inter excessum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abstinendi, vt per D. Thom. *dicta quæstione* 186. *articulo* 3. & 4. Longe tamen frequentius peccatur per excessum quam defectum, quia ludo & ioco ita parcè condienda est vita, ac sale cibus iuxta Cicer. receptum secundum Nauar. *vbi suprà*.

Malus ludus est à iure reprobatus & prohibitus, de quo *supra* egimus.

SVMMARIVM.

1 *Ludus an per leges humanas prohiberi potuerit? Et quæ sint eum prohibentes? & num. seqq. præcipuè num*. 5.
3 *Ludus iure Canonico & Concil. Trident. prohibitus clericis.*
4 Thaur *vnde dicatur?*
6 *Ludi in quibus exercetur industria non censentur prohibiti, prout est ludus pilea sub certa quantitate de qua hic. Et de pœnis ludentium in maiori summa num*. 7.
8 *Leges Ciuiles Imperatorum prohibentes ludos ad quid obligent?*
9 *Ludus alearum consuetudine licitus effici non potest, pœna tamen restitutionis à legibus humanis statuta potest consuetudine tolli, & num*. 10.
11 *Leges humanæ prohibentes alea ludum an sint hodie abrogatæ per non vsum.*
12 *Ludentium nouissimè pœna lege regia* 2. *titul*. 7. *lib*. 8. *nou. collect. reg. imposita.*
13 *Leges Pontificiæ prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum.*

De prohibitione ludi à legibus humanis, & Pontificiis.

QVÆSTIO XCIII.

QVÆRO secundò an ludus per leges humanas prohiberi potuerit? In quo dicendum est, quod etsi lex humana non possit vniuersaliter prohibere omnem ludum, cùm aliqui

11 Quintus est casus in consuetudine repetitionis pecuniæ amissæ à filio familias, à seruo, seu aliis non habentibus administrationem rerum suarum,& habentibus alienas pecunias, de quo ibi *n.* 177.

Sextus est casus in foro conscientiæ,in quo vincens tenetur pecunias restituere aut pauperibus erogare,non obstante quacumque contraria consuetudine, de cuius veritate agit latè ibidem *numer.*182.& in specie Cacialupus *in tractatu de ludo, num.*80.& Syluester *in summa,verbo,ludus,nummer.*12.& diximus in nostro tractatu de iuramento confirmatorio, *prima parte cap.*53. *n.*2. *per totum*, vbi cum communi resoluimus regulariter, quod si quis præsente pecunia luderet & solueret,non tenetur necessario lucrans eam pecuniam in animæ iudicio restituere, etiam si ludus illicitus sit, legéque humana pœna exteriore & lucri restitutione puniatur, modo absit fraus legesque ludi seruentur; habeantque ludentes administrationem liberam rerum,quas in ludi conuentione deduxere, vbi idem probauimus etiam in clericis cum additamentis,& declarationibus, de quibus ibi.

Quinimo sunt qui existiment leges humanas prohibentes aleæ ludum esse abrogatas per non vsum, ac proinde esse etiam abrogatas ratione culpæ,quod illo posito censuit Ludouic. Carbo, *de restitutione, quæst.*38.*in* 6. & 7. *conclus.* & prius communiter docetur secundum eundem Ludou. Carbon *q.*41 *in* 3.*conclus.*ibi,*quare sequ.* Vtrumque tamen falsum reputo: quia quotidie videmus puniri transgressores ludorum prohibitorum,idemque in terminis sequitur, & falsum reputat illud Salon *de iust.& iur. columna* 552. Neque obstat quod communiter,& publicè luditur eisdem ludis impunè:id namque negamus, quia si luditur est cum sua pœna,& quando huiusmodi lusores denuntiantur in iudicio puniuntur pœnis legum horum Regnor. præcipuè cum per leges nostri titul.7.hodie sint innouatæ prædictæ pœnæ, & præceptum iudicibus vt eas exequantur fideliter, & nouissimè per nostrum inuictissimum Regem Philipp. Secundum *an.*1575.18.*die Februarij*,Madriti prohibitus est ludus, eiusque

12 pœna augetur de qua *in l.*2. *hoc titul.* vbi *sino tuniere de que pagar por la primera vez pone diez dias de prision en la carcel, y por la segunda treynta dias, y por la tercera, que sean desterrados por vn año precisó: y el que gano que buelua enteramente la ganancia con otro tanto; con que esto no exceda de cinquenta ducados, y el que perdio no lo pueda reperir siendo mayor de catorze años, aunque sea dentro de los ocho dias* de quibus in *d.l.*2. Non ergo possunt vllo modo esse abrogatæ consuetudine dictæ leges iuris communis prohibentes huiusmodi ludos: cum igitur non sint consuetudine abrogatæ, peccant lusores, quia transgrediuntur leges iustas, vt supra probauimus, & in terminis tenet Soto *lib.*4.*de iust. & iur. quæst.*5. *à num.*2. *concl.* 3.

Similiter etiam leges Pontificiæ prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum

13 vt patet ex Concil. Trid. *suprà*, citato, & fatetur, Carbo *d. q.*38.*concl.* 8. vnde, qui contra faceret,grauiter peccaret, aut venialiter, & nonnunquam nullomodo iuxta supra resoluta, dum loquuti fuimus de clericis ludentibus.

SVMMARIVM.

1 *Acquisita per ludum prohibitum iure humano,* como es a los dados, y a los naypes, *an sint in foro animæ restituenda necne? Pars negatiua est communis, quæ limitatur in aliquibus casibus & personis, cum quib. quis ludere prohibetur, vt in num. sequentibus vsque ad* 9.

9 *Ludo prohibito amissa possunt tuta conscientia repeti in iudicio intra tempus à lege regia statutum. Et secuta condemnatione restituenda sunt, num.* 10, *Et conuentus in iudicio super hoc tenetur fateri veritatem etiam deficientibus testibus,n.*11. *Hodie repetitio non conceditur, vt in n.*13.

12 *Perdens in ludo prohibito non potest id latenter furari.*

14 *Ludi leges obseruandæ sunt,& n.*15.*cum sequentibus, vide etiam in n.*19.

18 *Vendens frumentum pretio occurrenti, sciens occultè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur ad quid teneatur? & n.*20.

De acquisitis per ludum prohibitum an sint restituenda?

QVÆSTIO XCIV.

QVÆRO præterea iuxta *l.* 2. & sequentes huius tit. 7. *lib.* 8. *nou. collect. reg.* probibentes ludere *à os dados y naypes*, an acquisita per ludum, iure humano prohibitum, & sic per leges ciuiles sit in foro animæ restituenda necne? Quæ quæstio ab ea dependet, an dominium pecuniæ præsentis per ludum prohibitum amissæ,& traditæ transeat in dominium lucrantis & acquirentis?

Et videtur, prima facie dicendum, acquirentem huiusmodi non esse in foro animæ securum, quia in eum non transit dominium, ac proinde teneri ad restitutionem etiam ante iudicis condemnationem, primo ex text. *in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.* ibi: *Decernimus, vt nulli liceat in publicis, vel secretis locis, vel domibus priuatis aleis ludere, neque in specie, neque ingenere. Quod si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio*, & solutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur: ergo non transfertur dominium in lucrantem. Idem probant leges nostræ Regiæ ferè omnes de hoc loquentes, & præcipuè l. nostra 2. in versiculo, *y mandamos &c.* ex quibus duo constant primum, vt is, qui aliquid in ludo prohibito perdidit, compellatur à iudice illud soluere. Secundum vt is, qui perdidit & soluit, possit illud repetere non quidem intra quinquaginta annos vt inter communi cauebatur vt *vt in auth.* sed intra octo dies vt *in d.l.*2. nouissimè vero perdens nullo tempore potest illud repetere vt in pragmatica noua de Madrid. *suprà* relata ann. 1575. à 18. de Hebr, posita pro l. 13. huius tituli 7. in noua impressione huius regiæ collectionis.

Secundò, quia leges humanæ possunt iuste hunc ludi contractum prohibere, vt prohibent, iuxta à nobis resoluta *in quæstione preced.* at leges

humanæ iustæ obligant in conscientia, vt aliàs resoluimus non semel: ergo habemus intentum.

Tertiò, quia leges ciuiles, quæ legi naturali & diuinæ non aduersantur, confirmatæ & approbatæ sunt per sacros Canones *c. de capitibus cum seqq. 10. dist.* ergo omnes obligant, præcipuè cum tidem ludi iure positiuo sint prohibiti, vt *in quæst. præcedentibus.*

Quartò, quoniam turpiter acquisitum ex communi Doctorum sententia retineri non potest: at quod per ludum prohibitum accipitur est turpiter acquisitum, per opus nimium prohibitum: ergo in conscientia retineri nequit.

Quintò, quia legislatoris intentio in ferendo legem contra ludentes ea est, vt prohibeat lucrum quod experi per se non potest: ergo impedit rei dominium. Nec videtur posse dici, legem huiusmodi esse pœnalem, quia si sic esset non daret ei, qui perdidit, repetitionem per quam haberet emolumentum, vt rem suam recuperaret, quam faciendo contra l. amiserat: ergo impedit dominij translationem, ac proinde dat repetitionem, quare non ratione pœnæ, sed iustitiæ, quod ludo est acquisitum restitui debet.

Et ita hanc opinionem tenent Sanctus Thomas 2. 2. *quæst. 32. artic. 7. ad secundum, versiculo, circa illa*, ibi ideò *apud illos, qui sunt huiusmodi legibus obstricti, tenentur vniversaliter ad restitutionem qui lucrantur.* Quare impropriè pro contraria parte allegatur hoc loco Diuus Thomas, nisi quatenus inferius dicit, *nisi fortè contraria consuetudo prævaleat* (vt prævalet & de iure & de facto, vt *infrà* dicemus) hanc etiam primam opinionem sequitur D Bonauentura *in 4. distinct. 15. 2. part. illius distinct. artic. 2. quæst. 1.* Paludan. *in eadem distinct. quæst. 3. artic. 4.* Ricardus ibidem *artic. 1. quæst. 8.* Gabriel *eadem distinct. quæst. 13.* Turrecremat. *in cap. Episcopus, distinct. 35. quæst. 3.* Angel. *in Summa, verbo, ludus*, & refert alios plures hanc opinionem tenentes & communem profitentes Azeued. *in hac l. 2. num. 90.* Cui autem sit restituendum huiusmodi lucrum sunt opiniones, quas refert Salon *de iustitia & iure, col. 551.* & Azeued. *vbi suprà, num. 52.* & indigestè Farin. *in 3. tom. sua prax. crimin. quæst. 109. part. 1. n. 182. fol. 478.*

3 Contrariam tamen sententiam probant magis communiter Doctores, estque verior & proculdubio atque sine timore tenenda, imò quod dominium acquisitorum in ludis prohibitis iure positiuo transeat in acquirentem & lucrantem, ac proinde non sint in animæ iudicio restituenda, modo absit fraus, legesque ludi seruentur, habeantque ludentes liberam administrationem rerum, quas in ludi conuentione deduxerunt. Primò, quia leges prædictæ humanæ, sunt merè pœnales, & ideò non impediunt translationem dominij, nec reddunt actum nullum, sed tantum dant actionem perdenti ad repetendum coram iudice, & auctoritatem ipsi iudici, qua præcipiat illa restitui: ergo quod receptum est interim quod sequitur condemnatio iudicis tota conscientia retineri potest. Deinde hoc hodie est euidentius attenta noua prædicta pragmatica de Madrid posita pro l. 13. huius tituli, quæ expressè denegat perdenti repetita, correcta in hac l. 2. huius tituli, quæ intra octo dies concedebat perdenti repetitionem: ergo si lex ei hanc denegat, in conscientia non obligat eius pœna, quia est merè pœnalis, quandoquidem pars iam nullum interesse prætendere potest, quia amissum in ludo sibi restituendum non est.

Secundò eadem pars comprobatur, quia ludus est contractus quidam & negotiatio vt omnes fatentur, per quam si absit iniustitia transfertur dominium, quia ex propria vi & natura non est iure naturali, diuino, vel humano illicita. Nec item receptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ acceptionis, sed quia solent plura vitia in ludi exercitio contingere ob eius varias circunstantias: & ideo iustissimè per humanas constitutiones prohibetur, & pœnis quibusdam coërcetur, & nihilominus lex ipsa non vetat acquisitionem dominij ratione ludi, sed solum pœnas constituit aduersus ludentes.

Tertiò, quoniam etsi iure Canonico damnetur ludus præcipuè clericis, non tamen eodem iure cauetur de acquisitis per ludum restituendis, quod si fieret esset in pœnam contrauentionis iustæ prohibitioni, & ideò ante condemnationem iudicis non tenetur lucrans id restituere.

His profectò fundamentis hæc secunda sententia verior efficitur, quam profitetur Alexand. Alens. *4 part. quæst. 39 memb. 3. art. 9.* Adrian. *in 4. de restitutione, quæstione de ludo*, Alphonsus à Castro *lib. 2. de leg. pœnal. cap. 2.* Soto *lib. 4. de iustitia & iure quæst. 5. artic. 2.* estque communis vt plures alios referens eam sequutus affirmat D. Couar. *in regula peccatum, 2 part. §. 4. num. 1. & 2 de reg. iur. in 6.* sequitur bene declarans Nauar. *in Man. cap. 19. num. 9.* & nos quoque absque disputatione eandem sequuti sumus profitentes esse communem & plures allegando in tractatu de iuramento confirmatorio, *1. part. cap. 53. num. 2.* sequitur etiam & dicit communem ex aliis præcipuè ex Padilla Parlad. *a part. rerum quotid. cap. 7. num. 13.* & Veia *casu 61. pag. 329.* est etiam communis secundum Molin. qui illam probat *2. part. de iustitia & iure, disputatione 513. col. 1615.* sequitur cum Menoch. D. Ioan. Vela *vbi suprà, d. cap. 22. versiculo, secus autem*, ibi *acquisita enim*, & est veritas & magis communis opinio, vt plures refereos testatur Humada *in l. 12. tit. 20. p. 2 glossa 2. num. 14.* & sequitur Rebuff. *in 1. tom. constitut. Franciæ in proœm. glossa 5. num. 56.* haoc etiam sequitur & magis communem profitetur Azeued. *in hac l. 2. num. 93.* Illud autem, quod retulimus *vbi suprà*, ex Azeued. *2. part. cap. 9. prat. num 4.* & Syluest. *verbo, ludus, num. 2.* de ludente causa auaritiæ quod peccet & teneatur ad restitutionem, estque communis vt patet ex Parlad. *vbi suprà, num. 9.* intelligendum est vt semotis aliis circunstantiis sit tantum peccatum veniale, vt constat ex resolutis à nobis *suprà quæst. 92. n. 56. cum sequentibus*, non autem mortale iuxta veriorem & receptiorem sententiam de qua *suprà*. Quod autem teneatur sic ludens ad restitutionem lucrorum ex sola auaritia ludendi repugnare videtur præcedenti communi opinioni, quam defendimus, ac proinde non tenendum ex traditis per Salon *de iustitia & iure, col. 553. versiculo, auaritia enim*, & tenet in terminis etiam Carbo *dict. quæst. 41. conclus. 6.* & Parlad. *vbi suprà, num. 10. & 11.* nempe, quod acquisitum in ludo lucrans non tenetur restituere, etiam si ex cupiditate lucri luserit, cùm ex tali ludendi ratione nulla oriatur iniquitas.

Eandem secundam principalem sententiam simpliciter probat Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 299. num. 8.* & indistinctè sequitur & profitetur communem & veram, communiorem & communissimam Carb. *d. quæst. 41. versiculo, quarta sententia cum sequentibus, & in versiculo,*

versiculo, secunda conclusio, inquit, quod secundum naturæ legem acquisita per ludum aleatum non sunt restituenda, & hanc sequuntur omnes recentiores Thomistæ secundum Salon *vbi suprà. col. 552.* vbi *in conclusione* eam sequitur & probat stando iuri naturæ,& in secunda conclusione idem probat etiam stante prohibitione ludi legum ciuilium profitens quod hæc est communis modo inter omnes Doctores. Quæ profectò sententia hodie,attenta dicta l.noua denegante restitutionem omninò perdenti, sit euidens atque indubia.

4 Intelligi tamen debet primò, hæc communis sententia, vt præmisimus, modo absit fraus, dolus & vis, ac ludentes sint domini pecuniarum suarum absolutè & omninò, hoc est, habeant liberam potestatem disponendi de eis ac alienandi res suas, vt eadem communis profitetur & habet.

5 Quo fit vt si intercessisset fraus vel dolus, vel aliquis fuit tractus ad ludendum per metum, violentiam, seu importunas omninò preces, & per contumeliam illatam, ita vt adsit violentia notabilis, quia aliàs non fuisset vllo modo lusurus nisi tali fuisset compulsione impulsus, vel si quis lucratus fuisset ab eo qui non potest alienare cum non habeat rerum dominium vel liberam administrationem, tenetur ab his lucrans per ludum ad restitutionem in foro conscientiæ, vt resoluimus *supra quæstione præcedenti*, & id expressè profitentur communiter tenentes præcedentem communem sententiam, & Couar. *in regula peccatum* 2. *p.* § 4. *versiculo, deinde*, & Catb. *vbi suprà, in* 5. *conclusione versiculo, secundò, & versiculo tertio*, & Emanuel Rodriguez

6 *in Summa* 1. *tom. conclusione* 5. & 7. ¶ Imò hoc casu vincens in ludo scienter pecuniam seruo, quæ erat sui domini vel filio famil. quæ erat patris, vel institoris, quæ erat patroni, committit furtum & tenebitur furti, illamque non lucrabitur vt cum aliis tenet Roland. à Valle *con-*

7 *sil.*45. *n.*4.*lib.*1. ¶ Et ludentes cum minoribus & cum his qui non sunt sui iuris rem notabilem, peccent mortaliter, probat late Veia *casu* 61.*pagin.*327. *cum sequenti*, & in nouiori impressione *pag.*120. *versiculo, his in hanc modum*, vbi limitat in ludo parui præiudicij, veluti cum luditur cum Scholaribus à patribus in studia vel curiam missis, in parua quantitate consentanea suo statui, veluti si huiusmodi non sui iuris, qui centum scuta singulis annis expendit, quatuor aut quinque ex illis per alearum ludum vel alium malum vsum impendat, non enim ob hoc morta-

8 liter peccabit, sed tantum venialiter. ¶ Idemque inquit esse dicendum de Religioso, qui studet aut negotiatur impensis sui Abbatis, modo id recreationis honestæ causa faciat secundum Nauarr. quem refert, de quibus videndus est etiam Emanual Rodriguez,*vbi suprà, conclus.*1. *cum sequentibus.*

9 Qui tamen in ludo lege prohibito aliquid amisit potest id tota conscientia apud iudicem repetere & recuperare intra tempus à lege sibi concessum, debet tamen repetitio iuridicè fieri in iudicio, aliàs qui lucratur non tenetur dare ei qui perdidit, si priuatim petat, vt probat Salon *vbi suprà,col.* 555. *cum sequenti in* 3 & 4.*conclusione*, & Ludouic. Carb. *de restitutione q.*43.

10 *versiculo secunda dubitatio*, ibi verum, cum Castro & Soto, ¶ vbi *in versiculo tertia dubitatio, ibi dicimus ergo*, ampliat cum eodem Castro, vt etiam si petatur in iudicio non tenetur lucrans restituere, nisi post iudicis condemnationem, quoniam lex ista est pœnalis & non obligat nisi post condemnationem, tenet etiam Couar.*vbi suprà, num.*8. & Molin. Theolog. *vbi suprà, disputatione* 514.*col.*1677. sequitur Azeued *vbi suprà, numer.*94.*cum sequentibus*, ¶ *vbi num.*96. cum Salo- 11 ne etiam probat quod vocatus in iudicium,testibus deficientibus, tenetur fateri veritatem, se per ludum prohibitum lucratum fuisse tot pecunias.

Neque perdens ludo prohibito potest latenter, furari quod perdidit cùm præ nimio pudore non auderin iudicio repetere,vt contra Adrianum cum Soto & Castro probat Carb. *d. q* 43. *versic. quarta dubitatio*, vbi quod est verior & communior sententia,quam etiam probat Ludouic. Lopez, Soto, Medin. & Arag.Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1.*tom.c* 173. *num.*1.& cum aliis Azeued.*in d. l.*2. *n.*98. 12

Hodie tamen noua lege regia prædicta repetitio nullo tempore conceditur, vt prædiximus, & sic cessant prædictæ modo assertiones *in versic. preced. Qui tamen in ludo.* 13

Non obstant modo fundamenta contrariæ patris in quæstione principali adducta in titulo huius cap. Ad primum enim respondemus, leges prædictas esse pœnales, ac proinde non obligare ad restitutionem acquisitorum in lodo ante repetitionem & condemnationem, præsertim cum ipsæ non impediant dominij translationem: quinimo hodie nollo tempore etiam in iudicio à parte repeti possuot, vt *in d.l.noua*: & sic cessat omnis difficultas.

Ad secundum, respondetur vt ad primum.

Ad tertium,eodem modo respondetur,& præterea quod confirmatio legum humanarum non magis sese extendit,quam ipsæ leges,sed ius Canonicum ludum prohibens nihil decernit de restitutione, nec de impediendo dominij translatione: ergo nec leges ciuiles ab eo in hoc confirmatæ obligant ad restitutionem, nec etiam impediunt dominij translationem amissi in ludo, ergo, &c.

Ad quartum respondetur, acquisita per turpem causam retineri iustè posse, cum intercedit aliquis contractus non annullans receptionem, neque impediendo dominij translationem, vt diximus aliàs in materia de eo, quod accipit meretrix pro fornicatione.

Ad quintum respondemus,intentionem legislatoris non esse prohibere lucrum, sed ipsum ludum, vnde mala oriuntur.

Ad authoritatem Diui Thom.tenentis priorem partem, respondet tribus modis Salon *vbi suprà,col.*554.*cum sequenti*,cuius responsiones insufficientes mihi videntur stante littera D. Thomæ iam supra relata. Attamen cum idem S.Thomas excipiat consuetudinem contrariam, & hæc à suo tempore vsque adhuc & iure & facto præualuerit, & nunc lege regia nouiori prædicta fit euidentior opinio, iam non obest nobis eius doctrina.

Denique illud obseruandum erit,fraudem non 14 fieri in ludo, cum quis cautelis, quæ iuxta ludi leges licitæ sunt, vtitur; vel id faciat quod natura ludi permittit: quamobrem quoties fuerit controuersum,an fraus in ludo contigerit,obseruandæ sunt leges ludi, vt si quid aduersus eas arbitrio & iudicio in ea arte peritorum actum fuerit, id fraude factum fuisse iudicetur, & tunc restitutio acquisitorum per ludum erit necessaria. ¶ Quòd si leges ludi non violentur, quæ tacito consensu ludentium receptæ sunt, vtcomque eorum

eorum alter dolo & cautelis vtatur, nihil id pertinet ad obligationem restituendi pecuniam lucro acquisitam, cum is dolus bonus sit *l. 1. ff.*
16 *de dolo.* ¶ Licitum enim est legibus ludi, vti fuxta glossam *in l. in executione §. vltim.* & ibi Doctores, *ff. de verb. obligat. in l. si rem, § vltimo, ff. de praescript. verb. versiculo alta,* & *in lege si ex plagis, § fin. ff. ad l. Aquil.* glossa, & ibi Dec. *in l. iure Ciuili. ff. de reg. iur. tradit*, Iason *in l. in executione §. vltimo*, D. Couarr. *in dicta regula peccatum* a. *p. § 4. n. 4.* Lodouic. Carbo *dicta quaest.* 40. *versiculo, caeterum haec conditio*, Salon etiam *vbi supra, colum. 549. versic. in actu autem*,

17 Hinc est, quod alter ex ludentibus, qui primas & potiores partes ludo habet, quique necessariò iuxta ludi leges receptas victor euasurus est, potest licitè augere sponsionem, & sic lucratum non tenebitur restituere, & hoc ob naturalem legem ludi, quae consensu vtriusque lusoris conditionem habet, vt qui meliorem & poriorem ludi partem habuerit is possit etiam certus de lucro alterum ad augendam sponsionem inuitare, appositamque pecuniam augere, modo alia fraus minimè lateat, vt in hac specie adnotauit Medina *de restitutione c. 21. vltim. corol.* & post Dec. *consil.* 115. sequitur & probat Couar. *vbi supra, n. 5.* Carbo *q. 40. concl. 5.* Salon *col. 549. versic. in actu,* Idque est certissimum atque receptissimum inter omnes collusores.

18 Neque obstat doctrina Bart. *in l. quero, ff. de action. empt.* scribentis, vendentem alteri frumentum certo pretio eo tempore iusto, sciente tamen occultè & secretè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur, si emptor inscius sit huius decreti, teneri emptori ad id quod eius interfit frumentum illo pretio emisse, quod sensit glossa *in l. contra legum, ff. de legib. Rom. singul.* 222. ea ratione, quod si emptor sciret quod venditor sciebat, non tanti frumentum emisset. Idem & in animae iudicio quoad restitutionem tenent Conrad. *de contract. quaest.* 61. Medina *de restitutione quaest.* 35.

Non, inquam, obest haec doctrina; nam in eius specie scientia alterius ad decipiendum ignorantem non est de natura contractus, imò ei refragatur, propter fraudem saltem re ipsa contingentem, quae ab eo contractu abesse debet. At in ludi contractu natura conuentionis est, lexque ludi hoc habet vt sciens se certum habere lucrum & potiores ludi partes, possit alterum ignarum ad appositae pecuniae augmentum pro-
19 uocare. ¶ Sicuti & secundum leges ludi, qui iam scit appositam pecuniam certò perdidisse, quia habet peiorem ludi euentum, poterit cautè & simulatè sponsionem augere, vt cogat alterum inscium & ignarum cedere, vt docet Couar. *vbi supra, n. 6.*

20 Praetereà in quaestione Bart. *vbi supra*, contrarium quoad conscientiae iudicium tenet D. Thomas 2. 2. *quaest. 77. artic. 3.* non teneri scilicet venditorem ad restitutionem quamuis malè fecerit, & ob id possit aliqua poena puniri, quia venditor merces vendit eo pretio quo iustissimè aestimari poterant communi hominum iudicio, sequitur cum Alexand. ab Alexand. D. Couarr. *vbi supra, d. num. ad fin.* sequitur etiam dicens hoc esse ex communi meliorum scriptorum sententia, & quod opinio Bartol. contraria est falsa. Lodouic. Carbo *dict. quaestion.* 40. *versic. neque secunda.*

SVMMARIVM.

1 *Ludi prohibiti poena de iure communi & Regio quae sit? & num. seqq. & de iure Canonico, num. 10. cum seqq.*
4 *Iudex Ecclesiasticus an contra laicos lusores in casibus prohibitis possit procedere? cum numeris sequentibus.*
8 *Clerici ludentes ludis prohibitis an puniri possint poenis iure regio impositis, & n. seqq.*
10 *Clerici ludentes ludis prohibitis, quibus poenis puniantur iure Canonico? & numeris sequentibus. Et n. 17. quod sit poena arbitraria considerat is ius de quibus ibi.*
14 *Collatio beneficij facta clerico aleatori occulto an debeat irritari?*
15 *Collatio beneficij facta infami ante sententiam valida est Limitatur n. 16.*
18 *Clerici ludentes* a los dados *grauius puniuntur,* y tambien los tablageros *vt in n. 19.*
20 *Clerici lusores in Archiepiscopatu Toleti certa poena ibi statuta puniuntur.*
21 *Scholares lusores qua poena puniantur?*
22 *Ludo quando admixtum est aliud delictum, puta, falsitas taxillorum, alearum, vel chartarum, reus poena arbitraria punitur vt hic.*
23 *Aleator alium compellens ad ludendum qua poena puniatur?*
24 *Ludus regulariter est prohibitus laicis non solum, sed multo magis clericis & monachis. Ampliatur vt hic.*

De poenis ludentibus impositis omni iure.

QVAESTIO XCV.

QVAERO etiam circa eandem l. 2. huius tit. 7. loquentem de poenis ludentibus imponendis, de eius praxi, & an habeat locum in clerico & scholasticis ludentibus? 1

Quoad primum de iure Ciuili Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 309. num. 7. 8. & 9.* resoluit poenam illo iure in simplici aleatore esse arbitrariam, & tenuerunt etiam Cacialup. *de ludo n. 60.* & Clarus *verbo, ludus, n. 6.* & cum his Don Ioan. Vela *de poen delict. c. 22. versiculo, secus,* ibi *& tandem*, & refert plures idem tenentes Farinac. *3. tom prax. crimin. q. 109. n. 57.* 2

Inquit tamen Azeued. *in hac l. 2. n. 48.* veriua esse nullo iure Ciuili puniri aleatorum vltra restitutionem lucratorum, nisi cum taxillis falsis & chartis adulterinis luderet. In eadem sententia cum aliis authoribus remanet Farinac. *vbi supra, num. 58. num. 61. cum pluribus sequentibus* latè agit quando in ludo prohibito fraus aliqua fed falsitas internenit, quod multis modis contingere potest vt *ibi* per eum.

Iure verò Regio respondi *in meo tract. de iuramento confirmatorio 1. p. cap. 53. numer. 4.* iuxta tenorem huius l. & l. 3. quae tunc temporis in praxi seruatur quotidie, nempè, quod ludenti vltra quantitatem permissam, nempè duorum regalium, pro prima vice imponebatur poena sexcentorum marapetinorum, pro secunda mille & ducentorum, pro tertia verò vice mille & octingentorum, pro quarta & vlterioribus triū millium dipondio 3

dipondiorum , & tabulario , hoe eſt *al tablage-
ro*, pœna quiuque millium dipondiorum. Quod
ſi non habuerint in bonis vnde ſoluant , præci-
pitur vt ſint capti in vinculis , prima vice decem
diebus , pro ſecunda viginti , pro tertia triginta,
& ſic deinceps, & ita nouiſſimè inquit practicari
Dnn Ioan. Vela *de pœn. delict. cap.* 22 *verſiculo,
vnde pro prima*, vbi quod non amittunt pecunias,
cum quibus ludentes fuerint deprehenſi ex l. 21
hoc tit. 7. *lib*.8.

Hodie verò nouiſſimè pragmatica Matriti an-
no 1575. decimo octauo die Februarij lata po-
ſita pro l. 13. huius tituli ſeptimi , *ſe acrecien
tan eſtas penas , por la primera vez diez dias de
priſon en la carcel , y por la ſegunda treynta y ſean
deſterrados del lugar por vn año preciſo , y que el
que ganò buelua enteramente la ganancia con otro
tanto , con que eſto no exceda de cincuenta reales,
que ſe entiende ganancia y otro tanto , que por to-
do no exceda de cincuenta reales. Y que los oficia-
les de qualquier oficio incurran en las penas , ſi ju-
garen en dia de trabajo aunque ſean juegos permiti-
dos , ò los prohibidos en la quantidad que ſe permite.
Y que los tablageros de los dichos juegos prohibidos
ſean deſterrados por dos años preciſos , y paguen
de pena quinçe mil marauedis. Y las penas ſe apli-
can por tercias partes , Camara , juez , y denun-
ciador.*

4 Quinimo & iudex Eccleſiaſticus contra lai-
cos luſores procedere poterit , eoſque punire :
eſt enim iudicium hoe mixti fori , ſcilicet , Ec-
cleſiaſtici & ſecularis, vt adnotaruot Angel. Arer.
*in tractat. de malef. verbò , meritori de falſi da-
di, num* 12. Paris de Puteo *in tractatu de ludo n.*43.
Menoch. *vbi ſuprà , num.* 5. Aueod. 2. *p. cap.* 9.
5 *prat. num. fin.* ¶ Ideoque laicus luſor punitur in
primis per iudicem Eccleſiaſticum pœna priua-
tionis communionis , vt fuit ſaocitum in ſacra
Synodo Eleberit. *cap.* 79. & recenſet Speculat.
titul. de modo general. Concil. ſub rubrica 62. dein-
de pœna Epiſcopo arbitraria punitur, prout ſen-
ſit Amodeus Caſt. *de ſudic. num.*93. imò de iure
Canonico laici luſores excommunicantur, vt per
Farinac. *vbi ſuprà, n.*59. *&* 60.

6 Nihilominus tamen in actionibus forenſibus
apud nos Hiſpanos hoc non eſt receptum , vt
affirmat Ignat. Salced. ad Bernard. Diaz *in pract.
crimin. Canonica cap.* 70. *littera C.* dicens num-
quam vidiſſe iudices Eccleſiaſticos huius crimi-
nis ratione contra laicos procedere, quod & ego
affirmare poſſum & affirmo , necnoo & Azeued.
7 *in hac l.*2. *num.*53. ¶ niſi cùm laici reperiuntur
ludendo in die feſto, dum diuina celebrantur of-
ficia , in publico vel io campis, quod non ſolent
leuiter puniri per iudices Eccleſiaſticos , qui eos
coodemnant in tot nummis pro illuminando
Sanctiſſimo Sacramento, vel pro Sancti alicuius
imagine facienda, vel pro fabrica alicuius Eccle-
ſiæ : quod ſi tales laici in ſuo foro conueniuntur,
puniuntur pœna noſtræ l.a.

8 Quoad ſecundum an l. noſtra 2. eiuſque pœ-
næ locum habeaot in clericis , videntur prima
facie affirmatiuè reſpondeodum , cum ſit iuſta,
& in iure Canonico non inoeniatur certa &
determinata pœna clericis ludentibus impoſita,
vt patet ex textu *in cap. clerici* 15. *de vit. & ho-
neſt. cleric.* dum ibi dicitur , *ad aleas & taxillos
non ludant , nec huiuſmodi ludis interſint.* Quini-
mo iudex Eccleſiaſticus poterit ſi velit mitiori
pœna eos punire iuxta opinionem Cooar. & alio-
rum , quos ſequuti ſumus in materia taxæ pa-
nis & delationis armorum prohibitorum : ſed
hoc in præſenti materia locum noo habet ex in-
fra dicendis.

Rurſus videtur quod cum leges noſtræ de lu- 9
dentibus agentes & eorum pœnis , non loquan-
tur expreſſe in clericis , ſed in laicis , quando-
quidem iudicibus laicis præcipitur vt ludentes
vltra duo regalia puniantur prædictis pœnis , &
iure Ciuili communi , nuncupatim clericis lu-
dentibus impoſita ſit pœna , quod ſi poſt pro-
hibitionem Prælati aleæ indulgeant , per trien-
nium proprio munere ſuſpendantur per textum
in auth. interdicimus & ibi gloſſa 1. *C. de Epiſ-
copis & clericis* , & in corpore vnde ſumitur , &
l. 57. *tit.* 5. *p.* 1. & tenent plures quos refert Fa-
rinac. 3. *tom. quæſt.* 109 *p.* 2. *numer.* 93. *fol*,468.
hæc eadem pœna ipſis ſit imponenda. Sed cum
hæc pœna iure Canonico approbata non repe-
riatur , vt affirmat Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *ca-
ſu* 399. *poſt numer.* 3. quem refert Farioac. & in
terminis , quod ſtatuta ſeu banimenta laicorum
non comprehendant clericos , etiam quod ipſa
ſtatuta eſſent ipſis clericis fauorabilia , nempè
ſi diſponerent quod poſt duos menſes non poſ-
ſit inquiri contra luſores , vt adhuc poſt dictum
tempus poſſit contra ipſos clericos procedi te-
net Bernardin. Diaz *in pract. crimin. Canonica
cap.* 70. aliàs 64. *in verbo aleatores , numer.* 3.
& ſequenti , & ibidem Ignat. Lopez *in addit. lite.
F.* quos refert & ſequitur Farinac. *dict quæſt.*109.
num. 105.

Supereſt vt videamus an iure Canonico ſit 10
decreta in ſpecie de qua agimus pœna aliqua
certa & determinata contra clericos ludentes?
Et videtur dicendum quod clericus publicus
aleator repellatur ab obtinendo beneficio, etiam-
ſi nunquam fuerit nominatus vt deſiſtat à lu-
do vt *in cap. inter dilectos de exceſ. prælat.* iun-
cta gloſſa *in cap. clerici de vit. & honeſt. cleric.
verbo , aleas.* ¶ Vnde inquit Abb. *in d. cap. inter* 11
dilectos , quod collatio facta clerico huiuſmodi
eſt nulla , ſi de hoc conſtabat , tanquam facta
vili & indigno. Quod ſi non conſtabat , quia
erat occultus , debet irritari : beneficio autem
obtento non debet priuari, nec priuatur propter
ludum , ſed minori pœna plecti debet. ¶ Si au- 12
tem monitus non ſe correxerit, tunc poterit be-
neficio priuari ex textu *in cap.* 1. 35. *diſtinctio-
ne* , hanc opinionem ſequutur ad literam Ioann.
Bapt. Cacialup. *in tract. de ind* 12. *quæſtione* , &
Paris de Put. *in eodem tract. dol.* 11. *num.* 44. pro-
vt eos refert Bernard. Diaz *in practic. crimin.
Canonica cap.* 70. in nouiter impreſſis Compluti,
ann. 1587. Menoch. *de arbitr. iudic. centuria* 4. *ca-
ſu* 399. *num* 3. & Petrus Gregor. *in* 3. *p. ſyntagm.
iur. vniuerſi lib.*39 *c.*3. *n.*14. & Don Ioan. Vela *de
pœn. delict c.*22. *verſiculo, Pontificium* , & plures
referens Farin. *vbi ſuprà* , *n* 96.

Sed nec hæc opinio tenenda videtur , quia 13
textus *in d. cap.*1.35. *diſtinctione*, non probat ex-
preſſe id ad quod Abb. eum allegauit , ſed tan-
tum dicit , quod clericos ſeruiens aleæ aut deſi-
nat, aut damnetur , & non aperit quæ ſit pœna,
vt aduertit Bernard. *vbi ſuprà*, magis mirans quod
Dominic. & Præpoſitus ibidem ſummando tex-
tum eundem videntur tenere , quod per illum
textum imponitur pœna depoſitionis : quod
etiam videtur tenere Syluest. *in ſumma, verbo, lu-
dus, verſiculo, quarto quæritur.* Sed hoc quantum à
veritate deviet vnuſquiſque facilè cenſere poteſt.

Labitur etiam Abb. *vbi ſuprà*, ſecundum Ber- 14
nard. Diaz *vbi ſuprà* , dum dicit quod collatio
beneficij facta clerico aleatori occulto debet irri-
tari:

tari: nam si hæc est pœna aleatoris publici, quo-
15 modo occultus aleator illa punietur? ¶ Denique collatio beneficij facta infami valida est ante sententiam, vt tenuit Federic. de Senia *consil.* 50. & probarunt Cardin. & Felin. *in cap. querelam de iur. iur.* textus vbi Innoc. *in d. cap. inter dilectos*, & præmittit. Caldet. *consil.* 20. *titul. de præbend.* Felin. *in cap.* 2. *col.* 3. *de rescript.* quoa refert & sequitur addition. Bernardi Diaz *vbi*
16 *suprà, littera D.* ¶ vbi limitat nisi collatio facta sit infami notoria infamia iuris: tunc enim collatio est nulla ipso iure, vt explicat Abb. *in d. cap. inter dilectos, num.* 6. *& cap. super eo de electione*, & alij ab eodem additionatore ibidem relati, vbi quid dicendum sit de infamia facti citat hoc agentes Calder. *dicto consil.* 20. & Nauarr. *in cap. si quando, col.* 52. *de rescript.* & contra Abb. *vbi suprà* cum Bernard. Diaz. tenet etiam Azeued. *in hac l.* 2. *num.* 49.

17 Quare verius in quæstione nostra obseruandum erit, pœnam contra clericos lusores esse arbitrariam, quæ variatur ex circunstantiis occurrentibus animum iudicis inclinantibus ad aggrauandum vel minuendum eam. Ideoque arbitrari eum oportebit, quanta sit consuetudo ludentis, & quæ quantitas lusa fuerit, qualitasque personarum, qualisve exempli pernicies, & an in hoc delinquentes occasione ludi diuina deseruerint officia, quibus interesse tenebantur, aut Sacramenta deserint ministrare: & prout hæc omnia & similia accidisse compererit, delinquentes puniet, ita rectè existimauit Bernard. Diaz *vbi suprà, num.* 2. quem refert & sequitur Gregor. Lopez *in l.* 57. *titul.* 5. *part.* 1. *in glossa, por tres años*, Petrus Gregor. *vbi suprà, num.* 14. & Ignat. Salced. *super eodem* Bernard. Diaz *littera C.* & Azeued. *in hac l.* 2. *numer.* 51. Farinac.
18 *vbi supra numer.* 97. ¶ Arctiori tamen pœna sunt plectendi clerici ad taxillos, hoc est *a los dados*, ludentes: quia hoc genus ludi in oculis omnium detestabilius est, & longe grauius punitum per leges huius Regni *vt in l.* 7. *huius tituli.*
19 ¶ Similiter grauius quam in prædictis casibus puniendus erit clericus tabularius, hoc est, mensam paratam habens aliis ludere volentibus, in quo alios ad ludendum prouocat ac recipit vt in l. 3. huius tituli, vtrumque probat Bernard. Diaz *vbi suprà, numer.* 2. & mihi placet procul-
20 dubio, estque verissimum. ¶ In Archiepiscopatu Toleti pœna certa statuta est contra clericos ludentes *lib.* 3. *constit. de vit. & honest. cleric. cap.* 7. vt per additionat. Bernardi Diaz *vbi su-*
21 *prà, littera C.* ¶ Quibus rationibus pœnam contra scholares ludentes existimo etiam arbitrariam esse pro modo circunstantiarum, vt in clericis respectiuè.
22 Similiter etiam, quando ipsi ludo admixtum est aliud delictum, putà falsitas taxillorum & alearum, vel chartarum, tunc huius criminis reus pœna iudici arbitraria punitur pro conditione personæ & modo facti, ita Bald. *in rubrica C. de condict. ob turp. caus. numer.* 2. *versiculo, item dico*, quem sequuti sunt Paris de Puteo *in tractatu num.* 62. *in versiculo, scias etiam*, & est recepta magis opinio secund. Menoch. *vbi suprà, numer.* 10. & 11. qui non distingunt inter falsitatem occultam & patentem, prout non est distinguendum, modo falsitas patens ita non sit cognita ipsi socio, vt nec occulta secundum eundem Menoch. *vbi suprà.* Ego verò respectu pœnæ arbitrariæ imponendæ falsum committenti in prædicta specie idem probatem, etiamsi falsitas patens cognita sit socio, quamuis tunc respectu iuris socio competentis pro suo interesse assentirem opinioni Menochi. Ille enim vtendo scienter falsis taxillis, aleis, vel chartis, iam deliquit, ac proinde ratione delicti puniri potetit, tametsi alter socius industriua id cognoscat, quamuia tacena iuri suo renuntiare ac cedete videatur. ¶ Pari ratione aleator per vim socium 23
compellens ad ludendum, vel etiam blandiriis & suasionibus illum alliciens (intellige importunis precibus per opprobria & conuitia, ita quod metui æquiparentur, vt prædiximus *alia quæstione*) pœna iudici arbitraria puniri potest *l.* 1. *§. vltimo, ff. de alea lusu & aleat.* pet quem textum ita tenet Cacialup. *de ludo num.* 61. quem refert & sequitur Menoch. *vbi suprà, numer.* 13. vbi quod iudex arbitrari poterit pro qualitate facti & conditione personæ, vt in catcerem coniiciatur secundum Paris de Puteo *in tractatu de ludo numer.* 44. *versiculo, compellens, per textum in d. l.* 1. *§. vltimo*, ibi *aut in latomias*, quam dictionem glossa ibi exponit id est loca latentia: carcer enim est. Ignorauit namque Accursius quid essent apud Romanos latomiæ, cùm esset carceris genus ad custodiam, vt probat Menoch. *vbi suprà*, addens quòd vel etiam mulcta pecuniaria puniri hic aleator poterit.

Ex quibus satis patet regulariter ludum esse 24
prohibitum non solum laicis, sed multo magis & clericis, vt latè probat cum aliis Farinac. *d.* 3. *tom. quæst.* 109. *p.* 2. *numer.* 91. vbi quod est de mente omnium Doctorum materiam hanc tractantium, & communiter dicentium quod imò plus peccant clerici ludendo quam laici, & præsertim de ludo alearum, taxillorum, & tabularum, quod sit æquè prohibitus laicis & clericis, vt tenent plures Doctores quos ibi citat. Et *n.* 98. ampliat eandem regulam multo magis procedere in Religiosis & regularibus, qui non possunt ludere etiam ludo aliàs licito & honesto, nec cum aliis, nec inter se, quia cùm sint mortui quoad mundum, & debeant stare in monasterio soli, & tristes *cap. placuit secundo,* 16. *quæst.* 1. *l. Deo nobis, C. de Episcopis & clericis*, non debent propterea se immiscere in ludis, ex quibus vt plurimum proueniunt multiloquia, peccata, rixæ, & alia inconuenientia de quibus in his terminis per Henric. Bobic. & alios quos citat. Et *numer.* 102. limitat primò prædictam regulam, vt tunc demum clericus puniatur pro ludo, dummodo sit consuetus & solitus ludere; secus si vna tantum aut aliquibus vicibus lusisset, & posteà se abstinuisset, vbi videtur esse de mente textus *in cap. Episcopus, verbo, deseruiens, & verbo desinat,* 35. *distinctione*, & vtrobique notat glossa, quod probat latius Farinac. *vbi suprà*, & diximus *quæst. ab hinc* 3.

SVMMARIVM.

1 *Ludo amissa per clericos, & scholares an repeti possint intra terminos, quibus à laicis iure Regio repeti permittitur? & numeris sequentibus.*

An

An Clerici & Scholares repetere possint amissa à se in ludo?

QVÆSTIO XCVI.

1 QVÆRO denique circa eandem l.2. ibi, *y mandamos, que aquel que alguna cosa perdiere, que lo pueda demandar a quien se lo ganare hasta ocho dias. Y si el que perdiere hasta ocho dias no lo demandare, que qualquiera que lo demandare lo aya para si. Y si alguno no lo acusare, ny demandare, que qualquiera juez ò Alcalde de su officio, sabien dolo, lo execute, &c.* dum tamen id fiat intra duos menses, post eos verò iudices super ludo inquirere non possunt vt in l.10. *infrà* hoc tit.

2 An limitatio temporis octo dierum & duorum mensium respectiuè, de qua in hac l.2. procedat etiam & seruari debeat in clericis & scholasticis? Et videtur quidem prima facie dicendum, idem in eis seruandum esse, cum sit lex generalis, & contrarium in specie iure Canonico decisum non reperiatur, argumento text. *in cap.1. & 2. de noui oper. nuntiat.*

Nihilominus tamen rectius meo iudicio Bernard. Diaz *in sua practica criminal. Canonic. c.70. num.3. & 4.* contrarium probat, nempe, quod iudices Ecclesiastici contra clericos post lapsum duorum mensium, & infra quantitatem duorum regalium poterunt & debebunt procedere, hac ratione, quod cum longè inhonestius & magis prohibitum sit clericis quam laicis vacare ludis, non videtur decens esse dictatum legum sanctiones in clericorum ludentium patrocinium admittere. Ac eadem ratione credit, posse affirmari, vt etiam lapsis prædictis octo diebus damnati possit clericus ad restitutionem eorum quæ lucratus est, eo qui amiserit repetente: & quod in hoc attrendendum sit tempus à iure communi præfinitum ad repetitionem prædictorum, de quo in authentica *alearum vsus, Cod. de religios. & sumpt. fun.* quod est quinquaginta annorum, & per Abb. *in cap. clerici de vit. & honest. cleric.* Nec obstat quod iure Canonico non sit præfinitum tempus ad hoc: quoniam eadem ratione compellimur dicere seruandum indistinctè, ac sine præfinitione temporis saltem ita breuis, vt legibus regiis præfinitur, ius Canonicum, quo attento, qui in ludo aliquid lucratur, id restituere tenetur, vt notant Doctores *in d. cap. clerici, & in cap. inter dilectos, de excess. prælat.* Paris de Puteo *de ludo, num.26.* & Cacialup. *in eodem tractatu, num.38.* quos refert & sequitur Menoch. *de arbitr. iud. lib.2. centuria 4. casu 399. num.4.*

3 ¶ Quare vera videtur prædicta sententia Bernardi Diaz vt & scholaribus in Vniuersitate Salmantina prædictum tempus octo dierum non currat, quinimo quocumque tempore fit restitutio: & sic text. *in l.fin. Cod. de religios. & sumpt. fun.* est incorrectus in illo tribunali, & sic practicatur iustissimè vt testatur addition. Didaci Perez *in l.37. tit.19. lib.8. ordinam. pag.386. versiculo, vnum tamen aduerte*, & vtrumque sequitur tam in clericis, quam in scholaribus Salmantinis addition. Bernardi *vbi suprà, d. cap.70. litt.F.* dicens iustissimum esse quod Academia Complutens. idem obseruet. Addo ego hoc correctum non videri, nec esse censendum per nouam *l.13. huius tituli 7. lib.8. nou. collect. reg.* quatenus omni tempore denegat parti repetitionem amissorum in ludo: id enim procedere videtur vbi & cum quibus terminus octo dierum ad repellendum olim obseruabatur & ligabat; secus vbi id locum non habebat, nec in praxi obseruabatur, prout in clericis & in scholaribus Salmantinæ Vniuersitatis contingit, vt prædiximus.

SVMMARIVM.

1 *Ludens per alium quantitatem prohibitam an puniri possit pœnis legum Regni? & numeris sequentibus.*

3 *Iurans non ludere, si det alteri pecuniam vt suo nomine ludat, non excusatur à periurio.*

4 *Pœna ludenti ab statuto imposita habet locum contra ludi participem, & an in hac specie debeat puniri tam mandans, quam mandatarius? num.5.*

6 *Mandans manus violentas in clericos iniici incurrit in excommunicationem cap. si quis suadente diabolo, 17. quæst.4.*

7 *Laicus videns ludere alios non punitur, nisi aliud statuto vel lege caueatur. Limitatur in clericis & scholaribus, num.8. & an puniantur? num.9. & 10. Et an peccent inspectores ludi venialiter, vel mortaliter? num.11. remissiuè.*

De ludente per alium.

QVÆSTIO XCVII.

QVÆRO vlterius circa eandem l.2. huius 1 tituli septimi lib.8. nou. collect. reg. an ludens per alium quantitatem prohibitam puniri possit pœnis legum huius Regni? Et videtur quod non, quia hic propriè non ludit *l. ossa, ff. de religios. & sumpt. fun.* & quia l. nostra 2. inquit, *y qualquiera que los jugare, que por la primera vez pague, &c.* & verba legis vel statuti verificari debent in casu vero *l.3. §. hac autem verba, ff. de negot. gest.* Denique, quia sumus in odiosis & pœnalibus, & tunc succedit reg. *odia restringi, &c.*

Nihilominus tamen contrarium verius esse & 2 tenendum existimo ea ratione, quòd qui per alium ludit, virtualiter, & cum effectu ludit: non enim leges imponendæ sunt verbis, sed rebus *l.2. in fin. Cod. communia de legat.* sed hic quoad effectum ludit, quia pecunia, quæ luditur, suo periculo luditur: ergo ipse ludit. Et lex nostra dum dicit, *y qualquiera que los jugare, &c.* in ludente per alium propriè verificatur respectu effectus, qui attendendus est: ludere enim dicitur qui per alium ludit argumento textus *in l. certa, §.1. ff. de preoar.* vbi habetur quod si procurator meus me mandante vel tantum habente precarium rogauerit, ego precarium propriè habere dicor, aliàs esset defraudare legem contra legem *non dubium, cum simil. ff. de legib.*

Vnde ludens per alium vltra permissum delinquere dicitur propriè, quia damnum & commodum ludi ad eum spectat: ergo debet puniri, & ita habet praxis secundum addit. Didac. Perez. *in l.37. titul.19. lib.8. ordinamenti, pag.386. in versiculo,*

versiculo, quid de ludente per alium, & tenet Azeued. *in hac l.2. num.45*.

3 Pro quo facit alia doctrina mirabilis in proposito, quæ habet, quod si quis iurauit non ludere, & det alteri pecuniam, vt suo nomine ludat, non excusatur à periurio, ita Guilier. Bald. & Fulgos. in authent. *interdicimus, C. de Episcopis & clericis*, Augustin. de Arimin. & cum eo addit. Bernardi Diaz de Lugo *in sua practic. crimin. Canonica, cap.70. verbo, participes*, Paris de Puteo *in tractatu de ludo, num.20. & 57. in principio*, & Cacialup. *in eodem tractatu, quæstione 13.*
4 *num.17.* Azeued. *in eadem l.2. num.46.* ¶ Vnde pœna statuti imposita ludenti habet locum contra ludi participem secundum Cyn. & Bald. *in d. authent. interdicimus*, & Augustin. de Arimin. & addit. Bernardi Diaz *vbi suprà*, post ipsum auctorem ibi *num.5*.

5 Addit tamen additionator Didaei Perez *vbi suprà*, quod in hac specie debet puniri tam mandans quam mandatarius argumento *cap. mulieres ad fin. de sententia excommunicationis*. Quod quamuis in aliis delictis iure naturali & diuino prohibitis verum sit, attamen in hac prohibitione ludi in eum sensum intelligendam censeo, vt quilibet eorum inquiri valeat ex officio, ita vt sit in electione denuntiatoris vel iudicis inquirentis contra quem agere velit: Exacta tamen pœna harum legum ab vno eorum, alterum censerem liberum remanere: ab vtroque enim in solidum eandem pœnam exigi posse non credo, quamuis contra vtrumque possit simul procedi ad effectum exigendi vnam tantum pœnam, quia vna prohibitio & pœna est in vtroque, non verò plures.

6 Neque obstat dictum *cap. mulieres in fin. de sententia excommunicationis*, cuius textus verba hæc sunt: Illi verò, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate vel mandato alij violenter iniiciunt manus in clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi, cum is committat verè, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur. Nam, vt vides, litera huius textus non comprehendit mandatarium, quamuis ipse quoque delinquat, incurratque excommunicationem canonis, *si quis suadente diabolo*: nam præceptum iniustum fuit, cui non debebat obedire, sed Deo potius quam homini, vt ibi per glossam plures textus ad hoc allegantem. Denique, licet loqueretur in mandatario, longè distat vnum delictum ab alio de quo agimus, ac proinde textus ille nihil pro illa opinione fauet, nec nostræ contradicit.

7 Laicus autem videns ludere alios non punitur, cum lex regia hoc non dicat, vnde nec nos dicere debemus argumento *l. si seruum, §.2. ibi, non dixit Prætor, ff. de acquir. hæred.* & in terminis cum aliis quos refert ita tenet Didacus Perez *in d.l.37. in fin. pag.389. col 1.* & Azeued. *in hac l.2. num.43.* nisi aliud statuto vel lege esset dispositum vt ibi per eum *num.44.* estque
8 verissimum, ¶ prætereaquam in clericis vel scholaribus, quia clericis hoc est prohibitum vt *in d. authent. interdicimus, Cod. de Episcopis & clericis*, & in corpore vnde sumitur, & *in cap. clerici de vit. & honest. clericorum cum simil.* Eadem quoque ratione idem probandum venit in scholaribus, & in clericis tenet Bernard. Diaz *dict. cap.70. num.5.* & in vtrisque Didac. Perez *vbi suprà*, & Farinac. *vbi suprà, dicta quæstione 109.*
9 *num.34.* ¶ vbi quod pari pœna puniuntur inspectores & lusores, ex *l. fin. §. commodum igitur, C. de relig. & sumpt. funer.* & aliis iuribus & Doctoribus, vt ibi per eum allegatis. Sed hoc non seruatur in practica, nec vsquam de hoc actum fuit quod viderim.

Contrarium tamen, imò quod prædicti inspectores ludorum nulla pœna puniantur, verius est atque tenendum, siquidem nulla est lex regia quæ hoc dicat, ¶ & erubescimus cum sine lege loquimur *l. illum, C. de collat.* ibi, *cu qua nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset*, & ibi ad hoc illam l. notant Bald. Ias. & alij, Beccius plures alios allegans *consil.23. num.5.* & *consil.25. num.4.* & *consil.57. num.11.* & *consil.35. num.5.* & *consil.43. num.11.* quinimò paria sunt facere contra legem & facere sine lege iuxta doctrinam mirabilem Bald. *in c. in Genesi, num.10. de electione*, quam eo nomine appellat Iason *in d.l. illam, n.8.* & *in l. vinum, numero etiam 8. ff. si cert. petat.* & in terminis hanc partem contra Auiles, Auend. & Matant. *vbi suprà*, tenet & probat Azeued. *in hac l.2. num.43*. 10

Et an inspectores ludi peccent venialiter, vel mortaliter, videndus est Syluest. *verbo, ludus, num.8.* & latè distinguens Ludouicus Carbo *de restitutione quæstione 39. in octaua & sequentibus conclusionibus*. 11

SVMMARIVM.

1 *Ludens vna die cum pluribus personis an sit puniendus vna tantum pœna, vel pluribus? & num. sequentibus, vbi latè de hoc agitur.*

De ludente vna die cum pluribus personis, an semel vel pluries sit puniendus?

QVÆSTIO XCVIII.

QVÆRO vltimò circa eandem l.2. titulo 7. lib.8. nouæ collect. reg. dum constituit diuersas pœnas lusoribus pro qualibet vice, an ludens vno die cum pluribus personis sit vna tantum pœna puniendus, vel diuersis? Et quod vna sit tantum plectendus facit doctrina Bart. *in l. inficiando, §. infans, num.5. ff. de furt.* vbi inquit quod si statutum dicat, *si quis luserit ad azardum puniatur ad tantum*, modo lusi cum vno, setò cum pluribus, & pluries vici & perdidi, an videantur plures ludi & plura delicta? Respondeo ex pluralitate vincendi & perdendi non sunt plura delicta; sed puto quod totus iste dicatur vnus ludus donec sit habitus pro completo & absoluto recedentibus lusoribus, *l. contractus, Cod. de fide instrument.* non enim possum dicere perfectè vicisse, donec ludus non sit perfectè completus, quia adhuc superest spes perditionis: multa enim possunt accidere, per quæ pecuniam quam lucratus sum perdam & recedat à me in *luqueum, ff. de acquir. verum domin.* Et ex pluralitate personarum, cum quibus vnà simul ego ludo, non dicuntur plura delicta. Illæ namque personæ cum quibus ludo non dicuntur offensæ à me, sed magis offenditur Respublica, ideo vnum est delictum, vt in *l. si plures, ff. de furt. cas.* quam Bart. doctrinam sequuntur Paris de Puteo & Cacialup. *in tractatu de ludo*, &

& Hippol. *in l.si rixa, num.*10. *ff. ad l. Corne. de sicar.* quos refert & sequitur Parlad. *lib.*2. *rerum quotid. cap.*7. *sub num.*5. *colum.*2. illius numeri, vbi quod omnium scriptorum calculis Bartoli probata est hæc sententia, & vltra ipsum idem probat Matth. de Afflict. *in constitut. Neapolit. rubr.* 11. *num.*14. *lib.*1. eamque sequitur Syluest. *verbo, ludus, num.*18. prædicta intelligens nisi
2 illo sero magno spatio diuertatur ad alia, quia eo casu diuideretur actus; vt patet ex 5. Physicorum, & consequenter delictum, quod est actus humanus malus: eandem doctrinam Bart. alios allegans sequitur in proposito Azeued. *in l.*2. *num.*55. *cum sequentibus.*

3 Nihilominus tamen contra hanc receptam & veram Bartoli vult tenere, licet non affirmatiuè Didac. Perez *in l.*7. *glossa, azares, tit.*10. *lib.*8. *ordinam. pag.*235. *colum.*2. *cum sequent*, quia cum delictum sit iteratum & eum diuersis personis, & ex geminatione actus crimen efficitur grauius, & quoties repetitur, vnum formatum est, sicut si quis pluries commisisset, vel copulam carnalem habuisset ad diuersas fœminas vel huiusmodi, & sic quoties iteratur crimen, offenditur de nouo Respublica, & plura censentur crimina etiamsi vno die fuerint perpetrata, vt colligitur ex additione ad Bart. *vbi suprà, verbo, dicatur vnus ludus*, & ex traditis à Farinacio *in c. fin. de consuetudine.*

4 Sed hæc dissimilia sunt, cùm ludus sit tantum iure positiuo prohibitus; ex sua autem natura remotis aduersis circumstantiis permissus, vt resoluimus *suprà alia quæstione.* Denique quia cum ludus prohibeatur iure positiuo, intelligitur vnus idemque ludus, etiamsi toto sero cum pluribus personis ludatur, donec sit habitus pro completo & absoluto, eum in fine ludi recedentibus lusoribus reguletur lucrum, vel damnum; non verò prius, quia non potest quis in lodo diei perfectè & irreuocabiliter vicisse, vel perdidisse, donec ludus non sit perfectè consummatus atque dissolutus. Itaque leges puniunt totum simul illum actum successiuum ludendi, donec absoluatur, non verò quamlibet manum, nec cum quolibet ludente, sed eum omnibus, cum quibus idem ludus simul exercetur: durat enim vnus idemque contractus ludi donec recedant lusores, tametsi non valeat pactum factum inter collusores, ne possint à ludo recedere donec alter eorum totum perdiderit iuxta glossam, Angel. Paul. & Iason. *in l. iuris gentium, ff. de pact.* Auiles *in cap.*29. *prat. glossa* 1. *num.*9. vbi inquit hoc facere contra illos, qui quatenus consentiunt aduersarium suum recedere à ludo non finito.

At verò exempla adducta ab additio. Bart. & sequacibus contra eum sunt diuersi generis, nempe prohibitorum iure naturali, vt furtum, fornicatio, & similia, quæ pro quolibet actu, imò & consensu in corde præstito perficiuntur & consummantur, sicque pluries committi modico spatio temporis possunt, & toties, quoties actu vel corde perpetrantur: non enim spectatur contractus successiuus, sicut in ludo, à quo dum non recedunt lusores, idem est ludus, & non diuersus.

Hocque præcipoè procedit in casu & specie nostræ l.2. vbi sic habetur: *Mandamos y ordenamos, que ningunos de los nuestros Reynos sean osados de jugar dados ni naypes en publico, ni en secreto. Y qualquiera que los iugar que por la primera vez pague, &c. y por la segunda, &c. y por la tercera, &c.* Ecce igitur legem prohibentem ludere taxillis & chartis punientemque diuersis pœnis ludentes pro qualiber vice. Nonne communis intellectus horum verborum (qui accipiendus est maximè in pœnalibus & odiosis ad liberandum) est *por cada vez que dura el juego aora sea con vno, ò con muchos, ò diuersas personas*, dum in ludo non receditur? Ego profectò aliud non sentio, nec intelligo; aliàs *cada mano seria vna vez*, & sic pluribus pœnis pro vno eodemque ludo quis puniretur, quod esset absurdum.

5 Quinimo plures vices sine sententia non habebuntur in consideratione: constare enim debet iudici de prima condemnatione, ad hoc vt ad pœnam secundæ vicis peruenire possit, & de secunda condemnatione ad tertiam, & ideò si non præcedat prima sententia, etiamsi pluries quis luserit, non condemnatur pro secunda & tertia vice; non enim dicitur secunda eum prima non præcedit, nec tertia eum secunda deficit, ita Auendaño *lib.*2. *cap.*9. *prat. num.* 10. & sequitur Azeued. *in hac l.*2. *num.*62. & 63. ¶ nisi in casu, 6
quo in fraudem duorum regalium, qui in ludo perdi possunt impunè vt *in l.*11. *infrà hoc titulo*, ludentes assurgerent fingentes nouum ludum, nam nihilominus si in fine ludi simul finiti apparet plus lusum, quam duo regalia, puniuntur lusores, quia est vnus idemque ludus iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam, de qua *suprà*: recessus enim ille fictus est in fraudem legis, ideoque sic recedentibus à ludo nihil prodest iuxta vulgatas iuris regulas, ita summus Pract. Auend. 2. *part, cap.*9 *prat, num.*9. *versicule, si tamen*, cuius opinionem libenter probo. Omitto hic illam quæstionem, an ad hoc vt secundum furtum aggrauet tertium requiratur, quòd pro illis prioribus fur fuerit condemnatus, quia eam suo loco differemus.

Hinc (vt obiter dicam) mihi displicet opinio 7
Auiles *vbi suprà, d. glossa* 1. *num.*5. dum tenet, quod si quis lusit vna die pluribus vicibus duo regalia, seu argenrea sine interpellatione, non autem in quolibet ludo, quia iam primus ludus fuit habitus pro completo & absoluto lusoribus recedentibus, vt *in dict. l. contractus, Cod. de fide instrument.* ex doctrina Bart. *in d. l. insiciando, §. infans, num.*5. quam sequuntur Doctores supra citati, & vera & communis vt *suprà* resoluimus. Hic tamen adducitur in 2. membro deducto à Bart. à contrario sensu, nempe quando recessum fuit à ludo, quia iam ex hoc ludus primus fuit habitus pro completo & absoluto, & sic si postea iterum ludarur, erit alius diuersus ludus & sic plura delicta. Supra verò fuit adducta eadem doctrina Bart. in 1. membro, sic in sua principali decisione expressa; nempe, quod donec recceditur à ludo, est idem ludus & vnum delictum, non verò plura crimina, licet pluries vincatur vel perdatur.

In primis namque (vt ad opinionem Auilesij redeamus) *d. l.*11. fundamentum eius corruit, dum inquit quod pragmatica solam permittit ludere duo regalia, seu argentea in vno die sine interpellatione, non autem in quolibet ludo. Dicta namque l. 11. vbi pragmatica de qua per ipsum continetur, hoc non dicit, sed quod sequitur, *mandamos que de aqui adelante à ninguna persona por auer jugado hasta dos reales, aunque no sean para cosas de comer, no se les lleue pena alguna.* Iraque permissio dicta legis ludendi duo regalia non restringitur ad diem vnum; sed simpliciter prohibetur, ne exigatur pœna *per auer*

Praxis Criminalis. V 2 *jugado*

jugado hasta dos reales: ergo intelligi debet in quolibet ludo.

8 Deinde obseruo quod doctrina Batt. in 2. membro à contrario sensu subintellecto deducta, quam pro sua opinione adducit Auiles, nempe, quod lusoribus recedentibus à ludo, iam primus ludus fuit habitus pro completo & absoluto (quæ quidem vera est & communis) tantom abest vt contra se faciat; nam cum in primo ludo perfecto & absoluto, non luserit quis plusquam duo regalia, pro eo non potest vlla pœna puniri vt *in d. l. 11.* nec similiter pro secundo ludo diuerso, tertio, aut quarto, dummodo in quolibet non excesserit taxam duorum regalium, quia non potest verificari lusisse in singulo ludo plusquam duo regalia, & sic vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet *l. 4. § toties cum simil ff de damn. infect.* maximè in odiosis & pœnalibus.

9 Denique extensio eiusdem Auilesij *n. 6.* nempe non solum si quis lusit pluribus vicibus, verum etiam si plures erant lusores vno instanti, & vnus perdi disset totam pecuniam quam extraxerat, & postea secundo extraxerit aliam & iterum lusit, incurrat in pœnam, quia dicitur alius ludus, intelligenda est, quando excessum est in summa duorum regalium, non quod sint diuersi ludi, quia vnus tantum ludus est, cum non esset à ludo recessum iuxta doctrinam Batt. *vbi suprà*, communiter approbatam; sed quia fuit excessum à quantitate permissa.

Eodem modo intelligenda est secunda extensio eiusdem auctoris ad dictam pragmaticam quod vltra dictam Summam non porest quis ludere, nempe qood si vnus ex collusoribus recessisset, & posteà reuertatur licet statim, tunc diceretur alius ludus & debet puniri vt *in l. 1. §. si rem, ff. de positi*, secundum Angel. *in d. §. infans quasi, in fine.* Extensio namque hæc vera erit, si vltra duo regalia ludatur, non quod sint duo ludi; quia si diuersi essent, & in quolibet non amitterentur plusquam duo regalia, non deberet puniri vt resolutimus; sed quia excessum est à summa permissa in vno eodemque ludo. Hocque verum erit, quando ludus continuatur cum cæteris collusoribus, interim quod alter collusor reuertitur, vel is expectatur & statim reuertitur, atque prosequitor ludus; quia mora modici temporis non habetur in consideratione, præcipuè cum animus ludentium dum alter reuertitur sit prosequendi eundem, & interim quod reuertitur, expectatur, etiamsi oon reuertatur: quia idem ludus prosequitur absque illo discedente, vel cum alio in in eius locum subintrante: secus, si magnom temporis interuallum transisset, ioterimque ludentes ad alia diuertissent cessando à ludo, tunc namque sequens ludus pro diuerso reputabitur ioxta supradicta.

10 Posset tamen procedere opinio Auilesij supra à nobis impugnata, quando lusores in fraudem legum huius Regni assurgerent à ludo, fingentes nouum lodum: tunc enim hoc constito idem ludus repuraretur; ac proinde si excessum esset à dicta summa duorum regalium, incurrerent pœnam legis, vt supra probauimus cum Auedaño.

SVMMARIVM.

1 *Tabularij (hoc est tablajero) pœna, & per totam quæstionem ibi plures pœnæ referuntur. Et præcipuè igitur num. 18. cum sequentibus de pœna mutuantis in ludo.*

De pœnis tabulariorum, hoc est, de los tablageros.

In l. 3 tit. 7. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO XCIX.

QVÆRO quæ sit pœna tabularij, hoc 1 est *del tablagero, que publicamente esta, ex puesto à recibir, y recibe ordinariamente en su casa quantos van à jugar, y juegan dados ò naypes, y da mesas sillas, ò bancos y sacan naypes y velas*, &c.

Et in hoc seruandum primo est, receptatorem 2 qui habet patatam domum & mensam ad hoc vt homines ad ludum inuitentur, ibique commorentur, grauissimè peccare: ideoque grauissima pœna esse arcendum, vt cæteri simili exemplo perterriti, similia delicta committere noo audeant, cum maxima mala ex ludo prouenire soleant, vt explicat Imperator *in l. fin. C. de religios. & sumpt. fun.* & multa alia quotidie eueniant, vtpote homicidia & dissensiones inter ludentes ipsos, & vxores, & filios in quos adinstar ferarum insaniunt, & in eos miserè sæuiunt, vt experientia docet. Vnde diligens inquisitio in oppidis & Ciuitatibus est facienda, vt cum magna cautela vt caueatur *in d. l. fin.* & in legibus huius Regni hac de re agentibus. Nemini enim licet præbere locum, instrumenta, & ea quæ sunt necessaria ad aliquem ludum prohibitum exercendum, vt charitas, tabolas, luminaria, &c. doctrina hæc est communis, vt affirmat post alios Ludouic. Carb. *de restitutione quæstione 59. in 7. conclusione.*

Nihilominus tamen inquit D. Molina Theo- 3 log. *lib. 1. de iustitia & iure, disputatione 521. colum. 1707. versiculo, quod attinet*, quod cum in Lusitania pœna flagellorum sit huiusmodi tabulatiis imposita, si stipendium ea de causa accipiant, vel ludentibus cibum, aut potum vendant, damnandi essent culpæ lethalis, attenta acrebitate pœnæ: sed quia ea non videtur hodie iofligi, certè ex eo capite non condemnaret crimen illud culpæ lethalis. ¶ In Castella autem non vi- 4 det pœnam adeò acerbam impositam, vt ex parte pœnæ condemnare audeat id crimen culpæ lethalis; sed quod ex qualitate ludi ac ludentium iudicandum est, num lethalis culpæ sint damnandi, an non. Si enim ad ludendum tesseris homines admittant, non auderet eos à culpa lethali excusare, præsertim si tesseras eis præbeant: tum quia ludus ille excusari à culpa lethali in Casella non videatur, tum etiam quod tesseras habere ac subministrare ad ludendum culpa lethalis in hoc Regno videatur. Tum denique, quoniam pœna confiscationis domus; in qua tesseris luditur, non leuis est, sed acerba, & quæ culpam lethalem suadet. Et quod qoando etiam ad ludum admitterentur, qui eo in ludo alienare non possunt, aut qui ludum cum lethali culpa vatiis aliis modis exercerent, excusandi non essent à culpa lethali: ac proinde neque absolui deberent, nisi seriò ab expoonendis mensis ad ludum, & à recipiendo homines ad ludum abstinerent. Quæ doctrina vera profectò videtur ac radicalis.

Prima

5 Prima igitur pœna tabularij est, quod domus in qua luditur debeat publicari *l. fin. §. sed istam* ibi, *domibus eorum publicatis, C. de relig. & sumpt. fun.* per quem textum ita tenent Doctores præcipuè Angel. *de malefic. verbo, metidori de mali dadi, versiculo, & viso quod ludus, num. 5.* & Grammatic. *decisione Neapolit. 40. num. 4.* & Didac. Perez *in l. 7. tit. 10. lib. 4. ordinam. pag. 235. col. 1.* & alios allegans Farinac. *in practic. crimin. 3. tom. quæstione 209. 4 part. num. 149.* quamuis ante illam constitutionem Iustiniani regulariter iure Ciuili non puniebatur receptator ex illa receptatione, vt patet *ex d. l. fin. §. 1.* & obseruauit Menoch. sic intelligendus *de arbitr. iudic. casu 399. num. 16. & 17.*

6 Quinimo non solùm domus in qua luditur est confiscanda, sed etiam alia bona ibi existentia apta ad ludum, nempe scamna & buffeta super quibus luditur argumento *l. sed addes, §. illud, ff. de locat.* & propter quod *vnumquodque tale & illud magis authent. multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* tradit Bald. *in l. cum proponas, num. 5. C. de nautico fœnor.* & in terminis Auiles *cap. 29. praetor. in glossa, ni tableros, num. 2.* vbi alias declarationes & limitationes ponit *ad d. l. fin. § sed istam,* quæ est auctor. alearum lusus, & sequitur addit. Perez *in l. 37. tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 386. col. 2. in principio.*

Et retinens domi ludum vltra domus publicationem, & quod impunè ei potest damnum & iniuria inferri, videtur adhuc alia extraordinaria pœna puniendus, vt cum aliis refert Farinac. *vbi suprà, num. 137.* quamuis in contrarium referat nonnullos ibidem *num. 138.* quod credo verius.

7 Sed meo quidem iudicio, supradicta prima pœna cum ei adiunctis in his Hispaniarum Regnis cessare videtur, cum alia mitior pœna iure nostro Regio imponatur huiusmodi tabulario, nempe per l. 3. huius tituli 7. lib. 8. nouæ collect. reg. qua cauetur, *que qualquiera que en su casa tuuiere tablero para jugar dados, è naypes, caya en pena de cinco mil marauedis por cada vez,* (quam pœnam frequenter vidi in praxi imponi) *y sino tuuiere de que pagar, que estè cien dias en la cadena.* Quæ pœna hodie noua lege nempe 13. eiusdem tituli anno 1575. lata aucta est: præcipitur namque ea lege, *que los tablageros de los dichos juegos prohibidos sean desterrados por dos años precisos, y paguen quinze mil marauedis aplicados por tercias partes, Camara, juez, y denunciador.*

8 Cessat inquam illa antiqua confiscationis domus pœna, & cæterorum bonorum ad ludum aptorum, de quibus supra, ac proinde hodie huiusmodi tabulario solum erit imponenda prædicta pœna nouissima l. 13. huius tituli, nempe *de dos años de destierro precisos y quinze mil marauedis aplicados por tercias partes,* vt est prædictum: & quod d. authent. hodie corrigatur per nostram l. tenet Auiles *vbi suprà, dict. num. 2.* & Montalu. *in repertor. verbo, ludus,* & voluit Azeued. *in hac l. 3. num. 16.* & *in l. 7. infrà eodem, num. 7.* vbi quod de communi praxi in hoc

9 casu domus non confiscatur. ¶ Et inquit Celsus *in repertor. legum huius Regni, verbo, dolos, cap. 1. que por leyes y prematicas destos Reynos que allí estan son reuocadas las leyes 2. y 3. 4. y 7. del tit. 10. del lib. 8. del ordenamiento Real, en quanto ponen menor pena assi à los jugadores de dados, como à los que tenian tableros del juego: empero que quanto à los otros juegos ellas quedan en su fuerça y vigor, que son la ley 1. y 3. deste tit. 7. Y la pena que ponian las otras en los dados, dize que es, que la casa donde jugaren à los dados, y las tiendas donde se vendieren, ò los tuuieren para vender, sean confiscadas para la Camara de su Magestad. Estas prematicas nueuas estan puestas por ley* in l. 7. infrà eodem, *y ansi esta distincion de Celso es verdadera y literal, y por ella se ha de declarar y limitar nuestra l. 3. que hablaua en dados y naypes,* vt per Celsum vbi suprà, nempe, *que quanto à los jugadores se entiende de los que juegan à los dados puros. Y que el juego de los dados sea prohibido* etiam iure communi, *y qual sea este juego declaralo* Parlad. lib. 2. rer. quot. c. 7. n. 8.

Vnde fallitur meo iudicio Auiles *vbi supra,* 10 dum asserit, quod d. authent. alearum vsus potest sustineri in casu, in quo quis retinet ludum & tabularium ad ludendum in domo ex consuetudine causa lucri, quia tunc domus confiscatur vt ibi: secus si tenet ludum in domo causa solatij, quia tunc pariter pœnam nostræ l. regiæ iuxta glossa 1. *in l. 1. ff. de aleat.* quam sequitur Azor. *in Rubrica, Cod. de religios. & sumpt. fun.* dicens esse notandum, & alios allegans Farinac. *d. quæst. 109. num. 151. tertio tomo.* Leges namque nostræ prædictæ loquitur *en tablajeros,* & sic *en aquellos que lo tienen por oficio,* & sic *para ganar,* & verè corrigit pœnam d. authent. alearum vsus, ¶ non vero in tenente ludum in do- 11 mo sua causa recreationis semel atque iterum, vel pluries, quia is non debet condemnari pœna nostræ l. quia si aliud diceremus pauci euaderent eius pœnam: & in praxi non vidi condemnari tabularium, nisi eos, qui causa lucri & negotiationis præstant domum, & suscipiunt lusores ordinariè cum instrumentis ad ludendum aptis, quod prohibet l. 5. huius tituli ibi, *esso mismo, &c.* quidquid cum aliis dicat Farinac. *vbi suprà, num. 151.* nempe, quod retinentes domi ludum gratis & sine emolumento adhuc puniantur: hoc namque verum minimè est, nec practicandum.

Nec tunc puto quod vltra pœnam nostrarum 12 legum ludum retinent in domo tabularius possit mulctari arbitrio iudicis, cùm pœna in hac specie à lege sit certa & ordinaria statuta, nec iudex debeat esse crudelior lege aduersus Auiles *vbi suprà, num. 3.* contrarium credentem absque fundamento iuridico, quem sequitur Azeued. *in hac l. 3. num. 17.* quorum opinio in hoc non est tenenda, licet attento iure communi posset procedere, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, num. 137.* Hæc in suscipientibus continuò ad ludum *de los naypes: por que si fuesse para jugar los dados, que estan omninò prohibidos, es mayor pena,* vt in l. 7. infrà eodem, & diximus suprà.

Secunda pœna tabularij est, quod iniuria illa- 13 ta susceptori lusorum est impunibilis; & præterea, si res sibi furetur eo tempore, non agit actione furti, neque ad pœnam, neque ad rei restitutionem iuxta textum *in l. 1. ff. de alea lus. & aleat. in principio,* ibi: *si quis eum apud quem in alea lusum esse dicetur, verberauerit, damnumve ei dederit, sine quid eo tempore domo eius subtractum erit, iudicium non dabo,* & ibi: item notandum, quod prætor susceptorem verberatum quidem, & damnum passum vbicumque & quandocumque non vindicat. Verum furtum factum domi & eo tempore, quo alea ludebatur, licet lusor non fuerit qui quid eorum fecerit, impunè sit. Et in *versiculo, quod autem,* hoc extenditur

etiam ad rei restitutionem, nempe vt procedat, ne dum respectu actionis pœnalis furti, sed etiam respectu actionis ad exhibendum, vendicandum, vel condicendum. Et *in versiculo, susceptorum*, inquit, susceptorem enim dumtaxat prohibuit vendicari, non etiam collusores, quamuis & hi indigni videantur. Et illam leg. primam ad supradicta singularem dixit Bald. *in cap. intellexi- mus, col. 2. de iudic.* & Anton. Corset. *in suis singular. verbo, furtum*, quos refert Didac. Perez *in l. 7. tit. 10. lib. 8. ordinam. pag. 325. col. 1. ad fin. & col. sequenti*, & prædictos etiam refert & sequitur Angel. *de malefic. verbo, metideri de malè dadi, versiculo, & viso quod ludus, num. 6.* & Auiles *dicto cap. 29. prat. in gloss. ni tableros, num. 6. & 7.* & Auendaño *2. part. cap. 9 prator. num. 1.* Thom. Grammatic. *decisione 40. num. 5.* Menoch. *de arbitr. iudic. casu 400. num. 16.* vbi quod ita fuit de facto iudicatum, & *num. 17.* vt procedat etiam si verbis vel facto tabularius offendatur, vel ei damnum inferatur, & sequitur Azeued. *in hac l. 3. num. 19 & 20.* vbi *num. 20. cum sequenti*, hoc limitat inter collusores, prædictos etiam refert & sequitur Parlador. *lib. 2. rerum quot. cap. 7. n. 9.* & Petr. Gregor. *in 3. part. syntagm. iur. vniuersi, lib. 39. cap. 3. num. 4.* & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 22. pag. 123. versic. est tamen hoc.* & plures citans Farinac. *vbi suprà, num. 140.* optima *l. 6. tit. 12. part. 7.* casum tantum occisionis excipiens, quæ quidem exceptio firmat regulam in contrarium iuxta *l. nam quod liquidè, ff. de penu. legat.* & ita intelligit Azeued. *vbi suprà, num. 25.* vbi *num. 26.* hoc ampliat cum glossa pragmaticæ sanctiōn. vt idem sit etiam si alibi quam in domo sua offendatur tabularius; dum tamen sit ob ludum in ea agitatum, sequitur Auiles *vbi suprà, n. 26.* Quod tamen aliquis furatus fit in domo tabularij in foro conscientiæ restituendum est pauperibus, vt cum Specul. probarunt Auiles *n. 7.* & Azeued. *num. 28. vbi suprà.*

14 Ex quibus profectò perperam intellexit Paris Puteo *de ludo, num. 46.* denegari tantum actionem criminalem pro furto commisso in domo susceptoris lusorum; esse tamen locum rei vendicationi: contrarium namque probat textus *in dict. l. 1. versiculo, quod autem*, vt vidimus, & probat post alios Cepola *cautela 55. si aliquis*, Iaf. *in l. si ita stipulatus fuero hanc summam, num. 4. ff. de verborum obligat.* quos sequitur merito Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. centuria 4. num. 23.* sic intelligens Cacialup. & Corset. quos citat, idem probat per illum textum Angel. *vbi supra, dicto num. 6.* & alios allegans Farinac. *vbi suprà, num. 143. cum sequenti, fol. 474.*

15 Sed & alia plura speciali ratione ludi refert ibi Auiles *num. 8. & 9.* nempe quod contractus inter ludentes vel cum videntibus non valet secundum Bart. *in l. si quis cum sciret, ff. pro empt.*

16 ¶ Nec illius, quod quis vendidit in ludo, valet venditio vt *in l. si filiofamil. §. 1. incip. si in alea, ff. quar. rer. act. non detur*; nec teneetur venditor de euictione vt *in d. §. 1.* pro quo est hodie *l. 36. tit. 5 part. 5. in versiculo, otro si dezimos, que si algun home jugale à tablas ò dados, y estando en aquel juego vendiesse alguna cosa à la jugase, si despues desto venciesen della en juzzio al comprador, ò à aquel que la auia ganado, no seria tenudo el vendedor, seu potius el vendedor* (secundum literam Montalui, quæ est verior) *de emparar o quel-*

17 *la cosa ni tornar el precio*: ¶ vbi Gregor. Lopez in glossa *jugase à tablas* intelligit eam legem, quando ludus esset illicitus, quasi in ludo licito non habet locum vt vult glossa *in d. l. filiofamil. §. 1. verbo, si in alea*, ibi, *item & cum committitur, &c.* licet Angel. ibi indistinctè intelligat.

¶ Et idem Gregor. in glossa *al comprador* hoc de euictione vt non teneatur lusor de ea emptori intelligit, quando hic erat collusor, tunc enim nec valet contractus, nec tenetur de euictione: secus si esset alius qui emit, quis tunc teneretur venditor de euictione, vt voluit glossa *in l. quod si minor, §. restitutio verbo, vendan, ad fin. ff. de minor.* estque de mente Bart. *in d. l. si quis cum sciret, ff. de vsucap pro empter.* & tenet Stephan. Costa *de ludo, columna penultima*, & quod videtur hoc etiam velle lex illa 36. dum subdit *ò aquel que la auia ganado*, sequitur Auiles *vbi suprà, num. 8.* & cum Puteo Azeued. *in l. 8. n. 17.* vbi idem probat, *si lusi & non tecum*, vel *si lusi, sed post magnum interuallum*, quia ista venditio non est prohibita lege, & ideo debetur euictio, & quod contractus & promissiones factæ in ludo prohibito vel occasione ludi, est regula iuris certa, quam latè probat & exornat vndecim ampliationibus & aliquibus limitationibus Farin. *3. tom. prax. crim. q. 109. 6. part. per totam, pag. 479. cum sequentibus.* 18

Alia pœna contra aleatorum susceptorem & sic contra tabularium reperitur à iure imposita, nempe, quod si is aliqui lusorum pecuniam mutuaret, repetitionem eius minimè habeat iuxta glossam *in l. fin. verbo accepit, ff. de aleat.* Ioann. Andr. Abb. & Imol. *cap. clerici de vit. & honest. clericorum*, Stephan. Costa *de ludo, artic. 6.* & Cacialup. *quæst. 8.* qui communem esse opinionem fatetur teste Parlador. qui eam sequitur *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 15.* sequitur alios allegans Farinac. *vbi suprà, num. 214.* vbi ampliat cum Capra etiam quod retinens domi suæ ludum esset persona nobilis, & non lucri causa ludum retineret: eandem sententiam principalem tenet citans alios Azeued. *in hac l. 3. n. 29.* vbi idem probat inter ipsos collusores; ¶ secus si tertius mutuet ad ludendum, quia tunc ei datur condictio ad repetendum iuxta glossam *in l. quod si minor, §. restitutio, verbo non commodo*, ibi, *sed hac vltima, ff. de minor*, glossa etiam *in d. l. si quis cum sciret, verbo, luxurioso ad fin. ff. pro emptor.* Gregorius Lopez *in l. 36. glossa penultima, tit. 5. part. 5.* & Azeued. *vbi supra, n. 29. & 30.* dicit communem Parlador. *vbi suprà, num. 12. col. 2.* illius numeri alios allegans, vbi respondet dictæ l. si quis cum sciret ibi, nisi fortè, &c. & iterum *num. 14.* & *numeris sequentibus* aliis modis cum declarat, necnon & Azeued. *in hac l. 3. num. 32. cum sequentibus vsque in fin.* & Don Ioan. Vela *d. cap. 22. pagina 112. ad fin. & pag. sequenti in principio.* 19 20

¶ Illa tamen præcipua declaratio est, quod stante consuetudine soluendi mutuum in ludo tabulario siue collusori, tunc reddendum & soluendum est mutuanti secundum Iul. Clar. *lib. 5. recept. sentent. §. ludus, num. 5.* vbi inquit valere hanc consuetudinem tam inter clericos quam laicos, & quod ita est in practica & consuetudine receptum, prout ego quoque extra iudicium fieri communiter video; tametsi Azeu. *in d. l. 3. num. 54.* eam se nondum vidisse affirmet. De supradictis agit etiam Angel. *de malefic. vbi suprà, num. 14.* & ibi eius additio. & Auiles *numero 9.* Sed resolutio præcedens est clarior, verior & tenenda. 21

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Perdens in ludo ad creditum pecuniam, hoc est, non præsentem, sed tantum promissam, an teneatur postea illam soluere? & num. sequentibus.*

3 *Promissio iure naturæ facta de re licita adimplenda est.*

4 *Lex humana licet quandoque actionem non concedat ad petitionem alicuius rei, non ex hoc alterum liberat.*

9 *Perdens in ludo ad creditum pecuniam cum iuramento prauio ad eam soluendo tenetur adimplere, vel impetrare prius relaxationem iuramenti, vel soluere & postea repetere, & numeris seqq.*

De ludentibus ad creditum.

In l.8. tit.7. lib.8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO C.

1 QVÆRO circa l.8. tit.7. lib.8. nou. collect. reg. qua cauetur, *que ninguno pueda jugar à credito ni fiado, aunque sean los juegos permitidos de pelota y otros, y que no valga ni se execute la obligacion que sobre ello contra ello se hiziere.*

2 An semota hac l. iure diuino, vel humano perdens in ludo aliquam pecuniam teneatur illam lucranti soluere ex vi promissionis expressæ, vel tacita lege ludi, cùm promissa pecunia tantum, non verò ea præsens luderetur?

In qua quæstione Ioann. à Medina *in suo Cod. de restitutione, quæstione* 22. nec non Alphons. à Castro *lib.2. de pœnal. cap.2. corollar.3.* & nouissimè Ioann. Garcia *lib.1. de contract. cap.19. pag.588.* & secluso omni humano iure Molina Theolog. *2.parte, de iustitia & iure, disputat.515. col.1679. cum sequenti*, latè ex pluribus probant vt veriorem partem affirmatiuam, & præcipuè ex sequentibus.

3 Primò, promissio iure naturæ facta de re licita adimplenda est *l.1. ff. de pact. cap.1. & 2. de pact. cum simil.* & secundum D. Ambros. ius naturale dictat fœdera & pacta seruanda esse, quando sine vi & fraude promissa sunt: ergo pactum & fides præstita de soluendo pecuniam absentem, si perdita fuerit in ludo, iure naturali seruari debet, cum nulla lege ciuili sit irritus contractus iste, quo ludentes sibi inuicem promittunt perdita soluere.

Secundò, quia leges concedentes repetitionem, non propterea auferunt dominij acquisitionem & ius in rem ludo expositam, aut promissam; sed solum in pœnam concedunt repetitionem, & quod iudex cogat lucrantem in ludo eam perdenti reddere.

Tertiò, quia non videtur bona consequentia, perdens potest solutam pecuniam repetere, ergo eam nondum solutam non tenetur soluere: promittens namque cum iuramento soluere vsuras, tenetur eas soluere, quamuis possit posteà eas repetere *c. debitores de iureiur.* ergo etiam iste tenetur stare pacto & simplici promissioni, qua se obligauit.

Quartò, quia si qui perdit non tenetur soluere, ergo vincens in hoc ludo non habet ius aliquod, aut dominium in illud, quod lucratus est, quod sanè videtur absurdum, cum iustè lucratus fuerit. Si verò ius aliquod habet, profectò qui perdidit soluere tenetur.

Quintò, quia lucri restitutio in pœnam ludentium introducta, cum sit pœnalis, non habet locum nisi post iudicis sententiam: igitur, quod promissum fuit, soluendum erit antequam ista sententia proferatur.

Sextò & vltimò, quia quandoque, licet humana 4
lex actionem minimè concedat ad petitionem alicuius rei, non ex hoc alterum liberat, vel absoluit ab obligatione illam rem restituendi vt ex D.Th. hoc refert Cou. *in vers. præsertim*, infra statim citandus, quamuis ego ipse hoc non inueniam apud D.Thom. eo loco, quo ipsum citat.

Quare hanc eandem partem affirmatiuam stan- 5
do in iure naturæ & in iure communi, & in iure antiquo Castellæ, nempe quod teneatur lusor soluere pecuniam perditam & promissam in ludo, latè etiam probat & tenet Michaël Salon *de iustit. & iur. in 2. 2. D.Thom. q.5. de dominio, art.6. col.558. cum seqq.* necnon & Ludouic. Carbo *de restitutione, q.42. vers. tertia conclusio*, & hæc pars non est destituta probabilitate secundum Ludou. Lopez *in suo instruct. negotiant. lib.2. c.22. versic. hac autem, pag.386. col.1.*

Nihilominus tamen contraria pars & sic ne- 6
gatiua verior est, communis & tenenda, etiam seclusa hac nostra l. regia, & sic etiam extra nostra Regna, ex sequentibus.

Primò, quia leges pecuniam in ludo perditam, 7
& ludenti quæsitam iure contractus, in pœnam auferunt ab eo, qui ius acquisiuit, iusque eam repetendi concedunt perdenti; vt patet ex dictis in quæstionibus præcedentibus, & constituit de hoc regulam affirmatiuam communem cum 12. ampliat. & 3. limit. Farin. *in 3. tom. suæ prax. crim. q.109 p.5. n.175. cum seqq. fol.477. cum seqq.* Igitur qui post solutam iam pecuniam repetere legis decreto potest, eam nondum solutam iustè retinere poterit iuxta regulam iuris, quæ dictat, exceptionem & retentionem ei competere cui actio datur *l. inuitus, § cui damus, ff. de reg. iur. l. creditori, C. de pact. l.1. his autem, ff. de superfic. c. qui ad agendum de reg. iur. in 6.*

Secundò, quia perdens pecuniam absentem in ludo potest se defendere in iudicio vi legis de repetendo, vt non cogatur illam soluere: ergo nec extra iudicium, si exigatur tenetur dare quamuis promiserit, quia lex de repetendo videtur obligationem promissionis tollere, & multo minus tenebitur non petenti offerre.

Tertiò ex reg. iuris: quæ habet, quod cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti; sed, qui lucratus est pecuniam absentem sibi iam solutam, si ab eo reparatur, non potest eam retinere: ergo nec per viam promissionis sibi factæ debet sibi solui, vt eam retineat.

Quartò ex reg. in pari *de reg. iur. in 6.* vbi dicitur, quod in pari delicto vel causa potior est conditio possidentis; sed, qui amisit pecuniam absentem, ante solutionem eam possidet, & vterque est in pari causa illicita iure positiuo, quia prohibita: ergo potior est conditio non soluentis, ac proinde potest retinere quod amisit, & non tenebitur ad eius solutionem.

Quintò ex alia iuris regula vulgari, quæ habet, *dolo facit qui petit quod statim restituturus est*, vbi glossa exemplificat in stipulatione vsurarum:

ergo idem in pecunia absente promissa in ludo amittatur.

Sextò & vltimò, quia hoc videtur Reipublicæ magis expediens, & rationi valdè consentaneum ad tollendam occasionem ludendi pecunia credita, aliaque innumera inconuenientia, quæ inde sequuntur: censendum igitur est, legislatorem voluisse statuere, vt non modo repetere, sed etiam retinere liceat, ita vt retentio sit quodammodo repetitionis compensatio.

Et in terminis hanc partem negatiuam (quæ vtilis erit admodum extra Regna Hispaniæ, cum in eis habeamus nostram l. regiam 8. expresiè eam approbantem) probant & sequuntur Adrian. *in 4. sentent. de pœnitentia, quæst.* 12. Dominic. à Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure, quæstione* 5. *art.* 2. D. Couar. *in regula peccatum, secunda parte*, §. 4. *num.* 8. *de regul. iur. in* 6. Nauar. *in Manuali, confess. cap.* 19. *num.* 7. *& in cap.* 28. *in addit. ad cap.* 15. *num.* 19. & nos quoque cum eisdem eandem probauimus sententiam in nostro tractatu de iuramento confirmat. *prima parte, cap.* 35. *num.* 1. & Palad. cum Cacialup. quem refert *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 7. *num.* 17. & iure nostro regio Molina Theol. nos citans *vbi suprà, col.* 1681. *versiculo, tertia conclusio*, & *conclusione* 4. idem probat stando in solo iure communi, tam in foro exteriori, quam conscientiæ: & hæc opinio est communis inter Thomistas secundum Salon *vbi suprà, versiculo, oppositum, col.* 559. eamque probabilem, imo veriorem existimat, atque pro tali eam probat Lodouic. Lopez *vbi suprà*, estque probabilior & communior secundum Ludouic. Carbon *vbi suprà, versiculo, quinta conclusio*, & plures alios refert Henriquez in sua Somma Philosoph. moral. *tom.* 1. *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 5. *pag.* 590. *in glossa sub littera M.* & Anglesin *suis florib. Theolog. quæstionum tit. de ludo, dubio*, & Azeued. *in hac l.* 8. *n.* 4. *&* 5.

Ad fundamenta contrariæ partis respondet per ordinem (præterquam ad 6.) Ludouic. Lopez *vbi suprà*, & *ad l.* 6. Couar. *dict. num.* 8. dicens quod ius ciuile & humanæ leges expressim approbant perdentis repetitionem, cum tandem & si is tradiderit rem ludo amissam & perditam,

8 concedant ei ius repetendi. ¶ Quod secus est in specie, quam tradit D. Thomas *secunda secundæ, quæst.* 77. *artic.* 1. tractatu læsionis intra dimidiam contingentis: quia & si humana lex decepto actionem negauerit; non tamen ex hoc approbat decipientis retentionem, nec eum tutum reddit, vt habet magis communis sententia, quam suo loco adduximus. Fit igitur ex supradictis vt hæc secunda sententia negatiua sit verior, communis & tenenda seclusa etiam nostra l. regia 8. Vnde etat Salon *vbi suprà, dum in vltima conclusione, col.* 562. tenet in Regno Valentiæ pecuniam promissam in ludo in conscientia soluendam esse lucranti: quia in legibus illius Regni nihil decernitur circa has promissiones, præterquam quod lucrans non possit exigere in iudicio. Ex hac namque speciali lege illius Regni, præter supra adductas pro hac secunda veriori & magis communi sententia negatiua, conuincitur non esse tenendam etiam in Regno Valentiæ prædictam suam sententiam, sed nostram communem.

9 Limitatur tamen præcedens magis communis sententia negatiua, si promissio soluendi, quod fuerit amissum in ludo iuramento fuerit roborata: tunc enim solutio omnino facienda est ob reuerentiam iuramenti, & quia potest seruari absque interitu salutis æternæ; quamuis possit statim apud iudicem fieri repetitio argumento *cap. debitores de iur. iuran.* ¶ Limitatur primum si impetretur prius absolutio à iuramento, qua obtenta non tenebitur soluere, vt resoluimus cum 10
Nauar. *d. cap.* 53. *num.* 6. *cum sequentibus*, & post nos Instructor. negotiant. *vbi suprà, dict. cap.* 22. *versic. sit igitur*, & *in versic. secunda, pag.* 86. *cum sequenti*, est communis secundum Eman. Rodrig. *in sua Summa cap.* 173. *del juego, n.* 9. & Henriq. *vbi suprà, litt. O.* & Azeued. *in d l.* 8. *n.* 6. & Molina *vbi suprà, col.* 1682. & Ludouic. Carb. *d. quæst.* 42. *vers. secunda conclusio*, vbi quod est doctrina verissima & commonis, & Salon *vbi suprà, vers. ad intelligendam, col.* 560. *in principio.* Eam tamen veram esse intelligit Molina *vbi suprà, col.* 1683. *versiculo, quapropter*, quandomens iurantis fuit solom se astringere ad non deogandam lucranti traditionem: secus si mens iurantis fuit se astringere ad efficiendum peculiari iure illud suum, quasi iuramentum corroboraret promissionem ac contractum mutuum: quia tunc non posset illud repetere: imò neque potestas publica posset tunc relaxare illi iuramentum, vt repeteret, aut non solueret. Sed de hac vltima mente iurantis non agimus, sed de solo iuramento de soluendo quod amissum fuerit in ludo. ¶ Quod si promisit 11
cum iuramento soluere & non repetere, tenetetur ad vtrumque seruandum, nisi impetret absolutionem ab vtroque iuramento vt resoluimus *d. c.* 53. *n.* 9. de iuram. confirm. etsi contrarium in hac vltimo nouissimè probet Molina Theolog. *vbi suprà, disp.* 515. *col.* 1683. non enim ducor tantum fundamentis à se ibi relatis, sed etiam quia iuramentum hoc non videtur cum iudicio & discretione præstitum, sed affectu & calore ludendi, & sic deficit vnus comes ex tribus quos iuramentum licitum habere debet.

Iure nouissimo regio in his Regnis Castellæ 12
& Legionis expresiè approbata est præfata sententia negatiua, nempe regia pragmatica lata Matriti ab inuictissimo Imperatore Rege nostro Carolo V. eiusque matre ann. 1528. quæ hodie inseritur in hac l. nostra 8. quæ ita se habet. *Mandamos que de aqui adelante ninguna persona de qualquier estado o qualidad que sea pueda jugar, ni juegue à credito, ni fiado, aunque sea juego de pelota, ni otro de los tolerados y permitidos en estos Reynos. Y si jugaren los dichos juegos à credito ò fiado, mandamos à las nuestras justicias que no condenen, ni executen en las tales personas, ni en sus bienes, ni de sus fiadores, lo que assi debieren de los dichos juegos à credito, ò fiado. Y por la presente damos por ningunas qualesquier obligaciones, escripturas ò promesas, que las tales personas cerca dello hizieren, &c.* Et huius l. regiæ meminerunt omnes præcitati nostri Cuhispani ab Alphons. de Castr. & Dominic. de Soto inclusiuè vsque ad nouissimos, profitentes proculdubio in his Regnis promissionem factam inter ludentes pecunia credita nullam effici & inutilem, & ideò etiam in animæ iudicio nullam habere vim, nec obligationem inducere, sicuti nec in foro iudiciali, quod vltimum ipsa lex regia expressim decidit, atque præcipit, quæ cum sit iusta habet vim in vtroque foro, vt affirmant nuncupatim Couar. *d. num.* 8. *versiculo, ego fanè*, post Castrum quem citat; Nauar. *cap.* 19. *num.* 17. & Salon *vbi suprà, versiculo, obseruemus vltimo*, & Ludouic. Carbo *dict. quæstione* 42. *in prima conclusione*, vbi *in versiculo, primò patet*, quod hanc constitutionem regiam

regiam Doctores Hispani commendant tanquam maximè Reipublicæ vtilem, & qood reuerà commendanda est, & digna quod vbique statueretur & seruaretur, Aoron. a Corduba *in sua Summa quæst.* 94. Alcocer *de ludo*, *quæst.* 30. Instructor. negotiant. *vbi suprà*, *d. cap.* 22. *in principio*, & Emanuel Rodriguez *d. c.* 173. *n.* 9. oecnoo & Azencd. *in d. l.* 8. *num.* 5.

13 Ampliatur huius nostræ l. decisio vt procedat etiamsi pignora, aut fideiussores promissioni soluendi quod in ludo fuerir amissom accesserint, vt constat ex nostra l. ibi, *que ne cendenen ni executen en las tales personas, ni en sus bienes, ni de sus fiadores lo que assi demeren de los dichos iuegos à credo è fiado*, & in terminis ita tenent plures quos refert & sequitur Emanuel Rodriguez *vbi suprà*, *num.* 9. *in principio*.

14 Limitatur tamen si promissioni huiusmodi iuramentum accesserit de soluendo, rone enim vel solutio necessario facienda est, & posteà poterit solotum repeti, vel absolutio à iuramento prædicto prius impetranda est, vt resoluimus cum commuoi. Quibus non obstat nostra l. 8. quia vt prædiximus noo loquitur in ea specie.

SVMMARIVM.

1 *Lucrans pecuniam in ludo non præsentem, sibi tamen solutam, an in conscientia fore eam accipere & retinere possit? & numeris sequentibus.*

5 *Promissiones, seu cautiones facta post ludum de pecunia amissa soluenda valent.*

De lucrante in ludo pecuniam creditam, sibi tamen postea solutam, an possit eam accipere & retinere in foro conscientiæ?

QVÆSTIO CI.

1 QVÆRO secondò circa eandem l. 8. an qui lucratus fuit ad ludum non quidem pecunia præsenti nec apposita, sed sub credito, sibi tamen posteà fuit soluta à perdente, possit tuta conscientia eam recipere & retinere?

Et quidem quod non debeat recipi, & si recipiatur non possit retineri, sed omoinò restituenda sit perdenti, etiam antequam repetatur, perspicuom videtur ex decisione nostræ l. 8. qua talis promissio redditur nulla & inualida io odium lodeotium & propter bonum Reipublicæ: ergo sic lucratum recipi, aut retineri non potest, si soloatur, taoquam vt titulo nullo & reprobato iustissimis ex causis. Nec consolidatur voluntate & consensu partis solueotis, quasi possit legi pro se introductæ renuntiare argumento *l. pen. Cod. de pact.* & *l. si quis conscribendo eum simil. Cod. de Episcopis & clericis*, quoniam lex nostra data est non solum in fauorem illius, sed & in bonum commune vt dicebamus. Posset tamen fieri libera donatio, quamuis semper suboleret fraudem propter causam & occasionem præcedentem, ob quam fit solutio, nempe ludi, & ita in terminis hanc partem probat Dominicus à Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure*, *q.* 5. *art.* 2. *in versiculo, vnum autem non est hic*, cum quo simpliciter absque discussione aliud agentes transiuimus *in nostro tractatu de inram. confirmat. t. p. c.* 53. *sub num.* 1. ibi, *& si soluerit alter*, *& n.* 9. & sequitur Metimna *in sua instructione confessor.* quorum opinio tutior est secundum Ludouic. Lopez in suo instruct. negotiant. *lib.* 2. *c.* 22. *versic. sed quid, an lucrans?*

His nihilo secius non obstantibus contraria opinio satis probabilis est, atque vsu confirmata, ac proinde secure sequi potest. ¶ Nemo namque lucrifacta in ludo, etiam illicito, ab eo, qui donare potest, absque dolo, metu & fraude, tenetur restituere de præcepto etiam pauperibus, vt sentit vtique Thomas 2. 2. *quæst.* 32. *artic.* 7. *ad secundum*, & explicant Maior, Adrian. & Caietan. *in summa*, *verbo*, *ludus*, & cum eis secundum veriorem opinionem Nauar. aduersus Abb. & Gabriel. vt resoluimus *suprà hoc libro*, *alia quæstione*. Loqui enim videtur Nauar. in nostro casu, scilicet, quo impignorata fide pecunia credita luditur, dum inquit, *quia neque quod in sponsionibus* (id est promissionibus soluendi lucrifi) *est necessariè restituendum*, *quidquid sit de peccato*, ita ipse *in Manuali*, *c.* 19. *num.* 18. *vers. octauo*, ibi, *quia secundum*, quamuis rectè inspectus reuerà non loquatur in ludis chartarum sub credito factis, sed in sponsionibus, id est, *en lo que se gana en apuestas*. 2 3

Verum & secundò probatur hæc pars ex eodem Soto *lib* 4. *de iustitia & iure*, *quæst.* 5. *artic.* 3. vbi ait, de contractibus minus solemnibus, qui iore sont irriti, quod iura humana oihil aliud volunt, quam quod in iudicio tales contractus habeantur nulli, oon autem quod ipso facto translatio sit nulla: ergo ita dicendum videtur in proposito nostram l. regiam, de qua agimus, nihil aliud voluisse qoam qood tales promissiones in ludo factæ soluendi perditum io iudicio habeantur nullæ & executioni non mandentur; non autem quod sic promissum si lucrifactum fuerit & solutum lucranti, ipso facto translatio lucri soluti sit nulla.

Hoc autem argumentum etsi apparens videatur, ex eo corruit, quoniam longa est differentia inter contractus omnino reprobatos à iure, & eos qui probati & liciti sunt; attamen requirunt certam quandam solemnitatem ab eodem iure ad hoc vt valeant, vt fraus & læsio euitetur contra minores & Ecclesias, quibus iura mirum in modum meritissimè prospicere voluerunt. In prioribus enim omnimoda prohibitio est, ac proinde consensus contrahentium, & sic ludeotium ad creditum eos validare non potest, cum rei sic prohibitæ ob bonum publicum operam dent, vnde eorum occasione lucrum ludentes habere non possunt. In his autem propter consensum partium, & iustitiam contractus, nulla fraude, aut læsione intercedente, qoia rectè & sic secundum veritatem rei, licet oon ritè secundum solemnitatem iuris, beoe datur vera translatio dominij, atque retentio ipsius in conscientia.

Nihilomious tamen hanc secundam partem tenet contra priorem Frater Angles *in suis floribus Theologic. quæstionum*, circa interpretationem legum annullantium contractus, quando expressè vel ex vsu non interpretante non impediunt translationem dominij, quem refert & sequitur Ludouicus Lopez *vbi supra*, *dict. c.* 22. latè agens de hac quæstione, professus qood licet opinio Soti & Metimnæ prior tutior sit; 5

hæc

hæc tamen secunda opinio illi contraria satis probabilis est: ideo non videtur condemnandus lucrans restituere in conscientia pecuniam, quam sic acquisiuit, ante repetitionem in iudicio, si nolit, nec ideò indignus absolutione est reputandus, quia probabiliter satis opinionem sequitur, quæ est Magistri Bañes Cathedratici Salmanticens. affirmantis quod nisi pendens petat poblicè in iudicio, non est ei restituendum lucrum acquisitum in ludo sub credito, & asserit etiam hanc l. regiam Matriti conditam non esse vsu receptam, præsertim inter nobiles, qui probro sibi ducunt si promissa perdita in ludo non soluant, nisi soluta rursus sibi restituantur. Ex quo probata satis maior (inquit Ludouicus Lopez *vbi suprà*) hæc sententia contra Sot. & Metimn. quam ad litteram refert & inquit sibi videri multum probabilem Emanuel Rodriguez *dicto cap.*173.*num.*9. & affirmat Frater Michaël Salon *de iustitia & iure, in secunda secunda*, D. Thom. *quæstione* 5. *de domin. artic.*6. *versiculo, observemus vltimo, col.*560. cum sequenti, quod iuxta grauissimos Doctores nostri temporis lex nostra sic intelligitur, vt qui promisit non teneatur in conscientia soluere credita, sed qua parte statuit (seu potius voluit, seu sensit) vt si is qui perdidit soluat, lucrans non possit recipere, nec retinere, videri apud Hispanos ferè impossibilem: quoniam, vt est Hispanorum ingenium & conditio, si soluenti pecuniam, quam data fide perdidit, is, qui lucratus fuit, vellet illam restituere, nollet eam ille vllo modo recipere, sed indignaretur veluti de iniuria sibi illata, & ita ex hac parte non obligare, nisi vel adueniente iudicis sententia, vel si is, qui soluit, postularet sibi reddi soluta. Et quod confirmatur hæc sententia vsu & consuetudine, quæ est optima legum interpres: videmus enim maximam partem magnatum, quorum multi viri probi sunt & timorati, ludere pecunia credita, & quæ lucrantur deinde cum sibi soluuntur recipere ac retinere, nec propterea sentire se obnoxios restitutioni, aut à propria conscientia accusari, aut obligari à confessariis prudentibus & peritis ad ea, quæ sic lucrati sunt & receperunt, restituenda. Eandem opinionem breuiter sequitur Ludouic. Carbo *de restitutione quæstione* 42. *in prima conclusione, versiculo secundò*, dicens quod qui perdiderunt in ludo possunt huic iuri renuntiare, quod nobiliores faciunt, vt ipsis aliàs fides habeatur, quamuis sciant promissiones illas esse irritas: eandem etiam partem sequitur Heoriquez *in sua Summa Philosoph. moral. tom.*1. *lib.*7. *de indulg. cap.*35. *sub littera N.* vbi alios refert, & Azeued. *in d. l.*8. *num.*3. & 8. & 9. & Molin. Theolog. *secunda parte, de iustitia & iure, disputatione* 515. *col.* 1684. Et quidem non est dubium, hanc sententiam magis communem esse & vsu atque consuetudine probatam, ac proinde securos reddere in conscientia sic accipientes, & retinentes quod in ludo sub credito lucrati sunt sibi postea solutum, si aliud non obsistat. Licet enim l. nostra regia 8. ob bonum publicum introducta & lata sit, ideoque idem non posset renuntiari, idem quidem verum est à principio, & in sua principali expressa decisione, nempe quod pecunia credita ludi non possit, & quod promissiones super amisso soluendo sint nullæ & exequi non possint: cæterum ex post facto, pecunia lusa iam amissa, quis prohibet amittentem eam sponte soluere?

6 Sic etiam probari potest quod eadem decisio principalis nostræ l.8. non procedat quoties ex post facto ille, qui sic perdidit pecuniam, noua schedula & promissione se astrinxerit amissa soluturum: promissiones namque tempore ludi factas lex regia tantum irritat; non vero ex post-facto emanatas, vt rectè perpendit Azeued. hîc *num.*10. Re nunc plenius & ex proposito discussa, omnibusque perpensis & consideratis, hæc secunda sententia proculdubio est sequenda.

SVMMARIVM.

1 *Ludentium ad pilam vltra permissam quantitatem pœna an toties quoties exceditur ante sententiam incurratur? & numeris sequentibus per totam quæstionem.*

De ludentibus ad pilam vltra quantitatem iure regio permissam.

*In l.*9. *tit.*7. *lib.*8. *nou collect. reg.*

QVÆSTIO CII.

QVÆRO circa l.9. titul.7. lib.8. nouæ 1 collect. reg. qua cauetur, *que en vn dia no puedan jugar al juego de la pelota, ni a otros juegos aunque sean permitidos, mas de treynta reales en dineros; aunque digan juegan por otros. Y que en los dichos juegos no ayan trauiesas. Y que no se puedan jugar preseas, ni prendas, ni otra cosa, en poca ni en mucha cantidad, ni à credito, ni sobre fiado, ni sobre palabra, so las penas en esta ley contenidas.*

An primi successus ludi spectandi sint, vel 2 postrema ludi alea? nempe si varia vice, atque vt ferè semper in ludo accidere solet, alias secunda, aliàs aduersa fortuna successerit, vtrum statim ante quam ludus compleatur dicatur commissa esse pœna, si quantitas hac lege definita excedatur, vel expectandus sit finis & euentus vltimus ludi?

Et videtur quidem, statim quod huius l. quantitas transgreditur etiam ante finitum ludum pœnam committi, ex litera nostræ l. *no puedan jugar mas de treynta reales en dineros, por que no dize perder ni ganar*: ergo statim quod ludentes excesserint dictam quantitatem verificatur dispositio nostræ l. eiusque pœna committitur, quia vbi conueniunt verba legis, ibi eius dispositio locum habet argumento *l.*4. *§. toties, ff. de damno infecto, cum simil.*

Secundò, quoniam animus & voluntas distinguunt maleficia, vt in regula iuris; seu in nostra specie constat de animo transgrediendi legem: patet, quia vltra Summam nostræ l. vno ictu lusetunt summam maiorem, ergo incurrunt eius pœnam. Nec est quod expectemus vltimam ludi aleam, seu fortunam.

Tertiò, quia si statim quod ludentes ludunt vltra taxam huius l. recederent à ludo, prout possent, proculdubio pœnam nostræ succumberent: ergo etiamsi sponte in eo permaneant non euitabunt pœnam iam commissam. Nec ius voluntate possunt desinere esse delinquentes in præiudicium pœnæ fisco applicandæ *l. qui ea mente* 67. *ff. de furt.*

Sed nihilominus contraria sententia mihi 3 magis

magis placet. Primò, quoniam lex noſtra eſt pœnalis, ac proinde debet in ſuo caſu propriè verificari, nec extra eum trahenda eſt iuxta iura vulgatia; ſed ipſa loquitur in ludentibus vltra quantitatem triginta ducatorum vno die: ergo intelligitur de ludo perfecto, hoe eſt integro, abſolutoque, atque conſummato. Sed in primis aleis vnulmet ludi hoc non verificatur, nec in ſecundis, aut vlterioribus interim quod durat ludus, quoniam dum quis eſt in ludo adhuc durat ludus, idemque ludus eſt, & non diuerſus, & poteſt hinc inde fortuna ſecunda vel proſpera contingere atque verſari, vt experientia docet quotidie iuxta doctrinam Barr. communiter approbatam *in l. inficiando, §. inf.aus, num. 5. ff. de furt.* de qua *ſuprà quaſt. 98. num. 1.* ergo primi ludi ſucceſſus non debent conſiderari, ſed euentus ipſius ludi ſpectari debet.

Secundò, & potiſſimè ex verbis noſtræ l. ibi, *ſopena que per la primera vez, anſi el que lo perdiere, como el que lo ganare, &c. caya è incurra en pena, &c.* quibus verbis apertè lex reſpicere videtur, ad hoc vt incurratur eius pœna, exitum & vltimum ludi ſucceſſum. Tunc, quia propriè prò prima, ſecunda, vel tertia vice dici non poteſt, niſi in quolibet ludo conſummato, imò & ſequuta condemnatione, vt ſupra dicebamus cum Auend. *quaſt. 98. num. 5.* Tum etiam, quia amitteret, vel lucrari abſolutè quis diei non poteſt in ludo niſi ipſo conſummato, & ab eo, recedentibus luſoribus, quia dum quis eſt in ludo adhuc eſt ſpes perditionis, iuxta doctrinam præfatam Bartoli communiter approbatam; ſed lex noſtra meminit vtriuſque verbi: ergo de lucro vel amiſſione propriè & verè ſumptis intelligenda eſt; præcipuè cum ſit pœnalis argumento regulæ iuris, *odia reſtringi, &c.*

Tertiò, quoniam ſi aliud diceremus, ſequeretur inde quòd ex vno met ludo pluribus pœnis poſſent ludentes condemnari, nempe ſi in eodem pluties excederent quantitatem ab hac l. præfinitam, vt facilè contingere poteſt. Hoc autem nemo ſanæ mentis dicit, nec iure dicere poteſt, neque in praxi eſt admiſſum, quia nemo ex vno ſolo ludo condemnatur vnquam pluribus pœnis noſtræ l. ſed tantum vna pœna pro qualibet vice, hoc eſt, pro vno ludo abſoluto & completo, in quo quantitas à lege permiſſa exceditur, etiamſi pluries in eodem ludo iactetur: ergo prior opinio non eſt amplectenda, & ita in terminis hane noſtram probauit Ioann. Parlador. *lib. 1. rerum quotid. cap. 7. num. 6.*

4 Cæterum ſi quis pluribus ludis diuerſis in vno eodemque die exceſſerit quantitatem 30. ducatorum, de qua in noſtra l. licet in vnoquoque ludo vltra eam non luſerit perdendo, aut lucrando, ſimul tamen iunctæ iſtæ plures vices quamuis diuerſæ eam excedunt, crederem proculdubio pœnam commiſſam, quoniam lex noſtra non prohibet ſimpliciter ludi qualibet vice vel ludo vltra 30. ducatos, ſicut l. 2. huius tituli 7. prohibuit indiſtinctè *jugar a los dados y naypes, ſopena que por la primera vez pague ſeys ſcientes marauedis, &c.* vt ibi cauetur. Sed adhuc noſtra l. 9. prohibet *que en vn dia no puedan jugar al juego de la pelota, &c.* ergo non quilibet ludus per ſe attendendus eſt, ſed quantitas amiſ- 10 ſa vel lucrata quolibet die, ſiue vna ſiue pluribus vicibus, quæ omnes vnius diei ad incurrendam pœnam huius legis ab eadem pro vna vice reputantur, nempe relatæ ad vnum diem. Quod ſecus eſſet ſi temporis vel diei mentio non fieret, vt in caſu dictæ l. 2. vbi idem reſoluimus reſpectu prohibitionis & pœnæ illius: nunc autem ſtando in ſpecie & prohibitione noſtræ l. 9. diuerſum iudicamus ex litera & diuerſo modo prohibendi eiuſdem legis, quam ita intelligo cenſeoque intelligendam, & poſt hæc ſcripta idem tenuit Azeued. *in hac l. 9. num. 1.* 11

Ad primum fundamentum contrarium pro prima parte, ſupra adductum reſpondemus iam ceſſare ex ſecundo 2. noſtræ verioris & tenendæ.

Ad ſecundum reſpondemus, verum quidem eſſe animum & voluntatem diſtinguere maleficia; ſed tamen in propoſito noſtro docemus animum ad integrum & abſolutum ludum conſiderandum eſſe ex litera noſtræ l. vt ſupra conſiderata. Et præterea ſolum animum & voluntatem declaratur & oſtenditur: factum autem in ſpecie noſtra integrum, non verò cœptum accipi debet, & ſic ex perfecto & conſummato ludo reſultans.

Ad tertium reſpondemus, quod ſi ſtatim amiſſa vel lucrata quantitate prohibita recederent luſores à ludo, committeretur pœna noſtræ l. quia ludus eſſet conſummatus, quod noſtra l. reſpicit atque requirit: at verò continuando ludum, cùm ipſe adhuc duret, non inſpicitur niſi quod ſupereſt luſoribus ab eo non recedentibus. Itaque cum à voluntate eorum dependeat tempus, quo durare debet ludus, poſſunt pro libito eum protendere vel abbreuiare, & dum non recedunt dicitur ludus eſſe in fieri & non factus, perfectus vel abſolutus, ac proinde eo durante pœna etiam eſt in ſuſpenſo an incurratur vel non: ideoque fiſco ex eiuſdem ludi perſeuerantia, cùm interim nihil iuris ſit ei acquiſitum, nullum præiudicium fieri conſiderari poteſt.

IN TITVLVM OCTAVVM,

Lib. 8. nou. collect. reg. *de los rieptos y deſafios.*

SVMMARIVM.

1 *Duellum, Monomachia & ſingulare certamen quid ſit, & de horum praxi? & nutrix ſequentibus per totam quaſtionem, Et quod hæc minimè permittere debent Principes, & plura alia in materia diſſeruntur.*

De

De Duello, Monomachia & singulari certamine, de quibus etiam agitur latè in quæstione statim sequenti.

In ll. tit.8. lib.8. nou. collect.reg.

QVÆSTIO CIII.

1 VÆRO circa leges tituli 8. lib.8. nouæ collect.reg. *de los rieptos y desafios agentes*, quid sit Duellum & Monomachia, & de eius forma ac praxi?

2 Principio obseruandum est, inter species purgationis vulgaris, Duellum, seu singulare certamen, aut Monomachiam poni *cap.2. de purgatione vulgari.*

3 Duellum igitur, quoad nostrum propositum attinet, propriè & strictè sumptum, singulare certamen duorum hominum dicitur, & solius cum solo pugna. Duellumque in purgatione vulgari erat certamen duorum ad purgationem illari criminis initum, quo victor purgatus, victus pro conuicto habebatur *dict. cap.2. de purgat. vulg.* Duplexque illa pugna erat, equestris & pedestris, talisque formæ & modi, quo conuentum erat inter pugnaturos, vel ab illis, qui Monomachiæ præerant.

4 Monomachia dicitur etiam quasi vnica pugna vel singulare certamen capite Monomachia a.*quæst.5.* à μόνος, quod est vnum, & à μάχη, id est pugna, quasi vnius pugna, Salon *de iustitia & iure, in 2.2. D.Thom.quæst.64. art.3. col.1160. in principio.*

5 Erat autem alia species Monomachiæ, quæ non purgationis causa, sed vel vitium probandarum & periclitandarum sponte inter aliquos fiebar, vel vt spectaculum præberent populo, ex quibus qui virtutis causa id facerent non erant infames, vt pugiles in sacris certaminibus, &
6 alij similes. ¶ Qui autem, vel opera se locabant vt cum bestiis singulari certamine congrederentur, vel gladiatorio munere publicum spectaculum sanguine proprio ederent, infames fiebant *l.1. §. item senatusconsulto cum duobus §§. sequentibus, ff. de postulando. l. Athletas 4. ff. de his, qui not. infam. l. qua actione 7. §. si quis in colluctatione, ff. ad l. Aqui.* ¶ Sed hæc gladiatorum cruenta spectacula sublata fuerunt tanquam in domestica quiete & in otio cuilibet horrenda *l.vnic. Cod. de gladiat. lib.11.* Petrus Gregor. in *syntagm. iuris vniuersi, lib.39. cap.5. num.25. & lib.48. c.16. num.4.*
(margin: 7 at "tione, ff. ad l. Aqui.")

8 Fuerunt & aliæ Monomachiæ ad ostentationem virium introductæ, quibus congredi soliti erant depugnantes, vulgò *torneamenta* dicta, quorum detestabiles nundinas, ad quas milites ex condicto soliti erant concurrere improbat & prohibet ius Pontificium, vnde mortes hominum & pericula animarum sæpè prouenirent, atque morientibus in torneamentis denegat Ecclesiasticam sepulturam *cap.1. de torneament.* tametsi hasta decertare leges Romanorum concederent *l. solent, §. Senatus, ff. de alea lus. & aleat.*

9 Solitæ etiam erant fieri maximæ illæ exercitationes pugnarum ab otiosis militibus in acie, vel in honorem Heroum, vt colligitur ex Dicto Cretens. *lib.3. de bello Troiano*, vbi refert plura certamina, à quo eadem sigillatim desumpsit Petrus Gregorius *dicto capite 16. numero quinto.*

Praxim autem iudiciariam & formam horum reptorum præfigunt leges huius tit.8.

Et quamuis duellum huiusmodi improbauerint iura, vt latè docebimus infra quæstionem proxima; quinimo & permittit Deus plerumque in istis duellis innocentes ab eo, quo accusantur crimine, succumbere & necari propter alia eorum peccata, vt *in d.c.2. de purgat. vulgar.* & ita Rhotarius Rex, quia incerti sumus (inquit) de iudicio Dei, & multos audiuimus per pugnam sine iusta causa suam causam perdere; sed propter consuetudinem gentis nostræ Longobardorum legem impiam vetare non possumus *lib.1. leg. Longobard. tit. de Monomach.* quibus rationibus etiam mores gentium plures inter Christianos castigantur. Præualuit tamen malitia hominum, vt necessarium fuerit aliquando permittere legibus Germanorum, Hispanorum (ecce de nostris) Longobardorum, Gallorum, vt videre licet apud libros Bellisarij Neritinorum Ducis *de singul. certam.* & in legibus proximè nominatarum nationum. De nostra Hispanica sunt leges huius tituli hoc permittentes iuxta earum formam, & in constitutione Philippi Regis Gallorum anno 1306. quam explicat Guid. Papa *decis.617.* cum aliquibus sequentibus vsque ad decisionem 624. & Ioan. de Ligna. *in tractatu de duello.* 10 11

Sed cum improbi mores vix omninò extrudi potuerint, necessarium fuit illis, ne laberentur in peius, leges aliquas pro freno adiicere, vt patet ex nostris legibus, atque ex consuetudine Longobardorum refert plures Petrus Gregorius *dict. cap.16. num.8.* qui in *num.10. cum seqq.* latissimè præfigit formam præscriptam legitimo duello habito, eiusque praxim & cæremonias, quas curiosi videre gaudebunt. 12

Duellum tamen nonnisi ab eo, qui habet vitæ necisque potestatem, permitti potest, & sic à Principe. Priuati igitur, qui sibi indicunt propria auctoritate, non sunt immunes à crimine læsæ Maiestatis & homicidij pœna, si illud commiserint in Monomachia propria auctoritate delata & suscepta, vt latè probat Petrus Gregorius *dict. cap.16. num.9.* vbi quod nec ius est in Rectoribus Prouinciarum, vel ducibus exercituum concedere inter suos milites duellum. Quamuis enim gladij ius acceperint à Principe, illud tamen limitatum fuit, vt in hostes hoc iure vterentur, sicut & miles ius necandi, sed hostem, non regnicolam habet: ideoque, si tanta temeritate & superbia duces, vel exercitibus præfecti impellantur, vt Monomachiam permiserint, rei fiunt maiestatis, quia cum hac causa priuati fiunt, iniussu Principis bellum gerere dicuntur & delictum militum habere, & pro potestate quam non habent Principes agunt, quæ capita ad legem Iuliam maiestatis pertinent *l.3. ff. ad l. Iul. maiestatis.* ¶ Et quamuis ex vrgenti aliqua causa Rex ipse tolerare posset secundum Bald. *in l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure, quæst.8. ad fin. num.7.* vbi etiam Iason. *num.31.* & Claud. de Saylel. Dec. *consil.487. in quæstione & consil.686.* magnificus dominus Pyrrhus, Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crimin. cap.19. num.4.* ¶ nullatenus tamen id concedere valet secundum Caietan. quem refert & sequitur Nauar. *in Manual. cap.11. num.39. versiculo 34.* ibi & quamuis, & *in dict. versic.34 post princip.* enumerat duos casus, in quibus id licet. Primus est, quando Rex quispiam iniustè impugnatus 13 14 15

pugnatus videt se visibus inferiorem alio ad des-
16 cendendum in præliom. Secundus est, quando aliquis falso accusatus se interimendum præuidet, vel iniustè sibi membrum aliquod amputandum, nisi, duellum acceptauerit, secundum Caietan. *in 2. 2. quæstione 95. art.* 8. idem Nauar. *c. 15 n. 9.* de cuius veritate infra agemus quæstione statim sequenti.

17 Nunquam tamen etiam in casu permisso induci potest bellum, nisi authoritate regia, vel cuiuç Parlamenti in Regno Franciæ secundum Guiliet. Bened. *in c. Raynucius, verbo, mortuo itaque testatore el primero n 29. de testament.*

18 Sic Cæsas noster inuictissimus in Pinciano oppido quondam post repratum factum tribuit licentiam quibusdam strennis militibus ad duellum, teste oculari Salone de Paz *in l. 1. Tauri, numer* 419. vbi quod ipsis ad pugnam accedentibus in futo dicti oppidi, Cæsate ipso præsente, plerisque etiam militibus complura accurate ad rem illam fuerunt præparata, quibus tota dies fere consumpta fuit, & denique manus ad pralium conferentes voico solum ictu eorom certamen fuit expeditum.

19 Nihilominus tamen Principes duellum permittere non debent, aut concedere, aliàs peccarent mortaliter. vt cum aliis probat Ias. *conf.* 144. *n. 21. versiculo ita quod duellum*, & *n. 25. lib. 2.* qui paulo ante inquit, quod nec iussus nec licencia superioris excusat secundum Rhophin. comentar. quia agitur de periculo animæ.

20 Hodie autem post Conciliom Trident. *sess. 25. cap 19 de reformat.* non licet Principi alicui, vel Reipublicæ in aliquo casu permittere duellum: ergo à fortiori nec licentiam aut facultatem aliquo modo concedere, vt patet ibi: Imperator, Reges, Duces. Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipsu sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio Ciuitatis, castri ac loci, io quo, vel apud quem duellum fieri permiserint; qood ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint directis dominis statim acquirantur, per quem text. ita planè profitentur Nauarr. *vbi suprà, in vtroque loco*, Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in sua pract. crimin. Canonica cap.* 100. *littera A.* Petrus Gregor. *d. cap* 16. *numer.* 24. vbi quod ex hoc Concilio reuocatur extrauagans Ioann. XXII. *titulo de torneam.* incip. *quia in futurorum euentibus*, per quam tollebatur sancta constitutio Clementis V. qui prohibuerat torneamenta seu decursoria, quæ vocantur *Ionstes*, quæ habent monomachiæ periculum, & quod melius certè est redire ad hanc constitutionem quod & Heorici secundi Regis Galliæ casus & infœlicissimus euentus docuit. Eandem conclusionem ex dicto decreto Concilij Trident. probauit Salon *de institia & iure vbi suprà, in tertia concl. col.* 1164. dicens quod hæc conclusio addit aliquid supra communem sententiam Doctorum, qui præcesserunt Concilium Trident. qui omnes concedebant licere Principibus in aliquo casu scilicet, ex magna & vrgenti causa, non quidem date licentiam ad duellum, sed illud tantum permittere: & ex his deducitur quantum errent, qui ad honestandam iniquitatem duelli quibusdam modis argumentantur, fundantes se in defensione sui honoris, quibus ibidem satisfacit. Idem etiam Concilium ad eandem conclusionem citat, eiusque decisionem nuncupatim recitat Petrus Nauarr. *de restitutione 1. tom. lib. 2. cap. 3. num* 292.

SVMMARIVM.

1 Rietos y desafios *an sint in vsu in Hispania? & an sint liciti hodie? per totam quæstionem. Resoluitur esse hac omni iure prohibita. latéque hoc probatur, & plura in proposito adducuntur. Et num.* 15. *limitatur duobus in casibus vt ibi.*

De los rietos y desafios si estan en vso en España, y si son licitos ò no?

QVÆSTIO CIV.

QVÆRO secundò circa easdem leges tit. 8. 1
de los rietos y desafios loquentes, & sic de duello singulari certamine, & monomachia, an hodie in nostra Hispania sint in vsu? Denique an iuri repugnent, aut sit licitum vel illicitum duellum?

Et videtur primò leges prædictas deberi ser- 2
uari, quoties casus contigerit, patet quia sunt positæ in hac noua collectione legum regiarum, condita & approbata à nostro Rege Philippo secundo ann. 1566. vt constat ex l. & pragmatica posita in principio eiusdem, vbi præcipitur *que se guarden, en complan y executen las leyes que van en este libro, y se juzguen y determinen por ellas todos los pleytos y negocios que en estos Reynes occurrieren.*

Secundò ex lege 1 Tauri ibi: *Otro si en hecho de los rietos sea guardado aquel vsu y costumbre, que fue vsado y guardado en el tiempo de los otros Reyes y del nuestro*, & ita per illum textum notat ibi Burg. de Paz *num.* 412. circa reptatum consuetudinem esse obseruandam, quæ vigebat tempore legis Alphonsi, & eius prædecessorum, & quod ita hac Regis Alphonsi lege consuetudo reptandi probatur: de quo reptatu abunde habetur foso legum, *tit. 21. lib. 4. & 7 p. tit. 3. & ordinamenti lib. 4 tit. 9.* ex quo reptatu duellum plerumque oritur, vt *in l 4. tit. 1. p. 7 & l. 6 tit. 21. lib. 4. for. & l. 9 tit. 9. lib 4. ordinamenti*, & quod ita *in l. 1. tauri* consuetudo reptandi non tantum, quinimo & duelli mos palàm comprobantur.

Quinimo & Dauid Sanctum & Goliam mo- 3
nomachiam iniisse legimus, sicut Sacra prodit historia: & sic duello Goliæ & Dauidis, illo pro Philisteis, hoc pro Iudæis decertante, bellum maximum solutum est victo Goliath per Dauidem in singulari cum suis conditionibus pacto certamine.

Sic etiam qoando Vandali ex patriis regioni- 4
bus egressi cum Rege Gondarico Galliis vastatis posteà ad nostras Hispanias transissent, & pariter Sueui, id est, Alemani Galleciam apprehendissent, & fuisset inter hos populos orta quæstio, & collegissent vires belli vtrinqoe, nè multitudo clade interiret, conoenerunt vt discrimen duobus pueris bellantibus committeretor, & ita puero vtrinque in duellum emisso, pars Vandalorum victa succubuit, interfectoque illorum puero Trasimundus successor Regni in locum Gundarici cessit Hispania cum suis:

ita Gregor. Turon. *lib. 2. Histor. Franc. cap. 2.* & Petrus Gregor. 3. *p. syntagm iuris vniuersi, lib. 48.*
5 *cap 16. num 6.* ¶ Et quod iure communi & etiam Longobardorum licitum esset duellum, probat cum aliis Carterius *in sua praxi criminali in parte, vndecimò excusatur, num. 4. & 5. pag. 211. colum. 2.* vbi quod posteà fuit prohibitum, nisi in duobus casibus, & in his remansit statutum, vt in morte absconsa siquis proditoriè, aut veneno aliquem occiderit, & in crimine læsæ Maiestatis, vt cessantibus plenis probationibus, & stantibus indiciis inferebatur duellum. Si verò offerebatur probari, & postcà deficiebat in probatione, non erat locus duelli, cum semel viam probationis elegerit, vt statuitur in constitutione Regni monomachiam per Andr. & Matth. 3. notab. & alios, quos ibi refert. Et inquit Paulus Parif. *consil. 31. numer. 2.* quod considerata facti contingentia, de qua ibi, & quod hodierno tempore inter ipsos milites te ipsa obseruatio communiter concludit, duellum permitti, vt colligitur ex decisionibus ibi per eum citatis, & numeris sequentibus per totum consilium plures quæstiones in materia duelli discutit, atque resoluit nec non & Hieronymus Gratus *respons 4 n. 1. cum seqq. lib. 2.* & alij plures congesti per Salon de Paz *in l. 1. Tauri, num. 420.* & Petrum Zened. *collect. 117. in Decretal.* ad sunt præterea quàm plures tractatus de duello latissimè agentes.

6 His tamen non obstantibus contrarium proculdubio est tenendum in praxi. Primum leges nostri tituli 8. eiusque materiam neque in teptatione, neque in duello esse hodie in vsu, vt affirmat. Gregor. Lopea *in l. 1.* glossa vnica *in fin. titul. 3. p. 7.* & Didac. Perez *in l. 1. tit 9. lib. 4. ordinam col. 1489. in principio*, & Azeued. *in l. 10. huius tit n. 14. ad fin.*

7 Deinde duellum propriè sumptum & monomachiam, hoc est singulare certamen, & consuetudinem illud concedentem esse omni iure prohibitum, naturali & diuino, probatur.

In primis enim est contra diuinum præceptum, quo habetur *Non occides* Exod. 2. quia Deus ea pugna & duello tentatur, vt *in c. fin. de purgatione vulg. c. monomachiam 2. quæst. 5.* quod minime fieri conceditur *Deuter. 6. & Lucæ cap. 4.* & 1. *Corinth.* 10. habetur *in c. quæritur 22. quæst 2.* Item quia ille actus est prohibitus à iure diuino, qui est alienus à fonte charitatis: charitas namque est fundamentum omnium virtutum, & exclusiua vitiorum *cap. charitas de pœnis. distinctione 2.* sed duellum est huiusmodi actus, quia duellans tendit vt vincat proximum, eum occidendo; & sic non diligit: ergo iure diuino est prohibitum.

Item duellum iuri naturali obsistit, prout sumitur pro naturali intelligentia, ea qua causa insurgit, & æquitas non surgit in conseruatione vniuersi, quæ hominis exterminationem reiicit.

Prohibetur etiam bellum iure gentium, eo quod repugnat naturali æquitati.

Prohiberur etiam duellum iure Canonico vt *in cap. 1. & 2. de cleric. pugn in duello*, & ibi Doctores, *text. in cap. monomachiam 1. quæstione 4. & in tit. de purgatione vulg. in Decret.* & ibi Doctores, Tiber. Deeian. 1. *tom. tractatu crimin. cap. 19. num. 4.*

De iure Ciuili prohibetur etiam vt *in l. paganites, C. de actio. & oblig. & in l. vnica, C. de gladiator. lib. 11.* & ibi Lucas de Pæna.

Iure nostro Regio est prohibitum duellum 8 expressè l. regia 10. exteris nouiore, *hoc tit. 8. lib. 8. noua collect. reg.* condita à Catholicissimis Hispaniæ Regibus Ferdinando & Elisabet ibi, *y porque esto es cosa reprouada y dina de punicion:* & ideo cauetur, *que de aqui adelante persona alguna de qualquier estado y condicion que sea no sea osado de hazer ni embiar carteles a otro alguno, ni le embie à dezir que se salgan a matar à alguna parte per palabra. Y qualquiera que lo contrario hiziere, quien sean dos o mochos, cayan è incurran por ello en pena de aleue, y ayan perdido y pierdan todos sus bienes para la Camara del Rey. Y el que recibiere el cartel y aceptare la respuesta aya perdido y pierda todos sus bienes para la Camara, aunque el rance y pelea no venga en efecto. Y si dello se siguiere muerte o heridas, y el requestador quedare viuo de la requesta ò trance, muera por ello: y si el requestado quedare viuo sea desterrado del Reyno perpetuamente. Y los que lo trataren, que lleuan y traen los mensajes y carteles a esto, y los padrinos por el mismo hecho caen è incurran en pena de aleue, y pierden todos sus bines, las dos tercias partes dellos para la camara, y la otra tercia parte para el acusadery juez que lo sentenciare. Y los que los miraren y no los despartieren pierdan los cauallos y mulas en que fueren, y las armas que lleuaren: y si fueren apie que pague cada vno seys cien tos marauedis, las quales penas se reparten en la forma susodicha*, quam legem & eius pœnas refert Anton. Gomez *in 3 tom. variarum c. 3. n. 12.*

Tandem hoc hodie nouissimè definitum extat ab Ecclesia Catholica in sancto Concilio Tridenti *sess. 25. in decreto de reformatione, cap 19.* his verbis. *Detestabilis duellorum vsus fabricante diabole introductus, vt cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur*, & postquam punit Reges, Duces, Principes, & cæteros dominos temporales, aut permittentes, vt prædiximus *quæstione præcedenti ad finem*, insuper addit. *Qui verò pugnam commiserint eo ipso sint excommunicati, & qui eorum Patrini vocantur excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicida iuxta sacros Canones puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuè careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tam in iure quam in facto dederint, aut alia quacumque ratione ad, id quemquam suaserint, nec non spectatores excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneatur, non obstante quocunque priuilegio seu praua consuetudine etiam immemorabili.* 9

Quibus iuribus hanc partem, scilicet, quod duellum sit omni iure prohibitum, tenent glossæ & Doctores communiter vbique in locis ordinatiis, & probauit D. Thomas 2. 2. *quæst. 95. art. 8. ad finem*, & illic Caietan. Archiepiscopus Florentinus *in 3. p. sua Summa tit. 4. cap. 4. §. 2. & 3.* Abulens. *in primo Regum cap. 16. & 17. quæstione 45.* Ioannes Maior *in 4. sententiarum, distinctione 15. quæstione 23.* & hæc est communis opinio inter nostrates vt testatur Albetic. *in l. & si quecumque, §. siquis in colluctatione, col 2. ff. ad legem Aquiliam*, ea quo idem profitetur plurimos citans Burgos de Paz *in l. 1. Tauri, n. 417.* & latissimè eam probat dicens esse communem & veritatem Ias. *consil. 144. in secundo dubio numer. 14. cum sequentibus, volumine 2.* & Cagnol. *in l. fauorabiliores, n. 17. ff. de regulis iuris*, & plures referens sequitur Monchaca *controuers. illustr. cap. 49.*

cap. 49. *num.* 20. eandem dicunt & profitentur communem ex Laurent. Sylvan. & aliis Franciscus Viuius & Emanuel Soarez Bonocosa, qui vltimus citat Concilium Trident. *in* 1. *tom. communium opinionum*, *verbo*, *duellum*, *sub num.* 20. 30. *&* 40. *pag. mihi* 230. ex quibus Viuius illud de priuatione Ecclesiasticæ sepulturæ intelligit, nisi eos pœniteat. Sed & plures huius rei authores latissimè de hac materia agentes refert atque congerit Petrus Sened. *collectanea* 117. *ad Decretales*, *pag.* 281. *cum sequenti*, eandem prohibitionem Concilij Tridentini, ipsiusque pœnas refert etiam Anton. Cordub. *in sua Summa*, *quæstione* 59. *ad versic. Lo ter cero digo*, & Petrus Gregor. *d. lib.* 48. *syntagm. iuris vniversi*, *c.* 15. *num.* 11. & latius *cap.* 16 *num.* 7. *&* 23. & Catter. Regin. *in practic. crimin. part. vndecimò excusatur*, *numer.* 9. *cum sequentibus*, vbi quod iodicens duellum incidit in crimen læsæ Maiestatis vt per Math. de Afflict. *decis.* 275. *versiculo* 21. & iterum *fol.* 272. *num.* 51. idem Carter. *fol.* 172. *num.* 51. Deinde eandem conclusionem communiter latissimè comprobat & sequitur Salon *de iustitia & iure*, *in* 2. 2. *D. Thom. quæstione* 64. *art.* 3. *in tertia controuersia*, *in prima & tertia*

10 *conclusione*. ¶ docens duellum propriè sumptum, neque ad defensionem propriæ vitæ, neque ad vitandum detrimentum aliquod in proprio honore, fama, vel bonis, licere vllo modo indicere, & quod hæc conclusio est omnium Doctorum: eandem sequitur & communem dicit benè eam probans & plures alios referens Azeued. *in l.* 10. *huius tituli per totam*, præcipuè *num.* 1. 2. *&* 11. *cum sequentibus*, vbi refert etiam Concilium Trident.

11 Nec est audiendus Caietan. in D. Thom. 2. 2. *quæst.* 91. *art.* 8. & in Summa, *verbo*, *duellum*, dum censet licere acceptare duellum sibi oblatum, vt patet ex supradictis: non enim hoc licet, quando illud acceptans non est propriè se defendens, sed vtriusque conditio initur bellum, prout omnes in hoc communiter conueniunt teste Salon *vbi suprà*, *pag.* 1162. *versic. an. &c.*

12 Quod autem maiorem difficultatem haber est, an liceat in aliquo casu speciali duellum acceptare? Et Caiet. quidem *vbi suprà*, hoc licere existimat, quando verè innocenti alius coram iudice imposuit falsum crimen, propter quod est capite plectendus: tunc enim, quando nulla alia via ei patet defensio, oblatum bellum potest innocens acceptare, quam sententiam sequuntur ante Concilium Trident. Nauarr. *in manual. c.* 11. *n.* 39. *versic.* 34. *&c.* 15. *n.* 9. & alij volentes non procedere potest Concilium Trident. ex prohibitione ipsius.

13 Alij nedum in prædicta specie, sed etiam in causa ciuili, quando quis non potest alia via defendere bona propria, censent licere acceptare bellum, ab alio oblatum: in hanc sententiam referuntur Abulens. *super* 1. *Reg. c.* 16. Guilier. & Lyran. *super c.* 17. 1. *Reg.* eamque sequuntur aliqui recentiores Thomistæ supposita authoritate Principis, ea ratione: quia acceptans duellum in his casibus non est aggressor, sed tantum defensor sui & suorum, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

14 Nihilominus tamen verior, probabilior & communis sententia est in contrarium ante Cōcilium Trident. & post id absoluta & clara, nempè vt indistinctè sicut in nullo casu licet offerre duellum in causa ciuili, nec criminali, nec pro defendenda vita, honore, vel fama, ita nec illud vllo modo vel titulo liceat acceptare. Primo, quia absolutè & omninò prohibetur, tam iure Canonico quam Ciuili, imò naturali & diuino, Regio & Concilio Trident. vt *suprà*, probauimus absque vlla distinctione: ergo in omni casu est illicitum duellum, quia vbi lex non distinguit nec nos distinguere debemus vulgata lex. *de pretio cum similibus*, *ff. de publiciana in rem actione*. Secundò, quia si aliquo casu id liceret, esset in specie causæ criminalis, de qua per Caietanum *vbi supra*, & sic quando aliter nequit innocens vitare propriam mortem vel infamiam; at in hoc casu non licet, quia non potest innocens vitare duellum sine dedecore, cùm agat vt Christianus, ni iam seruare legem Christi habeatur pro dedecore, quod absit: ergo iste non est defensor, sed potius congressor. Ille enim solus dicitur defensor, qui inuitus cogitur ab actuali aggressore cum illo pugnare, quia licita est tunc omni iure defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt omnia iura proclamant, atque Doctores Pontificij & Theologi vno ore communiter profitentur. Ille verò, qui prouocatur ad duellum, quacumque ratione, id fiat non est defensor sui necessarius, cum possit illud non acceptare, si Christianè agere velit, & sic euitare congressum: quare si illud pro sui honoris defensione acceptauerit, iam voluntariè sponteque id facit, non verò inuitus neque absolute coactus actualiter, & ideo potius congressor, quam defensor necessarius dicitur. Ex quibus patet responsio ad argumenta secundæ opinionis Guiliermi, & Lyrani.

Ad argumentum verò primæ opinionis, quæ est Caietani respondetur, illud esse inuasum ab alio, quem altet propria manu ita aggreditur, vt necesse ipsi omninò sit aut pugnare, aut perire: quod in nostra specie ita non accidit, cum prouocatus possit ab illa pugna abstinere. Quod si nulla alia via ei maneat ad se purgandum ab illo crimine sibi falso imposito, patienter ferat mortem, sicut innocens probatus nocens per falsos testes.

Et in terminis hanc tertiam opinionem sicut vidimus probatam indistinctè tenet Abulens. *vbi suprà*, qui in hanc sententiam citat Hostiens. & alios, & affirmat esse communem: eadem sequitur Sylvester *verbo*, *duellum*, *quæst.* 2. *num.* 4. vbi ait hanc esse opinionem Doctorum non solùm sui ordinis, verum etiam aliorum, eamque communem, veriorem & probabiliorem ex prædictis & probat post Sotum *de iustitia & iure*, *l.* 5. *quæstione* 2. *art.* 8. *versiculo*, *& ideò*, Salon *vbi suprà*, *col.* 1162. *cum sequentibus*, & Petrus à Nau. *de restitutione* 1. *tom. lib.* 2. *c.* 3. *num* 285. id quod est absolutum & omninò tenendum post Concil. Trident. supra relatum, vbi in vniuersum prohibetur duellum.

Et quod de iure possit recusare duellum qui lucratus fuit centum florenos propter hoc ab eo, qui volebat recusare duellum, & est notabile. Et modi tenendum secundum Immol. & eos referente Iaf. *in l. ex hoc iure*, *num.* 31. *ff. de iustitia & iure*, *&* *consilio* 144. *n.* 21. *ad fin. lib.* 2. vbi hoc ampliat, vt procedat etiam si quis antea acceptasset, & etiam si esset casus permissus per l. feudorum ant Longobardorum, & Ludouic. Catter. *vbi suprà*, *n.* 7. est communis secundum Viuium *lib.* 1. communium opinionum 110. refertur *lib.* 5. communium opinionum, *versiculo*, *duellum* 40. *in* 1. *tom.* communium opinionum.

15 Ex qoibus infertur, vetam non esse maximè attento Coocilio Trident. *c.19. opinionem* Nauar. *vbi suprà, n.294. versiculo, ex his*, dum tenet duobos in casibus licitum esse duellum. Ptimus est, si quis ex non acceptando passurus esset damnom in vita, aut membro nec aliud esset remedium euadeodi, siue ob iniustam sententiam, vel aliam causam. Secundos, cum tesoluitur bellum in duellom: namque casu id licet indicere, nec acceptare, vt cum veriori & communi sententia supra melius & securios probauimus.

16 His sic firmiter constitutis, superest vt respondeamus fundamentis contrariis supra in ptincipio huius quæstionis pro prima parte adductis. Et quidem quantum ad primum quod habet leges huius tituli esse probandaa, quia sunt positæ in hac noua collectione legum huius Regni, &c. iam cessat, quooiam l. 10. eiusdem tituli 8. iam sunt correctæ, vt patet ex eius litera ex contextura supra relata, & præterea id obseruauit additio marginaria d. l. 10. quo attento compilator potuit leges præcedentes huic titulo non inserere, sed tantum d. l. 10. quæ est obseruanda. Verum iam appositæ vigorem non habent, cum sint correctæ, ac proinde in desuetudinem abierunt vt inqoiuot. Gregor. Lopez, Didac. Perez & Azeu. *vbi suprà.*

17 Secundum etiam non obest, quia prædicta antiqua consuetudo est iam reprobata, vt nociua animabus & corporibus fidelium vt *in d. l. 10. in principio*, & licet *d. l. 1. Tauri* sit nouior, ipsam tamen non video insertam in prædicta nostra noua collect. legum huius Regni. Denique consuetodo prædicta non valet vt per Hostiens. & alios, quos tefert Tiber Decia. 1. *tom. tract. criminal. c.19. num.4.* est communis secondum Hieronymum Gratum, qui eam sequitur *respons. 4. num. 1. lib. 2.*

18 Ad tertium tespondemus, Goliath prouocantem Israëlem, ac singulare certamen peccasse, David autem non peccauit illud admittens, quia id fecit peculiari instinctu Spiritus Sancti, cum non descenderet in illam arenam ad ostendendas proprias vires, sed vt Deo obediret, cuius causam agebat, ita Salon. *vbi suprà, secunda conclusione* & alij: quod coadiuuatur ex textu *in cap. monomachiam 2. quæst. 4.* cuius verba sunt hæc: *monomachiam verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quam licet quosdam iniisse legamus, sicut Dauid sanctum & Goliam sacra prodit historia; nusquam tamen vt pro lege teneatur alicubi diuina sanxit authoritas, cum hæc & huiusmodi sectantes Deum solummodo tentare videantur.*

19 Ad quartum respondemus tamen probare historię humanæ standum esse super veritate ipsius, non vero facere licitum posse, quod aliàs etat, estque illicitum. Secundò posset respondéri, licitum videri tesoluere bellum quoties ex hoc euitatur maius malum ex ipso bellum incursum, vt cum Caietano, Nauarr. & aliis probat Nauarra *vbi suprà, n. 29.* Sed hæc secunda responsio tuta non est, sed dubia stante Concilio Trid. *d. cap. 19.* in vniuersum prohibente duellum, nisi ea forsan sustineatur à ratiooe cessante, & sic vt coosulatur minori malo.

20 Ex supradictis nonnulla deducuntur. Primò veram mihi videri opinionem Caietaui *in Summa verbo, duellum*, damnantis milites, qui tempore belli acceptant singulatia certamina voius contra vnum, duorum contra duos, decem contra decem, &c. ad quæ prouocantur ab hostibus; quamuis Petrus Vincent, à Nauarr. citatus sibi non placere dicat, quia exercitos prouocantium animosior fieret, si prouocati ea non acceptarent, & milites debent suum honorem seruare. Quare Nauarr. *in manuali, cap. 15. num. 24. litera B.* conciliat has opiniones, dicens se arbitrari vtriusque sententiam teneri posse, Caietani quidem in certaminibus, quæ offeruntur & acceptantur causa ostendendarum vitium & artis pugnandi & gloriæ vanæ quærendæ, sine tespectu saltem ptincipali belli victoriæ commodandi, vt significant verba Caietani. Petri autem Vincentij sententia cum acceptarit ptincipaliter ad commodandum belli victoriæ, & honori, ac reputationi fortitudinis, quæ plurimum ad victoriam conducit seruatis seruandis: quam concordiam sequitur Petrus à Nauarra *vbi suprà, n. 26.* eamque probant ex his quæ habentur 1. *Reg. c. 17.* de Goliath prouocante, & de Iudæis reouentibus, & Dauid acceptante.

Adhuc tamen opinio Caietani modo proximè relata attento saltem d. c. 5. sacri Concilij Tridentini hodie indistinctè verior videtur, cum id non sit necessarium ad defensionem simpliciter & absolutè, sed acceptando potius videantur transgressores, quam defensores. Quinimo etiam ante Concilium Trident. idem probandum videtur ex communi opinione supra defensata & probata, quæ habet indistinctè non licere vllo in casu, aut modo duellum acceptare, etiam pro defendenda vita, honore vel fama, aut bonis.

Hinc etiam reiicienda est omninò alia opinio eiusdem Petri à Nauarra *vbi suprà, num. 198.* assetentis (in altera quæstione vitum licita sit illa conditio quorundam duellorum, vt scilicet nullos ex circunstantibus opem ferat alicui) sibi videri, quod si duellum sit ob detensionem vitæ & rerum omninò necessarium, si adhoc ille nolit desistere ab iniustitiis, licitum sit sic acceptare: nec circunstantes tenetur extreme indigenti succurrere, si extreme indigens sit ille, qui iniustitiam facit, secus si innocens esset in periculo, quia tunc esset illicita conditio. Hæc namque iunioris opinio caret in primis fundamento veritatis in re principali, dum censet licitum esse acceptate duellum in prædicta specie, cum imò in nullo casu illud liceat vt prædiximus. Deinde dato, sed minimè concesso, quod eo casu liceret acceptare duellum, adhuc coodirio illa indistinctè videtur esse contra ordinem charitatis, qua quis tenetur extreme indigenti succurrere, cum posset hoc modo opem ferendo succumbentem à morte, vel vulneribus liberare, quantumcunque ipse nolit ab iniustitiis desistere. 21

Similiter etiam ex superioribus dubia mihi redditur alia doctrina Antonij de Curduba *in sua summa de casos de conciencia, quæstione 59. in principio*, &c. quasi per totam; dum tenet, *que si Pedro y Ioan se van à matar, ò reñir sin desafiarle, y Martin amigo de Pedro sintiè la ventaja que la tenia Ioan, salio con otros à verlos pelear, con intencion, si vian que le yua mal à Pedro ayudarle, y aun à matar al Ioan, si de otra manera no pudiesse defender à Pedro su amigo que el Ioan no le matase, bien pudo Martin yr con intencion directamente para poner paz entrando de por medio, y tambien para hazer con Pedro que se rindiese, si le yua mal, y para que assi rendido defendiese que Ioan no le matase, aunque de la tal defensa se siguiese matar à Ioan, si de otra manera* 22

manera no pudiese defender à Pedro. Y acerca desto dize otras cosas, confessando al fin, que si sobre desafio se salieron à matar, ò hazer campo, atento el Santo Concilio de Trento d.cap.19. tambien Pedro es injusto inuasor como Ioan, pro razon del desafio, y assies reprouado.

In primis enim si Martinus exiit ad inspiciendam pugnam cum prædicta intentione, & tam inuasor, quàm inuasus dabant operam rei illicitæ, quomodo Martinus excusabitur à peccato. Deinde, *si Pedro y Ioan se van à matar, ò reñir*, & pactum seu aliqua diffidatio expressa, vel saltem tacita verbis, aut signis significata atque intellecta præcessit: ergo omnes faciunt contra dictum decretum Concilij Tridentini, & sic incidunt in eius pœnas. Nec verificari potest verbum illud Cordubæ in principio suæ quæstionis adiectum, nempè *sin desafiarse*: factum enim atque executio actus præsupponit diffidationem & deliberationem, atque pactum; nisi calore iracundiæ se inuitarent, & in contionenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent, quia talis pugna non diceretur deliberara, licet nihilominus esset omninò illicita. Denique, dubium non est, quin Petrus viso Martino suo amico cum sociis, ibi adstantibus animosior ad pugnam redderetur, ac proinde ex hoc solo facto & cooperatione peccati aliorum, licet cum bono zelo & intentione, (quod diffiteor) potest homicidium contra Ioannem in continenti absque prævio remedio contingere, & qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: ergo peccauit hic Martinus in eo quod fecit. Periculosa igitur, ac omninò non tuta est opinio Cordubæ prædicta.

Præterea (vt obiter dicam) non benè sentio de altera opinione Petri Nauarræ *vbi suprà, numer.* 292. existimantis, pœnas tertij & quarti ordinis d.cap.19. decreti Concilij Trident. supra citati impositas contra pugnantes in duello & eorum patrinos, necnon & contra consulentes in causa duelli & ipsius spectatores, ipso facto non incurri, vt ex text. ipsius ratione colligi ait. Contrarium namque ex verbis probari autem ibi, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura, & ibi illi etiam, qui consilium, &c. excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo te-
24 neantur: ¶ quoniam futurum verbum *incurro* denotat ipso iure, vt si dicatur incurrat, siue incurret in talem pœnam, intelligitur ipso iure sine alia sententia, vt voluit glossa *in cap. vltimo, §. pars verò, verbo, incurrat, de officio delegati lib.6.* & glossa *in cap. eos de sententia excommun.* dum casus excommunicationis latæ sententiæ ponit *cap.1. de religios. domib. eodem lib.6. & cap. 1. de iure in 6.* quæ eo verbo vtuntur, nec aliud addunt, quod significet latam sententiam: & in clementina 1. *verbo incurrant*, & ibi Doctores *de vsur.* glossa *in clementina 1. verbo excommunicationis, de sententia excommunic.* dum etiam inter canones latæ sententiæ allegat clementinam 1. *decim. & dict. clement. 1. de vsur.* quæ eodem verbo vtuntur sine adiectione dictionis latæ sententiæ, & alios allegans Tiraquel. *in lib si vnquam, verbo reuertatur, numer.* 145. *C. de reuoc. donat.* Neque obstant plura iura adiicientia huic verbo *incurrat* dictionis ipso iure, ipso facto, & eo ipso, & similes, quæ inducunt canonem latæ sententiæ tanquam id verbum per se non eam vim habeant, quæ enumerat Tiraquel. *vbi suprà, numer.* 146. quoniam secundum ipsum *numer.* 147. eis respondetur, prædictas dictiones adiici ad hoc verbum incurrat ad ertiorem demonstrationem significationis. Et quamuis contrarium voluerint Ioann. Andr. *in cap. clerici, in verbo incurrant*, & ibi Panormi tan. 1. *notab. de cleric. excommunic. minist.* & Dominicus *in cap. vltim §. pars verò, de officio delegati in 6.* nempè, verbum *incurrat* non esse suapte natura latæ sententiæ; prima tamen opinio est communior secundum Tiraquel. *vbi suprà, dict.num.*147.*ad fin.* Idemque clarius procedit in verbo *teneantur*, tum quia ex verbis sequentibus apparet Concilium idem voluisse, quo casu hoc fit clarum iuxta Domin. sententiam *vbi suprà*, tum etiam quia magis significat executionem ipso iure, quo casu ita dicendum est vt quinque verba denotantia executionem actus, & quæ sua natura habent vim priuatim, siue annexam secum priuationem, probata etiam in tempore futuro sunt latæ sententiæ vt cum Angelo & aliis pluribus resoluit Tiraquel. *vbi suprà, numer.* 179. & in terminis verbi teneat, siue obtineat Tiraq. *ibi num.* 211. *cum sequentibus*, & in *verbo, careat* vel *careat*, ibidem *n.*161 *cum sequentibus.*

Nihilominus tamen etsi non requiratur sententia, quæ irroget eam pœnam, requiritur tamen quæ declaret actum factum, aut commissum, aut etiam omissum, ex quo pœna ipso iure latâ & per textum *in l. eius qui delatorem*, & ibi Bartol. *de iure fisci*, & *in cap. cum secundum lahes, §. confiscationis*, & ibi Doctores *de heret. lib.6.* referi plurimos Tiraq. *vbi suprà, num.*400. ex quo constat hanc esse communem sententiam, & Ant. Gom. *3.tom.variar.resol c.fin n.*3. Roland. de Valle *consil*, 18. *n.*11. *lib.*1. *limitat.* quinque modis Tiraq. *vbi suprà, n.*401. *cum sequenti.* 25

Solùm illa pœna contra pugnantes in bello, nempè vt homicidæ iuxta sacros Canones puniri debeant: requirere videtur condemnationem, vt verba ipsa significant, in quo solum verificari potest opinio Petri à Nauarra; in cæteris verò minimè, quoniam pugnantes in duello statim incurrunt ipso facto excommunicationis sententiam & infamiam, atque amissionem bonorum & cæteras priores pœnas, excepta illa, quod vt homicidæ puniantur iuxta sacros Canones. Quod in pœna amissionis bonorum vt ipso iure incurratur attento iure nostro Regio ex l. 10. *infrà hoc titulo* 8. censeo quoque probari iuxta supradicta in verbis dictæ l. 10. ibi: *cayan è incurran por ello en pena de aleues, y ayan perdido, y perdan por ello todos sus bienes para la nuestra Camara.* 26

Vltimò obseruo, non multum mihi arridere alteram opinionem Ignatij Salzedo in addit, ad Beroard. Diaz de Lugo *in sua practica criminal Canonica capite* 100. *littera A. versiculo, circa verò*, existimantis non esse locum dictis pœnis ex quibuscunque singularibus certaminibus, pugnisve, inito etiam consilio factis, etiam si percussio vel mors contigerit, dommodo duelli forma non seruetur, nempè loci destinatio, armorum præfixio, patrinorum & spectatorum constitutio, & alia, quæ in his impiis spectaculis à charitate Christiana alienis adhiberi consuetum est: quia cùm dictæ constitutiones de hoc agentes sint pœnales, & in duellis loquantur, non sunt ad alia singularia certamina extendendæ argumento *regula, odia, de* 27

regulis iuris in 6. Quod ex sacro Concilio manifestè colligitur affirmat; quia tantum loquitur de duello antiquo solemnitate faciendo, & ita pœnam infligit contra locorum dominos, si duella suis locis permiserint, necnon contra patronos, quorum opera immane scelus perpetratur, & contra eos, qui in causa duelli tam in iure, quàm in facto consilium præstiterint. Et tandem inquit, se compertum habuisse ita fuisse iudicatum à sapientissimis viris in casu grauissimo pendenti in Curia Regis ann. 1579. necnon Romæ in alia causa, vt latè comprobat & refert Farinac. *consil. crimin. 6. per totum*, præcipuè *num.* 34.

Hæc namque opinio, quamuis pia & fauorabilis sit, non tamen rectè probata, aut fundata videtur, Concilij etenim Tridentini mens, imò eius littera & expressa intentione fuit prohibere, atque omninò exterminare à Christiano orbe vsum detestabilem duellorum, fabricante diabolo introductum, vt cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucraretur, vt patet ex sui principio, vt prædicta damna euitentur. At quis dubitat eadem sequi ex quocumque duello cum effectu sequuto, quamuis eius forma non fuerit seruata, nempè loci destinatio, armorum præfixio, patrinorum & expectatorum constitutio, &c. Hæc enim non sunt de essentia & substantia duelli, sed de forma accidentali: vnde his deficientibus, quia partes aliter sine eis in singulare certamen pacto inito, hoc est, diffidatione exierunt, ipsumque exequuti sunt, reipsa commissum est delictum. Et verba Concilij in contrarium ponderata ab Ignatio (salua censura Sanctæ Matris Ecclesiæ) potius referre videntur facti contingentiam, nempè si fortè ita contigerit, quàm quod formam essentialem inducant, aut eam necessariò interuenire requirant, vel qualificent, vel conditionem iniciant pœnis incurrendis ab eodem Concilio statutis contra duellum committentes & cæteros, sibi interuenient, & in terminis, ita concludit Iosephus Ludouic. *decisione* 11. *Lucens.* quem refert & sequitur Petrus Zeuedus *collectan.* 117. *ad Decretales*, *numero* 4. *in fine*, nempe incidere in pœnas dicti Concilij, qui animo deliberato ad pugnam accederent, licet absque patrinis nec in campo franco; secus si calore iracundiæ, se inuitarent, & incontinenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent, quia talis pugna non dicitur deliberata. Tametsi priorem sententiam probare videtur Magister Bañes *de iustitia & iure quæstione* 64. *de homicid. articul.* 7. *dubio tertio, ad tertium*, dicens quod quamuis grauissimæ pœnæ, quæ apponuntur *in dicto capite* 19. Concilij contra sic pugnantes & fauentes illis, intelligantur de solemni duello; non tamen solum illud duellum est illicitum iure naturæ, sed etiam quodlibet aliud singulare certamen eorum, qui se ad inuicem inuitant vel irritant ad pugnam; nam vterque se exponit periculo mortis, vel occasionis, nec potest habere rationem defensionis talis acceptatio, sed quod poterit homo sic irritatus ab alio prudenter & Christianè respondere pro defensione sui honoris dicendo, *Vbicumque tu me fueris aggressus, vir ego sum qui me possum defendere, etiam fortè cum malo tuo atque periculo:* atque ita vim moderatè repellir quousque alter armis velit vti, tunc enim iam constat quod armis potest se defendere. Sed quod quamuis deficiant patrini incurrant pœnas d. l. 10. ipsamet hoc decidir in sui principio, ibi, *con padrinos, ò sin ellos segun que los tractantes lo concertan.* Sed quid si quis iratus me vocat dicens quod vult mihi certa verba facere seorsum, an sit licitum exire, etiamsi suspicer quod ille vult vti armis contra me? Respondet Bañes *vbi sup.* prudentia opus esse in huiusmodi casibus, quia fortassis haber rationem defensionis, si in tali casu vir nobilis irritatus velit exire ad audiendum sermonem eius qui irritat: forsitan namque verbis terminabitur illorum dissidium. At verò si irritatus certus est mortaliter quod irritans vult cum illo digladiari, debet verbis suum honorem modestè defendere, sed non tenebitur domi manere, sed poterit exire quoties sibi opportunum erit ad negotia sua tractanda.

Denique Farinac. *vbi sup. d. n.* 34. refert nouam constitutionem Pontificiam Greg. XIII. quæ est in ordine 82. incipient. *Ad tollendum detestabilem duellorum vsum, in* 2. *p. Bull. fol. sibi* 15. *&* 19. in qua statuitur pœnas à sacro Concil. Trident. inflictas locum habere etiam quod duellum fuerit in loco priuato & non tuto commissum, sine patrinis sociisve ad id vocatis, ac sine prouocatoriis literis & cartellis, & etiam si duellantes duellum seu pugnam non perfecerint, si per ipsos non steterit quominus dictum duellum seu pugna perfecta fuerit; & similiter aliam nouiorem constitutionem sanctissimi D. N. Clementis VIII. sub dat. Romæ ano. 1592. 16. Kal. Septemb. plurimis modis extendentem præfatam constitutionem Gregor. XIII. & præsertim etiam ad pugnam seu duellum commissum in bello & castris, necnon adscriptores & publicantes fides, scripta, seu manifestantes ad eandem pugnam seu duellum præparatoria, necnon & alia plura apud ipsum videnda quibus præfata nostra verior sententia approbatur. Et tandem Farinac. *vbi supra num.* 35. inquit quod quia sæpissimè contingit quod non præmeditate, sed in rixa vnus alterum ad pugnam seu duellum diffidat & inuitat; & quandoque etiam post diffidationem & pugnationem ad pugnam deueniunt, non tamen per hoc credit intrare pœnam constitutionum prædictarum, nec iuris: quoniam ad hoc, vt dictæ pœnæ sibiintent, debet adesse calor rixæ, debetque adesse præmeditatio & deliberatio, ac etiam præcessisse tractatus de duellando, vt cum aliis ibi probat.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pugnans in duello qua pœna puniantur? cum suis declarationibus per totam quæstionem.*

De pœna clerici pugnantis in duello.

QVÆSTIO CV.

QVÆRO tertio, qua pœna puniatur clericus pugnans in duello? Et videtur ipso iure esse suspensum, siue prouocet alium ad duellum, siuè acceptet prouocationem ab alio factam secundum Syluestr. *in summa, verbo, suspensio, versiculo vndecimò*, 1

vbi

vbi quod poterit cum eo Episcopus dispensare, si mors aut motilatio non sit sequuta vt *in cap. 1. de clerico pugn. in duello*, Summa Tabien. *eodem verbo, Episcopus*. Scalens. *de suspensione cap.* 14. & addit Maiolus *de irregular. lib.* 5. *c.* 18. *num.* 1. non tantum esse suspensum, sed etiam irregularem ipso facto.

2 Hæc autem sententia iure non probatur, ac proinde non est tenenda, sed quod huiusmodi clericus sit deponẽdus, siuè fuerit victor, siuè victus, vt probat textus *in d. c. 1 de clerico pugn.* ibi de rigore iuris est merito deponendus, & ibi communiter Doctores, Syluestr *verbo, duellum*, 4. *quæstione num.* 6. & Armilla aurea *eodem verb.* Nauar. *in man. c.* 27. *num.* 156. Bernard. Diaz de Lugo *in sua practic. crimin. Canonic. c.* 100. *num.* 1. in noua impressione, & ibi eius additio. Roland. à Valle *consil.* 4. *num.* 22. *lib.* 1. Petrus Gregor. *in sua syntagmat. iur. vniuers.*, *lib.* 48. *cap.* 16. *num.* 7. Viuald. *in suo Candelabro aur. septem Sacram.* 2. *tom. titul. de suspensione num.* 68. Pater Suarez *de censi.* 1. *tom. supra disputat.* 31. *sect.* 4. *in c. incipit, quinta suspensione, littera A. in versiculo sextus casus pag.* 582. *col.* 2. *in principio*.

3 ¶ Poterit tamen Episcopus cum huiusmodi clerico dispensare, si mors vel mutilatio membri non fuerit inde sequuta, vt nuncupatim decidit textus *in dicto c.* 1. *in* 2. *eius parte*, & tenent Doctores præcitati. Et ampliat Syluestr *d.* §. *duellum, num.* 6. & hoc procedat etiamsi clericus amiserit partem digiti in duello oblato; sed non tamen quin sine scandalo possit celebrare, quantumcunque fuerit grauis excessus: quia nihilominus poterit cum tali Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare, si mors aut mutilatio non sequatur, & etiam in beneficio non solùm habito, sed habendo etiam in titulum secundum Gofredum, aut verius secundum alios tantum in stipendium, sicut laicus, vel in sustentationem.

4 Declaratur primò supradicta verissima & communis sententia probata *in d. c.* 5. quod clericus in hac specie irregularis fiet & homicida, siue per se, siue per Campionem (vt dicunt) seu pugilem pro se datum occiderit contendentem & monomachum, textus expressus *in c.* 2. *de cleric. pugname in duello*, & ibi Doctores communiter Syluest. *vbi sup. dicto n.* 6. *in fin.* Petrus Greg. *vbi sup.* Et in hac specie saluari potest prima opinio supra relata de suspensionis & irregularitatis pœna loquens.

5 Declaratur secundò eadem communis conclusio, vt hodie attento decreto sacri Concilij Trident *sess.* 25. *cap.* 19. *in decret. de reformatione*, clericus monomachus sine in duello pugnans incidat in pœnam excommunicationis ipso facto, ac per consequens non possit celebrare, si præsbyter sit. Quod si in cæteris sacris Ordinibus tantum constitutus fuerit, eos exercere minimè valebit quousque absoluatur à prædicta sententia excommunicationis: quòd si ante id fecerit efficietur irregularis ex textu *in cap. si quis Episcopus* 11. *quæst.* 3 & *in toto titulo de clerico excommunicato ministrante, cap.* 1. *de sententia & re iudicata lib.* 6. *cap.* 1. *cap. si cui de sententia excommunicationis, in sexto*: Didacus Couarruuias *in cap. Alma mater*, 1. *part.* §. 6. *num.* 9. *de sententia excommunicationis in* 6. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 2. *centuria* 5. *casu* 416. *num.* 45. vbi hoc intelligit verum esse ac procedere de excommunicatione maiore (prout est illa de qua agit Concilium in hac parte) secùs de minore, *Cod. si celebrat. de cleric. excommunicat. minist.* Couarruu. *vbi sup.* §. 8. *numer.* 1. Concilium autem Tridentin. *vbi sup.* nemini reseruat absolutionem prædictæ excommunicationis, cùm tamen per constitutionem similem Pij IV. incip. *ea quæ publicat.* ann. 1560. idibus Nouembris, absolutio prædicta esset reseruata Romano Pontifici. Hodie tamen quoad duella priuata attenta constitutione nouiori Gregor. 13. *supra quæst. præced.* relata credit & probat Nauar. *lib.* 5. *consilio* 2. *de purgatione vulgari, num.* 5. ex littera eiusdem constitutionis, quam ibi refert esse repetitam prædictam reseruationem.

Declaratur & tertiò, vt si clericus huiusmodi non sponte, sed aliquo facto necessitatis iniuit duellum, licèt necessitas fuerit euitabilis, non sit puniendus pœna ordinaria depositionis, de qua in *dicto cap.* 5. sed mitiori: quia text. ille requirit actum spontaneum ad incurrendam pœnam depositionis secundum Abb. *ibidem*, quam sequitur Bernard. Diaz *vbi sup.* Catter. *in repertor. practic. crimin. in additione.* Quorum sententia ex eo vera non videtur Ignatio in addit. ad Bernard. Diaz *vbi sup.* quia si loquimur de duello, quod inter nobiles nouissimis temporibus fit, nulla necessitas clericos compellere potest ad hoc singulare certamen subeundum, cum maximè alienum sit à suo sacro instituto: nec iactura honoris necessitatem inducit, vt scribit Præposit. *in Rubrica de clerico pugnant. in duell.* & opinionem istam sequutus est Petrus Foller. *in practic. crimin. Canonica*, 2. *part. cap.* 27. *numer.* 1. quam profectò ideò libenter probo, quod etiam in laicis non excuset prædicti honoris necessitas & iactura, sicut nec vitæ & rerum suarum, vt resoluimus *in q. præced.* cum communi sententia. 6

Nec quicquam facit pro prædicta declaratione tertia prædicti text. *in dicto cap.* 1. *in principio*, ibi, portò si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, &c. verbum namque illud *sponte* non probat prædictam tertiam declarationem, quia satis sponte fieri dicitur & voluntariè, ex quo clericus cùm posset & deberet illud euitare, non euitarit, nulla habita consideratione honoris vel rerum. Secundò potest responderi illud verbum *sponte* propriè stare & poni ad exclusionem vis coactiuæ actualiter factæ cum certo præsenti periculo mortis, nisi clericus illo modo eam euitaret pro suæ vitæ necessaria defensione, & cum moderatione inculpatæ tutelæ, scilicet, cùm aduersarius armatus minatur clerico mortem statim illi inferendam, nisi sibi duellum statim iniciat aut oblatum acceptet: tunc enim clericus, si aliter vitam euadere non possit nec fugiendo, neque aliàs quam id acceptando, profectò hoc faciens inuoluntarius omninò erit, ac proinde immunis à culpa. Quòd si posset aliter euadere, vel excessit in modo inculpatæ tutelæ, tunc vera esse posset opinio Abbatis & Bernardi Diaz, vt mitius puniatur; quamuis adhuc nescio quomodo huiusmodi clericus, si potuit euitare duellum aliqua via, euitabit pœnam excommunicationis de qua in Concilio Trident. Denique contra Bernard. Diaz facit, quia si eius opinio vera esset, raro aut numquam inueniretur locus pœnæ dicti cap. primi, cùm frequentius imò propè semper prætexerent ac confingerent necessitatem aliquam eos inducentem ad duellum iniciendum vel acceptandum, nempè honoris & bonorum simul; nec deficerent testes, quod super eo deponerent in 7

ſui exoneratione, & multo fortius in laicorum fauorem: ſicque defraudaretur atque facile contemneretur ſancta prohibitio duellorum, pœnæque pro eis impoſitæ ſuo carerent fine à legiſlatoribus prætenſo, quod minimè eſt dicendum.

8 Quarto & vltimò præfata concluſio textus *in dicto cap.* 1. declaratur, vt quamuis clericus ob crimen duelli deponatur, ſitque depoſitus actualiter per iudicem Eccleſiaſticum, non tamen ob id amittet deinde priuilegium fori, ſed remanet ſub iuriſdictione Eccleſiæ: argumento *capite dictum* 81. *diſtinct.* vt recte probat Rolandus à Valle *dicto conſilio* 4. *num.* 12. *cum ſequentibus*, *volumine* 1. reſoluens requiri ad amiſſionem dicti priuilegij fori degradationem actualem, per quam ipſo facto clericus priuetur omni priuilegio Eccleſiaſtico *cap.* 2. *de pœnis in* 6. Abb. *in cap. tuæ, in vltimo notabili, de pœnis*, *& in c. nouimus, in ſecundo notabili, de verb. ſignific.*

SVMMARIVM.

1 *Ad duellum exeuntes an gaudeant immunitate Eccleſiæ?*

2 *Excommunicatus an gaudeat immunitate Eccleſiarum? & num ſeqq.*

De exeuntibus ad duellum confugientibus ad Eccleſiam an gaudeant eius immunitate?

QVÆSTIO CVI.

1 QVÆRO quarto circa l. 10. huius tituli 8 *lib.* 8. *nou. collect. reg.* an exeuntes ad duellum, de quibus in hac l. ſi ad Eccleſiam confugiant, gaudeant immunitate ipſius; an verò poſſint ab ea extrahi à poteſtate ſeculari? Et videtur quidem ipſos immunitate Eccleſiarum minimè gaudere. Primo, quoniam committunt & incurrunt in pœnam alevoſiæ. Secundò propter grauitatem maximam criminis. Tertiò, quia ſunt excommunicati ipſo facto per Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *in decreto de reformat. cap.* 19. vt latè probauimus *ſupra in quæſtionibus*
2 *præcedentibus*: ¶ ſed excommunicatus non gaudet immunitate Eccleſiarum cum ſit extra gremium Eccleſiæ vt tenet gloſſa Guilierm. ſuper Summa Raymund. *in titulo de immunitate Eccleſiæ*, & frater Iacob. *in Summa illius tituli, quæſt.* 5. *verſiculo, quid de Iudæo*, quos ad hoc citat Remig. de Gom. *de immunitate Eccleſiarum, fallentia* 19. *num.* 1. ibi, ſed gloſſa Guiliermi, ſequitur Felin. *in cap.* 2. *column.* 2. *de except.* ergo duellum committentes non gaudent immunitate Eccleſiarum. Quartò in Regno Portugaliæ hoc eſt expreſſum per leges regias, nempè quod occidens vel percutiens in duello non gaudeat immunitate Eccleſiarum, vt patet *lib.* 2. *ordinam tit.* 4. §. 3. quæ leges ſunt vſu receptæ ſecundum Nau. *in man latin. cap.* 25. *ſub num.* 21. ibi ſed iuxta, quem ad hoc refert nouiſſimè remiſſiuè Petrus Zened. *collectan.* 117. *num.* 4.

3 Nihilominus tamen contrariam ſententiam imò quod pugnantes in duello etiamſi ex eo ſequatur mors gaudeant immunitate Eccleſiarum, veriorem cenſeo. Primò, quoniam regula communis & veriſſima eſt in hac materia immunitatis Eccleſiarum, quod quantum quis grauiſſimum & enorme delictum admiſerit gaudeat immunitate Eccleſiarum, niſi in caſibus in iure expreſſis, *vt in cap. inter alia de immunitate Eccleſiarum*, & latè eam probat Remig. *de immunitate Eccleſiæ, in hac eadem regula* & iterum *in* 28. *fallentia illius regulæ*, & nos plures congeſſimus cum communi eam ſequentes *lib.* 1 *practic. quæſt.* 1. *num.* 3. ſed hic caſus non eſt de exceptis, & qui aliud dixerit id debet probare: ¶ quia qui habet 4
regulam pro ſe habet intentionem ſuam fundatam in caſibus non exceptis iuxta gloſſam *in l. omnis diffinitio, ff. de reg. iur.* quam ſequitur Decius *in l.* 1. *num.* 6. *ff. eodem titulo*, vbi eius additio alios allegat gloſſa ſimil. *in rubrica de reg. iuris lib.* 6. eſt communis, vt plures allegans affirmat Couarrun. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 12. *num.* 4. gloſſa etiam *in l. in his, quæ contra. ff. de leg.* & ibi Paul. de Caſtr. *num.* 1. Iaſ. *in l cætera in princ. num.* 3. *&* 4. *ff. de leg.* 1. *cum ſimil.* ergo exceptione non probata ſtandum eſt regulæ, ac per conſequens huiuſmodi delinquens gaudere debet immunitate Eccleſiarum. Idque procedet proculdubio in diffidatione calore iracundiæ facta, ſi ſtatim accederent ad locum, ibique dimicarent, quia talis pugnà non dicitur deliberata, neque per eam incurritur in pœnas noſtræ l. regiæ, nec ſacri Concilij Trident. ſed per illam, quæ cum deliberatione ex propoſito & cum pactionibus fit, vt in *quæſtione proximè præced.* reſoluimus: ſed & in hac defendimus etiam delinquentes huiuſmodi gaudere immunitate Eccleſiarum per ſupradictam regulam generalem & communem, ex qua hæc opinio probatur.

Qua opinione retenta, non obſtant primum & ſecundum fundamentum contrariæ partis, quoniam ipſa iam ſunt ſublata & corruunt ex prædicta communi regula generali.

Ad tertium de excommunicatione reſpondeo, verum quidem eſſe ipſam incurri in præmiſſa ſpecie: contendimus tamen atque probamus, excommunicatos gaudere immunitate Eccleſiæ, quia in hoc non delictum excommunicati attenditur, ſed potius fauor Dei, cui competit iſte honor. ¶ Licèt enim in hoc articulo, *an ex-* 5
communicatus gaudeat immunitate Eccleſiarum, necne, ſint diuerſæ ſententiæ, opinio prima negatiua quam ſupra retulimus, alia diſtinguens in excommunicatione ab homine, iuris ordine ſeruato, vt is non gaudeat immunitate Eccleſiæ; aliàs ſecus & in excommunicato à canone, vt is quidem gaudeat prædicta immunitate, & quod vterque non debeat gaudere, ſi ſit in mora petendi abſolutionem. Ita Hoſtienſ. *in c. fin. de immunit. Eccleſ. & in Summa eiuſdem tituli*, §. *in quantum, verſiculo, quid ergo.* Verior tamen & communis ſententia eſt contraria, imò quod indiſtinctè excommunicatus gaudeat immunit. Eccleſiaſt. quam tenet Guilier. de Montelaudun. & Imol *in clement.* 1. *de pœnitent. & remiſſ.* & Gofred. *in Summa de immunit. Eccleſ.* & eſt tutior & communis opinio Magiſtrorum ſecundum Hoſtienſ. *vbi ſup.* Nicolaum Boer. *deciſ.* 110. *in* 1. *p. n.* 5. *verſic.* idem in excommunicato, eandem ſequitur & dicit communem plurimos authores referens Remig. de Goni *vbi ſup. d fallentia* 19. necnon & Nauarr. *in manual. cap.* 25. *num* 19. & Couarruu. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 11. & ab ea in praxi non eſt recedendum, licet in puncto iuris non ſit ſine difficultate ſecundum Iul. Clar. *lib.* 5.

recept.

recept. fentent. §. fin. quæſt. 30. *verſic. quæro etiam,* & Paz, *in ſua practic. c.* 3. §. 3. *quinta partis primi tom. num.* 112. *fol.* 132. *col.* 3. ſecundum priorem impreſſionem, & Farinac. *in ſuis quæſtionibus crim. quæſt.* 28. *de carcerib. & carcerat. num.* 39. vbi plures alios refert.

Ad quartum de legibus regiis Portugalliæ vſu receptis, diſponentibus vt occidens, vel percutiens in duello non gaudeat immunitate Eccleſ. Reſpondemus eſſe locales, ac proinde extra illud Regnum in hiſce noſtris Regnis locum minime habere, nec ligare, quinimo in illo non potuerunt præiudicare immunitati Eccleſiaſticæ, niſi quatenus ſunt vſu receptæ, in hac namque materia immunitatis conceſſæ ſacris templis plurimum ſunt obſeruandæ conſuetudines.

6 Oportet enim reprimere audaciam eorum, qui hac immunitate freti crimina paſſim committunt, alioqui de facili crimina admitterentur, eſſetque contra mentem eorum, qui prædictam immunitatem ſacris locis præſtiterunt, non vt eſſent refugium & ſpeculum latronum, ſed vt præſtaretur tutamen miſeris, qui fragilitate humana, aut caſu in aliquod crimen incurriſſent ſecund. D. Couar. *d. lib.* 2. *var. reſ.* c. 20. *num.* 4. Iulium Clar. *d. q.* 30. *n.* 5. *verſ. ſcias autem*, D. Suarez de Paz *vbi ſup. n.* 25. & 26.

7 Hinc eſt, vt quamuis de iure ſimplex fur immunitate Eccleſiæ gaudere debeat, iuxta communem ſententiam Doctorum, quam retuli & ſequutus fui *lib.* 1. *practic. quæſt.* 1. *num.* 20. tamen quia conſuetudo conſenſu clericorum inſtituta obtinuit, fures etiam ſimplices non gaudere templorum immunitate, paſſim ab Eccleſiis abducuntur inuiti à iudicibus ſecularibus, vt affirmat D. Couar. *d. cap.* 20. *num.* 13. *ad fin.* quem in hoc refert & ſequitur D. Paz. *vbi ſupra num.* 70. quamuis ipſe exiſtimauerim *vbi ſupra* in dubio prædictam communem ſententiam eſſe ſeruandam, prout iam vidi duabus ſententiis conformibus eſſe pronuntiatum, niſi prædicta conſuetudo legitimè præſcripta probetur, tum enim eſſet ſeruanda.

Sic igitur in propoſito noſtro dicendum eſt, quod cum regno illo Portugalliæ leges prædictæ regiæ priuantes immunitate Eccleſiaſtica occidentes, vel percutientes in duello, ſint vſu receptæ atque conſuetudine roboratæ, vt atteſtatur Nauarr. *vbi ſupra*, ibidem tantum ſunt ſeruandæ: in noſtris vero Regnis neque procedunt, aut vllum vigorem habent, nec inde priuantur huiuſmodi delinquentes immunitate Eccleſiæ, ſed ipſa potius gaudere debent, niſi conſuetudo legitimè præſcripta, eaque probata contrarium habeat, id quod videtur ſenſiſſe Nauarr. *vbi ſupra*, quandoquidem ſolùm nititur legibus illius Regni, non verò iure communi.

IN TITVLVM NONVM,

De las treguas y aſſegurranças.

SVMMARIVM.

1 *Tregua, aſſecuratio, & pax, quæ ſit & vnde dicatur, & quotuplex? & num. ſeqq.*
4 *Treguæ tempore inter duos Reges conuenta elapſo neceſſaria eſt diffidatio ad hoc vt ille, qui egreditur territorium alterius, non dicatur latrunculator.*
7 *Treguæ verba quomodo concipi debeant coram teſtibus vel inſtrumento ſiue ſcriptura? & num. ſeqq.*
11 *Tregua inter nobiles & ignobiles concedi poſſunt. Sed propriè inter nobiles vt in numer.* 12.
13 *Tregua & induciæ idem ſignificant.*
14 *Pax & fœdus fiunt in perpetuum.*

De Tregua, Aſſecuratione, & Pace.

In l. 1. *tit.* 9. *lib.* 8. *non. collect. reg.*

QVÆSTIO CVII.

VÆRO circa l. 1. tit. 9. lib. 8. nou. collect. reg. quid ſit *tregua, aſſecuratio, & pax*, vndeque dicantur? & de aliis circa praxim huius l. 1. In quo obſeruandum eſt iuxta noſtram l. 1. *in ſtia l.* 2. *tit.* 12. *p.* 7. *que la tregua es vna aſſegurança ſegun derecho que ſe da à las perſonas y à los bienes por tiempe cierto, ſin hazer paz, ni deſiſtirſe de la guerra en quanto la tregua durare.* Tregua enim eſt ſecuritas vt per Greg. Lopez *in l.* 1. *gloſſa* 1. *tit.* 12. *p.* 7. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 4. *ordinamenti col.* 1479. vbi alios allegans inquit, quod *tregua* eſt ſecuritas perſonis & rebus ad tempus diſcordia nondum finita, & de pace, & quomodo probetur Maſcard. *de probat. concluſione* 1156.

Et iuxta ſupradictas leges *ſon tres maneras de treguas. La primera es que la ſe da vn Rey à otro, la qual deue ſer guardada firmemente por todos los grandes y ricos homes, y de todos los demas deſtos Reynos y ſeñorios, deſde el dia que fuere pregonada o ſe ſupiere en qualquier manera, aunque no ſe hallaſe à ella, ſo la pena que en ella fuere pueſta.* 1

Quod ſi inter duos Reges materia erat reparata ad guerram, nondum tamen ea mora, fecerunt interſe treguam duorum annorum, elapſo illo tempore, erit neceſſaria diffidatio, ad hoc vt ille, qui aggreditur territorium alterius non dicatur eſſe latrunculator, vt arguens ad partes reſoluit Bald. *de pace conſtant, verſ. vaſſalli*, *qui pro tempore*, quem refert & ſequitur Greg. Lop. *in d. l.* 2. *in verbo à otro tit.* 12. *p.* 7. ſequitur Azeu. *in hac l.* 2. *n.* 8.

La ſegunda manera de truega es la que ſe dan entre ſi muchos hombres, aſſi como tregua o aſſegurança de vn vando à otro, y eſta ſon coligados à guardar los del vn vando y del otro, deſde que ſupieren que es pueſta entre ellos. 3

6 *La tercera, la que da vn hombre à otro, ò la pone el juez, y esta estan ellos obligados à guardarla, y los hombres que vinieren con ellos, y ouieren de hazer su mandado*, vt in d.l.2. vbi Gregor. Lopez notat, quod & si conuentione treguæ non fiat mentio de istis includuntur in ea: item & includuntur alij sibi adhærentes etiam si verba treguæ concepta sint in personam, si paciscenti non posset esse pax sine coherentibus secundum Angel. *in l. qui religiosis, ff. de rei vendicat*, per iura, quæ allegat & addit Greg. quod includuntur illi, de quibus in d. l. 2. qui non solum erant homines temporis factæ treguæ, verum etiam qui postea ad eius seruitium vel potestatem veniant, secundum Doctores, quos ibi ad hoc citat & sequitur Azeued. in hac l. 1 n. 10. & 11.

7 Sed quia stipulationis natura extensiunem non patitur *l. quicquid adstringendæ, ff. de verbor. oblig. cum simil* & quia d. l. 2 inquit, *que deuen ser dadas, y puestas las treguas è las assegurañças de manera que sepan ciertamente aquellos que las tomaren, è las pusieren, quales son aquellos entre quien las ponen è quantos y para esto dize que lo fagan ante testigos, ò por carta de guisa que no pueda venir duda, &c.* debent esse verba stipulationis treguæ aperta: & ideo moris est semper stipulari pro adhærentibus, & fieri adhærentium declarationem *c. ad* Apostolicæ *de re ind. lib. 6* & ibi Innoc. & Ioan. Andr. vt obseruauit Greg. Lop. *in d l. 2. in glossa, ciertamente*, addens quod si, verba treguæ conciperentur in rem pax facta cum principali intelligitur cum adhærentibus, & in ea intelligentur introclusi virtute adhærentiæ, vt *in d. l. qui religiosis*, & ibi Angel. & in aliis iuribus per Gregor. ad idem allegatis, sequitur Azeu. *vbi supra num.* 14. sed cum in personam verba treguæ concepta sunt, debet saltem generaliter dici, quod tregua fit inter Petrum & Ioannem, v.g. & omnes tius adhærentes, familiares & consanguineos vsque ad talem gradum; neque requiritur quòd nomina omnium istorum exprimantur, sed sufficit generaliter dicere quæ prædiximus: non enim dicitur *in nostra l.* 1. nec *in d. l. 2. tit.* 12. *numer.* 7. in verbis pœna tatis, quod sint omnino omnes nominandi in tregua, ita præcitati authores.

8 *El modo y forma de las treguas y assegurañças pone nuestra* l. 1. ibi: *debense dar las treguas &c.* & prius *d.l. 2. tit. 12. p. 7.* ibi: *è deuen ser dadas* vbi Greg. Lop & Didac. Perez *vbi sup.*

9 *Tregua* autem inde dicitur, quasi terrens, vel tenens guerram secundum Ioan. Andr. *in c. 1. de tregua* & paceque refert Greg. Lop *in l. 1. litt. C. tit. 12. p. 7.* nihilominus tamen lex illa inquit *que se dize tregua porque ha en si tres ygualdades.*

La primera, que por ella son seguras ambas partes de no se hazer mal, ni daño de dicho ni fecho, ni de consejo en quanto la tregua durare. La segunda que despues que fuere tomada la tregua se pueden auenir las partes por si mismo haziendose enmienda el vno al otro. La tercera es que si ellos no se concertaren en esto, se la pueden demandar por iuizio, y ansi finalmente nacen de la prueua tres igualdades, lealdad, auenencia: y insticia.

10 *Asegurança es, aseguramiento que se dan los otros hombres que son de menor guisa, quando acaesce enemistad entre ellos. ò se temen vnos de otros, y en algunos lugares se vsa de se dar fiadores de saluo que como tregua y asegurança: y dizese asegurança porque por ella son seguros aquellos entre quien fuere puesta la tregua* d.l. 1. tit. 12. p. 7.

11 *Y aunque la tregua à lugar señaladamente entre los hijosdalgo despues que se desafian y no antes: Pero bien se pueden dar treguas los otros hombres que no son hijosdalgo: y son obligados à la guardar despues que la otorgaren*, vt in expresse cauetur *in hac l. 1. huius tit. 8 lib. 8. non. collect. reg.* ibi, *y como quiera, &c.* & *l. 2. circa fin.* ibi, *è como quier d. t t.* 12
12 p 7. ¶ proprie tamen *tregua* est illa, quæ datur inter generosos; inter alios namque non dicitur proprie tregua, sed securitas: leges tamen prædictæ regiæ, aliaque iura & Doctores promiscuè vtuntur isto termino siue inter nobiles, siue inter plebeios; & lex aliquando vocat, fœdus, vel inducias vt in lege *post liminium, § inducias, ff. de captiu. & post limin. reuers. cap. ius gentium 1. distinct.* ¶ & inter treguam & inducias 13
nulla est constituenda differentia, vtrumque enim nomen idem significat, nisi quod tregua barbarum est, quod admisisse apparet scriptores in rubrica de tregua & pace secundum Dida Perez *in d. l 1 num. 8 lib. 4. ordinam col.* 1479. sed leges nostræ Regiæ, vt videmus, & consuetudo generaliter vtitur isto nomine *tregua* inter omnes, & non interest appelletur tregua an securitas, secundum Gregor. Lopez *in d. l. 1. littera B.* & Didac Perez *in l 1u glossa si tit. 2. lib. 4. ord. col.* 1388. & Azeu. *in hac l. 1. n 3.*

Pax verò, *es fin y acabamiento de la discordia è del desamor que era entre aquellos que la hazen*, vt *in l. 4. tit. 12. p. 7.* & fœdus & pax fiunt perpetuò, *vt in l. non dubito, ff. de capt. & post limin. reuers.* 14

SVMMARIVM.

1 *Fractores tregue & securitatis qua pœna puniantur, & n. seqq.*

De pœna frangentium treguam & securitatem.

QVÆSTIO CVIII.

QVÆRO secundo, qua pœna puniantur fractores treguæ & securitatis; & in hoc *l. 3. tit. 12. part. 7.* inquit, *que los quebrantadores de la tregua, ò de la segurança, si fueren hyosdalgo puedan ser reptados por ende, è caer en la pena que dixo en el titulo de los rieptos: è si fueren otros homes de menor guisa, el que firiere, ò matare, ò prendiere à otro en tregua, ò en seguranca, ò sobre fiadura de saluo, que muera por ello, è si le fiziere daño en sus cosas que le peche quarto doblo, è si lo deshonrase, que le faga enmienda à bien visto del Rey, è que los que fizieren la fiadura de salno cayan en aquella pena à que se obligaron quando la fizieron.* 1

2 Aliter tamen dispopit in hoc nostra l. 1. huius tituli 9. *lib. 8. nou. collect. reg.* inquit enim, *otro si ordenamos y mandamos, que los quebrantadores de la tregua, ò de la asegurança si fuere otorgada la tregua ò asegurança por las partes, ò puesta por el Rey, o por nuestro mandado, que el que matare, ò firiere, ò prendiere à otro en tregua ò segurança que muera por ello muerte de aleuoso, y pierda la mitad de sus bienes, y si fuere puesta por los merinos, ò por los officiales de cada lugar que han poder de iuzgar, si matare ò hiriere muera por ello, y si prendiere sea condenado en diez años de seruir en galeras, ò en frontera*

conforme

conforme la qualidad de la persona: y si deshonrare faga enmienda à bien visto del Rey ò de los juezes do esto acaesciere, quid dicendum.

3 Gregor. Lopez *in l.3 in glossa, muera por ello*, intelligit nostram l.quæ olim erat *l.1. tit. 8. lib. 4.* ordinamenti veteris, vt procedat, quando tregua fuit posita à Rege, vel eius speciali mandato; nempè quod tunc frangens treguam puniatur pœna mortis aleuosi, & insuper medietatis bonorum: si verò tregua ponatur per indices & alios ordinarios cuiusl.bet oppidi, & occiderit, puniatur pœna mortis tantùm, si verò percusserit vel capturam fecerit, soluat sexcentos maraperinos bonæ monetæ vt in d. l. 1. ordinamenti: & si ponatur tregua inter discordantes etiam sine Regis vel iudicis mandato erit pœna *d.l.3.titul. 12. part. 7.* eum generaliter loquatur vt in simili declarat Bald. *de pace tenend.& eius violat.in principio, verbo, captiuitatem:* & quod d. l ordinamenti in suo speciali casu practicabitur, & quod forte illa dum disponit de pœna dictorum maraperinorum in casu capturæ vel percussionis intelligi debet, vltra aliam pœnam ordinariam, vel arbitrariam, quæ iudici videbitur imponenda, vt patet ex fine illius l. & quia al às pœna illa non esset sufficiens maximè stante d. l. partitarum, quæ pœna mortis etiam in illo casu imponebat hanc opinionem & doctrinam sequitur Didac. Perez *in d. l.1.col.1485.*

4 Ego vero censeo decisionem huius nostræ *l. 1. tit. 9. lib. 8. noue collect. reg. in versic. otro si ordenamos.que los quebrantadores de la tregua,&c.* circa pœnas fragentium treguam, vel securitatem esse ad literam obseruandam & practicandam, cum sit lex nouior cæteris.

Et sic obseruo primo, *que los quebrantadores de la tregua ò asegurança otorgada por las partes ò puesta por el Rey, ò por su mandado, que el que matare ò firiere à otro en tregua ò asegurança, que muera por ello muerte de alenoso, y pierda la mitad de sus bienes*, neque admitto in hac specie intellectum Gregor Lopez, *vbi supra*, dum innuit, quod si tregua ponatur per partes, erit pœna d. l. partitæ, mortis scilicet simpliciter, siquidem dicitur quod si ponatur tregua inter discordantes, etiam sine regis, vel iudicis mandato (& sic per partes) erit pœna d. l. 3. partitæ, hoc namque est contra literam claram d. l. 1. *tit.8.lib 4 ordin. regul* quam citauit Greg. Lopez, *vbi supra*, & hodie est l. nostra 1. huius tituli 9. ibi, *por las partes, ò puesta por el Rey*, qua parificatur quoad pœnam præd. tregua & securitas per partes facta illi, quæ per Regem seu eius mandato fit:& ita merito Greg. Lop.& Didac Perez in hoc reprehendit Azeued. *in hac l.1.sub n.31.& 32.*

5 Segundo, *que si la tregua ò asseguranҫa fuere puesta por los merinos, ò por los oficiales de cada lugar que an poder de juzgar, si matare ò firiere que muera por ello: mas no muerte de aleuoso, ni perdimiento de la mitad de sus bienes*, vt constat ex nostra l.1.ibi,*y si fuere puesta, &c.* in hoc differt hic secundus casus à primo præcedente.

Limitatur hic secundus casus *en el que matare otro à traycion, dada y otorgada tregua, ò seguro ò por asechanças, ò en otro qualquier caso porque deua ser condenado à muerte, si despues que fuere condenado entrare en la Corte con cinco leguas en derredor porque entonces attende la pena corporal, pierde la mitad de sus bienes para la Camara de su Magestad*, vt in l 7. tit. 13. infra hoc lib. 8. *laqual ley aunque no habla particularmente quando la tregua ò seguranҫa fue puesta por los iuezes inferiores (que es en el caso en que vamos hablando) pero necessariamente se ha de entender en este caso, en elqual solamente se incurria por nuestra ley primera deste titulo 9. en pena de muerte, y para incurrir en perdimiento de la mitad de sus bienes requiera la dicha ley 7. que demas de quebrantar la tregua ò seguro entre en la corte con cinco leguas al derredor luego habla, ò a lo menos se ha de entender quando la tregua, ò seguranҫa esta puesta por los juezes inferiores: porque quando se pone por las partes, ò por el Rey, ò su mandado su entrar en la Corte el quebrantador de la tregua ò seguranҫa incurre en pena de muerte de aleuoso, y perdimiento de la mitad de sus bienes*, vt in hac l.1.tit.9 in 1. casu præcedenti, & ita has leges rectè expendit, atque intelligit Azeued. *hic n. 32. & 33.*

Tertio, *que el que prendiere quebrantando la tregua, ò seguranҫa puesta por los iuezes inferiores, ha de ser condenado en diez años de seruir en galeras, ò en frontera, conforme à la qualidad de la persona, y si deshonrare que haga enmienda à bien vista del Rey, ò los iuezes do esto acaesciere*: quod de nouo in nostra l. 1. sancitur correcta siue emendata diuersa pœna in hoc casu statuta per l. 1. tit.8. lib. 4. ordinamenti, veter. *laqual disponia que si firiere, ò prendiere peche seyscientos marauedis de la buena moneda*, hodiè namque per nostram l. 1. huius tit. 9. *si prendiere en lugar de la pena de los dichos seyscientos marauedis de la ley del ordenamiento viejo se pone pena de diez años de seruir en galeras, ò en frontera conforme à la qualidad de la persona* vt vidimus, *y si biriere pena de muerte, laqual no ponia antes la dicha ley de ordenamiento en este caso, sino solamente de seyscientos marauedis de la buena moneda, y ansi quedan bien declaradas, y entendidas estas leyes reales y sus penas.* 6

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio an teneatur inter rixari volentes treguam & securitatem ponere, ad obuiandum delicto, & n.seqq. & quod teneatur ad instantiam partis n.2.*

6 *Iudex sciens duos vel plures venturos ad rixam super capienda possessione alicuius rei, vel bonorum maioratus debet ad euitandam prædictam rixam possessionem secrestare penes fidum hominem & præcipere contendentibus sub pœnis, ne accedant ad capiendam prædictam possessionem. Et quomodo hoc intelligatur num. seqq.*

9 *Iudex licet regulariter in ciuilibus non possit partes compellere ad concordiam, nisi in quibusdam casibus, in criminalibus tamen hoc facere tenetur, ne lædatur respublica, & n. 10.*

11 *Ampliatur in iudice clerico, n.11.*

De

De iudice sciente aliquos rixari volentes quod teneantur fœdus treguamque ponere inter ipsos.

QVÆSTIO CIX.

1 QVÆRO modo circa praxim supradictorum, an iudex ex officio videns, aut timens partes rixari, indeque grauia crimina fore perpetranda, nisi ipse fœdus, treguamque ponat inter ipsos, ex officio absque instantia partis possit treguam & securitatem inter eos
2 sub pœnis ponere, atque constituere? & ad instantiam partis timentis offendi ab aliquo & implorantis officium iudicis pro sua securitate, quod possit iudex præmissa causæ cognitione compellere aduersarium ad præstandam cautionem de non offendendo eum, tenet Bart. *in l. illicitas §. ne potentiores, per tex. ibi, ff. de officio præsid.* & ibi, communiter Doctores, idem Bart. *in l. fautum, ff. de rer. d. uis. & in l. denuntiam ..., C. de his, qui ad Eccles. confug.* & alibi: quam sententiam communem nouem declarationibus ornat, atque interpretatur Felin *in rubrica de treg. & pace. num.* 10. *&* 11. & reassumit latissimè Hippolyt. de Marsil. *in l.* 1. *§. præterea ... um* 83. *cum sequentibus, ff. de quæstion.* Anton. Gomez 3. *tom. var. resol. c.* 6. *de iniuriis, num.* 16. & Ripa *in rubrica ff. de damn. infect. per tot. n*, & hæc est receptissima omnium traditio teste Plaza *lib.* 1. *de delict. cap.* 7. *num.* 1. & cum eo Iul. Clar *in pract. crim. §. fin. q.* 47. *versic. & in primis.*

3 Quinimo ex officio iudicis idem probatur *in l. æquissimum, ff. de vsufruct.* aliàs *l. si vsusfructus* 16. *in ordine § sed si inter duos, ff. eodem titulo*, vbi quod iudicis officio incumbit, ita rem componere inter litigantes, vt ad arma & contentionem priuatam minimè accedant cur enim (vt inquit Iurisconsultus Iulianus) ad arma & rixam procedere patiatur Prætor, quos potest iurisdictione sua componere? cuius responsi rationc plura tradidere post alios Cutt. senior *consil.* 60. Paul. Parif. *consil.* 148. *per totum lib.* 4. Gratus *consil.* 10. *numer.* 9. & alibi sæpissimè Doctores.

4 Et quamuis Paulus Parif. *vbi supra num.* 10. dicat esse communem opinionem, iudicem requisitum seu ex mero eius officio procedentem non posse cogere aliquem ad præstandam præd. cautionem, ex vno mero & absoluto arbitrio, & nulla præcedente causæ cognitione, sed tunc demum ad id procedere debet, quando præcedit causa, & iusta, cum talis cautio petatur præstaria persona personæ, quem referunt Plaça *d. cap.* 7. *num.* 1. *in fi.* & Iul. Clar. *vbi supra, versiculo, sed nunquid*: satis tamen iusta causa est, quod partes paratæ sint ad rixam & arma, volentes vti possessione eiusdem rei vt *in d. l. æquissimum*, igitur vt cesset tale periculum iudex potest dare illud remedium: & præterea inquit Claros *vbi supra*
5 contra Parif. quod ipse plerumque vidit contrarium obseruari quando subest timor scandalorum, quia solent iudices & debet cogere partes ad inuicem fidei iubendum de se non offendendo omni appellatione & exceptione remota, & vbi recusent fidei iubere efficiuntur à ciuitate sub comminatione grauium pœnarum & quod in multis locis vbi quis minatur alteri solet ille dari in custodia aduersario suo sub pœna vitæ, quæ appellatur *saluaguarda*, quam ex causa Senatus solet aliquando concedere, præsertim quando aduersarij sunt potentiores & mano prompti; sed apud nos solent iudices sic recusantes ad inuicem fidei iubendum de se non offendendo in carcere publico detinere, donec prædictè fideiussiones præstent.

Et ex text. *in d. l. æquissimum*, Doctores communiter probant, indeque exiit praxis ordinaria quod quando plures contendunt super capienda possessione alicuius rei litigiosæ & sperantur, eos venire ad rixam & arma debet iudex & solet, vt hoc euitent præcedente aliqua causæ cognitione eis præcipere sub pœna, ne ad eam rem accedant, quinimo res ponitur sub sequestro apud tertium fidum hominem, donec per iudicem determinetur cui competat possessio, sine præiudicio iuris vtriusque partis, & ad hoc illum text. commendant ibi Bart. Alber. cæterique Doctores & alij plures tenentes dictam praxim quos refert & sequitur Anton. Gom. *in l.* 45. *Tauri num* 125. applicans ad quæstionem bonorum maioratus, quando plures contendunt, se esse successores maioratus, & sic sibi inuicem contradicunt, & inter eos est maxima contentio, adeo quod speratur rixa & discordia & ad arma deueniri, quia vterque natat se & suos pro adipiscenda actuali possessione, totum maioratus, ¶ & hoc verum intelligit, quando non constat quis eorum possideret, vel quando est certum, quod neuter eorum possidet & vterque præparat se ad arma: secùs tamen esse dicit, quando constaret, quod vnus eorum possidet, vel esset in actuali detentione ex qua præsumatur possessio: quia tunc, licet alter se præparet ad arma, & speretur rixa, tunc namque non debet fieri sequestratio possessionis, sed possessor defendendus est per iudicem ita singulariter Bald. *in l. quidam asl imauerunt, ff. si cert. pet. col.* 2. *post medium, versiculo, secundo casu* & alij plures, quos refert & sequitur Anton. Gom. & optimè Decius *in l. fin. num.* 7. *C. de edict. Diui Adrian. Tollen.* 6 7 8

Denique licet in ciuilibus iudex regulariter non possit compellere partes ad concordiam Bart. *in l. congruit, in fin ff. de offic. præsid.* Abb. & Felin. post alios *in rubrica num.* 1. *de treg. & pace*, vbi congerit septem limitationes, ex quibus illam tantum, quam ibi latè probat Felin. *num.* 6. scilicet, quando est dissentio inter personas insignes ex qua respublica turbatur, refert & sequitur cum Parif. de Puteo Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 8. *ord. col.* 1483. *vers. dubitatur, vtrum.* 9

Hoc tamen etiam fallit, in causa criminali, quia per eam potest lædi respublica, *l. si quis ingenua, §. fin. ff. de captiu. & post limin reuers.* ita Bart. Abb. & Felin. *vbi supra hic num.* 2. & 3. vbi hoc verum intelligit, antequam nascatur delictum, quia iudex ante factum debet obuiare: sed post delictum commissum, iudex non debet se intromittere ad concordiam partium, sed postquam puniuit potest studere de concordia earum, secundum Bart. Salic. & Alexand. quos refert ¶ & in terminis quod iudex etiam clericus possit compellere laicos ex causa ad treguam & pacem cum Abbate *in cap.* 1. *de treg. & pace*, tenet Felin. *in d. Rubrica eiusdem tituli num.* 9. & probatur hæc sententia hodie *in l.* 2. *tit.* 17. *partita* 7. ibi, *y quando los vandos, y los otros homes que ouieren discordia, ò enemistad entre si, no se acordaren en darse tregua, ò segurança, puedenlos apremiar que la den,* 10 11

los merinos è loa oficiales de cada lugar que an poder de juzgar y cumplir la juſticia on la tierra, è ſon tenudos de la guardar, bien aſſi como ſi ellos miſmos la ouieſen pueſto de ſu voluntad, & ibi notat Gregorius Lopez in gloſſa *apremiar*, allegans alia iura approbatur etiam eadem concluſio per hanc noſtram l. 1. ibi, *la terçera es, la que ſe dà de vnos hombres à otros por el juez, y esta ſe deue guardar por aquellos entre quien fue pueſta*, &c. & iterum verſiculo ſequenti incip. *y ſi los vandos y los hombres que ouieren enemiſtad entre ſi, no hizieren tregua, ò conuenencia, ò ſegurança entre ſi, puedan ſer apremiados por nos, y por nueſtros merinos y oficiales del lugar que an poder de juzgar y hazer juſticia. Y mandamos que todos guarden la tregua que aſſi fuero pueſta, bien anſi como ſi ellos miſmos la oueſſen pueſto de ſu voluntad.*

S V M M A R I V M.

1 *Pace rupta ex noua ſuperuenienti cauſa non incurritur pœna impoſita in ipſa pace, & numeris ſeqq.*

5 *Tregua an dicatur rupta ex noua cauſa interueniente, & numeris ſequentibus, & quid in foro Poli, num. 23.*

6 *Frangenti fidem, fides non eſt ſeruanda.*

8 *Ignoſcendum eſt ei, qui prouocatus ſe vlciſci voluit.*

16 *Clauſula, rebus ſic ſtantibus & in eodem ſtatu permanentibus ſemper ſubintelligitur.*

17 *Renuntiatio iurata, non extenditur ad ius poſtea de nouo competens.*

18 *L. 28. tit. 12. part. 3. intellectus, & num. 19. cum ſequentibus.*

De rumpente pacem vel treguam ex noua cauſa.

QVÆSTIO CX.

1 QVÆRO tertio circa eandem l. 1. an ſicut pax non ideo rumpitur ad incurrendam pœnam fractæ pacis, ſi ea noua ſuperueniente cauſa rumpatur; veluti ſi vnus ipſorum alterum offendat iuxta doctrinam Bart. *in l. aut facta, §. cauſa, num. 1. circa fin. ff. de pœn.* eſt communis vt cum aliis teſtatur Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quæſt. 47. verſiculo, ſed quoniam*: vbi ampliat & *in verſiculo, quæro nunc*: vbi hoc bene declarat & Hojed. *de incompatib. benefic. 1. part. cap. 23. num. 18.* & plurimos citans Maſcard. *de probat. 3. tom. concluſione 1157. num. 5. & 6.* vbi per totam illam concluſionem latiſſimè eam ampliat & declarat, eandem dicit communem plurimos idem dicentes & ſequentes congerens & amplians, & limitans pluribus modis nouiſſimè Farinac. *in tertio tomo, ſuæ prax. crimin. quæſt. 107. parte ſecunda, artic. 32. num. 403. cum pluribus ſequentibus*: vbi loquitur etiam in cautione præſtita de non offendendo.
a & Maſcard. *num. 9. cum ſequentibus*, inquit, quod in dubio ad euitandam pœnam noua cauſa ſemper præſumitur, quæ eſt communis opinio; vt poſt eum alios allegans dicit & ſequitur Hippolyt. de Bonacoſa *in ſuis communibus opinionibus, verbo, pax in dubio*, & plurimos congerens Farinac. *vbi ſuprà, parte tertia, artic. 33. num 432.* affirmans eſſe communiter receptam, vbi *numeris ſequentibus*, plurimis modis & concluſionibus hoc declarat vtiliter in praxi, & latiſſimè Petr. Zaball. *lib. 2. reſol. crimin. caſu 101. num. 15. cum*
ſequentibus, & quod pax non dicatur rupta ap- 3
probatur hodie in noſtris Regnis ex *l. 4. tit. 12. p. 7. in verſiculo, otro ſi*, ibi, *no lo faziendo por ocaſion, ni por otro yerro que acaecioſe entre ellos de nueuo*, quo verbo Gregor. Lopez ibi notat eſſe textum expreſſum pro hac communi opinione; & confirmatur, quia ſecundum ius noſtrum, quando conſtat, quis primò contrauenerit paci & vnitati, iſte primus non poteſt agere contra ſecundum, qui contrauenit, ſed bene ſecundus contra primum, vt inquit Bart. *in l. 1. §. cum arietes n. 2. ff. ſi quadr. pauper. feciſ. dic.* eſt communis, vt plures allegans affirmat Hojed. *vbi ſuprà, num. 17.*
¶ & qualis debeat eſſe cauſa noua ad hoc vt ex 4
ea offendens excuſetur à pœna pacis, ſeu cautionis ruptæ latè idem Fario. *vbi ſuprà, art. 34. n. 60. cum ſeqq.*

Ita etiam idem ſit dicendum in tregua, vt ob 5
nouam cauſam non dicatur rupta?

Et videtur quidem proculdubio, idem dicendum in hac ſpecie in tregua: promiſſio namque fidei, tunc demum locum habet, cum ab alia parte eſt ſeruata, & ſic ille, qui præſtat occaſionem offendendi, violat treguam, ſeu pacem, non verò, qui offendit poſteà eum, qui fidem non
ſeruauit: ¶ regula enim eſt generalis, quod fran- 6
genti fidem, fides non eſt ſeruanda *l. ſi conuenerit, ff. pro ſua text. cum gloſſa in cap. 3. de iure iur.* Abb. *in cap. an ſi num. 6. de appell* latiſſimè Beceius *conſ. 45. num. 9. lib. 1. deciſ. Peruſ. 90. n. 28. in part.* Roland. à Valle *conſil. 99. num. 6. cum ſeqq. lib. 4.*

Secundò, quia nimis durum eſſet, quod ad- 7
uerſarius me impugnaret, & quod ego non poſſem me defendere etiam durante tempore treguæ *cap. cum inter de except. cap. ſi vero ſecundo, de ſententia excommunicat.* Decius Hieronym. Caguol. poſt Albet. *in l. eum par, §. illi debet, ff. de regul. iur.*

Tertiò, quia ignoſcendum eſt ei, qui ſe vlciſ- 8
ci prouocatus voluit, *l. qui cum natu 14. verſiculo, ignoſcendum, ff. de bon. lib.* & in terminis hanc partem tenet Bald. *in l. cum proponas, col. 1. num. 1. cap. 1. de pact.* dicens eſſe veritatem & eam iure veriorem reputant ibi Alexand. *num. 3. & deciſ. 7. vbi Claudius in quæſt.* quod ita vbique practicatur, præterquam in Hiſpania, & eam probant collector. Henrich. Bellamera & Abb. *in cap. 1. de tregu. & pace*; hanc ſequuntur plures relati per Didac. Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 4. ordin. col. 1480. verſic. dubitatur tertio*, & multo plures per Maſcard. *vbi ſuprà, num. 70.* vbi *num. 76. cum ſequentibus*, affirmat hanc eſſe communiorem opinionem ex Andrea Gail. *in tractatu de pace public. cap 4. num. 46.* eamque veriorem dicere Petrum Beneintend. *deciſ. 65. num. 4.* & crebriorem Moton *in tract. de fid. treg. & pace, c. 118. num. 5.* & magis communem plurimos citans affirmat Farinac. *vbi ſuprà, n. 406. & n. 49.* inquit, quod ab ea nunquam recederet in iudicando.

Sed non deſunt alij plures grauiſſimi aucto- 9
res tenentes contrariam omninò ſententiam, imo quod tregua etiam ob nouam cauſam dicatur rupta, etiam rationem differentiæ conſtituentes inter ſpecie inter treguam & pacem, quia tregua fit ad tempus & ideo expectari debet finis temporis, eoque elapſo poterit ſe vlciſci, non ſic

in pace, quæ perpetua est: & com hac ratione transeunt moderni *in d.l.cum proponas*, teste Decio *ibi col.2.versic.a.*regula fallit in tregua secundum Didac. Perez *vbi suprà, col.1482.* ibi & cum hac ratione.

10 Secundò, quia, licet tu mihi facias proditionem, non tamen ex eo debeo aliquid contra te moliri, cum tibi fidem promiserim *cap. noli 23. quæst.1.*

11 Tertiò ex l. regia 28. quæ videtur in hoc plusquam expressa *tit.1. part.3.* ibi, *la otra es entretegua casi vno la da à otro, è la quebranta qualquiera de ellos faziendo daño al otro en su auer, mueble, ò rayz, que no sea en cuerpos de omes, ò mugeres, guardarse deue por esso el otro por no quebrantar su furia. fueras endo, si quando la pusieron en vno fue dicho, que si alguno dellos la quebrantase en alguna manera, que el otro fuesse tenudo de la guardar: ca entonces es derecho, que si alguno hiziere à otro traycion, ò aleue, que el otro se vengue del en aquella misma manera.*

Et ita Gregor. Lopez ibi *in glossa, in tregua,* inquit, quod lex illa approbat dictum, quod fuit originale Vincentij *in cap.1. in fin.de treg.& pac.* quod refert & sequitur Ioan. Andr. in addit. ad Specular. *in titulo de tregua & pac.* in Rubrica dicens, Vincentium affirmari ita seruari in nostra Hispania, & hanc opinionem Vincentij sequuntur Bellam.*num.32.* & Felin.*num.6.*alios allegantes *in d.cap 1.de treg.& pac.* & est communis opinio secundum Iason. *in d. l.cum proponas, num.6.* & ex eo Didac. Perez *in d. l.1. col.1481. cum sequenti,* vbi,quod ista communis opinio de iure nostri Regni expressè est approbata *in dict. l.28.*secundum Gregor. Lopez *ibidem* & eundem *in l.3. tit.12.part.7.in glossa,* ibi, *se dan, procedet,* eandem sequuntur plures congesti per Mascard. *vbi suprà,num.75.& 76.*& Iul.Clar.dicentem esse communem *d.§ fin. quæst.74. versiculo, sed hic plerique:* dicit communem & communiorem ex aliis cum ea transiens Bonacosa *in suis communib. opin. crimin. verbo, pax non dicitur rupta,* ibi, secus in tregua & inquiunt Doctores *vbi suprà,* ita seruari de consuetudine in Hispania, vt constat ex ipsis præcipuè Ioanne Andr. *vbi supra,* & *in cap. peruenit de iure iurand.* Clar. *ad in d. l. cum proponas,*Alexand.*in l.semel Mora ff.solut.matrim.* Bellamet. *vbi suprà,* Hippolyt. *consil.21.num.60. lib.1.* Didac. Perez & in aliis, & sequuntur alij relati per Farinac. *vbi suprà, num.408.* vbi refert aliquos dicentes esse communem & magis communem & quod ab ea in iudicando & consulendo recedendum non est.

12 Quid tenendum Doctores conueniunt in hoc, quod iura loquentia de frangente pacem, habeant etiam locum in frangente treguam ex dispositione iuris: & opinio Vincentij suprà secundo loco relata, procedat stante consuetudine, & ita se vsum habente, ita Mascard. *vbi suprà, num.77.* ait, quod ita vsus habeat in Hispania, nunquam vidi, nec audiui, quicquid dicat Vincentius, & cæteri ex relatione ipsius; nullus tamen nostrorum Doctorum Cohispanorum, quem ipse viderim affirmat præd.vsum,praxim,aut consuetudinem.

13 Denique,licet opinio Vincentij tenenda esset, adhuc etiam in tali casu, mitigari deberet pœna statuta *d. l.3. si quis prouocatus voluit se vlcisci ex d.l.qui cum num maior,§.libertas. ff.de bon. lib.* secundum Gregor. Lopez *in d. l.3. gloss. magna versic. mitigande.*

Nihilominus tamen in quæstione præmissa, sententia affirmatiua, & sic primo loco supra relata,quod tregua non dicatur rupta ex noua causa,sicut nec pax, est longè verior & magis communis, vt patet ex supradictis, eamque credit de iure veriorem & vidisse vbique seruari Iul. Clar. *d. §. fin. quæst.47. versiculo, ego credo:* vbi refert Corneum dicentem, se putare, quod contraria opinio nullibi seruatur in practica: & Claudium dicentem, quod vbique contrarium seruatur, præterquam in Hispania, eandem cum Claro, *vbi suprà,* sequi videtur Hippolytus de Bonacosa *in suis communibus opinion. criminal. verb. pax non dicitur rupta,* ibi & idem si est fracta tregua: sequitur plures referens cum communi contra alios Petrus Zaball. *vbi suprà, num.374. cum sequentibus.* 14

Nec obstant fundamenta contraria adducta pro opinione Vincentij, quoniam illis satisfit in modum sequentem.

Ad primum de ratione differentiæ inter treguam & pacem respondetur, ipsum minimè iure procedere, aut subsistere posse, quoniam & si tregua fiat ad tempus, non ideo sequitur offensum durante tempore treguæ, expectare debere ad finem temporis; cum primum enim alter primo fregit treguam, contrauenit promissis;atque ideo facultatem aduersario à se offenso fecisse, atque concessisse videtur à tregua recedendi, quandoquidem ipse prius eam fregit, patet, quia primus non habet plus iuris ad contraueniendum, quàm secundus, cum æqualiter ad treguam seruandam vterque teneretur, sed ille, absque noua causa ab ea de facto recessit, ergo huic meritò idem licebit pro defensione sui honoris: non enim debet esse melioris conditionis prouocans, quàm prouocatus. 15

Denique in conuentione pacis, vel treguæ, sicut in alia qualibet promissione semper intelligitur inesse clausula & conditio, rebus sic stantibus.& aliquo de nouo non superueniente: *c.cum inter de renunt. cap.quemadmodum de iureiurando, & in cap. clericus eodem titulo l. fin. ff. qui satisd. cogantur l.fin.C.de non num. pecun. l.fin. ad municip.* etiam si iuramentum promissioni accesserit vt latissimè per Tiraq.*in l.præfatione, l.si vnquam num.166. cum sequentibus, C. de reuoc.donat.* nos *in tractatu de iurament. confirmat. 1.part. cap.29. num.6.& cap.71.num.etiam 7.5* vbi quod renunciatio iurata nunqoam extenditur ad ius non competens tempore renuntiationis, sed ad tunc temporis competens restringitur & ideo non obstante tali renuntiatione poterit petere ius nouum sibi superueniens, etiam si renuntiauerit iuri, quod habet & habere sperat in tali re; quia id intelligitur ex causa de præterito iuxta supradictam communem resolutionem, & in terminis probat Bart. *in l.vxor, §.Diuus,ff.de adulter. & in l.qui Roma, §. duo fratres, num.19. ff.de verb.obligat. & in l.post emancipationem, §.1.n.3. ff.de liber. legat. & in l.qui cum tutoribus, num.1. ff.de transact.* Hippolyt. *in l.1. §.fin. in 7.8.& 9. columna, ff.de quæstion.* Mascard. *de probat.3.tom. conclus.1157. num.8.* vbi *num.9.* in terminis pacis formatæ, quod intelligatur dicta clausula, rebus sic stantibus allegat Hercul. *in tractatu de cautione de non offendend. cap.13. num.3. in versiculo,* hæc proculdubio est communis & magis communis opinio, & Paris. *consil.165. num.28. volumine 4.* ergo & in terminis treguæ factæ, ac promissæ eadem ratione intelligenda est etiam prædict. clausula: neque obstat altera pars rationis 16

tionis

tionis differentiæ præd. inter treguam & pacem, nempe quòd pax perpetua sit: facilè enim hoc etiam diluitur, si obseruemus eandem vim militare in tregua promissa, durante tempore ipsius treguæ respectiuè, quandoquidem validum est argumentum de toto quoad partem, &c. vt *in l. qua de tota cum simil ff. de rei vendit.* tum etiam, quia illa ratio differentiæ non est sufficiens ad tantum discrimen constituendum inter treguam & pacem, vt ex supra dictis patet: offensus enim fracta tregua, cum agat de defendendo honorem proprium & sibi sit iam via aperta, atque fides præstita soluta, non tenetur virtute eius expectare ad finem temporis ratione inæqualitatis & ad euitandum absurdum illud, quod prouocans sit melioris conditionis, quam prouocatus, & quia de hoc conqueri non possit prior offensor, cùm ipse prius fregerit treguam, causamque proximam dederit & immediatam suæ offensionis: accedit prætereà alia ratio, ne scilicet si contrarium diceremus, detur occasio passim treguam frangendi & vt pacta non seruentur & pax non custodiatur contra textum *in cap. 1. & 2. de pactis.*

Ad secundum fundamentum contrarium, respondetur eodem modo: nempe quod ex contrauentione primi, soluatur fides præstita ab offenso, & frangenti fidem fides potest frangi vt prædiximus neque obstat textus *in cap. noli 23. quæst. 1.* quia tantum probat, quòd etiam hosti est seruanda fides, contra quem bellum geritur, id, quod more declarat *l. 2. versiculo pero, tit. 16. part. 7.* si tamen hostis, cui præstita est fides, & cum quo est facta tregua, eam prius fregerit, non probant præcitata iura quod adhuc sit eis seruanda fides & tregua, quinimo recta ratione probare videtur contrarium, ac si tregua facta non fuisset.

18 Ad tertium & quod fortius videbatur oempe ex l. 28. quæ est penultima *tit. 11. part. 3.* in verbis expressis iam supra relatis, respondemus loqui, quando rupta fuit tregua, dando damna in rebus, secus verò in personis, quia si ipsæ offenderentur durante tregua, secus esset: item etiam loquitur, quando in tregua interuenit iuramentum: vnde fortè, si hoc cessaret, sicut non dicitur quis ruptor pacis, si noua causa superueniat, vt *in d. l. 4. tit. 12. part. 7.* & supra diximus in principio huius quæstionis, sic nec dicetur ruptor treguæ noua causa interecedente, vt puniatur tanquam talis ruptor; vnde pœna aliàs remanebit in dispositione iuris, ac si tregua non fuisset facta: ita obseruabit Gregorius Lopez *in d. l. 3. glossa magna, in fine tit. 12. part. 7.* idem Gregor. *in proprio loco*, nempe *in d. l. penultim. tit. 11. part. 3. in gloss. omes ò mugeres*, dicens ex isto verbo videtur, quod si tregua frangatur, vulnerando vnus alterius, quod alter non tenebitur seruare treguam & si ipse alium vulnerauerit, non teneatur vt violator treguæ, sed pœna legali secundum Bald. post Guidon de Suza *in l. cum proponas, la primera, C. de pactis, quod satis probari in d. l. penult. in fine*, asserit Gregor. Lopez *ibidem.*

19 Hæc tamen responsio triplex habet caput: primum est, quod *d. l. penultim.* loquatur, quando rupta fuit tregua dando damna in rebus, secus verò in personis, quia si ipsæ offenderentur durante tregua secus esset: hoc caput expressè probatur *in d. l. regia*, vt patet ibi, *faziendo daño a otro en su auer, mueble, ò rays, que no sea en cuerpos de omes ò mugeres, guardar sela deue por esso por otro*, sicque hæc lex manifestè approbat opinionem communem Vincentij, in bonis, hoc est in rebus, vt cum iudicio obseruat Gregor. Lopez, & hinc forsan nonnulli ex præcitatis auctoribus ansam & occasionem sumpserunt dicendi, quòd opinio Vincentij seruabatur in Hispania, quod verum esse potest, aut saltem debet obseruari ex præd. l. regia, in personis verò in eandemmet l. regia approbatur nostra verior & magis communis sententia: hocque modo præd. duæ communes contrariæ sententiæ reducuntur ad concordiam in his Regnis Castellæ & Legionis: extra ea verò indistinctè probo secundam ex fundamentis de quibus *suprà*, quam etiam nouissimè præd. secundas communes sententias referens sequitur & probat D. Azeued. *in l. 3. num 9. cum sequentibus, tit 8. hoc lib. 8.* vbi limitat cum Claro & Mascard. quando causa illa esset procurata per offendentem, quia tunc nihil prodesset.

20 Secundum caput responsionis Gregorij Lopez est quod *d. l. penult.* loquatur, quando in tregua interuenit iuramentum: hic intellectus literalis quidem est & verius, vt patet ex illis verbis legis, *guardarse la deue por esso el otro por no quebrantar su jura:* quasi secus sit dicendum, si in tregua iuramentum non interuenisset, quia tunc indistinctè seruanda erit opinio verior & magis communis, quam defendimus.

Habet tamen non leuem difficultatem hæc responsio, quia omninò videtur iuri contraria, vt patet ex his, quæ in comprobatione nostræ sententiæ prædiximus, & præcipuè ex eo, quod in quacumque promissione etiam iurata intelligitur clausula rebus sic stantibus & in eodem statu permanentibus, & prætereà quod frangenti fidem potest fides frangi: denique quia iuramentum sortitur naturam contractus super quo interponitur *l. fin. Cod. de non num. pecun. cum simil.* ac proinde iuramentum partium de tregua seruanda intelligi necessario debet, dum ab altera parte non frangitur, aliàs secus ex defecto consensus præsumpti ac omninò sub intellectu ex natura actus, nempe vt ambæ partes in tuto sint durante tempore treguæ cum igitur altera earum contrauenit treguæ, iam cessat animus alterius partis promittentis seruare treguam cum iuramento, ac per consequens deficit consensus ipsius, ergo iuramentum præd. non frangitur, si offensus contraueniat posteà treguæ: quis enim sanæ mentis promisisset atque iurasset se seruaturum treguam, etiam si altera pars ei contrauenerit? nemo profectò: quinimo cùm vtraque pars promittat & iuret seruare treguam, eo magis comprobatur hæc nostra obseruatio, atque consideratio, quare non esse necessarium videtur exprimere in ipsa tregua, quod si vnus eorum eam frangeret, alter non teneatur eam obseruare; hoc enim tacitè à iure inest, atque subintelligitur, tam etsi *in d. l. penult.* aliud probetur, quando personæ non offenduntur, sed tantum damnum in bonis datur.

Hæc sunt, quæ hanc responsionem, & decisionem d. l. regiæ difficilem reddunt præcipuè cum in fine eadem l. dicat; *non es derecho que si alguno fiziere otra traycion, ò aleue, se vengue del en aquella misma manera.*

21 Nihilominus tamen, cùm expressa decisio legis sit, non audemus contra eam aliquid obloqui; potest tamen dici, quod iuramentum ibi est seruandum; non tamen probat nec inquit lex, quòd frangens treguam iuratam ex noua causa

super

superueniente, puta, quia altera pars prius eam fregit, dicatur fracta tregua, nec incidat in pœnas in ea appositas: vnde si se vlciscatur, siue dando damnum in bonis, siue in personis, non dicetur fractor treguæ, nec vt talis punietur pœnis in ea appositis, sed erit fractor iuramenti, & sic tanquam periurus puniri poterit, & denique pœna iuris propter periurium, mitiori tamen quam conuenta & apposita in tregua, ac si tregua non fuisset facta, vt rectè censuit Greg. Lopez vtrobique, & hoc modo verba legis sunt clara: ibi, *guardarse la deue por esto el otro, por no quebrantar su jura*: ergo ideò tenetur offensus & sic prouocatus seruare treguam, vt suum iuramentum non frangatur, quasi dicat, cùm possit seruari sine interitu salutis æternæ iuramentum, ipsum seruandum est, vt aliàs videmus *in cap. quamuis pactum de pact. in 6. in cap. cum contingat de iur. iur.* ac si diceret seruanda est tregua in præd. specie ab altera parte, ne suum iuramentum frangat: non igitur eo tenetur seruare treguam, quod aliàs superueniente causa de nouo ad id ratione promissionis simpliciter, nec ex natura treguæ teneretur, sed tantum ratione iuramenti, ergo si fregerit iuramentum, tenebitur de periurio, non verò de tregua rupta, nec eius pœna: eodem modo responderi potest ad rationem l. in fine ipsius pœnam supra relatam: ibi, *cap. no es derecho*, &c. quod si replices ratio hæc l. non accommodatur opportunè præcedentibus, respondemus negatiuè, quando quidem in præcedentibus non agitur de fractione treguæ, sed periurij tantum.

Adhuc tamen restat scrupulus circa veram rationem & intelligentiam d. l. regiæ primò dictus: siquidem iuramentum in tregua appositum non videbatur seruandum etiam in bonis noua causa interueniente, ex defectu consensus, quod si est seruandum in bonis, etiam in personis seruandum erat, cùm possit vtroque casu seruari, sine interitu salutis æternæ: ergo, aut quæ dicta sunt veritate carent, aut decisio d. l. regiæ iure non procedit, hoc autem dici non potest, ergo, &c. Respondere poterit l. hanc approbare opinionem illorum, qui tenebant, quod, licèt tu facias proditionem contra me, non tamen debeo illam committere contra te, quia tibi fidem promisi: de quo, per Gregor. Lopez *in d. l. penultim. glossa fin. in fin.* & supra alios eiusdem opinionis auctores retulimus, quæ opinio approbatur in ea l. regia, quando tregua formata est iuramento, ne ipsum frangatur, & non aliàs; nec tunc quoad personas, sed quoad bona tantum; & quamuis sic propter auctoritatem legis tenendum sit, nihilominus tamen iure communi attento verior est opinio contraria & magis communis, vt vidimus & patet ex supradictis.

22 Tertium dictum siue tertia responsio Gregor. Lopez ad præfatam l. regiam est, quod non dicetur fractor treguæ noua causa intercedente, qui si prouocatus vlciscitur, vt puniatur tanquam talis ruptor, sed pœna aliàs remanebit in dispositione iuris, ac si aliàs tregua non fuisset rupta. Hæc est assertio verissima meo iudicio, vt iure probata ex supradictis & ex traditis per Mascard. *dict. conclusione 1157. num. 28. & 29.* vbi probat, quod, si pax rumpatur ob nouam causam tam in continenti, quam ex interuallo, non incurritur in pœnam conuentionalem & applicandam parti, vt per ipsum ibi *num. 27.* secus tamen est respectu pœnæ applicandæ fisco, nam ex interuallo offendens etiam prior offensus punitur, sicut & puniretur in continenti, quoad fiscum, qui nihil aliud respicit nisi delictum, & ideo nisi offensus offendisset ad suam defensionem, plecteretur quoad fiscum, vt ibi latè probat ex Bald. & in aliis auctoribus.

Loquuti sumus, & intelligi necessariò volumus superiora in foro fori, secus in foro poli, in quo nullo modo licebit ex causa quacumcumque de nouo superueniente frangere treguam, & sic aduersarium occidere, vulnerare, aut damnum aliquod in suis bonis inferre, sed auctoritate prætoris ius suum in iudicio deducere, ac petere & prosequi absque malo animo vindicandi iniuriam sibi illatam, sed bono zelo & pro bono publico, ne delicta remaneant impunita, & vt occasione aliis delinquendi auferatur, ac deinde vt damna interesse & expensæ sibi resarciantur, præterquam in continenti, tunc enim licitum est omni iure pro defensione sui necessaria cum moderamine inculpatæ tutelæ alterum offendere, vel etiam occidere, seruatis seruandis à iure & à nostris interpretibus requisitis & traditis. 23

SVMMARIVM.

1 *Tregua vel pax inter aliquos facta, an dicatur rupta ex adulterio commisso cum vxore alterius, & numeris sequentibus, & quid ex aliis causis de quibus num. 5.*
2 *Vassallus, qui promisit domino fidelitatem, perdit feudum propter adulterium cum vxore vel filia domini commissum.*
3 *Pax rupta non dicitur ex noua causa etiam leui superueniente, limitatur aliquibus modis num. 7 & 8.*
9 *Promittens sub pœna non offendere alterum an incidat in pœnam offendendo fratrem eius, & num. seqq.*

De pace & tregua inter aliquos facta, an dicatur rupta ex adulterio commisso cum vxore alterius.

QVÆSTIO CXI.

VÆRO etiam circa easdem leges regias, an tregua vel pax facta inter aliquos censeatur rupta ex adulterio commisso per vnum ex prædictis cum vxore alterius? & ruptam esse affirmauit Ioan. Faber *in l. denunciamus col. 2. versiculo, sed quid si non tangit, Cod. de his qui ad Eccles. confug.* sequitur Aretin. *in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus col. fin. ff. de verb. obligat.* Angel. *in tract. malefic. verbo, che me ha adulterate la mia dona, num. 6.* & ibi Augustin. de Arimin. in addit. Roman. *in l. licitatio. § quod illicitè col. 2. versic. 4.* adde *num. 8. ff. de public. & vectig.* 1

2 Pro quo facit quia vassallus, qui promisit domino fidelitatem, perdit feudum propter adulterium, cum vxore vel filia domini, vt in autheor. *qua fuit 1. caus. beneficium amittend. §. præterea,* & *§. sequenti collusione 10. cap. 1. §. 1. quib. mod. feud. amittend.* ampliat Clarus, *§. feudum quæstione 48.* ergo cum facientes treguam, vel pacem promittant sibi inuicem obseruare fidem, si vnus alterius vxorem, vel filiam posteà carnaliter cognouerit,

cognoucrit, dicetur fidem, seu pacem firmatam
3 violasse. Confirmatur quia ex noua causa superueniente non dicitur quis ruptor pacis, vt suprà *in quæstione proximè præcedenti*, quod procedit etiam si noua causa superueniens non esset iusta, pacem rumpendi, sed leuis & friuola, vt cùm plurimis auctoribus resoluit Mascard. *de probat. 4.tom.conclusione* 1157.*num.*13. quia ad incurrendam pœnam propter fractionem pacis requiritur dolus: vt ibi per eum *num.* 14. sed bene, quælibet causa etiam leuis & leuissima, & siue iusta, siue iniusta excusat à dolo *l.igitur,ff.de liber.*causa communibus: vt plutibus relatis affirmat Mascard. *vbi supra*, *n.*16. sed adulterium commissum cum vxote vel filia est causa noua grauissima, vt patet; ergo, &c.

4 Nihilominus tamen contraria in hoc sententia est verior communis & tenenda: quia præsumitur potius id fecisse causa libidinis, quam animo iniuriandi; ita tenet Batt. *in l.verum, n.*4. *ff. de furt.* & ibi eius addit. quam latè probat & sequitur Alexand. *cons.*113.*lib.*2. Hippolyt. *consil.*83.qui cuncta moderatur *col.*1.*lib.*2.*& cons.*85. post redditum consilium *col.*1. *num.*2. & 34. *eodem lib.*2. quos refert & sequitur Didacus Perez *in l.*2.*tit.*8.*lib.*4.*ordinam.col.*1486.& hoc dictum Batt. communiter à consulentibus approbatur: vt inquit Ludouic.Catus inter consil. crimin.diuers. Doctorum *consil.*99.*num.*13.*lib.*1. est communis secundum Augustin. ad Angel. *vbi supra*, *num.*6. quos in hoc refert & sequitur Iul. Clarus *in practic.crimin.* §.*fin.quæst.*47. *ad fin. in versiculo, sed quid si vnus*: sequitur alios allegans Mas-
5 card. *d. conclusione* 1157. *num.*132. vbi ait idem esse de illo, qui corrupit filiam aduersarij, & in eo qui fecit furtum ei cum quo fecerat pacem, quod non incidat in pœnam fractæ pacis, quia non fecit animo vindicandi, sed animo lucrandi, asse-
6 rit Batt.*vbi supra, num.*5. ideo in stupro & furto cum communi ex aliis affirmat Hippol. de Bonacosa, *in suis communib. u opinionibus crimin. verb. pax non dicitur rupta*, & generaliter pacem non dici ruptam propter offensam ex alia causa prouenienre, quam vt pax rumpatur probauit Bertazol. *consil.*185. *n.*13. quem refert & sequitur Mascard. *vbi supra, num.*133.

7 Limitanda tamen erit primo præcedens communis conclusio, quando adulterium & cætera fierent causa vindicandi, quia fortè iste passus est similem iniuriam de qua facta est pax; quia tunc sine dubio incideret in pœnam fractæ pacis secundum Batt. *in d. l. verum*, *num.*4. vbi addit cum Angel. intelligit veram esse præd. communem sententiam, quando constat quod solùm ad finem libidinis commissum fuit adulterium, aliàs secus, quia præsumptio degenerat, contra libidinem facientem, & quia vbi actus ad pluta delicta potest se habere odio delinquentis, fit interpretatio contra eum in partem duriorem, quare dicebat Iulius Clarus *vbi suprà*, quod si mulier illa esset adeo deformis, seu vetula, quod verisimile esset potius animo iniuriandi, quam ex causa libidinis id fecisset, fortè posset dici, qood incidisset in pœnam: refert & sequitur Hippolyt. de Bonacosa *vbi suprà*, *verbo*, *pax non dicitur rupta ad fin.*

8 Secundò, limitatur præd. communis sententia, quando ex tenore pacis, seu treguæ & præcedentibus constaret ad hoc quoque ipsam extendi siue id comprehendere; tunc enim proculdubio in pœnam fractæ pacis siue treguæ huiusmodi delinquens incideret ex voluntate, vel men-

te eorum, qui concordiam, seu pacem vel treguam inierunt.

Nec tenendo supradictam communem sententiam obstat illud, de vassallo committente adulterium cum vxore, vel filia domini, quod ob id perdat feudum, quoniam procedit in vassallo, qui promisit domino fidelitatem; hæc namque violatur committendo adulterium cum vxore domini vel stuprum cum eius filia, sed facientes pacem non promittunt, nisi solummodo non offendere occasione præcedentis rixæ: ergo, &c.quo fit vt si adulterium committeretur ad vindictam vel occasionem præd. rixæ præcedentis, prout in dubiu præsumitur, non vero solum ad finem libidinis illud perpetrans incideret in pœnam fractæ pacis, vt prædiximus.

Ex præcedentibus deducitur quod si duo promiserint se inuicem non offendere sub pœna, si vnus eorum offendat fratrem alterius, non dicitur incidisse in pœnam: ita Batt. *in l. si ita stipulatus*, §. *Chrysogonus*, *num.*10. *ff. de verb. obligat.* communis vt alios allegans testatur Iulius Clarus *lib.*5. *recept. sentent.* § *fin. quæstione* 47. *versiculo, quero*: quia ad hoc vt dicatur pax rupta requiritur, quod persona offensa sit talis, quod propter eius offensam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine, ¶ quod tamen intelligendum est vt procedat nisi manifestè appareret, quod offendisset eius fratrem vt ipsum principalem offenderet, putà, quia nullam aliam causam inimicitiæ haberet cum ipso fratre, eo namque casu, grauius etiam esset puniendus: ita Iulius Clarus *vbi suprà*, sequitur citans ad vtrumque alios cum communi Booacosa *vbi suprà*, ibi, *& si frater eius.* ¶ Secundò, est intelligendum præterquam si tenor pacis fratrem quoque comprehenderet: quia is est seruandus vt patet, pet offensionem tamen filij pax dicitur rupta communis, secundum eundem Bonacosa ibi *verbo*, *pax rupta*, & per offensionem vxoris Plaça *de delict. cap.*6. *num.*23.

The right-margin numbers 9, 10 and 11 stand beside the lines beginning "Ex præcedentibus…", "…proprio nomine, ¶ quod tamen" and "…intelligendum".

SVMMARIVM.

1 *Vassalli dominorum an possint petere & impetrare à Rege saluam guardiam & securitatem, contra dominos propter litem quam mouent vel mouere intendunt contra ipsos? & numeris sequentibus. Et quando dicatur, venire dominos contra dictam saluam guardiam, num.*5. *&* 6.

7 *Infringens treguam positam à Principe est proditor & alteriosus incidit que in pœnam læsæ Maiestatis, & num.*8. *&* 9. *quomodo hoc intelligatur.*

10 *Salua guardia concessa debet notificari illis contra quos datur & praeconizari.*

11 *Salua guardia violator quibus pœnis puniatur? & num.*12 *&* 13. *cum seqq.*

De salua guardia concedenda vassallis aduersus dominos propter litem.

QVÆSTIO CXII.

QVÆRO præterea circa l.2.eiusdem tit.8. 1
hoc lib.8.nouæ collect. reg. præcipientem chartam generalem de securitate non esse con-

cedendam inter dominom & vassallos eius spe-
cialis vero detur, si regi visum fuerit expedi-
re dari.

An iure vassalli dominorum possint à Rege pe-
tere atque impetrare saluam guardam & securi-
tatem, hoc est, *seguro real contra damnos*; putà
quia litem mouent contra ipsos habent, vel mo-
uere intendunt, vel aliàs ob aliam iustam causam
in tutamen personarum libertatis, atque rerum
suarum iustè sibi timentes, inferri damna, atque
grauamina ab ipsis dominis, eorum iudicibus &
officialibus?

Et videtur primò nomine id locum habere,
quoniam leges omnibus præbent securitatem,
vnde necessaria non est concessio huius saluæ
guardiæ. Secundò, quia si hæc impetrari pos-
set, faciliter impediretur dominus in sua iuris-
dictione per subditos, quibus prouisum est re-
medio appellationis & prouocationis si graue-
tur per dominum iure superioritatis & aucto-
ritatis.

2 Nihilominus tamen ex causa, præd. salua
guardia & securitas regia à vassallis dominorum
impetrari potest, & concedi solet ac debet eis à
rege de ipsos non offendendo in corpore, seu in
persona, nec in bonis, cùm talis offensio reparari
non possit remedio appellationis, & dominus
vassallorum possit se defendere iudicialiter pa-
cificè, prout tenetur à litibus contra se motis ab
illis vassallis, nullum ob damnum in personis, aut
rebus inferendo, aut inferri faciendo à suis iu-
dicibus & officialibus, quod & Christiana reli-
gio præcipit, & hanc securitatem solus rex con-
cedit secundum Angel. & cum eo Gregor. Lopez
*in l.1. in versiculo, la nouena in glossa assegura,
tit.2.part.7.* vbi hanc partem in terminis probat,
nempe quod ex causa, non verò sine ea possit à
rege hæc securitas postulari, & quod saluum con-
ductum perpetuum solus Princeps concedit; tem-
poralem verò etiam iudex inferior potest con-
3 cedere iusta causa subsistente. ¶ Eadem praxi &
stylo concedendi præd. saluam guardiam vassallis
dominorum vtitur curia Parlamenti Regni Fran-
ciæ, secundum Guillerm. Benedict. *in repet. cap.
Raynutius V. & vxore, nomine Adelasia, num.390.
de testam.* & Auend. *1.part.cap.11.præter num.3.
versiculo, & ideò:* vbi affirmat se quotidie videre
dominum Regem in his Regnis Castellæ istas
saluas guardas petentibus concedere, & Azeued.
in hac l.1.num.2. cum sequentibus, quæ praxis sa-
tis probatur in hac l.2. quatenus prohibetur dari
chartas. *Por las quales se ponga tregua, ò seguro
general entre el señor y sus vassallos: y se dispone,
que si en especial alguno viniere à se querellar de
su señor, y dixere que ha del tal rezelo, que no
puede estar seguro, y entendiere el Rey que tal
razon por que lo deua hazer, embiara à mandar
4 al señor que lo assegure so cierta pena:* ¶ ego ve-
rò censeo sufficientem rationem hoc statim con-
cedendi esse, lis mota à vassallis contra domi-
num, vt asserit Auend. se vidisse statim petenti-
bus concedi.

5 Tunc autem frangi, vel non obseruari saluam
guardiam à dominis ex eo patebit, quod de fa-
cto & non de iure procedunt contra vassallos:
secus verò si ipsi, eorumve iudices iuridicè pro-
cedant, vt probat Auendaño *vbi suprà, num.4.*
6 ¶ vbi quod etiam dicuntur venire contra saluam
guardiam, si ipsi eorumve iudices de causa sua
propria cognoscant & sic in ea vexant vassallum,
nisi consuetudine sit introductum, vt præd. do-
mini de causis suis cognoscant contra subdi-
tos & primum dictum refert, sequitur Azeued.
hic, num.10.

Infringens autem treguam positam à Princi- 7
pe *es trayder*, seu proditor *l.1. tit.2. part.7. in
versiculo, la nouena*, & ibi Gregor. Lopez notat:
& est aleuosus inciditque in pœnam læsæ Maie-
statis, *l.1.ad l.Iul.mag.* vbi vel aduersus securita-
tem eius committitur, & ibi glossa *verbo, secu-
ritatem*, & Bart. *num.6.* & *in l.1.col.2.num.8. ver-
siculo, nota hic argumentum, Cod. de nauicul. seu
naucleat.lib.11.* Didac. Perez *in l.10. tit.2. lib.4.
ordinament. col.1387.* Auend. *vbi suprà, d.num.4.
versiculo, concessa*, & hic est communis & verus
intellectus d.l.1. in verbis supra relatis, vt plures
allegans affirmat Farinac. *in suis quæstionibus cri-
min. quæst.29. de carcerib. & carcerat. num.12.* vbi
improbat alium contrarium intellectum Budei
illorum verborum *in adnot. posterioribus ad Pan-
dectas ad d. l.1. ff. ad legem Iul. magn.* scilicet vt
textus ille non intelligatur de securitate per
saluum conductum, seu promissionem de non
offendendo, sed de securitate, hoc est de tranquil-
litate & quiete publica: ita quod sensus sit, quod
qui aduersus securitatem & quietem, & tranquil-
litatem populi Romani venerit læsæ Maiestatis
crimen incurrat: tametsi hæc Budei interpretatio
admodum consona & rationabilis videatur Bur-
sat. *consil.216. num.4. lib.2.* non tamen per hoc
est recedendum à prædicto communi intellectu;
secundum Farinac. *d. num.12. in fin.* ¶ Et quod 8
committat crimen læsæ Maiestatis offendens ha-
bentem securitatem ab Imperatore, Papa, vel
Principe non recognoscente superiorem, est vera
conclusio & non habet contradicentem modo
notitiam habens de securitate id faciat secun-
dum Tyber. Decian. *in 2.tom.tractatu crim.lib.7.
cap.5.num.19.fol.84.* randem conclusionem prio-
rem sequitur plures allegans idem Decian. *dicto
2.tom.lib.7.cap.16 num.1. & 2.fol.100.* ¶ Vbi hoc 9
intelligit verum, quando in odium & contem-
ptum Principis priuatus offendit priuatum, cui
Princeps securitatem concessisset: secus si ob ini-
micitias speciales cum offenso & *num.3.* inquit
quod miles turbator pacis capite punitur *l.vltim.
de re milit.*

Concessa tamen salua guardia debet notifica- 10
ri illis, contra quos datur & præconizari vt *ex
l.fin.tit.16.part.2.* ¶ Et ibi notat practicam Gre- 11
gorio Lopez. *in glossa. fazer saber, cum sequenti-
bus*, quod si tunc notificatione facta violetur oc-
cidendo eius impetratorem, punitur violator &
ruptor eius pœna mortis ex illa l. partitæ & aliis
etiam pœnis, vt per Azeued. *hic num.8. & 9.* hoc 12
tamen verum est & procedit morte sequuta ex
ipsa offensione vt prædiximus, morte autem non
sequuta pœna erit extraordinaria iudicis arbi-
trio iuxta facti & personarum qualitatem impo-
nenda, vt per Bart. & Alexand. *in l.illicitas, §.ne
potentiores de officio præsid.* quos in proposito
referens & sequuntur Boër. *decis.179. num.4.* &
latè Gigas *de crimin. læsæ Maiestatis lib.1. titulo,
qualiter & quib. crimen læsæ Maiest. committatur
n.53. quasi per totam*, Guid.Pap. *decis.418.num.1.
cum sequentibus*, vbi quod ita seruatur de stylo
Curiæ Delphinalis, Guillerm. de Cuneo *in tract.
de securit. quæstione 32. versiculo, sed quæro qua-
liter frangentes securitatem puniantur*, & hanc
esse magis communem Doctorum sententiam,
affirmat Menoch. *de arbitr. iud. casu 36. num.1.*
& Farinac. *vbi suprà, num.13. ad fin.* ¶ Vbi ta-
men aduertit plures ex supradictis Doctores non
loqui in his terminis, scilicet, in offendente eos,
qui

qui habent saluum conductum, seu securitatem à Principe: sed in offendente eos, quibus ipsimet offendentes præstiterunt cautionem de non offendendo: licet alij Doctores in prioribus terminis loquantur, quare ipse Farinac. *ibi, num. 16. cum seqq.* ita distinguit in proposito.

13 Scilicet quod aut offensus habebat securitatem, à priuato, hoc est ab offendente, aut à Principe, primo casu offendens non incurrit crimen læsæ Maiestatis, nec per consequens pœnam mortis, nisi in casu sequutæ mortis, morte autem non sequuta iudicis arbitrio plectetur, secundum Bart. Alberic. Guillelm. de Cun. & Bohet. supra relatos, & quod secundum istos terminos hæc limitatio est magis communiter recepta secundum Menoch. *vbi suprà.*

14 Secundo casu quando offendens habet saluam guardiam securitatem, seu saluum conductum, non à priuato, sed à Principe, ab alio inferiore à Principe, & tunc si illam haber ab inferiore, vel ab alio quam à Principe ipso vel eius consilio, aut locum tenente: pœna illum sic offendentis non erit mortis, nisi sequuta morte ex offensione: at morte non sequuta, erit vel pecunia, vel aliàs arbitraria iuxta offensæ qualitatem, vt per Guid. Pap. *d. decis.* 418. & ibi additio & per Neuizanz. *cons.* 83. *num.* 11.

15 At si offensus habebat saluum conductum ab ipso Principe vel eius consilio, aut locum tenente, iterum distinguit, quòd si offensio facta est, non ex odio Principis, vel inimicitia, tunc pœna erit arbitraria, *vt suprà*, quia isto casu offendens non dicitur incurrere crimen læsæ Maiestatis, eum assecuratum offendat, non vt Principi iniuriam inferat & illius honorem lædat, sed de suo inimico ex particulari odio vindictam sumat, vt ibi probat.

16 Si verò sequuta est offensio in dedecus & Principis offensionem eoque animo vt Principi iniuria inferatur & tunc nulla habita distinctione mortis sequutæ, vel non sequutæ credit mortis pœnam posse infligi, quæ isto casu incurritur, per committentem crimen læsæ Maiestatis cuius pœna mortis est *l.* 3. *C. ad legem Iul. mai.* & secundum istos terminos procedit *d. l. cum aliis, ff. eodem tit.* & bene declarat Neuizanz. *vbi suprà*, & melius Boss. *in titul. de crimine læsæ Maiestatis, num* 10. & iuxta præd. distinctionem, quæ mihi placet: est intelligendum quod supra diximus, *in versiculo, infringens autem treguam posítam à Principe*, &c. *que esse sea traydor, ò proditor*, & aleuosus, & quod incidit in pœnam læsæ Maiestatis ex *d. l.* 1. *& l.* 1. *tit.* 2. *part.* 7. *vers. la nouena*, quæ ita optimè declarantur & intelliguntur per præd. distinctionem.

⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂

SVMMARIVM.

1 *Facultas concedendi saluum conductum bannitis & condemnatis cuicompetat? & an concessus sit omninò seruandus & ad quid extendatur? & num. seqq.*

3 *Iudex non potest concedere saluum conductum bannitis & condemnatis, aut exulibus & confinatis. Limitatur aliquibus modis cum suis declarationibus num. seqq.*

11 *Saluus conductus concessus de facto à iudice, an debeat seruari necne? & num. seqq.*

12 *Saluus conductus à Principe an sit seruandus, affirmatur ampliatur. num. seqq.*

13 *Saluus conductus concessus hosti an sit seruandus, & num.* 14.

16 *Saluus conductus concessus bannito ad quid extendatur, & num.* 18. & 19.

17 *Priuilegia sint latè & fauorabiliter interpretanda & quomodo hoc intelligatur.*

20 *Saluus conductus concessus à Principe quoad illum cui conceditur & socios eius seruari debet etiam si socij sint Iudæi, & etiamsi illi socij vadant sine illo principali, cui est concessus saluus conductus & securitas, num.* 21. *& extenditur etiam quoad eius famulos & familiares, num.* 22.

23 *Priuilegium fori alicui concessum censetur concessum etiam pro eius familia.*

24 *Immunitas concessa domino censetur etiam concessa eius familia.*

25 *Saluus conductus concessus prò eundo vel veniendo ad aliquem locum censetur etiam concessus ad redeundum.*

26 *Saluus conductus concessus alicui tutè veniendi ad aliquem locum extenditur ad non offensionem, dum se domi preparat ad iter faciendum.*

27 *Saluus conductus concessus delinquenti extenditur etiam ad alia delicta non expressa, minora tamen expressis.*

28 *Saluus conductus concessus pro omnibus delictis an extendatur ad futura delicta, & concessus pro debitis ciuilibus an extendatur ad debita futura?*

29 *Saluus conductus ex noua causa reuocatur.*

30 *Securitas concessa alicui, qui non impleuit promissa in assecuratione ei non prodest.*

31 *Saluus conductus concessus alicui pro se & sociis non extenditur ad socios casu se associantes in itinere.*

32 *Saluus conductus alicui concessus, intelligitur tantum pro vna vice.*

33 *Limitatur in saluo conductu vsque ad certum tempus vel locum concesso pro negotio, num.* 33.

34 *Saluus conductus concessus alicui cessat mortè concedentis proximè si fuit concessus ad beneplacitum ipsius. Limitatur n.* 35.

36 *Saluus conductus concessus cessat cessante causâ finali eius fetus si esset impulsiua.*

37 *Saluus conductus sub conditione expressa concessus non prodest nisi verificata conditione.*

De saluo conductu concesso delinquenti.

QVÆSTIO CXIII.

V ÆRO circa eandem l. secundam, cui 1 competat facultas concedendi saluum conductum & securitatem bannitis & condemnatis, & an concessus sit omninò seruandus & ad quid extendatur?

Quoad primum dicendum est, quia facultas 2 concedendi securitates & saluos conductus bannitis & condemnatis soli Principi reseruata est l. relegati in fin. ff. de pœnis, ibi: & nemo potest commeatum, temeatumve date exuli nisi Imperator, & l. ad Bestias, §. ea Prouincia, ff. eod. tit. ex Prouincia autem (inquit text.) in Prouinciam transduci damnatos siue permissu Principis non licere: D. Seuerus & Antonius rescripserunt per quæ iuta ita tenent Angel. in l. vltimus *n.* 4. *ff. de pœn.*

pæn. Boër. *decif.* 179. *num.* 1. Caald. *in tractatu syndic. quæst.* 131. *num.* 92. *verfic.* & nota quia fecuritas Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *cafu* 336. *fub num.* 23. *verficulo*, cum folus Princeps poffit Cephil. *confil.* 304. *num.* 103. *lib.* 3. Decian. *confil.* 18. *num.* 120. *lib.* 1. *& confil* 96. *num.* 1. *volum.* 3. vbi alios citat Francifcus Marcli. decif. Delphin. 68. *num.* 6. *part* 1. Quintilian. Mandof. defignata gratiæ rubr. *de faluo conduct. verficulo, faluum conductum perpetuum*, &c. Nicol. Moron. de treg. & pace *quæst.* 115. *num.* 8. *&* 11. vbi alios citat Nellus de bannitis *in* 2. *part.* 2. *tempor. q.* 26. *verficulo ad fecundum refpondeo Nouel. reg.* 188. *incip. faluus conductus à folo Principe*, & alios allegans dicens communem Profp. Fatin. *in fuis qq. crim. quæst.* 29. *de carcerib. & carcerat. num.* 80. cui rei bonum argumentum etiam præftat l. noftra regia 2. ibi: *y nos emendieremos, que tal razon por que lo dememos fazer, &c.*

3 Quo fit vt iudex bannitis, exulibus & confinatis minimè poffit fidentias & fecuritates concedere vt veniant, feu redeant exilio confinatione, vel banno non obftante, quia fi folus Princeps poteft hos faluos conductus concedere, neceffario fequitur, quòd id non poffit iudex, quia fi iudex hoc poffit, non vtique folus Princeps diceretur hoc poffe ptovt hoc argumento vti videtur in propofito Blancus *in pract. crim.* §. *ignorantia*, *num.* 189. *& feqq. fol.* 109. vbi in terminis, quia iudices inferiores à Principe hoc non poffunt id quod optimè poft longam difputationem tenet Salic. *in l. cum indulgentia, C. de fent. paff. n.* 3. *verf. ego diftinguo*, contra Barr. *in l. ss, qui reus, ff. de publ. iud.* fequitur & probat alios allegans Iulius Clatus *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 32. *verficulo, fed hic quæro*, & Farinac. *d. quæst.* 19. *& num.* 102. vbi *num. feqq.* quid in populis & ciuitatibus recognofcentibus fuperiorem & in aliis Principibus huiufmodi, & in Ducibus Marchionibus & Comitibus.

4 Limitatur tamen hæc affertio, vt non procedat quando iudex id faceret ex caufa vt puta, quando quis vellet comparere ad fe defendendum fuper aliquo crimine de quo inquiritur & timens moleftari fuper aliis delictis de quibus forfan eft bannitus & condemnatus petit fecuritatem, feu faluum conductum fuper illis, quia tunc ex ifta caufa poteft iudex comparare volenti fecuritatem & faluum conductum petitum concedere, vt per Batt. in d. l. ss, qui reus *num.* 12. *in fin. verf. ego autem dico, ff. de public. iud. & in l. ambitiofa, num.* 8. *verf. ad ciuitatem tamen, ff. de decret. ab ordin. fac.* Alber. poft Oldrad. & alios *in* 4. *part. ftatut. quæst.* 39. *& in l. præfente, num.* 8. *C. de his, qui ad Ecclef. confug.* vbi iuribus & rationibus hanc comprobat conclus. Nellus *in tractatu de bannit. in* 1. *part.* 1. *tempore, quæst.* 3. *ad fin. verfic. aut eft talis cauf.* Hippolyt. de Marfil. *in practic. crimin.* §. *aggredior, num.* 104. Afflict. *decif.* 4. *num.* 2. & ibi addit. *num.* 5. vbi alios adducit Iafon *in l. conuentionem, num* 4. *ff. de pact.* Iodoc. *in pract. crim. cap.* 26. *in rubr. de publ. fide*, fiue vt vocant de faluo conduct. *num.* 3. *&* 4. Grammat. voto. 25. *num.* 11. & hanc quæftionem difputat latè ad partes Blanc. *in pract. crimin.* §. daris defenfionibus *fol.* 33. *num.* 15. *cum f. qq.* & relatis in hoc diuerfis opinionibus Doctorum tandem fub *num.* 24. fic putat ex mente omnium poffe diftin-

5 gui: ¶ Quòd ante iudex vult date faluum conductum ex iufta & legitima cauf. & cum caufæ cognitione & poteft: aut fine caufæ cognitione, & non poteft: & quòd ex caufa, tunc dicitur conceffus faluus conductus, quoties reus vult comparere, ad fe defendendum fuper aliquo delicto, item & quando iudex vult confrontare ad faciem alicuius carcerati bannitum, feu condemnatum, vt ipfum carceratum de aliquo delicto conuincat: item fi idem bannitus, vel condemnatus, vellet iam cœptam accufationem profequi, vt in d. l. ir qui reus, item fi vellet propalare transfugas, vel alios fures l. non omnis, ff. de re milit. item & multo magis fi vellet propalare crimen læfæ Maieftatis l. quifquis, C. ad l. Iul. mag. his namque cafibus dicitur fubeffe iufta caufa concedendi iudicè faluos conductus, vt tenent etiam Paris de Puteo *de fyndic. verb.* faluus conductus *cap.* 1. *num.* 3. & Blanc. *vbi fuprà*, *num.* 16. quem refert & fequitur Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 1. *quæst.* 81. *cum feqq.* & *quæst.* 92. *num.* 10. *& lib.* 2. *cafu* 337. *num* 2. *& confil.* 100. *n.* 197. *&* 198. *lib.* 1. *Nouel. reg* 48. *in principio incip* iudex faluum conductum, &c. & *in* 5. Ampliatione Sfortia Odd. *in tract. de reftit. in integ.* 2 *p. quæst.* 92 *art. limit.* 4. *ad fin. num.* 19. & Mareh. *decif.* 68. *in principio, & num.* 4. 1 *part.* Mandof. *vbi fupra, verfic. ex caufa autem.* ¶ Et licet aliqui Doctores contrarium in- 6 diftincta voluerint, nempe iudicem nullo cafu præd. faluum conductum concedere poffe bannitis & relegatis & Romæ, iudices non foleant eos concedere bannitis & condemnatis præfertim pro homicidio & capitaliter nifi Principe confulto & de eius mandato vigore Bullarum Summorum Pontificum prohibentium huiufmodi faluos conductus concedi poffe per alios quam per eofdemmet Summos Pontifices, vt in conftitutione 1. Clementis VIII. & in conftitutione Pij IV. 104. & Pij V. 13. tefte Fatinac. *d. q.* 29. *num.* 83. *&* 84. nihilominus, fecundum eundem ibidem, vbi talis confuetudo, vel aliqua particularis conftitutio, feu ftatutum in contrarium non viget non effet recedendum à propofita fub limitatione quæ communis eft, vt teftatur Blanc, *vbi fuprà*, *num.* 16. *&* 14. & de veriori & magis communi inter modernos Herculan. in tract. de cautione de non offend. *cap.* 37. *tit. de faluo conduct. num.* 18. & Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. cafu* 337. *& confil.* 100. *num.* 198 *in fin.* & in eodem tract. *dict. quæst.* 81. *num.* 11. vbi latè probat & hanc effe iuris indubitatam conclufionem affirmat Tiber. Decian. *conf.* 96 *num.* 4. *& num.* 11. *in fin. lib.* 3. & Moton. *de fide treg. & pac. quæst.* 105. *num.* 13. vbi teftatur fe ita pluries practicaffe dum effet locum tenens criminalis in Prouincia Marchiæ, & quod cum femel ipfe in ciuitate Efculana cuidam bannitum faluum conductum conceffiffet vt atrociora deregetit facinora, & non obftante faluo conductu fuiffet captus à Curia Capitanei, fuit tamen relaxatus de mandato tunc domini Remuli de valentibus præfidis illius ciuitatis, & bene quòd profectò vbi bannitus non effes condemnatus ad petitionem partis offenfæ libenter fequeret ipfa tamen non fatisfacta ftante & inuita non audetem feruate præd. fententiam.

Quinimò quando quis eft bannitus pro vno 7 delicto & citatur pro alio vultque comparere, & propterea petit faluum conductum pro delicto pro quo eft bannitus, iudex non folum poteft, fed etiam debet illum concedere aliter citarus non tenetur comparere vt probat cum aliis Farinac. *vbi fuprà, n.* 85. cum fequenti hoc declarans *n.* 87. vt procedat quando is reus citatur pro delicto, pro quo non poteft comparere per procuratorem vt puta fi ageretur de pœna fupra relegationem,

fecus

fecus si ageretur de pœna relegationis vel infra vtpote pecuniaria.

8 Sublimitatur tamen primò supradicta principalis limitatio, vt procedat quando is, qui petit à iudice saluum conductum, esset bannitus, vel condemnatus ab eodem iudice, à quo saluum conductum petit vel ab eius antecessore, secus si esser condemnatus ab alio iudice superiore, vt cum veriori & magis communis opinionis plures allegans probat & resoluit Farinac. *dicta quæstione 29. num.*88. vbi *num.*89. ex hoc deducit iudicem, neque etiam ex causa posse concedere saluum conductum banoito pro rebellione, vel pro aliquo capite criminis læsæ Maiestatis Afflict. *decis.*4. *num.*4. Iason *in l.conuentionum, n.*4. *ff. de pact.* Menoch. *d.q.*81. *num.*14.

9 Secundò sublimitatio præfata principalis limitatio vt procedat in saluo conducto concesso ad tempus breue arbitrio iudicis secus in perpetuum vt latè post alios probat Farinac. *vbi supra, num.*90. *cum seqq.*

10 Tertiò sublimitatur secundum eundem *ibidem num.*94. post alios vt procedat quando is, bannitus secum inquisitus staret in loco ex quo iudex ipsum extrahere minimè posset, secus si faciliter posset eum extrahere & capere, quia tunc non debet eum assecurare vt veniat, sed per vim capere & carcerare, & fatuus est iudex, qui concedit bannito, seu accusato securitatem vt sponte veniat, si per vim illum capere potest ex doctrina Salic, & aliorum, quos ibi refert & sequitur.

11 Sed quid si iudex cum iure non posset concedere saluum conductum bannito, seu condemnato illum de facto concessit, an debeat probari necne? Ingens profecto controuersia est in hoc inter Doctores, in qua magis communis sententia esse videtur, à quo non est recedendum in iudicando, & consulendo, quod seruandus sit præd. saluus conductus vt auctoribus vtriusque partis relatis resolutè tenet Farinac. *d. quæst.*29. *num.*95. *& 96.* vbi *num.*97. *cum seqq.* eam aliquibus modis limitat.

12 Circa secundum de quo in tit. quæstionis an saluus conductus concessus à Principe sit omninò seruandus? regula sit in partem affirmatiuam, nempe esse omninò seruandum & quod nemo sub saluo conductu, seu securitate à Principe concessa carcerari, aut quomodolibet molestari, aut offendi debeat iuxta opinionem Cyn. *in l.præsenti, Cod. de his, qui ad Eccles. confug.* estque magis communis & magis æqua, magisque seruat, vt cum Menoch. & aliis pluribus resoluit & tenet Farinac. *d. quæst.*29. *num.*1. *cum pluribus seqq.* addeos *num.*4. oon esse in iudicando & consulendo ab ea recedendum tametsi non desint Doctores tenentes contrarium, quos ibi refert *num.*4.

13 Ampliatur primò, hæc magis communis & tenenda sententia, vt procedat etiam in saluo conductu & securitate concessa hosti seruanda: namque adhuc ei est per Principem vt cum pluribus auctoribus probat Farinac. *vbi supra, num.*6.

14 § quod procedit etiam io fide data à priuata persona hosti, ei nunquam seruanda est à priuato præstirita licet enim Bart. *in l.conuentionum, ff de pact. & in l.*1. §. oon fuit per illum text. *ff. eod.* aliud velit quem sequuntur relati à Plaça *de delict. cap.*37. *num.*6. & *num.*11. & per Menoch. *d.consil.*100. *num.*187. & 218. nihilominus tamen opinio contraria & sic prior affirmatiua verior & communior est, ptovt testatur Cagnol. *in l.ea est natura, num.*19. *cum seq. ff. de reg. iur.* dicens quod quamuis licitum sit contra hostem vti dolo, solertia & machinatione, id tamen procedit modo, ei non frangatur fides data nec dissentit Menoch. *d. consil.*100. *n.*221. *cum seq.* vbi eandem concl. probat auctoritatibus D. Thom. & August. & præd. etiam refert & sequitur Farin. *d.q.*29. *num.*8. vbi *num.*9. remissiuè an saluus conductus datus hostibus fidei, scilicet, infidelibus & hæreticis, sit seruandus, necne.

Ampliatur secundò, vt captus sub saluo conductu, non solum relaxari debeat, ac in pristinam libertatem reduci, sed etiam taliter relaxari, ac liberari, vt capi iterum non possit, aliter enim non diceretur liberatus nec relaxatus, secundum Bart. *in l.*1. §. *omnia, ff. de acquir. rerum domin.* ptovt eum citat Marsil. *in tractatu bannit. verbo capti num.*7. *versic. nec poterit capi*: idem Bart. *in l.*1. *per illum text. versic. venio ad versic. venientis, Cod. de naucul. lib.*11. & alios referens Farinac. *vbi supra, num.*11. 15

Quoad tertium ad quid extendatur saluus conductus & securitas concessa bannito & condemnato. Respondeo in primis esse latè & fauorabiliter interpretandum: quia dicitur potius beneficium Principis, quàm priuilegium, vt declarat Menoch. *de arbitr. iud. lib.*2. *casu* 326. *num.*24. & 25. & beneficium Principis latissimè est interpretandum *l. beneficium*, & ibi Iason. *num.*31 *ff. de constit. Princip.* cum simil. & dato etiam quod saluus conductus æquipararet potius priuilegio, quam beneficio: adhuc tamen & priuilegia sunt latè & fauorabiliter interpretanda, quando ius tertij non lædunt nec de alicuius agunt periudicio, sunt enim eo casu, quoad ius concedentis contra concedentem latè interpretanda in fauorem eius, cui conceduntur Oldrad. *consil.*268. quæstio est *col.*2. *versic.* præterea Beccius alios allegans *consil.*28. *num.*9. Decius *in l.omnibus causis, num.*13. *in fin. ff. de reg. iur.* Rota *in tit. de præbend. decis.*4. *alias* 97. *num.*1. *in nouis & in tit. de offic. de leg. decis.*3. *alias* 119. *num.*2. *& in nouis*: & in terminis salui cònductus: idem Decius *consil.*11. *num.*2. *in fin. versic. & quod talis concessio, num.*3. *& versic.* ex quibus datur intelligi post Bald. *consil.*456. proponitur qoòd quidam *lib.*3. Brunus *consil.*12. *col penult. ante fine inter consil. feudalia*, Angel. *consil.*363. *magnifice domine Rip. respons.*16. *in princip. l.*2. Bossius in tit. de remediis ex sola clement. Princip. *num.*69. Bertazol. *consil.*359. *num.*2. *cum seqq.* vbi præsertim loquitur, quando saluus conductus haberet aliqua verba generalia, vel vniuersalia, vel etiam prægnantia, vt puta si sit concessus liber & plenus saluus conductus: & licet non nulli dubitauerint de hac præd. obseruatione salui conductus dicendo materiam hanc esse odiosam & præterea strictam recipere interpretationem & in dubio contra impetrantem nihilominus eam sequitur Menoch. *d. casu* 366. *n.*23. *& seqq.* estque verior & communior & ab ea non recedendum secundum Farinac. *d. quæst.*29. *num.*42. *in fin.* qoicquid etiam cootra eam nouissimè deduxerit Bursat. *consil.*346. *num.*17. *& sequentibus, lib.*4. 16 17

Nihilominus tamen saluus conductus & securitas præd. recipit aliquas iuris & approbatas interpretationes, siue ex illis ampliatur, siue etiam restringatur dicta securitas, huiusmodi namque concessiones in primis declarantur & interpretationem recipiunt, ab illarum petitione vt per Bart. *in l.*1. *num.*5. *versiculo, quandoque* 18

deque illa securitas fuit, ff. ad l. maiestat. quem ad hoc refert Menoch. *consil.* 244. *num.* 2. *cum seqq. lib.* 2. & latius hanc probat conclus. Bursat. *dict. consil.* 345. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 4. vbi propterea infert, quod si petitio salui conductus sit terminata, concessio verò in determinata, id quod simpliciter conceditur, restringitur ad petita & narrati, & ideò si simpliciter & indeterminatè sine tempore conceditur saluus conductus ei, qui illum petiit per decem dies, talis concessio licet indeterminata non intelligitur nisi per decem dies ex Abb. & aliis quæstionibus refert, & sequitur Farinac. *vbi supra, num.* 41.

19 Recipiunt etiam interpretationem, secundum coniecturatam voluntatem concedentis, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà*, *num.* 4. vbi quod mens & voluntas concedentis saluum conductum ea fuisse semper præsumitur, quæ in animo boni, & prudentis viri fuisset, vt cum aliis tradit Menoch. *consil.* 244. *num.* 10. *lib.* 3. Bursat. *d. consil.* 345. *num.* 10. *& post lib* 4. & quando aliunde non apparet de mente concedentis statutæ declarationi eiusdem concedentis, ita alios allegans Menoch. *dicto consilio* 144. *num.* 17. *lib.* 3. Bursat. *vb. suprà*, *num.* 12. & Farinac. *num.* 43. *&* 45. & è contra statutæ declarationi illius, cui concessus est saluus conductus etiam in illius præiudicium, cum vnusquisque per hanc declarationem possit iuri suo renuntiare *l. penult. Cod. de pact.* cum simil. & in terminis tenet Menoch. *d. consil.* 144. *num.* 18. *cum sequentibus*, *lib.* 3. vbi respondet iis, quæ in contrarium considerauit *de arbitr. iudic. casu* 336. *num.* 28. *cum sequentibus*, & in eodem casu cum Menoch. consuluit Hippolyt. Riminald. *consil.* 490. *num* 23. *volum.* 5. quos refert & sequitur Farinac. *vbi suprà*, *num.* 44. hæc tamen intelligenda sunt in dubio, quando scilicet non apparet ex verbis ipsius securitatis & salui conductus de mente concedentis: tunc enim recurrendum est ad eius coniecturatam mentem omnibus modis præd. & aliis à iure, approbatur secus vbi verba essent clara, quia in claris non est opus coniecturis l. continuus §. *cum ita, ff. de verb. oblig. in terminis*, Dec. *d. consil.* 5. *t. n.* 2. *&* 3. *versic.* præd. tamen Menoch. *d. consil.* 244. *n.* 20. *vol.* 3. & hoc non habet difficultatem secundum Farinac. *dict. quæst.* 29. *num.* 46.

20 Ex præcedente communi obseruatione & doctrina, quæ habet quod saluus conductus Principis est latè & fauorabiliter interpretandus, infertur, quod saluus conductus concessus pro se & sociis seruari etiam debet, quoad socios Iudæos secundum Angel. *in l. vtimur, num.* 6. *versic. item attende quod si quis, ff. de sepulch. viol.* vbi testatur ita de facto Berusij pronuntiatum non fuisse & hæc sententia non habet contradictorem & propterea communis est vt plures referens testatur Farinac. *d. quæst.* 29. *num.* 47. vbi *num.* 49. quod non præcedit quoad hæreticum, seu alium infidelem ad quem minimè extenditur præd. saluus conductus concessus pro se & sociis ex Angel. *vbi suprà*, & alios, quos refert.

21 Saluus etiam conductus, & securitas concessa pro se & sociis locum habet & seruari debet etiam quod illi socij, seu homines vadant sine illo principali, cui est concessa securitas ita respondit Bald. *consil.* 409. *concessus fuit saluus conductus lib.* 5. *repetitio consil.* 414. *lib.* 5. vbi idem si vxor eius cui fuit concessus saluus conductus vadat cum eius sociis & ipse domi permaneat: Menoch. *d. casu* 336. *num.* 7. & alios allegans Farinac. *vbi supra, num.* 50.

Sic etiam saluus conductus vni principaliter 22
concessus, censetur etiam concessus illius famulis & familiaribus, & ita extenditur ad eius famil. etiam, quod expressè non sit dictum, vt cum aliis tradit Menoch. *de arbitr. indic. d. casu* 336. *num.* 8. *cum sequentibus*, bene id iure probat sequitur Farinac. *vbi suprà*, *num.* 51. ¶ vbi idem in 23
priuilegio fori concesso vt censeatur etiam concessum & pro eius familia: Capra *decis.* 12. ¶ & 24
in immunitate concessa domino, quod censeatur & etiam concessa pro eius familia Boër. *decis.* 213. *num.* 6. *&* 7. Farinac. *qui suprà*, *num.* 52 & multò magis saluus conductus viro concessus extenditur ad eius vxorem: Nouel. post Bald *in regula* 48. *index saluum conductum in* 3. *ampliatione*: Bertazol. *consil.* 359. *num.* 9. *lib.* 2. refert & sequitur Farin. *d. quæst.* 29. *num.* 52.

Similiter saluus conductus alicui concessus 25
pro eundo, vel veniendo ad aliquem locum intelligitur datos etiam pro redeundo ex dicto loco etiam quod expressum non sit hæc est communis Doctorum opinio vt plurimos conferens affirmat Farinac. *num.* 53. *cum seq. vbi suprà.*

Imò saluus conductus alicui concessus iure ve- 26
niendi ad aliquem locum, censetur concessus, vt offendi non possit, nedum quando est in itinere, sed etiam, quando est domi suæ præparans se ad iter, tum quia saluus conductus vim suam obtinet à die concessionis, tum etiam, quia non dicitur, quis tutus in itinere, si tutus non est, dum se itineri accingit *l. legato, & l. qui mittuntur*, §. sed et si vbi gloss. *verb. agere*, & ibi etiam Doctores, *ff. ex quib. caus. mai.* ita Menoch. *d. casu* 336. *num.* 18. *cum pluribus seqq.* vbi optimè loquitur & respondet contrariis motiuis & limitat in saluo conductu dolo impetrato, vt ibi per eum, & sequitur vtrumque Farinac. *vbi suprà*, *num.* 55. *&* 56.

Denique saluus conductus delinquenti con- 27
cessus extenditur etiam & seruandus est, quoad delicta in saluo conductu non expressa, dummodo minora sint expressis, vt ex Bald. *consil.* 400. *volum.* 1. dixit Nouel. *in d. reg.* 48. *index saluum conductum in* 6. *ampliatione*: Boss. *in tit. de remed. ex sola clement.* Princip. *num.* 704. nos refert & sequitur Farinac. *d. quæst.* 19. *num.* 57. vbi etiam quod quando generaliter saluus conductus concessus est pro omnibus delictis, ille seruandus est, & locum habet non solum pro delictis publicis, & pro quibus assecuratus condemnatus est, sed etiam pro occultis, & pro quibus non est condemnatus ex Baldo *consil.* 490. *lib. Petrini de re milit. tit. de saluo conduct. num.* 7. Signorol. *consil.* 203. *in q. vertente inter B. num.* 6. sequitur Menoch. *casu* 33. *num.* 8. ¶ Hactenus de extensione salui conductus, nunc quæ sequuntur de eius limitatione dicemus.

Hæc quamuis ita largè se habeant & fauora- 28
biliter, nihilominus tamen, saluus conductus generaliter pro omnibus delictis concessus non comprehendit delicta futura, nec pro debitis ciuilibus impetratus ad debita futura trahitur: vt plures ita tenentes allegat & sequitur Farinac. *dicta quæst.* 29. *num.* 58. id amplians *num.* 59. & vocum communi sententia plurimorum Doctorum aduersus Decian. alios pro se referentes vt in tantum saluus conductus non extendatur ad delicta futura, vt ex nouo delicto infringatur concessus saluos conductus ita, vt ille seruari non debeat etiam, quoad antiqua delicta, vt ibi bene probat: quod declarat *num.* 61. vt procedat quando bannitus, cui fuit concessus saluus

conductus

conductus deliquerit ex propoſito & deliberatè, apparétque quod venit in ciuitatem, & ſic ſaluum conductum obtinuit cauſa committendi illud delictum, quod commiſit, tunc enim perdit priuilegium & ſaluum conductum; quia eo abutitur, voluitque Rempublicam fraudare, & ſic cauſa ſalui conductus fuit falſa, quia aliud erat in intentione & aliud in verbis: ſecus erit, quando talis bannitus ſic habens ſaluum conductum, non ex propoſito & deliberatè deliquerit, ſed laceſſitus & prouocatus ſe defenderit, licet etiam modum inculpatæ tutelæ exceſſerit propter quem exceſſum licet debeat puniri, non tamen debet perdere beneficia ſalui conductus quoad delicta antiqua, quia intentio ſua à principio non fuit delinquendi & propterea aliqualiter excuſatur: vt per Blanc. *in practic. crimin. §. datis defenſionibus, num.4. verſic. pro concordia diſtinguerem,* ſequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib.3. caſ.337. num.15.* quos refert & ſequitur Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Lucenſ.11. num.31.* & Nellus *de bannit. in 2.part. 2.tempor. q.16. in fin.*

Obſeruandum eſt etiam quod ſaluus conductus ſeruandus non eſt & reuocari poteſt ſuperueniente noua cauſa ob quam licitum eſt recedere à pactis & conuentionibus & à ſaluo conductu, quinimò ex cauſa publicæ vtilitatis poteſt ſaluus conductus reuocari ſecundum Magolotum *in ſuo tractatu de ſecurit. 4.part. col.1. verſic. ſed hoc intellige,* & Menoch. *conſil.24. num.29.30.32. & 33. lib 3.* & Burſat. *conſil.345. num.34. & 44. lib.3* & Hippolyt. Riminal. *conſil.490. num.24. cum ſequentibus, volum.5.* quos refert & ſequitur Farinac. *d. quæſt.29. num.62. & 63.* qui *num.64.* hoc verum intelligit quando noua cauſa ſuperueniens proceſſit facto & culpa ipſius, cui conceſſus fuit ſaluus conductus, vt in caſu conſiderato per ſupradictos Doctores: quia tunc ſaluus conductus non ſolum reuocari poteſt, ſed etiam non eſt obſeruandus & conſequenter aſſecuratus ex noua illa cauſa ſuperueniente culpa & facto ſuo etiam pro antiquis delictis, pro quibus fuit aſſecuratus capi & carcerari poteſt: quia impunè offendi poteſt is, qui nouam cauſam offenſionis præbuit, Bart. *in l. aut facta, §. cauſa, ff. de pœn. dotibus latè alias:* at ſi cauſa noua non præceſſerit culpa facto ipſius aſſecuratius, ſed aliunde tunc & ſi bene poſſit reuocari ſaluus conductus bannitis conceſſus ex noua cauſa ratione publicæ vtilitatis, interim tamen quod non reuocatur in hac ſpecie & præterea notificatur reuocatio, ſic aſſecuratus capi non poteſt ſub prætextu nouæ cauſæ ſuperuenientis ſine culpa & facto ſuo, vt bene probat & voluit Farin. *vbi ſuprà, d. num.64. ad fin.*

30 Similiter aſſecutato, qui non adimpleuit promiſſa aſſecuranti in conceſſione ſecuritatis, non eſt ſeruanda conceſſa ſecuritas, vt in caſu de facto contingenti concorditer conſuluerunt Burſat. *dict. conſil.345. num.31. & 43. lib.4.* & Hippol. Riminald. *dict. conſil.490. num.8. 11. & 25. lib.5.* quos refert & ſequitur Farinac. *vbi ſuprà, numero 65. & 77.*

31 Sic etiam ſaluus conductus alicui conceſſus pro ſe & ſociis non extenditur ad ſocios caſu ſe aſſociantes in itinere cum aſſecurato; ita Angel. *in l.1. num.3. ff ad l. Iul. mag.* Menoch. *d. caſu 336. num.5 & 6.* & Farinac. *vbi ſuprà, n.66.* aduerſus alios.

32 Et ſaluus conductus datus eundi & redeundi non intelligitur datus niſi pro vna vice vlterius autem tanquam non datus ſeruari non debet. Bart. *in l.1. num.5. verſiculo quarto: quæro in fin. ff. ad l. Iul. mag. & in l. dotis la ſegunda parte, illum text. ff. de iur. dot.* Menoch. *caſu 336. num.36. & conſilio 244. num.1. & 6. lib 3.* eſt communis, vt teſtatur Burſat. *d. conſil.345. num.13. & num.22. lib.4.* & plures congerens Farinac. *d. quæſt.29. num.67.* vbi *numeris ſequentibus,* an idem ſit ſeruandum, quando in ſaluo conductu data fuerit facultas ſemper veniendi & redeundi, in quo verius credit & probat eſſe vt ad plures actus & vices cenſeatur conceſſus, prout
ſimiliter probat & idem tenet *num.72.* ſaluo con- 33
ductu & determinatè conceſſo ad certum locum vel ad certum tempus: nam durante illo tempore & negotio poteſt aſſecuratus etiam pluribus vicibus ire & redire ad locum, de quo in ſaluo conductu vt tenet Bart. cum aliis pluribus Doctoribus quos ibi ad hoc citat.

Sic etiam ſaluus conductus expirat morte con- 34
cedentis, vel eius iuriſdictione & officio finito, præmaximè ſi fuit conceſſus ad beneplacitum concedentis, ita plures allegans docet Farinac. *vbi ſuprà, num.73.* vbi *num.74.* hoc limitat quando ſaluus conductus fuit conceſſus, donec concedens reuocauerit, vel mutauerit: quia tunc requiritur expreſſa reuocatio, & ita non expirat
morte concedentis. ¶ Quia licet voluntas finiat 35
morte *l.4. ff. locat.* non tamen per mortem dicitur reuocata voluntas *cap. ſi delegatus de officio delegat. in 6.* Bart. *in l. more, num.8.* vbi etiam Iaſon. *num.13.* Dec. 18. *ff. de iuriſdict. non iud.* eſtque receptior opinio, ſecundum Menoch. *de arbitr. iudic. lib.1. quæſt.69. num.1. cum ſequentibus,* & in terminis ſalui conductus Burſat. *conſ.117. num.32. lib.2.*

Ceſſante etiam cauſa finali ſalui conductus 36
ceſſat & ipſe ſaluus conductus propter dictam cauſam conceſſus ſecus ceſſante cauſa impulſiua, vt cum communi plures allegans concludit Farinac. *dicta quæſtione 29. num.75. cum ſequenti,* vbi idem probat in ſaluo conductu conceſſo in ciuilibus ob paupertatem, vt ceſſet ex creſcentibus facultatibus & ſic paupertate ceſſante.

Similiter ſaluus conductus conditionalis non 37
verificata, nec adimpleta conditione in ipſo ſaluo conductu appoſita non prodeſt impetranti, nec is poteſt eo niti, nec ex eo agere *l. Thais ancilla, ff. de fideicommiſſ. lib. l. legata ſub condit. ff. de condit. & demonſtr.* Cephal. *conſil.207. num.52. lib.2.* imò deficiente conditione in ſaluo conductu appoſita, perinde eſt ac ſi ſaluus conductus factus non eſſet, vt cum aliis probat vtrumque Farinac. *vbi ſuprà, num 78.*

SVMMARIVM.

1 *Saluus conductus conceſſus debitori ex cauſa ciuili an ſit ſeruandus, & num. ſeqq.*

3 *Maior pars creditorum, quando & quomodo & forma poſſit dilationem concedere ſuis debitoribus, & num.4.*

5 *Saluus conductus datus à Principe vel à iudice pro debito non extenditur ad debita iurata, & num.6.*

7 *Securitas conceſſa debitoribus non extenditur ad debita deſcendentia ex cauſa criminali. Nec ad debita fiſcalia, num.8. nec ad debita priuilegiata, num.9. nec ad debita Eccleſiaſtica, num.10. & an extendatur ad*

ad pupillare debitum, num.11. & ad fideiussorem. num.13. & 14.

15 *Saluus conductus vel dilatio debitori concessus, vel concessa à Principe ad tempus intelligitur præstita satisdatione de soluendo finito tempore, nisi aliud caueatur in concessione debet tamen peti, dicta satisdatio alias fecit, num.16. fallit etiam in debitore paupere cui ratione paupertatis conceditur præd. dilatio, num.17. præstare tamen debet iuratoriam cautionem cum obligatione bonorum.*

18 *Dilatione concessa debitori à maiori parte creditorum an debeat præstari satisdatio, cum fideiussoribus, & num.19.*

20 *Saluus conductus concessus debitori subreptitius non valet putà mentione non facta alterius salui conductus.*

De saluo conductu concesso debitori ex causa ciuili, an sit seruandus?

QVÆSTIO CXIV.

1 QVÆRO vltimò circa *d.l.2.* an saluus conductus concessus debitori ea causa ciuili sit seruandus? Et partem affirmatiuam probat textus in §.sed neque *in authent. de mandat. princip.* qui text. licet loquatur in securitate concessa à parte parti, vt obseruauit Bart. *in l.15. qui reus, num.12. ff. de public. iud.* idem tamen iuris est in saluo conductu concesso parti per iudicem pro bono publico vt declarat Menoch. *de arbitr. iu-*
2 *dic. lib.1. quæst.17. num.6.* ¶ Licet enim in causis ciuilibus fiducia non sit danda, ex quo oritur ex ea damnum & iniuria creditoris vt probari videtur, argumento textus *in cap. cum dilecta de confirmat. vtil. & in l.2. §.merito, & §.si quid, ff. ne quid in loco pub.* per quæ iura loco dubitationis adduxit Paris de Puteo *de syndic.* verbo, *saluus conductus, c.1. num.1. vers. dic. quod potest:* tamen quando iudex hanc securitatem concessit ex aliqua causa sibi bene visa & ad breue tempus, videlicet non plusquam ad 30. dies, prout loquitur text. *in d.* §. sed neque cessat omnis iniuria, ac omne damnum creditoris & propterea iudex potest hanc securitatem debitori concedere & concessa est seruanda, vt tradit Paris de Puteo *d.n.1. & num.2.* vbi quod non tenebitur ex hoc iudex in syndicatu & plures alios allegat Iacob. *Nouel. reg.28.* saluus conductus à solo Principe in prima & secunda ampliationibus sequitur Farinac. *in suis quæstionib. crimin. q.29. de carcerib. & carcerat. num.20. & 21.*

3 At in dilatione data debitori à creditoribus suis statui maiori parte creditorum inspecto cumulo debiti vel numero personarum, an detur dilatio vel admittitur cessio, quod si vtriusque est paritas sententia benignior admittitur iuxta *decis. text. in l. fin. C. qui bon. ced. poss.* & ibi Doctores, *& l.5. tit. ff. part.5.* & ibi Gregor. Lopez & in remissio debiti idem probat *l.6.* statim se-
4 quens, ¶ hodie tamen in his seruanda est forma l. nouæ, regis Philip.2. apud Sanct. Laurent. latæ 18. die mensis Iulij anno 1590. quæ posita est *l.7. tit.19. lib.5. nou. collect. reg.* vbi inter alia cauetur, *que qualquiera persona natural, y estrangera destos Reynos, que tenga el trato de mercader, de qualquiera genero, y qualquiera hombre de negocio, que trate en dar y tomar cambios, y qualquiera cambio publico, ò sus agentes y factores que tratare de hazer, ò hiziere ygualas, ò compromisso para remission ò espera de las deudas que deuiere, ò hiziere pleyto de acreedores, dexando sus bienes para que sean pagado de ellos aunque no se ausente ni meta en lugar sagrado, ni se le pruene auer escondido bienes algunos, luego en tratando de qualquiera cosa de las susodichas sea preso y estè con prisiones, y no se le quiten ni sea suelto ni dado en fiado hasta tanto que los dichos pleytos de acreedores y compromissos y conciertos, y lo que sobre ello se huuiere de juzgar, y determinar se acaben y fenezcan de todo punto, ò por todas instancias, y que no sean oydos sobre ello hasta que esten presos y con prisiones en la carcel publica, y otras cosas, segun mas largo se contiene en la dicha ley, y que no puedan gozar de las esperas que por las sentencias se les deuen, sino fuere dando fianças, legas, llanas, y abonadas de pagar sus deudas à los tiempos y plaços que les fueren dados, con que no excedan de cinco años.*

Limitatur primò, præcedens prior resolutio, 5
vt saluus conductus datus à Principe vel iudice debitori non extendatur ad debita iurata secundum Alexand. *consil.205. visis his circa fin. num.6. versiculo dico insuper lib.2. & consil.38. visa petitione, col.2. versic.* sed illis non obstantibus *lib 3.* & plurimos citans Rebuff. *1. tom. ad regias constitutiones Galliæ artic.1. glossa 1. num.22.* & nos in repetitione l. nemo potest *num 165. ff. de legat.1.* & Farinac. *vbi supra, num.21.* secundum Roland. à Vall. *consil.31. num.13. & seqq. lib.1.*
¶ Princeps namque secularis non potest saluos 6
conductus concedere aduersus contractus iuratos vt ibi pulcherrimè rationibus & auctoritatibus comprobat idemque scripsit Menoch. *de arbitr. iud. lib.2. casu 203. num.14. & sequenti, casu 337. num.20. cum sequentibus*, Bursat. *consil.345. num.30. lib.4.* quos refert & sequitur Farinac. *vbi supra, numero vigesimosecundo*, vbi dicit communem præd. priorem resolutionem & ab ea non esse recedendum licet Boët. *decis.296.* relatus per Gabriel *de iur. iur. conclus.5. versiculo, hoc tamen dicat illam de consuetudine non seruari.*

Limitatur secundò præfata resolutio prior vt 7
non procedat, quoad debita ex causa delicti, ad quæ securitates debitoribus concessæ non extenduntur, ita tenent Guiller. & Cyn. *in l. sed si ex parte, §. quamquam, ff. quod cum eo, & in l si rerum, ff. de rerum diuis. Reman. singul.170. quid si totius aliàs* 189. Alexand. *in l.1. num.43. & 44.* vbi etiam Rup. *num.97. ff. cert. pet.* & quamuis Decius *ibi num.27. vers. ex his, & in vers.* sed tamen præd. non obstantibus & nonnulli alij teneant contrarium nihilominus opinio prior Guillel. & Cyn. atque sequacium, communis est vt plures allegans testatur Farinac. *d.q.29. num.23. vers. verum rationibus Decij.*

Tertiò limitatur vt eadem securitas minimè 8
extendatur ad debita fiscalia etiam, quod à delicto originem non habeant, Bald. *consil.400.* quidam Iacob. *colum.2. versic. tertia ratio lib.1.* Afflict. *decis.5.* vbi allegat Martin. Laudens. Menoch. *de arbitr. iud. casu 703. num.16. & casu 337. num.17.* Nicol. Moron *de treg. & pac. quæst.106. num 5.* & inquit Paris de Puteo *de syndic. verbo saluus conductus, cap.1. num.1.* quod huiusmodi securitates non sunt concedendæ debentibus soluere tributa Principis, hanc etiam ampliationem sequitur plures allegans Rebuff. *vbi suprà, n.31.* & Farinac. *d.q.29. num.34.*

Quartè

9 Quartò limitatur vt non procedat generaliter indebitis priuilegiatis, ad quæ minimè extendi saluum conductum seu dilationem à Principe concessam pluribus comprobat & exemplificat Meno. *d. cas. 203. n. 17 cum seq.* vbi in primis hanc limitationem exemplificat in debito ex causa locationis & conductionis, ex Reb. quem citat *in comment. ad reg. const. to. 2. sub rubr. de liter. dilat. annalib. quinquennalis &c. art. 1. glos. 1. n. 21. & 37.* vbi hoc declarat habere locum quando conductor percipit seu percepit fructus & emolumenta rerum locatarum & nunc vult vti dilatione annali vt non possit, alioquin daretur materia 10 delinquendi. ¶Item exemplificat, in debito Ecclesiastico, cum non possint Principes seculares hos saluos conductus aduersus Ecclesiam concedere ex Rebuf. *vbi sup. n. 32. & 33.* vbi etiam idem de 11 debito pupillari. ¶Sed quoad pupillare debitum, quod imò saluus conductus, sed dilatio à Principe concessa etiam extendatur aduersus Rebuf. defendit idem Meno. *n. 23. & 24.* vbi pariter quod nec idem saluus conductus extenditur ad debita de recenti contracta paulò ante Illius concessione, quoniam censetur factus in fraudem creditorum ab ipso debitore sciente, se non esse soluendo & de proximo decocturum & *ibi n. 15.* alia similia congerit in materia & hanc quartam limitationem cum reliquis sequitur Farin. *vbi sup. n 34 vsque ad n. 38. inclusiue* & in debitis Ecclesiæ & in debitis piis & pro animo ideo probat Rebuf. *vbi supra n. 32.*

12 Ego amplio præd. limit. vt à fortiori procedant in dilatione quinquennali data debitori à maiori parte creditorum iuxta terminos *d. l. fin. C. quib. ced. poss. & l. 5. tit. fin p. 5 & l. noua 7. tit. 19. lib. 5.* supra relatæ si enim namque saluus conductus & securitas concessa à Principe vel à iudice ex causa non extenditur ad debita iurata, nec ad debita ex causa delicti, vel fiscalia, aut alias priuilegiata veluti ex causa locationis & conductionis nec ad debita Ecclesiastica, & pia ex defectu potestatis à fortiori dilatio quinquennalis concessa à maiori parte creditorum, cæteris non consentientibus priuilegiatis huiusmodi non præiudicabit, quid est summopere obseruandum à iudicibus ne sub regula generali comprehendant & præiudicent inique & contra ius illis, quibus ipsi creditores concedentes præiudicare minimè possunt, qui sunt supradicti comprehensi in præd. limitationibus.

13 Supra limitatur præfata regula affirmatiua de qua in principio huius quæstionis, vt non procedat quoad fideiussorem: securitas enim concessa per Principem, iudicem, siue etiam per creditorem debitori minimè extenditur ad eius fideiussorem, secundum Dyn *cons. 11.* quod talis est, quem sequitur Menoch *de arb. iud. lib. 3 casu 337. in fi. n. 21. vers. declaratur* 8. & Vrsill. *in addit. ad Afflict. decis. 5. n. 3.* & in terminis dilationis, seu remissionis partis debiti facta à maiori parte creditorum quoad ipsum debitorem principalem, quod non præiudicet quoad fideiussores, qui adhuc poterunt conueniri à creditoribus non consentientibus *tex. est in l. si præcedente, §. lutius ff. mandat.* per quem text. hoc aperte etiam scripserunt Alex. & Ias. *in l. & suum heredem, § hodie, ff. de pact* & communiter omnes *in l. quoties, C. de precib. imper. offer.* Maresyl. *singul.* 105. nota casu crement. *sing. 21. vnus text.* Stracca de Mercato *in tract. de cotor. p. 6. n. 14. & seq.* Simoncel. *de decret. in præfatione n. 13. vers. limita* 2. Menoch. *d casu 203. num. 26.* vbi propterea admonent, quod qui huiusmodi saluos conductus impetrant, si eis suos fideiussores adiuuari volunt, debent eorum nomina exprimere & pro eorū persona etiam petere, alioquin non continebuntur, quāqnam eorum obl. vt principalis sui accessoria eius naturam sequitur.

Et quamuis Marsil. *in rubr de fideiuss q. 27. num. 332. & pluribus seqq* quem refert & sequitur Bertazol. *cons. crim. 359. in fin. n. 14. volum. 2.* teneant contra præfatam hanc quintam limitationem, quia si aliter diceremus, esset per indirectum grauare principalem debitorem, qui posset conueniri & molestari à fideiussore conuento à creditore. ¶ Non tum per hoc (inquit Farin. *d. q. 29. n. 16.*) 14 recedendum est in proposita limitatione quæ communis est, declarata tamen hoc modo vt supra procedat respectu tertij, non consentientis securitati, vel illam non concedentis: secus respectu illiusmet, qui facultatem, puta per vnum annum concesserit, tunc enim etiam quod de fideiussore nihil dixerit non poterit idem creditor consentiens fideiussorem sui debitoris molestare infra hunc annum *per tex in d. l. si præcedente, §. lutii ff. mandat. & per illum text.* ita adnotauit extra cautam, *d. n. 15. in fin.* non tamen per hanc securitatem fit præiudicium ipsis creditoribus non consentientibus, quoad fideiussores debitoris, licet fiat quoad ipsum principalem debitorem vt decidit *d. § lutius*: attamen, quando saluus conductus & securitas concessa est à Principe, vel à iudice, non verò à creditoribus non prodest, fideiussoribus, nisi de illis facta sit expressa mentio secundum Farinac. vbi supra, adde vt fit ex consuetudine & stylo communi Franciæ teste Rebuffo *vbi sup. num. 41.*

Sextò, limitatur eadem regula affirmatiua vt 15 licet debitor habens saluum conductum à Principe non possit à suis creditoribus molestari, tenetur tamen satis dare de soluendo debitum finita dilatione in saluo conductu expressa l. vniuersa vbi Ias. & communiter Doctores, *C. de prat. Imperat. offic.* vniuersa rescripta (inquit is textus) quæ indebitorum causis super præstandis dilationibus promulgantur, non aliter valeant, nisi fideiussio idonea super solutione debiti præbeatur & tenet plures citans Farinac. *d. quæstione 29. num. 27. & 29.* vbi *d. n. 27.* & refert Bald. *in d. l. vniuersa* admonentem debitorem vt in suo saluo conductu & dilatione faciat apponere quod satisdatio peti non possit dilatione seu saluo conductu durante, quia tunc à tali onere immunis erit, aliàs secus, quia nisi in rescripto moratorio ponatur clausula non obstante tali lege hoc est, l. vniuersa, nunquam per dilationem concessam satisdatio censetur remissa vt ibi Iatius per eum. ¶ Debet tamen peti 16 præd. satisdatio à creditore, aliàs præstari non debet iuxta *gloss. in d. l.* vniuersa verbo *præbeatur* & latè comprobat ibi Ias. *num. 2. cum sequentibus*, sequitur Catald. de syndicat. *q. 156. n. 91. ad fin.* ibi si adeò fuerit satisdatio petita & Farinac. *vbi sup. n. 28.*

Sublimitatur etiam hæc sexta limitatio, quando saluus conductus conceditur debitori ob paupertatem, ob quam etiam idem debitor non reperiat fideiussores: tunc enim etiam sine fideiussoribus stabitur eius iuratoriæ cautioni prout pulchrè docet Bald. nouel. in tractatu de dot. *part.* 8. *priuil.* 12. *versic.* & sic facit argumentum, quem sequitur Ioseph. Ludoo. *decis. Perus. 63. n 9. p. 1.* vbi post Bald. Nouel. *vbi supra* dixit insuper isto casu talem iuratoriam cautionem debere esse cum generali hypoteca bonorum & 17

etiam cum adiectione pœnæ, secundum quod habetur *in l. prætoria, ff. de prætor. stipul* & ibi per Bart. & per Angel. *in l. 2 §. si dubitetur, ff. de iudic.* & notatur *in l. filio, ff.* vt legat non caueatur refert & sequitur Farinac. *d. quæst. 29. numer. 30.* & hoc in saluo conductu concesso à Principe debitori.

18 Quid tamen erit in dilatione quinquennali concessa à maiori parte creditorum debitori, an tunc præstanda sit ab eo præd. satisdatio cum fideiussoribus? certant id Alberic. namque *in d. l. fin. C. qui bon. ced. poss.* tenet d. l. vniuersa non procedere in hac specie & sicque debitor huiusmodi non teneatur satisdare, quem refert & sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 5. tit. fin. p. 5. gloss. fin.* dicens esse de mente Alexand. *consil. 205. volumine 2.* pro qua opinio facit *d. l. 5* dum non requirit vllam satisdationem. Rursus Paul. de Castro *in d. l. fin.* tenet contrarium, si potest huiusmodi debitor satisdare: aliàs tenebitur adiuratoriam cautionem cum stipulatione pœnali: quod non placet Gregor. Lop. *vbi supra*, quia nec illa l. nec alia exigit præd. satisdationem, quid tenendum?

19 Ego attento iure communi *& d. l. 5.* partitarum credo vtramque opinionem sustineri posse: sed nihilominus veriorem esse & tenendam opinionem & distinctionem Pauli Castrensf. prædict. ex adductis in hac præfata limitatione 6. quæ & si loquitur in saluo conductu & rescripto moratorio Principis ex identitate rationis quoad hoc in nostra quoque specie locum habere videtur, ergo idem Ias. in ea statui debet vulgata l. illud cum simil. *ff. ad l. Aquil.*

Cæterum attento iure nostro regio, nempè, *d. l. 7. tit. 19. lib. 5. nou. collect.* censeo necessariò dandam esse prædictam satisdationem & sic non sufficere iuratoriam cautionem pro forma quidem requirit d. l. regia, *que no puedan gozar de las dichas esperas, sino fuere dando francas legas llanas y abenadas, de pagar sus deudas à los tiempos y plaços que les fueren dados, &c.* vt ibidem caueatur per quam in terminis ita tenet D. Azeued. ibidem vbi se alio loci refert: & quamuis in homine paupere debitis oppresso hoc graue nimis atque durum videatur, quoniam sicut ei impossibili reputatur statim soluere, ita quoque & inuenire fideiussores vt patet & diximus in repetitione l. nemo potest *num. 293. ff. de legat. 1.* & lex debeat esse possibilis ad hoc vt obliget, nihilominus licet dura sit ita scripta, & seruanda est *l. prospexit ff.* qui & à quibus accedat quod beneficium à iure concessum debitoribus pauperibus, nempè vt super dilatione eis concedenda vel remissione partis debiti per creditores statui maiori parti eorum: vt *in d. l. fin. C. qui bon ceder. poss. & d. l. 4. & 5. tit. fin. part. 5. cum simil.* benè potest idem ius, hoc est legislator viuus limitare, restringere & declarare, imò in totum tollere & abrogare ex vulgatis iuris regulis, non igitur ita dura lex est, quam modo retulimus, siquidem ad euitandas fraudes & cautelas debitorum ius commune in hoc loquens moderatur, ne fraus & præiudicium fiat, tertio hoc est creditoribus non consentientibus dilationi maioris partis & sic inuitis. Dommodo ij petant præd. fideiussores aliàs namque debitor non tenetur eos præstare, vt in similibus terminis, nempè rescripti moratorij resoluimus supra ex glossa in d. l. vniuersa verbo *præbeatur* & sequacibus & faciunt tradita à nobis in repetitione *l nemo potest numer. 432. cum sequentibus ff. de legat. 1. septimo & vltimè limitatur præd.* regula affirmatiua vt non procedat in saluo conductu subreptio concesso debitori, vt puta, quando in eodem debitor non expressit, quod aliàs non habuit alium saluum conductum, seu dilationem, tunc enim huiusmodi saluus conductus subreptitius minimè seruandus est, ita tenet Rebuf. *vbi supra num. 30.* quem refert & sequitur Menoch. *d. casu 203. numer. 28. & 29.* vbi amplius dicit cum Bald *in l. fin. Cur. lit. pend. & Brim. consil. 46. in fin.* & Roland. à Valle *consil. 31. num. 17. volumine 2.* quod quando lis est iam cum debitore per creditorem incoacta is qui saluum conductum hunc impetrat, narrare debet litis pendentiam, aliàs tanquam per subreptionem obtentus pariter seruandus & attendendus non est cæterum de rescript. & l. si quando eodem titulo, & l. si vendicari, C. de pœnis refert & sequitur Farinac. *d. quæst. 29. n. 31.* vbi *n. 33. de stylo*, qui de hoc habetur Romæ testatur. 20

IN TITVLVM DECIMVM,

De las injurias y denuestos.

SVMMARIVM.

1 *Filius iniurians parentem, qua pœna puniatur, & num. seqq. & quia è contra vnde n. 9. cum seqq. Iniuria facta patri grauius punitur, quàm facta extraneo.*

De filio iniuriante parentem, & è contra.

In l. 1. tit. 10. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO CXV.

MATERIAM iniuriarum latissimè pertractat. Prosp. Farinac. *in 3. tom. sua prax. crimin. quæstion. 105. per totam.* Sed ego primò quæro qua pœna puniatur filius iniurians, 1

iniuriaos, vel conuitium præferens in parentes & quidem nostra hæc l. 1. inquit: *que qualquiera hijo, ò hija que denostare à su padre, ò madre en publico ò en escondido, en su presencia, ò en ausencia siendole probado, de mas de las otras penas contenidas en las leyes de las siete partidas, este preso en la carcel publica con prisiones por veynte dias, o pague al padre, ò à la madre seyscientos marauedis de los buenos, que son seys mil marauedis desta moneda, la qual pena destas sea qual el padre o la madre mas quisiere, y los duzientos marauedis destos seyscientos sean para el acusador.*

2 Grauius enim punitur iniuria facta patri quam extraneo, vt *in leg.* 8. *titul.* 31. *part.* 7. non tamen iure septem partitarum inuenimus pœnam certam designatam contra filios parentibus suis iniuriantes, lege namque 20. *titul.* 9. *part.* 7. quamuis atrocem appellet iniuriam à filio patri vel matri illatam: non tamen pro ea pœnam certam & determinatam imponit & lege 21. *eodem titul.* & partita arbi-
3 trio iudicis eam relinquit. ¶ Sensus igitur nostræ leg. 1. hic erit, quòd filius, vel filia iniuriam inferens patrem aut matrem iure partitarum arbitrio iudicis puniendus sit pro modo iniuriæ: & insuper ei erit imposita pœna præd. nostræ l. 1. alternatiua, nempè *de veynte dias de prision, ò de seys mil marauedis de la moneda de aora para el iniuriado, qual mas quisiere el padre ò la madre, y destos seys mil marauedis, la tercera parte que son dos mil marauedis seran para el acusador.*

4 Præterea iure partitarum punitur filius patrem, aut matrem iniurians in hoc, ob id exhæredari potest, nempè quando *el hijo à sabiendas è sañudamente mete manos ayradas en su padre para herirle, ò para prenderle, ò si deshonrase de palabra grauemente, aunque no lo pusiesse por la obra, ò si le acusase sobre tal cosa de que el padre deue morir, ò ser desterrado, si se lo prouasen, ò enfamandole en tal manera que valiesse menos, excepto si el hierro de que le acusaua fuesse tal, que tocase à la persona del Rey, ò al pro comun de la tierra, que entonces prouandolo el hijo le puede el padre desheredar por ello*, ita cauetur *in l.* 4. *in principio titul.* 7. *part.* 6. vbi Gregor. Lopez materiam declarat auth. vt cum *de ap-*
5 *pell. cognit.* §. *causas collectione* 8. ¶ Et quod ob grauem iniuriam verbalem in patrem commissam per filium, filius possit exhæredari est communis etiam attento iure communi secundum Curt. Iun. relatum per Iulium Clar. §. *testamentum q.* 41. *n.* 3.

6 Iure etiam communi filius, qui patrem & matrem (quos venerari oportet) contumeliis affecerit vel impias manus ei intulerit, à præfecto vrbis pro modo culpæ puniendus est *l.* 1.
7 §. 1. *ff. de obseq. alib. præst.* ¶ Et indignus militia iudicandus est, qui patrem & matrem, à quibus se educatum dixerit maleficos appellauerit vt ibi deinde filias & filios cæterosque liberos contumaces, qui parentes vel acerbitate conuicij vel cuiuscumque atrocis iniuriæ pulsassent leges, emancipatione recissa damno libertatis in meritæ mulctari voluerunt, *l. vnic. C. de in grat. lib. l. fin. tit.* 18. *part.* 4. *facit. l.* 5 *tit.* 16 *p.* 4. Azeued. *in l.* 2 *tit.* 1. *lib.* 1 *& in hac l.* 1 *numer.* 1 *ad fin. hoc tit.* 10. *lib.* 8.

8 Quinimò filius semper potest conueniri à patre pro iniuria sibi illata, quamuis leuis sit, tunc enim ratione personæ eam inferentis reputatur atrox iniuria, prout est text. *in* §. *atrox. Institut. de iniur.* & ibi præsertim Aretin. *numer.* 2. *versiculo nota quod grauissima iniuria & Nicas. numer.* 2. quos refert & sequitur Farinac *in* 3. *tom sui praxis crimin. quæst.* 105. *num.* 145.

Contra filius iniuriarum actione agere non 9
potest (si iniuria atrox non sit) citra patrem eum verberantem eum non animo iniuriandi, sed corrigendi, id omne factum præsumatur vt cum aliis resoluit Farin. *vbi supra num.* 138. vbi etiam quod filius in potestate existens debet sustinere omnia verba, quantumcumque iniuriosa in ipsum à pa-
tre prolata, non enim in verbis sola atrocitas 10
iniuriæ operatur, vt contra patrem filius agere possit, idemque probat Farin. *vbi supra num.* 139. cum aliis authoribus idem iniuria illata nepotibus & aliis descendentibus vsque ad septimum gradum & *num.* 140. idem dicit in filio emancipato.

Procedit tamen hæc doctrina prout loqui- 11
tur in iniuria leui, secus si atrox sit, quia tunc contra patrem potest criminaliter agi ad pœnam licet non ciuiliter ad æstimationem iniuriarum iuxta glossa *in d.* §. *atrox* verb. à liberis instit. de iniur. & alios plures, quos citat addens: quod isto casu filius non agit actione iniuriarum, quia
hæc actio infamat, sed actione in factum. ¶ Et 12
quamuis Iul. Clar. *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 56. *versiculo* potest etiam poni exemplum, &c. referat quod in facti contingentia fuit absolutus per Senatum quidam de Bonetis, qui corrigendo filium suum illum interfecerat. Nihilominus hoc, non existente alia causa excusatio non transiret sine aliqua pœna extraordinaria. propter excessum & patris humanitatem vt inquit Farinac. 3. *tom. prax. crimin. quæstione* 105. *num.* 144. *fol. mihi* 350. vbi quod benè crederet eum non posse puniendum pœna mortis, sed tantum de excessu & sic non de dolo, sed de culpa, nisi ex genere instrumenti quo filium percussit contrarium suaderetur, nempè, si ferro, aut alio armorum genere ad occidendum apto, quia tunc etiam pœna ordinaria posset imponi vt in terminis aduertit Baiardus in addit. ad Clar. *quæstione* 56. *num.* 7. *& sequentibus* & alij quos refert.

Quando autem iniuria dicatur leuis & quando atrox, seu grauis? generaliter quoad omnes personas latè differit Farin. *d. q.* 105. *num.* 175. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pena* de desdezirse *pro quibus verbis iniuriosis a iure regis imponatur? & numeris sequentibus & est obligatoria etiam in conscientia, quando quis falso infamat fratrem num.* 3. *&* 4.

4 *Pœna alterum iniuriantis extra casus l.* 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *collect. reg. quæ sit attento iure communi? n.* 4. *vers. extra casus.*

De pœna verborum iniuriæ, pro quibus quis tenetur palinodiam canere.

¶ Litera l. 2. tit. 10. lib. 8. nouæ collect. reg.

In l. 2. tit. 10. lib. 8.

QVÆSTIO CXVI.

1 *QVALQVIERA que à otro denostare, y le dixere gafo, ò sometico, ò cornudo, ò traydor, ò hereje, ò à muger que tenga marido puta, ô otros denuestos semejantes lo desdiga ante el Alcalde y ante hombres buenos, al placo que el Alcalde lo pusiere, y peche trecientos sueldos, y por ellos mil y ducientos marauedis, la mitad para la Camara de su Mageſtad, y la otra mitad para el querelloso.*

2 Huius l. punitio frequentissimè in iudiciis petitur atque deducitur idemque prius cauebatur *lib 4. for. leg. l. 2. tit. 3.* & dicitur hæc multa, vel emenda honoraria, vt in terminis inquit Petr. Gregor *in sua syntagm iur lib. 38. c. 7. num. 3* & honorabilem emendam eam vocat Boer. *consi. io 4. num 41.* & Farinac. Nouissimè *3. tom prax. crimin. quæst. 105. num. 71.* ¶ Estque quoad Palinodiam
3 cantandam dispositio obligatoria etiam in conscientia, quando falso quis infamauit fratrem siuè in iudicio, siuè extra, tenetur namque se ipsum retractare & affirmare se mentitum fuisse, & sic famam restituere, quia famæ restitutio est de necessitate salutis vt latissimè probat Ludouic. Carb. de restitutione quæstione 17. vbi de requisitis ad id & Emanuel Rodriguez *num.* 2. in loco statim citando & in terminis, tenet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. in responsione ad secundum, eiusque ad seclæ Dominic à Soto *de iustitia, & iure, lib. 4. quæst. 6. art.* 3. Nauar. *in manual. c. 18. num.* 45. Summistæ *verbo detractio, & verbo restitutio* & Nauarra de restitutione *lib. 2 c. 4. num.* 375. plures allegans & in hoc conueniunt omnes Doctores estque doctrina communis omnium Doctorum secundum Carb. *vbi sup. c. 18. vers quod autem, & versiculo prima conclusio pagin.* 110. & 111.

4 Quinimò infamator debet, quòd prædiximus, iure iurando affirmare, si intelligatur sua simplici retractatione ei, cui nocuit non esse plenè consultum, sed illos qui audierunt non habituros fidem simplici verbo ipsius, quod frequenter accidit (cum homines sint proniores ad credenda mala quàm bona de fratribus) tenetur namque tunc iure iurando, aut alia via vtili & accomodata, quia ipsi fides habeatur iudicio prudentis viri niti, vt credant illi ipsum fuisse mentitum, & fratrem non commisisset crimen illud, quod si adhuc alij sinistrè iudicent, infamator ad plus non tenetur, ita in terminis docent Salon. *de iustitia & iure, in* 2. 2. *Diui Thom quæstione 62. art. 2. de restitutione fam. controuers. 13. in prima & secunda conclusione pag. mihi 667. cum sequentibus*, & Eman. Rodrig. *in sua Summ. 1. tom. cap.* 233. *n.* 3. satis namque est iuramento dictum reuocare aut alia via commodata vti, qua sibi credatur vt prædiximus, nec opus habet testes ad suum mendacium probandum adducere vt cum Nauar. vbi supra tenet Nauarra *vbi supra num.* 338. quicquid Soto *vbi supra*, & Salon. *d. conclusione 2. pag. 668. ad fin.* contrarium in hoc de testibus velint, verum eorum opinio in hoc mihi non placet, sed potius quam prædiximus negatiuam.

An iure communi hæc pœna *de desdezirse* sit cognita agit latè Farinac. *vbi supra qu. 105. n. 71. cum sequ.* vbi citat nostram hanc l. regiam Hispaniæ eiusque pœnam & refert secundas opiniones Doctorum, vnam quamplurium affirmatiuam aliam quorundam negatiuam, nempè Bernardi Diaz, Plaçæ & Carauitæ & tandem *n. 74. & 75.* resoluit negatiuam sententiam indubitanter procedere in duobus casibus. Primò, quando illata iniuria fuit vera. Secundò in clerico, quia astringi non potest ad hanc honorabilem emendam, cum aliis contra Bernard. Diaz *vbi supra*, de quibus 2. casibus latè infra in suis locis agemus.

Extra casus autem nostræ l. 2. iure communi attento, pœna iniuriarum quando criminaliter agitur est arbitraria, secundum qualitatem personarum vt latè iure & auctoritate quàmplurium Doctorum probat Farin. *3. tom pract. crimin. q. 105. n. 56. cum sequ.* vbi refert Hostiens. Abb. Anton. Gom. Iul. Clar. & alios qui sunt videndi quoties opus fuerit.

Secunda est pœna infamiæ, nam condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis textum in l. Diuus Seuerus & ibi glossa in verbo *non potest, ff. de iniur. & in l. iudici, ff. eodem text.* & ibi post glossam notant communiter omnes Doctores *in summar. in c. cum te de sententia & re iudic.* glossa etiam *in l si quis iniuriam in verbo contemnere ff de iniur.* Bernard. Diaz *in praxi crimin. Canonica c. 66. aliàs 60. rub de maled num. 6. & ibi in addit. litt.* Ignat. Salced. Clar. *in practic. §. iniuria num 9 versic. item condemnatus*, vbi quod ita tenent omnes Doctores, & de communi testatur alios allegans Farin. *vbi sup n. 61.* vbi numeris sequentibus pluribus modis ampliat & limitat, apud ipsum videndis.

Quòd si testes coram quibus infamia fuit prolata aliis id nuntiauerint tenentur eos certiorare, quod infamator coram eis se retractauit secundum Meread. Petraça, & Aleozer quos citat Manuel Rodriguez *vbi supra num.* 8. vbi id declarat: confessarius igitur nisi maxima certitudine morali intelligat eum qui falso alterum infamauit statim satisfacturum præd. modo iniustè à se infamato non debet eum absoluere, nisi prius præstita satisfactione præd. ita Salon. *vbi supra conclusione 3. pag. 669. in fin. & in principio pagina sequentis.*

Fallit, si informator esset constitutus in magna dignitate veluti Episcopus vel alius Prælatus aut illustris admodum, quidem subditum vel hominem infimum infamasset, ita vt inter opinionem & famam vtriusque esset maxima distantia & inæqualitas, tunc namque Prælatus, nec vir illustris non tenetur Palinodiam recantare etiam si in verbis modum excesserit, sed aliter ei satisfacere damnum debet, vt latè probant Salon & Emanuel Rodriguez *vbi supra* post Sot. Cordub. Nauar. & Marc. quos citat Emanuel *vbi supra*, & sequitur Carbo *vbi supra* limitat hanc doctrinam & benè Soto *pag.* 212. de quo infra latius agemus alia quæstione.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Iniuriandi animo appellans vxoratum vel vxoratam bonum virum, vel bonam mulierem, an teneatur Palinodiam canere? & numeris sequentibus. Et quomodo hoc intelligatur n.* 10.

2 *Iniuria non tantum facto, sed etiam verbis fit.*

3 *Iudex quando per legem vel consuetudinem pro iniuria certa pœna statuta est, debet procedere & rationem eius sequi in impositione pœne, & quid quando certa pœna à lege imposita non est? num.* 5.

4 *Iudex non debet recedere à pœnà, quæ per legem regiam imposita est contra iniuriantem alterum verbis iniuriosis ab ea lege expressis.*

7 *Verba sunt intelligenda secundum communem hominum intellectum. Et vulgi opinionem, num.* 8. & 9.

De appellante alium animo iniuriandi bonum virum, vel bonam mulierem, quando sunt vxorati.

QVÆSTIO CXVII.

1 VÆRO modo primò circa nostram l. regiam secundam dum dicit *ò cornudo, ò à muger que tiene marido puta*, an idem sit dicendum, si per verba honesta & in verborum cortice minimè iniuriam sonantia hoc idem intendatur, nempè si aliquis virum coniugatum animo iniuriandi appellauerit bonum virum, intelligens eum cornutum, vel si mulieri coniugatæ dixerit, tu es bona mulier, intelligendo eam esse meretricem: Et videtur primò hunc minimè esse puniendum pœna ordinaria & speciali nostræ l. nempè, *que le desdiga.*

Primò, quia cum l. nostra puniat hac pœna iniuriantem alterum præd. verbis formalibus, nempè *llamandole cornudo, ò à muger casada puta*: non videtur habere locum, in eo qui alia verba præmaxime honesta in alterum etiam conuitij causa effuderit, nam vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet, *l.* 4. §. *toties, ff. de damn. infect. sed hic non conueniunt igitur, &c.*

Secundò quoniam cum simus in pœnalibus & odiosis, maximè in pœna adeo rigorosa, *como es desdezirse vn hombre que toca tanto en su honra, y queda infame executandose en el esta condenacion*, vt alia quæstione diximus non est extensio facienda ad alium casum, quàm verba nostræ l. sonant.

2 Tertiò, quia lex nostra punit præd. pœna conuitiantem verbis præd. alterum vt patet & iustissimè quidem quia iniuria non tantum facto, sed etiam verbis fit, *l.* 1. §. *iniuriam autem, ff. de iniur. l. si non conuitij, C. de iniur. & cum T. A. B. de re iudic. l.* 1. *tit.* 9. *p.* 7. D. Couar. *lib.* 1. *var. resol. c.* 11. *in principio* idque in vniuersum omnes profitentur, vt de communi testatur Iul. Clar. § *iniuriam verbo vlterius* & cum eo Hippol. de Bonacosa in suis communibus opinionibus crimin. *verbo iniuria* 1. & plures allegans Farinac. *vbi supra* 3. *tom. quæst.* 105. *num.* 2. estque verissimum, sed verba de quibus in nostra quæstione non sunt huiusmodi, *sed honesta ergo, &c.*

Quartò, quia non oberit, si dicatur animum quo præd. verba proferuntur, esse considerandum, non verò verba, quia animus & voluntas distinguunt maleficia, vt in regula iuris vulgari: nam respondemus in primis, hoc nostra l. non caueri, cùm potius ipsa puniat vtrumque, nempè animum & verba iniuriosa, vt patet ibi: *qui qualquiera que à otro denostare, y le dixere, &c.* expendo copulam illatiuè, & quæ pro sui verificatione (maximè in pœnalibus) requirit concursum vtriusque nempè conuitium in quo animus iniuriandi inest, & præterea, verba præd. *cornudo, ò à muger casada puta*; ergo vnum sine altero non sufficit, ad hoc vt pœna nostra l. adeò rigida imponenda sit argumento *l. si heredi, ff. de condict. & demonstrat. glossa in rubrica, C. de iuris & fact. ignor.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 8. Octauian. Vulpel. *de præpositione aduerb. & coniunct. signific. in dictione*, & deinde quia licet animus conuitiandi præd. verbis confici possit non tamen eo modo, quo verbis præd. expressis: cùm id non fuerit expressum, ac proinde poterit alia pœna arbitraria puniri, non verò ordinaria nostræ l. cum in pœnis benignior interpretatio sit facienda vt in regula iuris vulgari in pœnis.

Quintò, quia licet quando pro iniuria est certa pœna imposita à lege, vel consuetudine debear iudex attenta lege, vel consuetudine procedere, & rationem eius sequi in impositione pœnæ, *vt in l. hodie, ff. de pœn.* Alber. *in* 3. *part. statut. quæst.* 63. *columnam ad fin.* Ioann. Andreas *in cap. inquisitionis ad fin. de accus.* Gregor. Lop. *in l.* 21. *glossa penultima incipit. escarmentar tit.* 9. *part.* 7. 3

Hinc est, quod si quis dixerit aliquam iniuriam verbis expressis in nostra l. pœna non erit arbitraria, sed certa & præcisa, à qua non licebit iudici recedere probat Auendañ. *in tractatu de iniuria num.* 13. inde inferens, quod si iudex hac in specie, pœna nostræ l. ordinaria in eius specie non condemnasset reum, sed vt peteret veniam ab iniuriato huiusmodi sententia esset iniqua, & iudex eam proferens conueniri poterit ab iniuriato, vt puniatur, quia remisit sine causa pœnam à lege expressam, licet reus liberetur adimplendo, quod præcipit iudex in sententia, si transiuit in rem iudicatam, vt ibi latè probat. 4

Tamen, si nec lege, nec consuetudine pro iniuria sit certa pœna designata, attenta qualitate iniuriæ & consideratis considerandis, arbitratur iudex pœnam criminalem imponendam, sic criminaliter fuerit iniurians accusatus, vt in §. in summa instantia de iniuriis, & iure probat Didac. Perez *in rubrica tit.* 9. *pag.* 217. *col.* 2. ibi sin autem *lib.* 8. *ordin.* latè plures referens Farinac. 3. *tom. sua prax. crimin. quæst.* 105. *numer.* 56. sed in specie nostræ quæstionis nec lex nostra, nec consuetudo certam pœnam aliquam statuit, sine imponit ei, qui præd. verba dixerit viro, aut vxori coniugatis: sed tantum pœnam, de qua in nostra l. imponitur illis, *que al hombre casado llamare cornudo, ò la muger casada puta*: ergo pœna huiusmodi eius non est extrahenda à suo casu per supradicta. 5

Sextò & vltimò, quoniam sæpissimè contingere potest, prout contingit, vt quis proferat 6

præd.

præd. verba de quibus est nostra quæstio absque animo compellaudi alterum cornutum, vel mulierem nuptam meretricem, sed in sensum directè contrarium eius, quod sonant, nempè *ruyn hombre, ò ruyn muger*. Pro hac autem iniuria, lex nostra non imponit pœnam contradictionis, ergo alia est imponenda arbitrio iudicis pro qualitate personarum, loci & temporis.

Nihilominus non obstantibus in proposita quæstione tenendum est contrarium, imò quod præd. verba proferens animo iniuriandi sit puniendus pœna nostræ l. & sic teneri eum omninò paliodiam canere, sibique ipsi contradicere, si per præd. verba intelligebat illum esse cornutum, vel hanc meretricem, prout vulgo circunferri solet apud nos Hispanos: quod iure commune in priore specie probauit Socin. consil. 6. volumine 1. prout illum refert & sequitur Iulius Clarus *in practic. crimin. §. iniuria in principio* ibi, vel si dixerit alicui, tu es bonus homo dicens quod hæc verba communiter intelliguntur, quòd est cornutus: & in secunda specie appellantis mulierem nuptam bonam mulierem animo eam iniuriandi idem probat Cardin. *in cap. ex litteris in 3. notabil. numer. 1. de consuet.* & Petrus de Raben *de consuetud colum. 34 fol. 171.* & Ioann. de Neuizan. *in sylua nupt. lib. 4. numer.* 76. prout eos refert vtrumque probans in terminis nostræ l. ipsiusque pœnæ contradictionis, Petrus Plaça *in suo epithom delict. lib. 1. cap. 1. num. 43.* & Didac. Perez *in l 2. tit. 9. lib. 8. ordinam. pag. 227. col. 3. in glossa cornudo*, & non solum vbi attestatur, quod in nostra Hispania ita intelligitur, cum dicitur coniugato, tu es bonus vir, scilicet, quòd dissimular vxoris adulterium & patitur, ideoque idem esse dicendum, cum hæc verba idem importent secund. Cardin. *vbi supra*, idem probat cum Sylua nupt. *vbi supra*, & Boer. *consil. 4. num.* 17. Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 16. pag* 84. & Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 17. num. 9.* vbi dum. 4. & 5. idem probat in appellante alterum cucurbitam, vt cornutum, vocet idem in supradictis omnibus tenet & probat Azeued. *in hac l. 2. num. 77. cum sequentibus, vsque ad numerum* 82. *inclusiuè* vbi idem dicit, si quis mulierem nuptam appellauerit *pelleja* ex Didac. Perez *in l. 44. titul. 19. lib. 8. pag. 393. in fine.*

7 Quæ sententia vltra authoritatem supradictorum comprobatur primò ex eo, quòd verba iuxta communem intellectum hominum sunt intelligenda, cap. ex litteris *el primero, de sponsal.* latè Tiraquel. *de vtroque retract. lib. 1. §. 2. glossa 1. num. 5.* sed secundum communem vsum loquendi, appellando alterum bonum virum, si est coniugatus animo conuiciandi eum, est dicere quod patitur mulieris adulterium, & sic quod est leno, quia cum de adulterio non indignatur,
8 præsumitur tali vt probat Thom. Ferrat. *cautio. 14. num. 6. per l. marito* lenocinium *in principio, ff.*
9 *de adult.* Sylu. *nupt. vbi supra num.* 31. ¶ Et quod hoc habeatur vulgi opinio, formaot Plaça & Didac. Perez *vbi supra*: ¶ *ergo eius sensus sequendus est in interpretatione verborum text. in c. vltimò, & ibi glossa verbo eloquutio de iniur. lib. 6. glossa in c. præterea de verborum significatione.* Secundò hæc opinio sufficienter probatur in hac l. nostra 2. ibi, *ò otros denuestos semejantes, desdigalo ante el Alcalde. &c.* plus namque simile conuitium est, imò idem, conuitiando dicere homini vxorato, tu es bonus vir, vel mulieri nuptæ bonæ mulier supposito dicto communi intellectu vulgi: ergo eadem pœna puniendus est huiusmodi conuitiator, ac si directè conuiciando diceret *cornudo, ò ouia*: nihil enim interest an, quis verbis expressis de quibus in nostra l. regia vsus fuerit, vel id aliis tantundem efficientibus significauerit, quia nihil interest, quid ex æquipollentibus fiat, C. in his de verborum significatione.

Est tamen intelligenda necessario hæc opinio
ad hoc, vt procedat, quod probetur præd. vsus 10
communis loquendi & intelligentia communis prædictorum verborum, eaque animo omninò conuitiandi fuisse prolata, aliâs enim hoc non probato (licet forsan idem tentari posset, cum præd. nostri duo cohispani de vsu & intellectu præd. verborum vulgari deponant) verius tamen, certius, necnon & securius erit iniuriantem prædictum, alia pœna arbitraria attentis circunstantiis occurrentibus condemnare, quàm pœna contradictionis, quo casu saluari poterit prior præcedens sententia sex fundamentis probata, in quibus eam muniuimus, quæ tamen cessant probato prædict. communi intellectu & opinione vulgi & quia licet, vt supra dicebamus alia quæstione vbi actus ad plura delicta potest se habere, odio delinquentis fit interpretatio contra eum in partem duriorem, hoc verum est in dubio, & vt pœna arbitraria augeatur, non verò, vt pœna ordinaria pro aliquo crimine propriè & verè commisso statuta, pro præsumpto imponatur, nisi probetur identitas delicti & sensus verborum secundum vulgi opinionem, vt supra diximus.

SVMMARIVM.

1 *Maritus & vxor simul iniuriati*, llamando al marido cornudo, y la muger puta, *an possit agere vterque actione iniuriarum, & an viro desistente, mulier pro sua iniuria agere possit? & numeris sequentibus præcipue num. 8. & sequentibus, declaratur pluribus modis, num. 26. vsque in fin.*

2 *Iniuria facta vxori censetur facta ipsius viro: ampliatur n. 3. & 4. idem procedit in iniuria facta sponsa, vt in n. 5.*

6 *Iniuria facta viro, non censetur facta vxori, nec pro ea vxor agere potest, nisi iniuria esset communis, tangeretque honorem vxoris, vt in num. 7.*

10 *Iniuria facta filio an pater, & filius agere possint? & an remissio patris noceat filio? & num. seqq. & num. 24.*

18 *Adulterium quis possit accusare, & an iudex ex officio possit de eo agere? & n. seq.*

De iniuria facta simul marito & vxori.

QVÆSTIO CXVIII.

QVÆRO secundo circa eandem l. 2. regiam *de las iniurias*, an illata iniuria marito vel mulieri nuptæ *llamandole à el cornudo, ò à la muger puta*, vterque agere possit actione iniuriarum aduersus iniuriantem vt palinodiam recantet, & an viro desistente mulier pro sua iniuria agere possit?

Suppo

1 Supposito quòd iniuria facta vxori censetur facta eius viro *l.* 1. §. *item aut ff de iniur. & in l.* iniuriarum actio & ibi communiter Doctores, ff. eodem titulo communis, vt cum aliis affirmat Farinac. 3. *tom sua prax. crimin. q* 105. *num.* 269. & tanto magis quando vtrique est facta iniuria, vt in quæstione præmissa.

3 Quòd adeò verum est & procedit, vt maritus pro iniuria facta suæ vxori possit nomine proprio tanquam pro iniuria sibi facta agere contra iniuriantem iuxta textu. *in §. patitur instantia de iniur*, & ibi communiter Doctores, vt testatur

4 alius referens Farinac. *vbi suprà*, *n.* 260. ¶ vbi cum aliis ampliat hoc modo, vt etiam si vxor remisserit iniuriam sibi factam eius remissio non præiudicet marito agenti.

5 Similiter sponsus agere potest nomine proprio pro iniuria facta sponsæ l. item apud Labeonem, § *sponsum, ff. de iniur.* & plures congerit Farinac. idem sequutus *vbi suprà, n.* 271.

6 Iniuria tamen facta viro non censetur facta vxori, nec pro ea vxor agere potest text. clarus *in l.* 2. *ff. de iniur.* congerit plures Farinac. *vbi su-*

7 *prà, num.* 274. ¶ *vbi n. sequenti hoc limitat*, quando iniuria esset communis tangeretque honorem vxoris, vt si fuerit dictum marito, quod erat maritus meretricis vt in specie nostræ l. secundæ; quia tunc agere potest vxor nomine proprio tanquam pro iniuria sibi illata, secundum Ioan. Fabr. *in § pater n.* 4. & ibi Aretin. *n.* 1. nunc vero intrat nostra quæstio præfata.

8 Et in hoc Didac. Perez *in l.* 2. *in glossa cornudo in principio pag.* 217. *col.* 2 *& iterum pag.* 218. *col.* 1. *versiculo*, ex quibus expresse probat, vxorumque posse pro suo iure & conseruatione sui honoris agere aduersus huiusmodi conuitiatorem, vt palinodiam recantet, dicendo se mentitum, vt in hac l. cauetur: nam hoc ex communi hominum intellectu deducitur, & quod sic vxor agere possit, quamuis maritus desisteret ab agendo pro sua iniuria, etiam marito repugnante: quia dicendo marito, quod est cornutus, per necessariam & non absurdam consequentiam infertur vxori iniuria, & sic est etiam propria iniuria ipsius, cùm sit infamata de graui crimine apud maritum, & apud alios, & sic pro suo honore conseruando, qui magis æstimatur & eius bonum, quàm diuitiæ muliæ & eius amissio, vitæ corporalis amissioni compatatur *l. iusta, ff. manumiss. vindict. melior text. in l.* isti quidem, *ff. quod ment. caus. glos* sa 1. *in cap. vno de legatorum versiculo idem esset, si efficiatur infamis de offic. de leg. optima l* 4. *tit.* 13. *part.* 2. igitur cum iniuria propria sit, agere poterit etiam si resistat maritus argumento l. Papinianus in principio, ff. de inoffic. testamento, ibi iniuria ipsius filij est, item quia iniuria ista cum plures lædat, pluribus dari oportet actionem iniuriarum *l.* 1. §. 1. *idem ait, ff. de iniur.* vbi Iurisconsultus ait ex vna iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem, nec vnius actionem, per aliam consumi, vt puta, vxori meæ filiæ famil. iniuria facta est mihi, & patri eius, & ipsi iniuriarum actio incipit competere: ergo hanc arguit Perez, cùm ex vna iniuria & icto verbo, plures resultent plures, marito vxori, quæ non remisit, non constante dissimulatione & remissione viri, eoque inuito competere debet actio iniuriarum, & tenetur iniurians se mentitum fuisse profiteri, cùm ipsa sit casta fidelis & non meretrix: denique alia plura argumenta adducit Perez ad probandum mulieri etiam iniuriam fieri ex præd. verbis per necessariam consequentiam, atque ideò ipsam agere posse pro iniuria sibi illata contendit.

9 Quid dicendum: Profectò ex omnibus fundamentis Perez, nullum ita vrget pro sua opinione: sicut d. l. 1. §. idem ait, ff. de iniuriis: nam cum text. ille dicat, quòd marito pro vxore datur actio iniuriarum, &c. nec vnius actionem per aliam consumi, videtur manifestè probare, quod etsi vnus remittat iniuriam, nihilominus alter agere possit: quod in terminis probauit Bonifac. *de malef. in tit. de iniur. num.* 37. quod si hoc est verum, habemus in illo textu firmissimum fundamentum pro opinione præd. Didac. Perez cætera namque eiusdem authoris argumenta, aut nihil, aut parum concludunt, quia d. l. Papinianus in principio, ff. de inofficioso testamento, casum continet specialem, vt Doctores nostri affirmant, quare ad alium diuersum non est trahenda per regulam vulgatem.

Nihilominus tamen hæc opinio Didaci Perez, nec iure communi stante, nec etiam iure nostro regio attento procedere potest, ac proinde non est tenenda, sed potius contraria, imò quod in specie nostræ quæstionis licet iniuria etiam fiat vxori, quòd verissimum profiteor desistente, vel remittente marito, vxor contra eius voluntatem minimè agere possit actione iniuriarum etiam pro suo iure & honore, loquor regulariter exceptis quibusdam casibus infra declarandis.

10 Quòd primò probo ex decisione optima, l. sed si vnius §. planè, ff de iniuriis iuncta alia decisione textus *in d. l. §. fi. ff. de iniuriis*, quæ iura sunt eiusdem authoris, nempè Iurisconsulti Vlpiani, qui cùm *in d. §. fin.* retulisset neratium, ait ex vna iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem, nec vnius actionem per aliam consumi, &c. vt vidimus posteà *in d. l. sed si* vnius, §. planè, loquens in patre inquit. Planè si præsens agere nolit, vel quia differt, vel quia remittit, atque donat. iniuriam, magis est, vt filio actio non detur: cùm ergo *d l.* 1. §. *fin.* loquatur in iniuria facta vxori filiæ famil. ex qua simul actio iniuriarum competere incipit marito, patri famil. & ipsi vxori: *& d §. planè* aperte decidat, quod patre remittente iniuriam donante, vel differente, filio actionem non dari, ergo nec vxori remittente vel differente marito, eadem prorsus ratione.

11 ¶ Quia quotiescumque duo casus sunt æquiparati per l. veterem, lex noua loquens in vno habet locum & in alio ex æquiparatis iuxta communem theoricam & doctrinam de qua per glossam *in leg. si quis seruo verbo corrumpi, C. de furt. & seruo corrup.* similibus *in l. si vero contra, ff. de legib. communis secundum* Anton. Gomez *in l. Taur. num.* 7. lass. *in l.* quas actiones *n* 19 *C. de Sacrosanctis Eccles.* & alios.

12 Quinimò licet Azo. in titulo de iniuriis §. datur actio iniuriarum *in fine num.* 13. *versiculo* hodie velis (quamuis sub dubio) patrem hodie non posse iniuriam filij remittere in præiudicium ipsius filij per text. *in l.* 1. *C. de bon. mater & in l. vltim. C. de bon. quelib.* & Hostiens. *in summa eodem titulo de iniuriis* & Iacob. de Aren. qui tenebat etiam ante d. l. remissionem patris non tollere actionem iniuriarum sed suspendere eius executionem filio & ita intelligebat, §. *filio l. sed si vnius*, vt refert Alber. ibi & probat Fulgos. *numer.* 10. quotum opinio saltem Azon. & Hostiens. veriorem contra communem putat Arius Pinel. *in d. l.* 1. *in* 3. *p. num.* 105. *C. de bon. maternis & minus*, secundum Dyn. iniuriam ex l.

Cornelia descendentem, nempe quando filius famil. est pulsatus, vel verberatus, vel dumus eius introita argumento l. lex Cornelia in princip. & in §. illud, ff. de iniuriis, quam opinionem sequuntur atque probant Nellus de sanct. Gemi- nian. *in tractatu de bannit. 3. p n 45. volum. 10. tract. diuers. doct.* & Villalpand. *in l. 22. tit. 1. p. 7. §. 26. §. 6. & 7.*

13 nihilominus tamen in vtroque casu communis, vera & tenenda sententia est in contraria, ex d. §. planè, vbi expressè nota vt glossa Bart. Albert. & communiter Doctores, *gloss. in l. in personam 31. ff. de pact.* Bart. & aliis *in l.* Lucius, *ff. solut. matrim.* qui ita intelligunt d. §. planè etiam filio innito & ita indicauit Capell. Tolosan. *decis. 241.* estque communis, vt alios allegans profitetur Arias Penil. *vbi supra*, quamuis eam improber, sed eam proculdubio probat appellans communem Boer. *decisione 120 num. 1.* cum sequentibus, & plures allegans Farinac. in suis quæstionibus crimin. *quæst. 14. num 36.* ad quem locum se remisit posteà idem author *in 3. tom. quæst. 105. num. 257. in versiculo & an & quando*, quia non est verisimile, patrem tunc causa velle remittere iniuriam, neque in causa calumniari *l. fin. ff. de public. iud. l. mater, C. de calumniat.* nisi id constatet ex actis & legitimus præsumptionibus, secundum Bart. & Doctores *in d. l. fi.* imò potius præsumendum, quòd pater prudentius & consultius, multò sit ad pacem accessurus quàm filius secundum Paul. Castr. *in d. l. in personam*, eandem sequitur & profitetur communem Anton. Gom. 3. *tom. var. resolut cap. 6. de iniuria num. 6. versiculo item etiam ibi adde tamen* Plaça *de delict. 1. tom. cap. 6. num. 21.* quam etiam citra casus l. Corneliæ de iniuriis sequitur Villalpand. *vbi supra, §. 26. in principio, & in primis numeris*: sed iuxta communem sententiam præd. etiam in casibus legis Corneliæ iam ex facto

14 obtinimus. ¶ Inquit tamen Clatus *in practic. crimin. quæst. 58. versic. quæro nunquid* & cum eo Farinac. *vbi supra num. 37.* quod quidquid in iure dubitari posset in practica quando iniuria illata filio est personalis & non verbalis, non seruatur d. communis sententia, sed requiritur remissio vtrinsque, nempè patris & filij, in Senatu secundum Clar. *vbi supra*, secus quando non interuenerunt cædes nec vulnera, quia tunc sola pax patris sufficit, vt ibi per eos, facinnt tradita per Octauian. Vulp. *in suo tractatu de pace q. 7. & 7.* relatum per Farinac. *vbi supra*, vbi benè in proposito loquitur.

15 Cum hæc ergo ita se habeant in patre respectu filij famil. idem dicendum atque probandum venit in marito respectu vxoris, ¶ cum iniuria illata vxori viro vtrique censeatur facta atque idem nomine proprio actio competat, vt iure probat Petr. Plaç. *d. cap. 6. numer 23.* omisit tamen allegare *d. l. 2. §. fi. ff. de iniur.* quæ est expressa ad hoc, & quia vir est caput vxoris ipsaque est ei subdita: merito ergo vt ipso remittente iniuriam vxori factam & à fortiori, quando sibi vt capiti fit, vt in nostra quæstione vxor agere non possit regulatiter actione iniuriarum per supra dicta in terminis, post hæc scripta hanc nostram sententiam breuiter hodie tener D. Azeued. *in hac l. 2. num. 48. & 49. tit. 10. lib 8.* loquens quando maritus pro se, & vxore accusabat, cum cautione de rato, & se refert idem tenentem *in l. 8. tit. 1. num. 31. & 32. lib. 5.* & præcipuè per Farinac. *vbi supra num. 38. cum sequentibus* vbi septem limitationes optimas congerit, & idem *d. quæstione 105. num. 258. & sequentibus* aliquas punit.

Excipiunt iura & Doctores præcitari plures casus in patre, in quibus vel ipso non accusante vel remittente iniuriam filius potest accusare veluti si pater sit absens, vel etiam præsens, si vilis persona sit, filius autem persona honesta, quòd probatur in l. sed si vnius, §. filio & §. planè & §. interdum: fallit etiam in querela in offic. testam. vt in d. l. Papinianus de quibus limitationibus agunt latè Doctores præcitati, nec non de aliis apud ipsos videndis; quòd attinet verò ad maritum infra agemus, quid sit dicendum & tenendum, & hæc de primo fundamento iuris communis nostræ sententiæ. 16

Secundò iure regio eadem nostra sententia inuiolabiliter probatur, quia mulier nupta non potest comparere in iudicio absque licentia viri l. 55. Taur. quæ hodie est l. 2. tit 3. lib. 5. nouæ collect. reg. ibi, *ni estar en juyzio faziendo, ni defendiendo sin la dicha licencia de su marido*, vbi D. Castillo *n. 33.* & Azeued. 107. hoc ampliant, & rectè procedere etiam in criminalibus pro se defendenda sine licentia mariti, vt vsus obtinuit licet adhuc aliud defendi possit *ex d. l. 55.* secundum Azeued. *vbi supra*: ergo innito marito non poterit accusare suam etiam iniuriam nec oberit si dicatur, quòd cùm huius cedi mulier in hac specie agat, de iniuris sui & honoris proprij defensione poterit accusare, petendo ad id licentiam à iudice, qui causa cognita potest maritum compellere sibi licentiam præstare ad faciendum omne illud, quod sine eius licentia facere ipsa non potest alias solus iudex eam præstare potest: quoniam cum causæ cognitionem ad id præcedere debeat, nempè legiumè, vel necessariè, nulla causa regulariter potest talis dici ad hoc vt iudex præd. licentia concedat vxori ad accusandum huiusmodi iniuriam, à marito remissam, vel dilatam, cum principaliter agatur de suo honore, & præsumendum sit pro eo optimum consilium elegisse, desistendi vel remittendi præd. iniuriam. 17

Tertiò hæc eadem pars comprobatur, hac consideratione *l. 2. tit. 17. p. 7. iuncta l. 3. tit. 7. lib. 4.* fori dicitur, quòd de adulterio nullus possit accusare, nisi maritus, pater, patruus, vel auunculus mulieris adulteræ & reddit lex rationem: *Porque no deuoser denostado el casamiento de tal muger per accusacion de otro home estraño, pues que el marido è los otros parientes sobredichos, de ella quieren callar y sufrir su dechonra. E sobre todos estos el marido à mayor poder, è deue ser primero recibido à fazer primero la accusacion de su muger, quertendela el accusator*, vt *in dicta l. 2.* ¶ sed in fori præcitata cauetur, quod etiam data negligentia mariti alius quam ipse maritus non possit adulteram mulierem accusare, vt ibi perpendit Montalu. in gloss. *no sea recebido*, reddit l. illa rationem, *ca pues el marido quiere per donar a su muger este peccado, no es derecho quo otro se lo accuse, ni se lo de mando por mal querencia, ni de otro guisa*, & ita practicatur teste Gregor. Lopez *in dict. l. 2. in glossa* tam negligente & communiter præterea practicari affirmat Anton. Gom. *in l. 80. Taur. num. 49.* idemque profitetur cum Gregorio Lopez, Menesius *in l. transigere numer. 92. C. de transact.* & cum aliis D. Azeued. *in l. 10. tit. 3. lib. 5. noua collect. reg. numer. 22.* 18 19

¶ Nec etiam iudex ex officio procedere potest secundum Gregor. Lopez *vbi supra*, sequitur Marauta 20

Maranta *de ordin. iud.6. p. in princip. num.*17.vbi limitat : agitur enim de honore mariti & matrimonij, ac proinde nullus alius præter ipsum directè, vel indirectè potest de hoc agere, ne fiat iniuria ipsis innitis, & ne cuilibet liceat temere fœdare matrimonium,vt inquit Anton.Gomez, *vbi suprà*,

21 Qua ratione mulier nupta, etiam si publice inhoneste viuat pro debito ciuili incarcerari non potest vt pro limitatione l. 62. Taur. adnotant Doctores nostri, quos refert & sequitur Azeued. *in d. l.* 10. *sub d. n.*32.

22 Et procedunt prædicta, etiam si adulterium sit simul cum incestu admissum, adhuc enim de eo accusare nullus alius potest, quam maritus, nec iudex ex officio procedere, nec mulier ipsa incarcerari pro debito ciuili, ne iniuria fiat marito & matrimonio, vt aduersus Gregor. Lopez *vbi suprà*, tenentem contrarium latissimè probat Azeued. *vbi suprà, n.*34. *cum seqq.*

23 Limitanda tamen sunt superiora omnia dato consensu tacito, vel expresso ipsius mariti, vt puta, si adulterium esset publicum, & maritus esset de eo certioratus, vel si videret ingredi adulterum die ac nocte in domum suam, ab eoque dona reciperet, vel si de adulterio non indignaretur habita eius notitia, tunc enim leno præsumitur ac proinde potest contra eum inquiri, ac mulier ipsa pro debito ciuili incarcerari, & de concubinatu agi contra eum & adulterum, vt *in l.* 2. *in fine titul.* 19. *hoc lib.* 8. ita in terminis tenet & probat Azeued. *vbi suprà,n.*33. obseruans quod debet prius constare de scientia & patientia mariti prout tenet D. Couarr. *in quarto* 2. *p. c.* 8. §.11. *num.* 6. & Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *quæst.*88.*num.*14. *cum sequentibus*.Cum ergo de honore, vel potius de iniuria mariti & matrimonij iure regio vllo modo agi non valeat, nisi ad instantiam mariti, etiam ipso tacente, & negligente, consequitur manifestissimè, vt in hac eadem ratione, quotiescumque maritus ab alio offenditur, vocando eum cornutum, ipso negligente, desistente ab accusatione, vel iniuriam remittente, minimè eius vxor, quantocumque honesta & offensa, nec etiam pro defensione sui iuris & honoris marito inuito accusare possit honor eius præcipuus & principalis est ipsius mariti ab eoque in vxorem deriuatur, cum ipse sit caput mulieris vnde ipso silente, vel remittente non poterit mulier accusare, quia præter ipsum nullus alius agere potest de eo, ex quo iniuria ipsi & matrimonio infertur,quod minime est permissum iure præd. regio, eiusque ratione obsistentibus : nec obstat si dicatur, quod hic non agimus de adulterio, quo casu loquuntur & procedunt omnia supra adducta pro hac parte : sed tantum de actione iniuriarum contra conuitiantem & iniotiantem præd. verbis de quibus in hac nostra l. regia 2. ipsos vxoratos quoniam adhuc ratio eadem limitat in nostra specie, vt idem in ea probemus, quia scilicet, agitur de fœdere matrimonij, ac ipsius honore & mariti, & ideo merito quod nullus alius quàm ipse accusare possit iniuriantem, & ita tenendum censeo, quicquid contrarium velit & fundare nitatur Didac. Perez, *vbi suprà*, siuè maritus pro se & vxore accusauerit, vt censuit etiam Azeued. hic *n.* 49. siuè pro se tantum ex supradictis licet contrarium in hac vltima specie sentiat Azeued. *vbi suprà.*

24 Superest modo, vt satisfaciamus *d.l.* §. *fin. ff. de iniuriis*, quòd est fortius fundamentum partis contrariæ, dum decidit ille text. quo iniuria illa vxori, actio marito competat patrisfamil. & ipsi mulieri, nec vnius actio per aliam consumitur : sed iudicio meo hæc verba sunt intelligenda in eum sensum, nè obsint *d. l.* vnius, §. planè, nempè, vt in præmissa specie interdum oriatur ex vna iniuria, & incipiat competere tribus personis iniuriatum actio, nec per vnam tollatur altera:diuerso tamen modo eisdem competit marito, namque in habitu & in actu huc est exercitio, vxori verò, vel filio respectu mariti, vel patris in habitu tantum, nisi in casibus à iure exceptis,itaque actio competens vxori, & filio famil. est suspensa regulariter, & reducitur ad actum in præd. casibus exceptis, vt patet in *d.* §.*filio & dict.* §. *planè cum sequentibus* 5 *eiusdem l.* sed si vnius, quæ licet loquatur in parte respectu filij, idem est, eadem ratione in marito respectu vxoris cum in eisdem & sic in vtroque casu loquatur, *dict. l.* 1. §. *fin.* ergo licet mariti, vel patris actio non consumat actionem vxoris, vel filij famil. vt inquit *text. in dict. l.* 1. §. *fin.* potest enim filius (ac proinde vxor) absente patre, vel furioso eo præsente agere attamen hoc regulariter non licet, nisi in casibus ab eadem l. exceptis, tantum enim lex fidit de marito & patre, vt credat optimum consilium pro se, & pro vxore, vel filio sumpturum.

Ex quibus tandem fit, vt in specie nostræ quæstionis marito differente, desistente, vel remittente iniuriæ persequutionem, regulariter contra ipsius voluntatem vxor agere non possit iniuriarum nec ceptam accusationem à marito prosequi.

Quod nedum meo iudicio procedit, quando marito infertur principaliter prædicta iniuria appellando eum cornutum, sed etiam si conuitij causa vxori dicatur quod est meretrix, vel puta, adhuc enim militant rationes & fundamenta nostræ conclusionis,nempè quod agitur de honore matrimonij, & mariti, qui est caput mulieris & hæc quando vxor agere vult inuito marito, vel saltem sine eius licentia. 25

Sed quid erit, quæso, si maritus consentiat, vt mulier agat, cum tamen ipse prius inceperit, & destiterit, vel remiserit, vel saltem agere distulerit ? & quidem si remiserit iniuriam, indubium est, non posse vxori concedere licentiam, vt ipsa pro sua iniuria agat:quoniam vt probauimus, remissione mariti consumitur actio vxoris regulariter, & ideò sicut maritus tunc petere non potest, nec etiam licentiam vxori præstare ad petendum ; si verò distulit agere & non remisit, indubium per contrarium est, vxorem cum licentia viri agere posse ; quod si cæpit vir agere & distulit prosequutionem, similiter idem est dicendum quod si destitit ab accusatione simpliciter, idem videtur dicendum, vt tunc vxor suo nomine cum licentia viri possit agere, si verò destitit, & simul remisit, contrarium erit obseruandum, nempè vt vxor etiam cum licentia viri agere nec prosequi possit, argumento sumpto à remissione, patris respectu filij offensi per supradicta. 26

Nunc autem nostra principalis sententia, de qua supra contra opin. Didac. Perez limitanda venit, primò si maritus sit vilis, vxor autem bonesta persona, eodem argumento sumpto de patre *vt in d.* §. planè tunc enim causa cognita 27

iudex

Iudex licentiam præstabit vxori agendi, si ipse
maritus eam præstare recuset.
28 Similiter & secundo limiranda forsan quibus-
dam videbitur, si maritus sit absens, vel fu-
riosus quasi tunc verisimile sit ipsum si præ-
sens fuisset aut sanæ mentis acturum fuisse, vt
in filio famil. cui iniuria illata fuit respectu pa-
tris absentis, vel furiosi: probat textus *in dicto
lib. sed si vnius, § ait prætor & §. filio famil.* & *in*
29 *versiculo, nam & cum abest, ff de iniur.* ¶ & quia
in hac specie videtur etiam hodie de adulterio
posse accusare coniunctam personam, nempè
patrem, fratrem, patruum & auunculum ipsius
mariti, vel adulteræ, cum non constet de con-
tradictione mariti, cum sit absens, vel furio-
sus & sic quod in hoc casu sit correcta per di-
ctam l. fori, supra allegatam *l. quamuis la segun-
da, C. ad legem Iul. de adult. & dict. l. 2. titul. 17.
p. 7.* quæ hoc ius accusandi de adulterio defe-
rebat primum marito, deinde præd. personis.
30 ¶ Nihilominus tamen. Anton. Gomez, *in l. 80.
Taur. num. 49. in versiculo, sed hoc non obstante,*
in hoc vltimo probat contrarium, imò quod
indistinctè hodie nullus possit accusare de adul-
terio, nisi solus maritus, modo ipse taceat, mo-
do contradicat, modo sit absens, modo præ-
sens, per rationem d. l. fori, & affirmat, quod
ita communiter practicatur: ergo eadem ratio-
ne in specie huius secundæ limitationis videtur
idem dicendum, nempè quod vxor etiam ab-
sente marito, vel furioso, non possit etiam pro-
prio nomine agere actione iniuriarum, si ma-
rito vel sibi sit illata iniuria, *llamandole a el cor-
nudo, ò a ella puta*, nec iudex debet ei scilicet
vxori ad hoc licentiam præstare, vtporè, quia
agitur de iniuria mariti & matrimonij & sic
quod præd. secunda limitatio non sit vera, quid
dicendum?
31 Ego (sub censura alterius rectius sentientis)
crederem quod si maritus absens, sic offensus
persona honesta sit, minimè sit vera limitatio
præfata, idem si esset furiosus & honesta perso-
na, sed tunc curatori eius decreto vel decernen-
do esset deferendum ius accusandi, quicquid
in patre furioso, vt pacem pro filio facere non
possit etiam mediante curatore teneat Bero. *quæ-
stione famil. 75. num. 5.* & Ioseph. Ludouic. *in
communem opinionem lib. 1. conclusione 41. in ter-
tia limitatione*, provt eos refert Farinac. *d. q. 14.
num. 47. ad fin.*

Si verò maritus vilis sit & infimæ sortis tunc
causa cognita, si iudex ita expedire existimaue-
rit, poterit vxori absentis sic offensæ hoc ius
& licentiam concedere.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians sponsam de præsenti alterius*, llaman-
do la puta, *an incidat in pœnam* de desde-
zirse, *&c. & num seqq.*
¶ *Sponsa de præsenti an comprehendatur sub no-
mine vxoris per totam quæstionem: vbi plu-
res doctrinæ adducuntur in proposito.*

*De iniuriante sponsam de præsenti ante co-
pulam, vel traductionem ad domum.*

QVÆSTIO CXXIX.

QVÆRO tertio circa eandem legem 2. 1
de las injurias y denuestos, an dum punit
pœna contradictionis, &c. dicentem
causa conuitij, *à muger que tenga marido, pu-
ta*, habeat locum in conuitiante præd. verbis
sponsam de præsenti alterius? & videtur mini-
mè præd. pœna, sed alia minori arbitraria pu-
niendum fore. Primò quia lex nostra loquitur,
en muger que tenga marido. ¶ Sed secundum com- 2
munem vsum loquendi vxor habens maritum
non dicitur ea, quæ de præsenti desponsata est,
hæc namque solum appellatur sponsa, sed illa
tantum, quæ est velata, hoc est, post nuptia-
les benedictiones seu post carnalem copulam,
quam significationem diuina etiam Scriptura
obseruat, & eam frequens vsus recipit secun-
dum Abbatem *in cap. ex publico per text. ibi de
conuers. coniugat.* D. Couar *desponsal. 1. part. c. 1.
num. 4. & cum simil.* in pœnalibus & odiosis ex-
tensio fieri non debet vltra casum expressum, vt
in regia, odia restringi cum simil. & verba non
sunt improprianda, vt quis maiori pœna punia-
tur, quàm aliàs puniretur.

Secundò, quia lex, vel statutum loquens in 3
muliere nupta, vel marita non habet locum in
sponsa non traducta ad domum maritita, & in
non carnaliter cognita, secund. Petrum An-
char. *in cap. 1. p. 1. de restit. in 47. chart. versic.
quæro de quæstione quæ mihi occurrit*, quem refert
& sequitur Hypolyt. de Marsil. *consil. 61. num. 4.*
& in terminis nostræ quæstionis & legis regiæ
hanc doctrinam applicat cum ea remanens *Ioan.
Yañez Parlador. lib. 1. rerum quotid. c. 17. in fine, in
prima impressione.*

Nihilominus tamen in quæstione præmissa 4
contrarium probo, & in praxi obseruandum es-
se censeo, imò quod iniurians sponsam alterius
de præsenti etiam non cognitam carnaliter, nec
ad domum viri traductam, appellans eam me-
retricem, hoc est *puta*: sit puniendus pœna hu-
ius l. regiæ, nempè recantationis palinodiæ iuxta
formam nostræ legis regiæ & trecentorum so-
lidorum.

Primò quidem peremptoriæ, quia mens at-
que finalis ratio nostræ l. est propter offensam
summamque iniuriam, quæ fit matrimonio, at-
que ipsi marito, eiusque vxori, sed hæc eadem
ratio militat & inuenitur in sponsa de præsenti.
¶ Quoniam statim quod aliqui desponsantur in 5
facie Ecclesiæ per verba de præsenti seruata for-
ma Sancti Concilij Tridentini efficit verum ma-
trimonium, vt patet ex *cap. 1.* in decreto de re-
formatione matrimonij *sessione* 24. eiusdem Con-
cilij Trident. quod olim contingebat, præstito
mutuo consensu per verba de præsenti: nam sta-
tim fiebat verum matrimonium, vt *in cap. suf-
ficit* 27. *quæstione 1. cum simil.* ¶ & lex vel sta- 6
tutum loquens in vno casu extenditur ad alium
ex identitate vel maioritate rationis, nec tunc
dicitur extensum, sed virtualis comprehensio,
nec similitudo, sed eadem lex vt latè probauit
idem Hipolyt. *vbi suprà n. 6.* cum sequentibus, &
& nos latissimè *lib. 3. pract. quæst. 17. num. 79. cum
pluribus sequentibus.*

Sed

Sed vit & ſponſa de præſenti ita offenduntur
ex prædicta iniuria, nec non & verum matri-
monium fædatur ac ſi eſſent velati, vt patet.
7 ¶ ſicut etiam offenditur ſponſus ex adulterio
ſponſæ de præſenti, etiam nondum à ſe cogni-
tæ, ac maritus ex adulterio vxoris à ſe cogni-
tæ & ad domum traductæ, vt tenet Auendan.
reſponſ. 10. *verſic. & ſicut* & probatur *ex l.a. ti-
tul.* 18. *lib.*8. *ordinament. veter. hodie l.*3 *titul.*10.
*hoc libr.*8. *nouæ collectionis regiæ*, vbi eadem pœ-
na ſtatuitur contra ſponſam de præſenti adulte-
rium committentem, quæ impoſita eſt vxori
adulteranti D.Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 1.*part. c* 1.
in principio num. 8. *vbi cum ſponſa tantum*, fa-
ciunt tradita per Couar. *in* 4. *de ſponſal.*1.*p.c.*1.
*in principio n.*4.*verſic. ſed ſponſas*, vbi loquitur in
ſponſis de futuro.

8 Et probatur quia ſponſæ quandoque dicuntur coniuges, vel vxores, non re præſentium, ſed ſpe futurorum ex eo, quod propter fidem, quam in deſponſatione dederunt, poſtea efficiantur veræ vxores *cap. ſic quippe* 27.*quæſtione* 2. vbi Gratianus ex pluribus authoritatibus, hoc ipſum probat, cuius eſt locupletiſſimus teſtis Hieronym. aduerſus Eluidium de perpetua virginitate Beatæ Mariæ 2.*tom.* tametſi apud Iuriſconſultos proprior ac frequentior ſit futurarum nuptiarum promiſſio, qua ſponſas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus: ergo in ſponſa de præſenti proculdubio procedet noſtra præfata ſententia.

9 Secundò, quia regula generalis conſtituenda eſt in hac materia, quod quantum ad effectus ciuiles, ſufficit duxiſſe ſponſam de præſenti abſque eo, quod ſit ad domum traducta: vt notat gloſſa & ibi Socin. *in l. cum fuerit, ff. de condict. & demonſtr.*

10 Tertiò, quia ita offenditur matrimonium, & fides Sacramentalis per adulterium commiſſum cum vxore traducta ad domum, ſicut cum ſponſa de præſenti, vt probat Palac. Rubios *in repetit. rubrica de donat. inter vir. & vxor.* §.55. & Auendan. *dict. reſponſ.* 10. *verſiculo, igitur offenſa*: ergo & per iniuriam præd. illatam ſponſæ de præſenti.

11 Hinc concludit Auendan. *vbi ſuprà, per totum reſponſum*, quod leges huius regni punientes vxoratos habentes concubinas publicas, habent locum in ſponſos de præſenti eas habentes, & & tenuit idem Auendan. 2.*part cap.*16.*prat.n.*12. & Auiles *c.*47.*in gloſſa caſado n.*1.*cum ſeqq.* dicens quod ita practicatur.

12 Quartò, quia in materia fauorabili, & adhuc in materia differenti, vbi nominantur in lege vel conſuetudine, vxor, vel vir, vel Hiſpano ſermone *caſado* venit ſponſus, vel ſponſa de præſenti iuxta doctrinam Abb. quam ibi ſequitur Felin. *ſub num.*4. *in cap.*3. *loco de probat.* Anebarr. *conſil.*21. *num.*14. plurima congerit Caſſaneus in conſuetud. Burgund. *rubrica* 4. §.6. *& conſil.*1. quos citat & præcedentem doctrinam ſequitur Auend. *d. reſponſ.* 10.*n.*3.

13 Neque obſtat, quod lex noſtra ſit pœnalis: quia reſpondemus, vtrumque caſum, ipſam virtualiter comprehendere, vt *ſupra* probanimus: ſecundò quod cum lex noſtra, prohibens huiuſmodi iniuriam fieri conſonet omni iuri, fauorabilis cenſenda eſt; quia agit de puniendis criminibus iniuriæ aliàs prohibitis & de medela animæ, quo caſu iura non debent reſtringi, ſed ampliari, vt generaliter ex Abbate, Bald. & Roch. de Curt. probat Auendan. *d. reſponſo* 10.*n.*2.

Non obſtat ſimiliter doctrina Petri Anchar. *ſuprà* in contrarium adducta, quia ceſſat attenta mente noſtræ legis regiæ, & quia loquitur attento ſermone latino: ſecus eſt in ſermone Hiſpano, ſecundum Auend. *vbi ſuprà*.

Nec etiam communis vſus loquendi, quia 14
procedit prætetquam ſi ex mente & intentio-
ne legis, vel ſtatuentium conſtet contrarium,
prout conſtat ex ratione finali noſtræ legis, vt
ſupra expenſa: nec hic impropriantur verba:
quia imò ſponſa de præſenti Hiſpano ſermone
venit appellatione vxoris in lege vel conſuetudi-
ne, vt probat Auendan. *vbi ſuprà, num* 3. Quod
eſt veriſſimum reſpectu Sacramenti matrimonij
celebrati per verba de præſenti coram parocho
& teſtibus, iuxta decretum Concil. Trident. de
hoc agens.

Et in terminis noſtræ quæſtionis ita breuiter
tamen tenet Didac. Perez *in l.a. tit.*10. *lib.*8. *or-
dinamenti in gloſſa, marido, puta, pag.* 230. *col.* 1.
verſiculo. quæri etiam poteſt, vbi l. ſtyli 82. dicen-
tem, *que en las penas que mandadar el fuero por ca-
lumnia de muger caſada, eſſas miſmas ſe entienden
por la que es deſpoſada por palabras de preſente*, eam-
dem ſententiam in terminis noſtræ legis tenet
Azeued. hic *num.* 44. & ante eum Auiles *in ca-
pit.*1. *prat. verbo, mugeres*, quem refert & ſequi-
tur citans d. l.82. ſtyli Parladot *lib.*1. *rerum quo-
tid. ſub num.*49. in ſecunda impreſſione Salman-
ticæ facta ann. 1595. ¶ Dicens ſecus eſſe pro- 15
culdubio in vidua.

SVMMARIVM.

1 *Iniurioſa verba vel conuitia ſimilia expreſſis à lege regia, quæ dicantur, vt pro eis iniurians teneatur palinodiam canere, num. ſequentibus.*

2 *Proditorius & alenoſus quis dicatur, & quæ differentia ſit inter hæc duo.*

3 *Iniurians aliquam vocando eam ſtrigiam vel lamiam, quod crimen committat? & numer.* 4.

5 *Iniurians tabellionem, vel teſtem falſarium eum vocando an incurrat in pœnam legis regiæ palinodiam canendi.*

6 *Lenam appellans aliquam animo iniuriandi an incidat in pœnam palinodiam canendi?*

7 *Appellans aliquem malum Chriſtianum in quam pœnam incidat?*

8 *Iniurians aliquem appellando eum, latronem, furem, gladiatorem, quam pœnam incurrat?*

9 *Iniurians aliquem vocando eum natum ex adulterio, vel ex monacho, vel ſpurium in quam pœnam incidat?*

10 *Iniurians alterum appellando, latronem, vel hæreticum, quam pœnam incurrat?*

Iniurioſa verba, ſimilia expreſſis in lege regia de las iniurias, *an dicantur hic contenta? & in num.* 12.

13 *Iniuria ſimiles expreſſis in lege regia an hodie eiſdem pœnis puniantur? & quæ dicantur ſimiles, num.* 14. *&* 15.

De

De conuitiis similibus expressis in lege regia de las injurias.

QVAESTIO CXX.

1 Vero quarto de intellectu nostræ legis secunda *de las iniurias*, in illis verbis, *ò otros denuestros semejantes*: quænam dicantur alia conuitia similia præcedentibus quinque, vel sex expressis Bald. *namque in l. neque, ff. de legib.* inquit: illa similia dici, quorum sunt diuersi termini, vna verò ratio, seu qualitas; alij alia dicunt: sed in terminis nostræ l. *Ioan. Yañez*, Parlador. *lib. 1. rerum quotidian. cap. 17. numer. 14. & 15. & cum sequentibus*, secundum nouiorem impressionem deducit ex l. 3. sequenti similia maledicta accipi, quorquot illis quinque minora non fuerint, nam cum d. l. 1. dicat, *qualquiera que a otro dixere alguna palabra iniuriosa, ò sea menor de las contenidas en la ley precedente pague a la nuestra Camara duzientos marauedis, y el iuez le pueda dar mayor pena, segun la quandidad de las personas, y de las iniurias*: deduci videtur, quotquot illis quinque, aut æqualia, aut maioratus fuerint, similia dicenda esse & ad hanc cantandæ palinodiæ pœnam pertinere.

2 Cæterum, quia hoc generale est, & adhuc difficile exempla in particulari cognoscere quædam subdit pro quibus ratione similitudinis expressarum, eandem pœnam imponendam censet: nempè, si quis aleuosus appelletur, nam tale crimen perduellioni æquiparatur *lib. 2. ad fin. titul. 2. part. 7. voluit allegare l. 1. in fin.* eodem *titul.* vbi cum lex illa dinumerasset quatuordecim modos proditionis, inquit in fine: *è sobre todo dezimos, que quando alguno de los yerros sobredichos es fecho contra el, ò contra su señorio, ò contra procomunal de la tierra, es propriamente llamado trayción: è quando es fecho contra otros omes es llamado aleue, segun fuero de España*: & quidem quoad hoc exemplum, plana res est: *Porque llamar à vno aleuoso, es llamarle traydor contra otros hombres*, & ita vel est, idem conuitium ac si vocaret alterum, *traydor*, vel omnino par.

3 Idem dicit probandum Parlador. si quam *strigiam*, seu *lamiam* appellauerit quis ferè enim hoc crimen sine hæresi, vel apostasia non

4 admittitur. ¶ nam in principio suorum scelerum, solent plerumque lamiæ fidem Catholicam abnegare, deinde ipsos dæmones adorant & cum illis fœdus percutiunt, & pacta nefanda faciunt, vnde relinquitur quod hæreticæ sunt & apostatæ, vel certe vehementer suspectæ, & ideò huius criminis punitio ad Inquisitores pertinet, & hoc iure ipsi vtuntur Malleus *malefic. 1. parte quæstione 14.* Syloester *in Summa, verbo hæresis tertio, in fine*, Alphons. à Castro *lib. 1. de iusta heret. punit. cap. 16.* Alciat. *lib. 8. parerg. iur. cap. 22.* & eos referens Simancas *de instit. Catholic. cap. 37. num. 13.* quo fit, vt circa hanc opinion. in specie præd. idem cum Parlad. sentiam.

5 Denique ipse Parlador. *vbi suprà, numer. 18.* simile quoque dicendum esse existimat, si tabellionem, vel testem *falsarium* appellaueris, inter grauissima namque crimina, hoc numeratur, estque proditioni multum affine: citat in hoc Gregor. Lopez *in Summa titul. 7. partita 7.* qui hoc non dicit, sed quod falsitas, est adeo abominabile crimen, sicut aliud, quod possit reperiri, vt patet ex traditis per Doctores *in l. transigere, Cod. de transaction.* dum quærunt de ratione quare in hoc crimine falsi non permittitur transactio: nihilominus tamen, eum hoc crimen conuitij causa obiicitur tabellioni publico bonæ famæ, proculdubio simile videtur verbis expressis in hac nostra l. 2. & ideo his pœnis erit puniendus hoc conuitium ei obieciens, propter publicam personam ac fidem, quam agit tabellio publicus, quam frangens falsitate admissa rempublicam ipsam fallere videtur, atque omnino offendit, sicque similitudinem habet quandam affinem proditionis, ac proinde maior iniuria eidem fieri videtur, quam priuatæ personæ: quamobrem in teste videtur dicendum contra præfatum Parladorum.

Idem ipse Parlador. *num. 19.* censet, si lenam mulierem nuptam, quis appellauerit; etenim lenocinium facere non minus est, quam corpore quæstum exercere *l. Palam, §. non solum, ff. de ritu nuptiar.* sed hoc non probo: quia & si hoc graue crimen sit, nihil tamen simile habet cum corporis proprij quæstu. 6

Diuersum iudicat ille *numer. 21.* si quis alterum malum Christianum appellauerit: longe enim interest inter hæreticos & malos Christianos, illi enim falsa cedunt, hi vera credentes non viuunt, vt credunt, secundum Augustin. super Matth. *cap. 5*, idem in eo, qui alterum conuitij causa, morbo gallico, vel inquinali hoc est bubolo notauerit, respondet author præfat. *numer. 23.* in his namque duobus speciebus non erit locus pœnæ recantandi palinodiam, nec similiter ille, qui alterum duplicis faciei appellauerit: secus si filium meretricis, si viuit mater nupta secundum Parlador. *vbi suprà d. cap. 17. n. 15.* secundum priorem impressionem. 7

Similiter non erit idem obseruandum in eo, qui conuitij causa, alterum latronem, furem gladiatoremvè appellauerit: hæc namque verba non sunt similia expressis, sed minora ac proinde non comprehenduntur sub punitione & pœnis nostræ legis secundæ, sed potius leg. 3. *infra eodem*, vt constat ex traditis per Bartol. *in leg. 3. in principio numero secundo*, Paul. de Castro 4. *glossa 5. ff. de lib. posthum.* ¶ Idemque censendum erit de conuitiis his *tu es natus ex adulterio*, vel *ex monacho*, vel *es spurius*, & simil. secundum Bartol. *vbi supra, numer. 3.* Paul. 5. Iaf. 7. qui hoc verum intelligunt, quando in genere diceretur conuitium: verum, attenta nostra lege regia eiusque dispositione 8. ipsius ratione si per prædict. verba matrimonium constans eiusque honor lædetetur siue per expressa conuitia de quibus in eadem lege siuè per æquipollentia crederem profecto eius pœnam imponendam esse, quicquid Doctores prædict. exteri *vbi suprà*, & *in leg. turpia in principio, ff. de legat. 1.* aliud velint. 8 9

Ex quibus caute obseruandum erit, quod perInsorie & in transitu negligenter dixit Auendan. *in tractatu de Iniuria numer. 11.* extendens nostram legem secundam in illis verbis: *a otro*: vt licet proferens huiusmodi iniurias non addat, *tu es latro*, vel *hæreticus*, sed dicat, *latro*, vel *hæretici*, vel etiam in plurali *latrones* & *hæretici*: sufficit 10

sufficit sic proferre, dummodo constet de intentione propter quem iniuriandum verba dicuntur: argumento text. *in l. 1. ff. de heredit. instit.* quem sic inducit Bartol. *in leg. apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniuriis, & de verbis,* in numero plurali, vt puta, si dicit: *estos ladrones, estos herejes,* vel *Indios,* vel similia: & ita debes intelligere, quod his casibus locum habeat pœna huius legis, hactenus Auendañ. Dum enim autor hic sentit, ac expresse vult, quòd pœna huius leg. secunda habeat locum, quoties quis alterum vocat latronem conuitij causa, verum non est ex prædictis: attamen dum censet, non esse de substantia addere *tu es latro,* vel *hæreticus,* sed sufficere, si dicatur, *latro,* vel *hæreticus,* etiam in plurali numero benè dicit, dum tamen intelligamus diuersam pœnam esse imponendam pro conuitio, *ladron, ò ladrones,* hoc est iuxta l. 3. huius tituli & pro altero illo *hereje, ò herejes,* nam pro hoc pœna nostræ legis 2. imponenda est, vt pro conuitio in ea expresso ibi, *ò hereje,* licet in plurali numero proferatur.

11 Similia etiam conuitia expressis in nostra lege secunda erunt, dicere rixando cum alio, *ego non sum proditor,* vel *bonus homo,* vel *non sum de genere talium,* vel *in genere meo non sunt sodomitæ,* nam ex communi omnium intelligentia censetur alium talem vocare, quia verba, secundum communem hominum intelligentiam sunt accipienda *cap. ex literis 1. sponsal.* ita Didac. Perez *in l. 2. titul. 9. lib. 8 ordin. pag. 228. col. 2.* & idem, & Azeued. *in præsenti, num. 85.*

12 Sic enim alios iniuriantes verbis subdolosis & indirectis eadem pœna puniendi sunt, quâ qui verbis claris & directis eadem verba protulissent de quibus in nostra lege vt tenet expressè Auendañ. *in dicto tractatu de iniur. numero fin.* tametsi Anton. Gomez *in 3. tom. variar. cap. 6. num. 3.* nulla pœna talem afficiendum esse existimet, sed eum reprobat cum Paslador. & Didac. Perez, Azeued. *hic num. 86.* & inquit idem Didac. Perez *in lege 2. titul. 9. lib. 4. ordinament. colum. 1490. in principio,* sufficere in casu nostræ legis dicere verba æquipollentia, nempe, vt si quis dixerit alicui conuiriandi animo, *rogo vt taceas, nam in meo genere non sunt latrones, sodomitæ, Iudæi,* seu *heretici,* vel *leprosi,* vel *ego non sum cucurbita,* vel huiusmodi, nam eo ipso censetis dicere eum, seu in suo genere esse latrones tenerisque actione iniuriarum, vel si dicas, *non sum ego ille, qui furtum feci:* sed hoc intelligendum est, sicut quod retolimus ex Auendañ *supra,* nempè de verbis subdolosis similibus expressis in nostra lege secunda ad hoc, vt pro eis eadem eius pœna imponatur, quæ pro expressis; cæterum si non sunt de ipsis nec similibus in qualitate & substantia, sed aliàs iniuriosa in his probabit dispositio l. 3. primum eodem eiusque pœna, vt in vocante alterum animo eum conuitiandi *latronem* verbis claris, & expressis, vel subdolosis & de his similibus, pro quibus pœna *de desdezirse* per legem nostram secundam imposita minime locum habet,

13 Vltimò in calce huius quæstionis illud admonendum duxi: quòd licet D. Couarr. *lib. 1. variar. resolut. cap. 11. numero 4. versiculo, verum, vt ad propositam quæstionem,* &c. doceat, verba nostræ legis secundæ in libro ordinamenti veteris posita, scilicet: *y si dixere otros denuestos, desdigase ante el Alcalde,* &c. variè accipi à iudicibus, nec omninò id seruari, sed frequentius omitti, aliamque pœnam pro arbitrio iudicantis inferri conuitiatori: nam ea retractio tantum à lege & iudicibus iniungitur, vbi conuitium contingeret per obiectionem alicuius ex illis sex vitiis, quorum lex illa meminit, nihilominus hodie eius hæc doctrina & praxis minimè procedet, cum loquatur ipse ante nouam collectionem legum huius regni, & prædict. verba lege ordinamenti veteris hodie in noua collectione legum huius regni, nempè in nostra hac lege secunda aliter nouæ se habent clarius & strictius prioribus, nempè quia post prædict. sex conuitia immediate sub vna eademque oratione ante verbum decisiuum *desdigalo* &c. additur *ò otros denuestos semejantes,* quod olim in lege ordinamenti veteris erat positum, sine verbo, *semejantes* alia oratione, post finitam priorem sex verborum prædictorum & sic hodie, vltra verbum antiquum, *otros,* quod est repetitiuum similium iuxta vulgatam iuris regulam additur præterea, *semejantes* vt ostendatur enixior intentio & voluntas legislatoris inducendi atque statuendi eandem pœnam *de desdezirse* & pecuniariam pro aliis similibus conuitiis expressis & ita in eum finem geminasse verba illa *otros semejantes,* vt similitudo hæc ad imponendam eandem pœnam sit omnimoda in qualitate & substantia, quamuis iniuria diuersis verbis sit prolata: non ergo sufficiet similitudo generalis in aliis verbalibus iniuriis in qualitate & substantia dissimilibus: credendum igitur est eum mysterio nouissimè coniuncta fuisse prædict. verba, *ò otros denuestos semejantes* cum sex prædict. expressis ante verbum decisiuum *desdigalo* &c. vt hæc retractio & sic decisio nostræ legis, tam conuitia expressa, quàm alia eis similia similiter comprehendat: vna namque determinatio respiciens plura determinabilia pari permittitur determinari iuxta regulam iuris de qua *in lege tam hoc iure cum similib ff. de vulgar. & pupil.* ac proinde censendum est legem nostram hanc continere iuris noui, aut saltem clarioris determinationem ad euitandas & tollendas opiniones diuersas iudicum, vt omnes, similes alias iniurias sex expressis eisdem pœnis vindicarent ac plecterentur, quo attento iam cessare videtur praxis illa frequentior, de qua testatur insignis Couarruuias *vbi supra.*

Cæterum si dubitetur, an conuitium prolatum sit simile prædict. sex expressis, necne? Idem vulgi opinione atque communi intelligentia verborum probata iudicabitur: sin minus arbitrio recti iudicis discernendum erit consideratis circunstantiis verborum loci & temporis, & qualitate personarum: in quo iudex multum aduertere debet, vtpote in re grauissima, cum agatur de honore vtriusque partis, ne erret: ego in conuitiis specialibus de quibus *supra* egimus, quod ibi resolui iudicarem: de cæteris verò contingentibus, certa regula dari non potest: ideò ad vulgi opinionem & intelligentiam communem verborum probatam recurrendum esse censeo iuxta supradicta. Denique his deficientibus, vel non probatis arbitrio boni viri relinquetem. 14

Illud tandem obseruatione dignum esse censeo, diuersum esse, conuitia probata esse eadem in substantia cum expressis in nostra lege quamuis diuersa in verbis, vel similia: in priore 15

etenim specie constito de identitate in sensu communi, quamuis sint diuersa verbis proculdubio pœna nostræ l. imponenda erit, idque non per viam extensionis, sed comprehensionis, & virtute expressæ, aceidentitate, vel maioritate rationis, ac tandem, quia ita in l. nostra hae cauetur, *vt supra in quæstione adhinc secunda* resoluimus: in secunda vero specie præmissa praxis frequentior iudicum habebat, quod asseuerat Couar. post nostram collectionem nouam legum huius Regni, quod prædiximus obseruandum erit.

Superest autem, vt discutiamus, an conuitians alterum verbo, *Iudio, Confesso Marrano, Moro, aut Morisca*, debeat palinodiam recantare, sicut pro cœteris conuitiis in nostra l. expressis, tanquam eis similibus necne; de quo *sequenti quæst.* disputabimus.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum appellando eum,* Iudio, Confesso, o Marrano, o Morisco, *an incidat in pænam* de desdezirse, y pagar los sueldos, que pone la Real por las cinco, ò seys palabras iniuriosas? *& num. seqq. per totam quæst.*

8 *Extensio in pœnalibus locum non habet, etiam ex lata verborum significatione, nisi eadem ratio subsistat.*

De iniuriante alium dicendo illi, verba de quibus hîc.

QVÆSTIO CXXI.

1 QVARTO modo, & quinto, an iniurians alterum appellando eum, *Iudio, Confesso Marrano, o Morisco*, incidat in pœnam nostræ l. 2. Regiæ, ita vt debeat canere palinodiam coram iudiee, & bonis viris & insuper soluere trecentos solidos de quibus, in hac l. sicut pro alio quolibet ex quinque, vel sex conuitiis expressis in ea, necne?

2 In primis vt obiter dicam *l. fin. tit. 5. lib. 1. ordinament. veter. & l. 3. versic. los Iudios tit. 9. lib. 4.* eiusdem veteris ordinamenti, olim cauebatur. *Que los Iudios, y moros despues que fueren conuertidos a la Sancta fee Catholica, no deuen ser iniuriados, ni mal tratados por los otros Christianos, ni por ende manda, que qualquier los llamare, marranos, tornadizos, o otras palabras iniuriosas caya en pena de trecientos marauedis por cada vez: y sino tuuiere de que pagar que este, en la carcel publica en cadenas por quinze dias.*

3 Rursus, *l. 2. versic. que si hombre, eiusdem tit. 9. lib. 8. ordinamenti veter.* cauebatur, *que si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno le llamare tornadizo peche diez mil marauedis al Rey, y otros tantos al querelloso: y si no tuuiere de que los pechar, que peche lo que tuuiere, y por lo que fincare yaga vn año en el cepo, y si ante de vn año pudiere pagar, salga de la prision.*

Ecce duas leges sibi contrariantes, & quod magis est vna alteram immediate consequitur sub *d. titul 9. lib. 8. ordinament. vet.* nec correctiue finalis ad præcedentem se habet, & ideò maxime laborauit super huius antinomiæ dissolutione Didacus Perez *in l. final. tit. 1. lib. 1. ordinam. col. 55. ad fin. versic. quæro tamen, & columna sequenti in principio*, sed nihil concludens dicitur, & hæc de iure veteris ordinamenti.

Hodie autem iure nouissimo nostræ nouæ collectionis Regiæ, hæc pugna sedata est, quæ sublata fuit, & non posita in hoc libro *d. l. fin. tit. lib. 1. ordinament. vet.* & denique, secunda pars *d. l. 3. tit. 9. lib. 8. eiusdem ordinam. incip. los Iudios, y Moros*, & solum posita est, secunda pars *d. l. 2. in d. versic. que si hombre*, in hunc modum. 4

Y si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno le llamare tornadizo, additur hic in noua collectione regia, *o marrano, o otras palabras semejantes, peche diez mil marauedis para nuestra Camara, y otros tantos al querelloso, y sino tuuiere de que los pechar, peche lo que tuuiere, y por lo que fincare, yaga vn año en el cepo, y si antes de vn año pudiere pagar salga de la prision.*

Itaque sublatis prædictis prioribus legibus ordinamenti veteris, remanet, hæc clara ob probanda in praxi, vt quoties quis conuitij causa Conuersum ex altera lege ad nostram Christianam, *Tornadizo, Marrano*, vel aliis verbis similibus appellauerit, puniendus sit pœnia modo relatis *de veynte mil marauedis, los diez mil para Camara de su Magestad, y los otros diez mil marauedis para la parte querellosa.* 5

Mentitur enim dicens alicui, Iudeum post baptismi susceptionem, & tenetur ei actione iniuriarum, nisi probet eius perfidiam, in Iudaismo adhue esse, forte vt Mauri, secundum Didac. Perez *in l. 2. titul. 9. pag. 227. colum. 1.* quia, vt dicitur, secundum ipsum, hi Mauri solum nomen habent post baptismum in aliquibus locis, & in sua infidelitate persistunt, & minime verentur. Hæc iniuria punitur præd. pœna, non vero pœna recantationis palinodiæ, cum istis conuitiis factis nouiter conuersis specialiter lex nostra pœnam præscribat, *de veynte mil marauedis, despues de auer puesto primero, pena de desdezirse, y de trecientos sueldos a los que dizen a otro qualquiera de las palabras muy iniuriosas*, de quibus *supra*, itaque iste casus remanet clarus, & expeditus, scilicet, *de aquel que à hombre de a otra ley se tornare Christiano tornadizo, o marrano, o otras palabras semejantes por que este no ha de ser condenado en pena de desdezirse, si no en veynte mil marauedis, mitad para la camara, y la otra mitad, para el querelloso como es visto.* 6

His sic discussis in quæstio. principali supra mota, videtur prima facie dicendum in præmissa specie non esse imponendam pœnam nostræ l. 2. scilicet, *de desdezirse a pagar los trecientos sueldes*, Primo quoniam conuitia prædicta non sunt expressa in hae nostra l. 2. nec videntur similia expressis in ea vt patet. Ergo vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet l. 4. §. *toties cum similibus, ff. de damno infec.* 7

Secundo, quia cum simus in pœnalibus, extensio locum non habet etiam extante verborum significatione, nisi eadem ratio subsistat, vt *in regula, odia de regul. iur. in 6.* notant Dominicus, & Francus *in cap. 1. de tempor. ordinament. lib. 6.* Bart. & cæteri *in l. si constante in nona quæst. ff. solut. matrimon.* Didacus, alios allegans *lib. 1. variarum resolution. sub num. 5. versiculo, ad hæc.* 8

Tertio, quoniam cum prouisis conuitiis specialiter textus noster Regiæ in 2. eius parte diuersam pœnam præscribat, scilicet *de 20. mil marauedis* vt præ diximus, non habet locum pœna specialis

lis canendi palinodiam posita in prima parte, eiusdem legis contra eos, qui alterum vsum conuitij causa, quolibet ex dictis quinque aut sex verbis iniuriosis in ea expressis iniuriauerit.

Quarto, quia per verba præd de quibus est nostra quæst. secundum communem vsum loquendi, non sectam, seu heresim, sed originem gentis significare solemus: quare cum vsus cómunis loquendi sit attendendus, & animus & voluntas soleant distinguere maleficia, vt vulgare est in hac materia: consequi videtur, vt pœna canendi palinodiam minime pro his iniuriis locum habeat, ac si diceretur alicui conuitij causa esse de genere Iudæorum, *o de Christianos nueuos, o descendiente de ellos, o de Moros, o Moriscos*, quo casu certum est, minime locum habere præfata pœna canendi palinodiam, probata de origine, vel genere, qui verum dixit, & qui veram iniuriam dixit alicui non est cogendus palinodiam canere, vt *infra* latius agemus quæstione, per totam: tamen si alia actione iniuriarum conueniri, & condemnari valeat, & debeat.

Et hanc opinionem negatiuam in terminis nostræ quæstionis principalis aduersus praxim contrariam probat Ioan. Vañez. Parlad. *lib. 1. rerum quotid. cap. 17. num.* 24. secundum nouiorem impressionem, vbi praxim contrariam inhumanam sanè, & iuri non satis consonam iudicat; cuius modi terminis nouissimam opinionem, pluribus comprobat fundamentis aduocatus Salazar *de vsu, consuetud. & stylo curiæ, cap. 1. n.* 85. *eum seqq.* quibus libenter accedit D. Ioan Vela *de pœnis delict. cap. 16. pag. 89. Paulo post prime.*

9 Ego vero in eo, qui alterum, cum sit Christianus ab incunabulis (quod aiunt) cóuitij causa Iudæum, vel Confessum appellauerit, etiam si à Iudæis, vel nouiter Conuersis originem trahat is contrarium omnino verius iure, & tenendum in praxi, tanquam etiam magis receptum censeo & teneo, nempe, vt huiusmodi conuitians, nisi nobilis sit, teneatur, & compellendus sit à iudice, parte offensa petente palinodiam canere; cum verè hoc meditatum sit, & idem sit ac si hæreticum, eum appellasset, quo casu proculdubio in eam pœnam incurreret, vt in nostra l. ergo idem est dicendum secundum eam, in conuitiis similibus expressis.

Denique, & secundo quia si qualitatem magnæ, vel paruæ iniuriæ à communi vsu loquendi, & secundum æstimationem grauium hominum sumimus, prout sumi debet nulla profectò apud bonos & graues viros maior est quod hominem à parentibus Christianis natum, & à pueritia baptizatum, Iudæum conuitij causa appellare: ergo merito, vt pœna nostræ legis, locum habeat in huiusmodi conuitiatorem.

Et ideò praxis recepit, atque obtinuit, vt qui alterum Iudæum conuitij causa appellauerit, compellatur palinodiam canere publicè coram iudice, & honestis viris, vt affirmat vir quidem religiosissimus, & in forensibus versatissimus, necnon & Hispanorum, atque exteriorum Iurisconsultorum facile princeps D. Couar. *lib. 1. variarum resolut. cap. 11. num. 5.* vbi *praxis etiam*, quem refert, & sequitur Didacus Perez *in l. fin. tit. 1. lib 1. ordinament. col. 54. in princip. &* iterum *in l. 2. tit. 9. lib. 8. ordinament. fol. 257. colum 1. in vers. qui sit*, necnon & Petrus Plaza *delict. 1. tom. cap. 1. numero* 14. & 16 existimans hoc esse rationi consentaneum, & veritati magis fauere, vtpote pro grauiori iniutia expressis, cum l. 2. ordinamenti dicat, *si dixere otros de nuestros*, in verbo *otros*, quod est repetitiuum similium secundum communem: hoc melius dixisset Plaza, si ei contingeret videre literam nouiter additam in proposito, in noua collectione legum, huius Regni in nostra l. 5. ibi, *semejantes*, quæ expresse approbat suam expositionem, eandem senteotiam pro contrita habet Aoendañ. *in tractatu de iniur. num. 11.* ibi, *o Iudios*, iunctis verbis sequentibus ibi, *qui his casibus locum habeat pœna huius legis*, & sic nostræ l. 2. hoc idem fuit conclusum in Consilio Cathaloniæ, die 28. Nouemb. ann. 1583. vt offensor in loco per Vice-Regem nominando, & in publicum diceret, se male, & contra veritatem dixisse reum Iudeum esse, & quod doceretur per loca solita illius ciuitatis, & banniretur à Vicariis Barcinonæ, &c. ad annum, secundum Peguer. *decis. criminal. 13. num.* 10. & inquit Hamada *in l. 35. tit. 18. part. 5. glossa 1. num. 5. cum sequentibus*, quem refert, & sequitur Azeued. hic *num.* 87. *ad fin.* quod communis vsus, & praxis sic receptam habet opinionem Couarruuias & Azeued. affirmat, semel se vidisse sententia iudiciali admissam.

Tandem licet aduocatus Salazar *vbi supra*, sequatur opinionem priorem, vt prædiximus *num.* tamen 100. fatetur practicari, vt reus hoc casu, licet non compellatur dicere quòd fuit mentitus, habita tamen consideratione qualitatis conuitij, vel numis & exilio castigatur tantum, vel fucati compellitur contradici, & fere cantare palinodiam, nempè quòd existimat iniuriatum hominem bonæ opinionis esse & minime capacem vitij, quòd sibi obiecit: & nos quoque vidimus semel in praxi idem iudicari, præceptum namque sententia in condictorio iudicio lata fuit, vt iniurians huiusmodi coram iudice & bonis viris diceret: *que las palabras que dixo contra A. de que a sido acusadono caben en el*, quòd profectò palinodiam canere est in effectu: nihilominus tamen, si qualitas iniuriati id exposceret huiusmodi offensor ignobilis compellendus erit expressè canere palinodiam.

In appellante descendentem à Mauris Christianum tamen conuitij causa *Moro*, vel *Morisco*, idem videtur dicendum, nisi in his contrarium iudicemus, vt voluit Didac. Perez *in d. l. 5.* supracitatus, qui vt fertur secundum ipsum, solum nomen habent Christianum post baptismum in aliquibus locis & in sua infidelitate persistere minime verentur, nam isti, inquit ille, infideles sunt, & multo peiores, qui cum agnouerint semel veritatem, eamque amplexati fuerint per sacrum baptismum, tertocedunt: non est enim aptus Regno Dei mittens manum ad aratrum & respiciens retro, *C. magna de voto glossa & text. in C. quidam de apostat.* & haec opinionem probauit Parlad. *vbi supra* in appellante alterum *Mauden*, siue *Morisco*: ego verò in his distinguerem, vt si offensus infimæ sortis esset, vt in plurimum contingit, minimè pœna contradictionis imponenda sit, sed alia leuior arbitraria pensatis pensandis, si verò optimas sit, *porque ay canalleros y personas nobles, y por tales auidos y tenidos, comunmente reputados que descienden de Moros y Moriscos*, tunc infidelitate aduersus eum sic iniuriatum non probata, existimo pœnam canendæ palinodiæ imponendam esse iure optimo, si conuitiator nobilis non sit. 10

Si verò nouiter Conuersum ad fidem, quis *Cornadizo, ò Marrano, ò otras palabras semejantes,* appella 11

Praxis Criminalis. Aa 2

appellauerit, non habebit locum huiusmodi pœna *de desdezirse*, de qua in prima parte nostræ l. sed ea de qua in secunda eiusdem l. parte nempe *de veynte mil marauedis aplicados, y segun y como en ella se contiene*, cuius sensus literalis hic est & supradiximus.

Ad fundamenta contraria supra adducta pro prima opinione, in quæstione principalis, respõdetur in hunc modum, ad primum quòd conuitium Iudei est simile illi expresso in hac l. 2. ibi *hereje*, vt prædiximus.

Ad secundum quod in appellante alterum Iudeum non fit extensio tenendo secundã & veterem atque receptam sententiam in praxi, sed imò comprehenditur in illis verbis nostræ l. ibi *è otros dona estos semejantes*.

Ad tertium quòd secunda pars nostræ l. non loquitur in conuitio Iudei de quo agimus, sed in appellante nouitet conuersum ad nostram legem Christianam *tornadizo ò marranoi*, vel simil. sed verbum, *Iudio* non est huiusmodi, sed grauius comprehensum sub nomine *hereje*.

Ad quartum respondetur, quod imò per præd. verba communiter censetur & æstimatur inferri grauissimam iniuriam, ipsaque assimilatur omninò illi verbo *herege* concurrir: ergo communis existimatio cum proprietate verborum: quo fit, vt licet communis vsus loquendi aliud habeat in mente: expressum tamen, & æstimatio communis inter homines graues comprehenditur sub verbis expressis in prima parte nostræ l. ac proinde eius pœna puniri debet.

12 Idem videtur dicendum in appellante alterum conuitij causa, *Conuerso, ò Christiano nueuo*, cum vere is talis non sit, sed ab eis descendens: adhùc tamen non simile conuitium videtur expressis, nec illi, *Iudio*, hic enim hæretico assimilatur, ille verò minimè, quare puniendus videtur iuxta secundam partem nostræ l. 2. ibi: *y si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno, lo llamare tornadizo, ò marrano, ò otras palabras semejantes, peche diez mil marauedis para nuestra Camara, y otros tantos al querelloso &c.* simile namque verbum conuitiosum est illi expresso in hac secunda parte nostræ l. nempè *Tornadizo &c.* appellare eum *conuerso*, ò *Cristiano nueuo*, vel etiam *confesso* conuitij causa, vt patet, non verò erit puniendus huiusmodi conuitiator pœna recantationis pali-

13 nodiæ, grauior tamen erit iniuria hæc si proferatur in hominem descendentem à genere limpidissimo veterum Christianorum, in quo non est aliqua macula nouæ conuersionis, vel alterius reprobatæ sectæ.

14 Vltimò obseruandum erit in omnibus præd. casibus, maiorem, siue atrociorem iniuriam esse, seu reputari, si offensus originem non trahat à Iudeis nec Mauris, sed à vetustissimis & omninò candidis Christianis, quapropter à fortiori procedent in hac specie, quæ supra in priori asserta & resoluta sunt.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians verbis maioribus absentem, an teneatur canere palinodiam & soluere trecentos solidos, de quibus in l. regia de his loquente, & numeris sequentibus.*

4 *Iniuria etiam fieri potest defuncto, & ideo eius heredi competit actio iniuriarum, & n. 5.*

8 L. fin. tit. 6. p. 7. *littera & intellectus, & num. 9. cum sequentibus vbi etiam agitur de concordia d. l. præsente cum l. 2. tit.* de las iniurias, *collect. regia.*

§ *Iniuriarum actione, vt agi possit per absentem an requiratur quod fiat cum vociferatione, & coram multis, numer. 7. cum pluribus sequentibus.*

De iniuriante absentem.

QVÆSTIO CXXII.

Qværo præterea & 6. circa eandem l. secundam an sit locus eius pœnæ *de desdezirse, y pagar trecientos sueldos*, vbi conuitia in ea expressa dicta fuerint contra absentem, § & quod possit actione iniuriarum, hac in specie indubium est. Vt pater *ex cap. 1. &* ibi Abb. *de maledict. & in l. vnic. C. si quis imperat. maledix. l. 3. tit. 9 part. 7. text. in l. item apud Labeonem, §. conuitium, & § si quis libellos. ff. de iniur. l. 1. §. expectatur, ff. eodem titulo*, testeft plures Farinac. *3. tom. quæst. 105. num. 83. l. 1. tit. 9. p. 7.* ibi: *è de tal deshonra como esta puede demandar emmienda a quel a quien la fiziere tambien, fino estuuiere delante quando le fiziere la deshonra, como si estuuiesse presente, l. 1. hoc tit. 10. lib. 8. nou. collect. reg.* ibi *en publico, ò en escondido, en su presencia, ò en absencia.* 1 2

Quinimo grauius quis afficitur iniuria dum absens est, quàm præsens, cum hic possit suum honorem defendere: fetendus namque est, qui suum purgat honorem, *l. quæ omnia, §. sed et si aduersarius, ff. de procurat.* præsens enim obiicientem conuitium demendatio conuincere potest, absens verò non: ergo meritò vt hic iniuriatus, iniuriarum actione agere possit. Hinc est, vt defuncto quoque iniuria infestatur, ac proinde hæredi eius actio iniuriarum competeret *l. 1. §. & si fortè. ff. de iniuriis*, Batt. in *l. 4. §. Cato, num. 31. ff. de verborum obligat.* & ibi Doctores. Ioan. Lupus *in repet. rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. fin. num. 4. l. 13. circa fin. versiculo, aun dezimos, tit. 9. p. 7.* Auendañ. *in tract. de iniur. num. 7. versic. 3. infero* ibi, *nam si quis, cum numeris sequentibus*, Plaça *de delict. lib. 1. cap. 1. num. 2.* probat latè iure alios Doctores allegans Farinac. *d. quæst. 105. num. 85.* 3 4

§ Quòd procedit siue facto vel verbo cadaueri fiat iniuria, vocando eum lattonem, mendacem, seu detractorem, vt probat Didac. Perez *in l. fin. tit. 1. lib. 1. ordinam. col 57. versiculo quod intellige*, dicens peccatum mortale tale conuitium, siue iniuria, qua quis proximum afficit, vt ibi latè probat. 5

Et tandem concludit in terminis nostræ quæstionis pœnam huius l. 2. locum habere in obiiciente conuitium absenti, dummodo in eius notitiam perueniat, se fuisse iniuriatum, quod in dubio præsumendum est: eandem sententiam probanit prius in terminis nostræ l. etiam mortuo illo contra quem verba fuerunt prolata Auendañ. *vbi supra num. 8.* dicens quod pœnitentia, hoc casu locum non haber, nec minuit nostræ l. pœnam: sequitur etiam Parlad. *lib. 1. rerum quotid. cap. 17. num. 42. cum sequenti*, § dummodo maledictum sit cum vociferatione & in eætu, id est, coram pluribus dictum, nam aliàs non dicitur propriè conuitium, sed infamandi causa dictum, *vt in d. l. item apud Labeonem, §. conuitium:* cuius verba hæc sunt, ex his apparet, non omne maledictum conuitium esse, sed illud 6 7

solum

ſolum quod cum vociferatione dictum eſt, quòd
autem non in cætu, neque cum vociferatione
dicitur, conuitium non propriè dicitur, ſed in-
famandi cauſa dictum, idem probat *l. 1. tit. 9.*
p.7. ac proinde ſecund. ipſum, ſi maledictum non
ſit in cætu, nec cum vociferatione ſiue in præ-
ſentia, ſiue in abſentia dicatur, non eſt locus pa-
linodiæ pœnæ, ſed tunc habebit locum pœna al-
terum infamia ſugillantis, quæ ſtatuta eſt *à l.fin.*
8 *tit.6.p 7.* quæ habet: *Que disfamando torticeramen-
te vn home à otro de tal hierro, que ſi le fueſſe prouado,
deuria morir, è ſer deſterrado pena ſiempro, deue
recibir eſſa miſma pena aquel que le infamo: mas
ſi lo enfamaſe de otro yerro, de que ne mereſcieſſe auer
tan gran pena, deue fazer enmienda de pecho aquel
que lo enfamò ſegun el aluedrio del iuzgador, acatando
todas les coſas que ſe dize en el titulo de las deſ-
honras, en razon de la enmienda de ellas:* nam ex *d.
§. conuitium,* inquit ille modernus, iſta lex partia-
rum eſt concilianda cum hac l.2.nouæ collect. re-
giæ eſſeque veram, facillimamque cóciliationem,
rametſi Gregor. Lopez minus rectè aliter eas ac-
cipiendas ſcripſerit: ac proinde inquit Parlad.
quòd præd. ſua diſtinctio in noſtra hac quæſtio-
ne principali, verior & clarior ſibi videtur, quàm
illa domini Couar. de qua prima agimus, tametſi
non longe ab ea diſcedat: hactenus ille.
9 In primis hæc Parladori diſtinctio mihi non
placet, multoque minus ſua aſſertio dum cenſet
quòd ſi maledictum non ſit in cætu, nec cum vo-
ciferatione, in præſentia non ſit locus palinodiæ
pœnæ: quamuis enim iure communi attento,
præd. ſua diſtinctio locum habere poſſet, attamen
attenta litera noſtra l. 2. quæ indiſtinctè ſtatuit,
que qualquiera que a otro deneſtare, y dixiere gafo,
&c. *deſdigalo ante el Alcalde,* &c. procedere mini-
mè poteſt: non enim tale quid requirit noſtra lex:
nempè quod dicantur præd. verba in cætu, ne-
que cum vociferatione, ſed tantum conuitij cau-
ſa, in quo pendet tota iniuriandi cauſa, hinc eſt,
10 vt licet quodlibet conuitium de illis contentis
in noſtra l. dicatur coram paucis & ſine vocife-
ratione, dum tamen id probari legitimè valeat
& animo iniuriandi dicatur, qui animus in du-
bio præſumitur in hac ſpecie ex verbis prolatis
habebit optimè locum pœna noſtræ l. palinodiæ
recantationis, & trecentum ſolidorum, ipſaque
erit neceſſario infligenda à iudicibus, ſi in præ-
ſentia præd. conuitia proferantur. Deinde cen-
ſeo *d. l. fin. partit.* non poſſe conciliari cum no-
ſtra hac l. 2. *de las iniurias,* ex *d. §. conuitium:* ſi-
quidem diſpoſitio *d. § conuitium* non ſe compati-
tur cum generalitate, & in diſtinctione noſtræ
l. 2. ac proinde nec *d. l. fin. partita:* per verba
enim iniurioſa in alterum prolata, de quibus
in hac l. 2. & in l. 4. huius tituli ibi: *y lo miſmo
mandados ſe guarde en las cinco palabras de iniu-
ria que por la ley ſegunda deſto titulo ſe pone
pena,* &c. eadem pœna incurritur ſicque hæc le-
ges aliud non requirunt, quàm quod dicta ver-
11 ba iniurioſa dicantur. ¶ Nam infamare dicitur,
qui pronuntiat aliquod verbum quòd infamiam
alicuius continet iuxta doctrinam Bart. Bald.
Angel. Pauli de Caſtr. & Alexand. *in l. turpia in
princip. ff. de leg. 1.* ſed ex dictis quinque vel
ſed verbis cauſa iniuriandi in alterum prolatis,
indubium eſt proximum infamari & peccatum
mortale committit, vt prædicebamus: ergo ha-
bemus intentum, nempè *in d.l.fin. partita,* eiuſque
pœnam ſtante generalitate noſtra l. 2. minimè
12 hodie locum habere poſſe, ¶ tametſi aliud
principio vellet Gregor. Lop. *in d. l. fin. in gloſſ.*

meſma pœna: nempe ſibi reſpectu pœnæ *d. l.*
multum placere dictum Ioan. de Imol. *in d.l.tur-
pia in princip.* dicentis tunc dici, quem diffama-
te reſpectu huius pœnæ, quando quis eſt diffa-
matus apud bonos & graues, ſecus, quando non
obſtante prolatione verborum per hoc non eſt
apud bonos & graues diffamatus, nec haberent
eum pro diffamato, ſed pro bono: cuius opinio-
nem ſequi videtur Angel. *de malef. in parte, ver-
ba contumelioſa col. 2.* ac proinde, inquit Gregor.
Lopez, videtur quod etiam hodie ſtante *l. fori*
ſeu *l. 2. tit. 9. lib. 8. ordinam.* adhuc procedat di-
ſpoſitio *d. l. partita:* noſtra enim l. 2. procedit,
quando ſimpliciter, quis iniuriatur, non tamen
ſequitur diffamatio; lex verò *partita,* quando ſe-
quitur diffamatio, cum ea ponatur ſub titulo de
infamibus: deinde, inquit Gregor. Lopez, poſſent
etiam procedere, quæ dicunt Bart. & alij, quan-
do conſtare quod infamandi cauſa fuit dictum,
licet infamia non eſſet ſequuta apud bonos &
graues & l. fori & *ordinamenti* procedant, quan-
do non animo infamandi, ſed iniuriandi alterum
fuit prolatum. ¶ Sed cum infamiam iniuria ſub 13
ſe contineat, ſiue apud bonos & graues, ſiue
apud alios quoſcumque, qui maiorem partem
vulgi faciunt inferatur, nullo modo probari po-
teſt, nec verior eſt præd. diſtinctio Greg. Lopez;
eſt enim verbalis & non realis: infamia enim cum
iniuria confunditur, ac proinde nec attento iu-
ris rigore, nec in praxi ſubſtineri poteſt, & ideò,
merito illam improbauit Parlad. *vbi ſupra:* quin-
imo & idemmet Gregor. Lopez, *in fine ſua gloſ-
ſa,* inquit, quod fortè in practica non poſſet ob-
tineri, quod etiam, ſi cauſa diffamandi, quis di-
cat, puniatur aliter, quàm continetur *in d. l. fori*
& ſic in hac noſtra l. 2. & tandem relinquit co-
gitandum: ſed nihil eſt, quod cogitemus ſuper
hoc, ſed indiſtinctè ſeruemus deciſionem noſtræ
l. cum ex verbis in ea expreſſis animo iniurian-
di prolatis, infamia, contra offenſum oriatur
apud pleroſque, præterquam quod conſtat de
animo illa proferentis, voluiſſe proximum infa-
mare, & reuera apud pleroſque infamatur: &
hoc vnum punit noſtra, ſcilicet infamiam, at-
que contumeliam verbis in ea contentis alteri
illatam, vt ex ipſa conſtat: ¶ iuſtiſſimum enim 14
eſt famæ & honoris reſtitutionem fieri his, qui
conuitiis obiectis eius læſionem paſſi fuerunt,
*C. quiſquis 8. quæſt. 1. cap. inter ſolicitudines de
purgat. Canonica,* Hoſtienſ. *in ſumma de pœni-
tentia, §. quibus, verſiculo quid de accuſatori-
bus,* Beatus Thomas 2.2. *quæſt.62.art.2.* Archie-
piſcopus Florent. *in 2. part. ſuæ Summa tit.2. §.3.*
D. Couar. *lib.1. variar. reſolut. cap.11.num.4.ver-
ſiculo, iuſtiſſimum tamen eſt,* Petrus Plaça *de de-
lict. 1. tom. cap. 1. num. 27.* & Farinac. *3.tom. ſuæ
prax. crimin. quæſt. 105. num. 71.* eſt communis
doctrina omnium Doctorum ſecundum Ludo- 15
uic. Carbon. *de reſtitutione, quæſt. 18. verſic. 1.
concluſio, pag. 3.* & probatur *in regula, peccatum,
de regulis, iur. in 6.* ſi conſideremus non eſſe mi-
norem, imò multo maiorem honoris & famæ,
quàm rerum ſpoliationem authore Salomone,
Prouerbiorum 22 dicentes, *Melius eſt nomen
bonum, quam diuitiæ multæ:* ¶ nam & bonorum 16
externorum maximus eſt honor, vt ſcribit Ari-
ſtotel. 4. *ethic. cap. 3. canon. deteriores 6. quæſt.1.*
ſufficit ergo quod ſit infamandi cauſa dictum,
quamuis non in cætu, nec cum vociferatione, &
ſic ceſſat diſpoſitio *d. §. conuitium,* quod requi-
rit cætum & vociferationem, cum noſtra lex re-
gia ſecunda loquatur, & locum habeat in male-

dictis, de quibus in ea infamandi causa dictis in quibus idem, §. minimè requirit cætum, nec vociferationem.

Nec supradictis obstat, si dicatur nostram l. in conuitiis loqui, vt patet ex ea ibi: *qualquiera que à otro denostare, y le dixere &c.* & ibi: *ò otros de nuestos semejantes*: ergo debet intelligi & declarari iuxta dispositionem *d. §. conuitium*, nempè vt dicatur in cœtu & cum vociferatione ad hoc, vt pœna nostræ l. locum habeat iuxta opi-
17 nionem Parladorij: ¶ Respondemus namque legem nostram minimè loqui per verbum *conuitiare*, aut *conuitium*, sicut loquitur latine, *d. §. conuitium*, nec hoc nomen habemus in nostra materna lingua, qua loquitur nostra l. regia 2. sed *denostare*, *ò denuestos*, hoc autem latine est, dehonestare, vel inhonestare, dehonestatio & dehonestamentum, secundum Anton. Nebrissens. in suo dictionario nostræ linguæ Hispanæ composito verbo *denostare*, & hinc *dehonestamento*, pro contumelia vsus est Tacitus *lib. 2. vt re-*
18 fert Ambrosius Calepinus hoc verbo, ¶ & vernacula lingua secundum communem vsum loquendi, significat *affrentar, deshonrar, iniuriar, ò disfamar*, vbicumque igitur hoc intelligit verificatur dispositio nostræ l. absque eo quod id fiat in
19 cœtu vel cum vociferatione, ¶ & hic est verus sensus & intellectus nostræ l. quæ minimè potest intelligi iuxta *d. §. conuitium*, dum loquitur in conuitio propriè & strictè sumpto, quia illud est vocabulum latinum, & inter latine loquentes versatum, quod latine significat, *el denuesto con vozes è injurias*, secundum Anton. Nebrissens. in
20 suo dictionario latino, verbo *conuitio*. ¶ Denique conuitium secundum alios, est maledictum cum contumelia, & à vitio deriuatur, vel à conuitio, vt placet Laurentio Vallæ referente Ambrosio Ca-
21 lepino verbo *conuitium*. ¶ nostra verò l. reg. vtitur, verbo *denostare*, quod in nostra lingua materna generalius est, & significans dehonestationem cum vociferatione & iniuriis, *denuesto en romance, affrenta, ò iniuria generalmente aora sea con voces, ò sin ellas*, & sic differunt tanquam genus & species: tandem quod nostra lex secunda, dum dicit *denostare* intelligitur de verbis iniuriosis simpliciter, nempe contentis in eadem l. declarat *l. 3. infra eodem. tit.* ibi, *alguna palabra iniuriosa, o sea menores de las contenidas en la ley precedente*, & *l. 4. infra eodem*, ibi, *y lo mismo mandamos se guarde en las cinco palabras de iniuria, que por la ley segunda deste titulo, se pone pena*, &c. non enim l. nostra secunda, nec sequentibus, aliud amplius requirunt, quàm quod præd. verba iniuriosa contra alterum animo iniuriandi eum proferantur, superest ergo ex supradictis distinctiones Gregor. Lop. & Parladorij, non esse hodie tenēdas attēta hac nostra lege Regia secunda.

Sed iam video lectorem desiderantem scire, quid nos teneamus, circa quæstionem principalem superpositam in titulo quæstionis, quando verba iniuriosa de quibus in hac nostra l. 2. proferuntur contra absentem, an habeat locum eius pœna formalis *de desdezirse, y de trecientos sueldos*, vidimus enim opinionem affirmatiuam super relatam Auendañi, & Didaci Perez, necnon & distinctionem Parladorij, modo videamus nostrum iudicium, & sententiam.

22 Mihi semper visum fuit iam diu, & nunc videtur tenenda contraria sententia, scilicet, negatiua cum quadam limitatione, de qua statim agemus: nempe quod pro lata iniuria de qua in hac l. in absentem non habeat locum recantatio palinodiæ, ex eo quod tunc contumelia dicitur propriè, cum verba iniuriosa in præsentia alterius fuerint dicta, non aliàs: ad rationem enim contumeliæ, necessarium est, vt verba præsenti dicantur: contumelia, namque ideo dicitur, quia contemptum significat, & honori præsentis aduersatur, idcirco vere contumelia præsenti fit, in quo differt à detractione, quæ in absentia fit.

Vult enim detractor, verba, quæ profert in absentia aduersus alterum celare, quemadmodum Sanctus Thomas explicat *22. quæst. 72. art... & q. 73. art. 1. vers. respondeo*, Soto *lib. 5. de iust. & iur. q. 9. art.* quos refert, & sequitur D. Couar. *lib. 1. var. resol. c. 11. n. 3.* ibi, *in quo differt*. 23

Secundo, quia l. nostra Regia secunda requirere necessario videtur præsentiam partis offensæ adhoc, vt eius pœna imponatur, vt patet, ibi *qualquiera que à otro denostare*: sicuti DD. notant sumentes rationem ex text. ibi *in l. 1. ff. de verb. obligat.* præsertim Alexand. *n. 17.* & Romani.

Si quidem ille, qui præsens non est, non dicitur loqui, nec etiam factum esse præsente aliquo, nisi & is intelligere potuerit iuxta glossam, *in c. testes 3 q. 9.* quam sequitur plures citans Plaza *de delict. 1. c. 1. n. 2.* 24

Præterea, illa verba, *y le dixere*, apertius significant requiri præsentiam offensi adhoc vt pœna huius l. incurratur, & imponenda sit. ¶ Et quamuis statutum puniens iniuriantem alterum habeat etiam locum iniuriante absentem, hoc declarant Doctores procedere, nisi statutum loqueretur in casu datiuo, vt puta, si quis dixerit alicui verba iniuriosa, quia tunc requiritur præsentia iniuriati, vt statutum locum habeat, ita cum aliis declarat, & sequitur Farinac. *d. q. 105. n. 84.* 25

Et quamuis etiam in absentia iniuria illa puniēda sit, vt prædiximus in principio huius quæstionis: attamen punienda erit pœna arbitraria attentis attendendis non verò pœna contradictionis, de qua in hac l. 2. quæ ex ipsius mente, & verbis minime imponenda est, cum iniuria de qua in ea, præsenti fieri præsupponitur: & cum pœna hæc *de desdezirse* sit grauissima, vtpotè honoris, extendenda non est ad alium casum, quam in quo loquitur, præcipuè cum diuersa ratio sit iniuriæ absenti factæ: & eius quæ præsenti infertur; illa siquidem potius detractio dici valet, hæc verò contumelia, vt probauimus, quibus hanc secundam opinionem negatiuam rectissime probauit D. Couar. *d. l. 1. variar. resolut. cap. 11. num. 4. in vers. erit verò aduertendum*, & Pett. Plaz *d. cap. 1. num. 2.* 26

Hæc sententia limitanda iure optimo erit secundum eundem præsulem Couar. *vbi supr.* quando verba eo animo proferuntur in absentem, vt in eius notitiam prouenirent, tametsi eam improbare videatur Parlador. *vbi sup.* exemplum huius fallentiæ erit certum, quando iniurians diceret, *que lo dixessen al absentem, o que no se le dava nada, que lo dixessen*, vel similia verba proferret, ex quibus de præd. suo animo constaret. 27

Ex eo enim solum, quod cum vociferatione in cœtu verba præd. in absentem proferantur, non rectè videtur constare de præfato animo, nec etiam si coram amicis, consanguineis, vel affinibus absentis offensi, verba prædicta dicerentur, si quidem, id repente, & calore iracundiæ inaduertenter censeri dictū potest, potius quam vt in absentis notitiā deueniret, nisi aliud constaret. 28

Et quod adhoc vt iniuriarum agi possit pro iniuria absenti facta, necessarium sit, vt eo animo

mo conuitia dicta ſint, vt in eius notitiam peruenirent, & quod hoc facile ſit deprehendere ex loco, & perſonis eum Couarr. *vbi ſuprà*, probat etiam D. Ioan. Vela *de pœnis delict. c.16. pag.90. verſ.3. obſeru.*

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam, ſeu verum conuitium alteri obiiciens de maioribus contentis* in l.2.tit. de las iniurias lib.8. *noua collect. Regiæ, vt ſit puniendus eius pœnis*, & n. ſeq. *vbi diſtinguitur, & declaratur*, & n.27.

3 *Conuitij veritas non eximit ab actione iniuriarum, n.12.& 13.cum ſeqq.*

11 *Cauſa etiam iniuſta excuſat in crimine iniuriarum declaratur, n. ſeqq.*

16 *In materia concernente peccatum, magis ſtandum eſt iuri Canonico, quam ciuili etiam in foro Ciuili.*

17 *Iniurians alterum malo animo indebite perperam, & ſine iuſta cauſa, ſed vt propriæ iræ ſatisfaciat conueniri poteſt, & condemnari actione iniuriarum extra ordinem, licet verum crimen obijciens in iudicio, vel extra, expediat Reipublicæ eius manifeſtatio: declaratur tamen numeris ſeqq.*

24 *Princeps iuſtum bellum indicens ex odio, vel rancore peccat, licet nõ teneatur ad reſtitutionem.*

25 *Iudex odio vel rancore iuſtam ſententiam proferens peccat, ſed non tenetur ad reſtitutionem, & n.26.*

28 *Famoſum libellum diffamatorium inijciens, quamuis de iniuria vera, punitur pœna capitali.*

29 *Infamans in iudicio aduerſarium etiam verò crimine quando actione iniuriarum teneatur?*

30 *Obijciens in iudicio aduerſus accuſatorem vel teſtes verum crimen, an & quando ſit puniendus? & quid in obijciente defectus aduerſus electum, vt impediatur electio, vel expellatur à iudicio?*

De obijciente verum conuitium, & iniuriam alteri.

QVÆSTIO CXXIII.

1 QVÆRO etiam & ſeptimò, circa eandem legem ſecundam titulo, *de las iniurias y denueſtos*, lib.8. nou.collect.reg. An, qui verum conuitium & iniuriam alteri obiecit, ſit puniendus pœna huius legis, ſi conuitium ſit de contentis in ea, nempè *de deſdezirſe, y pagar trecientos ſueldos*, vel nulla, aut qua?

In qua quæſtione prima facie videtur dicendum, hunc offenſorem probata veritate conuitij immunem à pœna eſſe iure communi attento ex *l. eum, qui nocentem in princ.* & ibi gloſ. & Doctores, *ff. de iniurijs*, cuius verba ſunt hæc *eum, qui nocentem infamauit, non eſſe bonum & æquum ob eam rem condemnari, peccata enim nocentum nota eſſe oportet & expedit*: gloſſa etiam & Doctores *in §.1. inſtituta de iniur.* & probat latè plures Doctores hoc tenentes allegans Farinac. nouiſſimè *in 3 tom ſuæ prax.crim.quæſt.*105.*n.*219. *cum ſequentibus*; qui in principio illius quæſtionem examinaſſe, imò & iure regio idem cauetur *l.1.circa fin. tit.9. pag.7.* ibi: *Pero ſi aquel que deshonraſe à otro per tales palabras, ò por otras ſemejantes de ellas le otorgaſe, y quiſieſe demoſtrar que es verdad aquel mal que dixo del, no cae en pena ninguna ſi lo prouaſe, lege fin. tit.6. p.7.* ibi: *Pero ſi aquel que ouieſſe enfamado à otro quiſieſe prouar que era verdad lo que auia dicho, prouandolo aſſi, no aurà pena*: cuius rei duas rationes aſſignat d.l.1. ad fin. *La primera es, porque dixo verdad. La ſecunda, perque los fazedores del mal, ſerezelen de lo fazer, por el afrenta, è por el eſcarnio que recibirian del.*

Ex quibus deducitur aperte non habere locũ 2
palinodiæ recantationem, quoties ille, qui protulit aliquod ex verbis noſtri textus, dixit verum, hocque legitime probauit, tunc namque non contradicet ſibi, quia cum verum dicat, non eſt cogendus per ſententiam mentiri, nec dicere aduerſus veritatem ita in terminis per prædicta videtur tenere Plaça *de delict. 1. tom. num.6.* qui à *num.* 3. incipit examinare hanc quæſtionem: ſequitur alios referens Parlad. *lib.1. rerum quotid. cap.17. num.* 33. & Olanus *in antinom. iur. littera I. num. 4. cum ſequentibus*, vbi tenent quod nulla pœna puniatur ſiue expediat reipublicæ, ſiuè non, ſciri talem defectum, & excuſari à pœna *de deſdezirſe*, qui verum dixit: affirmat Auiles *in proœm. c. prat. num.*20. ex doctrina Sancti Thomæ, quem refert.

Rurſus contrarium, imoque veritas conuitij 3
non eximat conuitiantem ab actione iniuriarum, videtur probari *in l. 3. C. ſi rector prouinc.* ibi, etiam ſi verè ſint voces &c. per quem tex. hæc videtur eſſe regula, vt veritas conuitij non eximat ab actione iniuriarum, ſecundum Felin. *in cap. cum te in fia num.*18. *col. final ad fin. de re iudic.* ex quo hanc teſtatur eſſe communem opinionem (licet hoc non dicat ibi Felin.) Curt. Iun. *in l fin. num.3. ff quod qui iniur.* quem ad hoc benè citat Iulius Clar. *in d. §. iniuria verſiculo, item quæro*: ſequitur Bernard. Diaz de Lugo *in regula* 784 qui poſt Felin. *vbi ſupra*, eam limitat aliquibus modis, ſed non ſunt verè limitationes, vt ex ipſis patet: & quod puniendus ſit pœna ordinaria iniurians alterum, etiam ſi verum dicat, animo tamen iniuriandi, tenet Peguera *In quæſtionibus ſuis criminal cap. 13. in fine*: & hanc ſecundam opinionem eſſe communem alios referens cum Minſing *conſil.7. num* 29 affirmat Farinac. *vbi ſupra qui num.* 217. alios plurimos eam tenentes & communem profitentes congerit, quando animo iniuriandi conuitium prolatum fuit contra alterum.

Communiter tamen Doctores in hoc artic. 4
in hunc modum diſtingunt, vt ſiquidem interſit Reipublicæ, quod illud delictum ſciatur & detegatur, puta quod ille ſit homicida, latro, hæreticus, falſarius, &c. non debeat puniri huiuſmodi conuitium, licet per accuſationem in iudicium deduci nequeat vitium obiectum: quod ſi Reipublicæ non interſit, vitium illud manifeſtari tunc eſſe puniendum, licet verum ſit, vt ſi quis alteri obiecerit, cornutum eſſe, filium meretricis, furis, aut lenonis, ita Bart. *in d.l. eum, qui nocentem in princip.* Petrus Cynus & Alber. *in lib. ſi non conuitij 8. quæſtione, C. de iniur.* eſt communis, ſecundum Alex. *in l.3. in princip. num 6 ff de lib. & poſthum.* quem refert Villalob. *in ſuo ærar. commun. opinion littera A. n.* 29. eſt communis, & vera, vt probat Boër. *conſil 4 n.36. cum ſeqq.* ſequitur Montalu. *in lib.2. titul.3. lib.4 fori gloſ.* 1. Anton. Gom. *cap.6. de iniuria num.2.* Greg Lopez

in l.1.in clausula que et verdad tit.9. p.7. sic intelligens & limitans illam l.Couar. *lib.1.var.resolut. cap.11.num.6.* communis, secundum Iul.Clarum *vbi suprà*, & alios allegantem Ignat. Salzed. in addit.ad Bernard. Diaz *in practiea crimiual, c 66. litt.P.* secundum nouam impressionem, *& ad regul.782.in princ.* est communis, & receptiori calculo Doctorum recepta secund.Petr.Plaz. *de delict.1.tom.cap.* 1.refert plures Didac. Perez *in rub. tit.8.ordinam pag 216. col.1.* est magis communis secundum P.Pichard. *lib.9. commun opin versic. iniuriam alicui,pag.523 in 1 tom.commun. opinion.* refert plures Azeu. *in hac l. 2. num.* 211. & licet hæc distinctio generalitati d. l. eum qui, & actarum legum regiarum septimæ partitæ derogare videatur, nihilominus communis est, imo vt inquit, Villalobos *vbi sup.num.28.* quem refert, & sequitur Azen. *vbi sup.* si bene cõsideretur *d.lib.1. tit 9. par.7.* videtur hoc idem significare in illis verbis, *porque los facedores de mal, se recelen de lo facer,* dum loquitur iniuria proueniente ex maleficio, & refert plures huius opinionis authores Farinat. *vbi sup. num.*216. ibi, communem quoque, ex aliis profitetur.

5 Requiritur tamen necessario pro 1. medio 5. dictæ communis distinctionis, vt tale crimen quod interest reipublicæ scire, & manifestari prubetur adhoc, vt id obiiciẽs iniuriarum actione, non teneatur, nam si non probetur, vtique tenebitur, vt prædiximus, & est communis opinio, vt attestatur Boërius *d.consil 4. num.36.in fin. & n.46.&* 48. vt referunt Iulius Clarus, & P.Fichard. *vbi sup.*

6 Hæc quamuis, ita se habeant, & frequentiori calculo Doctorum sint recepta, nihilominus in praxi, non sunt admittenda, vt pote iuri naturali, diuino, atque Canonico, & ciuili etiam contraria: naturali, quod habet indistinctè, vt alterum non offendamus, & quod tibi non vis, alteri ne facias *lib.5. ff. quod quisque iur. cap. cum omnes de constit. cap.1.1. distinct.* Matthæi 7. Marci. cap.5. *qui autem dixerit fratri suo Racha reus erit iudicio, qui autem dixerit fatue reus erit gehenna ignis:* denique qui vera crimina iniuste prodit detractor est, & delinquit iuxta illud 1. Ioann. 3. *& in cap. summa iniquitas 6.quæst.1.*vbique. *qui detrahit fratri suo homicida est*, & ibi Archid. Sanct. Thomas 2.2.*quæst.73 ad primum*, dicit detractorem etiam eum, qui vera crimina prodit, quinimo huiusmodi indebite infamans proximum, licet de crimine vero tenetur eidem formam restituere eo modo quo S.Thom. determinat 2.2 *q.62 art.2. ad secundum*, de quo infra differemus.

Iure Canonico attento, etiam præd. distinctio vera non est, eo namque iure alteri iniuriam dicens licet vera sit, non excusatur, cum prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio, hæc est communis opinio Doctor. vt attestatur Alex. de Neuo *consil.82. num.5.in fin.* teste Iulio Claro *in d.§ iniuria in versicul item quæro, in fin.* & P.Pichard. *lib. commun opin.1.tom.pag.523. col.1.vers.iniuriam alicui,* ibi, *de iure tamen canonico,* & Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz, *in d.c.66.lit. B. in versic. illud æquidem*, vbi affirmat hanc doctrinam esse celebrem in tribunalibus Ecclesiasticis non vulgariter notandam, eandem profitetur communem plures afferens forma *vbi sup. n.246.* iura etiam Ciuili, idem probatur *in d l.3. C. si rector prouinc.* ibi etiam si vere sint voces cum communi opinione, *sup.* recitata ex Curtio, & cæteris.

7 Quare proculdubio tam in iure, quam in praxi est tenendum, quod siue in iudicio, siue extra iudicium conuitium dicatur etiam verum cuiusque notitia, & manifestatio reipublicæ intersit, praua tamen intentione, atque iniuriandi animo peccatum esse non omnino ab iniuriarum actione liberum: licet enim bonum sit, & reipublicæ vtile nocentum crimina nota esse, & ea manifestari, prauus tamen animus reuelantis, rem efficit iniquam *cap. cum ministr. cap. relegentes 23. quæst. 5.* secluso tamen iniuriandi animo veri criminis exprobario, cuiusque intersit reipublicæ manifestationem fieri, à peccato, & iniuriarum actione immunis erit, siue, id contingat in iudicio, vel extra iuxta quod præd. primum membrum distinctionis Bart. & communis est interpretandum.

Conducet igitur ad præmissa perpendere æquo 8
animo, acerrimoque iudicio obiectionem (sic enim præsumptiones, & coniecturæ deducuntur) veri criminis reipublicæ perniciosi, tunc de ex iniurioso animo procedere, quando absque vlla causa, vtilitateve ipsius negotij, quod tractatur in iudicio, vel extra iudicium contigerit.

Quod si eadem obiectio, exprobatiovè ex iu- 9
sta causa facta fuerit, æquissimum erit præsumere non animo iniuriandi, sed ex causa contigisse, qui iniuria sine dolo, & animo iniuriandi non committitur, *l.illud relatum, ff.de iniur. & lege, quod reipublica, ff. eod. tit. l.1. §.1. l.3. §. penult. & finali, cum l.se 41.ff. eod. tit. l si non conuitij, C. eod. tit. de iniur. cap. illud.15. quæst.1.* latè Didac. Perez *in l.1. tit.4. lib.4. concl.939.* Posp. Farin. *in suis quæst.crimin. tit de accusat. quæst.16. num.67.* & iterum *in 3. tom. quæst.105. n.111. cum sequent.* vbi benè hoc declarat.

Et in eo, qui habet aliquam iustam causam, 10
cessat omnis dolus & prauus animus vt in specie id crimen iniuriarum, probat text. *in l. item apud Labeonem, §. si quis astrologos, ff. de iniurijs.* Ruynus *consil 145. absque multiloquio, num.14.& sequent. lib 5.* Ioan. Andr. *ad specul. tit. de iniur. in princip. in verb. concipitur versic. aut illud conuitium.* D.Couar. *lib.1 var resolut. cap.11. num.6.*

Imo nedum iusta causa, sed etiam iniusta ex- 11
cusat in crimine iniuriarum, iuxta gloss. *paruulum in d §. quis astrologos versicul. si quis.* Oldrad. *consil. 53. num. 3. versic. imo quandoque.* Paulus Castr. *consil. 275.conclus.fin.* Ias. *consil. 153. volum 2.* Alder. *in d. l. si non conuitij, col 4. in princip. C. de iniur.* Minsinger. *consil. 19. num.2.* quos refert, & sequitur Farin. *in primo loco vbi sup.69. & 69. & in d.3. tom. quæst.103. num.257. cum sequentibus.*

Et supradicta resolutio in terminis, de quibus 12
agimus colligitur ex traditis per Oldrad. *d. consil.53.* Ioan. Andr. *vbi supr. in addition. incip. hac rubric.* Abb. *in c.fin.de iniurijs, & in cap.cum T. ab. de re iudic.* Roman. *consil 96* Rip. *in l. vltim.q.7. C. de reuoc. donat.* Nauar. *in cap. inter verba 11. quæst.3. corollar.63.* Luca de Peña *in l.errat, C.de castrens. pecul. militet. versic. 9. quæritur & 15.* Alber. *in d.l. si non conuitij*, Greg Lopez *in d. l.1. glossa magna in versic. contrarium, videtur, 9.part.7.* Conar. optimè *d.cap.11. num 6. versiculo, ego quidem* & Montal. *in l 2.tit.3. lib 4 for glossa 1.ad fin.* Bernard. Diaz *in practic. crimin. Canonica cap.66. in nouis num.6.* Petrus Plaça *de delict. lib.1.cap.1. num 3.cum seqq.* Didac. Perez *in rubric. tit.9.lib.8. ordin. pag.216. col.2. versic. aut dictum & in l.2. eiusdem tituli, in glossa, denostare, pag.226.col.1.& 2.* Ignat. ad Bernard. Diaz *in reg.784. col.1. & 2.* & nouissimè Azeued. *in hac l.2.n.214. & seqq.*

Vbl

13 Vbi cum Humada *in l. 25. tit. 18. p. 2. glossa 1. num. 10.* inquit ita in praxi & consuetudine esse receptam, vt etiam si quis verum dicar & conueniat Reipublicæ manifestari crimen obiectum, si tamen animo iniuriandi id dicat vel fecerit, licet pœna ordinaria non sit puniendus, extraordinaria tamen erit plectendus: & hæc sententia in controuersiis forensibus meritò recepta est, vt ansa obiiciendi crimina iniquo animo omnino tollatur, licet præd. l. regia 1. part. plurimum retraherent, secundum Ignat. Salzed. ad Bernardi *d. cap. 66. littera B. versic. verum:* & ita est tenendum, prout etiam tenet D. Ioan. Vela *de pæn delict. cap. 16. pag. 89. versiculo, ego verò tametsi.* Gregor. Lopez *in d. l. 1. glossa magna, versiculo, sed vt dixi*, contrarium teneat in foro contentioso ex *d. l. 1.* & quamuis Farinac. *d. quæst. 105. num. 247. cum sequentibus*, relatis hinc inde 13. opiniones diuersas resoluat, quod veritas conuitij obiecti in iudicio excuset, quod quidem verum non est, quando animo iniuriandi constet fuisse obiectum secùs aliàs.

14 Non obstat *d. l. eum, qui nocentem in princip. ff. de iniurijs*, nec etiam d. leges regiæ supra in contrarium allegatæ, nec Doctrina Barr. eiusque distinctio communiter approbata, de qua *suprà* dum probant verum conuitium exprobantem alteri, cuius manifestationem fieri, interest Reipublicæ eo probaro, immunem esse ab actione iniuriarum: quia in primis respondemus, ea omnia intelligenda esse, quando præd. manifestatio & exprobatio ex caosa fit absque animo iniuriandi, secundum Couatr. & Didac. Perez *vbi suprà*, cuius rei exempla sunt sumenda ex Felin. *in d. cap. cum in fine*, & Bernard. Diaz *d. regula 784.* in tribus prioribus limitationibus nempe quando dicitur verum ex causa correctionis, velut proximis auferatur nocumentum corporale, *puta tu es leprosus*, vel nocumentum spirituale, ne forte ordinetur, vel ne incapax ad successionem bonorum, quæ habere non potest, admittatur, quæ latiùs prosequitur Didac. Perez *vbi supra*, qui expressè reprehendit Gregor. Lopez *vbi suprà* contrarium tenentem attenta *d. l. 1. tit. 9. part. 7.*

15 Sed qoia licet hæc responsio verissima in se sit, attamen quatenus ad dictas leges spectat quæ generaliter loquuntur, videtur diminatoria, violentiamque eisdem quodammodo inferre: ideo secundo respondeo ipsas magis attendere ad obuianda & exterminanda delicta à republica, & sic ad bonum commune ipsius, quàm ad bonum particulare offensi, vt patet ex secunda ratione *d. l. 1. in fine*, cuius supra meminimus, ibi: *Porque los fazedores del mal, se rezelen de lo fazer, por el affrenta, è por el escarnio que recibiria del* (scilicet, *pudiendoselo dar en rostro otros, sin pena prouandoselo,*) hoc autem Christianæ religioni non conuenit: nam licet lex illa in hoc respiciat bonum publicum, scilicet ne delicta committantur: postquam tamen fuerint commissa, non licet ea animo iniuriandi delinquenti obiicere, quia esset permittere malum: non enim sunt permittenda mala, vt inde bona sperentur, nec cum peccato aliquid permittendum, nempe delictum pro euitandis delictis.

16 Tertiò tandem respondemus, quod in materia concernenti peccatum standum est omnino iuri Canonico, etiam in foro ciuili dicente Apostolo, *omne, quod non est ex fide peccatum est*, vt *in cap. fin. cum simil. de præscript.* Denique sufficit communis interpretatio nostrorum Doctorum ad dictas leges regias supra assignatas. § Primo loco, vt euitemus absurdum, repugnantiam & contradictionem cum omni iure: præsertim cum interpretatio ipsa ex iure & ratione sumatur.

Fit igitur ex supradictis, quod iniurians alterum malo animo indebitè, perperam & sine iusta causa, sed ex propriæ iræ satisfaciat, conueniri potest & condemnari actione iniuriarum extra ordinem, licèt verum crimen obiecerit in iudicio vel extra iudicium, & expediat, vel non Reipublicæ eius manifestatio: non enim veritas conuitij, ipsum conuitiantem eximit à crimine iniuriarum, nec ab eius punitione, vt *suprà* probauimus & probatur *in l. iustissimos, C. de officiò rect. prouinciæ, l. 1. C. quando, & quib. 4. pars debeatur lib. 10.* & tenent præcitati authores, & Ignat. Salzed. ad Bernardum Diaz *in d. regula 782. col. 2.* & Plaça *de delict. 1. tom. cap. 1. num. 4.* & Azeued. *in præsenti num. 215. cum seqq.* & ita obtinuit praxis, vt prædiximus. 17

Verùm, vt hæc resolutio melius, exactiosque explicetur, & nostra quæstio principalis aptius decidatur: obseruanda sunt, quæ sequuntur tam ex præcedentibus collecta, quam aliàs.

Primò peccatum quidem esse non omnino ab actione iniuriarum liberum, conuitium assertum in iudicio vel extra etiam verum, cuiusque notitia Reipublicæ intersit, animo iniuriandi praua intentione dictum. Nam & si bonum sit, ac Reipublicæ vtile nocentum crimina nota esse, eaque manifestati, prauus tamen animus reuelantis rem efficit iniquam, vt *in d. cum minister relegentes 23. quæst. 5.* Didac. Couar. *d. cap. 11. n. 6. versic. ego quidem primum*, Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *in regul. 784. col. 1.* vnde hic ab iniuriarum actione minimè immunis erit secundum Ægid. Bossium *in titulo de iniurijs, n. 3.* & Couar. *vbi suprà, versic. primum*, post Oldrad. Ioan. Andr. Abb. Roman. & alios supra relatos, & cum eis Didacus Perez *in rubrica, tit. 9 lib. 8. ordin. pag. 217. colum. 1. versic. secus.* 18

Secundò, hoc probandum est, veri criminis exprobatione, cuius reipublicæ interest manifestationem fieri, secluso animo iniuriandi, à peccato, & iniuriam actione immunem esse, siue in iudicio, siue extra, id acciderit, ita Bart. & sequacium opinionum interpretandum esse censet Didac. Episcopus *vbi suprà, d. n. 6. vers. 2.* opinor, Ignat. etiam. *vbi suprà.* 19

Tertio, tunc demum obiectionem veri criminis, & reipublicæ perniciosi, ex iniurioso animo procedere, quando absque vlla causa, vtilitateve ipsius negotij, quod vertitur in iudicio, vel extra contigerit: quod si ex iusta causa, exprobatio facta fuerit, præsumendum erit, non animo iniuriandi id contigisse, vt constat ex additione, Bart. *in d. l. eum, qui nocentem in princip. lit. H. ff. de iniurijs*, & ex pluribus authoribus deducit, & probat Couarr. *vbi supra, versic 3.* ad præmissa, & sequitur Ignat. *vbi suprà*, quod verum est, præterquam si vel ex rixa, aut verbosa litigantium contentione, aut ex aliis coniecturis iudex perpenderit animo iniuriandi, id processisse secundum Couar. *vbi suprà, num. 6. versic. quartum*, & Ignat. etiam *vbi suprà. versic. primo illum.* 20

Facilius tamen præsumitur animus iniuriandi extra iudicium, quàm in iudicio ex veri criminis, aut vitij obiectione, cuius reuelatio vtilis est, vel reipublicæ, vel proximo secundum Couar. *vbi suprà, versic. quintum.* 21

Tametsi reuelatio extra iudicium etiam fieri 22

ri possit absque iniuriarum crimine, eiusque punitione, vel ob ipsius criminosi correctionem, vel reipublicæ, aut proximi necessitatem, aut vtilitatem, cautè tamen id agendum est, vt tutè, & sine peccato id fieri possit: non enim sequitur, actioni iniuriarum locus non est, igitur nec detectio criminis peccatum habet, siquidem crimen occultum, etiamsi probari possit, non est detegendum saltem extra iudicium apud eos, pœnes quos delinquens infamatus non est, si damnum reipublicæ, vel proximi, aliter quam ea reuelatione euitari queat, cum ob solam vtilitatem reipublicæ, vel proximi permissum non sit alterius famam veri criminis reuelatione lædi: hæc namque ioconsulta detractio peccatum est, ex quo tenetur, quis famam alterius restituere, secundum D. Thom. & Caiet. 22 *quæst.* 62. *art.* 2. *ad secundum*, dum tamen, ne ita famam restituat, vt se mendacem esse profiteatur, ex eisdem, & secundum Maior *in 4 distinct.* 15. *quæst.* 16. *col.* 4. & vtrumque sequitur circumspectissimus, D. Couar. *d. num.* 6. *versic.* 6. resoluens, hoc casu iniuriarum actionem non dari, nisi praua intentione, exprobatio veri criminis fiat, tunc enim peccatum erit, licet ad restitutionem famæ non teneatur cum mendacio, & primum dictum probauit Did. Perez *in rubr. tit.* 9. *lib.* 8. *ordin. pag* 216. *colum.* 2.

23 Quarto obseruandum est, eum, qui verum alterius crimen illi ex iusta causa exprobauerit praua tamen intentione, minimè ab actione iniuriarum liberum esse, imo grauiter peccare, licet ad famæ restitutionem non teneatur, cum ea non oriatur ex vitiosa intentione, ita Adrianus Quodlibet. 11. *lit. R.* quem sequitur Nauar. *in cap. inter verba* 11. *quæst.* 3. *corollar.* 70. D. Couar. *vbi suprà*, *num.* 6. *vers.* 7.

24 Ex quo deducit Adrian. quod si princeps iustam haberet causam bellum inducendi alicui oppido, vel prouinciæ, si tamen id inferat ex odio, vel rancore, peccat quidem, quia iniquè agit, non tamen contra iustitiam commutatiuam,
25 & ideo damna belli nō tenebitur restituere. ¶ Deducit secundo Ignat. eadem ratione iudicem, qui iuste deberet Titium in centum condemnare, si tamen id faciat ex odio, inique facere, peccareque, sed quia non iniustè, ad restitutionem non tenerit.

26 Idem erit in quacumque alia sententia iustè proferenda, vel alio quolibet actu iustè gerendo, votove ferendo contra alterum, licet enim id iuste fieri possit, si tamen ex odio, vel rancore fiat, peccabit hoc faciens contra charitatem ratione mali animi, non tamen contra legem iustitiæ, ac proinde ad restitutionem non tenebitur.

27 Quintò, vt ad nostram quæstionem principalem respondeamus, illud ad praxin & intellectum nostræ l. regiæ. 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *nouæ collect. reg.* summopere probandum erit: pœnam nempe palinodiam canendi, seseque mentitum fuisse asserendi coram iudice, & honestis personis statutam. 1. nostra l. contra eum, qui alteri extra iudicium prauo animo in rixa, manifestam iniuriam inferendi intentione aliquod de contentis in nostra l. conuitium dixerit, tunc demum locum habere, quando quis conuitium falsum obiecit.

Secus verò est dicendum, si præd. conuitium verum sit, siue eius manifestatio vtilis sit reipublicæ, siue non stante enim veritate conuitij non habebit locum præd. pœnam modo relata, *de desdezirse*, vt ex præcedentibus patet: licet extra ordinem is à iudice puniendus sit iniuriarum actione, vt deducitur à mente D. Thomæ 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *ad secundum*, communiter receptis secundum Nauar. *in man. cap.* 10 *num.* 45. qui & si, qui falso, & iniuste famam alterius abstolit, teneatur restituere famam confitendo se falsum dixisse, tamen, si id fecit verum dicendo, sed iniustè, putà cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum, tunc tenetur ad famæ restitutionem, quantum potest sine mendacio, tamen esset enim mendacium apertum, cum verum est crimen obiectum, dicere obiicientem, falsum dixisse, atque se mentitum fuisse: non enim licet, mentiri etiam pro salute totius mundi, vt affirmant. Sanct. Thom. & reliqui, & in terminis hanc resolutionem modo præcedentem tenet insignis Couar. *vbi sup. d. lib.* 1. *variar. resolut. cap.* 11 *num.* 6. *versi. primum.* & *num.* 7. *versic. octauo*, & Dominic. à Soto *lib.* 1. *de iustit.* & *Iur. quæst.* 6. *art.* 3. *pag. mihi* 331. *colum.* 1. Nauar. *in num. cap.* 18. *num.* 48. *idem* Sotos *de ration. tegend & deteg. secret. in* 2. *quæst.* 1. *conclus.* 5. *fol.* 9. *col.* 1. & late Petrus Plaza, *d. cap.* 1. *num.* 6. & 7. Iōann. Vañez Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. *num.* 33. Auiles *in proœm. circa prat. num.* 20 *ad fin.* Ignatius Salzedo, in addit. ad Bernard. Diaz *in regul.* 784. *illatione* 5. Alcozer in *suo confessionario*, *cap.* 22. *fol.* 80. *col.* 1. Eman. Rodrig. *in sua summa.* 1. *tom. cap.* 233. *in tertia conclusi.* 3. *in princip.* & plures referens Petrus Nauar. *lib.* 2. *de restitut. cap.* 4 *num.* 379. dicens, quod ita fatentur omnes, quos in se legerit id, quod in praxi approbatur, secundum Humad. & Azeued. *vbi suprà*, *num.* 216. & *seq.* vbique extra ordinem est puniendus: est quam profecto verissima, & communis atque in praxi quotidie recepta hæc doctrina, atque ita proculdubio tenenda, iuxta quam semper soleo consulere: tametsi Greg. Lopez *in d. l.* 1. *gloss. versic. quid tamen tit.* 9 *part* 7. de hoc dubitet: & quamuis Anton Gomez 3. *tom. var. resolut. cap.* 6. *de iniuria*, *num.* 2. licet præd. communem sententiam sequatur, quoties expedit reipublicæ manifestari crimen verum obiectio, contrarium probet, si illud crimen non expediat reipublicæ sciri, licet verum sit, nempe vt tunc teneatur canere palinodiam seseque mentitum esse profiteri: quod quidem falsum prorsus est, vt constat ex supradictis, vtroque enim casu probata veritate criminis obiecti indistinctè locum non habet pœna canendi polinodiam, de qua in nostra l. licet aliàs extra ordinem puniendus sit huiusmodi offensor, quod præterea probatur *in l.* 46. *tit.* 2. *pag.* 361. *E diziendo contra otro, que es su sierno, o lo infamando diziendo dol otro mal ante les homes: ça en tales cosas como estas, ò en otras semejantes dellas, aquel contra quien son dichas, puede yr al iuez del logar, è pedir que constriña a quel que las dixo, que le faga demanda sobre ellas en juyzio, e que las pruene: ò que se desdiga de ello, ò que le faga otra enmienda qual el juzgader entendiere que sera guisada*: Ergo probatis verbis iniuriæ, *no se ha de desdezir*, quod etiam proculdubio indistinctè, & generaliter probatur *in d. l.* 1. *tit.* 9. *part* 7. & *l fin. tit.* 6. *part.* 7. in verbis *suprà*, relatis.

Sextò, vt materia hæc radicitus enucleetur, 28
obseruandum erit, quod si quis famoso, quod aiunt libello, potius quàm iusta delatione, alterius opinionem læserit, vera illius crimina manifestans capitali pœna erit puniendus: oportet namque, idque magis publicæ vtilitati conuenit, viros sceleratos, potius accusationibus ad iudicem

cem deferri, quam famosis libellis extra iudicium in maximam omnium perniciem infamari, & hac ratione optimè procedit decisio text. hoc disponentis *in l. 1. C. de famos. libell.* vt declarat latè, & expressè decidit l. Regia 3. per totam, *titul. 9. partit. 7.* vbi *in fine*, reddit rationem, quare probatio hac in specie conuentorum in libellis infamatoriis admitti non debeat, scilicet. *Porque el mal que los homes dizen vnos de otros por escripto, ò por rimas es peor, que aquel que dizen de otra guisa por palabra, porque dura la remembrança de lo pora siempre, si la escriptura no se pierde, mas lo que es dicho de otra guisa por palabra oluidase mas ayna.* Didacus *vbi suprà, d. lib. 1. variarum resolut. cap. 11. num. 6. versiculo secundo*, latiùs Plaça *dicto cap. 1. num. 5. & cap. 3. per totum.* Anton. Gomez 3. *tom. variar resolut. cap. 6. de iniur. num.* 1. Iul Clar. *in practica crimin* §. *final. quæst. 68. versiculo, libelli famosi*, Farinac. *in quæstionibus criminalib. quæstione 41. num. 11. cum seqq.* & plurimos alios citat idem Farinac. *dicto 3. tom. quæstione* 105. *num* 241. vbi de communi ex aliorum testimonio testatur, sed *num.* 242 refert alios Doctores tenentes contrariam opinionem, quando libellus famosus continet conuitium, quod expedit Reipublicæ illud sciri & notum esse, vt tunc scilicet veritas conuitij probari excuset, *& num.* 243. *cum sequenti*, agit, an hæc vltima sententia procedat de iure Canonico necne, & referens alias, duas opiniones contrarias in hoc *num.* 244. resoluit (dicant Doctores quidquid velint) semper sibi fuisse durum credere, quod iura ciuilia seu Canonica permittant posse per libellum famosum famæ & honori alterius detrahi, & post detractionem ad effugiendum pœnas possit idem detrahens dicere, se velle probare contenta in libello esse vera: & quod propterea non immeritò ista controuersia fuit sublata per Sanctissimum Pontificem Pium V. sua super eius constitutione lata, qua cauetur pœnam libelli famosi locum habere, etiam quod in eo fuerint vera expressa, idem probat *num.* 248. dicens quod ita seruatur in practica, tam de iure ciuili, quàm Canonico.

29 Septimò, ex supradictis apparet puniendum etiam esse eum, qui in iudicio aduersarium infamauerit exprobans illi verum etiam crimen, quod tamen nihil ad propriæ iniuriæ comprobationem, vel defensionem attinet: ex hoc siquidem animus prauus deprehenditur, & ideò iniuriarum actione, is tenetur *l. quisquis, C. de postuland.* nec quicquam refert, expediat Reipublicæ, an non ad crimen manifestari ita D. Couar. *vbi suprà, versiculo tertium*, & Plaça *dicto cap. 2. num. 4. in 3. concl.* & Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *in regula* 784. *versiculo secundò*, ex his & Farinac. *vbi suprà d. quæstione* 105. *num.* 239. vbi plures alios citat.

Idem erit etiam, si veri criminis exprobatio in iudicio facta pertineat ad ipsius causæ decisionem, si vel ex rixa, aut verbosa litigantium contentione aut ex aliis coniecturis iudex collegerit exprobationem huiusmodi animo iniuriandi processisse, secundum Didac. Couar. *vbi suprà, in versiculo 4.* faciliùs tamen animus iniuriandi extra iudicium, quàm in iudicio præsumitur ex veri criminis, aut vitij obiectione, cuius reuelatio vtilis est vel Reipublicæ, vel proximo, secundum eundem Didac. *vbi supra versiculo, quintum*, & diximus *suprà, num.* 21.

30 Octauò, randem ex superioribus deducitur minimè esse puniendum illum, qui in iudicio ad repellendum accusatorem, vel testes, defectus, vel crimina obiecerit, dummodo legitimè probet, aliàs secus: is enim non nocendi animo, sed vt propriæ causæ consulat fecisse intelligitur, vt tenet Oldrad. *consil.* 53. consueuit dubitari Ioan. Andr. in addit. Speculat. *titulo de iniur.* est communis, vt plures allegans affirmat Didac. Perez *in l. 1. in glossa verbo, tacha ò testigos, col. 939. versiculo, postremò, tit. 4. lib. 3. ordinament.* & Ignat. Salzed. *vbi suprà, versiculo tertio ex hoc deducitur*, & licet de generali consuetudine Regni Franciæ & si nihil probauerit obiiciens crimina contra testes, minimè teneatur secundum Boer. *consilio 4. num. 49.* neque vnquam vidisse procedi contra illum qui contra testes crimina, vel alios defectus obiicit in Mediolanensi Ducatu, testetur Iul. Clar. *lib. 5. recept. sentent.* § *fin. quæst.* 53. & communem plurimos referens Farinac. *vbi suprà, num.* 253.

In Hispaniarum tamen Regnis praxis forensis communem prædictam sententiam recipit, secundum Ignat. Salzed. *vbi supra* eritque vtile protestari in hac specie de animo non iniuriandi, vt per doctores vbi supra præcipuè Guilier. & alios *in l fin ff. quod quisque iur.* & Socin. *consil.* 118. *num.* 5. *lib.* 1. vbi præfatam sententiam dicit communem & veram & Petr. Gregor. *in syntagm iur. vniuers. par. 3. lib. 38. cap. 5. num. 6.* aduersus alios tenentes sufficere præd. protestationem, licet non probetur obiectus protestatio, ergo sine probatione non releuauit, vt constat ex plerisque & Socin. *d. consil.* 118. *col.* 3. & 4. & est verior & communis plures referens probat & testatur Farinat. *vbi supra d. q.* 105 *num.* 236. *cum seqq.*

Hinc etiam est, quod aduocatus seu pars obiiciens defectus aduersus electum, vt impediatur electio, vel vt repellatur à iudicio, quia est excommunicatus; si probet coniecta, non tenebitur actione iniuriarum, quia id facit iure permittente pro sua vel sui clientuli defensione, vt in specie probat Didac. Perez *in rubrica tit. 9. lib. 8. ordinamenti pag. 216. col. 1. circa fin. versic. ex quo infertur*, idem asserens respectu repulsarum coniecturarum contra testes, de quo *suprà*. 31

SVMMARIVM.

1 *Famæ restitutio, quomodo sit facienda ei, cui animo iniuriandi verum crimen obiectum fuit, & numeris sequentibus.*

QVÆSTIO CXXIII.

De restitutione famæ infamato facienda de vero crimine.

QVARTO modo, in quæstione præcedenti resoluimus eum, qui verum crimen alteri obiecerit animo iniuriandi, siue in iudicio, vel extra probata veritate criminis, non teneri palinodiam canere confitendum se falsum dixisse, aut mentitum fuisse, sed teneri ad famæ restitutionem, ¶ nunc oportunè hæc quæstio exposcit, quomodo in hac specie famam restitui oporteat, vt conscientiæ consulatur & satisfiat pro eius introductione, atque intellectu obseruandum est, nos hic agere, quando proditur crimen alterius occultum, quod est verum; nam 1

si

si est publicum & notum his, coram quibus dictum fuit, quamuis prauo animo iniuriandi, iam non dicitur occultum prodi, nec detegi, ac proinde licet peccatum admittatur, propter malum animum, vt *in quæst. præd.* resoluimus, nulla tamen famæ restitutio est facienda, cum ea non sit sublata per conuitium verum prolatum notum illis, coram quibus dictum fuit: & ita sunt intelligenda quæ sequuntur: hoc sic præhabito in quæstione præmissa.

2 Diuus Thomas 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. *ad secundum*, à nobis sæpè *in quæstione præcedenti*, allegatus in hac materia in tertio membro suæ distinctionis inquit: quod quando quis alteri famam abstulit verum dicendo, sed iniustè: puta cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum tenetur ad restitutionem famæ, quantum potest, sine mendacio tamen, vtpote quod dicat se malum dixisse, vel quod iniustè eum diffamauerit: vel si non possit famam restituere, debet enim aliter compensare, sicut & in aliis dictum est, idem D. Thom. *in quarta sent. distinctione* 15. *quæst.* 1. *art.* 5. *ad secundum*, & Scotus *eadem dist. quæst.* 4. & D. Thom. est communiter receptus in hoc secundum Nauar. *in man. cap* 18. *num.* 15. & omnes ferè antiqui idem iudicarunt, secundum magist. Michael Salon *de iust. & iur. in* 2. 2. D. Thom. *quæst.* 62. *art.* 2. *de restitutione famæ controuers.* 25. *col.* 677. *versic.* Diuus Thomas vbi quod secundum eos debet huiusmodi infamans adire eos, apud quos occultum fratris sui delictum propalauit, & affirmare, quod modo retulimus ex D. Thom. cuius in hoc doctrinam citat & sequitur etiam D. Couar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 11. *num.* 6. *sub vers. sextum*, & Greg. Lop. *in l.* 1. *gl. magna verf. su cogita*, *tit.* 9. *part.* 7. & Auiles *in proœm. circa Prætorem gl.* 1. *num.* 20. *ad fin.* Ignat. Salzed. in addit ad Bern. Diaz *in reg.* 784. ille scilicet est communis vt plures allegans testatur Petr. Nauar. *restit. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 378. *cum seq.*

3 Hostiens. verò *in summa de pœnit. & remiss. in versiculo, quid de accusatore*: inquit hoc non sufficere. Quinimò Caietan. super D. Thom. *dicto articulo* 2. *ad secundum*, & post eum cæteri censent: quod si illi, coram quibus præd. famæ restitutio facienda est, sunt personæ, aliquid ingenij, & notitiæ de modo restituendi famam, habentes, talis restitutio non est facienda, quia magis esset confirmatio primi dicti, quàm restitutio famæ, sicque citius & sæpius nocebit, quod omnes posteriores sequuntur.

4 Quare Ioan. Maior *in d. distinct.* 15. *quæst.* 16. *colum.* 4. asserit, oportere & satis esse, ita dicere: quando tale delictum de tali dixi illud verum existimabam, sed adhibita postea diligentia inueni me praue loquutum.

5 Hic tamen modus, licet apud rusticos & simplices vtilis sit, & sufficiens, quia sine mendacio: eo namque audito credent, nisi sint sagaces & perspicui (vt plerique hodie præcipuè in similibus noxiis & malitiis sunt) credent fratrem illum, nihil tale commisisse: attamen apud sapientes, prudentes & doctos viros, potius est confirmatio præcedentis dicti, & commemoratio iniuriæ illatæ, quam retractatio seu honoris restitutio, vt dicebamus cum Caietano de priori modo restituendi famam: homines enim, vel mediocriter instructi, cum intelligant eum, qui falsum crimen fratri imposuit, teneri ad se ipsum aperte retractandum, & affirmandum se esse mentitum, videntes illum infamatorem hoc non facere, sed illud tantum vidisse, se iniquè & iniustè fuisse loquutum, vt per Diuum Thomam vel id, quod Maior asserebat, firmius credent, verum esse delictum illud, quod antea de fratre illo retulerat, vel illi obiecerat in opprobrium: quare prædictos duos modos restituendi famam proximo in nostra specie, non probant recentiores vt constat ex ipsis.

Similiter, nec tertium dicentium, debere infamatorem tunc vti amphibologicis verbis, vt sic ipse non mentiatur, & tamen alij arbitrari possunt fuisse mentitum, quoniam eodem morbo laborat hic modus, quo priores, & reuera, præterquam, quod hoc genus mendacij esset, nihil vtilitatis afferret. 6

Quare obtinuit apud modernos alius quartus modus huiusmodi, vt infamator eoram eis, apud quos proximum sic diffamauit, debet tacendo de priori dicto (hoc est) consultio, laudare (cum veritate tamen) personam illam à se sic offensam, pluries declarando, vel asserendo, quod credat ipsum virum bonum, & euratе, vt sic habeatur ab illis: eautè tamen, ne videatur hoc facere pro restitutione, quia alias esset infamiæ confirmatio, seu reiteratio; & quamuis inde alij, eo quod non se retractat; colligant verum non tamen amplius ipse facere valet; huiusmodi author fuit Caietan. vbi supra versiculo in eadem responsione ad secundum: sequitur Dominicus à Soto *de iustitia & iure*, *lib.* 4. *quæstione* 6. *artic.* 3. *in quarto argumento in versiculo, sed reuera*, ibi: ub idque idem Soto *de ratione tegend. & detegend. secret. quæstione secunda primi membri fol.* 9. *colum.* 1. *in quinta conclusione*, & Nauar. *in manual. dicto cap.* 18. *sub num.* 45. *versiculo, qui modus, ibi*, apud quos præstaret Cordoua & Mercado relati à Petro Naoarra *lib.* 2. *de restitutione cap.* 4. *num.* 379. estque hic modus magis receptus à Doctoribus recentioribus secundum Magistrum Salon *vbi supra, column.* 678. *versiculo* Caietanus hic *iuncta. column.* 683. *in versiculo, ex his modis*: & hic modus restituendi famam in hac specie videtur magis idoneus, secundum Ludou. c. Carbo *de restitut. quæst.* 18. *versic.* 4. *conclusio, pag.* 112. 7

Verum, quod ego colligo, primus modus Diui Thomæ supra relatus communis omnium prope antiquorum est, & magis receptus, isquam verissimus & sufficiens, nisi malitia hominum creuisset quapropter & si eum non reiiciam, imò credo eum, qui eo vsus fuerit tutum remanere in conscientia. 8

Modus Caietani & sequacium prænarratus receptus videtur à recentioribus & magis conueniens, nec non & satisfactorius, ac proinde probabilior; tametsi eum improbet Salon *vbi suprà dicta col* .678. *ad fin.* sed quod sit magis idoneus, affirmat Carbo *de restit. quæst.* 18. *col.* 4.

Sed post antiquos & recentiores Theologos, insurrexerunt nouissimi alij, qui nimis acuentes ingenium, censent hunc infamatorem, de quo agimus, debere his, quibus occultum fratris delictum iniquè reuelauit, affirmare se falsum & mendacium dixisse, quod probare ex sequentibus nituntur. 9 10

Primò, quia diuersa sunt, affirmare fratrem, nihil tale fecisse: & affirmare, se falsum, & mendacium protulisse. Primum namque nullo modo licet affirmare, cum verè id fecerit frater, secundum verò benè licet, quia non est mentiri, sed verum asserere, licet vtatur verbis æquiuocis & ambiguis: cum enim aliquis iure potest, vel debet occultare aliquam veritatem, 11

eodem

eodem iure licet illi vti prædictis verbis ambiguis & æquiuocis quibus io medium prolatis, propter varios illorum sensus, veritas illa occultatur absque mendatio, acceptis quidem in aliu sensu ab audientibus, quam à dicente proferuntur, qui est etiam verus quoad ipsum proferentem, exemplo rei cootra ordinem iuris interrogati, nec non & testis, qui contra iuris ordinem compellitur testimonium dicere: io vero delicto fratris possunt enim huiusmodi vti verbis ambiguis, quibus ab ipsis io vno sensu, sed vero prolatis decipiant iudicem alio sensu illa accipientem, vt latè resolnimus *suprà alia quæstione*. Similiter in confessario, qui à tyranno cogetur reuelare confessionem aliquam, idem probandum, nec non in clerico, qui à iudice cogetetur dicere testimonium in causa sanguinis: & in huiuscemodi deceptionibus non mentitur, qui ita loquitur, cum verba ipsa in aliquo sensu sint vera, nec ipse decipit audientem cum non teneatur illi aperire veritatem, sed occultare potius, & audiens se ipsum decipit accipiens illa in alium sensum, cui non tenetur illa verba proferens se conformare: ergo cum infamator teneatur fratri suo famam restituere commodiori via, qua poterit absque mendacio vt per D. Thom. *vbi suprà*, communiret receptum, & oulla alia melior sit hac, vt patet ex prædictis: ergo hæc est adimplenda & iniungenda.

12 Secundum & clarius huius opinionis fuodamentum est, huiusmodi: quemadmodum duplex est verum, aliud speculatiuum, & aliud practicum: speculatiuum, quod consistit in adæquatione rei ad intellectum: ab eo enim quod res est, vel non est, conceptio iotellectus nostri sicut & oratio dicitur vera, vel falsa: practicum autem verum est, quod consistit in adæquatione iudicij, vel operis ad voluntatem recta ratione gubernatam, circa quod verum versatur prudentia, vt docet Aristot. 6. *ethic. c.2.*

13 Ita quoque duplex est falsum, vel mendacium, aliud speculatiuum, quod consistit io dissonantia rei ad intellectum, vnde prodiit illud proloquium, intellectus iotelligens, vel iudicans aliter, quàm res est, fallitur; practicum verò falsum vel mendacium dicitur, quod consistit io dissonantia rei, vel actus ad voluntatem recta ratione gubernatam, consonatque cum appetitu prauo, in quo falsum inclinat ex eodem Aristotele: vnde opus, vel dictum ioiquum, & contra rectam voluntatem & rationem dicitur verè falsum practicum: ergo iuxta hanc distinctionem falsi speculatiui & practici, potest excusari à mendacio huiusmodi infamator, dicendo se falsom dixisse, nempè reuelando prius crimen occultum fratris ioiustè, quamuis verum commisit falsum practicum, licet speculatiuè diaerit verum: & quando an restituendam famam, affirmauit se falsum & mendacium protulisse non mentitur, sed asserit verum, cum eius dictum præcedens, quo eum infamauerat fuerit iniquum, & omnis iniquitas sit falsum practicum: sunt enim innumera loca sacræ Scripturæ, in quibus veritas pro bono opere, ac falsitas & meodaciom pro peccato sumitur, quæ congerit Saloo *vbi suprà, colum.* 681.

His fundamentis fertur hanc nouissimam opinionem, probasse Melchior Cano in lectura dicti articoli D. Thomæ & patre Mansso, dum eundem Comploti eaplicaret, & aliis doctissimis viris teste Saloo *vbi suprà, column.* 679. vbi *& in sequentibus* eam latius comprobat, eandem

Praxis Criminalis,

nouissimè sequitur alios allegans Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1. *tom. cap* 233. *conclus.* 2. *num.* 3. dicens, *que puede esse tal infamador dezir que mintio, entendiendo que salio fuera de los terminos de la ley diuina y natural, como aca solemos dezir, à fulano se le mintio el braço, que quiere dezir que se le desconcertò, y salio de su natural encaje, y que assi lo explicò y defendio publicamente en vn acto mayor el padre fray Luys de Leon, presidiendo en el en la Vniuersidad de Salamanca, y que arguyendo contra el todos los Maestros que estaun presentes, especialmente fray Bartolome de Medina se conuencio y confesso publicamente, que el dicho presidente tenia razon, y lo puso despues en su* Summa lib. I. cap. 14. §. 34. & §. 31. versiculo *cabeça* 7. regula 4. *y que le sigue Nauarra, confirmandola con algunas razones muy doctas, lib.* 2. *de restitutione cap.* 4. *numer.* 579. *eum sequentibus, y el padre. Enriquez en su Summa lib.* 2. *de pœnitentia cap.* 12. *n.* 6. qui idem probant.

Mihi autem nouissimo, & minimo Scriptorum, hæc vltima opinio salua eius authorum pace, non placet, quio potius videtur speculatiua & in scholis, actisque publicis substeutabilis, non verò tenenda in actu practico, aut consulenda à confessariis, ne suos pœnitentes faciant infamari de mendacio ea seqnentibus. 14

Primò quoniam negari non potest esse hanc postremam opinionem contra doctrinam communem & receptissimam D. Thomæ *in* 2. 2. *quæstione* 62. *art.* 2. *ad secundum*, vt in *quæst. proximè præcedens*, asserimus, atque latè probauimus, asserentis istum modum restituendi famam, affirmando, se dixisse falsum, illi tantum infamatori tribui, qui alteri crimen aliqnod falsò imposuit, non verò illi, qui verum, quamuis iniquè reuelauit, at si iste modus in hac vltima specie esset accommodatus, docuisset illum Sanctus Thom. cùm optime sciret distinctionem falsi speculatiui, & practici, cum ergo illum non docuerit, sed potius indistinctè contrarium, nempè restituendam esse aliter famam, modo, quo prædiximus io principio huius quæstionis, sine mendacio tamen, vt idem Diuus Thomas exprimit communiter quoque receptus: ergo opinio hæc nouissima sustineri non potest.

Nec quicquam præstat solutio & responsio ad hoc primum fundamentum à nouissimis præstita, nempè asserendo infamator, se protulisse falsum eo modo, quo ipsi exponunt, vt supra in secundo fundamento suæ opinionis: nullum, vt constat, dici mendacium, imò verè loquitur: nec quia docet Sanctus Thomas, quod prædiximus de modo restituendi famam, falsum infamatorem, sequitur, non licere infamatori, qui verum iniquè deteaerit, dicere, se falsum dixisse, quia Diuus Thomas io hoc proposuit doctrinam suo tantum tempore receptam.

Non obstat inquam hoc: quia io primis, quatenus attinet ad primam partem huius responsionis diluitur faciliter, considerando, quod secundum puritatem: sinceritatem atque integritatem & communem sensum verborum prolatorum in rei veritate non benè se compatiuntur, aliquem esse verè criminosum, & qui hoc protulit cum veritate dicere posteà sine corruptione ipsius, falsum in hoc se prius dixisse, vt patet ad oculum: at verò illud de falso speculatiuo, & falso practico, magis menti, quam verbis conoenit, estque præuaricare, atque adulterati proprium sonitum verborum, & viis & modis

 exquisi

exquisitis illudere, atque subterfugere eorum propriam significationem: quod si adhuc concedamus prædict. distinctionem, potius subtilia specularia & metaphysica est, quàm practica & existens.

Denique, quantum ad secundam partem responsionis, benè constat ex ea insufficientem esse, quando quidem solum concludit D. Thomas tantum proposuisse doctrinam suo tempore receptam: nam cum ipsa in se vera sit, dicere prius verum, & postea illud retractare, quid quæso est quam repugnantia expressa, duo enim contradictoria in sensu perfecto non possunt esse simul vera: & tandem cum suo tempore & posteà vsque modo sit recepta, non licet ab ea, per nouas & periculosas, vel saltem contra communem sensum & sonitum verborum adinuentiones, recedere.

Secundo contra præd. nouissimorum opin. moueor, quoniam, si ea vera foret, sequeretur inde nullum esse discrimen inter restitutionem famæ falso & verè ablatæ, sed iniquè læsæ, hoc tamen est absurdum, ergo, &c. Nec obstat si respondeatur huic fundamento, aliquod nempè esse discrimen: nam qui falso infamauit, debet dicere aperte se esse mentitum & infamatum nihil tale commisisse: in secundo vero casu infamator tantum debet dicere, se falsum protulisse: siquidem, idem est vtrumque, & præterea in priori casu, non est amplius dicendum, quam quod falso dixit, vt per Sanctum Thomam & omnes, quia in hoc reliquunt subincluditur, sicut in secundo casu: nec persistat aliquis dicendo, nihil interesse quod vtroque casu eadem restitutio famæ iniungatur, hoc enim, quantum distet ab ipsa veritate, quilibet sanæ mentis iudicare facile poterit: siquidem tantum distat inter hos casus, quantum verom à falso

Tertiò ex eo prædicta nouissima sententia confunditur, quod secundum eam confundatur etiam restitutio famæ vtroque casu, si promiscuè in vtroque eodem modo restitui debet. Quinimo apud Theologos peritos, qui hanc doctrinam nouam callent, & omnes eorum auditores & lectores, quin etiam & penes cæteros homines, qui à peritis edocentur, & in dies magis & plures per eius promulgationem edocebuntur, non erit sufficiens prædicta satisfactio retractationis, cum possint intellegere, & intelligant, semper esse adinuentam & confictam ad satisfaciendum verbis, non verò re ipsa, & sic subterfugium esset potius, quam realis satisfactio, ac proinde infamatum verè crimen illud commisisse, non obstante prædicta satisfactione, sicque penes eos remanebit etiam infamatus, tandem non distinguetur vera satisfactio à conficta & confusio vtriusque fiet, quod est perniciosissimum in Respublica Christiana.

Nec quicquam valet solutio prætensa ad hoc fundamentum, siquidem ex eo iam vides, plurimos etiam indoctos eandem euasionem sciturus: denique non obstat, quod vit Theologus quamuis hoc calleat, teneatur in conscientia suspendere actum & iudicium, an infamatus commiserit tale crimen, vel non: quod si aliud faciat contra infamatum, hoc malitiæ ipsius imputetur, infamatus namque iam fecit, quod in se est: quoniam negari non potest, quin hoc sit, laqueum iniicere Theologis, nouis atque nociuis excogitationibus: hoc autem non licet.

Quarto, aduersus præfatam nouissimorum opinionem considero, & quidem vrgentissimè quod communiter infamati remanebunt prædicti infamatores, dicendo se falsum dixisse cum tamen aliàs iuxta solidam & veram Theologiam minimè teneantur affirmare se falsum dixisse, nec mentitos fuisse, quando crimen obiectum, siuè conuitium est verum, ac proinde excluderentur à dignitatibus & officiis publicis, & à testimonio ferendo in causis iudicialibus, hoc autem, quantum abhorreat à recta & naturali ratione nemo ignorat: præsertim inter Hispanos, apud quos est notabilissima infamia quem se retractare, ac dicere falsum se prius dixisse, & haberi pro mendace, eliget siquidem vir honestus & grauis, quoduis aliud crimen de ipso potius dici, quam quod si retractauerit hoc est, *que se desdixo*, quod autem sit reputata communiter pro maxima infamia hæc scilicet, *desdezirse vn hombre honrado, diziendo que mintio, ò dixo falso en tal afrenta que dixo, ò hizo à otro:* apertum est, & illa dicitur infamia facti, quæ pro tali communiter reputatur, vt quam plurimus probari potest: ergo habemus intentum.

Nec satisfacit responsio à contrariæ partis authoribus, huic fundamento accommodata, quæ habet quod quando ipse restituens famam, periclitatur de maiori infamia standum est arbitrio prudentum & compensata æqualitate famæ vtriusque esse iudicandum.

Hæc namque euasio secum trahit infirmitatem responsionis, innuitque clarè vim argumenti contra se, si quidem diuersa causa est veri criminis exprobatio, de quo hic agimus, á falso de quo hic non agimus.

Denique & quinto, non parum conducit, perpendere nullo iure caueri, nec saltem aliquo solido fundamento probari posse, quod exprobans verum crimen alteri, teneatur coram eisdem affirmare se falsum dixisse: quare igitur ex capite ferè eum tam graui damno inducenda est obligatio adeo pœnalis restituendi famam, recedendo à communi doctrina S. Thomæ communis omnium magistri, & reliquorum?

Sexto in summa, moueor: quia vtcumque sit, cum verum dixerit infamator, quamuis iniquè: dicere posteà, falsum dixi, directa profecto contradictio verbalis atque literalis est, secundum communem verborum sensum & intellectum, vt patet, qui in iudicando attendendus est *cap. ex litteris el primero, de sponsalibus*, ibi, *ad communem verbi intelligentiam recurratur*: congerit plurimos in proposito Mexia *in lib. regia Toleti, de los terminos, in primo fundamento secunda partis num. 6. cum sequentibus*, ac proinde nullo modo consulenda, nisi malueris plures receptissimas & veras sanctorum Doctorum transgredi, vt offenso plus debito consulas & anxium pœnitentem graues, & anxiorem dimittas, & ipse nolit huiusmodi pœnitentiam & satisfactionem acceptare, sed porius se cum doctrina Sancti Thomæ, vel Caietani & sequacium magis recepta confirmare: quis condemnauit, hunc confitentem nullus profecto: ergo nouissima præfata opinio contraria, illusoria est non solum, sed imò etiam maximè nociua obedientibus. Finem denique facio huic disputationi asserendo, fugiendum esse in praxi ab hac nouissimorum opinione, tanquam rigida, periculosa & non firma: & doctrinis variis & peregrinis nolite abduci, vt aliàs inquit Apost. Paul. ad Hæbr. c.13.

Non obstat primum fundamentum partis contrariæ,

trariæ, quoniam negamus esse verba ambigua, dicere & affirmare infamatorem se falsum dixisse, quia imò sunt verba clara contradictoria conuitij veri præcedentis maximè secundum communem sensum & intellectum verborum, qui est attendendus, vt probauimus: neque obstat, quod reus præter iuris ordinem & inique à iudice interrogatus, an crimen commiserit, possit verbis ambiguis respondere: quod si iterum vrgeatur à iudice clare respondere, posse directè negare crimen occultum à se commissum, absque mendacio, intelligendo eo modo, quo iudex interrogat iniuste, vt resoluimus supradicta quæstione: id enim ideò procedit, quia reus eo casu non habet aliam viam qua à iudice inique interrogatus euadat: at in nostra specie, sunt alij modi restituendi famam conuenientiores absque mendacio, de quibus supra.

15 Secundum fundamentum partis contrariæ ex superioribus iam diluitur.

Tenebitur præterea huiusmodi infamator veri criminis occulti de damno dato, ei cuius famam vulnerauit, nempè, si causa illius iniuriæ aliquam iacturam suorum bonorum fecit, non tamen integram ac si per mendacium eum infamasset, sed ad arbitrium sapientium prudentiumque virorum, secundum Dominic. à Soto *vbi suprà, dict. lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 3. ad quartum argumentum* ibi: *at vero*, cuius ratio esse potest, quia causa præcipua damni non est reuelatione criminis illius, sed crimen illud reuelatum à reo commissum, reuelatio namque tantum fuit causa, sine qua non, cum ergo causa præcipua non sit reuelatio illius criminis, sed ipsummet crimen non debet ille infamator integrum restituere: quia vero nisi ille reuelasset non fuisset damnum sequutum, tenebitur restituere partem aliquam damnorum inde sequutorum, & Sotum in hoc multi sequuntur, estque probabilis opinio secundum Salon infra citandum.

Contrariam tamen sententiam in hoc, imò quod huiusmodi infamator veri criminis teneatur ad restitutionem integri damni sicut falso infamans probauit Nauar. *in man. c. 18. n. 45. ad fin.* dicens non videri tutum, quod affirmauit Soto in contrarium, quia licet hic plus peccet, non tamen plus nocet quàm ille: at restitutio cum sit actus iustitiæ potius respicit nocumentum quàm modum nocendi: & hæc opinio Nauarri probabilior videtur Saloni *de iustitia & iure, in 2. 2. D. Thom. quæst. 61. art. 2. controuers. 20. col.* 700. dicens, quod aliquando placuit sibi illa opinio Soti & quod vtraque est probabilis: attamen hæc probabilior: eandem Nauarri sententiam sequitur & probat Ludouic. Carbo *de restitutione, quæst. 18, in quinta conclusione versiculo, quòd verò*, & Petrus Nauar. *lib. 2. de restitut. cap. 4. num. 384.* & Emanuel Rodrig. *in sua Summa 1. tom. c. 233. conclus. 6. n. 7.* & ita videtur mihi tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians mulierem nuptam vocando eam adulteram quæ verè talis erat vel maritum cucurbitam vel riualem an admittatur pro sua defensione ad id probandum & numeris sequentibus, vbi qua pœna sit puniendus & num. 7. quid quando mulierem nuptam, quæ ante matrimonium fuit meretrix, vocauit meretricem? & num. 8.*

9 *Vocans filium legitimum meretricis filium, eo quod mater vidua sit meretrix, tenetur actione iniuriarum.*

10 *Infamans aliquem de crimine iam remisso per principem, tenetur ei actione iniuriarum.*

De vocante mulierem nuptam, adulteram, vel eius maritum cucurbitam, vel riualem volente id probare, an sit admittendus?

QVÆSTIO CXXV.

QVÆRO etiam in consequentia eorum, quæ *in quæstione proximè præcedenti* resoluimus, an idem sit dicendum, si quis eam, quæ verè erat adultera, vocauit adulteram, vel eius virum cucurbitam, vel riualem, & velit hoc probare, an sit audiendus, atque admittendus, quodque si probet, excusetur ab iniuria & à pœna recantandi palinodiam de qua in hac nostra l. regia 2. *titulo de las injurias y denuestos, l. 8. nou. collect. regis?* 1

In hac quæstione primum nostratum inuenio Gregor. Lopez, *in l. 1. in gloss. magna, super verb. que es verdad, vers. quid tamen*, eam tangentem, sed maximè dubitantem.

Primò, an huiusmodi iniurians sit admittendus ad probationem dicti conuitij.

Secundò, an huiusmodi conuitians sit condemnandus pœna contradictionis, de qua in hac l. namque alias puniatur, asserit videri in dubium, quinimo est doctrina certa, vt extra ordinem puniatur, etiam si verum dixerit, vt resoluimus *supra in quæstione proximè præcedente*, & ad Greg. Lopez, *in præd. loco* remittit lectores Parlador. *rerum quot. lib. 1. c. 17. num. 34.*

Circa primum existimat Greg. Lopez *vbi suprà*, non videri debere admitti reum ad probationem d. conuitij, ex quo probatum non releuaret, præcipuè stantibus legibus huius regni, quibus cauetur, quod marito nolente vxorem accusare extraneus ad id non admittatur, de quo *suprà* latè egimus *alia q.* ergo nec maritus potest accusare de eo quod retinet adulteram, prout contingeret saltem per indirectum, si hic conuitiator admitteretur ad probandum dictum conuitium: accedat, quod quando agitur de honore, vel infamia matrimonij, nullus sine consensu mariti admitti debet ad probandum id, quod ipsum matrimonium infædaret, vt ibidem diximus: denique Reipublicæ nihil interest huius criminis manifestatio, ergo eius probatio admitti non debet, quia non releuat probantem iuxta distinctionem Bart. communiter approbatam *in l. eum, qui nocentem, in princip. ff. de in iur.* de qua *sup. quæst. 124. n. 4.* eandem opinionem tenet D. Azeued. *in d. l. 2. n. 45. & 46. tit. de las iniurias, hoc lib. 8.*

Nihilominus tamen in puncto (quod aiunt) iuris verior videtur contraria sententia, imo quod in specie præmissa reus admittendus sit ad probandam veritatem conuitij: primò, quia hæc probatio est necessaria pro defensione honoris iniuriantis, patet; quia probata veritate conuitij non debet ipse reus condemnari, vt canat palinodiam, nec dicere se mentitum fuisse, cum verum dixerit, vt resoluimus cum communi, & verissima 2

sententia *in q.proximè praeced.* ergo reo non est auferenda defensio necessaria, est de iure naturali.

Secundò, quia licet actor etiam agit de proprio honore conseruando, vt reus; nihilominus in pari causa, potius videtur fauendum reo accusato, qui inuitus in iudicio premitur, & in vinculis detinetur, quam accusatori, qui sponte agit, quod si sibi expedit accusare, vt suo bonori consulat, sibi imputet, ac reum prouocet ad iudicium, & reos coactus agat de suo bonote etiam conseruando secundum veritatem, quam habet opus probare facto accusatoris: & praetereà, ne reus cogatur dicere mendacium, si probatio non admitteretur, prout diceret in praesata specie, si coactus palinodiam canere: at mendacium pro salute totius mundi neutiquam dicendum est, vt praediximus ergo, &c.

Tertiò, quia leges regiae *supra* in contrarium allegatae non obstant, quia loquuntur respectu accusationis adulterij: nemo enim praeter maritum potest de adulterio hodie iure nouissimo accusare, nec iudex ex officio super causa adulterij inquirere aut procedere: at hic non agimus de accusatione, nec de inquisitione adulterij ad illum effectum, de quo leges Regiae loquuntur, sed tantum ad defensionem rei accusati ab ipsomet marito, ne cumpellatur palinodiam canere, sefeque mentitum fuisse affirmare contra veritatem; hoc autem fieri non potest; absque eo quod ad probandum admittatur reus, ergo casus hic tamquam omissus remanet sub dispositione Iurisconsult. quod habet, vt reus possit in iudiciu probare conuitium à se in alterum obiectum animo iniuriandi, vt à poena liberetur, vt *in l.eum qui nocentem in princip.ff. de in iure, & in l. fin. circa fin. titul.6. & in l.1.ad fin. & l.3.tit.9. partita 7.* ergo admittendus est offensor hic, de quo agimus, ad probationem veritatis conuitij, quando quidem ea probat liberatione à poena propriae contradictionis, licèt aliàs extra ordinem puniri possit pro malo animo, & indebita exprobatione contra ordinem debitum, & sine causa.

3 Caueant tamen iudices summopere, ne passim, & indistinctè hoc admittant, sed cum nimia cautela, & vbi aliàs ob id non timeatur periculum vitae mulieris, & adulteri, si adulterium probetur, cum agatur de honore mariti, ac mattimonij, & deinde maximum malum futurum speretur, & sic periculo res est plena: Pensabit igitur rectus, ac prudens iudex, atteota personarum qualitate, aliisque pensandis, vtrum, id eo cedere debeat, necne, deteriora inde contingant, & vtrum stante praed. periculo, expediat potius seorsum in camera occultè sine tabellione recipere probationes in actis publicis non ponendas, vt iuxta eas possit iudicare affectendo iu sententia *iustis de causis animum meum mouentibus*, & si appelletur à sua, senteotia mittat eas secreto ad iudices superiores, de caosa cognituros, vt eam confirment, vel id omninò omittere iuxta consilium Bernard. Diaz de Luço *in sua practic. crimin. canonica, cap.85. adulterij, num 6.* dum agit de clerico adultero, an iudex Ecclesiasticus possit eum punire, & quomodo tunc contra eum procedere debeat, vt euitetur periculum vindictae mariti, de quo *infrà* agemus alia *quaest.*

4 Quoad secundum dubium, an huiusmodi conuitiator probata veritate conuitij à se obiecta in praemissa specie debeat condemnari in poena ordinaria nostrae l.Regiae nempe, *quo se desdiga* extra inquit Gregor. Lopez, qood semper fuit dubius, ex eo quod lex oostra tendit ad restitutionem famae, & loquitur, quando, quis per mendacium praedicta conuitia seu alterum eorum in alium obiecerit, vt ex ea patet in litera, & in eius exemplis, & quia non praesumitur, quod lex velit docere mentiri, seu condemnare ad mentiendum, & dicendum id, quod veritati est contrarium.

Facit Doctrina Andreae de Ysernia *in §. iniuria de pace iuramento firmando in versicul. feudo*, quem superius citauerat Gregor. Lopez ad hoc, quod vocans aliquem cucurbitam, vel riualem; id probans, non tenetur actione iniuriarum, quamuis indubium sit, debere saltem extra ordinem puniri, vt in *quaest. praecedenti* resolutimus. 5

Ego autem indubium esse existimo cum communi, vt in hac specie: minimè teneatur offensor, si probet adulterium, palinodiam canere, ac proinde minimè ad id erit condemnandus, neque vt se mentitum fuisse dicat, vt *in quaestione praecedenti* resoluimus: sed tenebitur seruare, quod ibidem diximus, & ita est tenendum, quicquid aliud censeat Didacus Perez *in d. l.2. titul 9.lib.8 ordinament. pagin.229. columna 2. glossa, marido puta*, intelligens, hanc nostram l. procedere, etiam si iniciens vxori verbum iniuriosum adulterij, vellet id probare, & adhuc probet, nam secundum eum non excusatetur ab iniuria, & tenebitur per hanc l.quae generaliter conuitiantem mulierem nuptam punit: nisi probasset in simul, quod maritus erat sciens, & patronus turpitudinis: halucinatus, si quidem author hic in hoc, nec ra dictus considerauit, vt debuit, siquidem absurdissimum est, & contra veram ratiooem, eum qui verum coouitium alteri obiecit, vtcumque sit, condemnari, vt paliondiam cantet, sefeque mentitum fuisse asserere, cum veritatem dixerit: tametsi aliàs extra ordinem actione iniuriarum teneatur, & condemnandus sit propter malum animum, qué habuit iniuriandi, & iniuriam, quam intulit matrimonio iniustè, non tamen, in poena contradictionis, de qua in nostra lege, quod ipsa scilicet poena repugnat, & se non compatitur, cum veritate conuitij probata. 6

Sed quid, si mulierem nuptam, quae antequam contraheret matrimonium, fuit meretrix, vocet, quis Meretricem, an teneatur actione iniuriarum, & puniatur poena nostrae legis secundae, vt debeat se retractare, & mentitum fuisse affirmare? Lucas de *Peña in l.errat, versiculo septimo quaeritur, C. de Castrens. peculio, lib. 12.* tenet, illum actione iniuriarum minimè teneri, quia licet intermissa sit turpitudo, non tamen est abolita *l. palam §. 1.ff. de ritu nupt.* sed hoc durum sibi videri inquit Gregor.Lopez, *in l.1. gloss.mag. ad fin. tit. 9. part. 7.* & qood saltem puniretur extra ordioem. 7

Ego verò in hac re ita censeo distinguendum, vt si quidem, coouitium hoc expressè referretur ad tempus praeteritum ante matrimonium huius mulieris, quo verè meretrix fuit, & sic, quando erat sulota, verbi gratia: si diceretur conuitium, qood aote matrimonium fuit Meretrix, hoc est, *Puta*, & hoc verum esse probetur tunc quidem nollo modo, esset condemnandus conuitiator hic in poenam canendi palinodiam de qua in hac nostra l. Regia, tametsi aliàs propter malum animum extra ordinem puniri debeat arbitrio iudicis. 8

Si

Si verò mulieri nuptæ bonæ famæ simpliciter conuitio exprobaretur, hoc verbum, *Puta*: aliud est dicendum, quoniam tunc loquitur expresse lex nostra, ibi, *è à muger que tenga marido puta* Vnde cum lex in hac specie, non distinguat, nec etiam conuitiator distinxit, incurret profectò præd. pœnam palinodiam canendi directè, eaque erit omnino condemnandus: nec reuelat, quod huiusmodi mulier, antequam noberet, fuisset Meretrix, quia iam nupta non est Meretrix, denique & quia ratio præcipua nostræ legis fuit, ne matrimonium fœdaretur, & sic ob honorem matrimonij, cuius tempore mulier hæc Meretrix non fuit, nec est, igitur, &c. & in terminis huius secundi membri, hoc probat Didac. Perez *in l.* a. *pag. 229. versicul. itidem tit. 9. lib 8. ordinam.*

9 Qui autem vocauit eum, qui natus fuit ex legitimo matrimonio, filium Meretricis, eo quod mater vidua fit Meretrix, tenebitur actione iniuriarum secund. Luc. de *Peña vbi suprà, quæst.* 8. quem refert, & sequitur Gregorius Lopez *vbi suprà*, in fine glossæ magnæ, non tamen tenebitur pœna *de desdezirse*, de qua in nostra lege quoniam, & si non distinxit, attamen tempore prolati conuitij mater non erat nupta, sed vidua. & sic cessat qualitas illa, *à muger que tenga marido puta*, nihilominus tamen erit alias puniendus extra ordinem ob iniuriam illatam illi, qui reuera non erat filius meretricis, cum esset antea natus, sed ex legitimo matrimonio.

10 Quod si quamuis infamauerit aliquem de crimine iam remisso per principem tenebitur iniuriarum, habetur enim tunc, ac si non commisisset, & macula omnino esset abolita lege Imperiali *circa princip. & §. sciendo, Cod. de nupt. lib quod in senatu, ff. de adelis edict.* Andreas de Ysernia, *in cap.* 1. *§ præterea, columna quinta, quæ sit prima caus. benefic. amitten.* quem refert, & sequitur Gregorius Lopez, *in dict. glossa magna, versiculo, limita etiam*, vbi ipsi limitant, præterquam, si conuitiator non vocauit eum, cui facta fuit remissio proditoris, sed diceret *Tu fuisti proditor*; tunc enim eum dicat verum, non tenetur actione iniuriarum: quod verum intelligo de pœna ordinaria, secus de extraordinaria, qui licet dixerit verum, nihilominus propter malum animum, & quia non expediebat reipublicæ illud manifestari, cum iam non sit proditor, & delictum in hoc commissum remissum fuerit à principe, puniendus erit pœna extraordinaria; multoque magis, si princeps indulsisset, & voluisset quòd neque debeat dici, quod fuit proditor, vt probat Gregorius Lopez *vbi suprà*, contra Yserniam dicentem, tunc eum non teneri actione iniuriarum, sed si est contemptor mandati regij, tenebitur, vel ad pœnam in tali rescripto contentam, vel extra ordinem iuris sacrilegij, quia mandatum principis lex est, vt *in l. 1. C. vt dign. ordin. seruetur, lib.* 11. ergo vtraque ratione, eum condemnarem, si contemptor mandati regij fuit, qui scienter contrauenit, & hac ratione, & iniuriarum, propter malum animum, pœna tamen extraordinaria.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum verbis subdolosis, an sit puniendus, ac si eum verbis directis iniuriasset? & n. seqq. & præcipuè, n.* 7.

3 *Iniurians alterum dicendo, in meo genere, non sunt Latrones, &c. tenetur eidem actione iniuriarum.*

4 *Veste lugubri vtens in improperium amici sui iniuriam passi, aut alium detestabilem iniuriam, tenetur ei actione iniuriarum.*

5 *Conuitians alterum tenetur actione iniuriarum, etiam si expressè eum non nominauerit, si tamen coniecturis appareat de tali persona sensisse. Et idem respectu socij iniuriati, vt in casu de quo hic, num. 6.*

De iniuria verbis subdolosis facta.

QVÆSTIO CXXVI.

VÆRO nunc; an ex verbis subdolosis fiat iniuria, sicut fit directis, ita vt debeat sic iniurians condemnari pœna nostræ l. ac si diceret verba iniuriosa directa, de quibus in hac l. & quod fiat iniuria, indubium videtur, & probat Lucas de *Peña in l. errat, C. de castrens. pecul lib.* 12. & Iacob. de Bellouis. *in sua practica criminal in principio*, quos refert & sequitur Auendan. *in tractatu de iniuria num.* 28. quod autem debeat condemnari in pœnam nostræ l. regiæ: dubium facit, quòd sit maximè pœnalis, vnde extendenda non videtur vltra casum, in quo loquitur, hoc est in verbis expressis, *alterum conuitiante*, hoc est directis, de quibus in ea, ex regula iuris vulgaris odia restringi &c. & ad verba indirecta, quamuis similia, extendenda non est, præcipuè cum in dubio non sit præsumendum delictum *l. merito cum simil. ff. pro socio*: & mitior pœna est eligenda, & verba potius sunt in mitiorem pœnam, vt excusemus delictum, iuxta iura vulgaria. 1

Nihilominus tamen contrarium est tenendum in terminis nostræ quæstionis ex eleganti doctrina, quam refert Cardinal. *in clement. fin. versic. quod si n 3. de pœnis*, vbi tenet, damnum ex tacita, vel expressa detractione verborum proueniens, per verba contraria restituendum esse ex pluribus iuribus, quæ ibi allegat & præcipuè ex cap. fit rector 43. distinctione sequitur Auendao. *vbi suprà*, dicens alibi non legisse. 2

Hinc est, vt si quis dixerit alicui animo eum conuitiandi *Rogo, vt taceas: nam in meo genere non sunt Latrones, Sodomitæ, Iudæi, vel heretici, seu lenones, vel taceam, ego non sum cucurbita*, vel *ego non fui condemnatus de falso*, vel *de crimine furti*, vel huiusmodi, tenebitur ei actione iniuriarum; ita Lucas de *Peña in d. l. 21 rat, col 2. versicul. postquam autem*, Boer, *consil* 4 *num.* 17. vel si dixerit, *Non sum ego ille, qui furtum fecit*; Petrus de Puteo, *in tractatu de syndicat. verbo, notorium colum.* 2. & vtrumque sequitur Didac. Perez, *in l. 2. glossa* 1. *colum.* 1490. *tit.* 9. *lib.* 4. *ordinamenti*: vbi pro hoc allegat text. & quæ notat Bart. *in l. item apud Labeonem, §. cui non fine, ff. de iniuriis*, vbi habetur, quod & si quando conuitium non fit certæ personæ, non puniatur: tamen si apparet, quod diceret de aliquo licet eum non exprimeret, vel si diceret de aliquo, & intelligeret de alio, & hoc apparet, puniendus erit, non enim curandum est cum quo, quis loquatur, sed in quem verborum intentio dirigatur, vt *in l. cum pater §. donationis, ff. de legatis* 2. Boer. *vbi suprà, num* 18. & Auendan. *in tractatu de iniuria, num.* 10. *versic. item est aliud.* 3

Sic etiam vtens veste lugubri in improprium amici 4

 amici

Plaça *d.cap.1. num.* 17. & prius D. Couar. *lib.* 2. *var.resolut cap.* 10. *num.* 8. *versic.* 2. *si quis in alterum*,Didac. Perez *in l.fin.tit.*1. *lib.ordinam.col.* 56. *ad fin.* & Prosp. Farinacius *in suis quæstionibus crimin. de delict. pænis , quæst.* 22. *numer.* 28. vbi *numer.* 19. idem cum aliis probat in pluribus blasphemiis prolatis ab aliquo contra Deum vno & eodem impetu , eademque continuatione verborum , quia vnica tantum censetur blasphemia & vnius tantum blasphemiæ pœna puniatur ex Cepol. *consil. crimin.* 77. Aleiat. *in cap. cum non ab homine , numer.* 3. *de iudic.* Couaru. *vbi supra versicul.* 3. eodem pacto & Plaça *vbi supra numer.* 18. *versic.* 4. eodem pacto diffiniri potest, quibus adde Auiles *in cap.* 25. *præt. glossa* 1. *num.* 23. & supradicta omnia etiam probauit nouissimè Azeued. *in dicta leg.* 2. *numer.*51. *cum sequentibus.*

6 Quando verò verba iniuriosa sunt diuersæ speciei incontinenti eodem impetu prolata , adhuc idem probo ex vnitate animi,& ideò,vnum tantum crimen censendum est , vt optimè probauit D. Couar. *vbi supra* , & sequitur Farinac. *vbi supra sub d. num.*28 & hæc sententia , vtpote æquitati adhærens in praxi seruanda foret, secundum Petrum Plaçam *vbi supra d. num.* 17. *versic. cuius quidem sententia* , tametsi secundum ipsum ibi , quoad publicam vindictam & punitionem , propter reiterationem grauiori esset afficiendus supplicio huiusmodi iniurians ex *leg. illud*,§. *vltimo* , *ff. ad l. Aquil.*& glossa præcitata *in d. l. numquam plura ad fin.* Angel. & aliis, quos ibi refert & sequitur Azeu. *vbi supra*,apud quos duos vltimos , quid quando ex internallo fiant iniuriæ.

Modo non obstant fundamenta prioris partis,& quidem non primum : quia quoties eodem impetu & eadem oratione plura verba iniuriosa proferuntur , ex omnibus simul fit & formatur vnum delictum , non vero ex vnoquoque:ergo vnica tantum pœna huius legis erit puniendus sic iniurians alterum:nec obstat,magis delinquere si dicatur,qui plura verba iniuriosa protulit simul vnico impetu,ac proinde magis puniendum , quàm qui vnum , id namque ad vindictam publicam tantum est considerandum non tum respectu priuatio sensi,vt præmisimus.

Ad secundum respondemus , fatendo iterantem conuitium non videri ex iracundia , sed ex animi deliberatione dixisse , ac proinde pœna ordinaria nostræ l. esse puniendum , non tamen inde sequitur pluries esse puniendum , qui pluries iniurias vnico impetu protulit , cum ex omnibus vnum tantum delictum efficiatur, & commissum videat, licet grauius.

Ad vltimum de communi opinione quæ habet,quod quando plures iniuriæ diuersæ speciei vnico impetu proferuntur , pluribus pœnis est afficiendus sic iniurians. Respondemus adhuc contrarium æquius esse , ac benignius & proinde in pœnis sequendum , præcipuè cum sit fultum authoritate grauissimi ac maximi practici D.Couar.& aliorum, rationeque non leui : nempè , quod adhuc ex vnitate animi vno contextu proferentis diuersas iniurias , vnicum delictum videatur , non plura , quasi semel voluerit pluribus iniuriis alterum offendere : & hæc quando

7 iniuria fit verbis , ¶ si autem facto fiat. quid obseruandum sit,vbi idem delictum, vel statim reperitur pluries , vel vnico actu plura crimina complectitur:latissimè agunt D.Couar. *vbi supra num.* 8. & Plaça *d. num.* 17. *cum sequentibus* , & Farinac. *d.q.*22.*num.* 6. *cum sequentibus* , qui sunt videndi , quoties opus fuerit , hic enim non oportet id examinari , quandoquidem tantum nostra l. agit , de punitione iniuriæ , quæ verbis fit,non autem facto , aliaque in materia propria nos expectent declaranda.

SVMMARIVM.

1 *Prouocatus iniurians prouocantem verbis maioribus de quibus in l.* 1. *titulo* de las injurias , *noua collect. regiæ an sit condemnandus pœna canendi palinodiam ? & numeris sequentibus præcipuè numer.*19.*&* 20. *cum seqq.*

5 *Maritus occidens mulierem adulterem deprehensam in adulterio propria authoritate non lucratur dotem.*

6 *Offensor secundus prouocatus à primo ab eo conueniri non potest.*

7 *Defensio propria iniuriæ originem ducit à iure naturali,quantum vero ad moderamen inculpata tutela est de iure gentium.*

8 *Ignoscendum est ei , qui prouocatus se voluit defendere. Ampliatur n* 9.

10 *Prouocatus animo , se defendendi potest obiicere prouocanti verbum iniuriosum,puta iniurianti, mentiris,&c.*

11 *Qualibet causa , delinquendi extenuat pœnam ordinariam.*

12 *Homicidium commissum fortuitò ad propulsandam iniuriam verbalem pœna mortis non punitur,sed mitiori & n.*14.

13 *Accusatus post longum tempus alicuius facinoris mitius punitur.*

15 *Calor iracundia est causa,v pœna ordinaria non inferatur.*

16 *Occidens alterum ob necessariam defensionem cum moderamine inculpata tutela omnino non punitur ? & procedit etiam in foro conscientia numer.* 17. *& excessus in hoc non est puniendus pœna ordinaria sed arbitraria num.* 18.

23 *Paria delicta quando mutua compensatione tolluntur ?*

24 *Duobus simul se iniuriantibus verbis , non constito quis prouocauerit alterum , neuter tenetur.*

22 *Iniuriatus ab altero, an possit ei respondere mentiris saluo honore tuo ? remissiuè.*

De prouocato alterum iniuriante.

QVÆSTIO CXXVIII.

QVÆRO vlterius an prouocatus iniurians aliquem quolibet conuitio ex quinque in hac. l. expressis teneatur canere palinodiam & sic pœna huius legis veniat puniendus? quod quidem in dubium videtur ex generali dispositione nostræ l. denique , quia generaliter & vt plurimum iniuria fit præcedente aliqua prouocatione iniuriati , quis enim sanæ mentis vnquam alterum conuitio afficit , præcipuè verbis adeo grauibus, de quibus in hac l. qui ab eo non sit lacessitus ? cum ergo leges ad ea , quæ frequentius accidunt , aptentur , consequens est,vt 1

 nostra

nostra l. regia secunda *de las iniurias y denuestos*, hunc casum comprehendat: aliàs enim raro, aut numquam eius pœna imponenda esset: solent enim accusati frequenter & communiter excusationes huiusmodi confingere, ac sæpissimè probare.

2 Sed vt quæstio hæc melius explicetur, species huiusmodi ita proponenda est: nempè, cum prius aliquis alteri conuitij causa aliquod ex quinque verbis iniuriosis in hac l. 2. expressis, vel similia obiecit, & hic offensus statim offensori idem verbum vel aliud similiter iniuriosum ex eisdem exprobauit; quæritur, an primus, nec non & secundus possint ad pœnam huius l. eis imponendam accusari alter ab altero, & an ea, vel qua veniant plectendi?

3 Et quoad primum videtur, quod à secundo iniuriatore accusari non possit, quia cum secundus satisfactionem verbalem simili iniuria in aduersarium retaliata acceperit, iniuriam suam remisisse videtur, vt in *l. sed si vnius*, *ff. de iniuriis* ibi, qui enim accepit satisfactionem, iniuriam suam remisit: est etiam bonus textus *in l. interdum la segunda*, *§. qui furem*, *ff. de furti*, vbi ille, qui propria autoritate cepit furem, & ducit eum ad iudicem, licet recuperet rem, amisit tamen pœnam dupli, vel quadrupli à iure inductam pro furto quem text. peregrinum & vnicum appellat, plures Doctores allegans Anton.

4 Gomez *in l. 80. Taur. num. 63.* ad hoc quod quando quis propria authoritate ius sibi dicit, non consequitur præmium legale. Similiter per illam text. Bald. *in l. si ab hostibus §. 1. n. 1. ff. sol. matrim.*

5 inquit, quod maritus propria authoritate occidens vxorem in adulterio deprehensam, non lucratur dotem: quæ sententia est magis communis *& l. 81. Taur.* probata secundum Anton. Gomez *vbi supra*, aduersus Bart. contrarium tenentem, sed communiter reprobatum *in d. l. si ab hostibus §. 1. n. 5.* nihilominus tamen in nostra quæstione principali vterque agere potest pro sua iniuria, licet minus puniendus sit, vt *infra* dicemus in sequenti casu.

6 Quoad verò secundum offensorem prouocatum à primo, quod ab eo accusari non valeat, vel saltem eidem non debeat condemnari: facit primò *l. 1. §. cum arietes*, *ff. si quadrup. pauper fecisse dicatur*, vbi inquit text. cum arietes, vel boues commisissent & alter alterum occidisset, Quintus Mutius distinxit, vt siquidem is perisset, qui aggressus erat, cessaret actio: si is qui non

7 prouocauerat competere actionem, ex quo text. inquit Bart. *in l vt vim num. 5 ff. de iustitia & iur.* quod propulsatio illatæ iniuriæ, & sic defensio, non tantum in brutis, sed etiam in hominibus, quantum ad originem, est de iure naturali, licet, quantum ad modetamen, sit de iure gentium: quæ distinctio est magis communis secundum Ioan. Orosc *ibi n. 2.* & probatur *in lege 2. tit. 8. p. 7.* ibi: *ea natural cosa es, &c.*

8 Secundò, fulcitur hæc pars *ex l. cum natu maior*, ibi, agnoscendum est ei, si voloit se vlcisci prouocatus, *ff. de bonis libert.* vix enim, quis potest proprium dolorem temperare Anton. Gomez 3. *tom. cap. 3. num.* 10. ibi & ratio Azened. alios allegans in hac *l. 2. num. 92.* post Parlador. *lib. 1. rerum quotidianarum cap. 17. n. 36.* & Don Ioan. Vela *de pæn. delict. cap. 10. pagina 85. ad fin.*

9 Quod adeo procedit, vt etiam si duo sibi inuicem promiserint non offendere sub pœna, & alter ipsorum prouocatus & offensus prius ab altero illum offendat, primus offensor tenetur, secundus verò non secundum Bart. *in l. cum pater*, *§. libertis num. 7 ff de legat* 2. vbi limitat, quando simul ambo se offendissent, quia tunc nullus tenetur, & ibi eius additio allegat bonas remissiones, sequitur Paulus de Castro *in l. semel mora*, *ff. solut matrim.*

Hinc est, vt prouocatus animo se defendendi potest obiicere prouocanti verbum iniuriosum puta iniurianti, mentiris, Bart & Angel. *in l. quæ omnia*, *ff. de procurat.* & alios allegans Felin. *in cap. dilecti fily num.* 10. *ff. de except.* vbi hoc verum intelligit, dummodo dicens mentiris, dicat verum, etiam si non protestetur, se animo non iniuriandi id se asserere, & quod non potest mihi replicari, quod mentior adde Azeued *in d. l. num. 96. & 97.* alios allegantem & Vela *vbi supra pag. 86.* 10

Quinimò generaliter traditum est, quamlibet delinquendi causam pœnam ordinariam extenuare Bart. *in l. quid ergo*, *§ pœna grauior*, *ff. de his, qui not. infam.* Bald. *in l. & si seuerior eodem tit.* Sylua *nupt. lib. 1. §. 2. n. 94.* refert plures D. Redim. *de maiest. princip §. sed etiam num.* 80. quos citat & sequitur Parladot. *rerum quotid. d. cap. 17. num. 37.* sed & alij plures idem probant quos citat Farin. *in suis quæstionibus criminal. quæst. 15. de accusat. num. 67. cum sequentibus*, vbi *num. 69.* id ampliat, vt nedum iusta causa, sed etiam iniusta excuset in crimine iniuriarum ex glossa & aliis, quos citat & communem profitetur Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin q. 60. versiculo, & generaliter.* 11

Hinc est etiam, vt vbi homicidium non præmeditato consilio, sed fortuito oborta quæstione ad propulsandam iniuriam verbalem ad efficiendum honoris periculum repente contigerit, pœna mortis non puniatur, sed alia mitiori (solet enim frequentissimè accidere etimen istud eo pacto, vt licet puniendus sit, nec culpa careat homicida, tamen inspecto gentium more, quo de honore ac fama, & cuiuslibet nomine tractatur, non ea sit dignum pœna, quæ iure ordinario in homicidas fuerit statuta) hoc sane casu iudices ipsi, & præsertim, qui supremo regis assistunt tribunali, plerumque pœnam mortis in aliam mitiorem commutant, ita D. Couar. *lib. 2. var. res. cap. 9. num. 2. versiculo primum*, vbi *quod ait sæpissimè censet*, vbi statim post homicidium ipse delinquens non ponitur, sed demum ex interuallo quasi iam obliuio sceleris pœnam ipsam ordinariam minuat argumento *l. si diutino*, *ff. de pœnis*, vbi Modestinus ait, si diutino tempore aliquis in reato fuerit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit: ex quibus verbis secundum Couar. deducitur commonitet ab Accursio & aliis, mitiori pœna puniendum esse eum, qui post longum tempus alicuius facinoris accusatur, quod sequuntur Alciat. & Roch. de Curt. à Didac. relati, qui affirmat non esse omninò improbandum, tametsi contendat perperam id à Iurisconsulti responso deduci attingeos eius verum intellectum. 12 13

Et quoad primum caput præcedentis doctrinæ attinet, id ipsum, nempè, vt si quis prius lacessitus iniuria etiam verbali iniuriantem enecauerit, non sit pœna capitis plectendus, sed mitius iure probant Augnst. de Arimin. in addit. ad Angel. *de malef in verbo, contumeliosa & iniuriosa*, *& in verb. & dictu Titius se defendendo*, *versic. quæritur, an ex solis minis* & Curt. Senior *consil. 20. incip. sæpè numer. 1. col. 15. versic.* 14

ex

ex quibus hoc : Alex. *consil.* 111. *videtur in casu proposito col. final. lib.* 2. Hippolyt. *consil.* 25. *num.* 26. & latè examinans idem Alex. *consilio* 119.*num.* 4. *lib.* 7. & alios referens Ant. Gomez 3.*tom. cap* 3. *num.* 24. & Petrus Plaça *de delict.* 1 *tom.cap.* 1. *num.* 21. *in versiculo , ab hac tamen,* contra alios, quos primo retulerat Felin. *in cap. dilecti fily num.* 12. *de except.* Boer. *decis.* 169. vbi *num.* 2. *ad fin.* quod ita in praxi obtentum fuit à Restolato in Gallia, in villa de Tornela: estque receptum secundum Parlador. *vbi supra, num.* 38. & Iul. Clar. *in pract. crimin.* §. *final. quæstione* 60.*versiculo , nunc quæro ad fin.* & Azeued. *in hac l* 2.*n.*93.

15 Denique frequens est Doctorum opinio scribentium, quod licet in delictis calor iracundiæ omninò non excuset, est tamen causa, vt pœna ordinaria non inferatur, vt constat ex Petro Dueñas plures allegante in regula 292. & ità affirmat Parlador. *vbi supra num.* 33. & dicemus 1. *quæstione sequenti*, hocque procedit in præfata specie.

16 Cæterum si aliàs ob defensionem sui necessariam, cum moderamine inculpatæ tutelæ, quis alterum occidat, proculdubio immunis ab aliqua pœna omninò erit, vt *in l.vt vim ,ff. de iustitia & iure cum simil.* quod est vulgarissimum & commune, vt inquit Cataldin. *consil.*53. in primis verbis inter consil. crimin. diuersorum Doctorum *lib.* 1. estque hæc sententia frequentiori Doctorum calculo recepta, secundum Petrum Plaçam *de delict cap.*28.*num.*3. *in fine :* & ita omnium gentium more & consuetudine receptum est secundum Cepolam *consilio crimin.* 41. *versiculo , & profecto*, idque licitum est, iure diuino naturali, & positiuo, vt latè probat Anton. Gomez 3.*tom.cap.*3.*de homic.num.* 20. *& d. l.* 2. *titul.*
17 8 *part.*7. & ibi Gregor. Lopez, & procedit etiam in foro conscientiæ, est communis, vt inquit Nicelus *de concordia glossarum num.* 56. & apud Theologos receptissima sententia, secundum Didacum *in clementina , si furiosus , de homicid.* vt refert & sequitur Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* § *homicidium , versiculo excusatur autem homicidium*, vbi *in sequentibus* post Anton. Gomez. *vbi supra*, plura in eius ampliationem & declarationem vtilia, in praxi adducit & con-
18 gerit, & omnes resoluunt excessum in hoc, non esse puniendum pœna ordinaria, sed extraordinaria & mitiori arbitrio iudicis: & hæc quoad primum caput doctrinæ & praxis ex Couar. supra adductæ.

Quoad secundum verò caput eiusdem praxis, nempè quod ex diuturnitate temporis delicti commissi, pœna eius diminuatur *ex d. l. si quis diuturno*, hoc quomodo procedat & intelligendum sic, agit Anton. Gomez 3.*tom. cap.* 1. *de delict. num.* 8. & alij : quod hic non examinamus, vt ad quæstionem nostram, à qua aliquantulum (sed vtiliter in praxi) digressi sumus reuertamur.

19 Et ideò in terminis, quod prouocatus ad iram aliquo dicto, vel facto alterius iniurioso, si incontinenti aliquid etiam iniuriosum eidem retulerit, non teneatur iniuriarum ex prædictis probat Stephan. Aufrec. *in addit. ad decis.* 409. Capellæ Tolos. *versiculo intellige*, & fuit Specular. *in tit. de accusat. num.* 11. ibi, *dicunt tamen quidam*, sequitur alios allegans Hippolyt. de Marsil. *in l.* 1. *in princip. numer.* 60. *ff. ad l. Corn. de Sicar.* vbi in prædicta specie tenet non esse condemnandum huiusmodi iniuriantem prouocatum, sed mitius puniendum, & est communis, vt plurimos citans profitetur Farinac. 3. *tom. suæ prax crimin.quæst.*105.*num* 306. vbi *num* 307. refert contrariam opinionem, nempè quod imò puniatur prouocatus, sed mitius & sic quod non liceat iniuriato aliam in iniuriantem iniuriam inferre, tenere alios authores & esse quoque communem. & *num.*245.*&* 309. resoluit pro concordia, quod prima opinio procedit, quando iniurians dicit falsum & iniuriatus refert iniuriam veram; quia tunc prouocatus nullatenus tenetur: secunda autem opinio procedat, quando iniuriatus refert iniuriam falsam, vt ita distinguendo tradit Bologner. *in l vt vim num.* 94. *sub versiculo , secundo casu , ff. de iustitia & iur.* & inquit Farinac. *d. num.* 309. quod hæc est verissima distinctio.

Et in terminis nostræ l. præd. opin. & doctrinam plures authores eam sequentes referens tenet & probat Petr. Plaç *vbi supra d.* 1.*tom. de delict.cap.*1.*num.*21. & Parlador *d.cap.*17.*num.* 35.*vbi num.* 36. quod mitius debet puniri & ante eos Montalu *in l.*2.*tit.* 3 *lib.* 4.*for. in glossa, verbo ò hereje , versiculo , item nota* & D. Azeued. *in hac l.*2 *numer.*91. 95. *&* 98. vbi quod hic prouocatus iniurians prouocantem non poterit condemnari in pœnam ordinariam contradictionis sui ipsius, sed ad solidorum pœnam & exilium, attenta qualitate personarum, eandem resolutionem tenet & probat Iulius Clarus *in sua practica , criminal.* § *fin. quæst.* 60. *versiculo nunc quæro*, vbi refert esse communem opinionem, vt inquit Boer. *consil.* 4. *numer.* 28. quod iniuriatus iniuria afficiens iniuriantem non accusatur & quod ita obseruatur in practica: sed nihilominus Clarus, inquit, quod mitius punitur, quia in dubio, ille qui est prouocatus, præsumitur facere id quod facit causa se defendendi, & non causa vltionis, idem Clarus, §. *iniuriam versic. quæro etiam*, quem refert & sequitur Bonacosa *lib.*9. *communem opinionem verbo , iniuriarum, volumine* 1.*pag.*523.*col.* 2. *in principio , & pag.* 524. *col.* 1. *versiculo , iniuriarum actione & pag.* 525. *col.* 1. *versic. iniuriarum tenetur*, vbi de communi testatur.

Quo fit non esse indistinctè verum, in prædicta specie agi non posse iniuriarum: quia imò vnusquisque prædictorum potest agere de sua iniuria, licet par ea sit, vtpote si vocaui te latronem, vel quid simile iniuriosum, & tu me, vt in terminis agens ad partes, resoluit ad partes Speculator *vbi supra* ibi, *dic contra* : quia iniuria vna per aliam non tollitur, sed augetur *l.* 2. §. *publico, ff. ad l. Iul. de adult.* quam Specul. doctrinam tenet cum aliis Ferrat. *cautel.* 39. Nauarr. *in manual. cap.* 18. *num.*46. *ad fin.* & Tyber. Decian. 1. *tom tractatu criminal.lib.*3.*cap.*33.*num.*6. *fol.* 112. & cum communi latè resoluitur *lib.* 9. *communium opinionum versic. iniuriosa verba pag.* 528. *ad fin in* 1.*volumine.* 20

Mitius tamen puniri debet prouocatus iniurians verbo, vt in terminis hanc materiam sic declarans & referens Speculatorem *vbi supra* tenet Abb. *in cap.* 1. *num.* 1. *& secundo de iniuriis & damn.dat.* & resoluunt præfati authores tam iure communi, quàm in terminis nostræ legis regiæ, ita vt etiam si hic secundus iniurians proferat in prouocantem vnum ex verbis iniuriosis, de quibus in hac l. 2. minimè sit condemnandus in pœnam canendi palinodiam, ratione prouocationis, seu alia mitiori arbitrio iudicis omnibus rectè pensatis. 21

Habemus

Habemus igitur ex supradict. optimam resolutionem, quod quando agitur ad pœnam legalem infligendam, delictum vnius non tollitur per peccatum alterius, imo cuiusque delictum pœna condigna puniri debet, vt in *d. l. 2. § si ex publico:* mitiori tamen, quam aliis, si par delictum non committeretur, sed simpliciter delictum vnum esset commissum, vt vidimus.

23 Si verò agatur, ciuiliter ad separationem thori, & lucrandam dotem, & sic ad particularem vtilitatem, & vtrumque delictum non sit, circa idem factum, vt mutuum adulterium mariti, & vxoris circa matrimonium benè tolluntur hæc delicta mutua compensatione text. *in cap. intelleximus, cum materia de adulter.* latè Tyber. Decian. *vbi supra num.* 1. vbi assignat rationem: aliàs secus, quando delictum versatur, circa diuersa facta, quia tunc non tolluntur mutua compensatione, sed vterque agere potest pro sua iniuria, vt in nostra specie, & quæstione de duobus se inuicem iniuriantibus eodem tempore, ita declarat Abb. *in d. c. 1. n. 1. de iniuriis*, & ibi eius additio, *l. 1. D.* dicens, quod ista est veritas, & idem Abb. *in d. c intelleximus, n. 5.* & ibi quoque Ananias *n. 5. & 9.* & Abb. *in d. c.* 1. nos remittit Auendañ. *in tract. de iniuriis, n. 6. in versic. item & sexto in fine*, sequitur Tybet. Dec, *vbi sup. in 1. limit. paulo ante n. 6.*

24 Quod si duobus se simul verbis iniuriantibus, non appareat, qui fuerit author, & sic prouocator, neuter tenetur, vt cum Felin. *in cap. dilectis de exception. col. 7.* ibi tertia declaratio, & cum Ludouic. Roman. *in l. cum mulier 31. col. ff. solut. matrim.* tenet P. Andr. *communium opinionum, vbi supra, lib. 9. vol. 1. pag. 525. col. 2. ad finem*, per text. *in l. scientiam §. cum stramenta, ff. ad l. Aquil.*

25 De eo autem, qui prouocatus ab altero ei respondit, *Mentiris*, etiam cum protestatione, *saluo honore tuo*, latè agit Farinac *d. 3. Thom. quæst. 105. n. 310. cum pluribus sequentibus.*

SVMMARIVM.

1 *Iniurians aliquem calore iracundiæ verbis maioribus de quibus in l. 2. tit.* de las injurias *lib. 8. nona collect. Reg an incidat in eius pœnas? n. seqq. præcipuè, n. 9. & 14.*

3 *Leuiora sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, præparataque inferuntur.*

5 *Regula quicquid calore iracundiæ, ff. de regul. iur intellectus, & num. 10. 13. 15. 16. & 17.*

6 *Iniuriosa verba proferens aduersus alium ea statim reuocans an liberetur ab actione iniuriarum propter calorem iracundiæ, & numer. 12.*

7 *Pœnitentia post delictum commissum regulariter non excusat ab accusatione.*

8 *Ira simplex licet maxima, non excusat à parricidio.*

11 *Dicens alicui,* Mentiris saluo honore tuo, *non liberatur ab actione iniuriarum.*

18 *L. 25. tit. 22. par. 3. intellectus.*

De iniuriante alterum calore iracundiæ.

QVÆSTIO CXXIX.

Væro etiam, circa eandem l. 2. tit. 10. *de las iniurias, lib. 8. nou. collect. reg.* an obiiciens alicui, conuitij causa calore iracundiæ, verbum quodlibet iniuriosum, de quibus in *hac l. 2.* incidat in eius pœnam, nempè canendi palinodiam, & soluendi trecentos solidos? 1

Et non incidere, sed alia mitiori extraordinaria esse puniendum, facit in primis reg. quidquid calore iracundiæ fit, vel dicitur, non prius relatum est, quam si perseuerantia apparuerit in indicium animi fuisse, *ff. de regul. iur. l. 2. ibi sen calorem, & c. C. de abolit. & in l. aut facta §. causa, ff. de pœn. & in cap. si quis iratus*, & ibi gloss. *12. quæst. 5. & in c. ira 11. quæst. 3.* est communis & vera, vt plures allegans resoluit nouissimè Farinac. *in 3. tom. sua prax. crim. quæst. 91. in princip. num. 1.* vbi etiam loquitur in homicidio calore iracundiæ commisso, vt tunc non sit imponenda pro eo pœna ordinaria homicidij alia mitior arbitrio iudicantis, & num. 33. idem resoluit, ita concordans opiniones contrarias, quas retulerat. 2

Secundo quoniam leuiora sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, præparataque inferuntur, ex Marc. Tullio Cicerone *officiorum* primo, quod in l. 2. de inuentione latius exequitur, siquidem ea, quæ inconsulto dolore, & furore iræ fiunt, excusationem habent, cum repente, & sine deliberatione fiunt, quia non ex toto voluntaria sunt, nec prorsus malitiæ imputantur, sed magis humanæ fragilitati, qua propter leuius punienda sunt ex Platone *lib 9. de legib. pag. 7.* & breuiter D. Thom. *1. 2. quæst. 24.* & Abulens. super Matth. *cap 5. quæst. 122.* agunt Syluest. & Caietan *in suis summis, verbo, rixa*, Boet. alios allegans *decisione 168.* 3

Tertio, & prope in terminis, quod si quis dixerit verbum iniuriosum alteri iracundia probata immunis sit à criminis pœna, Angel. *in l. si non conuitij, num. 6. C. de iniur.* Hippolyt. *singul. 626.* & inquit Ias. *in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, el primero post num. 1. ff. de iur. iurando*, quod solet communiter dici, vt factum calore iracundiæ non sit punibile, vel quod saltem (secundum omnes) mitius puniri debeat, Tyber. Dec. *in 2. tom. tractatu crimin. cap. 11. num. 9.* & optimè Decius *in d. l. quidquid calore iracundia, num 6. & 7.* 4

Vbi inquit, quod licet regula illa non habeat locum in delictis, in quibus quis calore iracundiæ non excusatur, vt *in d. l. si non conuitij, C. de iniur.* aliàs raro propter homicidium esset quis puniendus: quia plerumque, cum iracundia committitur, & quod hoc procedit etiam si maxima sit iracundia, propter quam delinquens alienatus sit à mente: attamen quamuis ex toto non excuseretur ille, qui sic deliquit, pœna tamen mitigari debet in delicto commisso iracundia, sequitur plures referens Petr. Dueñ. *in reg. 292. limit. 1.* estque frequens Doctorum sententia, secundum Ioann. Yañez, Parlad. *lib. 1. rerum quot. cap. 27. num. 39.* & ita declarat, & concordat opiniones contrarias, quas in hoc refert 5

Farin.

Farin. *vbi supra n. 2. & 3.* vbi *numeris sequentibus*, latè hanc regulam declarat, ampliat, & limitat, diximus *sup. in quæst. præced.* & tenet Iul. Clarus § *iniuria versic. quæro quid*, & probatur in l. 16. *tit. fin. p. 7.* cuius verba sunt hæc: *Otro si dixeron, que lo que el home face, ò dize con en condimiento de saña, non deue ser iuzgado per firme, antes que se vea, si durara en elio, non se arrepintiendo luego el que se monio: Pero esto se deue entender, que lo que el home face, ò dize con saña ò daño, ò ha de nuesto de otri, que lo no excusa de la pena, como quer que se in mengue de la culpa del yerro, quando el mouimiento de la saña fue con razon.*

6 Ex qua l. Regia approbari videtur opinio Angeli *vbi sup.* & communis existimantis in præmissa specie pœnitentiam liberare actione iniuriatum propter calorem iracundiæ, quando iniuria possit reuocari, prout contingit, si statim in continenti iniurians, antequam recedat ab illo loco, vbi dixit verba iniuriosa versus iniuriatum dicit falsum esse quod contra eum dixit, & se pœnitere, dixerit, quia reuocatio verborum dictorum, siue ex iracundia, siue ex proposito facit cessare actionem iniuriarum, secus aliàs si iniuria reuocari non potest, quod Intelligi vno modo potest, scilicet quando reuocatio fit ex interuallo, quia tunc iniuriæ pœnitentia non prodest, vt constat ex *d. l. quicquid calore*, ibi prius ratum non est, quam si perseuerantia appareat, &c. & clarius ex *d. l. 16.* ibi, *Antes que se vea si dura en ello, no se arrepintiendo luego, &c.* secund. Angel. & cæteros *sup.* allegatos & præcipuè Thom. Ferrat. *cant. 39. in fi.* & Pett. Dueñas *vbi sup. in d. l. 1. limit. versi. & circa hanc*; Petrus Greg *in suo syntagm. iur. vniuers. 1. part. lib. 3. cap. 3. cum. 6.* & alios refert loquens in terminis nostræ l. x. Petrus Plaza 1. *tom. de delict. cap. x. num. 19. versic. ipse tamen sic intelligens l. quicquid calore*, & plures referens nouissimè Farinac. *in suis quæst. criminal. 1. part. tit. de delict. & pœn. quæst. xo. numer. 59.* & idem Farinac. *3. tom. quæst. 91. num. 36.* vbi alios allegat, vbi quod quando delinquentem non pœnituit deliquisse, & propterea in delicto perseuerat illudque ratificat, tunc etiam quia per iracundiam deliquerit non punitur mitius, & vt prædiximus: hæc communis sententia approbatur *in d. l. p. 16.* nihilominus tamen mitior pœna tunc imponenda est, vt plerique ex supradictis existimant, & probat expresse *d. l. 16 in fine*, ibi: *pero esto se deue entender, &c.* & hæc in iniuria verbali commissa vera sunt, & rectè procedunt iuxta suprad. distinctionem.

7 Cæterum regulariter pœnitentia post delictum commissum, puta homicidum, non excusat ab accusatione, vt cum communi resoluit Iulius Clar. *in pract. crim. §. fin. quæst. 16. versic. item quæro, & quæst. 70. versic. sui quandoque*, & iterum §. *iniuria versic. quæro quid, in fin.* vbi quod ita in facti contingentia decisum fuit per Cotiam Tolos. teste Aufrerio *decis. 409.* item Titius quem refert Mantua, qui idem consuluit *consil. 77. lib. 2.* eandem distinctionem plures allegans, & exemplificans sequitur Farin. *d. quæst. 91. num. 31.* ad quem locum se remittit, idem author inferius *quæst. 105. num. 153.* vbi *& in numeris sequentibus*, agit infra quantum tempus iniurians debeat pœnitere, vt excusetur à pœna, & *num. 154.* resoluit, quod retractatio, seu reuocatio iniuriæ debeat fieri omnino per iniuriantem statim antequam recedat à loco, in quo iniuriam protulit, & quod hæc videtur esse communior opinio, cuius authores citat; & inquit adhuc, isto casu reuocantem esse leuiter puniendum, secundum Addit. Iul. Clar. quem refert, & *num. 156* quod ista reuocatiu, seu retractatio iniuriæ quando fit, debet fieri publicè, & palam non autem secretè, & etiam debet fieri in eodem loco in quo iniuria illata est, & coram eisdem personis, & quomodo, & per quæ verba fieri debeat.

8 Sic etiam ita simplex licet maxima, non excusat à patricidio, vt latè probat Decian. *in suis tract. crimin. 2. tom cap. 15. num 17. fol. mihi, 211.* & Pett. Gregor. 2. *parte vbi supra cap. 12. num. 13. pagina 514.* & in furto idem probat, *l. qui à mente 67 ff. de furt.* nemo enim (vt inquit lex illa) tali peccato pœnitentia sua, nocens esse desiit, vt excusetur à pœna.

9 Superiora tamen in crimine iniuriarum dicta, & si in puncto iuris procedere valeant, nempè quod calor iracundiæ operetur pœnæ ordinariæ mitigationem difficillime tamen ad praxim reduci posse videntur; quoniam adhoc, vt ratione iracundiæ præd. mitigatio pœnæ ordinariæ nostræ l. Regiæ, locum habeat, probari debet quæ talis fuerit iracundia, quæ ipsum delinquentem à mente alienauerit, alias enim nullam habet excusationem, sed ordinaria pœna est puniendus, vt *in d. l. si non conuitij*, & notat Abb. *in cap. 1. in secundo notab. de his, qui filios occid.* & difficile est probare talem iracundiam, secundum Abb. *in cap. dudum, num 8. in fin. de conuersi. coniug.* ita Philipp. Decius, *in d. l quicquid calore, num. 8.* & alios allegans Farin. *d. quæst. 91. num 40. & 41.* vbi quod licet hoc probare sit difficile, non per hoc est impossibile: Auend. optime *in dictionario, verbo ira*, & in terminis nostræ l. idem Auend. *in tractatu de iniuriis, n. 6.* putans ideo aduertendum ad nostram l. Regiam, quæ non distinguit, an calor fuerit talis qui à mente alienauerit, vel non: & ita in praxi censeo obseruandum, secundum opinionem præfatam Philipp. Decij, & Auend. qui veritatem attigisse mihi videntur post Abb. quem citant, nempe vt tunc demum in terminis nostræ l. Regiæ habeat locum mitigatio pœnæ de qua in ea ob calorem iracundiæ, quoties probatur sufficienter talis vis tempore iniuriæ, quæ ipsum delinquentem à mente alienauerit, cuius probatio rara, & difficilis est, licet non impossibilis secundum Farinac. *sup.* relatum alias secus, quia puniri debet pœna ordinaria nostræ l. verba iniuriæ, de quibus in ea in alterum conuitij causa obiiciens, & ita sunt intelligenda, & declaranda fundamenta contraria, & Doctores supra in contrarium adducti.

10 Præsertim, quia si aliter interpretemur exemplum doctr. communis, quam sup. adduximus, constituentis differentiam inter iniurias, quæ possunt reuocari vel non: cum Felin. *in c. cum te, num 8. vers. dum dicit, de re iudic.* post Imol. quos refert, & sequitur Petr. Andreas *lib. 9. commun. opin.* scilicet, vbi actu retractari potest sine præiudicio aduersarij, vt in casu l. *Diuortium 3. ff. de diuor. posita, in cap. diuortium de pœnit. distinct. 1.* quæ ita se habet: ***Diuortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi diuisionem fit, itaque quidquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse, ideoque per calorem misso repudio, si breui reuersa est, vxor, nec diuertisse videtur:*** secus, si non potest, sine præiudicio aduersarij reuocari, vt in actione iniuriarum, quæ competit

competit etiam pro iniuria illata ex repentino calore iracundiæ, quæ præsumitur animo iniuriandi, & ideo si posset reuocari non esset reuocatum præiudicium iniuriati *l. si non conuitij*, *C. de iniur.* & fuit doctrina.

11 Scilicet ibi, quam dicit notandam *ad d. l. quicquid calore iracundiæ ff. de reg. iur.* Petr. Andr. *vbi supra* Auendan. *in tract de iniur. numer. 7. versic. item secundo, & numer. 8. versic. 4 infero*: hinc est, vt qui dixerit alicui, *Mentiris, saluo honore suo*, non liberetur actione iniuriarum Bartol. & alij *in l. si quis extraneus in princ. ff. de hared instit.* Montalu. *in l. 2. tit. 3. lib. 4 fori litt. A.* Couar *lib. 1. variar. resolut cap. 11. numer. 1.* Perez *in l. 1 tit. 4. lib. 3. ordinam. in glossa, tacharitesiigos*; Plaz. *de delict. lib. 1. cap. 1. num. 11.* Salzed. *in regul. 784. in fin. & volum. 1. commun. opin. lib. 9 pag. 528. col. 2. num. 30* & Azeued. *in hac l. 2. num. 122.* vbi *numer. 123.* hoc verum intelligit cum communi, quoties adesset animus iniuriandi aliàs secus, sed hoc debet intelligi, quando in continenti non fit reuocatio iuxta *d. l. 16. tit. fi. par. 7.* & supradicta.

12 Non igitur habet locum in proposito d. doctr. communis constituentis præd. differentiam inter iniurias, quæ possunt reuocari, vel non, nisi quoad mitigationem pœnæ, prolata iniuria verbali calore iracundiæ rationabilis iuxta *d. l. 16. in*
13 *si* ¶ imò regulariter obseruandum est, quod quando ira prouenit ex iusta causa licet in totum non excuset, operatur tamen vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio, si verò non prouenit ex iusta causa & tunc nihil excusat: hæc est communis opinio, vt ex Menchac. refert & sequitur Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæst. 60. versic. & etiam*, ibi, *tu verò dic.*

14 Si tamen iniuria calore iracundiæ prolata non reuocetur, sic iniurians non excusabitur à pœna ordinaria nostræ l. regiæ 2. etiamsi iracundia maxima fuerit, nisi talis fuisse probetur, quæ eum à mente alienauerit alias secus, vt *supra* resoluimus.

15 Ex supradicta mirabili resolutione infertur vera intelligentia *ad l. lex Iulia 7. in ordine, ff. ad l. Iuliam repetund. in fine*: vbi inquit text. ibi, *Quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel licet non acceperint, calore tamen inducti interfecerint, vel innocentem vel quem punire non debuerant? Capite plecti debent vel saltem in insulam deportari*, vt plerique puniti sunt, ad hoc enim, vt calor, vel iracundia iudicem excuset à pœna ordinaria qui calore iracundiæ interfecerit innocentem, vel quem puniri non debuerat, talis iracundia esse debet, quæ præd. iudicem à mente alienauerit: aliàs enim pœna ordinaria puniri debet iuxta præd. iuris resolutionem verissimam Abbatis & cæterorum.

16 Nec enim eum excusare debet, quod sit Magistratus & Officialis publicus cum hi, si perperam scienter innocentem ad mortem condemnauerint, vel quem punire non debuerant, pœna legis Corneliæ *de Sicar.* teneantur *l. 1. in princip. versiculo, quivè cum Magistratus esset*, & in lege Cornelia *in princip. est ad l. Cornel. de Sicar. l. 25. tit. 22. p. 3.* ibi, *è por ende dezimos, que si algun juzgador juzgare à sabiendas torzaderamente à otro en pleyto de justicia, que tal pena merece el recibir en su cuerpo, qual el mando hazer al otro, quien sea de muerte, ò de lesion, ò de otra manera de desterramiento, è si el Rey le quizere hazer merced, perdonandole la vida, puedelo echar de la tierra para siempre por enfamado, è tomarle todo lo suyo.*

Et in terminis *d. l. lex Iulia, §. fin.* ita quoque 17
videtur sentire & intelligere Bald *in l. vnica num. 10. versiculo & aduerte*, quia si iudex, *C. ex delict. defunct.* vbi dicit esse textum mirabilem in *d. l. lex Iulia, § fi.* de eo, quod fecit iudex ex crudelitate, vel nimio calore furoris. Ponderanda sunt verba illa, vel nimio calore furoris, quia alienationem perfectam mentis, & sic maximum furorem significant & expressius Andr. de Isern. *in titulo, quæ sint regalia, versiculo & bona committentium crimen Maiestatis col. 4.* intelligit illum textum, vt puniatur iudex pœna mortis, etiam si calore interfecit, vel iussit interfici.

Hæc quamuis vera sint in puncto iuris, in 18
specie tamen *d. §. fin.* æquior videtur opinio (& ideò in praxi obtinebit) quod mitius puniatur iudex qui calore iracundiæ id fecerit, vt profitetur Gregor. Lopez *in d. l. 25. in glossa, è si el Rey*, ibi: æquior tamen ex his, quæ latè tradit Felin. *in c. sicut ex litteris, columna penultima, & fin. de iur. iurando*, quæ opinio corroborari potest ex *d. l. 25. in versiculo, è si tal juyzio como este*, vbi in priori casu d. l. lex Iulia, *§. fin.* nempè, quando iudices ab hominem necandum pecuniam acceperint, decidit, *que si el juez fuere Adelantado mayor ò otro rico home quien otorgase el Rey poderio de juzgar, si tal juyzio como el susodicho ouiese dado por precio, deue ser desterrado para siempre, è todos sus bienes tomados &c.* Nam cum hic casus & alter ille, de quo agimus, nempè de iudice qui calore iracundiæ inductus innocentem interfecerit, vel quem punire non debuerat, æquiparati sint per modum regulæ, quoad eandem punitionem per *d. l. ex Iulia, §. fin.* lex noua partitæ loquens in vno, locum quoque videtur habere in alio (præcipuè cum agatur de mitigatione pœnæ) iuxta glossam *in l. si quis seruo, verbo, corrumpi, C. de furt. & seru. corrupt. & in l. si vero contra, ff. de legat.* est communis doctrina, secundum Anton. Gomez *in l. 4. Taur. num. 7.* & Ias. vbi benè loquitur *in auth. quas actiones num. 19. C. de sacrosanctis Eccles.* & latè Tell. Fernandez *in l. 4. Taur. num. 25.* & Octau. Cacher. *in decisione Pedemont. 6. num. 9. & 10.* de qua doctrina latissimè 19
etiam agunt Aymon Crauet. *de antiq. tempor. 4. p. in principio num. 98. cum sequentibus, fol. mihi 140.* in paruis & Burg. de Paz *in l. 3. Taur. a. concl num. 64. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum lapsu linguæ aliquo conuitio contentis in l. regia 2. titulo* de las injurias, *lib. 8. nouæ collect. reg. vt simil. an teneatur palinodiam canere, & soluere 300. solidos? & numeris seqq.*

7 *Qui per lubricum linguæ animo indeliberato in blasphemiam vel heresim proruperit, an & quomodo puniatur?*

De obiiciente conuitium alteri lapsu linguæ.

QVÆSTIO CXXX.

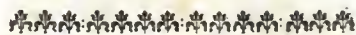
1 QVÆRO similiter vtrum si quis per lapsum linguæ aliquod conuitium ex contentis in hac nostra l. regia secunda, vel simil. alteri obiecerit, teneaturne palinodiam canere & 300.solidos soluere? Et ipsum, hac nostræ l.pœ-
2 na teneri videtur, ¶ nomina namque & verba adinuenta sunt, & proferuntur vt dicentis voluntatem demonstrent, *l.in hac, ff supellect.leget.cap. is autem 22.q.2.* Bald. *in l.1. §. vbi autem col. fin. & in §.fin autem ad deficientis, C.de cadac.tollend. & in cap. bona el 1. col.1. de postul. prælat. & in l.sed & probari, ff.de excusat. tut.*

3 Verba enim legis scripta, manifestum est, nihil posse calumniæ admittere secundum Quintilian. Senior. *in instit. orat.* nec oportet de eius voluntate nos argumentari, qui ne id facere possimus, iudicium nobis reliquerit suæ voluntatis, vt ait Tull. *lib.2. de inuentione*, & vt idem Cicero ait ibi *de legibus, Oratio est mentis interpres*, & ante eum Lucretius *lib.6.* vocat linguam *animi interpretem*, sic Cassiod. cuius meminit Alexand. *con-*
4 *sil.52.* circa hanc dubitationem *col 2. vol.4.* non semel adnotauit, nullum esse maius mentis nostræ testimonium, quam qualitas inspecta verborum, & est text. *in l generaliter, C.de non numerat. pecun.* Bald. *in l.tres denuntiationes, col.1.C.quomod. & quando iudex, & in rubr. de testibus*, vbi refert illud, loquere, & cognoscam te, & multa alia his similia in proposito prima fronte adducit pro hac parte Petrus Plaça *de delict. 1.tom. num.20.*

5 Sed pro contraria parte facit, quia non facilè lubricum linguæ ad pœnam trahendum est, *l.1. C si quis imperat, maledix. l.famosi, ff. ad Iul.mai. c.quod autem 2.2.q.2.* Zauch. *de haret.c.7. num.9.* & cum aliis Farin. *3.tom. sua praxis crim. q.105. num.549.*

6 Pro resolutione obseruandum est in hac specie, pœna ordinaria nostræ l.minimè puniendum esse huiusmodi criminosum, vel reum, sed alia mitiori arbitrio iudicis, qui per lapsum linguæ conuitium præd. obiecerit, vt tandem cum deliberatione verissimum censuit in nostris terminis Plaça *vbi suprà, d.num.20. in fine*, quin etiam leuiter iudicantis arbitrio dicit esse plectendum: quod ego sequerer quoties constaret de vero linguæ lapsu, ne aliàs scienter, & ex proposito ob euadendam pœnam ordinariam l. fingatur lapsus linguæ: oportet igitur iudicem cuncta rimari, vt hæc discernat, cuius hoc recto arbitrio relinquitur, difficile tamen erit interponere in hac specie rectum arbitrium contra claram prolationem verborum animo iniuriandi, & dispositionem manifestam nostræ legis.

7 Sic etiam, qui per lubricum linguæ animo indeliberato in blasphemiam, vel hæresim prorupperit extraordinariè erit puniendus, secundum lapsum, Cardin. *in clement. vnic. de vsur.* Campeg. ad Zanchin. *de haret. cap.7.* Albert. & alij quos refert, Ignat. Salzed. & Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crim cap.110. litt.A.versic. sed verius*; dicens plectendum esse pœna pecuniaria in vsus pios eroganda, vel alia arbitraria, consideratis his qualitatibus, & circunstantiis, de quibus ibi per *Praxis Criminalis*. eum, & quod erit magni momenti ad d.pœnam minuendam, vel nullam infligendam, quando qui ea verba dixit, statim palinodiam recantauit, & pœnituit, licet sit grauiter reprehendendus, & summè monendus, vt deinceps caueat.

SVMMARIVM.

1 *Affirmans falsè, se mulierem quandam honestam desponsasse, ratione iniuriarum an possit conueniri ab ea eiusue parentibus, &c. & qua pœna puniatur? & num.2.*

De falso affirmante se aliquam honestam fœminam desponsasse.

QVÆSTIO CXXXI.

QVÆRO vlterius, an qui falsò affirma- 1
uerit se mulierem quandam honestam desponsasse, possit conueniri ab ea, eiusve parentibus, vel curatoribus, aut marito, actione iniuriarum & qua pœna sit plectendus?

Et prima quidem facie, videtur hunc minimè conueniri posse actione iniuriarum præsertim inter æquales, vel si maior, aut dignior esset, qui prædicta verba protulit cum ex eis nulla prorsus videatur iniuria alteri irrogata, cum iactantia illa, ei non videatur præiudicialis, sed tantum mendacio prolata, nec videatur contra bonos mores dicere, *Ego te desponsaui*, quia istud est licitum & permissum, scilicet, desponsare, vt in titulo de sponsalibus per totum: nec per hoc diffamatur matrimonium postea contractum.

Nihilominus tamen in præmissa specia contra- 2
rium est tenendum, imò quod huiusmodi reus conueniri actione iniuriarum possit, & pœna extraordinaria plectendus veniat; attenta qualitate personarum & circunstantiis concurrentibus: non verò pœna ordinaria nostræ l. quia nullum conuitium ex quinque, vel sex in ea expressis, vel eis simile fuit obiectum: omne namque factum, vel dictum contra veritatem in diffamationem alterius, præsertim si fama mulieris lacessitur, & inde inter virum & vxorem discordia seminetur, competenter arbitrio iudicis meretur vindictam *leg. item apud Labeonem, §.quod autem non in cœtu, & in §.meminisse, ff.de iniuriis.*

Similiter & omnis qui imposturam fecerit, id est, bonis viris, vel mulieribus mendacia imposuerit, *l.3. §. si quis imposturam*, & ibi, *notatur, ff.de crimin. stell.* Sed omne mendacium in alterius detrimentum est contra bonos mores, præsertim, quando mulieris honestatem sugillat, & falsis contumeliis matrimonium diffamat. *l. quamuis adulterij, Cod.de adult.* hîc enim virorum sponsalia & pariter mulierum infamantur eadem infamia *l.1.in fin. & l. quid ergo, §.quod ait, ff. de infami*; & facit etiam, quantum in se est, venire in odium patris, vt his & aliis fundamentis probat in terminis Bald. *cons.230. omne factum, per totum in 3.part. consiliorum.*

Concludens pœna extraordinaria esse puniendum, quem refert & sequitur Iul. Clar. *in practic. crimin. §. iniuria in principio*, ibi *para*, quia dixerit mulieri, *Ego te desponsaui*, & tenet Didacus Perez (licet Baldum non referat) *in l.1 tit. 5.lib.5. ordinamenti, pagina 42.in fin.* & hunc casum iam

habni in praxi, & in exilium condemnaoi hominem, qui dixit & publicauit se desponsasse virginem quandam honestam, quam sectabatur assiduè, die noctuque solicitabat, & occultè alloquebatur illi signa faciens, & non potuir probare sponsalia: motns etiam fui *l.5. tit.9. p.7.* quæ loquitur contra insectantes virgines vel nuptas hooestas, quod teneantur actione ioiuriarum. Non obstant contraria, quia ex supradictis iam sunt diluta: & quamuis sponsalia sint licita, non tamen licet falso affirmare desponsarioo em lo iniuriam mulieris & patentum vel matiti.

SVMMARIVM.

1 *Mandans, vel consulens vnum ex conuitiis maioribus, de quibus in l.2.tit.* de las injurias, *lib.8. noua collect.reg. in alterum inici, an incurrat in eius pœnas vel alterius statuti, & num. seqq. pracipuè, num.9. cum seqq. & num.23. cum cateris.*

2 *Mandator ex sua persona conueniri potest prater ipsum reum principalem.*

3 *Mandans committi delictum, an eadem pœna sit puniendus, qua mandatarius? & n.4. & 5.*

6 *Consulens delictum committi, qua pœna puniatur & n.7. idem in exhortante.*

18 *Regula.* Qui per alinm facit, per se ipsum facere videtur, *intellectus.*

19 *Regula.* Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impartimur, *intellectus.*

20 C. mulieres de sententia excommunic. *intellectus & num.21.*

30 *Mandans, consulens, & exhortans committi delictum, an si postea id reuocet, & nihilominus committatur, teneatur ex delicto sequuto? & num. seqq.*

De mandante, consulente, & exhortante iniici in alium conuitium ex maioribus contentis in l. regia.

QVÆSTIO CXXXII.

1 QVÆRO modo de questione ardua & difficili in praxi circa materiam nostræ, l.2. tit. *de las injurias, y denuestos*, an mandans, vel consulens, vnum ex quinque verbis contumeliosis & conuitiis, de quibns in oostra l. vel simil. alteri exprobari incidat io eius pœnam ordinariam, necne?

2 In primis namque habemos inris regulam generalem, quæ habet mandatorem quo ex sua persona conueniri posse præter principalem reum: *l. non ideo minus, Cod. de accusat. l. certè, §.1. ff. de precar; l. vltim. ff. si mensor fals. mod. dix. cap. mulieres, §. vltim. de sententia excommunicationis*, ibi, cum is committat verè, cuius mandato delictum committitur Bart. *in l. non solum, §. si mandato, num.8. ff. de iniuriis, & in l. sed si vnius, §. si seruum, eodem titulo.* Angel. *in tract. de malef. verbo, Sempronium mandatorem*, Titaquel. plura congerens *in leg. connubial. gloss.5. num.1. 193.* Hippolyt. *singul.181.* Palat. Rub. *in rub. de donat. inter vir. & vxor. §.87. n.20.* Carrer. latè *in pract. crim. §. homicidium, num.58.* Plaça *de delict. lib.1. cap.1. num.8.*

Et qnamuis magna fuerit aliquando contro- 3
uersia inter scribentes, an mandans committi delictum puniri debeat eadem pœna, qua mandatarius, quibusdam dicentibus, quod aut mandatarius erat aliàs commissurus delictum, & eo casu mandatarins non tenetur; aut verò non erat aliàs facturus & tenetur, quam dicit communem Alberic. *in l. ob hac verba, ff. de his, qui not. infam.* Dec. *in l. consilij, num.4. cum sequentibus, ff. de reg. iur.* prout eos ad hoc refert & alios eam tenentes Tyber. Decian. *2. tom. tract. crimin. lib.9. cap.36. num.14.*

Hæc tamen distioctio communiter reproba- 4
tur, vt inquit Ias. *in l.1. post num.23. Cod. de seruis fugitiu.* nam, quando mandatum cadit in delictum, non est adhibenda præfata distinctio, vt inquit gloss. approbata *in l.1. §. persuaderi gloss. magn. ff. de seruo corrupt.* est communis regula teste Gometio *in §. pœnales post num 10. instit. de action.* & cum eo Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quast.89. in principio.* tametsi eos reprehendat circa fidelem recitationem auctorum Decian. *vbi suprà*, sed iodistinctè mandans punitur eadem pœna, qua puniendus est mandatarius ipse, qui delictum commisit iuxta doctrinam Bartol. *in l. non solum, §. si mandato, num.19. ff. de iniuriis*, communiter approbatam, vt plurimis citatis, inter quos & Couar. affirmat Clarus *vbi suprà*, dicens esse tenendam tanquam veriorem & magis communem, & quod eam vidit seruari in quodam Augustino Marentio, qui mandauerit filio, vt vxorem suam interficeret & fuit patri amputatum caput 3. April. ann. 1558. eandem communem seotentiam probauimus & sequuti fuimus reprobata præcedenti distinctione *lib.3. pract. q.2. num.6. & 7.* Et iotelligenda est sequuto 5
& consummato delicto, secundum Antoo. Gom. *3. tom. var. resol. c.3. de homicid. num.39.* necnon & Auend. *de iniuriis, n.9.* vbi quod ex solo mandato, delicto non sequuto imponi debet mandanti pœna extraordinaria, nisi in grauissimis delictis, ve est assassinium & simil. in quibus mandans punitur pœna ordinaria, licet delictum non sequatur, & hæc est magis communis opinio teste. Farin. qui plures allegat *1. tom. quastionum crimin. de inquisitione, q.3. n.7. & 8.* sed in hoc constituendi suut quatuor casus quos constituimus & resoluimus quid tenendum sit *3. p. practic. q.7. n.34. cum seqq.* idem nunc probamus.

In consulente autem, vel persuadente deli- 6
ctum committi, eo commisso, locum habet præfata distinctio, an is, cui consulitur, aut persuadetur, erat aliàs facturus, vel non, vt primo scilicet casu consulens vel persuadens, non puniatur eadem pœna, sed leni: in secundo vero casu eadem pœna plectatur, vt resoluunt communiter Doctores, *in c.1. de officio deleg.* Et præcipuè alios allegans Imol. *ibi num.9.* Felin. 8. Dec. 9. qui & *in num. sequentibus*, plura congerunt in materia idem Decius *in l. consilij, num.4. ff. de regul. iur.* Auend. *in tract. de iniur. num.9. vers. ex ista illatione*: & communi omnium ferè consensu hæc sententia recepta est, & verè iure magis probari potest, vt affirmat eam latè probans D. Couar. *in in clement. si furiosus de homicid. 2. p. §.2. num.1. per totum*, & hæc communis est doctrina & opinio iuris vtriusque professorum secundum Petrum Plaç. *de delict. 1. tom. c.17. n.1. & 7. versic. verum vbi*, innumeros auctores eam sequentes citat eam benè iure probans, & tandem refert Carrer. *in practic. crimin. §. homicidium, n.163.* dicentem communiori, æquiorique consensu Doctorum

esse

esse receptam sententiam, necnon & Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quæst. 88. in principio*, vbi dicit communem esse legislatorum & Canonistarum ex Bero. *in d. cap. 1. num 85.* aliosque plures citat.

Et quamuis contrarium probent gloss. & Bart. *in d. §. si mandato, n. 16.* & Gregor. Lopez *in l. 23. gloss. maliciosamente*, ibi imò in consilio adhibito circa delicta *tit. 12. p. 5.* nihilominus communis præfata sententia tenenda est, iuxta quam indubie sunt intelligendæ leges regiæ punientes simpliciter consilium præstantem ad delictum, vt voluit, licet non affirmet (& sic sub dubio) Auend. *vbi suprà*. Ego verò cum præd. l. regiæ non corrigam expresse ius commune in hoc, censeo iuxta illud esse intelligendas & distinguendas, ex latè traditis & congestis in proposito per Burg. de Paz *in l. 1. Taur. num. 571. cum seqq.*

7 Quod autem delictum est in consulente, obseruandum etiam erit in exhortante aliquem ad delictum, tenebitur siquidem & ipse pœna ordinaria, si ille aliàs non fuisset commissurus, secus, si aliàs erat facturus: ita tenent communiter Doctores, vt inquit Albet. *in l. ob hac verba, in fin, ff. de his qui not. infam.* vt refert Clarus *vbi suprà, d. quæst. 88. versic. hoc autem*; dicens Senatum tamen, solere huiusmodi exhortatores, seu persuasores delictorum prius interrogare super mandato, & vbi negant mandatum dedisse, illos punire extra ordinem, vt fuit seruatum in quadam Ambrosiana Monina, quæ persuaserat adultero, vt virum suum interficeret, nam prius fuit tortá super mandato, & cum nihil fassa fuisset, iussa fuit fustigari 30. Iunij 1538.

8 Hæc omnia eo tendunt, vt conuincamus, mandantem alicui, vt alterum probo afficiat, quolibet ex contitiis in nostra hac lege regia secunda *de las injurias* contentis, vel simili, iniuria sequuta, teneri eadem pœna, qua ipse mandatarius hoc est, *de desdezirse, y pagar trecientos sueldos*, iuxta formam & tenorem nostræ l. regiæ: consilium autem, persuasionem, vel exhortationem præbens ita demum, si ille, cui præstatur non erat aliàs facturus, secus verò, si aliàs erat facturus, quamuis tunc adhuc puniatur, leuius tamen iuxta supradicta.

9 Rursus deinde contrarium indistinctè in terminis nostræ quæstionis videtur omninò probandum; imò quod huiusmodi mandans, consilium præbens, exhortans, vel persuadens, nunquam veniat puniendus pœna ordinaria nostræ l. sed alia mitiori: quia sumus in pœnalibus, & ipsa loquitur in ipsomet iniuriante, sicque exigere videtur ipsiusmet factum, vt patet ex eius littera ibi: *qualquiera que denostare a otro y le dixere*, &c. quibus verbis suppositis, intrat communis do-

10 ctrina in quæstione illa. ¶ An statutum puniens facientem delictum, habeat locum in mandante fieri delictum, & resoluunt communiter Doctores, quod aut statutum loquitur in personam, puta, si quis occiderit, si quis vulnerauerit, &c. & non comprehendit mandantem, aut vero loquitur in rem, scilicet, in ipsum maleficium, puta pro homicidio sit pœna mortis, & hoc casu vtique comprehendit mandantem: hæc est doctrina Bart. *in l. sed vnius, §. seruus, num. 2. cum sequenti, ff. de iniur.* & in *l. aut, qui aliter, §. fin. num. 3. per text.* ibi, *ff. quod vi, aut clam.* & in lege *hac verba, ff. de adult.* & ibi Doctores, & *in l. si quis id, quod, ff. de iurisdictione omn. iudic.* idem Bart. *consil. 101.* & alibi Bald. *consil. 52. volumine 3.* quàm sequitur & communem esse affirmat Petrus Plaça plures referens & latè eam probans *primo tomo de delict. cap. 1, num. 8. & cap. 15. num. 12.* vbi loquitur in statuto, siue lege municipali: & Villalpand. *in l. 22. tit. 1. partit. 7. cap. 66. num. 6.* & plures referens Iulius Clarus *in practic. criminal. §. fin. quæstione 89. in versiculo, sed quaero*, vbi circumscripta consuetudine hanc opinionem & doctrinam sequitur dicens esse magis communem, & ideò non esse ab ea in iudicando & consulendo recedendum, præterquam, si statuta recepissent contrariam interpretationem à consuetudine, quia tunc minimè sunt mutanda quæ certam interpretationem habuerunt, *l. minimè, ff. de legibus*, quo casu, saluari potest, quod ex antiquis multi in contrarium tenuerunt; nempe, quod etiam si statutum loquatur in personam, puta quicumque fecerit homicidium, &c. comprehendat nihilominus ipsum mandantem quam dixit esse magis communem opinionem Gandin. *de malefic. titulo de transactione in fine*, & in Rubrica *de pœnis columna 4.* qui in priori loco subdit, quod ita communiter obseruatur, quem refert Albel. *de statut. 3. parte quæstione 44. num. 15.* necnon & Plaça & Clarus *vbi suprà*, referens hic etiam Carter. dicentem, quod ita etiam seruant iudices & assessores, sed nihilominus magis communis sententia est in contrarium semota consuetudine, vt prædiximus.

Verius tamen videtur in hoc articulo dicendum, quod si statuti verba clarè comprehendant tantum facientem, non autem mandantem, tunc mandans in ea dispositione non comprehendatur, vt si diceret, *si quis tale quid fecerit propriis manibus, vel personaliter, vel per seipsum & simili.* iuxta glossam *verbo publicè, in Clementina prima de vita honestate Clericor.* ibi, si ergo occultè, vel per alium hoc exerceatur, cedat pœna, licet non culpa, & est communis & vera, vt cum aliis contra Ias. & alios iure probat eam defendens Tyber. Decian. *in 2. tom. tract. crim. lib. 9. cap. 32. num. 7. fol 232.* 11

Si vero statutum loquatur in rem, vel per verba communia vtrique, videlicet, *homicidium puniatur*, &c. & tunc comprehenditur etiam mandans absque dubio & sine vlla interpretatione iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam *vbi suprà*, quam etiam sequitur & communem ex Ial. profitetur Decian, *vbi suprà, num. 10.*

Sin autem verba statuti dirigantur in personam simpliciter, non comprehendatur mandans regulariter, vt *suprà* eum communi resoluimus: nisi in edicto prætoris, *ne quis eum, qui in ius vocatus vi eximat*, qui loquitur in personam, & tamen mandans etiam comprehenditur, *l. 1. iuncta lege, si per alium, ff. ne quis eum*; & vbi inquit Paul. de Castr. quod forte non reperitur alibi ita benè: sed est etiam optimus text. *in l. 1. §. fecisse, ff. de eo per quem fact. eris*, fecisse autem (inquit Vlpianus) dolo malo non tantum is putatur, quis suis manibus, vel per suos retinuit, verum qui alios rogauit, vt eum detinerent, vel abducerent, ne iudicio sistat, siue scientes, siue ignorantes, quid esset quod eum inniscerentur. Item & secundò in Interdicto *de vi & vi armat.* quod loquitur in personam expressè, vt in *l. t. ff. de vi & vi arm.* dicebat enim Prætor, *vnde tu illum vi eiecisti*, &c. Et tamen mandans continetur, vt in *d. l. t. §. deiecisse, ff. de vi & vi armat.* vbi inquit textus, *Deiecisse autem etiam is videtur qui mandauit vel iussit, vt aliquis deiiceretur*; parui 12

enim referre visum est suis manibus quis deiicit, an
13 *vero per alium.* ¶ Hoc est, vt statutum pœnam imponens facienti maleficium comprehendat etiam fieri facientem, vt eadem pœna puniatur, ita Bartol. *in l. quemadmodum, num.4.* ibi, *pœna statuti, C. de agricol. & censit. lib.11.* sequitur plurimos referens Tyber. Decian. *vbi suprà, cap.39.*
14 *num.1.* ¶ Licet enim lex pœnalis & odiosa extra significatum proprium extendi non debeat, vt in regula, *odia de regulis iuris in 6. cum simil.* tamen vbi extensio tendit ad fauorem Reipublicæ ita debemus eam extendere sicuti legem fauorabilem, quia pertinet ad fauorem Reipublicæ punire maleficia, vt Respublica in quiete remaneat *l. congruit, cum simil. ff. de officio præsid.* ita Bartol. *vbi supra, in principio, d. num.4.* quem in hoc sequitur plures referens Didac. Perez *in rubr. tit.1. lib.3. ordinam. col.747. post med.* & Euerard. *loco 35. a ratione larga,* &c. Beccius *consil.71. num.4.*
15 Tertiò limitatur in cæteris casibus à iure con-
16 suetudine vel statuto expressis. ¶ Similiter & 4. quando ex coniecturis peteret statutum comprehendere quoque voluisse mandantem, vt in terminis tenet & probat Tyber. Decian. *vbi suprà, d. cap.32. num.4. & 10.* ibi, *sed cum statutum,* &c. qui per totum illud caput refert & ponit nonnullas coniecturas & conclusiones in materia, quæ cum opus fuerit, differendę sunt, hic enim locus hoc non exposcit.
17 Ex quibus videtur, quod cum l. nostra regia secunda *de las injurias y denuestos,* loquitur simpliciter in personam hoc modo, scilicet, *qualquiera,* &c. mandans alicui, vt alterum verbis contumeliosis, de quibus in ea offendat, non incidat in eius pœnam, sed aliter extra ordinem sit puniendus, tum ex dicta communi regula, de qua *suprà versiculo rursus deinde,* &c.

Tum etiam quia Respublica non læditur, nec offenditur verbis iniuriosis, secundum Felin. *in cap. dilecti filij colum. fin. versic.3. declaratio de except.*

18 Neque obstat alia iuris regula, quæ habet, quod qui per alium facit, per se ipsum facere videtur & alia id genus, de quibus modo supra & quæ congerit Tiraquel. *in legib. connubial. glossa 3. verbo contra rer.* id namque verum est & procedit fictè & impropriè, atque interpretatiuè, Dyn. *in regula qui per alium de regul. iur. in 6.* Bart. in locis præallegatis cum aliis, de quibus per Petrum Plaçam *de delict. 1. tom. num.10.* estque communis opinio ferè omnium scribentium, vt affirmat Vincentius Paleotus *inter consil.* Alexand. *consil.65. num.11. lib.4.* & cum eo Iulius Clarus *d. quæst.89. versic. sed quæro,* ibi, *mandans enim.*

19 Eodem modo possumus dicere procedere alteram iuris regulam, quæ habet omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur: mandans igitur, non dicitur, verè & propriè facere, sed tantum interpretatiuè, vt latissimè iure probat & communem testatur plures citans Tyber. Decian. *in d.2. tom. tract. crimin. lib.9. cap.32. num.1.*

20 Neque obstat text. *in cap. mulieres de sententia excommunic.* vbi dicitur, quod qui mandat committi delictum, verè illud committit: quia text. ille respicit peccatum, & eius pœnam, quod consistit in sola voluntate, quia verè peccat mandans, ita Abbas *num.11.* & cæteri communiter scribentes, & alios allegans Decian. *vbi suprà, versic. non obest.*

21 At hæc procedere minimè possunt, quando lex considerat actum ipsius personæ exercentis, ac conuitium irrogantis alicui, vt constat ex l. nostra regia 2. ¶ tametsi adhuc, qui alteri iniuriam fieri mandauit, minimè sit immunis à culpa, atque delicti pœna, vt præcitati Doctores explicant: non tamen puniendus videtur, vt palinodiam canat sibique contradicat coram prætore & honestis viris: & in terminis nostræ l. per prædicta ita probat atque in praxi tenet Petrus Plaça *d. cap.1. num.8. cum seqq.*

Iuxta quod idem erit à fortiori dicendum in 22 consulente, persuadente & inexhortante vnum ex conuitiis in l. nostra expressis & similis in alterum exprobari, etiam crimine sequuto.

Verùm enim verò, omnibus rectè pensatis, 23 atque ad amussim (vt aiunt) consideratis, & præuisis, censeo verius esse, quod in specie nostræ l.2. mandans dicere certam iniuriam in alterum ex contentis in eadem l. incidat, in pœnam ipsius l. cum ipso facto mandando eam dici animo eum iniuriandi, ipse mandans eam proferat contra illius personam volens ad eius notitiam peruenire licet absentis, quinimo, eidem exprobari & notificati (vt ita dicam) veluti si dicat, nuntio, vade & dic Titio, quod est hæreticus, traditor, aut cornutus, &c. cum ex his verbis absenti certa inferatur iniuria, ita vt in eius præsentia referatur, atque repetatur: etiam si ille absens postea à mandatario non iniurietur, & fortius expleto mandato, tamen cum ipse mandans perficiat per se delictum, pœna huius legis puniri debeat: verificantur siquidem in sua persona verba illa nostræ l. *denostare à otro,* quandoquidem ipsemet mandans primum, verba ipsa & conuitia, de quibus in nostra leg. ore pronunciat & profert in alterum, qui licet absens sit, ac proinde iniurians non videtur comprehendi sub pœna nostræ legis secundæ, quæ videtur requirere præsentiam offensi, quando proferuntur conuitia, vt hac & aliis rationibus resoluimus *suprà in 6. quæstione super hac lege secunda posita:* nihilominus tamen ibi hoc limitauimus cum doctissimo Couarru. quando verba eo animo proferuntur in absentem, vt in eius notitiam perueniant: quod præcipuè & cum maiori ratione procedit in specie de qua hîc agimus, nempe cum quis animo iniuriandi absentem mandat alteri, quod ei dicat, eum esse hæreticum, cornutum, &c. hinc (vt obiter dicam) diluuntur vno verbo fundamenta contraria Petri Plaça, quibus ipse valdè confisus contrariam sententiam probauit, non tamen aduertit ad prolationem verborum, seu potius conuitiorum à mandante factam, neque ad eius animum & voluntatem.

Similiter non obstat, quod priori loco dice- 24 bamus, scilicet, mandantem fieri delictum tunc demum puniri eadem pœna, qua mandatarius id exequens, scilicet, cum perficitur & consummatur delictum, secus verò, eo non sequuto, ¶ hoc namque non procedit in iis criminibus, in quibus solum mandatum habetur pro delicto, perfecto & consummato, siquidem eo ipso, quod mandauit ea forma, qua prædiximus, perfecit, quātum in se est ipsum crimen, vt contingit in nostra specie: & probatur argumento text. *singul. in c.1. de homicid. lib.6.* vbi mandans interfici aliquem Christianum per assassinos, punitur eadem pœna, qua occidens: vbi glossa intelligit ex solo mandato, mandantem in casu illius textus esse ligatum, ac proinde etiam si reuocauerit mandatum re integra, eam pœnam incurrere: & ibi Ioannes Andreas inquit, ex eo patere esse ligatum ex solo mandato,

quia

quia hoc ipsum mandare est delictum consummatum,quem eirat idem probans Auend.*in tract. de iur.n.9.versic.* si tamen:vbi etiam in eodem refert Augustin. de Arim. *in apostil.* ad Angel *de malef.in præsente & Sempronium*,&c.est *in num.*& ante eos Bald.*in l.non ideo minus n.13.C.de accusat.* quem ita intelligit Augustin. in Arim. *in loco precitato num* 21.vbi multa ad hoc adducit,quod verum putat Tyber.Decian. *d c.32.in 10.conclus. num.11.* & esse communi calculo receptam hanc conclusionem constat ex eodem Deciano *ibidem num.1. post princip.*

25 Sed eom proferens mandatum expressum de certa iniuria contra aliquem dicenda de contentis in nostra l. per ipsam prolationem verborum eandem declaretur & inferatur iniuria,quæ mandatur alteri tunc absenti, dici & fieri eadem præsenti, debet locum contra eum pœna nostræ l.vt in terminis probat Auend. *vbi suprà, d. n 9. per totum.*

26 Vbi idem probat eadem ratione in consulente,recepta distinctione communi,ao ille,cui consulit, esset aliàs facturus, vel non: ea namque communis distinctio in specie nostræ legis non est necessaria secundum ipsum; siquidem consulens alicui, vt verba iniuriosa in alterum proferre, eo ipso iam ipse ea profert: quod est attendendum non autem quod consolere voluerit,

27 ¶ nam quando integrum delictum est in consulente etiam delicto non sequuto, consulens punitur iuxta Baldi doctrinam *in l.data opera,n.32. Cod. de his qui accus. non poss.* vbi quod in consulente distinguitur, an principalis erat aliàs facturus, vel non: vbi consilium punitur princi-
28 paliter propter aliud; secus, si principaliter propter se, & quia est per se titulus criminis, vt in iuribus ibi per eum allegatis, quem refert & sequitur Decius *in l.consilij num.10. ff. de regul.iur.* & Auendaño *vbi suprà*,dicens quod hæc est multum bona illatio:de exhortante idem probandum venit ex supradictis.

29 Quinimò in specie nostræ quæstionis mandans, consulens, & exhortans sequuto postea delicto illius,cui mandauit,vel consuluit,aut quem exhortatus, & vltra pœnam ordinariam, quam proprio nomine incorrit,qua venit puniendus vt *suprà* probauimus,ac reus; debet puniri ex nouo delicto, tanquam præstans causam alteri delicto, vt probat etiam Auend. *vbi suprà,d.n.9.in versic. vnum tamen.*

30 Fit etiam ex supradictis, quod licet aliàs regulariter consuleos non teneatur, si antequam sequatur delictum, consilium reuocauerit, iuxta doctrinam Innocent. *in cap. ad audientiam, n.2. de homicid.* quem ibi sequuntur Doctores; in materia tamen nostræ l. regiæ consulens certam iniuriam dici, licet mandatum reuocet, tenebitur pœna huius l.quia eo ipso quod præd. verba protulit, consummauit delictum, in quo non habet locum pœnitentia, vt prædiximus & in terminis ita probat Auend. *vbi suprà,in versiculo,ex supradictis:*& *in versiculis sequentibus*,alia in proposito addit.

31 Sed circa præfatam doctrinam Innocentij obseruandum est; quòd reuocatio mandati de homicidio committendo non sufficit,sed est necesse, quod denuntietur ei, de cuius morte tractatum est,vt sibi caueat; nisi consulens firmiter & probabiliter credat, quod post reuocationem consilij, reuocetur à proposito occidendi illū, cui consultum fuit homicidium, licet in mandante fieri homicidium, videatur sufficere, si tantum

Praxis Criminalis.

contrarium mandaret,vel si pacem iret cum occidendo,vel patentelam,aut aliam amicitiam cum eo contrahere sciente mandatario, secundum Innocent.*vbi suprà*,assignantem rationem differentiæ inter prædictos, quem sequitur alios plures referens Petr. Plaça *de delict.1.tom.cap.17.num.9.* & Tyber. Decian. *2 tom.tract.crimin.lib.9.cap.36. num.32.& 33.fol.211.*

Limitanda tamen erit sententia principalis, 32 supradicta circa nostram l.regiam defensata cum Auend.ex eodem auctore *ibidem num.10.* in mandante, consulente, vel exhortante aliquid dici alteri,iniuria certa expressa: nempe, *Vade & dic. N.quis est*, vel similia hoc enim casu, & si ille, cui huiusmodi verba dicta fuit,ierit, certasque iniurias illi protulerit,prior non tenebitur actione iniuriarum, interpretando prædicta verba in mitiorem partem, quia in dubio non videtur mandatum,quod fiat delictum: quod ego verum intelligo, nisi ex modo dicendi, & communi vsu loquendi & intelligendi aliud intelligeretur, quia tunc essent verba subdolosa, atque in fraudem iniuriæ palliata, ac proinde sic dicens, ac loquens,vel mandans,consulens, & exhortans actione iniuriarum profecto teneretur.

SVMMARIVM.

1 *Nobilis vulgo*, el hidalgo *conuitians alium verbis maioribus, an debeat canere palinodiam,&c.& num. seqq.*
4 *Nobiles delinquentes maioribus sunt puniendi pœnis pecuniariis, quàm cæteri, secus in pœnis relatiuis vt in num.5.*
8 *Nobiles non sunt puniendi pœna ignominiosa, hoc est*, en desdezirse.
9 *Nobilitas in prima instantia non allegata, potest allegari & probari in executione sententiæ ad excusandum se à pœna*, de desdezirse.
10 *Exceptiones, quæ non infirmant sententiam, sed eius effectum restringunt & modificant executionem ipsam, possunt opponi post rem iudicatam.*
11 *Nobilis contra Nobilem à se offensum, an debeat canere palinodiam, num. seqq.*
12 *Priuilegiatus non vtitur priuilegio suo contra pariter priuilegiatum, nisi in casu de quo hic, num.13.& 14.*
16 *Minor non restituitur contra alterum minorem, quando vterque agit de damno euitando.*
19 *Regulam habens pro se habet intentionem suam fundatam,nisi in casibus ab ea exceptis.*
20 *Nobilitas ad excusandum nobilem à pœna contradictionis, quomodo sit probanda.*
21 *Mulier Nobilis nupta ignobili non tenetur palinodiam canere.*
¶ *Quod procedit etiam in vidua Nobili,durante viduitate castitatem seruante, num.22. Limitatur, num.23.*
24 *Vxor viri Nobilis ex priuilegio gaudet eodem priuilegio, ad hoc vt non teneatur canere palinodiam.*
25 *Doctores, & Licentiati, non tenentur canere palinodiam neque eorum vxores, & num. sequenti.*

De Nobili, quod non teneatur canere palinodiam.

QVÆSTIO CXXXIII.

1 QVÆRO præterea: an Nobilis, vulgo,
el hidalgo, obiiciens alteri verbum in-
iuriosum, de quo in hac l.1. *de las iniu-
rias y denuestos*, debeat canere palinodiam, sicut
plebeius? Olim quæstio & grauissima & satis
controuersia fuit: hodie verò est decisa pro par-
te negatiua per nostram l. ibi: *y si fuere hijo-
dalgo al que dixere los dichos denuestos, no sea con-
denado a que se desdiga por ello, y pague quinien-
tos sueldos, y por ellos dos mil marauedis, la mitad
para nuestra Camara, y la mitad para el querelloso:
y demas desto, el juez le ponga la mas pena que le
pareciere, segun la qualidad de las personas, y de
las palabras.*

Nihilominus tamen breuiter resumam tradita
per Doctores, ante nostræ l. promulgationem, ne
ius commune omittamus, & quis vsui seruent ad
alia in praxi.

2 Contrariam enim, & sic affirmatiuam opinio-
nem in nostra quæstione tenebat in terminis
Auendaño *lib.1. cap.20. prat. num.6. & 7.* tum ex
generalitate, l.2. titulo *de las injurias, lib.8. ordi-
3 nament. veter.* tum etiam, ¶ quia quando agitur
de satisfactione facienda parti læsæ non fit di-
stinctio personarum, iuxta auream doctrinam
Bald. *in l. nemo Clericus, Cod. de Sacrosanctis Ec-
clesiis*, cuius meminit Bologn. *consil.37.* & refert
alios plures hoc tenentes. Plaça *de delict. 1. tom.
4 cap.1. num.23.* ¶ Longè quidem aliter est in pœ-
nis pecuniariis, in quibus Nobiles grauioribus
sunt afficiendi pœnis, *l. properandum, § sin au-
tem vtrumque*, & ibi Bart. & plerique alij *Cod. de
iudic. glossa verbo centum in §. si quis verò au. in
de pac. iurament. firmand.* vbi Bald. & Cardinal.
Alexand. idem existimant, refert alios glossas
5 & plures Doctores, idem sequentes Plaça *vbi
suprà, in versiculo, longè quidem aliter*, vbi id,
quod dici solet, mitius agendum esse cum No-
bili, procedere intelligit in pœnis relatius, vt in
specie *l. ad commentariensem*, & ibi glossa *de
custod. reorum*, & alij Doctores quos ibidem con-
gerit, denique id quoque verum esse intelligit,
nisi iudex iusta existente causa Nobilem grauio-
ri pœna afficeret: argumento text. *in l. quid ergo,
§. pœna grauior, ff. de his, qui not. infam. & in l. &
si seuerior. C. ex quibus causis infam. irrogat*, & no-
tat Innocent. *in c.1. de constit.* & ibi Doctores, &
alibi sæpissimè.

Tertiò pro hac parte erat lex regia, quæ vide-
batur expressa, nempe a. *tit.5. part.7.* in illis ver-
bis. *La segunda es, quando el fidalgo se desdize
en juyzio, ò por carta de la cosa que dixo*, hanc
eandem sententiam iure probat Baptista Vil-
lalobos *in sua antinom. iur. in principio, num.14.
folia 2.*

6 Sed pro contraria parte communiter in praxi
ante nostram l. in hoc nouam solebat allegari
l.131. styli, ibi: *è si fuere hidalgo denostado deman-
dele que peche quinientos sueldos, è denegelos pe-
char*, vt testatur Auiles *in proœmio, circa prater.
num.*an. vbi allegat meliorem l.a. tit.9. *de los
rietos*, lib.4. ordinamenti ibi, *è sino quisiere des-
dezirse, que salga del Reyno fasta traynta dias*,
& l.85. styli, quæ ita se habet: *Otro si es à sa-
ber, que el hijodalgo no serà assi juzgado, como otro
que no es hijodalgo, è la pena de la deshonra
del hijodalgo es, de quinientos sueldos*: idem pro-
bant Didacus Perez *in l. fin. tit.1. lib.1. ordinam.
col. fin. in fin.* & Padilla *in l.1. num.8. C. de iur. &
fact. ignorant.*

Sed ad præfat. l.131. styli respondebat Auen-
daño *vbi suprà, & in tractatu de iniur. num.21.
versic. nec obstat*: hoc non probare, quoniam lo-
quitur in Hidalgo offenso & conuitiato, non ve-
rò in Hidalgo iniuriante, vt patet ex verbis dict.
l. ibi: *è si fuere hidalgo denostado*, vnde non tol-
litur ibi pœna contradictionis in Hidalgo iniu-
riante & inquit præterea, quod ita rectè intelli-
genti probat d.l.85. styli: & quod ista est vera in-
terpretatio, licet aliqui dormitent, contrarium
somniantes: quod & voluit Auiles *vbi supra*, exi-
stimans quod d. l.131. hanc a. partem non pro-
bat, nisi fingatur abesse verbum illud, *denostado*,
vel si adsit, debeat dicere *denostador*, licet hæc
inductio non admodum veritati faueat, secun-
dum Petrum Plaça *vbi suprà, cap.1. num.23. ver-
siculo tertio, in fin.* eundem intellectum Auendañi
ad prædict. l. styli sequitur Otalora *de nobilit. 2. p.
cap.4. n.2. & 5. p. c. vltim. num.11.*

Nihilominus tamen communis praxis huius 7
regni ante nostram l.a. nonæ collectionis regiæ
obtinuit, vt Nobilis iniurians alterum aliquo
conuitio, de quo in ea minimè condemnetur
pœna infami contradictionis, sed tantum quin-
gentis solidis, vt in dictis legibus styli: illa siqui-
dem 131. expressè eam praxim probat, siquidem
loquens in pœna contradictionis (de qua agimus)
& declarans d.l.a. ordinamenti veteris dicit: *è si
fuere hijodalgo*, &c. vnde necessariò deducitur lo-
qui in Hidalgo iniuriante.

Secundò id patet, quia statim addit lex, *deman-
dele que peche quinientos sueldos, y denegelos pe-
char*: obserua verba illa, *demandele*, & illa, *è de-
negelos pechar*, referunt namque *al hijodalgo*:
ergo loquitur *en el hijodalgo denostado*, ille nam-
que est, qui soluere debet hanc pœnam: *y el de-
nostado perdirla: porque si el hijodalgo fuere el de-
nostado, no le auian de demandar à el la pena de
los quinientos sueldos, sino antes el al denostador*:
itaque ex præcedentibus & sequentibus mani-
festè constat l. illam loqui in Hidalgo conui-
tiante, non verò in conuitiato, vnde apparet vi-
tio impressorum deficere, ibi litteram R. ibi *de-
nostado*, debet enim dicere *denostador*: & ex hac
veriori lectura communis praxis prædicta origi-
nem duxit.

At dicta l.85. styli clara est pro hac parte lo- 8
quitur siquidem in pœna, *fidalgo*, iniurianti im-
ponenda: denique l.a. tit.9. *de los rietos*, expressè
probat hanc partem, sit igitur ex supradictis, vt
hæc a. pars negatiua nobilitati deferens in hoc
verior sit in iure, & in praxi recepta, vt nostri
asseuerant: vtrumque latissimè comprobat Pla-
ça tum Otalora *vbi suprà*, & nouissimè Parlador.
*rerum quotidianarum, lib.1. cap.17. num.26. cum
sequentibus*, & praxim fatetur Villalobos *vbi
suprà* (tametsi vt diximus contrarium iure pro-
bet) necnon & hanc nostram sententiam tenent
& probant præcipuè hodie Ignat. Salzed. in ad-
dit. ad Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crimin. c.66.
sub littera C. in versic. quamuis, iuncto versic. ta-
metsi, pag.209. col.2.* & Humad. *in l.23. tit.18. p.2.
glossa 2. n.4.* Padilla *in d.l.1. n.9.* & Azeued. *in hac
l.a. num.100. cum seqq.*

Nobiles enim puniendi non sunt pœna igno-
miniosa (prout est *la desdezirse*) secundum
Fulgos.

Fulgos. *consil.* 167. quem referunt & sequuntur D.Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *num.* 4. Thomas Grammatic. *decis.* 32. *num.* 1. Plaç. & Salzed. *vbi suprà*, & latissimè de hoc agit Tiraquell. *de nobil. cap.* 20. & *de pœnis temperand. casu* 31. Azeued. *hic num.* 101. & Atalor. *de nobilitat.* 5. *parte, cap. vltim. num.* 4. *per totum*, *fol. mihi* 345. & Ioan. Garsia *de nobilitat. glossa* 1. *num.* 10. *cum seqq.*

Hodie vero cessat omnis disputatio cum nouissimè per hanc nostram l.2. nouæ collect. regiæ, hoc sit definitum, ibi: *y si fuere hijodalgo, no sea condenado à que se desdiga por ello, y pague quinientos sueldos, y por ellos dos mil marauedis, la mitad para nuestra Camara, y la otra mitad para el querelloso: y de mas desto el juez le ponga la mas pena que le pareciere, segun la qualidad de las personas y de las palabras*, & ita etiam referunt & pro constituto docent Ignat. *vbi suprà*, Padill. *in l.* 1. *num.* 9. *Cod. de iur. & fact. ignor.* Humad. *in l.* 25. *tit.* 18. *part.* 2. *glossa* 2. *num.* 4. & cæteri nouiores.

9 Quinimo etsi lata fuerit sententia contra Nobilem, & in prima instantia nobilitatem minimè allegauerit: nihilominus in sententiæ executione poterit se opponere atque nobilitatem allegare ad soluendos quingentos solidos argum. text. *in l. item veniunt*, §. *idem rectè*, *ff. de petitione hered. & in l. miles*, §. *decem*, *ff. de re iud.* ita Plaça, *vbi suprà*, *in fin. num.* 23. cuius in hoc opinio probari potest ex regula communi Bart.

10 *in l.* 1. *num.* 3. & 4. *Cod. de iuris & fact. ignor.* quæ habet, quod exceptionea, quæ non infirmant sententiam, sed eius effectum restringunt, atque modificant, executionem ipsam dumtaxat infringentes, possunt opponi etiam post rem iudicatam, text. *in l. Nissenius*, §. *fin. ff. de re iudic. l. si fidei iusseres*, §. *idem respondit*, *ff. de fidei iuss. l. ex diuerso*, *fin. ff. solut. matrimon.* Padilla *in l.* 1. *num.* 36. *Cod. de iur. & fact. ignor.* & hæc est prima declaratio, siue ampliatio ad nostram l.regiam in hac parte, quam etiam sequitur Azeued. *in hac l.* 250.

11 Secundò ampliatur nostræ l.dispositio, vt procedat etiam in Nobili aduersus Nobilem huiusmodi conuitia dicente, cum lex nostra generaliter & indistinctè loquatur *in Hidalgo* conuitiante, nec distinguit contra quem conuitium exprobauerit: & præterea capendo pro hac parte verba eiusdem nostræ l.2. ibi: *y de mas desto el juez le ponga la mas pena que le pareciere, segund la qualidad de las personas*, &c. ergo loquitur contra

12 personam etiam qualificatam. ¶ Nam licet priuilegiatus non vtatur priuilegio contra pariter priuilegiatum *l. sed & milites*, *ff. de excusationibus tutorum l. verum*, §. *item quæritur*, *ff. de minoribus & in authentic. de sanctiss. Episcopis*, § sed & hoc præsenti collectione 9. tradit alios allegans & bene declarans Didac. *in practic. quibus cap.* 7. *num.* 4.

13 Hoc tamen non procedit, quando æquè priuilegium habens certat de damno euitando *l. verum*, §. *fin. ff. de minor.* Bart. *in authent quas actiones*, *Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, Angel. in §. *rur-*

14 *sus num.* 2. *institutis de action.* ¶ Item non procedit d. regula quando vnus est priuilegiatus in specie, alter verò in genere, vt hic, secundum Bart. *in l. fin. ff. ex quibus caus. maior. & in authent. quas actiones*, *num.* 3. *Cod. de Sacrosanctis Eccles.* & ibi Iason. *num.* 10. & est communis, vt constat ex Azeued. *in hac l.* 2. *num.* 142. & dicemus *infrà*. Ergo cum hic Nobilis reos certet de damno euitando, etiam aduersus alium Nobilem hoc priuilegio fungetur, hocque iure vtimur, vt in terminis probat & asserit Parlad. *vbi suprà*, *n.* 27. & 28. & sequitur latè probans Azeued. *hic n.* 140. *cum seqq.*

Sed contra hanc ampliationem obest, quod 15 vterque Nobilis in proposito agit de damno euitando, Nobilis offensor, ne contra proprium honorem palinodiam canat, Nobilis offensus quoque, quia agit de fama & honore amissis recuperandis, atque ideò cessare videtur ratio communis, quæ in dicta *l.* §. *verum*, §. *penultimo*, admittit priuilegium contra priuilegium, ea eo nempe quod actor agit de damno euitando, reus verò de lucro captando, quasi ea hoc in nostra specie in contrarium argumentemur, cum reus ipse in nostra specie itidem agat de damno euitando, vt optimè perpendit (quamuis aliud agens) Didacus *vbi suprà*, *in versicule secundo:* & fuit prius hæc doctrina Bart. *in d. authent. quas actiones*, *num.* 3. Aneharan. *in cap. auditis in fin. de restit. in integr.* sequitur plures referens Sfortia Oddo *de restitutione in integr.* 1. *part. quæst.* 18. *art.* 4. *num.* 33.

Hinc est, vt minor non restituatur, aduersus 16 alium minorem, quando vterque agit de damno euitando *l. verum*, §. *fin. ff. de minor.* & tenet indubitanter Bald. & alij Doctores, estque communis conclusio & verior, vt plures referens affirmat Sfortia Oddo. *vbi suprà*, *artic.* 5. *num.* 35. *versiculo*, *breuiter*, ibi, *sed tamen*, vbi *num.* 37. *cum sequenti*, exemplificat ex omnibus Doctoribus ferè communiter, in eo casu, quo minor mutuauit pecuniam minori, quam ille ludendo perdidit, vt in specie ponit Anton. de Buttio *in dicto cap. auditis in fin. de restit. in integr.*

Nihilominus tamen quoad speciem nostræ 17 l. de qua agimus, hæc locum habere non videntur: sed potius standum generalitati nostræ l. præcipuè cum simus in pœnalibus, & agatur de mitiori pœna Nobili imponenda pro conuitio, & sic fauore rei, & absolutionis, nec ea hoc remanere debet Nobilis reus impunitus, sed aliàs sufficienter puniri debeat vt in nostra l. commutabitur: igitur pœna contradictionis in aliam diuersam arbitrio iudicis, pensatis qualitatem personarum & conuitij illati, vt præcipit nostra lex quæ dum sanciuit, *que el hijodalgo no sea condenado à que se desdiga por los dichos denuestos, si los dixere*, nos respexit ad qualitatem offensi, etiam si esset Nobilis quoad pœnam contradictionis, quæ Nobili imponenda minimè est; quandoquidem præcipit, vt eius qualitas attendatur, quoad aliam pœnam imponendam Nobili, sed ad nobilitatem iniuriantis, ne quid fœdum ei inferretur, si palinodiam caneret, & sic ob infamiam quæ aliàs ei irrogaretur euitandam, actor siquidem hoc casu eam non incurrit: sicque licet vterque agat de damno euitando, reus habet priuilegium in specie, vt in nostra lege non sit actor, sed in genere, ¶ nimirum ergo, si præferatur is, 18 qui habet priuilegium in specie habenti in genere, vt docet Bart. *in dicta authentica, quas actiones*, quem omnes ad hoc allegant, estque communis theorica, vt præter supradictos cum aliis testatur Sfortia *vbi suprà*, *d. art.* 4 *num.* 34. licet contrarium in hoc videatur defendere pulchris rationibus Gometius *in* § *Rursus*, *n.* 27. *versiculo*, *sed aduerte institutis de action.* Quinimo nulla lege regia cauetur, quod Nobilis iniurians Nobilem incidat in pœnam nostræ l.regiæ, nempe canendi palinodiam: ergo standum est regulæ

19 ipsius, ¶ is enim, qui habet regulam pro se habet intentionem suam fundatam, nisi exceptio doceatur, iuxta glossam communiter approbatam *in l. omnis diffinitio*, *ff. de regulis iur.* secundum D.Couar. *lib.2. variar. resol.c.12.n.4. gloss.* etiam in rubrica *de regul. iur. in 6. & in l.hus, qua contra, ff. de legib.* & ibi Paul. de Castro *num.1.* Dec. *in l.1.num.6.ff.de regulis iur.* Iason *in l.catera in principio,n.3.& 4.ff de leg.1.* Roland. à Valle *cons.15. num.18. lib.1.*

20 Tertia declaratio, siue ampliatio nostræ l. est quod in eius specie non requiratur plena nobilitatis probatio, quæ requiritur, cum principaliter de ipsa nobilitate agitur, sed satis erit, nobilitatem per communem opinionem, seu existimationem probari, vt in terminis, tenet Parlad. *vbi supra, d.lib.1. cap.17.num.29.* ductus auctoritate Otalotæ *de nobilit. 3.part. principio, cap.8. num.11.* dicentis, quod quando incidenter & accessoriè deducitur in iudicio nobilitas, puta ad euitandam torturam, carcerem, vel ad habilitandam personam ad aliquod officium, vel nobilitatem non exigitur tam perfecta & qualificata probatio nobilitatis, qualis ad tributorum immunitatem, sed sufficit depositio testium de communi opinione & reputatione nobilitatis cum aliquibus circunstantiis, & cum debita ratione, & quod ita ad huiusmodi effectum admittitur talis probatio à iudicibus quotidie, idemque ibi iure probat, estque verissimum, & voluit etiam Padill. *in l.si adibus, num.8.& 9. C.de seruit. & aqua*, & in terminis idem Otalora expressius hoc probat *inferius, in versiculo, item quia*, nempe quando agitur de euitanda tortura, vel pœna corporali ad cuius exclusionem quælibet æquitas admittitur, vt *in l.sancimus, & in l.interpretatione, ff.de pœn.* præponderat enim fauor personæ & æquitatis, quamuis aliàs, videretur maiorem exigi probationem nobilitatis ad consequendam executionem pœnæ corporalis, quàm ad immunitatem tributorum, cum illud præferatur omni terum æstimationi *l. fin. de Sacrosanctis Ecclesiis, & in l.in seruorum, ff.de pœnis.*

21 Quartò obseruandum erit, mulierem ignobilem Nobili viro nuptam minimè teneri palinodiam canere verborum, quæ ex contentis in hac l.2. animo iniuriandi in alterum obiecerit: vxor siquidem priuilegiis & prærogatiuis mariti gaudet *l.mulieres, C.de dignit. lib.12. l.fœminæ, ff. de senat. l.si liberta. C. de nupt. neonon & nobilitate*

22 *viri, l.si quis, C.de natural.lib.* ¶ Idemque probandum erit in vidua Nobili viduitate durante & castitatem seruante ex text. *in authent. de nupt. §.non tantum permittimus collectione 4. l.filij, §.vidua, ff ad municip. l.7. tit.2. partit.4.* ibi ; *y aun à otra fuerça*, & alibi sæpissimè in legis huius regni, & tradit Otalor. *de nobilit. 5.part. §.vltim.num.5. versiculo, item propter*, & *in 4. cap.7. num.3.* Palacius Rub. *in repet. rubr. de donat.inter vir.& vxor. §.31 num.7.cum sequentibus*, plura congerit Tiraq. *de nobilit.cap.18.num.1.cum sequentibus*, & Didac. Perez *in l.1. glossa 1. colum.58. versic. vxor etiam tit.3. lib.1. ordinam.* & iterum *in l.6 col.1373. in glossa, otro si las mugeres, tit.2. lib.4. ordinament.* Padilla *in l.voluntas sub num.5. C. de fideicommissis*, ex quibus in terminis nostræ l. quod prædictum est probauit Auiles *in proœm. circa prætor. num.20.* Azeued. *hic num.101.* post Plaç. *1.tom. de delict. cap.1. num.23. versiculo, hinc ex eodem*

23 *fonte.* Parlador. *vbi supra, num.30.* ¶ quod limitat Plaç. *vbi supra*, in vidua ignobili quæ nupta fuit Nobili, & postea cum alio inferioris conditionis contraxit, vel si luxuriosam vitam ageret ex *d.l.6.* ibi : *y mantuuiere despues castidad, tit.2. lib.4. ordinament.*

Extendo ipse hanc quartam obseruationem in vxore illius, qui fuit nobilis ex priuilegio, cum ipsa gaudeat huiusmodi viri nobilitate secundum Otalor. *d.4.part.cap.7.* quem refert & sequitur Didac. Perez *vbi supra, d.col.1373.* & Padill. *vbi supra, in versiculo, quod non solum est*, quæ pro hac opinione *l.13. tit.4. ordinam.* & ibi Perez in glossa *à las mugeres*: ergo cum Nobilis ex priuilegio hanc quoque prærogatiuam habeat, vt Nobilis sanguine, sicut etiam & cæteras, vt constat ex verbis priuilegij & lex nostra generaliter loquitur, *en el hijodalgo*, & non addit sanguine, cuius priuilegia habet Nobilis ex priuilegio, vxor eius gaudere debet eodem priuilegio, sicut vxor Nobilis sanguine: quinimo hoc etiam procederet licet l. nostra loqueretur restrictè in Nobili sanguine, cum Rex possit plebeium Nobilem priuilegio efficere, eique tribuere omnia priuilegia Nobilibus sanguine suis legibus concessa, prout suo priuilegio concedit. 24

Quintò illud silentio prætereundum non est, quod cum Doctores & Licentiati sint Nobiles, vel saltem eis competant priuilegia concessa Nobilibus, vt probauimus *lib.1 practic. quæst.2.* & latè Auiles statim citandus, si Doctor aliquod ex conuitiis in nostra l.regia secunda in alterum animo iniuriandi dixerit, vel eius vxor, minimè tanquam Nobilis tenebitur palinodiam canere, nec hac pœna erit condemnandus, sed alia iuxta nostram l. dum in Nobilibus loquitur, ita in terminis probat Auiles, *vbi suprà, num.27.* quem refert & sequitur Petrus Plaç. *vbi suprà, d.num.23. versiculo, hinc etiam*, & sequitur etiam latè probans Azeued. *in hac l.2.num.120. cum pluribus sequentibus*, ¶ vbi declarat vt procedat in Doctoribus graduatis in quacumque vniuersitate approbata, licet actu non legant, nec aduocent, & in eorum vxoribus & filiis: item in Licentiato, & Baccalaureo actu legentibus, vel aduocantibus & in eorum vxoribus tantum. 25

SVMMARIVM.

1 *Mulier Nobilis nupta plebeio iniurians aliquem verbis maioribus legis regiæ, an teneatur canere palinodiam? & numeris sequentibus, præcipuè num.8. cum sequentibus.*

2 *Mulier sequi debet mariti conditionem etiam vidua, num.3.*

3 *Mulier Nobilis nupta viro ignobili debet contribuere in tributis regiis. Vidua tamen secus, nisi alteri ignobili nubat, num.4. vide etiam num.15.*

5 *Mulier nupta in mariti familiam transit, & ita non gaudet priuilegiis paternæ domus concessis, sed contra num.10.& 11.*

6 *Qualitas accidentalis, quam mulier à marito habet, attendenda est.*

7 *Mulier ignobilis viro Nobili nupta, eius nobilitate potiri debet, ac proinde non tenetur cantare palinodiam.*

9 *Nobilitas naturalis sanguinis nunquam mutatur, nec perditur.*

12 *Mulier Nobilis nupta plebeio, vel forensis nupta ciui quoad pœnas maleficiorum, an erit popularis, vel forensis?*

13 *Mulier*

13 *Mulier quoad qua efficiatur de domicilio viri.*
14 *Mulier nuptia in loco domicily & etiam origi-nis potest conueniri, si ibi inueniatur.*
16 *Mulier qua consequitur ex mariti persona, non sunt tanti momenti, ac ponderis, sicut ea, qua ex genere proueniunt eidem.*
17 *Dignitas à marito prueniens, mulieri facilius amittitur.*
18 *Facilius amittuntur, que ex persona aliena habemus, quàm que ex persona propria nobis competunt.*

De muliere nobili plebeio nupta, an debeat canere palinodiam?

QVÆSTIO CXXXIV.

1 QVÆRO modo non inconcinnè, quod si mulier nobilis, hoc est *fidalga* plebcio nupta conuitia, de quibus in hac l. regia secunda profetat in alterum, an habeat contra eam locum pœna ordinaria huius l. eaque sit plectenda, necne? & prima quidem facie indubia videtur pars 2 affirmatiua, ❡ cùm mulier sequi debeat mariti conditionem *l. cum te, l. vltim.* ibi, *& semiat eius fulgsrem, C. de nnpt. l. vltima, C. de incol. ibi o, l. mulieres, Cod. de dignit. lib. 12. authent. de consulib. §. hac itaque l. fœmina, ff. de sonator. & perdit splendorem generis, qua nubit minori l. ingonna, C. de murileg. lib. 1.* & adhuc, vidua mariti conditio-3 ne potiri debet Bart. & Fulgos. *in l. vltim. Csd. de verb. signific. text. in authentica de nupt. §. non solum l. de emancipatis, Cod. de legit. hared. glossa in l. inbemus, Csd. de erogat. milit. ann. lib. 12. l. 7. tit. 2. part. 4. l. 9 tit. 11. lib. 2. nsua collect. regia,* 4 ibi: *si la muger hijadalgo casare con hombre que no sea hidalgo mandamos que peche mientra viuiere su marido pero si muriere el marido, despues de su muerte goze, como hijadalgo, salu, si casare otra vez con hombre que no sea hidalgo:* Palat. Rub. *in repet. rubrica de donat. inter vir, & vxorem, §. 32. incip. sed propter, num 4.* Padilla *in l. 1. num. 5. in princip. C de iur. & fact. ignor.* vbi quod lex regia videtur in hoc desumpta à *l. fœmina, ff. de senat. dixi consil. 3. num. 7.*

5 Denique quod molier nupta, cum in mariti iam familiam transierit, non potest amplius admitti ad priuilegia paternæ domui concessa, vt docet Bart. *in l. quoties, num. 2. cap. de priuileg. schol. lib.* vbi loquitur in priuilegio alicui concesso pro se & omnibus descendentibus tam masculis, quàm fœminis, quoniam filia nupta iam non est de familia patris; sed mariti, quæ doctrina est communis, vt pluribus allegatis testatur Padilla *in dict. l. voluntas, num. 4. Cod. de fi-* 6 *deicommiss. dixi dict. consil. 3. num. 6.* ❡ qualitas namque accidentalis, quam mulier à marito habet attendenda est, veluti posterior *l. 1. §. vestias, ff. de postulat. l. seruus institutæ de rerum diuisione.*

Sed maritus est plebeius, ergo mulier eiusdem conditionis in hoc reputari debet.

7 Hinc est, vt per contrarium mulier plebeia nupta viro nobili, eius nobilitate potiri debeat, ac proinde canere palinodiam oon teneatur, si præd. conuitia protulerit, vt obseruauimus *in quæstione præcedenti*, & in terminis hanc sententiam tenet Parlador. *lib. 1. rerum quotidianarum, cap. 17. num. 30.* & Salazar *de vsu. & consuet. cap. 1. num. 85. & 89.* & hos refercus D. Pichard. *in l. 3. & 7. Cod. de murileg. lib. 11. num. 46.*

His tamen omnibus non obstantibus, contra- 8
ria sententia in quæstione proposita mihi verior videtur, neque in praxi tenenda, quæ etiam benignior est, imò quod mulier nobilis genere nupta viro ignobili, licet conditionem mariti sequatur, quoad tributa, quia ita in fauorem fisci decisum extat iure regio: nihilominus quoad cætera priuilegia nobilitati concessa, & præcipuè ad excusandam pœnam contradictionis, quæ est corporalis, non amittat propriam nobilitatem, sicque minimè teneatur canere paliodiam pro conuitio à se in alterum illato.

Nobilitas namque naturalis sanguinis nun- 9
quam mutatur, nec perditur, Tiraquel. *de nobilit. quæst. 25. num. 5. & quæst. 35. per totam*, probat latè Ioan. Gars. *de nobilit. gloss. 7. num. 17.* diximus *lib. 3. practic. quæst. 13. num. 93.* vbi *num. 94.* latè probauimus, quod nobilitas à maioribus in posteros deriuata personam comitatur, & velut hæreditas in ipsos descendit, & iterum *quæst. 17. & 18. num 191* quod nobilitas, quæ prouenit à maioribus est vera nobilitas, perpetua & generalis, nunquamque loco dimouetur: ergo, licèt mulier nupta in mariti familiam transeat, eiusque priuilegiis fruatur, sua tamen nobilitate vera sanguinis à maioribus sibi proueniente, quæ inhæret eius ossibus, ac proinde perpetua est, nec eius priuilegiis priuari potest, nec eam perdere, cum sit quid naturale, quod renuntiari non potest, etiam à volente *l. ius agnationis, ff. de pactis, l. iura sanguinis, ff. de regulis iuris.*

Quo fit vt merito contra doctrinam Batt. & 10
communem *suprà* in contrarium adductam, nempe *in d. l. quoties, num. 2.* tenuerit Alexand. *in l. cum quadam puella, num. 14. ff. de iurisdict. omn. ind.* & Corneus *consilio 177.* circa quod est primò aduertendum *num. 7. versic. vltra prædicta volumine 4.* Dec. *in l. 2. num. 84. ff. de reg. iur.* vbi *n. 85.* inquit quod Bart. *in d. l. quoties*, non dicit istud, ad quod allegatur, & quod verissima conclusio videtur, quod filia nupta gaudeat priuilegio dato patri suo & filiabus: quia licèt mulier nupta sit, remanet tamen in potestate patris, & retinet originem & familiam patris, vt notat idem Bart. *in l. fin. §. penultim. ff. ad municipal.* contra Bart. etiam *in d. l. quoties, num. 2.* tenet Felin. *in cap. super eo secundo, num. 2. de testib.* necnon & Tiraquel. licet non satis pedes firmet *in l. 1. connubial. num. 32. cum sequenti*, Curt. Iun. *in d. l. cum quadam puella, num 6.* & quod filia nupta dicatur de familia & agnatione patris, non mariti, tenet etiam Carol. Ruynus *consil. 24. num. 3. & 12. volumine 2.* & in aliis pluribus locis, & Peregr. alios allegans *de fideicomm. art. 14. num. 37. fol. 133.*

Denique licet opinio communis Batt. *in d. l.* 11
quoties, sit tenenda: nihilominus nobis in proposito non contradicit, quia loquitur in priuilegio concesso familiæ paternæ, quo non potest gaudere mulier nupta extra prædictam familiam, quia transiuit per matrimonium in familiam viri sui: at hic nos non agimus de priuilegio concesso: & sic datiuo. Sed de naturali sanguine & nobilitate à maioribus descendente & sic natiua, quæ à muliere etiam nupta auferri, nec eradicari potest, quare eius effectibus & priuilegiis frui debet: secus verò erit in nobilitate ex priuilegio concessa paternæ familiæ, in ea namque rectè procedit doctrina Bart. communiter approbata,

approbata, de qua *suprà*, scilicet, vt filiæ per matrimonium extra familiam paternam nuptæ minimè competat, sed sortiatur conditionem mariti, cui nupsit: nobilitas enim dativa amitti potest per matrimonium sicut, & per exercitium artis vilis, vt probauimus alibi: quia facilius pereunt ea, quæ iure speciali competunt, quam quæ sunt iuris communis, vt *in l. eius militis, §. militia, missus, ff. de milit. testam.*

12 Denique in terminis nostræ quæstionis adduco optimam & auream doctrinam Baldi *in dict. l. cum quadam puella, num. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic.* vbi quærit, an mulier nobilis nupta populari, quoad pœnas maleficiorum erit popularis: vel forensis nupta ciui, hic enim repetiuntur duæ qualitates in eadem persona: qualitas, scilicet, naturalis, & qualitas accidentalis, seu qualitas natiua, & qualitas datiua: & argutus ad pastes resoluit: quod aut ratio statuti ponderat naturam, aut accidens: aut dubitatur, si ponderat naturam: inspiciam, inquit Bald. qualitatem originis: si ponderat accidens, inspiciam qualitatem accidentalem: si dubitatur, inspiciam qualitatem magis fauorabilem: sed lex nostra regia 2. ponderat nobilitatem, & sic qualitatem naturalem, vt patet ibi: *y si fuere hijodalgo el que dixere los dichos denuestos no sea condenado à que se desdiga por ellos* ergo habemus intentum, non enim respicit accidens, hoc matrimonium, quia de eo nulla fit mentio in nostra l. sed tantum nobilitatem indistinctè: ergo cùm hæc mulier nupta, sit nobilis sanguine in rei veritate, & verbum illud *fuere*, nostræ l. denotet substantiam quæ reperitur in muliere nupta, licèt populari & profectò conuenit dispositio nostræ l. quia vbi verba legis conueniunt, ibi eius dispositio locum habet *l. 4. §. toties eum similibus, ff. de damn. infect.* tandem si essemus in dubio (quod non est ita) vtrum lex nostra ponderaret, vnam, vel alteram qualitatem, magis fauorabilem sequi deberemus, quæ est naturalis nobilitatis sanguinis, quæ magis fauet delinquenti, quam accidentalis matrimonij.

13 Tandem & si per contrarium matrimonij, domicilium præcedens, etiam si sit originis mutetur, vt *in d. l. cum quadam puella*, quia mulier efficitur de domicilio viri, id tamen intelligitur, atque procedit, quoad ea tantum, propter quæ mulier subtraheretur ab officio viri *l. fin. §. item rescripserant, ff. ad manicip.* & ibi Bald. Alexand. *in d. l. cùm quadam puella, num. 4.* alios allegans & ibi Ioan. Orosius *num. 13.* vbi quod altàs originis domicilium non mutat per *l. assumptio, ff. ad municip.* Bart. *in d. §. idem rescripserunt*, Socin.

14 *in d. l. cùm quadam puella, num. 6.* § Hinc est, quod mulier nupta in luco domicilij & etiam originis conueniri possit, si ibi inueniatur, quia per hoc non subtrahitur à seruitio viri, vt *in dicta lege assumptio, §. 1. iuncta lege heres absens in principio, ff. de iudic.* tenet Bartol. *in dicta lege assumptio, § 1.* & magis communiter Doctores, secundum Alexand. *in d. l. cùm quadam puella, num. 5.* ergo iure optimo, quoad pœnas maleficiorum dicendum est, mulierem nobilem nuptam ignobili. non amittere qualitatem suam natiuam nobilitatis, cum per hoc non solum non abstrahatur ab officio & seruitio viri, sed imò vterque coniux honorificentius viuat, matrimonium conseruerut: itaque, vt ex superioribus patet, mutatio illa fori & cætera, quæ in proposito per matrimonium contingunt respiciunt fauorem matrimonij & simultaneam cohabitationem, vnde per contrarium quæ huic fini non contradicunt, sed imò potius eum decorant, atque melius conseruant, minimè tolluntur, nec mutantur, vt contingit in nostro proposito: Quare merito hanc nostram sententiam in terminis nostræ l. regiæ, ex dicta doctrina Bald. probat & defendit Petrus Plaça *1. tom. delict. cap. 1. num. 16.* quamuis eam non sic elucidet, nec comprobet, & D. Azeued. *in l. 9. tit. 11 sub num. 7. lib. 1. & in hac l. 2. num. 103. & 104.* Modo non obstent argumenta contraria *suprà* proposita, quoniam iam ex superioribus sunt diluta § & præter- 15 ea procedunt, quoad tributa & onera fiscalia, quæ appellantur munera; hæc namque soluet mulier nobilis nupta ignobili, vt in legibus regiis, personalia in loco mariti, patrimonialia in loco vbi ea percepit, & fructus recipit, vt *in l. 1. Cod. de annon. & trib.* & *in l. cum neque, Cod. de incol.* & *in l. 1. Cod. de muner.* & *in quo lor. lib. 10.* ita Bald. *in dicta l. cum quadam puella, num. 1. in versiculo, & prædicta sunt vera*: cæterum, quoad reliquos effectus nobilitatis natiuæ, atque naturalis, qui minimè contradicunt matrimonio, & simultaneæ cohabitationi vtriusque coniugis, mulier ipsa immunis est, atque illæsa per matrimonium.

Similiter non obest altera ratio, nempe inspiciendam esse qualitatem accidentalem, quam mulier à marito habet veluti posteriorem vt *suprà*, quia iam ei est responsum vno modo: § Se- 16 cundò respondemus ea, quæ ex persona viri consequitur mulier, non esse tanti momenti, ac ponderis, quàm ea, quæ ex genere prouenium eidem ex Bart. loquente in dignitate, quam vxor ex marito nanciscitur *in l. quod Principi ad fin. ff. de leg. 2. ex l. 1. & 2. ff. de officio pro consule. & legat.* § & hæc dignitas à matrio prouenients fa- 17 cilius amittitur ex *l. fœmina* & ibi glossa vltima & Bald. *ff. de senat.* ex quo patet fortiora esse iura paterna, quàm mariti, Ioan. de Platea idem professus *in l. 1. post princip. Cod. de dignit. lib. 12.* § Denique facilius amittuntur, quæ ex 18 aliorum persona, quàm quæ ex nostra habemus Bart. *in l. quæ in bello, ff. de capt. & postlim. reuers.* quæ pro responsione dicti fundamenti congerit & sequitur Plaça *vbi suprà, d. num. 26. versic. nec obstant.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus infamans aliquem verbis maioribus de quibus in l. regia, an teneatur canere palinodiam? & numeris sequentibus, per totam quæstionem præcipuè, num. 12. & seqq.*

2 *Deficiente iure Canonico recurrendum est ad ius commune, & consuetudinem regni, non autem ad iura Imperatorum, & num. 7. cum sequentibus.*

3 *Appellatione iuris venit ius regni, & num. 4. 5. & seqq.*

10 *Lex fundata super ratione naturali potest seruari per iudicem Ecclesiasticum.*

11 *Infamans alterum falso, & iniustè tenetur ei restituere famam confitendo se falsum dixisse.*

13 *Priuilegium militis sæcularis extenditur ad militem cælestis militiæ & num. 14.*

15 *Clerici in minoribus constituti, vel qui altari, vel Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt, an canere palinodiam teneantur, & num. 21. cum sequenti.*

16 *Quanta*

16 *Quanta differentia est inter Solem, & Lunam, tanta est, aut certè maior inter Imperium, & Sacerdotium.*
17 *Clericalis ordo nobilitat, & est dignitas, & honor, vt in num.18. & est maior omni alio honore, vt in num.19.*
20 *Sacerdotium est regale genus.*
21 *Clericus iniuriam passo sine iniuria clericali satisfacere debet.*
23 *Condemnatus actione iniuriarum iure communi infamis efficitur, etiamsi iniuria sit leuis, & num.24.*

De Clerico infamante alium verbis maioribus, an teneatur canere palinodiam?

QVÆSTIO CXXXV.

1 VÆRO vlterius an Clericus infamans alterum verbis in hac nostra l. regia 2. contentis debeat condemnari, vt coram iudice & bonis viris canat palinodiam, sicut laicos, vt in nostra l.

Quæstio profectò est triuialis, necessaria tenetur in praxi, ideò eam omittendam non duxi.

In hac quæstione primus & antesignanus fuit præsul doctissimus Bernard. Diaz de Lugo Episcopus Calagurritan. meritissimus: is namque *in sua practica crimin. canonica cap.66. num.6. & 7.* in noua impressione anno 1587. Compluti facta credit, quod in his Regnis Castellæ, & Legionis possit Clericus huiusmodi condemnari ad petitionem offensi, vt in præsentia iudicis & bonorum hominum dicat se mentitum fuisse, com ita caotom sit, & seruari soleat in laicis per *l.2. tit.3. lib.4. for.* (adde tu l. nostram hanc secundam) idque sequentibus probat fundamentis.

Primò, quod si illa l.fori & nostra non comprehendat Clericos: attamen ex æquitate quadam videtur, quòd iudex Ecclesiasticus possit imitari illam, cuius arbitrio pœna in hoc casu est relicta, præcipuè attentâ doctrinâ Palarij Rubij *in repetitione rubrica de donat. inter virum & vxorem*, statim in introductione *num.8. cum seqq. & num.15.* vbi post Didac. de Villadieg. *in cap.constitutus de restitutione in integr. chart.7. versic. ego autem teneo.*

2 Quod deficiente iure Canonico recurrendum est ad ius commune & consuetudinem Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iurisconsultorum: ius autem commune quoad hoc in his Regnis, intelligit iura & consuetudinem Regni, quæ ius commune appellantur, vt *in cap. cum à nobis de testib.* & ibi Abb. idem Palat. Rub. *in l.1. Taur. num.8.* idem Bernard. *cap.144. n.4.* & Plaça *de delict.1. tom.cap.1. num.24.*

3 Vnde si, Rex noster, vel alius mentionem fecerit de iure, appellatione illa iuris venit ius sui Regni, vt probat in priori loco Palat. Rub. *n.9.* & quod ius Regium sit ius commune, tenet etiam Segura *in l. repetitione l. cohæredi, §. cum filia, num.19. ff. de vulg. & pupill substitutione* probat *l.5. tit.4. lib.1. ordinamenti veteris & l.4. tit.12. eodem lib.* ibi, *de los derechos communes de nuestros Reynos,* & *l.2. Taur.* ibi, *pues por ellas, y no por otras han de juzgar,* & ibi D. Castill. & & cæteri: & vtrumque latissimè iure probat & sequitur Didaeus Perez *in quæstione 3. proœm. per totam, super 1. part. legum ordinamenti regij:* vbi citat Palat. Rub. & Bernard. Diaz *vbi suprà,* sequitur etiam Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *dict.cap.144. littera C.* Olano *in concordia vtriusque iuris, præfatione* & latissimè Salon de Paz *in l.1. Taur. num.587. cum sequentibus,* vbi quod 4
ius regium, est ius commune, & quod ex eo iudicandum sit, deficiente iure Canonico *ibi n.190. cum seqq.* ¶ Leges namque patritarum ex Sanctorum patrum, ac Sapientium, iurisque antiquis, Hispanorum consuetudinibus originem acceperunt *l.2. tit.1. part.1.* vbi etiam, quod ex iure naturali, gentiumque ac Sapientium documentis, dictæ sæpè partitarum leges ortæ fuerunt: *l.1. Tauri*, ibi: *por que fueron sacadas*, &c. & ibi Salon de Paz *n.368.* & per contrarium, quamplures leges iuris ciuilis & dictæ fuerunt à paganis, & hostibus Christianæ religionis, vt per Salon ibi, *num.512.*

Secundò, quoniam & si præpositus *in cap. consuetudo 1. distinctione col.3. num.7. versic. adde etiam:* & Petrus de Rabena *in alphabet. aureo fol.163. col.4. versic. mala consuetudo*, & Roch. de Curt. *de consuet. sectione 4. num.60.* teneant deficiente iure Canonico recurrendum esse per iudicem Ecclesiasticum ad ius ciuile, non autem ad municipale. 5

Attamen secundum eundem Præposit. *vbi suprà*, deficiente iure Canonico & ciuili recurrendum est ad ius municipale, vel ad particularem loci consuetudinem, vt accidit in casu nostro in quo leges ciuiles deficiunt, nihil prouidentes in hoc casu, prout est specialiter per nostram l. regiam, ergo eam seruare potest, & debet iudex aduersus clericum maledicum huiusmodi. 6

Sed melius dixisset Bernard. Diaz, ius regium esse ius commune, & non municipale, vt probauimus & in terminis affirmat Didacus Perez *vbi suprà*, ibi: item leges Castellæ & Hispaniæ sunt ius commune & non municipale, ergo ad ipsum est recurrendum, non verò ad leges Imperatorias Romanorum, ¶ quæ apud nos non dicuntur iura, sed dicta sapientium: quæ deficiente lege sequi possumus, & in iudiciis possunt allegari, quatenus ratione iuuantur, & confirmantur iure regio, quod ita io allegationibus tam Ecclesiasticis, quam secularibus seruatur, Præposit. *in cap. si in adiutorium colum.2. numero quarto, distinctione 10. l.1. Tauri*, ibi: *empero bien queremos y sufrimos que los libros de los derechos*, & alios allegat ibi Salon *num.513. & 519. & 548.* Didacus Perez *vbi suprà, in versiculo, quia etiam compilata à Iustiniano:* & alios plures citans Ignat. *vbi suprà*, vbi refert Oldradum *consilio 69.* scribentem Hispanos olim constituisse, quod quicumque leges Cæsareas in iudicio allegaret, capite puniretur, & alios auctores idem commemorantes & Salon de Paz *in l.1. Taur. num.513.* ¶ qui tamen *num.510. cum pluribus sequentibus*, verius & probabilius esse censet, vt legibus regiis deficientibus, seu fori regij, aut municipalis legibus vsu roboratis in his Regnis, legibus iuris ciuilis in temporalibus, profanisque causis iudicandum sit & quod hoc praxis admittit, regibus nostris patientibus & etiam in supremo Cæsaris consilio singulis custoditur diebus & aliis regiis Prætoriis: quibus & iuris ciuilis iura tam à iudicibus quàm à causarum patronis plerumque allegantur & quod ita post *dict. l.1. Taur.* interpretatum est, quare hæc sententia obtinere debet, 7 8 9

bet, vt ibi, quamplutibus probat iuridicis fundamentis.

10 Tertiò nihilominus opinio supra Bernardi Diaz principalis comprobatur ab eodem auctore ex doctrina Abbatis *in cap. Ecclesia Sancta Mariæ, de constitutione col. 5.* tenentis, quod vbi lex esset fundata super ratione naturali, potest iudex Ecclesiæ illam seruare, non ratione legis, sed ratione naturali: sed quis dubitat iustum esse, atque rationi naturali congruum, vt Clericus qui falsum crimen alicui imposuit, ex quo læsa est eius fama, dicat se mentitum fuisse, vt quod hoc fama illi restituatur, cum ad hoc, vt Christianus teneatur, & ad id à confessario, etiam non petente offenso compellendus sit? quod tamen procedere posse affirmat Bernard. quando conuitium esset falsum, nec tunc ex eo: hanc satisfactionem resultandam esse, quod videatur Clericus ex ea infamem remanere: cum iam ex ipsa condemnatione talis infamis remanear, etiam si non damnetur ad verborum retractationem, nec enim iudex, vt plus sit iniurianti, crudelis debet esse iniuriato: qui tali modo honore suo satisfieri petit, cum aliàs, sine prædicta retractatione semper crederent, aut saltem suspicarentur audientes verba iniuriosa cum prolata fuerunt, illum dixisse verum, nisi eum se retractantem, & palinodiam decantantem audierint: hæc Bernard. *vbi suprà.*

11 Sed & quarto eius præfata opinio comprobari & fulciri potest, ex doctrina D. Thomæ 2.2. *quæst. 62. artic. 2. ad secundum*, & cum eo communiter omnes transeunt: docentis, quod qui alterum falso & iniustè infamauit, tenetur ei restituere famam, confitendo se falsum dixisse. Archiepiscopus Florent. *in sua Summa 2. p. c. 2. n. 3.* diximus latius *suprà quæstione si super hac l. 2.* & è nostris idem probant Hostiens. *in Summa de pœnis, §. quibus vers. quid de accusat.* Auiles *in proœm. circa prætor. num. 10. ad fin.* Plaça *de delict. 1. tom. cap. 1. num. 27.*

12 His nihilo secius non obstantibus contraria sententia imò quod Clericus conuitia, de quibus in hac nostra l. regia secunda, in alterum obiiciens, non debeat condemnari, nec sit plectendus pœna nostræ l. nempe canendi palinodiam, sed alia competenti, absque eius infamia est longè verior, communis nostrorum & tenenda proculdubio in iudicando & consulendo sequentibus fundamentis.

13 Primò, quia Clericus ob tale crimen & iniuriam habet à iure Canonico pœnam statutam, vt veniam ab aduersario petere cogatur, vt habetur in Concilio Carthagioens. quarto, relato *in cap. Clericus maledicus 46. distinctione*, in hunc modum: *Clericus maledicus maximè in Sacerdotibus cogatur ad postulandum veniam: & si noluerit degradetur, nec vnquam absque satisfactione ad officium reuocetur.*

Secundò, quoniam nedum ante nouam hanc legum collectionem, secundum magis receptam sententiam: sed etiam hodie, per nostram hanc l. eiusque expressam literam, *fidalgus*, & sic Nobilis sanguine, non est condemnandus in præd. pœna contradictionis, si forsan conuitia, de quibus in nostra l. alterum exprobauerit, vt latissimè resoluimus, *suprà, quæstione ab hinc secun-*
14 *da per totam:* ergo nec Clericus, cum sit miles cœlestis militiæ. ¶ Priuilegium namque militis sæcularis, ne conuitietur, vltraque facere possit, deductis necessariis alimentis, extenditur ad militem cœlestis militiæ iuxta glossam *in l. miles, ff. de re iud. verbo, facere potest:* nam quamuis Oldrad. & Alber. illius opinioni contradicant, nec seruari eam Paul. de Castr. affirmet, eam tamen sequitur ibi Barr. *num. 3.* & communem esse testantur idem sequuti Alexand. ibi *num. 3.* Rip. *num. 5. gloss. in cap. studeat 50. distinct.* Tiraquel. *de nobilitate, cap. 9. num. 3.* est communis, secundum Palat. Bub. *in repet. rubrica, de donat. inter vir. & vxor. §. 57. num. 10.* & Guiller. Mayner. *in l. in omnibus causis id obseruatur, num. 13. ff. de reg. iur.* Gomez. *in princip. institutis de action. num. 65.* Bellon. *in rubrica instit. de testam. num. 4.* Didac. *lib. 2. var. resol cap. 1. num. 9.* Plaça *de delict. 1. tom. cap. 1. num. 24 pag 25. col. 2. in principio*, & Ignat. de Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in sua pract. crimin. Canonica cap. 66. littera G.* sed quia communis hæc sententia, difficilis 15
est: & multi contrarium verius esse existimant, vt sunt præcitati, necnon & Marsil. *notabil. 61.* debet securè intelligi, in his Clericis, qui vel sacris ordinibus sunt insigniti, vel altari, aut Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt: non verò in his, qui tantum minoribus ordinibus decorantur, hi etenim: quantum ad præd. priuilegium pares censentur laicis & sæcularibus, secundum Didac *vbi suprà*, qui sic intelligit præd. communem sententiam.

Ergo eodem modo Clericus saltem in sacris ordinibus constitutus, gaudere debet priuilegio nostræ l. 2. nobili concesso, nempe, *que no sea condenado en la pena de desdezirse, aunque diga contra otro las palabras que en ello se contienen:* esset sanè iniquum, quod miles sæcularis militiæ, hoc priuilegio frueretur, non verò miles cœlestis mi-
litiæ, ¶ cum non solum huius dignitas illius su- 16
peret, verum regalem quoque vincat, *cap. duo sunt quippe 96. distinctione*, & quanta differentia est inter Solem & Lunam, tanta est, aut certè minor inter Imperium & Sacerdotium, *cap solita de maior. & obed.*

Tertiò, & denique, quia ordo clericalis nobi- 17
litat, secundum Hostiens. & Ioannem Andream *in cap. ex libentius, verb. militia*, & ibi quoque Ægidius de Bellamer. *in primo notabil.* & Panormitan. *in fin.* Petrus Ancharan. & Cardinal. Florent. *post princip. de seru. non ordin. per text. ibi in verb. militia clericali:* & *in cap. ex parte B.* ibi, *de eo militans de corpor. vitiat.* & *in cap. Clericus, ibi militibus Ecclesiæ 50. distinctione*, sequitur Anton. Corset. *in repetitione cap. grandi colum. 13. de supplend. neglig. prælat. lib. 6.* & Alciat. *in cap. cum non ab homine colum. 6. versic. 2.* per istum textum *de iudic.* vbi inquit Clericos haberi pro Nobilibus: & quamuis textus supra allegati hoc non probent, cum de nobilitate nihil dicant, sed tantum de militia, & ei quidem non mundana, sed diuina & cœlesti, vt bene aduertit Tiraquell. *de nobilit. cap. 9. num. 2.* attamen, secundum ipsum ibi, si ipsa mundana militia, quam armatam vocamus, nobilitaret, posset dici, & ordinem clericalem, id est cœlestem militiam nobilitare iuxta communem opinionem glossæ *suprà* relatæ *in dict. l. miles, ff. de re indic.* eoque magis, cùm militia non sit digni-
tas, ¶ ordo tamen sacerdotalis, atque clericalis 18
dignitas sit & honor, vt *in l. atrocem, Cod. de iniuriis*, & *in cap. denique in principio*, & ibi glossa *4. distinctione*, & *in cap. reperiuntur 2. quæstione 1.* & *in cap. sedes de rescript.* Lapus *allegatione 110. in ciuitate col. 15. in paru. versic. remouetur etiam*, ¶ & talis quidem dignitas, quæ maior est omni alio honore sæculari, secundum Bart.

. *consil.*

consil. 180 *si aliqua col.* 2. *versiculo praeterea*: quem sequitur Iason. *in l. generaliter col.* 2. *ff. de in ius*
20 *voc.* ¶ Estque sacerdotium regale genus, Diuus Petrus 1. epistola cap. 2. sed nobilis præd. pœna non venit plectendus, vt in nostra l. ergo nec Clericus in sacris.

21 Quartò, & peremptorie vltra cæteros pro hac veritate allego text. veluti expressum *in cap. contingit* 36. *in fin. de sententia excommunic.* in illis verbis. *Prouiso vt Clericus iniuriam passo sine iniuria clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.*

Et in terminis hanc secundam partem primus omnium tenuit Boer. *consil* 4. *num.* 40. dicens, quod contra Clericum non potest agi ad emendam honorabilem, *in cap. capite quadragesima, & cap. clerico* & ibi glossa, & Cardinal. Alexand. 50. *distinctione & in cap.* 1. *& in cap. quaesitum* & ibi glossa Sicul. & Ballenzin. *in* 1. *additione de pœnit. & remiss.* & tandem inquit Boer. quod ita de consuetud & communi obseruantia curiæ Bituricæ obseruatur; eandem sententiam in terminis nostræ l.tener & probat Didac. Perez *in l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 1. *ordinam. in fine* & latius idem *in l.* 25. *tit.* 3. *eodem lib. col.* 113. *cum sequentibus & Padilla in l.* 1. *num.* 9. *C. de iuris & fact. ignor.* dicens quod olim ita iam publice docuit pluribus auditoribus; quorum vnus ego fui: sequitur etiam Petrus Plaça *in* 1. *tom. de delict. cap.* 1. *num.* 14. & ista pars practicatur, secundum eundem Didacum Perez *in* 2. *tit.* 9. *lib.* 8. *ordin. pag.* 250. *ad fin.* eandem probat Ignat. Salzed *contra suum eodem consilio cap.* 66. *littera C* dicens Bernard Mar. haud fuisse hallocinatum & quod hanc sententiam siquidem in controuersiis forensibus receptam vidit, & quod primus omnium Salmanticæ publice olim legendo sequutus fuit insignis & magni nominis præceptor sous D. Guterrius Diaz de Sandoual Noguerol. sacrorum Canonum professor primarius, quem ego cognoui sequitur etiam Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. *num.* 31. *&* 32. & Azeued. *in hac l.* 2. *num.* 5. *&* 253. dicens quod hæc est recepta & communis & don Ioan. Vela *de pœn. delict. c.* 6. *pag.* 87. & nouissime Farinac. *in* 3. *tom. sua praxis crimin quaestione* 105. *num.* 75. *pag mihi* 346. itaque proculdubio hæc est verissima & recepta sententia & omnino tenenda in clericis sacris ordinibus insignitis, in quibus plerique ex supradictis loquuntur, in his autem qui altari, vel Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt sacris non initiaris
22 idem videtur dicendum.

Secus verò in aliis clericis, qui tantum minoribus sunt decorati, argumento aureæ distinctionis Couar. prædicatæ in suo casu, quæ in proposito nostræ speciei applicari potest, nempè in Clericis in minoribus constitutis, qui altari vel Ecclesiæ ministerio seruiunt, vt hi etiam gaudeant beneficio, *cap. Odoardus de solut.* non verò reliqui, quam distinctionem in ea specie probauimus in nostro tractatu de iuramento confirmatorio 1. *part cap.* 17 *num.* 10. & in materia, de qua hic agimus, rectè quoque procedere intelligimus.

Reliquum est, vt respondeamus fundamentis contrariis pro prima opinione adductis, & quoad primum caput, nempè quod iudex Ecclesiasticus legem nostram ex æquitate quadam debeat imitari, retorquetur in hunc modum argumentum, imò quod ex æquitate quadam, qua in pœnis benignior est interpretatio facienda, iudex Ecclesiasticus pœnam nostræ l. sequi non debet, nec imitari.

Denique quod deficiente iure Canonico recurrendum sit ad ius regium etiam in foro Ecclesiastico potius, quam ad iura Imperatorum: verum quidem fatemur & communiter per nostrates receptum, cæterum contendimus, imò affirmamus in nostra specie non deficere ius Canonicum cum habeamus Concilium Carthaginense expressum & textum iuris Canonici apertum decidentes, qua pœna Clericus maledicus sit plectendus, de quibus supra in primo & quarto fundamento huius secundæ partis & in vltimo cauetur satisfaciendum esse Clerico iniuriam passo sin autem in Clericali, competenter, & cum hoc cessant scelera priori fundamento contratio superaddito.

Ad tertium respondemus, ipsum quidem procedere posse, respectu satisfactionis competentis, non tamen cum iniuria clericali, cum contrarium sit expresse prouisum iure Canonico per text. *in d. cap. contingit in fine de sententia excommunic.*

Nec obstat replica Bernardi Diaz in contrarium facta, dicentis non esse refutandam in hoc casu pœnam contradictionis ex eo, quod videntur illam satisfactionem facientem infamem esse, cum iam ex ipsa condemnatione, etiamsi non damnetur ad verborum retractationem, infamis remaneat, ¶ condemnatus enim actione in- 23 iuriarum de iure comuni infamis efficitur, etiamsi iniuria sit leuis, vt *in cap. cum te* & ibi notat Abb. *de re iudic.* dicens procedere etiam in Clerico secundum vnum intellectum siue agatur criminaliter, siue ciuiliter, secundum glossam ibi, estque communis opinio vt fatetur ibi Felin. *num.* 9. Corset. *in tractatu de minim.* 2. *part. vers.* 26. & Iulium Clarum *lib.* 5. *recept. sent. §. iniuria, vers. item condemnatus*: Olanus *in sua concord. iur. littera L. num.* 9 estque receptum inter Doctores, vt vltra prædictos affirmat Ignat. ad Bernardum *vbi supra littera C.* adducens pro hac communi sententia l. 5. ibi, *à otro algun yerro*, & ibi Gregor. Lopez *tit.* 6 *p.* 7. *& l.* 5. *tit.* 9. *eadem partita*, ibi: *ò prouau desfelo, no carra en pena por ende, è sin car à infamado aquel que acusa*: & inquit lapsos fuisse hac in re Villalob. *in suo arario communium opinionum, in parte, iniuriarum actione*, & Auendann. *in suo dictionar. leg. reg verbo, atroces idem* & eundem *in tractatu de iniur. num.* 18. aliud tenentes de iure communi, nempè quod condemnatus actione iniuriarum leui non incurrat infamiam, quam opinionem tenere omnes Doctores affirmauit Augustin. de Arimino, sed fallitur, secundum Iul. Clar. vbi supra, quia Doctores ab eo allegati, hoc non tenent, sed primam communem.

Sed contra eam communem plerosque iuris interpretes tenere affirmat Petr. Greg. *in syntagm. iur. vniuers. lib.* 38. *ca.* 7. *num.* 2. vbi ipse quoque tenentibus communem repugnat, nisi pœna imposita infamiam habeat, fatetur tamen primam opinionem esse communem.

Inquiunt tamen præd. Hispani iure regio per dictas leges partitæ condemnatum actione iniuriarum etiam leui esse infamem, quod expresse probare videtur d. l. 5. ibi, *ò de otro algun y erro*, & ibi, *ò de tuerto que ouiesse fecho*, siquidem *tuerto*, actionem iniuriarum significat *l.* 1. *tit.* 9. *part.* 7. comprobat etiam Plaç *de delict.* 1. *tom. c.* 1. *n.* 22. ergo

ergo iuxta hoc opinio Bernardi procedere re-cte videtur, tametsi iure Cæsareo & Pontificio actione iniuriarum leui condemnatus immunis ab infamia sit, vt probare nititur aduersus præcedentem communem sententiam, Plaça *vbi supra* & est æquior, benignior, & rationabilior, vt infra dicemus *in quæstione proxime sequenti num.9.*

10 Sed non obstant, inquam hæc, quoniam hic non agimus de infamia, quæ resultat ex actione iniuriarum, quæ per se famosa est, *l. prætor dixit, ff. de iniur quæ est* 7. sed de illa, quæ ex contradictione verborum personaliter facta canendo palinodiam sequeretur Clerico contra suam dignitatem ordinemque Clericalem, necnon & in opprobrium totius ordinis clericalis, quæ pœna nullo modo iniungenda est, vt in *d. c. contingit in fin.* hæc enim grauissima infamia est apud omnes, vt infra dicemus *in quæstione sequenti*: illa autem, quæ ex simplici & quacunque condemnatione actionis iniuriarum contingit, iuris tantum est non facti, nec adeò grauis saltem apud bonos viros, sicut illa pro propriæ retractationis, nec ex hoc crudelis redditur iudex Ecclesiasticus iniuriato, cum iure præcipiente omittat imponere pœnam contradictionis Clerico huiusmodi conuitiatori, dum tamen competentem satisfactionem eidem iniungat, nec ex hoc auditores conuitiorum credent, aut suspicabuntur (iure saltem) conuitium verum esse scire siquidem debent pœnam contradictionis in Clericum vtpote iniuriosam, clericali statui pro satisfactione iniuriæ imponendam non esse, sed aliam competentem *in dicto cap. contingit, in fin.*

11 Quartum similiter non obest, quoniam procedit regulariter & generaliter, prout loquitur Diuus Thom. & communis verum ab hac regula excipitur Clericus, in pœna infamatoria, nempè contradictionis verborum, vt in dictis iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Infamans alterum verbis maioribus, an teneatur præcisè canere palinodiam verbis formalibus, de quibus in lege regia, vel sufficiat dicere verba æquipollentia, & numeris sequentibus.*

4 *Infamans alterum iniustè ad quid teneatur.*

5 *Fur pro primo furto debet condemnari formaliter* en las septenas.

6 *Iniuriantis confessio in summario iudicio sumpta dicentis à se iniuriatum esse bonæ famæ, & conditionis, an excuset à pœna retractationis, & n.7.*

8 *Restituens famam à se iniuriato pro bono pacis verbis æquipollentibus, an sit infamis? & num. 11.*

9 *Condemnatus actione iniuriarum remanet infamis, quinimo ex confessione remanet, quis infamis, n. 19.*

An reus iniurians alterum, teneatur se formaliter dedicere, vel sufficiat verba æquipollentia proferre.

QVÆSTIO CXXXVI.

Væro vtiliter circa praxim nostræ l. regiæ, an reus in casu ipsius compellendus sit per sententiam formaliter dicere coram iudice & bonis viris verba contenta in nostra lege, nempe, *que se desdize, &c.* vel sufficiat dicere verba æquipollentia, nempè quod ille contra quem dixit tale conuitium est bonus & carens illa infamia, seu macula? 1

Et prima quidem fronte, hoc vltimum sufficere videbatur, quia non refert, quid ex æquipollentibus fiat, vt sunt iura vulgaria *l. in summa, ff. de re iudic. l. si Prætor in princip. ff. de iudic. cum simil.* 2

Secundò ex l. quæ in hoc videtur expressa 25. *tit. 18. partita secunda in versiculo, è la otra por honra del Rey. Porque si aquel que lo touiesse el castillo lo diese à su señor, y pidiese despues que le fiziese en mienda del mal que le auia dicho, conuenia per fuerça derecha, que aquel que gelo dixera, le dixese que pues dadolo auia que era bueno è lral: è porque esta palabra es tanto, como desmentirse, &c.* & ibi Greg. Lopez in glossa, *como desmentir*, eam l. expressè notar pro hac parte, eam sequutus in terminis nostræ quæstionis, quem sequitur Didac. Perez *in l. 2. tit. 9. lib. 4. ordinam col.* 1486. *ad fin. & columnis sequentibus*, Humada *in d. l. 25. glossa 2.* & Azeu. *in hac l. 2. num.* 88. *&* 89. vbi *num.* 90. hoc ante sententiam procedere credit, ipso reo negante conuitium, licet contra ipsum testibus sit probatum, secus post sententiam, qua quis condemnatus est, vt se dedicat.

Hoc tamen non obstante contraria sententia est tenenda in praxi, imò quod non sit recedendum in hoc à forma verborum huius l. r. ex sententia D. Thomæ 2. 2. *quæstione 62. articul. 2. ad secundum.* vbi quod quando quis tollit famam alterius dicendo falsum iniustè, tenetur restituere famam confitendo se falsum dixisse, quæ doctrina est communiter recepta vt vidimus *supra in prima quæstione super hac l. 2.* eamque refert & sequitur Gregor. Lopez *vbi supra*, & prius Hostiens. *in Summa de pœnit. & remiss. §. quibus*, & Paris de Puteo *in tractat. de syndicat. in parte quia pluries*, quos refert & sequitur in terminis nostræ l. Auend. *de iniur. num. 13. versic.* quod est bene notandum. 3 4

Secundò ex altera partitarum lege, nempè 8. tit. 3. p. 7. ibi, *deuese desdezir ante el Rey, è por Corte diziendo, que mintio en el mal que le dixo al repiado* vbi Gregor. Lopez in glossa *mintio*, quamuis sub verbo *forte* expressè dicit in nostra quæstione videri, non recedendum à forma verborum illius l. cui consonat nostra l. 2. index igitur tenetur in sententia eadem verba formalia nostræ l. exprimere, atque iubere, vt reus ei dicat, nempè, *que se desdiga ante el juez, y hombres buenos al plaço que se pusiere, y que peche trecientos sueldos, &c.* Neque his omissis, sufficit præcipere, quod alia verba æquipollentia dicat, nempè ea, de quibus in principio huius quæstionis, vel quod veniam petat: quia pœna debet esse satisfactoria

&

& condigna delicto, vt publicè, sicut publice iniuriator dixit iniuriam, ita publice confiteatur, se mendacium dixisse: aliter enim non satisfiet competenter honori offensi, iuxta doctrinam Sancti Thomæ, *vbi supra*, communiter recepti: nec aliam pœnam aptiorem, vel magis dispositam iudex imponere debet, sed formaliter, quam prædiximus, aliàs tenebitur in syndicatu, quia remisit sine causa pœnam à lege impositam, vt hæc omnia in terminis nostræ l. & quæstionis probat & tenet Auendañ. *in tractatu de iniur. num.* 13. *&* 14. eandem sententiam latè iure comprobat Petrus Plaça *de delict. lib.* 1, *cap.* 1. *sub n.* 21. *versiculo*, *rursus*: vbi quod cum forma præd. verborum, de qua in nostra l. ibi, *desdigase*, sit formalis & substantialis esse censeatur, exprimenda est in sententia & non aliter & ideo non sufficeret proferri, se non bene dixisse, sed fe mentitum fuisse eo vel maximè, quod naturalis illa qualitas condemnationis legalis, *desdigase*, omitti minimè potest, quia est qualitas infamans, sicut explicat Bald. *de vsurario*, *verba faciens in rubrica*, *C. de vsur.* & ex tex. expressus in *l. si ita quis*, §. *fin ff. de legat.* 2. potissimum cum nostra l. regia velit, quod de ignominia condemnati constet, atque ideo clarè & specificè, nisi deque hoc debet exprimere, nec sufficeret, se obtruso, velatoque sermone & fucato modo implicitè, hoc exprimi: iudex namque non potest euitare infamiam iniuriati per alia verba *ex l. non potest ff. de furt.*

5 Hinc est, vt fur, qui iuxtà regias sanctiones venit condemnandus in septenois (quod aiunt) pro primo furto, debet præcise hoc nomine condemnari exprimendo in sententia, *que le condena en las setenas*: hæc namque pœna est apud nos nimis infamatoria & delicto condigna, atque pro forma à legibus regiis inducta & constituta, ideoque non satisfieret eidem, si iudex, sine qualitate verbi infamatorij, tantundem pœnæ imponeret, vt latè ex sopradictis comprobat Auendann, *lib.* 1. *cap.* 18 *prat.* & Plaça *vbi supra ad fin. d. num.* 26. *c.* 1.

6 Ex quibus omnibus deducitur, non sufficere ad excusandam pœnam contradictionis publicæ, quod huiusmodi reus accusatus in confessione iudiciali, quam iudex ab eo recepit, dicat & confiteatur, se accusatorem pro homine bonæ existimationis & honoris habere, etiamsi alia huiusmodi verba addat, prout hoc sufficere vidi defendere quidem antiquum aduocatum in praxi, cuius opinio adiuuatur ex traditis per Petr.

7 Greg. *in sua syntagm. iur. lib.* 38 *cap.* 7. *num.* 4. vbi inquit, quod absoluuntur hodie rei iniuriarum simplicium verbalium acti, si coram iudice summariè & de plano inficientur se iniurias pronuntiasse, & si profiteantur conquerentem in sua opinione esse bonæ famæ & opinionis. Sed nihilominus hoc non sufficit. Sed debet sibi ipsi omninò post sententiam hoc præcipientem, coram iudice, & bonis viris in termino ad hoc assignato, publice contradicere, cum hæc sit forma expressa verbis formalibus à nostra lege, nec sit in potestate rei illam illudere, atque præueniendo murare. Denique quia dicta per Petrum Gregor. *vbi supra*, sunt intelligenda, quando ipsa palinodia tantundem restituitur famæ, quantum iniuriæ dictio ademerat: alioquin, si remaneat iniuria post palinodiam, alia satisfactio coniungenda est? & tunc qui iniuriam intolit, non potest se tueri dicendo se non habuisse animum iniuriandi: ita Pet. Greg. *vbi supra*, dicens idcirco, vt plena sit satisfactio recantatio iniuriarum, vt plerumque fit (intellige in illo regno) cùm face ardenti manu comprehensa rei, nudis pedibus & indusio corpori obuoluto venia proclamata iniuriato & illa dicitur propria forma emendæ, seu emendationis honorabilis.

Sed in proposito nostræ l. Regiæ Hispaniæ, dicto quolibet conuitio ex contentis in ea minimè tantundem restituitur famæ offenso fatendo in iudicio accusato, se accusantem pro homine bonæ existimationis & honoris habere, etiamsi aliàs huiusmodi addat, quantum iniuriæ dictio ademerat, patet, quia iniuria fuit verbis petulaotibus appellando eum *gafo*, *ò sodumetico*, *ò corunde*, *ò traydor*, *ò herege*, *ò à mager que leng marido puta*, *ò otros denuestos semejantes*, at palinodia generalis, quæ potest intelligi in aliis rebus præterquam in conuitio expressè obiecto, imò per hanc generalem satisfactionem potius homines, qui proni potius ad malum sunt, intelligent verum esse per conuitium, siquidem expressè & nominatim, vt fuit obiectum non diluitur, sicque offensus remanebit circa illud infamatus, ergo necessario retractatio & contradictio formalis, de qua in nostra lege præcipienda & sequenda est, vt satisfactio & emenda honorabilis præstetur & sic offensus iniustè in suo honore pristino remaneat.

Si tamen pro bono pacis extraiudicialiter, sed non coactus per sententiam, vel etiam iudicialiter, non tamen seruata specificè forma nostræ legis, iniurians alia verba æquipollentia satisfactoria proferat, non erit infamia maculatus: nam aliud est se dedicere formaliter, & aliud verba satisfactoria pronuntiare, vt sæpe se practicasse dicit nouissime Hieronym. Gonç. *super reg.* 8. *cancellar. de mensibus & alternat. glossa* 43. *num.* 39. *&* 40. Quod profectò verum esse censeo de infamia iuris & in aliis verbis satisfactoriis præterquam in illis, quæ verè contradicunt confessioni rei, nempè, *si en su confession dixo que auia dicho contra fulano tales palabras iniuriosas*, *y despues en la satisfacion que le diese*, *dixese que aquellas palabras que auia dicho no cabian en su persona*, *porque le tenia por hombre de bien honrado*: hæc namque satisfactio retractatio est apud bonos & honestos viros. excepto, *si ouiesse negado en su confession auer le dicho las palabras iniuriosas*, *aunque se las ouiesse probado con testigos*, *porque entonces aunque dixese en la satisfacion*, *que no cabian en el acusador aquellas palabras*, *no por esso es visto contra dezirse a si mismo*, *ni desdezirse pues el no confesso auer las dicho*, *y ansi no quedaria infame*, *dando la dicha satisfacion antes de la sentencia*, *pero si la diese despues de la sentencia en que le condenassen à desdezir*, *ò à que dixesse delante de hombres buenos que le tenia por hombre honrado*, *y que no cabian en el aquellas palabras*, *que en efecto es lo mismo*, non videtur, cur non debeat remanere infamis vt in terminis, licet dubius tenet Azeuedus, *vbi supra*, nempè in hac *lege* 2. *num.* 89. *&* 90. id relinquens cogitandum. ¶ Et quia condemnatus actione iniuriarum remanet infamis, *leg. infamem*, *ff. de publ. iudic.* & hoc siue iniuria sit atrox, siue leuis secundum communem & magis communem sententiam, vt ex aliis restatur Farinacius, *de oppositione contra testes quæst.* 56. *num.* 9. 10. *&* 12. & diximus *supra quæstione proxime præcedent. numero* 23. rametsi in condemnato pro leui iniuria, quòd non efficiatur infamis teneant plures Doctores & forsan hæc opinio tanquam æquior be- 9

nignior, ac etiam rationabilior amplectenda erit secundum Farin. *vbi supra num.* 12. ¶ Quinimo ex confessione probatur aliquem esse infamem, vt in terminis voluit gloss. *in l. etsi possessor. §. fin. in verb. probatum esset ff. de iur. iur.* quam sequitur plures allegans Farinac. *vbi sup. n.* 15. vbi *num.* 22. quod ex sola probatione criminis, quis non dicitur infamis, nisi adsit sententia vel confessio iuxta glossam & Doctores quos ibi refert, ex quibus satis comprobatur nostra præfata distinctio.

11 Nihilominus tamen re bene perspecta in specie de qua agimus, nempè in reo neganti se talia verba iniuriosa dixisse, vt etiam post sententiam in qua fuit condemnatus, vt sibi ipsi contradiceret, verius videtur & tenendum, vt possit absque infamia, alia verba satisfactoria communi concordia inter partes accepta proferre dummodo se non dedicat, sed vtatur verbis præd. nempè, *que le tiene por hombre honrado, y que no caben en el aquellas palabras, &c.* siquidem per prædictam sententiam, non mutatur qualitas prædict. verborum, satisfactionis conuentæ inter partes, quæ non est, vt sibi ipsi contradicat, *ni se desdiga*, quinimo moderatus censeatur per ea verba de communi consensu partium, rigor & natura contradictionis in præfata sententia contenta. Secundo quia tunc demum condemnatus pro ista iniuria verbali tam graui efficitur infamis, quando pœna est exacta, vt voluit Auendañ. *in tractatu de iniur. num.* 13. quod patet, quia si pars in cuius fauorem lata est ista sententia, reo remittat ante executionem eam pœnam, clarum est ipsum tunc non temanere infamem; siquidem ea infamia oritur ex ipso facto contradictionis hoc est *de desdezirse ante el Alcalde y hombres buenos, y no antes.* Tertio, quia quidquid sit de iure, & de consuetudine tamen, vbi non est pœna contradictionis, vel alia corporis afflictiua (intellige iam execuța) non habetur pro infami condemnatus, nec vt talis reputatur, vt inquit Azeued. *hic num.* 228. neque interesse, *que el reo este condenado por sentencia à desdezirse*, si hæc pœna non sit exacta, neque executa, per suprad. idem ego semper vidi in praxi, nempè vt indistinctè non reputetur quis infamis, nisi solum quando recantauit palinodiam.

SVMMARIVM.

1 *Antistes, vel alter egregiæ existimationis, priuatum hominem infamans, an teneatur palinodiam recantare, & num. sequentibus. Et quid in foro conscientiæ num.* 2. *Et an in pecunia saltem pro fama? num.* 3. 4. 5. *&* 7.

6 *Infamator, qui non potest famam restituere infamato, debet ei aliter compensare, idest in alio genere bonorum.*

7 *Idemque est si infamator propter suam dignitatem non teneatur famam restituere si est diues & infamatus pauper.*

De Antistite, vel alio nobili vel illustri alterum infamante ad quid teneatur?

QVÆSTIO CXXXVII.

VARO modo, an Antistes, vel alter egregiæ existimationis, veluti Illustris nobilis, vel alius grauissimus, qui alicuius priuati hominis famam maculauerit teneatur cum iactura suæ famæ illam reficere canendo palinodiam, aut dicendo, se falsum dixisse, vel quid simile. 1

Et profectò, quæstio hæc quoad forum exterius iam supra decisa est, dum resoluimus cum magis recepta, & veriori sententia nostrorum, & l. hac nostra regia expressè approbat Nobilem minimè teneri, necesse condemnandum hac in specie ad canendam palinodiam.

Quoad verò forum animæ, & conscientiæ dubium facit ex regula illa recepta, quæ habet quod cum detrimento propriæ famæ, restituendam esse alienam laceratam, siue ab illo ablatam: licet enim nostræ propriæ, quam alienæ accuratius debeamus prospicere, aut tamen vlli licet cum alterius iniuria, siue iactura sibi consulere, quamuis sibi nihil accreuerit, quia vt Aristoteles Ethicorum docet in huiusmodi iniuriis licet non proprium, tamen metaphoricum est lucrum, nempè quo tuam explens voluntatem, alium deuestisti, ob idque proinde teneris restituere, aut si quod abstulisti, sibi esset appositum: simile videmus in aliis bonis temporalibus: nam si alienam domum, quis incendio absumpserit, aut hominem coegerit suas merces in vndas iactare, licèt nihil illi accreuerit, tenetur nihilominus ad restitutionem, ita Dominicus à Soto *libro* 4. *de iustitia & iure, quæst.* 6. *articulo* 3. *in versicul præter hac* cui addo aliam non infimam rationem, nam in hac specie necessarium est, aliquem manere infamatum aut detractatorem ipsum, aut illum, cui dettaxit: sed omni iure potior est ratio, & conditio innocentis & patientis iniuriam, quàm inferentis eam iniustè: ergo, cui ita proximum conuitio affecit, tenebitur ad restitutionem, & etiam cum damno propriæ famæ, vt in specie notat etiam Salon. *de iustitia & iure in* 22. Diuus Thomas *quæstione* 66. *articulo* 2. *controuersiarum* 13. *supra prima conclusione columna* 667. & Ludouic. Carbon. *de restitutione, quæstione* 18. *in tertia conclusione* & omnes tam Theologi, quàm Canonistæ & Legistæ, vt vnanimes docent & profitentur, estque verissimum & nostra lege regia secunda, quoque optime probatum, quandoquidem præcipit, *que se desdiga*, & tamen remanet ex hoc infamis, *vt infra alia quæstione* dicemus: habetque hæc doctrina originem ab alia Diui Thomæ communiter recepti, de qua diximus *in prima quæstione supra hac lege secunda*, nempè *in* 22. *quæstione* 62. *articulo secundo ad secundum*: ergo cum hæc ita se habeant, & acceptio personarum in iudiciis non sit habenda, videtur dicendum, quod saltem in foro interiori, Antistes persona illustris, aut Nobilis, conspicuus homo, vel dignitate præcellens similiter hac lege quæ veluti naturalis censeri valet teneantur, tametsi in homine infimæ sortis

tis peccauerit conuitiis prolatis, cum hic respe-ctiue habeat suam bonam famam: ergo resti-tutione eiusdem condigna, ei satisfaciendum est, & sic retractando idipsum, si falso infama-uit, quia non dimittitur peccatum, nisi restitua-tur ablatum, vt in regula iuris, & in canone *si res* 14 *quæstione 6.* & ita Sotum contrarium in ter-minis tenentem mordet Nauarr. hanc primam partem visus probare in manuali *capite* 18 *num.* 47. *ad fin.* ibi, *nec etiam iuxta Sotum*, dicit nam-que ibi Nauarr. dictum Soti contrarium, quod ibi refert, vt nouum, ita videri durum in pra-xim deductum, nisi alia iuxta compensatio fie-ret, aut obtineretur condonatio, sed & alia fundamenta huius partis refert Salon *vbi supra controuersiar.* 14. *in principio*, *pag.* 671. *cum se-quenti.*

3 Opinio est Syluestri *in summa*, *verbo detra-ctio*, *quæstion.* 4. & vt refertur, etiam Magistri Victoria, tenentis, vt sicut is, qui tenetur pecu-niam restituere, nec potest, nec obligatur, vt, quod non valet in pecunia, restituat in fama, ita nec, qui tenebatur restituere famam, & ex aliqua iusta causa ab eo excusatur (vt non spe-cie præmissa) tenebatur restituere in pecunia: vnde iuxta hanc opinionem Episcopus, vel vir illustris, &c. nec tenetur in nostra specie ad sa-tisfaciendum plebeio pecunia, aut alia via, qua & potest, vel non debet fieri restitutio famæ, in eodem genere, cui sententiæ subscribunt non-nulli recentiores, & probatur aliquibus mo-dis, de quibus per Salon. *dict. controuers.* 14. *columna* 672. *cum sequenti*, estque probabilis, secundum ipsum ibidem *conclus.* 2. *col.* 674. *ad fin.* habet namque secundum ipsum auctores graues, & satis probabiles rationes, quibus innititur.

4 Nihilominus tamen verius, & tenendum est quod si huiusmodi Antistes, vel alter egregiæ existimationis alterum priuatum hominem infi-mæ sortis conuitio affecerit, vel infamator esset tantæ dignitatis, vt inter opinionem, & famam ipsius, & famam infamati esset maxima distan-tia, & inæqualitas, non teneatur canere palino-diam dicendo se esse mentitum, vel, quid simile, & ideo personæ illustri sat esse pecunia, vel alia ratione famam alterius, quam læsit compensare arbitrio prudentis viri, neque ad aliud infamator tenebitur, etiam si alter noluerit præd. satisfa-ctionem acceptare.

5 Primo; nam etiam in pecuniis si debeo decem, quæ soluere non possum, nisi cum millium detri-mento, differre possum profecto, solutionem, vel aliam viam indagare soluendi.

Secundo, quoniam restitutio fit ad constitu-endam æqualitatem: at Episcopum virum illu-strem, cedere à sua bona opinione vt restituat fa-mam plebeio, non esset æqualitas, sed potius in-æqualitas ergo, &c.

Tertio, quia sicut infamator tenetur ad re-stituendam famam, ita qui opprobrio vel contu-melia alterum affecerit, tenetur ad placandum illum petita venia ab eo si est vir illustris, non tenetur veniam petere à plebeio, nec prælatus à suo inferiore, etiamsi in verbis modum excesse-rit, vt ait D. August. in sua regula, quem ad hoc refert Magister Salon. *vbi supra controuers.* 13. *versic.* 2. ergo nec vir grauis, quando ex restitu-tione famæ plebei, incurreret maximum detri-mentum suæ opinionis, & famæ, tenebitur ad il-lam restituendam cum tali damno, sed alia via commodiori.

Quarto ex doctrina D. Thomæ *vbi supra* te-nentis apertè, quod si infamator non possit famam restituere infamato, debet aliter con-pensare, idest in alio genere bonorum: nec sunt audiendi qui sequuti Nauarrum *in manuali*, *capit.* 16. *num.* 90. hunc locum D. Thom. ita interpretantur, vt fit restitutio facienda aliter & in alio genere bonorum non pro infamia, sed pro alio damno subsequuto in aliquibus bonis pecuniariis ex tali infamia. Hæc nam-que explicatio nullo modo est admittenda, nec illam patiuntur verba D. Thom. cum aper-te loquatur de infamatore, qui non valet fa-mam restituere secundum Salon *d. controuer-sia* 14. *versiculo colligunt hanc sententiam co-lumna* 673. ergo idem constituendum est, quan-do infamator non tenetur famam restituere in eodem genere, vt in specie nostræ quæstio-nis. 6

7 Quinto facit, quia authores contrariæ par-tis fatentur in casu nostræ quæstionis, quod si infamator sit diues & potens, infamatus vero pauper debet confessarius admonere huiusmo-di infamatorem, & eniti, vt infamiam illam compenset pecuniis, vel aliquo alio benefi-cio: sed communiter in hoc casu, infamator est dives & potens, quia supponimus, esse Antistitem, vel alias virum Illustrem, &c. infama-tus vero pauper & egenus, vtpote plebeius, ergo tenebitur huiusmodi infamator famam à se abla-tam illi, quam non debet ob suam dignitatem re-stituere in eodem genere, compensare in pecu-niis vel re simili.

Et ita in terminis hanc partem meritò pro-barunt Scotus *in quarto sententiarum distinctio-ne* 15. *quæstione* 4. Adrianus *in suo quarto de re-stitutione fol.* 95. Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure quæstione* 6. *articulo* 3. *ad quartum*, *in versiculo*, *hoc autem dubium*, & multi ex recentioribus in-terpretibus, D. Thom. & latissimè Magister Salo. *dicta controuers.* 15. *in* 1. *conclusione & in probatione secundæ partis eius*: sed latius iterum, *dict. con-trouers.* 14. *per totam*, vbi etiam ex professo probat & sequitur, & probabiliorem eam mul-to appellat, eiusque argumenta esse multum ef-ficaciora, & respondet omnibus fundamentis primæ & secundæ sententiæ: eandem sequi-tur Ludouicus Carb. *dicta quæstione* 18. *in* 3. *quæstione*, *versiculo limitat*, & Emanuel Rodri-guez *in sua Summa* 1. *tom. capit.* 133. *numer.* 3. vbi citat eiusdem opinionis authores, Cordub. *lib.* 1. *quæstionary quæstion* 33. *articulo* 2. & Mer-cad. *de restitutione*, *capite* 9. & 10. Cordub. *in summa*, *quæstione* 17. & ex nostris idem probat Auiles, *in proœmio*, *circa pratorem numero* 20. *ver-sic. & inueni*: vbi citat hoc tenentem, D. Petrum Lopez de Alcocer, quem appellat magnum litte-ratum & virum sanctimonia imbutum in suo foro, & dicentem quod in Cancellaria Regis inspecta persona & qualitate commutatur pœ-na *de se desdezir*, in relegationem per *l. & si seue-rior*, *Cod de his*, *qui notantur infam.* quod in Mo-bili probari potest ex nostra lege dum decidit, *que el hijodalgo no sea condenado à que se desdiga por ello.*

SVMMARIVM.

1 *Iniurians verbis Cardinalem, qua pœna puniatur, & numeris seqq.*

2 *Appellatione percussionis non tantum comprehenditur ea, qua facto fit, sed etiam ea, qua verbis, saltem ex lata significatione.*

3 *Leges pœnales scelera punientes censentur fauorabiles & ideo extendendæ.*

5 *Constitutio pœnalis licet respectu criminis vel iniuriæ odiosa sit, tamen respectu personarum, quibus fit iniuria, fauorabilis est & extendenda.*

6 *Constitutio partim odiosa & partim fauorabilis censeri omninò debet fauorabilis si principaliter in fauorem statuta sit. Et quomodo hoc intelligatur n.7.*

8 *Reipublicæ interest ne delicta remaneant impunita, & hac ratione, leges pœnales sunt fauorabiles, ideo extendendæ.*

9 *Pœnalis constitutio nunquam extenditur, nisi eadem ratio subsistat.*

10 *Iniuriosa verba in Principem proferre non est crimen lesæ Maiestatis.*

De conuitiante verbis Cardinalem.

QVÆSTIO CXXXV.

1 QVÆRO, denique, qua pœna puniatur irrogans conuitium verbis Cardinali, & in hoc Ioann. de Anania *in capite primo numero quinto de maledic.* inquit huiusmodi conuitiantem eisdem pœnis affici, quas Romanus Pontifex statuit *in c.fœlicis, de pœnis in sexto* contra insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales & eius criminis socios quem sequitur Felin. *in capite non dubium, de sententia excommunicationis.*

2 Appellatione enim percussionis, non tantum comprehenditur ea, quæ facto fit, sed & ea, quæ verbis saltem ex lata significatione, secundum Bartol. *in l. aut facta, in principio, ff. de pœnis*, Bernard. Diaz *in practica crimin. capite 66. numero tertio*, Plaça *de delictis libro primo numer. 28.* prædicta autem constitutio dicti capit. *fœlicis*, est fauorabilis, & in honorem Romanæ Ecclesiæ, eiusque ministrorum sancita: ergo haoc latam significationem assumere potest.

3 Reipublicæ namque interest crimina puniri, ne remaneant impunita, *l.1. ea vulneratus, in primo respons. ff. ad l. Aquil. cap. vt famæ de sententia excommunic.*

Hine dixit Bartolus *in lege quemadmodum, numero quarto, Cod de agricol. & censib libro vndecimo*, leges pœnales scelera punientes fauorabiles esse censendas, ac proinde debemus eas extendere, quem plures sequuntur, quos refert Hippolytus, *in practica criminal. §. aggredior, numero 55. & in l. vnica, Cod. de rap. virg. numer. 226.* & Didacus Perez *in rubrica tituli 1. libro tertio ordenamenti, colum. 747.* post medium & sequitur plures referens, Euerardus *loco 35. à ratione l. larga folio 133. columna 1. versiculo vndecimo, fallit, quando lex pœnalis*, & Beccius *consilio 71. numero quarto* & fauore publico iura sunt latissimè interpretanda secundum Paul. Castr. *in l. bona fides, ff. de posit.* Abb. *in cap. ex tenore, qui filij sint legit.* quos refert & sequitur Auendan. *in tract. de iniur. num. 13. in versiculo 4. pro ista.*

Sed his non obstantibus opinio prædicta Anan. falsa est, & omnino non tenenda: quamuis verbum percutere, comprehendat verbalem iniuriam, non inde sequitur eadem pœna puniendam esse iniuriam verbalem, qua corporalis & realis. 4

Denique licet quælibet constitutio pœnalis respectu ipsius criminis aot iniuriæ odiosa sit, & ideò restringenda, respectu vero personarum, quibus fit iniuria fauorabilis est & ideò extendenda erit, vt colligitur ex verbis Baldi *in l. illud columna 1. Codic. de sacrosanctis Ecclesiis*, optima glossa *in l. venia, verbo liberis ad fin. C. de in ius vocando*, vbi quærens quare hæredibus extraneis patroni debetor reuerentia, vt ibi: sed extranei hæredes liberti eam non debent, *vt in l. heres, ff. de obsequ. libr.* Respondet ex parte patroni est fauor, & ideo prorogandus, ex parte liberti est odium, & ideò restringendum, quam ibi Doctores communiter sequuntur teste Domino Couarruuias *lib. 1. variarum resolutionum cap. 11. sub. numer. 5.* vbi alios allegat & Plaça *de delictis 1. tom. cap. 1. num. 29.* & Rojas *in epitom. successiom. cap. 3. numer. 24. cum sequentibus*, non tamen ob id dicta constitutio ad verbalem inioriam est prottahenda. 5

Nam licet constitutio partim odiosa, & partim fauorabilis, censeri omnino debeat fauorabilis, si principaliter in fauorem statuta sit, iuxta glnss. Dominic. & Franc. *in cap. statutum de preb. in 6.* gloss. & Dominic. *in cap. sciant cuncti verbo alios de electione in 6.* Felinus *in cap. non dubium, & in cap. 1. num. 14. de sponsalibus cum similibus*, attamen præterqoam quod glossa *in dicto capite, statutum*, hoc rectè non probat, cum fateatur illius cap. dispositionem fauorabilem rantum esse: licet verum sit, intelligendum tamen est, quoties odium à fauore distingui non potest: si odium & fauor distingui commodè queant (vt in proposito) fauor vt fauor, odium, vt odium considerandа & ad sumenda sunt iuxta glos. *in d. l. venia*: & Couarruuias *vbi supra in versic. solet enim.* 6 7

Neque obstat, quod Reipublicæ intersit ne delicta remaneant impunita & hac ratione leges pœnales esse fauorabiles censendas: ac proinde extendendas iuxta doctrinam Bartoli *vbi supra*, id namque verum est ad eum effectum, ne delicta remaneant impunita, & vbi non satis puniuntur, nisi pœnales constitutiones latiori quodammodo interpretaremur: alioqui benignam atque strictam harum legum interpretationem sequi teneremur, quando ex hoe delictum nihilominus sat puniri potest, ne pœnarum acerbitas augeatur, quod probatur ex *l. si præses, & in l. in interpretatione, ff. de pœnis*, & tenent Bartol. *in leg. prima §. exercitum, ff. de infamibus*, Decius *in leg. 2. numer. 109. ff. de regulis iuris & in l. factum, §. in pœnalibus, ff. eodem*, Curtius Iunior *in lege bona fides numero 13. ff. de positt.* quos refert & sequitur Didac. Couarruuias, *vbi supra versic. deinde.* 8

Vbi addit, quod pœnalis constitutio nunquam extenditur ex lata verborum significatione, 9

cation, nisi eadem ratio subsit iuxta resolutionem Dominici & Franc. *in cap.1. de tempor. ordinat. lib.6.* Bartol. & communiter Doctores, quos ibi refert, vnde pœnalis constitutio, ex iniuria, quæ facto fuerit irrogata, vt *in dicto cap fœlicis*, ad eam, quæ verbis fit, non erit extendenda, tametsi lata verborum significatio id suadere videatur, non enim est tanti præiudicij conuitium quantum percussio, si publicam vtilitatem, dispendiumvè consideramus.

10 Tandem textus *in dicto capite, fœlicis* probat delinquentem facto in Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut reum criminis læsæ Maiestatis, perpetuo esse infamem: at non est crimen læsæ Maiestatis verba iniuriosa in Principem proferre Aymon Crabeta *consil.6. colum.1.* Plaça *vbi suprà, dicto cap.1. num.28. versiculo, ex quo omnino*, diuersa siquidem hæc sunt & ita diuersis titulis à Iustiniano Imperatore explicantur, nempè *titul. Cod. ad l. Iul. Maiest. & titul. Cod. si quis Imperatori maledixit* quo quidem argumento, Doctores sæpè vti solent, vt per Oldrad. *consil.210. columna 1.* Abb. *consil.57. columna 3. lib.1.* Hieronym. Gigas *in tractatu de crimin. læsæ Maiestate quæst.4. pag.28.* Didacus Perez *in leg.3 tit.8. lib.8. ordin. in gloss. tales cosas.*

Quare iustissimè contra Ioann. de Anania opinionem supra in principio quæstionis relati tenuerunt, & probat Bernard. Diaz de Lugo, *in practica criminal. Canonica capite 66.* secundum nouam impressionem & latissimè insignis Couarruuias *lib.1. variarum resolutionum capite 11. numer.5. per totum* Petrus Plaça *vbi suprà, num.18. & 29.* & Ignat. Salxedo ab Bernard. Diaz *vbi suprà, littera A.* ex quibus remanet satisfactum fundamentis contrariis, & ita est intrepide tenendum.

11 Punietur igitur grauissimè, verbo concutiens Cardinalem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, iuxta grauitatem & celsitudinem iniuriati, & qualitatem iniuriæ arbitrio prudentis iudicis, non tamen pœna dicti capitis *fœlicis* per prædicta, salua in omnibus authoritate iudicioque summi Pontificis.

SVMMARIVM.

1 *Praxis procedendi contra conuitiantes verbis, & numeris sequentibus, & hoc iudicium est criminale, num.2.*

3 *Canere palinodiam est pœna corporalis causans infamiam, similiter illatio magni ruboris, numer. 4.*

5 *Pœna contradictionis (hoc est* desdezirse*) debet esse publica.*

7 *Pœna ictus, fustium, vel alia corporalis, infamat quando non vltra legem imposita est, secus aliàs.*

7 L. 6. ad fin. tit.6. p.7. *intellectus & concordia cum* l.8. tit.3. part.7. & n.8.

9 *Captus seu incarceratus pro conuitio, quod meretur pœnam canendi palinodiam, non debet sub fide iussoribus relaxari.*

10 *Restituens famam à se iniuriato pro bono pacis verbis æquipollentibus extra iudicium an sit infamis?*

11 *Conuitiator condemnatus per sententiam vt palinodiam canat, si hoc recuset adimplere, & contumax permaneat, quid tunc sit faciendum? & num. sequentibus improbantur assertiones quorundam modernorum in hoc.*

14 *Procurator pro reo carcerato, quando admittatur, & quando non, cum num. seqq.*

De praxi procedendi contra reum ob conuitia grauiora, de quibus in lege regia.

QVÆSTIO CXXXIX.

QVÆRO quæ sit praxis, & ordo procedendi contra conuitiantes verbis, de 1
quibus in nostra l. respondeo, pars offensa suam querelam porrigit coram iudice competente accusans reum offensorem, præmissis iuris solemniis in qua narrat factum, & petit eum condemnari maioribus, & grauioribus pœnis, à iure, foro, & legibus huius Regni contra similes perpetratores statutis, & præcipuè, vt condemnetur, *à que se desdiga delante del juez y hombres buenos, y diga que mintio en ello, y en las damas penas en que incurrio para que a el sea castigo, y a otros exemplo:* Requiritque iudicem, *que le tenga preso con prisiones y a buen recando para que en su persona y bienes se executen las dichas penas*, & protestatur contra iudicem, si aliter fiat: qui statum præcipit, *que se de informacion, y que està presto de hazer justicia*, quia informatione testium data capitur reus, & in vinculis in carcerem conijcitur.

Itaque iudicium hoc est criminale duplici ra- 2
tione 1. quia medietas pœnæ pecuniariæ *de los sueldos* applicatur fisco Regio, quo casu iudicium est criminale, iuxta glossam ordinariam, & communiter approbatam *in l. 3. verbo, centum aureum, ff. de sepulchro violat.* & ibi Bartol. *num.1. & 2.* vbi allegat alias glossas, & asserit hanc esse veritatem, & quod eam tenent omnes: idem Bartol. *in l. licitatio, §. quod illicite. in princip. ff. de public. & vectigal. & in l. fin. ff. de priuat. delict. & in l. 1. num. 2. C. quando ciuil. actio. criminal. præiud.* & hæc est verissima, & communis opinio, vt affirmat Mavant. *de ordin. iudicio 4. parte principali 1. distinctione num.2.* qui *num.1.* inquit Abbatem aliter distinguentem *in rubrica de iud. colum. fin. num.5.* communiter reprobari; eandem sententiam priorem dicit communem Ias. *in rubrica num.2. Cod. de iud.* & Felinus *in rubrica de iudic num.3.* & ibi Decius *col. penultim. & in 2. lectione num.7.* melius ibi Ripa *num.92.* dicit communem allegans plura Gomez, *in princip. n.18. Inst. de action.* Didacus Perez, *in rubrica tit. lib.3. ordinamentus, col.749.* & opinio illius glossæ est recepta, tàm à Legistis, quam à Canonistis secundum Ioann. Crosc. *in l. 1. num.29. ff. de legibus, & in l. si quis id quod num 16. ff de iurisdic.* vbi *num. 17.* inquit in id omnes conuenire, vt mixta causa dicatur, quoties pœna fisco, & parti applicatur, & opinionem illius glossæ plures allegans sequitur & dicit communem Menes. *in l. transigere num.106. Cod de transactio.* eandem sequitur & dicit communem Auendan. *cap. 4. prat. num.19. versiculo, si vero in 1. parte*, & nos *lib.1. practic. quæst. 107. num.10.* tametsi idem Auendan. *in repertor. seu lection. legum regni, in verbo criminal.* aliud censent iure nostro Regio, nempè non sufficere hodie, quod quis condemnetur pœcuniaria fisco applicata ad hoc, vt causa illa dicatur criminalis, nisi habeat qualitates,

de quibus in legibus nostri Regni, oempè l.9.tituli in partita 3. & similium, vbi ponuntur iudicia crimnalia & non ponitur hoc, quando ex delicto applicatur pœna pecuniaria fisco : sed eius opinionem probat Didaeus Perez *vbi suprà*, existimaot commonem supradictam sententiam esse etiam hodie apud nos tenendam, idemque videtur sentire Gregor. Lopez, *in dict. lib 9.gloss.* & nos expresse probauimus, *vbi suprà, nnmer.6. & 7.* eandem glossæ opinionem dicit veram commonem, & magis commuoem, & ab ea nullo pacto in consulendo, & iudicando recedendum plures allegans Iulius Clarus, *in practic. criminal. §. fin. quæst. 1. in versicnlo, quarta fuit igitur opinio glossa*, & *in versicnl. secundus autem.*

3 Secunda ratio est, quia hæc satisfactio honoris (hoc est) canendi palinodiam est pœna corporalis, & causans infamiam, ergo est iudicium Criminale, vt tenet Maranth. *de ordine iudicior, 4.part. 1. distinct. numer.* 10. & in terminis Auend. *in tractatu, de iniuria, num. 15. cum sequentibus*, vbi quod cum pœna illius contradictionis veniat explicanda per propriam personam delinquentis, habetur pro pœna sui corporis afflictiua : quia sua propria, & non ficta contradictio est illa, quæ desideratur : & sic huiusmodi pœna per propriam personam, & os proprium explicanda est corporalis, quia adhæret corpori præcipuè, eum sit satisfactio eum ignominia. ¶ Illatio enim magni ruboris est pœna corporalis, vt *in capite, quem pœnitet : de pœnitentia, distinctione 1.* sequitur Azeuedo, *in hac lege 2. num.226. cum sequenti.*

4

5 Pœna enim hæc contradictionis debet esse publica, vt in nostra lege huius ibi : *desdigalo ante el Alcalde, y ante hombres buenos*, & ideo infamat, vt io l.5. in fin. ibi : *ò si por razon de algun otro yerro que aya fecho, le fuesse dada pena de ferida, ò otra pena publica, es enfamado porende*, titolo sexto partita septima, & in lege quinta titulo sexto partita tertia, ibi : *por tuerto, ò por engaño*, eandem sententiam tenent etiam in terminis nostris. Plaça *dicto cap. 1. numer. 22.* & Parlador. *dicto cap.17. numer.46.* vbi etiam citat io terminis hoc probantes lege octaua, titulo tertio partita septima in versiculo *deuese desdezir*, & in versieulo sequenti, *ò por deshonra que ouiesse fecho à alguno, que fuesse breue, assi como si de palabra, ò de otra guisa, ò por otro yerro semejante de estos, porque valiesse menos, segun fuero de España* iuncto principio illius legis, ibi, *enfamade sende algun home* : similiter & lege secunda titulo quinto partita 7. ibi *La segunda es, quando el hijo dalgo se desdize en juyzio*, & latè prædicta Montalu, *in lege 2. titul.3.lib.4.fori, in glossa desdigalo.*

6 Obseruandum tamen erit, hoc de pœna ictus fustium, vel alia corporali, quod infamet, tunc de iure procedere, quando non vltra legem imposita est, quia si vltra legem imponeretur, secus esset per text. *in lege quid ergo, §. pœna granior, ff. de his, qui notantur infam. & in lege si posse dominium, Cod. eodem titul. lege sexta ad fin. titulo sexto partita septima* ibi, *esso mismo seria, si juzgador diesse maior, ò menor pena à alguno en el cuerpo, que las leyes mandan*, & ibi notat Gregor. Lopez in glossa *mayor ò menor pena*, & idem *in l.5.pracedenti : in glossa publica.*

7 Sed dum lege illa sexta post verba iondo tecitata addit, *maniendose à fazerle por alguna razon derecha, assi como se muestra adelante en el titulo de las penas en las leyes que fablan en esta razon* : videtur superiora destruere : magnamque difficultatem habete, repugnantiamque eontinere, quoniam si causa iusta est, minuendi, vel augendi pœnam, eo ipso non potest dici vltra legem imposita pœna, sed potius secuodum legem. Vnde si causa auget delictum iuxta ea, quæ ponuotur *in lege aut facta, ff. de pœnis, & in lege octaua titulo 31. partita septima* ad quam se refert, dicta *lege sexta, titulo sexto, partita septima*, tunc non censetur cum infamia dispensatum, & ita non videtur posse procedere, quod in d. l.6. in verbis supra relatis dicitur.

Sed pro vera intelligentia huius antinomiæ 8
est dicendum cum Gregor. Lopez, io dicta lege sexta, in glossa *por alguna razon derecha*, quod secundum Paul. de Castro *in dicto §. pœna grauior numero secundo & tertio*, quando causa, ob quam minuitur pœna, minuit etiam delictum, vt quia deliquit *friendole*, tamen cum lata culpa, vel delinquens erat minor, & sic merebatur veniam, vel erat multum senex, & sic non reputabatur tam magnum delictum, istæ causæ minuentes delictum, minuunt etiam pœnam, ita censetur cum infamia dispensatum, vt *in dicta lege sexta, & in dicta lege, etsi seuerior* : sed si causa auget delictum iuxta ea, quæ ponuntur *in lege aut facta, ff. de pœn. & dicta lege 8.tit.31.partita*, tunc, quia non videtur imponi grauior pœna, quam lege cauetur, non censetur cum infamia dispensatum, & non procedit.

Sed tunc demum procedet, quando non ex dispositione, dictæ legis, augetur pœna propter causam adhærentem delicto, sed quando propter aliud bonum publicum fuit imposita grauior pœna, vt quia multis grassatoribus opus est exemplis, tunc enim propter duriorem pœnam videtur cum infamia dispensatum : & si est talis causa, quæ delictum non minuit, veluti quia propter dignitatem oatalium punitur quis minus, quam alter, tunc numquam minoetur infamia, *lege quidam ff de pœnis*, Bartol. *in dicta lege, pœna granior*, & hæc etiam voluit, Bartol. Angelus *in dicta lege pœna grauior, versicnlo, quamuis, colum.2.*

Secundò ex superioribus etiam deducitur, 9
quod cum prædicta pœna canendi palinodiam sit personalis, & debeat à propria persona, quæ in hoc deliquit expleti, oe pœna sit illusoria habita informatione iniuriæ, quæ eam pœnam meretur, reus captus non potest relaxari sub fideiussoribus, argumento *legis 16. & in summa & lege 10. titul.29. part.7.* & eorum quæ tradit Anton. Gomez 3. *tom.de cap.reo,num.8.* & in terminis ita tenet & probat Auendan. *vbi suprà, numer.17.*& Auiles *in proœm.circa prat.num.20*, Plaça *dicto num.22.versiculo decimo quarto, in princip.* & ante eos Maraot. *vbi suprà, dicto numer. 10.* & hoc iure vtimur in praxi, vt obseruari sæpè, ac sæpius vidi, & affirmat Parlador. *dicto c.17.n.47.* & idem tenet Azeud. *in hac lege 2. n.226.*

Tertiò deduci potest, quod cum pœna dictæ 10
legis secundæ sit adimplenda in specifica forma, si accusatus iniuriarum præd. verborum pacisceretur cum accusatore, vt diceret dicta verba retractationis, vel similia coram testibus & tabellione extra iudicium absque sententia, & dixisset dicta verba provt fuit conuentum inter eos, non diceretur, se dedicere, quia dicta lege secunda Regia dicit coram iudice, & per sententiam ibi, *al plaço* aliàs enim esset infamis, secundum Montal. *in l. 2. tit.3. lib.4. ordinam. & l.8.titul.3. part.7.*

part.7. & est infamia iuris, quæ irrogatur per dictam legem, & sic per sententiam Bart. *in leg. 1. ff. de his qui not. infam.* ergo si non dixit illa coactus per sententiam, non dicitur se dedicere, de quo sæpè dubitatur maximè apud rusticos, qui se conueniunt ob bonum pacis, ita in terminis. Auiles *in proœmio circa præter glossa 1. num. 20. versic. hinc est:* secundum impressionẽ Salmant. an. 1571. ego huius autoris opinionem probo, quoad non incurrendam infamiam iuris ex simili retractione voluntaria extra iudicium facta, argumento *leg. 2. tit. 5. part. 7.* ibi: *La segunda es quando el byeda ge se desdize en Iuizio, &c.* vbi Greg. Lopez, in glossa, *el bidalgo*, idem probat in Plebeio damnato, actione iniuriarum, vt *in d. leg. 1. ff. de his, qui notam, infam. & in cap. cum te de re Iudicat.* ergo à contrario sensu, si id non fecerit in iudicio, sed extra voluntariè, non erit infamis infamia iuris: at vero infamia facti vir bonus, & honestus non dubito quin maneat notatus, qui prædicta verba, etiam voluntariè extra iudicium, & sine iudicis sententia protulerit, quoniam retractio prædicta quocumque modo fiat, apud viros graues maximè bonorem sugillat, diximus illud de infamia iuris *supr. q. 137. n. 8.* Quarto deducit Auendano *vbi suprà, n. 18. in versic. 5. infert.* quod si reus condemnatus, vt se contradicat, dicendo se mentitum fuisse, voluerit hoc facere, & sic fuerit contumax propter dictam contumaciam potest iudex eum detinere in carcere, vbi bene probat: attamen dum ibi, *& num. seqq.* addit, quod si potestque in carcere detentus, fuit huiusmodi reus per aliquod tempus adhuc nolit adimplere condemnationem, iudex ad Instantiam accusatoris poterit hũc reum aliter punire, nempe condemnare eum, vt ponatur, & verecundetur in aliquo loco, vbi voce præconis manifestetur, qualiter punitur, quia noluit canere palinodiam talis iniuriæ, quam aduersus Tit. protulit, hæc ipsius opinio mihi non placet, nec vera, aut sequenda est in praxi, quia ea ex capite potius videtur inuenta, quam vllo iure munita, quare deueniendum non erit ad huiusmodi pœnam, fateor reum istum contumacem, impunitum non debere remanere, sed arctiori custodia, & cum vinculis detinendus est in carcere, donec condemnationem personaliter ore proprio ex se exequatur, vt sic tædio affectu id faciat; interim tamen non est innouandum tenere sententiæ, nec ea commutanda cum sit seruanda in specifica forma, cum iudex iam functus sit officio suo nisi adexequendam legem iudex, posteaquam, *ll. de re indicat.* † ex quibus etiam non probo alteram nouam opinionem Azeued. *in hac leg. a. n. 235. cum seqq.* qui in prædicta specie Auendan. tenet, posse iudicem pronunciare, quod attenta rei contumacia ex nunc in antea, & in perpetuum, reus ipse habeatur pro contradicto & sic desdicho, ac si verbis mentitum esse dixisset, &c. Similiter mihi non placet eiusdem authoris altera opinio in sexta illatione, dum tenet in hac materia, & causa criminal. in terminis nostræ legis secundæ, esse locum torturæ, seruatis seruandis, hoc namque numquam vidi in praxi obseruari, nec de stricto iuris rigore verum esse cẽseo.

Denique neque eiusdem Auendan. illatio n. 17. mihi vera videtur dum tenet, quod in casu huius legis, si reus sit captus in carcere & detentus, non potest se defendere per procuratorem, vt in lege penultima, §. *ad crimen, ff. de public. iud. c. &* Bald. *in reus, C.* de accusatio. & per Doctores in *cap.* veniens, de accusatio. Primo quia quando ex delicto venit imponenda pœna Infamiæ, relegationis, vel pecuniaria, bene admittitur procurator, vt *in leg. versic. fin autem, ff. an per alium caus. appellat.* reddit? Possest. & ibi glossa & in lege seruum quoque, §. *publicè, ff. de procurat. & in d. §. ad crimen est communis, secundum* Auton. Gomez, *3. tom. cap. 1. de delictis, num 3.*

Et in relegatione, & infra testatur communem Iulius Clarus, *lib. 5. receptar sentent. §. vlt. quæst. 3 a. versic.* hinc est, vbi plures refert, & crebrius esse, hac communem sententiam plures alios citans, & latè probans, affirmat Menoch. de Arbit. *ind. lib. 1 quæst. 80. num. 86. cum seq.*

Quod, quoad exilium limitat, *l. 12. tit. 5. part. 3.* vt non procedat, quando imponenda est pœna exilij perpetui, tunc etiam Procurator non admittitur, vt ibidem cauetur in versiculo, *Mas sobre pleyto*, &c. similiter eo quod ad pœnam Infamiæ quando delictum commissum pœnam infamiæ principaliter meretur, quod non admittatur procurator: declarat etiam Menoch. *vbi suprà, n. 40.* vt in casu statui Papiæ, & in Constitutione Mediolanensis, quibus cauetur, quod falsarius ea pœna punitur, vt mitta dehonestatus in publicum producatur, & ibi plures autbores hoc tenentes, refert: secus si pœna infamiæ in consequentiam inducta est, vt puta, quando agitur contra tutorem suspectum, vt à tutela remoueatur, tunc namque Procurator bene admittitur, vt sensit glossa, *in leg. non solum, §. vltim. ff. de procurator. sequitur* Socinus *in c. veniens, column. 10. versic. 8.* quæro, de accusat, & probat Menoch. *vbi suprà, n. 125.* Secundò, & principaliter mouent contra prædictam assertionem Auendan. *vbi suprà, d. num. 17.* quoniam iura contraria non procedunt, quando reus delinquens positus est in vinculis, & non potest causam bene agere personaliter. qui tunc distinctè in qualibet causa criminali, etiam grauissima, in qua veniat imponenda pœna corporalis potest constituere procuratorem, secundum Bartol. *in d § ad crimen, num. 10* & ibi Alber. dicentem esse communem: tenet etiam Bald. *in d. l. reos, num. 21.* dicens, quod in hoc omnes doctores concedant, & est communis & ita seruatur consuetudo, vt plures referens testatur Iul. Clarus; *d. quæst. 32. versic.* item quæro, & omnes admittunt, secundum Menoc. *vbi suprà, n. 56. versic. hinc videmus est communis,* a. Anton. Gom. *vbi suprà: n. 14.* licet dicat hoc dubium videri, & contra iura, & quod ideo in isto Regno cauti Iudices semper faciunt actus processus cum ipso carcerato personaliter, & quod est communis vsus & stylus in prædicta quod certis diebus, vel horis fiat audientia publica cum ipsis incarceratis, & quod certè est optimum consilium in practica quod non difiteor, nibilominus tamen communis opinio præfata in praxi quoque seruatur circa alios actus, qui fiunt per Procuratores carceratorum extra audientiam prædictam, qua re in proposito ita ex mente Doctorum distingui oportet: Quod quando reus est personaliter constitutus in iudicio, ipse debet respondere accusationi, vel inquisitioni, vel interrogationibus, quæ ei fiunt à iudice super delicto, siue in primo examine, siue in aliis, siue in tortura nec admittitur Procurator, sed debet personaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorum, & per se ipsum respondere & ita practicatur a. Ang. *in d. §. publicè post n. 5. quem ibi refert* Paul. *n. 9.* & Anton. Gomez, *de malefic. in verbo*, qui donis iudex videns: quod inquisiri *n. 12.* ita etiam practicari attestatur Ang *in d. l. reos n. 2. in fin. prout eos refert* Iul. Clat. *vbi suprà, vers.* tu vero, sed quo ad alios

alios actus causæ bene potest procurator Interuenite,puta ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum ipsa causa, provt ita se plures obtinuisse, & vidisse de facto obseruati dicit Alber. *in d.§. publice, post n.38 in versic.*item quæritur,an saltem,quem refert,& sequitur ita distinguens Iul. Clar. *vbi suprà* quam dictionem ego quoque semper in praxi obseruari vidi,eo addito,vt si in Iudicio præsens sit reus, etiam eius procurator cum eo admittatur ad præsentationem petitionum,nihil enim interest,vter eorum eas præsentet : quod vero attinet ad responsiones personales faciendas non admittitur procurator, sed reus ipse pet.

SVMMARIVM.

1 *Pœna canendi palinodiam,an habeat locum parte offensa accusante,vel ea desistente.*

De pœna canendi palinodiam, parte offensa non accusante,vel ea desistente,an habeat locum,vel alia sit imponenda.

QVÆSTIO CXL.

1 QVÆRO tandem an pœna canendi palinodiam,de qua,in hac *l.2. reg. de las iniurias*, habeat etiam locum, parte offensa non accusante, vel ea desistente, & videtur tunc quoque eandem pœnam imponendam esse, primò quia ex quolibet delicto offendit pars,& respublica, sicque duobus competit ius accusandi: remittente ergo parte,seu condonante ius suum, remanet ius publicum,vt latè prosequitur Auen. *in tract. de iniur. n.22. & 24.* sicque pro viodicta publica iudex poterit fiscalem promotorem constituere,& punere,qui reum accuser,vt soler fieri in aliis causis criminalibus , iuxta iura allegata, quia iudex,qui ex officio procedit,subrogatur loco accusatoris,vt notatur *in l.2. § si publico , ff. de adult.*ne delicta remaneant impunita : ergo tunc quoque pœna nostræ l. imponenda venit.

Secundò,quia aliquis connitiandi animo,alterum hæreticum , aut proditorem appellauerit, Reipubl. perquam maximè interest, vt ille iniuriam probet quod duxit,vt in l. eum, qui nocentem,*ff.de iniur.velut.*siue publice contradicat, dicendo se mentitum fuisse, quia perniciosum esset Reipublicæ,aut hæreticum , aut proditorem tolerare, vel si huiusmodi non sunt impugnatum relinquere,qui eos diffamauerit,quamuis ipsi dissimulent aut iniurias proprias condonent , iniuriantibus ab eorum forte potentiam , vel alias, quibus & aliis Auend.*vbi sup.n.14. verſ. sui, quia* quæstio tenentque in causis criminalibus, & in casu nostræ l.2. vbicumque iudex viderit , quod conuenit imponi pœnam à lege statutam , illam poterit imponere,non tamen cogitur, sed si volt poterit minorem pœnam statuere, nec propter hoe tenebitur in syndicatu & quod vbicumque est de stylo curiæ , quod iudice ex officio procedente minoretur pœna , illa poterit minorari, & sic quod in materia huius l. non decet necessario imponi pœna,de qua hic maxime , quia de generali consuetudine curiarum obseruatur,vi nolente iniuriato prosequi iniuriam iudex imponat pœnam sulidorum centum & quinquaginta fisco Regio : & vltra hoc pœna centum merapetinorum,quod addit lex sequens,in pœnam cuius lib. incuriosi verbi turpis(hoc die de 200. Marauedis)additque Auendan.quod vltra has pœnas iudex soler reum relegare, vel aliter sic punire, & quod sic solet practicari lex ista iudice eum officio procedente.

Nihilominus tamen quæstione præmissa *l. 4. huius tit.*quæ in praxi est obseruanda deiicir , *que las iusticias destos Reynos sobre palabras liuianas que passaren entre qualesquier vezinos de qualesquier Ciudades,villas,y lugares dellos sino interuinieren armas,ni efusion de sangre,ò enque no ouiere querella de parte ò que si se ouiere dado queja se apartaren della,y fueren amigos,no se entremetan à hazer perquisa de ello de oficio,ni procedan contra los culpados,ni alguno dellos,seyendo las palabras liuianas, o ligeras vnptuersos ni les lleuen penas,ni achaques por ello : y lo mismo manda se guarde en las S. palabras de iniuria,que por la l. se guarda del mismo tit. se pone pena de 30.sueldos no precediendo querella de parte , pero precediendo cerca delas dichas palabras, manda, que aunque despues la parte que dio querella se aparte della las insticias hagan iusticia* , per quam ita tenet Did.Per. *in d.l.2.in gloss.pecben.*300.*sueldes : & in gloss.diez mil marauedis,pag.*230.*col.*2. Ex qua lex colligo primo , minime procedere posse hodie, quod Auend. existimabat, nempe deficiente parte,vel ea remittente posse iudicem in casu huius l. 2. condemnare reum eadem pœna hac si pars accusaret licet ad eam iniungendam iudex non teneatur, nisi velit.

Secundò censeo,non etiam rectè iure procedere,quod idem Auend. asserit stari de generali cõsuetudine curiarum in specie nostr. quæst. nempe quod iudex imponat pœna *centũ & 50.*solidorum Cameræ Regiæ , & insuper aliorum centum marapetinorum,de quibus *in l.3.* hodie ducentorum marapetinorum,& quod vltra hoc solet iudex reũ relegare,vel aliter sic punire , cum enim pars accusans deficiat non video quod reus stante *d. l.4.* possit amplius condemnare, quod in pœna certa & determinata à nostra *l 2.*pro illis iniuriis , hoc est,centum & 50. solidorum tantum, *para la Camara,porque la otra mitad y el desdezirse*,est introductum in fauorem & satisfactionem partis offensæ:ipsa ergo non accusante,vel remittente,cessat ratio finalis legis, ergo & ipsa satisfactio : ex verbis enim iniuriosis tãtum , respublica non offenditur,vt inquit *Felin.in c.dil.fily col.fin.verſ.*3. *declarat.d.exceptio : ergo cum attenta d l.4.* tantum permittatur iudicibus procedere contra alterum iniuriantem,quinque verbis contentis in hac *l.2. p.* accusante,quamuis postea desistente , & quod tunc iudices iustitiam administrent, consequitur, quod desistente parte, iure inspecto,hoc est *d.l.2.* Iudices tamũ debeant condẽnare huiusmodi reus pœna fisco competenti pro satisfactione ipsius reipublicæ,non enim maior debet esse satisfactio reipublicæ,parte desistente quã fuisset,ipsa adhuc in sua accusatione persistente iuxta rectæ rationis tramitem : quinimo in aliis delictis semper videmus leuius reos puniri pro satisfactione, & vindicta publica desistente ab accusatione parte ipsa offensa, quod si pars adhuc non desisteret, rectius igitur obseruabunt boni iudices,& prudentes, vt in specie nostræ *q.* parte accusante desistente reum quinque verborũ in nostra *l.*cõtentorum tantum condemnet pœna centum & quinquaginta solidorum,Fisco Regio applicandorum,& ita vidi in praxi obseruari:quia altera pœna centũ Marapetinorum, *d.l.3.*hodie ducentorum Marapetinorum,

imposita

imposita tantum est pro aliis verbis iniuriosis leuioribus quinque: sicque non habet locum in nostra specie, quinimo hodie si pars non accuset de prædictis verbis iniuriosis leuioribus, vel si accusauerit ipsa desistente, Iudices non possunt vllo modo procedere contra reum, vt *in d.l.4.* at vero pœna exilij nullo iure seruatur vt pro verbis tantum quantumcumque iniuriosis imponatur quidquid secus censuerit Azeued. *in d.l.4.*

SVMMARIVM.

1 *Famosum libellum fabricans, qua pœna puniatur per totam quæstionem.*

2 *Pœna famosum libellum fabricantis, qua sit omnium iure, & n.3. cum seqq.*

5 *Episcopus faciens libellum famosum, qua pœna puniatur.*

6 *Libellum famosum ponens in Ecclesia, anathematizatur.*

7 *Famosi libelli auctor in foro conscientia tenetur ad restitutionem fama sicut alij detractores.*

10 *Libelli famosi auctor infamis est, & praterea nec testamētū facere, nec testimoniū ferre potest.*

11 *Mandans, & consulens libellum famosum fabricare eadē pœna punitur, qua eius auctor.*

12 *Famosum libellum scribens, & dictans & exemplans, punitur eadem pœna. Idem in legente libellum famosum, si statim eum non laceraucrit, sed alios certiores fecerit ibique dimiserit, n.13. Sola tam lectuda sine alia manifestatione non fecit incurrere pœnā ordinariā libelli famosi, sed tātum extraordinariā, n.4.*

15 *Famosum libellum legens si illius auctorem decuerit, & pādiderit. pœna aliqua non tenetur.*

17 *Imperitus legens libellum famosum, non censetur dolo eum legere, & nullo pacto punietur. Famosum libellum legens expansis de quibus hic, non punitur eadem pœna eodem, n.7.*

18 *Famosum libellum emens, seu vendens, faciens vel procurans, vt ematur, vel vendatur, punitur vt auctor.*

19 *Retinens libellum famosum, punitur pœna libelli famosi.*

20 *Famosum libellum casu inueniens, eumque non corruperit, sed eius vim, aut tenorem aliis manifestauerit punitur pœna famosi libelli.*

21 *Famosum libellum componens in alterius infamiam, punitur.*

22 *Famosum libellum affigens in loco publico, vel malitiosè fecit eum cadere in terram ad effectum vt publicetur, punitur pœna famosi libelli.*

23 *Componens carmina & Epigrammata, vel cantiones, vel quid simile in detractionem fama, punitur de famoso libello. Et procedit quacumque lingua fuerint composita, num.24. & 25. vbi ampliatur etiamsi hoc faciēs, velit illud probare, quia ad hoc admitti non debet.*

26 *Cornua in foribus alicuius affigens, vel eis stercora iniiciens, punitur ad instar facientis libellum famosum.*

27 *Picturas obscenas in alterius infamia in aliquo loco ponens, punitur ad instar famosi libelli, & itidem alia turpia committens, de quibus hic.*

28 *Famosum libellum faciens, sine nomine suo, siue alterius punitur, vt hic & idem si id faceret sine nomine: & idem erit, si libellus nomen illius non contineat, cui infamia irrogatur, dummodo alium deconstetur de quo libellans voluit intelligere, minor tamen pœna hoc casu imponenda erit, num.20.*

30 *Famosum libellum ponens in palatio Principis, aut communitatis multo magis punitur pœna famosi libelli, idem in faciente libellos famosos contrà magistratum, Iudices & Officiales.*

31 *Reuelans, aut indicans auctorem famosi libelli quo pramio efficiatur.*

35 *Famosi libelli pœnam non incurrunt carens dolo, & alij, de quibus, num. seqq. vsque in fin.*

De pœna libelli famosi fabricatoris & aliorum in hoc delinquentium.

QVÆSTIO CXLI.

QVÆRO vlterius de pœna famosū libellum fabricantis & primo sciendū est, quod famosus libellus secundū DD. est compositio ictus in scriptis in iniuriam alicuius, eius quod quis probare non vult, & in publico iactat, vel in loco vbi inueniatur. Sylu. *in Summ. rub. de libello, n.4.* & Ang. declarans *in verb. libel. famos. in princ.* quos ad hoc refert, & sequitur Prosp. Facin. *in sua prax. crim. 3. p. q. 105. in spect. 41. n. 421.* & probat *in l.3. in princ. tit. 9. p. 7* ibi: *Infaman, è deshonran vnos à otros, no tan solamente por palabra, mas aun por escrituras, faciendo canticas, ò rimos, ò dessados malos de los que han sabor de infamar, è esto fazen à las vegadas paladinamente, è à las vegadas encubiertamente, echando aquellos escritos malos en las casas de los grandes señores, ò en las Yglesias, ò en las plaças comunales de las Cindadas, & de las Villas, por que cada vno lo pueda leer: E en esto tenemos que reciben gran deshonra aquellos contra quien es fecho, E otro si hazen muy gran tuerto al Rey los que han tan gran atreuiemento como este: ò tales escrituras como estas dizen en latin,* famosus libellus: de quo famoso libello agunt *l.1. §. si quis libellum, alias si quis librum, ff. de iniuriis,* & *l. constit. eod. tit. l. vnic. C. de famosi libell. qua est canonizata, in c. is, qui § si quis famoso 5. q. 1.* & quamplures Auctores Latini Antiqui, quos congerit Petr. Plaça *de delict. c.3. n.1. qui num. seqq.* post Ant. Gom. *var. resol. 3. tom. c.6. de iniuriis, n.1.* latè materiam hanc declarant, sed latissimè omnium, & vtiliter admodum Prosp. Farin. *vbi suprà*, per totam illam quæstionem, ad quem occurrendum erit, quoties de huiusmodi delicto agi oporteat, † Nunc vero solum de eius pœna agemus, vt est nostra mens in omnibus delictis in hoc nostro opere de iure ciuili antiquo 12. tabularum, & tandem Imperatorum iure pœna capitis est statuta in prædictis iuribus, dummodo in libello diffamatorio cōtineatur delictū, per quod infamatus incurreret pœnam mortis, modo dicat verū, modo falsum, alias solum tenetur Iudicis arbitrio, vt ex aliis probat Don Ioan Vela, *de pœn. delict. c.16. fol. 91. in vers. iure enim,* & tenet gl. per text. ibi *in d.l. vnic. C. de famos. libel.* & ibi communiter Doctores, Ant. Gom. *vbi supr. d.n.1.* Plaça *vbi sup. n.2. vers. verum pramissa,* vbi quod d.l. regia 3. ita intelligenda est glossa, & *in d.l. lex Cornelia, § si quis librum, ff. de iniur.* & ibi Agn. *n.1. & 2.* & alij quamplures, quos citat Facin. *vbi suprà, d.q.105. n.442.* & hanc capitis pœnam plures dixerunt esse mortis naturalis, refert alios plures Facin. *vbi sup. n.413. cum seq.* vbi ex Follecio refert, quod non est locus torturæ quando agitur de libello famoso continente non delictum, aut delictum non capitale, sed leue, quod dicit notandum

dum esse in Pract. Anton. Gumez, *ubi suprà d.n.* 1. *vers.* unum tamen est ubi de communi.

Non tamen desunt qui dicant de consuetudine pœnam libelli famosi non esse mortem, sed extraordinariam iuxta facti, & personarum qualitatem, secund. Iul. Clar. *in pract. crim.* §. *fi quæst.* 68. *n.* 26. *versic.* libelli famosi author. *ad fin* dicentem se nunquam vidisse pro libello famoso aliquem ultimo supplitio affectum, sed semper fuisse impositam pœnam extraordinariam, vt puta ictuum funis, aut fubigationis, aut ad summum, triremium, & quandoque etiam infamis catenæ, & refert alios Farinac. *ubi suprà qui n.* 429. inquit, non defuisse alios Doctores, quos ibi refert, qui dixerunt, pœnam libelli famosi esse deportationis, & *n.* 48. inquit negari non posse, quin pœna prædicta sit arbitraria, & quod debet semper mitior esse in eo qui libellum famosum componit, aut quid simile facit ignominiam personæ honestæ, vt puta meretricis.

Sed quod ab ordinaria iuris pœna non debeat aliquo modo recedi scripsit Suar. in addit. ad Anton. Gom. de Delictis *c.* 6. *n.* 2. prout eum refert Farinac. *ubi suprà*, *n.* 427. vbi etiam citat motum proprium Pij V. vbi in primis confirmando omnes pœnas ciuiles & canonicas, eas etiam grauiores, & vltimi supplicij, ac confiscationis bonorum secundum facti & personarum qualitatem eius arbitrio imponi posse statuit, vt in eius Bul. 315. in ordine cauetur, fol. 1165. *part.* 2. prout pariter & mortis pœnam imponi posse, si ita Senatui arbitratus fuerit pro personarum delinquentium, & inquas delinquerint, qualitate voluit vrbes statutum *lib.* 2. *c.* 62.

Sed in his Regnis hispaniæ pœna legum iuris ciuilis supra relati apposita est *in d.l.* 3. *tit.* 9. *p.* 7. ibi *E por onde defendieron los Emperadores esta los Antigos, que fizieron las leyes antiguas que ninguno no deuiesse infamar a otro desta manera, qualquiera que contra esto fiziesse, mandaron, que si tan gran mal era escripto en aquella carta, que si fuesse prouado en juyzio a aquel contra quien lo faze, que mere ce pena poriende de muerte ò desterramiento, ò otra pena qualquier, que aquella pena mesma reciba tambien aquel que compuso la mala escriptura, como aquel que la escriuio*, quàm l. regiam ad hoc citant & allegant Nostrates præcipuè Anton. Gomez, *n.* 2. & Pial. 2. *vbi suprà*, & Don Iuan. Vela, *vbi suprà*, *fol.* 92. *in principio.*

4 De Iure Canonico author libelli famosi flagellatur, text. *in cap de prima* 5. *q.* 1. ibi flagelletur, qui scripta in alterius famam neglexerit probare, & ibi glossa, *verbo, de* 1. *text. in cap. qui in alterius eadem circa & quæst.* ibi, *flagelletur*, & plures Doctores hoc tenentes congerit Farinac. *ubi suprà, d.q.* 105. *n* 430. vbi *n. sequenti*, quod imò potest deponi, cum sit crimen graue & damnatione dignissimum, secundum Tutrecremata & alios, quos refert, & Don. Iuan. Vela *de pœnis delict. dict. c.* 10 *fol.* 91. *vers.* 5. *pontificum*, vbi quod hodie clerici deponuntur, vt notat Plaça *d.c.* 3. *n.* 4. & Menoch *de arbitrar. iud. casu* 263. *n.* 55. Syluestr. *verbo libellus n* 5. & si monitus neget delictum, illudque fateri nolit Sacramentis priuetur, & si adhuc in negatione perstiterit, & excommunicationem contempserit, excommunicetur & anathema sit, secus si errorem suum fateri voluerit, quia tunc non excommunicatur, text. *in cap. quidam maligni*, vbi glossa & Doctores communiter 5. *quæst.* 1. de cuius intellectus benè agit Soto *de ratione tegendi secret. part.* 2. *quæst.* 5. *fol.* 59. Syluest. *in summa, in rubrica de libello, post num.* 5. Ang. Declaratio *in verbo, libellus famosus, ad medium*, vbi etiam quod sponte confitens libellum famosum punitur arbitrio iudicis, & mitius cum eo agitur, vt inquit prædict. gloss. *cap. de prima*, & hanc pœnam alios allegans refert Farin *ubi suprà*, *n.* 432. & an huiusmodi excommunicationis absolutio sit Papæ reseruata, & quando, agit Iacobus Grafis *decis.* 138. *n.* 15. *p.* 1.

Episcopus autem faciens libellum famosum non flagellatur: quia est de illis personis, quæ tangi non possunt, Bellamera *in d. cap.* 1. *num.* 1. 5. *quæst.* 1. & ibi etiam Archid. *post num.* 1. Prepos. Alexand. *in d. cap. qui in alterius, num.* 1. *versic. intellige, eadem causa & quæst.* vbi quod isto casu pœna commutatur, & *ibi* etiam Turrecremata, *in fin. versic. nisi propter*, &c. Fatinac. *vbi suprà, numer.* 434. § Ponens autem libellum famosum in Ecclesia anathematizatur text. *ad literam in cap si qui in princ.* 5. *quæst.* 1. & ibi gloss. & communiter omnes. 5 6

Et insuper in foro pœnitentiali tenetur author libelli famosi ad restitutionem famæ, sicut alij detractores, vt cum Turrecremata & aliis probat Farinac. *vbi suprà, num.* 436. post Plazam, *de delictis, cap.* 3. *num* 4 Nauarr. *in cap. Sacerdos, n.* 6. *de pœnitent.* distinct. 6. & Iacob. Graffis, *dict. decis* 138. *num.* 17. imo secundum Iadoc. *in pract. crim. cap.* 125. *post num* 6. etiam in foro fori tenetur reus huius criminis per contrarios libellos famosos se dedicere, & fateri mendacium dixisse, nec dissentit, summa Aug. *verb. libellus famosus, in fine num* 21. Farinac. *dict. quæst* 105. *num.* 71. & 437. § Sed cum Iure nostro hæc pœna nuncupatim scripta, seu imposita non sit, sed quam præximus per dict. *l.* 3. *tit.* 9. *part.* 7. censeo eam in nostra specie imponenda minimè esse nisi tantum in casibus & conuitiis sine scripto obiectis, de quibus *in l.* 2. huius nostri tituli 10. *lib.* 8. saluo iudicio rectius sentientis, & præcipuè ex traditis per eundem authorem Farinac. *ibidem num.* 439. *cum sequenti.* 7 8

Vno tamen casu videtur limitanda hæc nostra sententia, nempè quando in libello famoso obiicerent vnum vel plura conuitia ex contentis *in d.l.* 2. & pœna esset arbitraria non vero mortis, tunc namque nullum melius arbitrium videtur, quam vt offensor publicè se dedicat dicendo se mentitum fuisse, & falsum dixisse, dico publicè, idest eodem modo, quo alterum publicè offendit vltra alias pœnas arbitrarias pro qualitate conuitij, & personarum. 9

Præterea author libelli famosi infamis est, & intestabilis & propterea, nec testamentum facere, nec testimonium ferre potest, *l. ob crimen, ff. de testibus l. cum lege, C l. vl. cui* § *fi ff. de testament. l* lex Cornelia, § *si quis librum, &* ibi gloss. *verbo intestabilis, ff. de iniuria c. ob crimen*, & ibi gloss. 4. *q.* 3. & plurimos congerens Fatinac. *vbi sup. n.* 437. § Hæ sunt pœnæ iure impositæ authori, & compositori libelli famosi, siue sit laicus, siue clericus firmiter vero nonnulla in materia declar. in praxi vtilia. 10

Et primo quidè ampliatur regula præfata pœnalis, quæ loquitur in authore ipsius libelli famosi, vt procedat etiam in mandante, & consulente, *l. lex Cornelia* §. *si quis lib.* ibi, *dolove malo fecerit, quod quid eorum fieret, ff. de iniur.* & ibi Iac. de Aren. *in verbo, curauerit*, Archid. *in c.* 20. per illum text. *in fine princ.* 5. *q.* 1. vbi gloss. quod facientes & consentientes pari pœna puniuntur 1. Azo. *in summa, de iniur. n.* 4. Hostiens. *in summa, de iniur.* §. *quot modis fit iniuria, n.* 3. *post vers. litt. vero*, & alios allegans Farinac. *d. q.* 105 *n.* 442. *cum seqq.* 11

Ampliatur

12 Ampliatur secundo eadem regula, vt procedat nedum in componente libellum famosum, sed & in illum scribente, & etiam in dictante, & exemplante, vt latè cum aliis probat, ibi Farinac. *n.*445. *cum sequenti.*

13 Procedit etiam in legente libellum famosum, si statim eum non laceraucrit, nec abstulerit, sed vtique alios certiores fecerit, ibique dimiserit, quia præsumitur author eiusdem libelli, ita cauetur *in dict. l. vnica. C. de famos. libell.* & ibi communiter DD. *& in d.l.*3.*tit.*9.*part.*7.ibi, *è dan tuuieron por bien,* &c.

Anton.Gomez. *cap.*6.*de iniur. numer.*1. Petrus Plaça, *de delict. cap.*3.*num.*2.*versic.hus tandem prænotatus,* &c. don Ioan.Vella, *dict.cap.*16 *in fin.* Rur-

14 sus, *consil.*20. *num.*55. ¶ Sola tamen lectura, sine alia manifestatione non faciet incurrere pœnam ordinariam libelli famosi, sed tamen extraordinariam, secund. Anton.Gomez, *vbi suprà*, *in versicul. ex quibus videtur inferendum.* Sed Emanuel Suarez, *ibi in eius addit. numer.*3. verum credit, quod in hac specie, neque extraordinaria pœna possit, cuius opinionem sequi videtur, dum cum ea vltimo loco remanet Farinac. *vbi suprà*, *numer* 450. & iterum *numer.* 452. *cum sequenti*, licet postea, *numer.* 464. contrarium adducit, ex quibus censeo, vt pœna aliqua extraordinaria debeat adhuc puniri iste, de quo agimus.

15 Si tamen legens libellum famosum, illius authorem docuerit, & pandetit, pœna aliqua non tenetur, sicut in ea est sententia magna pars authorum, quos citat Salicetus *in d. l. vnic.* & sequitur Petrus Plaça, *de delict. lib.* 1. *dict.cap.*3. *num.* 2. *in versicul. quibus illud subiiciam.* Bursat. *consil.* 94. *numer.*32. *versicul. quinto*, *& vltimo*, *lib.* 1. Cephal. *consil.* 341. *per totum*, *in discursu*, *lib.* 3. *vbi numer.* 20. & 30. testatur, ita semper seruari vidisse, quos refert, & sequitur Farinac. *dict.* 3. *part. quæst.* 105. *numer.* 45 1. tametsi Salicet. *vbi suprà*, dicat, quod vterque punietur, tam author quam propalator; de authore non est dubium, cum quo transire videtur Greg. Lopez, *in dict.l.*2.*in gloss. como aquel que lo fizo.* In propalatore sequor opinionem benigniorem, quæ habet ipsum non puniri, cum maiori parte authorum.

16 Similiter si imperitus, & ignarus legerit libellum famosum, non censebitur dolo eum legere, & nullo pacto punietur, vt consuluit, Burlatus, *dict. consil.* 94. *num.*13. *& sequentibus*, *& numer.*23. *in fin. & numer.* 17. vbi de legente libellum famosum casu fortuito, non autem data opera, & illum non manifestante, aut publicante pluribus, sed vni tantum & secretè & *n.*21. *cum sequentibus* de eo, qui legit, & respicit libellum, non animo infamandi aliquem, sed vt videat ingenium & inuentionem libellantis, & causa addiscendi prout præsumendum est, quando legens est persona litterata, honesta, & bonæ conditionis & famæ, & *numer.* 33. *infra & sequenti* agit de legente libellum famosum causa delectationis, & occasione legendi, seu audiendi, quod nouiter in lucem prodiit, & *numer.* 38. *in fin.* vbi testatur hoc casu fuisse impositam pœnam pecuniariam: & de supradictis, idem probat Farinac. *vbi suprà*, *numer.*451. *cum sequenti.*

17 Ampliatur etiam prædicta Regula, *l.vnica cum simili. Cod de famos. libell.* vt procedat in emente, seu vendente libellum famosum, vel faciente, & procurante, vt ematur vel vendatur, *l.lex Cornelia*, *§.fin.de iniur. & ibi gloss. verbo emerit*, & alij DD. quos refert, & sequitur Farinatius, *vbi suprà*, *num.* 453.

Procedit etiam retinente libellum famosum: 18 ex sola namque eius retentione punitur pœna libelli famosi secundum communem, assertam & affirmatam per Bursat. *consil* 20. *numer.* 55. *lib.* 1. Baiard. *in* addition. ad Iul. Clar. *in pract. Crimin.* §. *fin. quæst.* 68. *numer.* 64. tametsi Plaça ab illo allegatus, & Anton. Gomez, ab hoc, quid tale non dicant: vnde de huius ampliationis veritate videndus est Farinacius, *vbi suprà*, *numer.* 455. cum sequenti declaratione per ipsum ibi, *numer.*465. nempe, quod inueniens libellum famosum, & illum non corrumpens, tunc demum minimè punitur, si illum aliis non monstrauerit, quin & ipsum libellum in eo loco, in quo inuenit, dereliquit: quod si acceperit, & penes se retinuerit, & cum eo inuentus fuerit, præsumitur quod ipse fecerit, nisi probauerit se inuenisse nam tunc non detur puniendus, quamuis illum retinuerit vel si alteri non monstrauerit.

Procedit etiam in eo, qui libellum famosum 19 casu inuenerit, illumque non corruperit, combusserit, aut lacerauerit, sed eius vim, & tenorem aliis manifestauerit, expressa l. vnica, C. de famos. libell. & ibi. gloss. & communiter DD. & dict. l.3. tit. 6. part.7. est communis, vt plures citans refert Farinac. *vbi suprà*, *num.*460. diximus *suprà in versic.* procedit etiam in legente libellum, & propter à non male facit inueniens libellum famosum, si illum secreto deferat Magistratui & iustitiæ, secundum Iadoc. *in pract. Crim. cap.*125. *numer.*8. *& Fatinac. vbi suprà*, *num.*461.

Similiter etiam ampliatur dispositio, *dict.l.vnica. C.* de famos. libell. vt procedat multo magis 20 in componente librum in alterius infamiam, *dict. l.lex.* Cornelia, *§.si. quis librum*, *ff de iniur.* Azo. *in sum. de iniur.* §. *quot modis fiet iniuria*, *n.*3.*versic.* libelli famosi auctor. vbi refert diuersos casus contingentes, circa hoc in praxi, & Farinac. *vbi suprà*, *num.* 466.

Et in affigente seu ponente libellum famo- 21 sum in loco publico & illum publicante, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà*, *num.* 457. *cum sequenti*, *& num* 459. Idem resoluit in eo, qui dolosè libellum famosum fecerit cadere in terram ad effectum, vt publicetur, ac si illum publicasset.

Ampliatur etiam, vt procedat in componente 22 carmina, epigrammata, vel cantiones, aut quid simile in detractionem famæ alicuius, l. lex Cornelia, §. fin. & ibi gloss. verb. epithesim, & verb. sine scripta. ff de iniur. l. item apud Labeonem, §. hæc autem, ibi. aut si carmen, &c. & ibi gloss. §. eodem Farinac. plures allegans, *vbi suprà*, *n.*467. & inter eos Bursat. *consil.* 94. loquentem de libello famoso facto in forma passionis, & in forma te Deum, & Plorum, *consil. criminali diuersorum* 131.*num.*2. quia carmen famosum vulgariter nuncupatur paschinium & procedit quacumque lingua carmina, sint composita, vt per Farinacium, *in dict. num.*467. *& n.*468. quod 23 procedit non solum in componente carmina, & cantiones in alterius infamiam, sed etiam in eas canente, vt pobatur *in d. l. item apud Labeonem § hæc autem* ibi, vel canat aliquid, quia podorem alicuius lædat Farinac. alios refetens *vbi suprà*, *num*,468. Plaça *d. lib.* 1.*c.*3. *n.*2.*versicul. nec sub eadem pœna*, Ioano. Vella *de pœn. delict. d. cap.*16.

cap.16. ad fin. versic. 2. etiam, vbi quod sunt pu-
niendi corporaliter vel pecunialiter arbitrio iu-
dicis, sed quia isto casu detur actio iniuriarum,
videtur tenere Cephal. *consil. 341. num.7. lib.3.*
¶ Nos regnicolæ habemus expressam lib. de hoc
25 loquentem, scilicet l.3.*tit 9.p.7.* huiusmodi, *otro*
si defendieron que ningun home no sea osado de can-
tar cantigas, ni dezir rimas, ni dictados que fues-
sen fechos por deshonra, o por denuesto de otro: è si al-
guno contra esto biziere deue ser infamado por ende:
è de mas desto deue recibir pena en el cuerpo, ò en lo
que huuiere a bien vista del juzgador del lugar do
acaeciere: y en este caso dize la dicha ley, que aun-
que en la ley primera de aquel titulo dixo que el que
deshonrase à otro por palabra si prouasse que aquel
denuesto, ò mal que dixo del era verdad, que no
caya en pena: con todo esso en cantigas, ò en rimas,
ò en dictados malos, que los homes fazen contra
otros, o los meten en escrito, no es ansi: ca maguer
quiera prouar aquel que fizo la cantiga ò rima, o di-
ctado malo, que es verdad aquel mal, ò denuesto que
dixo de aquel contra a quien lo fizo, no deue ser oydo,
ni le deuen caber la prueua: & ibi reddit rationem
eadem lex regia.

Ampliatur regula, *d. l. vnic. C. de famos. libell.*
26 *cum similibus*, vt procedat etiam in stercorante
fores alicuius vel eiusdem foribus cornua affi-
gentibus, Decian. *lib. 3. tract crim cap 25. num.53.*
tom.1. fol 101 *col.4* per text. *in l. lex Cornelia § fin.*
ff de iniur. Bertaz. *consil.253. n.2.* & latius Farinac.
vbi suprà, in sua praxi crimin. 3. part. quæstioni-
bus .105. num. 469. vbi quod talia facientes pu-
niuntur instar facientis libellum famosum, ex
27 Bartazol. *vbi supra, num.3.* ¶ Similiter etiam in-
currit crimen famosi libelli is, qui obscænas pi-
cturas in alterius infamiam in aliquo loco ponit,
secundum Iulium Clarum *in pract. crim § fin. quæ-*
stion.68. n.26 in versic. libelli famosi autor, & Fari-
nac. *vbi suprà, n* 471. post Bertazol. *consil. 165. n.1.*
cum sequenti lib.2. & Farinac. *vbi suprà*, refert alias
pœnas, quæ iuxta vrbis statuta & bannimenta
illarum partium imponuntur similia facienti-
bus, erit igitur pœna extraordinaria iuxta quali-
tatem personarum offendentium, & offensorum,
vt in terminis ita tenet alios allegans Petrus Za-
ball. *1. p. resolut crim. casu 75. num. 1. cum seqq.* vbi
quod talis delinquens, quia ad ostium & fene-
stras domus alienæ pudenda virilia & muliebria
depicta, vel cornua appendit, vel aliud simile fa-
cit grauem iniuriam inferre dicitur, & graui ani-
maduersione dignam & *n.4.* refert quendam ob
hoc ad triremes ad tempus condemnatum fuisse,
& quod incideret per ciuitatem cum mitra in
capite & scripto in pectore, quod huiusmodi pu-
nitionis causam denotaret.

28 Et procedunt superiora in eo, qui libellum fa-
mosum facit, siue nomine suo, seu alterius, imo
hic magis delinquere videtur, vt in *dict. lib. lex*
Cornelia, §. si quis librum, ibi, *etiam si alterius no-*
mine, & ibi glossa *verbo, alterius*, & alios alle-
gans Farinac. *vbi suprà num.472.* & *num. sequen-*
ti, quod procedit etiam in faciente libellum fa-
29 mosum sine nomine, ¶ & *num.* 474. quod idem
erit, si libellus nec etiam contineat nomen il-
lius, cui infamia irrogatur, dummodo aliunde
constet, de quo libellans voluit intelligere, mi-
nor tamen pœna hoc casu inponenda erit, vt
per eundem ibi *n.475.* & hoc casu quando igno-
ratur persona contra quam libellus fuerit dire-
ctus propter non adiectionem nominis deueni-
tur ad torturam contra reum, vt illum indicet,
quod si de eo nullo pacto constiterit, & ille,
qui fecit etiam nesciat, hic non habet locum
pœna famosi libelli, vt per eundem authorem,
ibi *num* 476.

Multo magis habebit locum pœna famosi li- 30
belli in ponente seu affigente famosos libellos in
palatio Principis aut communitatis, & in facien-
te libellos infamatorios contra Magistratum, Iu-
dices, aut officiales, vt cum aliis probat Farinac.
vbi suprà, n.477. & 478.

Reuelans autem & indicans libelli famosi au- 31
thorem præmium consequitur, si liber sit, arbi-
trio Iudicis de bonis accusatur, si seruus liber-
tate donatur & fiscus dat domino pretium *l lex.*
Cornelia, §. fin. & ibi gloss. *verbo præmium*, &
in verbo præstanda, ff. de iniuriis, & refert plu-
res huc tenentes Farinac. *vbi suprà, numer.479.*
vbi *num. sequenti*, quod iudicare in proposito
videtur, non qui extra iudicialiter recidat, sed
qui iudicialiter accusat & conuincit per text.
in l. seu verbo indicasse, ff. de verborum significa-
tione.

Nunc vero supradicta regula *d. l. vnica, C. de* 32
famos. libell. patitur 7. limitationes, quas conge-
rit Farinac. *d. q.105 num.481. cum sequentibus vs-*
que in finem, quas hic summatim referam, vt in
mente habeantur.

Prima est vt procedat, si dolus interuenerit, 33
alias secus, semper tamen dolus malus in pro-
posito præsumitur, constito de delicto, nisi con-
trarium probetur, quamuis contrarium voluisse
videatur, Bursat. *consil.94. num.8. in fin. cum se-*
quentibus, & *n.35.* aut saltem ex contrariis præ-
sumptionibus doli præsumptionem tolli verius
forsan dixerit, vt ibi per eum, qui multa ad-
ducit ad exclusionem doli cuiusdam, qui libel-
lum famosum acceperat, legerat, & retinuerat &
n.17. cum sequentibus.

Secunda limitatio est, vt non procedat quan- 34
do componens libellum famosum illum non
publicauit: quia tunc non videtur pœna capi-
tis puniendus, secundum vnam opinionem,
secundum vero alteram punitur, sed concor-
dantur hæ duæ opiniones, vt prima procedat
quoad pœnam ordinariam, secunda verò quo-
ad extraordinariam, ita Farinac. *num. 485. cum*
sequenti.

Tertia declaratio est, vt pœna libelli famosi 35
locum non habeat, nisi libellus omnibus viden-
dus & legendus in aliquo loco publico ponatur,
vt iura & Doctores præsupponere clare viden-
tur & probat latè Farinac. *n.487.*

Quarto limitatur in eo, qui fecit libellum fa- 36
mosum contra aliquem, à quo prius fuerit pro-
uocatus per alium libellum famosum tunc nam-
que minime tenebitur pœna capitali, vt com-
probat, Plotus *consil. crim. diuers.131. num.15. &*
sequentibus, lib.1. refert & sequitur Bertaz. *con-*
sil.237. num.5. vbi quod isto casu mitior imponi-
tur pœna & Farinac. *vbi suprà num.488.* vbi *num.*
sequenti, quod non excusatur à pœna extraor-
dinaria.

Quinto superiora limitantur, quando is, qui 37
libellum famosum fecit, reuocaret per alium li-
bellum famosum ea, quæ in diffamationem al-
terius in libello per ipsum composito proposue-
rat, asserens illa non esse vera, & ex calore ira-
cundiæ dicta, imo sufficeret reuocatio viua voce
facta nedum per alium libellum famosum, Fari-
nac. *vbi suprà, num.* 490. post Plotum & Bursat.
quos refert.

Sexto limitatur, quando non est sequutus ef- 38
fectus & delictum non fuit consummatum, quia
tunc

tunc non intrat pœna ordinaria Bursat. *consf.* 94. *n.*30. *in fin.* & *seqq. lib.*1. quem refert & sequitur Farinat. *vbi supra, num.*491.

39 Limitatur septimo, siue declaratur, vt procedat, prout loquuntur omnia iura, & Doctores, quando libellus famosus continet aliquid, quod respiciat alterius iniuriam, & infamiam, secus si in eo contioeantur verba non infamatoria, & non pungentia, prout in casu, in quo consuluit Bertaz. *consil.* 137. *numer.* 3. Cephal. *consil.*341. *num.*10. *lib.* 3. refert & sequitur Farin. *vbi suprà, num.* 492.

IN TITVLVM VNDECIMVM,

De los Ladrones, Rufianes, y Vagamundos, y Egypcianos, lib. 3. nouæ collect. Regiæ.

De los Vagamundos, *Latinè vagabundis.*

SVMMARIVM,

1 *Vagabundus, quis propriè dicatur, ampliatur, num.* 2.

3 *Vagabundus potest vbique conueniri, & num* 2. *& puniri de delicto à se commisso, & in numeris sequentibus.*

7 *Vagabundi qui dicantur, & quibus pœnis puniantur iure nostro Regio? cum numeris sequentibus.*

De Vagabundis.

QVÆSTIO CXLII.

1 VÆRO primo, cur leges priores huius tituli agunt de vagabundis, quis dicatur propriè *Vagabundus?* Respondemus quod *Vagabundus* ille, qui certam non habet sedem, domicilium aut habitationem, sed per mundum vagatur, modo in hanc, modo in illam ciuitatem; quod primo authoritate Sacræ Scripturæ probatur ex illo Oseæ Prophetæ 9. *Erunt vagi in nationibus*, & illo Regum 1.cap.23. *Huc atque illuc vagabantur*, & ex illo Eccles. 29. *Et vagati in gentibus*, & iuxta illud Genes. 4. *Vagus eris & profugus*, & num. 14 *filij, vnde erunt vagi*, & 4. Regum cap 17. *Qui non habet nidum, & deflectens de ciuitate in ciuitatem.* Deinde eandem doctrinam iure tenet & probat gloss. *verbo habitationem* & Bartol.*in l.*4.§. *sit Prætor num.*24. & ibi communiter Doctores *ff.de damno infect.* scribentes etiam *in l.hæres absens,*§. *at si quis*, post gloss. ibi, *verbo, debebit, ff. de iud. glos.* & ibi, Innocent. *in cap.fin.de eo,qui mittitur in poss.causa rei ei seru.* Bald. *in l.*1 *C.de colon. Palestin.& in l.*1. *C.de colon. tracen.lib.*11. Specula. & Ioann. Andr. in addit. *in titulo de competentia iudic.add.*1. §.1.*n.*30. Bart. *in l.*1.*C.de Tiron.lib.*12. & *in l.*1. *num.*6.*C. vbi de crimin.agi. opor.* & *in l.quisquis in fin. C.de agricol. & cens. lib.*11. Cepol. *consil.crim. num.*24. est communis opinio secundum Marian. Socin. *in cap.fin. num.*57. *de foro comp.* quem ad hoc referunt & sequuntur Bossius *in practic. crim.in titulo de foro comp. n.*70. & Iulius Clarus, *in pract. crim. lib.*5.§. *fin. quæst.*39. *versic. sed hic quæro &* Praxis Criminalis. *lib.*19.*commun. opinion.* 2. *tom. versicul. vagabund.* & Hipolyt.*consil.*86. *n.*13. & *consil.* 121. *num.*14. & *consil.*55.*num.* & Peguera *decisione crim.*9. Tib. Decian. 1.*tom tractat.crim. lib.*4.*c.*12. *de forensib. & vagabund.num.*1. & Ignât. Salzed. in addit. ad Bernard.Diaz.*in practic.crim.Canonica c.*9. io nobis *littera D. ad fin.* & plures referens Didacus Perez *in l.*1.*titul.*14. *lib.*8. *ordinamenti, pag.*271. *colum* 1. vbi quoduis vagabundis, & ociosis, qui mendicantes validi dicuntur, non est facienda eleemosyna, Nauarr. *in cap. placuit. num* 59. *de pœnitent. practicar.* de Paz in 8. *part.*1. *tom. c.vnic. n.*11. & hoc est receptius, vt affirmat alios allegans Castill. de Bobadili. *in sua Politic. de Corregidores, lib.*2. *cap.*13. *num.*43. *Adonde añade que el vagamundo no tiene hazienda, ni oficio, ni sirue amo, ni trabaja, anda ocioso, sospechoso, y ocasionado para hurtar o cometer otros delitos, y en el n.*44. *dize, que no se dirà vagamundo el noble, ò el hidalgo pobre, ò el hombre rico, que por algun caso vino a pobreza que anduuiere pidiendo, aunque estè sano, si no ha sido acostumbrado à trabajar: como allì lo funda con otros auctores, y razones, y mas dize, que antes que el Corregidor castigue a los vagamundos con las penas corporales: los apercibe la primera vez que trabajen, ò tomen amos, ò oficios: como lo dispone la ley y lo acòseje Simancas, y otros, y a mi me contenta esta opinion.* ¶ Et procedens com- 2
munis doctrina procedit, etiamsi vagabundus habeat certum domicilium originis, quod eo non attento dummodo non habeat certum domicilium habitationis potest vbique conueniri, & puniri, & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. *in cap. dilectus, numer.* 10. *de rescript.* & *in dict. cap. fin. num.* 15. *de eo, qui mittitur in poss. caus. rei ser.* teste Claro, *vbi suprà*, plures refe- rentes. ¶ Et quod Vagabundus possit vbique lo- 3
corum de delicto per eum commisso puniri, maximè quando de eo est iudicialiter condemnatus tenet gloss. fin. Bart. & omnes *in dict. l.*1. *C. vbi de crim. agi. opor.* & illam gloss. DD. frequentissimo consensu sequuntur, vt affirmat D. Couar. *in practic. quæst. cap.*11. *numer.*7. & Peguera *vbi suprà, num.*10. & *sequenti* plures allegans Didac. Perez *in l.*2. *pag.*274. *versicul. quæro, tit.*14. *lib.*8. & illam gloss. allegat. Gandim. *in tract. malef. in Rub. vbi punitur delinquens, circa princip.* & Bernard.Diaz. de Lugo *in pract. crim. canon.cap.*9. *in nonu in fin.* vbi ea ampliat in Clerico vagabundo, vt puniri possit vbicumque fuerit repertus, & ibi eius additio *littera D. in princip.* alios allegat,

& Maluasin. *consil.*91. *num.*4.sed & eandem glos.
allegauit & sequutus est, specul. *vbi suprà d.*§.1.
versic. sed quod si debitor *vagatur.* ¶ Et ideo di-
4 cit Bart. *in d. l. hæreses absens* §. *proinde ante fin.*
ff. de iud. quod per gloss. ibi multi Ribaldi suspen-
duntur in Ciuitatibus, & in Castris, cum alicu-
bi forum non habeant, & vtrumque sequitur
Hippol. *d. consil* 86. *num.*14. & *dict. consil.*121.
*num.*14. est communis conclusio secund. Tiber.
5 Dec. *vbi suprà*, *num.*5. ¶ vbi *num.* 6. alios alle-
gans, quod non audiretur, &c. & probatur in
auth. *vt nulli iud.* §. *si quis versic. collect.* 9. *& in*
*l.*32. *tit.*2.*part.*3.
6 Relinquitur ergo ex præcedentibus male exi-
stimate dicentes quod ad hoc, vt quis dicatur
vagabundus requiritur, quod non habeat, neque
etiam domicilium originis, vt voluit gloss *in l.*
& quod qui §. *celsin in verb. domicilio, in princip.*
ff. ad municip. quam reprobant plures *num* 8. se-
cund. Tib. Dec. *vbi supra*, *num.*1. & communiter
reprobatur ea opinio secund. Marian. Soci. & Iu-
lium Clarum *vbi suprà*, ea enim retenta, sequere-
tur, necesse esse, ciuitatem, in qua ille natus esset,
funditus esse euersam, & destructam, quod esset
ridiculum, vixque inueniretur aliquis, qui va-
gabundus dici posset, provt male dicebat Bald.
7 *in dict.* 61. *n.*5. *C. vbi de crimin agi opor.* ¶ De iure
nostro Regio, *visto el gran daño que à estos Rey-*
nos viene por ser en ellos consentidos, y gobernados
muchos Vagamundos, y bolgaçanes, que podian tra-
bajar, y viuir de su afan, y no lo hazen, y dan mal
exemplo à otros: cauetur, *que los que assi anduuie-*
ren vagamundos, y bolgaçnes, y no quiesieren tra-
bajar por sus manos, ni viuir con señor (excepto si
fueren viejos, o enfermos) se pueda en cada vno de-
stos Reynos seruir de ellos vn mes sin soldada, salvo
que los dè de comer, y de beber, vt in l.1. huius tit.
& sic hac l. videtur generalius definiri, quia sit
8 Vagabundus, quam iure constitutum sit. ¶ De-
claratur etiam l. 11. huius tit. qui sint vagabun-
di quatenus ad pœnam per Regiam pragmati-
cam vagabundis impositam. *Los Egypcianos, y*
caldereros estrangeros, que por leyes y prematicas de
estos Reynos estan mandados hechar del, y los pobres
mendigantes sanos, que contra la orden, y forma dada
en la nueua prematica que cerca de ello se ha hecho
9 *piden, y andan vagamundos.* ¶ Denique, *los dichos*
vagamundos, por la dicha l.11. *siendo verdadera-*
mente tales no se escusan contener algunas tendezue-
as, casas de comer, y andando por las cales vendien-
10 *do frutas, y otras cosas.* ¶ Nihilominus tamen de-
bent esse verè vagabundi, vt eadem l. declarat,
& sunt tales qui vt prædiximus certam non ha-
bent sedem, domicilium aut habitationem, sed
per mundum vagantur modo in hanc modo in
illam ciuitatem, itaque l. nostræ Regiæ dum lo-
quuntur de vagabundis, intelligendæ sunt iuxta
ius commune prædictum, quia illi sunt verè va-
gabundi. ¶ Nec non, *los gitanos, y caldereros*
estrangeros que por leyes, y prematicas de estos Rey-
11 *nos estan declarados por tales.* ¶ Caueant igitur hi,
vt sibi prouideant de certo domicilio in his
regnis in aliqua ciuitate vel villa eorum per
12 Concilium, hoc est, *que den vezindad en el*
Consistorio de alguna Ciudad, villa, ò lugar
destos Reynos vel concejo justicia, y regimiento
della los reciba, y tenga por tales vezinos, por
que desta manera no lo haziendo con cautela, y
fraude, seràn auidos, y tenidos por vezinos y
domiciliarios, y se escusaran del nombre de va-
13 *gamundos, y de su pena.* ¶ Pro iustificatione
harum legum *Vagamundo*, vide dicta per Pe-
guet. *dict. decis. crimin.* 3. *à principio vsque ad*
numer. 8.

SVMMARIVM.

1 *Banniti (hoc est)* los desterrados destos Rey
nos por delictos, *an dicantur proprie ban-*
niti.

De bannitis, an dicantur vagabundi

QVÆSTIO CXLIII.

QVÆRO secundo, circa eandem l. an ban- 1
niti de omnibus terris, & locis sui Prin-
cipis (*como son los desterrados destos Rey-*
nos por delictos) possint dici vagabundi? & vide-
tur quidem prima fronte eos dici tales. ¶ Quo-
niam habitare non possunt in domo propria,
nec in suo domicilio, & sunt homines facinoro-
si, odiosi, & habentur quasi fugitiui. *l. quanto*
§ *fi. ibi, vagis & fugitiui. ff. de public.* facit text.
in l. quis sit fugitiuus, §. *errorem, ff. de ædilit. edicto,*
*& in l. nemo, in fin. C. de re milit. lib.*12. *cap. mo-*
nachi vagantes, 16. *quæst.*1. & Esaiæ 57. *Abiit va-*
gus in via cordis sui; instabilitatis enim, & inor-
dinati animi est, frequens hospitij mutatio *cap.*
quæ maior, vbi gloss. *in verbo, hospitium* 24.
quæst. 1. & probatur aperte Ecclesiast. cap. 29.
dum inquit, *Melior est victus pauperis sub tegmi-*
ne asserum, quam epula splendida in peregre sine do-
micilio: minimum pro magno placeat sibi: impro-
perium peregrinationis non audies. Vita nequam hos-
pitandi de domo in domum: ¶ Et vagabundus per- 2
dit omne priuilegium, *l. si quis domesticorum, C.*
*de dom est. & protect. lib.*12.
Nihilominus in quæstione præmissa tenen- 3
dum est contrarium, imò quod banniti non di-
cantur vagabundi, cum enim à prætore sint re-
legati, nimirum si vagi, & fugitiui non sint, cum
possint habere domicilium in aliis ciuitatibus
vel oppidis, & ideò excusantur à vagantia, cum
ex causa vagentur, secus in illis, qui cum non sint
banniti sponte sunt vagabundi, nullibi certum
domicilium habentes, in quibus militant ratio-
nes contrariæ, non vero in his bannitis, ita in
terminis, tenet Albert. *in 4. part. statut. quæst.* 80.
vbi ait quod ita tenent communiter DD. quem
refert, & sequitur Cephol. *consil. crimin.* 58. *nu-*
mer. 24. 25. Iul. Clar. *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *fin.*
quæst. 59. *vers. fin. interrogatus*, Tiber. Decian. 1.
tom. tract. crimin. lib 4. *cap.* 13. *de Forens. & vaga-*
bun. num. 3. & ¶ Quod ita verum esse intelligit 4
Clarus, *vbi suprà*, vt procedat quando bannitus
habet in aliquo loco certam habitationem, seu
domicilium aliàs enim si sine certa habitatione
per mundum vagaretur, vtique habendus esset
pro vagabundo, provt alij ita vagantes, ne pro-
pter bannitum efficiantur in hoc melioris con-
ditionis, quam cœteri non banniti, quod in
bannito perpetuo vel ad longum tempus rectè
procedere existimo, in bannito vero ad modi-
cum tempus non omnino certum, aut tutum,
cum habeat spem proximam, & animum re-
deundi ad proprium domicilium, à quo fuit
bannitus.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Vagabundus an ad locum commissi delicti remitti debeat.*

De vagabundo remittendo, vel non ad locum delicti.

QVÆSTIO CXLIV.

1 QVÆRO tertio, *suprà*, resoluimus cum communi opinione vagabundum vbique posse conueniri & puniri: an huiusmodi vagabundus ad requisitionem iudicis loci, in quo fuit commissum delictum debeat ad eum remitti, nec ne? Et videtur remissionem huiusmodi non esse in obligation. 1. ex supradicta communi resolutione, quod si vagabundus potest vbique conueniri, & puniri sequitur quia iudex, vbi est repertus vagabundus, possit eum punire pro delicto alibi commisso, etiam si à iudice loci delicti petatur remissio.

Secundo, ex *l.C. vbi de crimin. agi oport.* dum loquitur alternatiue, scilicet, quod vel in loco delicti, vel vbi reperitur executio per quem text. hanc opinionem in terminis probat, & tenet Andr. Siculus *in cap. postulasti num. 69 de Foro, comp.* eandem sententiam tenuerunt Caldu. & Anania, *in cap. de 1. de Rap.* & Guid. Pap. *q.* 202. hancque sententiam esse communem profitentur plures allegantes. Didac. Perez, *in l. 2. vers. quaro vlterius, pagin.* 274. *titul.* 14. *lib.* 8. *ordin.* & Ignat. Salzedo, ad Bernard. *in pract. crimin. canon. cap. 9. littera* D. & Peguera, *deciss. crimin.* 3. *num.* 10. sed falluntur, quia DD. ab eis ad hoc allegati tantum probant communem resolutionem, de qua fecimus primum fundamentum huius opinionis, nempe quod vagabundus possit vbique fuerit inuentus, puniri, non tamen loquuntur de remissione.

2 Quare si à iudice loci, vbi commissum fuit delictum, petita fuerit opportunè remissio vagabundi, remittendus omnino erit delinquens proculdobio, vt in eo loco publicè puniatur explosa contraria sententia, quæ falsa omnino est.

3 ¶ Quoniam si iudex domicilij, qui est ordinarius, & certus iudex delinquentis tenetur remittere suum subditum ad iudicem loci delicti, vt tenent Petrus, & Cyn. & communiter omnes *in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi potest.* Bald. post Guilerm. *in preses la 2. ff. de officio Præs. argumento l si cui §. cum sacrilegia, ff. de accusat.* Anton. de Butrio. *n.* 10. Aretin. *colum.* 4. Felin. *num. 9. in cap. vlt. de foro comp.* D. Couar. *in pract. qq cap.* 11. *num.* 6. Gregor. Lopez *in l.* 1. *in gloss. deuelo fazer*, ibi, *& nota, quod etiam iudex titul.* 29. *p.* 7. est communis opinio, vt alios allegans testatur, Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib. 4. cap. 19. de remissionibus reorum, num.* 7. multo magis iudex extraordinarius remittere tenebitur vagabundum ad iudicem loci delicti, cum talis remissio sine alicuius iudicis iniuria fiat: non enim potest sufficiens ratio constitui, quæ vagabundum ab aliis in hac specie distinguat; quinimo rationes, quæ remissionem in aliis iustam efficiunt, iustiores in vagabundo, æquioresque sunt vt probauimus & in terminis hanc opinionem tenent Innocent. & Card. *in cap. 1. de raptor.* Anton. & Abb. *num.* 21. *in cap. vlt. de foro comp.* Marian. Socin. *in cap. postulasti num* 15. *eodem tit. in versic. sed circa prædicta quæro*, Didac. Couar. *in pract. quæstionibus cap.* 11. *num* 7. existimans priorem sententiam contrariam falsam esse, & inquit Fulgos. *consil.* 149. *super inquisitione in 1. dub.* quod vagabundus non potest puniri per iudicem in cuius territorio delictum non commisit, sed tantum per iudicem loci delicti, vt ibi per eum (intellige, ipso iudice loci petente remissionem, alias enim loqueretur contra *l.* 1. *iuncta gloss.* & communiter scribentes, *C. vbi de crimin. agi opor.*) & ita inquit ex consuetudine & communi practica obseruari, prout eum refert Tiber. Decian. *d. cap.* 3. *numer.* 8. qui *num.* 7. *præced.* hanc nostram sententiam in terminis quæstio propositæ, sequitur & communem appellat, eandem sequitur postea *d. cap.* 19. *num.* 17. & Bonif. *de vital. in tractatu malef. in rub. de inquisit. numer.* 56. Montal. *in d. l.* 32. *titul.* 11. *p.* 3. & Auiles *in cap.* 27. *prat. in gloss. entreguen. num.* 5. Didac. Perez *in l.* 2. *versic. quæritur præterea titul.* 17. *lib.* 8. *ordin. pagin.* 338. *colum.* 2 & Ignat. Salz. ad Bernard. Diaz. *in pract. crimin. canonica c.* 9. *In notis litt.* D. nouissimè Castill. *in sua politic. lib. 2. cap.* 13. *num.* 54. vbi limitat aliquibus modis apud eum videndis: quæ sententia hodie in nostro Regno magis cum probatur 1. *ex d. l.* 1. *titul.* 29. *p.* 7. cum dicit, *acusado siendo algun home de yerro que huuiesse fecho en algunas maneras que diximos en las titulos de esta setena partida*, *&c.* in illis enim mentio fit de criminibus, quæ à vagabundis perpetrantur 2. *ex l.* 15. *titul.* 1. *p.* 7. ibi *per yerro que todo home faga*, & sic generaliter loquitur tam de vagabundis, quàm de aliis hominibus, vt ponderat Ignat. *vbi supra*, quia prædictas ll. Regiar pro hac communi adducit.

Non obest primum fundamentum contrariæ partis, quia procedit, quoties non petitur remissio, nec ea iure facienda est: non vero sic erit idem firmandum, si remissio petita fuerit per iudicem loci delicti, quod videtur probare, d. l. regia 15. quam ad hoc refert Auendan. *respons.* 40. *num* 9. vbi limitat prædictam eandem sententiam quæ habet vagabundum debere remitti ad iudicem loci delicti, nisi accusator velit prosequi causam contra vagabundum coram illo iudice, vbi repertus est, &c. sequitur Ioan. Oros. *in l. præses prouinciæ n.* 10. *ff de officio præs.* & Ignat. *vbi suprà*, & tenet prius Couar. *vbi suprà*, ¶ Qui 2. modo respondet prædictę obiectioni, vt procedat quantum ad locum, vbi vagabundus crimen commiserit, nam vbi inuentus fuerit delinquens, idest, vbi quis vagabundus deliquerit, ibi erit puniendus. Ex qua responsione limitatur, & declaratur præcedens communis doctrina, vt procedat respectu delicti commissi alibi, non verò in loco, vbi inuentus fuit. 4 5

Ad secundũ eodem modo respondetur, & præterea quod cũ *d. l.* 1. *C. vbi crim. agi opor.* loquatur alternatiue, nempè in loco delicti, vel vbi reperiuntur, &c. puniuntur in loco delicti si petatur remissio, & sic verificabitur alternatiua, de qua in illa l. vt in loco vbi reperitur, puniatur, si non petatur remitti, ita Tib. Decian. *d. c.* 13. *n.* 7.

Nunc vero communis supradicta conclusio de remissione vagabundi ad iudicem loci delicti sic deffensata, declaratur præterea, & 3. vt procedat dummodo in cæteris concurrant qualitates habiles ad remittendum, nempè quod sit delictum atrox, & non sit præuentus iudex delicti, secus 6

secus in leuiotibus, vt constat ex Amon. de Butrio, *in dict. cap. fin. de foro comp.* & Ancar. *in cap. postulasti in 4. oppositione sub num. 23. eodem tit.* & in terminis cum eis probat Decian. *vbi suprà. d. c. 13. n. 7. & c. 19. sub num. 17.*

7 Quarto declaratur, vt procedat quoties de criminali ageretur criminaliter: secus, si ageretur ciuiliter, etiam si essemus in atrociotibus, tunc enim iudex loci delicti, non poterit petere prædictam remissionem vt voluit Calder. *in dict. cap. 1. de rapt.* & Abb. *in cap. licèt 8. column. de foro comp.* quos refert & sequitur Th. Gramm. *consil. 27. num. 9.* vbi *num. 11.* loquitur etiam in vagabundo, & Tib. Decian. *dict. cap. 13. sub numer. 8. in vers. limitarem* tamen, regulare enim est, quod in leuiotibus delictis, vel his, pro quibus ciuiliter agitur, non est petenda, nec concedenda remissio si petatur, secund. Calde. *in cap. 1. de raptor.* probat latè plures referens idem Tib. Decian. *d. cap. 19. num. 5.*

SVMMARIVM

1 *Vagabundus, vbi & quomodo sit citandus? & num. seqq.*
2 *Vagabundus potest per edictum citari.*
3 *Vagabundus est citandus domi, vbi solitus erat habitare.*
4 *Scholaris vagabundus debet citari ad domum, quam reliquit.*
5 *Clericus beneficiatus, qui tenetur ad personalem residentiam suæ Ecclesiæ, vt curatus & canonicus, si ab ea sit diu absens, & vagabundus, ita vt ignoretur vbi sit potest per edictum citari affigendum in sua Ecclesia, & in matricem, nec non, & ad domum, vel ad locum, in quo frequenter conuersari consueuit, vt veniat ad residendum, & seruiendum suæ Ecclesiæ sub pœna priuationis beneficij, &c. & num. seqq.*
6 C. ex tuæ in principio de cleric. non resid. *intellectus & numer sequentibus declaratur num. 11. cum sequentibus & per totam quæstionem.*
10 *Præsens vbi, quis tenetur esse in certo loco, si ibi non reperiatur, & præsumitur abesse in fraudem.*
15 *Citatio solemnis, nec solemnis priuatio ad procedendum contra clericum, ratione non residentiæ, non est necessaria sed sufficit requisitio, seu reuocatio de facto.*
16 *Priuatio beneficij curati ex non residentia inducitur ipso iure attente iure communi.*
17 *Concil. Trid. cap. 1. inde certo de reformatione Sess. 23. intellectus.*
18 *Clericus absens ab Ecclesia, in qua residere tenetur, si citatus in forma iuris, & priuatus beneficio, comparuerit postea & allegat causas suæ absentiæ, & velit suæ Ecclesiæ inseruire, atque residere vt prius, audiendus est de nouo, & absoluendus à censuris, refusis expensis, & solutis oneribus Ecclesiæ, seu beneficij, &c. vt hic & pluribus numeris sequentibus vbi latè probatur, quod sit redintegrandus in suo beneficio & prabenda.*

De vagabundo vbi, & quomodo citandus sit?

QVÆSTIO CXLIV.

QVÆRO quarto vbi debeat citari vaga- 1
bundus? Et in hoc breuiter obseruandum
erit, quod tunc, si est quæstio super re
immobili debet fieri citatio ad ipsum locum legendo ibi citationem, vel ibi affigendo, si vero est contentio de pecunia, vel alio debito, debet fieri citatio in illo loco, vel hospitio, vbi plus conuersari cõsueuerit vt *in l. 2.* & ibi notatur, *C. vbi de crimin. agi oport.* gloss. *in l. 4. § toties, verbo, libellum ff. de damn. infect.* ibi scribet enim qualiter petit sibi caueri, & leget hoc coram æde, vel etiam figet ibi, vt alij videntes se defensioni offerant, quam doctrinam sequitur Bartol. & ibi communiter DD. *in l 4. §. Prætor ait, ff. de dam. infect num. 10.* & quod quando citatio fit super re mobili sufficiat, quod fiat per edictum tenet Cin. *in l. si accusatoribus, C. de accusat.* Bald. *in l si quando quæst. 11. C. de test bus* & in auth. *sed & si quis C. eodem*, vbi etiam Salicet. & Bald. *in l. si inter, ff. de minor.* Socin. *consil. 56. volum. fin volum. 4.* refert & sequitur Maranta *de ord. iudicio. 6. p. C. de denunciatione num. 130.* & generaliter, quod vagabundus citandus sit, vel per edictum, vel ad locum vbi frequentius conuersari solet, vltra Bart. & omnes *vbi suprà*, tradit etiam alios
allegans, Decian. 1. *tom tract. crimin lib 4. cap. 13.*
num 9. ¶ Et quod vagabundus possit per edi- 2
ctum citari probat ex gloss. *d. verbo, libellum* idem
Decian. alios allegans, *consil. 18. num 85. & nu-*
mer. 1. & quod vagabundus sit citandus domi, vbi 3
solitus erat habitare, tradit plures allegans Di-
dac. Perez *in l. 1. pag 273. colum. 1. in versic. sed*
in materia vagandorum, tit 14. lib. 8. ordin. ¶ Inde 4
deducens quod scholaris vagabundus debet citari ad domum quam reliquit, & citat Nicol. Boer. *in repet. lib. consemaneum numer. 103. versicul. item sufficit, si est vagabundus, Cod. quomodo, & quando iud.* & Marian. *de citatione artic. 17. n. 87.* & Petrum Follet. *in pract. crim. pag. 46. num. 33.* & inquit practic. Millei *fol. 34. numer. 13. & sequenti*, quod sufficit citari illum, qui nullum habet domicilium, si est vagabundus per libellum lectum, & affixum in ædibus, vel voce præconis in publico, vt refert Iul. Clar. *in pract. crimin. § fi. quæst. 31. versic sed quod si reus*: citari igitur debet vagabundus, vt ex præcedentibus patet, vel per edictum, vel in loco, æde, aut hospitio, vbi frequentius conuersari, vel habitare consueuit.

Ex præcedentibus deducitur clare, quod cle- 5
ribus beneficiatus, qui tenetur ad personalem residentiam suæ Ecclesiæ, vt curatus Canonicus, & similis, si ab ea diu sit absens & vagabundus, ita vt ignoretur vbi sit (nam si sciatur personaliter erit citandus) poterit per edictum citari affigendum in sua Ecclesia, & in matrice nec non, & ad domum, vel locum, in quo frequentius conuersari consueuit, vt veniat ad residendum, & seruiendum suæ Ecclesiæ, sub pœna priuationis beneficij, quo spoliari debet, & potest, si non veniat; seruatis tamen infra statim dicẽdis: quoniam cum sit vagabundus, & notorie absit ab Ecclesia pœnaque priuationis, seu potius spoliationis, & vt aliàs qui præesse, & seruire

possit

possit institiuatur, sit à iure inducta contra monitos non residentes, *vt in toto tit. de cler. non resid.* & præcipuè *in c. ex parte* 8. *eod. tit.* consequens est, vt sufficiat eum citari prædictum, & ad locum vbi frequentius conuersari consueuit, iuxta præcedentem resolutionem.

6 Secundo & peremptorie in propriis terminis, est textus expressus, & litteralis de hoc *in c. ex tua in princ. de cler. non resid.* vbi inquit tex. in Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio peruenire trinæ citationis edictum facias publicari, & si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses suas deseruerint Ecclesias, iuxta sanctiones Canonicas, eis debent merito spoliari, consonat *l.* 17. *versic. pero si. tit.* 16. *p.* 1. & docet alios plures in idem citans Nicol. Garcia *de benef.* 3. *p. c.* 2. *num.* 154. *&* 155.

7 *fol.* 198. § Hinc declaranda venit doctrina Ant. Corse. *singul. vagabundus*: dicentis quod si beneficiatus est vagabundus, & tandiu abest, vt dubitatur an viuat, an mortuus sit, beneficium eius poterit alteri conferri ex *gloss. singulari*, *& alibi non reperta in cap. non oportet el* 2. *de consecratione dist.* 5. Rebuff. *in traxi benef. tit. de reprobat beneficij.* Valent. *in præfatione gloss.* 7. *num* 21. sed gl. illa, hoc non dicit, sed resignantem habere liberam administrationem, & hoc est intelligendum, seruata prius forma, & practica *d. c. ex tua*, quam ibi notant omnes & Ioan. Selua *de benefic.* q. 3. 4. *partis num.* 4. *in fine volumin.* 15. *tract. diuers. doct.* in antiquis cum Abbate & Oldrad. contra Hostiens. quos ibi refert.

8 Sed circa intellectum *d. c. ex tua*, duo sunt, obiter obseruanda 1. multum differre inter Doctores ibidem, an tres citationes distinctæ, & separatæ requirantur specialiter in casu illius text. vt eius littera innuere videtur, præcipuè cum agatur de pœna priuationis, num vero sufficiat vna pro tribus peremptoria, cum suis terminis distinctis singulis, trina canonica monitione præmissa, prout alias est regulare, in reliquis negotiis, ex text. *in c. constitutionem*, *de sententia excommunicat. lib.* 6. *iuncto c. sacro eodem tit.* & tandem hæc vltima pars obtinuit inter frequentiores, vt constat ex eodem, & est communis conclusio secund. Matthæum de Afflict. *decis. Neapol.* 289. *incipient. Serenissimus*, *num.* 6. *ad fin.* idemque innuit text. *in d. c. ex tua*, rectè inspectus in illis verbis, trinæ citationis edictum facias publicari, hoc est vnum edictum continens trinam citationem.

9 Tertio obseruandum erit, dum text. ibi inquit, *qui se fraudulenter absentant*, &c. intelligendus verius est, vt procedat, non solum quando absens fuit in vera fraude de qua constat, sed etiam in ficta fraude, seu præsumpta. Vnde eo ipso, quod clericus est absens à suo beneficio in fine iusta causa, & sic contra ius præsumitur esse in fraude, item absentando se est in magna culpa, quæ dolo æquiparatur *l. quod Nerua. ff. de posit. &*

10 *in l magna negligentia ff. de verb. signific.* § Et vbicumque, quis tenetur adesse in certo loco, & ibi non reperitur, præsumitur abesse in fraudem, vt in clerico, qno ad Ecclesiam suam, & in marito, quoad vxorem, secundum Innoc. *in c. si de eo*, *qui*

11 *mitt. in poss. causa rei seru.* præterquam si à principio ponatur causa legitima propter quam oportuit abesse, vt ex Abb. refert eiusdem addi-

12 tio *in d. c. ex tua*, *num.* 7. *littera D.* § Vnde, si causa absentiæ non sit necessaria, sed voluntaria, tunc si clericus absens habuit licentiam à principio à suo Superiore ad tempus certum & illud est finitum, omnino requiritur citatio, vt possit puniri, secundum Innoc. & Hostiens. *in d. c. ex tua*, & Abb. *sicut in c. quoniam* §. *porro*, *col.* 5. *vt lite non contest.* licèt alia opinio se habeat, quod sine citatione expectetur per sex menses, si tamen posteà probabit se legitimè impeditum redimegrabitur ad omnia, ita Math. de Afflictis *d. decis. Pedem.* 289. *num.* 18. § Et in terminis, ita nostrum text. intellexit ibidem Innoc *in d. c. ex tua*, & Oldrad. *consil.* 195. *num.* 6. licet Hostiens ibidem aliter intellexerit, nempè de fraude in occultando se, ne citaretur, quod placet Ant. *ibidem sub n.* 7. *in versic. hæc responsio.* Nihilominus intellectus præcedens Innoc. verior est & magis amicus litteræ: nam si fraudulenter occultaret se, ne citaretur, oporteret, eum iterum citari, maximè trina citatione, nec expectare eum per sex menses, quoniam text. *in cap. quoniam* §. *porro*, *vt lite non contest.* æquiparat citatum, qui noluit venire, & eum, qui se occultat, vel impedit, ne citatio ad eum perueniat: vnde gloss. *magistra in d.* §. *porro in verbo*, *si vero*, quam omnes sequuntur secundum Abb. *in d. c. ex tua*, *sub num.* 11. dat regulam in contrarium, scilicet, quod vbicumque nescitur, vbi sit absens, vel ex qua causa se absentauerit debet procedi, vt dicitur *in d cap ex tua*, & in terminis intellectum priorem Innoc. contra Host. & Anton. merito ex hoc probauit ibi Abb. *num.* 11. & adde litteram *d. c. ex tua*, fauere huic intellectui, non enim dicit, ne citatio ad ipsos valeat peruenire: tunc enim, si hoc diceret probaret intellectum Hostiens. sed post duos punctos: citatio ad ipsos valeat peruenire: distincta enim oratio illa præcedens est de his, qui se fraudulenter absentant ab hac, quæ statim sequitur illis verbis: ne citatio, &c. sicque verba hæc vltima, non referuntur ad fraudem absentiæ in hoc tendentem, ne scilicet citatio ad eos valeat peruenire, sed inquit textus plane, quod absentantes se fraudulenter à suis Ecclesiis, hoc est contra ius, & sic lata culpa, quæ dolo & fraudi æquiparatur, & si nesciatur vbi sint ad hoc, vt valeant citari personaliter, tunc per edictum publicandum trinæ citationis sunt vocandi; quod si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses suas deseruerint Ecclesias iuxta canonicas sanctiones, eis merito debent spoliari, & hic est verus, & litteralis, atque planus sensus illius decretalis.

Nec contra hoc secundum fundamentum, tam expressum huius partis obstat sensus, & intellectus glossæ, ibidem, *verbo*, *spoliari*, dum exponit spoliari idest suspendi, iuxta canonicas sanctiones ab administratione temporalium procedendo postea contra eos prout sequitur in littera, nempè *in* § *sequenti*, quæ est huiusmodi. 14

Contra eos etiam procedatur, vt ipsos per suspensionis, & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas, quod si nec sic eorum malitia poterit emoliri, eos B. tit. sanctæ Susannæ presbyter Cardinalis Apostol. sedis legatus à spiritualium administratione remoueat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat prouideri, glossa igitur prædicta vult, quod hic versiculus, siue §. loquendo de eodem facto, aggrauans pœnam data contumacia, in non redeundo, vt excommunicatur, seu suspendatur, & demum priuetur hic namque sensus & intellectus præfatæ gloss. ad verbum spoliari violentus est & contra propriam verbi significationem & communiter non recipitur, vt affirmat Abb. *ibi sub n.* 7. omnes

Ee 4 namque

namque communiter DD. in proprio loco per litt.illius tex. cum intelligunt in vera spoliatione,& priuatione beneficij, nempè quod clericus vagabundus diu absens à sua Ecclesia in qua residere tenetur, si nesciatur vbi sit, citatus per edictum trinæ citationis, si vltra sex menses suam postea deseruerit Ecclesiam possit, ac debeat suo beneficio spoliari,atque priuari, vt patet ex ipsis hoc expressè tenentibus præcipuè Innocent *num. 4. & 5.* Hostiens. Anton. de Buttio *num.8.& 15.* Abb. *num. 7. cum sequentibus* & cæteris scribentibus : necnon , & Oldrad. *vbi supra num.1.& 5.*concludente, minime requiri ad hoc vt Episcopus possit eo casu ad priuationem procedere,consensum capituli , sed quod ad Episcopum solum expectat,& Ioann. de Selua *vbi supra num. 5.* Mathæus de Afflictis *vbi supra num. 5. cum sequentibus*,vbi quod talis citatio debet continere tempus sex mensium ad veniendum, vt seruiat Ecclesiæ,quando nescitur vbi est, vt dicitur in *d. cap. ex tua* , quod elapsis sex mensibus poterit priuari.& *in num.* 8 ponit praxim procedendi contra canonicum absentem , quoties scitur vbi ad hoc , vt si non redierit possit procedi aduersus eum ad suspensionem, vel excommunicationem , & priuationem , idem circa intellectum *d cap ex tua*,probat Ripa *in cap.1 num 9.notab.num.81.in fin de iud.* & Rebuff. *in prax benef.*

15 *in titul de dispensat.de non resid num* 12 ¶ Ad procedendum igitur contra beneficiarium ratione non residentiæ, non est necessaria solemnis citatio,nec solemnis priuatio , sed sufficit requisitio, seu reuocatio, & spoliatio de facto , vt *in cap.ex parte cum sequenti de cleric. non resid.* qui est optimus ad hoc & *d cap.ex tua eodem titulo*, quatenus mandat illos spoliari,& non priuari , sonat enim ibi spoliatio in factum, & in ouandam iuris executionem,cum enim non residentia sit notoria, non est ordo iudiciarius in notorio seruandus, nec debet causa ad iudicium deduci , vt inquit text notabilis *in cap quoniam de filiis presb.* & ita sentiunt Doctores *in d.cap tua* & clare Oldrad. *d. consil. 195. numer. 3.* vbi quod nec debet supra hoc iudicium fieri , nec testes recipi Hostiens. & Abb. *in d.cap.ex parte numer* 4. post Calderin. ibi dicentem , aliàs sic fuisse in curia determinatum sequitur Felin. *in cap.2.sub num.3. in versic. sed pro primo argumento & in versic. pro quo vide.*

16 Vnde reprobato prædicto glossæ intellectu alij DD.intelligunt d §.contra eos , vt ponat casum separatum à primo,de quo *in d. cap ex tua in princ.*nempè vt loquatur de Prælatis,scilicet Episcopis, & ita in registro d. §. dum in littera supra relata dicatur, à spiritualium administratione decebatur ab Episcopatus administratione. Vnde ista decretalis dirigitur Archiepiscopo Panormitano , & sic intellecta videtur velle , vt contra subditos inferiores possit Archiepiscopus procedere,prout dicitur *in principio vsque ad §.contra eos,& in illo* §. loquens de Episcopis suffraganeis dat alium modum procedendi, & meritò, ita Innoc.& gloss.5.ibi *verbo à spiritualium*, Ant.de Buttio *n.15.*& latius *à lib. 6. n. 7. 8. & 9.* vbi quod iste intellectus,sic declaratus est verus , & communis,& probatur etiam,ex littera *d.§.contra eos*, ibi,& quibus præsunt Ecclesiis,&c quia Prælatus tantum dicitur propriè præesse , alios intellectus illius text.refert Abb *d.n.9.*

Iure igitur communi verius , & communiter receptum est , quod ex non residentia inducitur priuatio ipso iure beneficij curati vt probat text. Clarus *in cap.extirpanda, §. quia vero de præbend,* ibi,alioquin illa se sciat authoritate huius decreti priuatum , alij conferenda , qui velit & possit, quod dictum est adimplere : quæ clausula ad duos casus præcedentes referenda est,cuius prior est nostra : quia clausula in fine posita refertur ad omnia procedentia *l.talis scriptura §. final, ff. de leg.1.cap.inquisitionis circa finem de appell. l. 3. § filius ff.de lib.& posthum.l.1. C.de lib. prætor. vel ex hæred.* quam regulam latè probat assignans ei 23. limitationes, Anton. Gabriel. *commun. opinion.lib.6.in tit.de clausul. conclusione* 9. & in terminis ita text.illum ad hoc expendit Alphons.de Ojeda *de incompatibil benef.1.p.cap.18.num.11.*qui hanc opinionem veriorem probat,nempè, quod non residens in beneficio curato ipso iure amittat beneficium post Abbatem *in d. §. quia vero num. 11. cum sequentibus* & Ioann. de Selua *vbi supra 4. p.q.* per totam & Ojeda *vbi supra* hanc opinionem defendit ab oppositione text. *in cap. 2.de cleric. non resid. & cap.ex tua , & cap. inter quatuor , & cap. ex parte cum simil. de cleric. non resid.* quæ quidem iura videbantur requirere priuationis sententiam ex eo quod requirant monitionem , seu citationem personalem , vel prædicta , sed eis ibi respondet remanens, cum præcedenti conclusione , requiritur tamen monitio præcedens , ad præfatam pœnam incurrendam secundum Innocent.*in d. cap. extirpande, § quia vero* , quem sequuntur ibi omnes scribentes , estque communis sententia secundum Ojeda *vbi supra num. 12. cum sequentibus*, qui eam sequitur dicens ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo omissis aliorum opinionibus, qui contrarium in proposito tenent , quos refert : sufficit tamen hoc casu vnica monitio,tantum quæ est necessaria, & non requiritur trina,vt ibi latè probat *num.14.* (addo quidquid contrarium etiam teneat Gregor. Lopez *in d. l. 17. tit. 16. p.verbo tres vegadas*) & *n* 20.latè probat sententiam declaratoriam amissionis beneficij ipso iure esse necessariam & *num. 21.* quod ad præd. sententiam declaratoriam necessario citandus est clericus, qui priuatus est beneficio ipso iure.

Habemus igitur communem & verum sensum,*d. §. contra eos* , ne obsit præd.solido fundamento,pro præd.part adducto , nempè vt loquatur in diuerso casu,scilicet in Prælatis, nos vero loquimur in aliis clericis inferioribus vagabundis non residentibus in suis Ecclesiis de quibus agit & loquitur *d c.ex tua , in princ.* tandem sufficit , quod ille §. habet diuersas lecturas, propter quod non sumatur in summario rubro super imposito, vt in eo dicitur, & ideo ad decisionem causarum adduci commode minime valet. Tertio & pro eadem parte adduco in terminis c. 1. in decreto de reform.Sess.23. Sancti Conc.Trid. ibi quod si per edictum citati , etiam non personaliter contumaces fuerint , liberum esse vult, ordinariis per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum , aliaque iuris remedia,etiam vsque ad priuationem , &c. sine appellatione aut inhibitione , etiam in Romana curia , vel vigore Eugenianæ constitutionis suspendi posse ecce textum expressum ad litteram decidentem , nostram quæstionem , etiam non personaliter citatis,& ibi vsque ad priuationem &c.ex quo decreto Conc. Trid.constat hodie parochum præd.non esse hodie ipso iure priuatum ob non residentiam,sed priuandum vt bene aduertit Garc.*de benef.3.p.c.2.n.139.* 17

Hæc

Hæc iustissime ac iuridice procedunt, & fieri possunt in fauorem residentiæ Ecclesiarum, atque ipsis clericis absentibus non comparentibus, vel non petentibus sua beneficia rectè sustinentur, dummodo seruemus praxim supradictam citationis vnius peremptoriæ in forma cum ter-
18 mino distincto pro singulis trina canonica monitione præmissa. ¶ Si tamen clericus sit euatus, & spoliatus, postea compareat allegans causas suæ absentiæ, vt velit suæ Ecclesiæ inseruire, atque residere, vt prius ante suam absentiam, audiendus de nouo est, & absoluendus à censuris erit, refusis expensis, & solutis oneribus Ecclesiæ, siue beneficij, & sequestrium relaxandorum, ipseque admittendus est amoto exinde prouiso in locum suum, qua si tantum intelligatur prouisus, quousque durauerit prioris beneficiari spoliati non residentia, & contumacia ipso tamen veniente, & parato residere, & seruire cessare debet noua prouisio: quod si ordinarius renuerit, eius superior per viam appellationis aditus, eum restituet, & tuebitur in sua prima possessione, iure ipso postulante, idque præcipiet, atque prouidebit annullatis omnibus actis processus in absentia, & contumacia prioris beneficiati factis, atque in praxi ita obseruandum proculdubio censeo, ex seqq. primo quidem, quia illa acta contra absentem non residentem, non fuerunt, nec sunt solemnia, nec spoliatio dici potest talis, sed potius de facto ob non residentiam, & inobedientiam absentis, vt *supra* resoluimus, & sic tanquam in contumacem facta, ipso comparente, & expensas refundente, sunt reponenda ipseque reintegrandus argumento textus in *c reintegranda 3.q.1.*

19 Secundo, quoniam ratio finalis, & fundamentalis, *d.c.ex tua, in princ. de cler non resid.* & omnium supradictorum, necnon & decreti Conc. Trid. supra citati est, vt Ecclesiis inseruiatur per suos beneficiatos, suaque debita residentia non defraudentur, propter multa mala, quæ ob talem non residentiam Ecclesiis sequuntur, & obueniunt, & pauperibus: deseritur enim hospitalitas, quam omnino Deus nobis iniungit *cap. de monachis, de preb.* & negliguntur pauperes, qui sunt membra Christi, vt patet in Euangelio, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: deinde Ecclesiæ ruinam patiuntur ex beneficiariorum absentia, cum nullus sit, qui eas, ædificet *c. fundamenta, §. digne de electione in 6.*
20 ¶ Cultus præterea minuitur diuinus per mercenarios qui non seruiunt, & quibus nulla est cu-
21 ra de ouibus, vt sacrum docet Euangelium, & tex. *in c.ex parte, de constitutio.* ¶ Hæreses nascuntur, & pullulant, cum pastor est absens, vt *in c. Euangelio maledictus homo, qui seminat zizaniam, cum dormiret Pastor vel absens esset*, & in summa omnia insurgunt mala ex absentia pastorum, & prælatorum vt docet ipsa experientia, *quam sit de electione.* Cui malo mederi volens sacrum Conc. Trid. sanctissime statuit, & decreuit, quæ necessaria sunt pro reformatione non residentiæ prælatorum, atque aliorum beneficiariorum inferiorum *in d. Sess. 23. cap. 1. de reformat.* per totum, sicque impletum est magnum desiderium quod ait Rebuff. *vbi supra in praxi tit. dispensatio de non residendo num 59. in fin.* nempè, dum concupiuit malo non residentiæ subueniendum esse: cum igitur mens præcipua Catholicæ Ecclesiæ sit prouidere, vt prælati, & cæteri beneficiarij Ecclesiarum inferiorum Ecclesiis suis inseruiant, & ob hoc statuerit absentes citandos per edictum trinæ citationis, etiam non personaliter, vt veniant ad residendum, & expectetur ad hoc certum tempus, quod si adhuc contumaces fuerint compellantur per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliisque iuris remediis, etiam vsque ab spoliationem, & priuationem consequitur, vt ipsis beneficiariis comparentibus ad residendum, etiam post omnia prædicta adimpleta & subsequuta, aliisque in eorum locum prouisis per spoliationem, & priuationem præd. sint admittendi, quandocunque venerint ad seruiendum Ecclesiis, & residendum in suis beneficiis, exclusis nouiter ob id prouisis, vtpote cum iam cesset causa ob quam in contumaciam priorum fuerunt positi, quia cessante causa finali cessat effectus, vt in iuribus vulgaribus: & quia eius mentis rationabiliter Episcopus, qui absentem beneficio priuabit ob non residentiam, & contumaciam, esse debet à principio, vt quandocunque venerit proprietarius prior admittatur ad suum beneficium, & noua prouisio tanquam subsidiaria cesset.

Tertio & principaliter ad hoc tenendum, 22
moueor ex ductrina expressa elegantissima Innocentij *in d. cap. ex tua sub numer.* 4. vbi inquit, *si vero nescitur vbi sit, vel de facili citari non potest, quia est vltra mare, vel in remota prouincia, fiet, quod dicitur hic* (sicque in contumacia beneficio spoliabitur absens, vt in text.) *interim autem de fructibus Ecclesiæ faciet Ecclesiæ deseruire*, vt de appellatio. cap. peruenit 2; *infra eodem cum ad hoc aly dicunt, quod si est monitus, vel etiam sine monitione, & superioris authoritate, si certum est, quod ab Ecclesia abest sine causa, potest aly conferre eandem Ecclesiam*, infra de præb. & dignit extirpandæ: *hic autem certum est, quòd licet reuertatur, tamen punietur de eo quod absens fuit, siue in diebus festiuis, siue aliis vltra quam debuit 7. q. 1. si quis 50. dist. contumaces* hactenus Innocentius.

Duo igitur, aut tria, ex hac littera Innocen- 23
tij simul cum eius mente deducuntur. Primum, quod etiamsi absens citatus huiusmodi, & non comparens in termino sex mensium de quibus in *d. cap. ex tua in princ.* debeat postea Ecclesia spoliari, vt ibidem, prouisus Ecclesiæ ob ipsius non residentiam, & contumaciam habeatur pro vicario durante absentia, vt Ecclesiæ inseruiat, quandoquidem, inquit Innocentius, quod interim faciet prælatus de fructibus Ecclesiæ eidem deseruire, si ergo interim est deseruiendum Ecclesiæ de fructibus ipsius, adueniente, & residente Ecclesiæ priore Rectore, vel beneficiario cessat vicarius, hoc est prouisus, vt interim ser-
uiat. ¶ Secundò, quod reuersus clericus absens sic 24
spoliatus puniri debet, eo quod absens fuerit vltra quam debuit: innuit igitur Innocentius his verbis, quod recuperabit vnum beneficium hic reuersus, quandoquidem dicit, puniendum esse propter suam excessiuam absentiam: nam si adhuc priuatus remanere beneficio debuisset iam sufficienter esset punitus, nec amplius puniri deberet, sed qoia recuperare debet suum beneficium, ideo puniri debet, alias arbitrio sui Prælati, quod vltra quam debuit, absuerit.

Tertio colligitur ex Innoc. *vbi supra*, quod 25
fructus medij temporis erunt optimo iure interim inseruientes Ecclesiæ: hoc autem intelligendum est hoc modo, vt inseruiens Ecclesiæ relictus ab absente, vel eius loco ab ordinario nominatus, vel positus, vt vicarius percipiat ex

fructibus

fructibus beneficij, quod sibi constiturum fuerit
nomine salarij, prouisus autem ab ordinario, vt
Rector propter spoliarionem prædictam integros
fructus beneficij, quousque reuertatur prior Re-
ctor, seu beneficiarius, & eiusdem Eccles. regimen
& seruitium in se reassumat, quia interim ille no-
uus prouisus habuit verum, & iustum titulum, ac
bonam fidem: ac proinde fructus beneficij iuste
lucratur interim. Eandem nostram obseruatio-
nem, de qua agimus vltra Innoc. *vbi supra*, pro-
26 bauit, & tenuit practicus Rebuf. *in praxi in tit.*
de reprobat. benef. viuent. impetr. gl. 7. sub d. 21. in fin.
cuius supra meminimus: inquit namque Rebuf.
ibi, *quod licèt Episcop. excusetur, si contulerit bene-*
ficium absentis, qui longa fuit absentia desentus, vt
ignoraret, an viuus esset, an mortuus si tamen is re-
uertatur recuperabit suum beneficium, etiam absque
alia collatione & solemnitate & licet Innoc. nec
Rebuff. loquantur, quoties præcessit citatio per
edictum iuxta formam *d. c. ex tua in princ.* quare
forma illius text. seruata videbatur, aliud esse di-
cendum, nihilominus tamen, idem in vtraque
specie probandum venit, cum similiter eadem
ratio, & processus sit factus in absentia, & con-
tumacia non residentis, & in eum finem, vt ab-
sens veniat residere, eo igitur reuerso, vtcumque
sit, & parato residere refusis expensis, recuperare
debet suum beneficium; prætetea ille, qui intrat
in locum spoliati, etiam seruata forma *d. ex tua*,
interim tamen debet Ecclesiæ deseruire de fru-
ctibus ipsius Ecclesiæ, vt expresse decidit Innoc.
vbi supra: ergo quamuis ipse ab Episcopo pro-
uideatur pro Rectore in absentia, & contumacia
prioris, nihilominus tanquam vicarius censeri
debet, vt interim beneficio deseruiat, vt prædi-
ximus: reuersus igitur proprietarius recuperabit
suum beneficium.

27 Tertio, & in fauorem huius partis (salua cor-
rectione, & censura, SS. Matris Ecclesiæ Catho-
licæ) expendo verba sacri Conc. Trid. supra relata,
dum dicit, quod si per edictum citati, etiam non
personaliter contumaces fuerint, liberum esse
vult ordinariis per censuras Ecclesiasticas & se-
questrationem, & subtractionem fructuum alia-
qua iuris remedia vsque ad priuationem com-
pellere: compellantur igitur ad veniendum, & re-
sidendum in Ecclesiis clerici absentes per censu-
ras Ecclesiasticas, aliaque iuris remedia vsque ad
priuationem, sicque censuræ Ecclesiæ sequestra-
tio, & subtractio fructuum, aliaque iuris remedia
& priuatio etiam beneficij in finem iniungun-
tur, vt absens tædio affectus veniat ad seruien-
dum, & residendum in Ecclesia, non vero, vt re-
uersus paratus residere, & seruire excludatur à
suo beneficio: esset enim hoc contra præcipuum
scopum, & intentum prætensum à Sancto Con-
cilio, & inducta ad vnum effectum, non debent
alium contrarium operari contra mentem dispo-
nentium, vt in iuribus vulgaribus. Denique hoc
idem adstruitur ex eo quod, sicut censuræ Eccle-
siasticæ, sequestratio, & subtractio fructuum, alia-
que iuris remedia, quibus absens clericus com-
pellendus est ad veniendum, vt suæ Ecclesiæ in-
seruiat, cum non priuant in effectu suo beneficio,
sed reuersus, iniuncta eidem saluari pœnitentia,
absens absoluendus est, vt Ecclesiæ inseruire pos-
sit, fructusque sibi relaxandi solutis expensis,
oneribusque Ecclesiæ; ita & priuatio beneficij si
ad ea fuerit processum in eundem finem censen-
da est facta, vt eo reuerso suum beneficium re-
cuperet ipse: omnia enim hæc reguntur, & deci-
duntur ab illo verbo compellere, & quando vna
determinatio respicit plura determinabilia, pa-
riformitar debet determinari, *l. iam hoc iure, ff. de*
vulgari, & pupill. substitut. l. haereditatem, Cod. de
impub. & aliis substis. cum similibus: non enim dicit
Concilium, quod in meram pœnam absentiæ,
& contumaciæ, possint absentes condemnari
nec priuari suis beneficiis, sed quod possint com-
pelli per censuras, &c. vsque ad priuationem, ad
quid igitur sunt compellendi, nisi vt veniant ad
residendum; compelluntur igitur ad hoc per
censuras, &c. & priuationem si opus fuerit,
hoc est spoliationem, vt *in dict. cap. ex tua in*
princip. reuersi igitur sunt reintegrandi in suis
beneficiis, non vero expellendi ab eis omni-
no, quia iam non diceretur compulsio, sed
exclusio.

SVMMARIVM.

1 *Vagabundus* y ladrones, *qua pœna puniatur, iuxta legem huius Regni.*

6 Gitanos, caldereros, y estrangeros de fuera destos Reynos, que andan por ellos, que pena tienen?

De la pena de vagamundos, ladrones, y Gitanos

QVÆSTIO CXLVII.

QVÆRO modo qua pœna puniantur 1
vagabundi, iuxta leges huius Regni? Et
res est clara. *Porque por la pena es, que*
qualquiera los pueda tomar, y seruirse de ellos vn
mes sin soldada, saluo, que les den de comer, y de be-
ber, y si nadie quisiere seruirse de ellos la justicia les
haga dar cincuenta açotes, y los echen del pueblo, y assi
lo dispone la ley primera de esto titulo 11. y la ley se-
gunda, luego siguiente manda, que se haga pregonar
que todo hombre, ò muger, que fuere sano, ò tal que
pueda trabajar, ò que viuan con señores, ò aprendan
oficio en que se mantengan, y si despues de pregon no
lo cumplieren, que les den cincuenta açotes, y los echen
del lugar, y la ley terçera manda se pregone en la Cor-
te, que los vagamundos salgan de ella dentro de diez
dias; y si despues del pregon estuuieren sin amo los
prendan y destierren por tiempo de vn año, y por la
segunda vez, sean desterrados perpetuamente de estos
Reynos. ¶ *Pero esto del pregon, aunque las justicias* 2
luego como son recibidos à los oficios les suelen dar
publicamente à mayor abundamiento, vt constat ex
practica de Paz, in 8. p. 2. to. c. vnic. n. 11. *no es ne-*
cessario oy dia darse ni hazer à los vagamundos amo-
nestacion alguna. ¶ *Porque sin esto manda la ley on-* 3
ze de este titulo, que es mas nueba, que los vagamun-
dos que verdaderamente lo fueren, pueden y deuen ser
condenados conforme à la prematica del año de cin-
cuenta y dos, que se pone en la ley sexta desto titulo, y
manda, que los vagamundos, que segun las leyes de
estos Reynos, primero alegadas han de ser castigados
en pena de açotes, la dicha pena sea que siruan por la
primera vez en las galeras quatro años, y sean traydos
à la verguença publicamente, siendo el tal vagamun-
do mayor de veynte años, y por la segunda vez le sean
dados cien açotes, y sirua en las galeras por ocho años,
y por la tercera vez le sean dados cien açotes, y sirua
perpetuamente en las galeras, y los que fueren menores
de

de los dichos veynte años, no ſean hechados à galeras, ſino caſtigados conforme à las dichas leyes deſtos Reynos, vt in l. 7. infra hoc titulo, *y aunque los ladrones menores de la dicha edad han de ſer echados à galeras, ſiendo de tal diſpoſicion, y qualidad, que puedan ſeruir en ellas y auiendo à lo menos 17. años,*
4 vt cauetut in pragmat.ann. 1566. hodie l. 9. huius tit.in verſ. *loqual, &c. y anſi en quanto à los ladrones, eſtà alterada la dicha ley 7. deſte titulo, que mandaua que los ladrones y vagamundes, y holgazanes menores de 20. años, &c. fueſſen caſtigados conforme à las leyes deſtos Reynos: pero no por eſſo auemos de dezir lo miſmo en los vagamundos, que aunque ſean menores de la dicha edad, y de tal diſpoſicion y qualidad que puedan ſeruir en galeras, aunque ayan 17. años, puedan ſer condenados, y echados à galeras como eſta diſpueſto en los ladrones: porque aunque eſtos dos caſos*, ſcilicet, *de ladrones y vagamundos eſten equiparados como auemos viſto por la ley antigua la dicha ley 9. en quanto la corrige en lo que toca a los ladrones, no per eſſo es viſta dezir lo miſmo en los vagamundes, lo vno porque no lo diſpuſo como pudiera ſi quiſiera, y aſſi ſno viſto dexarlo en la diſpoſicion de la dicha l. 9. mas antigua, que en la prematica del año de 52. lo otro, porque la ley nueua agit de imponenda pœna triremium minoribus 20. ann.* quæ eſt grauiſſima pœna, & in pœnalibus extenſio fieri non debet regula, odia de reg. iur. in 6. cum ſimil. *y de mas deſto, porque va mucha diferencia del delicto del hurto, que es mucho mas graue, que el de andar vno vagamundo y holgazan, y aſſi nimirum, que en el ladron ſolo, ſe ponga pena de galeras, aunque ſea menor de 20. años, &c.* quia eſt magna ratio differentiæ, quo caſu lex noua loquens in vno ex duobus caſibus à l. antiqua æquiparatis non extenditur ad alium caſum omiſſum.

5 His tamen non obſtantibus *l. 11. in fi. huius tit.* quæ tenet eſt d.ann. 1566. cauetur, *que en lo que toca à la edad ſe guarde aſſi miſmo con los vagamundes lo diſpueſto y ordenado en los ladrones, y rufianes, que es que ſe echen à galeras, aunque no ſean de edad de 20. años ſiendo de tal diſpoſicion y qualidad, que puedan ſeruir en ellas, y auiendo à lo menos 17. años.* vt cauetur *in d. pregmat. de 66. & in d. l. 9. huius tit.* ſupra relata vnione comprobatur ſupra d. noſtra doctrina cum fuerit neceſſarium hoc declarari, prout fuit declaratum, nempe vt comprehendat vagabundos, quos non comprehenderet ſupradictis rationibus, niſi poſtea declaratum fuiſſet, prout fuit; cui vltimo eſt ſtandum, ſicque hodie pœna triremium imponi poteſt, & debet vagabundis iuxta diſpoſit. d. l. 6. licèt ſint minores 20. ann. dummodo, &c. *vt in d. pragm. ann. 66. & in l. 15. in fin.*

6 *Y para incurrir en las dichas penas declaran la dicha pragmatica del año 66. y la ley onze deſto titulo, ſer vagamundes los Egypcianos, y caldereros, y eſtrangeros, que por las leyes y pragmaticas deſtos Reynos eſtan mandades hechar del, y los pobres mendigantes ſanos, que contra el orden, y forma dada en la nueua prematica, que cerca dello ſe ha hecho, piden, y andan vagamundos, guardandoſe en lo demas. En lo que toca à los dichos Gitanos, y caldereros eſtrangeros y pobres; lo contenido en las ll. y prematicas, que cerca dello eſtan hechas, y que las dichas penas no ſe excuſen los que ſiendo verdaderamente vagamundos, tienen algunas tendezuelas con coſas de comer, y andan por las calles vendiendo frutas, y otras coſas, ante. ſe executen en ellos.*

SVMMARIVM.

1 *Mendicantes validi, qua pœna puniantur, & per totam quæſtionem.*

3 *Mendicitas quædam eſt illicita, & quædam licita, vt hic, & num. 4.*

De mendicantibus.

QVÆSTIO CXLVIII.

QVÆRO circa hanc l. 2. tit. 11. hoc lib. 8. nou. collect. Regiæ qua cauetur, *que los que pueden trabajar por ſus manos ſean apremiados, que trabajen, y no anden à mendigar, y anſi ſe haga pregonar, y ſi deſpues del pregon los hallaren valdios, que los hagan dar cincuenta açotes, y los hechen fuera de los lugares, ſaluo ſi fueren hombres enfermos, y liſiados en ſus cuerpos, ò hombres muy viejos, ò moços menores de edad de deze años*, & latius hoc cauetur, & declaratur in l. 24. tit. 12. lib. 1. nou. collect. Reg. 1

Quare huiuſmodi mendicantes præd. pœna puniantur, cum conſtet, mendicitatem Deo amabilem eſſe, vt probatur Deuteronomij c. 15. ibi, *& omnino indigens, & mendicus non erit inter vos*, quibus verbis Deus præcipit diuitibus, vt illis neceſſaria ſuppeditent: ac ſi diceret eam libertatem in pauperes oſtendite, vt nulla vrgeantur neceſſitate mendicandi, vt ea verba declarat Didac. Stella *in c. 16.* ſuper Lucam & Claudius Guilian. ſuper Matth. *c.* 20. ſuper illis verbis *ſedentes ſuper viam*; hoc eſt reſpublica veſtra, ita conſtituatur vt pauperes ſua habeant alimenta, ne cogantur publice mendicare, *& in eodem cap. 15.* Deuteronom. ita dicitur, *non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: ideo ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum verſatur in terra*, & iterum Eccleſiaſt. c. 7. ibi *& pauperi porrigo*, & Pſalm. 111. ibi *diſperſit, & dedit pauperibus*, & Tobiæ 4. & Matth. 19. vbi habetur, Ieſum interrogationi adoleſcentis ita reſpondiſſe, *Si vis perfectus eſſe vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo*, & apud eundem Math. 25. patet Ieſum, pauperes membra ſua eſſe dicere ibi, *Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis*, & alibi ſæpiſſime in ſacris litteris, pauperes à Domino comendatos reperitur, & *in c. gloria Epiſc. c. 12. q. 2.* dicitur gloriam Epiſcopi eſſe pauperum inopiæ operibus prouidere, faciunt *l. 6. 7. & 26. tit. 12. lib. 1. nou. collect. Reg.* vbi ordo præfigitur, quomodo pauperes ſunt alendi eleemoſynis fidelium. 2

Cum igitur hæc ita ſe habeant, quomodo in noſtra l. puniuntur pauperes?

Sed pro reſponſione dicendum eſt, mendicitatem quandam eſſe licitam, quandam illicitam; licita eſt illa, quando pauperes neceſſitate cogente, vt quia debiles aut omnino inualidi, & ad laborem minus idonei mendicantur vt ab aliis alantur: hi namque tantummodo ſunt alendi, vt *in l. 1. C. de mendic. valid. lib. 11. d. ſi quis ad declinandam §. vbi autem. C. de Epiſcopis & clericis c. quomodo 31. d. & c. 1. 82. d.* exemplum in Lazaro de quo dixit Ieſus, *& erat quidam mendicus nomine Lazarus*, cuius mendicatio licita eſtimanda eſt, poſtquam 3

postquam ab Angelis in sinum Abrahæ ductus fuit: similiter habemus exemplum in Sanctis veteris Testamenti, de quibus Paulus ad Hebræos ait, *erant angustiati, & afflicti, & egentes, id est mendici*. Aliam quoque mendicitatem licitam adnotauit S.Thom.2.2.q.187.*art.5. in remissio*. vbi respondet, dicendam illam, scilicet, quæ ex parte ipsius actus mendicationis habet sibi quandam abiectionem coniunctam, illi namque videntur abiectissimi inter homines, qui non solum sunt pauperes, sed in tantum sunt egentes, quod necesse habent ab aliis victum accipere, iuxta quod aliqui causa humilitatis, aliqui laudabiliter mendicant, sicut & alia assumunt, quæ ad obiectionem quandam pertinent, quasi efficacissimam medicinam, contra superbiam, vt ibi latius prosequitur D. Thom.

4 Illicita autem mendicitas dicitur illa, quando quis ex cupiditate habendi diuitias, vel victum, otiosè mendicat, & hæc appellatur mendicitas valida, & hinc mendicantes validi, qui nostra lingua appellantur, *los ociosos y vagamundos*, de quibus in nostra lege Reg. hi namque rem illicitam operantes, nihil aliud intendunt, quam otiose, & sine labore viuere, cum habeant aliunde, vnde viuant, & ex proprio labore, si vellent victum sibi parare possent, & sic validi mendicantes proprie dicuntur, quasi non habere artem, cum habeant, se fingentes debiles, cum sint fortes: quia nolunt laborare, sed mendicando sine labore viuere, vt *in l.1.* & ibi glossa *verbo, inertibus, C. de mendicantibus validis lib. 11.* & hanc mendicitatem illicitam appellat D. Thom. *vbi sup.* quam etiam tanquam illicitam leges humanæ reprobant, solentque Principes seculares in suis Regnis, & prouinciis sub grauissimis pœnis vetare, & prohibere vt in nostra l.Reg. cuius prohibitionis rationem duplicem assignat Ludou. Peguer. *in sua 4 decis crim.n.7.* vbi alia plura adducit in proposito, sed plurimas Historias *en materia de vagamundos y su prohibicion*, congerit nouissimè Castill. *in sua politic. de Corregidores lib. 2. c.13.n.27. cum pluribus sequentibus pag. mihi 677.* vbi etiam refert leges partitarum, de eis loquentes nempè *l. 4. tit. 20. in fi. p. 2. & l.40.tit.5.p.1.* Auend.*c.6 pretor 2.p.num 2.*

De los rufianes, latine, lenonibus.

SVMMARIVM.

1 *Leno, hoc est rufian, quis dicatur.*
2 *Lenocinium, non minus est facere, quam corpore quæstum exercere.*
3 *Lenæ dicuntur, quæ mulieres quæstuarias prostituunt.*
4 *Lena quoque dicitur, quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet.*
5 *Lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit. Et qui quæstuarias prostitutis alterius artis occasione vtatur, numero 6.*
7 *Lenocinij crimen, & lucrum ex eo prouenient nefandum est.*
8 *Lenones dicuntur, & appellantur ab alliciendo, quoad stupra, & num.9.*
10 *Leno*, en latin, tanto quiere dezir, como alcahuete, *vt hic*, y son cinco maneras de alcahuetes, *vt in n. 11.cum seqq.*
12 La pena de las mugeres publicas, que tienen rufianes.
14 *Lenonum pœna est mortis.*
16 La pena del que alcahueta à su muger es de adulterio. Y si lo consiente sin ganancia, es *extra legem, numero 17. Distinguitur tamen, numero 18. Et refertur pœna, que practicatur, quamuis varie, numer. 19.*
20 *Leno dicitur domum prabens ad cognoscendam fœminam carnaliter. Et quid si gratis id faciat, num. 21.*
22 *Locantes domus, mulieribus impudicis ad faciendum in eis lupanar perdunt eas, & Fisco Regio applicantur?*

De Lenonibus.

QVÆSTIO CXLIX.

QVÆRO circa leges huius tit. agentes de *los rufianes*, quis dicatur *rufian*, latine, Leno? & vt exactius rem habeamus obseruandum est inter capita L.Iuliæ de adulteriis, lenocinij accusationem esse, *l. 2. §. lenocinij, ff. ad legem Iul. de adult. auxilium, §. sed vt ad leges, ff de minorib.* lenocinium, inquit Vlpianus *in l.palam.43. §. lenocinium, ff.de ritu nupt.* non minus facare, quam corpore quæstum exercere. ¶ Lenas autem dicimus, quæ mulieres quæstuarias prostituunt. ¶ Lenam quoque accipimus, & quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet. ¶ Similiter lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit, qui, & infamis, *l.aruletas, l 4.§.ait pretor, ff.de his, qui notantur infam.* vbi quod etiam lenocinium committit, non solum si quis eam artem impiam exerceat ex professo, sed etiamsi quæstuariis prostitutis alterios artis occasione vtatur, & occasione ministerij, vt si mancipia talia habuerit, caupo, stabularius, seu balneator. ¶ Crimen autem hoc, atque luerum ex eo proueniens nefandum quidem est, vt inquit Iustinianus *in auth. de lenonib.* ibi, *nefandorum inuenire lucrorum*, & plura in detestationem huius criminis congerit Peguera, *q.15.crim.n.1.cum seqq.*
1
2
3
4
5
6
7

Lenones ab allicienda dictos esse constat, quod ad stupra alliciant, vt inquit Petr. Greg. *in syntagmat.iur.vniuers.3. part. lib. 36.cap.11.de lenonib.hum.2.ad fin.* vbi *num.* 3. quod erant prostibula iuuenum, & mulierum, & Lupanaria apud impios Ethnicos, quos imitari voluit excrandissimus Iason tempore Machabeorum 2. *Machab.cap.4.*
8
9

Sed proprius accedendo ad quæstionem, eidem respondet *l.1.tit.22.p.7.* dicens *leno en latin, tanto quiere dezir en romance, como alcahuete, que engaña las mugeres son sacandolas, è faziendolas fazer maldad de sus cuerpos, è son cinco maneras de alcahuetes, la primera es* (& nunc ad rem) *de los vellacos malos, que guardan las putas, que estan publicamente en la puteria, tomando su parte de lo que ganan desto se recrecen muchos ruydos, y escandalos, muertes, y heridas de hombres en la Corte, y en los otros pueblos destos Reynos por los rufianes: losquales, como estan ociosos, y comunmente se allegan à canalleros, y hombres de manera, donde ay otra gente hallanse acompañados, y fauorecidos, y son buscadores, y causadores de los dichos daños, y males, y no traen prouecho*
10
11

proueçho à aquellos à quien se llegan, y por esto no
12 *son consentidos en estos Reynos, y partes.* ¶ *Y se prohibe, y manda por la l.4. deste tit.11. que las mugeres publicas que se dan por dinero, no tengan rufianes so pena que qualquiera dellas, que lo tuuiere le sean dados publicamente cien açotes por cada vez que fuere hallado que le tiene publica, ò secretamente, y demas desto, que pierda toda la ropa que tuuiere vestida, y la mitad desta pena es para el juez, que lo sentenciare, y la otra mitad para los alguaziles de la Corte, y de las Cindades, villas, y lugares do esto acaesciere: pero si el alguazil fuere negligente en esto la pena sea para el que lo acusare (o demandare de la pena que tienen los rufianes)* in quæst. seq. agemus.

13 *La segunda manera de lenon, dize la dicha ley de partida, es de los que andan por trujamanes alcahuetando las mugeres, que estan en sus casas para los varones por algo, que dellos reciben,* vbi Gregor. Lopez, supra his vltimis verbis, idem probat cum gloss. *in d.l palam, §. lenocinium,* etiam si nihil recipiant, si ex consuetudine hoc faciant, requiruntur tamen tria, vt per Iadoc. & cum eo Peguer, *decis. crim.15. num.11.*

14 *La pena destos es de muerte,* vt *in l.2. vers. essa misma pena, tit.22. part.7.* vbi Gregor. Lopez *in glossa verb. por algo que le diessen,* hoc verum intelligit perfecto flagitio, alias non deberet mori, sed aliter puniri *l.1. §. fin. ff. de extra ordin. crimin.* idem tenet Anton. Gomez, *in l.80. Taur. num.74. per l.7. tit.10. lib.4. fori,* dicens esse pœnam arbitrariam, & quod puniatur pœna capitis, qui commisit lenocinium in virginem, coniugatam, vel viduam honestam; si hoc pretio corruptus faciat, *ex l.1. ff de variar. & extra ordin. crimin.* tenet Didacus Perez *in l.2. pag.276. col.2. tit.14. lib.8. ordinament.* vbi etiam, quod eadem pœna afficiuntur comites huius officij, seu flagitij, vt *in dict.l.2. tit.22 p.7.* in qua hoc verbum non inuenio, sed tantum contra ipsos principales delinquentes, & quod lenocinium puniatur pœna mortis probat Petrus Gregorius *in suo syntagm. iur. lib.36. cap.11. num.3. tom.2.* & late Anton. Gomez. *in l.80. Taur. num.63.* & Peguer. *d. decis. crimin.15. num.10.* quod si nullo dato pretio interpellauit, seu persuasit leno, vel lena virginem, vel aliam mulierem, de quibus *in dict. l.2. ad fin. tit.21. part.7.* videtur idem dicendum, si perfectum fuit adulterium, vel stuprum, quod alias factum non fuerat, vt *in l.1. § fin ff. de extraordinar. crimin.* & sic, quod *in dict. l. regia* 2. suppleatur verbum maximè, vult enim denotare frequentiam facti: nam communiter fit hoc dato pretio, & sic non denotat, quod hoc sit necessarium ad punitionem secundum Gregorium Lopez *in dict. l.2. gloss. verbo por algo que le diesen, in vers. sed quid si,* vbi quod forte posset dici, quòd tunc puniatur pœna mortis, quando principalis delinquens tali pœna teneretur: si vero alia veniret puniendus principalis, eadem deberet puniri talis læno, vt *in l. qui domum cum l. seq. ff. de adult.* idem tenet Anton. Gomez. *in l.80. Taur. num.74. per l.7. tit.10. lib.4.* addens esse pœnam arbitrariam, & quod ille, qui commisit prædictum lænocinium, teneretur actione iniuriarum, licet delictum attentatum non sequatur, & Didacus Perez, *in dict. l.2. tit.14. pag.276. col.2.* ibi, *qui vero sine pretio,* & inquit Palat. Rub. *in repet. cap. per vestras, §.21. num.23. in vers. ex quo infert de donat. inter vir. & vxor.* quem refert, & sequitur Didacus Perez *in dict. l.2. pag.276. colum.1.* quod præd. mortis pœnam libenter deberent iudices impo-

nere, ex quo ita impudenter matrimonij fœdus, & indiuiduitatem fœdare, & diuidere non erubescunt, & alia in simili dicunt, vt ibi per eos, hodie tamen aliter punitur, vt *infrà in vers. hodie tamen,* dicemus.

La tercera manera de lenocinio, es, quando los 15
homes tienen en sus casas captiuas, ò otras moças à sabiendas, para fazer maldad de sus cuerpos por dineros, tomando dellas lo que assi ganaren, & in hoc concordat hæc lex cum dict. l. athletas, §. ait prætor, & cum §. lænocinium, *y los que hazen esto si fueren captiuas, deuen ser forras, assi como se dixo en la 4. part. en el titulo de los aforramientos de los sieruos en las leyes, que hablan en esta razon,* & D. Perez, *vbi suprà pag.277. colum.1.* vbi latè agit de pœna huius lænocinij, cum captiua, & cum libera.

La quarta es, quando el home es tan vil, que 16
alcahuetea à su muger, y este tal tiene pena de adulterio, l.2. §. lænocinij, ff. ad legem Iul. de adult. l. mercalem 5. C. de condit. ob turp. caus. expressa l.a. eademque l. fin. ibi: *Otro si qualquier que alcahuetasse à su muger, dezimos, que debe morir, por ende tit.12. part.7. qua lex, 2.* Gregor. Lop. ibi, *in glossa, à su muger,* debet intelligi, siue recipiat pretium, siue non, quia non distinguit. ¶ Sed 17
si nullo pretio accepto tacet, & dissimulatur vxoris adulterium extra ordinem positus est, vt *in d. §. qui quæstum versic.* quod si patiatur vxorem delinquere, non ob quæstum, sed ob negligentiam, vel culpam, vel quantamcumque patientiam, vel nimiam credulitatem extra legem positus est Petrus Gregorius *vbi suprà, num.9.* &
Peguer. *dict. decis. crimin.15. num.7.* ¶ Sed fortè 18
hæc lex, secundum Gregor. Lopez, *vbi suprà,* debet intelligi, quando patientiam suam maritus potest obumbrare prætextu ignorantiæ, & incredulitatis, quia in actibus venereis eam non deprehendit, licet aliqui sibi referant, quod si certa esset eius, scientia, & constat, quod dissimulat adulterium in quibus perseuerat vxor, videtur plectendum esse extra ordinem, iudicis arbitrio, seu pœna in hoc consueta facit, lex mariti *in princ. ff. de adult.* & quæ notat Salicet. *in l.2. Cod. eodem titul.*

Hodie tamen in his Regnis solet practicari, 19
quod tam marito, quam vxori eius lenoni imponitur pœna flagellorum, scilicet cum manipulo alliorum (hoc est *con vna ristra de ajos*) 2. Ant. Gomez *in l.80. Taur. num.73.* qui irridet hanc pœnam, & tenet, quod debeat imponi pœna mortis, per *dict. l.2* & refert Palat. Rub. *vbi suprà,* exclamantem de hoc delicto, & de iudicibus, qui eam, l. non seruant in praxi, nihilominus tamen, ea praxis obseruanda est prout inquit Franc. Auiles *in cap.47. Prætor. in glossa, manceba publica, num.3.* vbi, quod in Ciuitate Plazentia (quæ est mea patria ratione originis paternæ, & propriæ:) & Elebora, quosdam homines condemnauit, vt publicè verberarentur per vxores suas cum ristris alliorum, & lineis cornuum in collis, & quod ita exequi iussit, quia assentiebant vxores suas publicè esse in lupanari, eandem practicam refert, & approbat Auendaño *in secunda parte, cap.16. prat. num.15.* nempe, vt flagellentur cum mitra, quia consuetudo potest mutare pœnam legis in mitiorem. Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quæst.8. versic. lenones,* vbi loquitur in lenonibus, & lenis, nempe quod de consuetudine non puniantur pœna mortis, sed tantummodo flagellentur cum mitra secundum Auendaño *vbi suprà,* vel afficiantur aliqua alia

pœna arbitrio iudicis, & ita esse consuetudinem attestatur Iadoc. *in practic. cap.89. num.43.* & Peguer. *dict. decis. crimin.16. vbi supra*, refert, & insuper Anton. Gomez. *vbi suprà*, idem refert Didacus Perez. *in l.2. pag.276. col.1. ad fin. tit.14. lib.8. ordinamenti*, tametsi dicat variè puniri ibi Salmanticæ, & alibi, vt inquit vidisse flagellari ab vxore posita in alio iumento, voce publica præconis collo mariti cornibus circumdato, & cum mitra, & quod alibi ab eadem vxore cædi flagellis alliorum manipulo, vt prædiximus, & quod alibi melle inunctus, & plumis coopertus in publicum cum mitra ducitur, vtrumque nos vidimus Placentiæ practicari, sed, & accepi alibi maritum lenonem vxoris, fuisse condemnatum in verecundia publica cum cornibus in collo, & fuisse confirmatam hanc sententiam in regali Cancellaria, & potuerit fieri, & seruari iuxta consuetudinem loci vbi hoc contigerit, siquidem maior pœna supra mortis à iure inducta, pro eo delicto, consuetudine sublata est in nostra Hispania, & præd. pœna vno, vel alio modo in locum eius subrogata, quæ est mitior, & hæc de quarto modo lenocinij.

20 *La quinta, y vltima manera de alcahuetes, dize la ley de partida arriba citada, es, quando alguno consiente que alguna muger casada, ò otra de buen lugar faga fornicio en su casa por algo que le den, aunque no ande por trujaman entre ellos*, idem probat *l.1 § fin. ff. de extraordin. crimin* & *l. qui do-*
21 *mum ff. de adult.* ¶ & videtur idem esse, & si pretio id non faciat, sed gratis, vt *in l. & si amicis, ff. de adult.* ita in specie tradit Andr. de Ysernia, *in cap.1. in principio, col 4. quib. mod. feud. amitt.* quem refert Gregorius Lopez *in dict. l.2. in gloss.*
22 *en sa casa, tit.22. part.7.* ¶ Et qui domos suas locasset scienter fœminis impudicis ad faciendum in eis lupanar amitteret eas Regioque Fisco applicantur, & insuper punitur pœna quatuor librarum auri, vt *in l.1. in versiculo, è si alguno, tit.22. part.7.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna iure nostro Regio lenonibus imposita, & numeris seqq.*

De pœna lenonibus imposita iure regio.

QVÆSTIO CL.

1 QVÆRO secundo, circa easdem ll. de lenonibus loquentes, qua pœna puniantur lenones, primo modo sumpti, id est *los rufianes*, nempe si quis fœminam prostitutam habeat, vt quæ ex coitu lucrata fuerit lenoni præbeat? & iure communi pœna mortis punitur, vt *in auth. de lenonibus, § praconizamus, collect.3.* & ibi *gloss. verb. nouissima.*

2 Iure vero regio per l.4. huius tit.11. *pro 1. vece, el rufian, que fuere hallado tiene pena de cien açotes que le sean dados publicamente, y por la segunda vez destierro perpetuo de la Corte, y de la Ciudad, villa, y lugar donde fuere hallado, y por la tercera vez, que muera por ello enforcado, y demas de las dichas penas, que pierdan las armas, y ropas, que con sigo truxeren cada vez, que fueran tomados, la mitad, para el Iuez que lo senteneiare, y la otra mitad para el que lo acusare: y qualquier persona pueda prender por su authoridad al rufian dende quier que lo hallare, y lleuarlo luego sin detrimento, ante la justicia, para que exequten en el las dichas penas.*

Pero por la ley quinta deste titulo, que es mas 3
nueua se manda que los rufianes por la primera vez se traygan en la verguença, y siruan en las galeras por seys años, y por la segunda vez les sean dados cien azotes, y siruan en las galeras perpetuamente, y mas pierdan las ropas, que la ley dispone, la primera, y segunda vez, y por la tercera vez, esta ley no habla, y assi queda en la disposicion de la ley 4. que es mas antigua, y pone pena de muerte en horca, y perdimiento de armas, y ropas que consigo truxeren, porque el intento de la l.5. solamente fue de mudar, y alterar las penas por la primera, y segunda vez, y no por la tercera, que pues por la tercera estaua puesta pena de muerte, no quiso quitar ni poner por la tercera vez, ni innouar cosa alguna.

Finalmente por la ley 10. deste titul. se manda 4
que los rufianes que conforme à la prematica del año de 52. que està puesta por la ley 5. deste titulo han de ser condenados en seys años de galeras (que es por la primera vez) se entienda ser por diez años, y que en lo que toca à la edad de los veynte años se guarde con los dichos rufianes lo que està dispuesto, y declarado en el capitulo, precediente acerca de los ladrones, que es, que siendo por lo menos de 17. años, y de disposicion, y qualidad que puedan seruir en las galeras se hechen à ellas en los dichos casos de primera, y segunda vez: y por esta l.10. no se innoua nada por la segunda y tercera vez, que como està dicho han de ser condenados los rufianes la segunda vez en cien azotes, y galeras perpetuas, y por la tercera vez en pena de muerte ahorcados, y perdimiento de armas, y ropas, quas præd. pœnas, per præd. ll. regias refert Didacus Perez *vbi suprà, pag.277. col.1.* & alias dun Iuan Vela *de pœnis delict. cap.20. de lenocinij pœna per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid sit?*

2 *Furtum non committitur ab accipiente rem alienam pro suo vsu credente, dominum permissurum ex iusta causa. Nempe concurrentibus aliquibus coniecturis, alias secus, vt in num.3. & 4. expedit tamen in dubio protestari, num.6. & vltra id requiruntur alia coniectura, vt in num.9.*

5 *Animal alienum errans accipiens, non dicitur committere furtum, nisi, &c.*

7 *Vt hic iuramentum boni animi accipientis rem alienam, non sufficit pro eius excusatione.*

8 *Confessio domini rei subtracta ex post facto dicentis, de consensu suo fuisse captam, an sufficiat pro excusatione eam capientis, ne iudex contra eum procedat?*

10 *Furtum duo requirit potissimum, animum nempe contrectandi res alienas, & factum ipsum. Licet rei parua vt hic, & in num.11. contra num.13. & 14.*

12 *Doli actio non competit, nisi pro valore duorum aureorum, & vltra.*

14 *Ablatio rei minima attento paruo nocumento, vel furtum non est, vel saltem mortale,*

crimen

crimia non inducit, sed veniale ob animam nocentis.

15 *Vineam plures ingredientes, & damnum facientes in fructibus eius, an, & quando singali in solidum teneantur, & quando non? & nam.16.*

17 *Furti actio non datar pro minima re sublata.*

18 *Furti actio, an detur pro gallina sublata furto?*

19 *Furtum ex animo, quando sit mortale, vel veniale peccatum.*

20 *Furtam, quando dicatur committi ex vsu rei alieaa, & commodata vltra modum, vel tempus, vel locum a domino constitutum.*

21 *Creditor furti actione tenetur, vtens pigaore sine coasensu domini.*

22 *Fullo vel sarcinator, quando committat furtam.*

23 *Socius malo animo vtens parte socij rei communis, furtum committit, nisi res sit indiaidua.*

24 *Furtum committit, qai iumentum aliorsum duxerit, qaam qao vtendum acceperat, vel longius produxerit, quam, quem in locum petierat, vel alij commodauerit, numero 25. Et quomodo hoc intelligatur, numero 26. & 27.*

28 *Conductor eqai pro certo tempore committit furtam, si vltra id, eo vtatar. Et qaomodo hoc intelligatur, vbi de communi vsu contrario. Ad damnum tamen vlterioris temporis, siae itineris longioris tenebitar condactor cum culpa, vel absque ea illatum, num.29.*

30 *Furti actio aon habet locum, si commodatarius, aut creditor, aat expositarius vtatur reipsa ad proprium vsum cui designatur. Et quomodo hoc intelligatur, numero 31. & 32.*

33 *Furtorum duo sunt genera manifestum, & non manifestum. Et qaa sint hec, numero 34. & 35.*

36 *Furari visus ad speciem furti manifesti pertinet.*

37 *Raptor manifestus fur existimandus est.*

38 *Rapiens vi, fure improbior est, furtum tamen propriè non facit.*

39 *Furtum propriè cadit in rebus mobilibus, non vero in immobilibus.*

40 *Furti actio clim dabatur, concepti, & oblati, & non exhibiti, & prohibiti, hodie ha species redacta sunt ad furtum non manifestum, & num.41.*

42 *Domino rei subtracta non licet domus alienas intrare ad eam perquirendam. Et an auctoritate iudicis hoc liceat, numero 43. & 44. & 45.*

46 *Serui fugientes à dominis sub furtum facere videatur. Ac proinde ab Ecclesia extrahuntur, & dominis indicari debent, num.47. Secus in alia re furtiua existente in Ecclesia, num.48.*

49 *Index, quando possit intrare domus alienas pro inueniendo fure.*

Furtum quid sit, & quando comitatur, vel non?

Qvæstio CLI.

Qværo primo quid sit furtum, quotuplex & vnde dicatur? denique aliis in proposito concernentibus.

Furtum igitur est, *Contrectatio rei aliena frau-* 1
*dolosa inuito domino lucrifaciendi eam vsus, vel
possessionis l.1. §.furtum, ff. de furt. text. in §.fur-
tum instiut. de obligat.* quæ *ex delict. nasc.* & ibi
communiter Doctores, *l.1. tit.14. part.7.* cuius
verba sunt hæc: *Farto es malfetria, que fazen los
homes, que toman alguna cosa mueble agena encu-
biertamente sin plazer de su señor, con intencion de
ganar el señorio, ò la possession, ò el vso de ella.* De
qua definitione latè agit eam impugnans, &
aliam assignans Aragon *in 2.2.* D.Thom. *de iusti-
tia, & iur. quæst.66. de furt. & rapin. art.3. versic.2.
est aduertendum, pag.416. colum.1.* sed nihilominus
præcedens definitio iuris vtriusque professo-
ris est communis, & tenenda, & latè eam probat,
& declarat nouissimè Molin. Theolog. *de delict.
tractat.2. disputatione 681. num.2. cum sequenti,
colum 116.*

Hinc est, quod si quis propria auctoritate ac- 2
cepit rem alterius pro aliquo vsu, vel necessitate,
credens dominum permissurum, non commit-
tat furtum, si concurrat aliqua iusta causa ad
hoc præsumendum, *l.inter omnes, §.rectè*, cuius
verba sunt hæc: *rectè dictum est, qui putauit se
domini voluntate rem attingere, non esse furem,
quid enim dolo facit, qui putet dominum consen-
surum fuisse, siue falso id, siue verè putet?* Is er-
go solus fur est, qui attrectauit quod inuito do-
mino se facere sciuit, *ff. de furt.* & ibi notat
glossa, & communiter Doctores *text. in l. qui re
sibi commodata, eodem tit.* & *in §.placuit institut.
de obligat. qua ex delict. nasc. text. in d.l.1. tit.14.
part.7.* ibi: *casi alguno tomase cosa que no fuesse
suya, mas agena conplazer de aquel cuya es, ò cuy-
dando què plaçeria al señor della no seria furto.*
¶ Debent enim concurrere aliquæ coniecturæ ad 3
inducendam causam credendi, alias in dubio
semper præsumitur contra furem, quod inui-
to domino animo furandi facit, aliter namque
nunquam agi poterit furti, quia semper fur di-
cet, quod credebat dominum permissurum, *l.qui
vas §.vetare,* & ibi glossa, & Doctores, *ff. de fur-
tis,* & glossa, *in dict. §.rectè, verbo, verum tamen est,*
ibi: *sed quid in dubio*, & ibi *item nonne*, ibique
Doctores.

Vnde si quis accipiat rem, cuius dominum 4
ignorat, vel inueniat rem deperditam, quam sibi
retinet non demonstrando, vel præconizando
non tenetur furti, *l.falsus, §.qui alienam, ff. de furt.
& in l.fin. vers. omnes, C. vnde vi.* ¶ Per contrarium, 5
si rem peritutam recepit, veluti ouem errantem,
vel animal fugitiuum, vel lupo abstulit, non præ-
sumetur malus animus, vel si dominus rei sit suus
amicus, & recipiens homo honestus, vel res erat
parua, vel dominus erat consuetus talia conce-
dere: secus è contrario, si dominus sit ignotus,
vel eius inimicus, & recipiens sit, veluti è tribu
Benjamin lupus, rapax. ¶ Vnde expediens maximè 6
erit protestari coram testibus, se credere domi-
num permissurum, & quod casu, quo ei non pla-
ceret se offerat reddere, hæc resolutio constat ex

tradiris per Ioan. Fab. *in dict. §. furtum autem, n. 2.*
& Gregor. Lopez *in dict. l. 1. gloss. cuydando*, & vt
communem eam docet Antou. Gom. *3. tom. cap. 5.*
7 *de furt. num. 1. & 2.* ¶ Soluoi igitur iuramentum
accipientis in hac specie non sufficier ad proban-
dum bonum animum, tamen hoc in eo consistat
cum habeamus præsumptionem contrariam io
dubio, vt prædiximus, ita Anton. Gom. *vbi suprà*,
cuius in hoc opinio mihi placet, nisi aliæ cooie-
cturæ simul cum iuramento, ad idem concurrant,
quidquid alias distinguat Bald. *in l. falsus, col. 3.*
C. de furt. quem refert Gregor. Lopex, *vbi suprà*,
& ad prædicta, quæ sunt vera & substantialia
sunt reducenda, quæ in præmissa specie congerit
nooissimè post alios, quos citat prolixè tamen
Farinacius de furtis, *quæst. 174. num. 138. cum seqq.*
folio mihi 191. qoem vide: iusta autem credulitas,
aot saltem probabilis in posito erit, quando con-
trectans, est consanguineus, aut magnus amicus
domini rei contrectatæ, Anton. Gomez. *vbi suprà,*
num. 1. versic. ex quo infertur Menocb. *de arbitr.*
indic. lib 2. casu 298. *num. 2. & 3.* vbi etiam ponit
alias coniecturas, verisimilis credulitatis, & post-
ea, id totum iudicis arbitrio relinquit, quod etiam
refert, & sequitur Farinac. *vbi suprà, num.* 142. vbi
alios refert.
8 ·Quo fit, vt etiam si ex post facto dominus rei
diceret, quod de consensu suo res fuit capta, hoc
solum non sufficeret ad excusandum furem ab
inquisitione iudicis ad punitionem criminalem
foris pro satisfactione Reipublicæ, tametsi Iacob.
de Aret. contrarium probauerit tradens cautelam
futi, vt faciat, quod dominis protestetur, quod
illam accepit de eius voluntate: hæc enim excu-
satio in praxi parum prodesset: illud namque di-
ctum Iacob. de Aret. de consuetudine noo serua-
tur, vt inquit Angelus *in l. inter omnes, §. rectè,*
num. 5 ff. de furt. quem refert Augustio. de Arim.
in addition. ad Angel. *de malefic. in verb. compa-*
rent, & produxerunt instrumentum pacis *post*
num. 12. & Aian. *in rubric. de furt. num. 4.* &
contrarium tenuit Bart. *in dict. §. rectè, num. 1.*
& Abb. *in cap. dudum el segundo, col. 5. num. 3.*
de electione: & hæc doctrina Bart. communi-
ter approbatur secuodum Curt. Iuo. *in l. 1. num. 5.*
C. de furt. quem ad hoc refert Meneses, *in l. tran-*
sigere, num. 105. Cod. de transact. communis se-
cundum Anton. Gomez. *3. tom. cap. 5. de furt.*
num. 2. versic. ex quibus etiam, & illam etiam te-
oeri posse attestatur Villalpand. *in rep. l. 22. c. 23.*
num. 5. tit. 1. part. 7. & eos referens Iulius Clarus,
in practic. crimin. §. furtum, in versiculo, item ex-
cusatur, & Abb. *vbi suprà*, eam tenentem refert,
9 & sequitur Gregor. Lopez, *vbi suprà.* ¶ Fallit ta-
men hæc communis doctrina Bart. secundum
eum quoties vltra huiusmodi protestationem,
coocurrerent etiam aliæ coniecturæ, & verisimi-
litudioes, puta, quia esset eius coosanguineus, vel
amicus, vel solitus talia dooare, vel quod res esset
modici valoris, vel hoiusmodi; tunc enim posset
excusari, imo excusabitur, etiam absque præd. do-
mini protestatiooe, vt prædiximus, com hoc re-
linquatur arbitrio iudicis, qui ex coniunctione
personarum, qualitate facti, & aliis circunstan-
tiis arbitrabitur, vtrum sit in hoc credendum ei,
qui talem credulitatem dicit habuisse, secundum
Greg Lopez, *vbi suprà*, & qood hoc relinquatur
arbitrio iudicis testatur communem opiniooem
esse Felin. *in cap. nulli, num. 5. de præsumpt.* quem
ad hoc refert, & sequitur post alios, quos citat
Iul. Clar. *vbi suprà, circa fin.* sequitur alios citaos
Menocb. *de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 3. casu* 208. *n. 3.*
& 4. qui post Iul. Clar. *vbi suprà*, sequuntur præd.
Bart. limitationem.
Duo igitur in furto requiruntur potissimum 10
animus nempe contrectandi res alienas, & fa-
ctum ipsum contrectationis, vt *in l. si quis testa-*
mentum 42. §. fin. ff. ad legem Aquil. animus au-
tem fraudaodi maximè hic iospicitur, siue res
modica furata fuerit, siue maioris valoris, vt for-
nicatio est æquè in paupere, ac in diuite mulie-
re, *cap. fin. 14. quæst. 6. cap. vulgaris de furt. cap.*
vulgaris de pœnitent. distinctione 1. §. gallinarum,
de rerum diuisione, & ibi glossa *verbo, qui lucran-*
di animo, vbi, quod in pennis, vel ouis gallinæ
committitur furtum, quam assequuotur omnes
vt ex Tiraquel. testatur Clarus, *§. furtum ver-*
siculo, pariter etiam, glossa etiam *fin. in proœm.*
decret. §. si quis quinque solidos de pac. tenend. in
vsib. feud. estque receptissimum furti actiooem
dari pro re minima, vt interpretatur Theophy-
lactus *in dict. § gallinarum*, & omnes Docto-
res, ibi post glossam, cui est similis *in l. si oleum,*
ff. de dolo notant. Henric. *in cap. & si quæstio-*
nes de Simonia Corset. in tractatu de excellent. reg.
quæstione 4. & Hippolyt. *in l. furem, num. 8. cum*
sequenti, ff. ad l. Cornel. de Sicar. quia noo res,
sed affectus furandi est considerandus, vt *in dict.*
cap. vltimo 14. quæstione vltima, estque frequen-
tissimo omnium calculo recepta hæc opinio se-
cundum Couar. *lib. 1. variar. resolut. cap. 3. num. 12.*
& Clarus qui eum ad hoc refert, *vbi suprà*: sic 11
Plato 12. *de legib.* qui rem paruam sustulit, & si
minori vi quam, qui rem magnam, æqua tamen
cupiditate furatus est, nec lex furti paruitate, al-
terum minus, quam alterum puniendum censet,
sed eo forsitan interesse putat, quod alter sit in-
sanabilis, sanabilis alter. ¶ In hoc autem differt 12
furtum à dolo, quod furtum, vt prædicebamus,
committitur etiam io re mioima, actio vero de
dolo non conceditur pro minori summa qoam
duorum aureorum, *l. si oleum, §. vltim. cum l. se-*
quenti, ff. de dolo, cuius seotentiæ ratio est, quia
dolus considerari vix potest pro tam parua sum-
ma, atque ita eam quantitatem taxauit lex, quæ
super ea fundamentum facit, id, quod non euenit
in furto, quod ob iniustitiam furis in re minima
committitur, ita declarat Gerard. de Petra Sanct.
singul. 19. Curt. Iun. *in authent. præterea, num. 8.*
Cod. vnde vir. & vxor. relati, & sequuti per Me-
ooch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 1. casu 72.*
num. 12. & 13.
·Hæc tamen ratio differentiæ insufficiens vide-
tur; siqoidem dolus potest considerari circa
paruam, & magoam summam iuxta animum, &
conditiooem vniuscuiusque. Denique, quia in do-
lo etiam datur inioßtitia, sicut in furto, vt patet.
Taodem, quia fraos, seu dolus oon in quantitate,
sed in qualitate versatur, *l. dolus, 10. Cod. de rescin-*
dend. venditione. Dolus emptoris, inquit lex illa,
qualitate facti, non quantitate pretij æstimatur,
per quem text. hoc probat Petr. Gregor. *lib. 37.*
syntagm. iur. vniuers. c. 1. num. 6.
Similiter non placet altera ratio differentiæ
assignata à præcitata glossa *in dict. §. gallina-*
rum, nempe, quod furtum fiat plerumque, & ideo
frequentius punieodum est, oec cæteræ à Doctor.
assignatæ.
Quare aduersus commuoes traditiooes cum 13
insigni Didacus *vbi suprà*, verius esse existimo
actiooem furti non etiam dari pro re mioima,
sicot nec actio doli: ius eoim ars est booi, & æqui
l. 1. ff. de iustitut. & iur. & tamen nulla æqoitas
dictat actionem hanc furti, quæ insaniam irrogat
dari

dari pro vno quadrante æreo, nec pro vno ouo, nec pro re alia minima: nulla enim iusta ratio differentiæ est in hoc inter actionem furti, & actionem doli; siquidem in furto adest dolus propter malum animum, & simulatum, nam affectus furandi fraudulentus est, & simulatus, vt inquit Petrus Gregor. *vbi suprà, num. 7. in principio*, ac proinde, quia clam rei alienæ interpretatio sit, furtum rectè à furuo, id est nigro, obscuro, dictum dicitur, *l. 1. § 1. ff. de obligat. quæ ex delict. nasc.* Varro *lib. 1. r. de ratio, vocabul.* & Gelius, *lib. 11. cap. 18.* sed melius quidam putant (vt inquit Petrus Gregor. *vbi suprà, num. 8.*) à ferendo dictos fures vbi *in numeris seqq.* plures species furti refert, nec non, & Magister Aragon, in 2. 2. Diui Thomæ *de iustit. & iur. quæst. 66. de furt. & rapin. art. 3. versic. quam etiam pag. 416. col. 1.* vbi, quod dicitur fur, à ferendo, seu auferendo.

14 Præterea ablatio rei minimæ attento paruo nocumento, vel furtum non est, vel saltem mortale crimen non inducit, sed tantum veniale ob animum nocentis: non enim præsumitur paruam illam rem auferri contra voluntatem domini propter paruum nocumentum, atque ob id, etiamsi præsumeretur contraria domini voluntas, esset veniale crimen non mortale secundum D. Thom. 2. 2. *quæst. 59. art. 4.* & ibi Caiet. Ioan. Mai. *in 4. sentent. dist. 15. quæst. 26.* cum Syluest. *in summ. verbo, furtum, quæst. 2.* Ioan. à Medin. *de contract. quæst. 4. in fin.* refert, & sequitur Couar, *vbi suprà*: nihilominus præd. communis sententia, de qua *suprà, n. 10.* seruatur in practica, licèt soleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari, secundum Iul. Clar. *vbi suprà, § furtum, vers. pariter in fin.*

15 Hinc est, vt si plores paulatim rem minimam ab eodem horto, vel vinea abstulerunt, etiamsi ex omnium furto magnom, aut saltem notabile damnum domino horti, vel vineæ illatum fuerit, eorum quilibet veniale tantum crimen commisisse dicetur, si ipse modicum illud damnum intulit, ignarus damni ab aliis illati, tametsi teneatur ad illius damni quantumcumque minimi restitutionem, secos si quilibet damnum intulisset certus de damno per alios illato, ex eo quod plures fuissent simul vineam ingressi, quia tunc mortale crimen quilibet commisisset, licet non teneatur ad totius damni restitutionem, nempe ab illis illati, nisi fuisset causa totius damni consilio, auxilio similiterve, vt ex præd. auctoribus deducit, & sequitur Didacus *vbi suprà*, Cordub. *in summ. quæst. 70.* Nauar. *in Manual cap. 17. num 130. & 140.* Soto *lib. 5. de iustitia & iur quæst. 3. artic. 3. ad 3.* Lupus *in suo instruct. conscient. 1. part. cap. 93.* Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 1. num. 47.* quos refert, & sequitur Emanuel Rodriguez *in sua summ. 1. tom. cap. 147. num 7.* & melius Salon *de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 66. artic. 6. controuers. 3. versic. sed quæres col. 1333. cum seqq.* qui est omnino videndus, quoniam perfectius tractat hunc articulum.

16 Si tamen quis ex vinea aliena duos tantum, aut decem racemos surripuerit, ita vt non sit, nisi veniale: & alij pariter sex, & sic multi totam vendimiauerint vineam, nec tamen sint criminis consortes, quia non simul prædam fecerunt, tunc quia damnum totum simul magnæ æstimationis est, potest fieri sententia excommunicationis, vt restitutio fiat, & tamen nullus peccauit mortaliter: quamuis enim rarissimè hic casus contingere possit, damnum tam ingens sit vt censuram iustificet; si tamen accideret dicendum est, quod quamuis accipere non sit mortale crimen, nihilominus, quia pro toto damno excommunicatio fuit iusta, & quicumque tenetur sub peccato mortali id quod abstulit restituere, nisi iam parum sit, vt pro nihilo reputetur, ita docet Dominic. à Soto *in 4. distinctione 22. quæst. 1. artic. 2. in versiculo*, arguitur autem, & sumitur hæc conclusio, ex Maiore *in 4. distinctione 15. quæst. 25. & 26.* & Medin. *C. de restitut. quæst. 8. & 20.* quos refert, & sequitur Couar. *lib. 1. variar. resolut. c. 3. num. 1. versic.* qui ex hoc inferunt idem Soto *lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 7. artic. 3.* & hæc sententia est communiter recepta secundum P. Suarez *de censur. disp. 20. de excommunicatione ab homine, sectione 2. an lata ad fin. soluendi debitum ad fin. semper liget dubio 1. per totum*, vbi latè agit pro & contra eamque probat, & explicat aliquos modos quibus verificari potest, & respondet contrariis fundamentis. Eandem sententiam sequitur, & probat P. Tolet. *in sua summ. lib. 1. cap. 8. in versiculo aduertendum tamen est.* ¶ Quid de eo, qui frequenter parua vnius furatur? Agit Salon *vbi suprà, columna 1332. in versic. committens furta*, vbi cum Soto. Nauar. Metin. & omnibus recentioribus resoluit, quod committens furta in materia parua, sine animo inferendi maius damnum, in omnibus illis furtis in quibus non attingit quantitatem magnam, tantum peccat venialiter, nec tenetur illa sub mortali restituere: si vero furta quantitatis paruæ ita multiplicentur, vt attingant quantitatem, quæ sit magna, aut in se ipsa, aut in damno alteri illato, vel in bono sibi acquisito, illud vltimum furtum quo ad talem quantitatem prouenitur, est mortale, & Emanuel Rodriguez *vbi suprà, num. 8.* addens, quod tenetur ad restitutionem.

Relinquitur ergo arbitrio boni viri, quod sit notabile nocumentum, vt furtum dici possit verè, & mortale crimen secundum Syluest. & Metin. *vbi suprà*, quos etiam refert, & sequitur Didac. Conar. *vbi suprà*.

Fit igitur ex supradictis, vt pro minima re ob cuius subtractionem peccatum veniale tamen admittitur, minimè iure dari actionem furti, quæ infamiam irrogat secundum Couarru. *vbi suprà*, quem refert, & merito probat Auendaño *in 1. part. circa prætor. cap. 4. num. 19. versiculo, verum hoc casu*, vbi quod non damnatur huiusmodi fures pœna ordinaria, sed, alia extraordinaria criminali. 17

Qua opinione vt veriori retenta non obstat *dict. §. gallinarum*, quia ibidem non verè dicitur committi furtum in vnius gallinæ nocumentum, sed fictè, & quasi per quandam interpretationem, vt Zarius censuit, eius tamen responsioni refragatur Theophylactus dicens pro vnius gallinæ furto, dari actionem furti. Quamobrem aliter, & melius respondet Didacus nempe, non esse vnam gallinam minimam rem, nec minimum damnum ex eius furto inferri, quod bonus, ac discretus vir ex accidentibus qualitatibus iudicabit. 18

Similiter, quod ex D. Hieronymo Gratian. refert *in dict. cap. vltim.* referendum est ad nocendi voluntatem, quæ si limitata sit ad minimi nocumenti terminos nequaquam erit mortale crimen quod si nocendi animus nullam limitationem habeat, aut etiam ad notabile nocumentum progrediatur, mortalem culpam habebit, atque ita Hieronymi auctoritas intelligenda 19

est in hunc sanè sensum, vt accipiens à domino inuito rem minimam animo occedi io maioribus absque limite illius modici nocumenti, mortaliter peccet ex D.Th. & Caiet. 2.2.q.66. *art.6.* quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

20 Ex præd. definitione, seu potius descriptione furti, deducitur, qnod qui re alicoa deposita, vel commodata vltra modum tempus, vel locum, à domino constitutum vtitur furtum facit §. *furtum*, §. *placuit de obligat. quæ ex delict. nasc. qui iumenta de furtis, l.3. in princip. tit.14. part.7.* & qui re commodata ad vsum non destinata vtitur, *l. qui fundum, ff. de condic. furt. l. si vt certo, §. planè,* vbi gloss. *ff. commodat.* de quo agit latius Nauar. *in Man. cap.17 num.183.* qui est videndus, & est bona l. regia 3. in versic. *otro si dezimos, tit.2. 5.part.* cuius verba hæc sunt: *otro si dezimos, que recibiendo vn hombre de otro alguna cosa prestada, fasta tiempo cierto, que no fuesse de aquellas, que se suelen comar, nin pesar, nin medir, si pusiesse dia, ò hora cierta ha que la tornase à su Señor, si de aquel dia, ò de aquella hora en adelante vsasse de aquella cosa temiendola contra volumad de su señor, è se perdiesse, ò se muriesse teniendo seria de la pechar, esso mesmo seria, si aquel que recibiesse la cosa prestada se obligasse en tomandola, que si se perdiesse, ò se muriesse, ò se empeorasse per alguna destas cosas que diximos, que fuesse el peligro del,* idem probat l.fin. *in fin. eodem tit.2. part.5.* ibi, *è demas si la cosa se perdiesse, ò se muriesse, ò se menoscabasse, despues que el pleyto fuesse començado por demanda, è respuesta, seria el peligro de aquellos que la recibiessen prestada, & l.8. tit.8 per totam,* & præcipuè, ibi: *el segundo es,* &c. & in re certa promissa, idem probat *l.18. tit.11. part.5.*

Hinc est, quod fur raptor, & violentus rei possessor, & generaliter iniquus rei occupator teneatur ad restitutionem postquam res ablata absque eius culpa perierit, secundum D.Thom. *secunda secundæ, quæst.62. artic.2.* Syloestr. *verbo, furtum,* §.16. gloss. & communiter Doctor. *in regul. peccatum de regul. iur. in 6.* & ibi Couar. *2.part. relect.* §.6. *num.1. de regul. iur. in 6.* vbi eam latè probat, & tenet tam in foro exteriori quam in animæ iudicio, & Petrus Nauatta, *lib.4. de restit. cap.1. n.10. cum seqq. pag.410.*

Dubium tamen versatur, an idem sit dicendum quoties certum est dominum rei furto ablatæ eam ante interitum noo fuisse alienaturum, & eodem modo apud ipsum rem illam petituram, sicut & apud furem periit, necne? Et quidem in foro exteriori communis sententia habet idem esse seruandum, tametsi Martinus glossator antiquus, & quidam alij contrarium teneant, vt constat ex latè adductis per Couarr. *vbi suprà, dict. num.2. in versic sed huius quæst. controuers.* qui licet, obiter opinionem Martini, & sequacium contra communem admittit, & ex Gregorius Lopez, *in dict. l. fin. gloss. fin. tit. 2. part.5.* loquentem, quoties res commodata erat peritura eodem modo penes commodantem, profitentur tam ipsi priorem esse communem sententiam plures eans tenentes allegantes: quæ quidem communis sententia probari videtor in generalitate præd. ll. regiarum & in praxi difficile esset cōtra eam obtinere.

In foro tamen animæ non tenebitur, qui obligatos est ex contractu ad restituendum rem si naturaliter interreat, & eodem modo esset peritura apud creditorem commodantem, vel depositorem, nisi ad id quod commodantis ob moram interfuit, vt tenet Angel. *in summa verbo, commodatum,* §.14. Nauar. *in Manual. latin. c.17. num.183.* Ludonic. Lopez, *in dict. l. fin. gloss. fin. ad fin.* ibi in foro tamen conscientiæ, &c. vbi in idem citat Petrus de Ancharan. *in dict. regul. peccatum fol.3. colum.2. versic.* in quæstione autem supradicta, & hanc latè probat dicens, oon tantum æquiorem esse, sed & veriorem, & tutiorem aduersus Ioann. à Medin. *de restitution. quæst.6.* eandem sententiam cum Couarr. contra Palud. latè probat Nauarr. *vbi suprà, num.15. cum seqq.* præcipuè *num.16. & 17.* & ita est tenendum, præterquam si dominus rei ad illud vsque tempus rem seruaturus non erat, sed vel consumpturus, vel donaturus, aut venditurus, vel ex ea sibi vsque ad eum terminum seruatam aliquam vtilitatem capturus, quia tunc tenetur fur restituere, quia in tali casu teneta intulit damnum, vt patet, alias secus, vt in terminis sic tenet Nauar. *vbi suprà, dict. num.16. & 17.* & præsupponunt Couarr. & Gregor. Lopez, *vbi suprà:* idem si pignore vtatur, creditor furti enim tenetur, *l. si pignore 50. §.1. ff. de furt. l.3. tit.14. part.7.* & quod creditor vti non possit pignore 21 sine consensu domini decidit etiam *l.10.* statim post principium *tit.15. p.5.* vbi additur *que si alguno contra esto fiziere è la cosa empeñada se perdiesse empeorasse vsande della contra voluntad del señor della, ò si de otra manera le veniesse este daño por culpa, ò por negatina de aquel que la tiene empeños, que es tenudo de la pechar.*

Si fullo, vel sarcinator, qui sarcienda, vel polienda vestimenta accepit illis vtatur, *l. fullo, vel sarcinator 84. de furt.* ¶ Si socius in re communi 22 23 parte socij malo animo vtatur, *l. si socius 46. eodem tit.* nisi res sit indiuidua, quia tunc in meliorem partem interpretandum, vt sua re vti videatur, *l. merito, ff. pro soc.* furtum quoque facit, qui rem pignoratam ante tempus solutionis vendit, *l. si is qui 75. ff. de furt.*

Ex superioribus scriptum reliquit Gellius, *lib.7. not. Attic. cap.15.* & confirmat Valer. Maximus, *lib.8. cap 2. in fin.* refert, & sequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2. centur.3. casu 298. num.1.* Brutum solitum dicere furti damnatum esse, qui 24 iumentum aliorsum duxerit, quam quo vtendum acceperat, item qui longius produxerit, quam quem in locum petierat pro quo vltra *d. l. qui iumenta,* allego bonum text. *in dict. §. furtum in fin. institut. de obligat. quæ ex delict. nascunt.* ibi, aut si quis æquum gestandi causa commodatum sibi, longius aliquo duxerit, quod veteres scripserunt de eo, qui in aciem equum produxisset, & ibi gloss. *verbo, gestandi causa,* cum sua additione inquit, id est ducendi, nota contra illos, qoi acceipiunt in commodatum equum vsque ad villam, & postea ducunt eum Bononiam. ¶ Et *in* 25 *verbo, produxisset,* inquit idem est, si alij commodauit, species enim furti est de alieno largiri, vt *in l. si pignor. §.1. ff. de furt.* vnione peccat commodatarius, qui rem sibi commodatam cum notabili damno domini alteri commodat, *l. qui vas, §. si ergo, ff. de furt.* Nauar. *in Manual. cap.17. num.184. in principio,* & probat latissimè com communi plures citans, quod prædiximus, Farinacius *de furtis, quæst.165. num.5. & 6. part.1. fol. mihi 42. cum sequenti.* Verum, quod de com- 26 modatario, re commodata ad vsum non destinatum vtente, vel alioquin concesso vt ante prædiximus intelligendum profectò est, cum is commodatarius certo scit, se aduersus commodantis animum, & voluntatem re illa vti, nempe inuito domino, si eumque intellexisset non permissurū; cæterum si permissurum credat extra crimen videtur,

detur, quia furtum, ſine affectione furandi non committitur, ita decidit text. *in d. § placuit instit. de furt. l. qui rem, ff. de furt. & in l. inter omnes, § rectè, ff de furt. l. 3. tit. 14. part. 7. in princip.* ibi: *cauallo, ò alguna coſa mueble tomando vn home à otro empreſtado para ir con el à lugar cierto, faſta tiempo ſeñalado, ſi de alli adelante lo lleua, y la vſa, faze furto: fuera ſende ſi lo faze cuydando, que no peſaria al ſeñor delir*: Menoch. *vbi ſuprà*, quod de probabili credulitate intelligit Nauar. *vbi ſuprà, num. 183.* ibi, *non eſt tamen fur, nec peccat*, &c. imo gloſſ. *in dict. § placuit, verbo, permiſſurum, ſtatim in princip.* idem probat, etiam ſi ſtultè id credat, quia non tenetur furti cum non fiat furtum, abſque affectu furandi; ſed bene tenebitur actione ex eo contractu, vel ſimili: ſed ſecus eſſe dicitur, ſi ſtultè opinetur te permiſſurum rem tuam accipere.

27 Dubitari tamen contingit, quando credulitas hæc dici poſſit probabilis, vel non vt excuſetur vel condemnetur commodatarius, & in hoc Angel. *in d. l. inter omnes, § rectè* docet, hoc eſſe in iudicis arbitrio Auguſt. Arimin. ad eundem Angel. *in tractatu de malef. in verbo, & veſtem cæleſtem, in additione, adde, quod licet vera ſit*, quod ſequutus eſt Hippolyt. *in l. quæſtionis modum, n. 54. ff. de quæſtionibus*, & cum his idem probat, & ſequitur Menoch. *vbi ſuprà, num. 3.* dicens, quod prudens iudex diligenter animaduertat, quæ ſit perſonarum qualitas, an ſupra ſint conſanguinei, vel magna amicitia coniuncti, ita vt veriſimile ſit hunc commodatarium iuſtè credere potuiſſe commodantem conceſſurum: conſiderabit etiam, an is commodans ſit homo liberalis, & conſuetus ita commodare rei etiam qualitatem an magna, vel parua, an ad eum vſum apta ſit, vel non, vt admonere viſus eſt Bart. *in dict. § rectè, num. 1. in fin.* ſed cum hoc quidem *ſuprà*, reſoluerimus in eo, qui rem alienam credens dominum permiſſurum ſurripuerit, quæ differentia quæſo erit inter hos duos caſus? Sed eam profectò ſenſit Bart. *in d. § rectè, n. 2.* nempe, quod quando ab initio res eſt commodata præſumptio ſit pro ipſo commodatario, vt facilius credere potuerit dominum conſenſurum, ſeu permiſſurum (& in hunc ſenſum meo iudicio ſaluari poteſt gl. præd. idem probans in commodatario ſtultè credente dominum permiſſurum) ſed quando ab initio res ſubtracta fuit, præſumptio eſt contra ſubtrahentem, quod dominus non conſenſiſſet, quia nemo ſuum iactare velle præſumitur, ita Bart. *vbi ſuprà*, cum quo tranſeunt relati DD. præſertim Marſ. *conſ. 26. n. 2.* & latè Neuiz. *lib. 3.* Sylu. *nupt. n. 52 2.* Menoch. *vbi ſuprà, n. 5.* & in hac ſpecie non ſufficit ſtulta opinio credentis te permiſſurum rem tuam accipere, vt exiſtimat gl. præd. *in d. § placuit, verbo, permiſſurum in fin. ex l. qui vas § vetare, ff. de furt.* & ita hanc differentiam conſtituit inter præd. duos caſus, quam non probat Ioan. Faber. *in d. § furtum, n. 1.* exiſtimans quod etiam in furto ſtulta opinio credentis dominum permiſſurum eum excuſet ab actione furti non vero quoad alias actiones ex *gl. penult. in fin. in d. § rectè*, & inquit Fab. quod hæc eſt veritas ad quem ſe remittit Ang. *in d § furtum*. Vnde differentia præd. Bart. & ſequacium inter præd. duos caſus eſt verior & tenenda.

28 Similiter conductor equi pro certis diebus ſi vltra illos pro aliis eum teneat facit furtum eo vtendo pro tempore ampliori iuxta gl. *in d. item quæritur, § qui impleto, ff. locati*, & ibi Bartol. limitans niſi credat dominum permiſſurum per ſupradicta, vel niſi alias equus ille ſolitus eſſet conduci ad vecturam, imo Bald. ibi poſt Iacob. Butr. vult, quod in dubio præſumatur habere voluntate domini propter pactum præcedens, quod bene notandum ſecundum Gregor. Lop. *in l. 20 gl. 1. ſtatim poſt princ.* qui præd. ſequitur *tit. 8. p. 5.* & puriſſimum, & quotidie vſitatum, ſequitur alios allegans Farinac. *de furt. dict. q. 169. n. 7.*

Nihilominus tamẽ, qui conductũ equũ, mulum, 29
vel mulã, aut iumentũ longius quã ſit conuentum
perduxerit tenetur ad dãnũ datũ, ſeu cõtingens illo
longiori tẽpore, vel itinere, ſiue cũ culpa ſiue abſ-
que ea vt *in l. 8. in verſ. fuera ſende, iuncto verſ. el 2.*
l. 1. tit. 17. lib. 3 for. & in re cõmodata idem probat
l. 3. verſ. ò ſi ſe perdieſſe, tit. 2. p. 5. ¶ Illud tandẽ ob- 30
ſeruatione digniſſimũ cenſeo, actionẽ furti mini-
mè locũ habere, ſi cõmodatarius, aut creditor, aut
depoſitarius vtatur re cõmodata pignore, vel de-
poſito eo vſu propriè ad quẽ res ipſa deſignatur, &
ad quem dominus ipſe rebus vti ſolebat, quod po-
tiſſimũ deducitur à præſũpta volũtate domini, vt
probauit Ioan. Fab. *in l. 1. C de pign. act.* quẽ refert
& ſequitur Greg. Lop. *in d. l. 20. tit. 13. p. 5. in gl. no*
vſe in princ. ¶ Hoc tamẽ ita intelligendũ eſt, vt ſi 31
creditor vtatur re pignori data eo quidẽ vſu, quo
vti ſolebat dominus, nec res ipſa effecta fuerit de-
terior ex eo vſu, minimè teneatur ea ratione credi-
tor furti, nec alia actione: at ſi ex hoc vſu facta ſit
res deterior, ſiue que ipſi rei cõueniens, nẽpe cũ ipſa
ad illũ ex propria natura deſtinata fuerit, vel com-
muni, ac frequẽtiori ipſius domini conſuetudine,
tunc creditor, aut depoſitarius tenebitur, ad illud
detrimentũ, actione quidẽ ex cõtractu non ex deli-
cto, præſumitur enim ex his cauſis, attenta Fabri
opinione dominũ permiſſurũ, idque non fuiſſe fa-
ctũ eo inuito, vt ſenſit gl. *in l. ſi vt certo, § ſed inter-*
dum verſ. quinimo, ff. commod & d. l. 20. in princ. ve-
rum ſi ex vſu ipſius rei, & attẽtis aliis circunſtãtiis
colligamus creditorẽ, cõmodatariũ, aut depoſita-
rium vsũ fuiſſe re depoſita cõmodata, vel pignore
inuito domino, ſcilicet, non permiſſuro, locus erit 32
actioni furti iuxta deciſiones Iuriſcõſultorũ, quas
paulo ante adduximus, ita egregius Didac. mira-
bilis ſẽper in ſuis reſolutionibus, *in d. lib. 3. var. re-*
ſol. c. 15. n. 8. verſ. nam vt Fabri, qui tamẽ adhoc cẽ-
ſet in hac ſpecie, iudicẽ omnino debere iudiciũ, &
eius ſeueritatẽ, ac rigorem tẽperare, ita quidem, vt
abſque læſione, & dãno ipſius domini pœnã huius
criminis benignitate, quadã molliat, mitemq; effi-
ciat: cũ, & ſi furtũ hic cõmiſſũ eſſe cõſtet, id tamẽ
non omnino inhoneſtũ eſt, nec cõnumerari debet
inter furta, quæ ll. & reip. inſtitutis praua, & perni-
encioſa cẽſentur, ideo molli quadã pœna furtũ hoc
puniendũ eſt, quod ſenſit Corn. *conſ. 274 lib. 3. n. 6.*
verſ. & potiſſimè, & ſequitur alios allegans Farin.
vbi ſup n. 11. ſicque vel ipſa iudicis ſentẽtia, ex hac
cauſa damnatus erit ab infamia liberãdus, aut ſal-
tẽ, & ſi hoc à iudice omiſſũ fuerit, eius ſentẽtia erit
in eũ modũ accipienda, vt minimè iudicetur infa-
mis, qui per eã furti hac ratione cõdẽnatus fuerit.
Eodẽque pacto inquit Didac. iudicis recti arbitrio
relinquendum erit, ſitne locus hac in ſpecie ſeptu-
plum pœnæ, qui in his regnis plerumque indici-
tur furibus: etenim inſpectis circunſtantiis perſo-
narum, rerum, loci, & temporis à ſeptuplo iudex
abſtinebit, & cũ hodie ab vſu hæc pœna verberũ,
necnon, & verecundiæ publicæ, ac triremium,
quæ in locum ſeptupli per ll. huius regni ſucceſſit,
abſtinebit, & iã nos in praxi obſeruauimus præd.
r. declarationẽ Didac. ad doctrinã Fabri, iuxta eam
proferendo ſententiã in caſu occurrenti, quo cre-
ditor vſus fuit pignore, nempe annulo aureo ad
vſum deſtinatum, & cõ ſuetum abſque vllo præiu-

33 dicio creditoris. ¶ Furtorum autem duo sunt genera manifestum, & non manifestum *l. furt. ff. de furt. §. furtor. instit. de oblig. quæ ex delict. nasc.*

34 Manifestum furtum est, quando fur deprehenditur cum ipso furto dum furatur, vel cum re furata, antequam quo destinauerat detulerit, etiam si visus postea furtum abiecerit *l. 3. 4. 5. 6. & 7. ff. de furt. l. si quis quid perferenda 35. in ord. ff. eodem d. §. furtorum*: refert plures Farin. *de furt. q. 166. n. 20. cum seqq. fol. mihi* 9. & manifestum illud dicitur quod nulla alia probatione indiget, text. *in c. de manifest. & c. manifest. 2. q. 1.* quod habet rei euidentiam, *cap. cum olim 14. de verb sign.*

35 Furtum non manifestum dicitur, quod manifestum non est, sed clam fit *l. nec manifestum* 8. *l. vulg. 21.* & *l. is qui opem 34. l. si quis ex domo 54. ff. de furt. l. falsus 19. C. eodem, §. nec manifestum inst. de oblig. quæ ex delict. nasc.* ad quod conuincendum opus est aliqua probation. Farin. *vbi suprà, n. 23.* vbi *n. 24.* quod qui furto consilium, vel opem ferr non dicitur fur manifestus.

36 Quod si quis non fuerit cum furto deprehensus, sed fuerit visus furari ad furti speciem manifesti pertinebit, ita tenet gloss. *in l. fur manifestus verbo deprehensus. ff de furt.* quæ in hoc communiter approbatur, vt inquit Alber. *ibidem in fin.* teste Iul. Clar. § *furtum vers. furtorum ad fin.* vel si contra eum acclametur, vel curratur, aut quid simile, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, d. q. 166. num. 20.*

37 Raptor quoque manifestus fur existimandus est *l. Papin. l. si vendidero 82. §. cum raptor; ff. de furt.* species namque furti, sed grauioris pœnæ vi bonorum raptorum est *§. 1. inst. vi bon. rapt. l. 1. ff. eodem*, nam & de vi public. iudic. agi potest *l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt.* pro rebus tamen

38 mobilibus & mouentibus *l. 1. Cod. eodem.* ¶ Et vi rapiens fure improbior est, furtum tamen propriè non faciens *l. si cum except. 14. §. qui vim ff. de eo quod met. caus. l. vi met. ff. de vi & vi*

39 *armat.* ¶ In furto namque res, quæ propriè cadunt mobiles sunt, non autem immobiles *l. verum est la 1 ff. de furt.* & quod raptor manifestus fur existimandus sit probat cum quibusdam contra alios Farinac. *vbi suprà, num. 34. iuncto, n 31.* vbi *num. 36.* quæ differentia sit inter furem & raptorem vbi *num. 32.* cum aliis pluribus auctoribus probat quod raptores sunt aliis furibus improbiores, & *num. 33.* quod statutum imponens pœnam pro furto habet locum etiam in rapina, quæ est maius crimen, quam furtum. ¶ Hodie autem præd. differentia inter furtum manifestum, & non manifestum recessit ab aula, quia pœna pecuniaria dupli, & quadrupli mutata est in corporalem, vt cum Minserio probat Farinac. *vbi suprà, n. 25.* in his autem regnis Hispaniæ, aliter fures puniuntur, vt *suprà* diximus *n. 23.* & dicemus infra aliis quæstionibus.

40 Similirer ad furtorum species pertinebant quodammodo olim actionum variæ formulæ, vt actio furti concepti, & oblati, & non exhibiti & prohibiti *§. furtorum, & §. conceptum cum sequenti institut. de obligat. quæ ex delict. nasc.* quas omnes reduxit Iustinianus ad furtum non manifestum, quia conceptum & oblatum species actionum potius sunt furto cohærentes, quam genera furtorum, vt in dictis iuribus, quare merito præd. actiones (vt ait Iustinianus) in desuetudinem abierunt.

41 Com enim requisitio rei furtiuæ hodie secundum veterem obseruationem non fiat, merito ex consequentia etiam præfatæ actiones ab vsu communi recesserunt, cum manifestum sit, quod omnes, qui scienter rem furtiuam susceperint, & celauerint, furti nec manifesti obnoxij sint, vt *in d. §. conceptum ad fin.*

Ex quo rext. manifestè probatur, non licere 42
domino rei, qui dicit illam furto subtractam fuisse accedere ad domus aliorum, & talem rem sibi furatam perquirere, & probat Farinac. *de furtis, quæst. 165. num. 31.*

Sed an auctoritate iudicis id liceat dubium 43
est; in quo communiter tenetur, quod non sit concedenda perquisitio inquit Abbas *in cap. qui cum fure, num. 6. de furt.* quem refert pract. Conrad. *folio 366. post num. 14.* & Iulius Clarus *§. furtum sub versiculo, quæro nunquid.* Sed contrarium est tenendum, nempe, vt cum auctoritate iudicis id liceat secundum Bart. *in l. fin. col. 1. ff. de quæstionibus*, sequitur Marant. *de ordin. iudic. 6 part. tit. de inquisitione, num. 204.* & Auiles
cap. 6. prætor. in gloss. visitæ num. 2. adeo, vt quam- 44
uis, qui ita ingreditur, si id quod quærit non inueniat, minimè iniuriarum actione teneatur, vt iudicatum fuisse refert per plura, quæ citat Boër. *decis. 174. in fin.* quem refert & sequitur Petrus Gregorius *in part. syntagm. iur. lib. 36. c. 1. num. 10.* estque communis opinio, vt dicit Augustin. Arimin. in addit. ad Angel. *de malefic. in verb. & vestem cælestem, num. 34.* & pract. Conrad. *vbi suprà*, & ita seruatur de stylo, vt attestatur Boër. *vbi suprà, num. 20.* & secundum hanc opinionem iudicatum fuisse refert Papo. *lib. 23. tit. 6. arresto 3.* quos citat Clarus *vbi suprà*; vbi etiam, quod practica, hoc videtur approbasse, & quod in illo ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipsismet dominis, ne sequantur scandala, sed mittunt ipsi exequutores suos, siue consules viciniæ, qui perquirant, præsentibus etiam quandoquidem ipsis dominis, & tandem citat Alciat. *cons. 462. in dubio*, dicentem, quod ita videmus quotidie fieri per iudices., & quod minimè mutanda sunt, &c. Quæ practica mihi multum placet, & amplectenda est, quinimo censeo iudices ipsos non debere esse nimium faciles in concedenda semper præd. perquisitione, sed cum iudicio pensatis pensandis, & qualitate personarum, quod nouissimè probauit Farin. *vbi suprà, in fine præd. quæstionis 165.* post hæc scripti.

Quæ omnes & in praxi receptæ sententiæ mul- 45
tum comprobant ex Pij rescripto, quo Vlpianus docet *in l. 1. §. hoc autem, & in l. Diuus, ff. de seru. fugit.* vt qui seruum fugitiuum vult requirere in prædiis alienis, possit adire præsidem litteras ei daturum, & si res ita exegerit, apparitorem quoque, vt ei permittatur ingredi, & perquirere & pœnam eundem prædem in eum constituere, qui inquiri non permiserit, sed ex Marci oratione (ait) facultatem datam ingrediendi in Cæsaris, Senatorum & paganorum prædia, volentibus fugitiuos inquirere, scrutarique cubilia, atque vestigia occultantium. Rursus idem Vlpianus Modesto consule, inquit, Senatusconsultum factum est, vt fugitiuos inquirere volentibus literæ ad magistratus dentur, molcta etiam centum solidorum in magistratus statuta, si litteris acceptis inquirentes non adiuuent, sed & in eum, qui quæri apud se prohibuit eadem pœna statuta est: Marci quoque & Commodi Epistola declarat, & Præsides, & Magistratus, & milites stationarios dominos adiouare debere in fugitiuis inquirendis, vt & inuentos reddant & hi apud quos delitescunt priuantur, si crimine contingantur.

¶ Serui

46 ¶ Serui namque fugientes à dominis furti sui
facere videntur argument. *l. quis sit fugitiuus 17. in ordinamenti, ff. de adil. edict.* in terminis Pe-
trus Gregorius *in 3. part. syntagmat. lib. 37. cap. 2.*
num. 3. vbi quod ob hoc delictum pede, olim,
iure C. manu truncabatur est *l si fugitiui, Cod. de*
seru. fugit. & quod seruus fugitiuus sui furtum
faciat probat *l. 1. Cod. de seru. fugit. l. 23. in prin-*
47 *cipio, tit. 18. part. 7.* ¶ Ac proinde ab Ecclesia ex-
trahuntur, vel dominis indicari debent *leg. si*
48 *seruum 3. C. de his qui ad Eccles. confug.* ¶ Specia-
le enim est in seruis fugitiuis, vt requiri possint,
secus in re furtiua, vt *in d. §. conceptum ad fin.*
vt in terminis tenet gloss. *in dict. l. 1. §. hoc autem,*
verbo in pradia, & tenent Doctores opinionem
illius glossæ secundum Salic. *in l. requir. n. 2. C. de*
seru. fugit. vbi limitat, quando essent indicia de
crimine: eandem communem appellat August. de
Arimin. in addit. ad Angel. *de malefic. in verb.*
etiam vestem cœlestem, num. 43. vbi limitat gra-
tia publicæ vtilitatis, vel si essent iodicia per quæ
euiteiur suspicio, quod res furtiuæ esseot in do-
mo illius, & hoc procedit prætcrquam si fiat
cum lit. iudicis, iuxta supra d. communem reso-
49 lutionem, & praxim. ¶ Eodem modo, si esset
commissum vnum magnum furtum, & nescire-
tur auctor, potest iudex inquirere mittendo pro
vicinis, & inuestigando alia indicia pro inue-
niendo fure secundum Bart. *in l. fin. col. 1. ff. de*
qq. Marant. *de ordin. ind. 6. part. titul. de inquis.*
num. 204. in versic. eodem modo, & *in l. is potest,*
num. 301. ff. de acquir. hared. inquit legem præ-
sumere, quod damnum commissum in aliquo lo-
co censeatur illatum à vicinis, nisi aliud probe-
tur, vt tenent Bart. & alij quos allegat, & hoc li-
mitat, *num 303.* cum Bald. procedere in vicino,
qui est malæ conditionis, & famæ, secus si esset
homo bonæ famæ, & vitæ, quia non præsumitur
damnum commisisse.

SVMMARIVM.

1 *Fur an prasumatur ille apud quem res furata reperitur, & rem vero domino restituere teneatur absque pretij solutione, & numeris sequentibus praseriim, num. 12. cum seqq.*

3 *Furti actione tenentur suscipientes à seruo furto sublata scienter.*

4 *Furti actione tenentur receptantes scienter res furtiuas, limitatur, num. 1. & fœneratores recipientes pignori vel furto res subtractas: & an hoc vltimo, casu prasumatur scientia fœneratoris, num. 5. & 8.*

6 *Furti actione an teneatur, vincens in ludo scienter pecuniam alienam.*

7 *Furti actione an teneantur fœneratores recipientes scienter à famulis scholarium libros Dominorum suorum sub pignore.*

9 *Emens res furtiuas ad hoc vt puniatur, duo copulatiuè requiruntur, vt hic.*

10 *Receptatores delinquentium, & latronum, ad hoc, vt puniantur, requiritur scientia.*

15 *Torqueri an possit quis pro furto, eo solum, quod penes se res furata reperitur.*

20 *Furtiua re reperta apud aliquem bonum virum, & bona conuersationis, & fama cessat omnis suspicio: alias secus: & quid si ille solitus erat emere: & vendere res mobiles, & illas palam tenere, num. 21. cum seqq.*

24 *Vicini, quando commissum est furtum in aliqua domo, an possint capi, & torqueri pro furto inueniendo? & num. seqq.*

28 *Bona fama est thesaurus inastimabilis, & sicut lilium dans suauitatem odoris, & purgat indicia ad torturam. Et sicut corpus minimum illustrat sol ita etiam bona fama, num. 29.*

30 *Furto commisso, si reperiatur aliquis vicinus qui habebat notam domum vel locum in quo delictum est commissum, & ibi assiduè conuersabatur, & vltra hoc erat pauper, nunc vero reperitur diues, an ex hoc oriatur sufficiens indicium ad torturam? & num sequentibus.*

33 *Indicium sufficiens ad torturam, an oriatur ex conuersatione, & cohabitatione delicto commisso in domo vel in vicinis, &c. Et quid quando reperitur socius occisus in domo socij, num. 35. & quid contra illum qui plurimum locum illum frequentabat, num. 36. Et quid quando reperitur mortuus ante domum alterius concurrebit inimicitia, numero 37. Et quomodo hoc sit intelligendum, num. 38. & 39.*

20 *Furtiua re reperta apud hominem mala conditionis, & fama, non ex hoc poterit condemnari pœna ordinaria furti, nisi alia coniectura concurrant, & n. 41. Sed neque his concurrentibus locus erit pœna ordinaria, sed tortura, vt in num. 42. cum seqq.*

43 *Probatio in criminalibus qualis esse debeat quando agitur de pœna corporali imponenda, & num. seqq.*

45 *Furtum vt probetur requiritur plena probatio.*

46 *Pro crimine verè probato vera pœna imponitur, pro prasumpto vero extraordinaria.*

47 *Furtum est difficilis probationis, ac proinde potest probari per coniecturas, & indicia. Et quomodo hoc intelligatur, num. seqq.*

48 *Probatio per indicia, & coniecturas in delictis difficilis probationis habetur pro euidenti, & plena probatione.*

50 *Homicidium an probari possit ex indubitatis indiciis, argumentis, & coniecturis, absque aliis probationibus? & num. seqq.*

52 *Furti particeps prasumitur ille, apud quem res furtiua reperta est, quando agitur de rei furtiua restitutione, & num. seqq.*

53 *Iudai fœnerantes super vestibus alienis tenentur eas restituere propriis dominis, nullo sibi restituto pretio.*

56 *Possessor rei furto sublata sit. & bona fide ad quid teneatur in vtroque foro?*

57 *Emptor rei furtiua scienter aliquo pretio eo animo vt eam vero domino restituat petere potest pradictum pretium à domino.*

58 *Emptor rei furtiua scienter, si eam amisit, vel esset extincta, ac mortua vel alteri vendita ad quid teneatur?*

59 *Emptor rei furtiua bona fide, si deinde superueniat sententia rei aliena, tenetur eam restituere nullo recepto pretio. Ampliatur, numero 60.*

61 *Emptor rei furtiua in nundinis tenetur eam restituere vero domino nullo recepto pretio.*

63 *Emptor vel redimens rem alienam ab hostibus vel latrunculis externis, potest recuperare pretium à vero ipsius domino.*

64 *Emptor rei aliena bona conditionis, & fama euitat pœnam legis, & à quo possit recuperare pretium.*

65 *Dominus*

65 *Dominus rei furatæ si restituit pretium eius emptori bonæ fidei, non potest id ab eo condicere, & repetere.*

66 *Emptor rei furtiuæ potest eam retinere donec sibi pretium soluatur stante statuto, consuetudine, vel priuilegio hoc permittente.*

67 *Emptor bonæ fidei res empta a latrone, an possit tuta conscientia, cum primum intellexit rem illam esse furtiuam eam latroni reddere, & ab eo pretium recuperare.*

68 *Auxilium & consilium præstans in crimine furti & mandans illud fieri & receptans furem, aut res furatas, qua pœna puniatur? regula cum ampliationibus & limitationibus remissiuè.*

De eo apud quem res furata reperitur.

QVÆSTIO CLII.

1 QVÆRO modo opportunè satis, an ille apud quem res furto subtracta reperitur, præsumatur fur, & rem vero domino restituere teneatur, absque pretij solutione? Et quidem pars affirmatiua certa videtur ex text. *in l. in ciuilem 2. in ordin. & l. ciuile 5. in ordine, C de fure.* littera illius talis est *inciuilem rem desideratis vt agnitas res furtiuas non prius reddatis, quam pretium fuerit solutum à dominis, curate igitur cautius negotiari ne non tantum in damna huiusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis:* Posterioris vero legis hæc sunt verba: *ciuile est, quod à te aduersarius tunc exigit, vt res, quam apud te fuisse fateris exhibeas venditorem, nam à transeunte & ignoto, te emisse dicere, non conuenit, volenti euitare alienam bono viro suspicionem.*

2 ¶ Et quoad redditionem rei, absque solutione pretij in ementibus scienter, à filiis, nepotibus, vxore, vel seruo idem probat *l. 4. in versiculo,*

3 *pero si el hijo, tit. 13. part. 7.* ¶ Quinimo ij, qui à seruo furtim ablata scientes susceperint, non tantum de susceptis, sed etiam pœnali furti actione conueniri possunt, inquit *l. eos 4. in ordine, Cod. de furt.* & licèt illum textum non alleget, refert tamen plures auctores idem tenentes Mascard. *de probat. secundo tomo, conclusione* 831. *numero* 18. & quod puniantur eadem pœna est communis vt cum Bart. & aliis affirmat Pegner. *decis. crimin.* 25. qui eam probat *num.* 4. & *num.* 6. refert secundum eam doctrinam & Theoricam fuisse in regio illo consil. conclusum die 5. Maij anno 1583, contra quendam Paulum Stranij delatum & inculpatum, quod scienter receptauerit in domibus suis partem rerum furto subtractarum, & quod fuit fustigatus per loca solita & condemnatus ad seruitium regiarum triremium ad quinquennium & addit *num.* 2. quod hoc locum non habet, quando quis rem recepisset ignarus, vel quod eam custodiret, saluamque faceret ei, qui amiserat humanitate vel misericordia ductus, vel alia probata atque iusta ratione, vt ibi probat.

4 Per quem text. inquit ibi Bald. quod tempore suo fuit suspensa quædam mulier, quæ scienter receptauerat res furtiuas, quod inquit etiam procedere in fœneratoribus scienter recipientibus pignori res furto subtractas per *l. seruum cuiusdam, ff. de cond. indeb.* & Bald. ibi, sequitur Paul. de Castr. necnon & Angel. *de malef. in verb. & cælestem, vers. quid si quis emerit,* vbi idem dicit de eo, qui scienter emit rem furtiuam à fure per *d. l. in ciuilem*, cum ibi notatis per gl. & DD. sequitur alios allegans Vall. *cons.* 45. *n.* 2. & 3. *lib.* 1. extendunt enim vltra supra d. text. illum omnes interpretes ibi, loquentem in eo, qui scienter pignore accepit res furtiuas ad emptorem, & præterea Alcia. *reg.* 3. *præsumpt.* 29. *vers.* 4. *declaratur,* necnon & Ruin. *cons.* 82. *colum.* 1. *lib.* 4. sequitur Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 29. *n.* 32.

Dissentiunt tamen auctores vehementer circa intellectum *d. l. seruum,* in eo, nunquid fœnerator iste præsumatur sciuisse seruum illum pignori dedisse rem illam sine consensu domini? Alc. namque loco præcitato sensit fœneratorem illum præsumi hoc scire, quia debuit perscrutari conditionem serui an pignoraret mandato domini, vel quomodo iuxta *l. qui cum alio contrahit, ff. de reg. iur.* Sed contrarium videntur probare Roman. *cons.* 473. *in fin.* Arim. in addit. ad Ang *in tract. de malef. in verb. & vestem cælestem, num.* 28. Vall. *vbi suprà, num.* 16. cum dixerint receptantem furem scienter puniri pœna furti (de quo tamen latius *infrà alia q.* agemus) addentes quod in dubio non præsumitur scienter receptasse, & in specie idem de re furtiua respondet Grammat. *cons.* 37. *n.* 22. *lib.* 1. sed has opiniones duobus modis conciliat Menoch. *vbi suprà, n.* 34. 1. vt Alciat. loquatur de ea persona quæ verisimiliter apparet non pignorare rem alienam, vt est in seruo, qui vestes nobiles pignori dat, cæteri vero loquuntur de eo qui rerum dominus videri potest. Secundò, vt Alc. sent. procedat quoad solam ipsam rei restitutionem, alia vero quoad pœnam corporalem, vel aliam ordinariam furti, hæ duæ concordiæ probabiles quidem sunt. 5

Superiora confirmantur, ex altera doctrina Bald. *in rubr. Cod de condit. ob turp. causam,* docentis, quod vincens in ludo scienter pecuniam seruo, quæ erat sui domini, vel filiofamilias, quæ erat patris, vel institoris, quæ erat patroni committit furtum & tenetur furti, ac illam non lucratur Bald. sequitur Ias. *in d. l. seruum in fin.* & Alc. *de præsumpt.* 2. *reg. præsumpt.* 24. *n.* 6. & Roland. à Vall. *d. cons.* 45. *n.* 4. *vol.* 1. 6

Similiter *eandem l. seruum,* dicit ibi Bald. menti tenendam pro famulis scholarium pignorantibus libros dominorum fœneratoribus scientibus, quem refert Roland. *suprà num.* 5. 7

Sed pro intellectu d. l. eos in praxi, duo, vel tria duxi obseruanda secundum quod Marf. *consil.* 53. *num.* 24. inquit nullam l. reperiri dicentem quod receptans res furatas scienter teneatur pœna furti, & quod *d. l. eos,* non loquitur generaliter in quolibet receptante rem furtiuam, sed solum in recipiente à seruo, vt latè ibi probat & sequitur Roland. *cons.* 45. *n.* 6. & 7. *lib.* 1. in hoc tamen contrarium latè probat Ant. Gom. *cap.* 5. *de furt. n.* 16. 2. quod *d. l. eos,* requirit quod adsit hæc qualitas in receptatore, quod scienter receptauerit, & quod ita articuletur & probetur & non sufficit vt instruit Felin. *in cap. quoad consultationem, col penult. in fin.* cum aliis quos citat, de re iudicat. & cessante huiusmodi probatione, non potest habere locum dispositio *d. l. eos,* quod latè probat & confirmat Roland. à Vall. *vbi suprà, num.* 11. *cum seqq.* 8

Quinimo duo copulatiuè requiruntur ad hoc vt emptor rerum furtiuarum puniatur pœna scilicet, quod scienter receptauerit, & demum quod res furatas celauerit, aliàs vnum sine altero non sufficit per textum expressum *in §. præterea, ibi, susceptrit & celauerit instit. de obligat.* 9

quæ

quæ ex delict. naſcuntur, quem ad hoc maximè commendat ibi Angel. quem ſequitur Marſil. *conſil.30. poſt num.20. verſic. præterea non videtur*, idem tenet & probat Roland. à Vall. *vbi ſuprà, num 25. cum ſeqq.* & Maſcard. *de prob. 2. tom. concluſ.831. num.19.*

10 Hinc eſt, quod ad hoc vt puniantur receptatores delinquentium atque latronum, requiritur ſcientia, non vero puniuntur ignorantes delictum & in dubio præſumitur ignorantia in hoc & ſic debet conſtare de dolo & malitia receptatorum, & allegant dolum vel culpam in hoc incumbit onus probandi, vt latè reſoluimus plures allegando *conſ.36.n.23.& 24.26.& 27.* & Roland. à Vall. *vbi ſup n.16.* & de iure huius regni, ad hoc vt receptator incurrat pœnam receptatoris, requiritur quod iudex petat ab eo delinquentem receptatum & ſibi negetur, & occultetur vt *in l.2.& 4. tit.16.& l.6.tit.22. hoc lib.8. nou. collect. reg.* vt cum Auend. probauimus *vbi ſuprà, n.25.*

11 Tertiò, quod diſpoſitio *d.l. ces, C. de furt.* non habet locum quando quis ſcienter etiam receptauerit res furto ſubtractas non animo & intentione aliquid lucrandi, ſed gratis vt tantum ſeruiat amico vt latè pluribus probat Roland. à Vall. *d.conſ.45. num.28. cum ſeqq.*

Nihilominus tamen, pro exacta intelligentia & reſolutione principalis noſtræ q. obſeruanda quidem ſunt ſequentia, ex quibus in praxi res vtiliſſima remanebit, & perſpicua, & *d. l. in ciuilem cum dict. leg. ciu.* intellecta & materia explanata.

12 Primum cum res furtiua reperitur apud eum, quem non conſtat adhuc an ſit vir probatæ vitæ & famæ, vel non agitur de indicenda pœna furti, & in hac ſpecie non erit ex hoc ſufficiens præſumptio, ſed ſola quædam ſuſpicio vt conſtat ex *d.l. in ciuilem* ibi: *ſed etiam in criminis ſuſpicionem incidatis*, & *in d.l. ciuile*, vbi *velone euitare alienam bono viro ſuſpicionem*: quam ſuſpicionem appellat ſimplicem hominis præſumptionem Ioan. Andr. in addit. ad Specul. *in tit. de præſumpt. §. ſpecies, num.5. in verb. in prædictis concord.*

13 Sicque intelligendi ſunt gl. Bart. Bald. & Paul. de Caſtr. *in d.l. in ciuilem*, & Alciat. *de præſumpt. reg.3. præſumpt.29. num.1.* dum dicunt quòd ſi res furtiua reperiatur apud aliquem, non præſumitur eum ſubtraxiſſe: loquuntur enim de præſumptione quod verum eſt, non vero de ſola ſuſpicione quæ quidem oritur in hoc caſu contra eum penes quem res furtiua reperta eſt vt *in d. ll.* eſt tamen leuis coniectura ſecundum Bald. *in l. non hoc in fin. Cod. vnde legitim.* quem ſequuntur Decian. *conſ.93.n.87. lib.2.* & Menoch. *d lib.5. præſumpt.19. ſub num 2. ad fin.*

14 Et ideo hæc ſuſpicio diluitur, ſi iſte nominat à quo rem habuit, vel ſi iurat ſe illum non cognoſcere ita Aug. Arim. in addit. ad Ang. *de maleſ. in verb. & veſtem cæleſtem, num.19.* & Boër. *q.165. n.4.* eoſque referens ſequitur Menoch. *vbi ſuprà, num.3.* communis (quando oſtendit auctorem) ſecundum Anton. Gom. *3. tom. c.13. de tortur. reorum, num.12.*

15 Vnde diſcutiendum eſt hic de veritate doctrinæ Bart. *in l. vlt. poſt n.5. ff. de qq.* docentis furtum præſumi commiſſum ab illo penes quem res furata inuenta fuerit, adeo vt ſi non docuerit à quo rem habuerit, iuſtè ex illa inuentione poteſt ſubiecti tormento & conſuluit Marſil. *conſil.52.* miſericordia Domini *n.33.* & *conſ.75. munda cor meum, n.21.* ſequitur Roland. à Vall. *conſ.45. n.35. & ſeq. lib.1.* Iulius Clar. alios allegans *in practic. crimin. § fin. quæſt.21. circa fin. verſiculo, ſi res furata*, vbi teſtatur hanc eſſe communem Doctorum doctrinam ex Marſil. quem citat & hoc & alios referens Maſcard. *de probat. volum.2. concluſ.833. num.1.*

Contrariam tamen ſent. voluit gl. *in d. l. in ci* 16
uilem, verb. incidatis, C. de furt. dicens non ob hoc, quod res furtiua reperta ſit penes aliquem præſumi furem & ibi Paul. de Caſtr. *in princ.* & Fulgoſ. *poſt n.2. in verſ.* mihi tamen videtur & prius ibidem Bald. *n.3. verſ. 2 quæritur*, & *in l. vlt in fin. ff. de hæred inſtit.* & alij quos refert Marſ. *vbi ſuprà, n.2. & 3.* vbi *n.4. cum ſeq.* conciliat has opiniones contrarias & bene in hunc modum: vt prima procedat quando res furata reperta eſt penes aliquem qui ſolitus ſit ſimilia patrare, quique malus habeatur maleque apud omnes audiat. Poſterior verò ſent. locum ſibi vendicet, ſi perſona penes quam res furtiua eſt reperta ſit grauis & honeſta & ex crimine furti nunquam alias ſuſpecta: tunc namque ex ſola inuentione rei furatæ non præſumitur fur, neque furtum, vt tradit Acurſ. *in l. ciuile in verb. fuiſſe, Cod de furt.* & vtrumque membrum huius concordiæ tenent plures auctores quos ibi citat Maſcard. eamque bene declarat
num. ſeqq. ¶ Et inquit idem Maſc. *concl.1005. n.32.* 17
vol.2. cum communi plures citans, quòd licet res furtiua reperiatur in domo alicuius non tamen præſumitur ille fur eſſe, niſi concurrant aliæ coniecturæ, vt puta, quia ſit malæ conditionis, vitæ & famæ & ſimilia, tunc namque eſſet locus indicio ad torturam, vt ibi per eum cum communi &
addit idem Maſc. *concl.831. n.20* ¶ Quod eo ipſo 18
quod aliquis habet penes ſe rem furtiuam, ſi conſueuit emere res furtiuas, præſumitur quod ſcienter emerit, & ſic quod fuerit particeps & ideo tenebitur furti, niſi aliter ſe purget ſecundum declarationem gloſſ. *in d.l. in ciuilem, verbo, incidatis*, & ibi Bart. & Bald. & alij quamplures quos ci-
tat ibidem Maſcard. vbi *n.21.* ¶ quod ſi iſte emptor 19
non erat ſolitus emere tales res furtiuas debent attendi aliæ cõiecturæ, vt quia emptæ fuere paruo pretio, & clam, & tunc præſumitur, contra eum ſecus ſi palam, & iuſta pretio ſecundum Bart. & Imol. quos ibi citat & alios plures quos citauerat, *num.6. in eadem concluſ 831.* & in hac re nouiſſimè conſtituit regulam cum ampliationibus, & limitationibus Farinac. *de furt. quæſt.177. n.16. cum ſeqq. fol. mihi 143. cum ſeqq.*

Deinde erit obſeruandum ſecundum quod cum 20
res furtiua reperitur apud virum probum, & bonæ conditionis, & famæ ceſſat omnis ſuſpicio, etiam ſi non dicat à quo habuerit: ſi vero ſit malæ conditionis, & famæ eſt præſumptio ſufficiens ad torturam contra ipſum communis, Anton. Gomez. *vbi ſuprà*, & ſecundum Aug. *vbi ſuprà, ſub num.19.* Iul. Clar. *§ furt. verſ. ſed nunquid.* Marſil. *conſ.30. n.42.* Roland. à Vall. *d.conſ.45. n 39. cum ſeqq.* & in facti conting. ita conſulunt Grammat. *conſ. crim.14.* dicens ita fuiſſe exequutum & Bertrand. *conſ.107. l.1. 1. part.* eſtque communis dict. ſecundum Iul. Clar. *in pract. crim. §. fin. q.21. ad fin. verſ. ſi res furata*; ſequitur plures referens Menoch. *de arbitr. iud. l.2. cent.5. caſu 462. n.16.* & *lib.1. de præſumpt p.89. n.99.* & *lib.5. præſumpt.20. num 4.5.6. & 30.*

Quod ſi res furata reperiatur apud aliquem 21
qui ſolitus eſſet emere & vendere tales res mobiles & illas palam teneret; nulla contra eum oritur ſuſpicio ſecundum Iul. Clar. *d.q.21. vbi ſuprà*, & Ant. Gom. etiam *vbi ſuprà*, & verificari propriè poteſt, *en los ropavejeres, que tienen por oficio*

comprar

comprar y vender vestides, y otras cosas, y las tienen
22 *publicamente expuestas para ello.* ¶ Hi enim & similes, si res furatas inscij emerint, furti minimè conueniri poterunt, nisi alias contra eos scien-
23 tia rei furtiuæ probetur. ¶ Vel quando is, penes quem res furata reperitur, esset Officialis vel Castaldus siue factor eius domini, cuius res furata dicitur; quia in hoc casu vltimo ratione officij præsumitur quis subtraxisse, vel abstulisse bona domini, quæ apud ipsum Officialem reperiuntur, vt tenet Bald. *in cap. 1. de contentione inter domin. & fidel. de inuestit. feud. num. 1. in vsib. feud.* vbi dicit hoc esse notatione multa dignum, & *in l. cum oportet, post num. 13. vers. nota quod ratione officij, Cod. de bon. quæ liber.* quem refert & sequitur Mascard. *de prob. vol. 2. conclus. 853.*
24 *num. 7.* ¶ Vel etiam quando is, penes quem res furata inuenitur, nolit ostendere certum debitorem, à quo rem furatam habuerit, hoc enim casu & si bonæ opinionis sit, in suspicionem commissi furti incidit, si auctorem docere recusat *in d. l. ciuile, C. de furt.* & ibi gloss. magna & gloss. vlt. *verbo, bono viro,* & Masc. *vbi supra, n. 8.* vbi *n. 9.* hoc declarat, addens quod non iudicando auctorem, non incidit in suspicionem de iure, vt scilicet ex ea torqueri, quia est in arbitrio ipsius indicare vel
25 non, & allegat plures hoc tenentes. ¶ Sic etiam videmus, quod & si quando commissum est furtum in aliquo modo, vicini possint capi & torqueri pro furto inueniendo secundum Bart. *in l. dominus horreorum, num. 3. ff. loc.* sequuntur plures relati à Marant. *in repet. l. si is potest, n. 301. ff. de acquir. hær.* sequitur plures referens Mascard. *de*
26 *prob. 2. tom. concl. 851. num. 13.* ¶ Hoc tamen verum est in vicinis malæ conditionis & famæ, qui sunt consueti similia facere, secus in vicinis bonæ vocis, conditionis & famæ, quia tunc non possunt torqueri, ita Bald. *in d. l. dominus horreorum* & *in l. 1. col. fin. C. locat.* sequitur Ias. *in l. in actionibus col. penult. ff. de in lit. iur.* Marsil. *consil. 52. num. 41.* & *cons. 72. num. 23.* & *cons. 74. num. 27.* & *cons. 95. num. 18.* & *cons. 130. num 44.* & *in §. diligenter, num. 97.* Roland. à Vall. *cons. 45. à num. 42. col. 1.* Marant. *vbi supra, n. 303.* Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. cent. 3. casu 208. n. 37.* Mascard. *vbi suprà,*
27 *n. 14.* ¶ Est enim thesaurus inæstimabilis bona fama, & sicut lilium dans suauitatem odoris secundum Bald. *in l. vn. col. 5. n. 9. ad fin. C. de confess.*
28 ¶ Et ideo purgat indicia ad torturam Roland. *vbi*
29 *suprà, n. 44. & 45.* ¶ Vbi etiam quod sicut corpus nostrum illustrat Sol, ita etiam bona fama secundum Bald. *in cap. veniens de testib.* quem sequitur Corset *in c. grandi col. 14 de supplend. neg. prælat.* allegatum per Roland. *vbi supra.*

30 Idem dicendum est in specie prope simili, nempe si post furtum commissum reperiatur aliquis vicinus, qui habebat notam domum, vel locum in quo delictum est commissum & ibi assiduè conuersabatur, & vltra hoc erat pauper, nunc verò reperitur diues, ex hoc elicitur contra eum maxima præsumptio & sufficiens indicium ad torturam argum. *d. l. dominus horreorum,* & *l. Quintus Mutius, ff. de don. inter vir. & vxor.* & in terminis probat Bart. *in l. fin. num. 2. ff. de quæst.* & *in d. l. dominus horreorum,* Angel. Salic. & communiter DD. *in l. fin. Cod. de quæst.* prout asserit idem probans Anton. Gomez. *d. cap. 13. de tortur. reorum, n. 12.* sequitur Menoch. *lib. 1. præsumpt. q. 14. num. 53.* & *q. 89. n. 96.* Tiraquel. *de pœn.*
31 *tempor. caus. 12. num. 10. & 11.* ¶ Hoc autem verum est & procedit quando vicinus præd. est malæ conuersationis & famæ, vt post alios docet Menoch. *d. q. 89. n. 98.* ¶ & *n. præced.* eam declarat 32
vt præd. indicium procedat in eo qui antea non consueuerat conuersari in domo, non autem in eo, qui paulo ante conuersari cepit, ita Carrer. *in pract. crim. 13. indicio, num. 4.* & Ioan. de Amicis *cons. 7. num. 34.* nisi dominus domus & conuersans esset probatæ vitæ vt per Carrer. *vbi suprà, num 5.*

Similiter indicium sufficiens ad torturam ori- 33
tur ex conuersatione & multo magis ex cohabitatione, quando delictum fuit commissum in domo vel in vicinia, illius qui sit malæ conditionis, vel famæ, vel qui aliquando rixabatur cum mortuo, ita Bart. *in l. 1. §. si quis in villa ff. ad Syllan.* & ibidem Rom. *n. 4.* & Igneus *n. 3.* Carrer. *vbi suprà,*
n. 1. ¶ Vbi idem existimat si ille erat solitus talia 34
committere; sequitur plures referens Menoch.
d. lib. 1. præsumpt. q. 89. num. 89. ¶ vbi *n. 90.* quod 35
quando socius reperitur occisus in domo socij præsumitur ab ipso socio occisus ex Carrer. quem refert *vbi suprà, n. 6.* vbi post alios quos citat, id intelligit quando socius tacet & nihil dicit, & *n. 17.* Idem probat Carrer. si maritus reperiatur mortuus intus domum, & vxor tacet per aliquod tempus & nihil dicit, quia præsumitur occisus ab vxore, vel quod in morte fuerit culpabilis, idem è conuerso quando mulier reperitur mortua & præsumitur contra virum probauit Foller. *in practic. 2 p. in rubr. dentur capitula, quod suffocauit vxorem, n. 10.* Igneus *in l. excipiuntur, n. 32. ff. ad Syllan.*
quos refert & sequitur Menoch. *vbi sup. n. 91.* ¶ Sic 36
si reperiatur homo occisus præsumitur occisus ab eo, qui plurimum locum istum frequentabat, si est malæ conditionis & famæ, secus si sit homo bonæ famæ & vitæ & cum aliis tenet Marant. *in l. si is potest, n. 301. & 303. ff. de acquir. hæred.*

Hinc etiam est, quod quando aliquis reperitur 37
mortuus ante domum alterius concurrente inimicitia, præsumitur occisus à domino illius domus, ita tenet Bart. *in l. ædiles, num. 4. ff. ne quand. in loco pub.* Alexand. post Bart. *in l. fin. ff. de qq.* Angel. *in l. milites, Cod. de quæstionibus,* Felin. *in cap. afferre, num. 10. de præsumpt.* Ias. *in l. si quando num. 40. C. vnde vi.* Nouell. *in prax. crim. tractatu ad defensam, num. 65.* Grammat. *consil. 53. num. 2.*
& 3. in criminal. Menoch. *vbi suprà, num. 92.* ¶ Hoc 38
tamen intelligendum est procedere in solito talia facere & non aliter, Felin. *vbi suprà, num. 10. in*
versic. & pro intellectu. ¶ Item nisi occisus repe- 39
riatur habere alium inimicum extra illam viciniam, nam tunc illa vicinitas non facit indicium, vt pro Innocent. *in cap. cum oporteat in gloss. inimices, de accusat.* sed relinquitur arbitrio iudicis à quo occisus is præsumatur: vtrumque sequitur, ita declarans materiam hanc Carrer. *vbi suprà, num. 2. & 3.* & Menoch. *num. 93.* aduertat tamen iudex in hoc casu quomodo arbitretur ne erret, semperque inhæreat vrgentioribus præsumptionibus, & vt has decerpat maximè in inquisitione laboret vt veritatem comperiat, vel illi approximet.

Tertiò erit obseruandum quod etiamsi res fur- 40
tiua reperiatur apud hominem malæ conditionis & famæ, non tamen ex hoc tam vrgens præsumptio insurgit, vt sufficiat ad eum condemnandum pœna ordinaria furti, vt docuit Alb. *in dict. l. in ciuilem, num. 3. C. de furt.* & ibi Fulgos. quos sequitur August. Arim. in addit. ad Angel. *de ma-*
lef. in verb. & vestem cœlestem, num. 28. ¶ Quod 41
verum intelligit Alber. nisi concurrant aliæ coniecturæ vt puta quod iste consueuerit receptare furta: vel quod res hæc furtiua reperta fuit

in

in aliquo loco ſecreto domus illius hominis ſe-
quitur vtramque Menoch. *lib.5. præſumpt.29.n7.*
& 6. addens alias conjecturas ex Bald. & Alciat.
vt ſi iſte emiſſet rem hanc clam ſecreto, vel ſi te-
nui pretio, vel ſi conſueuit emere res furtiuas &
inquit Maſcard. *de probat. 2. tom. concl.853. n 15.*
verſ. verum quod concurrentibus aliis indiciis
poteſt procedi ad torturam, imò ſi ſint grauiora
iudicia, vt in exemplo de quo per eum ibi, poſſe
dici eſſe conuictum, huiuſmodi reum.

42 Ego verò, & ſi cognoſcam iudicium & autho-
ritatem horum patrum, meum ingeniolum atque
tenues vires multum excedere, non poſſum in
eorum opinionem hoc eſt in præfatam limitatio-
nem condeſcendere & ſi fatear, concurrentibus
præd. & aliis coniecturis ſecurius quæſtioni lo-
cum eſſe, non vero pœnæ ordinariæ furti, vt ipſi
præſupponunt.
43 ¶ Cum ſciam in criminalibus, vbi
agitur de pœna corporali imponenda probatio-
nes debere eſſe idoneis teſtibus vel apertiſſimis
documentis vel indiciis ad probationem indu-
bitatis luce clarioribus expeditas *l. fin. C. de pro-*
bat. idem Menoch. *de recuper. poſſ remed.5.n 395.*
Maſc. *de prob 1. tom. concl 471. num.43.* & huiuſ-
modi non ſunt, vt ipſi affirmant.

44 Præcipuè attento iure noſtro regio quo cauc-
tur, *que ſedo juzgado que entere à renocer de tal*
pleyto, ſobre que en dieſſe venir muerte, ò perdimien-
to de mientre que deue poner guarda ſin cadamenté
que las prue bas que recibiere ſobre tal pleyto ſean
leales verdaderas è ſin vingnda ſuſpecha è que los
dichos, è las palabras que dixeren firmando ſea cier-
tas è claras como la luz, demandera que non pueda
ſobre ellas venir dubda ninguna, vt *in l.26. in prin.*
tit.1. part.7. facit *l.7. tit.31. eadem part.* ibi, *è non*
ſe deben los juzgadores rebatar à dar pena a ningu-
ne per ſoſpechas ni por ſeñoles ni por preſumptiones,
& eſt clara *l.12. in princip. tit.14. n.3.*
45 ¶ Et in ſpe-
cie quod ad probandum furtum requiratur ple-
na probatio ex Iaſ. refert Maſcard. *vbi ſup. n.44.*
Quare in praxi in ſpecie qua agimus minimè pœ-
nam ordinariam imponerem, ſed vel quæſtioni
ſubiicerem huiuſmodi reum cauſa id expoſceret,
vel extraordinaria, non tamen corporali eum
condemnarem.
46 ¶ Nam pro crimine verè probato
vera pœna imponitur pro præſumpto vero extra-
ordinaria, vt cum aliis docet Auend. *cap.21. prat.*
n.6. ad fin. in 1. part.

47 Nec ſupra d. obſtat communis doctrina, quæ
habet furtum eſſe difficilis probationis, ac proin-
de poſſe probari per coniecturas & indicia, vt
quamplurimos authores colligens teſtatur Ma-
ſcard. *de probat. vol 2. concl.80 per tot.* vbi plures
coniecturas in ſpecie refert & congerit proban-
di furtum, nec non *in concl. ſeq.* quia hæc proba-
batio eſt præſumptiua, vt conſtat ex eiſdem au-
48 thoribus. ¶ Et licèt aliàs probatio, per indicia
& coniecturas, quæ in huiuſmodi delictis diffici-
lis probationis habeatur pro euidenti & plena
probatione, vt voluit Bart. *in princip.* per illum
text. *in l. licet Imperator*, ibi, *euidens ff. de leg.1. ſi*
quis locuplex, in fin. ff. de man. teſtam. & in l ſi
creditor. C. de pign. act. ex quibus iuribus hanc
concluſionem, probant quam plurimi authores,
quos in vnum congerit Maſcard. *vbi ſup. num.4.*
49 ¶ Reſponſio tamen colligitur ex eodem autho-
re ibidem *n.5.* poſt alios quos citat nempè quod
ſententia, quæ habet furtum probari per conie-
cturas locum habeat in caſibus à iure expreſſis
in quibus lex ſtatuit coniecturas vim probatio-
nis habere, vel 2. vt ibidem *num.7.* quando na-
tura delicti non patitur quod habeantur pro-
bationes concludentes, vt ibi latiùs per eum.

Pro quo facit, quia & ſi homicidium probari 50
poſſit ex indubitatis indiciis, argumẽtis & conie-
cturis ex *d. l vlt. C. de prob.* & in ſpecie ibid Bald &
Salic. & quam plurimi alij congeſti ab eodẽ Maſc.
de prob. d. vol. conc.865. n.1. ¶ Non tamen expedi- 51
tum extat nec conuentum inter noſtrates, an ex
indiciis indubitatis poſſit ſine aliis probationi-
bus deueniri ad condemnationem etiam ad mor-
tem, licèt enim quamplures hanc partẽ affirma-
tiuam teneant, contrariam tamen & ſic negati-
uam alij quamplures probarunt, vt conſtat ex eo-
dem Maſc. *ibi n.2.3.4. & 5.* vbi cum hæc negatiua
remanere videatur, qua varietate Doctorum ſtan-
te præ maximè quando indicia furti non ſunt in-
dubitata, neſcio quis iudex Chriſtianus audebit
ex ſolis præd. indiciis condemnare in pœna ordi-
naria furti, illum apud quem res furtiua reperta
fuit, qui id ignorans eam recepit aut emit.

Quarto obſeruandum eſt quod quando agitur 52
de ſola ipſius rei furtiuæ reſtitutione, ille apud
quem res furtiua reperta eſt præſumitur furti par-
ticeps ad hoc vt teneatur ad eius reſtitutionem,
nullo recepto pretio, ita pro regula conſtitutum
eſt, *d. l. in ciuilem*, ab omnibus ſcribẽtibus ibidem,
nec non per Andr. Alc. *in tract præſ.3. reg. præſ.29.*
n.1. & probatur *in d. l. in ciuilem*, eſtque ratio,
quia debuit emptor iſte perſcrutari conditionem
ipſius venditoris, prout tenebatur id facere iuxta
l. qui cum alia contrahit, ff. de reg. iur. ¶ Hinc ſcri- 53
bit Alciat. *vbi ſup.* Iudæos fœnerantes ſuper veſti-
ſtibus alienis teneri eas reſtituere propriis do-
minis, nullo ſibi reſtituto prętio, etiam ſi igno-
rent veſtes illas eſſe alienas, quod multo magis
locum habet, quando emptor iſte modico pretio
rem emit, illa ſiquidem pretij tenuitas maximè
arguit hunc eſſe furti participem vt notauit Salic.
in d. l. in ciuilem, quem ſequitur poſt alios Petrus
Bechius *in l.3. in fin. ff. incend. ruin. & nauf.* & eos
referens Menoch. *d. lib.5. præſumpt. 29. num.12.*
huic regulæ quinque ampliationes & extenſio-
nes, nec non & alias quinque limitationes aſſi-
gnat Menochius *d. præſumpt.29. a num.13. inclu-*
ſinè vſque in fin præſumptionis.

Prima extẽſio eſt, vt regula procedat & locum 54
habeat etiam ſi emptor iſte emendo fuiſſet pro-
teſtatus quod caſu, quo res à ſe empta reperiatur
eſſe non venditoris, ſed alterius intẽdit eam eme-
re nomine ipſius veri Domini & quod paratus
erit eam reddere, & reſtituere reddito ſibi pretio,
adhuc namque ſi id contingat tenebitur ipſe ea
reſtituere nullo accepto pretio ſecund. Alciat.
vbi ſuprà, verſ. ſed iſta opinio, Nata *conſ.436. lib.2.*
& Iul. Clar. *in practic. crim. § furtum, verſ. ſed hic*
incidenter. ¶ Proteſtatio enim hæc minimè reue-
lat proteſtantem, quinimo meo iudicio illi nocet, 55
quandoquidem ex ea videtur emptor ſuſpectus
reddi, vel ſaltem dubius de dominio venditoris,
non enim lege nec ratione probatur (ſecund. Al-
ciat.) opinio contrarium tenentium nempè Hoſt.
in ſum. de pœn. & remiſſ. §. quid de præd. verſ. quid
ſi emit rem deprædatam. Cepol. *caut.10 ſi quis*, & Iaſ.
in l. pretium, in fin. C. de procur. hoc eſt hanc pro-
teſtationem prodeſſe emptori vt pretium à rei
domino recuperaret. Quare rectè Menoch. *vbi*
ſup. n.16. ſic diſtinguit, vt ſiquidem adſit ſola em-
ptoris proteſtatio, ita vt nulla alia cum ea con-
currat coniectura bonæ fidei & hoc caſu habeat
locum Alciat. & ſua præd. opinio negatiua: ſi
vero cum proteſtatione concurrat aliqua conie-
ctura bonæ fidei emptoris, tunc procedat opi-
nio affirmatiua Hoſt. & ſequacium.

56 Quod si rem furto ablatam quis bona fide quocunque tit. habuerit, tenetur quidem ratione rei eam extantem domino restituere, ea vero bona fide consumpta in id tantum in quo factus fuerit locupletior, vel latè probat non solum in foro exteriori, sed etiam in animæ iudicio, cum D. Thom. & aliis D. Couar. *in regula peccatum 3. p. in initio n.3. versic. 2. conclus. cum seqq.* vbi plura ex hoc deducit, dicens quod est, satis frequentissimo Theologorum & Canonistarum consensu probata, nec non & Menoch. *lib. 5. præsumpt. 29. num. 19.* & Iul. Clar. *lib. 5. recept. sent. §. furtum, vers. sed hic incidenter ibi scias tamen.* Vnde emptor rei furtiuæ etiam bona fide in foro iudiciali erit condemnandus ad rei extantis restitutionem neque à domino erit pretium ei reddendum *l. in ciuilem C. de furt. l. si mancipium C. de rei vendit.* idemque seruandum erit in conscientiæ foro eadem ratione vt cum Caietan. & aliis tenet Couar. *vbi suprà, vers. 2. ab eadem conclus. & in versic. quid autem, n. 4.* agit de eo qui dubitat rem sibi donationis vel venditionis tit. oblatam furtiuam esse, an poterit is iure eam accipere, de quo etiam latè agit Michael Salon *de iust. & iur in 2. 2. q. 62. art. 6. ad quam restitutionem teneatur emptor bona fidei col. mihi* 839. & Molin. Theolog. 1. *tom. de iust. & iu de disp. 35. vers. verum enim vero col.* 288.

57 De eo autem qui certo sciens rem furtiuam esse eam emerit dato modico pretio eo quidem animo vt rem ita acquisitam vero domino restituat, qui alioqui eam habere non posset, aut saltem probabili cõiectura minimè eam assequututus foret quasi re domini vtiliter gesta, quod pretium, petere possit à domino cui res ipsa restituenda est in vtroque foro cum Host. & aliis probat si de hoc animo constaret & emptio cederet in domini vtilitatem Couar. *vbi suprà, n* 5. iuxta Hostiens. opinionem quam ibi dicit esse communem.

58 Secunda extensio & ampliatio est, vt regula præfata procedat etiam quando is emptor sciens rem furtiuam esse eam amisisset, vel res ipsa esset extincta ac mortua, vel alteri vendita: adhuc enim tenetur restituere iustã eius æstimationem *l. eos C. de furt. l. seruum ff. de condit. indebit. cap. qui cum fure de furt.* vbi DD. optima *l. 6. tit. 13. lib. 4. fori,* ita Host. *vbi suprà,* & Ioan. Lup. *in rubric. de donat. inter vir & vx. §. 65. n. 63.* D. Thom. 2. 2. *q. 6. art. 7.* & Conar. *in regula peccatum 3. p. in initio n. 2. in princ.* vbi idem in foro conscientiæ obseruandum esse censet, sequitur Menoch. *lib. 5. præsumptione* 29. *num.* 18.

Ioannes tamen à Medin. *de rest. q. 10. quasi ad fin. præfat.* extensionem & ampliationem veram esse censet in his rebus, quæ vsu non consumuntur, nec recipiunt functionem in genere suo secus in his, quæ vsu consumuntur ac functionem recipiunt, nam hæc recipiens à fure scienter furto ablata non tenetur ad eius restitutionem in iudicio animæ, nisi fur ex hac receptione efficiatur impotens & minus idoneus ad restitutionem, verum contrarium & rectius defendit & probat Couar. *vbi suprà.*

59 Tertia ampliatio est, vt regula procedat etiam si ab initio emptor fuisset bonæ fidei si deinde superueniant scientia rei alienæ, adhuc namque tenebitur rem restituere nullo recepto pretio ita Hun. *vbi suprà, versic. si verò emens hoc nesciebat,* sequitur Menoch. *vbi suprà, num.* 20.

60 Quarta extensio est, seu potius declaratio, vt procedat etiam si facta restitutione rei vero domino, curaret emptor ab eo sibi cedi actionem, non enim erit consultum ipsi emptori vt recuperet pretium à venditore illo secund. Host. *vbi s. vers. sed nunquid emptor,* & Menoch. *num.* 21.

Quinta extensio est, vt procedat regula etiam si quis emit rem in nundinis, adhuc namque hic emptor tenebitur, eam vero domino restituere nullo recepto pretio secund. Host. *vbi supra §. quid de furtibus,* quod latè probat Menoch. *vbi suprà, num.* 22. *cum seqq.* 61

Prima limitatio est, vt locum non habeat dicta regula quando emptor redemisset rem ab hostibus vel latrunculis exteris iuxta *l. mulier in opus ff. de captiu. & postlimin. reuers.* nam tunc poterit emptor hic recuperare pretium à vero ipsius domino secund. Hostiens. *vbi suprà, versic. qui de prædam ementibus,* sequitur plures referens Menoch. qui latè eam probat *de præsumpt. 29. num. 6. cum 2. seqq.* 62

Secunda limitatio est, quando pretium huius rei furtiuè ab emptore numeratum fuisset, deinde versum in vtilitatem domini ipsius rei, tunc namque dominus, si vult rem sibi restitui, debet pretium illud emptori reddere, quod probatur ex *l. si pretium, C. de procurat.* vbi Iason *in fin.* post Bartol. Fulgent. & alios *in d. l. in ciuilem,* quos sequitur Alciatus *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 29. vers. 3.* declaratur & Menoch. *eadem præsumpt. lib. 5. num.* 20. 63

Tertiò limitatur *dict. regul.* in emptore bonæ conditionis, & famæ, qui quidem euitat pœnam, *dict. l. in ciuilem,* vt prædiximus, quia in eo præsumitur bona fides, ac proinde recuperat pretium ex Menoch. *vbi suprà, num.* 30. qui confusè loquitur non aperiens à quo recuperare potest pretium, an à domino rei vel à venditore, à domino namque rei emptor etiam bonæ fidei non recuperat pretium, vt in vtroque foro penè probat cum aliis Couarr. *vbi suprà, vers. 2.* & Nauat. *in man. cap. 17. num. 7.* & diximus *suprà.* 64

Nec contrarium probat *l. 4. in versic. mas si este, tit. 14. part. 7.* quia non loquitur contra dominum, sed contra venditorem, vt ex ea patet dum dicit: *Mas si este que la compro buuo buena fee no sabiendo que era de furto, como quierque es tenudo de desamparar la cosa al señor della, con todo esso bien podria demandar el precio que dio por ella à aquel de quien la compre,* & ibi Greg. Lopez, alia iura allegat.

Quartò limitatur, si dominus rei furatæ restituisset pretium eius emptori; bonæ fidei tunc enim non poterit id ab eo condicere, & repetere ex Alciat. *vbi suprà, versic. 4. declaratur,* quem sequitur Menoch. *d. præsumpt. 29. num.* 31. 65

Quintò limitatio est, quando statutum vel consuetudo, vel priuilegia aliud declarent, sicuti Iudæis fœneratoribus passim concessa sunt priuilegia à principibus, vt possint res furtiuas sibi pignoratas, vel venditas retinere, donec per veros dominos pretium sibi reddatur: hoc namque casu cessat regula, *dict. l. in ciuilem,* vt tenet Abb. *in cap. quod clericis, num. 9. de form. competent.* sequitur alios plures, citans Menoch. *vbi suprà, num. 35.* vbi *num. 36.* hoc limitat in Iudæis scientibus rem esse alienam, tunc enim priuilegia præd. locum non habent, *& num. 37. cum sequent.* probat etiam huiusmodi priuilegia non habere etiam locum contra clericos, nec contra scholares, quorum serui, & famuli si eorum libros, & vestes pignori dant, vel vendunt his Iudæis, tenentur Iudæi restituere, nullo recepto pretio, & post hæc scripta prædict. regulam affirmatiuam, cum suprà dict. & aliis ampliationibus, & limitationibus constituit Farinac. *de furt. quæst.* 177. 66

quæst. 177. num. 29. cum sequens. fol. mihi 144. cum duobus sequentibus, sed nihilominus, quæ prædiximus vera sunt, & frequentiora, atque vtilia in vtroque foro.

67 Illa tamen qua in proposito latè examinanda esset (nisi apud modernos id factum fuisset, quos statim citabimus) nempè, vtrum qui bona fide rem emit à latrone cum primum intellexit, rem illam esse furtiuam possit tuta conscientia rescindere contractum illius venditionis, & rem illam latroni reddere, vt recuperet pretium pro illa datum quando alia via recuperare non potest? Ioan. oamque à Medio, *in hac specie, C. de restitut. quæst.* 10. Dominici à Soto *lib. 4. quæst. 4. artic. 2.* & Couarruu. *vbi supra, versic. 3. paret*, tenent partem negatiuam, quæ opinio probabilior multo videtur Molinæ Teolog. *de restitut. tractat. 2. disput. 722. num. 8. columu. 1540. versic. contrariam*, vbi *numeris sequentibus*, latè eam probat. Sed contrariam, & sic affirmatiuam tenent Alexand. de Ales 4. *part. quæst. 86. memb. 3. artic. 5.* Gabr. *in 4. distinct. 15. quæst. 3. dubio 5.* Syluest. *verb. restitut. 3. §. 7. partic. 1.* & Victor. *in lect. huius art.* quorum opinio ac Couarruu. *vbi supra* admitti poterit cum verisimilis sit coniectura, quod fur rem domino restituet, vel emptor eum ad id agendum induxerit, aut tandem modum adhibeat quo tute res vero domino reddatur: quæ sententia mihi vera, & tenenda videtur præsertim quod licet vtraque opinio ex supra dictis probabilis sit, probabilior, & magis recepta, & communis est posterior supra dict. affirmatiua Alexand. de Ales, & sequacium, vt affirmat latissimè eam comprobans Mich. Saloo, *de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 62. artic. 5. ad quid teneatur emens rem furtiuam, column. 810. & 822. versic. 3. conclus. 3.* Vnde secundum ipsum *in 1. conclus.* si emptor bonæ fidei, quando deinde nouit rem illam esse furtiuam rescindat contractum cum latrone, existimans id sibi licere tuta conscientia, non tenetur ad aliquid restituendum vero domino, vt ibi benè probat, eandem communem sententiam sequitur, & latè probat Emanuel Rodriguez *in sua sum. tom. 1. cap. 150. num. 1.*

68 De præstantibus, auxilium & consilium in crimine furti, & demandante illud furi, & de receptante furem, aut res furatas, qua pœna vnusquisque eorum puniatur vidè latissimè differentem per regulas, ampliationes, & limitationes Farinacium *de furtis, quæst. 168. num. 52. cum sequentibus, fol. 31.*

SVMMARIVM.

1 *Emptor bona fidei rei alienæ qui eam vendidit alteri etiam bona fide, si postea sciat esse alienam ad quid teneatur in foro conscientiæ, & numeris seqq. per totam fere quæst.*

11 *Iudex ex officio procedens contra furem, an & quando debeat eum condemnare ad restitutionem rei furatæ, & de praxi seruanda in hoc num. 13.*

12 *Iudex in Syndicatu quando possit condemnare Syndicatum ad restitutionem donorum.*

14 *Iudex per negligentiam committens restitutionem rei furatæ contra furem tenetur in solidum parti læsæ.*

15 *Iudex procedens ex officio contra furem non solum debet, sed tenetur probato furto eum condemnare ad rei furatæ restitutionem.*

De emptore bonæ fidei rei furtiuæ, qui eam alteri vendidit, ad quid teneatur in conscientia?

QVÆSTIO CLIII.

SVPEREST modo, circa hanc quæstionem scire, an bonæ fidei emptor rei furtiuæ, qui eadem, bona fide durante, eam vendidit alteri, si postea sciat esse alienam teneatur in foro conscientiæ ad rescindendam venditionem quam fecit a. emptori, vel ad restituendum illi pretium acceptum? & in hoc communiter DoctoresTheologi distingunt duos casus. ¶ Primus est, quando probabiliter est periculum amittendi hunc secundum emptorem rem illam, & eius pretium: Secundus est quando huiusmodi periculum non imminet. 1

Priori casu omnes conueniunt in partem affirmatiuam, teste Michaele Salon *de iust. & iur. 2. 2. D. Thom. quæst. 62. art. 62. controuersia, an emptor bonæ fidei, &c. vers. in hoc 1. d. column. 8. 6.*

In secunda vero specie dissentiunt inter se Theologi: Caietanus namque *ibidem* Syluest. Maior quos citat, & sequitur Couarr. *vbi suprà, num. 3. in versic* 4. Soto *lib. 4. de iustit. & iur. q. 7. art. 2. versic. quid autem iuris.* Nauarr. *cap. 17. n. 8.* affirmant teneri ad id, in quo factus est locupletior, quod si in nihilo factus sit locupletior ad nihilum tenetur domino, nec alteri cui bona fide vendidit illi eodem, vel minori pretio, quo emerat, & hoc quia qui emit à latrone bona fide, & si deinde sciat rem esse furtiuam, non tenetur restituere illam, vel pretium eius vero domino, quia cum bona fide emerit, non tenetur pati damnum ob vtilitatem alterius: ergo multo magis quando eadem bona fide durante alteri vendidit, nec tenebitor rescindere contractum, nec pretium acceptum vero domino restituere, vt latè probauimus, & resoluimus *suprà quæstione proxima*, quod etiam probatur; quia in hac specie tam emptor quam venditor non tenetor, neque ratione iniquæ acceptionis, quia vterque contractus bona fide celebratus est, vt patet in suppositione casus, nec ratione rei acceptæ, quia venditor eam iam non habet, neque ex ea factus est Locupletior, neque emptor, quia non emit illam à latrone, sed ab eo qui bona fide eam vendidit vt suam: Denique quasi primus emptor durante illa bona fide eam rem alicui donasset, vel in suos vsus consumpsisset, vel furto fuisset illi sublata, non teneretur ad aliquid restituendum, cum in illa non sit factus locupletior: ergo similiter si illam vendidit durante bona fide, non tenetur, nec ad contractum rescindendum, cum secundo emptori nullum immineat periculum, neque ad restituendum pretium vero domino, cum in illo non sit factus locupletior: hæc sunt quæ pro hac parte adduci solent.

Alij verò ex recentioribus volunt emptorem bonæ fidei, si rem furtiuam dorante bona fide alteri deinde vendat, cum primum nouerit illam esse furtiuam teneri, vel ad rescindendum con-

tractum vt illam domino suo restituat, vel saltem si id non possit ad restituendum pretium illius vero domino, siue maneat illi secundo emptori periculum rei illius perdendæ, & pretij simul cum illa, siue nullum periculum illi immineat, & huius opinionis primus author fertur fuisse Fr. Ioan. de la Peña eximius vir ex Prædicatorum Ordin.

Huius opinionis fundamenta sunt hæc 1. quia in contractibus æqualitas seruanda est ex vtraque parte, & ideo in contractu emptionis, & venditionis tunc venditor facit pretium suum, quando in emptorem verè transfert dominium rei venditæ, sed in hac specie huiusmodi venditor non transfert dominium rei illius in secundum emptorem cum sit aliena, ergo nec facit pretium illius suum, debet igitur, aut rescindere contractum illum secundum, & restituere pretium acceptum illi secundo emptori, & rem vero domino, aut loco illius si id non possit rei pretium.

3 Secundò, quia in præfata specie tenent restituere fructus eiusdem rei, qui apud me manent, & sunt extantes, vtpote in illis factus locupletior, vt latissimè comprobat Michael Salon, *vbi suprà, controuersia* 3. *column.* 830. *cum seqq.* vbi quid de consumptis: ergo & à fortiori pretium, quia pretium rei magis est vnum, & idem cum re quam fructus.

4 Tertiò, quia in hoc casu est deceptio in substantia rei, sicut, si emam vitrum pro margarita, illudque deinde alteri vendam bona fide, teneor, namque ex natura rei cum primum deprehendero esse vitrum, siue periclitetur emptor secundus siue non, aliquod propterea damnum pati, rescindere contractum, & ita indicatur per istam sententiam: ergo similiter idem dicendum est in nostro casu in quo res aliena, & furtiua venditur tanquam propria, cum in eo similis contingat deceptio.

5 Quarto, quia hic secundus emptor in nostra eademque specie comperta veritate rei alienæ furatæ, potest conuenire suum venditorem, etiam si fuerit bonæ fidei vt eum indemnem præstet vt *in toto titul. de euction.* ergo tenetur venditor hic secundo rescindere illam secundam venditionem, & restituere secundo emptori suum pretium cum aliter non possit remanere liber, & indemnis.

6 Quinto, & præterea hic secundus emptor, si ignoret latronem à quo emit prior, qui sibi vendidit, vel non possit illum conuenire tenetur, vel rem vel illius valorem restituere verò domino, quemadmodum teneretur primus si rem illam apud se retinuisset: ergo seruari debet indemnis à suo authore: hæc sunt, quæ pro hac parte adducuntur quam nouissimè his fundamentis probauit, & defendit Michael Salon, *vbi supra in dict.* 2. *controuers. in versic. nobis hæc sententia, column.* 828. respondens fundamentis

7 prioris. ¶ Censensque aliter esse iudicandum de emptore bonæ fidei erga latronem à quo emit, & erga secundum emptorem, cui deinde vendidit durante bona fide: in prima enim emptione, & si contractus sit nullus, & ideo non transferit rei dominium in primum emptorem, quia mansit penes verum dominum, nihilominus non tenetur iste emptor bonæ fidei rem illam vero domino restituere, sed potest rescindere contractum cum latrone, & pretium quod pro illa dedit recuperare, quia ipse non est custos nec tutor domini illius rei, nec tenetur proprio damno illius vtilitati consulere, imo licet cuique suo commodo prospicere, etiam si aliter iniuriam patiatur, cuius ipse primus emptor causa non est. In secunda vero emptione secus esse dicit, quia talis contractus inualidus est, & nullus, nec per ipsum transfertur in emētem dominium rei venditæ, nec in venditem dominium pretij, quo fit vt necessario ista venditio sit rescindenda, & pretium restituendum secundo emptori: tres autem latroni, si appareat vt pretium, quod proea recepit restituatur, & rem vero domino restituat: sin minus res restituatur domino, sit etiam vt, si secunda emptio rescindi possit, tunc debeat emptor iste pretium eius vero domino restituere, quia tunc perinde se habet, ac si iam non appareret latro per cuius manus res illa suo domino restitueretur, hanc eandem sententiam secundam principalem sensit Mercad. *de contract. lib.* 2. *c.* 14. *ad fin.* & eum referens præfatus rem esse dubiam Petrus à Nauarr. *lib.* 3. *de restitut. cap.* 4. *num.* 206. allegans ad hoc Sotum qui *in dict. lib.* 4 *de iustit. & iur. quæst.* 7. *artic.* 2. *versic. nihilominus*, inquit venditorem hunc secundum teneri emptorem suum indemnem seruare: limitat tamen ibi statim Soto suam opinionem, & in hoc videtur tenere priorem in casu, qui sequitur, quando emptor ille secundus non compareat, neque vllus sit metus quod sit ab illo exigenda res illa: tunc enim ille qui bona fide rem alteri vendiderit nunc sciat fuisse alienam, ad nullam restitutionem tenebitur quoniam à domino rei liber est postquam, nec rem habet, nec factus est per eam ditior, & alteri nullum dedit damnum, ita Soto *vbi supra*.

Quid tenendum in quæstione adeo controuersa? Ego quidem priorem opinionem veriorem credo, & magis receptam, ac proinde dum nullum damnum, aut periculum secundo emptori imminere speratur primum bonæ fidei emptorem, atque eundem secundum venditorem vendentem durante eadem bona fide ad nullam restitutionem teneri vero domino, nec secundum emptori, nec etiam ad rescindendum contractum in quo non fuit factus locupletior, sed tunc demum eum huic damnum imminere perspexerit, aut rescinerit ex rationibus & argumentis supra adductis, tametsi secunda, & sic posterior opinio sit securior & probabilis: nihilominus qui priorem sequitur nulla fraude, aut fallacia admixta, censeo eorum esse siquidem est munita pluribus, & vrgentibus fundamentis, & habet plures, ac grauissimos authores, & patronos, quod non dubito excusare in conscientia, & hac opinione retenta cessant fundamenta contraria. 8

Et quidem primum quoniam dum periculum nullum imminet secundo emptori bonæ fidei (vt supponimus) nec est ei aliquid restituendum, nec opus est rescindere contractum, cùm nemo sit, qui secundum emptorem molestet; at verò restituere rem, vel eius pretium vero domino primus emptor bonæ fidei non tenetur, cùm non habeat rem ipsam, nec aliquid alienum, vt propè omnes fatentur, nisi sit factus locupletior in aliquo: tunc enim ad id solum tenebitur in quo ditior effectus sit.

Secundum non viget, quia si tenetur ad restitutionem fructuum extantium, ideo est quod in eis factus sit locupletior, at vero inde non sequitur quod teneatur pretium, cùm in eo non sit factus locupletior, & fuerit emptor bonæ fidei.

Tertium etiam cessat ex supra responsis, hoc addito, quod læsione, & sic deceptione deducta ad actum ipsa respiciatur, interim vero quod

nullum

nullum damnum sentit hic secundus emptor primus eidem ad nihilum tenebitur, nec vero domino per supra dicta.

Quartum etiam diluitur ex responsione Nauarr. *dict. cap.* 17. *num* 8. *versic. contra sic*, dicentis, quod hic secundus venditor liberabitur cedendo actionem de euictione quam habet contra eum à quo bona fide emit *l. in creditore, ff. de euiction.* quia factus est in ea locupletior, ad quod etiam in conscientia tenebitur, & quamuis hæc solutio sufficiens non videtur, nam re vera in foro contentioso cogetur ad incolumitatem, vt aiunt, hoc est ad eum indemnem reddendum, vel securitatem venditæ rei præstandam, licet in limine contractus non immineat euictio, vt *in l. qui rem iuncta gloss. fin.* ibi, *nisi ad cauendum agatur. C. de euiction. &* ex *l.* 2. *ff. eodem titul.* & ibi gloss. latiùs *decisione Pedemontana* 24. *num.* 2. *cum sequentibus*, & in terminis prædict. responsionem Nauarr. falsam esse dicit Nauarr. *vbi suprà, numer.* 207. ideo alio modo respondemus prædict. quarto fundamento, nempe tantum probare eo casu quo ab emptore secundo primus impetatur, non vero priusquam euictio petatur cum nullum ei damnum immineat, quod si periculum euictionis immineret à vero domino faciendæ iam fatemur supra teneri hunc secundum venditorem ad rescindendum contractum, vt patet ex *suprà dict.* 1. *casu*: nos enim loquimur quando nullum eius periculum iminet.

Ad quintum respondemus eodem modo.

9 Ad nonum fundamentum Salonis, respondemus nullam congruam, aut iuridicam rationem differentiæ posse accommodari in hac specie inter vtrumque emptorem, quare magis secundus quam primus teneatur ad consulendum vtilitati domini cum proprio damno: in vtroque enim casu contractus est nullus. & dominium rei venditæ non transfertur in emptorem, nec prætij in venditorem, imò videtur hic author in sua argumentatione sibi contrarius superioribus à se dictis, dum tenuit pro constanti non teneri emptorem bonæ fidei rem illam possidens, vero domino restituere, sed posse rescindere contractum cum latrone, & pretium quod pro re illa dedit recuperare, quia ipse non est custos, nec tutor domus illius rei, nec tenetur cum proprio damno illius vtilitati consulere, imo licet cuique suo commodo prospicere, etiam si alter iniuriam patiatur, quia illius iniuriæ ipse causa non est; at si hoc verum est, sicut ab eodem authore paulo ante præmissum fuit, & resoluimus in quæst. proximè præcedenti, quare statim in secunda venditione obligat eundem emptorem, non solum ad rescindendam secundam venditionem vt pretium acceptum restituat secundo emptori, sed etiam ad rem ipsam reddendam latroni primo venditori, si appareat, vt pretium eius restituat, & eam domino reddat; sin minus ad eam restituendam vero domino, nonne hoc est indirectum obligate primum emptorem ad reddendam rem primo venditori, hoc est latroni, immo eo non apparente directo ipsi domino? *y assi Nauarr. Sot. Couarr. Medin. y Nauarra, que refiere, y sigue*, Manuel Rodriguez *in sua summ.* 1. *tom. cap.* 150. *del hurto, num.* 1. cum Ludouic. Lopez, *in instruct. conscient.* 1. *part. cap.* 95. *column.* 598. addit rusticum simplicem, qui bona

10 fide prius eam rem latroni venditori restituerit, non teneri ad aliquam restitutionem domino vero faciendam: sit igitur ex supradictis nouum

Praxis Criminalis.

fundamentum Salon. *pro* 2. *part.* factum non esse satis subsistens, aut vrgens.

Denique in calce huius quæstionis illud addere libuit, quod quando iudex procedit ex officio suo contra furem propter res furatas, potest condemnare eum ad restitutionem earum parti faciendam, si delictum constet ex confessione inquisiti, secus si constet per contumaciam, vel per testes, & idem in damnis datis, vt latè probat alios allegans Auiles, *cap.* 16. *Iudic. Syndicat. in glossa pagada, per totam*, & Axeued. *in l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *nou. collect. reg. num.* 123. & ante eos Capellan. Tolos. *decis.* 22. licet illud intelligat in illo indice qui est iure poli, & fori vt Episcopus, & officialis, secus in illo iudice qui est iudex fori tantum; sed in vtroque iudice idem probo: nulla enim maior ratio est in vno iudice, quam in alio. ¶ Quod si contra iudicem in Syndicatu procedatur, etiam si per testes tantum probetur donatum tamen non sint de interessentibus poterit index condemnare ad eorum restitutionem etiamsi per partem non perantur: ita idem Auiles, *cap.* 5. *Sindicat. glossa fin.* per text. ibi, *qui hodie est, l.* 12. *tit.* 7. *lib.* 3. *nou. collection. regia*, vbi Axeued. & idem *vbi suprà, d. num.* 123. 11 12

Erit igitur optima praxis in proposito, vt ex processu criminali, perueniatur ad ciuilem ex eadem instantia, ex officio iudicis, & ideo fur qui criminaliter castigatur fustigatione, non debeat de carcere relaxari, donec furtum reddatur, & propterea custodes carcerum caueant ne talem sic condemnatum dimittant, nisi prius sit satisfactum Fisco, & parti, ita Bald. *in l. quod cuitandi. C. de condit. ob causam*, & voluit idem Bald. *in l. ea quidem, column. vltim. C. de accusat.* Bart. *in l.* 1. *§. hoc edictum in* 1. *column. ff. vi bon. raptor. & in l.* 1. *C. quando ciuil. act. crim. praiud.* Angel. *in tract. malef. in versic. per iudicem maleficiorum in* 1. *&* 2. *column. & in versic. & vestem cælestem, column.* 1. 2. & est obseruatione dignum ex Petr. Greg. *in* 2. *part. syntagm. iuris vniuers. lib.* 37. *cap.* 1. *in fin. num.* 36. *pag.* 752. & inquit Bald. *in l. mancipia, num. C. de furt.* ¶ quod si iudex per negligentiam non faciat restitui furtum patri, vel damnum, tenebitur in solidum, quæ omnia refert, & sequitur Steph. Aufrer. *in addit. ad decis.* 21. Capell. Tolosan. ¶ Fit igitur ex his vltimis dictis non solum hoc esse in voluntate iudicis sed & in obligatione, & denique generaliter furto rectè probato etiam aliter quam per confessionem furis, quod mihi magis placet, quia non video congruam rationem differentiæ. 13 14 15

SVMMARIVM.

1 *Furtum an sit graue delictum, & qua pœna puniatur? per totam quæstionem.*

2 *Furtum est prohibitum iure diuino, naturali, & positiuo.*

3 *Furtum maius, & grauissimum peccatorum est dempto adulterio, & num.* 6. *&* 7. *quomodo hoc intelligatur.*

4 *Fornicatio grauius peccatum est furto, & vide num.* 5.

8 *Furtum quando dicatur magnum, vel paruum iudicis arbitrio relinquitur, consideratis his de quibus in numeris sequentibus.*

13 C. 1. §. si quis quinque solidos de pace tenend. in vsib feudor. *intellectus, & num. seq.*

17 *Ægyptij, & Germani furta inulta relinquunt.*

 18 *Apud*

18 *Apud Lacedamones impune furari licebat.*
19 *Apud Persas nullus erat rapinis modus.*
20 *Apud Atreos, qui minimo furto subtrahebant lapidibus obruebantur.*
22 *Minos fures omnes insecutus fuit maximè per mare*
23 *Tobias nec pro victu necessario licere censuit ex furto euadere: nec Alexand. Seuerus vt in n.24.sed & alia exempla punitionis furti referuntur numeris seqq.*
27 *Lex humana iusto potest, furem diurnum pro gramiori furto iubere occidi lex tamen Mosaica, solum furem nocturnum statuit morte puniri.*
28 *Pœnitentia furis post furtum commissum, eum non excusat.*
29 *Pœna simplicis furis omni iure cum pluribus, numeris seqq. Apud Hebraos hic. Iure diuino, n.39.* Leg. 12. *tabularum, num.31. Iure ciuili, num.32. & 33. cum seqq. Apud Gallos, num.35. Iure nostro Regio, num.36. cum pluribus seqq.*
45 *Pœna pro secundo furto simplici in Hispaniarum Regnis, cum numeris sequentibus pracipuè, num.47.*
47 *Fur committens in aliqua ciuitate, vel loco furtum, si reperiatur, sine auriculis, an erit hac sufficiens prasumptio, quod iam alia duo furta commiserit, vt sic possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro, & quid tunc iudex facere debeat?*
48 *Pœna pro tertia furto imponenda, & n.49.*
50 *Fur an possit furca suspendi pro vno furto magno aquiualente tribus, cum numeris sequentibus?*
51 *Transgredi iura licitum est in atrocissimis delictis, n.51. & 52. & 53. Sed contrarium probatur, ibi, & n.seqq.*
57 *Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores ad condemnandum pœna ordinaria. Et ad torturam indicia in genere suo debent esse clara, & talia, qua de iure subsistant.*
58 *Iudex in vtroque foro tenetur iudicare secundum leges scriptas, nec potest eas sine graui peccato excedere in pœnalibus.*

De grauitate, & pœna furti.

QVÆSTIO CLIV.

1 QVÆRO an furtum sit graue delictum, & qua pœna punitur? Et vt hoc cognoscamus, prius reuocemus in memoriam, id quod omnes Christiani scimus & te-
2 nemur scire, nempè septimum Præceptum diuinæ legis esse, *Non furtum facies*, deinde Iustinum affirmare furtum esse contra rationem naturalem, vt *in §. furtum instit. de obligat. qua ex delict. nasc.* Paulus quoque Iurisconsultus *in l. 1. §. fin. ff. de furt.* inquit lege naturali furtum admittere prohibitum esse. Vlpian. quoque *in l. probrum 42. in ordin. ff. de verbor. significat.* furtum, & adulterium natura turpia tradit: Plinius *lib.* 11. *cap.* 16. refert natura apes etiam fures, & mulierum menses odisse, & ideo ferunt, tutum furtiuam tantum prouenire fertilius. Cum igitur furtum sit prohibitum iure diuino, & naturali, vt vidimus, & probat latè cum aliis Farinac. *de furt. de quast.* 165. *num.* 2. *cum sequentibus fol. mihi* 2. necnon iure etiam positiuo, vt patet ex infinitis titulis vtriusque iuris, hinc est vt grauissimum crimen furtum reputari debeat. ¶ Quare D. Chrysostom. 3
in Psalm. 49. existimauit furtum maius, & grauissimum peccatorum esse dempto adulterio: sed & fornicatio grauius peccatum est furto vt probat S. Thom. 2.2. *quast.* 154. *art.* 3. & optimè aduersus Martin. de Magistris D. à Soto *de iustit.* 4
& iur. lib. 5. *quast.* 3. *art.* 3. *in respons. ad quastionem*, & Salon *eodem lib. de inst. & iur. in* 2.2. *D. Thom. quast.* 66. *art.* 6. an furtum inter omnia peccata, &c. *colum.* 1312. *cum sequentibus*, vbi notat primo esse proximum hæresi asserere fornicationem simplicem non esse intrinsecè malam, & contra ius naturæ, vt ibi probat: secundo, 5
fornicationem esse grauius peccatum furto ex genere suo. Tertio, quod licet fornicatio absolutè, & ex genere suo sit grauius delictum quam furtum, interdum tamen in indiuidua, & singulari dari posse aliquod furtum grauius fornicatione, vel ratione quantitatis furti, vel ratione aliarum circunstantiarum.

Scythæ quoque nullum scelus furto grauius 6
ducunt Iustin. ex Trogo *lib.* 2. quem refert Petr. Gregor. *in* 2. *part. Syntag. iur. vniuers. lib.* 37. *c.* 1. *in princip. num.* 1. ¶ hoc tamen verum est intel- 7
ligendum vt ipsi interrogati fatetentur, quando furtum factum est in re magna. hæc est, communis conclusio, vt dicit Abb. *consil.* 25. *num.* 1. *in fin.* & ex eo Iul. Clar. *in §. furtum versic. quaro an furtum*: alias enim si in re parua committeretur, non esset graue delictum quamuis adhuc quoque delictum sit iuxta ea, quæ supra adduximus *alia quastione*. ¶. Quando autem dubitatur 8
an furtum dicatur magnum, vel paruum iudicis arbitrio relinquitur, ita Angel. *in l.* 1. *colum. vltim. versic. sed quod dicatur, C. vnde vi*, quem sequitur Hypolit. *in l. quastionis modum, num.* 48 *ff. de quastionib.* Anton. Gom. *cap.* 5. *de furt. sub num.* 3. *circa fin.* & Menoch. de Arbitr. *iudic. lib.* 2. *centuria* 3. *num.* 10. vbi quod iudex inspecta facti qualitate, & personarum conditione arbitrabitur an magnum, vel paruum furtum dici possit quod & nouissimè sequutus est declarans in specie quæ debeat iudex obseruate Emanuel Roder. *in sua sum.* 1. *tom. cap.* 147. *num.* 5. ¶ Hinc dicit Angel. *vbi supra*, quem 9
refert Menoch. *num.* 11. *qui supra*, furtum iudicari magnum si Doctori Codex in quo multum inuigilauit, & plura scripsit sua subtrahatur Menoch. *vbi supra*, *num.* 12. affert aliud exemplum ex gloss. *in l. illicitas*, *§. ne tenuis*, *ff. de officio prasid.* ¶ De eo qui aufert rustico por- 10
cum, nam inquit aufert oculum quam glossam singularem dixit Roman. *singul.* 706. *Index.*
¶ Et Franciscus de Marchia, *quast.* 6. scribit ex 11
qualitate rei & personæ furtum iudicari paruum, & magnum. ¶ Alphons. à Castr. *lib.* 1. *de* 12
leg. penal. versic. furti vero grauitas, *colum.* 1581. ait, quod grauitas furti dupliciter æstimatur, aut ex ratione rei furtiuæ, aut ex consideratione personæ in cuius possessione erat quando furto sublata est.

Hinc infertur ad intellectum textus *in cap.* 1. *§. si quis quinque solidos de pace tenenda in vsib. fœd.* vbi pro furtu paruo quinque solidorum quis debet suspendi: cuius textus plures sunt sensus & intellectus, ne adeò rigidus videatur, quorum aliquos recenset Cepol. *in auth. sed nouo iure*, *num.* 88. *C. de seru. fugit.* scribit namque *Neuizanis lib.* 1. Sylu. *nupt. num.* 69. post Parid.
de

de pac. hanc Federici constitutionem atrocem nimis esse, & ob id eius animam in inferno torqueri; vt refert Menoch. *vbi supra sub num.* 13. dicens, esse hæc somnia vigilantium, & quod Deus iudicabit Federici animam & voluntatem, quia arcana Dei hominibus cognita non sunt & & Iul. Clar. *d. § furtum sub versic. sed quæro*, refert ex eodem Parid. de Puteo *de Syndic. fol.* 224. *post num.* 1. Quod proles Federici Imperatoris qui id statuit, & alij reges successiuè qui sequuti sunt hanc l. eorumque ministri non regnauerunt super terram, & male vitam finierunt, nec generatio eorum ad tertium gradum peruenit, credit tamen Clarus id potius contigisse propter bella & indebitas vexationes quibus Sanctam Dei Ecclesiam perturbabant, quam propter illam l. quæ vt arbitratur ipse numquam fuit vsu recepta. Ego iudicio Dei hæc omnia relinquo.

15 Verum quatenus attinet ad intellectum illius text. ne adeo rigidus aut atrox videatur, censeo cum communi, ideo ibi illud statui, quia cum furto concurrebat violatio pacis, quæ maximè obseruanda erat, ita affirmant Isernia Aluar. & cæteri omnes *in d. §. si quis quinq; solidos*, & Cepol. *cons.* 40. *col.* 5. *versic. circa secundum*, Gomez *in §. ex maleficijs num.* 2. 3. & 4. & cum eo Iul. Clar. *vbi supra* & communem & veram opinatur Menoch. *vbi supra num.* 13. & Peguer. *decis. crimin.* 27. *num.* 4. ideoque ratione pacis violatæ furtum, vt grauissimum pœna mortis punitur ibi, licèt commissum in paruissima quantitate, quem intellectum nouissime etiam probat Petr. Greg. *in* 8. *p. syntagm. iuris vniuers. c.* 2. *num.* 12. dicens hoc esse exempli pœna in latrones, qui pacem initam furto rumperent etiam quinque solidos furando, non alios & Ant. Gom. plures referens *c.* 5. *de furt. num.* 9. qui hunc intellectum probat ex rubrica cui subiicitur & ex *l. fi. in fin. ff. de re milit.*

16 Nihilominus tamen, quia respectu paruitatis rei quamuis etiam pacis violatæ adhuc grauissima & crudelissima pœna imponi ibi rectè arbitratur Clarus l. illam numquam fuisse vsu receptam, & quod in omnem casum illa pœna imposita contra fures *in d. §. si quis quinque solidos* non seruatur de consuetudine, vt plurimos id etiam affirmantes congerit Anton. Gom. *d. c.* 5. *num.* 9. & Clarus *vbi supra* quem refert & sequitur Menoch. *vbi supra* & sequuntur omnes secundum Peguer. *vbi supra*, estque verissimum in praxi non esse admissam nec obseruatur, idem refert Petr. Greg. *vbi supra*, nempè illam constitutionem abrogatam contraria consuetudine & constitutione Federici *de pace iuramento seruanda*, §. *iniuria*, dicit namque quod furtum legitimè puniatur & ita corrigitur *d. §. si quis quinque solidos*, vt per Gregor. Lup. *in l.* 18. *in glossa matar, in princip. tit.* 10. *part.* 7. vbi quod ideo de dispositione, *dict. §. si quis quinque solidos*, non est curandum, neque de generali consuetudine curatur ex Bald. & Angel. *in dict. auth. sed nouo iure.*

17 Hæc quamuis ita se habeant, nempe furtum esse omni iure prohibitum, vtpotè grauissimum delictum vt præmisimus. § Ægyptij tamen nec non, & Germani furta inulta relinquunt vt author est Menoch. *vbi supra dict. casu* 209. *num.* 3. Imò Ægyptiis probatum furtum putat Cælius Rodiginus *lib.* 3. *cap.* 13. *ante*, Gellius *lib.* 11. *Noct. Attic. cap.* 18. & lex de furibus apud Ægyptios iubebat, eos qui furari volebant nomen suum apud Principem Sacerdotem scribere, atque è vestigio furtum apud eum deferre, similiter quibus res furto erepta erat apud eundem rei sublatæ tempus, diem, & horam scribere tenebantur hoc modo facilè inuento furto, qui rem amisisset quarta mulctarut parte, quæ daretur furi, satiusque legislator esse duxit, cum impossibile esset furta prohiberi potiùs alicuius portionis, quàm totius rei amissæ, homines iacturam pati vt refert ad litteram Diodor. Siculus *lib.* 2. *Bibliothec. cap.* 3. & Petr. Gregor. 3. *part. Syntagm. Iur. vniuers. lib.* 37. *cap.* 1. *num.* 4. Itaque Ægyptij non solum permittunt, atque inulta relinquent furta vt vides, sed etiam præmio afficiunt fures 4. *part.* rei furatæ, vt vidimus satius hoc existimantes quam totius rei furatæ iacturam homines pati: hinc est vt furtis assuefacti Ægyptij cum ad nos perueniunt hoc vitio maximè laborant, placent namque vitia, vt plerumque iis, qui his infecti sunt, & qui excusso naturali, & diuino timore inde lucrum, & prouentum amant, sicut Samij, Mercurio Charidotæ rem diuinam facientes, volenti & furari & latronari permittebant, quia oraculo relictâ insulâ cum Mycalen migrassent præda ac rapinis decem annis vixerunt, vt narrat Plutarchus *in problem. circa fin.* & refert Petr. Gregor. *vbi supra num.* 3 addit Menoch. *vbi supra num.* 4. § Apud Lacedæmoniis quoque impunè 18
furari licebat vt homines solertes redderentur vt fusius tradit Gellius *lib.* 11. *Noct. Attic. c. vltimo*, vbi & de pœnis iure nostro aduersus fures indictis scribit, quem refert Menoch. *vbi supra n.* 2. Quinimo Lacedæmoniis in huiusmodi opinionibus furandi primas partes tenentes filios suos optimos esse credunt amplissimoque honore prosequuntur, siquidem id laude ducebant Lacedæmoniis astutè & plura furari vt notat Gellius *d. lib.* 11. *noct. Attic. c. fin.* & Heracl. *de polit. in polit. Lacedam.* Hinc merito Socrates vt refert Petr. Gregor. *vbi supra num.* 2. Lacedæmonios Barbaris esse inferiores ait, quod Barbari flagitium admittentes & furantes, domesticis suis & famulis filios nequiores existimant peiores: igitur sunt in hoc Lacedæmoniis siquidem Barbari furtum abhorrent ipsi vero amant.

Apud Persas etiam nullus erat rapinis modus, 19
vt author est Alex. ab Alex. *lib.* 6. *dierum genial. cap.* 10. qui de Indis, Latiis, ac Scythis multa memoriæ prodit,

Apud Astrios vero, qui minimo furto subtra- 20
hebant lapidibus obruebantur, author est Petr. Crinitus *lib.* 3. *de honest. disciplin. carpit* 3.

Sed cum l. Euangelica & ratione naturali fur- 21
ta sint prohibita seueris pœnis merito sunt Punienda, eo enim sunt facienda mala, vt inde proueniant bona.

Quare supra relatas nationes, ac gentes no- 22
minatus, Minos, fures omnes insecutus fuit maximè per mare vt ex Thucidi idem refert Petr. Greg. *vbi supra num.* 5. § Non Tobias, 23
qui neque in victu necessario furti particeps, esse volebat, Videte inquit Tobiæ 3. ne *hædus furtiuus sit reddite eum dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Qui enim cum fure partitur odidit animam suam*, Prouerb 29.

Non etiam Alex. Seuerus, vt in eius vita Lam- 24
pridius scribit, qui in crucem tolli iussit furem qui furtorum reus per ambitionem nimiam ad militiam aspirauerat.

Imò scribit Plinius *lib.* 28. *natural. histor. cap.* 3. 25
l. 12. tabularum capitale fuisse pubertibus frugem aratro quæsitam furtim noctu pauisse, ac secuisse eoque iure cautum esse licere nocturnum

furem rem magni valoris subtrahentem interimere, quam sanctionem, ioquit Menoch. *vbi supra dict. casu* 295. *num* 6. diuinitus, & lege veteri desompiam videri siquidem, Exodi cap. 22. ita scriptum est, *si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis, quod si orto sole hoc fecerit homicidium perpetrauit, & ipse morietur.*

27 Instè tamen nihilominus poterit l. humana furem diurnum pro grauiori furto iubere occidi, quam lex Mosaica solum furem nocturnum statuit morte puniri, vt probat Castr. *lib.* 1 *de lege pœna. cap.* 6. *in versic. quamuis, itaque leg. & in versic. & inde vlterius*, vt statuit in casibus infra aliis quæstionibus ponendis.

28 Vlpianus *in l. qui ea mente* 67. *ff. de furt. l. quis sit fugitiuus* 17. *ff. de ædilit. edict.* vsque adeo graue scelus duxit, qui ea mente alienum quid contrectauit, vt lucri faceret fur semper remaneat tametsi mutato consilio, id domino postea reddiderit, neminemque tali peccato pœnitentia sua nocentem esse desinere, vt ad expiandum peccatum pœna opus sit, siue qua fures, vsque adeò crescent numero vt nemo sit, qui sibi quippiam, asserere audeat, dat enim impunitas delinquendi animum, & quemadmodum festiuitate comica dictum est, Festum agunt fures, vt refert Petr. Gregor. *vbi supra sub n.* 5. *ad fin.*

29 Nunc videamus de pœna simplicis furis omni iure, inter Hebræos quadruplum fur reddere cogebatur, non habens vero venundabatur non tamen extraneo, vel alienigenæ, nec in perpetuam seruitutem: sed Iudæo vt post septennium absolueretur, à seruitute, quam legem antiquauit Herodes, iussitque absolutè furem vendi Ioseph. *lib.* 16. *antiq. Iudaic. c.* 1. referente Petr. Greg. *d. lib.* 37 *syntag. iur. vniuers. c.* 2. *n.* 25.

30 Diuino iure, qui furatus esset ouem, vel bouem & occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno, quatuor oues pro vna reddere iubetur, si iumentum furatus sit duplum resarciendum, Exod. 22. 2. Reg. 12. Septuplum alibi lex diuina pro furto manifesto iubet reddere furem, & omnem substantiam domus suæ tradere, & se liberare Prouerb. 6. Causam autem quod illa vetus quæ tantum rigorem in aliorum criminum punitione exercuit in furis autem diurni punitione rigorem suum temperauit, latè considerat, & exponit Alph. à Castr. *lib.* 1. *de lege pœnali cap.* 16. *colum. mihi in magnis* 1583. *versic.* nec sine causa cum sequenti.

31 Platonis quoque lex (*lib.* 9. *de legibus*) habebat, vt damnatus furti si vltra sortem bona sufficiunt, vel duplum reddat, aut vinciatur, donec, aut persuaserit illi, cui debet, aut reddiderit.

Lege 12. tabularum, si seruus furtum fecisset, licebat domino seruum pro noxa dare, & ita liberabatur, quod prætor sequutus est in tota familia furtum faciente, alio autem capite fur manifestus ei, cui furtum factum esset in seruum tradebatur. Et hoc est quod dicitur, noxium caput sequi, agere cum eo cuius iuri fuit subiectus est, vt ait Vlpian. *in l. cum quis* 42. *de furt.* habita ratione temporis, & domini, qui erat cum furtum factum est: ita ex aliis authoribus refert Petr. Gregor. *in syntagmat. iur.* 3. *part. c.* 1. *lib.* 6. *n.* 29. *fol.* 751.

Et generaliter fures in legibus 12. tabulatum capitali pœna feriebantur, vt scriptum reliquit Theophilus *in institut. de perpet. & temporal. action.* & meminit Anton. August. *lib.* 4. *emendation. iuris, cap.* 4. quos refert Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 195. *num.* 5. vbi *num. seq.* alias pœnas antiquorum pro furto impositas refert.

Iure nostro ciuili quadrupli pœna imponi- 32
tur, pro furto manifesto, dupli pro non manifesto: eamque perpetua. *§.* 1. *de perpet. & temporis, act. §. conceptum, & in §. pœna manifestis de obligat. quæ ex delict. nasc. l. de his quæ subtraxisse* 11. *C. de furt. §. Sic itaque discretis versic. planè, & in §. ex maleficiis de action. §. omnes autem actiones, vel in simplum, & §. quadrupli eodem titul. l.* 2. *ff. de crimin. expilat. hæred. l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. quadruplumque refertur ad æstimationem rei, non quantum interest *l. in furti actione* 51. *ff. de furt. & quadrupli pœn. in vi bonorum raptorum*, intra annum est quadrupli, post annum simpli, in quadruplo tamen est rei persecutio, & tripilici pœna cum in furto sit quadrupli ex integro vltra rei persecutionem, *§.* 1. *vi bonor. raptor. l.* 1. *ff. eodem tit. dict. l.* 18. vbi idem in duplo.

Itaque de iure communi pro simplici furto 33
non est imposita furi pœna mortis, ideoque mori non debet, nec aliquod membrum est ei abscindendum, sed aliter castigandus *auth. sed nouo iur. C. de seruitut. fugit. text. in auth. vt nulli iudic. §. quia vero versic. pro furto collect.* communis secundum Gomez *in dict. §. ex maleficiis, num.* 12. *institut. de action.* & ex eo Iulius Clarus *in §. furtum versic. sed quæro*, Couarr. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 9. *num.* 7. *in princip.* Dueñas *in regul.* 399. Peguer. *decis. crimin.* 27. *num.* 1. Petr. Gregor. *vbi supra, num.* 7. Menoch. *vbi supra num.* 7. *dict. l.* 18. ibi, *mas porrazon de furto non deue matar, nin cortar miembro ninguno*, & ibi Gregor. Lopez *verbo matar*, &c. Salon. *de iustit. & iur. colum.* 1327. eodem etiam pro furto magno testatur magis communem æquiorem, & magis practicatam opinionem Prosper. Farinac. *tom. de delictis & pœna, quæstione* 23. *num.* 3. *pagin. mihi* 211. *colum.* 1. Sic etiam Carolus Magnus in Longobardorum legibus statuit, & in Synodalibus constitutionibus pro primo furto non moriantur latrones, sed oculum perdant, vt refert Petr. Gregor. *in sua syntagmat. iur.* 3. *part. lib.* 37. *cap.* 2. *num.* 13. vbi *num.* 16. quod ex consuetudine Burgundiæ, qui furatur infra decem libras, pro primo furto, & arbitrio iudicis castigandus circa tamen mutilationem membrorum, aut mortem naturalem, & *num.* 18. quod apud Anglos Henricus septimus Rex statuit ann. 2. Regni sui in consilio vt pro primo scelere remitteretur quidem pœna corporalis, in carcerem coniectis, sceleris commissi nota in palma sinistræ manus sub publicè inureretur, quæ criminis admissi primam referat literam.

Cum igitur fur simplex pro primo furto non 34
debeat mori, nec membrum ei amputari sed aliter castigari superest, vt doceamus qua pœna puniendus sit, & in hoc glossa *in dict. auth. sed nouo iure, verbo castigabitur*, inquit supra fustibus, & hæc est communis opinio vt vltra ordinarios, ibi testatur Bart. *in tractat. de iurisdictione, num.* 10. & Padil. *in l. transigere num.* 11. *C. de transaction.* Couar. *lib.* 2. *variar. cap.* 9. *sub num.* 7. vbi quod passim apud nos fures flagellantur, auresque eis abscinduntur præter rerum restitutionem Cepol. *in dict. authent. sed nouo iure num.* 65. Quæ opinio in his Regnis iure partitarum hodie approbatur, *in l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. ibi, *Otro si, deuen los iuzgadores quando les fuere*

demandado

demandado en juyzio: escarmentar los furtadores publicamente con feriadas de azotes, vbi notat Gregor. *hoc eodem verbo*, & refert alios de iure communi idem tenentes, io glossa *matar, ni cortar miembre*, iudicis cui pœna pro primo simplici furto deferebatur à glossa vltima, *in l. subtracto, C. de furt. & gloss. in l. fin. ff. de furt.* quam probant plerique alij vt constat ex Anton. Gomez *vbi supra*. Humad. *in l. 1. tit. 17. part. 2. glossa* 12. *num.* 2. Hodie ad fustigationem redactum est, per dict. l. regiam, quæ in hoc etiam iuri communi concors est supra communi opinione gloss. & aliorum doctorum, vt vidimus, quia iure ordinario arbitrari solent iudices hunc furem esse virgis cedendum vt ex Cepol. refert Menoch. *vbi supra*, & vltra quadruplum, vel duplum, quod fur in his regnis pro primo furto simplici puniatur pœna corporali extraordinaria, & arbitraria probat latè Anton. Gomez 3 *tom. cap. 5. de furt. num. 4.* sed hodie pœna quadrupli, vel dupli non est in consuetudine sed pœna corporalis tamen, vt ex Cepol. *in dict. authent. sed nouo iure num.* 59. dicit Clarus *dict. §. furtum versic. pœna autem*, vbi addit, quod adhuc vigeret hæc pœna quadrupli: in foro conscientiæ fur non tenetur ad talem pœnam, sed tantummodo ad restitutionem rei furatæ, secundum communem, sententiam quam ibi refert, Humad. gloss. 12. *num. 2. vbi* citat ad hoc Anton. Gom. *vbi supra dict. num. 4. in fin.*

35 Solent, & Galli furunculos istos loris flagellare publicè per vias ciuitatum, & oppidorum. Pro leuioribus furtis extra sacrum locum factis vt affirmat Petr. Gregor. *dict. lib. 37. cap. 2. num. 19.* qui *num. 13. cum sequentibus*, post Couarruuias, vbi supra alias pœnas imponi solitas pro furto apud exteras nationes refert, nec non, & Salon de *iustitia, & iure, colum. 1339. versicul. ad intelligentiam.*

36 Sed iure nouiori fori huius Regni pro primo furto simplici, imponi iubetur pœna pecuniaria vt soluat rem, & duplum eius parti, & septuplum Fisco, & si non habet vnde soluat quod corporaliter puniatur supra abscissione auricularum, *ex l. 6. tit. 5. lib. 4. fori, & l. 2. tit. 13. eodem lib.* vt ex his ll. tenet Anton. Gom. *vbi supra versic. vnum tamen est addens in versic. sequenti*, quod in locis vbi viget illa lex vel consuetudo non punitur criminaliter fur, quia pœna applicatur Fisco, sed in aliis locis, & partibus vbi non viget nec seruatur illa consuetudo standum esset iuri communi, sed illam legem 6. fori esse in vsu affirmat Gregor. Lopez *in dict. l. 18. glossa magna in versic. hodie tamen*, &c. Et re vera fuit, vt constat ex aliis authoribus nostris Regni, & nos sæpissimè ita audiuimus cum primum peritiam praxis accepimus & constat ex *l. 9. huius titul.* 12. *in versic. è como quiera*, &c. Sed iam aboleuit ab vsu hæc pena *de las setenas*, & remansit pœna corporalis, vel alia iudicis arbitrio sententiam qualitatem furti, & personæ vt sæpe in praxi obseruarum vidimus, & præterea testatur Anton. Gomez *vbi supra*, dicens quod communiter in mala parte Regni de consuetudine non imponitur pœna pecuniaria applicanda parti, nec Fisco sed solummodo corporalis, vel alia iudicis arbitrio, vt prædiximus, nec non, & tractatus quidam *de different. inter ius commune, & regni. differentia 5. in delictis*; imò nouissimè per dict. *l. 9. huius titul. in dict. versic. è como quiera*, clarius prædict. pœna *de las setenas* videtur sublata, siquidem in locum eius alia subrogatur præcisa non adiecto quod copulatiuè concurrat cum illa septupli, non enim vtraque simul imponenda est, quia l. illa hoc non præcipit, sed quæ sequitur.

37 ¶ Denique lex illa sic accipienda est, vt non intelligamus, quod in omnibus illis casibus in quibus pœna septupli imponebatur per d. l. 6. quæ disponebat vt in omnibus furtis intra summam 40. marapetinorum fur pœna septupli plecteretur, in eisdē pœna triremium fures puniātur, quia pœna commensuranda est delicto, *l. sancimus, C. de pœna*, & imponi debet secundum mensuram portionis inspecta ratione loci, temporis, personæ, & quantitatis, *l. aut facta, ff. de pœna*, & ibi DD. & alibi communiter, contra autem boni, & æqui erit vt pro tam modica re, vel damno fur ad triremes mitteretur vt bene probat Humad. *in d. l. 1. tit. 17. gloss. 11. num. 3. fol. 156. col. 4.*

38 Iure nouissimo huius Regni, per l. 7. huius titul. 11. *del anno* de 1552. præcipitur omnibus iudicibus horum Regnorum: *Que los ladrones que conforme à las leyes destos Reynos deuen ser condenados en pena de açotes que es por el primer hurto simple de aqui adelante la pena sea que los saquen à la verguença, y que siruan quatro años en las galeras, por la primera vez, y que si fuere el hurto en la Corte del Rey por la primera vez, le sean dados cien açotes, y que sirua ocho años en las galeras Reales, siendo mayores de veinte años*, quam l. citat Molin. Theolog. *vbi sup. colum.* 1218. *Y despues por ley mas nueua que se refiere, y pone en la dicha ley nueua deste titulo, se manda declara y añade que los quatro años sean seys, y los dichos ocho diez, y que esta pena y condenacion de galeras, sea, precisa, y no en defecto de setenas, y assi queda resuelto, que conforme à las leyes mas nueuas destos Reynos, las quales oy dia se practican communmente el ladron por el primer furto no qualificado en estos Reynos ha de ser castigado en pena de verguença publica y seys años de galeras, y del interes y restitucion à la parte de la cosa hurtada, no tratan estas leyes, por que es claro se ha de pagar ò boluer à la parte si el ladron tuuiere de que*, & tenet Couarruuias *d. lib. 2. variar.* 39 *capit. 9. num. 7. ad fin. Pero en los delictos qualificados, y robos salteamientos en caminos, ò en campos, ò fuerças y otros delictos semejantes, ò mayores manda la dicha ley septima de este titulo. Que los delinquentes sean castigados conforme à las leyes destos Reynos, de que hablaremos adelante.*

40 Post hæc autem Molin. Theolog. *de delictis tractatu secundo disputat. 95. num. 12. colum. 1213. cum sequenti*, late agit de intellectu, & praxi dict. ll. fori, & de præd. opinionibus contrariis Gregor. Lopez & Antonio Gomez *vbi supra* citans, etiam *d. l. 9. titul. 11. libr. 8. nou. collection. reg.* ex qua resoluit standum esse potius sententiæ Gregor. Lopez, *vbi supra* addens *column.* 1214. quod pro furto quadraginta 60. 80. quin. & 100. marapetinorum, nefas esset hodie quem quam puniri pœna flagellorum, imo neque relegationis, præsertim si sit primum furtum quare huiusmodi leuia furta hodie, vel pœna pecuniaria dupli parti applicanda, & septupli fisco dicit esse punienda, vel si reus non sit soluendo sint punienda detentione illius in carcere aliquibus diebus, aut mensibus, vel collocatione illius in loco publico ad certas horas appenso furto ad collum, pro qualitate personæ secundum Gregor. Lopez, quem refert.

41 Posset tamen esse locus, vbi committeretur furtum,

furtum, adeò insignis, vel etiam pro primo furro, quamuis exiguo, esse fur suspendendus, quud fuit seruatum per Parlamentum Paris. in quodam qni crumenam cum 60. solidis tamen incidetat in camera ipsiusmet Parlameoti 22. Ianuarij 1549. vt ex Papo teferr. Iul. Clar. *vbi supra in versiculo, scias tamen in fin.* & Inquit Petrus Gregorius *dict. lib.* 37. *cap.* 2. *num.* 11. se sæpe vidisse suspendi balantocomos istos, qni crumenas absciderant in sacro principis Senarus Tolosani Palatio, & si vix sex denarij in crumenis inuenti essent, quia studinm malitiaque furandi & loci sacrilegium vindictam illam merentur, vt tutus ab hac improbitate locus sit.

42 Coadiuuatur hæc pars, nam iuxta communiotem opinionem Theologorum potest homo occidi pro simplici furro quod grauem aliqoam haber circunstantiam, alias secus, quia esset durissimum, & nimis crudelo secundum Alphons. à Castro, *lib.* 1. *de leg. pœna*, *cap.* 6. existimar enim ibi quod propter circunstantias adinoctas notabiliter aggrauantes, nempe magnitudinis rei furtiuæ, frequentiæ, dignitatis etiam loci in quo commissum est furrum, & magnæ rei furriuæ necessitas, & si quæ aliæ similes circunstantiæ furro contingere possunt, possint pœnæ augeri vsque ad membri abscissionem, imo etiam ad mortem iuxta circunstantiæ grauitatem, & quod ideo Imperator Iustinianus diuersam à præcedenri de huiusmodi latronibus, l. statuit: nam in illa proximè citata authentica post illam l. de furto simplici latam, statim hanc de aliis furibus, quæ sequitur statuit legem. Eos vero qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domo, aut itineribus aut in mari, pœnis eos legalibus subdi iubemus, & de omnibus talibus intelligendum est quod dicitur (secundum Castru. *vbi supra*) *in l. capitalium*, §. *famosos*, & Cæpol. *in dict. authent. sed nouo iure, num.* 47. *cum sequent.* D. Couarrnu. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 9. *num.* 7. & Iul. Claro, §. *furtum versic. scias tamen*, qui dicit, ita obseruari ex practic. Conrad. Gregor. Lopez *in dict. l.* 14. *in glossa magna*, ibi, *si vero clam subripit*, & est *famosus, quia sæpius fecit*, &c. & Petr. Gregor. *dict. lib.* 37. *cap.* 2. *num.* 3. & 4. dicemus latius *infra quæst. statim sequenti.* Anton. Gomez. *cap.* 5. *de furt. cap.* 10. & Couarruu. *vbi supra*, Petr. Giegor. *vbi supra. ff. de pœn.* censet nemque ibi: *famosos* latrones non solùm dicendos esse illos, qui frequentes furtum iterauerunt, aut magnum aliquod furtum commiserunt, sed omnes illos, qui furrum notabili aliqua, & multum aggrauante, circunstantia vestierunt.

Denique pro eadem parte adduco l. regiam expressam, & à fortiori nempe *l.* 1. *titul.* 13. *de los homicidios*, infra, *hoc lib.* 8. *nou. collect. reg.* ibi: *Y esso mismo dezimos que muera por justicia aquel que fuere conuencido de hurto, ò robo, ò fuerça en la dicha nuestra Corte, ô en el nuestro rastro, y aquel que fuere tomado con el hurto, ò robo, en la dicha Corte, ò rastro.*

43 Ego vero & si fateor, & studium malitiamque furandi & loci qualitatem grauissimam vipote Palarij Regij, aliam atque aliam grauiorem, & seueriorem pœnam exigere, quam ordinariam pro simplici furto, aliàs sine qnalitate aggrauante commisso: nihilominus tamen non censeo pœna mortis esse plectendum furem, qui in Palatio Regio, semel furatus est, præcipuè paruam quantitatem, vel rem parui valoris, nec id fieri vllo modo consulto alias enim sequeretur, quod cum in Regio Palatio plures libri, aliaque minutiora vendantur si aliquis subriperer ibi librum: vel rem aliam, morte dignus esser; hoc autem quantum abhorreat à charitate Christiaoa notum est, etiam si res furata maioris valoris esset, licet enim ratione loci insignis grauius multo sit furtum ibi commissum, quam alibi in loco profano: nihilominus ramen, hæc maior grauitas pœnam mortis non mererur, neque iure inuenio banc pœoam in præd. specie impositam, sic principes, non debent iubere punire pœna mortis eom qoi ceruum in sylua sua inclosum occidisser pluris æstimantes ceruum quam hominem secundum Alphons. à Castr.. *vbi supra in versic. & hinc apertissimè*, qui contrarium facientes tyrannos esse dicit, ergo oec furantes in Palatio Regio debent morte plecti pro prima vice, & si alias seuere castigandi sint, nec obstar quod ex eodem Castr. in contrarium retulimas, cum communiori sententia Theologorum existimante propter dignitatem etiam loci, seu propter magnitudinem rei furatę, & frequentiam furandi induci qualitatem quæ plurimum aggrauat, ob quam possit pœna augeri vsque ad membri mutilationem, imo & vsqoe ad mortem, hacque qualitate vestitum furtum existimar illud commitentem esse famosum latronem, & comprehendi sub dispositon. *l. capitalium*, §. *famosos ff. de pœn.*

Io primis namque intelligo hoc de qualitate nimis aggrauante vt propter eam possit fur condemnari membri mutilatione, & etiam pœna mortis, quando à iure sic est, & inuenit r expressum, secus alias prout esser in casibus specialibus à iure exceptis in quibus pro primo furto imponitur pœna mortis propter qualitates id aggrauantes de quibus *infra*, statim agemus, & qui hodie exprimuntur in his Regnis, *l.* 18. *titul.* 14. *pag.* 7. nullum autem eorum est huiuscemodi, vt ex eis patet: ergo in casibus non exceptis standum est regulæ iuxta glossam, *l. omnis definitio. ff. de regul. iur.* denique cum solum furtum rei sanctæ, vel sacratæ in loco sacro, vel religioso commissum puniatur pœna mortis, vt *in d. l.* 18. ergo pro commissorei profanæ in loco non sacro nec religioso puniri non deber fur pœna mortis, quia in pœnalibus, præcipuè in vltimo supplicio non valet argumentum, oedum ab identitate rationis, sed nec etiam à maioritare, vt per Euerard. *in loco* 35. *à ratione legis larga, &c. versic* 2. casu quando agitur de mera pœna: vt quia est pœna etiam respectu recipientis, &c. Quanto minus valebit à minori argumentum ad maius: *Domus mea domus orationis est*, inquit Dominus, *vos autem*, &c.

Præterea opinio cummunior Theologorum, quam refert, & sequitur Cast. *vbi supr.* loqoitur in lege, vel republica statuente pœnam mortis pro simplici furto, quod qualitate, vel quantitate sit enorme, vt constat ex D. Couar. qui Theologos hoc tenentes refert, eosque & Castr. *vbi sup.* sequitur in hunc sensum, quem prædiximus, nempè verius esse præd. pœnam statui posse à Republica in præd. specie frequenti huius criminis vsu considerato, & læsione maxima, quæ ex eo Reipublicæ infertur, licet Alexand. de Ales *part.* 5. *quæst.* 47. *membr.* 4. *artic.* 3. Scotus *in* 4. *sentent. distinct.* 15. *quæst.* 3. & Syluest. *verbo*

furtum

furtum, *quaſt.* 3. cenſuerint iniquam fure legem quæ pro ſimplici furto mortis pœnam induxerit, nec iuſtè poſſe eam in Republica ſtatui. Eſto namque communior contraria ſententia Theologorum ſit verior, & tenenda, nos de hoc non agimus, nec ſumus eo in caſu, ſed deficiente lege, quæ hoc ſtatuat, an furans aliquam rem, vel quantitatem in palatio Regis, propter qualitatem & dignitatem loci adeo huiuſmodi furtum grauantem poſſit iudex arbitrari pœnam mortis imponendam eſſe huiuſmodi furi pro primo furto ſimplici qualificato, & contendimus, atque proculdubio verum eſſe exiſtimamus hoc facere non poſſe iudicem ex ſupra dictis, & ſane, quod vnum tantum furtum etiamſi graue ſit qualitate ſufficiens iure non ſit vt morte puniatur pleriſque placet, vt cum eis probat expreſsè Couar. *vbi ſupra in verſicul. ſanè*, de quo *infra* latius agemus. Punietur ergo iuxta *l.* 8. *hoc tit.* 11. quæ eſt huiuſmodi: *Mandamos que anſi en los hurtos qualificados, y robos, y ſalteamientos en caminos ò en campo, y fuerças, y otros delictos ſemejantes ò mayores como en otros qualeſquier delictos de otra qualquier qualidad, no ſiendo los delictos tan calificados, e graues que conuengan à la Republica no defiera à la execacion de la juſticia, y en que buenamente pueda aaer lugar commutacion ſin hazer en ello perjuyzio à las partes querelloſas, las penas ordinarias les ſean commutadas en mandarlos yr à ſeruir à las nueſtras galeras por el tiempo que pareciere à las nueſtras juſticias, ſegun la qualidad de los dichos delictos.*

Neque obſtat *dict. l.* 1. *titut.* 23. *De los homicidios*, *lib.* 8. vbi cauetur. *Que qualquiera que en la nueſtra Corte, ò en el nueſtro raſtro matare, ò hiriere que muera por ellos, ſalua ſi fuere en ſu defenſion, ò en los caſos por derecho permiſſos, y eſſo miſmo dezimos que muera por juſticia aquel que fuere conuencido de hurto, ò robo, ò fuerça, en la dicha nueſtra Corte, ò en el nueſtro raſtro, y aquel que fuere tomado con el hurto, ò robo en la dicha Corte, ò raſtro.* Quia primo reſpondemus, quod vt arbitratur Gregor. Lopez *in l.* 3. *gloſſ. fin. tit.* 6. *p.* 2. præd. l. regia de conſuetudine pro primo furto regulariter non ſeruatur, ideoque, inquit, interroga in hoc practicos maleficiorum curiæ, quem refert. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 8. *ordinamento in gloſſ. conuencido de furto*, *pagin.* 258. dicens, Quod ideo furtum commiſſum in curia arbitrio prætorum, hoc eſt, *Alcaldes del Crimen*, attento loco Curiæ, & perſonæ delinquentis, & illius, cui fuit res furata erit relinquenda punitio arg. *d. l.* 3. *tit.* 16. *part.* & quæ ibi notat Gregor. Lopez *in gloſſ. legum alacdrio.*

Secundo, & peremptoriè reſpondemus, quod iure nouiſſimo huius Regni aliud eſt cautum vt docuimus *ſupr. num.*.... *verſic. iure nouiſſimo.* Deinde dicimus Alphonſ. à Caſtr. *vbi ſupra d. loco* pro contraria parte, à nobis adducto non loqui nuncupatim de loco Palatij Regij, ſed generaliter de qualitate dignitatis loci furtum ibidem maxime aggrauante, at locus ſacer, vel religioſus à iure ſolum exprimitur quod ſit huiuſmodi, vt pœna mortis imponi poſſit pro primo furto: ergo de eo ſolum loco, quatenus ad d. pœnam, intelligendus eſt.

43 Quod ſi de alio ſentire viſus fuerit, adhuc non erit tuta eius opinio, nec cum tanto periculo animæ practicanda, ſiquidem. ¶ Et ſi, non deſint qui communiter teneant iudicem arbitrium ſuum extendere poſſe vſque ad mortem, prout ſunt gloſſ. *in* §. *in ſumma verbo extraordinaria*, *inſtit. de iniuriis*, & alij communiter DD. quos refert Proſpert. Farinac. *de delict. & pœn.* 1. *quaſt.* 17. *num.* 34. vbi quod præd. gloſſ. eſt communiter recepta à Doctoribus, & in terminis furti qualificati, tamen D. Couar. *lib.* 2. *variar. reſol. cap.* 9. *num.* 7. *in verſic. ſed profecto*, vbi quod etiamſi, lege cautum ſit, furem non eſſe occidendum, ſed alia mitiori pœna damnandum, non ex hoc vetitum eſt, iudicem ob criminis qualitatem, ex eo, quod vel ratione loci temporis, aut quantitatis furtum ſit extraordinarium, & maxime graue pœnam legis augere, & ob exemplum furem iſtum vltimo ſupplicio afficere, vt ibi iure probare nititur, & quod ideo hiſce temporibus opus eſt aduerſus fures durioribus pœnis vti potiſſimum, vbi furtum ſimplex non eſt, ſed vel quantitate, vel qualitate graue, quo ſit ſecundum ipſum vt licet Alex. de Ales, Scotus, & Sylu. cenſuerint iniquam fore legem, quæ pro ſimplici furto mortis pœnam indixerit, nec iuſte poſſe eam in republica ſtatui, verius tamen eſt, eam pœnam ſtatui æquiſſimè poſſe, vbi furtum qualitate vel quantitate ſit enorme: ſicuti ex iunioribus Theologis probant Ioan. Dried. Medin. & Alph. à Caſt. quos ibi citat.

Nihilominus tamen gloſſ. illa *in dict.* §. *in ſumma*, ab aliis, quampluribus Doctoribus communiter reprobatur, quos refert Farinac. *vbi ſup. in verſic. & licet contrarium*, vbi, & ſi priorem communem ſequatur eam tamen, *num.* 35. declarat, vt procedat dummodo delictum ſit in ſe adeo atrox vt ex eius circunſtantiis, & qualitatibus illud grauantibus iudex ad mortis pœnam imponendam ſe diſpoſuerit, quo caſu poſſet arbitrariam pœnam vſque ad mortem extendere, aliter ſecus, ſecundum communem Doctorum ſententiam, quam ibi refert, & ſequitur, quæ loquitur generaliter in aliis delictis grauiſſimis in quibus plurima ſunt conſideranda, vt iudex hoc facere poſſet, ne indiſcreto zelo iuſtitiæ iura tranſgrediatur, non tamen loquitur præfata communis ſententia in noſtra ſpecie ſimplicis primi furti, de qua nos hic agimus, pro quo à iure communi, nec regio nouiſſimo non inuenitur poſita pœna mortis. Condemnare namque ad mortem abſque lege, ſed tamen propter confictas conſiderationes iudicis id ita arbitrantia vnuſquiſque ſibi conſulat an ſit faciendum: ego quidem numquam id docerem, niſi lege clara expreſſum reperiretur, quod ſi noſtri Principes id vellent profecto lege lata ſuper eo ſanxiſſent, cum igitur hoc non fecerint argumentum eſt maximum hoc minime voluiſſe. Hoc, ſolum deberent iudices facere, pauere & abſtinere à ſimili condemnatione. ¶ Tandem 44
fallitur Caſtr. dum intelligit *dict.* §. *famoſos*, etiam procedere in illis furibus, qui notabili aliqua, & multum aggrauante circunſtantia furtum veſtierunt quaſi ij famoſi latrones ſint & dicantur, hoc enim ex proprio cap. accepit & præterea eſt contra communem intelligentiam omnium Doctorum noſtrorum circa verba *famoſos*, qui eum tamen dici famoſum furem exponunt, qui conſueuit furari, licet clam frequenter tamen furetur, latronem vero, qui palam furatur, vt conſtat ex ipſis iuris interpretibus, quos vidiſſe oportuit Caſtr. & præcipuè ex ſcribb. *in dict.* §. *famoſos*, & Cæpol. *in dict. authent. ſed nouo iure*, *num.* 47. *cum ſequent.* D. Couar. *lib.* 2. *var. reſolut. cap.* 9. *num.* 7.

&

& Iul. Claro, §. *furtum versic. sciat tamen*, qui dicit, ita obseruari ex practic. Conrad. Gregor. Lopez *in dict. l. 14. in gloss. magna ibi*, si vero elam subripit, & est famosus, quia sæpius fecit, &c. & Petr. Greg. *d. lib. 37. cap. 2. num. 3. & 4.* dicemus Latius infra *quæst. statim sequenti*. Vel qui committit furtum in itinere publico, vel mari, quia ille vocatur famosus latro Anton. Gomez *cap. 5. de furt. num.* 10. & Couarruu. *vbi supra*. Petr. Greg. *vbi supr.* quod approbare visa est. *d. l. 18. tit. 14. part. 7.* ibi: *Fueras ende si fuesse ladron conocido que manifestamente tuuiesse caminos, ò robase otros en la mar con nauies armados aquien dizen cursarios*, & ibi notat expressè Gregor. Lopez in gloss. *tuuiesse caminos*, dicens, quod de istis loquitur *dict. § famoses*, & allegat Angel. *in l. prætor ait*, §. *aduersus*, *ff. de sepulchr. violat.* dicentem per illum tamen quod non intelligitur latro famosus, qui non consueuit furari elam, sed ille, qui armatus rapit, vel subtrahit, sieque falsam esse opinionem dicentium eum qui tria furta fecit esse famosum latronem, multo igitur minus dicetur famosus latro, qui semel in Palatio Regis furatus est, sed potius audax, & temeratius, & supra d. nostram sententiam nouissimè probat Farinac. *de furtu, quæst. 167. num. 39. fol. 8. mihi 17.*

45 Pro secundo vero furto simplici In Hispaniarum Regnis Iure fori erat imposita pœna mortis, vt *in dict. lib. 6. tit. 5. lib. 4. for. leg.* sed hæc lex non seruatur pro secundo furto de consuetudine secundum Gregor. Lop. *vbi supra in dict. gloss. magna versic.* hodie tamen aliter, & Anton. Gom. *dict. cap. de furto sub num. 5. ad fin.* vbi voluit Couarruu. *d. lib. 2. cap. 9. sub num. 7.* illis verbis: imò apud Hispanos olim pro secundo furto suspendebatur fur. *lib. 6. tit. 5. lib. 4.* fori estque in hoc illa l. adeo rigida, vt sit iniqua, & inhumana secundum D. à Soto, quem refert Salon *de iustitia & iure, columm. 1339. in princip.* Sotus tamen *de instit. & iur. lib. 15. quæstion. 3. art. 3. ad tertium in fin.* vbi de hoc agit tamen dicit quod d. fori sub illo rigore nempe quod fur pro secundo furto occidatur non

46 est in vsu. ¶ Quod si fur committens in aliqua ciuitate, vel loco furtum reperiatur sine auriculis, non erit hæc sufficiens præsumptio, quod iam hic alia duo furta commiserit, vt sic possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro, sed necessario requiritur, vt iudex loci vbi vltimum furtum commissum est, mittat litteras requisitorias, ad alia loca, vbi priora delicta sunt commissa, poterit tamen interrogari reus ex sola abscissione auricularum de aliis furtis, & in quibus locis illa commiserit vt mittat ad ea verificanda, & hoc casu, si negaret, & nollet declarare posset iuste torqueri, vt dicat & declaret, ita tamen Anton. Gomez *3. tom. cap. 5. de furt. num. 14.* vbi quod ita debet practicari à peritis iudicibus, quem sequitur Molin. Theologus, *de delict. disput. 695. num. 14. colum. 1214. cum seqq.*

47 Vnde in his Regnis pro secundo furto communiter imponitur pœna flagellorum, & abscisionis auricularum, vt affirmat Anton. Gom. *dict. num. 5.* dicens, quod pœnam abscisionis auricularum inuenit pro furtis *d. l. 6. tit. 5. lib. 4. fur.* sed *d. l. 6.* eam pœnam non imponit pro secundo furto, sed pro primo, quando fur non est soluendo *las nouelas*, & ideo Gregor. Lopez, *vbi supra in d. gloss. mag prope fin.* ibi: hodie, tamen in regno isto, inquit quod est in practica vt pro secundo furto abscindantur aures. Sed iure nouiori huius Regni pro secundo furto simplici imponitur: *pena de cien azotes y que sirua perpetuamente en las galeras, y si fuere el segunde hurto en la Corte del Rey le sean dados ducientos azotes, y que sirua perpetuamente en la dichas galeras, esto entiende auiendo sido tambien el primer hurto en la Corte*, vt præcipit *l. 7.* huius *tit. 11.* & hoc erit in praxi huius temporibus obseruandum de Iure qua pœna puniatur fur pro secundo furto asserit latè Farinac. *de furtu, quæst. 167. num. 42. cum sequentibus, pag. 17.*

Pro tertio furto (licet non reperiatur iure eautum) tamen de generali consuetudine imponitur pœna mortis, quia propter reiterationem, & frequentiam delicti efficitur famosus, & famosus latro debet furca suspendi, vt *in l. capitalium § famoses, ff. de pœn.* facit *l. 3. C. de Episcop. aud.* vbi probatur, quod delinquendi consuetudo facit, vt reus grauius puniatur, & *in d. l. capitalium, §. solent, & in §. grassatores*, & probat latius eum communi plures DD. allegans amplians, & limitans Farinac. *vbi supra de pœna debetur dict. quæst. 23. num. 1. cum pluribus sequentibus*, & prius *quæst. 18. num. 80. & quæst. 20. num. 43.* ¶ Et in terminis ita tamen gloss. ordinaria, *in dict. authent. sed nec vere versic. castigabitur, C. de seru. fugit.* & ibi communiter DD. & hæc est communis glossarum, & Doctorum & Cepol. ibidem, *num. 92. cum sequent*, vbi quod ita communiter practicatur & *num. 94.* contendit hoc non procedere de iure, sed imo quod fur etiam tria vel plura furta committens non debeat suspendi, vel aliter mori, quod etiam bene probat Ias. *in l. penultim. num. 6. ff. de condit. ob caus. & in §. ex maleficiis colum. 2. de action.* sed quod de generali consuetudine pro tertio furto imponitur pœna mortis affirmat cum communi eam sequutus Anton. Gomez *dict. 5. de furt. num 6.* & Farinac. *de delict. & pœn. dict. quæst. 23. num. 4.* eamque sequitur Gregor. Lopez *vbi supr. gloss. magna in versic. sed pro tertio*, &c. eandem communem de generali consuetudine cum aliis pluribus authoribus refert Iul. Clarus *in dict. § furtum versic. sciat tamen*, & quod secundum aliquos ex duobus furtis dicatur quis famosus fur, & laqueo suspendi debeat, quod ita de generali consuetudine obseruatur, refert nonnullos attestantes Fulgos. *consilio 157. num. 1.* quos tamen in libro suo id dicentes non reperit Clarus, neque ego verum credo, sed potius communiter obseruatur totum contrarium, vt pro secundo furto simplici minime imponatur pœna mortis Neque obstat *l. 6. tit. 28. part. 2.* imponens pro secundo furto pœnam mortis, quia ipsa expressè loquitur in casu speciali, scilicet in furto facto tempore belli, vnde extra illum specialem casum, non est recedendum à prædictis, vt suprà exigatur tertium furtum & in specie, ita respondit Gregor. Lopez *in d. l. 18. in gloss. magna, versic. & tamen istarum partitarum titul. 14. part. 7.* Putat tamen Clarus seruanda esse in hoc statuta locorum, quibus non extantibus non credit furem etiam propter multa furta esse pœna mortis afficiendum, sed obseruari debere ius commune, vt citra mortem puniatur, & hoc nisi in aliquo loco esset specialis consuetudo, vt fures suspenderentur, nam eo casum minime mutanda esset. Hæc opinio Clari iuri magis conformis est. Nihilominus priorem probauit generalis consuetudo, vt dicunt DD. eamq; sequutus videtur. 48

videtur. Hæc eadem pœna probatur: & hanc pœnam iustè posse à republica statui in hoc casu propter delinquendi proteruiam, & contumaciam scribit Ioann. Maior, *in 4. distinct.* 15. *quæst.* 27. cum quo transit Couar. *vbi sup.* & Soto *vbi supra in versicul.* pro trino vero fatetur esse vsum occidendi fures, & ll. Hispaniæ receptum vt *in d. l. fori*: eandem dicit communem & probabilem Salon. *vbi supra colum.* 1340. *in fi.* eamque sequitur plures allegans Petr. Zauall. 1. *p. resol. crim. casu* 19 *num.* 1.

49 Hæc tamen communis conclusio & practica secundum Cæpol. *vbi sup. d. num.* 94. de consuetudine non seruatur Veronæ, si tria furta essent parua, & de rebus minutis, mangiatiuis, vt pura de gallinis: sed quod vidit condemnari pecunia vel ad standum per aliquod tempus puta duorum, vel trium mensium in carceribus, cuius sententiam principalem in hoc existimo verissimam & in praxi omnino sequendam, nempe vt pro tribus furtis paruis gallinarum, vel similibus fur minime debeat condemnari in pœna mortis, sed alia arbitraria iuxta qualitatem, & quantitatem furti, & personarum licet contra Cæpol. & *supra d. hac* limitationem teneat Menoch. *d. casu* 295. *num* 17. quasi non tam quantitas, quam consuetudo furandi consideretur, sed opinionem Cæpol. sequitur Petr. Cauall. *d. casu* 19. *num.* 9. *cum sequent. vbi num.* 9. quoad vidit quandoque tales condemnari in pœnam vnius, aut duorum ictuum funis appositi ad collum, vel ad pedes cum nonnullis rebus eiusdem generis, cuius erant furata ad demonstrandam causam ex qua publicè sic torquebantur, & quod hoc potest admitti, vt ibi probat: priorem nostram opinionem probauit Castald. *de syndic. quæst.* 149. imò quod pro tribus furtis paruis non dicatur quis fur famosus, nisi cum armis, eamque vt æquam sequitur Greg. Lop. *in d. l.* 18. *glos. magna in versic. sed an sufficiant tract.* 14. *part.* 7. & Salon. *vbi sup. colum.* 1340. *versi. obseruemus vltimo*, *& colum. seq. glos. fin. in princip.* & Molin. Theolog *de delict. disp.* 695. *colum p.* 209. *versic. in Regno.*

50 Vulgaris tamen est quæstio in hac materia, an si quis commiserit vnum furtum magnum æquiualens tribus possit pro eo furca suspendi, licet sit primum furtum? Et in hoc Bald *in d. auth. sed nouo iure, num.* 3. *vers.* dico tamen partem affirmatiuam dicens quod pro vno furto multum enormi potest quis suspendi, quia sæpè vnum magnum æquipollet tribus paruis argum. *l. si is qui tres, §. fin. ff. de excusat. tut.* quæ tamen loquitur in tutelis.

51 Secundò, quia in atrocissimis delictis licitum est iura transgredi iuxta doctrinam Innoc. quam ibi sequuntur scribentes *in cap.* 1. *in fi. de constit.* qui & si expressè hoc non dicat, sed ad omnibus ad id allegatur, sequuntur omnes Legistæ, & Canonistæ, vt dicit Marsil. *in l.* 1. *in princ. num.* 59. *ff. ad l Corn. de sicar. & consil.* 52. *num.* 16. *& in l.* 1. *in princ. num.* 23. *ff. de quæstion.* & refert plures Anton. Gomez *de furt. sub num.* 6. & sequitur plures referens Bern. Diaz *in reg.* 45. & ibi addit. & plura ex eo inferens Auil. *c.* 2. *prat. in gloss. derechamente, num.* 11. *cum seqq.* est communis, vt plurimos congerens testatur Loazes *in allegat pro mala in respons. ad quintum fundam. num.* 34. *pag.* 312. *cum seqq.*

Et propter illud dictum Innocent. fuit tempore Bald. suspensus quidam qui iuxta Papam dum ingrederetur Perusium alium interfecerat, & fuit statim suspensus contra formam statuti, vt refert Puteus de Syndic. *fol.* 288. *num.* 19. teste Claro *in pract. crim. lib.* 1. *§.* 1. *versic. quinimo.* Et ex his opinionem illam principalem Bald. sequitur Ang. *in §. ex maleficiis, num.* 5. *inst. de action & in §.* 1 *inst. vi bon rap. & in l. quod molit. §. quia assidua ff. de edilit. edict.* Angel. *in tract. malef. in parte*, *& vestem cælestem abstulit*, *num.* 13. *in versic. nunc sumpta occasione*, vbi dicit, quod ita semel practicauit Perusij dum assideret, Abb. *in capit. inter alia de immunit. Eccles. num.* 31. Mont. *in l.* 6. *glos.* 1. *in medio titul.* 5. *lib.* 4. *for. leg.* Hippolyt. de Marsil, *in l. vnius, §. cognitionum, num.* 29 *ff. de quibus*, & hanc opinionem ex consuetudine inualuisse in Hispania, attestatur Bern. Diaz, de Lugo, *in sua pract. crim. can. c.* 90. *in versic. præcipuè*, quem refert, & sequitur Peguer. *decis.* 27. *num.* 6. *cum seqq.* estque magis communis sententia à qua recedendum non est secundum Iacobum Menoch. *d. lib.* 2. *de arbitrar. iudic. cent.* 2. *casu* 295. *num.* 9. & Bald. *in c.* 1. *§. iniuriam num.* 8 *de pac. iuram. firm. in vsib. fœud.* & esse vsu receptam firmat Padill. *in l.* 11. *infigere, num.* 12. *C. de transact.* & inquit Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *vbi supra litt. B* quod audit eam admissam in tribunalibus superioribus Hispaniæ, à quibus seuerius propter publicam vtilitatem, & aliorum terrorem crimina puniuntur, estque receptissimum, vt ait Soto *in loco infra* pro contra opinionem citando; eandem sequitur, & communem dicit, & esse probabiliorem Salon. *vbi sup. col.* 1340. *in fin. & col. seqq.* non ex ratione Bald. sed quia furtum insigne perturbat pacem publicam, & ita expedire max. bono communi, vt tales fures è medio tollantur, eandem partem sequitur, & dicit practicari in Prætorio Granatensi, & esse magis communem affirmat Humad. *in l.* 1. *gloss.* 12. *num.* 1. *&* 2. *tit.* 17. *pag.* 2.

Et nouissime quæstionem hanc latissimè pro 52
vtraque parte examinat Peguera *decisione criminali*, & plures authores allegans refert in hoc duas magis communes opiniones contrarias, & nonnullos authores affirmantes, quod in Hispania, & in Principatu Cataloniæ consuetudine seruatur d. opinio Baldi, affirmatiua, & eam ipse, *numer.* 4. *cum sequentibus* sequitur & probat dummodo illud primum furtum sit graue & enorme ratione loci, temporis, quantitatis, vel alterius qualitatis, aut circunstantiæ, & inquit *numer.* 8. quod hæc opinio magis de plano procederet, quando vltra magnitudinem furti concurreret alia qualitas, vel circunstantia aggrauans delictum, ita vt non possit dici simplex furtum, sed qualificatum secundum Bernardum Diaz, Couarruuiam, & Canter. quos refert, & *numero* 11. addit quod hac opinione attenta, quando furtum dicatur esse magnum, vel enorme iudicis arbitrio committitur secundum Doctores, quos ibi ad hoc citat, & tandem *numero* 12. inquit se vidisse furca suspendi quendam, qui noctis tempore ex apotheca, quam adulterinis clauibus aperuerat multas merces abstulerat valoris vltra sexcentos aureos, licet aliud furtum confessus non fuerat, & iterum idem in simili casu præcedenti, licet furtum non ascenderet ad tantam summam, & *num.* 13. ait, memores se esse velle iudices in hoc cuiusdam dicti Ludouici Pegueræ *in suis decisionibus crimin. cap.* 27. *sub num.* 8. *ad fin.* vbi vult, quòd licet verum sit, & de consuetudine seruatum in illo Principatu Cataloniæ, quod pro vnico tantum furto magno quis la-

queo suspendatur, tamen possunt iudices arbitrari minorẽ pœnam iuxta qualitatem facti, ratione loci, temporis, & ætatis ac conditionem personæ vel aliis causis quæ solent perducere iudicem ad mediocrem pœnam, pro quo etiam allegar Augustin. de Arimin. in addit. ad Angel. *de malef. in verb. & vestem cœlestem sub num. 13. ad fin. & in verbo, quas si non soluerit, num. 15. versic. adde mirabile consilium.*

His tamen omnibus non obstantibus, Primo pro contraria sententia, imo quod etiam si furtum sit magnum vt tribus æquivaleat, fur pro eo non debeat, nec possit pœna mortis condemnari, primo facit, quia hoc non reperitur iure cautum, imo absque vlla distinctione, statutum est à iure furem non esse puniendum pœna mortis, vt vidimus. Secundo, quia si pro tertio furto iuxta consuetudinem generalem imponitur pœna mortis, est propter reiterationem, & frequentiam delicti non vero propter magnitudinem eius, quæ ratio cessat in primo furto etiam magno. Tertio, quia rarò posset cognosci, quod furtum dicatur magnum, vel paruum, & necessario esset deueniendum ad arbitrium iudicis, sed non omnes iudices habent rectum solidum, & Christianum arbitrium, aut saltem cum deliberatione debita illud ponderant, at vitam hominis ponere in arbitrio caduco, & indiscreto plurimorum iudicum præcipuè cum nullo iure hoc caueatur, periculosissimum, atque iniquum videtur, & ita merito, contra primam opinionem Bald. in terminis tenent expresse Salic. Fulgos. Paul. de Castr *in d. authent. sed nouo iure*, dicens hic, quod alij DD. tenent ibi contra Bald. contra, quem etiam tamen latè probans Cæpol. *ibidem numer. 76. cum seqq.* Iason. *in d. l. penult & in l. 1. num. 4. C. de precib. imper. offer. & in d. §. ex maleficiis, num. 12.* vbi eandem sequitur Gomez, *num. 13.* & Crotus *in cap vltim. column. penult. de constit. in 6.* Cassan. *in consuet. Burg. titul. 1. §. 5. versic. simplex, & versic. quero quomodo, numer. 14.* quos sequi videtur Conar. *lib. 2. variar. resol. cap. 9. sub num. 7. in versic. sed ea dispositio*, & August. de Arimin. ad Angel. *vbi supra col. 5. in fin.* hanc etiam sequitur & probat Anton. Gomez *cap. de furt. num. 7.* Roland. à Vall. *cons. 51. num 43. volum. 1.* & contra Bald. in hoc est communis opinio, vt inquit Angel. de Vbald. *termin. commis. crim. diuers. Doctorum, cons. 71. numer. 21. lib. 2.* & hanc opinionem multis comprobat Iacob Boul. *in d. l. capitalium, §. famosos, num. 28. ff. de pœn.* estque magis communis secundum Gregor. Lopez *in d. l. 18. glossa magna, in versic. & ex prædictis*, qui eam sequitur & pro ea legem illam regiam considerat, quem ad hoc refert Padill. *in d. l. transigere num. 12.* Auil. *d. cap. 1. pretor glossa derechamente num. 13. cum sequem. vsque ad num. 16.* & addit. Bernard. Diaz, *vbi supra*, qui eam sequitur dicens quod ab hac magis communi, & veriori opinione non auderet recedere, nisi vltra magnitudinem rei furatæ aliæ qualitates crimen aggrauantes interuenissent, sed nec hoc in ea sententia sufficeret, nisi qualitas aggrauans esset expressa in iure pro sufficienti ad pœnam mortis furi imponendam, vt prædiximus, & inquit Aretin. *in d. authent. sed nouo iure num. 5.* quem ad hoc referont Cassan. *vbi supra num. 15.* & Roland. à Vall. *etiam vbi sup. circa fin. cons.* & Clar. *§. furtum in versic. sed an pro vno*, quod neque præd. opinio Bald. seruatur in practica & inquit Cacialup. *in l. cum seruus de condit. caus. dat*, &c. quem refert Clar. ibi, quod vidit quemdam, qui commiserat furtum mille ducatorum aureorum, qui euasit pœnam mortis, & fuit solummodo punitus pro primo furto, & hanc probat Salaz. *de vsu, & consuet. cap. 5. num. 18. cum sequent.* & ex Theolog. hanc etiam secundam opinionem sequutus est Dominic. à Sot. *lib. 5. de iust. & iur. quest. 3. art. 3. in resp. ad tertium argument. in fin.* & hoc videtur tutius ai. Gregor. Lopez *in l. 1. tit. 17. p. 2. in gloss. el furto*, vbi respondet illi legem quæ videbatur facere pro opinione contrariæ Bald quod ibi tamen imponitur pœna ad arbitrium regis, & non præcisè pœna mortis. Adde tu quod loquitur etiam l. illam in furto commisso contra Regem, non vero contra alios, & hanc secundam opinionem inquit esse magis communem æquiorem, & magis practicatam Farinac. *de delict. & pœn. quest. 23. num. 3. in 1. p. suarum quest. crim.* & hanc, secundam contra Bald. appell. communem sententiam Molin. Theolog. *disput. 695. num 9. col. 1210.* dicens quod hæc sententia sibi probatur, vbi contraria, non fuerit lege sancita, aut consuetudine, quæ vim legis habeat recepta, vt dicis, non esse adhuc ita receptam in hoc Regno Castellæ, & nouissime idem Far. *de furtis q. 167. n. 47.* vbi testatur de praxi huius opinionis, apud se, & inquit, quod vbi non sunt Bannimenta, aut statuta contraria sequere hanc opinionem & non errabis, & quod isto casu fur condemnabitur ad triremes; aut perpetuas aut per decennium, in quibus sæpe inde moriuntur, vtique iustitia non erit deiussa, nec ipsi iustitiam decidere poterunt. ¶ Neque placet mihi concordia, quam inter duas opiniones communes contrarias, assignat Franc. March. *q. 6. p. 2.* quem sequitur Menoch. *vbi sup. d. n. 9* probatur, & militant circa eam fundamenta huius secundæ verioris, & receptioris opin. quam proculdubio censeo tenendam in praxi in iudicando, & consulendo aduersus Bald. & sequaces, pro qua nouissimè expendo l. 8. huius titul. quæ est huiusmodi: *Mandamos que ansi en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos, en caminos, ò en campo, y fuerças, y otros delictos semejantes, ò mayores como en otros qualesquier delictos, de otra qualquier qualidad, no siendo los delictos tan qualificados y graues que conuengan à la Republica, no difiera à la execucion de la iusticia y en que buenamente pueda auer lugar commutacion sin hazer en ello perjuizio à las partes querellosas, las penas ordinarias les sean commutadas en mandarlos yr à seruir à las nuestras galeras por el tiempo que pareciere à las nuestras justicias segun la qualidad de los dichos delictos*, ergo si in furtis qualificatis hoc licet, à fortiori in furto magno non qualificato, licet pro eo esset alias imponenda pœna mortis, id licebit, siquidem nulla l. cauetur, vt pro eo pœna ordinaria fit mortis, nec conueniat Reipublicæ exequutionem respectu mortis, non differri.

Qua sententia retenta, non obstant fundamenta, supra adducta pro opinione Bald. & non quidem, primum ex *l. si is qui tres, in vers. cæterum, ff. excusat. tutor.* vbi quod vna tutela magna ita præstari immunitatem, & excusationem à tutela secunda, sicut tres tutelæ excusant ab onere quartæ, sed ea decisio procedit ob difficilem rerum administrationem, nec commode huic quæstioni aptari potest, sed in furto consideratur alia ratio, quia in tribus furtis desiderantur plura nempè delictum furti, animus, & consuetudo, atque frequentia furandi quæ aggrauant magis delictum, quam rei furatæ semel magnitudo, ita Cæpola

Cæpola *vbi supra num.* 78. *versicul. nec obstat* & vno verbo Couarruuias, *vbi supra in versiculo, sed ea decisio*.

52 Ad secundum de doctrina Innocent. *in dict. cap* 1. *de constitut.* quæ habet, quod in atrocissimis delictis licitum sit iura transgredi: respondetur multis modis; primo quod non sit vera, quia nisi iudex habeat licentiam à principe non potest augere pœnam, propter immanitatem criminis, secundum Ludouic. Rom. *singul.* 197. *incip. dixit Bald.* vbi pro hoc allegat text. *singul. in l. ante penultim.* secundum vnam lecturam glossa communiter approbatam ibi *verbo dinius, ff. de fals.* qui text. cum glossa *super verbo pati posse*, vult quod iudex non potest punire plus quam sit pœna ordinaria, etiam vt alij terreantur & sic vbi est aliqua immanitas criminis idem Roman. *in l. si vero*, §. *de viro, ff. solut. matrimon.* Iason. *in dict.* §. *ex maleficiis column.* 2. Marsil. *in practic. crimin.* §. *diligenter, numer.* 179. & Grammatic. *voto* 30 *numer.* 14. quos sequitur Cæpol. *vbi supra numer.* 78. & Roland. à Vall. *consil.* 7. *numer.* 45. *volum.* 1. sed quia contrarium probat D. Couarruuias *vbi supra numer.* 8 & & doctrina Innocent. contraria *vbi supra* est communiter approbata, ideo secundo eidem respondeo, quod futtum quamuis magnum, dummodo non sit ita qualificatum, vt à iure pro eo sit imposita pœna mortis non potest dici adeò atrocissimum delictum in cum sensum, vt pro eo possit fieri transitus de pœna minori morte ad aliam tam excessiuam & magnam, sicut est mortis, sed illam, quæ grauior cæteris sit præter mortem.

Et vt plenius doctrinam Innocentij supradictam declaremus, quamuis extra rem incidenter tamen obseruandum erit, illam procedere (in casu quo sequenda sit) vbi de delicto plene constat, & sic in puniendo, non vero in procedendo ita eam semper intellexi & alij intelligunt rectè vt sunt Hippolyt. Marsil. *in dict.* §. *diligenter*, *numer.* 175. Auiles *capit.* 1. *prætor. in glossa, derechamente, sub numer.* 12. *ad fin. & numer.* 23. atque in eam sententiam, inclinauit Curia Neapolit. vt refert Grammat *voto* 34. *circa fin.* & sequitur Roland. à Valle *consil.* 7. *numer.* 41. quidquid contrarium seruari apud se affirmet Clarus *in practic. criminal.* §. *fin.* §. 11. *in versiculo sunt etiam*, ibi, *sed certe*, dicens, quod in enormibus, & atrocioribus criminibus permittitur iudicibus iura transgredi, etiam in procedendo.

53 ¶Quia possunt deuenire ad torturã, etiamsi indicia non sint in totum sufficientia neque probata per testes omni exceptione maiores (vt de iure videtur regulariter requiri) & plerumque etiam non edita copia processus informatiui, pro quo facit, quia in atrocissimis delictis qui solent committi occultè non ita planiora indicia requiruntur ad torturam sicut in aliis delictis, imò licitum est tali casu transgredi iura ex supradicta doctrina Innocentij Marsil. *consil.* 121. *num.* 8. & Boer *decis.* 316. *in princip.* qui loquuntur in terminis, & in his promptior debet esse iudex ad torturam, vt inquit Bald. *in l.* 3. *C. de Episcop aud numer.* quem sequitur Alexand. *consil.* 77. *volum.* 1. *colum.* 2. Decius *consil.* 262. *colum. fin.* quos in hoc citat. Roland. à Vall. *vbi supra d. consil.* 7. *numer.* 7. *volum.* 1. ¶ Sed absit à me talis praxis, est enim perniciosissima, & contra omnia iura & vitæ humanæ, atque periculosissima iudicibus ca vtentibus, quia vt plurimum sunt sanguinolenti, & dediti maximo rigori, atque ideo gaudent summoperè reperientes qualemcunque viam torquendi homines, & possunt falli plerunque torquendo innocentes, & aliquando metu tormentorum facientes eos fateri, quod non fecerunt, eos occidendo: ad minus peccant mortaliter, quia exponunt se periculo manifesto torquendi, & occidendi innocentem, & sæpe tenebuntur ad restitutionem, quare Christiani iudices sint diligentissimi in inquirendo veritatem, quibuscunque viis & modis iuridicis in procedendo, non tamen torquendo sine legitimis indiciis, atque iuridice probatis ne sint crudeliores lege, reddituri potius rationem coram Deo de rigore, & excessu quam de misericordia, qua non vtuntur in hac specie non seruando d. praxim, sed potius iure ipso, quo securi remanebunt in conscientia.

Nec præterea in condemnando seruarem doctrinam Innocent. sed pœnis à iure expressis ponitem delinquentem etiam in atrocissimis delictis, præter quam si imponendo pœnam ordinariam, pro ea à iure impositam, respublica non remaneret sufficienter satisfacta: sed hoc sibi ipsis videant accuratè iudices, ne contingant rem publicam non remanere sufficienter satisfactam, *pœna ordinaria*, vt crudeliores legibus existant & iura transgredi præsumant, pro qua consideratione, & contra doctrinam Innocent. *vbi supra*, considero in his Regnis optimam legem regiam 6. huius tituli 11. *lib* 8. *noue collect. reg. cuius lit.* modo retulimos, quæ hic iterum memoria repetenda est in illis verbis. 54

Y otros delictos semejantes, ò mayores, ò en otros qualesquier delictos de otra qualquier qualidad. no siendo los delictos tan qualificados, y graues que conuenga à la Republica, no d fiera la execucion de la justicia, y en que buenamente pueda auer lugar commutacion sin hazer en ello perjuyzio à las partes querellosas, las penas ordinarias les sean commutadas en mandarlos yr à seruir à las nuestras galeras por el tiempo que pareciere à las nuestras justicias, segun la qualidad de los dichos delictos, ecce l. expressam, & nouissimam. Anno 1566. contra doctrinam Innocent. *sup. d.* vbi in delictis atrocissimis pœnæ ordinariæ possunt commutari in pœnam triremium, cæteris in ea contentis concurrentibus: ergo si pœnæ ordinariæ grauissimæ in his delictis possunt, & debent in mitiorem commutari, nullo modo licebit transgredi, *pœnas ordinarias*, positas à legibus, & sic iure grauiores imponendo.

Secundo pro eadem mea sententia, contra Innocent. & communem, adduco aliam optimam legem regiam nouissimam eiusdem anni positam sub titul. 24 iofra *hoc lib.* 8. & est l. 24. vbi præcipitur iudicibus. *Que cada y quando que prendieren personas algunas, ò tuuieren presos por delictos, que por ellos dexan ser condenados en penas corporales, seyendo los tales delictos de qualidad en que buenamente pueda auer commutacion sin hazer en el loper juizio à partes querellosas, seyendo condenados en penas corporales, ò en cortar pie, ò mano, ò destierro perpetuo, ò otras penas semejantes, ò deuiendolo de ser condenados en las tales penas los commuteis las dichas penas en mandarles yr à seruir à las galeras por el tiempo que os pareciere, con tanto que si lo suffriere lo qualidad del delicto no sea menos de por dos años, &c. Con que mandamos que si los delictos fueren tan graues, y qualificados que conuenga à la Republica, y à la satisfacion de las partes, no diferir la execucion de la nuestra justicia, que no aya lugar*

la dicha commutacion,& l.6.quæ its se habet: *Ordenamos, y mandamos que en todos los casos y delictos donde á de auer pena arbitraria en que conforme á su qualidad del caso, y de las personas, les auia de ser puesta pena corporal: aquella se conmute en verguença publica, y seruicio de galeras, por el tiempo que pareciere, segun la qualidad del caso y delicto*,quod si dixeris ergo secundum hoc nunquam pro delicto grauissimo imponenda erit pœna mortis; sed statim respondebo ex eadem l.8. huius titul.necnon ex d. l. 4. & 6. quod in casibus, in quibus per leges nostras pro delicto grauissimo imponi potest, & debet pœna mortis, illa recte à iudicibus imponi potest & debet, quoties Respublica, ex dilatione exequentis illius pœnæ, non redderetur satisfacta & sic conueniret Reipublicæ eius pœnæ ordinariæ exequntio. Secundo vbi commode posset fieri prædicta commutatio pœnæ ordinariæ, sine præiudicio partium querelantium alias secus: his igitur recte perpensis & consideratis iudex poterit, & debebit commutare prædictas *penas ordinarias corporales*, in pœnam triremium, vel illas exequi: oportet ergo iudicem cuncta rimari: recedat igitur deinceps à cordibus, & manibus iudicum vti prædicta doctrina Innocentij & contenti sint potius rigore legum, quam proprio.

55 Omitto alias declarationes ad doctrinam Innocent. quas accommodat eidem Roland. à Vall. *vbi supra d. consil.7. numer.* 43 *cum sequenti*, vbi quod dato, sed non concesso quod illa haberet locum, etiam in procedendo, id posset procedere in maioribus magistratibus, non autem in minoribus, vt sunt potestates terrarum quæ iurarunt seruare statuta; tales namque non possunt ea transgredi, nec leges, nec consuetudines, secundum Bald. *in auth. hodie, C. de iudic.* quem sequitur Iason. *in d. §. ex maleficiis in* 5. *colum.* & Marsil. *in d. §. diligenti, numer.* 178. & Auiles *in capit.* 1. *pratorum verbo, derechamente, numer.* 18. vbi quod dictum Innocent. *vbi supra* non habet locum in cottectotibus, neque in eius locum tenentibus, quia sunt iudices inferiores, sed in magistratibus maioribus perpetuis vt sunt Episcopi, Marchiones Comites & similes non autem in potestatibus terrarum, quis iurant seruare leges, & statuta.

56 Item quod illa doctrina Innocent. possit militare in causis arduis bonum statutum Reipublicæ concernentibus, puta si fuerit vna seditio in ciuitate, vt inquit Salicet. loquens in maioribus magistratibus *in d. authent. hodie*, quem sequitur Grammatic. *voto* 30. *numer.* 15. & Auiles, *vbi supra numero* 13. *in fin. & num.* 14. vbi, quod potest iudex facere suspendi, sine processu.

Item, quod quando periculum & tumultus imminet possunt iudices pœna mortis culpabiles punire, absque vllo ordinato processu secundum nonnullos D D. quos ibi citat.

¶ Sed ego adhuc in his casibus, potius, si fieri posset, censeo Principem consulendum super eo, quam iudicem etiam maiorem magistratum propria autboritate ea doctrina vti cum solum habeat commissionem & facultatem à Principe administrandi, & faciendi iustitiam penasque à iure, & leg. huius Regni assignatas imponendi,non vero iura, & leges transgrediendi & in terminis tenet Roman. *in l. si vero, §. de viro fal ac.* 46 *ff solut. matrim.* Felin. *in dict cap.* 1. *num.* 50.*de constit.*& ibi Decius, *num.* 13.*in* 2. *lect.* Nec obstat, quod in attocissimis delictis promptior debet esse iudex ad torturam, quia respondemus, quod in hisce delictis magis debeat iudex aduertere, quod faciat, cum de graniori causa agatur, contra inquisitos, & regulariter. 57

¶ Sicut ad pœnam ordinariam, requiruntur probationes luce meridiana clariores, ita etiam ad torturam indicia in genere suo debent esse clara & talia, quæ de iure subsistant secundum Roland. à Vall.*d. consil.* 7. *numer.* 35. *lib.* 1. *& consil. numero* 30. *& consil.* 24. *numero* 35. *cum sequenti, eodem volum.* 1. *& consil* 57. *numer.* 31. *cum seqq. volum* 4. & Marc. Anton. Eugen. *consil.* 27. *num.* 14 *cum seqq.*

Alia est etiam declaratio doctrinæ, Innoc. vt procedat quando iudex inqoitit per denuntiationem, vel inquisitionem; secus autem si procedat per accusationem: & etiam quod fallat doctrina. Innocent. in iudice delegato, vt pec Auil. *vbi supra num.* 24. Tandem inquit in proposito doctrinæ, Innoc Dominic. à Soto *de iustit. & iur lib.* 5. *quæst.* 3. *art.* 3. *ad* 3. *in vers.* id autem quod est peccatum transgredi leges & peccatum licere non potest, nisi forsan transgressionem appellet, dum sit aliquid contra verba legis,non tamen contra mentem, idem refert contra Innocent. & Bald. Salon *de iustit. & iur. col.* 1538. ¶ Addens, quod iudex tenetur in vtroque foro iudicare secundum leg. scriptas, nec potest eas sine graui peccato excedere, maximè in pœnalibus, vnde inquit, si lex non statuat furi pœnam capitalem, non habet iudex authoritatem ad illam imponendam, etiamsi in Bald. vel alio quocunque Doctore legat posse furem occidi, quia debet omnino iudicare secundum leges scriptas, & opinio huius, vel illius Doctoris, immo, nec plurium non habet vim legis, nisi vel authoritate, & statuto Principis, vel communi & approbata consuetudine, quæ habeat vim legis, recepta sit.

SVMMARIVM.

1 *Fur an pro tertio furto condemnari possit ad mortem, quando duo priora furta fuerunt commissa extra locum & territorium tertij furti, resoluitur affirmatiuè: idem si duo priora furta essent, iam præscripta, vt in numero* 2. *& etiamsi essent indulgentia Principis remissa, numer.* 3. *& etiamsi pro prioribus duobus primis furtis fur iam esset punitus,numer.* 4. *& à fortiori si pro illis non fuisset punitus,vt in num.* 5. *debent tamen esse tria præcedentia furta distincta non solum re, sed etiam tempore, pœna corporalis à iure, vel statuto pro furto imposita an habeat locum pro crimine expilata hereditatis, & nu. sequentibus.*

10 *Pœna criminis expilata hæreditatis, est arbitraria pro qualitate personarum,vt hic,*

De

De fure tria furta committente diuersis locis, &c.

Qvæstio CLV.

Qværo, supposita communi seutentia Doctotum de qua senrentia, *q.* 154. quæ babet quod de genetali consuetudine pro ter-
5 tio furto simplici fur pœna mortis condemnatur, nempè furca suspendatur. §. Quid si fur commisit duo ptiora futta in alio loco & tettitorio, tertium vero in alio diuerso, ibique fuit captus, an possit coodemnari ad mottem tanquam famosos latto? In quo breuiter resoluendum est pro patte affirmatiua (nempè, vt quamuis de primis duobns furtis cognosci non possit principaliter pet iudicem tertij, quia fuerunt commissa in diuerso territorio, attamen incidenter bene potest de eis cognoseere quoad aggrauandam pœnam huius tertij furti, quia ex teiteratione, & ftequentia delinquendi augetur pœna, vt tesoluimus supra quæ frequentia considetatut, vbicunque committuntur præd. tria furta,) quam tamen Bart. *in l. si cui, §. fin. quæst. fin. ff. de accusat.* & ibi Angel. & alij, idem Bart. *in auth. vt nulli iudicum, §. si vero quis comprehensorum collat.* 9. est communis secundum Cæpol. *in auth. sed nono iure num.* 48. vbi eum sequitur, *C. de seruit. fugit.* seqnitur plures allegans & dicens singulare, & valde notandum lo practica Anton. Gumez 3. *tom. cap. 5. de furt. numer.* 8. & Inquit in præd. specie Ioann. Andt. in addit. ad specul. *in Rubr. de furt.* quod iudices feroces faciunt eos suspendi & setuari de consuetudioe dicit Angelus *vbi supra numer.* 4. & commnnem esse ex Cassan. refert alios qnoque allegans eam sequutns D. Couarru. *lib. 2. variar. resolut. cap. 9. nnmer. 7. versic. idem erit obseruandum* & Iulius Clarus *in pract. crimin. §. furtum in versic. sed pone,* & Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 3. casu 295. numer.* 18. & bæc opinio placet Claro, *vbi supra* dicenti, quod eam, consuetudo approbanit, dummodo fur de qua agitur sit subditus ratione originis, vel domicilij illius iudicis in cuius territorio tertium furtum commisit, & quod alias illam non seruaret, si esset iudex maleficiorum secundum Angel. *de malefic. verbor. existens Florentiæ*: distinguit tamen in quæstione proposita, quod aut statutum dicit, pto tribns furtis, & tnnc non faceret illum suspendere, quia uon potest dici commisisse tria furta ex quo illa duo fuetunt extra tettitorium commissa, pro quibus non potest hic puniri; aut veto statutum dicit pro tertio futto transiret cum opiuione præd. quam vsus tecepit ptovt dicit se etiam vidisse multoties in practica obseruari: cætetum si statutum diceret quod famosus vel publicus latro, suspendatur vtique illa futta extta tetritorium commissa aggrauatent itavt pto tertio in territotio commisso esset suspendendus, & quod ita tenent communiter DD. secundum Cæpol. *vbi supra, num.* 88. nam ex interpretatione facta à consuetudine, ille dicitur fur famosus, qui tria furta commisit, nec in boc sit prædicta distinctio, an consuetudo sit in vno territorio tantum, vel in pluribus, & ideo stantibus dictis statutis, illum diceret omnino suspeodendum, sed non stantibus statutis, cum consuetudo generalis licet, quod pto tribus furtis, quis suspendatut, præfata communis sententia indistinctè procedere videtut, & ideo, eam probant sic indistinctè magis communiter DD. vt constat ex supradicta: statutis veto stantibus adhuc non videtur mulrum tealis, sed potius vetbalis præfata distinctio Clari, sicut & alia communis, quam ex Alcia. & Villalob. tefert *vbi supra* Clarus, quam etiam ipse reiicere videtut.

Idem est, quando iam ptima furta essent tempore præscripta, quia similiter, licet de eis non possit ptincipaliter cognosci, bene tamen aggrauant tertium furtum, vt pro eo possit latto condemnari ad mortem, & furca suspendi, secundum Bald. *in authent. sed nouo, iure, num* 4. *C. de seru. fugit.* idem Bald. valde commendans *in authent. qui semel, C quomodo,* & quando *in d. numer.* 25. & ibi Salicet. *column. final.* Ias. *in l. si idem cum eodem, numer. 5. ff de iurisd. omn. iudic.* quos tefert & sequitur Anton. Gomez *d cap. 5. de furt. sub num. 8. ad fin.* 2

Procedit etiam si priura duo furta, aut alterum illorum fuetint indulgentia Principis remissa, vel abolita, quia nihilominus apparer consuerudo furandi, quod in specie asserit dicens sic receptum esse in praxi Cassan. *in consuetud. Burgund. Rubr.* 1 *§. 5. versic simplex num.* 20. idem probat Matth. de Afflict. *in constit. Neapolit. Rubric. 35. cap. ad legitima pondera num.* 5. vt eos refert & sequitut Didac. *lib. 2. var. resolut. cap. 10. sub numer. 2. ad fin.* & Iul. Clar. *in §. furtum in versic. sed quid si pro illis duobus*: vbi dicit esse communem obseruantiam secundum Cassau. *vbi supra numer.* 23. sequitut etiam Menoch. *d. casu* 205. *numer.* 9. 3

Similiter procedunt superiora, etiamsi, pto primis duobus furtis fut iam sir punitus, quia ea duo furta non computantut alia punienda sed ad aggrauandum tertium furtum, ita Paul. de Castr. & cum eo Cæpol. *in dict. auth. sed nouo iure num.* 100. & Ias. *in l. eum qui §. in popnlaribus, numer. 16. ff. de iur. iurand.* & Angel. *de Malef. in parte & vestem calestem num.* 14. & ibi eius addit. August. de Arimin. alios allegans tandem probat, & Didac. alios allegans loquensque quando ptima furta sunt dignè punira *dict. lib. 2. var. cap. 9. num. 7. in versic qua obtinet,* & hane opinionem apptobar consuerudo vt attestatut Apostill. ad Viralem *de malefic in Rubr. de furt num.* 3. quam ad hoc refert Iul. Clat. *dict. §. furtum in versic. quaro etiam stante statuto*, vbi inquir, quod ita in isto Ducatu Mediolanensi setuatur, & sequitut Gregor. Lopez *in dict glossa magna in versic. & aduerte, &c.* 4

Vnde à fottiori idem videtur diceudum quando fur pto primo, & secundo futto non fuerit punitus, vt latè probat Anton. Gomez, *d. cap. 5. de furt num.* 3. deducens ex hoc secus esse, si fur commisisset plura furta in diuetsis locis, & iudex primi delicti cognosceret de eo, non enim posset condemnare furem ad mortem, licet tria furta commisisset, quia posteriora delicta non aggrauant primum, sed priora flagitia aggrauant postetiora & in terminis hoc tenent Bald. *consil. 348. volum. 5. & in l. qui crimen in fin. numer. 3. C. de ordin. cognit. & additio. vltim.* Cæpol. *in dicta anthent. sed nouo iure in fin. posita* & sequirur Gregor. Lopez *vbi supra in versic.* vbi hoc videtur limitari dicens, hoc non procedere si iudex habeat arbitrium puniendi, quia tunc in arbitriis inspicitur tempus & serlem quod tenet Bald. *vbi supra dict. l. qui crimen num.* 3. 5

dicens esse notaru dignum, sed hoc vltimum de iudice habente arbitrium puniendi non probo, quia cessat alterario de frequentia furandi, cui innititur communis obseruatio consuetudinis generalis, licet enim tria furta hic fur iam commiserit, cum non agatur nisi depunitione primi ratio arbitrij, quod habet iudex puniendi, non potest considerari circa furta postea commissa, quia pro tertio tantum furto iudex cumpetens cognoscendi & puniendi pro illo est, qui potest eum pœna mortis condemnare: arbitrium igitur habet puniendi iudex furem primi furti, pro eodem primo furto, sed pro hoc nullo modo potest pœnam mortis infligere quia esset contra ius ergo secundum & tertium furtum de quibus non cognoscit non aggrauant primum, frequentia namque furandi consideratur ex præcedentibus furtis non vero ex sequentibus.

6 Denique ad hoc vt pro tertio furto fur suspendi possit, debent esse tria furta distincta non solum re, sed etiam tempore, secus si plura furta facta sint eodem loco & tempore, quia talia furta non possunt numerari vt plura mens namque statuti vel consuetudinis intendit grauius punire propter consuetudinem delinquendi, in qua requiritur temporis interuallum: ita tenet Capol. *in dict. auth. sed nouo iure num.* 100. *in versic. item adde prad & num* .08. vbi quod hoc tenent DD. communiter & ex eo idem affirmat Clar. *dict.* .§. *furtum versicul. vnum tamen nota.* Secus tamen videtur dicendum si quis pluries furtum commisisset diuersis vicibus, & temporibus, licet omnia in eodem die, vt videtur velle Didac. Perez *in l.* 7. *in glossa azares per totam, pracipue in versic. sicut si quis pluries furtum commisisset tit.* 10. *lib.* 8. *ordin. pag* 235. *col.* 2. *& pag sequenti.*

7 Quæri hic potest an pœna corporalis imposita a iure vel statuto pro furto habeat etiam locum pro crimine expilatæ hæreditatis.

8 Pro cuius cognitione obseruandum est, quod de hoc tradit Petr. Greg. *lib.* 37. *syntagmat iur. vniuers. cap.* 9. *in princ.* vbi ponit pœnam huius criminis *& l.* 21. *tit.* 14. *part.* 7. quam citat Anton. Gomez *cap. de furto n.* 16. *col. penult.* & cum hoc crimen dicatur largo modo furtum vt probant iura allegata pro Anton. Gomez, quinimo expilatores atrociores sunt fures *vt in l.* 1. *ff. de effractoribus*, vbi ponitur pœna contra expilatores hæreditatis *in l.* 1. *ff. de crimin. expilat. hared.*

9 Ex quibus infert Bald. *in l de his numer.* 2. *C. de furt.* quod expilator hæreditatis possit furca suspendi, vel alia pœna affici vigore statuti loquentis de furtis quem refert, & sequitur Anton. Gomez *vbi supra dict. num.* 16 *in versic ex quo infertur*, addens quod sicut publicus, vel famosus latro potest furca suspendi, ita & expilator hæreditatis.

Quæ opinio mihi non placet, nec eam veram esse censeo ex seqq. Primò, quoniam diuersa sunt crimina & diuersis pœnis puniuntur, vt in leg.
10 supra citatis loquentibus de furti pœna. ¶ Secundò *ex d. l. partita de pœna expilata hæredit.* loquens quæ est arbitraria secundum qualitatem personarum, nempe. *Le por ende el que los assi tomasse, como quier que le non pueden demandar que torne la cosa con la pena del furto: pero puedenle mandar, que la torne sencilla con los fructos que della esquilmo. E demas el juzgador del lugar deuelo desterrar por algun tiempo cierto en alguna isla, si fuere fijodalgo, aquel de fizo tal hierro como este ò darle otra pena, segun su aluedrio, en la manera que entendiere que lo deue fazer, asmando, qual es la cosa que assi tomo. E si fuere otro home que non sea fijodalgo deue le juzgar que vaya à labrar à las labores del Rey por tiempo cierto segun entendiere que meresce.* Tertio quia sumus in pœnalibus & leg. huius tit. loquuntur in proprio furto quod non cadit in aliud specificum nomen delicti, & ideo mitius puniretur hoc crimen expilatæ hæreditatis, quam furtum, suis pœnis. Quare merito Farinac. *de furtis, quæst.* 127 *num.* 26. *fol. mihi* 15. cum aliis authoribus tenet, quod expilatores non suspenduntur, sed aliis pœnis puniuntur iudicis arbitrio vt ibi per eum, vbi se alio loco refert agentem de expilatore hæreditatis nempè *quæst.* 174. *num* 118. *cum seqq.* vbi latè de hoc crimine, & eius pœna agit.

SVMMARIVM.

1 *Pœna famosi Latronis, & Cursarij, & a. seqq. per totam quæstionem.*

2 *Famosus Latro, quis appelletur? & num sequentibus.*

8 *Leges Partita, vt plurimum conformes sunt iuri communi.*

10 *Latro manifestus si sit conuictus, vel confessus non auditur appelans.*

11 *Ob grauitatem criminis, &c. potest quis furca suspendi in loco commissi delicti erigendo ibi furcam ad hoc.*

De famoso Latrone, & Cursario.

QVÆSTIO CLVI.

QVÆRO secundo, an famosus Latro, vel 1
Cursarius debeat & possit condemnari
pro prima vice pœna furcæ suspensionis.

¶ Pro cuius rei intelligentia, quoad nostram 2
quæstionem & materiam attinet, obseruandum est quod quando furtum non cadit in aliud speciale nomen delicti, dicitur fur simplex qui clam subripit, & hic non est famosus, & de hoc loquuti sumus regulariter in quæstionibus præcedentibus. Famosus autem Latro appellatur, qui etiam clam subripit, frequenter tamen ac sæpe furatur vel, qui committit furtum in itinere publico, vel mari, Latro est qui palam furatur *tex. in auth. vt null. indic.* §. *quia vero versic. pro furto*, cuius verba sunt hæc *pro furto autem noluimus omnino quodlibet membrum abscindi, aut mori: sed aliter eam castigari.* Fures autem vocamus qui occultè, & sine armis huiusmodi delinquunt. Eos vero qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut itineribus, aut in mari pœnis eos legalibus subdi iubemus, & benè declarat Cæpol. *in auth. sed nouo iure num.* 46. *cum seqq. C. de seruitut. fugit.* vbi quod fur simplex est ille, qui semel tantum & clam, vel de nocte maximè in domibus, & sine armis furatur. Fur famosus dicitur ille qui consueuit furari puta bis, vel ter, Latro simplex dicitur ille qui palam, vt in strata publica, vel etiam in syluis furatur. Latro vero publicus, vel famosus est ille, qui pluries palam in strata publica, vel in syluis per vim vel cum armis furatur. Vnde fur occultus numquam

quam dicitur latro, etiam si consueuit furari, sed benè potest dici famosus fur ex frequentia, & tenuit prius Alberic. *in l capitalium, §. famosos, ff. de pœnis* quem refert & sequitur Gregor. Lopez, *in l. 8. glossa magna paulo post princip. tit. 18 p. 7.* & quod fur famosus dicatur, qui tria furta commisit & sic quod pro primo & secundo furto non sit laqueo suspendendus, sed pro tertio tenetur etiam & iure probat Peguer *decis. crim 27. num 2. & 3.*

Quibus adde aliam speciem Latronis, nempè, *Cosario que roba otros en la mar con nauios armados*, qui latinè dicitur Cursarius, vt expressè probat *d l 18.* ibi, *ò que robase otros* &c. quibus sic obseruatis, de furum simplicium pœnis iam vidimus in quæstionibus præcedentibus. Nunc videamus de Latronibus famosis, & Latronibus Cursariis an hi pro primo furto debeant furca suspendi?

Et videtur indubium eos furca esse suspendendos *ex l capitolium, §. famosos, ff. de pœn.* cuius verba sunt hæc. *Famosos latrones in locis vbi grassati sunt furca figendos compluribus placuit, vt & conspectu deterreantur alij ab iisdem facinoribus, & solatio sit cognatis, & affinibus interemptorum eodem loco pœna reddita in quo Latrones homicidia fecissent.*

3 In primis hic text. intelligi non potest de furibus simplicibus, qui tria furta fecerunt, & sic accipiendo furem famosum, secundum sensum superiorem, sicque non est hic text. probans, quod fur simplex pro tertio furto suspendatur, furca, sed consuetudine generali hoc est introductum, vt suo loco supra obseruauimus, quia text. *in d. §. famosos*, non loquitur in furibus famosis, sed in Latronibus famosis, qui, vt prædiximus sunt qui pluries palam in strata publica, vel in syluis per vim vel cum armis furantur, vt constat *ex text ibi famosos latrones*, & ibi, *in his locis vbi grassati sunt*, & ita rectè explicat glossa ibi, *hoc eodem verbo*, *grassati sunt*, idest consueuerunt aggredi cum armis, vel sine armis, & violenter, vel grassati, idest vbi frequenter obsederint itinera publica, nam si semel veniam merentur à furca *vt in §. grassatores eiusdem l.* inquit ibi textus qui prædæ causa id faciunt proximi latronibus habentur, & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur, vtique si sæpius, atque in itineribus hoc admiserunt, cæteri in metallum damnantur, vel in insulas relegantur ex quo text. profectò, declaratur atque interpretatur, *dict. §. famosos* vt præfata eius glossa rectè censuit, & alia in *cap si quis fortitudinem 23. q. 3.* sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 18. in glossa tuuiesse caminos, in versic. collige ergo*, & illam priorem glossam sequuntur ibi communiter DD. secundum Anton. Gomez *tertio tom. c. 5. de furt. num.* 10. qui illos & alios refert, verius hoc existimans, quamuis aliud hodie probet, vt statim dicemus tametsi illi §§. contineant diuersos casus vt statim dicemus.

Secundo. obseruo textum *in dict. §. famosos*, loqui quando simul cum grassatione in viis publicis ad prædandum, committitur homicidium, vt constat expressè ex littera, illius text. ibi, *& solatio sint cognatis, & affinibus interemptorum eodem loco pœna reddita in qua Latrones homicidia fecissent*, sicque hi qui in stratis furantur sine interfectione alicuius magis propriè dicuntur grassatores, quam Latrones publici, habentur tamen proximi Latronibus vt inquit text. *in dict. §. Grassatores*, quando verò furantur in itineribus cum interemptione hominum, isti propriè dicuntur Latrones vt habetur *in dict. §. famosos*, cuius hic est verus sensus litteralis: differunt ergo Grassatores, & famosi Latrones in hoc, quod illi sunt & dicuntur propriè qui prædæ causa in itineribus grassantur, qui si cum ferro aggredi, & spoliare instituerunt Latronibus proximi habentur, & capite puniuntur, vtique si sæpius hoc admiserunt in itineribus: cæteri vero in metallum damnantur, vel in insulas relegantur. Latrones vero famosi qui hoc idem faciunt sæpius simul cum homicidio, & hi quidem iustius furca suspenduntur in locis, vbi grassati sunt, vt ex *dict.* §§. constat non igitur intelligitur Latro famosus qui non consueuit furari clam, sed ille qui armatus rapit, vel subtrahit secundum Angel. *in l. Prætor ait, §. aduersus per text. illum ff. de sepulchr. violat.* quem refert, & sequitur Gregor. Lopez *in d l. 18. in glossa, tuuiesse caminos*, ibi idem dicit Angel. sed eorum dictum intellige concurrente homicidio simul cum præda, rapina vel furto; hic namque propriè dicitur famosus Latro, sine interfectione vero hominum, Grassatur qui latronibus proximus habetur, vt *in d. §. Grassatores, & in dict. § famosos* Cæpol. *in d. auth. sed nou. iure sub num.* 106. *in versic.* 2. *casu.* Tametsi alij relati per Peguer. *decis. crimin.* 40. *numer.* 5. vt sunt Bart. Abb. & alij teneant publicum Latronem esse ex eo solum, quod palam, & publicè furatur vt sunt Piratæ, vel qui publicè stant in stratis: vt homines transeuntes disrobent, & secundum horum opinionem inquit se videre practicari maxime in suo Concilio Regio Cataluniæ.

Igitur ex omnibus supra, dict. quod famosi Latrones, idest furantes, in itineribus violenter sæpius, vel frequenter cum interemptione hominum furca suspenduntur in locis, vbi grassati sunt, secus si semel grassati sint. Similiter Grassatores qui cum ferro aggrediuntur causa prædæ & spoliandi idque faciunt sæpius itineribus, sine interfectione hominum capite plectuntur, cæteri in metallum damnantur vel in insulas relegantur, vt in d. iuribus, quæ hoc principaliter sic decidunt, & communiter DD. vtrobique, estque indubium attento iure communi vt probat latissimè Peguer. *vbi supra num. 6. cum seqq.* licet referat *num* 7. praxim contrariam illius Regij consilij, quando Grassatores semel tantum furtum commiserunt propter delicti frequentiam in prouincia, nempè vt ob id soleat regium Consil. eos vltimo supplicio tradere, tamen absque dubio probat iure communi, quod prædiximus, nempè, quod in metallum damnentur, vel in insulam relegentur ex *dict. §. Grassatores*, ac proinde eos gaudere immunitate Ecclesiastica, & hæc sunt pœnæ legales de quibus loquitur, *l. in auth. vt nulli iudic. §. quia vero versic. pro furto, collat. 9.* Nouissime tamen Farinac. *de furtis, quæst.* 167. *num.* 89. *cum sequenti resolut.* ait esse communem DD. sententiam plurimos citans, quod Latrones publici, & famosi, qui in strata publica, & alia sæpius grassati fuerunt furca suspenduntur in loco in quo grassati fuerint ex *dict. §. famosos*, & ibi glossa *verbo grassari* & etiamsi non occiderint, licet text *in dict. §. famosos*, loquatur expressè quando simul ditobando homicidium committunt: *& numer.* 9. congerit plura specialia contra Latrones, & fures insignes, publicos, & famosos. 4

Iure regio idem probat *dict. lib.* 18. *tit.* 14. *n.* 7. his verbis. *Fuera fende si fuesse ladron conocido, que manifestamente tuuiesse caminos, ò que robasse otros en la mar con nauios armados à quien dizen, Cursarios*, præcessit enim regula ab illa l. regia probata, *que por razon de hurto no se deue matar, ni cortar miembro à ninguno*, & statim ponitur exceptio præd. nempe fuera *fende*, &c. vt supra modo proxime retulimus, & postea alios casus exceptando inquit, *l. qualquiera destos sobredichos &c. deue morir por ende el, è quantos dieren ayuda ò consejo à tales ladrones para fazer el furto, &c.*

Cæterum hæc lex regia non requirit simul eum latrocinio præd. interemptionem hominum, & merito, quia si ea contingat ex hoc solum supra pro homicidio, absque dubio pœna mortis imponi poterat, & deberet huiusmodi Latroni, sicque non fuit necessarium hoc exprimere, sicut expressit *d. §. famosos*, sed concordat potius nostra l. regia cum *d. §. grassatores*, qui non requirebat homicidium, & tamen capite puniri iubet, d. grassatores qui in itineribus sæpius causa prædæ & spoliorum, id faciunt.

6 Quod autem habet difficultatem circa intellectum & praxim *in d. l.* 18. est, an debeat intelligi iuxta terminos iuris communis nempè *d. §. Crassatore supra*, quando Latro publicus, & manifestus ditobans in stratis, & itineribus, sæpius id fecit, ad hoc vt pœna capitis puniatur, an vero sufficiat quod semel in hoc deliquerit, vt furca suspendatur ob hoc solum.

Anton. namque Gomez, *tertio tom. cap.* 5. *de furt. num.* 10. intelligit, l. illam regiam corrigere ius commune, & sic quod pro primo furto in itinere publico, vel mari puniatur *latro* pœna mortis, licet non interueniat homicidium, & licet fateatur videri veriorem, & æquiorem opinionem quod illa intelligatur secundum ius commune præd. *suprà*, quando bis vel sæpius talia delicta commisit, vel quando sequutum est homicidium, inquit tamen primam esse tenendam in iudicando & consulendo pro prædict. l. part. intelligendo quando ex proposito quis erat in itinere publico, positus vt furtum facere transeuntibus, vel cum naui ex ista causa erat positus in mari, & videtur probari *ex d. versic. qualquiera* ibi: *que fizo furto*, &c. idem probat Auiles, *in cap.* 1 *prat. in glossa derechamente, num* 15. vbi si est furtum cum aggressura, pro vno delicto puniatur pœna mortis *pro d. §. famosos*, & ioquit tenere text. *in d. l.* 8,

7 Ego vero potius cẽseo l. illam partem concordare cum iure communi, esseque iuxta id intelligendam dempto homicidio, quod non requirit regia sicut nec *dict. §. Crassatores*, prout requirebat, *d. §. famosos*, Colligo igitur ex ea tunc demum aggredientem in stratis causa furandi puniri pœna mortis, quando pluries hoc fecit, itaque possit dici, quod manifestè ad hoc esset in itineribus, si tamen semel furtum fecerunt, vel facere aggressi sunt ad aliquem actum pertinendo non puniantur pœna mortis, sed debent in metallum damnari, vel in insulam relegari, vt *in dict. §. Crassatores* ita tamen Gregor. Lopez, *in dict. l.* 18. *in glossa, tuuiesse caminos in versic. collige ergo*: quod insinuat, l. illa ibi, *ladron conocido que manifiestamente tuuiesse caminos*: hoc enim frequentiam requirit cum sit nomen verbale quod denotat frequentiam iuxta doctrinam Bart. *in proœm. ff.* & præterea Clarus ex illis verbis, *que manifiestamente tuuiesse caminos*, sicut ex illis sequentibus *ò que robasse otros en la mar con nauios armados*, qui dicuntur Piratæ, seu Cursarij, pro prima, namque vice isti non debent mori, sed in metallum damnari, quæ pœna eum hodie non sit in vsu vt inquit glossa, *in §. relegati instit. quæstionibus mod ius patr. pot. solu.* alias arbitrio iudicis tales pro prima vice puniemur & inquit Cæphol. *in dict. auth. sed nouo iure, num.* 105. quod debent relegari, vel fustibus cedi, addit tamen *numer.* 106. æquissimum se putare si malus, tali absfeindcretur & banniatur propter admissi etiminis atrocitatem, & illa lex *partita* satis innuit quod pro prima vice non puniatur Pirata pœna mortis, ex præcedenti dicto, *del ladron conocido que manifiestamente tuuiesse caminos*, quia videtur repetere verbum *manifiestamente*, quod requirit frequentiam & denique eum postea dicit *à quien dizen Cursarios*, vt expressa expendit hoc tenens, & probans, Gregor. Lopez, iterum *in glossa en la mar*, & hoc est singulare pro latronibus, & Piratis qui semel tantum aggrediendo aliquem vel aliquos expoliauerunt, vt pro hoc non debeant furca suspendi, vel aliter mori secundum Cæpol. *vbi suprà, num* 104. & 105. quod tamen est intelligendum quando in aggressione, vel furto non interuenit peremptio hominis, tunc enim pœna mortis puniuntur, vt *in d. §. famosos*, & quia pro solo homicidio debent mori, vt prædicebamus, & in terminis sic declarat Gregor. Lopez, *in dict. glossa tuuiesse caminos* ad fin. ante eum Cæpol. *vbi supra, sub num.* 106. *in versic. si tamen* &c. quæ ne dum iure communi, attento veriora & æquiora sunt, sed etiam attenta, l. regia obseruanda in praxi cum ipsa hoc ionuat, & ita interpretatur rectius per Gregor. Lopez, quam contrarium per Anton. Gomez, *vbi suprà*.

Accedat denique pro corroboratione huius nostræ sententiæ quod *ll. partita* vt plurimum conformantur cum iure communi & minimè debent deuiare à iuris Ciuilis sanctionibus vt nominatim tenens Roder. Suar. *in præludiis fori regij, carta, 6. fol.* 2. & *in l. quam in prioribus in secunda ampliatione, C. de in officios. testamento.* & *in L.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3 *for.* 6. *limitat* 3. *pag. in fin.* quem refert, & sequitur Salon. *de Paz. in l.* 1. *Taur. numer.* 573. adducens pro hoc bonam *l.* 2. *tit.* 1. *part.* 1. ibi: *y destas dos maneras de derecho que de suso diximos, y de los otros grand es fabeces facamos, y ayusi amos todas las leyes deste nuestro libro segun que las fallamos escriptas en los libros de los sabios antiguos*, quo fieri videtur secundum eundem authenti, *vbi suprà num. præcedenti* 572. septem partitarum ll. iuris ciuilis sanctiones indubio non corrigere existimandum esse, & si aliquas reperiamus ll. septem partitarum ipsius iuris ciuilis sanctiones abrogantes, rarissimas tamen esse, & vbi lex regia non exprimit, non est de eius intentione ius commune corrigere ita Gregor. Lopez, *in l.* 10. *in glossa, ne quiere ser heredero, tit.* 5. & *in l.* 9. *tit.* 12. *part* 6. cum enim de antiquarum legum abrogatione intenditur, illud solet significari verbis expressis, aut honorifica aliqua præfatione, vt docet Alciat. *lib.* 3. *parerg. iur. cap.* 17. Ludouic. Carond. *lib* 2. *vero simil. cap.* 16. vtrumque tradidimus *suprà lib.* 3. *practicar. quæst.* 15. *num.* 37. & 38. com ergo *dict. leg.* 18. expresse non corrigat, *dict. §. Crassatores*, dum in illis verbis vtique si sæpius requirit frequentiam, quinimo idem significet in illis verbis, *ladron conocido que manifiestamente tuuiesse caminos*, &c. consequitur nullo modo in praxi teneri, aut dici posse (maximè in pœnalibus, 8

&c

& ad imponendam pœnam mortis) corrigere ius commune requirens in hoc frequentiam actuum, ac proinde pro prima tantum vice posse Latronem huiusmodi famosum, aut Pyratum, vel Cursarium morte damnari, sed tantum, vbi hoc sæpius commisisset, quicquid contrarium in praxi minus rectè probauerit Anton. Gomez, *vbi supra*.

9 Superiora procedunt non solum si furati sunt prædicti cum effectu, sed etiam si cum ferro aggredi, & spoliare instituerint, & ad aliquem actum peruenerint licet non perfecerint, vt in *d. §. Crassatores*, ibi: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerint, quod tamen debet intelligi dum ad aliquem actum peruenerint, iuxta notata *in l. 15. qui cum telo, C. ad legem Cornel. de sicar.* quod dicit esse bene notandum Cæpol. *vbi supra, sub dict. num.* 106. contra illos qui stant in syluis, vel itineribus, vel in mari & prædæ causa aliquem aggrediuntur, vt spolient licèt ipsum non spoliauerint, quia euasit de eorum manibus, quod nihilominus ipsi debent puniri, ac si eum spoliassent, licet Bartol. *in dict. famosos, ad fin.* aliter senserit dum dicit, *& intellige hoc de iis, qui perfecerunt delictum alias secus, supra eadem l. §. Crassatores* text. enim ille contrarium innuit & probat in verbis supra relatis, & sic opinionem Cepol. quam modo retulimus, & probamus sequitur Monralu. *in leg. 6 tit. 5. lib. 4. for. leg.* glossa 1. ibi facit ad hanc legem, nisi mauis aliam mitiorem pœnam esse in hac specie imponendam, ratione vniuersalis consuetudinis totius orbis, qua habetur vt pro delicto omnino non consummato, non imponatur eadem pœna, sed mitius vt latius aliàs resoluimus.

10 Latro hic manifestus, hoc est, *conocido*, de quo loquitur *dict. leg. capitaliam, §. famosos, & d. l. 18. tit. 14. part. 7.* si sit conuictus, vel confessus non auditur appellans, *l. constitutiones, C. de appellation. leg. 16. in princ. tit. 23. part. 3.* & ibi not. Gregot. Lopez, *in gloss. conocidos*.

11 Vltimò obseruemus text. *in d. § famosos*, qui est expressus ad hoc quod ob grauitatem criminis, eiusque exagerationem, & vt conspectu alij detetreantur ab eisdem facinoribus, & vt sit solatio cognatis, & affinibus interremptorum, potest iudex in proprio loco, vbi atrox delictum est commissum, erigere furcam & delinquentem in ea suspendere, executionemque facere iustitiæ, & ibi notant communiter DD. & Angel. *de malef.* dicens, ita semel practicasse, quem refert Anton. Gomez, *in tertio tom. c. 13. de tortur. reorum, n. 35.* vbi quod ita practicatur etiam in nostro regno, quod ego quoque vidi practicari, & tenet Fatin. *vbi supradict. num. 89.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna furum violenter ingredientium domum, vel locum ad rapiendum, vel dirobandum, & num. seqq.*

4 *Nocturni effractores fures grauiores sunt, & de eorum pœna. & num. seqq.*

6 L. 18. tit. 14. part. 7. *intellectus, cum numeris seqq.*

13 *Scalas ponens ad fenestram de nocte, vel domum alienam causa violandæ castitatis, vel furandi, qua pœna puniatur?*

De furibus violenter ingredientibus domum, vel alium locum ad furandum.

QVÆSTIO CLVII.

QVÆRO vlterius, an fures violenter ingredientes domum, vel locum alterius, ad rapiendum, & dirobandum cum armis, vel sine eis debeant condemnari pœna mortis eamque iure incurrant? Dubium facit text. *in authent. vt nulli iudic. §. fin. versic. fures autem, collect. 9.* ibi eos vero, qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis indomibus, aut itineribus, aut in mari, pœnis eos legalibus subdi iubemus: nam aggredientes violenter in itineribus, vel in mari pœna mortis afficiuntur, si id sæpius admiserint, vt in *quæstione præcedent.* resoluimus: de aggredientibus vero domus causa prædandi, dicendum est iure communi non esse eis impositam pœnam mortis argumento *l. 1. in versic. expilatores, ff. de effractor.* Expilatores, inquit Vlpian. qui sunt atrociores fures, hoc enim est, expilatores, in opus publicum, vel perpetuum, vel temporarium dati solent, honestiores autem ordine ad tempus moueri, vel patriæ fines iuberi excedere, quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei, qui cognoscit; sic etiam *dict. l. fi.* ideo in effractores variè animaduertitur. 1 2 3

Atrociores enim sunt nocturni effractores & ideo hi fustibus cæsi in medium damnari solent: diurni vero effractores post fustium castigationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt, & in terminis, prò præd. iuribus ita tenet & probat Cæpol. *in auth. sed nouo iure, numer. 100. versicul. 2. casu principali*, & *num. 101. per totum, C. de seru. fugit.* loquens in furibus furantibus cum fractura, vel pro fractura ostij, vel hortorum, vel scrinij, vel capsæ, vel parietis vt non debeant mori, sed puniri dictis pœnis, & dicit bene notandum quia multi crederent, quod de iure fures diurni, vel nocturni cum fractura ostij, vel scrinij, vel alterius rei deberent ad mortem condemnari, quòd minimè verum est, vt ex præd. manifestè patere potest quod & sequitur attento iure communi. Anton. Gomez 3. *tom. cap. 5. de furt. num. 11.* & Petr. Gregor. 3. *part. Syntagmat. iur. lib 37. cap. 14. num. 2.* vbi quod Marcus Imperator, equitem Romanum, qui effracto pariete pecuniam abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia Affrica, vnde erat & Vrbe, & Italia, lege Gallica, vt pro Petro Gregor. *vbi supra, n. 3.* 4

Sed iure nostro Regio huiusmodi effractoribus pœna mortis imposita est vt patet ex *l. 6. in princip.* tit. 5. lib. 4. *for. leg* quæ est huiusmodi: *todo home que foradare casa, ò quebrentare Iglesia por furta muera por ello*, vbi Montalu. in glossa *muera por ello*, idem probat si cum claue, vel effractione arcam aperiat, & idem si reperiat ianuam apertam, & inuentus est latens in domo quod desumpsit ex l. 74. styli, quæ est huiusmodi, *en el titulo de las penas, sobre la ley que comienza todo hombre* (quæ est dict. l 6.) *que foradare casa muera por ello, y esso mismo à de morir si subiere por pared, ò entrare por finiestra, ò por texado à la casa deue morir, ò si abriere la puerta con llaue, ò en otra manera, ò si descerrajare arca, ò si entrare* 5

en

en otra guisa por la puerta seyendo abierta ò lo fallaren que està escondido en casa deue morir por ello por justicia, quam l. etiam citat Aui. *cap. 1. prat. in glossa, derechamente, numer. 15.* vbi dicit esse sin-
6 gularem, & *num. 16.* citat Aret. *in l. possideri § si rem ff. de acquirend. possess. & ita intelligit dict. legem styli in fin.* vt dum loquitur quando quis est absconditus in domo, ad hoc vt moriatur, requirit, quod amoueat aliquam rem de loco ad locum aliter non debet mori, licet in domo causa furandi inueniatur, & ingrediatur; punitur igitur conatus, vel effectus, cum processu, ad actus exteriores, vt ex *d l. fori*, notat ibi Montalu. *glossa 1. in princip.* & in fin. illius glossæ addit, quod si domum quis sit ingressus non animo furandi non tenetur hoc genere delicti.

Sed enim præd. ll. fori & styli eatenus vigorem habeant in praxi quatenus earum vsus sufficienter probetur, & non amplius vt est receptissimum apud nos, & diximus alibi, ideo in praxi seruanda erat in specie nostræ quæstionis. *dict. l. 18. tit. 14. par. 7.* quæ idem probat quod *dict. l. 6. fori* his verbis, *ò si fuesen ladrones que oviesen entrado por fuerza en las casas ò en los lugares de otro para robar con armas, ò sin armas*: hæc namque est altera exceptio à regula præced. illius l. quæ habet *que por razon de hurto non deuen matar, nin cortar miembro à ninguno*, & sic effractoribus præd. iure regio imponitur pœna mortis correcto iure communi, quo contrarium cauetur, vt vidimus: quam leg. adducit Auiles, *vbi suprà*, ad hoc *dict. n. 16.*

7 Differunt tamen nostrates, circa eius intellectum & praxim. Gregor. enim Lopez, *ibidem in glossa, en las casas*, censet quamuis sub dubio forte, illam l. debere intelligi de latronibus qui non tantum semel, sed sæpius causa prædæ in domus alienas irruerunt per vim cum armis, vel sine, quam si in latronibus itinerum, & maris, vbi est maior ratio propter maius periculum, & vbi minor potest haberi defensio, pro prima vice non punitur pœna mortis, quanto magis eadem non punietur in aggressura, quæ fit in domibus, seu oppidis, vbi maior potest haberi defensio; præterea omnes præd. latrones æquiparantur, *in dict. authentic. vt nulli indic. §. fin.* vt vidimus ergo in omnibus idem ius debet statui.

9 Sed Anton. Gomez, *cap. 5. de furt. numer. 12.* simpliciter eam l. regiam intelligit pro vno scilicet furto qualificato, vt in *dict. l. partitæ*, & quamuis forte dicat debere intelligi, quando cum furto interuenit violentia personalis intrando domum palam alterius, per vim & non alias quia tali casu concurrit duplex delictum, furtum & violentia, vnde grauius debet puniri vt *in l. suspiciendum, ff. de pæn. & in l. aut facta, §. qualitate eodem tit.* attamen affirmat quod quidquid sit præd. l. partitæ, ita practicatur in isto Regno vt prius dixit & notauit & quod iam iste casus sibi contigit, & fuit practicatum etiam in furto minimo.

Quid tenendum? Ego veriorem esse existimo opinionem hanc Anton. Gomez, quam etiam tenuit Auiles, *vbi suprà*, siquidem in hac specie non requirit frequentiam, nec consuetudinem furandi l. illa sicut in præcedenti, nec iure communi requirebatur quinimo non erat illo iure imposita pœna mortis pro huiusmodi delicto furti cum effractione facto, vt prædiximus: vnde expressè, l. partitæ voluit alterare in hac specie, & augere pœnam iuris communis, & ideo merito quod sit intelligenda prout iacet, & sic pro primo furto huiusmodi qualificato, quod ita verificari non potest in priori casu excepto ab eadem l. partitæ quia statutæ sunt diuersæ pœnæ in his à iure communi, & diuersis verbis. Nec obstat allata ratio, seu consideratio Gregor. Lopez pro sua opinione arguentis à fortiori, vel maioritate rationis quia diuersi casus sunt hi duo, forte quia cum iure statutum sit vt domus sua sit tutissimum refugium cuique vt *in l. quia plerique, ff. de in ius vocat.* meritò vt qui illam aggreditur causa prædandi cum effractione pœna mortis etiam pro prima vice puniatur & sic grauius hoc l. existimauit quam furtum commissum in itineribus, vel mari vbi non tanta securitas ex rei natura, quanta in domibus esse solet.

Verum hæc sententia sale condienda est nem- 10
pe, vt procedat quando furatur res et quantitas notabilis vel magna; nam si vestis, vel alia res parui valoris, aut quantitas modica cum effractione in domibus furaretur ratione paruitatis in qua delictum est commissum licet qualitas aggrauans pœnam omnino conueniat nihilominus huiusmodi furi pro hoc furto paruo etiam cum effractione commisso, non esset imponenda pœna mortis, sed alia mitior arbitraria, vt existimo, & iure probat in terminis, dict. l. regiam dicens, hanc esse vnam singularem limitationem ad eas, Auendan. *in 2. part. cap. 16. prat. n. 14.* cuius sententia mihi placet, eamque sequor contra id quod semel practicatum refert Ant. Gom. *vbi suprà.*

Denique licet eadem l. partitæ, & fori *suprà*, 11
alleg. videantur punire ingressum violentum cum effractione ad furandum, nec requirere videantur furtum cum effectu; nihilominus vera mihi etiam ad has ll. videtur intelligentia Aretin. & Auiles, *vbi suprà*, requirentium simul amotionem rei de loco ad locum, ad hoc vt pœna mortis sit infligenda, vel saltem, quod procedatur ad actus exteriores, vt inquit Montalu. non enim alias verificari potest causa prædandi ingressus, nisi de præda & furto constet quod si delinquens deprehensus in domo ad furandum confitetur se ea de causa, eoque animo ingressum fuisse, ac id effecturum nisi prius apprehensus fuisset adhuc, tamen non esset consummatū omnino delictum, ac proinde licet grauiter sit pro eo puniendus non tamen credo pœna mortis plectendum præsertim attenta consuetudine vniuersali totius orbis, quæ habet vt pro delicto non consummato non imponatur eadem pœna, sed mitior vt supra retulimus & in terminis, ita etiam probat Anton. Gomez, *c. 5. de furt. n. 15.*

Verum enim vero hodie per l. 8. huius *tit. 11.* 12
lib. 8. non. collect. reg. in specie nostræ quæstionis, & præcedentis, & sic in casibus, *dict. leg. 18 tit. 14. part. 7.* pœna ordinaria mortis debet à iudicibus commutari in pœnam triremium pro tempore quo videbitur eisdem iuxta qualitatem delicti, dummodo ipsa non sint adeo qualificata, & grauia, quod oporteat Reipublicæ exequutionem iustitiæ non differri & in quibus commodè prædict. commutatio locum habere possit sine præiudicio partium querelantium, vt patet in eius l. litera, quæ est huiusmodi.

Mandamos, que assi en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos de caminos, ò en campo, y fuerça, y otros delictos semejantes, ò mayores como en otros qualesquier delictos de otra qualquier qualidad

lidad no siendo los deliƈtos tan qualificados, y graues que conuengan a la republica, no difiera à la execucion de la justicia, y en que buenamente pueda auer lugar commutacion, sin azer en ello perjayzio a las partes querellosas, las penas ordinarias, les sean commutadas en mandarlos yr a seruir a las nuestras galeras por el tiempo que pareciere a las nuestras justicias segun la qualidad de los dichos deliƈtos, & l. 4. & 6. *tit.* 24. *infra hoc lib* 8. Verum oportet iudicem cunƈtari & videat ne vt misericors sit rempublicam, vel patrem grauet, aut lædat, vel vt rigidus sit plus debito delinquentem occidat, cum possit & debeat eum à morte liberare, faciendo diƈt. commutationem.

13 Verum hic discutiendum breuiter est, qua pœna puniatur ponens scalas ad fenestram de noƈte, vel domum alienam causa violandæ castitatis, vel furandi? Et in hoc videtur quod si id fiat causa violandæ castitatis, delinquens huiusmodi pœna vltimi supplicij puniendus sit, *vt in l si quis non dicam rapere. C. de Episc & Cleric.* & ita voluit Bald. *in leg. fin. numer.* 3 *ff. de rerum diuisione*, quem refert & sequitur Angel. *in §. secunda quoque res numer* 3. *institua eodem tit. de rerum diuisione*, quod sic obseruatum fuit per Proregem Neapolis in executione cuiusdam ediƈti, contra quendam nobilem iuuenem, cuius sententiam defendere conatur Grammat. *decis.* 36. *num.* 13. inquit tamen Iul. Clar. *in praƈtic. crim. §. fin. quæstion* 68. *versic. ascendens*, diƈt. sententiam iudicio totius Italiæ visam fuisse nimis seueram, & crudelem, pro contrario attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & causam propter quam ascenderat, quæ fuit amor cuiusdam pulcherrimæ puellæ, qui etiam prudentes viros sæpius infatuauit, & resoluit Clar. *vbi suprà*, ascendere eum scalis qualitatem esse, quæ taoremmodo aggrauat principale deliƈtum, ita vt grauius puniatur, siue sit causa amoris, siue causa furandi, siue aliud maleficium committendi. Iuxta hanc igitur sententiam, quæ verior mihi videtur, si deliƈtum principale de fure pœnam mortis non meretur, propter præmissam qualitatem non debet pœna mortis imponi quamuis grauius puniri possit alias ob præmissam qualitatem. Vnde non consentio, nec sto simpliciter distinƈtioni Ludouici Peguetæ *decis. crim.* 26. *num.* 3. *cum sequenti*, dicentis, quod si furtum ita commissum, est adeo qualificatum quod excedit summam centum aureorum, vel sunt plura furta commissa saltem tria pro quibus de generali consuetudine laqueo suspenduntur, nulli dubium est, quod fures, licet non interueniret illa qualitas ascendendi per scalas, punirentur pœna vltimi supplicij: aut furtum non est ita qualificatum vt fur mereatur mori sed tantum pœnam fustigationis, & exilij pati, tunc ratione diƈtarum qualitatum, quod de noƈte, & per scalas ascendendo ad domum alienam furtum committitur puniuntur tales fures acrius, quam sit pœna ordinaria simplicis furti, vt fuit obseruatum in illo consilio Cathaloniæ in faƈto.

Hæc enim distinƈtio in primo furto ita qualificato, quamuis excedat summam centum aureorum, vera mihi non videtur, nec tenenda, quod pœna vltimi supplicij puniretur, quamuis in reliquis vera esse posset.

SVMMARIVM.

1 *Pœna furantium res Ecclesiæ de loco sacro vel religioso iure communi & regio, & numer. sequentibus.*

3 *Sacra vel sanƈta res, quæ dicantur quoad pœnam furibus imponendam pro eis.*

4 *Crucem de Ecclesia subripiens qua pœna puniatur?*

5 *Pœna subripientis rem modicam de Ecclesia.*

De furantibus res Ecclesiæ de loco sacro vel religioso.

QVÆSTIO CLVIII.

QVÆRO etiam quæ sit pœna furantium res Ecclesiæ de loco sacro, vel religioso, tàm iure communi, quam regio. 1
Et iure communi non erat imposita pœna mortis, sed ex qualitate personarum, & ipsius deliƈti pœna condigna imponebatur, vt *in l.* 4. *& in l. sacrilegi, ff. ad leg. Iul. pecul. & in l. si quis in hoc genus, C. de Episcopis, & cler.* & vtrobique communiter DD. Anton. Gom. *in* 3. *tom. cap.* 5. *de furt. num.* 11. & esse pœnam arbitrariam tenent alij quos refert Peguer. *decis. crimin.* 24. *num.* 15. ipse vero, ibi *numer.* 16. *cum sequentibus* latè probat pœnam sacrilegij, quando sacrum de sacro tollitur regulariter esse mortis naturalis, iudicem tamen posse ex causa pœnam ordinariam, vel augere, vel minuere, vt ibi latè probat, & exemplificat qui omnino est videndus quoties casus in praxi contigerit, nec non & Farinac. *de furt. quæstion.* 172. *numer.* 11. *cum sequentibus*, vbi quod sacrilegij pœna est arbitraria, idque ampliat, & limitat pluribus modis per totam illam quæstionem, non solum iure communi attento, sed etiam canonico, & alia plura in materia, *& num* 49. *& sequentibus* locos sacar quis dicatur, & quæ res sacra ad effeƈtum, vt sacrilegij pœna locum habeat.

Hodie vero de iure regio imponitur pœna mortis, *al ladron que furtase de la Iglesia, ò de otro lugar religioso alguna cosa santa, o sagrada*, vt cauetur in l. 18. vers. *ò ladron que furtase de la Iglesia*, &c. tit. 18. p. 7. quæ l. est noranda ad hoc, & ita in hoc regno practicatur, vt affirmat. Ant. Gom. *vbi suprà*. 2

Verùm scire opus est, quæ dicatur res sacra vel sanƈta, & quidem secundum Anton. Gomez, *vbi suprà*, custodia, calix, ara, vestimentum (intellige iam cultui diuino dicata consecratione, & benediƈtione) & similes res, non vero alia, quæ pertinent ad ornatum, & cultum diuinum, vt vasa quibus ponitur vinum & aqua, id est *las vinageras* vel pallium, vel tegumentum altarium hocque est proculdubio. Ex rebus enim quæ reperiuntur in Ecclesiis, vel sacrariis, quædam sunt sacræ, vel benediƈtæ, vt per Decian. 2. *tom. traƈt. crimin lib.* 6. *c.* 30. *n.* 19. 3

De cruce dubitari potest, cum enim sit sanƈta & sacra verificatur littera *d. l. p.* & sic videtur pro furto eius, imponendam pœnam mortis, quando quidem representat illam veram crucem in qua Dominus noster Iesus Christus passus est, 4
&

& iam sic fuisse practicatum refert Paris de Put. *in suo tractat. syndic.* quem refert Greg. Lopez, *in d. l. 18. in gl. alguna cosa santa, ò sagrada*, nempè quod suspendi fecit quemdam armigerum ex nobili progenie, qui furto subtraxerat crucem argenteam, & calices sacros Ecclesiæ, qui non erat, secundum eum dignus pœna nobilium iustitiari: non enim ignoscendum est militi cui obuiari telo oporter, vt latroni, *l. 1. & 2. Cod. quod liceat vnicuique sine indic. se ind.* verum in hoc casu cum simul essent subtracti calices Ecclesiæ rectè proculdubio fuit miles ille furca suspensus, Peguet. *d. decis. crimin. 24. num. 17.* ibi probatur idem *fol. 45.* vbi refert Foller. *in pract. crim. 380. numer. 47.* & post eum Iul. Clar. *in § sacrilegium, versic. sed quæro*, dicentes, quod Neapoli fuit suspensus quidam Salernitanus, qui furto subtraxerat quandam crucem ex Ecclesia sancti Florentij.

Cæterum pro sola cruce, & si respectu repræsentationis sit res sancta & sacra materia eius non est res sacra, vt decidit, *l. 2. tit. 14. p. 1. & l. 1. & 2. tit. 18. eadem* r. p. quod & videtur tenere S. Thom. *2. 2. q. 5. art. 3. versiculo, respondeo*, Quare in dubio inquit Anton. Gomez, non esset imponenda pœna mortis, nisi alia causa grauitatis concurreret, quia aliàs sequeretur quod licet crux sit ex ferro, ligno, lapide, vel alia simili materia deberet pœna mortis imponi: ergo in dubio res sacra strictius & proprius intelligenda est ad imponendam pœnam mortis, nihilominus cum iste casus successisset Salmanticæ reputatus fuit valde dubius per præd. secundum eum, sed eius authoris opinio mihi non placet, nisi vt ipse ait alia causa grauitatis concurreret prout forsan esset in furto crucis magnæ argenteæ, quæ ducitur in processionibus super ligno directo cum suo ornatu serico, & aureo, & iam vidi in praxi obseruatam d. l. p. executionique traditam in pœna mortis contra furantem lampadem argenteam.

5 Et quod est generale in quocunque receptatore delinquentium, vt *in l. Metrodorum ff. de pœn. l. 2. titul. 16. lib. 8. ordinamenti veteris*, & ibi Perez, *gloss. 1.* & in occultante hæreticum, *l. 5. tit. 26. pagin. 7.* ibi: *Ninguno de ellos sea ossado de recibir à sabiendas, &c.* & l. 6. eod. tit.

Limitatur tamen decissio d. l. partitæ in furto rei modicæ in templo commisso quia tunc pœna metalli fur coërcendus est, vel si honestiori loco natus sit fur in insulam erit deportandus, licèt res modica furata sit sacra dum tamen sine effractione: quia tunc mitiganda esset pœna, vt *in d. l. sacrilegij*, & in terminis tenet Gregor. Lopez *in dict. leg. 18. in glossa supra allegata in versiculo, & limita*, quàm limitationem generaliter ad dict. l. partitæ probauit etiam Auendan. *2. part. cap. 16. prat. num. 14.* & diximus *suprà* in calce quæstionis præcedentis, veraque est hæc limitatio meo iudicio, etiam in terminis nostræ quæstionis.

SVMMARIVM.

1 *Abigei, qui dicantur, & de eorum pœna & num. sequentibus.*

5 *Administratores, & exactores rerum, & iurium regalium furtum comitantes qua pœna puniantur, nec non, & indices idem facientes, & numeris sequentibus. Legis Iulia peculatus, qua pœna puniatur, num. 5. cum sequentibus, num. 32.*

8 *Receptores redituum regalium si vtantur pecunia regis, an incurrant crimen peculatus, eiusque pœnam, & num. 9. & 32.*

10 *Furans scienter res mobiles regis, qua pœna puniatur?*

11 *Auxilium consilium & fauorem præstantes furibus, qua pœna puniantur?*

12 *Nec non, & receptatores, num. 12. & 13. & quo modo hoc intelligatur, num. 14. & 15. cum sequentibus.*

13 *Furta qualificata committentes*, como son robos, salteamientos de caminos, ò campoa y fuerças, y otros delictos semejantes, ò mayores, *qua pœna puniantur?*

14 *Receptatores furum, & aliorum delinquentium quomodo puniantur, & quid ad hoc requiratur, & quando non? cum pluribus num. sequentibus vbi aliqui casus excipiuntur, & numero 31.*

27 *Equum, arma, vel famulum præstans ignoranter amico dicenti velle ire in villam, an teneatur ex homicidio, vel alio delicto commisso ab eo?*

28 *Statuto stante puniente vxorem alterius, tenenti parcitur ignoranti, si non dissimulet ignorantiam, &c.*

29 *Associans ignoranter amicum, qui hominem occidat, an puniatur?*

30 *Famuli conducti ad occupandam aliquam possessionem, vel castrum, quando teneantur vel non ex eo facto?*

De Abigeis, & de crimine peculatus, & de receptatoribus delinquentium.

QVÆSTIO CLIX.

QVÆRO præterea an sint alij casus excepti à iure in quibus pro primo furto pœna mortis imponatur: & esse plures constat. 1

Primo, videamus de Abigeis: Abigei illi propriè dicuntur qui pecora ex pascuis vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi studium, quasi artem exercent, equos de armentis, vel oues de gregibus abducentes, at is qui ouem errantem, vel equum in solitudine existentem abducit non arte abigendi, sed retinendi tamen fur est non Abigeus, *l. 1. § 1. ff. de Abigeis*, Abigeatum autem facit numerus ouium 2 decem porcorum quinque, aut quatuor, equus vnus, aut bos, non vero minor numerus, sed furem, *l. 3. & fin. ff. eodem tit.* nisi sæpius vnum, aut alterum pecus subripuerit quis vt *ibidem l. 1. C. de abig.* & ibi *gloss.* & communiter DD. text. *in authent. de nupt. § mitieres in versicul. aut vnum eorum collect. 4.*

Melius autem erit si Abigeos dicamus eos quibus est cura alienis insidiari animalibus, aut in- 3 mentis, & ex transponere alibi, *vt d. § mitieres versicul. si vero*, augetur, & pœna si ab stabulis abigant, estque maior, quam si à sylua, vel pascuis & si sæpius abegerunt, *l. 3. ff. eodem titulo.*

Pœna tamen Abigeorum non semper est vicini sit supplicij, sed tunc demum quando fre- 4 quentius in illo loco committitur illud crimen: alias autem tantum puniuntur pœna arbitraria,

l. 1

l. 1. *versic.* 1. *ff. de abig. l. fin. eod. tit.* tradit latè Anton. Gom. *cap.* 5. *de furt. num.* 13. vbi latius plurima congerens in mat. Petr. Greg. *in* 3. *part. syntagm. iur. vniuers. lib.* 37. *cap.* 5. *per totum*, & Peguer. *decision. crim.* 29. *n.* 7. hodie habemus, *l.* 19. *tit.* 14. *part.* 7. quæ est huiusmodi.

Abigei, *son llamados vna manera de ladrones que se trabajan mas de furtar bestias ò ganados que otras cosas, è por ende dezimos que si contra alguno fuesse probado tal yerro como este si fuere home que lo aya vsado de fazer deue morir por ende: mas si lo no auia vsado fazer, maguer lo fallassen que vbiesse furtado alguna bestia, no lo deuen matar: mas pueden lo poner por algun tiempo à labrar en las labores del Rey, esi acaesciesse que alguno furtasse diez ouejas, è dende arriba, è cinco puercos, ò quatro yeguas, ò otras tantas bestias, ò ganados, de las que nacen destas, por tanto cuento como sobre dicho es de cada vna destas cosas fazen greyes: è qualquier que tal furtò faga, deue morir porende maguer no houiesse vsado à fazerlo otras vegadas. Mas los otros que furtassen menos del cuento sobredicho deben recicibir pena en otra manera segun diximos de los otros furtadores, è demas dezimos que el que encubriesse, ò recibiesse à sabiendas tales furtos como estos, que deben ser desterrados de todo el señorio del Rey por diez años.* ¶ De iure canonico, abigeus punitur etiam maiori pœna, quam pro furto vt eum Berb. tradit Farinac. *de furtis, quæstione* 197. *num.* 109. *pagin.* 27. vbi quod potest imponi pœna deportationis arbitrio tamen iudicis: & à *num.* 105. *cum sequentibus*, late agit de pœna abigeo imponenda de iure ciuili, & constuit regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus.

5 Similiter. *El official del Rey que tuuiesse del algun tesoro en guarda, ò que ouiesse de recaudar sus pechos, ò sus derechos, y le hurtare, ò le encubriere de ello à sabiendas, ò el juez que hurtasse los marauedis del Rey, ò de algun quento mientra estuuiere en el oficio, tiene pena de muerte por ello*, vt *in lib.* 18. *in versiculo, ò official, tit.* 14. *part.* 7. vbi Gregorius Lopez, *in*
6 *glossa, le furtare*, & in glossa *mientra estuuiere en el officio*, allegat concordantias iuris communis; est enim crimen legis Iuliæ peculatus, & intelligit illam l. quando iudex vel administrator id facit animo sibi id appropriandi, secus si faciat animo negotiandi; quia tunc si ad vtilitatem regis punitur in quadruplum, si vero ad sui vtilitatem maiori pœna, vt *in l.* 1. *&* 2. *Cod de his qui ex pub. rat.* & Ioann. Faber. *in* §. *lex Iulia peculatus, institut de public. iudic.* vbi limitat pœnam illius, §. & dict. lib. regiæ nisi pecunia esset periculo intercipientis *l. sacrilegy*, §. *primo*, *&* §. *his autem*, *ff. ad legem Iu-*
7 *lian. pecul.* vbi etiam quærit de receptoribus regis, nunquid committant peculatum, si vtantur pecunia eius, & concludit quod sic, nisi quando pecunia esset eorum periculo: itaque expressè tradita eis sit eorum periculo, & ipsi ita recciperent periculum expressè, credit tamen, quod si talis receptor reddito computo remanet debitor, quod ex hoc non debet puniri, dum tamen confiteatur debitum, & sol-
8 uatur infra annum, *l. cum eo, ff. ad legem Iuliam pecul.* non enim ex hoc est conuictus intercepisse, quia forte adhuc sibi debetur. Si tamen appareat recepisse, & in suos vsus conuertisse dicit, quod haberent locum pœnæ de quibus supra quem refert, & sequitur Gregorius Lopez, *in glossa, secundo loco supra allegata.*
¶ Sed hodie habemus, l. regiam disponentem 9
super hoc quid sit faciendum, nempè l. 11. titul. 14. part. 7. quæ ita se habet: *Marauedis de Rey, teniendo algun su despensero, de que ouiesse à pagar quitacion à eaualleros, è à otros omes, ò de que ouiesse à fazer algunas labores, ò otras semejantes destas por su mandado, si aquel que lo tuuiesse lo despendiesse, ò no los pagasse alli do el Rey lo mandasse, mas comprasse dellos alguna cosa à su pro, si esto fiziesse por si sin mandado del Rey como quier que este tal no faze furto: pero fazo tan grande yerro posponiendola por de su señor, por la suya mesma porende mandamos que qualquiera que esto fiziere que sea tenudo à tornar à la camara del Rey todos los marauedis de que vso assi maliciosamente, è que peche de mas de esso por el yerro que fize tanto quanto valia la cerater parte de aquellos marauedis, de quo vso para su pro contra la voluntad del Rey.*

Præterea: *Qualquier que à sabiendas tomasse* 10
por fuerça, ò hurtase las cosas muebles del Rey segun fuero antiguo de España haria aleue conocida, y si fuesse hombre honrado, y lo tomassen con el fecho deue morir por ello, ò sino ha de pechar diez tanto como aquello que tomò, y sino tuuiere de que lo pagar deue ser hechado del Reyno por toda su vida, ita cauetur in l. 1. versicul. *Onde por todas estas razones, titulo diez y siete partic. secunda*, & ibi Gregorios Lopez, & ita in versiculo, *è si fuere de los otros*, imponitur pœna de qua ibi, aliis huiusmodi crimen committentibus, qui non sunt homines honorati.

Vlterius ex *dict. lib.* 18. *titul.* 14. *partit.* 7. *in* 11
versiculo, qualquiera, habemus, que quantos dieren ayuda è consejo para hazer el hurto à tales ladrones como son aquellos aquien fuero probado que fizo furto en alguno de las maneras, por que pone pena de muerte da dicha ley à los ladrones, ò los encubrieren en sus casas, ò en otros lugares deuen auer aquella misma pena, & iure nouiori, idem probatur *in l.* 9. *huius titul.* 11. *lib* 8. *nou. collect. reg.*

¶ *Y que. Otre si, en lo dispuesto por la dicha* 12
pragmatica, cerca de los dichos ladrones, y lo que en esta se manda se entienda y estienda à los encubridores y receptadores: para que en estos aya lugar la misma pena, y en la misma forma que de suso esta declarado en los ladrones: illa enim pragmatica, circa latrones continetur in l. 7. huius tituli innouans pœnas, pro primo, & secun- 13
do furto, & inquit, *que en los hurtos qualificados, y robos y salteamientos de caminos, ò campos, y fuerças, y otros delictos semejantes ò mayores, los delinquentes sean casti ados conforme à las leyes destos nuestros Reynos*, & sic iud. dict. l. 8. de qua nunc agimus, vbi Gregor. Lopez, concordantias de iure communi allegat & plura remissiuè congerit.

Maxima tamen difficultas se offert in propo- 14
sito contra supra dict. nam vt suo loco diximus, & plures referens idem probat Plaça, *de delict. lib.* 1. *cap.* 16. *numer.* 5. receptans delinquentem post delictum iam commissum & consummatum non tenetur, nec punitur eadem pœna, qua principalis delinquens, sed mitiori arbitraria, nam re vera proprie loquendo præstans auxilium post commissum delictum non dicitur vere auxiliator, vt tenet Bartol. *in lib.* 3. §. *siquis quam, ff. ad Syllan.* & est communis opinio, vt affirmat Angel. de Armin. *in addit. ad Angel. de malefic.*

in verbo, & *Andream*, num. 5. & ideo regulariter non est puniendus ea pœna qua principalis, sed mitiori, vt prædiximus, & hanc esse frequentiori calculo receptam sententiam dicit Plaça, *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 15.* & ex eo Iulius Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæst. 90. in versic. aut vero.*

15 Respondemus tamen difficultatem motam procedere & debere intelligi, quando quis receptauit quemquam, opemque, vel auxilium præstitit post delictum, iam commissum perfectum, & consummatum, pro vt contingit in homicidio iam commisso, & similibus, sed in specie qua agimus, nempè receptantis, furem cum re furtiua delictum est in fieri, quia fur, & latro semper furatur, & est in delicto actuali, dum retinet atque contrectat *legi inficiando, §. infans, ff. de furtis.* Vnde receptans videtur ei auxilium & fauorem præstare in ipsomet delicto, & non postea; sicque merito eadem pœna tenetur, vt in dict. legibus regiis, & in terminis ita declarat materiam hanc Bartolus *in l. furtum, ff. de furtis*, & ibi Angel. & communiter Doctores, Alberic. *in l. eos, C. de furtis* Angelus *de malefic. in parte, & vestem cœlestem columna secunda, versiculo*, quid si rem furatam, numero, quos refert & sequitur Antonius Gomez, *tertio tomo, capite quinto de furtis, sub num. 16.* vbi hanc sententiam veram esse intelligit & procedere quando quis receptauit furem, vel latronem simul cum rebus subtractis, vel receptat, vel occultat ipsas res tamen in quibus terminis, loquuntur præd. ll. & militat ratio

16 supra assignata § secus autem, si tantum receptauit ipsum furem, vel latronem, vel opem, & auxilium ei dederit, quia tunc tantum habet locum pœna simplicis receptatoris ex text. formali, & expresso *in lib. 1. Cod. de his, qui latron. occult.* & hæc est singularis, & necessaria declaratio, atque communis opinio Doctorum, secundum Anton, Gom. *vbi suprà*, & probat Gregorius Lopez, *in dict. lib. 18. in glossa, ò los en-*

17 *cubrieren, paulo post princip.* dicens esse notandum ad intellectum, *dict. l. eos, C. de furt.* quæ expresè probat quod ij qui à seruo furtim ablata scienter susceperunt, possunt furti conueniri, & procedit l. illa non solum in his qui ab illo furtim ablata susceperunt, sed etiam si à filio, vel famulo iuxta gloss. ibi *versicul. eos*, & etiam si ab extraneo, quia in vtriusque militat eadem ratio, & ideo debent eadem pœna merito puniri receptatores scienter rerum furto ablatarum, vt contra Hippolyt. cum communi probat Peguer. *decision. crimin. 25. per totam* & præcipuè, *num 4. cum seqq.*

18 Sed & est alia declaratio non minus necessaria, quam præcedens ad intelligentiam prædictorum, nempe requiri scientiam in receptatore ad hoc vt puniatur, vt in furto probat express. *dict. l. eos*, ibi, *eos qui à seruo furtim ablata scienter susceperint*, &c. l. 1. 2. & 3. §. *sed enim, ff. de incen. rui. & naufr.* & probat late Peguer. *vbi suprà, num. 1. & 3.* & licet non loquatur in receptante ipsum furem, sed res ablatas, idem profecto est in nostra specie vt in *lib. 2. iuncta gloss. 5. circa fin. ff. de recepta, & lib. 4. titul. 14. part. 7. circa fin.* ibi: *Y ce diesse ayuda à sabiendas*, &c. & in *l. 5. titul. 16. lib. 8. ordinam. vet. hodie lib. 4. tit. 12. lib. 8. noua collect. reg.* ibi: *sabida la verdad*, & illam *gloss. dict. l. prima, ff. de receptat.* dicentur ordinariam, D. de Rota *decision. 44.* quam & plures Doctorum eam glossam commendantes, cummulauit D. Perez ad Segur. *in repetit. l. cohæredi §. cum filia, num. 149. versic 3. vero casu, ff. de vulg. & pupill. & in A. l. 1. tit. 16. lib 8. pagin 322. column. 1. & in l. 37. tit. fin. lib. 8. gloss. 1. pag. 384. column. 1.* & Roland. à Vall. *consil. 45. num 26. lib. 1.*

Et quod est generale in quocunque receptatore delinquentium, vt in *lib. Metrodorum, ff. de pœn. lib. 2. titul. 16. lib. 8. ordinamenti veteris*, & ibi Perez gloss. 1. & in occultante hæreticum, *lib. 5. titul. 26. pag. 7.* ibi: *Ninguno de ellos sea osado de recibir à sabiendas*, &c. & *lib. 6. eod. tit.*

Probabilis enim ignorantia, quod ille non 19 sit delinquens, excusat à pœna receptatoris, nam vera & non præsumpta scientia requiritur, quod sit delinquens secundum Baldum, & alias quos refert, & sequitur Auendan. *2. part. cap. 7. prec. num. 11.* vbi adducit pro hoc *lib. 36. & 37. titul. fin. lib. 18. ordinam. veter.* ibi: *Seyendo o le pronado, que la sabia*, nam in dubio præsumitur ignorantia iuxta gloss. *1. in fin. in l. 1. ff. de receptat.* & alios quos ibi etiam refert, & sequitur Auendan. & nos sequuti eos fuimus, *consil. 36. num. 26. & 27.* Didac. Perez *in l. 4. titul. 16. lib. 8. ordinam. pagin. 324. column. 2. versicul. quod antem*, vbi ampliat in receptante delinquentem post bannum iudicis, vt solet fieri facta informatione delicti, vt adhuc ex receptatione non sit puniendus, ignorans illum fuisse bannitum, aut à iudice prohibitum ne ab aliquo præsidium recipiat secundum authores, quos ibi refert addens, quod ignorantia, & bona fides præsumitur, nisi contrarium probetur, & quod iuramento receptantis probabitur ignorantia, vt ibi late probat.

Similiter, licet quis deliquerit, si tamen re- 20 ceptans ignorat iudicem aduersus eum procedere, interim non est vere receptator, qui non facit vt iudicis manus ille euadat, pro vt requiritur ex notatis per Lucam de Pœna, *in lib. 1. Cod. de desertor. lib. 12.* & in terminis ita probat Auendan. *vbi suprà, num. 4.* & Anton. Gomez *3. tom. cap. 3. de homicid. numer. 50. cum sequentibus*, & nos quoque *vbi suprà, num. 25.* Auendan. *2. part. cap. 7. prec. num. 81.* nisi fuerit requisitus per iudicem, vel literas iudicis, vt tenet Didacus Perez *dict. l. 1. tit. 16. lib. 8. ordinam. pagin. 32. column. 2.* ibi, quia nesciebat, &c. quod latius iure regio probauimus *d. num. 25.*

Quinimo scientia requiritur in casu *dict. lib. 1.* 21 *& 2. tit. 16. lib 8. ordinam.* hodie 4. & 5. *tit. 12. lib. 8. nou. coll. reg* & quod occultetur receptatus scienter, & negetur iudici, vt patet ex eis, nempè *dict. l. 4.* ibi: *Y si el Alcayde los defendiere sabida la verdad*, & ibi: *Y sino lo hizieren siendo requeridos, y en ello fueren negligentes que lo paguen de sus bienes*, & *dict. leg. 5.* ibi: *si seyendo requeridos por los Alcaides, ò Iuezes que han de cumplir justicia, &c.* quæ leges loquuntur: *En la pena de los señores y Alcaldes, de los Castillos, y fortalezas que recepten los mal hechores, no los entregando siendo requeridos por los juezes.*

Verum superiora sunt intelligenda hoc mo- 22 do, vt quantum ad imponendam pœnam corporalem requiratur plena seu vera scientia, sed quantum ad imponendam mitiorem pœnam, & sic extraordinariam quæ ex culpa consueuit imponi, sufficit scientia præsumpta vt per famam, vel suspicionem, vt quia malefactor fugiebat, & rumor

tumor erat post eum secundum Baldum *in l. 1. C. de his qui lat. occult.* quem refert, & sequitur Gregórius Lopez *vbi suprà*, modo eum citauimus, idem probat Auend. *vbi suprà, sub num. 11. versic. quod autem.*

23 Obseruandum igitur erit, quod in receptaore generaliter delinquentem vera malitia & animus receprandi debet colligi, & non alia coniectura, vt receptaus debeat puniri: faciont tradita per Rolandum à Valle, *dict. consil. 45. num. 28. cum se-*
24 *quentibus*, vbi quod dispositio dict. *l. eos*, non haber locum, quando quis scienter etiam receptauerit res furto subtractas, non animo, & intentione aliquid lucrandi, sed gratis vt tantum seruiat amico: non enim ex receptatione alicuius personæ, vel rei præsumitur dolus, quando ad receptantem commodum non peruenit, vt cum Bald. & aliis, ibi latè, probat.

25 Hinc est quod si quis intrans domum, vel hospitium perit bibere, vel aliquod alimentum, quod præstatur maximè pretio interueniente, iniquom esse hunc punire tanquam receptatorem, vel ferrarium, cui equum delinquentis ferro calceauit, vt inquit Auendaño, *secunda parte, dict. cap. 7. prætor. sub num. 11. versiculo sexto, inferunt, vnde idem esse, en el herrador que hierra el cauallo del delinquente, que passe per su meson ò tienda.*

26 Similiter idem esset in eo qui retineret homicidas, & fures gratia misericordiæ, & en respectu celaret, nam videtur licitum secundum Angel. *per text. ibi in l. qui vas, §. qui ex voluntate, ff. de furt.* dum tamen non fiat contra iussum iudicis, secundum eum quod notandum dicit in praxi Gregor. Lopez *in dict. l. 18. tit. 14. part. 7. in glossa, ò los encubrieren*, ibi, *& aduerte*, &c. Et quod qui dedit potum, & cibum delinquenti non dicatur receptatur Bart. *in l. 1. §. quod autem, ff. de seru. corrupt.* Didacus Perez, *in dict. l. 1. titul. 16. lib. 8. ordinament. pagina 322. in princip. diximus, dict. consil. 36.*

Quod quidem verum non existimo saltem in conscientia, cum iussus prædict. iudicis potius sit interpretandus ad terrorem, quam ad incurrendam illam pœnam, quia aliàs esset iniustissimus, & contra ius diuinum & naturale, & charitatem; necare enim videtur, qui alimenta denegat *l. necare, ff. de lib. agnosc.* præcipuè tempore præcisæ necessitatis prout in eo videtur constitutus delinquens hic stante præd. iussu iudicis, si omnes obedire tenerentur, ne licitè possent ei alimenta ministrari: præcipuéque procederet hoc, si ignoretur à ministrantibus præd. alimenta, iussus ille iudicis, iuxta præd. verum idem probo etiam data eius scientia dummodo nihil vltra alimenta necessaria pro sustentatione præstentur, cessante omni fraude, ob id enim neminem condemnarem, nec consulo iudicibus aliquem in ea specie condemnent, quinimo censeo eos teneri omni iure & in vtraque foro, à simili condemnatione abstinere.

27 Deducitur etiam ex supradicta quod qui ignoraoter præstitit equum, arma, vel famulum amico dicenti velle ire in villam, ac deinde hominem occidat, si testibus id probetur, minimè tenebitur, quia non venit delictum in mentem suam, & quia parcendum est ei qui bona fide facit, vt *in l. quicumque, Cod. de seru. fugit.* vbi Bald. *num. 22. argument. illius text.* hoc expressè tenet alios allegans Petrus Plaça *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 14.* Didacus Perez *in dict. l. 1. tit. 16. lib. 8. ordinam. pag. 322. col. 2.* quod & tenuit idem Hippolyt. *in l. 1. num. 12. C. ad l. Cornel. de Sicar.* quem refert, & sequitur idem Didacus Perez *in l. 1. titul. 10. lib. 4. ordinament. colum. 1513.* estque pro hac opinione, l. regia optima à contrario sensu, *l. 10. titul. 8. pag. 7.* ibi: *Si otro le diesse armas à sabiendas con que se matasse assi mismo, ò à otro*, &c. tametsi in Hispaniæ Regnis apud iudices quos, *Pesquisidores*, appellamus absque vllo delectu hac atque illuc præstantes arma ignoranter maleficio, ac viam delinquenti monstrantes, tametsi illos ignoret velle delinquere, graues faciunt luere pœnas in optimorum hominum iniuriam, ac iustitiæ dispendium, & Dei optimi maximi irreuerentiam, in innocentium sanguinem anhelantes, & quamuis oporteat crimina exerceri præcipuè hac nostra tempestate in qua delictorum scelera pullulant, sed non ita proterue, sed pensata animi deliberatione iudicum, vt hæc præfatur Petrus Plaça *vbi suprà*, & profecto d. l. regia est contra eos, & vè illi iudici, qui talia fecerit.

Similiter stante statuto puniente tenentem 28
vxorem alterius parcitur ignoranti, si non dissimulet ignorantiam, vel cum aliquis vellet eum certiorare, & noluit audire, vel hoc scito non dimisit eam, nam ex perseuerantia patet id iudicium animi fuisse, ita Baldus *in dict. leg. quicumque, num. 23. & num. 23.* & cum Hippolyt. Didác. Perez *d. col. 1513.*

Ex quibus inferri potest ad decisionem illius 29
quæstionis, quæ sæpe contingit. Quidam vocat amicum ignorantem ad maleficium committendum, & rogat vt eum associet; ipse accepto ense hoc facit, & obiicitur inimicus illius, & eum interficit, quæritur an iste associans prorsus ignarus illius facti, & non præstans auxilium ad illud maleficium committendum teneatur aliqua pœna? Ex supra dict. videtur dicendum nulla pœna teneri; sed non tenetur quidem pœna ordinaria probat cum aliis Petr. Plaç. *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 3. in princip.* Sed verius meo iudicio resoluit hanc quæstionem Didac. Perez *in d. l. 1. titul. 10. lib. 4. ordinam. colum. 1514.* distinguens in hunc modum: Vt siquidem iste associans dum vidit illum velle interficere inimicum suum, aufugit, vel recessit data sibi facultate recedendi, aut non erat potestas sibi commode recedendi, & his casibus non tenetur per supra, dict. intellige, si quando non erat sibi potestas commode recedendi, amico non auxiliatus, est sed potius missus fuit vere pacem tanquam mediator inter eos immittere: si vero sciens noluit recedere habita facultate & copia honeste recedendi à loco rixæ, secus erit dicendum argumento, *l. quis sit fugitiuus, §. idem ait, si seruus, ff. de ædilit. edict.* vbi Bald. & Cæpol. *num. 5.* notant illum textum in fauorem famulorum conductorum ad occupandam aliquam possessionem, vel castrum, vt non pu- 30
niantur, si certi de qualitate facti recedunt, & vlterius nolunt se amplius immiscere alias secus. *l. 12.* ibi: *Deuenlo fazer con intencion de se tornar à la tierra quanto mas ayna pudieren, titul. 25. pag. 4.* & ibi Greg. Lopez *in verbo, è no quisiessen,* quod si aliter res se habeat, ita vt nec omnino huiusmodi associans sit immunis à culpa, nec reus illius tunc iuxta modum culpæ, & allegata, & probata, nec non & pro qualitate facti, & personarum arbitrariè erit puniendus.

Denique, vt hunc casum de receptatore ab- 31
soluamus, adduco quandam singularem limitationem, in qua receptator etiam sciens non tenetur aliqua culpa, nempè quando prohibere non

potuit, vtpote quando fur vel alius delinquens erat homo ferocissimus vandolerius, & solus, vel cum aliis sociis congregatis vadit ad domum, & dicunt, *Si non aperis portam, imponemus ignem*, vel *si nos, non recipis, interficiemus te*, ipse autem timore perterritus aperit portam, vel eum, inuitus, & compulsos vi coactiua receptat, certè excusandus est, quia resistere non potest, quia nullus tenetur se ipsum perdere, sed conseruare secundum ius naturale, & nulla lex esset rationi congrua, quæ contrarium suaderet, sed iniqua & bestialis, quia lex debet esse possibilis, vt in terminis probat idem Didacus Perez, *in d. l. 1. titul. 16. pag. 322. col. 1. in versiculo*, idem etiam *lib. 8. ordinamenti*, vbi maximè inuehitur contra iudices perquisitores, qui contrarium faciunt, & innocentes pauperes sine culpa, & probationibus idoneis puniunt vt animosi, seu potius carnifices supremis iudiciis: contra ius naturale, & diuinum, & humanum faciunt, & condemnationem perpetuam sibi acquirunt, sanguinisque, & pecunia innoxij ab eis miseris in fletu, & stridore dentium expendenda erit.

32 Post hæc scripta Farinac. *de furt. quæst. 171. num. 1. cum pluribus sequentibus*, latè agit de crimine peculatus, & residui, & illius pœna, quando locum habeat, & quando non, & constituit regulam, quod omnes illi, qui pecunias publicas intercipiunt, vel auferunt lege Iulia peculatus tenentur iuxta plura iura, & Doctores quos ibi congerit, & *num. 3.* ampliat vt peculatus crimen committens puniatur pœna deportationis, & pœna confiscationis bonorum, & *numeris sequentibus*, quod pœna deportationis hodie non est in vsu, & ideo intrabit pœna arbitraria, & *num. 8.* quod in crimine peculatus habeat locum etiam pœna pecuniaria quæ est quadrupli contra intercipientem bona fisco incorporata contra autem intercipientem bona non incorporata est pœna dupli, & similiter alias plures ampliationes, & limitationes assignat per totam quæstionem, & hoc de iure communi, de iure autem nostro regio quæ pœna sit imponenda in prædicta specie, iam prædiximus & similiter de iure canonico.

SVMMARIVM.

1 *Furta domestica an sint punibilia? & numeris seqq. & quæ personæ domesticæ dicantur, in hoc ibidem.*

2 *Familiaris & seruitor, qua pœna puniantur pro primo furto domestico rerum domini sui? & numeris sequentibus, vsque ad finem quæstionis.*

De furto domesticarum personarum.

QVÆSTIO CLX.

1 QVÆRO quid dicendum sit de furto domesticarum personarum? Et quidem contra eos agi non potest actione furti, nempe aduersus liberos aliosque descendentes, vxorem, aut seruum, textum *in §. hi qui in parentum instit. de obligat. quæ ex delict. nascunt. leg. si quis vxori in principio*, & *in §. 1. ff. de furt.* & *in l. 2. ff. rerum amot.* & *in l. serui, & filij, ff. de furt. & de furto liberti, vel mercenarij, l. si libertas, ff. eodem titul. de liberis, nepotibus, vxore, & seruo, expressa l. 4. in versiculo, pero si, titul. 14. part. 7.* ¶ Vbi tamen per- 2
mittitur patri, & auo & marito moderata coërcitio, vt in posterum præcaueat, simile quid admittere, idem in famulis decidit *l. 17. versiculo, otro si, titul. 14. part. 7.* vbi etiam domino permittitur moderata coërcitio arbitrio suo: *De manera que no lo mate, ni lisie*, præter recope-
rationem rei modici valoris subtractæ, vbi Gre- 3
gorius Lopez *in glossa, por jornal cierto*, intelligit quod ibi dicitur *de mercenario*, de illo, qui stat in domo domini sui, non vero de eo qui stat per se scorsum, licet laboret ad mercedem, cum illo, cuius rem furatur, & ita videri probari *in l. respiciendum, §. furta domestica, ff. de pœn.* quod in specie tenet Cepol. *in repetition. authent. sed nouo iure est, num. 14. Cod. de seru. fugit.* vbi de filio, & vxore, & multis aliis, qui dicuntur domestici, & hæc quando supradict. personæ furantur rem parui valoris, agit etiam de his Petrus Gregor. *in 3 part. syntagm. iur. vniuers. lib. 37. cap. 12.*

Secus erit dicendum, si furetur rem magni 4
valoris, agi namque potest contra eas furti, *dict. l. respiciendum, § furta domestica, ff de pœn.* & *dict. l. 17.* ibi: *Mas si el furto fuesse grande, ò de cosa que valiesse mucho, entonces bien la podria demandar en juyzio à cada vno destos con la pena*, l. 144. styli. ¶ Quæ ll. licet loquantur 5
in famulis, idem tamen est, in filiis, & nepotibus, vxore, & seruo secundum Bartol. & alios quos refert, & sequitur Gregorius Lopez *in dict. l. 17. in glossa, fuesse grande*, Antonius Gomez, dicens communem *in tertio tomo cap. 5. de furt. num. 3.* ¶ Vbi quod respectu fi- 6
lij existentis in potestate patris iudex dictabit sententiam, secundum voluntatem patris vt *in l. 3. & 4. Cod. de patr. potestat.* & ibi communiter Doctores. ¶ Et quod dicatur furtum 7
paruum, & magnum in proposito relinquitur arbitrio iudicis, perpensis qualitatibus rei furto subtractæ, & personarum *dict. l. 17. in versiculo, ò para saber.*

Quinimo ait Ioan. Faber *in §. alia deinde lex,* 8
numero secundo, ad fin. institut. de public. iudic. quod seruitor, & familiaris suspenduntur pro primo furto, extraneus non, & si extraneus iuuerit familiarem vterque est suspendendus: pro quo facit, nam vix tuta futura sit domus, nisi serui cum periculo capitis sui, dominum, & ab extraneis, & à domesticis custodiant, *l. 1. ff. ad senat. consult. Syllan.* ¶ Et proditionis spe- 9
ciem habet crimen furti, quod à domesticis committitur, & à famulis quibus omnia committimus, & grauius ideo puniendi, non solum cum facto nocent, sed etiam si funesta voce dominum velint accusare, nam & id tentantibus, statim gladio vltore silentium ab initio ponitur, *l. si quis ex familiaribus 20. in ordin. Cod. de his qui accus. non possunt.* ¶ Nec pe- 10
stis capitalior est familiari inimico, *cap. si inimicus 93. distinctione, cap. quibus 33. quæstione secunda, l. fratres, Cod. de inofficioso testament.*
¶ Si quidem clandestinis, & domesticis frau- 11
dibus facilè quiduis pro negotij opportunitate fieri potest *l. data iam pridem 27. Cod. de donat.*
¶ ac proinde magis delinquit is, cui plus creditur, 12
cum credita fide abutatur, & ideo maiori supplicio dignus. Et in terminis inuenio affirmare

Doctores

Doctores illam opinionem Ioan. Faber. in praxi
de conſuetudine obſeruari : ſuſpenſus enim fuit
quidam famulus, cui dominus pecuniaro tradi-
derat, & ipſe illam in vſus ſuos conuerterat,
13 pro quo famulo fuerat adoocatus Ioan. de Immol.
vt ipſemet refert *in l. ſi tibi dederim*, *ff. de do-
nationibus*, *& in l. Caſſius*, *ff. de ſolut.* quem re-
fert Ioann. Igneus *in l. 1. in principio*, *num.* 91.
ff. ad ſyll. ſubdens, quod ita etiam Rotomagi
fuit pluries iudicatum, idem recenſet Iaſon. *in
l. eius qui §. quas vero*, *num.* 7. *ff. ſi certum peta-*
14 *tur.* ¶ Idem etiam ſeruatum fuit in quadam an-
cilla, quæ furata fuerat domino ſuo certam
quaotitatem auri & argenti, & fuit laqueo ſuſ-
peoſa, vt refert Caſſaucus *in conſuetudin. Bur-
gund. folio* 48. *num.* 37. quem refert Iulius Cla-
rus *in practic. crimin.* *§. furtum verſiculo*, *poſſet
etiam*, vbi etiam quod de ancilla illa idem ſer-
uatum fuiſſe in ciuitate Neapoli, atteſtatur Af-
flict. *ſupra*, *prima parte*, *conſtitut. Regni rubri-
ca*, 63. *num.* 12. & Boër. *deciſ.* 316. *poſt nume-*
15 *ro* 716. refert, qood quidam famulus pro furto
fuit tranſmiſſus ad triremes; refert etiam Papo.
lib. 23 *titul.* 5. *Arreſto ſecundo*, quod quidam
mulaterios, qui domino ſuo furatus fuerat no-
tabilem quantitatem pecuniarum fuit laqueo
16 ſuſpenſus, ¶ & addit Clarus, qood tales fu-
res non modo ſunt corporaliter citra mortem
puniendi, vt pluries vidit ſeruari in illo duca-
tu, ſed debent furcis ſuſpendi taoquam graſ-
ſatores, ſeu famoſi latrones, vt dicunt præal-
legati Doctores, & in aliis Prouinciis ſeruatum
17 fuiſſe teſtantur; quinimo inquit etiam Clarus
quod furta domeſtica vidit ipſe quaodoque pu-
niri, quando ſunt multiplicata, vt in quodam
Ioann. Iacobo. Cremonen. 7. Nouemb. 1558. ean-
dem ſententiam Fabri, refert, & ſequitur Bernar-
dus Diaz de Lugo *in practica criminal. canonic.
cap.* 90 *in nouis verſic. adeo*, quod Ioann. Faber
vbi eius addit. *litter. C.* illam probat dicens mo-
ribus, & conſuetudioe eſſe receptam; eandem
ſequitur Petrus Gregorius *vbi ſupra*, *num.* 2. refe-
rens ex Igneo & Iaſon *vbi ſuprà*, ita fuiſſe ſæpius
iudicatum.

18 Ego vero, & ſi videam magnam eſſe aucto-
ritatem praxis, & conſuetudinis, necnon &
præfatorum auctorum, nihilominus audeo af-
firmare eam opinionem non eſſe iuridicam, ne-
que ſeruandam in ptaxi, ſed potius famulum
huiuſmodi; ſemotis aliis circunſtantiis, noo
eſſe pœna mortis condemnandum, ſed vere-
cuodia publica, vel fuſtibus, & in triremes
per tempus à ll. regiis nouiſſimis ſtatutum, nem-
pe pro primo furto per ſex annos, vel ad ſum-
mum in vlterius tempus arbitrio iudicis ratione
illius amplioris qualitatis famulatus, quam adeo
exaggerant, & ponderant DD. vt ob eam cen-
ſeant (ſed rigoroſè nimis atque ſine iure) furca
eſſe ſoſpendendum, quod noo probamus.

Primò, quoniam regula iuris communis, & noſtri regni eſt in contrarium, nempe quod pro primo furto, quia non debeat regulariter pœna mortis condemnari, vt vidimus *ſupra alia quaſtione*, ſed hic non eſt de caſibus exceptis, ergo: &c.

Secundò, qoia per ll. nouiores huius regni nempe *l.* 7. *&* 9. *huius tituli* 11. *lib.* 8. *noua collect. regia*, furibus nulla maior pœna indiſtinctè ponitur pro primo furto extra Curiam commiſſo, quam verecundia publica, & triremium per ſex annos: ergo imponere pœnam mortis famulo, pro primo furto eſt contra prædict. ll. & fieret ſine l. & contra *dicta leg.* 18. *titul.* 14. *part.* 7.

Tertiò, quia ſi ratione illios qualitatis ſcilicet famulatus, qoæ videtur aggrauare delictum iudex velit augere pœnam, poterit quidem illam augere in eodem genere, nempe vel fuſtium, vel amplioris temporis triremium, citra tamen pœnam mortis, vt pluries inquit etiam vidiſſe ſeruatum in illo Ducatu, Iulius Clarus *vbi ſuprà*.

Quartò, quia d. l. 7. *infrà hoc titul.* 11. *in verſiculo. Y en los otros*, cauetur, *que en los hurtos qualificados, y robos, y ſalteamientos en caminos, ò campos, y fuerças, y otros delictos ſemejantes, ò mayores los delinquentes ſean caſtigados conforme à las leyes deſtos Reynos*: ſed nulla l. regia cauetur, *que los criados que hurtaren à ſus amos coſa ninguna ſean condenados à muerte, ſi no que ſi el hurto que hiziere el criado fueſſe grande, ò de coſa que valieſſe mucho entonçes bien lo podria demandar en juyzio el amo con la pena a diferencia de quando el hurto domeſtico es de poca coſa que entonces no ſe puede demandar por via de hurto, como auia dicho antes la miſma ley: mas no dize que la pena ſea de muerte: antes la ley diez y ocho, que luego ſe ſigue. Dize, que por razon de hurto no deue matar ni cortar miembro à ninguno, y lo miſmo diſpone el derecho comun*, vt in authent. vt nulli iudicum, § fin. collectione 9. *Luego como pueden en los juyzes dar pena de muerte por el primer hurto del criado, aunque ſea grande no auiendo ley qui tal diga, antes lo contrario, ni los Doctores que eſcriuen tener ni aconſejar ſemejante opinion, la practica y coſtumbre que allegan es contra derecho, y rigoroſiſſima, y ſi ſe ha vſado anſi ha ſido en otras Prouincias eſtrañas, y differentes deſta nueſtra, mas en Eſpaña no es viſto que ſe haga tal coſa, ni ſe puede hazer*, per ſup. dicta.

Lo quinto, por que los argumentos de la opinion contraria ſolo concluyen que ſe aumente la pena, mas no prueuan que deuida ſe conmute en muerte, & ita rectiſſimè P. Foller. *in practic. criminal. canonica*, *ſecunda parte*, *cap.* 21. *num.* 9. reprobat opinionem Fabri, & ſequacium, dicens eſſe ſine l. quem refert, licet eam non probet Salzed. in addition. ad Bernardum Diaz, *vbi ſuprà*.

Vltimo, dato, ſed non conceſſo, quod opinio Fabri eſſet vera, & in aliis Prouinciis practicabilis, in noſtro Regnu Hiſpaniæ exiſtimo eſſet condonandam, & commutandam pœnam mortis in prædict. ſpecie in ttiremes, &c. per l. 7. *infrà*, *hoc titulo* 11. quæ ſi in aliquo caſu locum habet, præcipuè haberet in hoc, cum poſſet ſeruari commodè; in ſumma opinio Fabri, & ſequacium oec vera eſt, nec practicabilis in his regois. Poſt hæc ſcripta Farinacius *de furt. quaſtione* 174. *num.* 77. *cum ſequentibus*, *folio mihi* 87. poſt regulam cum ſuis ampliationibus declarationibus, & limitationibus, in hac materia de furto domeſtico, & illius pœna, quando locum habeat, & quando non attento iure communi, qui eſt videndus, & *num.* 96. inquit, quod non ſequitur opinionem Fabri *vbi ſuprà*, ſed nos breuius, & clarius materiam hanc *ſuprà* explicuimus.

SVMMARIVM.

1 *Clerici personaque Ecclesiastica furantes, qua pœna puniantur, & numeris sequentibus per totam.*

2 *Cap.* tuæ de pœnis *intellectus, & numeris sequentibus.*

15 *Clericus condemnatus actione furti efficitur infamis etiam iure Canonico, vt in numeris 16. nisi quando tantum esset condemnatus ad restitutionem rei furata, num. 17.*

De pœna Clericorum furantium.

QVÆSTIO CLXI.

1 QVÆRO qua pœna puniantur Ecclesiasticæ personæ furantes? Et quidem iure Pontificio deprehensæ, vel conuictæ furti à iudice Ecclesiastico deponuntur, *cap. Presbyter* 81. *distinct.* & ibi glossa *verbo, captus*, & si depositæ incorrigibiles sint excommunicantur, deinde contumacia crescente anathemate percelluntur, & tandem si contumaces perseuerent Curiæ seculari dantur castigandi, *cap. cum non ab homine, de iudic.* quod intelligi debet quando furtum non est leue, secus alias, vt quia modicæ quantitatis, aut quia domesticum, vt cum Abbate *in cap. tua, de pœna*, probat Molin. Theolog *de delictis, tract.* 2. *disp* 695. *num.* 26. *col.* 1220. *ad fin.* vbi quod tunc pœna solum arbitraria puniri debet.

2 Sed Innocent. III. *in cap. tua de pœn. censuit*, ac præcepit, Clericos in latrociniis deprehensos degradatos à suis ordinibus in arctum Monasterium debere detrudi, quæ degradatio debet esse verbalis, non vero actualis secundum Ioan. Andr. ibi & Abb. *in cap. at si Clerici, colum.* 2. *versic. ad tertium de iudic.* & Aretin. *in dict. cap cum non ab homine, colum.* 11. *versic. addit. etiam*, quos refert, & sequitur Bernard. Diaz de Lug. *in sua pract. crim. & canonic. cap.* 90. secundum nouam impressionem compluti. Ann. 1587. *in versic. degradationem.*

3 Quo fit vt ex dict. *cap. tua*, Hostiensis *in summa titul. de condition. furt.* §. *fin.* scripserit Clericum de hoc crimine accusatum confessum, vel conuictum deponi debere, & in Monasterium detrudi, de depositione non est dubium vt in dictis iuribus, & *in dict. cap. cum non ab homine*, & tenet Ioann. Andr. & cæteri, *in dict. cap tua.*

4 Quod autem maiorem difficultatem habet est illud, de pœna detrusionis in Monasterium, an sit imponenda simplicibus furibus, textus, namque *in dict. cap. tua*, quæ hoc præcipit loquitur in Clericis in latrociniis deprehensis, at vero notoria est in iure differentia inter fures simplices, & latrones: illi enim sunt, qui semel, aut iterum furantur, hi autem qui sæpè, ac sæpius, vt resoluimus *suprà.*

5 Deinde latro dicitur qui de die, & cum violentia quandoque delinquit, fur autem noctu &
6 sine ea, vt cum Abb. dicit Bernard. Diaz *vbi suprà, in versic. quia latro*, & vt Calepino placuit latrones dicuntur viarum obsessores, fures vero, qui occulta fraude decidiunt, ac nocte furantur, licet plerumque indifferenter ponuntur: sed cum textus ille loquatur in Clericis in latrociniis deprehensis, videtur fundari in assiduitate furandi, ac proinde in famosis latronibus: quare textum illum intelligit Hostiens. ibi in latronibus, non vero in furibus: quia magis videtur delinquere latro quam fur, sicque videtur velle quod pœna illius text. non habeat locum in simplici fure, & tenet expressè Abb. ibi dicens per illum textum, quod eius dispositio non habeat locum in simplicibus furibus & sic, quod licet Clericus pro furto simplici possit deponi, quod fortè non fiet detrusio post depositionem, sequitur Cardin. de Turrecremat. *in dict. cap. Presbyterum*: eundem intellectum ad illum textum, vt intelligatur de famoso latrone, qui furca suspenditur, admittit Aretin. *vbi suprà, colum.* 9. *versic. aduerte tamen*, cum quibus transit Petrus Gregor. *in tertia parte, syntagmat. Iur. vniuers. lib.* 37. *cap* 2. *sub n.* 23. & mihi quoque placet hic intellectus, ac iuridicus videtur, præcipuè, ne durior pœna simplicibus furibus Ecclesiasticis imponatur pro simplici furto, sed benignior argumento regulæ *odia restringi*, &c. & ita est tenendum quamuis contra hunc intellectum teneat Bernard. Diaz de Lug. *vbi suprà, in versiculo, ego vero*, existimans dict. cap. *tua* præcedere etiam pro simplici furto.

Placet tamen mihi eius opinio dum censet 7
ipse, considerandam qualitatem furti, modumque furandi, noctu enim sine violentia grauius potest perpetrari furtum, quam in ipso lumine Solis, & cum aliqua vi, & quod pœna depositionis, & detrusionis iustius irroganda est, præsertim qui furtum admixtum sacrilegio perpetrauerit, summè enim offendit Clericus qui plus cæteris debet sacra tueri, & reuereri, si illa violet, aut offendat in eis: similiter quod si Clericus degens in seruitio alicuius furtum commiserit iudex Ecclesiasticus grauiori pœna debet eum punire, quam si extra domum eius cui inseruit simile furtum faceret: quis enim domesticos fures valebit effugere? eos seueriori pœna quam alios à tanto facinore trahat; denique in his Hispaniæ Regnis credit, ac consulit ab Ecclesiasticis iudicibus obseruari debere, quod sicut per ll. regias in locis desertis commissa furta grauius puniuntur, sic ipsi, Clericos talia perpetrantes grauiori corrigant animaduersione, necnon, & quoties aliqui Clerici in se detinent, ac habere inficiantur, bona, quæ morientes (maximè peregrini) apud ipsos constiterint deposuisse, vt suis hæredibus, vel aliis personis quibus ll. illa dare non prohibent restituant, quia hoc grauissimum scelus indicandum est, cum confidentia à morientibus facta ipsisque promissa negetur, & sæpissimè in concernentibus saluationem animæ ideoque zelo maximo iudices hoc scelus corrigere, ac punire debent, & ad Bernardum in supradictis se remittere videtur Iacob. Menoch. *de arbitr. indic. lib.* 2. *centurna* 3. *casu* 295. ¶ Resoluimus 8
ergo Clericos Ecclesiasticasque personas pro furtis ab eis perpetratis, & admissis iuxta qualitatem furti modumque furandi puniendos esse arbitrio iudicis omnibus rectè perpensis & consideratis pœna depositionis, & aliis grauioribus si qualitas furti, loci & temporis id exposcat, vel leuioribus si furtum vile sit & modici valoris, ¶ sic 9
enim generaliter traditum est ad pœnam constituendam pro furto, considerationem personarum & furum, & à quibus furati sunt, habendam esse, vt in aliis criminibus quoque seruatur, *l. mores* 9. §. *sed enim, & l. in seruorum* 10. *l. capitalium* 28.

§. *nam*

§.nam omnes, *&* *§. fin. ff. de pæn.* Petrus Gregor.
lib. 37. syntagmat. iur. vniuers. cap. 10. in princip.
10 ¶ Similiter, & loca, vbi & vnde furta fiunt obser-
uanda sunt, vt docet idem Petr. Gregor. ibidem
cap. 12. vbi bona exempla ponit nempe, loci sa-
cri, publici balnei, Hospitij, Molendini, Horrei,
11 militiæ, ¶ Similiter furtum ex circunstantiis va-
riis qualificatur, nempe, vis, homicidij, effractio-
12 nis, ¶ grauiter etiam delinquunt fures directarij,
qui in alienas se dirigunt domus furandi caosa,
& qui velut aliquid negotij habentes in cena-
culis aliorum repunt in ea, & se occultant, vt si
non detegantur liberè auferant, quod solent ita
operari, dum vel se alicuius, vel domestici ingres-
13 si autea seruos, famulos, vel cognitos dicunt ¶ vt
faciunt muscæ aulicæ, Parasiti, qui impudenter
omnibus sese mensis, & hominum societatibus
admiscent captantes occasionem interim furan-
14 di, si possunt vel aliquem decipiendi, dolum te-
gunt hi directarij plerumqoe etiam mendici oo-
mine, quocum ad fores eleemosynas petunt, nec
facilè furandi causa ibi adesse existimentur, in-
terior obseruant latebras domus in quas se diri-
gunt vt pro eleemosyna dominos interpellaturi,
dum autem & surdum dominum, neque quem-
quam animaduertentem nouerint subtrahunt,
quæ sese incustodita sibi offerunt, vt de his la-
tius disserit Petrus Gregorius *vbi suprà*, *cap 4.
num. 4.* vbi *num. 7.* agit de furibus saculariis dictis
hoc nomine ab Vlpian. *in leg. saculary, ff. de ex-
traordinar. crimin.* quod vetitas artes exercentes
in saculos partem subducunt, partem subtrahunt:
de quorum omnium pœnis Petr. Greg. agit latè
in dictis capitibus.
15 Illud præterea obseruandum est in proposito,
quod Clericus condemnatus actione furti effici-
tur infamis sicut laicus condemnatus ea actione
16 in foro seculari, ¶ quia quicumque sententia ll.
est infamis, est etiam infamis secundum canones,
nisi reperiatur contrarium decisum secundum
Felin. *in cap. qualiter, el segundo §. ad corrigendos,
col. 5. num. 28. de accusat.*
17 Limitatur tamen præd. obseruatio eo casu quo
Clericus solom esset condemnatus ad restitutio-
nem rei, furto subtractæ, quia per hoc non fieret
infamis; potest enim intelligi fuisse actum condi-
tione furtiua, quæ non infamat, & non actione
furti: ita Anan. *in d. c. qualiter*, quem refert, & se-
quitur Bernard. Diaz *vbi suprà*, *circa fin. in vers.
nota tamen*, & Petr. Gregor. *dict. lib. 37. cap. 2. sub
num. 25. ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Nautæ, caupones, & stabulary an teneantur de rebus furto subtractis in suis nauibus, & domibus? & an contra eos in litem iurari possit constito de furto? & numeris sequentibus per totum quæstionem: vbi latè agitur de materia.*

2 L. 26. tit. 8. part. 5. & l. 7. tit. 14. partita 7. *intellectus: & concordia: 1. & 2. cum sequentibus.*

9 *Amicus recipiens amicum in domo sua non tenetur ad custodiam suarum rerum in sua domo immissarum* ex edicto, ff. nautæ, caopones, & stabulat. *& quid de aliis, qui hospitantur in domibus vicinis 4. ob magnam copiam hospitum, & gentium regiarum, num. 10.*

11 *Dominus domus, vel Camera in qua ipso sciente, & patiente reliquit rem suam, & ostium apertum, an teneatur de re si furto subtracta fuerit: & quid in scholaribus amicis, & sociis hoc scientibus, & consentientibus, num. 12.*

13 *Nautæ, caupones, & stabularij, quibus casibus non tenentur ad custodiam rerum immissarum in suis nauibus, & hospitiis, & num. seqq.*

18 *Hospitis iuramento, an credatur dicenti subtractas fuisse quasdam res, contentas in valisiam, quam signatam, vel conclusam tradidit cauponi? & num. seqq.*

23 *Furto probato an deferatur sub valore rerum subtractarum domino ipsarum iuramentum, & num. 24.*

25 *Intentans latenter furtum committere, sed non perficiens quod fuis deprehensus, an puniatur, ac si furtum consummasset?*

25 *Crumenam auferre deprehensus, qua pœna puniatur.*

De nautis, cauponibus, & stabularis an teneantur de rebus furto subtractis in suis nauibus, & domibus.

QVÆSTIO CLXII.

QVÆRO an nautæ, caupones, & stabu- 1
larij teneantur de rebus furto subtractis
in suis nauibus, & domibus, & an con-
tra eos in litem iurari possit constito de furto?
& eos teneri non videtur dubium; imò est regula
affirmatiua, quod teneantur Peguer. *decis. cri-
minal. 45. num. 1.* ait namque leg. 26. tit. 8. part. 5.
*Onde mandamos que todas las cosas, que los homes
que van camino por tierra, ò por mar, metieren en
las cosas de los estaleros, ò de los taberneros, è en
los nauios que andan por mar, ò por los rios aquellas
que fueren, y metidas con sabrdurìa de los señores
de los estales, ò de las tauernas, ò de las naues, ò
de aquellos que estuuieren, y en lugar de ellos que
los guarden de guisa que se no pierdan, ni se
menoscaben, è si se perdiesen por su negligencia, ò
por engaño que ellos fiziesen, ò por otra su culpa,
ò si las furtasen algunos de los homes que vienen con
ellos, ellos serian tenudos de los pechar todo quanto
perdiesen, ò menoscabasen. Ca guisada cosa es,
que pues que fian en ellos los cuerpos, è los aueres,
que los guarden lealmente à todo su poder de guisa
que no reciban mal, ni daño è lo que diximos en
esta ley entendiese de los estaleros, è de los tabe-
neros, è de los señores de los nauios que vsan pu-
blicamente à recibir los homes tomando de ellos
ostalaje, ò loguero: y lo mismo dize despues la di-
cha ley, si los recibieren por amor no tomando de
ellos ninguna cosa fueres onde en los casos en ella
señalados y exceptados.*
Sed contra decisionem prædict. l. part. ibi, *ò si* 2
*las furtasen algunos de los homes que vienen con
ellos serian tenudos de los pechar, todo quanto per-
diesen, ò menoscabasen:* videtur esse alia expres-
sa, nempe l. 7. *titul. 14. part. 7.* quæ est huiusmodi.
En la casa, ò en su establia, ò en su naue recibien- 3
*do vn home a otro con sus bestias, ò con sus cosas por
ostalaje, ò por precio que reciba, ò aya esperança
de recebir de ellos, si el ostalero mismo, ò otro qual-*

quier por su mandado, ò por su consejo furtase alguna cosa à aquellos que assi recibiese tenudo es de pechar la cosa furtada à aquel cuya es con la pena del furto. E si por auentura no la furtase el mas algun su home que estuuiese con el à soldada, ò de otra guisa tenudo es: Otro si el ostalero do pechar doblada aquella cosa que le furtaren mager, no fuese hurtado por su mandado, ni por su consejo, por que el es en culpa teniendo home malfecher en su casa, & hæc sunt indubia, intrat nunc difficultas: *Mas si lo furtare otro estraño, è el ostalero no fuese en culpa del furto, entonçe no seria tenudo de la pechar: fueras ende si la ouiese el recibido en guarda de aquel cuya eranca entonçes tenudo seria de la tornar, ò la estimacion*, cuius contrarium ad literam probare videtur, *dict.* leg.16.in verbis supra relatis quomodo igitur hæ duæ leges regiæ pattitarum intelligendæ, & concordandæ sunt?

4 Meo iudicio, vt euitemus correctionem inter se, intelligendæ sunt iuxta ius commune, nempe quod hospitator teneatur etiam de facto viatorum & exercitor etiam de furto, seu damno alienorum vectorum, vt *l.1. § fin. cum leg. sequenti, ff. naut. caupon. & stabul.* quando enim ipse recepit tenetur de facto etiam viatorum, seu vectorum. Si vero ipse non recepisset, tantum tenetur de facto suorum, quos in naui, vel caupona habebat, non de facto viatorum, vt habetur in *l.1. §. serui ad fin. ff. furt. aduers. naut.* & ibi glossa, & Bart. ita intelligunt, tenetur enim de facto, suo, & suorum rationè officij, vt per Anton. Gomez. *tit. de commodat. sub num.2.* ibi, licet secus, vbi, quod nauta, caupo & stabularius, si in eorum præsentia aliqua res ponatur ab hospite, & sit furata, tenetur eam soluere, vt in *dict. l.1. § fin. ff. naut. caupon. & stabul.* & ibi Bald. & alij DD. Gregor. Lopez, *in dict. l.7. in glossa recibi lo en guarda*, idem *in dict. leg.26. in verbo que tienen*, & D. Azeued. *in l.7. tit.11. lib.9. nou. collect. reg. num.19. in versic. ex quo etiam*, & hoc est quod expresse approbat *d.l.7. tit.14. part.7.* quam non citat, ibi Azeued. sed inquit, quod ista declarabit, & intelliges dicta per Auend. *2.part. cap.8. prætor. num.5. in principio*, & per Rebuff. *in secundo tomo constitut. Francisc. titul. de hospitib. num.7.* dicentes pro furto aduenæ, & viatoris cauponem non teneri, hæc tamen iure communi, & attenta *dict. l.7. in versiculo, mas si lo furtare*, sine difficultate procedunt & probat latè Peguer. *decis. crimin.45.* vbi regulam constituit, quod si res in caupona recepta non restituatur, vel furto sit ablata, aut damnum in ea datum, aduersus exercitorem cauponæ actio in factum datur, ab hac regula excipit *num.2.* quando aliquis ex viatoribus, vel quispiam alius rem abstulit, vel damnum dedit vt *in l. vnic. §. penult. & vltim. ff. furti aduers. naut.* &c. vbi habetur cauponem viatorum factum præstare non teneri & *num 3.* inquit hanc exceptionem primo intelligendam esse, nisi cauponi res specialiter sit assignata, & data custodienda: quia hoc casu aliorum factum præstare tenetur, vt *in l. 1. § fin. cum duabus legibus seqq. ff. naut. caupon.* &c. Et hoc credit verum nisi, in caupona vis maior contigisset, per quam res periret, quia tunc caupo, contra damnum passum de dicta vi exceptionem proponere posset, per text. *in l.3. §. inde Labeo, ff. eodem tit.* ibi, *Labeo scribit*, &c. Secundò, dicta exceptio habet replicationem, quando aliquis ex his qui in caupona habitant furtum fecerit, quia tunc caupo eorum factum præstat, vt expresse cauetur *in l. licet, §. an factum eodem tit.* ita Peguer. *vbi supra, num.5.* vbi *num.6.* inquit, quia tertia illius exceptionis replicatio esse potest, nisi aliquis ex his quos caupo, cauponæ exercendæ causa, ibi habet, furtum fecerit, vel damnum dederit, tunc enim caupo pro illis tenetur, vt *in l.1. in princip. ff. furti aduers. naut.* &c. ibi: *in eos qui naues*, &c. Et *in versic. caupo*, & tandem resoluit, cauponem de damno, aut furto quod in caupona factum est teneri actione, quasi de maleficio, vt ibi probat dicens quod ita practicando seruatur.

Non tamen aduertunt nostrates ad *dict. l.25:* 5
licet eam allegent probantem contrarium expresse, nempe huiusmodi nautas, hostalarios, cauponès, & stabularios teneri de furto viatorum ex sola scientia immissionis rerum in suis nauibus, & domibus absque eo, quod in custodia eas receperint, dum inquit ibi: *è si los furtasen algunos de los homes que vienen con ellos*: ergo loquitur de viatoribus; oportet igitur vt tenentes præfatam resolutionem, quæ verissima est, & tenenda in praxi, & in puncto iuris respondeamus, *d.l.7.* in verbis præcitatis.

Sit igitur responsio, literam Lillius, vt credo esse corruptam dum loquit *que vienen*, debet enim dicere, *que vienen*, scilicet *con ellos*, quod colligo ex verbis præcedentibus, & subsequentibus, quæ proculdubio, vt patet loquuntur de ipsis nautis hostalariis, cauponibus, & stabulariis, sed venire cum iis non propriè dicuntur cum illi non veniant, sed consistant:

Ergo intelligitur de venientibus cum eis, hoc est de seruis, & famulis, pro quibus quidem tenentur nautæ, caupones, & stabularij, atque hostalarij pro qua intelligentia præsto nobis adest *lit. dict. leg.7. in versiculo, è si por auentura*, hoc idem probaos ad literam, vt supra vidimus loquitur enim in seruis, & famulis recipientium hospites *por ostelaje, ò por precio*, aliquid eorum furantibus, vt pro eis quidem teneantur, *aunque ellos no lo huuieren mandado, ni aconsejado, por que son en culpa teniendo home mal hechor en su casa*, hoc igitur est quod voluit etiam probare, *dict. leg.26.* quamuis litera eius, nempe, *que vienen*, corrupta esse appareat vel saltem impropria, vt intelligatur, *de los que vienen*, id est, *andan con ellos*, scilicet, *con los señores de la naue, ostelajes*, &c. Nam aduenientes cum hospitibus, referri non potest salua ratione recti sermonis, vt constat ex præcedentibus, & subsequentibus; nimirum igitur, vt ex eis verbum medium dubium, vel improprium declaretur, atque interpretetur iuxta *leg.1. ff. de reb. dub.* & ibi notant DD. quod verbum dubium vnius dispositionis declaratur, & intelligitur per aliud verbum clarum eiusdem dispositionis, idem probaot, *l. heredes palam, §. sed etsi notam, ff de testament.* & *in l. vtrum*, & ibi Bald. Angel. *ff. de petit. hared. l. si seruus plurium, § fin. ff. de legat.1.* diximus latè *consil.30. num 2. cum sequent.* præcipuè ad euitandam correctionem legis eiusdem voluminis.

Denique, quia quando lex voluit loqui de aliis, quam domesticis non eos appellauit *vienen con ellos, sino otro estraño*, & tunc ad hoc, vt pro furto eius teneantur nautæ, & hostalarij, & similes requirit quod res furatas ab extraneo receperit prius in custodiam, à domino earum alias non tenebuntur, vt inquit *dict. l.7. in versiculo, mas si lo furtare*, viatores enim furantes, non dicuntur familiares, sed extranei propriè

proptiè loquendo : Deinde quia si verbum illud *qae vienea*, intelligetetur de venientibus cum hospitibus, videtur per id excludi furtum commissum ab aliis extrancis, cuio eis venientibus:at in vtrisque est eadem ratio, vt pro eis recipientes hospites ex officio non teneantut, nisi in custodiam receperint prins res hospirum,quæ postea contrectantur io suis nauibus,& hospitiis : ergo nullo modo verba illa,*que vienen cea ellos*, intelligi possunt de venientibus cum hospitibus,de quibus ibi non loquitur,sed de venienribus cum nautis,hostalariis,& similibus, vel saltem de venientibus cum eis, hoc est de ambulantibus cum illis, pro quo facit *leg.fin. versic. ni con mandado, tit.13.part.7.*

6 *Pero si fuere fierno eSte que hiza el hurto, dize la dicha ley septima : Eatonce en es cogencia es del señor de desamparar el fisrno en lugar de la cosa furtada, ò de la pechar doblada, qual mas qui fiere*, & ibi Gregorius Lopez *in glossa fierno*, allegat iura concordantia & reddit rationem, quia ignoscendum est ei, qui suam familiam seruorum noo repulit, quantumcumque cognouerit eam prauam & ideo prædict.leg. regia dat electionem prædictam domino serui quæ ratio mihi minimè placet, cum potiùs reneatur dominus familiæ familiam prauam repellere vel saltem corrigere,& contrariuio faciendo sit in culpa.

7 Quod si famulus fuerit liber exhibendo eum domions non liberatur, vt per Azeued. *in leg.6. tit.11. lib.7. num.19.* ibi ampliat etiam.

8 Sed & in alio dict. leges partitarum videntur contrariæ, dict. enim lex 26. loquitur siue prædict. nautæ, hostalarij, caupones, & stabularij mercedem recipiant siue gratis id faciant vt patet ex eius verbis, ibi : *tomaade dellos ostalaje, ò loguero ò por amor ao tomando de ellos ninguna cosa:* at dict. leg. septima videtur requirere : *que lo acojan à les hueSpedes por ostalaje, ò por precio*, vt patet ex ea post principio, in illis eisdem verbis *por ostalaje, ò precio*, innueos aliud fortè esse si gratis id faciant cuius contrarinm decidit, dict. leg.26. io verbis præcitatis : ergo, aut vna vel altera procedere non potest.

Nihilominus tamen, obseruandum est, nullam repugnantiaio continere inter se has leges, sed vtramque rectè procedere in soo casu, illa nempe 6. dum probat idem esse, *ea los qus recibea hueSpedes sia paga, ì ao de gracia*, nempe vt teneautur ad custodiaio, ac si mercedem pro hospitio reciperent, ioquitut expresse, & procedit quando huiusmodi recipientes habent officium hospitandi, & recipiendi pro mercede sumpta, secus si oon haberent huiusmodi officium, & quod probat ex eadem l. ibi, *en esta misma manera, deZimos, que son teniudos de los guardar estos sobredichos, si los recibea por amor no tomando de ellos ningana cosa:* Expende verba *ostos sobredichos*, quæ,vt ex eadem leg.in superiori parte patet, sunt hostalarij, tabernarij, & nautæ, & prætetea sic intelligendum esse leg illam docet ibi Gregorius Lopez, *ia glossa por amor:* at vero dict.leg.7. dum innuit quod si grasis recipiant, non tenebuntur ad custodiam,debet intelligi in aliis personis, quæ id non habent ex officio,secus si sint soliti mercede recipere omnes viatores licet amore, & sine pretio aliquem recipiant,quia tenebuntur quoque ad custodiam, ac si mercedem pro hospitio recepissent ex dict. leg.20. per quam est interpretanda & declaranda

z

in hunc modum, dict. l.7. præmaximè cum nihil expresse disponat, nec decidat quando sine mercede recipiunt, & sic remaneat hic casus omissus sub dispositione, leg. prioris nempe dict. leg 26. argumento *leg.commodissimè, cum sitalit. ff.de liber. & posthum.*

Ex hac leg.singulari, & vera legum regiatum 9 concordia, & intelligentia venit probanda decisio, & doctrina mirabilis Speculatoris *in titul. de furs.versiculo, si amicus*,quam desumpsit à Rofredo in suis libellis nempe, quod si amicus recepit amicum in domo sua non tenebitur ad custodiam suatum rerum io eam domum immissarum *ex edicto, ff. naut. caupoa. & stabular.* vt neque etiam teneatur ex dict.leg.septima, quam doctrinam sequitur Alber. *in leg.1. ff. naut. caupon. & & stabular.* & Gregor. Lopez *in d.l.26.in glossa, Ostaleros*, dicens probari ex ea leg. ibi : *è lo que diximos en esta ley entiendese de los ostaleros, è de los tauerneros, è de los señores de los aavios, que vsan publicamente à recibir los homes tomaado de ellos ostalaje, ò loguero, ò por amor*, idem Gregor. Lopez *in d.l.7.in glossa por ostalaje, ò por precio, statim in princip.* & remissiuè, D.Azeued. *vbi suprà, num.20.*

Neque huic opinioni obest lex *licet gratis, ff. eodem titul.* vbi dicitur, quod si gratis nauigaueris, vel io caupona gratis diuerteris non tam actiones in factum tibi denegabuntur si damnum iniuria passus es : Alber. namque ibi soluit, vt intelligatur (passus es) à recipiente, secus si ab alio, quia talis recipiens ad custodiam non tenetur & facit dict. leg. septima, *in fin.* dum dicit, *porque toman ende su derecho*, secundum Gregorium Lopez *ibidem in glossa prædict.*mihi vero nonnullam diuinationem quinimo, & violentiam hunc intellectum continere videtur, ideo melius explico nullam nobis difficultatem facere prædict.leg.cum loquatur in his personis, qui id habent ex officio mero de acceptis ab aliis, vt patet ex litera, cui consonat dict.leg.26. *ia versic. ea esta misma manera*, nos vero de his non agimus,sed de amico,qui ex officio id non habet,nec aliquem recipit hospitio,mercede accepta,sed ex mera amicitia.

Quid autem sit dicendum de non caupona, 10 quando rex venit ad ciuitatem cum magna comitatiua, ita vt non sufficiant hospites ad eos hospitandos, vnde sicut moris est iste hospitauit in domo sua aliquos de gentibos regiis, nunquid si perdunt aliquas de rebus suis, procedatur contra illum, ex illo titulo sicut contra hospitem qui publicè tenet hospitium, videodus est Gregorius Lopez *ia dict. l.7. gloss.1. ia versiculo, quarto etiam*, Alberic. *tit.14. part.7.* vbi relatis aliorum opinionibus inquit fortè in hoc esse dicendum, quod si iste qui sic recipit ex rebus,quas dabat & computabat consequebatur commodum provt consequuntur hospites publici, ita etiam teneatur ex *d.l.7.* cum dicit (*por ostalaje, à por precio*) si vero nullum exiode commodum consequebatur non teneatur, sicut non tenetur amicus qui libenter accipit amicum : ergo multo fortius non tenebitur qui coactè,& inuoluntariè recipit ad hospitium.

Hinc etiam probanda venit altera doctrina 11 Anton. Gomez. *secundo tomo, variar. titul.7. de commodat. & deposit. sub num.2. in versiculo, secus tamen est*, dicentis, quod si quis ponat rem in domo, vel Camera alterius ipso sciente, & patiente extra causam depositi, & exeat de domo, vel Camera relinquens ostium apertum si

res

res furto sit ablata non tenebitur alter, nisi probetur dolose fecisse, quia non præcessit inter eoa contractus ex quo teneatur ad custodiam, licet secus sit ratione officij assumpti, vt nautæ, caupon. & stabul. &c. vel nisi deponens huiusmodi dixerit depono istam rem penes te, vel trado tibi in custodiam & alter expresè vel tacitè consentiat, quod ibi ponatur; quia tunc indistinctè tenetur, modo id habeat ex officio, quia censetur recepisse in depositum, ac si ibi tradita fuisset & sic tenetur actione depositi, vt ibi probat & allegat Paul. de Castr. & alios hoc tenentes refert, & sequitur Azeued. *in leg. fin. tit. 3. num. 23 lib. 4. nou. collect. reg.* pro quo adduco bonam, *leg. 7. tit. 3. part. 5.* ibi: *è le callase è no le contradixessen.*

12 Similiter etiam idem erit dicendum qoando vltra scientiam, ac patientiam concurrit amicitia, & societas habitationis, vt in scholari ponente librum in Camera alterius scholaris illo sciente, & patiente sententiam Math. de Afflict. *decis. Neapolit.* 308. *num.* 16. vbi alios allegat.

13 Tres casus excipit à sua regula (quam in principio huius quæstionis retulimus) *dict. leg. 26. tit. 8. part. 5.* in quibus nautæ, caupones, hostalarij, & stabularij, non tenentur de periculo rerum in suis nauibus, & domibus inuectarum, & illatarum ab hospitibus.

Primus est, *quando antes que le reciba le dize, que guarde bien sus cosas que no quiere el ser tenudo de las pechar si le perdieren.* Hinc confunditur opinio Auendaño *vbi supra, secunda parte, cap. 8. prat. sub num 4* dum tenet regulam præfatam procedere etiamsi stabularius protestetur in contrarium, quia cum ex necessitate officij inquit ille teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat ex doctrina Immol. *in cap. cum manu de electione*, & Auendaño in hoc sequitur Azeued. *vbi suprà, num. 19.* sed horum nostrorum opinio sustineri minimè potest, quia expresè contradicit prædict. leg. partitæ in verbis modo relatis ad quam illi non aduerterunt, sed negligenter se habuerunt quare cauendum est ab eorum opinione in hoc in praxi, & ideo melius ipse Auend. *sub num. 5. in versic. item etiam*, mutauit sententiam suam.

14 Secundus casus fallentiæ est, *si le mostrarn anse que lo recibiese, area, ò casa, ò le dize; si aqui queredes ostar meted en esta casa, ò en esta area buestras cosas, è tomad la llaue de ella è guardad las bien*, ex quibus verbis rectè notauit ibidem Gregorius Lopez, quod sola clauium traditio non liberat hospitantem à periculo custodiæ de qua tenetur, nisi & addat hoc verbum, scilicet, *è guardad las bien*, ex hoc enim tacitè videtur se eximere à custodia, & transferre eam in hospitem reprobata glossa *in leg. fin. in versiculo, item si prædixerit, ff. naut. caupon. & stabular.* quæ dicebat, quod sola traditio clauium liberauit eum à leuissima culpa, hoc enim verum non est & glossa loquitur ex capite, nihil allegans secundum Bald. ibi post Iacob. de Rauen. quia ex hoc daretur cauponibus materia delinquendi & habendi claues duplicatas, vt latius ibi recitat Alber. licet Angel. *in leg. §. 1. ff. furt. aduers. naut.* teneat opinionem glossæ illius: sed priorem opinionem tenet etiam Auendaño *vbi suprà, sub num. 5. in versic. si autem traderet claues*, &c. quia magis videtur tradita clauis, vt res ponat hospes in abscondito, quam vt liberetur à custodia, quem refert, & sequitur Azeued. *vbi suprà. num. 19. in versiculo, quod intellige*, vbi citat dict. leg. 26. & sic intelligit Rebuffus *vbi suprà titul. de hospitib. num. 9.* tenentem quod si caupo viatori suo tradidit claues, liberatur à custodia, & non tenebitur de subtractis in illo cubiculo.

Tenenda est igitur menti dict. lex partitæ in 15 secundo prædict. casu secundum Gregorium Lopez, quia de iure communi non reperit ita bene expressum, & secundum Albericum & Iacob. de Cau. idem dicendum est, & si apposuerit custodem ad cameram suam, vt nihilominus hospitans teneatur argumento, *leg. quarundam, ff. de acquirend. possess. & leg. fin. Codic. de pact. conuent.* quod verius videtur secundum Gregorium Lopez, *ibidem*, licet aliud voluerit Baldus *in dicta lege, fin. §. item si prædixerit, & in Rubrica Cod. de posit.* 16 ¶ non tamen poterit hoc casu iurari in litem contra nautas, & cæteras personas super rebus supradictis, quando non constat eum aperuisse iuxta communem sententiam quamplures citans refert, & sequitur addit Bernard. Diaz *in regula 186. in prima limitat.* & Mascardus *de probat. 2. volum. conclus. 832. num. 23. & 24.*

El tercero caso que saca de su regla la dicha 17 *ley de partida es si se perdiesen las cosas por alguna ocasion que auiniese assi como fuego que las quemase, ò por auenidas de rios, è si se derribase la casa, ò peligrase la naue, ò se perdiesen por fuerza de enemigos que perdiendose las cosas por alguna destas maneras sobre dichas, que no auiniese por engaño, ò per culpa de ellos: entonces no serian tenudos de las pechar*, idem iure communi probat *lege 2. §. 1. versicul. nisi quod damno fatali contigerit, ff. naut. caup. & stabul.* postbæc scripta plura in hac materia de iure communi congerit Farinac. in suis fragmentis *crimin part. 1. verbo caupones, nauta, & stabularij*, sed clariora sunt & de iure nostro regio, quæ in hac quæstione disseruimus.

Modo videndum est quid dicendum sit, quan- 18 do hospes manticam, peram, vel hippoperam, quam vocant vallissam signatam, vel conclusam dederit nautæ, cauponi, vel stabulario, aut hostalario, & postea reddatur aperta, vel quidpiam ex ea subreptum ex illa dicatur, in quo sunt variæ opiniones.

Barr. enim *in l. 1. §. h. num. 5. ff. si famil. furt. decis. dicatur*, tenet non credi iuramento hospitis dicentis, quod aliquæ res, quæ erant in vallisa fuerunt sibi furto subtractæ, sed quod debeat prætor torquere familiares, vel domesticos domus & alios, qui erant in domo, subdens quod cum Pisis ei occurrisset ita de facto obseruauit, & inquit Alexand. ibi in apostilla hoc esse notandum & quod quotidie ita seruatur quos refert Iulius Clarus *in pract. crimin. §. furtum in versicul. pro complemento*, D. Azeued. *vbi supra*, vtrobique qui, quod Auendaño *vbi suprà, dict. n. 5.* & alios quos referunt, inquit, inquisitionem semper fieri posse contra stabularium, & attenta quantitate personæ & indicij posse torqueri: adde tu, & quantitatem causæ, sequitur alios referens Igneus Salzed. in addit. ad Bern. Diaz *in reg. 186. lib. 15.* maximè in famulis præd. nisi ipsi vel eorum famuli bonam famam probarent, si contra eos non essent alia indicia secundum Bald. & Alc. quos citat addens quod si contra eos indicia vrgentia fuerint, probatio bonæ famæ minimè illis suffragatur.

Nihilominus tamen verior & magis communis

hæc sententia est in præd. specie contra Bart. standum esse iuramento hospitis super rebus ibi existentibus, quas dicit furto subtractas cum valisiam, seu fardelum tradidisset custodiendum clausum, vel sigillatum, & sibi redditur apertum, vel disigillatum, quam tenet Bart. sibi contrarius *in l. in actionibus num. 13. versic. quod si ego, ff. de in lit. iur.* dicit communem opinionem Ias. *in d. l. in actionibus, numer. 41. ff. de in lit. iurand.* quem & alios citat Bernard. Diaz *in regula* 189. communem quoque affirmat Paul. Paris. *consil. 74. num. 1 & sequentibus lib. 1.* Cagnol. *in l. 1. numer. 130. C. de edend.* Francisc. Duar. *in d. l. in actionibus versic. quia iudex æstimare*, quamuis conetur eam euertere, & Iolius Clarus eam sequutus *dicto §. furtum versic. pro complemento*, propter huiusmodi genus hominum furacissimum, & ideo ad reprimendam eorum improbitatem putat quod in practica bonum sit, seruare eam, dicens esse magis communem ex quo eandem dicit receptiorem, & æquiorem, atque sequendam in praxi Petr. Gregor. *lib. 37. synt. iur. vniuers. cap. 3 sub num. 5.* & plures citans Masc. *de probat. 2 tom concl. 832. num. 10. & 11.* eandem affirmat esse communem plures citans, & ab ea non esse recedendum Ignat. Salc in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *vbi supra d. reg.* 186. sequitur simpliciter Auend. *vbi supra resp. sub n. 6. in fi.*

19 ¶ Et procedit hæc communis opinio, & sententia, vt tenent fere omnes S. citati in nauta, caupone, & stabulatio, mulione, seu alio custode, vel depositario: & in specie depositarij idem probat eum communi Anton. Gom. *2. tom. var. cap. 7. sub num. 2. in vers. item adde el 2.* & Azeued. *in d. l. fin. tit. 2. num. 19. lib. 4.*

20 ¶ Et in hac specie ad hoc vt locus sit iuramento non est necesse quod hospes aperuerit valisiam cauponi, ita quod caupo sciret, quæ res essent in valisia quidquid dicerit glossa *in l. 1. § fin. in verb. in naui. ff. naut. caup. & stab.* nam illa glossa communiter reprobatur ex Ias. *vbi supra num. 43.* Paris *d. consil. 74 num. 3.* Iolius Clar. & Petrus Gregor. *vbi supr.* & Masc. *vbi supra n. 12.* & hæc est communis sententia aduersus gloss. illam vt plures citans affirmat Ign. Salc *vbi sup. in 2. ampl.* assignans rationem, quia esset eqoidem nimis durum, ac periculosum quod quis res suas, & sui patrimonij secreta panderet argumento, *l. 2. C. quando, & quibus 4. p. deb. lib. 10. & in l. 2. C. de alim. pup. præst.* neenon, & Farin. *vbi supra in fragm. caup. si valisia fuerit data clausa, num. 43. fol 50. & num. 15. sequent.* vbi alia plura in materia adducit bene eam declarans, qui cursus *in tit de furt. qu. st. 176. num. 19. cum sequent.* latè, etiam agit, an furti quantitas, & valor, & quando probetur iuramento illius cui furtum factum fuit.

21 Procedit iam præfata prior communis sententia, licet non constet, quod nauta vel s. d. personæ aperuerint ipsi, vel disigillauerint valisiam vel capsam, vel alia similia; quia adhuc hoc casu iuramento hospitis standum est circa res ablatas; ex quo præsumptio est, quod ipsi præmissi aperuerint: nam licet Bart. contrarium teneat *in lege 1. §. fin. vers. 2. quaro ff. furt. aduers. naut. cap. & stab.* eius tamen opinio dicit communiter reprobatam Paul. Paris. *d. consil. 74. numer. 3. cum sequentibus* vbi refert qualitates repositas *volum. 1.* & Cagn. *vbi supra* qui satisfacit rationibus Bart. & Curt. Iunior. *in d l. in action. num. 39. in vers. circa 3. ff. de in lit. iur.* quos ad hoc refert idem sequutus Ignat. *vbi supra in 2. ampliatione.*

Limitatur tamen communis prædict. sententia quindecim modis, vt latissimè id prosequitur Ignatius Salced. *vbi supra*, qui est videndus in facti contingentia, & citea nonnullos eorum Mascard. *vbi supra numer. 13. cum sequentibus.* 22

Sic etiam generaliter videmus pro regula traditum, quod furto probato dominus rerum subtractarum poterit suo iuramento probare res licet de eis non appareat vt docet Bart. *in l. in actione num. 1. ff. de furt. & in l. qui tabulatum numer. 2 ff. eodem*, sequitur plurimos congerens & dicens esse communem opinionem ex testimonio aliorum quos citat Mascard. *vbi supra numer. 1. & 2.* ¶ Vbi etiam quod rei subtractæ valor, seu æstimatio per iuramentum illius cui res ipsæ subtractæ fuerint probari possit, *& num. seqq.* quomodo hoc intelligendum sit declarat. 23 24

Quod si quis intentasset furtum committere, sed illud non perfecit, vt si in domo aliena repertus absconditus ad furandum, aut dum aperire, aut præscindere marsupium alienum est aggressus, sentitus ac deprehensus fuit non censetur furtum commisisse, ac proinde, nec actio furti aduersus eum datur, *l. vulg. §. qui furti, ff. de furt.* & cum nihil sit furatus eum effectu, non competet aduersus eum actio furti ad pœnam pecuniariam dupli, quadrupli, aut ad aliam similem vt in terminis tenet D. Molin. Theolog. *de delict. tract. 2. disp. 695. num. 11. col. 1212.* vbi addit, & probat iure, posse aduersus eum agi actione iniuriarum, cum iniuria sit ingredi domum alienam inuito domino, vt in *l. is qui domum, ff. de iniur.* & maxime animo furandi, vt in *d l. vulg. §. qui furti, & in l sacularij vers. 1. ff. de extraord. crimin.* quinimo *in d. l. sacularij*, cauetur, vt qui repertus fuerit in domo aliena animo furandi puniatur plusquam fur, & propter qualitatem personæ ac furti, quod fuerit aggressus, & aliarum circunstantiarum concurrentium vel damnetur ad seruiendum ad tempus, in publicis operibus, vel flagelletur, vel relegetur ad tempus iudicis arbitrio constituendum, ita Mol. *vbi sup.* arbitraria erit igitur prædi pœna, atteota qualitate personæ, & aliis circunstantiis dommodo constet præd. delinquentem animo furandi præd fecisse, poterit enim contingere, vt quis in aliena domo absconderetur, non vt furetur, sed aliis respectibus ex quibus non resultet delictum, vel non ita graue, sicut furtum: tunc enim prædict. pœna imponenda non erit. 25

Quibus autem personis, & casibus & aduersus quos actio furti comperat latè agit, & congerit idem Mol. *vbi sup. tota disp. 696. col. 1241. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna furti, quæ sit de I.C. aduersus clericos, & num. seqq.*

7 *Infamia notatur Clericus de furto damnatus, adeò vt iudex nisi ex causa non possit efficere vt furti damnatum non sequatur infamia, & num. 8.*

9 *Clericus latro quibus pœnis puniatur attento sacro Concilio Tridentino.*

Di

De pœna furti de Iure Canonico contra Clericum.

QVÆSTIO CLXIII.

1 QVÆRO denique quæ sit pœna furti de Iure Canonico. Respondeo quod clericus pro furto non manifesto, de quo non sit publice diffamatus, non nisi leuem pœnam patitur per modum pœnitentiæ, vt *in cap. fin. de furt.* neque impeditur promotio, dummodo quatuor concurrant, nempe quod sponte confiteatur, quod satisfecerit læso, quod infamia contra eum non surrexerit, & quod pœnitentiam egerit.
2 Si vero furtum est manifestum, ita quod de eo fuerit publicè diffamatus, non solum impeditur promouendus, sed iam promotus deponitur, & in monasterium ad agendam pœnitentiam detruditur *c. de his* 50. *dist. cap. presbyt* 81. *dist. cap. si quis clericus* 17. *quæst.* 4. *cap. tuæ de pœnis, per qua iura*, ita tenet alios allegans, Menoch. *de arbitrar. quæst. lib.* 2. *casu* 195. *num.* 22. & Farin. *de*
3 *furt. quæst.* 167. *num.* 9. *fol. mihi* 13. ¶ Vbi quod si depositi incorrigibiles sint clerici fures, excommunicantur, contumacia crescente, anathematizantur, & in contumacia perseuerantes, curiæ seculari traduntur, *cap. cum non ab homine de*
4 *iudiciis.* ¶ Et quod clerici in latrociniis deprehensi suis ordinibus degradati, in arctum monasterium detruduntur ad pœnitentiam peragendam *d. cap. tuæ de pœnis*, & de his omnibus atque aliis in materia latius agit idem Farinac. *in suis fragmentis criminalibus, part.* 1. *verb. clericus*, pro furtis conuictus, aut confessus, *&c. num.* 316. *cum seqq. pag.* 77. & diximus *supra quæst.* 161. *per totam.*
5 Similiter de Iur. Canon. clerici furtum facientes cum fractura deponuntur, vt cum Cantera tenet, & probat idem Farin. *de furt. d. q.* 167. *num.* 29. *fol.* 15.

Pœna furti tam de Iure Canonico, quam ciuili est etiam pœna infamiæ tam in clerico, quam in laico respectiuè, *cap. infamis* 6. *quæst.* 1. *§. hic colligitur* 2. *quæst.* 3. *l. si furti, C. ex quibus causis infamia*, & ibi gloss. & Doctores *l. non potest*
6 & ibi gloss. & DD *ff. de furt.* & plures allegans Farinac. *de furt. d quæst.* 167. *num.* 10. vbi *num.* 11.
7 Quod pœna hæc infamiæ in tantum habet locum, vt non possit iudex efficere, vt furti damnatum non sequatur infamia, *d. l. non potest*, & ibi gloss. & DD. & alij quos ibi refert, & *num.*
8 11. Addit, quod causa tamen cognita, & ex causa non prohibetur iudex minuere pœnam ordinariam & extraordinariam imponere, & sic famam reseruare, ex Bart. *in d. l. non potest*, & ibi Alb. *num.* 2. & Ang. *num.* 1. in pluribus tamen casibus pœna hæc infamiæ, etiam quod quis sit condemnatus pro furto, non afficit condemnatum, de quibus per Farin. *d. quæst.* 167. *num.* 13.
9 14. 15. & 16. Sed & Sacro Sancto Concilio Tridentino *session.* 22. *in decret. de reformat. cap.* 11. cauetur, quod si quis clericorum, aut laicorum quacunque is dignitate, etiam imperiali, aut regali præfulgeat in tantum malorum omnium radix cupiditas occupauerit, vt alicuius Ecclesiæ, seu cuiusuis secularis, vel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictiones, bona census, aut iura etiam feudalia, & emphiteutica aut fructus emolumenta, seu quascunque possessiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates conuerti debent, per se, vel per alios vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, aut laicorum, seu quacunque arte, aut quocunque quæsito colore, in proprios vsus conuertere, illosque vsurpare præsumpserit, seu impedire, ne alij ad quos de iure pertinent percipiant, is anathemati tandiu subiaceat, quamdiu prædictas res, & bona integre restituerit, ac deinde à Romano Pontifice absolutionem obtinuerit: quod si eiusdem Ecclesiæ patronus fuerit etiam iure patronatus vltra prædictas pœnas, eo ipso priuatus existat: clericus verò, qui nefandæ fraudis, & vsurpationis huiusmodi fabricator, seu consentiens fuerit eisdem pœnis subiaceat, necnon, quibuscuoque beneficiis priuatus sit, & ad quæcunque alia beneficia inhabilis efficiatur: & à suorum ordinum executione etiam post integram satisfactionem, & absolutionem, sui ordinarij arbitrio suspendatur.

SVMMARIVM.

1 *Plagiarij pœna, hoc est, qui subripit filium, vel seruum alienum, & n seqq.*
2 *Sarraceni, qui mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, qua pœna à Iure Canonico puniantur.*
3 *Furantes hominem eumque vendentes, qua pœna puniantur Iure Diuino.*
4 *Auxilium & consilium præstantes, & mandantes ad furtum committendum, qua pœna puniantur remissiuè.*
5 *Furtum an committatur ab eo, qui rem inuentam in via accepit, & non restituit remissiuè.*
6 *Furtum commissum in incendio, & naufragio, qua pœna puniatur remissiuè.*
7 *Amotionis terminorum pœna, remissiuè.*
8 *Nuntius vel famulus conuertens in proprios vsus pecuniam quam accepit deferendam alteri qua pœna puniatur, remissiuè.*
9 *Procurator assertus exigendo pecuniam à debitore sub falso procuratoris nomine, qua pœna puniatur remissiuè.*
10 *Creditor assertus qui vere creditor non est, exigendo prætensum debitum, qua pœna puniatur, remissiuè.*

De pœna plagiarij, & aliorum de quibus hic.

QVÆSTIO CLXIV.

QVÆRO, qua pœna puniantur plagiarij, hoc est, qui subripiunt filium, vel seruum alienum? Et quidem attento Iure ciuili, si plagiarius est nobilis damnatur in metallum, si verò est vilis persona, & tunc si est seruus, vel libertus bestiis subiicitur, si vero ingenuus 1

genuus gladio consummatur, *l. fin. C. ad l. 1. laniam de plag.* probat cum aliis nouissimè Farinac. *de furt. quæst.* 167. *num.* 95. vbi quod crimen hoc est ordinatium, & publicum, & refert Iulium Clarum, *in practica criminal*, §. *final. quæst.* 68. *num.* 32. *versiculo, plagiarius*, admittentem plagiarij pœnam esse mortis, quando qui pueros, vel seruos furatur, animo eos celandi, vel etiam, quando est solitus talia committere, & testatur de communi de qua re plenius differit Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu* 536. *num.* 5. *cum seqq.* Nihilominus tamen glossa, *in §. interdum etiam versiculo, furtum vsitatis. de obligat. quæ ex delictis nascuntur*, inquit hos liberos homines furantes extra ordinem puniri, & ibi Platea, *in principio in versiculo, sed intellige*, & refert alios Farinacius *vbi suprà, num.* 69. & inter eos Bossium testantes aliàs fustibus cæsam, ad catenam in famam positam fuisse quandam obstetricem, cuius opera venditur lucrat infans.

2 De iure Canonico Sarraceni, qui mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam occidere non verentur, aut pecuniaria pœna, aut flagellis afficiendi sunt: si vero excessus ita grauis fuerit, vt mortis pœnam, aut membrorum mutilationem mereatur, seculari potestati tradendi sunt, ita Farinacius *vbi suprà, num* 98. *per textus capite de furt. & in cap. in Archiepiscopatu de raptor.* & tandem inquit ibi Farinacius, quod cum de iure Canonico specialis pœna non inueniatur imposita, posset dici quod puniantur, iuxta text. *in cap. final. de iudicijs*, vel verius ex quo crimen est de grauioribus quod illis pœna depositionis irrogetur, de quo Menochius *vbi suprà, num.* 9. *& sequentibus*, & tandem quod imponitur pœna excommunicationis, & quod Clericus plagiarius deponitur, & in Monasterium detrudirur, vt ibi perpetuam pœnitentiam agat secundum, Didacum Canteram, quem citat & quod amplius est, excommunicatur, laicus vero est excommunicarus.

3 § Et quod de iure diuino, qui hominem furatus fuerit, & vendiderit, conuictus morte morietur, vt ex allegatis per Nouellum *reg.* 1. *num.* 3. refert Farinacius *vbi suprà, num.* 99. vbi *num.* 100. quod vltra pœnam criminalem datur insuper patri, aut domino serui, aut filij rapti contra furem & raptorem actio dupli, & quadrupli ad interesse operarum & commodi quod dicti pater, & dominus percepturi erant ex dicto seruo, vel filio contra glossam communiter reprobatam *in d. §. interdum etiam, verbo furtum:* sunt tamen nonnulli casus in quibus plagij pœna locum non habet, quos recenset Farinac. *vbi suprà, num. seqq.* & eos apud eum videbis, quoties opus fuerit.

4 De pœna autem præstantium auxilium, & consilium in crimine furti, & mandantis illud fieri, & de receptante furem, aut res furtinas, & an quis furem indicare teneatur latè agit, & plura congerit Farinac. *vbi suprà, quæst.* 168. *num.* 32. *& sequentibus.*

5 Et furtum an, & commodo committatur ab eo, qui rem in via inuentam accepit, & eam non restituit ibidem *num.* 62. *& seqq.*

6 De furto commisso in incendio, & naufragio *ibidem num.* 71. *& seqq.*

7 De pœna, & materia amotionis terminorum, *ibidem num.* 90. *& seqq.*

8 De nuntio, famulo, seu alio, qui pecuniam alteri deferendam, sibi traditam, in vsus proprios conuertit *ibidem num.* 107. *cum seqq.*

9 De asserto procuratore, an & quando furtum committat, exigendo à debitore sub falso procuratoris nomine Farinac. *de furt. q.* 170. *num.* 1. *cum seqq.* & *ibidem num.* 36. *& seqq.* de asserto creditore exigendo prætensum debitum à debitore, qui vere debitor non est. 10

SVMMARIVM.

1 *Hæres potest propria auctoritate res hæreditarias apprehendere.*

2 L. 4. tit. 13. lib. 4. collectionis regiæ, *littera eiusque intellectus.*

3 *Fideicommissarius, vsufructuarius, & legatarius, an & quando possit vel non occupare propria auctoritate res sibi relictas.*

De hærede, vsufructuario, fideicommissario & legatario, an possint res sibi relictas propria auctoritate occupare?

QVÆSTIO CLXV.

1 HÆRES potest propria auctoritate res hæreditarias apprehendere, *l. habebat, ff de manumiss. testamento*, §. *in omnibus instit. de hæred. & falcid.* est communis, vt aliis relatis testatur Roland. à Vall. *consil.* 78. *num.* 10. *cum sequentibus, lib.* 3. & Farinac. *de furtis q.* 175. *num.* 283 vbi *numeris sequentibus*, ampliat, limitat & declarat: sed iure nostro regio contrarium cauetur *in l.* 3. *tit.* 13. *lib.* 4. *noua collect. reg.* vbi pœna adicitur aliud facienti, quæ vulgo est *ley de Seria*, quæ ita se habet.

2 *Si alguno finare y dexare hijos legitimos, ò nietos, ò donde ayuso, ò otros parientes propinquos, que ayan derecho de heredar sus bienes por testamento, ò abintestato, mandamos que ninguno, ni algunos sean osados de entrar, ni tomar la possession de los bienes que el tal defuncto dexare, por dezir, que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederos no la han tomado corporalmente: y si les tales bienes entraren y tomaren sin lincencia, y autoridad de juez competente, mandamos, que por el mismo hecho pierdan todo el derecho que en ellos tenian, y les pertenecia en qualquier manera: y si derecho en ellos no auian, que tornen y restituyan los bienes, que ansi entraren y tomaren con otros tales, y tan buenos, si pudieren ser auidos, so la estimacion de ellos, por la osadia que assi hizieron, &c.* Vnde non video attentis prædictis verbis huius l. ibi, *por dezir, que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederos, no la han tomado corporalmente*, qua ratione hodie possit procedere opinio Doctoris Azeued. *ibidem n.* 56. *ad fin. & num.* 57. tenentis contrarium, tametsi de iure communi vera sit, nihilominus tamen respondere possumus, tenendo eius opinionem, etiam attento nostro iure regio, quod prohibitio præfata d. l. regiæ loquatur in aliis extraneis personis, præterquam in hæredibus legitimis, quos nullo modo specialiter prohibet lex illa ingredi possessionem vacantem propria auctoritate, vnde cum sit pœnalis, non est extendenda ad præfatos hæredes legitimos ex testamento, vel ab intestato in derogationem iuris communis de quo suprà in principio huius quæstionis:

& hic intellectus nostræ l. regiæ verus omnino efficitur ex illis verbis eiusdem, *por dezir que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederes no la han tomado corporalmente*: ergo manifestè loquitur pœnaque eius locum haber, contra aliosque ipsos hæredes, & non aduersus hæredes: quibus prouidet in prædicta specie eadem lex ibi. *Y las justicias de esto acaesciere luego informados de la verdad pongan en la possession pacifica de los dichos bienes despues de la muerte del defuncto à los dichos sus herederes, procediendo en todo sumariamente sin figura de juyzio, y hagan execucion de la pena sobre dicha con costas, y daños, y menoscabos que sobre de la dicha razon se rescrecieren.* In summa hæres potest propria auctoritate adipisci possessionem hæreditaris sibi delatè ex testamento, vel abintestato, quando illa est vacana, & à nemine possessa *l. cum haredes facti sumus in principio, ff. de acquirenda possessione*, tenentque plures, quos refert & sequitur Farinacius *vbi suprà, num.* 288. secus si hæreditaria bona ab alio possideantur, quia tunc hæres non potest propria auctoritate in eorum possessionem ingredi vt alios allegans tradit Farinacius *vbi suprà, num.* 289. & pœna d. l. regiæ locum habebit contra alios iniusta bona hæreditaria propria auctoritate occupantes, vt prædiximus.

Fideicommissarius, an & quando res fideicommisso subiectas debeat capere de manu hæredis, vel propria auctoritate possit eas occupare latè agit Farinacius *vbi suprà, d. quæst.* 175. *num.* 290. *cum sequentibus*, & *num.* 305. *cum sequentibus*, de vsufructuario, & *num.* 317. *cum seqq. de legatario*, & in quam pœnam incidat propria auctoritate rem sibi legatam occupante vbi regulam negatiuam assignat cum pluribus ampliationibus, & limitationibus.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

QVÆ IN HOC PRIMO TOMO PRAXIS CRIMINALIS CIVILIS, & Canonicæ continentur.

A

B

C

D

E

F

Genet,

G

H

I

Iniuriæ

L

R

S

Saluus

k.65.